

225

225 LET NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

GIMNAZIJA V NOVEM MESTU

1971

OB JUBILEJU

Brez ozira na motive in razloge takratnih vladarjev, zaradi katerih je bila pred 225 leti ustanovljena gimnazija v Novem mestu, je bil to nadvse pomemben zgodovinski dogodek, ne samo za naše mesto in Dolenjsko, temveč za ves slovenski narod. Iz gradiva, katero obsega ta zbornik, izhaja, kako raznovrstno in pomembno vlogo je odigrala gimnazija kot izobraževalna in kulturna ustanova v vsem obdobju svojega delovanja. To obdobje pa je bilo ravno odločilno v življenju slovenskega naroda, saj sovpada z njegovim intenzivnim prebujanjem in vsestranskim dozorevanjem, v štiridesetih letih našega stoletja pa s pripravi ljudske revolucije in zatem od konca druge svetovne vojne dalje z naglim vsestranskim razvojem samoupravnega socialističnega društva.

Zanimivo je ugotoviti, na kakšen način se je gimnazija odzivala pomembnim dogodkom v zgodovini slovenskega naroda, kako je oblikovala duhovno ozračje, v katerem so rastle generacije, takrat še redke slovenske inteligence. Že sam spisek tistih njenih dijakov, ki so kasneje igrali vidno vlogo v kulturnem, znanstvenem, političnem in gospodarskem življenju slovenskega naroda, pove, da je bila gimnazija vsakokrat živo prisotna v tokovih narodovega življenja.

V obdobju med obema vojnama je bilo značilno, da je predvsem po zaslugi komunistične stranke prihajalo do naglega osveščanja mladih generacij glede socialnega in nacionalnega položaja slovenskega naroda in delovnih ljudi. Tudi na novomeški gimnaziji so se medvojne generacije vse več ukvarjale s socialno in nacionalno problematiko, saj so jim razmere v siromašnih in zaostalih dolenjskih in belokranjskih vaseh, iz katerih so prišli, služile kot praktični poligon za njihova razmišljanja in stremljenja. Revolucionarna iskra je dolgo tlela in se prenašala iz generacije v generacijo, dokler ni v zadnjih letih pred vojno vzplamtela v širok plamen in dobila trdno organizirano podlago. Dijaki in profesorji novomeške gimnazije so tako v pripravah na ljudsko revolucijo kakor tudi z masovno aktivno udeležbo v njej zapisali najsvetlejšo in najslavnejšo stran v dolgi zgodovini svoje gimnazije.

Po osvoboditvi je za gimnazijo nastalo novo obdobje. V Novem mestu in tudi po drugih krajih Dolenjske so bile ustanovljene nove srednje in druge šole. Novo mesto in vsa Dolenjska doživljata naglo preobrazbo, trgata se iz zaostalosti in vključujeta v sodobno proizvodnjo in prometne tokove. V razmeroma kratkem času so bili doseženi veliki uspehi. Vendar pa nas čaka še veliko dela, da dosežemo to, da bi vsi ljudje, v mestu in na vasi, živeli človeka dostojno, kulturno in socialno varno življenje. V ta namen bo potrebno v

nadaljnjem obdobju znatno spremeniti sedanjo družbo, jo duhovno obogatiti in bolj poglobiti samoupravljanje, obenem pa še bolj razviti industrijsko in kmetijsko proizvodnjo, promet, trgovino, turizem in gostinstvo, izobraževanje in zdravstvo. To pa pomeni, da bo potrebno usposobiti še večje število in na višji ravni raznih strokovnih delavcev in kmetovalcev. Potrebno jih bo strokovno usposobiti in vzgojiti v osveščene samoupravljalce, ki bodo sposobni nositi odgovornost v svojih delovnih organizacijah in v celotni družbi. Te naloge bodo morale opraviti izobraževalne ustanove, tiste, ki že delujejo, in tiste, ki se bodo še ustanovile. Pred izobraževalne ustanove se danes postavljajo odgovornejše naloge kot kdajkoli popreje, one prevzemajo odločilno vlogo pri ustvarjanju pogojev za naš družbeni razvoj. One morajo znati prisluhniti času in prostoru, potrebam ljudi in organizirane družbe.

Zato morajo biti današnje izobraževalne ustanove odprte in demokratične, v pravem smislu šole za samoupravljanje, razen tega pa živo in ustvarjalno prisotne pri preučevanju in reševanju raznovrstnih vprašanj, ki jih prinaša hiter razvoj okolja, družbe, naroda.

Novomeška gimnazija je najstarejša srednja šola na Dolenjskem in ena najstarejših v republiki. To je združeno s častno preteklostjo, zaradi katere ji ob jubileju čestitamo k dosedanjemu uspešnemu delovanju. To pa jo tudi zavezuje, da bo prav tako uspešno opravljala svojo vlogo tudi v bodočnosti v korist svojega okolja, dolenjskih delovnih ljudi in vsega slovenskega naroda.

Novo mesto, 21. 7. 1971

Dr. France Hočevar

Milan Dodič

DVESTO PETINDVAJSET LET NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

ZGODOVINSKI ORIS

(1746—1971)

Na ozemlju današnje Slovenije zavzema novomeška gimnazija drugo mesto po starosti, takoj za nekdanjo ljubljansko klasično gimnazijo, ki je zaživela že leta 1597. Res je, da so bile pred novomeško ustanovljene gimnazije v Celovcu (1604), Gorici (1615), Trstu (1619) in Kopru (1669 oz. 1708), toda vse te gimnazije so z izjemo Kopra ostale izven meja današnje SR Slovenije in za prebivalce Dolenjske že preje niso prihajale v poštev. Za Dolenjce je bila dejansko najbližja gimnazija v Ljubljani, nato v Zagrebu, ki je imel gimnazijo že od leta 1607 dalje, na Reki, ki jo je imela že od leta 1627 dalje, v Senju, kjer je bila gimnazija od 1725. leta. Morda je katerega Dolenjca sprejela v svoje šolske klopi tudi varaždinska gimnazija, ki je delovala že od leta 1636, in brez dvoma karlovška, ki je zaživela leta 1765. Maribor, Celje, Ptuj in Kranj so prišli do svojih gimnazij kasneje kot Novo mesto. Vse druge gimnazije na Slovenskem pa so zelo mlade.

Novomeška gimnazija, ki s svojim neprekinjenim dolgoletnim življenjem in delovanjem sodi med najstarejše enakovrstne učne zavode v državi, je slavila letos 8. avgusta častitljiv jubilej — 225-letnico svojega obstoja. Ponuja se tedaj ugodna priložnost, da malo obširneje spregovorimo o nagibih in vzrokih njene ustanovitve, pa tudi o pogojih, v katerih je potekalo njeno delo, in kakšne sadove je to dolgo življenje doslej pustilo ne samo svojemu ožjemu zaledju Dolenjski, marveč vsemu slovenskemu narodu.

Misel, da se šolan človek uspešneje spoprijema z življenjskimi težavami, da lažje odstranjuje vse ovire, ki mu zastavljajo pot v sproščeno in urejeno gospodarsko življenje, preko tega pa se mu odpirajo vrata tudi v kulturno ustvarjanje, v udobnejše in lepše življenje, ta misel je že prastara resnica. To so spoznali in na lastni koži občutili tudi Novomeščani, saj jih je življenje v zadnjih sto petdesetih letih, preden so dobili gimnazijo, o tem dodobra poučilo. Nič čudnega, če so si iz svojih stisk, nadlog in revščine zaželeli ven in si skušali zagotoviti vsaj kolikor toliko urejene gospodarske razmere, ki bi jim omogočale znosnejše življenje.

Zadnjih sto petdeset let pred ustanovitvijo gimnazije se je gospodarsko življenje v Novem mestu iz leta v leto spreminjalo iz slabega na slabše. Pogostni požari, ki so si kar podajali roke, so Novomeščane gospodarsko močno

prizadeli. Da sta stiska in revščina postali še večji, so poskrbele razne bolezni, najpogostejše kuga, ki je razredčila število Novomeščanov. Obrt je pričela pešati, trgovina ni šla več v cvetje, posebno še odkar so Turki zavzeli Veliko Kanižo (1600) in s tem onemogočili dogon živine iz krajev, kjer so prebivali Srbi (Raizen) in Hrvatje. Kolikor so še trgovali, se je vsa trgovina izognila Novemu mestu, posebno po 1726. letu, ker so jo preusmerili na Žužemberk in Dvor in mimo Novega mesta dalje v Metliko in Karlovec. Še posebno pa je Novo mesto občutilo upad trgovine in obrti, odkar so vsa vojaška skladišča, urade z vojaščino vred premestili v Karlovec, ki so ga zgradili leta 1580. Novo mesto se je pričelo ugrezati v svojo revščino. Pogosto so prosili cesarja Karla VI. — tudi 14. julija 1734 — in cesarico Marijo Terezijo, naj se jih usmilita in jim pomoreta iz stisk in revščine. Dvor oziroma deželni knez se je res pozanimal za Novomeščane, pošiljal je v mesto posebne komisije, ki so imele nalogo, da raziščejo vzroke propadanja, svetovale so mestnim očetom, kaj naj store, da se bo mesto izklopalo iz stiske, stanje pa se ni prav nič izboljšalo. Še več! Novomeščani so morali te številne komisije plačevati, jim dajati hrano in prenočišče, kar vse jih je še bolj jezilo, zato so kazali še večjo svojo nejevoljo. Da bi jih vsaj malo potolažila, je cesarica poslala v poletju leta 1744 v Novo mesto svojega namestnika vicedoma Kranjske grofa Henrika Orzona. Le-ta se je udeležil posveta občinskih mož in ob tej priliki je vprašal mestnega sodnika in njegove svetovalce, ali so kaj razmišljali o tem, kako bi se mestu pomagalo iz stiske. Vicedom jim je tedaj dahnul misel, naj se obrnejo na cesarico s prošnjo, da jim dovoli ustanoviti v Novem mestu gimnazijo, katere vodstvo naj prevzamejo novomeški frančiškani za določeno letno plačilo iz državne blagajne. Tako bi se Novemu mestu pomagalo iz strašne stiske in revščine, v katero je zašlo ne po svoji krivdi. V mesto bi prihajali dijaki, katerim bi Novomeščani dajali stanovanje in hrano in bi pri tem nekaj zaslužili. Pa tudi svojih otrok Novomeščanom ne bi bilo treba več pošiljati v višje šole v druga mesta, kjer so take šole, lahko bi jih šolali doma, kar bi jim zmanjšalo izdatke. Mestni očanci so urno pograbili za misel, se zanjo navdušili in sklenili, da povprašajo frančiškane, ali bi bili voljni prevzeti pouk na gimnaziji. Prav tako so obljubili, da bodo po svojih močeh pomagali k življenju gimnazije. Ko so nato vprašali frančiškane, so jim le-ti odgovorili, da prevzemo pouk na gimnaziji, če jim bo to naročila cesarica Marija Terezija in če mestni očetje poskrbe za potrebno poslopje in denar za vsakoletno vzdrževanje profesorjev.

Sedaj so se pričeli pogajati s frančiškani mestni sodnik Franc Ignac Polc in mestni očetje. Le-ti so sprva mislili plačevati frančiškane za njihovo delo v gimnaziji v pridelkih. Frančiškani pa so tako plačilo odklonili, zahtevali so plačilo v gotovini. Za dokončno ureditev te zadeve z gimnazijo pa so mestni očetje morali dobiti najprej pristanek cesarice Marije Terezije, da dovoli ustanoviti tako šolo v Novem mestu. Zato so decembra 1744 Novomeščani poslali na Dunaj cesarici svojo znamenito spomenico v obliki najponižnejše in najvdanejše prošnje. V nji so obširno razložili svoje stiske, nadloge in reve. Prošnja-spomenica daje močno zgovorno podobo nadlog in težav, v katere je Novo mesto zabredlo brez lastne krivde. Med drugim so navajali tudi to:

da ne morejo izpolnjevati vseh predpisanih oddaj, kar so potožili že njemu očetu Karlu VI. in sedaj tudi njo prosijo, da jim prizanese, ker je mesto bilo prizadeto od treh velikih požarov, da mesto že veliko let ni več v tistem stanju, v katerem je bilo pred letom 1542 in tedaj ob času, ko so se davki

določali. Takrat je bilo veliko trgovanje in promet s spodnjo Ogrsko in Hrvaško, pa tudi s Srbi (Raizen), ki so svoje blago in živino v velikem številu pripeljali sem in si za to primenjali drugo blago in to odpeljali, od vsega pa so mestu plačali predpisano oddajo (Mauth), zato je dohodek letno narasel v znaten znesek. Dalje so bili v mestu tudi nabori in pregledi obmejne milice (graničarjev) in črnovojnikov. Tu so jih tudi izplačevali, tu se je izvajala tudi preskrba s strani obeh dednih dežel Koroške in Kranjske. Zaradi tega je bilo v mestu več raznih uradnikov, zato so si meščani opomogli in so bili v stanju plačevati to, kar je bilo zapisano v knjigi deželnih oddaj (Land Güld Buch).

Ko je trdnjava Velika Kaniža v nižji Ogrski prešla v roke dednega sovražnika, sta trgovina in promet prenehala in se preselila v druge kraje in so Srbi izostali. Nato pa je Karel Avstrijski leta 1580 dvignil obmejno trdnjavo Karlovec. Posledica tega je bila, da so se tja prenesle vse graničarske komisije, nabori, obmejna izplačila in preskrba s hrano (proviantiranje), tukajšnje mesto pa je postalo tako rekoč prazno, zapuščeno. Posledica je bila, da je mesto začelo propadati, zašlo je v dolgove in zato ne more več izpolniti davčnih obvez iz leta 1542. V kratkem bodo ubogi prebivalci Novega mesta primorani hiše zapustiti in se podati drugam, da si bodo priborili svoj košček kruha.

Še posebno pa jih je prizadelo, da je deželna oblast preusmerila promet po stranski cesti, ki jo je zgradila skozi Žužemberk, Sotesko in dalje, po kateri že nekaj let sem gre ves promet z Dolenjske in vse metliške dežele, kar odvrča promet od Novega mesta. Razen vojaških pohodov in ukvartiranj in mnogoterih navadnih in izrednih dajatev se je mestu povsem odvzel dohodek od prometa, ki je šel od starih časov skozi Novo mesto po stari cesarski cesti (via Regia) in je od njega tudi mesto prejemale mitnino. Mesto je izgubilo svojo oddajo (delež, mitnino), meščani svojo obrt. Tako je mesto z meščani vred zašlo v največjo bedo in iz leta v leto trpi večjo škodo in gre popolnemu uničenju naproti.

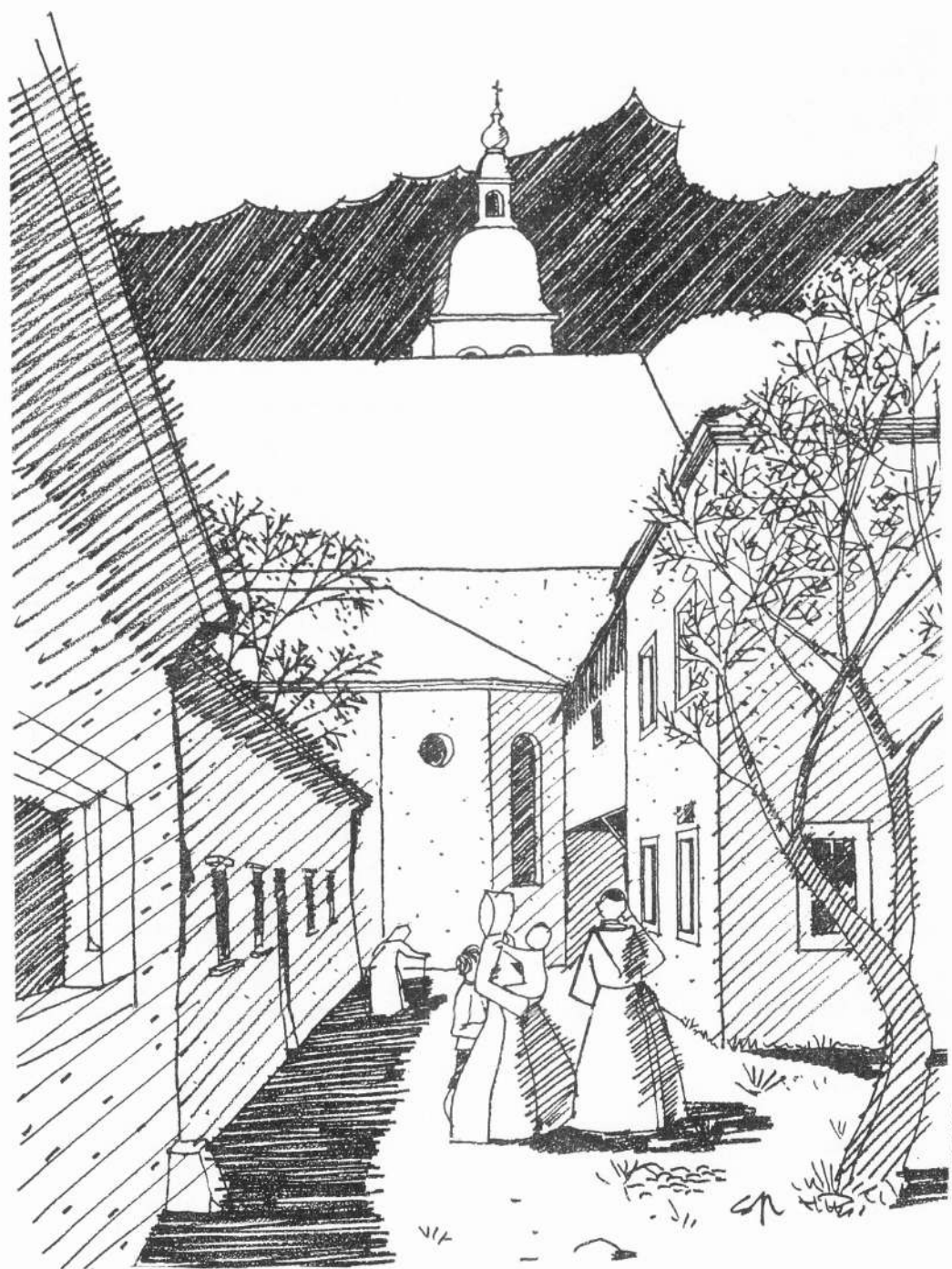
Da bi se mestu pomagalo iz te stiske, v katero je zašlo, se na posvetovanih niso na nič drugega in boljšega spomnili kakor na to, da se v Novem mestu uvedejo javne latinske šole pri frančiškanih. V mesto bi prišlo več dijakov, ki bi porabili vsakovrstna živila, zato bi se pobiral večji konsumni davek. Tudi mnogi meščani in vdove bi si lažje priskrbeli živila. Prav tako meščanom ne bi bilo več potrebno pošiljati svojih mladoletnih otrok v oddaljene kraje v šole in si tako ustvarjati velike stroške, ki jih že ne morejo več zmagovati in bi radi tega v malo letih prišlo do tega, da bi hiše opustele, pričele bi razpadati, ker jih ne bi mogli držati v dobrem stavbnem stanju. Če bi pa imeli dijake, bi vsakdo lahko vnaprej pravilno odplačeval.

Ustanovitev gimnazije bi koristila tako nam Novomeščanom kakor tudi vsem Hrvatom, ki so le nekaj ur oddaljeni od mesta, kjer bi se v veliko korist naučili nemškega jezika. Imeli bi tudi manjše stroške, kajti tudi njim povzroča pošiljanje sinov v daljne kraje večje izdatke.

Zato najponižneje in na kolenih prosijo cesarico Marijo Terezijo, da jih usliši in blagovoli ustanoviti v Novem mestu šest latinskih šol od prve do vključno šeste (retorike), tukajšnjim patrom frančiškanom pa milostno zaukaže, da prevzemo to breme pouka na svoja ramena proti pripadajočemu letnemu plačilu. Enako ponižno jo tudi prosijo, naj jim spregleda oddajo mostnine za most čez Krko, za kar so že večkrat prosili, ker morajo most vsako leto in kadar se pokaže potreba z velikimi stroški popravljati, od njega pa do sedaj nimajo nobene koristi. (Pamer: Jahresb. 1901/2. str. 7—10.)

Peter Simič: Staro gimnazijsko poslopje 1746. leta (Rekonstrukcija)

*Peter Simič: Pogled na frančiškansko cerkev in staro gimnazijo 1746. leta
(Rekonstrukcija)*

Ko je cesarica Marija Terezija dobila v roke to obširno prošnjo-spomenico, Novomeščanom ni takoj ustregla. Najprej se je hotela prepričati, kaj in koliko je resnice v njihovi prošnji, zato je iz Gradca, kjer je trenutno bila, zaprosila 30. aprila 1745 za mnenje o tej zadevi 1. kranjske deželne stanove, 2. vicedoma Kranjske grofa Henrika Orzona, 3. provinciala kranjske frančiškanske redovne province p. Sigismunda Skerpina.

Vsa tri pisma, ki jih je razposlala tem, so se skoraj enako glasila. V njih cesarica sporoča, da so jo prosili mestni sodnik, svetniki in vsi meščani, da ustanovi v Novem mestu latinske šole (= gimnazijo od prve do vključno šeste), frančiškanom pa zaukaže, dá posebni mandat, da prevzemo to breme na svoja ramena proti letnemu plačilu, ki ga bodo izplačevali prosilci vsako leto. Razen tega jo prosilci najponižneje prosijo, da jim prepusti mostnino za most, kar bo še bolj razvidno iz prilog.

Brž ko je vicedom prejel cesaričino pismo, naj ji sporoči svoje mnenje o tej zadevi, je 10. junija 1745 zaprosil novomeškega prošta, naj pove, kaj on misli o zadevi ustanovitve gimnazije in mostnine.

Takratni novomeški prošt Anton Gotthard Freiherr von Erberg je vicedomu odgovoril 30. julija 1745. Svoje misli je prošt strnil v tri točke. V prvi piše, da je brez dvoma želeli, da se v Novem mestu v najkrajšem času ustanovi šest nižjih latinskih šol, s čimer bi se obubožanemu mestu, ki je od Ljubljane pa tudi od Zagreba, kjer se nahajajo najbližje take šole, zelo oddaljeno, moglo dati nekaj podpore in pomoči. Mnogi meščanski otroci, ki so obdarjeni z dobrimi talenti, zaradi pomanjkanja denarja ne morejo uresničiti svojih želja po študiju, mnogi pa le z največjo stisko in oškodovanjem svojih staršev študije nadaljujejo drugje, zaradi česar nastane nemajhna škoda pri duhovni kot svetni gospodski. Gimnazija bi koristila tudi plemstvu, posebno revnejšemu, tako zaradi bližine kakor zaradi manjših stroškov. Koristila bi tudi Metličanom in Črnomalcem, pa tudi Karlovčanom in Hrvatom, ki bi pošiljali svoje otroke v uk v Novo mesto, zaradi česar bi skupnost ne imela majhne koristi, posebno še zato, ker so navedeni distrikti precej veliki in je od tu pričakovati izdatnejšega števila dijakov.

V drugi točki je prošt poudaril, da, kar zadeva frančiškane kranjske province, sodi, da bodo tem lažje vzeli breme pouka na svoja ramena, ker ve, da je v Novem mestu bilo vedno nekaj mladih patrov, ki so že svoje študije končali in je njihovo sedanje opravilo v glavnem v tem, da bero maše in sodelujejo v koru. Ti patri so najsposobnejši za tako učenje in bi s tem ne bila niti frančiškanska provinca v skupnosti, niti sam tukajšnji samostan niti najmanj preobložena z novim delom. Frančiškani bi to novo nalogo prevzeli lahko tudi zato, ker imajo glede na mesto eno in drugo udobnost, posebno pa, ker iz okolice dobivajo svoje preživljanje in kolekte (bero) in bi že iz same hvaležnosti za vse to lahko prevzeli to nalogo nase brez dodatnega plačila, kar bi bilo spet v veliko korist prebivalcem. Vendar pa so mestni sodnik, svet in vsi meščani ponudili patrom še posebno plačilo. Ne bi imel torej zoper utemeljeno željo navedenih prosilcev ničesar ugovarjati. »Pač pa sem mnenja, da bi kazalo s posebnim mandatom sporočiti frančiškanom kranjske province, da to nalogo prevzemo, kakor prosilci ponujajo, pri tem pa si jaz kot tukajšnji župnik (qui ordinarius) po predpisih cerkvenega prava, posebno pa po odlokih tridentinskega koncila, pridržujem svoje najsvečanejše pravice. Neizbežno bo tudi, da se pri ustanovitvi teh šol določijo gotove mere in pravila, da se kolikor

mogoče preprečijo z mojo vednostjo in pristankom zmote tudi v morebitnem izrednem primeru.«

V tretji in zadnji točki pa je omenil tudi mostnino, za katero je mesto že dolgo prosilo. O tej zadevi prošt ni povedal svojega mnenja, ker ni imel nobenih informacij, pa tudi prilogi A in B, ki sta navedeni v prošnji prosilcev, prošt ne pozna. Menil je, da omenjena mostnina (Bruckh Pfening) ni v nobeni zvezi z ustanovitvijo šol (gimnazije), zlasti še zato ne, ker je že ponudeno plačilo za njihovo vzdrževanje. (Pamer: Jahresb. 1901/2, str. 11/12.)

Vsa stvar se je za Novomeščane vlekla dlje, kakor so si sami želeli. Zdi se, da so bili v skrbeh, kako bo oblast uredila vprašanje mostnine, od katere so si občinski možje veliko obetali. S to mostnino pa je bilo nekako tako:

Pravico do pobiranja mostnine, sprva brodnine (naulum), je imel skraja Ivan Lenkovič, vrhovni poveljnik Kranjske, Štajerske, Koroške, Slovenske marke in vojne granice. Ta je to pravico zapustil novomeškim frančiškanom. Le-ti pa so jo po nekem času užitka odstopili Novemu mestu s pogojem, da namesto broda napravijo most, ga vzdržujejo in da od pobrane mostnine dajo frančiškanom vsako leto oktobra meseca 62 goldinarjev. Ta znesek so Novomeščani dajali frančiškanom od 1570. do 1749. leta. Kasneje je država prevzela pobiranje mostnine, a dala jo je v zakup Novomeščanom. Ti so na leto imeli od mostnine 501 gold. dohodkov. Od tega so morali dati kot zakupnino državi vsako leto 230 goldinarjev, to je bil tako imenovani »Remanenzgeld«, obdržali so si 271 goldinarjev, od tega pa so na leto dali 10 goldinarjev za popravilo mostu. Tako jim je še ostalo 261 goldinarjev. Od te vsote pa so morali dajati frančiškanom dogovorjenih 62 goldinarjev. Ker se jim je zdel končni ostanek majhen (= ca. 200 goldinarjev), so zato vladarja prosili, da jim odpusti državi pripadajoči delež ali pa da jim dovoli zvišati mostnino, s čimer bi bili morda še najbolj zadovoljni. To pa je pomenilo, da bi tistih 300 goldinarjev, ki so jih že v prejšnjih pogajanjih za prevzem pouka v novoustanovljeni gimnaziji zahtevali frančiškani za svoj trud, Novomeščani prevalili na tuja pleča. Prav temu pa oblast ni bila naklonjena.

Ker se je odgovor na prošnjo le zavlekel, Novomeščani pa niso vedeli, pri čem so, so pa morda zaslutili, da jim višje oblasti le ne bodo dovolile zvišanja mostnine, so pričeli razmišljati, kako bi po drugi poti prišli do tistih 300 goldinarjev, ki so jih ponujali oziroma obljubljali frančiškanom kot plačilo za njihov trud. Mestni očetje so se s sodnikom zbrali na posebni seji na občini 21. maja 1745, na kateri so se pogovorili, kaj bi bilo ukreniti, da bi prišlo mesto do omenjenih 300 goldinarjev, ki so jih namenili kot plačilo v gotovini frančiškanom za pouk na novoustanovljeni gimnaziji. Na tej seji so za pokritje te vsote sklenili:

I. Da mora vsak meščan, ki bo poslal svojega otroka k frančiškanom v šole, plačati zanj ob novem letu 2 goldinarja nemške veljave; isto velja tudi za tiste, ki niso meščani, stanujejo morda izven mesta, pa žele svoje otroke šolati pri frančiškanih. Po pogodbi, ki jo je mesto sklenilo s frančiškani, le-ti ne smejo sprejeti v šolo nobenega takšnega učenca, ki bi se hranil ali stanoval izven mesta, ne da bi tudi tak učenec plačal mestni blagajni ob novem letu 2 goldinarja nemške veljave.

II. Tisti, ki bodo dajali dijakom hrano, naj so meščani ali ne, bodo morali mestu plačati od vsakega prehranjevanega dijaka na leto 3 goldinarje nemške veljave takoj po prazniku novega leta; tisti, ki bi sprejeli na hrano enega ali

več dijakov sredi leta ali še kasneje, bodo morali ravno tako plačati mestu 3 goldinarje v sorazmerju s časom, ko so dijaka sprejeli na hrano. Tisti, ki bodo dijaka samo prenočevali, pa bodo morali plačati mestu na leto od vsakega učenca po 15 grošev ali 45 krajcarjev.

III. Če bi pa gospoda morda sama vzela v najem hiše ali sobe v mestu in bi sama svojo mladino prehranjevala iz svojih posestev, naj plača mestu takoj po novem letu po 2 goldinarja nemške veljave. Če bi pa kdo zaradi večjega števila strank (dijakov) oddajal v najem več hiš ali sob, tak je dolžan plačati od vsake stranke po 2 goldinarja nemške veljave, pa naj bo meščan ali ne.

IV. Ta prispevek se bo plačeval v polnem znesku samo toliko časa, dokler mestu ne bo dovoljena nova (povečana) mostnina ali pa, če bi se danes ali jutri pripetilo, da bi mesto dobilo drug beneficij, s katerim bi bilo oproščeno plačevanja teh 300 goldinarjev. Če bi pa med tem časom prišlo sem več učencev na študij, naj se tako od domačih otrok kot tudi od prehranjencev proporcionalno zniža predpisani prispevek; če bi se pa zgodilo, da bi v začetku prišlo semkaj le malo dijakov, bi se moral ta prispevek nekoliko povečati.

V. Tudi obrtnikom, prodajalcem hrane, mesarjem, pekom, gostilničarjem in drugim, ki bodo od dijakov imeli večje koristi, naj se obrtni davek nekoliko zviša.

Ti sklepi so bili izdani 29. maja 1745, dober teden po omenjeni seji. (Pamer: *Jahresb.* 1901/2, str. 13—14.)

Kakor hitro je vicedom grof Orzon dobil od podrejenih zahtevano mnenje, tako o gimnaziji kakor mostnini, je poročal cesarici na Dunaj z obširnim, sedemnajst strani obsegajočim dopisom 28. avgusta 1745. Iz tega poročila se v objektivni podobi kaže vsa stiska ne samo Novega mesta, marveč tudi velikega dela Dolenjske, zato ga podajam v glavnih obrisih.

Novo mesto in novomeški meščani so se obrnili na Dunaj, da bi dobili dovoljenje za ustanovitev gimnazije v Novem mestu. Gimnazija bi bila v frančiškanskem samostanu, ki bi tudi prevzel bremena zanj ob denarni podpori mesta. V ta namen naj bi vlada dovolila mestu mostnino, za katero so že večkrat zaprosili. Vicedom, ki ga je vlada vprašala za mnenje, je prošnjo priporočil, da se naj eno kot drugo mestu dovoli, ker je mesto zelo revno in bi si vsaj s tem nekoliko opomoglo. Do leta 1542, ko so bili napovedani dohodki mesta v imenski knjigi, je Novo mesto živelo v blagostanju. Ko pa so leta 1580 mesto Karlovec obnovili, so se posamezni uradi in komisije za Vojno krajino (to sta bili naborna in preskrbovalna) preselili iz Novega mesta v Karlovec. Za njimi se je iz mesta odselila tudi trgovina in obrt. Posebno se je to zgodilo potem, ko je dežela stransko pot na Dolenjsko, ki drži iz Ljubljane na Žužemberk in od tod na Sotesko in Metliko, popravila in se je ves trgovski promet na Hrvaško usmeril po tej stranski cesti.

Novo mesto je izgubilo vse dohodke od trgovine in obrti, ostala pa so mu le bremena, ki so se iz leta v leto večala. Najhujše breme za Novo mesto pa so vojaški pohodi skozi mesto ter nastanitev vojaških čet v mestu. Te čete prinašajo mestu samo veliko škodo in strah. Z dohodki, ki so mu ostali, pa mora mesto plačevati uslužbenca (mestnega sodnika, pisarja, knjigovodjo, čuvaja, sodne biriče itd. ter stroške sodnih razprav). Zraven pa mora skrbeti za oba mostova (čez Krko in onega v Bršljinu čez Bršljinski potok), popravljati mora mestno obzidje in stolpe, skrbeti mora za popravilo mestne hiše in za popravilo deželne ceste. Odkar ni več trgovskega prometa v mestu, ima dohodke le še

od davščin hiš v mestu, od katerih pa meščani ne morejo plačevati davka, ker so obubožani. Samo 5 do 6 meščanov je toliko premožnih, da niso v posebni stiski, vsi drugi pa trpe največje pomanjkanje in zato ne morejo redno plačevati mestnih davščin. Mesto dobiva komaj polovico tistih dohodkov, ki jih je prejemale nekoč, zraven pa mora prispevati vsako leto po 230 goldinarjev remanenčnega denarja v vicedomski urad. Mimo davščin od hiš so mestni dohodki le še od mestne kruharne, solnega krajcarja, stojnine in drugih malenkosti, ki pa le malo donasajo. Leta 1726 sta vicedomski urad in dežela izvedla revizijo dohodkov in izdatkov mesta in pri tem ugotovila skrajno bedno stanje mesta.

Ko pa je bila leta 1726 stranska pot na Dolenjsko popravljena, se je iz mesta popolnoma izselila mestna obrt in se naselila po vaseh ob cesti, mesto pa je ostalo brez teh dohodkov. Tudi trgovino v mestu samem je nova trgovska pot popolnoma uničila. Nasprotno pa vojaštvo dela hudo nadlego vsako leto v mestu. V štirih letih je kar 40.000 Hrvatov šlo skozi mesto ter so mestu povzročili ogromno škodo. Nasprotno pa noben vojak niti Hrvat še ni šel po stranski cesti, ampak so se je vedno izognili. Hiš je v mestu vedno več zapuščenih ali pa jih je uničil požar. Od leta 1726 dalje do sedaj jih je po številu 51 manj kot prej.

Dežela prav nič ne pomaga mestu iz revščine, ampak ga še vanjo potiska, ker od njega vedno več zahteva. To terja tudi od drugih mest, kot npr. od Kranja in Ljubljane. Mesto ima napovedanih 333 in 2/3 funtov dohodkov, v resnici pa jih ima komaj 60. Mestni uslužbenci ne dobivajo rednih prejemkov, ki so jim znižani na minimum. Nihče že noče biti več v mestni službi. Dežela zapleni mestu za davčne zaostanke še tiste dohodke, ki jih prejme, mestni dolg pa se pri deželi še neprestano povečuje.

Zaradi bednega gospodarskega stanja mesta in meščanov, vicedom priporoča vladi, da dovoli ustanoviti gimnazijo v mestu, priporoča pa tudi, da vlada prepove trgovski promet po stranski dolenjski cesti, ki se Novega mesta izogne in je v mestu v veliko gospodarsko škodo. (Vic. arhiv: I/134 a, Lit. R VI/2 po posredovanju dr. M. Verbič.)

Za Novomeščane ugodno je bilo tudi mnenje takratnega provinciala kranjske frančiškanske redovne province, p. Sigismunda Skerpina. Ta je izrazil svoje mnenje večkrat. Prvič ga je moral sporočiti vicedomu Kranjske grofu H. Orzonu, predno je le-ta poslal svoje obširno poročilo cesarici na Dunaj. Drugič ga je sporočil naravnost na Dunaj cesarici Mariji Tereziji 8. januarja 1746, ki ga je cesarica dobila v roke 9. marca, kajti le-ta ga v svojem odgovoru izrecno omenja; tretjič pa ga je ponovno izrazil vicedomu po 9. februarju 1746 v posebnem pismu, ki vsebuje že kar trdno opredeljene postavke kasnejše pogodbe med frančiškani in Novomeščani. To provincialovo mnenje obsega tele važne postavke:

Frančiškani so na podlagi najmilostnejšega povelja voljno pristali, da na gimnaziji, ki se osnuje v Novem mestu v obsegu šestih nižjih razredov, prevzamejo pouk s pogojem, da Novo mesto zgradi za ta namen primerno poslopje, kakor tudi da bo mesto plačevalo sporazumno določeno plačilo v gotovini (in numerata pecunia) vsako leto v štirih letnih obrokih v skupnem znesku 3000 goldinarjev, da k temu vsak teden razen v postu mesto izroči frančiškantom 12 funtov govedine. Frančiškani pa se obvezujejo, da bodo za pouk učencev nastavili sposobne učitelje in da bodo za to poskrbeli tudi za pristanek franči-

škanskega redovnega generala. Nikakor pa se ne bodo dali odpraviti za prevzeto dolžnost s plačilom v naturalijah (Pfem-Werte) in živilih (victualien), ker bi bilo s takim plačilom frančiškanom kaj malo pomagano, kajti gotovo vicedom ve, da frančiškani na podlagi redovnih predpisov že sami pobirajo pri ljudeh take darove in jih morajo celo sprejemati kot plačilo za maše namesto gotovine. Zato bi jim tistih v gotovini izplačanih 3000 goldinarjev močno koristilo za nakup redovnih oblek, za popravo cerkvenega ornata, za ohranitev stavb in strehe in še za več drugih neodklonljivih potrebščin (pro comparandis religiosus vestibus, pro reficiendo ornatu Ecclesiae, pro servandis sartis tectis, und zu mehr anderen unentberlichen Notwendigkeiten höchst nöttig hdtten).

Zato provincial najvljudneje prosi vicedoma, da milostno blagovoli postaviti take predloge na višje mesto, da se frančiškanom na novoustanovljeni gimnaziji v Novem mestu ne naloži dolžnost poučevati kakor proti zgraditvi za to primernega poslopja in proti v gotovem denarju izplačanih letnih 3000 goldinarjev in 12 funtov mesa na teden. (Pamer: Jahresb. 1901/2, str. 15/16.)

Šele sedaj, ko je cesarica Marija Terezija zvedela po uradni poti od svojih podrejenih uradov za mnenje obeh prizadetih strank, se je dokončno odločila, da načelno privoli v ustanovitev gimnazije v Novem mestu. To je storila s pismenim sporočilom 16. aprila 1746, poslanim p. Sigismundu Skerpinu, provincialu kranjske frančiškanske redovne province, in katerega je le-ta prejel 6. maja 1746. V njem Marija Terezija sporoča:

Da nima nobenih pomislekov, da ne bi ugodila najponižnejši prošnji Novomeščanov, da se pri frančiškanih v Novem mestu ustanovi šest nižjih latinskih šol (gimnazija), če bo s tem mestu pomagano iz stiske in če pp frančiškani privolijo, da prevzamejo pouk v teh šolah proti posebnemu plačilu. Potrebno pa bo, da v tem primeru narede pismeno pogodbo in jo dajo potrditi oblastem. Pripominja pa, da se zaradi prevzema pouka v frančiškanskem samostanu nikakor ne sme povečati sedanje število duhovnikov. (Pamer: Jahresb. 1901/2, str. 16.)

Kakor hitro so frančiškani imeli v rokah načelni pristanek cesarice Marije Terezije, da se sme v Novem mestu ustanoviti gimnazija in da smejo oni oskrbovati pouk, so takoj odločneje pričeli dogovore z novomeškimi mestnimi očeti. Podoba je, da sta se sedaj hitreje sporazumeli obe prizadeti stranki, frančiškani in Novomeščani, saj sta obe strani poznali pogoje medsebojnega dogovora že od 29. maja 1745. Sedaj je bilo potrebno vse člene pogodbe na novo pregledati, dopolniti, preurediti in ne bistvene stvari izpustiti, dokler nista obe pogodbeni stranki sprejeli besedila pogodbe. Toda še preden so pogodbo podpisali in jo dali oblastem potrditi, je cesarica Marija Terezija izdala dokončni odlok o ustanovitvi gimnazije v Novem mestu in ji z njim podelila vse tiste pravice in privilegije, kakršne so imele druge gimnazije v takratni Avstriji. To važno in temeljno listino je cesarica izdala na Dunaju 8. avgusta 1746, in se glasi nekako tako:

Mi, Marija Terezija po milosti božji rimska cesarica (sledi srednji naslov), priznamo s tem pismom javno in dajemo vsakomur na znanje, da so nam naši zvesti ljubi N sodnik in svet našega deželnoknežjega mesta Novega mesta v naši vojvodini Kranjski najpokorneje predstavili, zaradi česar smo navedenemu mestu iz navedenih razlogov in potem, ko smo po našem tajnem svetu 8. januarja tega leta najpokornejše podanemu poročilu in mnenju že 14. aprila končno najmilostneje dovolili, da se sme v tem Novem mestu po tamošnjih pp

frančiškanih v šest nižjih šolah od Parve tja do vštete Rhetorike (a parva usque ad rhetoricam inclusive) javno podučevati.

Nato so nas najpokorneje prosili, da bi jim Mi kot vladajoča kraljica, gospa in dedna deželna kneginja te I. O. (= notranje avstrijske) kneževine in dežele tako osnovani študij z ravno tistimi svoboščinami, ki jih imajo druge takšne v naših avstrijskih dednih deželah obstoječe gimnazije, prav tako milostno dovolili.

Če bi Mi z milostno sprejeto prošnjo takih prosilcev z uvedbo navedenih šest nižjih šol ne samo prosečemu ubožnemu meščanstvu Novega mesta nekaj koristi napravili in bi se s tem nekoliko opomoglo, temveč bi tudi sosedna mladina s tem pridobila priliko, da se tako v krščanskih šegah in čednostih kot tudi v nižjih študijah z manjšimi stroški podučuje, da torej tem laže dospe do višjih znanosti in se tako tudi za službo skupnosti napravi spretne in sposobne.

Tako smo Mi z dobro premišljenim pogumom, dobrim svetom in pravim znanjem omenjen študij šestih nižjih šol, ki naj se osnujejo v Novem mestu, podelili, odobrili in potrdili. To pa tudi vzamemo v pogled in potrdimo iz kraljeve in deželno-knežje polnosti prava in vedno z močjo tega pisma odredjamo, postavimo in hočemo, da se večkrat omenjeni študij šest nižjih razredov tukaj v Novem mestu po pp frančiškanih javno izvršuje in da uživa gimnazija, ki se ima tam ustanoviti, prav iste pravice, ki jih uživajo druge z deželno knežjim dovoljenjem ustanovljene gimnazije, torej da se mora mladina, ki izstopa iz teh nižjih šol v nadaljevanje in spoznanje višjih znanosti povsod brez ugovora sprejemati pač proti pokazu navedenih spričeval.

In nato ukazujemo vsem in vsakemu našemu duhovnemu in posvetnemu oblastvu, posebno pa našim sedanjim in kasnejšim namestnikom, deželnim maršalom, deželnim glavarjem, upraviteljem, deželnim vicedomom, prav tako vodjem in rektorjem v naših avstrijskih dednih deželah nahajajočih se univerz in gimnazij, potem še vsem našim uradnikom, podanikom in vdanim kakršnih koli časti, stanja ali bitja, naj bodo tako milostni kot resni, in hočemo, da oni večkrat omenjeno gimnazijo, ki se ima v Novem mestu ustanoviti, pri zgoraj omenjenem javnem izvrševanju, ki ga naj opravijo tamkajšnji pp frančiškani za šest nižjih šol, mirno pustijo delati, da upoštevajo to gimnazijo kot enakovredno z drugimi z deželno-knežjim dovoljenjem ustanovljenimi gimnazijami, da torej odtod v svrhu nadaljevanja študij odhajajočo mladino brez ugovora sprejmejo, tako proti pokazilu njihovih običajnih spričeval, pa da tudi drugače navedeno gimnazijo v teh najmilostnejših privilegijih kot gosposka ščitijo in obravnavajo, da jih tudi sami nič ne silijo ali otežkočajo, pa tudi ne dovoljujejo, da bi to storili drugi na noben način in po nobenem potu, kakor je vsakemu ljubo, da se izogne naši hudi nemilosti in kazni. To menimo resno, v dokaz to pismo, zapečateno z našim cesarskim kraljevim in nadvojvodskim pečatom privešenim. To je dano v našem mestu Dunaju, dne 8. avgusta 1746, našega vladanja v šestem letu.

Marija Terezija
J. J. Graf von Seilern

L. S.

Avgust Myller von Freyburg
Ad mandatum Sac. caes. Reg. mayest.
propr. F. G. von Rollenau

(Pamer: Jahresb. 1901/2, str. 21—22.)

Šele po objavi te temeljne listine o ustanovitvi gimnazije so se predstavniki novomeške občine in frančiškani dokončno sporazumeli in sklenili pogodbo, datirano v Ljubljani 27. avgusta 1746. Ta pa je obsegala glavo, v kateri se omenja, da je bila pogodba sklenjena med patrom provincialom in definitorijem kranjske frančiškanske province in mestnim sodnikom, svetom in vsemi meščani Novega mesta na podlagi najmilostnejših cesarskih in kraljevih odlokov, izdanih na Dunaju 16. aprila in v Gradcu 6. maja 1746. leta o ustanovitvi šestrazredne gimnazije, da je pogodba nepreklicna in da jo je potrdil tudi vicedomat dežele Kranjske. Zatem pa slede posamezni členi pogodbe:

1. Pater provincial in častiti definitorij te province se obvezujejo, da bodo vsako leto tu v Novem mestu javno poučevali učence trije njihovi redovni magistri z enim prefektom v šestih nižjih šolah a parva usque ad rhetoricam inclusive v krščanskem nauku in drugih potrebnih spretnostih takoj po vseh svetih tega 1746. leta na tak način in tako, da bodo učenci te šole lahko prestopili na jezuitske šole, njihovi učenci pa na tukajšnje.

2. Mestni sodnik, svet in vsi meščani Novega mesta se obvezujejo, da bodo za potrebe pouka zgradili na svoje stroške in na zemljišču Fritschka, ki ni daleč od frančiškanske cerkve, šolsko poslopje in ga povezali s posebnim hodnikom s cerkvenim korom in poslopje in hodnik vzdrževali na svoje stroške.

3. Mestni sodnik, svet in vsi meščani Novega mesta se obvezujejo, da bodo izplačevali pp frančiškanom za pouk v šest nižjih šolah vsako leto po 300 goldinarjev v 4 obrokih po 75 goldinarjev točno vsake kvatre za pouk in za potrebne knjige, drva, papir in druge potrebščine, ki jih rabijo učitelji in prefekt; k tej vsoti bodo vsak teden dajali patrom še 12 funtov govedine razen v dneh, ko je post. Razen tega se frančiškani smejo vknjižiti za 62 goldinarjev remanenčnega denarja na račun mestne mitnine. »Če bi se pa pripetilo, danes ali jutri, prej ali slej, da bi se našel kak dobrotnik, ki bi za šolo kaj prispeval, ali ko bi kdo šolo celo fundiral, ali če bi šole prenehale, potem bi Novomeščani ne bili več dolžni plačevati frančiškanom dogovorjenih 300 goldinarjev niti jim pošiljati obljubljenega mesa v samostan.«

4. Sodnik, svet in vsi meščani Novega mesta se obvezujejo, da frančiškanom nikdar ne bodo vzeli pravice poučevanja, čeprav bi v mesto prišel ta ali oni red, ali celo jezuiti, marveč jim bodo za večne čase pustili pouk. Obljublajo, da se bodo z vsemi močmi postavili po robu, če bi se v mestu hotel nastaniti kak drug red ali jezuiti.

5. Frančiškani se obvezujejo, da bodo brezplačno vsako leto po končanih počitnicah pričeli šolski pouk s slovesno peto mašo in s pozivom Pridi sv. Duh v čast presvetle cesarice Marije Terezije, ustanoviteljice gimnazije, za njeno srečno in dolgo vladanje. To bodo morali opraviti brezplačno, k tej maši pa morajo priti mestni sodnik in vsi svétniki in drugi meščani. Ta pogodba je bila napisana v treh enakih primerkih, ki so jih morali podpisati vsi pogodbeniki.

Potrdil je to pogodbo vicedomski urad Kranjske v Ljubljani, dne 12. septembra 1746 in podpisana sta

Henrik grof Orzon
vicedom Kranjske

Janez Hieronim Mercina
von Merzenheimb J. U. dr.,
tajnik vicedomskega urada.

(E. Knific: Ester Jahresb. 1855, str. 13—15.)

Z overovitvijo te pogodbe so bili podani vsi pogoji, da so novomeški pp frančiškani lahko pričeli s poukom na novoustanovljeni gimnaziji. Novomeška občina, ki se je v tej pogodbi obvezala, je na svoje stroške poskrbela tudi za potrebno šolsko poslopje.

Sprva so mestni sodnik in njegovi svetovalci mislili sezidati tako poslopje na občinskem svetu tik tistega dela frančiškanskega samostana, ki so ga frančiškani postavili leta 1723, čeprav ima ta del samostana nad portalom vklesano letnico 1696, ta portal ni prvoten, ampak je bil semkaj vzdan kasneje in od drugod. Kmalu pa so to misel zavrgli in kupili hišo z vrtom nekdanjega novomeškega mestnega sodnika Frička (Fritschko). Za svet in hišo so Fričku plačali 200 goldinarjev (Vrhovec 267). To zemljišče je bilo zelo blizu frančiškanske cerkve, od katere ga je ločila le vmesna pot (sedanja Jenkova ulica). Ni povsem jasno, ali so Fričkovo hišo podrli in na njenem mestu postavili enonadstropno stavbo, ali pa je bila ta Fričkova hiša od vsega začetka enonadstropna.

Iz tretje točke osnutka pogodbe med frančiškani in novomeško občino pa je razvidno, da so mestni očetje obljubljali, da bodo v dveh letih postavili novo šolsko poslopje za šestrazredno gimnazijo. Malo verjetno je, da bi Novomeščani pričeli zidati novo šolsko poslopje že v teku samih pogajanj in dogovarjanj, prav tako se zdi skoraj nemogoče, da bi enonadstropno stavbo postavili od 16. aprila 1746, ko je cesarica Marija Terezija načelno pristala, da se v novem mestu osnuje gimnazija, pa do 3. novembra 1746, ko so patri frančiškani dejansko pričeli s poukom.

Vsiljuje se tudi misel, da so s poukom pričeli lahko le v dveh primerih. Prvič, da je od Frička kupljena hiša bila že tedaj enonadstropna, drugič, da so prve učilnice novomeške gimnazije bile začasno, dokler niso dozidali novega poslopja, v tistem delu frančiškanskega samostana, ki so ga postavili 1723. leta in ki stoji še danes in so pod njim oboki s stebri, nad njimi pa so bile dovolj velike sobe za učilnice. Ko pa je novo poslopje bilo dogotovljeno, so s poukom nadaljevali v novih prostorih.

To prvo izključno za potrebe šestrazredne gimnazije postavljeno enonadstropno poslopje ima še danes vzdana v kamen vklesana napisa. Eden je v timpanonu nad vhodnimi vrati in se glasi:

AeDes pletati LItterIsqVe priIVILeglo
AVgVstIssIMae RegInae TheresIae eXstrVCTae

(To stavbo so postavili po naklonjenosti presvitle kraljice Terezije za vzgojo srca in uma.)

Prav v zgornjem delu tega timpanona, v trikotniku nad samim napisom, je z manjšimi črkami vklesano: Ren. 1864.

Drugi napis pa je vklesan v navadno apnenčasto ploščo, ki je vzdana na vzhodni steni prvotnega enonadstropnega poslopja, in to nad oknom pritličja. Ta napis, ki je dokaj okvarjen, se glasi:

DEN 22 JUNY 1746 IST ALDA DER ERSTE STAEIN
IN DEN GRUNDT GELEGT WORDEN

Prvotno enonadstropno gimnazijsko poslopje so, kakor je bilo na izrecno zahtevo frančiškanov sklenjeno v pogodbi, povezali s posebnim bržčas lesenim

in pokritim hodnikom. Ta hodnik je vezal vogal gimnazijskega poslopja s korom frančiškanske cerkve. Po njem so hodili patri v šolo in iz nje. Toda podrli so ga že 1748, po dveh letih, ker so kaj kmalu spoznali, da jim je bolj v škodo kot v korist. Jemal je namreč svetlobo kapelici sv. Frančiška, škodoval je tudi orglam, še največ pa so ga podrli zato, ker so po njem iz gimnazijskega poslopja prihajali v cerkev in v samostan tatovi, ki so marsikaj odnesli iz cerkve in samostana. Še danes je na cerkvenem zidu ob omenjeni kapelici vidna sled odprtine, ki so jo, ko so ta mostovž podrli, zazidali.

Ob pričetku šolskega pouka 3. novembra 1746 je takratna novomeška gimnazija imela za šest razredov samo tri profesorje. To so bili: p. Chrysolog Raikelb (bere se lahko tudi Reichel), ki je poučeval v VI. razredu ali retoriki in v V. ali poetiki; p. Ildefons Karner, ki je poučeval v IV. razredu ali sintaksi in v III. razredu ali grammatiki; p. Romuald Lavrin, ki je poučeval v II. razredu ali principia in v I. razredu ali parva. Za ravnatelja, ki so mu takrat rekli prefekt, je bil postavljen p. Godefredus Pfeiffer, takratni gvardijan frančiškanskega samostana. Učencev je bilo prvo leto 66. V prvem razredu jih je bilo 30, v drugem le 9, v tretjem komaj 4, v četrtem jih je bilo 11, v petem samo 8, v šestem pa le 4.

Vsak profesor je tedaj moral poučevati vse predmete v dveh razredih. Če je kdo obolel, ga je nadomeščal prefekt.

Prvi prefekt novomeške gimnazije p. Godefredus Pfeiffer, ki je pisal tudi Kroniko gimnazije, je na koncu seznama učencev prvega šolskega leta zapisal na str. 23 te besede:

»S to majhno in skromno čredo se je pričel novomeški študij. Četudi je bilo število učencev majhno, pa ni nič odvrčalo oči učiteljev, da ne bi pazili na popivanje, nočna pohajanja, dogovarjanja in prepire učencev, nad katerimi mora imeti pazljiv čuvaj vedno svoje oko, posebno še, ko se je zvedelo, da so meščani sami dajali povod za podobna dejanja ali s prigovarjanjem ali s preamljanjem privilegijev.«

Že takoj prvo šolsko leto so se kljub skrbni pažnji patrov že 15. junija 1747 zgodile nerednosti, največ po krivdi mestnega sodnika Ignacija Polca. Bilo je tako: prefekt p. G. Pfeiffer je sprejel v šolo nekdanjega retorja Mateja Bobiča, pravilno Japlja, ki so ga izgnali iz ljubljanskih šol. V njegovih dokumentih pa ni bilo zapisano, da je dezertar kraljeve vojske. Po takratnih predpisih pa dezertarjev sploh niso smeli sprejemati v gimnazije. Vse mesto je vedelo, da je Bobič dezertar. Ker pa je prefektu pokazal spričevala ljubljanskih jezuitov, ga je sprejel. Tudi mestni sodnik Polc je dovolil Bobiču hoditi v gimnazijo. Prefekt je celo tega Bobiča priporočil mestnemu sodniku za domačega učitelja. Bobič pa je kmalu sodnika razžalil, zato ga je le-ta naznanil prefektu in ga pričel kot dezertarja preganjati z biričem. Ko ga je dobil v pest, ga je vtaknil v zapor, ker ga je hotel izročiti vojaščini. Ko so novomeški dijaki za to zvedeli, so vdrli v zapor in izpustili Bobiča. Tudi prefekt mu je vrnil šolske dokumente. Sedaj je mestni sodnik naročil straži na mestnih vratih, da zgrabi Bobiča, ko bo hotel iz mesta. Na vratih pa je nastala prava zmešnjava, ki so jo verjetno naredili dijaki. Ker si je mestni sodnik lastil posebne pravice nad dijaki, ki pripadajo samo prefektu, je le-ta pozval sodnika, naj se mu opraviči. Res je mestni sodnik to storil s posebnim pismom 9. avgusta 1748, v katerem je prefektu zatrjeval, da si ne prisvaja nobenih posebnih pravic nad študenti.

Vse kaže, da je to ponižanje, ki ga je takrat doživel mestni sodnik, povzročilo hudo zamero in da si je le-ta, kot piše kronist, izmislil za maščevanje druge stvari. Dogovorjeni znesek 300 goldinarjev za latinske šole je mestni sodnik preložil na konec leta, čeprav je prefekt zahteval izplačilo čim prej. Zato je v Kroniki gimnazije zapisal:

»Tudi ti moraš izterjevati, da ne bo mesto ostalo dolžnik, kar se lahko zgodi, da mesto nikdar ne bi plačalo vsega.« (Str. 24.) Te besede so veljale vsem kasnejšim prefektom in so se, kakor bomo še videli, kaj kmalu tudi uresničile.

ORGANIZACIJSKI TEMELJI

Že p. Alfonz Furlan je v svoji Zgodovini frančiškanskega samostana in cerkve v Novem mestu zapisal: »Ljubljanska gimnazija Jezusove družbe je bila vzgled za novomeško, samo grščino so črtali in disciplino so svojo imeli.« (Dol. nov. št. 24, 12. junija 1919.) Pa tudi iz pogodbe med novomeškimi mestnimi očetmi in p. frančiškani je razvidno, da sta morala biti vsa organizacija in učni načrt skoraj v popolnem soglasju z organizacijskimi načeli in učnim načrtom, ki sta vladala na jezuitskih gimnazijah, saj se v pogodbi izrecno navaja, da bodo frančiškani tako poučevali, da bodo njihovi učenci lahko prestopili na jezuitsko gimnazijo, učenci le-te pa na njihovo v Novem mestu.

Notranji ustroj jezuitskih gimnazij pa se je ravnal po Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu iz leta 1599, ki je bil strogo obvezen za vse jezuitske šole. (Schmidt I., 121.) V bistvu je veljal tja do prvega odločnejšega posega državne oblasti v šolstvo, kar se je zgodilo 16. novembra 1735 z odlokom avstrijskega cesarja Karla VI.

Študij na jezuitskih gimnazijah je sprva trajal pet let in je obsegal tri gramatikalne stopnje: nižjo, srednjo, višjo, in dve humanitetni stopnji: poetiko, retoriko. Včasih pa so prvo stopnjo pouka razdelili v dva razreda, na ta način so dobili šest razredov. Imenovali so se: infima tudi elementaris ali parva, principia, grammatica, syntaxa, poetica, rhetorica.

Glavni namen gimnazije je bil naučiti učenca latinščine v govoru in pisavi. Latinščina je bila uradni jezik cerkve, diplomacije, rabili so jo v znanosti in zelo pogosto tudi v medsebojnem sporazumevanju zlasti plemstva in bogatega meščanstva, ki je hotelo veljati za izobraženo. V bistvu je bil študij na gimnaziji namenjen predvsem plemstvu in je veljal dolgo časa za privilegij tega družbenega razreda. Kakšen ugled in veljavo je imela latinščina, se vidi tudi po tem, da je bila na Hrvaškem uradni jezik skoraj tja do marčne revolucije 1848, medtem ko so jo po vseh drugih deželah že zdavnaj spodrinili nacionalni, živi jeziki.

Učenci so se latinščine morali naučiti že v nižjih ali gramatikalnih razredih, in kdor se je v teh razredih ni dovolj naučil, ga niso spustili v višje razrede, v poetiko in retoriko, kjer so znanje latinščine le še izpopolnjevali s praktičnimi pismenimi in govornimi vajami v stilu. Za učni jezik je v prvem razredu dolgo časa veljala materinščina; za to pa so smatrali nemščino tudi na gimnazijah na slovenskem ozemlju, le v Gorici je nemščino nadomeščala italijanščina. Ker je sčasoma postal pouk latinščine samemu sebi namen, nekakšen larpurlartizem, in se je ves pouk močno oddaljil od vsakdanjega življenja in njegovih potreb, je posegla v šolstvo državna oblast z zahtevo, da se v gimna-

zijah ne poučuje samo latinščino in verouk, marveč tudi druge predmete, kot zgodovino, zemljepis, aritmetiko, prirodopis ter da se razširi tudi pouk grščine. Važen je bil že omenjeni odlok cesarja Karla VI. z dne 16. novembra 1735, kajti poslej se je gimnazija urneje spreminjala in s tem tudi približevala vsakdanjim življenjskim potrebam. Vse bolj se je pričelo uveljavljati tudi meščanstvo na škodo plemstva in zato je nemščina pridobivala na veljavi, saj jo je omenjeni cesarjev odlok vpeljal kot učni jezik v nižje razrede.

Med važnimi postavkami v tem odloku Karla VI. iz 1735. leta so bile:

1. V gimnazije ne smejo sprejeti učencev, ki ne znajo nemščine in ne obvladajo latinske deklinacije in konjugacije in 14 temeljnih pravil.

2. Poslej so posebej pazili na to, da niso sprejeli v gimnazije revnih učencev, ki ne bi zmogli študija zaradi pomanjkanja denarja ali ne bi bili dovolj nadarjeni. Tisti učenci pa, ki so bili izrazito nadarjeni, pa vendar revni, so bili sprejeti, če so prestali sprejemni izpit. Take nadarjene učence so potem podprli s štipendijami in podporami, da jim ni bilo potrebno prosjačiti. Ker pa se talentirani učenci uveljavijo šele z delom, so morali profesorji učence pogosto spraševati in s tem zasledovati njihov uspeh v študiju in vedenju (*examiniren de profectu in studiis et moribus*) in jih izključiti iz šole, če so se pokazali kot nesposobni in slabega vedenja, povprečni učenci pa so smeli celo ponavljati razred.

3. Slovnicična pravila so profesorji morali podajati jedrnato in v porabni obliki in najprej v nemščini nato v latinščini. Ta pravila so se potem naučili na pamet. Šele ko so učenci obvladali ta pravila, so jih profesorji polagoma navajali na klasične avtorje. Učence naj vadijo profesorji v posnemanju klasičnih avtorjev, za domače naloge naj jim dajejo prevode iz latinščine v nemščino in obratno. Učenci se morajo naučiti tudi nemškega pravopisa. Naučiti se morajo pisati nemška in latinska pisma. Vaditi se morajo v izražanju tako v prozi kakor v pesmih, hrijah, govorništvu in to ne samo *ex genere ornativo et deliberativo*, ampak tudi *ex genere judiciali imitando formam iudicii*. Temeljno načelo pa mora biti v vseh razredih: preveč učenja na pamet (*auswendiglernen*) obremenjuje in slabi pomnjenje učencev.

4. Grščino se mora poslej poučevati vsaj dvakrat na teden po pol ure.

5. Tudi zgodovina se poslej mora poučevati. (Pamer: *Jahresb.* 1902/3, str. 3—5.)

S tem cesarjevim odlokom so se prvič resneje zamajala dotedanja načela jezuitskih gimnazij. Zato so tudi jezuiti sami, čeprav neradi in godrnjaje, pričeli reformirati svoj učni sistem. Približevati so ga pričeli potrebam vsakdanjega življenja in ne več samo cerkve.

V skladu s temi načeli je bila izvedena tudi organizacija novomeške gimnazije in njenega pouka. Večji razloček je bil viden le v disciplinskih pravilih. O teh kakor tudi o vseh drugih predpisih, ki so se tikali nove gimnazije, je razpravljal še pred dejanskim pričetkom pouka 3. novembra 1746 frančiškanski definitorij, ki se je zbral v Ljubljani in v dneh od 1. do 6. septembra 1746 sklepal o pravilih, po katerih se bodo morali ravnati na novomeški gimnaziji dijaki in profesorji. Ta pravila, ki obsegajo 23 točk, so se ohranila v »Kroniki gimnazije v Novem mestu od začetka 1746. do vključno 1792. leta«. Na str. 10—15 so zapisana pod naslovom: »*De constitutionibus ac Venerabilis Definitoris latis pro professoribus et studiosis*« in so datirana v Ljubljani s 6. septembrom 1746. Podpisali pa so jih: p. Vincenc Mariašič, definitor, p. Be-

nignus Germ, definitor, p. Tomaž Žagar (Logar?), p. Beno Waltreich, provincial, p. Maksim Russ in p. Sigismund Skerpin, provincial. Te točke so:

1. Glede na dogovor je soglasno sklenjeno, da se vsako leto prične pouk 3. novembra s slovesno peto mašo, ki jo poje prošt za vzvišeno cesarico Marijo Terezijo in vso avstrijsko hišo. Po končani maši se zapoje himna Pridi, sveti Duh! Pri tej slovesni sveti maši morajo prisostvovati ne samo profesorji in dijaki, ampak tudi, na pismeno povabilo, mestni sodnik z vsem civilnim magistratom. Zapoje naj se tudi zapovedan Requiem za brate naše province, za njihove starše in sorodnike in dobrotnike, da bi vsi predniki dobili odvezo. Šolsko leto se konča meseca septembra na dan, ki je v navadi na gimnazijah patrov jezuitov.

2. Na teden sta dva dneva rekreacije. V postu je rekreacija samo na Merkurijev dan, le v predpostnem tednu sta dva rekreacijska dneva. Nikoli pa ni dovoljeno, da bi profesorji določili rekreacijski dan. O tem odloča z vso avtoriteto samo p. prefekt.

3. Ob pričetku pouka priredi zavod prošenjsko procesijo za boljši učni uspeh, ob koncu pouka pa zahvalno procesijo do bližnje cerkvice sv. Ane. Vodi jo gimnazijski prefekt v spremstvu prošta. Če pa jo hoče voditi le-ta, naj ga spremlja eden patrov s štolo, drugi pa s palji.

4. Ta procesija naj bo brez vse slovesnosti. Profesorji in dijaki naj se zberó pred mostom, od tu naj gredo čez most in do odcepa poti k sv. Ani v parih, naprej pa svobodno in med potjo naj molijo rožni venec. V cerkvi sv. Ane naj se spet uvrste v pare. Tam se opravi maša, po nji pa se vrnejo svobodno domov.

4. a Ob nedeljah in praznikih morajo dijaki priti k maši ob pol devetih. Po končani maši jih profesorji odpeljejo v učilnice, kjer jim razlagajo katekizem. Po branju »Doctrine« pa recitirajo na pamet to, kar jim je bilo prejšnji dan naloženo. Od te dolžnosti so oproščeni učenci poetike in retorike zato, ker morajo biti pri pridigi in peti sveti maši.

5. Vsi dijaki morajo biti ob praznikih pri peti sveti maši, razen če praznik pade na dan rekreacije. Pouk pa ne preneha, razen na dan sv. Antona in na dan sv. Porcijunkule.

NB. Te postavbe nimajo nobene izjeme, da ne bi bilo pouka tudi o praznikih, razen na praznik sv. Antona in Porcijunkule. In ker je pri patrih jezuitih, na katere se ozira norma naše šole, prosto tudi na božič in na novo leto, zadnje tri dneve v velikem tednu, tri dni velike noči in je prosto tudi na Binškošči, zato tudi pri nas ne bo te dni pouka.

6. Vsi dijaki morajo biti pri petju litani v cerkvi. Da bi se dijakom ustreglo, bodo litanije ob 4. uri popoldne. Po končanih litanijah molijo redovniki večernice (nocturnae) in kompletorij. Za tem so predpisane meditacije, h katerim morajo priti tudi profesorji.

Na drugi kongregaciji 31. avgusta 1747 so dodali: Odslej se tudi večernice (nocturnae) vedno pojo ob 2. uri popoldne, razen kadar so vigilije in na dan Porcijunkule. Dijaki niso nikdar obvezani, da se jih udeleže.

7. Dijaki naj se vsak mesec dvakrat spovedo patrom spovednikom. Od njih naj dobe spovedne listke. Te naj izroče svojim profesorjem. Le-ti pa jih morajo oddati p. prefektu. Ta mora imeti katalog, v katerem je točno zaznamovano, ali so se učenci spovedali ob določenem času. Tiste, ki so to dolžnost zane-marili, naj z verskimi motivi prisilijo, da dolžnost opravijo.

8. Ukazuje se, da učenci retorike časte kot svojega patrona sv. Frančiška, čigar praznik pade na 4. oktober; dijaki poetike praznujejo dan sv. Antona Padovanskega; dijaki sintakse časte sv. Bonaventuro; učenci gramatike časte sv. Bernardina Seneskega; dijaki principisti časte sv. Petra Regalata; učenci prve ali parvisti pa časte sv. Angela varuha. Na dan svojega razrednega patrona morajo vsi učenci tistega razreda opraviti spoved in biti pri litanijah pred praznikom, na sam praznik pa morajo biti pri maši in obhajilu, nositi morajo v rokah sveče, ko gredo in ko se vračajo od obhajila.

9. Na zavodu se ustanovi kongregacija (sodalitas) z imenom Blažene Device Marije brez madeža spočete. Za pravila se sprejmejo ona, ki jih imajo jezuiti za svoje Sodalitii Majoris in učenci se vpišejo v to kongregacijo. Pravi člani so lahko le učenci retorike, poetike, sintakse, gramatike in principisti, parvisti pa so lahko le kandidati (tyrones). Ob posameznih nedeljah učenci molijo molitve, ob treh popoldne je kongregacijski sestanek, ki ga vodi pater, profesor retorike, zatem ima pater prednik pridigo v latinščini in uči člane družbe pobožnosti do skrivnosti brezmadežnega spočetja. Če pa spozna, da kateri učenci v pobožnosti zaostajajo, ali so zakrivili kakšne večje prestopke, jih pokara po imenu in jih kaznuje. Take pridige (ekshorte) naj bodo dvakrat na mesec. Učenci naj pojo himne: Ave Maris Stella, Vsa si lepa, Salve Regina, molijo naj Lavretanske litanijske. Če pa kateri od članov kongregacije umre, naj molijo zanj molitve.

10. Prvo nedeljo v mesecu naj se razdele svetniki tega meseca in učenci naj jih počaste s posebno pobožnostjo. Ob novem letu se razdeli nova serija (svetnikov). Dijaki člani kongregacije lahko darujejo denar, sprejmeta ga rektor in sekretar kongregacije. Ti darovi se vpričo voditelja preštejejo, nato pa izroče v hrambo ključarju, ki ga prav tako izvolijo člani kongregacije. Pater, vodja kongregacije mora imeti knjigo, v kateri morajo biti zapisani vsi darovi, pa tudi izdatki, če jih kongregacija ima.

11. Kateheza naj bo ob eni popoldne ali kakor določi definatorij in ob tisti uri, ki je petju v cerkvi najbolj primerna. K takšni katehezi naj se pripusti mladina obojega spola.

12. Dijaki retorike in poetike opravljajo devetdnevnicu ali posebno pobožnost, ki traja 9 dni zapored v čast sv. Antona Padovanskega in za razmišljanje o izbiri življenjskega poklica. Vsako leto pa vsi dijaki opravijo prve tri dni velikega tedna duhovne vaje. Metoda teh duhovnih vaj je prepuščena zamisli p. prefekta.

13. Ob sobotah popoldne imajo posamezni profesorji razgovore z učenci o duhovnih in zgodovinskih zadevah. Tu razlagajo pravo pobožnost in groznost smrtnega greha.

14. Kar se tiče metode pouka naj se pp. profesorji prilagode načinu pouka p. jezuitov. Varujejo pa naj se, da ne bodo jemali za dokaze prazne dogodke, ampak zgodovinske, svetopisemske in svetne, da so le taki, ki napeljujejo dijake k pobožnosti in čednosti. Majhnega ali nobenega pomena je, če pp. profesorji ob gotovem času do pol šeste ure sprašujejo učence v aritmetiki, ortografiji in zemljepisu.

15. Da se dijaki privadijo latinskega govorjenja, naj vsak profesor priredi v nižjih razredih enkrat na leto nekaj »Comicum exercitium«, v višjih razredih, poetiki in retoriki, pa dvakrat na leto.

16. V dnevih rekreacije je profesorjem dovoljeno spremljati dijake, ko gredo ven, da se naužijejo svežega zraka, zato, da nanje pazijo in jih ovirajo v nespodobnostih. V tem nadzoru jih lokalni superior ne more ovirati. Urediti pa je ta nadzor tako, da ne bo nikdar šel z učenci en sam profesor, ampak vsi trije, ali pa vsaj dva.

Ker nekateri profesorji niso hoteli spremljati drugih profesorjev, so zato hoteli vpeljati razvado (abusum), da bi jih spremljal kak drug tovariš iz redovne družine. Provincial pa tega ni odobril.

17. Da se delo (pouk) v gimnaziji ne bi nikoli zanemarjalo in s tem oviralo mladine v njenem stremljenju po znanju, patru superiorju tega kraja ni dovoljeno katerega od profesorjev zaposliti z drugim duševnim ali ročnim delom in ga tako ovirati pri pouku. Zaznamenujejo naj si besede pravil: Šola naj se nikoli ne zanemari! Profesorji naj se zaposlijo samo s takim delom, katero jih ne bo oviralo v poučevanju dijakov. Za časa ekskurzov (=žeganj) in v drugih potrebah naj pp. profesorjev ne porabijo za izpovednike in ne za to, da bi asistirali ob pomanjkanju drugih duhovnikov. Za tako delo naj predstojniki uporabijo tiste patre, ki so jim na prosto razpolago, ne pa profesorjev.

18. Patri profesorji nimajo pravice teže kaznovati učenca, ki je kaj zagrešil, npr. z ječo ali izgonom iz šole, brez pristanka p. prefekta. Profesorji naj se popolnoma vzdržijo tepeža s palico po učenčevem golem telesu.

19. Vrata spodnjega vrta naj bodo vedno zaprta. Ob nedeljah in praznikih ni nobenemu dijaku dovoljen vstop v samostan. Na kor naj gredo dijaki po mostovžu (pergola), s katerim je gimnazija povezana s cerkvijo, in po isti poti naj gredo tudi nazaj. Patrom profesorjem ni nikoli dovoljeno po drugi poti hoditi v šolo, razen tedaj, kadar spremljajo učence v cerkev. Patrom profesorjem ni dovoljen dohod v mestne hiše, razen če so poklicani k bolniku, a to samo tedaj, če ni šolskega pouka.

Kasneje so zadnji del te postave omilili tako, da so smeli patri profesorji oditi k bolnemu dijaku, čeprav niso bili poklicani, ko so dognali, da je kateri od učencev bolan. V takih primerih so smeli v hiše meščanov. Niso pa smeli pod to pretvezo zahajati v meščanske hiše.

20. Patru prefektu je prepovedano, da bi sam s svojo veljavo — razen v najhujšem primeru — koga izključil, ne da bi razsodišče o zadevnem primeru razsodilo. Vsi patri profesorji morajo imeti vsako leto osemndnevne duhovne vaje. Pa tudi prvi del te postave je mogel doživeti spremembo, kajti vsi provinciali so lahko z »intermedia congregatione« dosegli ponovno razpravo.

21. Člani definitorija so predlagali, da se opravljeno delo, ki so ga imeli pp. profesorji s poučevanjem, ocenjuje prav tako, kakor da so opravljali posle pridigarjev in da so zato kvalificirani za višje službene stopnje v redovni provinci.

22. Častiti definitorij podeljuje profesorjem to prednost, da smejo sedeti neposredno pred tistimi patri, ki so že 30 let preživeli v redu. Zato so pp. profesorji izvzeti tudi od dolžnosti hoditi v kor, razen ob slovesnih Kristusovih in Marijinih praznikih, ko morajo tudi oni sodelovati pri jutranjicah (matutinu) in ob večernem premišljevanju. Prav tako jim tudi ni treba hoditi na kolekture (biro), ne na trgatev.

23. Če je kdo od pp. profesorjev uspešno in hvalevredno učil zdržema šest let v retoriki, takemu daje definitorij prednost pred lektorjem filozofije in mu podeljuje naslov »magister«.

Ta pravila so v prepisu poslali v potrditev redovnemu generalu, in kakor piše kronist Kronike p. G. Pfeiffer na str. 16, jih general ni hotel potrditi, marveč jih je dal na preizkušnjo, naj praksa pokaže, ali so sprejemljiva, in če se bodo obnesla, jih bo potrdil. Pripomnil pa je, da so ta pravila bolj za profesorje kot dijake in da zadevajo zlasti ureditev šole.

Ker jih redovni general ni takoj potrdil, je p. prefekt sestavil nova pravila na podlagi zgornjih, od katerih je nekatera izpustil, nekaj pa dodal povsem novih in jih nato poslal v pretres definitoriju. Le-ta je o njih razpravljal 31. avgusta 1747 in jih potrdil.

ŠOLSKA (disciplinska) PRAVILA LEGES SCOLASTICAE

1. Pouk se prične v zimskem času ob pol osmih in traja do pol desetih; v poletnem času pa ob sedmih in traja do devetih. Popoldne je pouk od pol dveh do štirih, če so litanije. Kadar jih ni, pa od dveh do štirih. Učenci poetike in retorike prično s poukom vedno ob pol osmih in ob dveh popoldne tako pozimi kot poleti in naj so litanije ali pa ne.

2. Dijake pokliče k pouku zvonec. Zvoni se dvakrat. Prvič pozvoni 15 minut pred pričetkom pouka z velikim zvoncem, drugič pa tik preden profesorji vstopijo v razred, in to z malim zvoncem. (Veliki šolski zvonec je bil sprva v posebnem stolpiču, ki se je dvigal nad tistim delom gimnazijskega poslopja, iz katerega je vodil mostovž na kor frančiškanske cerkve. Ko so ta mostovž podrli, je stolpič nekaj časa še ostal. Pozneje pa so ga podrli in ga na novo postavili nad glavna vhodna vrata. Tu je bil vse do prezidave stavbe, to je do nadzidave drugega nadstropja. Tedaj so ga podrli, namesto njega pa zgradili fičaro iz klesanega kamna in vanjo postavili zvonec. Ta fičara je ostala vse do konca druge svetovne vojne, ko so stavbo ponovno popravljali in to fičaro dokončno odstranili.)

3. Po prvem zvonjenju morajo dijaki utihniti in oditi vsak v svoj razred in na svoje mesto. Če profesor katerega učenca vidi zunaj prostora, potem ko je že drugič zvonilo, takšnega dijaka kaznuje.

4. Nihče ne sme izostati od pouka brez tehtnega vzroka. Tega mora učenec sporočiti takoj naslednji dan profesorju. Če pa kdo od učencev namerno in po več dni izostane brez zadostnega razloga od pouka, ga morajo trikrat opomniti, če še izostaja, se ga prešiba, in če le še izostaja, se ga izključi.

5. Če kateri učenec tri leta hodi v isti razred in ga ne izdela in tudi ni upanja na boljši uspeh, se ga kot nezmožnega odpusti brez spričevala. To pa mora potrditi p. provincial.

6. Vsi dijaki naj dvakrat v mesecu opravijo spoved in prejmejo obhajilo. Nemarneži morajo biti kaznovani.

7. Vsi učenci morajo biti pri litanijah v naši cerkvi. Učenci nižjih razredov od I.—IV. morajo biti pri šolski maši ob pol deveti uri ob nedeljah in praznikih. Po maši imajo verouk v šoli. Učenci retorike in poetike pa morajo biti pri peti maši in pridigi.

8. Vsak razred ima svojega patrona, ki ga morajo učenci častiti. Na dan razrednega patrona morajo učenci tistega razreda opraviti spoved in prejeti obhajilo. Ti razredni patroni so bili: sv. Frančišek za retorje, sv. Anton Pa-

dovanski za poete, sv. Bonaventura za sintaksiste, sv. Bernardin Seneski za gramatiste, sv. Peter Regalat za principiste, sv. Angel varuh za parviste.

Na dan sv. Katarine, zaščitnice dijakov, 26. novembra, so morali vsi dijaki biti pri litanijah, peti cerkvene pesmi in prejeti zakramente, čeprav je bil prosti dan (Ferialtag). (Tako Pamer Jahresb. 1903/4, str. 17).

V Kroniki str. 37 pa piše:

Češčenje sv. Rešnjega Telesa morajo učenci naše gimnazije opravljati tri dni tudi ob binkoštih v tem redu:

Popoldne od 2.—3. ure molijo izpostavljeno sv. Rešnje Telo parvisti in principisti s profesorji; od 3.—4. ure gramatisti in sintaksisti s profesorji; od 4.—5. ure poeti in retorji s profesorji. Zadnji dan binkoštnih praznikov morajo k procesiji vsi dijaki v parih s profesorji. Učenci morajo imeti prižgane sveče.

Novi provincial p. G. Pfeiffer je privolil, da se v prihodnje na praznik patrona šole pojo prve in druge vespere skupaj z litanijami, ki se prično ob 4. uri. Pri teh litanijah in maši morajo biti tudi učenci, četudi ne slave svojega razrednega patrona. Če bi storili drugače, bodo kaznovani. Tudi druge dneve, kadar so večernice z litanijami ob 4. uri, morajo učenci priti v cerkev ob začetku večernic in v cerkvi ostati do konca litanij. Če bodo prišli prepozno ali preje odšli, bodo kaznovani s primerno kaznijo.

V pasjih dneh (od sv. Marije Magdalene do sv. Jerneja) zvoni zjutraj za šolo ob običajnem času, to je prvič ob 3/4 na 7, drugič ob 7; po kosilu pa najsi so ali pa ne litanije, zvoni vedno prvič ob 1/4 na 3, drugič ob 1/2 treh. Za retorje sorazmerno, to je ob 1/2 osmih, po kosilu pa ob treh. V teh pasjih dneh bodo dijaki šli k maši ob 9. uri, po kosilu pa k litanijam ob 4. uri. V pasjih dneh dijaki niso dolžni biti pri peti maši ob glavnih praznikih našega reda. Lahko so le pri tihi maši, nato pa se vrnejo domov. Razen v pasjih dneh morajo biti dijaki pri vseh petih mašah ob glavnih naših redovnih praznikih.

Na vigilio sv. Rešnjega Telesa učenci ne gredo zvečer v cerkev, ampak ostanejo v svojih razredih, tudi k litanijam niso dolžni priti, ker se nato poje v koru matutin ob 5. uri. Dolžni pa so biti ta dan pri petih vesperah (večernicah). Na vigilio Porcijunkule so dijaki dolžni priti v šolo in nato biti pri vesperah.

Dva dni pred pričetkom šolskega pouka zvoni 1/4 ure gimnazijski zvon, na tablo pa se obesi deska, kjer je zapisano, kdaj se pouk prične. Podobno se naznani tudi, kdaj gre procesija k sv. Ani na začetku in na koncu šolskega pouka. (Kronika, str. 37—38)

9. Učenci retorike in poetike morajo imeti posebno pobožnost v čast sv. Antonu Padovanskemu, da jim dahne pravilno misel pri izbiri življenjskega poklica. Prve tri dni v velikem tednu morajo imeti učenci duhovne vaje, h katerim morajo priti vsi. (Duhovne vaje so se na naši gimnaziji ohranile vse do velike noči 1945! Ponavadi so vselej bile v soboto popoldne pred cvetno nedeljo, ko so se pričele, pa do torka po cvetni nedelji dopoldne, ko so se končale z obhajilom.)

10. Nikomur naj ne bo odprt dohod na pevski kor razen tistemu, ki ima posebno dovoljenje.

11. Če kateri učenec ne bi ubogal svojega profesorja, mora biti kaznovan. Če bi učenec ne hotel prestati naložene kazni in bi zato izostal iz šole, ne sme biti ponovno sprejet vanjo, dokler ni prestal dvojne kazni.

12. Vsem dijakom je pod pretnjo najstrožje kazni prepovedano nositi orožje kot: pištole, nože, bodala in podobno.

13. Učenci se morajo izogibati prepirom, tepežem, ker se nikdar ne končajo brez kazni.

14. Zahajanje v gostilne, prenočevališča (*hospitia et caupona*) v mestu, posebno pa zunaj mesta, je pod pretnjo zavora in izključitve strogo prepovedano.

15. Z grožnjo izključitve je prepovedano vsakršno prijateljstvo z drugim spolom, posebno pa pogostna shajanja na domu, ker so sumljiva.

16. Pozimi ne sme biti noben dijak zunaj doma po sedmi uri, poleti pa ne po deveti uri, razen če izostanek opravičuje pameten razlog. Če bi katerega zasačili v takem izostanku, mora biti izročen v zapor. Kazen zavora (*carcer*) se lahko zamenja z disciplinsko kaznijo, upoštevajoč velikost prestopka in okoliščine.

17. Če učenec v cerkvi govori ali se nespodobno vede do ljudi ali moti tovariše, mora biti strogo kaznovan.

18. Če je kateri učenec zasačen pri kraji, se ga najprej prešiba, potem pa izključi, če se ne poboljša.

19. Pijance ni mogoče imeti za zmožne nadaljevati študij. Tu je pripis: Kaj pa tisti pivci (*potatores*), ki pogosto pijejo ponoči in podnevu, pa ne kažejo take pijanosti, da bi morali biti kaznovani.

20. Dijakom je strogo prepovedano udeleževati se »bachanalij« (= pustovanja) in sestankov po pivnicah pod pretnjo najstrožjih disciplinskih in zapor-nih kazni v kaznilnicah.

21. Kdor ta šolska pravila zaničuje in jih prekršuje, tega je imeti za nevrednega, da hodi v gimnazijo in uživa njene privilegije, in ga je treba izključiti.

22. Če bi se kateri učenec drznil prekršiti božje in cerkvene zapovedi, ali bi druge zapeljeval, pohujševal ali pospeševal zarote in podobno, ta naj se kot okužena ovca izžene in imeti ga je za nevrednega za študij.

Ta disciplinska pravila, ki so objavljena v Kroniki str. 16—20, so vsako leto prebrali dijakom ob pričetku šolskega pouka, pojasnili so jim jih, da so se znali po njih ravnati in se jim prilagoditi. Kogar pa so morali le izključiti, so to opravili po daljšem premisleku. Za take primere so imeli poseben obrazec, ki so ga uporabljali, ko ni šlo drugače. Zapisan je na začetku Kronike novomeške gimnazije in se glasi:

Mi N. N. (prefekt s polnim imenom) Tebi N. N. pošiljamo upravičeno nejevoljo in postavno kazen.

Ti, N. N., čeprav si bil dostikrat opomnjen, posvarjen in kaznovan, nisi prenehal prelamljati akademskih pravil, temveč si v zadnjem času s težkimi pregreškami, (če so javni in znani, se navedejo), ki si jih zagrešil, zvijsko dokazal, da ne misliš odstopiti od svoje hudobije; popolnoma nevreden si, da si v družbi pridne dijaške tovarišije. Zato te v pravično kazen in vzgled drugim izbrišemo, izženemo in izključimo iz zapisnika cesarsko-kraljeve gimnazije v Novem mestu (piše Rudolfovom): tako izbrisanega, izgnanega in izključenega proglasimo z razglasom in prepovemo vsem in vsakemu gimnazijskemu dijaku, naj se ne drznejo s teboj z dogovorom občevati, če hočejo uiti strogi kazni.

Dano dne ... na cesarsko-kraljevi gimnaziji Novo mesto.

Ker pa so se prestopki pravil kljub vsemu neprestano ponavljali, posebno pogosto so se dijaki pregrešili s tem, da so zahajali v gostilne in krčme, zato so oblasti izdale 16. marca 1775 poostrene predpise, ki so jih morali profesorji prebrati vpricho vseh uencev zavoda.

Po teh načelih, pravilih in predpisih je potekalo delo v prvih letih na novomeški gimnaziji. Predmetnik, ki so ga morali več ali manj upoštevati tudi novomeški patri frančiškani, pa je obsegal naslednje predmete:

Latinščino, verouk, nemščino, zemljepis in zgodovino, aritmetiko. Vsak predmet so poučevali največ po pol ure in v latinščini. Učenci so imeli na teden dva prosta dneva: torek in petek. Nadzor nad novomeško gimnazijo je sprva imel definitoriij frančiškanske redovne province v Ljubljani. Zavod sam pa je vodil prefekt, ki je bil hkrati tudi gvardijan novomeškega frančiškanskega samostana. Ob polletju in na koncu leta so učenci delali javne izpite pred posebno komisijo, v kateri so bili: profesor, ki je uence učil, prefekt in še kdo. Spraševala sta profesor in prefekt. Na koncu leta je učenec dobil spričevalo v latinščini. Imelo pa je naslednje rubrike: priimek in ime, poklic staršev, rojstni kraj, domovino, starost in ocene za sposobnost, napredek ali uspeh, pridnost, vedenje.

Uspeh ali napredek so ocenjevali z izrazi: praeclarus, egregius, eximius, optimus, laudabilis, valde bonus, bonus, multum supra mediocritatem, mediocris, infra mediocritatem, modicus, remissus.

Na vedenje uencev so še posebno pazili in so ga bolj označili kot ocenili. Kazni pa so bile: opomin, graja ali ukor, zapor (carcer), izključitev. Uporabljali pa so tudi šibanje. Šibali so lahko tudi patri, le po golem telesu niso smeli. Po vseh teh predpisih so se ravnali tja do septembra 1752, ko je cesarica Marija Terezija izdala nove predpise.

PRVE TEŽAVE

Komaj je za silo steklo delo na novomeški gimnaziji, že so se pojavile različne težave, nasprotovanja in trenja. Iz »Kronike novomeške gimnazije« je razvidno, da so jezuiti zavidali novomeškim frančiškanom gimnazijo. Zato so jim delali sitnosti, če se je le dalo. Že iz omenjenega primera z Matejem Bobičem se da izluščiti tiho nagajanje jezuitov frančiškanom. Radi so jih zapleli v prepire in sitnosti, katerih so se jezuiti sami bali. Dogodilo se je, da je na novomeško gimnazijo prišel dijak Janez K. Krepek, ki je pobegnil iz jezuitske gimnazije v Ljubljani. Ker ga jezuiti niso hoteli več sprejeti, je prišel v Novo mesto. Bivši njegov učitelj pa je frančiškanom sporočil, da ga ne smejo sprejeti, ker nima resne volje za študij, ampak bi le rad hodil z ene gimnazije na drugo. Frančiškani pa so ga kljub temu sprejeli.

Kmalu nato so jezuiti očitali frančiškanom, da so sprejeli učenca, ki je bil izključen iz jezuitskih šol v Ljubljani. Veljalo je to za učenca Janeza K. Czaara, ki je prišel, kakor vse kaže s ponarejenimi dokumenti v Novo mesto. Ker prefekt novomeške gimnazije ni poznal pisave ljubljanskih jezuitov, mu je predloženo spričevalo zadoščalo in ga je sprejel. V Kroniki pa je pripisal: »Sami patri jezuiti premalo pazijo in puščajo svoje družinske patre v sobe, kjer kradejo in pečatijo spričevala in jih izključenim za denar prodajajo, kar jaz s polno gotovostjo vem.« (Kronika, str. 25)

Dogodilo pa se je, da so tudi ljubljanski jezuiti sprejeli dijaka, ki je pobegnil iz Novega mesta. To dokazuje primer učenca poetike Baltazarja Kalina, po rodu Vipavca, ki je pred praznikom sv. Matije v februarju 1749 pobegnil, zaprosil za sprejem pri jezuitih v Gradcu in Celovcu, a ga tam niso sprejeli, sprejeli pa so ga ljubljanski jezuiti.

Podoba je, da v prvih letih na naši gimnaziji še ni bilo prave discipline, kar je razumljivo, saj so se v Novem mestu zbrali dijaki iz različnih krajev in šol. Zato so že v tem času zaradi različnih nerednosti in prestopkov izključili nekaj učencev. Kot prvega so izključili Janeza K. Czaarja, Hrvata iz Karlovca, starega 18 let, ki je ponavljal retoriko zato, da bi ga vzeli v red. Bil je izključen zaradi ponočevanja, popivanja, pretepanja in zapravljanja denarja. Drugi je bil izključen retor Fran Ks. Stramicer zaradi nočnega potepanja in občevanja z ženskami. Tretji je bil retor Andrej Janežič, ki je bil izključen zaradi tatvine, pa so ga kljub temu sprejeli jezuiti v Ljubljani.

V šolskem letu 1749/50 so ljubljanski jezuiti sprejeli v svoje šole poeta Franca Ks. Miklavčiča, doma iz Št. Ruperta, čeprav ni imel spričeval novomeške gimnazije, ker je biliznovomeške gimnazije izključen zaradi tatvine. Prav tako so sprejeli tudi Jožefa Hranilovića, Hrvata iz Žumberka, čeprav ni imel naših spričeval, ker jih je zadržala gospodinja, pri kateri je stanoval in se hranil, ker je na ta način hotela od njegovega očeta iztisniti plačilo v živem žitu.

To šolsko leto so se na našo gimnazijo vpisali trije učenci s sumljivimi spričevali. Dva sta prišla iz Celovca. To sta bila retor Janez Kavčič in sintaksist Štefan Zlatoper. Prefekt ju je sprejel, ker se je hotel prepričati, ali res toliko znata, kakor je bilo zapisano na spričevalih in ali je pisava na spričevalih verodostojna s pisavo njihovega prefekta. Pisavi se nista ujemali. Ko ju je hotel novomeški prefekt izključiti, sta pobegnili iz Novega mesta. Tretji učenec pa je bil Fran Mašera, Italijan iz Tolmina. Na novomeški gimnaziji je bil samo eno dopoldne, potem pa je izginil. Pozneje je prefekt zvedel, da je prejšnje leto v Celovcu študiral gramatiko, v Novo mesto pa je prinesel spričevalo za vstop v retoriko.

V začetku junija 1750 sta na novomeško gimnazijo prišla dva Hrvata iz Varaždina s sumljivimi spričevali. To sta bila Nikolaj Ljubanić in Joža Roglević. Toda že 20. julija 1750 sta bila oba izključena, ker sta se junija ponoči in preoblečena potepala, da bi laže delala hrup po mestu in da ju ne bi spoznali. S palico sta zalezovala druge učence. Roglević je po krivem ovadil mestnemu sodniku gospodarja, pri katerem je stanoval, češ da mu je ta ukradel nahrbtnik s knjigami in perilom, v resnici pa mu ga je odnesel njegov prijatelj Ljubanović, ker sta se tako dogovorila. Tega meščana stanodajalca so po nedolžnem obsodili, da mora v denarju povrniti škodo Rogleviću. Že po izključitvi so ju 2. avgusta 1750 o polnoči zasačili pri tatvini v hiši meščana barvarja Gradiška. Ukradla sta mu mnogo blaga, ki ga je moral Gradišek pobarvati. Še tisto noč so ju vtaknili v mestni zapor. Čez pet dni se jima je posrečilo pobegniti iz zapora in iz Novega mesta. Ta dva Hrvata sta imela tudi gimnazijski pečat našega zavoda in sta ponaredila nekaj spričeval, a vse to jima ni nič pomagalo.

Hujše skrbi kakor z disciplino in kaznovanjem učencev in trenji z jezuiti so novomeški frančiškani imeli z mestnim sodnikom in njegovimi svetniki in Novomeščani največ zato, ker slednji niso hoteli več plačevati frančiškanom tistih 300 goldinarjev ne dajati 12 funtov mesa, kakor so se bili obvezali v

pogodbi. Že prvi dve leti so morali frančiškani terjati svoje v pogodbi dogovorjeno plačilo. Omenil sem že, da je mestni sodnik Ignacij Polc namerno odriaval izplačilo, ker je doživel ponižanje v sporu s perfektom zaradi M. Bobiča-Japlja. Če so prvi dve leti Novomeščani z nejevoljo odšteli tistih 300 goldinarjev frančiškanom, so leta 1749 kar prenehali izplačevati dogovorjeno vsoto. Frančiškani so pritiskali na mestnega sodnika in občinske očete, pa vse skupaj ni nič zaleгло. Po letu 1751 so izgubili vsako upanje, da bodo dobili od občine svoj zaslužek. Takratni občinski očetje so bili slabi gospodarji. Mostnino, ki se je stekala v mestno blagajno, je v svoj žep vtaknil mestni sodnik. Niti državi niso več dajali, kar bi ji morali dati od pobrane mostnine.

Zato je višja oblast zasegla (sekvestrirala) mostnino in jo dala v zakup za 600 goldinarjev. Novo mesto je moralo popravljati tudi cesto iz mesta do Bršljina, vzdrževati dva mosta, tega čez Krko in onega čez Bršljinski potok. Popravljali pa niso nič. Da bi deželna oblast naredila red, je zaukazala tedanjemu nadzorniku deželnih cest Wussetu, naj kar on pobira najemnino mestne mostnine, to je 600 goldinarjev. Od te vsote naj pošlje v cesarsko blagajno 230 goldinarjev, ostanek 370 goldinarjev pa naj štiri leta porabi za popravilo ceste.

Zaradi vsega tega so Novomeščani ostali brez mostnine. Ko so jih frančiškani terjali za v pogodbi določenih 300 goldinarjev, tega denarja Novomeščani niso imeli od kod vzeti. Pri tem so se izgovarjali na to, da morajo denar dati za popravilo ceste. Ker frančiškani niso odjenjali od svoje upravičene zahteve, so se Novomeščani znesli nad njimi tako, da so jih višji oblasti ovadili, da zahtevajo plačilo za delo, ki ga ne opravljajo. To pa je bila laž. Z njo so hoteli občinski možje prevaliti vse stroške na pleča frančiščkanov, ki so že do tedaj precej žrtvovali za gimnazijo.

Frančiškani so kaj lahko dokazali deželni oblasti, da svoje delo vestno opravljajo. V dokaz so poslali v Ljubljano kataloge. Ker pa je deželna oblast zasegla mostnino za popravilo ceste, Novomeščani pa drugega dohodka niso imeli, dejansko niso mogli izplačevati frančiškanom 300 goldinarjev. To je spoznala tudi deželna oblast. Vso zadevo je bilo treba rešiti tako ali drugače. Da bi stvar razčistili, so naročili takratnemu namestniku okrožnega glavarja v Novem mestu Žigi pl. Breckerfeldu, naj vso zadevo dobro preišče in poroča.

Breckerfeld je v Ljubljano poročal ugodno za frančiškane. Pohvalil jih je, češ da so imeli lepe uspehe v šoli in da nikakor ne mislijo prenehati s poukom. Poudaril pa je, da so Novomeščani prenehali plačevati frančiškanom že 1749. leta.

Novomeščani pa so se izgovarjali, da zato ne morejo plačevati 300 goldinarjev frančiškanom, ker jim je višja gosposka vzela leta 1751 mostnino. Zavedajo pa se, da frančiškani ne morejo poučevati učencev zastonj. Ker pa Novo mesto ne more plačevati frančiškanom iz svojega denarja, ker ga nima, zato predlagajo, naj jim država plačuje iz deželne blagajne ali pa vrne mostnino. V Ljubljani s tem odgovorom Novomeščanov niso bili zadovoljni. Iskali so nove rešitve. Breckerfeld je tedaj svetoval: cesta iz Novega mesta v Bršljin bo v štirih letih popravljena. Po preteku teh 4 let naj se mostnina spet porabi za gimnazijo. Ostalo bo 70 goldinarjev vsako leto. S temi 70 goldinarji pa naj se poslej plačuje dolg frančiškanom, ki je medtem že narasel na 1102,45 goldinarjev. Ljubljana tega predloga ni sprejela. Stvar je postajala čedalje bolj neprijetna za frančiškane. Zato so le-ti poslali 1755 dva patra na Dunaj k cesarici,

da sta ji vso zadevo razložila in obenem zaprosila za pomoč. Sedaj je cesarica naročila dvornemu komisarju Hohenfeldu, ki je bil tedaj v Ljubljani, naj vso zadevo še enkrat razišče. Ta komisar ni veliko opravil in stvar je zaspala. Že preje pa je dobil okrožni glavar Maks baron Erberg nalogo, naj natančno preišče in popiše vsa aktiva in pasiva Novega mesta. A ker je bil sila len, povrhu tega pa še sovražnik šole, ni storil nič (Vrhovec, 264).

Ker je vsa zadeva obtičala na slepem tiru, je leta 1758 provincial kranjske frančiškanske redovne province poslal na Dunaj svojega tajnika Matisa Selderja, da bi na dvoru podrezal (Kronika franč. samostana II., 117). Ta je vsaj to dosegel, da je Dunaj pritisnil na glavarja Erberga, in ta je ob polovici leta končal naročeni popis aktiva in pasiva Novega mesta.

Med tem časom pa so deželne oblasti v Ljubljani na vse kriplje iskale izhod iz zagate, v katero so zašle po svoji krivdi, da bi kje staknile denar in z njim ustregle novomeškim frančiškanom in njihovi gimnaziji. Končno so se ljubljanski deželni uradniki spomnili na ustanovo Ljubljančana Andreja Krena. Le-ta je pred leti ustanovil z glavnico 1800 goldinarjev dve dijaški ustanovi-štipendiji po 45 goldinarjev na leto. Pravico podeljevati ti dve štipendiji je imel ljubljanski svet. Ta se je te sitnosti odkrižal tako, da je obdržal samo pravico predlagati vredne dijake. Z leti pa so pozabili na pravico predlagati dijake in celo na štipendijo samo. Glavnica in obresti so nekam zginile. Sedaj pa so izvohali, kam je izginil ta denar. Ugotovili so, da so pred več leti ustanovno glavnico posodili baronu Schwitzu. Ta pa ni odplačeval ne glavnice ne obresti. Glavnica Krenove ustanove pa je bila naložena pri deželni gosposki (Landeshauptmanschaft) in le-ta jo je tudi posodila baronu Schwitzu. Sedaj je deželna gosposka dobila ukaz z Dunaja od reprezentance in komore, da mora od Schwitza izterjati vso glavnico in vse zapadle obresti. Ta denar izterjati pa ni bila lahka stvar, ker so se Schwitzovi pravni dediči na vso moč upirali plačati glavnico in obresti. Vsa ta stvar se je zavlekla več kot leto dni in še ji ni bilo videti kraja. Cesarska vlada na Dunaju je spoznala, da bo še nekaj časa trajalo, preden se bo končno razvozlat ta voz, pa se je zato odločila ustreči upravičeni zahtevi novomeških frančiškanov. Zato je ukazala deželni gosposki Kranjske, naj iz deželne blagajne izplačuje novomeški gimnaziji v pogodbi dogovorjenih 300 goldinarjev toliko časa, dokler se dokončno ne uredi zadeva s Krenovo ustanovo. Tako so po več ko osmih letih pravdanja od 1750—1758 novomeški frančiškani le dobili svojih letnih 300 goldinarjev, kakor jim bi jih morali po pogodbi izplačevati Novomeščani. Niso pa dobili tega denarja za tista leta, ko je tekla pravda. Ta dolg pa je narastel na 2600 goldinarjev z obrestmi vred. Cesarica je zaukazala, da morajo z izplačilom te vsote počakati na boljše čase.

Tako se je novomeška mestna občina iznebila plačevanja v pogodbi s frančiškani dogovorjenih letnih 300 goldinarjev. Velike težave so imeli frančiškani tudi z izterjevanjem tistih 12 funtov govedine, ki so jim jo morali Novomeščani dajati vsak teden razen v postnem času. Le-ti so se že veselili, da se bodo tudi tega bremena znebili, a so dobili od višje oblasti ukaz, da morajo oddati frančiškanom vsaj to meso, če so se že otresli glavne dajatve.

Po večletnem zavlačevanju in pravdanju so leta 1759 oblasti razrešile tudi zadevo s Krenovo ustanovo. Izračunali so, da morajo Schwitzovi nasledniki plačati Krenovo ustanovo, ki je medtem narasla na 7874 goldinarjev. Od te vsote je Krenova ustanova dobila 2000 goldinarjev, ostanek 5874 goldinarjev pa so naložili na obresti po 5 %. Tako so poslej novomeški frančiškani dobivali

letne obresti te glavnice v višini 293 goldinarjev 45 krajcarjev namesto 300 goldinarjev, kakor je bilo določeno v pogodbi 27. avgusta 1746.

Naslednje leto 1760 pa so se Novomeščani znebili še zadnje nevšečnosti, ki so jo imeli s frančiškani zaradi gimnazije. Odkar je za novomeško mestno občino veljal »domestikalni sistem«, so deželne oblasti privolile v to, da so mestni očetje od 1760. leta dalje plačevali frančiškanom 19 goldinarjev in 53 krajcarjev namesto tistih 12 funtov govedine. Čeprav so bili frančiškani s to rešitvijo oškodovani, posebno kasneje, ko je vrednost denarja padla, meso pa se je močno podražilo, tej rešitvi niso ugovarjali, ker se niso hoteli več pravdati z Novomeščani. Novomeški frančiškani pa so bili še bolj oškodovani, kajti za tistih 2600 goldinarjev, ki so jim jih bili dolžni novomeški mestni očetje za več kot osemletno pošteno poučevanje v gimnaziji, so se morali obrisati pod nosom, ker jih nikakor niso mogli izterjati od Novomeščanov. (Kronika franč. samostana II., 126)

Odkar je Novo mesto imelo gimnazijo, je vanj prišlo vsako leto vsaj 25.000 goldinarjev več — toliko je naračunal pisec Kronike frančiškanskega samostana. To pa je bila za tedaj in za tako obubožano mesto za tiste čase kar precejšnja vsota, in Novomeščani so si lahko meli roke, ker se je pričela uresničevati njihova misel, da jih bo iz gospodarske stiske in številnih nadlog rešila le gimnazija. (Vrhovec, str. 262—66.)

Še v času, ko se je sprožila pravda za letnih 300 goldinarjev na račun za-sluzka, ki ga Novomeščani niso mogli in ne hoteli plačevati frančiškanom, so le-te zadevale še druge težave in nadloge. Da je bila njih mera še bolj polna, je poskrbel že v letu 1749/50 prvi okrožni glavar (capitaneus circuli) novoustano-vljenega okrožnega glavarstva Wolf Janez baron von Erberg. Komaj je na-stopil službo, že si je prisvajal tudi nadzorstvo nad komaj ustanovljeno gimnazijo. Oblastno je zahteval od gimnazijskega prefekta, da mu mora takoj izročiti ključ od gimnazijskega poslopja, ker je hotel iz nje napraviti vojašnico. Frančiškani so se tej samovolji uprli. Zaprošili so za pomoč pri duhovski in višji deželni oblasti v Ljubljani, odkoder je dobil okrožni glavar ukaz, da se ne sme v zadeve gimnazije prav nič vtikati, ker ni njen gospodar.

Podoba je, da je to leto imel prefekt kljub zaščiti iz Ljubljane več ali manj zvezane roke in da so mu vsilili v gimnazijsko stavbo precej vojakov in s tem utesnili dijake, ki jih je bilo to leto v retoriki 9, v poetiki 8, v sin-taksi 9, v gramatiki 14, v principii 15, v parvi pa 27, tedaj skupaj 82. To je razvidno iz zapisa v Kroniki gimnazije, kjer na str. 44 piše: »Vidiš to malo število dijakov radi pomanjkanja prostorov, in množico vojakov, ki tu prezi-mujejo; ko bi ti odšli, bi prišlo več dijakov.«

Tudi v naslednjem šolskem letu 1750/1 je imel gimnazijski prefekt polno preglavic z dijaki. Iz Ljubljane je na gimnazijo prišel Kamničan Janez Cviren (Zwiren). Čeprav je na ljubljanski gimnaziji končal najvišji gramatikalni raz-red (= 4.), se je tu hotel vpisati v retoriko (= 6.), ne da bi pokazal lansko spri-čevalo. Zatrjeval je novomeškemu prefektu, da ga je izgubil s kovčkom vred ob povodnji, ki je takrat v resnici bila. Prefekt ga je sprejel šele tedaj, ko je dobil od ljubljanskega prefekta sporočilo, da je učenec Cviren v Ljubljani hodil v sintakso, a je bil slabega vedenja. Na novomeški gimnaziji so ga sprejeli v poetiko (= 5.), a je imel slab uspeh in bil slabega vedenja. Podnevi in ponoči se je potepal, zahajal v krčme in popival, bil je velik babjek, prodal svojo obleko in bodalo in vse zapil. Tedanji prefekt p. Angelin Kobal mu je

za kazen lastnoročno naštel 25 po zadnji plati vpričo vsega razreda, a vse to ni nič pomagalo. Še pred pustom (ante quadragesimam) je bil Cviren izključen brez spričevala.

To šolsko leto je bil 20. januarja 1751 izključen zaradi neslanosti, klepetavosti, nepokorščine in mnogih žalitev, prizadejanih v besedi in dejanju p. profesorju, učenec Karl baron Zierhaimb, sin hmeljniškega graščaka.

Komaj se je poglobila ta zadeva, je imel p. prefekt opravka že z drugo. Dne 24. maja 1751 so se učenci poetike dogovorili, da bodo zapustili šolo, ker niso hoteli prestatiti kazni, s katero jih je kaznoval prefekt zaradi potepanja. Res jih tri dni ni bilo v šolo, četrti dan pa so se vrnili in prosili prefekta, naj jih spet sprejme v šolo. Prefekt se jih je usmilil, jih je pa primerno kaznoval. Vodja te zarote je bil Franc Stumi, ki je že preje kazal neko upornost.

Kakor so si v drugih naših mestih gimnazijci in obrtniki pogosto skočili v lase, tako so tudi študentje novomeške gimnazije imeli neredko prepire in pretepe z obrtniškimi vajenci. Celo sin takratnega mestnega sodnika, retor Franc Polc se je udeležil 23. junija 1751 takega pretepanja, za kar je bil kaznovan z enodnevnim zaporom (carcer) in plačati je moral tudi povzročeno škodo.

To šolsko leto je novomeško gimnazijo zadela še ena nesreča. Dne 23. julija 1751 je ob šestih popoldne pri mestnem mlinu ob Krki utonil retor Franc Pivk, doma z Reke, ker ni znal plavati. Pokopali so ga na pokopališču pri kapi-teljski cerkvi. (Kronika gimnazije, 45)

Po teh dogodkih je skoraj pet let vladal idiličen mir, kajti v Kroniki gimnazije ni za sezname učencev nobenih pripomb ob koncu leta. Toda v predpustnih dneh leta 1756 je prišlo do večjega pretepa med dijaki in usnjariji iz Žužemberka. Naslednje leto 1757 je prišla na mestno sodišče ovadba, da je nekaj dijakov pomagalo priprtim pretepačem pobegniti iz zavora. Po končani preiskavi je p. prefekt kaznoval učenca Pakarja, kolovodjo te dijaške skupine, s primerno kaznijo.

Neprimerno huje pa so bili prizadeti dijaki in prefekt naše gimnazije ob koncu šolskega leta 1758/9, ko je prišlo do ostrih nasprotij med mestnim sodnikom Ignacijem Polcem, okrožnim glavarjem Maksom baronom Erbergom na eni, dijaki in njihovim prefektom na drugi strani. Vzrok temu hudemu spopadu pa je bil v tem.

V noči od 16. na 17. september 1758 so neznanci prenesli uradno občinsko razglasno desko z zida mestne hiše (rotovža), kjer je navadno visela, na sramotni steber (pranger). Ker krivcev niso našli, so osumili dijake, da bi se nad njimi znesli. Okrožni glavar Maks baron Erberg je ukazal mestnemu sodniku Polcu, da mora zvečer 18. septembra dobro zastražiti oboja mestna vrata, da ne bi kateri od učencev pobegnili, ko jih bodo lovili po mestu. Mestni sodnik je še zaukazal meščanom, da morajo ob 9. zvečer vsi na trg oboroženi s krepelci in koli pred dacarjevo hišo, kjer bodo lahko obračunali s študenti. Kdor se ne bi ravnal po navodilu, bo kaznovan z globo enega cekina. Meščani so nato zagnali velik vik in krik in pozivali študente s psovskami na korajžo, na pretep. Največ dijakov je bilo že na svojih stanovanjih, nekaj pa jih je še posedalo po gostilnah in se poslavljaljo, ker so odhajali na počitnice. Ko so zaslišali tak hrup in ropot, so iz radovednosti šli pogledat, kaj se dogaja zunaj. Komaj pa so se prikazali na ulici, so jih naščuvani meščani napadli in pričeli po njih

mlatiti, ujete pa so odpeljali v zapor. Naslednji dan jih je mestni sodnik zaslišal, in ker jim ni mogel kaj posebnega dokazati, jih je izpustil.

Toda to nezakonito in nasilno početje okrožnega glavarja in mestnega sodnika je pomenilo grobo kršenje privilegijev in svobode, ki jih je dala gimnaziji cesarica Marija Terezija z ustanovno listino. Pomenilo je tudi nezakonito poseganje v pravice gimnazijskega prefekta in ponižanje. Zato se je takratni prefekt p. Adolf Bobnar pritožil na deželno vlado (reprezentanco). Le-ta je pozvala okrožnega glavarja, mestnega sodnika in njegovega mestnega tajnika (archigramateus), da se opravičijo in dajo natančen odgovor po točkah, kakor jih je sestavil prefekt. Ker so bili njihovi izgovori, odgovori in opravičila kaj majavi, je reprezentanca poslala v Novo mesto svojega komisarja Franca Karla pl. Schweigerja, da zasliši obe strani in o vsem poroča. Deželna vlada je nato z dopisom 5. marca 1759 dala ukor okrožnemu glavarju in mestnemu sodniku, ker sta ravnala nepremišljeno in nezakonito. Mestnega sodnika je deželna oblast pozvala, naj se gre opravičit p. prefektu zaradi prenatlženosti, okrožnemu glavarju pa so višje oblasti svetovale, naj se poslej vede mirneje in pohlevneje, naj se drži veljavnih predpisov in naj jih ne krši več. (Kronika gimnazije, str. 106—109)

V šolskem letu 1758/9 pa sta se spoprijela novomeška proštija oziroma njen takratni administrator in ekonom kanonik Filip Pugel in frančiškani oziroma p. prefekt in njegovi učenci.

V tistih časih je morala vsaka graščina in večja zemljiška gosposčina — in novomeška proštija je sodila med take — dati vsako leto določeno število mladih fantov v vojake. Proštijski pisar Jurij Fišer se je odločil, da bo v vojake vtaknil učenca drugega razreda (principista) Janeza Jeniča, plebejca, starega 17 let (= rojen 1742), doma iz Koroške vasi. Imel je poprečen uspeh (profectus mediocris), vedenje pa lepo (morum commendabilium). Fišer je s pomočjo kmetov Jeniča prijel in ga je imel nekaj dni kar v Kapitlju priprtega. Ko so dijaki zvedeli za Jeničevo nesrečo, so bili vsi ogorčeni. Pozvedeli so, kdaj bodo Jeniča odpeljali iz Novega mesta. Zasedli so tiste ulice, po katerih bi lahko kmetje peljali Jeniča. Ko so jih resnično zagledali z zvezanim Jeničem, so trije dijaki nagovorili kmete, naj Jeniča spuste. Ker pa le-ti niso hoteli nič slišati o tem, so dijaki zagnali vik in krik, ne da bi pri tem potegnili svoje meče. Kmetje so se ustrašili in zbežali, Jenič pa je lahko v tej zmedi pobegnil. Ti dogodki so nagnali kanonika Pugla, da je pozvedel pri gimnazijskem prefektu, ali je Jenič res redni učenec gimnazije. Na prefektov pritrdilni odgovor je kanonik dejal, da ne bi dal Jeniča prijeti, če bi bil vedel, da je redni učenec.

Čeprav bi takratni prefekt p. Jakob Vokalič lahko nastopil proti kanoniku Puglu, ki je s svojim ravnanjem prekršil zakon, tega ni storil, ker ni hotel skaliti dobrih odnosov s Kapitljem. Zviti kanonik pa ni miroval. Napisal je vlogo na deželno reprezentanco (= vlado) v Ljubljani, v kateri je zahteval, da se mu izroči Janez Jenič. Če bi pa le-ta pobegnil, pa drug študent. Zahteval je tudi odkupnino za Jeniča (Löse geld), za prizadete kmete pa odškodnino. Deželna reprezentanca je zahtevala od prefekta nadaljnja poročila o tej zadevi, zavrnila pa je Puglovo zahtevo. Dokler pa ni prejela prefektovega poročila, je Jenič živel v frančiškanskem samostanu, da je bil na varnem pred lovci, ki so lovili mlade fante za vojake, dokler vso zadevo niso dokončno rešili.

To pa se je zgodilo 18. decembra 1758, ko je deželna reprezentanca ukazala okrožnemu glavarju Maksu pl. Erbergu, da ostro pokara Jurija Fišerja, ker se

je drznil prijeti dijaka, ki je odgovoren samo gimnazijskemu prefektu, in da mu zagrozi s kaznijo 20 cekinov, če bi mu še kdaj prišlo na misel, da bi kaj takega storil. Plačati mora frančiškanom tudi vse stroške za Jeniča. Reprezentanca pa je dala ukor tudi okrožnemu glavarju in ga opozorila, naj poslej ne dovoli, da bi se še kdaj kaj takega dogodilo, še manj pa, da bi sam kaj takega povzročil. (Kronika gimnazije, str. 121—122)

Poslej v Kroniki ni zaslediti nekaj let nobenega omembe vrednega prepira gimnazijskega vodstva z mestnim sodnikom ali z okrožnim glavarjem. Toda v šolskem letu 1764/5 se je pod pepelom prikrita žerjavica spet razžarela v nova trenja in očitke. Pri vsem tem pa je trpela mladina hudo preganjanje, ki ga je rodila jeza direktorja Franca Andreja pl. Apfalterna, takratnega okrožnega glavarja.

Kakor je bila gimnazija skoraj povsem neodvisna tja do leta 1761 od deželne politične in upravne oblasti, se je s tem letom stanje močno zasukalo. Gimnazija je dobila od državne oblasti postavljenega nadzornika. To je bil vsakokratni okrožni glavar (*capitaneus circuli*), ki je dobil uradni naziv »direktor«. Vse ocene učencev, ki so bile vpisane v vpisnicah z ređovalnicami vred in katerim so tedaj rekli »calculi«, so dobile svojo polno veljavo šele, ko jih je pregledal in podpisal direktor gimnazije. Le-ta je podpisoval tudi vse račune o šolskih stroških in dajal svoje privoljenje za nakup šolskih potrebščin. Prvi direktor novomeške gimnazije je postal Franc Andrej baron Apfaltern. Ta je po smrti Maksa pl. Erberga postal tretji novomeški okrožni glavar, hkrati s to službo pa je prevzel tudi posle direktorja gimnazije, ki jih je opravljal od 1761 do 1768. Vse kaže, da je bil novopostavljeni direktor občutljiv, domišljav in zamerljiv. Pisec Kronike gimnazije, takratni prefekt p. Bonavita Dietrich je zapisal, da je direktor razlil ves svoj srd na frančiškane in dijake, ker je mislil, da ga frančiškani prezirajo, ker niso poslali »calulov« njemu v pregled, ampak naravnost deželni reprezentanci v Ljubljano.

To pa se je zgodilo zato, ker direktorja p. prefekt nikoli ni dobil doma, kadar je prišel k njemu, da bi mu izročil calcule v pregled in potrditev. Direktorja Apfalterna pa je to tako pogrelo, da je zahteval v Ljubljani, da mu takoj pošljejo calcule v pregled. Ko jih je pregledal, se je znesel nad nedolžnimi učenci tako, da je izključil vse, ki so bili količkaj slabi. To pa ni bilo v skladu s predpisi novega šolskega reda iz 1764.

Očital je tudi prefektu, da je sprejel v gimnazijo tiste učence, ki so bili v Ljubljani vpisani v katalogu izključenih učencev in da v šoli patri profesorji ne podajajo tvarine tako, kakor je to predpisano po najnovejši reformi. Oponesel je patrom tudi to, da dovoljujejo hoditi v gimnazijo celo tistim učencem, ki so v nižjih razredih komaj izdelali in so povrhu še kmečkega rodu. Prefekt na te očitke ni molčal. Pritožil se je v Ljubljano deželni reprezentanci in ovrigel vse Apfalternove očitke. Ljubljana je potem razsodila tako, da so vsi Apfalternovi očitki zlagani in da smejo izključeni učenci spet hoditi v šolo, če v to privoli p. prefekt. (Kronika gimnazije, str. 163—164).

Nič manj sovražen ni bil do gimnazije in njenih profesorjev in dijakov drugi direktor gimnazije Karl Janez pl. Classenau, ki je prišel v Novo mesto za okrožnega glavarja namesto prejšnjega Franca Andreja Apfalterna. Tega je deželna reprezentanca po vsej verjetnosti prestavila iz Novega mesta v Kranj zato, ker je bil preveč samovoljen do dijakov in profesorjev. Novoimenovani okrožni glavar Karl Janez de Classenau pa je takoj prvo leto svojega

direktorstva 1768 pokazal, da mu je gimnazija trn v peti in da ji bo nagajal, kar največ bo mogel.

Takratni prefekt gimnazije p. Ludvik Buset je v Kroniki gimnazije na str. 204 zapisal, da bi bilo število dijakov veliko večje, če jih ne bi 54 nezakonito izključil direktor. (*Numeros studiosorum hoc anno longe major fuisset, nisi a Directore Studiosorum 54 a diversis sholis contra instructionem caesareo-regiam fuissent eliminati*). Tako veliko število nezakonito izključenih učencev pa je v temeljih zamajalo vso gimnazijo, resno je bil ogrožen njen nadaljnji obstoj. Prefekt in profesorji so se pritožili na deželno reprezentanco v Ljubljani. Le-ta pa je odgovorila v frivolnem odgovoru, v katerem je zatrjevala, da so ji vsebina in smisel cesarske instrukcije prav dobro znane. Kasneje se je izvedelo, da je bilo direktorju tiho naročeno, da ponovno sprejme tiste izključene učence, katerih spričevala so v očitnem nasprotju z izključitvijo. Zato so nekatere dijake po direktorjevi milosti spet sprejeli nazaj (*quos via gratia ad gymnasium assumpsit*), čeprav bi jih moral po vseh pravih sprejeti. (Kronika gimnazije, str. 204, 230—31).

Niso še bili pozabljeni dogodki in samovoljno ravnanje direktorja Classenaua, že je gimnazijo, njene dijake in profesorje doletela nova neizgoda, ki v še bolj ostri luči kaže napeto vzdušje in sovražno razpoloženje okrožnega glavarja in mestnega sodnika z meščani vred do dijakov in profesorjev. To prikrivano sovraštvo je bušilo na dan meseca julija 1770. Dogodke je sprožilo naslednje:

Tega meseca je sin meščana, Fran Germ, ki je bil v mestu znan kot nič prida človek, hudoben in prepirljiv, brez vzroka na Glavnem trgu ozmerjal in napadel Nikolaja Delinca, učenca retorike in starega 19 let, doma iz Sevnice in znanega pretepača (*rixarum amans*). Delinc je tokrat potrpel in molčal. Čakal je na ugodno priliko, da se bo Germu maščeval. Ko je nekega dne Germ šel s puško na rami na lov v gozdove grmske graščine, je zvedel za to tudi Delinc. Zbral je nekaj prijateljev in šel za Germom. Ko ga je dohitel, mu je Delinc v hipu vzel puško in vprašal Germa, zakaj ga je na trgu ozmerjal in premikastil. Germ je zbežal, Delinc pa je za njim vpil, naj pride po puško. Delinc je nato izročil Germovo puško lastniku teh lovišč grmskemu graščaku baronu Zoisu. Čim je Germ prišel v mesto, je stopil do gimnazijskega prefekta p. Castula Weibla, zahteval od njega zadoščenje in vrnitev puške. Prefekt je zadevo takoj preiskal in ugotovil, da Delinc ni pravilno ravnal, zato ga je kaznoval. Prefekt je sporočil o svojih ukrepih tudi svojemu prvemu nadrejenemu predstojniku. To pa je bil takratni okrožni glavar in direktor gimnazije Classenau. Germ s kaznijo, ki jo je dobil od prefekta, ni bil zadovoljen. Zahteval je odvzeto puško ali pa denar zanj. Tedaj je prefekt vprašal za svet direktorja Classenaua, kaj naj stori. Le-ta mu je odgovoril, da se mora Germ sam pobotati z grmskim graščakom baronom Zoisom, ker je zašel v njegovo lovišče. Fran Germ pa sam ni hotel po puško k baronu Zoisu, ker se je bal — saj je bil divji lovec — in ker je že prej imel sitnosti z grmsko graščino.

Zato je šel k mestnemu sodniku in ga naprosil, naj mu pomaga priti do odvzete puške. Ker je bil takratni mestni sodnik Janez Žagar v sporu s prefektom, se je znesel nad njim tako, da je od prefekta v pismu 20. avgusta 1770 zahteval, da mora dijakom, ki so bili z Delincem, ko je le-ta odvil puško Germu, vzeti obleko in jim je ne sme vrniti prej, dokler Francu Germu ne vrnejo puške ali pa dajo zanj tri cekine. Ker pa bi bila ta kazen za dijake le

presramotna, naj prefekt raje prepove tem učencem hoditi v šolo in jim ne sme izdati spričevala, če bi ga zahtevali, toliko časa, dokler se ne pobotajo z meščanom Francem Germom.

Ker je bil sedaj prefekt p. Castul Weibl v škripcih spričo tega odloka mestnega sodnika, se je spet obrnil za svet na direktorja Classenaua. Ta je vpričo svojega tajnika Maksimilijana Pilpacha rekel prefektu, da dijakov ne more prisiliti, da bi vrnili Germu puško. Mestni sodnik pa naj vso zadevo predloži okrožnemu glavarju, ki bo odločil, kakšne pravice ima mestni sodnik nad študenti.

Dne 22. avgusta 1770 je p. prefekt poslal pismen odgovor mestnemu sodniku, v katerem je zapisal, da bi bila izrečena kazen odvzema obleke dijakom bolj huda in poniževalna kot pa prepoved hoditi v šolo in zadržanje spričeval, zato naj se s to kaznijo toliko časa počaka, da se izvrši preje zahtevano zadoščenje, posebno še zato, ker nista bili zaslišani obe strani. Njemu, prefektu, pa pritiče samo ta pravica, da sme učence izključiti samo v zadevah, ki se tičejo slabega vedenja ali slabega učnega uspeha. V takem primeru, kot je ta, pa lahko kaznuje samo direktor šole, če tako zahtevajo civilni interesi.

Prefekt je že mislil, da se bo vsa zadeva ugodno končala za dijake, ker se o tej stvari ni več govorilo. Toda nepričakovan dogodek je vso zadevo spravil s tira. Dne 29. avgusta 1770 se je učenec sintakse Štefan Božič vračal zvečer mimo Germove hiše proti svojemu domu, ko ga je zahrbtno napadel Franc Germ. Božiča je podrl na tla, ga pošteno premlatil s toporiščem sekire, da revež ni mogel ganiti ne z rokami ne z nogami. Ker je Božič klical na pomoč, je pritekla mestna straža. Prišel je tudi mestni sodnik in ukazal stražarjem odgnati Božiča v zapor, Germa pa je pustil na svobodi, čeprav so stražarji zatrjevali, da je Božič nedolžen.

Takoj naslednji dan je p. prefekt protestiral pri mestnem sodniku in zahteval zadoščenje za dijaka Božiča. Ko je mestni sodnik zaslišal Germa, ta ni tajil svojega dejanja in sodnik ga je kaznoval s krajšim zaporom. Germ pa si je izprosil to milost, da ga niso odvedli v zapor pred očmi vseh, ampak skrivaj. Ječe pa, kot vse kaže, namerno niso zaklenili in Germ je lahko nemoteno ušel iz nje, kajti že naslednji dan zjutraj ga je videl sam p. prefekt sedeti pred očetovo hišo. Tako ravnanje mestnega sodnika in stražnikov pa je močno ogorčilo študente, ki so jih za vsako malenkost najstrožje kaznovali, medtem ko so z dijakom sovražnimi meščani milo, prizanesljivo ravnali.

Ker so študentje videli, da jih mestni sodnik in meščani ne trpe, celo sovražijo, se nad njimi ob vsaki priliki surovo znašajo, so se — kot vse kaže — med sabo dogovorili in 2. septembra 1770 napadli Franca Germa pred njegovo hišo na Glavnem trgu in mu jih nekaj gorkih naložili. Ker je nastalo vpitje, so pritekli stražniki in pretepače pognali v beg. Prijeli so le dva dijaka, ki sta slučajno prišla na trg in pri vsem tem nista bila nič kriva, in ju zaprli. To sta bila Janez Kušlin, sin lovca iz Kandije, ki sploh ni bil dijak, in Nikolaj Delinc, dijak retorike. Le-ta je bil prav tedaj, ko so topli Germa, pred gostilno Zythopauum in se pogovarjal s stražmojstrom Palfyjevega polka Antonom Piprekom. Celo oba Germa, oče in sin, nista mogla potrditi, da bi bila Kušlin in Delinc soudeležena pri pretepu, in ker so njuno nedolžnost potrdile tudi druge priče, neki Janez Fabian z Brega in dijaki, ki so v pretepu sodelovali, so ju že naslednji dan izpustili iz zaporov.

O tem pretepu mestni sodnik ni mogel poročati p. prefektu, ker ga tedaj ni bilo v Novem mestu, kajti nekam je bil odpotoval in se je vrnil v samostan šele 4. septembra zvečer. V noči od 4. na 5. september 1770 pa se je zbrala gruča meščanov z mestnimi stražniki vred in ker jim je bilo ukazano, naj ponovno zgrabijo zgoraj omenjena dijaka in še druge ter naj jih vtaknejo v zapor. Če bo treba, naj jih potegnejo tudi s postelj. Res so prijeli Janeza Kušlina in Nikolaja Delinca, pa tudi Kušlinovega brata Jožefa, retorja, starega 19 let, nato še gramatika Jožefa Garzarollija, bledičnega 15 let starega pijančka (potator et luriditatis compendium), sina vrhniškega poštarja, potem principista Jakoba Štreklja, doma iz Št. Vida pri Stični, tedaj starega 18 let, dobrega in pametnega učenca, in retorja Antona Haana, starega 17 let in doma iz Semiča, učenca z dobrim uspehom in skromnega. Od vseh teh so veljali Jože Kušlin za ponočnjaka, Jože Garzarolli za ponočnjaka in falota, Nikolaj Delinc za pretepača, in tudi Kušlinov brat Janez ni bil boljši.

Ko je zjutraj gimnazijski prefekt zvedel, kaj se je zgodilo ponoči, je od mestnega sodnika zahteval, da mu izroči priprte dijake, da jih zasliši in kaznuje po njihovi dejanski krivdi. Mestni sodnik pa mu je odgovoril, da študentje niso bili po njegovem ukazu priprti, ampak po nalogu okrožnega glavarja, zato nima oblasti izpustiti jih iz civilnega zapora. Sedaj se je prefekt odpravil k okrožnemu glavarju in gimnazijskemu direktorju Karlu Janezu de Classenauu, da bi se z njim o tej zadevi pogovoril. Classenau pa ga niti sprejeti ni hotel. Po svojem služabniku je sporočil p. prefektu, da s priprtimi študenti nihče ne sme govoriti, dokler ne bodo javno kaznovani. Ta odgovor in pa način, kako ga je Classenau sporočil p. prefektu, je le-tega v živo zadel, ker je bil žaljiv in poniževalen in je v bistvu surovo kršil zakon, rušil prefektov ugled in avtoriteto in prelamljal privilegije, ki jih je cesarica dala gimnaziji. Prefekt je zoper to samovoljo odločno protestiral, a brez uspeha. Še istega dne, 5. septembra 1770, so ob 9. uri iz zaporov prignali N. Delinca in brata Kušlina pred hišo okrožnega glavarja, od tu pa jih odvedli na Glavni trg, kjer so jim na njegov ukaz našteali 25 in še 5 za nameček na zadnjo plat vpričo njega in vpričo godrnjajočih meščanov in tudi v njihovo sramoto. Po dobljenih udarcih so vse tri pod osebnim Classenauovim nadzorstvom in vpričo vsega meščanstva odgnali v vojaške zapore. Takoj po tem sramotnem dejanju je glavar Classenau poslal svojega tajnika Pilpacha h gimnazijskemu prefektu p. Castulu Weiblu s sporočilom: da je sedaj vsa zadeva urejena, da prefekt ne sme dati spričevala ne Jožefu Kušlinu, ne Nikolaju Delincu, da mora Delinc plačati kirurga, ki je zdravil rane Francu Germu, da morajo biti vsi trije izključeni, in če po vsem tem p. prefekt še želi priti k njemu, Classenauu, na razgovor, da sedaj lahko spet pride.

Na to samopašno in poniževalno ravnanje je p. prefekt Castul Weibl odgovoril po tajniku Pilpachu lakonično: Pred izvršitvijo obsodbe je bilo pametno iti k okrožnemu glavarju, sedaj ni nobenega vzroka. Eksekucija se je začela brez njega (=prefekta), konča naj jo tudi sam, kdor jo je začel. Kar pa se tiče spričeval, pa bo p. prefekt storil to, kar mu vелеva vest.

Poslej sta prefekt in direktor občevala med sabo samo še pismeno.

Ko se je vse to dogajalo, so bili študentje še vedno v zaporu. Sam direktor Classenau je izpustil iz zapora dijaka Antona Haana, ker ga je spoznal za nedolžnega. Ko je Haan vprašal direktorja, zakaj so ga potegnili sredi noči s postelje in vtaknili v ječo, mu Classenau ni odgovoril. Jožetu Garzarolliju in

Jakobu Štreklju se je posrečilo uiti iz zapora. Za njima sta pobegnili tudi brata Kušlin. Nikolaj Delinc pa je bil spuščen na svobodo 6. septembra 1770, potem ko je plačal Germu za odvzeto puško šest goldinarjev, čeprav je okrožni glavar Classenau dvakrat odločil, da mu puške ni treba ne plačati ne vrniti. Ko je plačal, je Delinc moral na ukaz okrožnega glavarja takoj zapustiti Novo mesto. Enaka kazen je zadela tudi Jožeta Kušlina, ki je bil šiban, in 19 let starega Novomeščana in učenca retorike Antona Kalčiča, ter 17 let starega Ljubljancana in učenca poetike Jožefa Zorna. Vse te je doletela proskripcija (=izgon), ker so se udeležili pretepa s Francem Germom in ker je tako hotel okrožni glavar in direktor študentov, čeprav je prefekt p. Castul Weibl skušal to samovoljo in nezakonito izključitev preprečiti s pismom, ki ga je pisal Karlu Janezu de Classenau 5. septembra 1770.

V njem piše, da se njegovim pravičnim ukazom nikdar ni z zavlačevanjem upiral. Toda ko gre za tako jasno krivico, mu brani ubogati pravičnost, strah pred Bogom in njegova služba. Študente, katerih imena so mu sporočili, ni prefekt nikoli kaznoval zaradi kakšnih šolskih prestopkov, zato tudi tokrat niso priznali nobene krivde, ker jim ni nihče dokazal prekrška v šolskih zadevah, ki spadajo po cesarsko kraljevih inštrukcijah samo v prefektovo kompetenco. Kako hudoben in brezskrben bi tedaj bil, če bi nezaslišanim učencem razglasil najostrejšo kazen: izključitev iz šole. Taka nenormalna in nezaslišana kazen bi po prefektovem mnenju ustrezala le osebnemu maščevanju za izgrede, nikakor pa ne veljavnim predpisom. Če bi dijaki končno res zagrešili to, česar so bili obtoženi, bi študente morali postaviti pred prefekta ali akademsko izobraženega sodnika; le-ta bi smel izreči sodbo, ko bi s preiskavo ugotovil krivdo. Zato naj direktor K. J. de Classenau stori, kar hoče, v svojem imenu naj jih tudi izključi. Prefektova dolžnost pa je, da neustrašeno brani in varuje svojo avtoriteto, ki jo ima, in študentske privilegije.

S tem pismom je prefekt opozoril direktorja, da je v Germovi zadevi nezakonito posegel v prefektove pravice, saj je vendar prefekt po veljavnih postavah prva instanca za dijake. Okrožni glavar in direktor je nato odgovoril p. prefektu, da je proti študentom ukrepal na podlagi uradnega polnomočja in zato izključil dijake. Na te Classenauove besede pa je prefekt odvrnil: »Mene so moje višje oblasti v Ljubljani postavile za prefekta gimnazije v Novem mestu, ne pa za glavarjevega pisarja.«

Prefekt p. Castul Weibl je v Kroniki gimnazije na str. 238 zapisal, da so bili N. Delinc, J. Kušlin, A. Kalčič in J. Zorn izključeni v imenu direktorja in brez prefektovega imena in njegovega pečata in tedaj samo od tistih, ki ne poznajo gimnazijskih postav ali pa imajo te postave za ničeve in prazne.

Gimnazijski prefekt pa po prejemu direktorjevega odgovora le ni odjenjal. Hotel je dognati resnico. Zato je izpuščene dijake zaslišal in od njih zvedel, da jih nihče ni zasliševal zaradi obtožbe, da tudi nihče ni zaslišal nobene priče, niti take, ki bi pričale dijakom v prid, ne take, ki bi pričale njim v škodo, skratka, da so bili obsojeni na zapor, na šibanje in bili izključeni proti vsem človeškim pravicam in postavam.

Čim je p. prefekt prišel na jasno, kako in kaj se je zgodilo, kdo je bil krivec spopada, je 1. oktobra 1770 o vsem poročal višjim političnim oblastem v Ljubljani, ker ni hotel umanjhati, da ne bi v tako pomembnih stvareh informiral oblastva, od katerega gimnazija pričakuje korekcijo in vso naklonjenost.

Storil je to tudi zategadelj, ker je opazil, da so v samem poteku dogodkov bile opuščene mnoge stvari, ki se tičejo generalnih privilegijev vseh gimnazij, med katere je uvrščena tudi novomeška po izrecnem k. k. reskriptu in po najvišjem predpisu »in puncto directionis studiorum«.

Ko je višja oblast v Ljubljani prejela prefektovo poročilo, je od okrožnega glavarja K. J. Classenaua zahtevala, da se opraviči oziroma pojasni svoje početje. Da bi le-ta ugodil prejetemu ukazu, je v dneh od 14. oktobra do 16. novembra 1770 sestavil svojo apologijo obsegajočo 23 točk. V nji pa je zmešal, kar je v mnogih letih počel proti dijakom pa tudi proti prefektu in profesorjem.

Iz Classenauovega poročila so v Ljubljani spoznali, da sta se v Germovi zadevi dejansko oba, direktor kot prefekt, pregrešila, zato so obema poslali ukor. Prefektu p. Castulu Weiblu je deželno glavarstvo Kranjske (Landeshauptmanschaft) odgovorilo dne 14. oktobra 1770 s pismom, v katerem so mu očitali, da mu je v omenjeni disciplinski zadevi šlo predvsem za večje število dijakov na zavodu, kakor pa za njihovo kakovost, da premalo resno jemlje kaznovanje dijakov, da je do njih pogosto preveč popustljiv, kar jih samo še spodbuja k nerednostim in razuzdanostim. Prevelika popustljivost in mehkost do študentov povzroča več škode kot koristi, zato mu svetujejo, naj v prihodnje strožje nadzira dijake, da se tako izogne neljubim razuzdanostim in kaznim. (Kronika gimnazije, str. 241)

Direktorju gimnazije okrožnemu glavarju K. J. Classenauu pa je deželno glavarstvo Kranjske odgovorilo istega dne s pismom, v katerem mu najprej očitajo nejasnost v poslanem zagovoru in opravičilu, da je pričel s preiskavo šele v oktobru, kaznoval pa je dijake že v septembru, kar nikakor ni v redu, in čeprav se skuša oprati pred oblastjo radi svojega ravnanja, se kljub temu vidi, da ni ravnal pravilno in zakonito. Zato mu višja oblast izreka grajo in mu naroča, naj v prihodnje ravna bolj zmerno in z večjim preudarkom. (Kronika gimnazije, str. 242)

Z grajo, s katero ga je nagradilo kranjsko deželno glavarstvo, gimnazijski prefekt p. Castul Weibl ni bil zadovoljen. Čutil je, da so mu storili krivico, zato je skušal z obširnimi pismenimi ugovori z dne 12. januarja 1771 ponovno pojasniti, kdo je bil pravi krivec v vsej tej zadevi z Germom. V njem je odločno zavrnil direktorjev očitek, ki ga je podal le-ta v svojem zagovoru ali apologiji, češ da je vseh neredov in sledeče stroge kazni kriv le prefekt, ker je bil premil in preveč popustljiv. Na očitek, da mu je bilo predvsem do tega, da bi gimnazija imela veliko število učencev, pa je prefekt odgovoril, da v Novem mestu ni nikogar, ki ne bi vedel, da je to mesto majhno, da je v njem zato tudi malo udobnih stanovanj in takih lastnikov, ki bi lahko sprejeli večje število dijakov na hrano in stanovanje. Zato tudi nikdar ni nabiral dijakov kakor nabirajo vojake. Vseeno bi mu bilo, če bi direktor izključil 40 ali pa samo 4 dijake, samo če bi bile izključitve pravične in v skladu z veljavnimi predpisi, zakoni. Treba pa je poznati tudi dijake, teh pa direktor ne pozna, saj se mu nikdar ni zdelo vredno, da bi jih spoznal. Čeprav bi se direktor moral ravnati po členu 4 De munere regiorum directorum iz 1764, se ni, zato je zakrivil napako, ko je izključil nedolžne učence, ne da bi jih prej zaslišal, prefektu pa veleval vest, da prepreči kaj takega. Na očitek, da je bil prefekt premehak in popustljiv, pa je odgovoril, da ves čas nikogar ni pustil nekaznovanega, če je obtoženi priznal dejanje ali pa če mu je s pričami doka-

zal krivdo. Pri tem se ne sklicuje samo na dijake, marveč tudi na vse poštene meščane, da lahko potrdijo to, ker so o vsem dovolj poučeni. Celo sam direktor bo moral priznati, da ga je prefekt večkrat naprosil, naj ga javno podpre v njegovi skrbi za red tako, da bo zagrozil s kaznijo tistim dijaškim gospodarjem, ki imajo učence na hrani in stanovanju, ako s svoje strani ne pazijo dovolj na dijake, da ne bi ponočevali in razgrajali, in ako dijaških nerednosti ne sporoče takoj prefektu, da bi jih kaznoval. Prefekt je bil mnenja, da je z njim direktor povsem zadovoljen, saj mu doslej nikdar ni očital, da ne opravlja vestno svoje dolžnosti, ne da je mehak in popustljiv. Zato lahko zatrjuje, da nobenega dijaškega prestopka ni pustil nekaznovanega, da je le zanj zvedel. Zato se direktor naj nikar ne zgovarja na prefektovo mehkosrčnost in zato naj ne vali krivde nanj, če je sam naredil napako. Prefekt nima namena braniti svoje osebne časti, želi pa samo to, da bi se poslej direktor ravnal v svojih ukrepih samo po veljavnih predpisih ob upoštevanju šolskih privilegijev in da bi pred vsakim izrekom kazni izključitve obtožene dijake vsaj trikrat posvaril, kajti dijaka ni mogoče enako strogo kaznovati za enak prestopok kot nedijaka, ker dijak sodi pod akademsko razsodišče (in foro academico).

Vse kaže, da deželno glavarstvo prefektu p. Castulu Weiblu ni nič odgovorilo. Zelo verjetno pa je, da je okrožni glavar in direktor studiorum K. J. de Classenau s 30 šibami, ki so jih dobili omenjeni dijaki, nagnal novomeškim študentom strah v kosti, vsaj za nekaj časa, kajti poslej se ni več ohranilo nobeno podobno sporočilo v Kroniki gimnazije. Najbrže pa je zalegel tudi ukor, ki ga je direktor studiorum dobil iz Ljubljane in se je poslej vedel manj oblastno in samovoljno.

Vse to je izčrpno popisal takratni kronist p. Castul Weibl v Kroniki gimnazije na str. 230—248.

UČNI NAČRTI

Kakor je bilo že omenjeno, se je novomeška gimnazija v glavnem ravnala po ljubljanski jezuitski gimnaziji tudi, kar je zadevalo prvi učni načrt. Po njem so usmerjali ves pouk v prvih letih delovanja naše gimnazije tudi novomeški frančiškani. Vendar pa je treba že takoj v začetku naglasiti, da se učni načrt novomeške frančiškanske gimnazije ni povsem skladal z onim, po katerem so se dosledno ravnali jezuiti na svojih latinskih šolah. Razložek je bil zlasti v tem, da na novomeški gimnaziji sprva grščine sploh poučevali niso, kajti frančiškanski definitorij je 1747 sklenil, da grščine, ki so jo imeli za nepotreben predmet, na novoustanovljeni novomeški gimnaziji ne bodo poučevali. In tega sklepa so se frančiškani zvesto in trdno držali še po letu 1752, čeprav je vlada opomnila prefekta in od njega zahtevala, da se grščina uvede na gimnaziji, češ le kaj misli, da ne vpelje pouka tega predmeta. Vsekakor bi pouk tega jezika koristil tistim, ki se bodo po končani gimnaziji odločili za študij bogoslovja. Zato naj odkrito pove, ali namerava ta predmet uvesti na svojo šolo ali ne. Če tega nikakor ne more storiti, naj vsaj sporoči, kako bi se dalo brez večjih stroškov uvesti tudi pouk grščine, kajti drugače bodo morali dijaki novomeške gimnazije v druga mesta, kjer na gimnazijah poučujejo grščino. To pa bo dijakom povzročilo nove stroške. Razen tega je državna oblast zahtevala 1747 in 1752 od frančiškanov, da so uvedli pouk zgodovine

in aritmetike, leta 1752 pa so zahtevali uvedbo zemljepisa. (Schmidt I., 143; Vrhovec, 272).

Z uvedbo novih predmetov pa so bili močno prizadeti temelji fevdalne didaktike. Zamajana je bila tudi trditev, da je z znanjem latinščine že podano vse, kar je treba šolanemu človeku vedeti. Ker pa so pri pouku zgodovine in zemljepisa ter aritmetike pričeli uvajati nemščino kot učni jezik, je ugled latinščine kot edinega jezika znanosti vse bolj bledele. Pri pouku zgodovine so se dijaki latinskih šol seznanili z dogodki od starega sveta pa vse do najnovejše dobe. Več poudarka je bilo na podajanju preteklosti evropskih držav, niso pa prezrli Amerike, Azije in Afrike. Tudi pri pouku zemljepisa so upoštevali vse navedene dežele. V aritmetiki, ki so jo poučevali v retoriki, so se učenci seznanili z osnovnimi štirimi računskimi operacijami. Državna oblast je poslej tudi več mislila na potrebne učbenike. Leta 1752 so državne oblasti ponovile že leta 1735 izraženo zahtevo, da profesorji ne smejo preveč obremenjevati učencev z nepotrebnim učenjem na pamet. Dijaki so se poslej na pamet učili le gramatična pravila in vzorne govore antičnih govornikov in pesmi. (Schmidt I., 144)

Razsežnejše so bile posledice dvornega odloka cesarice Marije Terezije, ki ga je izdala 25. junija 1752, potem ko je zvedela, da se nekateri samostani, ustanovitelj in šole ne drže leta 1735 predpisanega učnega načrta in navodil. V skladu s cesaričinim odlokom je tedanji predstojnik deželne vlade (Landes Representation und Kammer) v Ljubljani grof Seifried pl. Herberstein poslal 27. septembra 1752 cesarski dekret gvardijanu novomeškega frančiškanskega samostana in hkrati gimnazijskemu prefektu p. G. Pfeifferju z naslovom »Decretum Augustissimae terrae Principis et Reginae nostrae super Reformatione studiorum Humaniorum in gymnasio Rudolphswertensi emanatum a caesareo Regia Representatione et camera die 27 septembris 1752«. (V Kroniki gimnazije, str. 42 pa je to leto zapisan kot prefekt p. Angelin Kobal ne pa Pfeiffer!). Ta dekret je imel posebno prilogo z naslovom »Tradirung deren Studiorum Humaniorum«. Ker je bila ta priloga važna za ves kasnejši pouk na novomeški gimnaziji tja do novih odlokov leta 1764, jo je pisec Kronike gimnazije zapisal na straneh 55—59. Obsega 12 točk, ki pravijo:

1. Poslej noben mlad učitelj (magister) ne sme poučevati v vseh šestih razredih, če sam ne obvlada dobro čiste in pravilne latinščine kakor tudi nemškega pravopisa. Profesorji morajo dijake poetike in retorike poučiti tudi o prvih temeljih literature, posebno pa v nemškem in latinskem pravopisu in lepem vedenju. Profesorji se dalje ne smejo menjati vsako leto, ampak morajo vsaj dve leti poučevati v istem razredu, da si pridobe več izkušenj.

2. Učencev poslej profesorji ne smejo obremenjevati z nepotrebno snovjo; nesposobne in revne učence, ki bi utegnili postati javno breme, morajo že prvo šolsko leto dobro prerešetati in izločiti.

3. Sprejeti ne smejo nobenega učenca, ki ne piše dovolj lepo in pravilno nemščine (gotice) in latinice in ne obvlada temeljnih pravil latinščine.

4. Vsak učenec, ki hoče v gimnazijo, mora biti preje temeljito sprašan. Seznam takih kandidatov z vsemi potrebnimi podatki mora biti izročen v septembru mesecu deželnemu nadzorniku (superintendentu), in nihče ne sme biti sprejet brez njegovega pismenega potrdila.

5. Med šolskim letom ne sme biti sprejet noben učenec brez poprejšnjega pismenega dovoljenja deželnega nadzornika.

6. Po prvem šolskem letu morajo biti vselej temeljito izprašani učenci revnih staršev; kdor od teh ni pokazal izredne nadarjenosti ali pa vsaj nadpovprečnega uspeha ali pa je bil nepopoljšljivega vedenja, taki učenci v nobenem primeru ne smejo ostati v šoli.

7. V gramatiki in sintaksi bo vsak semester strog in nepristranski izpraševalec izprašal učence; kateri učenec ne bo z uspehom opravil tega izpraševanja, bo odklonjen. Nihče ne sme v poetiko, kdor ni preje dokazal, da obvlada latinščino »in stylo epistolari et historico«. Prav ti ukrepi bodo prisilili učence k večji pazljivosti in jih držali v strahu.

8. Ob koncu vsakega šolskega leta mora šolski nadzornik (superintendent) redno inšpicirati šolo, pregledati važne listine (dopise) in dokumente učencev nižjih šol in njihove vpisnice (calculi). Pri tem mora strogo paziti, ali so se skozi vse leto držali predpisov učnega načrta.

9. V vsem drugem pa se je treba držati cesarjevega odloka iz leta 1735, v kolikor novi predpisi ne odstopajo od njega. Temu primerno profesorji ne smejo obremenjevati dijakov z nepotrebnim učenjem na pamet. Za domače naloge profesorji ne smejo narekovati pomena latinskih besed, ampak morajo učence navajati, da sami poiščejo ustrezne besede v slovarjih, da se tako navadijo izbirati pravilne besede za razlago klasičnih avtorjev. Učenci poetike in retorike se naj neprestano urijo v pisanju nemških pisem, katerih temeljna pravila dobe že s poukom latinščine. Na mesto dosedanje popolnoma latinske slovnice je treba uvesti nemško po dobrem vzgledu takoimenovane »gramatica Marchica«.

10. V poetiki naj se ob pouku poezije poučuje tudi »geographia synoptica«, v retoriki pa aritmetika. Grščina naj se poslej ne poučuje več skrženo, reducirano (ločeno), marveč naj se poučuje zaradi njene koristnosti in ker je tudi okras univerzam in zato, da bi jo mladina popolnoma razumela. Poučuje naj jo profesor hebrejščine v polnem obsegu in v vseh razredih.

11. Cesarica milostno dopušča, da poslej ostane v sexeniu (šestletnem šolanju) tako, kakor je. Vzgojitelji pa naj dijake pred vstopom v šolo opomnijo, da bodo vnaprej imeli večje napore in stroške kot doslej; pazijo naj na to, da dijaki ne bi prišli v filozofske študije premladi. Da bi se pa v šestletnem študiju dosegli izdatnejši sadovi, se patrom daje na voljo, da sami po svoji preudarnosti razdele učne ure, samo paziti morajo, da predpise v celoti izvrše.

12. Počitnice naj se poslej prično na praznik sv. Mateja (21. sept.); če med letom v tednu pade praznik, tedaj je v takem tednu en rekreacijski dan. Strogo se je ravnati po zgornji normi in nikomur ni dovoljeno teh predpisov v čemer koli menjati. (Kronika gimnazije, str. 56—59.)

Takratni provincial kranjske frančiškanske redovne province p. Vincenc Mariašič je 25. oktobra 1752 poslal gvardijanu frančiškanskega samostana v Novem mestu in profesorjem obširno prav tako 12 točk obsegajočo okrožnico, v kateri je podrobneje in v preprostejših besedah povzel vsako točko cesaričinega odloka o reformi gimnazijskega pouka oziroma učnega načrta. Dodal pa je nekaj svojih praktičnih navodil prefektu in profesorjem, da bi laže in točneje izrševali od državne oblasti predpisana pravila.

Takoj v začetku svoje okrožnice opominja prefekta in profesorje, da morajo biti oblastem pokorni, da morajo biti čuječi in budni nad zaupano jim mladino, da morajo skrbeti zanjo, da se morajo strogo držati z uredbami predpisane učne metode pri pouku mladine. Kajti vedeti morajo, da se upirajo

božjim postavam, če se upirajo cesarskim odlokom. Zatem je provincial sporočil, zakaj se je cesarica odločila poseči v šolo. Storila je to zaradi žalosti, ko je videla, kako malo je med mladino takih, ki znajo prav brati in pisati in ki bi jim bila lahko zaupana častnejša opravila. Veliko pa je takih, ki so zaradi svoje neskrbnosti in lenobe ob dober kruh, ker se ne morejo povzpeti do boljše službe, ampak so svojim staršem, ki so zanje veliko žrtvovali, le v breme, in niso sposobni za kaj drugega kot za vojaški stan.

Za temi uvodnimi besedami pa je provincial kar po točkah pojasnil prefektu in profesorjem, kaj morajo storiti in po čem se ravnati.

1. Očetje profesorji se morajo obvezati, da si bodo sami utrdili znanje pravopisnih pravil latinskega kot nemškega jezika in v tem učili tudi dijake. Trudijo naj se, da bodo sami lepo in čisto pisali latinsko in nemško (gotico). Zato jim svetuje, naj že na prihodnjem sejmu učenci kupijo izrezane črke in obrazce, kako se lepo piše. Kdor jih ne more kupiti, naj jih prepíše od drugega. Učenci naj se potem doma vadijo v pisanju in posnemanju toliko časa, da bodo sami lepo in čitljivo pisali.

2. Patri profesorji naj se v prvih dneh pouka močno potrudijo in preiščejo obseg nadarjenosti, pridnosti in uporabnosti svojih učencev. Preiščejo naj tudi socialne razmere učencev. Če bodo spoznali, da je kateri učenec za študij nesposoben in ni pričakovati, da bi napredoval, s takimi učenci naj ravnajo po veljavnih šolskih predpisih, naj jih odslove, ker bi starši zaman tratili denar za take otroke, ker bi le-ti v šoli samo izgubljali čas v dobi svojega cvetja, sadu pa ne bi dali nobenega.

3. Prefekt in profesor parve naj ne sprejmeta v I. razred nobenega učenca, ki ne bi znal, razumel nemščine ali pa bi imel grdo in nečitljivo pisavo.

4. V začetku šol. leta naj profesorji in prefekt izprašajo vse tiste učence, ki žele hoditi v gimnazijo, ali znajo brati in pisati, ali imajo obleko in druge potrebščine, kot knjige za študij, tako da jim ne bo treba beračiti. Ugotoviti morajo, ali ti kandidati obvladajo potrebna pravila latinščine za prvo. Ko vse to ugotove, morajo narediti seznam teh kandidatov in vsakemu pripisati oceno (calculus). Ta seznam naj nato prefekt izroči superintendentu v pregled in odobritev z zahtevo, da ga le-ta pismeno potrdi. Brez takega potrdila ne smejo v gimnazijo sprejeti nobenega učenca.

5. V prvem šolskem letu je treba posebno dobro opazovati otroke revnih staršev. Tistih revnih učencev, ki niso posebno nadarjeni ali ki ne kažejo nobenega napredka v literarnem oziru ali so grdega vedenja in nepopoljšljivi in kvarno vplivajo na druge učence, takih učencev naj se takoj znebe.

Provincial pa je ob tej točki mislil malo drugače, kot so mislili možje na Dunaju, ki so sestavljali novi učni načrt in predpise. Novomeškim frančiškonom je namreč sporočil:

»Ta uredba vzvišene se v naših gimnazijah ne more vzdržati in sicer zaradi pomanjkanja večjih vzgojiteljev, drugič pa: radi neznanja nemščine si mladina v začetku ne more pomagati, zato težko dosega povprečno znanje v prvih letih. Še manj pametno pa je, take učence odsloviti iz šole, kajti izkušnja uči, da se takim razum odpre v prekrasne dijake in može. Zato naj se pazi na nadarjenost, na pridnost v študiju in željo po napredku. Isto bo z dečki brez sredstev. Ker so revnih staršev, je treba dobro premisliti, da jih ne boš odslovil, razen popolnoma nezmožne in za študij nenadrajene, hudobne in nepopoljšljive in ki ne kažejo upanja na poboljšanje. Vzvišena hoče, da se taki učenci prvi

izključijo. Ne revščina meščanov in vseh sredstev oropanih staršev naj se ne upošteva, kajti vzvišena cesarica in ustanoviteljica naše gimnazije je mislila predvsem na revščino meščanov in drugih sosedov pomanjkanje, kateri niso mogli pošiljati svojih otrok na študij v daljna mesta, pa je prav zato privolila v ustanovitev gimnazije zaradi revščine, da jim ne bi bilo zaradi nje onemogočeno šolanje.» (Kronika gimnazije, str. 60—61.)

6. V gramatiki in sintaksi je vsakega pol leta strogo izpraševanje. Izpraševalca določi gvardijan. Nesposobne in take učence, ki ne kažejo nobenega upanja na uspeh v učenju, naj prefekt v posvetu s profesorji izloči od nadaljnje študija. Drugi pa naj si z vso pridnostjo prizadevajo, da bodo »in stylo epistolari et historico« izšli dobro poučeni in naj svojo zmožnost pokažejo in da imajo pred seboj strah božji, ker bi jih sicer ne mogli pripustiti v poetiko.

7. Če bo ob koncu šolskega leta prišel na zavod vladni nadzornik, naj mu dovolijo, da vizitira tudi gimnazijo, kar se bo zgodilo po vladni odredbi, da se učenci izprašajo in da vidi, ali se uči po predpisani metodi in izvršujejo cesaričini predpisi. Pred pričetkom vizitacije je prefekt dolžan izročiti temu superintendentu katalog vseh dijakov z vsemi uradnimi znaki (ocenami).

8. Prefekt in profesorji naj se na vso moč potrudijo, da bo nadzornik potrdil vse, kar je glede študija določil že cesar Karel VI. 1735. leta in kar je modernega in od cesarice predpisanega in ne nasprotuje udomačeni metodi, da se do potankosti izpolnjuje. Učence naj se nikar ne muči s praznimi na pamet naučenimi sestavki. Namesto tega naj se raje učijo lepo in pravilno pisati. Pri tem pa cesarica ne misli, da se dijakom ni treba ničesar učiti na pamet. Le obremenjevati jih ni treba s praznim pripovedovanjem na pamet. V šoli naj se ne dajejo nikakršne dvojezične označbe. Učenci naj sami poiščejo v slovarjih fraze iz znanih avtorjev in naj jih v razredu nalepijo, da se tako seznani z raznovrstnostjo izrazov.

Kakor pa je cesarica izrazila patrom jezuitom, se ni treba strogo držati tega predpisa, ker se latinski jezik v parvi in principiis še malo uporablja. Šele v gramatiki in sintaksi, ko so učenci v dokazih že bolj izvedeni, naj se take stvari uporabljajo. Cesaričin odlok dopušča uporabljati to, kar učencem nudi temeljno znanje v nemški in latinski ortografiji. Krajše dokaze (pravila) v obeh jezikih naj profesorji sestavijo in narekujejo učencem, ker je Marija Terezija sprevidela, da ne zna noben dijak, ki je končal gimnazijski študij, sestaviti lepo in pravilno eno samo nemško pismo. Zato je ukazala, da se učenci humanior — poetike in retorike — poslej uče sestavljati tudi nemška pisma in ne samo latinska. Profesorji v principiis in v gramatiki dajo učencem obrazce takih pisem, iz katerih se potem učenci uče sestavljati tudi po obliki lepa pisma. Zato jih je treba večkrat prepisati in se s tem vaditi. Sintaksiste in poete naj profesorji zaposlijo s sestavljanjem latinskih in nemških pisem, četudi se za to dvojno delo porabi več časa. Ker cesarica ve, kako težko je učencem naučiti se latinščine, ki ji je najbolj pri srcu, zato zapoveduje, da to leto (1752) profesorji še uporabljajo v latinščini pisano slovnico, po enem letu pa naj uče po nemško pisani slovnici, ki ima latinske izraze. Ta naj bo za zgled kranjski.

9. Ker so v nižjih šolah učenci, ki bodo potrebovali znanje v višjih, zato naj patri profesorji v poetiki uče razen predpisane snovi še sinoptično geografijo. V retoriki pa to, kar v drugih šolah manjka, to je: potrudijo naj se poučevati aritmetiko.

10. Cesarica želi, da se doseže uspeh tako v latinščini kot v nemščini. Kolikor profesorjem preostaja časa, naj ga porabijo za drugi pouk mladine.

11. Počitnice se prično po sv. Mateju. V tednu, v katerega pade zapovedan praznik, se mora porabiti le en dan za oddih. Če bi pa bila trgatve pred sv. Matejem, ima predstojnik pravico, da po svoji preudarnosti uredi to stvar. (Kronika gimnazije, str. 59—60.)

Ti predpisi in provincialova dopolnila k njim, ki so dobili še ponovna potrdila z dekretom predsednika kranjske deželne reprezentance in kamere grofa Joh. Seifrida pl. Herbersteina 25. novembra 1752, so veljali za novomeško gimnazijo do naslednje šolske reforme, ki so jo pričeli izvajati leta 1764 po končani sedemletni šlezijski vojni s Prusijo. Medtem pa so veljavne predpise samo dopolnjevali z različnimi dopolnilnimi odloki. Med prvimi je omeniti odredbo prvega deželnega superintendenta Kranjske grofa Barba z dne 3. septembrom 1753, s katero je bilo določeno, da smejo ponavljati razred tudi tisti učenci, ki so pri polletnem ali letnem izpitu pokazali sicer precejšnje znanje, je pa izpitna komisija spoznala, da se bodo v prihodnje umsko bolj razvili. (Kronika gimnazije, str. 82—83.)

* * *

V tem kratkem razdobju šestih let so se na novomeški gimnaziji uredile vse najvažnejše zadeve, ki so se tikale učnega načrta, predmetnika in učne metode z nadzorom vred. Tega je poslej opravljal omenjeni grof Barbo. Le pouk grščine je, kot vse kaže, za sedaj ostal nerešen problem, čeprav ga je skušal razvozlati dekret grofa Joh. S. pl. Herbersteina z dne 25. novembra 1752. V točki 5. tega dekreta se je izrecno dotaknil tega predmeta, ko je zapisal, da je grščino treba v nižjih razredih latinskih šol poučevati ločeno (abgetheilter zu dociren). Nerešeno pa ostane vprašanje učnih knjig za predmete, ki so jih poučevali na gimnaziji v Novem mestu. V vsem ohranjenem gimnazijskem arhivu ni iz tega časa nobenega migljaja, katere učbenike so uporabljali. Dokaj verjetno pa je, da so tudi na novomeški gimnaziji rabili vse tiste učbenike, katere so uporabljali jezuiti na svojih šolah v tem času.

Ker doslej nemščini niso posvečali posebne pažnje na latinskih šolah, je že zahteva Karla VI. iz leta 1735, še bolj pa njegove hčere Marije Terezije iz leta 1747 in posebno še iz leta 1752, da se morajo učenci učiti tudi nemškega pravopisa, pisanja pisem in celo književnosti, pomenilo dokajšnjo novost za gimnazije, ki so poslej vse bolj in bolj odtuževale slovenske dijake lastnemu narodu.

REFORMA UČNEGA NAČRTA LETA 1764

Odkar je bila leta 1760 na Dunaju ustanovljena Študijska dvorna komisija, ki sta jo vodila dunajski kardinal in nadškof Anton Krištof Migazzi (r. 1714, u. 1803) in janzenist Van Swieten (r. 1700, u. 1772), je v takratnem avstrijskem šolstvu zavel nov duh. Državna oblast je vse bolj in učinkoviteje nadzorovala celotno šolstvo. Z letom 1761 so uvedli nadzor tudi nad gimnazijami in so ga 1762 raztegnili tudi na jezuitske. Vse to pa je pomenilo, da bo celotno avstrijsko šolstvo prevladoval jezuitom nenaklonjen duh, dasi so ti imeli še precej veljave. Član študijske dvorne komisije pa je bil tudi prof. zgodovine na dunajski univerzi Janez Krstnik Gaspari (r. 1702, u. 1768), ki je bil tudi direktor gimna-

zijskih študij. Njemu je bila zaupana naloga, da izdela načrt za reorganizacijo šolstva v Avstriji. Gaspari je predložil svoj načrt, in ko ga je cesarica osvojila, ga je razglasila s patentom 4. februarja 1764 kot instrukcijo za humanistične šole (*Instructio pro scholis humanioribus*).

Kakor je razvidno iz »Kronike gimnazije«, je ta instrukcija obsegala 4 člene ali dele. V prvem, ki ima naslov »*Distributio classium et de munere professorum*« je podan učni načrt za posamezna leta (razrede). V drugem delu, ki ima naslov »*Communia omnibus classibus*«, je govora o stvareh, ki so skupne vsem razredom. Tako se tu navaja, da se šolsko leto prične takoj po novembrskih praznikih (*calendas*), konča pa naj se 8. septembra, da so v tednu prosti dnevi nedelja in »*die Martis et Jovis*«. Na državni in cerkveni praznik ni pouka. Paziti je treba, da grščina ne bo manj obravnavana. Dopoldne pišejo učenci latinske naloge, popoldne pa grške. Grške avtorje morajo učenci prevajati v latinščino, ne v nemščino. Za profesorje morajo biti postavljeni pobožni možje, nadarjeni, utrjeni v modrostih in v znanostih učeni. Vsako spremembo v profesorskih vrstah je treba predložiti direktorju študija. Nobenega se ne sme ne odsloviti ali odpustiti, ne sprejeti brez kraljevega pristanka. Tretji člen ali del pa ima naslov »*De munere prefecti*« in pravi: prefekt mora biti mož, ki je dobro podkovan v slovstvu in se že dlje časa peča z njim; v vsem mora presegati druge profesorje. Ne sme se ukvarjati z drugim delom kakor s šolskim in trezen mora biti v presojanju učencev. Pregledati mora naslove nalog, ki jih dajejo profesorji, in če ti ne ustrezajo, jih mora popraviti. Nadzira naj dopoldne in popoldne delo v razredih, da se o tem prepriča, ali učitelji izvršujejo svojo dolžnost. Poravnava naj nesporazume, preiskuje pritožbe in popravlja naj nravi učencev. V četrtem členu, ki ima naslov »*De munere regiorum directorum*«, pa pravi, da je glavna naloga direktorja študij, da pazi na to, da se vsi predpisi izvajajo. Večkrat naj inšpicira višje razrede in naj sam sprašuje učence, prepriča naj se, kako učenci govorijo nemško. Vselej naj pride nepričakovano. Biti mora pri končnih izpitih, zlasti retorjev. Poskrbeti mora, da se odpuste iz nižjih razredov gimnazije tisti učenci kmečkega rodu, ki niso dosegli poprečnega uspeha v slovstvu, čeprav sede že drugo leto v razredu. V višjih razredih pa mora odsloviti tiste učence kmečkega rodu, ki niso dosegli povprečnega uspeha. Če bo opazil, da se v latinskih šolah ne izvajajo vsi predpisi točno, mora takoj poročati vladni komisiji.

Po Vrhovcu, str. 276, pa sledi, da je bil vpliv direktorja v vsem odločilen, da mu je bilo naročeno strogo paziti na to, ali se izvajajo vsi vladni šolski ukrepi tako, kakor je zahtevala vlada. Moral je obiskovati posamezne razrede najraje nepričakovano. Tam je moral dijake izpraševati in se sam prepričati o njihovih napredkih. Ravno tako je nepričakovano pošiljal k prefektu po zvezke učencev. Navzoč je moral biti pri vseh izpitih, pri razdeljevanju daril ali premij, odrejal je, kdo naj se izključi, kdo naj dobi darilo.

Zgoraj omenjeni načrt je prvi učni načrt v Avstriji in je z nekaterimi manjšimi dopolnili in spremembami veljal vse do leta 1775. (Schmidt I., 142)

Značilnost Gasparijevega učnega načrta se je kazala v tem, da je bil v nižjih gimnazijskih razredih od I.—IV. glavni poudarek na gramatiki, v višjih razredih V. in VI. pa na govorništvu. Iz te »Instrukcije« je razvidno tudi, kateri predmeti so bili v posameznih razredih in v kolikšnem obsegu so jih poučevali. Ta Gasparijev učni načrt je uvedel tudi nemščino kot učni predmet

in pri tem so morali tudi upoštevati nemško književnost, saj je bilo profesorjem nemščine naravnost predpisano, da morajo pri pouku upoštevati tudi dela Wielanda, Klopstocka, Kleista, Hagedorna in Gellerta. (glej Strakosch-Grasmann). Razen nemščine so v vseh razredih imeli še: verouk, latinščino, grščino (po tem učnem načrtu že v 1. razredu), zemljepis, zgodovino in aritmetiko.

Ker je to prvi državni učni načrt za gimnazije, ki daje vpogled v to, kaj in kako so takrat poučevali, ne bo odveč, če se pri njem malo več pomudimo. Zapisan je v Kroniki gimnazije na straneh 219—230, Pamer, Jahresb. 1902/3 str. 7—12.

V I. razredu so pri verouku vzeli biblično zgodovino od stvarjenja sveta do razrušenja Jeruzalema. V latinščini so jemali stavčne člene in lažje dele skladnje ob pravilih nemškega jezika, nato sklanjatev in spregatev v latinščini in nemščini. Ko so učenci obvladali zgradbo stavka, so pričeli brati izbrane odlomke, primerne učencem te starosti. V grščini so jemali sklanjatev samostalnikov in stopnjevanje. Pri pouku nemščine so vadili učence predvsem v pravopisu z nareki. V zemljepisu so prvo leto spoznali osnovne pojme, tri dele starega veka in Palestino. V aritmetiki pa so se celo leto urili v poštevanji. Posebna skrb jim je v tem razredu bila, da so součence seznanili z besednimi koreni in s primeri sklanjatve imen in s spregatvijo.

V II. razredu so pri verouku vse leto rabili Canizijev Mali Katekizem. V latinščini so jemali splošno skladnjo, pravila za spol imen, potem pretekli čas glagola. Od čtiva pa so brali krajše odlomke iz Nepota, Faedrove basni, prikladne odlomke iz Plauta in Terenca. Za domače naloge so prevajali iz nemščine v latinščino. V grščini so vzeli nesestavljene in sestavljene glagole. Vsak dan ali pa vsaj trikrat na teden so se vadili v grški govorici. Pri nemščini so morali paziti na lepo nemščino ob prevajanju iz latinščine. Na to so morali paziti tudi pri domačih vajah, da bi jim le-te čim več koristile. V tem razredu so se pričeli učiti zgodovino. Spoznali so mitologijo, preteklost vzhodnih dežel, Egipta in Grčije. V zemljepisu so obravnavali vse štiri dele sveta, staro Grčijo in Malo Azijo, da bi bolj razumeli stare klasike. V aritmetiki pa so obravnavali seštevanje. Posebna navodila za latinščino so naročala: za domačo vajo naj učenci sprva dobe več besed, kasneje manj. Pri čtivu je moral profesor opozoriti dijake na posebnosti jezika posameznega pisca, šele nato na lepoto in smisel. Pri tem so morali učitelji učence opozarjati, upoštevajoč njihovo zmogljivost, na starožitnosti, zgodovino, da bi učenci dobili vpogled v življenje in nravi starih narodov.

V III. razredu so pri verouku še naprej rabili Canizijev Katekizem. V latinščini so se več ukvarjali s skladnjo in se vadili v govoru. Brali so Cezarja zaradi enostavnosti in elegance njegovega jezika. Domače vaje so bile take kot v prejšnjem razredu. Pri grščini so jemali splošno skladnjo, za branje pa so imeli Lukianove Pogovore. Pri nemščini je bilo vse kakor v II. razredu. V zgodovini so vzeli samo Rimljane do njihovega propada. V zemljepisu so vzeli staro in novo Španijo, Italijo in Francijo (Galijo). V aritmetiki pa so se urili v odštevanju. Posebnih navodil za ta razred ni bilo.

V IV. razredu so pri verouku končali s snovjo Canizijevega Katekizma. Pri latinščini so se urili v čistosti, eleganci in bogastvu izražanja, se seznanili s prozodijo in pravili verzifikacije. Za čtivo so imeli posamezne knjige Livija, Cicerona v izboru, primernem tej starosti, izbrane pesmi iz Katula, Tibula in Properca. V grščini so jemali drugi del skladnje, brali pa so Izokratov govor

Ad Daemonium et Nicoclem, izbrane odlomke iz Ksenofontovih Spominov, Menandrove Sentence in nekaj Anakreontovih pesmi. Pri nemščini so nadaljevali z vajami kot v III. razredu. Na novo pa so se urili v pisanju pisem in pripovedi. V poletnem semestru pa so se urili v kovanju pesmi (in der Verschmiedkunst). Pri zgodovini so vzeli Nemčijo do najnovejših dni, v zemljepisu pa Nemčijo, Ogrsko in Turčijo. V aritmetiki so se urili v množenju vse leto.

V posebnih navodilih za izvajanje učnega načrta v tem razredu je bila postavka, da morajo biti v nižjih razredih domače naloge take, da učenci ob branju spoznajo potrebne besede. V posameznih razredih naj se dopoldne in popoldne menja branje avtorjev z učenjem slovnice, prednost pa ima razlaganje starih pisateljev. Pri razdeljevanju-podeljevanju razrednih časti (priznanj), dobi častno mesto tisti dijak, ki se je odlikoval pri prevajanju in posne-manju starih pisateljev. Kdor je naredil najboljšo domačo nalogo in se najbolj naučil slovnice, je dobil drugo mesto. Doslej je prevladovala navada, da so učenci že v nižjih razredih razlagali stare pisatelje v latinščini, ne samo v nemščini. To pa je škodljivo. Kdor še ne zna dobro govoriti latinsko, naj se nikar ne izraža v latinščini, posebno tako dolgo ne, dokler si ne pridobi s prevajanjem starih piscev določene spretnosti. Če pa mlad človek že govori latinsko, ne gre za to, da urno govori, marveč da govori pravilno. Pri tem morajo profesorji dajati svojim učencem dober zgled. Kar velja za latinščino, velja tudi za nemščino.

V V. razredu so se verouka učili po Canizijevem Velikem Katekizmu. V latinščini so jemali lažja pravila iz govornišstva in splošne temelje poezije. Za čtivo so imeli Ciceronove govore: Pro Archia poeta, Pro Deiotaro, Pro Ligario et pro Marcello, proti Catilini, Pro reditu et senatum, izbor iz Vergilovih Bucolica in Georgica in iz Ovida in Horaca. Delati so morali pismene naloge in govore. V grščini so pri slovnici jemali prozodijo in dialekte; brali pa so: 1. in 8. knjigo Ksenofontove Kirupedije, odlomke iz Herodota, Hezioda, Theokrita in Kalimacha. Pri nemščini poezije niso smeli zanemarjati. V zgodovini so obdelali Portugalsko, Španijo, Francijo, Anglijo, Dansko, Švedsko, Rusijo, Ogrsko, Poljsko, Benetke, Genovo, Švico in Holandijo. Pri zemljepisu so vzeli Anglijo, Belgijo, Švico, Dansko, Norveško, Švedsko, Poljsko, Prusijo in Rusijo. V aritmetiki so se celo leto vadili v deljenju.

V posebnih navodilih za ta razred je bilo rečeno, da morajo naloge iz latinščine obsegati periode in figure. Če je možno, se vezana beseda ne sme več zanemarjati, kakor hitro so enkrat dijaki spoznali in pričeli rabiti jambe in endekasilabe. Nato pa naj preidejo na epigrame in elegične pesmi.

V VI. razredu so pri verouku obdelali oba dela Canizijevega Velikega Katekizma. Pri latinščini so v slovnici obdelali najtanjša pravila govorniške in pesniške umetnosti. Brali pa so Ciceronove govore, Pro lege Manilia, Phillipice IX, Pro Milone, Pro Murena, in če je bilo le mogoče še 4. in 5. knjigo In Veronem, Pro domo sua, Pro Sexto, In Pisonem, Phillipica II. K temu še izbor iz Vergilove Eneide, iz Horaca, iz Plautove Aulularie in Captivi. Pri pouku grščine so brali Demostenove Olimpske govore, nekaj Phillipik, De corona, Adversus Ktesiphontem in o Lažnem poslanstvu. Ti govori so tako lahki, da jih je mogoče v kratkem času prebrati. Dalje so brali še Plutarhove Vitae parallelae. Branje Demostena in Cicerona je zelo koristno. Od pesnikov so brali: Homerjevo Iliado I. spev, Evripidovo Hekubo, Sofoklejevo Elektro in Aristofanovega Pluta. Za zaključek pa še nekaj Pindarovih pesmi. Pri pouku

nemščine so se urili v govorništvu in pesništvu. V zgodovini so vzeli vzhodno-rimsko cesarstvo in Turke. K temu so navrgli še pregled o preteklosti Azije, Afrike in Amerike. V zemljepisu so vzeli Azijo, Afriko in Ameriko. V aritmetiki pa so razlagali dijakom zlato pravilo.

V posebnih navodilih za pouk v tem razredu je bilo rečeno, da se verouka dijaki ne smejo učiti na pamet, ampak morajo vsebino obnoviti s svojimi besedami. Pri pouku latinščine in grščine profesorji pri prevajanju starih avtorjev ne smejo dajati vsega poudarka samo na besede ali stil podajanja, marveč morajo paziti tudi na smisel, na lahkotnost in domiselnost, na polnost in moč dokazov in na umetnost razgibati čustva. Tudi lepota in poznavanje sveta sta upoštevanja vredni, če okoliščine to zahtevajo, šele potem bodo mladi ljudje polagoma pričeli logično misliti. Pri latinskih nalogah naj se učenci urijo v daljših delih obsežnejših govorov zato, da bodo ob koncu leta na izpitu lahko tudi cel govor napisali. Za to naj porabijo čas od 7. do 13. ure. Vadijo naj se prav tako tudi v pisanju junaških (epskih) in lirskih pesmi.

Pri pouku zgodovine in zemljepisa velja v vsakem razredu ponoviti najprej snov prejšnjega razreda zato, da bodo učenci VI. razreda na izpitu vso snov obvladali.

Šolski red je bil naslednji: začeli so z učenjem na pamet, potem je sledila v vseh štirih nižjih razredih slovnica vseh treh jezikov: latinskega, grškega in nemškega, zatem pa zgodovina in verouk. Učenci V. in VI. razreda se niso več učili na pamet zgodovine in verouka, marveč so smeli snov teh predmetov obnavljati s svojimi besedami, ker so bili umsko že bolj razviti. Le mojstrske vzglede govorov in pesmi so se učili na pamet. Zatam so brali pismene domače naloge in jih popravljali. Končno pa je prišlo na vrsto prevajanje in razlaganje starih pisateljev. Dopoldne se je vsak šolski dan izmenoma končal z zgodovino, zemljepisom in veroukom. Popoldne so se vadili v slovničnih pravilih, nato je dal profesor učencem domače naloge za naslednji dan, šele potem so brali pisatelje in spraševali. Zadnja ura popoldanskega pouka je bila grščina. V soboto popoldne pa so imeli verouk.

Vaje v stilu so potekale tako, da so v šoli prevajali latinske in grške tekste, doma pa so jih morali napisati v nemščini. Enkrat na teden so dopoldne pisali šolsko nalogo. Latinske pisce so prevajali v nemščino, grške pa v latinščino. Na ta način so se dijaki urili v vseh treh jezikih. Pri tem so pazili, da so bile te naloge primerne starosti učencev in umski zmogljivosti vsega razreda. V 5. in 6. razredu so vsak teden pisali dve šolski nalogi, eno v prozi, drugo v vezani besedi. Enkrat na teden so pisali tudi grško nalogo. Vsak dan pa so imeli učenci domače naloge. Na koncu vsakega meseca so predelano snov dijake ustno izpraševali; k takemu spraševanju niso nikogar povabili. Štirikrat na leto pa so bili v vsakem razredu javni in svečani izpiti, dva iz latinščine, dva iz grščine. Smeli pa so spraševati tudi iz zgodovine in zemljepisa ter aritmetike. K takim izpitom, spraševanju, posebno na koncu leta na zaključne izpite so povabili tudi goste, zato so se opravljali kaj slovesno. Na takih izpitih so imeli učenci zadnjih dveh razredov govore in recitirali so pesmi. Na koncu pa so najboljšim razdelili nagrade; zanje so v pretežni meri dajali učencem knjige. Za zaključek pa je prefekt gimnazije učence opomnil, naj žive v božjem strahu in naj ostanejo zvesti katoliški veri.

Razen sprememb v gimnazijskem učnem načrtu je ta cesaričin patent uvedel tudi strožji nadzor nad samim učnim osebjem. Poslej so morali vsako spre-

membo učnega osebja prefekti gimnazij sporočiti deželnemu študijskemu direktorju, kajti nobenega profesorja niso smeli ne sprejeti ne odpustiti brez njegove vednosti in privoljenja.

Ta spremenjeni učni načrt je — kakor je razvidno — skoraj povsem ize-načil latinščino z nemščino. Od učnega osebja je zahteval tudi večje znanje zlasti v nemški slovnici, pravopisu in predvsem v literaturi.

Mimo vsega drugega je iz tega učnega načrta lahko razbrati, da je bil nenaklonjen jezuitskemu gimnazijskemu sistemu. Jezuiti so sedaj skušali rešiti svojo šolo, zato so ugovarjali novemu učnemu načrtu. Prosvetljenska misel-nost tistega časa pa jim je bila sovražno razpoložena. Vse bistrejše glave tak-ratnega avstrijskega državnega aparata so vedno bolj mislile na to, kako bi iz vsega šolstva povsem izrinili redove, saj so le-ti imeli šolstvo skoraj v po-polni oblasti. Da bi se to čim preje izvedlo, je že 1771. leta minister za šolstvo grof Anton Pergen izdelal nov načrt šolske reforme, ki je bil radikalnejši od prejšnjih. V njem je zahteval, da se duhovščina in redovniki popolnoma izti-snejo iz gimnazijskega pouka. Pri večini predmetov mora nemščina postati učni jezik; sestaviti se morata nov učni načrt za vse predmete na vseh stop-njah in seznam vseh odobrenih učbenikov. Da se odpravi pomanjkanje učnih moči, je treba ustanoviti posebne šole (seminarje) za izobraževanje gimnazij-skih učiteljev.

Te reforme pa niso mogli uresničiti nekaj zavoljo tega, ker ni bilo dovolj tako potrebnih posvetnih učnih moči, nekaj pa zategadelj, ker je cesarica le še preveč versko čutila, največ pa zato, ker bi izvedba te reforme pobrala iz državne blagajne kar cel milijon goldinarjev, v kar pa državno vodstvo ni moglo privoliti.

Splošno nerazpoloženje do jezuitov pa se je po vsej Evropi razraščalo če-dalje bolj. Končno je sama rimska kurija spoznala, da bo najbolj prav, če jezuitski red ukine. To je storil papež Klement XIV. s svojo bulo 21. junija 1773.

Ukinitve jezuitskega reda pa je odprla vrata številnim novim predlogom šolske reforme, pa tudi novim težavam, ki so nastale v zvezi s tem. Kaj kmalu so tudi spoznali, da reforma iz 1764 ne ustreza več novim potrebam in duhu časa, pa so se zato v študijski dvorni komisiji odločili, da vse šolstvo temeljito preurede. Toda še preden so se pričela uveljavljati načela nove šolske reforme, je tudi samo vodstvo kranjske frančiškanske redovne province sprevidelo, da bi bilo dobro, če bi se smotrneje preuredilo vodstvo novomeške gimnazije. Vse od ustanovitve dalje je novomeško gimnazijo dejansko vodil njen prefekt, ki je bil hkrati tudi gvardijan novomeškega frančiškanskega samostana. Tja do 1752. leta je imel prefekt nadredno instanco v frančiškanskem definitoriju. Le-ta je tudi skrbel, da je gimnazija imela dovolj učiteljev, zato jih je ime-noval, prestavljal in razreševal od dolžnosti poučevanja. Z dvornim dekretom 16. septembra 1752 pa je nadzorno oblast država zaupala svojemu uradnemu nadzorniku. Imenoval se je šolski superintendent. Prvi tak superintendent za Kranjsko je postal grof Barbo. Sedež njegovega urada je bil v Ljubljani. Ker so državne oblasti po devetih letih spoznale, da nadzor iz Ljubljane ni tako učinkovit, so zato nadzorstvo nad novomeško gimnazijo zaupali vsakokratnemu novomeškemu okrožnemu glavarju (capitaneus circuli). Tako je okrožni glavar postal direktor gimnazije. Prvi direktor novomeške gimnazije je leta 1761 po-stal baron Franc Andrej Apfaltern. Direktorji so se kaj radi vtikali v prefek-tove posle, mu kratili pravice, samovoljno omejevali in kršili privilegije, ki

jih je cesarica dala novomeški gimnaziji z ustanovno listino. Vse to pa je rodilo neprijetna trenja, žalitve in težave, o katerih je že tekla beseda.

Ker so se z leti množili posli in težave gimnazijskega prefekta, jih je zato čedalje težje opravljal, saj je imel polno skrbi in dela tudi kot gvardijan precej številne frančiškanske redovne družine. Vse to je sprevidel tudi frančiškanski definitorij, pa je zato sklenil, da gimnazijskemu prefektu olajša delo tako, da ga razreši gvardijanske časti in dolžnosti in to zaupa drugemu. Definitorij je storil to tudi zategadelj, ker mu je prišlo na uho, da se nekateri patri (profesorji) težko podrejujejo prefektu. Radi tega so nastale zmede in razkoli v frančiškanski redovni družini; porušena sta bila mir in red. Da bi se v prihodnje vse to preprečilo, je definitorij izdal 1. septembra 1773 odlok, s katerim je ločil prefektove dolžnosti, pravice in časti od dolžnosti, pravic in časti gvardijana. Ta odlok ima 15 točk. Le-te so:

1. Opominja vse p. profesorje, naj si osveže v spominu leta 1747 izdana pravila. Prepušča pa se predstojnikovi uvidevnosti, da odloči, ali je za izhod v mesto patrom potrebno posebno dovoljenje.

2. Odreja, da na dan pouka nobenemu p. profesorju ni dovoljen izhod v mesto, najmanj pa na kosilo.

3. Se ukazuje pokornost vsem p. profesorjem prefektu v šolskih zadevah. Prefekt je njihov zakoniti predstojnik.

4. Se odreja, da v prefektovo pristojnost spada vse, karkoli se javno vrši.

5. V prefektovo pristojnost spadajo vsi javni in izven šole storjeni prekrški, da o njih razsoja in jih kaznuje. Patri profesorji naj se ne drznejo vmešavati se v take stvari, ampak naj raje prosijo za prefektovo pomoč.

6. V prefektovo pristojnost spada tudi izdajanje javnih spričeval dijakom, ki odhajajo z zavoda, in tistim kandidatom, ki nameravajo vstopiti v kak red. Zato ima prefekt »calcule« (= vpisnice) in pečat, da lahko izdaja dokumente o napredku učencev čez leto.

7. Prefekt ima pravico, da razsoja, kdo od učencev ima pravico napredovati v višji razred, kdo bo obdarovan z nagrado.

8. V dvomnih primerih se vpraša za svet p. prefekta, ki o zadevi razsodi, če pa je potrebno, se pokliče superior.

9. P. prefekt mora potrditi vse, o čemer se razpravlja, in poroča direktorju študij (gimnazije).

10. Profesorji se ne smejo drzniti koga izključiti iz gimnazije brez poprejšnje razsodbe p. prefekta.

11. Noben p. profesor ne sme kaznovati dijaka, ki je razžalil profesorja samega; p. profesor mora iskati zadoščenja pri p. prefektu.

12. Noben dijak nima dostopa v samostan brez pametnega razloga, a ga mora potrditi prefekt.

13. Nesoglasja med dijakom in profesorjem naj poravna p. prefekt. Ta pa mora varovati ugled profesorjev.

14. Noben profesor ne sme dijaka kaznovati z zaporom ali s šibami, če o vzroku ni presodil p. prefekt. Ko pa je p. prefekt dovolil, sme profesor naštetih krivcu samo šest udarcev.

15. Vsa pojasnila (instrukcije) daje p. prefekt. V dvomih se posvetuje s profesorji. (Kronika gimnazije, str. 271—274)

Razmejitev pravic, dolžnosti in polnomočij med prefektom in gvardijanom je pozitivno vplivala na šolsko delo. Poslej so p. profesorji dobro vedeli, da so v vseh šolskih zadevah podrejeni samo p. prefektu, čeprav so si v samem samostanskem življenju vrstniki med sabo.

NOVE SPREMEMBE V UČNEM NAČRTU

(Gratian Marx)

Ukinitev jezuitskega reda je imela daljnosežne posledice. Več gimnazij v Avstriji, ki so jih vodili jezuiti, je prenehalo z delom, zato se je število gimnazij precej skrčilo, posebno na Češkem od 44 na 13, na Moravskem od 15 na 8, v Galiciji (Poljskem) pa jih je ostalo samo še 6. V vsej Avstriji jih je okoli leta 1780 bilo samo še 58, od teh je bilo 30 državnih, vse druge pa so še vedno obdržali v svojih rokah redovi (frančiškani, pijaristi, benediktinci, pavlini in drugi). Na mesto ukinjenih gimnazij so ustanavljali raje glavne šole (Hauptschulen). Spričo vseh teh sprememb v srednjem šolstvu se je rodila potreba po novi preureditvi in po novem učnem načrtu. Odločiti se je bilo treba, ali naj ostane gimnazija še dalje samo zavod, v katerem se bodo učenci naučili predvsem samo latinščine, ali naj postane splošnoizobraževalna šola, na kateri bodo realni predmeti postali enakopravni z latinščino. Vsa ta vprašanja naj bi razvozlala študijska dvorna komisija. Ta pa je to nalogo zaupala Antonu de Martiniju. Le-ta je dobil dobrega pomočnika v profesorju zgodovine dunajske univerze Ignaciju pl. Hessu. Ta pa je v svojem načrtu za reformo gimnazije, ki je izšel leta 1775, predlagal, da gimnazija postane splošnoizobraževalna šola, kjer bodo realni predmeti enakopravni z latinščino. V taki šoli naj bi poslej učili predmetni profesorji in ne več razredni kot doslej.

Ker dosedanji gimnazijski učitelji ne bi bili kos takemu pouku, saj razen latinščine in nemščine drugih predmetov niso obvladali v zadostnem obsegu, je Hess zahteval tudi dopolnilno izobraževanje vseh dosedanjih gimnazijskih profesorjev. Te Hesseve-Martinijeve misli, podane v novem učnem načrtu, ki so ga razposlali deželnim glavarstvom, so naletele na odpor in cesarica Marija Terezija je zaupala nadaljnje vodstvo gimnazijske reforme novi izredni komisiji, v kateri ni bilo več Martinija. Cesarica je naročila rektorju Savojske akademije na Dunaju, ki je bila ustanovljena isto leto kot novomeška gimnazija (1746), pijaristu Gratianu Marxu, naj izdela nov učni načrt za izvedbo reforme gimnazije. Gratian Marx je v nekaj dneh izdelal svoj načrt, o katerem je nato razpravljala izredna komisija. Priporočila ga je cesarici, ki ga je 25. sept. 1775 načelno sprejela in potrdila in 15. oktobra 1775 je bil že sankcioniran z vsemi dodanimi podrobnostmi in nato razposlan na gimnazije s pripombo, da morajo vodstva gimnazij s šolskim letom 1775/6 prvi razred že preurediti po novem učnem načrtu, v vseh drugih pa naj še ostane po starem.

Toda iz Kronike gimnazije na str. 305—309 je razvidno, da je naša gimnazija imela v šolskem letu 1775/6 še vedno šest razredov s starimi imeni; isto velja za šolsko leto 1776/7. S šolskim letom 1777/8 pa je naša gimnazija imela že pet razredov, ki so se imenovali: 1. razred principia; 2. razred grammatica;

3. razred syntaxis; 4. razred prima humanitatis classe; 5. razred secunda humanitatis classe.

Značilnosti Marxovega načrta reforme gimnazije so se kazale v naslednjem: Dotedanja šestrazredna gimnazija se je spremenila v petrazredno. Prvi trije razredi (I.—III.) so bili izrazito gramatikalni, zadnja dva razreda (IV. in V.) pa sta bila humanitetna. Posamezne razrede so po tem načrtu imenovali: I. razred ali principia; II. razred ali grammatica; (tudi media classis grammaticae); III. razred ali syntaxis (tudi suprema classis grammaticae); IV. razred ali rhetorica in V. razred ali poesis.

Učni načrt piarista Marxa je imel tudi obširna navodila za sprejem v gimnazijo. Po novem načrtu so bili sprejemni izpiti za v prvo zadnjih osem dni oktobra meseca. Komisijo so sestavljali: prefekt, profesor, ki je poučeval v prvi, katehet. Pričetek sprejemnih izpitov so morale gimnazije naznaniti v časopisih ali na oglasnih listih zato, da bi ljudje ne mislili, da smejo v gimnazijo otroci samo nekaterih stanov ali pa samo bogati. Na sprejemni izpit so smeli samo dečki, ki so bili stari 10 let (torej je bila predpisana starost, ker niso hoteli, da bi po končanih gimnazijah prihajali na filozofijo premladi dijaki) in ki so končali normalko. Na sprejemnem izpitu so spraševali verouk (1. in 2. katekizem, zgodovino religije z moralko), zahtevali so gladko in pravilno branje nemških in latinskih tekstov, pravilno in lepo so morali znati pisati nareke v obeh jezikih, obvladati so morali nemščino v obsegu, kakor je bilo predpisano za normalke, poznati so morali 2. kos II. dela nemškega berila, obvladati so morali latinsko sklanjatev, spregatev, stopnjevanje in najpreprostejšo skladnjo, računske operacije z znanimi in neznanimi števili in sklepne račune. Učenci, ki ene od teh zahtevanih stvari niso obvladali, so smeli šele čez pol leta vstopiti v prvo.

Pri sprejemnih izpiti pa so morali profesorji ravnati z učenci obzirno, milo in prijateljsko in s popustljivostjo, ker se je dogajalo, da so se nekateri učenci tako ustrašili, da so izgubili zavest. Revne in poprečno nadarjene učence pa so brez razumevanja in usmiljenja zavrnil. Izredno bistre, a čeprav revne, so morali sprejeti in jih podpirati.

V samem predmetniku pa je opaziti nekaj manjših novosti v primeri s prejšnjimi. Tako so sedaj prvič omogočili, da so profesorji nekaj več povedali o fizikalnih in političnih posebnostih Kranjske. Pri pouku zgodovine, zlasti stare, so še posebno poudarjali primere poštenosti, nesebičnosti, velikodušnosti, hrabrosti in ljubezni do domovine starih Grkov in Rimljanov in drugih velikih mož. Pri novejši zgodovini je bil poudarek na cesarjih avstrijske vladarske hiše.

Resnična novost pa je bila uvedba naravoslovja, ki ga prejšnji učni načrti niso poznali. Pri tem predmetu so se učenci seznanili z osnovnimi prirodnimi elementi in poljudno botaniko (Kräuterkunde).

Novo je bilo tudi to, da je Marxov učni načrt uvajal posebnega profesorja za pouk verouka. Doslej so kar vsi p. profesorji poučevali verouk v svojem razredu, odslej naprej pa je ves pouk verouka bil v rokah enega samega p. profesorja. Ta je bil tudi, kot je bilo že zgoraj omenjeno, član izpraševalne komisije pri sprejemnih izpiti za prvo.

Latinsčina je tudi po tem učnem načrtu ostala glavni predmet v takratni novooblikovani petrazredni gimnaziji. Sedaj je bilo dovoljeno, da so učenci prvega razreda že smeli govoriti latinsko, prejšnji učni načrt tega ni dopuščal.

Dosedanji obseg in izbor latinskih avtorjev so razširili s tem, da so uvedli poleg že znanih imen nova npr. Valeriana Maxima filozofske spise, Vegetia De re militari, Frontina Stratagemmata, Columella De re rustica, Plinija Naturalis historia, Celsusa De re medica. Še prav posebno pa so priporočali Cicerona. Ker je bila vsa teža pouka in vsa pozornost profesorjev osredotočena na pouk latinščine, je gimnazija ostala še dalje izrazita vadnica latinskega jezika. Pazili so ne samo na napake pri govornem in pismenem izražanju, marveč tudi na čistost in pravilnost izražanja.

Grščino so po novem učnem načrtu pričeli poučevati šele v drugem semestru prvega razreda, tedaj po veliki noči. Učenci so se z njo ubijali vse do konca V. razreda.

Nemščina je bila poslej v primeri z latinščino malo na slabšem. Vendar pa so morali učenci obvladati izražanje v prozi, vaditi so se morali tudi v nemških govorih. Prav tako profesorji niso smeli zanemarjati nemškega pesništva.

V zemljepisu so v I. in II. razredu seznanili učence z Evropo na splošno, nato pa z Nemčijo in Avstrijo; v III. razredu so obdelali severno, zahodno in južno Evropo; v IV. razredu pa vzhodno Evropo, v V. razredu pa še vse druge dele sveta. Mimo tega so učence pri zemljepisu seznanili še s temelji kronologije in heraldike. Pri obravnavanju avstrijske dežele so morali biti profesorji malo bolj obširni. Upoštevati so morali tudi zemljepis antičnih dežel, kolikor je to zahtevalo branje antičnih avtorjev.

Pri zgodovini so se dijaki I. razreda seznanili z biblično zgodovino starega in novega testamenta; v II. razredu so vzeli vzhodne dežele in Grčijo; v III. razredu rimsko zgodovino od cesarja Avgusta; v IV. razredu nemško zgodovino do najnovejših dni; v V. razredu pa avstrijsko zgodovino. Po tem učnem načrtu dijaki niso nič slišali o zgodovini vzhodnoevropskih dežel, ne o Turčiji.

V matematiki so v gramatikalnih razredih (I.—III.) vzeli vse štiri računske operacije, v IV. razredu so jemali elemente aritmetike, v V. razredu pa temeljne pojme algebre in geometrije.

V prirodopisu so VI. razredu učenci spoznali splošno naravoslovje, v II. razredu živalski svet, v III. razredu rastlinstvo, v IV. razredu svet mineralov.

Kako skrbno je tudi piarist Gratian Marx pazil na to, da gimnazija ne bi postala nekakšna realna šola, v kateri bi več veljale realije kot pa latinščina, se vidi iz posebnih Začetnih navodil za učitelje nižjih ali prvih latinskih šol. V teh navodilih je izrazito naglašeno, da prirodopis nikakor ne sme postati posebna stroka gimnazije.

Težnja, da bi gimnazija še dalje ostala strokovna šola za učenje latinščine, v kateri bi se izurili predvsem sinovi plemičev in višjih uradnikov, čeprav v osnovni šoli niso pokazali ne posebnega uspeha ne nadarjenosti, je očitna tudi iz drugih predpisov, posebno pa iz tistih, ki so določali, kdo sme napredovati v višji razred. Kakor doslej je veljalo tudi vnaprej načelo, da smejo sinovi plemičev, višjih uradnikov (oficialov), svetnikov, sekretarjev in bogatih meščanov kar avtomatično v višje razrede, medtem ko so morali sinovi revnejših meščanov, obrtnikov, trgovcev, predvsem pa sinovi kmečkih staršev dvakrat na leto skoz stroge izpite, ob vsakem polletju in ob koncu leta.

Kdor od kmečkih sinov ni pokazal na teh izpitih resničnega znanja, sposobnosti in nadarjenosti, temu so bila vrata v višji razred z zapahi zaprta. Temeljna načela Marxove reforme gimnazije so samo pokorno potrjevala pred-

pise oziroma smernice odredb iz let 1705, 1706, 1709, 1717, 1735, 1752, 1766, 1767. Odredbe iz vseh teh let pa so odkrito poudarjale izraziti razredni in privilegirani značaj gimnazije, namenjene v prvi vrsti izobraževanju plemstva, stebra takratne fevdalne družbene ureditve. Zato plemiškim sinovom tudi ni bilo treba delati sprejemnih izpitov za v prvo, ker je dvorni odlok z dne 2. maja in 10. avgusta 1776 izrecno zahteval, da morajo sprejeti v gimnazijo sinove plemičev, svetnikov, sekretarjev in državnih oficialov brez sprejemnega izpita, kmečki in drugi sinovi pa morajo ta izpit opraviti (Strakosch-Grassmann).

V skladu z vsemi temi načeli so tiste učence kmečkih in meščanskih staršev, ki na polletnih in letnih izpitih za I. in II. razred niso pokazali dovolj znanja, poslali nazaj v osnovno šolo (normalko). Ako pa je šolsko vodstvo zvedelo, da kateri takih plebejcev namerava nadaljevati študij po končanem V. razredu na filozofiji, take učence so na zaključnem razrednem izpitu temeljito prereševali in spustili na filozofijo samo tiste, ki so se dobro izkazali. To so počeli zato, ker državne oblasti niso želele povečanja števila polizobraženih in nepotrebnih ljudi. Zato so z dvornim odlokom z dne 5. januarja 1776 uvedli posebne izpite iz latinščine za sprejem na filozofski študij.

* * *

V zvezi s šolsko reformo je cesarica izdala 3. aprila 1776 posebno odločbo o svečanih izpitih, nagradah ali premijah, potrdilih (atestatih), počitnicah in sprejemu v višje razrede. Ta odločba je precej obširna, obsega namreč 19 točk in se je ohranila zapisana v Kroniki gimnazije na str. 349—360. V glavnem obsega te misli:

V šolskem letu so dvakrat javni in slovesni izpiti: spomladi po veliki noči, in jeseni pred 19. septembrom. Pismene naloge pišejo dijaki že pred pričetkom izpitov; tudi ocene profesorji v glavnem zaključijo že pred izpitom. Odgovori na izpitih le izjemoma vplivajo na končno oceno. Ocenjuje se vedno samo nrvnost (vedenje) in učni uspeh učencev. Predpisane so bile samo tri ocene: prvo (erste Klasse) dobi učenec, ki ima najboljši uspeh; drugo (mittelmässige Klasse) dobi srednje dober učenec; tretjo (untüchtige) pa dobi učenec, ki je slabši od srednjega (povprečnega) učenca. Pri podeljevanju prve najboljše ocene (vorzüglich, eminenter) profesorji niso smeli upoštevati ne revščine, ne bogastva, ne plemiškega ne nizkega porekla učencev, ne naklonjenosti, ne prijateljstva, ne posebne ljubezni do učenca, ampak so morali strogo objektivno ocenjevati učence po njihovem resničnem znanju, vedenju in sposobnostih in po tem, ali so v vsem izpolnili vse dolžnosti. Predsednik pri teh izpitih je bil direktor študij, ta pa je bil vsakokratni okrožni glavar; prefekt gimnazije je bil le prisednik, tretji član izpitne komisije pa je bil izpraševalec-profesor, ki je v tistem razredu poučeval. Predsednik in prefekt sta smela tudi izpraševati z dodatnimi vprašanji. K tem izpitom so povabili prošta, mestnega sodnika in mestne očete (magistrat), starše in sorodnike učencev. Izpiti so trajali dopoldne od 9. do 12., popoldne pa od 3. do 6. ure. V vsakem razredu so se morali opraviti izpiti v enem dnevu. V vseh drugih razredih pa je bil normalen pouk. Vse ocene, ki so jih učenci dobili na izpitu, so vnesli v vpisnice (calcule), podpisati sta jih morala direktor in prefekt, da so dobile polno veljavo.

Ob koncu vsakokratnih izpitov je vodstvo šole izdalo tiskan popoln seznam vseh učencev, ki so uspešno končali izpit (razred) z navedbo, s kakšnim

uspehom so razred naredili (Verdienst Klassen) in ga slovesno sporočili učencem.

Ti tiskani seznami so sprva imeli naslov »Nomina eorum, qui caesareo-regio gymnasio Rudolphswertensi F. F. minorum strictioris observantiae anno a Christo nato M. DCC. LXXI. in contentione scholastica caeteris praestiterunt«. Ni se dalo ugotoviti, kdaj je novomeška gimnazija izdala svoj prvi tiskani seznam »Nomina eorum.« Doslej najstarejši in ohranjeni primerek je iz leta 1771. Možno je, da so izšli seznami že prej, in kot vse kaže, so jih izdali dvakrat na leto, spomladi in jeseni. Po letu 1771 pa se jih je ohranilo več in vsiljuje se misel, da so vsako leto izšli vsaj ob koncu jesenskih izpitov.

Z razglasitvijo učnega uspeha je bilo v tesni zvezi tudi nagrajevanje najboljših učencev. Tja do leta 1774 so najboljši učenci v razredu dobili za nagrado posebne knjige. Cesarica Marija Terezija pa je leta 1774 izdala odlok, da morajo take učence poslej nagrajevati z medaljami. V vsakem razredu so smeli dati samo tri. Najboljši učenec v razredu je dobil veliko zlato medaljo, njemu najbližji je prejel veliko srebrno, tretji po uspehu pa je dobil le malo srebrno medaljo. Na teh medaljah je bila na čelni strani podoba Marije Terezije z napisom: Maria Teresia Augusta Mater scientiarum bonarumque artium«, na hrbtni strani pa je bil relief Minerve z napisom »Minervae pacificae providentia« z manjšimi črkami pa »Humanitatis studiis instauratis 1774«.

Nagrajeni učenci so te medalje nosili na posebnem traku ob nedeljah, praznikih in dnevih oddiha. Vsi drugi učenci so morali takim učencem izkazovati posebno čast in spoštovanje. Učenci zadnjih razredov IV. in V. so te medalje obdržali kot spomin na šolanje tudi potem, ko so gimnazijo skončali, nižješolci pa so morali medalje vrniti konec avgusta.

Pri vsakoletni razglasitvi učnega uspeha in podeljevanju nagradnih medalj so bile v tesni zvezi šolske slovesnosti (danes bi jim rekli zaključne šolske akademije), na katerih so učenci govorili, recitirali in uprizarjali kaj komičnega. Kdor je med študijem prestopil na drug zavod, je dobil pismeno in s pečatom in prefektovim podpisom potrjeno potrdilo ali atestat. Po končanem V. razredu pa so učenci dobili Testimonium (spričevalo) z vsemi ocenami, ki so jih prepisali iz izpitnega zapisnika.

Učence, ki so prišli z drugih zavodov z atestati, so smeli na novem zavodu izprašati iz snovi tistega razreda, za katerega so imeli atestat, če so podvomili o verodostojnosti atestata.

Učni jezik v nižjih ali gramatikalnih treh razredih v novi reformirani gimnaziji je bil deželni jezik. Za tega pa so takrat imeli nemščino; le-te pa so se učenci morali naučiti že v osnovni šoli, v normalki. V obeh višjih razredih IV. in V. pa je bila latinščina učni jezik in profesorjem je bilo strogo ukazano, da se morajo zvesto držati tega predpisa.

V tako po piaristu Gratianu Marxu preurejeni gimnaziji je njegov učni načrt stopil v veljavo na novomeški gimnaziji šele s šolskim letom 1777/78, kajti vse dotlej je naša gimnazija imela šest razredov. S šolskim letom 1777/8 je dejansko dobila pet razredov in v Kroniki gimnazije so tudi poimenovani z novimi imeni. Učni načrt Gratiana Marxa je na novomeški gimnaziji veljal skoraj polnih trideset let. Medtem je doživel le nekaj manjših dopolnil, ki pa jedra niso spreminjala.

Po novem učnem načrtu je predmetnik obsegal sledeče predmete: latinščino, verouk, grščino, nemščino, zemljepis, zgodovino, matematiko, na-

ravoslovje (prirodopis). Na teden je vsak razred imel po 18 ur pouka. Vsak predmet so poučevali po pol ure (30 minut). Dopoldne je trajal pouk še vedno od 8. do 10. ure, popoldne pa od 2. do 4. ure. V zimskem semestru so bili predmeti drugače razporejeni kot v letnem.

V zimskem semestru je urnik izgledal nekako takole:

I. razred. Dopoldne:

1. ura: Učenci so povedali to, kar so se na pamet morali naučiti doma,
2. ura: Razlaga po šolski knjigi, 3. ura: Spraševanje, 4. ura: Analiza stavka in Comenius (= nazorni pouk),

Popoldne:

1. ura: Razlaga Comeniusa, 2. ura: Zgodovina, 3. ura: Aritmetika, 4. ura: Verouk.

II. razred. Dopoldne:

1. Razlaga odvajanja in sestavljanja, 2. Spraševanje, 3. Navajanje k uporabi pregovorov, 4. Rimske starine in zemljepis starih dežel.

Popoldne:

1. Zgodovina, 2. Prirodopis, 3. Aritmetika in grščina, 4. Verouk.

III. razred. Dopoldne:

1. Razlaga učbenika, 2. Rimske starožitnosti, 3. Navodila za branje klasičnih avtorjev. 4. Zemljepis.

Popoldne:

1. Razlaga avtorjev po Compreju II. del, 2. Zgodovina, 3. Prirodopis in aritmetika, 4. Grščina in verouk.

IV. razred. Dopoldne:

1. Razlaga učbenika, rimske starožitnosti, 2. Vaje v latinščini, 3. Zemljepis, 4. Govorne vaje.

Popoldne:

1. Branje in vaje v govorjenju, 2. Razlaga avtorjev po Compreju, III. del in po učbeniku, 3. Zgodovina in prirodopis, 4. Aritmetika in verouk.

V. razred. Dopoldne:

1. Mitologija. Razlaga učbenika, 2. Izdelava govorov v latinščini in nemščini, 3. Geometrija, 4. Zemljepis.

Popoldne:

1. Nauk o pesništvu, latin. in nemškem, 2. Predavanje o avtorju po Compreju VI. del in učbeniku, 3. Domoznanstvo, 4. Verouk.

V poletnem semestru pa je bil v veljavi naslednji urnik:

I. razred. Dopoldne:

1. Razlaga učbenika, 2. Razlaga Comeniusa, 3. Razlaga Phaedrusa in dialogov, 4. Zemljepis in grščina.

Popoldne:

1. Vaja, analiza in sinteze (izmenoma), 2. Zgodovina, 3. Aritmetika in naravoslovje, 4. Verouk.

II. razred. Dopoldne:

1. Razlaga iz izvlečkov Compreja I. del, 2. Pouk o zgradbi dialoga, 3. Izdelava dialoga (nemškega in latinskega), 4. Zemljepis.

Popoldne:

1. Razlaga izvlečkov, 2. Prirodopis in zgodovina, 3. Aritmetika in grščina, 4. Verouk.

III. razred. Dopoldne:

1. Navodila za pisanje pisem, 2. Sestavljanje pisem (nem. in lat), 3. Zemljepis, 4. Pesništvo.

Popoldne:

1. Razlaga avtorjev iz Compreja II. del in učbenika, 2. Zgodovina, 3. Prirodopis in aritmetika, 4. Grščina in verouk.

IV. razred. Dopoldne:

1. Predavanje o piscih iz Compreja IV. del, 2. Govorne vaje, 3. Zemljepis, 4. Izdelava latin. in nemšč. govora (šolska naloga).

Popoldne:

1. Predavanja o piscih iz Compreja IV. del, 2. Zemljepis in aritmetika, 3. Govorne vaje, 4. Verouk.

V. razred. Dopoldne:

1. Razlaga učbenika, 2. Predavanja o piscih iz Compreja V. del, 3. Lat. in nem. šolska naloga, 4. Algebra in zemljepis.

Popoldne:

1. Predavanja o piscih iz Compreja V. in VI. del in učbenika, 2. Zgodovina Habsburžanov; nem. šolska naloga, 3. Prvi temelji kronologije in heraldike, 4. Enciklopedija in verouk.

Pri vsem tem pa ostane nerešeno vprašanje, kako si danes lahko predstavljamo takratni urnik in kako je dejansko potekal pouk v šoli.

Dokler je vladala cesarica Marija Terezija, se v Marxovem šolskem sistemu ni kaj prida menjalo, čeprav je njen sin Jožef II., ki ji je bil zadnjih deset let v pomoč pri vladanju, skušal marsikaj spremeniti. Ko pa je po materini smrti sam prevzel vso oblast, je z večjo doslednostjo in vztrajnostjo vnašal novosti v šolski sistem. Ker so vsi posegi cesarja Jožefa II. v takratno šolstvo imeli izrazit pečat prosvetljenske miselnosti tistega časa, so naleteli v cerkvenih in plemiških krogih na negotovanje in odpor. Najbolj pa je cesarju ugovarjal tedanji dunajski nadškof in kardinal Migazzi. Bodli so ga v oči učbeniki, ki so jih spisali protestanti, pa so jih uvažali v avstrijske gimnazije. Ni se strinjal z uvedbo nemščine kot učnega jezika namesto latinščine. Še bolj pa ga je bodla v oči uvedba šolnine, s katero se ni hotel nikakor sprijazniti.

Med prvimi cesarjevimi posegi v šolstvo je omeniti odlok dvorne študijske komisije z dne 31. oktobra 1781, s katerim so bila uvedena nova disciplinska pravila, ki so ostala v veljavi tja do leta 1796. Z njimi so hoteli vzpodbuditi dijake k vnetejšemu učenju in prebuditi v njih občutek sramote in časti. Zato so poslej tudi gimnazije poznale sramotno in častno klop, pa tudi častno in sramotno knjigo. Na ta način so hoteli utrditi disciplino brez telesnih kazni, ki so bile še vedno v navadi. Učenec, ki se je v šoli v čem pregrešil, se je moral sam vpisati v črno (sramotno) knjigo (Schandbuch); če se je ponovno pregrešil, ga je profesor poslal v sramotno klop, ki je bila izložena od drugih; če pa se je še v tretjič pregrešil, so mu prepovedali hoditi v šolo. Pri posebnih prestopkih so učenca kaznovali tudi s klečanjem pred vhodom v cerkev, da so ga vsi dijaki lahko zasramovali.

Kadar pa se je učenec posebno odlikoval s pridnostjo, pazljivostjo, lepim vedenjem ali kakšnim častnim dejanjem, so ga zapisali v častno knjigo (Ehrenbuch). Nihče pa ni mogel biti vpisan istočasno v sramotno in častno knjigo. Za plačilo in v znak priznanja so jih posedali v častno klop, ki je bila posebno lepo izdelana in iz boljšega lesa kot druge klopi. Častna klop je bila vedno na vidnem mestu v razredu. Kdor ni bil vsaj trikrat vpisan v tej častni knjigi, ta ni mogel dobiti spričevala (testimonia) s prvo odliko, čeprav se je v vseh predmetih posebno odlikoval. Kdor pa je bil desetkrat zapisan v sramotno knjigo, so ga izključili.

Mimo tega so izšli tudi novi predpisi o izpitih. Cesar je namreč izdal 7. sept. 1784 odlok, s katerim je spremenil dotlej veljavno pravilo. Ker je zahteval, da v državno službo ne sme biti sprejet nobeden, kdor ni na izpitu dokazal svoje resnične sposobnosti. Vprašanja na izpitih pa so morala biti taka, da so obsegala več možnosti, da je učenec pokazal, ali je vprašanje razumel ali ne. Tudi ocene so spremenili. Poslej so obveljale: prav dobro (sehr gut-Vorzug), to je bil prvi razred po uspehu. (I. Fortgangsklasse), povprečno (mittelmässig), to je bil drugi razred po uspehu, slabo, to pa je bil tretji razred po uspehu. Vmesne ocene niso bile dovoljene. Pri predmetih, pri katerih so ocenjevali tudi uporabnost in sposobnost, so morali biti tudi pismeni izpiti. Kdor je prejel tretji razred (oceno) v uspehu, ta je moral razred ponavljati, a smel ga je samo dvakrat.

Poslej so ostreje ravnali pri izpitih tudi s privatisti. Doslej so privatni učenci smeli delati izpite kar doma. Dvorni odlok z dne 5. dec. 1785 pa je to ukinil. Poslej so tudi privatni učenci morali delati dvakrat na leto v gimnaziji izpite, pri katerih sta bila prisotna tudi direktor in prefekt. Cesar Leopold II. pa je 1. aprila 1792 izdal odlok, da morajo tudi privatni učenci biti vpisani v gimnazijo. Za izpit so morali taki učenci plačati 2 gold. takse za profesorja izpraševalca.

V skladu s prosvetljsko miselnostjo, ki ni bila naklonjena cerkvi, je cesar Jožef II. izdal 9. nov. 1783 odlok, s katerim je prepovedal vse Marijine družbe in kongregacije na gimnazijah. Ta odlok ima 8 točk.

1. Dijaki se zbero ob nedeljah in praznikih s profesorji, ki jih nato odpeljejo v farno ali kako drugo javno cerkev k maši. Po maši se vrnejo v šolo, I. in II. razredi v eno sobo, vsi drugi pa v drugo.

2. V šolskih razredih prebere duhovnik evangelij tiste nedelje ali praznika v nemškem jeziku, potem pa opravi katehezo. Popoldne pa naj gredo dijaki s starši v cerkev k cerkvenim opravilom.

3. Pouk v katehezi ne sme trajati nikdar več kot 25—30 minut. Držati se morajo predpisanega Velikega katekizma.

4. To katehezo opravita dva patra in vsak zato dobi 6 zlatnikov na leto iz študijskega fonda.

5. V dneh šolskega pouka pa morajo učenci latinskih šol biti pri maši po končanem dopoldanskem pouku.

6. Vse druge bogoslužne vaje, ki so bile doslej v navadi v latinskih šolah, morajo odslej dalje prenehati, in sicer:

7. Duhovne vaje, ki so bile v navadi prve tri dni velikega tedna, morajo prenehati; te tri dni mora biti poslej redni pouk, le veliko sredo popoldne morajo profesorji dijakom razlagati katekizem in poudariti pomen velikonočnih praznikov;

8. Nič več ni treba dijakov voditi k vsakomesečni spovedi in obhajilu. Vso to skrb naj profesorji prepuste poslej učenčevim staršem oziroma njihovim dušnim pastirjem. (Kronika gimnazije, str. 381—383.)

Za nadaljnji razvoj novomeške gimnazije pa je bil veliko večjega pomena od vseh dosedanjih cesarjev odlok 26. aprila 1784. Z njim je bila uvedena šolnina, že s šolskim letom 1784/5. Vse do tega cesarjevega odloka je bil tudi na gimnazijah pouk brezplačen. Tudi jezuitske gimnazije niso poznale šolnine. Uvedba šolnine je presenetila in močno prizadela zlasti revnejše učence. Na naši gimnaziji pa je že od vsega začetka bilo več revnih dijakov kakor bogatih in plemiških ter meščanskih.

Cesar je v tem odloku zatrjeval, da je šolnino uvedel zato, da bi s tako nabranim denarjem, ki bo šel za štipendije, podprl predvsem revne in nadarjene dijake, da bodo lahko dalje študirali. Že v nekaj letih se je pokazala negativna posledica uvedbe šolnine. Ta pa za revne dolenjske študente ni bila majhna, saj je za gimnazijce znašala na leto 12 goldinarjev. Plačevati so jo morali vsi dijaki razen tistih, ki so prejeli štipendijo. Teh pa na novomeški gimnaziji ni bilo veliko.

Da bi olajšala dijakom plačevanje šolnine, je oblast izdala 26. maja 1784 odlok, s katerim je bilo dovoljeno šolnino plačevati v 10 mesečnih obrokih po 1 goldinar in 12 krajcarjev. Še pred pričetkom šolskega leta je takratni direktor gimnazije in novomeški okrožni glavar Janez Nepomuk grof Blagay z dopisom 21. okt. 1784 sporočil gimnazijskemu prefektu, kako je treba pobirati šolnino. Dijaki so morali mesečne obroke plačati pri za to določenem uradniku Hartlu; le-ta jim je dal potrdilo o vplačanem obroku. Šele na podlagi tega potrdila je smel profesor sprejeti učenca v razred. Vsa taka potrdila so profesorji vsak mesec oddali prefektu. Le-ta je vsa vplačila moral preveriti, nakar jih je oddal okrožnemu uradu, ta pa je denar s priloženim seznamom poslal deželni vladi ali guberniju v Ljubljano. Ker pa so sprva morali plačevati šolnino tudi dijaki, ki zaradi bolezni niso mogli v šolo, je gubernij poslal okrožnemu glavarju dopis z dne 31. dec. 1784, da učenci ne plačajo šolnine za tisti čas, dokler so bolni in ne morejo v šolo. Direktor gimnazije grof Blagay je to sporočil prefektu z dopisom 1. marca 1785.

Plačevanje šolnine so kot težko breme občutili vsi revnejši učenci naše gimnazije. Teh pa je bilo največ. Da bi pomagal revnim učencem iz težav, v katerih so se znašli čez noč, je takratni prefekt gimnazije p. Mavricij Pöhm naredil 30. marca 1785 prošnjo na cesarsko vlado na Dunaju, da bi novomeške dijake oprostila plačevanja šolnine. V nji je navedel, da je uvedba šolnine naj-

bolj prizadela drugače dobro, vendar revno in veliko obetajočo mladino, ker ne bo mogla razviti svojih duševnih moči ne sebi v srečo in korist, še manj pa bližnjemu in državi. Na drugi strani tudi ni smotno to mladino siliti v obrt, saj se je število obrtnikov močno povečalo; prav tako v teh krajih (na Dolenjski) ni javnih delavskih hiš (öffentlichen Arbeitshäuser) — tovarn — kjer bi te komaj vzkliete moči našle sebi primerno delo. Končno bi država dobila v teh revežih, ki ne bi dobili dovolj javnega pouka, samo ničvredneže (Taugenichts) in tatove kruha (Brotdiebe), ker bi jim bila v cvetu mladosti odvzeta pravilna vzgoja in pouk. (Kronika gimnazije, str. 414—416.)

Cesarska oblast je šele po dveh letih odgovorila na to prošnjo. Medtem pa so si dijaki sami pomagali iz stiske tako, da se niso več vpisovali kot javni (redni) učenci, marveč kot hospitanti, ker tem ni bilo treba plačevati šolnine. Ker državna oblast ni pustila, da bi se dohodki iz šolnine zmanjševali na tak način, je 12. jun. 1787 izdala odlok, o katerem je poudarila, da dijaki ne morejo biti hospites, če redno hodijo v šolo. Kranjski deželni gubernij pa je nato določil, da morajo dijaki za maj in junij 1787 plačati le 1 goldinar in 48 krajcarjev šolnine.

Končno je cesar z dvornim odlokom 10. avg. 1787 pooblastil gubernij, da sme oprostiti šolnine za tekoče šolsko leto tiste revne učence, ki zaslužijo štipendijo, pa je zaradi pomanjkanja denarja v študijskem fondu ne morejo dobiti. Kmalu nato je 3. sept. 1787 novomeški okrožni glavar in gimnazijski direktor Johann Sigismund de Coppini sporočil p. prefektu, da mora v zvezi z oprostitvijo plačevanja šolnine napraviti seznam tistih dijakov, ki zaslužijo, da so oproščeni šolnine, naznačiti pa mora, kateri učenci so jo že plačali za tekoče leto. Takim prošnjam za spregled šolnine so morali učenci priložiti spričevalo, da so z najboljšo oceno (mit I. Fortgangsklasse) opravili zadnji zaključni razredni izpit. To je zahteval odlok z dne 27. dec. 1787. Kot drugi dokument pa so morali priložiti ubožno spričevalo po odloku okrožnega glavarja 31. jan. 1788.

Kljub državnim štipendijam, ki so jih uvedli že leta 1785, in kljub olajšavam pri plačevanju šolnine in kljub popolni oprostitvi nekaterih najboljših učencev, je uvedba šolnine onemogočila šolanje mnogim nadarjenim učencem. V pičlih petih letih po uvedbi šolnine se je število dijakov v takratni Avstriji zmanjšalo skoraj za polovico. Ta padec števila gimnazijcev se je poznal tudi na višjih šolah in na univerzah. Posebno občuten pa je bil v semeniščih, kajti tja so se zatekali v glavnem revni, kmečki dijaki, ker zaradi svoje revščine niso mogli nadaljevati študijev na višjih in visokih šolah, čeprav so bili nadarjeni. Zato je bilo razumljivo, da je bil odločno proti šolnini tudi takratni dunajski nadškof in kardinal Christoph Migazzi, ker je bil dotok mladih in nadarjenih ljudi v semenišča čedalje manjši (Strakosch-Grassmann).

Uvedba šolnine je močno prizadela tudi novomeško gimnazijo. Leta 1783, ko še ni bilo šolnine, je zavod imel 89 učencev; naslednje leto se je skrčilo že na 68, leta 1785 jih je bilo le 53, še manj, komaj 38 (39), pa jih je bilo v naslednjih letih tja do 1789. Njihovo število se je pričelo dvigati šele leta 1790, ko se je povzpelo na 54. Vse do leta 1818 in čez pa ni preseglo števila 100 tja do leta 1850.

V tem času zorenja naprednih in revolucionarnih idej, ki so sprožile veliko francosko revolucijo, so novomeški dijaki doživeli še nekaj pomembnih sprememb v disciplinskih kaznih.

Doslej so učence tudi v gimnazijah pogosto kaznovali s klečanjem, celo na javnih prostorih kot pred cerkvijo, da so bili v posmeh vsem učencem. Neredko so morali učenci klečati po več ur. Prosvetljencem pa se je taka kazen zdela preveč poniževalna, sramotna in dijaka nevredna. Zato so jo že leta 1782 odpravili, a najprej se je to zgodilo na Češkem. V naših krajih so tak odlok izdale deželne oblasti (gubernij) šele 22. oktobra 1788. Na novomeški gimnaziji pa so prenehali s to kaznijo kaznovati šele potem, ko je novomeški okrožni glavar Johann Sigismund de Coppini z odlokom z dne 10. februarja 1789 ukazal gimnazijskemu prefektu, da mora o prepovedi te kazni seznaniti vse profesorje. (Kronika gimnazije, str. 465.)

Čeprav po novih disciplinskih pravilih ni bilo dovoljeno kaznovati učencev s šibami (tepežem), so profesorji kljub zahtevi, da morajo za vzdrževanje discipline uporabljati le disciplinska pravila, pogosto dijake tudi tepli. Da bi se odpravila ta grda razvada, ki je bila v nasprotju s pravili in poklicem, je novomeški okrožni glavar izdal 6. marca 1792 odlok, s katerim je gimnazijskemu prefektu ukazal, da mora strogo paziti, da se bodo profesorji vzdrževali kaznovanja s šibami. (Kronika gimnazije, str. 471.)

Še ena sprememba je močno prizadela novomeško gimnazijo, posebno pa patre frančiškane. Že nekaj let se je državna oblast prizadevala izriniti redovnike iz šolstva, namesto njih naj bi prevzeli ves pouk posvetni profesorji. Ker pa teh ni bilo dovolj, so se morali zadovoljiti s svetno duhovščino. Toda kaj kmalu so ugotovili, da tudi takih učnih moči ni dovolj, saj so se svetni duhovniki oprijeli šolske službe le tedaj, če niso mogli dobiti donosnejše cerkvene prebende z boljšimi prejemki, kakor jim jih je nudila prosvetna služba. Spričo takega stanja v šolstvu je bila državna oblast prisiljena, da je še dalje obdržala redovnike v prosvetni službi, čeprav jim dejansko ni bila posebno naklonjena, kar se je še posebno poznalo, dokler je državno barko krmaril cesar Jožef II. Več razumevanja za redove sta imela njegova naslednika Leopold II. in Franc I.

Kakšni pa so bili dejanski in odločilni vzroki, da je državna oblast izrnila novomeške frančiškane iz vodstva gimnazije, to iz ohranjenega gimnazijskega arhiva ni možno dognati. Dejstvo je, da so frančiškani leta 1793 dobili odlok, s katerim jim je bilo odvzeto vodstvo gimnazije, kajti njen prefekt je s tem letom postal kapiteljski kanonik Josip Sterbenc. V tretji knjigi Kronike novomeškega frančiškanskega samostana, ki jo je pisal njen pisec, takratni gvardijan in gimnazijski prefekt p. Castul Weibl, si je to spremembo razlagal tako, da je vzrok treba iskati v pokvarjeni in protiverski miselnosti francoskih in drugih za svobodo vnetih sleparjev, ki so jo sprejeli za svojo tudi izobraženci naših krajev in imajo frančiškane za svoje nasprotnike, češ da le-ti niso več sposobni vzgajati mladine v novem duhu.

Toda novi prefekt se je že v prvem letu slabo obnesel. V »Protocolu« (=vpisnicah) je o njem zapisano, da je bil po cesarskem ukazu izbran za prefekta eden izmed novomeških kanonikov Josip Sterbenc. Toda že istega leta 1793 je bil tudi že razrešen zaradi slabih in sprijenih verskih načel (mala et perversa principia religionis). Za tem so po nasvetu okrožnega glavarja izvolili za prefekta kanonika Mihaela Hoffmanna, ki je bil tedaj tudi ravnatelj novomeške normalke in ga že decembra 1793 vpeljali v novo dolžnost. Frančiškani so zaman prosili dvor (aula), da bi jim vrnili prefektovo službo. Novi prefekt ni za svoje delo prejemal nikakršnega plačila in ne honorarja (Pra-

effectus et canonicus ob novum suum officium nulum habuit salarium, nec qualemcumque remunerationem). Kanonik Mihael Hoffmann je opravljal prefektove posle tja do leta 1808, ko so frančiškani spet dobili v svoje roke vodstvo gimnazije.

Čas, ko je našo gimnazijo vodil omenjeni kanonik, je bil zelo nemiren in poln sprememb, političnih, družbenih in šolskih, ki so vse globoko posegale ne samo v življenje evropskega, marveč tudi našega človeka, čeprav je živel daleč od pomembnih žarišč vsega takratnega dogajanja. Naj so si takratne oblasti še tako prizadevale, da bi Avstrijo obvarovale pred naprednimi, revolucionarnimi idejami, ki so se širile iz Francije in Anglije, v tem prizadevanju niso imele sreče ne uspeha, akoravno profesor na visokih šolah že od 1778 niso več dajali tujim učenjakom in profesorjem in čeprav so utesnili takratno žurnalistiko s tem, da so 16. jan. 1789 uvedli časopisni kolek (Zeitungsstempel) in kmalu nato še cenzuro. Tudi s šolstvom dvorni krogi na Dunaju niso bili zadovoljni. Hoteli so ga reformirati, da bi bolj ustrezalo času. Po naklonjenosti cesarja Leopolda II. je postal vodja takratnega avstrijskega šolstva Karl Anton Martini. Ta pa se je močno zavzemal za njegovo samoupravo, kar je naglasil v brošuri »Poročilo o nameravani izboljšavi nekaterih šol in študijskih ustanov v avstrijskih provincah (1791).

Še istega leta so ustanovili študijske konsese, ki naj bi poslej usmerjali šolstvo in ga tudi nadzirali. Komaj pa so ti konsesi zaživeli (1791), že so se nazadnjaški dvorni krogi zbalij njegovih posegov v šolstvo, ker so jih imeli za preveč revolucionarne, pa so jih zato pričeli utesnjevati, od 1794 dalje, dokler niso končno prenehali z delom 1802. Novi avstrijski vladar Franc I. je rad poslušal svoje nazadnjaške svetovalce, pa je zato čedalje bolj podlegel njih vplivu posebno še, ko se je ugotovilo, da so se ideje francoske revolucije vtiho-tapile celo med gojence vojne akademije v Wiener Neustadtu.

Da bi zajezili vse to, se je cesar že pričel oklepiti misli, da bi poklical v državo spet jezuite (1799). Pričeli so čedalje bolj utesnjevati svobodo pouka in polagoma je vse avstrijsko šolstvo prišlo pod strog policijski nadzor, kar se vidi tudi iz cesarjevega odloka iz leta 1793, s katerim so uvedli tajno letno kvalifikacijo (oceno, karakteristiko) za vse profesorje, ki so jo morali dati gimnazijski prefekti. Ta odlok je veljal z nekaterimi dopolnili vse do razpada stare Avstrije leta 1918. Od leta 1801 dalje so državne oblasti od profesorjev zahtevale, da pod prisego izjavijo, da niso člani tajnih družb in prostozidarskih lož, ki so jih že leta 1785 prepovedali. (Strakosch—Grassmann).

V tem nemirnem času, ko so se rušile stare vrednote in ustvarjale nove in so bile vse glave polne najrazličnejših misli, so naši kraji in ljudje doživeli vojne grozote na svojih tleh in na svoji koži. V to jih je potisnila prva koalicijska vojna (1792—97), v katero se je zaplela Avstrija z zavezniki, ko so hoteli ukrotiti francoske revolucionarje. Enote Napoleonove armade pa so iz Italije nepričakovano vdrle v naše kraje in prišle v Novo mesto že meseca marca 1797. Posledica tega vdora Francozov v Novo mesto je bila, da je bil pouk prekinjen od 20. marca do 23. aprila. 1797 in da prvo polletje ni bilo izpitov. Zato pa so veljale ocene drugega polletja za končne.

Pisec »Protokola« (to so vpisnice) je na koncu vpisanih principistov (učencev I. razreda) leta 1796 zapisal, da je sovražna galska vojska vdrila marca 1797 na Kranjsko in prekinila pouk prav tedaj, ko bi morali biti izpiti. (Cum anno 1797 mense Martio hostis Gallorum exercitus in Carnioliam irrupisset litera-

rorum studia eodem, quo examina semestria haben debuissent, tempora interruptenda erant, hinc calculus sequens et unicus de hoc anno ponitur is, qui alias sub finem scholastici anni cujuscumque conficitur).

Čim se je življenje zaradi koalicijskih vojska za silo uredilo, so pričeli uresničevati že dolgo pripravljeno novo reformo gimnazije. Tudi tokrat so dvorni krogi zaupali izvedbo reforme piaristu Francu Inocencu Langu, ki je bil prefekt akademske gimnazije na Dunaju. Vlada je njegov načrt reforme sprejela in odobrila z odlokom dne 23. julija 1804. Na novomeški gimnaziji pa so ga pričeli izvajati šele s šolskim letom 1807/08.

ZNAČILNOSTI LANGOVE REFORME

Temeljni razložek med Langovim načrtom reforme gimnazije in vsemi prejšnjimi tovrstnimi načrti se kaže v tem, da je Lang uvedel predmetni pouk, medtem ko so vsi prejšnji načrti obdržali razredni pouk. Drug razložek pa je bil v tem, da je Langu bila gimnazija splošnoizobraževalna šola. Število razredov je ostalo nespremenjeno, pet, kolikor jih je uvedel že Gratian Marx leta 1777. Prve tri razrede so tudi poslej imenovali gramatikalne, zadnja dva pa sta bila humanitetna. Vendar pa so imeni za IV. in V. razred zamenjali tako, da so poslej imenovali V. razred rhetorica, IV. razred pa poesis. Pripomniti pa velja, da v vpisnicah, ki so jih sedaj krstili v »Protocolum«, ni tako zapisano. Na koncu šolskega leta 1807 so razrede takole imenovali: I. razred ali prima lat. schola, II. raz. ali grammatastae, III. razred ali syntaxistae, IV. razred ali rhetores, V. razred ali poetae.

Ker je tako zapisano dosledno v prvem in drugem semestru (cursus) in ob koncu leta še v posebnem okvirčku, v katerem so navedli ne samo števila in ime za vsak gimnazijski razred, ampak tudi število in ime razreda normalke začenši z najnižjim pa do najvišjega, ni verjetno, da se je zapisovalec zmotil.

V šol. letu 1808 pa so imenovali na novomeški gimnaziji razrede tako: I. ali prima grammaticae cl., II. ali media gramm. cl., III. ali suprema gramm. cl., IV. ali prima humanitatis cl., V. ali secunda hum. cl. V vpisnicah kakor tudi tiskanih Nomina eorum... kasneje Nomina juvenum so seveda vsa leta od ustanovitve gimnazije dalje do 1854 ohranjali že od jezuitov utrjeni vrstni red, ki se je kazal v tem, da so pisali in navajali vedno na prvem mestu najvišji razred, nato pa nižje; tedaj: V., IV., III., II., I. in tudi imena: secunda hum. cl., prima hum. cl., suprema gram. cl., seu syntaxis, media gram. cl., prima gram. cl. Ko so odprli VII. razred (1854), so zasukali vrstni red.

Lang je v svojem učnem načrtu prenesel začetni pouk latinščine iz najvišjega razreda normalke spet nazaj v I. razred. gimnazije, kot je bilo že nekoč. Pri latinščini so učenci I. razreda dobili prve temeljne pojme, v II. so začeli z branjem in latinskim govorjenjem, v III. so obravnavali čistost in lepoto govora, prozodijo, metriko in sinonime. V latinskem berilu so bili zastopani pisatelji: Avrelij Victor, Pomponij Mela, Kornelij Nepot, Justin, Cezar, Valerij Patercul, Curtius, Valerij Maxim, Livij, Tacit, oba Plinija, Ovid, Dionis Cato, Muret. Ob teh pa so prebirali še nemške basni, pripovedi in opise v vezani besedi. V obeh humanitetnih razredih pa so imeli kot posebna predmeta stilistiko in rimsko mitologijo.

Z grščino so po novem načrtu pričeli šele v III. razredu, kjer so vzeli slovnico, v IV. razredu so pričeli z branjem odlomkov iz predpisanih piscev. To pa so bili: Ezop, Elian, Polyen, Plutarh, Stobej, Strabo, Sekst Empirik, Apolodor, Lukian, Anakreon; oba klasična jezika so poučevali tesno v zvezi z nemščino. Le-to pa so morali gimnazijci že obvladati.

Zemljepis so pričeli poučevati že v I. razredu, kjer so vzeli fizikalni del in pregled vseh celin; v II. razredu so imeli zemljepis in zgodovino, v III. razredu matematični in domoznanski zemljepis, v IV. in V. razredu pa so jemali zgodovino in zemljepis vseh evropskih držav.

V matematiki so v I. in II. razredu jemali številčno in algebraično računanje, v III. razredu enačbe prve stopnje, v IV. in V. razredu so to snov ponavljali, na novo pa vzeli sorazmerja, potence, korene in se vadili v reševanju enačb druge stopnje. Pri geometriji pa so vzeli Evklidove elemente. Pouk je bil seveda v latinščini.

Kar se tiče naravoslovnih ved, so se v I. razredu učili zoologijo in botaniko, v II. razredu mineralogijo in naravoslovje (brez aparatov in nazornih pomagal). Na teden sta imela I. in II. razred po 18 ur, III., IV. in V. pa po 20 ur. Od teh je odpadlo na verouk v vsakem razredu po 2 uri, na latinsko slovnico je v I. in II. razredu odpadlo v vsakem po 9 ur tedensko, v III. razredu je bilo spet 9 ur latinščine in 2 uri grščine. Po 2 uri grščine je bilo še v IV. in V. razredu. V obeh teh razredih je bilo še po 9 ur latinščine. Vsak razred je imel po 3 ure zgodovine in zemljepisa in po 2 uri matematike. V I. in II. razredu pa sta bili še po 2 uri prirodopisa oziroma naravoslovja.

Predmetnik:

Predmet	Število ur				
	I.	II.	III.	IV.	V.
Začetki letinščine	9	9	—	—	—
Latinska slovnica	—	—	9	—	—
Stil., poet., retor.	—	—	—	9	9
Grščina	—	—	2	2	2
Zgodovina in zemljepis	3	3	3	3	3
Matematika	2	2	2	2	2
Prirodopis	2	2	—	—	—
Verouk	2	2	2	2	2
Skupaj	18	18	18	18	18

Tabela je po Schmidt II., 40. Vrhovec, 275 ima naravoslovja oziroma prirodopisa v vseh razredih po 2 ur, zato mu pride v III., IV. in V. razredu po 20 ur na teden.

Prvi predmetni profesorji, ki so prevzeli na naši gimnaziji pouk teh predmetov in odkar je vodstvo prišlo spet v roke frančiškanom, so bili: prefekt p. Gratus Mauermayr je poučeval verouk v vseh razredih, p. Aurelius Hoermann je poučeval poetiko in retoriko; p. Hugolin Leiler je poučeval latinščino v III. in naravoslovje v I. in II. razredu; p. Norbert Dauch je učil latinščino v I. in II. razredu; p. Theophil Zinsmeister je poučeval matematiko v vseh

razredih, grščino pa v III., IV. in V. razredu, p. Mauritius Greil je učil zgodovino in zemljepis v vseh razredih.

Še pred uvedbo Langove reforme gimnazije in novega učnega načrta je naša gimnazija doživela nekatere spremembe in izboljšave. Tja do leta 1795 (po Vrhovcu do 1796!) je poučeval en sam profesor v dveh razredih vse predmete. Zato so bili na zavodu samo po trije profesorji in prefekt. Ko so gimnazijo po Marxovi reformi skrčili na pet razredov, je ostalo isto število profesorjev. Poslej je bil profesor, ki je poučeval v I. razredu, nekoliko razbremenjen, ker ni poučeval v nobenem drugem razredu. Druga dva profesorja pa sta imela na plečih po dva razreda z vsemi predmeti. Z letom 1795 pa je prevzel pouk grščine v IV. in V. razredu profesor p. Castul Weibl, ki je na ta način pomagal prof. p. Avgustinu Herrnfortu, ki je učil vse druge predmete v teh dveh razredih. Samo grščino je poučeval v II. razredu prof. p. Ecehiel Sullak. Ker je v II. in III. razredu poučeval razen grščine vse druge predmete prof. p. Kalist Weibl, v I. razredu pa vse predmete prof. p. Bernardus Terlip, je na ta način imel zavod kar pet profesorjev. Pri tem številu je ostalo do 1803.

Za našo gimnazijo je bilo zelo pomembno leto 1799. (V »Protocolu« piše: »Valde notabilis annus est iste pro gymnasio nostro«.) To pa zato, ker je gimnazija prišla do treh važnih pravic (beneficijev). Prva je bila v tem, da je zavod poslej dobival vsako leto 168 goldinarjev iz javnega sklada za kurjavo. Do tega leta so morali sami dijaki vsako leto zbrati potrebni denar za nakup drv. Druga pravica je bila v tem, da je dvor milostno dodelil (aula clementissime indulsit) p. prefektu 100 goldinarjev, vsakemu p. profesorju pa po 30 goldinarjev letne nagrade (remuneracije). Tretja pa je bila ta, da je gimnazija dobila svojega stalnega petega profesorja.

Negativno pa je bilo to leto za našo gimnazijo to, da sta se sporekla prefekt kanonik Mihael Hoffmann in profesor poetike p. Avgustin Herrnfort. Le-ta je užalil prefekta, ta je vso zadevo predložil direktorju gimnazije okrožnemu glavarju in zahteval, da mora p. Herrnforta razrešiti službe. Za ta spor je zvedel tudi frančiškanski provincial p. Honoratus Vadlaus (Vadlav). Prišel je v Novo mesto in vso zadevo uredil z direktorjem in prefektom tako, da je prof. p. Herrnfortu odvzel pouk v poetiki in retoriki in mu dal pouk samo v sintaksi. Namesto njega pa je v drugem semestru poučeval v poetiki prof. p. Castul Weibl, v retoriki pa je pouk prevzel sam prefekt kanonik Mihael Hoffmann. Toda že naslednje leto je p. Herrnfort spet smel poučevati, a samo v retoriki (IV. razredu). Vse to pa vsiljuje misel, da spor ni bil tako hud in da je bil kmalu pozabljen.

Za kasnejši razvoj naše gimnazije pa ni nič manj pomembno leto 1800. V gimnazijskem »Protocolu« za leta 1780 do vključno 1818 se je na koncu prvega semestra 1800. leta ohranil dragocen zapis, da je prefekt dobil iz študijskega fonda 200 goldinarjev za nakup knjig klasičnih avtorjev. Upravičeno je zapisovalec vpisnic dodal, da se s tem začena gimnazijska biblioteka.

Z letom 1803 je bil zavod sicer oproščen plačevanja šolnine, končalo pa se je tudi razdobje štirih let, ko je gimnazija imela dejansko pet profesorjev, kolikor je bilo razredov. Poslej so skrčili število na tri in vsak profesor je moral poučevati vse predmete v dveh razredih kot pred letom 1795. Le v IV. in V. razredu je grščino poučeval spet p. Castul Weibl. Število profesorjev se je zmanjšalo zato, ker ni bilo denarja in ker frančiškani niso imeli dovolj

svojih profesorjev (ob penuriam et exiguum numerus pp franciscanorum commitetebantur).

Z letom 1804 je gimnazija dobila novega direktorja Karla Amblinga. To leto se je tudi povečalo številčno stanje profesorjev, kajti iz Bavarske se je v Novo mesto zateklo kar 6 patrov profesorjev, ker so tamkaj ukinili več frančiškanskih samostanov. S 1. januarjem 1804 se je položaj toliko popravil, da je na naši gimnaziji vsak razred imel spet svojega profesorja. Iz Bavarske so v Novo mesto prišli naslednji p. profesorji: Gratus Mauermayr, Norbert Dauch, Aurelij Hormann, Theophil Zinsmeister, Hugolin Leiler, Maturin Greil. Nekateri teh patrov so poučevali tudi na normalki in ne samo na gimnaziji.

Leto 1805 je prineslo novomeškim dijakom nova disciplinska pravila, zavod pa je dobil svojega stalnega posebnega profesorja za verouk. Od ustanovitve leta 1746 pa do leta 1805 naša gimnazija ni imela posebnega kateheta. Vsak pater profesor je učil verouk v svojem razredu. Poslej pa je v vseh razredih poučeval verouk poseben profesor. Prvi tak profesor je postal p. Gratus Mauermayr. Čez dobra tri leta je postal prefekt naše gimnazije.

V drugi polovici decembra (16.) 1806. so že drugič v Novo mesto pridrli Francozi, ne da bi gimnazija kaj trpela zaradi tega. Komaj pa so Francozi odšli iz mesta 4. jan. 1806 in je strah minil in se je življenje spet utirilo, je gimnazijo doletela dvojna izguba. Izgubila je enega svojih dolgoletnih in preizkušenih profesorjev in nekdanjega prefekta p. Castula Weibla, ki je bil zadnje čase provincial in za gimnazijo zaslužen mož. Umrli je tudi njen direktor okrožni glavar Karl Ambling.

Z uvedbo novega učnega načrta so leta 1807 bili uvedeni tudi novi učbeniki. Tudi vodstvo gimnazije se je spremenilo. Po smrti direktorja Karla Amblinga je njegove posle prevzel Franc Ks. pl. Hohenwart, prefekt pa je po več letih spet postal frančiškan p. Gratus Mauermayr. Ta je zavod vodil od leta 1809 do leta 1826, v profesorskem zboru pa so s prefektom vred bili sami Nemci, tisti patri, ki so ob koncu leta 1803 zbežali z Bavarske in našli pribežališče v novomeškem samostanu.

Komaj so dobro uvedli Langov učni načrt na naši gimnaziji, že se je znašla sredi usodnih vojnih dogodkov in temeljnih političnih sprememb in zamajali so se tudi njeni temelji, ko so Francozi 6. avgusta 1809 vtretjič prišli v Novo mesto in ga zasedli kar za štiri leta. Prihod Francozov v mesto kakor tudi upor kmetov proti njim (16. okt. 1809), vse to je odmevalo tudi v »Protocolu«¹ novomeške gimnazije v kratkem lakoničnem zapisu, da so 6. avgusta pridrli oboroženi Francozi v to mesto (16.ta Augusti ingressi sunt Galli hanc civitatem factis interim interstitiis armorum). O upor, bolje pohodu kmetov proti Francozom v Novem mestu pa je zapisovalec zapisal, da so 16. oktobra kmetje navalili v mesto, pa bili odbiti z nemajhnimi žrtvami od majhnega števila Francozov. To je spravilo meščane v velik strah in nevarnost, ker je bližnje kraje vojska požgala in opustošila. Ko pa je spet zavladal mir, so si ljudje upali vnovič zadihati (16.ta 8 bris rebellantes rustici impetum fecerunt civitati, attamen a paucula manu Gallorum repulsi sunt non sine notabili caede. Quo tumultu civitas in magno versabatur periculo ac timore, praesertim dum plures adjacentes pagi. 19.na 8 bris per potentiam militarem igni devastati fuerunt. Cum vero eadem die pacis promulgatio fieret, homines respirare ceperunt).

GIMNAZIJA POD FRANCOSKO OKUPACIJO

Poraz, ki ga je doživela Avstrija pri Wagramu (16. julija 1809), in štiri dni nato sklenjeno premirje (11. julija) v Znojmu, sta imela razsežne posledice, ki so se pokazale in čutile tudi v naših krajih. Avstrija je morala v mirovni pogodbi z Napoleonom v Schönbrunu (14. okt. 1809) odstopiti Francozom tretjino svojega ozemlja in z njim dostop do morja. Odreči se je morala Goriški, Trstu, Kranjski z Istro, zahodnemu delu Koroške in Hrvaatom na desnem bregu Save. Vsem tem deželam je Napoleon priključil Dalmacijo s Kotorom in Dubrovnikom in ustanovil še istega dne Ilirske province. Ker te province niso bile združene z ustavo, marveč samo z Napoleonovim dekretom, so zato imele poseben državnopravni položaj. Imele so svoje državljanstvo, podrejene so bile francoskim ministrom in najvišjemu sodišču. Njihova povezanost s Francijo je bila močnejša kakor drugih Franciji podrejenih vazalnih držav.

Čim je bil v Schönbrunu sklenjen mir, so počasi prenehale rekvizicije, kontribucije in druge določbe, ki so hromile gospodarsko življenje naših krajev. Sprva so v Ilirskih provincah veljali le nekateri francoski zakoni, zato je njihova vlada še znatno upoštevala prejšnje zakone in običaje teh dežel. Večje spremembe so se uveljavile šele po 1. januarju 1812, ko je stopila v veljavo francoska zakonodaja. V samo šolstvo Ilirskih provinc so Francozi temeljiteje posegli šele 4. julija 1810, ko je maršal Marmont izdal uredbo o šolstvu na podlagi Zellijevega načrta šolske reforme. Našo gimnazijo pa so doletele temeljite spremembe šele leta 1811.

Prvo šolsko leto pod Francozi je naša gimnazija imela še vedno pet razredov in so se imenovali kakor prej. Tudi poučevali so isti profesorji pod istim prefektom p. Gratussem Mauermayerjem. Profesorji so bili: p. Aurelius Hörmann je učil v IV. in V. razredu, p. Hugolin Leiler je učil v III. razredu, p. Norbert Dauch pa v II. in I. razredu. Prefekt je poučeval verouk v vseh razredih, naravoslovje pa le v I. razredu. Grščino je poučeval v III.—V. razredu p. Theophil Zinsmeister, ki je poučeval tudi matematiko. V vseh drugih razredih pa je prirodopis učil p. Hugolin Leiler. Zgodovino in zemljepis je poučeval p. Maturin Greil.

Vojna vihra, nove razmere in zlasti nove meje so po svoje vplivale na našo gimnazijo. Število učencev se je precej skrčilo. Leta 1809 jih je bilo 84, konec 1810. leta pa že samo 69.

S šolskim letom 1811 pa se je število razredov na naši gimnaziji zmanjšalo s pet na dva. Razumljivo je, da je tudi število učencev padlo z 69 na 45. Naslednje, 1812 leto je zavod imel spet še vedno samo dva razreda, učencev pa že samo 36. Spremenili so tudi poimenovanje razredov. Prvi razred so leta 1811 imenovali prima gymnasii classis, drugi razred pa secunda gymnasii classis. Leta 1812 pa so prvi razred imenovali grammatica classis, drugi razred pa humanitas classis.

Pod francosko upravo je novomeški gimnazijski prefekt postal direktor. Prejšnji direktor, to pa je bil okrožni glavar Franc Ks. Hohenwart, je sedaj enostavno odletel. Njegove posle so Francozi združili s prefektovimi. Novi gimnazijski direktor je postal p. Gratus Mauermayr, a je imel širše delovno področje. Poseben odlok (arreté) z dne 18. avgusta 1810 je takole določal direktorjeve dolžnosti: nadzoruje gimnazijo in začetne (ljudske) šole, hrani gimnazijski pečat; enkrat na leto mora pregledati delo na začetnih šolah svojega pod-

ročja, pobira dijaške takse, ki jih uporablja za pisarniške potrebe, po svojem predstojniku regentu liceja v Ljubljani mora predložiti vse račune; le-temu mora dvakrat na leto poročati o stanju na gimnaziji in na njemu podrejenih začetnih šolah; direktorja nadomešča najstarejši profesor. (Tako Vrhovec, 285.)

Francoska uprava je ukinila šolnino, uvedla pa je takse. Ob vpisu so učenci naše gimnazije poslej plačali 10 soujev za vpis, 10 soujev pa za letno spričevalo, skupaj 20 soujev. Direktor gimnazije pa je smel oprostiti teh taks tiste učence, za katere je vedel, da so revni, da zato težko plačajo ali pa sploh ne morejo plačati. Leta 1811 so vpisne takse spet spremenili v šolnino; v Novem mestu je znašala 3 franke. (Schmidt, II., 92.)

Iz odloka (arreté) 18. avgusta 1810 je razvidno, da je novomeška gimnazija imela dva razreda. Prvi razred pa je imel dva oddelka (paralelki). Pričetek pouka je bil določen na 4. november, konec pa na 22. avgust. Prosti dnevi so bili samo nedelje, zapovedani prazniki in četrtek, če v tistem tednu ni bilo praznika, in zadnjih osem dni v postu. Glavne počitnice so se pričele po razdelitvi spričeval, zaključni razredni izpiti so se pričeli 25. avgusta. Pod francosko okupacijo so bile tri ocene: optime, accessit, bene (odlično, prav dobro, dobro).

Predmetnik je obsegal naslednje predmete za I. razred: verouk, francoščino, italijanščino, aritmetiko, mera in vaga. Za II. razred pa: verouk, latinščino, francoščino, zgodovino in zemljepis.

Kakor se vidi, so v I. razredu vpeljali namesto latinščine italijanščino, nov predmet pa je bil: mera in vaga (doctrina de mensuris et pondus).

Leta 1811 so vse te predmete poučevali trije profesorji: p. Theophil Zinsmeister, p. Janez Košiček in direktor p. Gratus Mauermayr; le-ta je poučeval francoščino, p. Košiček pa italijanščino. Odlok z dne 12. nov. 1811 govori o ustanovitvi kolegija v Novem mestu, Trstu, Postojni, Gorici in Kopru (Schmidt II., 86). V tukajšnjem gimnazijskem arhivu ni besedice o tem.

Leta 1812 so predmetnik malo spremenili v obeh razredih. Tako so v I. razredu bili ti predmeti: verouk, latinščina, francoščina, sveta zgodovina (historia sacra), aritmetika. V II. razredu pa: verouk, latinščina, francoščina, zgodovina in zemljepis, aritmetika. V obeh razredih so to leto učence ocenili tudi iz vedenja (mores). Poučevala pa sta samo dva profesorja, v I. razredu p. Janez Košiček, v II. razredu pa direktor, ki so mu takrat rekli tudi principal, p. Gratus Mauermayr. Toda pri tem je ostalo samo to leto. Že naslednje se je precej spremenilo. Najprej je omeniti, da je naša gimnazija imela z letom 1813 tri razrede, ki so se, kot je razbrati iz »Protocola«, imenovali: I. razred prima grammatica, II. razred secunda grammatica, III. razred hum. classis. Predmetnik pa je bil:

v I. razredu: vedenje (mores), verouk, latinščina, francoščina, zgodovina in zemljepis, aritmetika.

v II. razredu: vedenje, verouk, latinščina, francoščina, zgodovina in zemljepis, aritmetika.

v III. razredu: vedenje, verouk, latinščina, francoščina, grščina, aritmetika.

Tudi to leto sta dejansko poučevala samo dva profesorja. V I. in II. razredu je poučeval p. J. Košiček, v III. razredu (humanističnem) pa direktor p. Gratus Mauermayr.

Francozi niso dopuščali, da bi gimnazijo nadzirale duhovske oblasti, zato so nadzor nad njo že leta 1811 zaupali mestnemu županu (maire). Vodja gim-

nazije, ki se je pred prihodom Francozov imenoval prefekt, pod njimi pa direktor, tudi provincial, ni bil ves čas francoske okupacije nič več odvisen od okrožnega glavarja, pač pa od regenta ljubljanskega liceja. (Vrhovec, 285.)

Tudi pod Francozi so nagrajevali najboljše učence. Najpogosteje so nagrade dobili tisti učenci, ki so se izkazali z znanjem francoščine ali italijanščine. Dobivali pa so jih tudi drugi odlični učenci. Za I. razred sta bili v navadi dve nagradi. Prvo je dobil dijak, ki je bil ocenjen z »optime«, drugo pa tisti, ki je bil ocenjen z »accessit«. Ker je denar za nakup daril dobila gimnazija iz vpisnih taks učencev, število le-teh pa se je naglo manjšalo, povrhu pa so bili zaradi izjemnih razmer čedalje bolj revni, ni bilo dovolj denarja za nakup takih daril, zato so jih že 1812 ukinili. Ko je direktor gimnazije p. G. Mauermayr zaprosil oblasti za podporo, so mu le-te svetovale, naj pritisne na mestne očete, da bodo v občinski proračun vnesli tudi postavko za te nagrade. Župan in njegovi svetovalci so res vnesli v proračun za ta namen 35 frankov (1812) in 60 frankov (1813). Ni pa znano, ali je to potrdila vlada, kateri so morali predložiti občinski proračun. (Vrhovec, 287).

Francoska okupacijska oblast je poskrbela tudi za izboljšanje direktorskih in profesorskih plač. Le-te preje niso bile zavidanja vredne. Sedaj pa je direktorjeva plača narasla na 1000 frankov, profesorjem pa se je dvignila na 900 frankov. Neprijetno pa je bilo to, da plač niso redno izplačevali, ampak z večmesečnimi zamudami.

Čeprav so si francoske okupacijske oblasti močno prizadevale, da bi si pridobile nakonjenost prebivalstva, se jim to ni posrečilo doseči v taki meri, da bi bile lahko zadovoljne. Ljudje niso imeli kaj prida zaupanja vanje. Tudi pouk na gimnaziji se ni pričel 4. novembra, kot je predvidevala odredba, ampak šele 12. decembra 1811. (Vrhovec, 287). Učenci se niso marali vpisovati, število dijakov se je krčilo in grozilo je, da gimnazije ne bo več. Z izredno prizadevnostjo takratnega direktorja p. Gratusa Mauermayra in regenta ljubljanskih centralnih šol Jožefa Wallanda se je posrečilo prebroditi tiste razburkane čase in ohraniti gimnazijo pri življenju.

Ali so profesorji v tem času kaj uporabljali slovenščino, je težko reči. Podoba je, da je niso. Zelli je podal novomeškimi frančiškanom navodilo, naj latinščino poučujejo v nemščini, dokler ne bo izšla slovenska slovnica. (Schmidt, II., 83.) Prvič že zato ne, ker je takratni profesorji novomeške gimnazije — z izjemo p. J. Košička — niti znali niso v toliki meri, da bi v nji lahko razlagali, ker so bili trdi Nemci; drugič ni bilo v slovenščini pisanih učbenikov. Ko je Val. Vodnik hitel zamašiti to vrzel, so ga dogodki prehiteli, kajti avstrijska vojska je že 13. okt. 1813 prišla v Ljubljano in prevzela oblast. Ko pa so Napoleona potolkli pri Leipzigu v drugi polovici oktobra 1813, se je Francija morala v prvem pariškem miru 30. maja 1814 odreči Ilirskim provincam. Avstrija jih je 23. julija 1814 anektirala, mednarodnopravno pa jih je dobila šele po sklepu dunajskega kongresa 9. junija 1815.

VRNITEV K STAREMU

Po odhodu Francozov in potem, ko so Avstrijci prevzeli oblast v naših krajih, so življenje spet spravili v stare tirnice. Tudi življenje in delo na naši gimnaziji se je polagoma preoblikovalo po starih načelih. Ko se je s šolskim

letom 1813/14 spet pričel pouk, je imela naša gimnazija zopet tri razrede. Iz vpisnic (Protocola) je razvidno, da so se imenovali: I. ali prima gram. classis; II. ali secunda gram. cl., III. ali suprema gram. classis. Direktor je ostal isti; v I. razredu je poučeval p. J. Košiček, v II. razredu p. Karl Železnik, v III. razredu pa sam direktor. Ves pouk je potekal po avstrijskih predpisih (Hoc anno studium tractatur ad normam austriacam). Predmetnik je bil naslednji:

I. razred: verouk, latinščina, zgodovina in zemljepis, matematika, prirodopis.

II. razred: verouk, latinščina, zgodovina in zemljepis, matematika, francoščina.

III. razred: verouk, latinščina, matematika, zgodovina in zemljepis, grščina, francoščina.

V vpisnicah za II. razred je pripomba, da ni bilo knjig za prirodopis.

Naslednje leto 1815 je naša gimnazija dobila zopet direktorja gimnazijskih študij, kot ga je imela pred prihodom Francozov. Bil je to novi okrožni glavar Jožef de Hohenau, prof. p. Gratus Mauermayr pa je prevzel spet staro ime prefekta. Gimnazija je postala s tem letom štirirazredna, naslednje leto (1816) pa je dobila še peti razred. Tako je postala spet popolna.

Nič čudnega ni bilo, da se je v teh letih pogostih sprememb in neurejenosti in splošnega nemira, ki je še vedno prevzemal odrasle, še bolj pa mladino, prizadevanje dijakov zmanjšalo, da se je raven znanja nižala iz leta v leto. To so opazili predsedniki na izpitih in so zato prefektu naročili, da mora poskrbeti, da bodo profesorji z večjo vnemo opravljali zaupano jim delo. Kdor pa tega ne bi hotel ali ne zmoget, naj pusti ta poklic in se mu odpove.

Da je prizadevnost profesorjev pri pouku upadla, je razumljivo, saj so bili po odhodu Francozov za 200 frankov slabše plačani kot pod njimi. Kaj kmalu pa so jim plače znižali tako, da so bile enake nekdanjim remuneracijam ali honorarjem.

Že kmalu po vzpostavitvi starega reda in nekdanjih načel poučevanja je moral p. prefekt, ki je spet prišel v odvisnost in pod nadzor političnih uradnikov, le predlagati imena učencev za napredek v višji razred in za nagrade, prav tako pa spet pošiljati tajne kvalifikacije o profesorjih, česar pod Francozi ni bilo.

Na vse šolstvo je legla mora nezaupljivosti in Metternichov policijski režim je poslej o vsem odločal tja do revolucije 1848. leta.

Petrazredna je ostala naša gimnazija tja do nove gimnazijske reforme leta 1818. Takrat je cesar Franc I. posegel v šolstvo z odlokom z dne 28. avgusta 1818, s katerim je ukinil Langov učni načrt, ki je bil resnično napreden v primeri s prejšnjimi in novim cesarjevim. S cesarjevim odlokom je bilo konec predmetnega pouka, uvedli so spet razredni pouk. Pri tem se je oblast sklicevala na to, da ni dovolj strokovno usposobljenih profesorjev, ne prikladnih učbenikov, da bi predmetni pouk še dalje izvajali. Po novem cesarjevem odloku so morali profesorji poučevati vse glavne in stranske predmete v svojem razredu. Le verouk je tudi poslej poučeval en sam profesor. Dalje je bil uveden še šesti razred, tako je gimnazija postala spet šestrazredna, kot je bila do leta 1776. To so storili z odlokom 4. julija 1818, ko so zvišali število gramatikalnih razredov s treh na štiri. Poslej so morali profesorji spremljati svoje učence od I. razreda do IV., nato so se spet vrnili v I. razred. Prav tako je bilo

s profesorjema, ki sta poučevala v humanitetnih razredih; učence sta spremljala iz V. v VI. razred, po VI. pa spet nazaj v V. razred.

Če primerjamo novi učni načrt s prejšnjim, lahko ugotovimo, da so se uveljavile le manjše spremembe v nekaterih predmetih. Tako so poslej pri pouku grščine v humanitetnih razredih poleg dotlej predpisane snovi pričeli poučevati še grška narečja. Pri zemljepisu so v I. razredu po uvodnih poglavjih o zemeljski obliki pričeli s pregledom Evrope, v II. razredu so predelavali poleg zemljepisa še zgodovino avstrijskega cesarstva, v III. in IV. razredu so jemali zgodovino in zemljepis vseh drugih evropskih dežel, v V. razredu so obravnavali ostale celine, v VI. razredu pa so razlagali učencem v latinskem jeziku zemljepis in zgodovino antičnih dežel.

Pri matematiki so v gramatikalnih razredih obravnavali splošno aritmetiko, računanje z decimalnimi števili in kvadratne in kubične korene. Algebra, ki so jo razlagali spet v latinščini, pa je ostala predmet obeh humanitetnih razredov.

Temeljni razloček med prejšnjim in sedanjim predmetnikom pa je bil v tem, da novi ni poznal ne geometrije, ne prirodopisa, še manj pa naravoslovja. Ker o teh predmetih dijaki poslej niso nič slišali, je gimnazija postala res prava latinska šola, kar še bolj pade v oči iz razpredelnice:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Skupno
Verouk	2	2	2	2	2	2	12
Latinščina	11	11	9	9	10	10	60
Grščina	—	—	2	2	2	2	8
Matematika	2	2	2	2	2	2	12
Zemljepis in zgodovina	3	3	3	3	2	2	16
Skupaj	18	18	18	18	18	18	108

Latinščini je po tem predmetniku pripadlo na teden v vseh razredih kar 60 ur. Iz tega se vidi, da so se učenci tedanjih gimnazij latinščine res temeljito naučili. Jezika so se res dobro naučili, duha antične književnosti in miselnosti pa ne, ker je bil ves pouk tega jezika predvsem gramatičen, morda še stilističen, nikakor pa ne v duhu stare antične kulture. V oči pade tudi dejstvo, da ta predmetnik ni poznal nemščine kot učnega predmeta. Le-to so morali učenci že znati ob vstopu v gimnazijo. Kasneje pa so si znanje tega jezika izpopolnjevali pri pouku latinščine, posebno v gramatikalnih razredih. V humanitetnih razredih pa so malo več pazili tudi na stilistično uglajenost in ustreznost, zato so imeli tudi nemške stilistične vaje.

Povečanje števila razredov je povzročilo tudi naraščanje števila učencev naše gimnazije. Ob tem pa so kmalu ugotovili, da postaja staro gimnazijsko poslopje pretesno. Zato je že z letom 1820 gimnazijski prefekt naprosil občinske svetovalce, naj gimnaziji dodele eno primerno sobo za pouk. Ustregli so mu in poslej je nekaj časa imel III. razred ali sintaksa svoj pouk na rotovžu. To je bila le začasna rešitev. Že naslednje leto, 1821, so prvotnemu enonadstropnemu gimnazijskemu poslopiju prizidali na vzhodni strani v današnji Detelovi ulici nov trakt, ki je bil sprva ravno tako samo enonadstropen. V pritličju tega novega trakta sta bili dve sobi, v prvem nadstropju prav tako

dve. Gimnazija je tako dobila štiri učilnice. Pomanjkljivost tega novega trakta pa je bila v tem, da so pri zidavi pozabili na stranišča. Ni jim preostalo drugega kot to, da so zadnji sobi v pritličju in v nadstropju skrajšali za eno okno in tako pridobljeni prostor namenili za stranišča. To je bil zasilen izhod iz stiske, ki pa je delal preglavice vsem ravnateljem novomeške gimnazije tja do 1912, kajti na hitrico narejena stranišča niso imela odtoka in zato so desetletja trajali spori zaradi ureditve kanalizacije, čiščenja greznic in vsega, kar je s tem v zvezi.

Eno dobro stran pa je novi predmetnik le imel, to namreč, da so imeli učenci takratne gimnazije samo 18 ur tedenskega pouka. Teh 18 ur pa so porazdelili tako, da so imeli po 2 uri dopoldne in po 2 uri popoldne, in to v ponedeljek, torek, sredo, petek in soboto. Ob četrtkih sploh ni bilo pouka, prav tako tudi ne v torek popoldne. Tako je dijakom ostajalo dovolj prostega časa, kar je nadarjenim in razsodnejšim omogočalo, da so se lahko ukvarjali tudi z nešolskimi stvarmi. Da se dijaki ne bi v prostem času ukvarjali s stvarmi, ki so bile nevarne takratni družbi in njeni ureditvi, so oblasti za- bičevale profesorjem, naj skrbno pazijo, kaj dijaki počno v prostem času. (Schmidt, II., 261.)

Pri tem učnem načrtu je v glavnem ostalo tja do marčne revolucije leta 1848, ko se je avstrijsko srednje šolstvo temeljito spremenilo. Novomeška gimnazija pa je še pred temi dogodki skušala pouk obogatiti. Januarja 1820 je skušala uvesti pouk lepopisa. Zaupala je ta pouk Jožefu Reslu, kasnejšemu izumitelju ladijskega vijaka. Škoda je bila v tem, da se je ta pouk tako kmalu končal.

Šele v tridesetih letih so vrhovi na Dunaju pričeli razmišljati o tem, kaj bi ukrenili, da bi izboljšali gimnazijo. Ker so deželne vlade ali guberniji želele dobiti predloge za izboljšavo gimnazijskega pouka, so podrejenim namignile, naj sporoče svoje predloge. V zvezi s tem so nekateri prišli na misel, da bi iz gimnazije izločili pouk grščine kot obveznega predmeta, postala naj bi ne-obvezen predmet. Prefekt celovške gimnazije je 2. septembra 1838 predlagal, naj se v štirih razredih namesto grščine v dveh razredih uvede italijanščina, v dveh pa slovanski jezik (to je slovenščina), ker je znanje teh dveh jezikov za vse izobražene stanove koristno, za mnoge pa celo nepogrešljivo.

To pa je bil prvi uradni predlog, da se slovenski jezik uvede kot učni predmet na avstrijskih gimnazijah. (Schmidt, II., 262).

Poslej misel na uvedbo slovenščine kot učnega predmeta ni zaspala nikdar več. Kasneje je prerasla v zahtevo, da slovenščina postane ne samo učni predmet, marveč tudi učni jezik, v katerem naj bi profesorji razlagali vse predmete.

Iz Celovca je prišla tudi pobuda — dal jo je Matija Ahacel leta 1842 — da bi bilo dobro uvesti v gimnazijo tudi pouk risanja. To zamisel so na naši gimnaziji uresničili šele kasneje.

Močno pa je naše dijake prizadel odlok študijske komisije 4. novembra 1826, ki je določal, da v I. razred ne sme biti sprejet noben učenec, ki je že star 14 let. S tem odlokom so bili še posebno prizadeti kmečki sinovi, ker se niso umsko tako urno razvili kot mestni. Mnogo truda in časa so taki učenci porabili za obvladanje nemščine v osnovni šoli. Ko so to obvladali, pa so pogosto bili že starejši kot 14 let in zato niso mogli v gimnazijo. Res so ta odlok leta 1844 ukinili, toda posledice so se kljub temu poznale, akoravno so prefekti gimnazij po cesarskem odloku 27. junija 1835 smeli spregledati tri mesece čez

predpisanih 14 let starosti, gubernij v Ljubljani pa do 6 mesecev čez predpisano starost; po letu 1841 pa že do enega leta, dvorna študijska komisija pa 2 leti.

Prav tako je bil boleč odlok dvorne pisarne z 7. avgusta 1827, ki je odredjal, da so revni dijaki lahko oproščeni vojaščine samo tedaj, če imajo odličen uspeh v vseh predmetih.

S prejšnjimi in s tem odlokom so oblasti hotele doseči, da bi v gimnazijo prihajalo kar se le da malo kmečkih in revnih sinov. Ker je bila Dolenjska izrazito kmečka in povrh še revna, so bile te odredbe v silno škodo večini Dolenjcev. Le maloštevilnim nadpoprečno nadarjenim, a revnim kmečkim sinovom se je v tistih časih posrečilo prebiti se skozi vse ovire in si priboriti prostor pod soncem. Kdor pa se je, ta je pustil za sabo trajno sled v našem kulturnem življenju.

REFORMA GIMNAZIJE 1848/49

Vse avstrijsko šolstvo se je močno spremenilo s šolsko reformo leta 1848/49. Pripravljali so jo že nekaj let prej. Pri oblikovanju temeljnih načel nove reforme sta glavno nalogo opravila Franc Exner, svetnik v prosvetnem ministrstvu, in Herman Bonitz, univerzitetni profesor klasičnih jezikov v Berlinu. Dogodki marčne revolucije na Dunaju so reformo šolstva samo pospešili. Tla novi reformi avstrijskega šolstva je že nekaj let pripravljala državni sekretar v prosvetnem ministrstvu Ernest von Feuchtersleben. Vsa reforma je slonela na dveh temeljnih osnutkih. Prvega je izdelalo prosvetno ministrstvo in ima naslov »Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Österreich« (Osutek temeljnih načel javnega šolstva v Avstriji). Drugega, ki ima naslov »Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen« (Osutek organizacije gimnazij in realk), pa sta sestavila Exner in Bonitz in ga objavila v zajetni knjigi leto dni kasneje (1849). Prvi, Exner, je napisal uvodna poglavja, Bonitz pa vsa podrobna. Ta Organizacijski osutek pa so sprejeli, še predno je grof Leo Thun postal naučni ali prosvetni minister.

Z izvajanjem nove reforme gimnazije se je pričela njena postopna in nezadržna laicizacija, o čemer so že pred 80 leti sanjarili, uresničevati pa so jo pričeli šele po marčni revoluciji. Avstrijski kler je bil tih nasprotnik tega procesa, ni se pa upal svojega nerazpoloženja izraziti glasno in odločno v javnosti.

Bistvene značilnosti nove reforme gimnazije so se kazale v naslednjem:

Avstrijska gimnazija se je spremenila iz dosedanje šestrazredne v osemrazredno. Dvoletni licej so ukinili oziroma pripojili h gimnaziji. Taka osemrazredna gimnazija je razpadla na nižjo s prvimi štirimi razredi, in na višjo od V.—VIII. razreda. V nižjih razredih so se učenci pripravljali za študij v višjih razredih; na le-teh pa na študij na univerzi in drugih visokih šolah. Močno so skrčili število tedenskih ur latinščine v vseh razredih. Od prejšnjih 60 ur so jo znižali na 47 ur. Zelo so zvišali število tedenskih ur grščine v vseh razredih, prej 8, sedaj 28 ur. Veljava grščine se je s tem zvišanjem ur silno povečala, postala je drugi predmet po pomenu. Kot posebni učni predmet so uvedli materinščino, za to pa so imeli še vedno samo nemščino. V vseh razredih je dobila 25 ur. Dalje so uvedli pouk prirodopisa in prirodoslovja v nižje razrede, zato sta ta dva predmeta imela poslej 21 ur. Prav tako so po-

večali število tedenskih ur matematike, ki je imela poslej 22 ur. Novost je bila tudi v tem, da so poslej poučevali posebej zemljepis kot samostojen predmet in ne več kot privesek zgodovine. Pouk zemljepisa je postal bolj znanstven. Od prejšnjih filozofskih študijev na liceju so ohranili v novem predmetniku samo logiko in filozofijo, a v skromnem obsegu pod imenom filozofska propedevtika. Le pouk verouka je obdržal staro število tedenskih ur.

V reformirani gimnaziji in njenem predmetniku niso nič upoštevali risanja, glasbe, estetske in telesne vzgoje. Ti predmeti in učenje angleščine, francoščine in italijanščine so postali neobvezni. Dobra stran nove gimnazije pa je bila v tem, da so oprostili grščine tiste učence v nižjih razredih, ki so za to posebno prosili in obljubili, da ne bodo študija nadaljevali v višjih razredih.

Ker je novi načrt uvažal pouk materinščine v skupnem obsegu 25 tedenskih ur, so se kmalu pojavile težave, posebno v krajih z mešanim prebivalstvom. Res je bilo predvideno, da mora vsaka gimnazija omogočiti pouk nemščine svojim učencem, ki je postala obvezna za vse, pouk nenemških deželnih jezikov pa ni bil obvezen za dijake ne Nemce, marveč je bil prostovoljen. Ko so se v zvezi z uvedbo slovenščine kot učnega jezika morali v revolucionarnem letu 1848 odločiti tudi profesorji novomeške gimnazije, so se vsi razen p. Ehernfrieda Pipana odločili za to, da bodi poslej na naši gimnaziji slovenščina učni jezik. Takratni gubernij (deželna vlada) se je s tem predlogom strinjal, ker mu je tako velevalo splošno revolucionarno razpoloženje. Ko pa so revolucijo zatrli, uvedli absolutizem (Bachov), je na naši gimnaziji spet obveljala samo nemščina kot učni jezik.

Toda ena dobra in za Slovence važna in pomembna stvar je pa le ostala od šolske reforme iz leta 1849. To pa je bila uvedba slovenščine kot učnega predmeta, čeprav je 17. člen Osnutka organizacije gimnazij in realk zatrjeval »Jede Landessprache kann Unterrichtssprache am Gymnasien seyn«.

Ker Slovenci tedaj še nismo imeli potrebnih šolskih učbenikov za gimnazije, nismo mogli uvesti slovenščine kot učnega jezika pri vseh predmetih, kar so lahko storili Čehi, marveč smo se morali zadovoljiti že s tem, da so poslej v gimnazijah naše dijake poučevali med drugimi predmeti tudi slovenščino in ne samo latinščino, grščino in na novo kot učni predmet uvedeno nemščino.

Takratni prefekt novomeške gimnazije p. Angel Gorenc je s svojim profsorskim zborom takoj z začetkom II. semestra šolskega leta 1848/49 uvedel slovenščino kot učni predmet, kar je razvidno iz tedanjih vpisnic in iz letnih perioh. Ko se je s 1. marcem 1849 pričejalo drugo polletje, sta v vpisnicah navedena nova predmeta nemščina in slovenščina. Novi Osnutek za organizacijo gimnazije iz 1849. že tudi določa, da morajo profesorji pri pouku slovenščine upoštevati Murščevo Kratko slovensko slovnico za prvence (Gradec 1847), kot berilo pa omenja ta Osnutek Karantanske fragmente (tu so bili mišljeni Brižinski spomenik), dalje odlomke iz Trubarja, Dalmatina, Jarnika, Prešerna in drugih. (Entwurf... str. 150—151.)

Kaj kmalu pa je Murščevo Kratko slovnico... spodrinila Potočnikova Grammatik der slowenischen Sprache. (Ljubljana 1849), za berilo v nižjih gimnazijskih razredih pa je poskrbel dr. Janez Bleiweis, ki je v letih od 1850 do 1855 izdal Slovensko berilo za I., II., III. in IV. razred gimnazij. Za višje razrede pa je sestavil taka berila sam dr. Franc Miklošič za V.—VIII. razred v letih 1853 do 1865. S temi knjigami pa so bili postavljeni trdni temelji vsemu kasnejšemu pouku slovenskega jezika na naši gimnaziji.

Druga značilnost reformirane gimnazije je bila v tem, da predmetov niso stopnjevali po obsegu iz razreda v razred, marveč so jih v nižjih razredih poučevali v bolj skromnem obsegu, v višjih pa bolj obširno in bolj znanstveno.

Pri pouku zgodovine so se v nižjih razredih omejevali na življenjepise, pravljice, anekdote in podobne prvine, v višjih pa so obravnavali tudi politične dogodke.

Predmetnik je bil naslednji:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupno
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Latinsčina	8	6	5	6	6	6	5	5	47
Grščina	—	—	5	4	4	4	5	6	28
Materinščina	4	4	3	3	2	3	3	3	25
Zgodovina-zemljepis	3	3	3	3	4	3	3	3	25
Matematika	3	3	3	3	4	3	3	—	22
Prirodopis-fizika	2	2	3	3	2	3	3	3	21
Filozofska propedeav.	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Skupaj	22	20	24	24	24	24	24	24	186

Ta predmetnik je povzet po Organisations Entwurf, str. 180. Razen tega so z novim reformnim načrtom uvedli po pruskem zgledu maturo, ki je dotlej avstrijska gimnazija ni poznala. Ves pouk pa je postal spet predmetni.

V skladu z novim učnim načrtom je bilo potrebno sestaviti tudi nove učbenike za skoraj vse predmete. Da bi se izdajanje potrebnih novih učbenikov olajšalo in pospešilo, je bil ukinjen skoraj 60 let trajajoči monopol, ki ga je imela država. Poslej so založbe in knjigarne imele proste roke.

Za uspešno izvajanje reforme gimnazije je bil potreben denar, kajti treba je bilo nabaviti učne pripomočke zlasti za pouk fizike, prirodopisa in zemljepisa. Takratni avstrijski finančni minister pa ni hotel dati denarja, zato je izvajanje reforme potekalo počasi. Spričo teh težav tudi država ni mogla takoj prevzeti vseh gimnazij v svoje roke, prepuščala jih je zato še dalje redovom. Tako je tudi novomeška gimnazija ostala v rokah frančiškanov še nekaj let.

Vsekakor pa so tudi frančiškani morali našo gimnazijo spremeniti v popolno, ali pa se sprijazniti s tem, da jo bodo oblasti okrnile samo na nižjo, štirirazredno. Razen tega so se pojavile nepričakovane težave. Dokler je naša gimnazija imela samo pet razredov, ni bil tako pereč problem prostorov. Ko je dobila šesti razred (s šolskim letom 1818/19), so dve leti stiskali dijake v starih tesnih prostorih. Vendar so že 1821 morali prostore povečati, kar so storili tako, da so prizidali nov enonadstropni trakt v sedanji Detelovi ulici. Dokler je bila naša gimnazija samo šestrazredna, je s prostori še kar šlo. Ko pa se je število razredov moralo povečati na osem, so dosedanji prostori postali pretesni. Sedaj je naši gimnaziji pretila nevarnost, da jo bodo povsem ukinili ali pa skrčili na nižjo, nekaj zaradi pomanjkanja prostorov, še bolj pa zaradi pomanjkanja strokovno usposobljenih profesorjev, ker je moral ves pouk postati predmeten in ne več ostati razreden. Ob predmetnem pouku pa bi gimnazija potrebovala vsaj 13 strokovnih učnih moči.

Frančiškani so izjavili, da bodo poskrbeli za nove kvalificirane učne moči, če bo država ali novomeška občina poskrbela za potrebne šolske prostore in za stanovanja profesorjem. Država ni bila voljna dati denarja za nove pro-

store, ne za drugo, novomeška občina pa prav tako ne bi zmogla tolikih stroškov sama brez državne ali kakšne druge pomoči. Spričo takega položaja, v kakršnem se je znašla naša gimnazija, je bilo pričakovati, da bo ukinjena ali pa reducirana na nižjo.

Če bi gimnazijo ukinili, bi bil to izredno hud udarec ne le za vso Dolenjsko, ampak tudi za vse Slovence. Če bi jo samo okrnili na nižjo, bi bil udarec malo manjši, vendar še vedno boleč. Takšna, kakršna je bila tedaj, pa ni smela obstajati, kajti novi predpisi so poznali samo nižje štirirazredne in popolne ali osemrazredne.

Novih predpisov pa le niso tako naglo in dosledno izvajali in to je reševalo novomeško gimnazijo in ji podaljševalo življenje kot šestrazredni. Iz Gestions Protokolla za leta 1845/6—1873 je razvidno, da je ravnatelj gimnazije dobil od ministrstva za uk in bogočastje dopis z dne 27. avgust 1850, ki je vpisan v omenjeni delovodnik pod št. 67 z dne 24. september 1850, da je frančiškanom v Novem mestu dovoljeno obdržati leta 1851 šestrazredno gimnazijo zaradi pomanjkanja učnih moči. Pripraviti pa morajo vse potrebno, da se kasneje gimnazija spremeni v popolno ali pa bo reducirana v nižjo. Ravnatelj pa je kljub temu imel občutek negotovosti, zato se je 3. septembra 1851 obrnil na deželno šolsko oblast s prošnjo, da mu sporoči, ali naj na novomeški gimnaziji še vpisujejo učence v V. in VI. razred tudi v šolskem letu 1852/53. Kot vse kaže, so tedaj prevladovali isti razlogi, kajti ministrstvo za uk in bogočastje je z odlokom št. 4730 z dne 2. julija 1852 sporočilo ravnateljstvu, da sme naša gimnazija tudi v šol. letu 1852/3 še imeti samo šest razredov. Nekaj dni za tem sporočilom pa je ravnatelj prejel od okrožnega glavarja v Novem mestu dopis z dne 13. avgust 1852, v katerem mu sporoča, da mu je ministrstvo za uk in bogočastje sporočilo, da se dela na tem, da novomeška gimnazija postane z letom 1853 popolna. (Gestions Protokoll št. 62, dne 13. avgusta 1852.)

Tudi provincialat frančiškanskega reda je sporočil ravnatelju gimnazije odlok ministrstva št. 4700 z 3. junija 1853, po katerem je predvideno, da bo Novo mesto dobilo popolno gimnazijo, če bo novomeška občina prispevala k stroškom 9505, 18 goldinarjev svoj delež v znesku 5500 goldinarjev.

V tem kočljivem položaju se je novomeške gimnazije spomnil ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf. Spoznal je njeno pomembnost tudi za obnavljanje duhovščine na Slovenskem. V zadnjih desetletjih so državne oblasti na vso moč tako ukrepale, da se je dotok revnih kmečkih sinov na gimnazije močno zmanjšal. Za duhovniški poklic pa se je odločalo največ revnih kmečkih sinov. Ker teh ni bilo dovolj na gimnazije, je pričelo upadati tudi število duhovščine. Tega pa škof Anton Al. Wolf ni želel, rad bi ga dvignil. Zato se je odločil, da bo pomagal novomeškim frančiškanom do popolne gimnazije. Da bi dobil dovolj denarja za ta namen, je izdal pastirsko pismo 20. januarja 1852, v katerem je naprosil duhovnike in vernike svoje škofije, naj mu priskočijo na pomoč in z denarjem podpro novomeško gimnazijo. Škof Wolf v svojem pismu pravi, da je že doslej prebivalstvo Kranjske imelo samo dve gimnaziji: eno v Ljubljani, drugo v Novem mestu, in še od teh je samo ljubljanska popolna, novomeški pa grozi ukinitve, ker frančiškani sami ne zmorejo vseh stroškov za popolno gimnazijo. Če bo novomeška gimnazija ukinjena ali pa okrnjena, bodo izgubili možnost šolanja vsi revni kmečki sinovi Dolenjske, ker jih starši ne bodo mogli pošiljati v druge kraje, kjer so popolne šole, ker so prerevni, šolanje pa je drago. Tudi tistim ljubljanskim dijakom bo šolanje onemogočeno zaradi tega,

ker jih starši ne bodo mogli poslati na novomeško gimnazijo, če jih ljubljanska ne bo mogla sprejeti. Pomanjkanje mladih duhovnikov pa bo toliko večje. Že sedaj primanjkuje duhovnikov, poslej pa bo nemogoče poslati kakšnega duhovnika drugi škofiji, kjer je tudi pomanjkanje. Ukinitev oziroma omejitev novomeške gimnazije na štiri razrede se bo poznala tudi na številu sposobnih državnih uradnikov, ker ne bo več možnosti, da bi se nadarjeni, a revni kmečki sinovi s teh krajev lahko pripravljali za take poklice.

Tudi ministrstvo za uk in bogočastje je načelno privolilo v to, da se novomeška gimnazija preoblikuje v popolno, a le pod pogojem, da za to ne bo prizadet študijski fond. Ako pa se dobi potrební denar iz krajevnih virov za potrebna učila in prostore, in ako se frančiškanski red obveže, da bo poskrbel za potrebne strokovno usposobljene učne moči, tedaj nima nič proti. Ker je provincial kranjske frančiškanske redovne province obljubil, da bo priskrbel potrebne profesorje in da celo dovoli, da se prenese fizikalni kabinet, ki je doslej služil filozofskemu študiju v samostanu na Kostanjevici pri Gorici, od tu na novomeško gimnazijo, je k vsemu temu sedaj potrebno samo še dobiti potrební denar za nove učilnice na gimnaziji in za prenovitev samostanskega poslopja za potrebe stanovanj novih učnih moči.

Na podlagi že narejenih tehničnih načrtov in proračunov za nadzidavo sedanjega gimnazijskega poslopja za eno nadstropje, kjer bodo učilnice za VII. in VIII. razred, naravoslovni kabinet, fizikalni kabinet, knjižnica in soba za posebne svečanosti, za vse to je potrebno zbrati 15.837 kron. Za opremo obeh kabinetov, knjižnice in konferenčne sobe je potrebno dobiti 3549 kron, za opremo novih učilnic 648 kron, za prezidavo samostana in izdelavo več novih sob za patre je potrebnih 3441 kron, za opremo 18 novih stanovanjskih sobic za samostanske novince je treba dobiti 2593 kron. Vsega denarja je bilo treba zbrati 26.068 kron. Novomeška občina je obljubila dati 3.000 kron; dala pa bo tudi potrební gradbeni material in delovno silo, kar spet za 3.000 kron zmanjšuje omenjeno vsoto. Sam škof je bil voljan iz svojega žepa dati 2.000 kron. Če odštejemo vseh teh 8.000 kron od skupne vsote, ostane še nepokritih 18.068 kron. Ta znesek pa naj se zagotovi s subskripcijo (z zadolžnicami), prostovoljnimi darovi in zbirkami z vse Kranjske, da se tako omogoči in zagotovi obstoj še druge gimnazije v deželi.

Nato je škof Wolf pozval vso duhovščino in vernike, naj v kar največjem številu podpišejo to posojilo (zadolžnice), ker gotovo vsi žele, da bi dežela dobila zadostno število duhovnikov, pa tudi sposobnih in šolanih državnih uradnikov.

Škofov poziv je rodil obilen sad, kajti na ta način so nabrali kar 11.000 kron. Zdaj državi res ni kazalo drugega kakor to, da končno le izda odlok o ustanovitvi popolne gimnazije v Novem mestu, kar je storilo ministrstvo za uk in bogočastje z odlokom št. 4700 z dne 3. junija 1852. Manjkajočih 7.000 kron pa je primaknila država iz verskega študijskega sklada.

Ko je bil zagotovljen ves potrební denar za nadzidavo gimnazijske stavbe za eno nadstropje, in za preureditev samostana za omenjena potrebna stanovanja, so se lotili zidarskih del z vso vnemo. To pa se je zgodilo 25. septembra 1853.

Medtem pa je vodstvo gimnazije dobilo od deželne šolske oblasti odlok št. 689 z dne 31. VIII. 1853, da se na novomeški gimnaziji odpre s šolskim letom 1853/4 sedmi razred in s šolskim letom 1854/5 pa še osmi razred. Vse dotlej, dokler naša gimnazija ni dobila omenjenih odlokov, pa je bil pouk samo v

šestih razredih, a po novem učnem načrtu. Ves pouk je bil seveda predmetni, ne več razredni.

Iz težav, v katerih se je naša gimnazija znašla zaradi reforme vsega avstrijskega šolstva in bila tedaj tik pred ukinitvijo ali pa vsaj redukcijo na nižjo, so jo rešili požrtvovalni Dolenjci, ko so se odzvali klicu škofa A. A. Wolfa in podpisali posojilo. Pri tem je imela spet velik delež novomeška občina, saj je na njena pleča prišla skoraj polovica vseh stroškov.

Če se sedaj spomnimo drugih gimnazij v mestih na slovenskem narodnem ozemlju, moramo priznati, da je Novo mesto prišlo predzadnje do popolne gimnazije in to šele v šolskem letu 1854/5. Druga mesta — Celovec, Gorica, Ljubljana — so dobila popolno gimnazijo že s šolskim letom 1849/50, Maribor jo je dobil s šolskim letom 1850/51, Celje in Trst pa s šolskim letom 1851/2. Le Koper jo je dobil leto dni za Novim mestom, tedaj 1856/57. Vendar pri vsem tem ne smemo pozabiti, da je prehajanje nepopolnih šestrazrednih gimnazij v popolne osemrazredne potekalo počasi v vsej Avstriji. Ob koncu 1852. leta je bilo v takratni Avstriji samo 58 popolnih in 24 nepopolnih gimnazij. (Strakosch-Grassmann)

Z istim dnem, ko je naša gimnazija dobila sporočilo, da se uvedejo poslej osemrazredne gimnazije, je dobil ravnatelj še drugo izredno važno obvestilo, ki je zapisano v gimnazijski delovodnik pod št. 91 z dne 23. VIII. 1849 in ki pravi, da je dijakom prepovedano članstvo v kakršnem koli društvu, da ne smejo ne ustanoviti ne biti člani ne nositi kakršnih koli društvenih znakov. Smejo pa biti člani literarnih društev, če jih nadzirajo profesorji. Za vsak prestop zoper to odredbo se bo prvič opozorilo učenca, potem pa bo izključen.

Spremenili so tudi glavne počitnice. Poslej so se pričele 1. avgusta in so trajale do 15. septembra. Prav tako so na naši gimnaziji predstavili pouka proste popoldneve s torka in četrta na sredo in soboto. S tem so jih skrčili za eno popoldne. To leto (1849) so uvedli namesto starih tiskanih »Perioch« Programme, z letom 1855 pa so uvedli Jahresbericht (Izvestja), katerih razpored vsebine je bil z zakonom predpisan.

Odkar je bila slovenščina uvedena kot učni predmet na naši gimnaziji in ob nji še nemščina, se je morala spremeniti tudi sama razdelitev tedenskih ur. »Entwurf«... je namreč zahteval, da se mora vsak živi deželni jezik poučevati vsaj dve uri na teden. Deželni jezik in materinščina pa ne smeta prekoračiti 6 tedenskih ur. Spričo tega so predmetnik na naši gimnaziji spremenili. Iz prvega šolskega izvestja za 1855. leta je razviden naslednji predmetnik:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupno
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Latinščina	8	8	6/5	6	6	6	5	5	50/49
Grščina	—	—	5	4	4	4	5	6	28
Nemščina	3	3	3	3	2	3	3	3	23
Slovenščina	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Zemljepis in zgod.	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Matematika	3	3	3	3	4	3	3	—	22
Fizika	—	—	—	3	—	—	3	3	9
Prirodopis	2	2	3	—	3	3	—	—	13
Filozofska propedeut.	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Skupaj	23	23	26	26	26	26	26	26	203

Toda pri tem predmetniku ni dolgo ostalo. Ministrstvo za uk in bogočastje ga je z odlokom št. 10312 z dne 10. septembra 1856 spremenilo tako, da je skrčilo pouk prirodopisa v V. in VI. razredu s treh ur na dve, pouk grščine pa zvišalo. Po tej spremembi je ostal predmetnik v svojem jedru nespremenjen več let. Le latinščina in nemščina sta doživeli nekaj malenkostnih sprememb. Tako so leta 1858 v II. razredu latinščini dali samo 6 ur, nemščini pa tri ure. V naslednjem letu 1859 so v I. razredu latinščini dali 8 ur, nemščina pa je še dalje obdržala 3 ure. Za leta 1860—1870 se iz letnih izvestij ne da ugotoviti, ali se je predmetnik kaj spreminjal, ker nimajo podatkov.

Ustaljenost predmetnika pa še ne odraža dejanskega življenja na naši gimnaziji. Prav petdeseta in šestdeseta leta so bila zanj resnično pomembna. Uvedba slovenščine in nemščine kot obveznih učnih predmetov je vplivala na zavestno narodno opredelitev učencev in profesorjev. K temu so pripomogli nekateri politični dogodki v Avstriji, na Slovenskem in v Novem mestu, še bolj pa to, da so se vrste profesorjev naše gimnazije izpopolnjevale s takimi patri profesorji, ki so bili odločni Slovenci in svoje narodne pripadnosti niso skrivali, marveč jo vcepljali tudi svojim učencem. Novomeška gimnazija je prav po njihovi zaslugi postajala iz leta v leto vse bolj slovenska ne samo po duhu, ampak tudi po jeziku.

Mimo tega se je dvigala tudi raven pouka, posebno v nekaterih predmetih. Provincialat se je namreč obvezal, da bo na gimnaziji nameščal profesorje svojega reda, ki bodo imeli potrebno in predpisano strokovno usposobljenost. To pa so si morali pridobiti z rednim študijem na univerzi ali pa vsaj opraviti predpisane izpite (Concoursartige Prüfungen), sicer jim je grozila odpoved. Med prvimi fakultetno izobraženimi patri profesorji na naši gimnaziji je omeniti ravnatelja p. Engelberta Knifica in profesorje p. Bernarda Vovka, p. Ladislava Hrovata, p. Rafaela Klemenčiča. Za utrjevanje slovenske narodne zavesti med dijaki naše gimnazije v tistih časih je veliko pripomogel p. Ladislav Hrovat s svojim rednim šolskim, še bolj pa izvenšolskim delom. S šolskim letom 1855/6 je kot neobvezen predmet poučeval starocerkvenoslovanščino, pisal je razprave v letna izvestja, kar vse je vzpodbudno vplivalo na dijake. Ko je postal ravnatelj gimnazije p. Bernard Vovk, od 1857 do 1867, je zaradi njegovega pogumnega narodnega zadržanja gimnaziji zagrozila skoraj ukinitve.

Vse prizadevanje takratnega ministrskega predsednika Aleksandra Bacha (1852—1860) ni rodilo zaželenega uspeha. Na zunaj je bilo sicer vse strogo nemško, in zdelo se je, da je Bachov absolutizem in njegova germanizacija zadušila narodno zavest med dijaki in profesorji naše gimnazije, v resnici pa so eni kot drugi čutili in mislili slovensko. Po porazu Avstrije v Italiji je Bachovega absolutizma in germanizacije bilo konec. Nova ustavna doba se je odražala tudi na dijakih in profesorjih naše gimnazije. Doba poživljene narodne dejavnosti v okviru narodnih čitalnic je pustila trajne sledove na miselnosti naših ljudi posebno pa mladine.

V zvezi s spremembami v državnem vodstvu so se pričele spreminjati nekatere stvari tudi v šolstvu, kar je koristilo Slovencem. Več pozornosti so pokazali nekateri tudi do socialnega stanja dijakov srednjih šol že kmalu po marčni revoluciji. Primer je dalo Celje leta 1850, kjer so najprej ustanovili Dijaško podporno društvo, sledil je Maribor (1851). Novo mesto pa je dobilo tako društvo šele sedem let kasneje, ko so na pobudo takratnega novomeškega prošta Jerneja Arka tudi tukaj ustanovili leta 1858 podporno društvo za uboge dijake.

Z nabiranjem prostovoljnih prispevkov za to društvo so s tako nabranim denarjem omogočili mnogim najrevnejšim novomeškim dijakom nadaljnji študij.

Vodstvo naše gimnazije je v tistem času mislilo tudi na ureditev botaničnega vrta. S pisмено vlogo pod št. 19 z dne 4. februarja 1858 je zaprosilo deželno vlado, da bi gimnaziji dodelila vrt, ki je pripadal vojaškemu preskrbovalnemu skladišču v Novem mestu. Gimnazija bi ga preuredila za šolske potrebe kot botanični vrt.

Slovenščina se je postopoma le uveljavljala tudi na naši gimnaziji. Deželna vlada je z dopisom št. 1751 z dne 2. februarja 1859 sporočila ravnatelju gimnazije, da je prav, če se pri pouku nemščine v nižjih razredih uporablja tudi slovenščina, posebno tedaj, kadar je treba učencem razložiti nove besede in rekla, ki jih ima nemščina, a so drugačna kakor v slovenščini. Vendar pa ne bi kazalo nemška besedila prevajati v slovenščino, ker je težava s slovenskim knjižnim jezikom.

Kot učni jezik je slovenščino ministrstvo za uk in bogočastje uvedlo pri verouku v I. razredu z odlokom št. 9036 z dne 30. septembra 1861. Ko ji je dal več veljave tudi ravnatelj p. Bernard Vovk v letnem izveštvju za leto 1862 in 1863 s tem, da je dal natisniti slovenska krajevna imena, je to vzbudilo silno nejevoljo oblasti. Le-ta je že ob koncu prvega semestra v spremnem dopisu št. 2457 z dne 25. februarja 1863, ki ga je priložila vrnjenim konferenčnim zapisnikom novomeške gimnazije, opomnila ravnatelja, naj bodo pisana v istem jeziku kot spričevala tudi imena rojstnih krajev učencev. Dano pa je na prosto voljo ravnatelju, da nemškim krajevnim imenom doda tudi slovenska. Ta pripomba takratnega deželnega šolskega nadzornika, ljubljanskega prošta dr. Antona Jarca, ki ga je J. Trdina označil kot vnetega Bachovega huzarja, je pogrela ravnatelja p. Bernarda Vovka in ves profesorski zbor. Ta je zato odgovoril deželni vladi z zapisnikom konference 31. marca 1863, v katerem pravi, »da veliko slovenskih krajevnih imen dosedaj še ni imelo sreče, da bi našlo prevajalca. Mnoga so samo malo spakedrana in jih ni mogoče imeti za nemška; mnoga so tako predelana, da povedo nekaj čisto drugega, kot bi morala reči. Ker pa je ravnateljstvo mnenja, da ni dolžno prvih prevajati na nemško, drugih in tretjih pa popravljati, zato bo vztrajalo pri še močno veljavnem načelu, da ne prevede nobenega lastnega imena, in bo pisalo krajevna imena tako, kot se glase: nemška nemški in slovenska slovenski. Popolnoma je prepričano, da zato čistoča nemškega jezika ne trpi in trpela ne bo. Zakaj če motrimo formular šolskega izpričevala, najdemo v njem nič manj kot devet tujih besed. Če te čistosti nemškega jezika ne škodujejo, kako naj potem škoduje slovensko krajevno ime? Če pa res škodi, potem škodi prav gotovo tudi slovenski priimek učencev, in vendar omenjeni odgovor ne odreja, da prevedemo tudi te.«

Deželna vlada s tem odgovorom ni bila zadovoljna. Ko je vrnila ta konferenčni zapisnik, je v spremnem dopisu št. 4488 z dne 16. aprila 1863 naročila ravnatelju, da mora upoštevati, da ne sme v uradnih dopisih uporabljati v slovenskem jeziku tista krajevna imena, ki so splošno rabljena le v nemški izvirni obliki. Posvarila je profesorski zbor, ker ni pokazal dolžnega spoštovanja do cesarske deželne oblasti, ravnatelja pa je še posebej pograjala, ker je dovolil take sklepe in jih sprejel v konferenčni zapisnik in jih predložil oblasti.

To grajo so res prebrali na konferenci 30. aprila 1863, toda prestrašila jih ni, le ravnatelj p. Bernard Vovk je pripomnil, da je mnenja, da ni zaslužil izrečene graje in obljubil je, da poslej ne bo ne on ne profesorski zbor v uradnih

spisih uporabljal slovenskih prevodov za kraje, katerih imena so po svojem poreklu res nemška.

Da se profesorski zbor ne ravnatelj niso bali pokazati svojega narodnega mišljenja, dokazuje slavnostna béseada, ki so jo 9. marca 1863 priredili novomeški dijaki v čast tisočletnice Cirila in Metoda. Za to priliko je prof. p. Ladislav Hrovat spisal posebno igrico »Gramatikar v deželnem zboru«, ki so jo uprizorili višješolci, kakor so tudi vso akademijo zamislili in izvedli v splošno zadovoljstvo občinstva, ki je popolnoma napolnilo gimnazijsko dvoranico. Pohvalile so jo tudi Novice v št. 87 leta 1863.

Kmalu zatem pa so se nakopčili črni oblaki nad našo gimnazijo in jo skoraj uničili. Še pred koncem šolskega leta je izšel odlok deželne vlade 27. junija 1863, da se bo v šolskem letu 1863/4 zvišala šolnina od dosedanjih 8.40 goldinarjev na 12,60 goldinarjev. Od pobrane šolnine bodo dajali dve tretjini (8,40 gold.) študijskemu fondu, eno tretjino (4,20 gold.) pa se po ključu razdeli na posamezne zavode oziroma njihove učitelje. Nova šolnina je prizadela revne dijake. Da bi ta udarec manj občutili, so se novomeški patri-profesorji odrekli temu deležu, o čemer je 23. julija 1863 sporočil oblasti provincial p. Salezij Volčič. Ta pa je, kot vse kaže, že pred tem dnem na svojo pest zaprosil ministrstvo za uk in bogočastje, da za nekaj časa dovoli v Novem mestu vzpostaviti šestrazredno gimnazijo, ker frančiškanskemu redu primanjkuje sposobnih učnih moči za osemrazredno gimnazijo.

Naučno ministrstvo je prošnjo za znižanje šolnine zavrnilo, pograbilo pa je nespretno vtikanje p. provinciala. Ker se je oblastem mudilo, so zahtevale od ravnatelja, da sporoči statistični pregled učencev VII. in VIII. razredov od 1855 dalje. Vprašali so tudi škofijski ordinariat, naj pove, ali bi se občutno skrcilo število semenišnikov, če bi oblast ukinila novomeško višjo gimnazijo in bi tako ostala popolna samo še ljubljanska. Ko je deželna oblast dobila potrebne podatke, je 8. avgusta 1863 poslala ministrstvu na Dunaj dopis s predlogom, naj za višje razrede gimnazije sistemizira potrebna učna mesta.

Novomeščani so že julija 1863 zvedeli, kaj grozi njihovi gimnaziji, pa so se upravičeno razburjali. Ob koncu šol. leta je ravnatelj p. Bernard Vovk izdal Program s slovenskimi krajevnimi imeni. Le kraje v Zgornji Avstriji in na Kočevskem je pustil v nemški obliki.

Gotovo si sam ravnatelj ni mislil, da bo tiskanje slovenskih krajevnih imen vzbudilo tak vihar, ki bi kmalu odnesel novomeško gimnazijo. Podoba je, da so slovenska krajevna imena v letnem Programu prvega zbudila novomeškega dopisnika »Laibacher Zeitung«. Bil je to A. R., s polnim imenom Franc Zorko, sodni uradnik v Novem mestu. Ta se je oglasil zaradi tega z dopisom »Aus Provinz«, datiranim Novo mesto 31. julija 1863. V njem se najprej obregne ob naslovno stran, ker je na nji tiskano Novo mesto, v oklepaju pa Neustadtl. Potem se sprašuje, s kakšno pravico je ravnatelj gimnazije to storil, ko je vendar uradni naziv za ta kraj samo Neustadtl. Potem pa nadaljuje: »Ist dies neue Sprachtheorie, ist es moderne nationale Gleichberechtigungssucht, ist es einfach Unsinn oder hat es absichtlich Sinn... oder ist es gar bloss launiger Machtspruch der Gymnasial Direction, die Neustadtl einfach gestrichen, wegdekretirt und in die nun mehr autentische Benennung Novo mesto umgewandelt hat?«

Ker se je sam dopisnik F. Zorko imel za dobrega Slovenca, in takih je bilo, kakor je zatrjeval, več v Novem mestu, se mu je zdelo to (ravnateljevo) početje

nespametno, in je sodil, da ni nič koristilo slovenski stvari, marveč jo je samo smešilo. Zato je Zorko upal, da bo gimnaziji nadrejena oblast že poskrbela, da bo vnaprej ravnateljstvo upoštevalo dosedanja (= nemška) krajevna imena in njih pisavo, ne pa uvajalo novotarije.

V takih okoliščinah se mu je zdelo povsem razumljivo, da so se po Novem mestu širile govorice, da bo višja gimnazija ukinjena, posebno še zaradi tega, ker jo tare precejšnje pomanjkanje pravih in izprašanih profesorjev. Spričo vsega tega se je Zorku zdelo pametnejše, če bi Novo mesto zgubilo višjo gimnazijo, namesto nje pa dobilo nižjo realko, na kateri bi poučevali sami posvetni in izprašani profesorji. (Laib. Ztg., št. 174 z dne 3. avgusta 1863, stran 689.)

Tej, lahko bi skoraj rekli zahtevi, da se višja gimnazija v Novem mestu ukine, na njeno mesto pa postavi nižja realka, ni ostal dolžan odgovora tedanji ravnatelj gimnazije p. Bernard Vovk. V istem listu je odgovoril 5. avgusta 1863 z dopisom »Poslano« in ga podpisal z začetnicami P. B. V. V njem je z vso odločnostjo zavrnil Zorka rekoč: »Trdno stoji načelo, da se lastna imena, osebna kakor krajevna, ne prevajajo. To se lahko dokaže s francoskimi, angleškimi, italijanskimi in drugimi zgodovinskimi deli in potopisi, ki jih objavljajo v vsaki številki nemški časopisi. Samo strast ponemčevanja ravnokar minule nesrečne dobe v Avstriji je delala izjemo. Ti časi so mimo, naša dolžnost pa je, da napake popravimo. Kdor pa je proti temu, ta kljub frazam in lepim besedam samo dokazuje, kakšnega duha otrok je.« (»... Es ist feststehender Grundsatz: die Eigen-Namen, seien sie Personen- oder Ortsnamen, nicht zu übersetzen. Dies kann man leicht mit französischen, englischen, italienischen etc historischen Werken und Reisebeschreibungen, mit jeder Nummer eines jeden deutschen Zeitungsblattes beweisen; nur die Germanisierungssucht einer unglücklichen vergangenen Epoche hatte in Österreich eine Ausnahme gemacht. Die Zeit ist vorüber, der unsere liegt es ob, die Fehler gut zu machen. Wer sich diesem widersetzt, zeigt, ungeachtet aller Phrasen und Floskeln wessen Geistes Kind er ist.«)

Ko mu je tako odločno in jasno odgovoril, je nato vprašal F. Zorka, zakaj Novo mesto ne bi moglo biti uradni naziv za ta kraj. Nato ga je spomnil na prošnjo Novomeščanov, ki so jo naredili pred leti na cesarja in jo opremili z mnogimi podpisi, da bi se njihovo mesto imenovalo tako, kakor se je v starih časih še pred cesarjem Jožefom II. Potem mu je vrgel v oči oba odloka deželne vlade (eden je imel št. 4488 z dne 16. aprila 1863, drugi pa št. 5491 z dne 26. maja 1863), s katerima je odredila rabo pisave krajevnih imen.

Nazadnje pa je dopisnika F. Zorka poučil še o sami gimnaziji. Ravnatelj p. B. Vovk je zapisal te besede: »O ukinitvi višje gimnazije ni bilo nikdar govora.« (»Beträffend die Auflassung des Obergymnasiums erklären wir gerade hin, dass von einer solchen nie die Rede war; wenn man aber halbverstandene Gerüchte nach eigener Tendenz ausbeutet und in die Welt hinauskrämt, so ist diese wohl nur eine tendenziöse Bosheit.«)

»Pa če bi bila višja gimnazija resnično ukinjena, kakšno korist pa bi imelo Novo mesto od tega? ... Mar to, da bi moralo svoje sinove pošiljati v tuje kraje? Ali morda to, da bi z izgubo višje gimnazije zgubilo več tisoč goldinarjev, ki so jih doslej višješolci puščali v Novem mestu?« Ravnatelj p. Vovk ni ugovarjal potrebi po nižji realki v Novem mestu, dodal pa je, da kolikor on pozna novomeške razmere, se mu zdi, da bi bilo Novo mesto bolj potrebno dekliške osnovne šole, kakor pa nižje realke. »Če hočemo imeti dobre otroke, moramo imeti pred-

vsem in najprej dobre matere. Zato je nujno poskrbeti za mlada dekleta, da se izobrazijo, izšolajo in vzgoje v narodnem duhu.« Za zaključek je p. B. Vovk še naglasil, da je članek F. Zorka med pametnimi Novomeščani povzročil veliko več nejevolje, kot pa nedolžna slovenska krajevna imena. (Laib. Ztg., št. 178, z dne 7. avgusta 1863, str. 705.)

Tedaj so po mestu govorili, da bo gimnazija reducirana na nižjo največ zategadelj, ker nima dovolj izprašanih učnih moči, da ni učil, da ni ne fizikalnega ne naravoslovnega kabineta. Takrat pa so na Dunaju že odločili o usodi naše gimnazije, kajti ministrstvo za uk in bogočastje je s svojim odlokom MZ 1867/C. U. 15. septembra 1863 odredilo, da se s šolskim letom 1863/4 reducira na nižjo s štirimi razredi, ker frančiškanom primanjkuje izprašanih strokovnih učnih moči, ker je obisk v višjih razredih majhen in zato ne opravičuje obstoja višjih razredov in ker ministrstvo ne more pristati na predlog kranjske deželne vlade, da bi na višjem mestu izposlovala denarno kritje za sistemizirana učna mesta višje gimnazije.

Kakor hitro so zvedeli za ta ministrski odlok, so se potrudili frančiškanski provincial p. Salezij Volčič, novomeški prošt Jernej Arko in novomeški župan vitez Fichtenau, da bi dosegli preklic tega odloka ali pa vsaj ublažitev. Župan in prošt sta se 22. septembra 1863 sama odpravila k cesarskemu namestniku baronu Schloissniggu in ga prosila, naj posreduje v korist novomeške gimnazije, da ne bo izgubila višjih razredov. Župan vitez Fichtenau je naprosil deželnega poslanca dr. Skedla, naj izdela prošnjo za ohranitev višje gimnazije v Novem mestu, kajti 22. septembra 1863 je novomeški župan ponovno dobil sporočilo, da se uradno potrjuje, da je višja gimnazija ukinjena.

Še v novembru leta 1863 ni bilo povsem razčiščeno, kaj bo z novomeško višjo gimnazijo. Zato se je spet oglasil F. Zorko (A. R.) v Laib. Ztg. z dopisom »Iz Novega mesta 9. novembra 1863.« Takoj v začetku svojega dopisa ugotavlja, da je prišel do spoznanja, da je usoda višje gimnazije že od 15. oktobra 1863 dejansko v rokah občinskega odbora, posebno pa njegovega poročevalca. Zatem je naglasil, da so govorice o pomanjkanju ustreznih strokovnih učnih moči točne. Zato je bilo po njegovem mnenju potrebno, da občina doseže to, da bo frančiškanski provincial držal obljubo, ki jo je dal deželnim oblastem, da bo poskrbel za potrebne strokovno usposobljene učne moči. Država je za usposabljanje redovnih učnih moči dajala na leto 800 goldinarjev. Sedaj pa je to podpora ukinila, ker provincialat ni držal obljube. Ker je za Novomeščane življenjskega pomena nadaljnji obstoj gimnazije, naj zato naprosi državno oblast, da bo ponovno dajala odtegnjeno podporo 800 goldinarjev. Občina sama pa naj bi iz svojega dodala 180—200 goldinarjev za nabavo potrebnih učil in opremo kabinetov. F. Zorko je predlagal, naj bi šla do cesarja posebna deputacija in ga prosila za odtegnjenih 800 goldinarjev. (Laib. Ztg. št. 259 12. novembra 1863, str. 1028—29.)

Država pa je postavljala pogoje za nadaljnji obstoj novomeške gimnazije: dovolj strokovno usposobljenih učnih moči in vsa potrebna učila.

Novomeščani so res hoteli poslati tričlansko deputacijo k cesarju na Dunaj z nalogo, da doseže preklic ukinitve višjih razredov. Toda ta deputacija, kot vse kaže, nikdar ni šla na Dunaj. Medtem pa je na vseobči pritisk frančiškanski provincial zatrdil, da je frančiškanski red dobil zadnje čase več novih izprašanih strokovnih učnih moči. (Glej Novice, 26. septembra 1863.)

Najbrže je na Dunaju v naučnem ministrstvu uspešno posredoval cesarjev namestnik baron Schloissnigg, posredovali so morda še drugi in končni uspeh se je pokazal, ko je ministrstvo za uk in bogočastje izdalo odlok št. 1455 z dne 24. febr. 1864, s katerim je razveljavilo prejšnji odlok o ukinitvi višje gimnazije v Novem mestu. Tako je bila Novemu mestu zagotovljena popolna gimnazija pod pogojem, da študijskemu fondu ne bodo zaradi tega narastli stroški in da bo p. provincial strogo pazil, da bo naš zavod vedno imel dovolj strokovno usposobljenih učnih moči. Od teh pa so bili tedaj samo 4 suplenti, vsi drugi pa strokovno usposobljeni za pouk v višjih razredih. (Dopis dež. šol. sveta št. 1259 z dne 7. marca 1864.)

V letih, ko je našo gimnazijo vodil prof. p. Bernard Vovk, je v marsičem napredovala. Poskrbel je, da je gimnazija dobivala državno podporo za nabavo učil, posebno za fizikalni in prirodoslovni kabinet. Tako je dobil fizikalni kabinet za 362,23 goldinarjev novih predmetov v letu 1859, naslednje leto mu je ministrstvo za uk in bogočastje odobrilo z dopisom št. 16.530 z dne 1. novembra 1860 nakup dveh steklenih omar za shranitev prirodopisnih učil. Leta 1862 mu je ministrstvo z dopisom št. 13963/875 z dne 30. dec. odobrilo 150 goldinarjev za nakup fizikalnih aparatov. Razen tega je p. Bernard Vovk poskrbel tudi za pouk neobveznih predmetov. Že 4. decembra 1859 je s posebno vlogo zaprosil deželno vlado, da bi na zavodu smeli poučevati italijanščino kot neobvezni predmet. Poučeval bi p. Gratian Ziegler. Prošnjo so tedaj še zavrnili, nič več pa mu je niso mogli, ko je ponovno zaprosil za dovoljenje. Tako so dijaki našega zavoda s šolskim letom 1861/2 pa tja do 1866/7 imeli pouk neobvezne italijanščine. Zaprošil je tudi za pouk neobvezne francoščine in deželna vlada mu je ustregla z dopisom št. 8758 z dne 18. okt. 1861 in mu dovolila ta pouk v šolskem letu 1861/2.

Kakor hitro je bil zagotovljen nadaljnji obstoj naše gimnazije, se je njen ravnatelj lotil popravil zgradbe. Zato je v letu 1864 dal preurediti in obnoviti vhod v gimnazijo, o čemer še danes govori vklesan zapis nad vhodnimi vrati (Renov. 1864). Že naslednje leto 1865 se je ravnatelj lotil še večjih popravil. Urediti je dal pročelje gimnazijskega poslopja, izboljšal je hodnike, popravil učilnice, posebno tla v njih, prebelili so vse sobe, popravili klopi, okna, vrata, žlebove, za kar je šlo tisto leto 398,51 goldinarjev.

Tudi dijaške knjižnice ne zanemarja, saj je prejšnja leta dobivala po 52 goldinarjev na leto podpore, leta 1863 pa kar 113,40 goldinarjev. Veliko več skrbi je imel z ureditvijo kanalizacije. Le-to je bilo potrebno urediti že iz higienskih razlogov, kajti ob vsakem večjem nalivu se je voda z žlebov stekala na dvorišče. Da bi to stvar uredil, je ravnatelj p. Bernard Vovk naredil prošnjo na občino 10. junija 1866. Dne 19. junija 1866 pa je bila seja občinskega odbora, na kateri so sklenili, da se imenuje posebna komisija, ki naj vso zadevo preišče in uredi. Iz ohranjene pogodbe med novomeško občino in ravnateljstvom gimnazije, ki je bila sestavljena in podpisana 10. avgusta 1866, je razvidno, da občina dovoljuje gimnaziji speljati odtočno kapnico v občinski kanal, ki je bil na dvorišču občinske hiše. Vsa kanalizacijska gradbena dela pa morajo ustrezati veljavnim predpisom in zahtevam.

Še predno pa je bilo vse to urejeno, je ravnateljstvo dobilo od naučnega ministrstva z Dunaja dva važna odloka. S prvim odlokom št. 7339/C. U. z dne 20. oktobra 1865 je ministrstvo določilo, da morajo opraviti strokovni izpit vsi

tisti profesorji, ki ga še nimajo, ako hočejo še dalje ostati v srednješolski službi. Kdor predpisanega izpita ne bo opravil, bo moral odstopiti svoje mesto drugemu, izprašanemu profesorju. Drugi pa je bil cesarjev odlok 6. februarja 1866, ki je določal, da dobe vsi izprašani in potrjeni stalni učitelji na klasičnih in realnih gimnazijah naslov profesor. Ta naslov so od takratnih novomeških profesorjev dobili: p. Bernard Vovk, p. Fulgencij Arko, p. Burchard Schwinger, p. Gratian Ziegler, p. Regalat Stamcar, p. Ladislav Hrovat, p. Rafael Klemenčič.

Politični dogodki leta 1867 so vznemirili novomeške študente do takšne mere, da so imele z njim opravka ne samo šolske oblasti, marveč tudi politične. Ker kranjski deželni zbor ni hotel poslati svojih poslancev v ožji državni zbor na Dunaj, so ga 1. marca 1867 razpustili. Nove volitve vanj pa so oblasti razpisale za 27. marec 1867. Dunaj je napel vse svoje moči, da bi prodril tudi na Kranjskem s svojim kandidatom. Zato je bila živa politična agitacija, kar se je odražalo tudi v Novem mestu, kjer je bil s slovenske narodne strani postavljen za kandidata Ljudevit Ravnikar, nemškutarji pa so kandidirali svojega človeka dr. Iv. Supana. Politična agitacija je zašla v gostilne, zajela je tudi dijake in profesorje. Oboji so narodno čutili, dijaki kot profesorji. Na dan volitev 27. marca 1867 so imeli dijaki pouk do dvanajste ure, ko so bile volitve že končane. Vsi so bili prepričani, da je zmagal narodni kandidat Ravnikar, ki so mu vneto vzklikali. Kar volilna komisija sporoči izid volitev, da je s tremi glasovi večine bil izvoljen dr. Iv. Supan. Vsi so bili ogorčeni, posebno pa Metličani in Črnomaljci, ki so bili vsi narodno zavedni in so glasovali za Ravnikarja. K zmagi nemškega kandidata so pripomogli zastopniki iz Krškega in Višnje gore. Ko so se ti vračali domov, so jih dijaki in drugi narodno zavedni Novomeščani pospremili z žvižganjem in psovkami. Prišlo je tudi do obmetavanja s kamni in peskom. Dijaki so se razbežali. Za vse te dogodke je takoj zvedela politična oblast in ravnateljstvo gimnazije. Zdaj so nemškutarji dolžili za vse te nereda dijake in profesorje. Le-te je še posebno ostro napadla graška »Tagespost«. Vse to pa je priklicalo preiskavo. Izvedel jo je ravnatelj p. Bernard Vovk. O uspehu preiskave je poročal deželni vladi v Ljubljano. Ta pa ni bila zadovoljna z njo, pa je zato zahtevala ponovno preiskavo in jo zaupala okrajnemu predsedništvu. Deželno predsedstvo je poslalo dopis št. 1057/pr. dne 29. marca 1867 ravnatelju, v katerem mu je zabičalo, da mora poslej bolj paziti na disciplino in vedenje dijakov, ker je oblasti znano, da se potepajo po mestu, da zahajajo v gostilne, da ponočujejo in prepevajo in kalijo nočni mir in da na javnih prostorih kade. Še posebno pa je deželno predsedstvo naročilo ravnatelju in profesorjem, naj budno pazijo, da se dijaki ne bodo predajali praznim nacionalnim sanjarijam in politiziranju, zato naj jih poslej drže čvrsto in daleč stran od političnih strasti in razprtij, ker se te ne spodobijo za šolane ljudi.

Nezaupanje, ki ga je oblast ob tej priliki pokazala do ravnatelja p. Bernarda Vovka, je le-tega užalilo in se je zato sam umaknil z ravnateljvega mesta in postal spet navaden profesor. Ravnateljske posle pa je sedaj deželna politična oblast zaupala prof. p. Ignaciju Staudacherju. Toda kmalu po prevzemu te dolžnosti je imel polno sitnosti z dijaki, ki so se spopadli z orožniki. Iz prijave vodje orožniške patrulje Adolfa Plaperja 10. marca 1868 se da izluščiti naslednje:

V noči od 9. na 10. marec 1868 je orožniški vodnik Plaper s svojo patrolo na obhodu po mestu zaslišal okoli 20. ure 30 minut dokaj glasno govorjenje pred gostilno »Pri Muhiču«. Okoli 22,30 pa je zapazil gručo mladih ljudi, ki se

je ustavila pred hišo okrajnega glavarstva (danes je to tisti del ŠK, kjer je Ljudska knjižnica, bivša Gregoričeva hiša). Ker so bili precej glasni, jih je posvaril, naj ne delajo semnja in naj se razidejo. Ta družba je orožnika Plaperja nadrla, kar je slišal gardist Ivan Ahčin, ki je bil le nekaj korakov stran. Priskočil je Plaperju na pomoč. Plaper in Ahčin sta pustila dijake, da so šli svojo pot. Vrnila sta se v mesto. Komaj pa sta prišla do obokov Durinijeve hiše, sta ju dohitela dijaka Paternost in Bučnik. Orožnika sta ju pozvala, naj bosta mirna, tedaj pa je študent Paternost pričel zmerjati Plaperja, da je capin in ničvrednež, nakar sta Plaper in Ahčin odločno nastopila, ker nista dovolila, da bi ju kdo v tako pozni uri ošteval. Zato sta dijaka Paternosta in Bučnika aretirala. Ta dva pa sta jo sedaj poskušala pobrisati v stransko ulico; Bučniku se je to posrečilo, Paternosta pa je Plaper zgrabil. Ker sta v tem trenutku bila sama, je dijak Paternost zgrabil orožnika Plaperja in ga treščil ob tla. Tedaj je Plaperju prihitel na pomoč gardist Stopar in z njegovo pomočjo se je Plaper otresel Paternosta. Prišel je še gardist Ahčin, kar Paternost v drugič zgrabi Plaperja in ga zabriše ob plot vrta gospe Rosinove in le z Ahčinovo pomočjo se je Plaper spet rešil Paternosta, ker je bil le-ta velik in izredno močan mož. Tedaj sta ga Ahčin in Plaper ponovno aretirala in ga odpeljala na rotovž, kjer se je Plaper počutil bolj varnega in mirnega. Prav tedaj pa je Paternost z obema pestema udaril Plaperja v prsi, da je le-ta izgubil dih in kar obstal. Tedaj je Ahčin zgrabil Paternosta in ga potisnil v stražnico na rotovžu. Tam sta ga izročila službujočemu stražniku in odšla. Plaper je nato postal malo pred rotovžem, Ahčin pa je odhlačal k drugi gruči študentov, kakšnih 10 jih je bilo, da bi jih opozoril na red in pozval k miru, ker se je ta gruča pripravljala, da bi premlatila Plaperja in Ahčina. Prav tedaj pa je Plaper zaslišal vpitje v mestni stražnici, kjer sta se ruvala študent Paternost in stražnik. Temu je Paternost raztrgal suknjič in mu ušel iz stražnice. Tedaj pa je Plaper skočil po svojo puško in zavpil za pobeglim Paternostom, naj obstane. Ker ta ni hotel počakati, je Plaper za njim ustrelil, da bi ga prestrašil. Šele sedaj se je Paternost ustavil in Plaper ter Ahčin sta ga ponovno aretirala. Odpeljala sta ga v zapor. Ko pa je počil strel, se je razšla tudi gruča študentov, ki se je pripravljala, da bo obračunala z orožnikom. Kazen za oba dijaka je bila izključitev.

Upadanje discipline med dijaki, krepitev narodne zavesti med profesorji in dijaki gimnazije, neizpolnjevanje predpisov glede strokovnega izpopolnjevanja nekaterih še neizprašanih učnih moči na redovnih gimnazijah, predvsem pa težnja, da država končno le prevzame vso srednjo šolo v svoje roke in jo laicizira, vse to in izpremenjene politične razmere je državno oblast prisililo, da je izdala odlok 1. avgusta 1870, s katerim je prevzela vse gimnazije v svojo oskrbo, poddržavila je vse gimnazije.

Ko se je očitno pripravljalo poddržavljenje naše gimnazije, je oblast zamenjala ravnatelja p. Ignacija Staudacherja s prof. p. Ladislavom Hrovatom. Ta je kot zadnji ravnatelj frančiškanske gimnazije vodil zavod do 30. oktobra 1870, dokler ni prišel najvišji cesarjev odlok 20. septembra 1870, ki je dosedanjo frančiškansko redovno gimnazijo spremenil v Realno in višjo gimnazijo v Novem mestu in jo tako poddržavil.

Ko je s tem najvišjim odlokom postala naša gimnazija državna, je dobila za začasnega ravnatelja profesorja senjske gimnazije matematika dr. Johanna Zindlerja, ki je nastopil kot novi ravnatelj 31. oktobra 1870, od 27. junija 1872 pa je bil stalni. Poslej so na naši gimnaziji ostali samo tisti patri profesorji,

ki so imeli predpisano izobrazbo in ki so opravili predpisane strokovne profsorske izpite. Vse druge dosedanje profesorje našega zavoda pa so nadomestili s posvetnimi profesorji. Od starih profesorjev so ostali samo še: p. Bernard Vovk, ki je poučeval matematiko in fiziko, p. Ladislav Hrovat za klasično jezikoslovje, p. Rafael Klemenčič za zemljepis in zgodovino, p. Ignacij Staudacher za verouk. Od suplentov pa so ostali: p. Burghard Schwinger za latinščino, nemščino in slovenščino, p. Regalat Stamcar za latinščino, zgodovino in zemljepis. Povsem na novo pa so prišli: prof. Franc Wratschko za latinščino, grščino, nemščino in slovenščino, Ignac Tkač za latinščino, grščino in filoz. propedeutiko, Ivan Zajec za prirodopis, matematiko in fiziko, Georg Margesin za grščino in nemščino, Adalbert Meingast za latinščino in grščino, Mihael Pečar za latinščino, nemščino in grščino in Jožef Schweger za risanje.

S posebnim odlokom št. 9489 z dne 28. septembra 1870 je ministrstvo za uk in bogočastje prevzelo novomeško gimnazijo v svojo oskrbo. Že dva meseca popreje pa je uredilo z odlokom št. 6325 z dne 31. julija 1870 vprašanje vzdrževanja zavoda tako, da je tudi novomeška občina nekaj prispevati. Vse vzdrževanje zavoda je šlo poslej v breme študijskega sklada. Iz tega so bili plačani vsi profesorji in materialni izdatki. Le profesor verouka je dobival poslej svojo plačo iz verskega sklada. Predvideli so, da bo celotno vzdrževanje znašalo 12.354 goldinarjev; od tega bi šlo iz študijskega sklada 11.554 goldinarjev, iz verskega pa 800 goldinarjev. Iz študijskega sklada bi se plačevalo

plače 13 profesorjev po 800 gold.	10.400 gold.
doklada za ravnatelja	300 gold.
plača za šolsko slugo	300 gold.
za pisarniške potrebščine	220 gold.
za učila	600 gold.
za režijske stroške	534 gold.

Skozi stoštiriindvajset let so novomeški frančiškani vodili novomeško gimnazijo mimo vseh težav in nadlog tako spretno in uspešno, da ni prenehala z delom niti v nemirnih Napoleonovih časih, ne v letu marčne revolucije. Ker so skozi ves ta čas v profsorskem zboru bili sami patri, večina teh pa so bili po rodu Slovenci, ni čudno, da so se tudi sami kaj kmalu opredelili za slovensko narodno stvar, čeprav slovenščina ni bila po takratnih učnih načrtih prav nič upoštevana pri pouku. Če so dijaki v tem času slišali in govorili slovensko besedo, so jo samo mimogrede in v nasprotju s postavami. Le petje je bil tisti predmet, ki sicer ni bil obvezen, a so ga frančiškani z ljubeznijo gojili, in pri katerem so učenci našega zavoda še največ rabili slovensko besedo v šoli in cerkvi. Iz petja je oblast niti ni skušala pregnati ali nadomestiti z nemško.

Ko so po marčni revoluciji 1848 zapihale druge sapice, so frančiškani prvi na Slovenskem hoteli takoj uvesti slovenščino kot učni jezik tudi na svoji gimnaziji v Novem mestu. Čeprav se jim to ni tedaj posrečilo, pa je od tedaj dalje postala in ostala slovenščina kot samostojen učni predmet. Kadarkoli se je kasneje bilo treba odločiti za slovensko narodno stvar, ali pa biti proti nji, so se novomeški frančiškani vselej odločili za narodno stvar, nekajkrat presenetljivo pogumno in uspešno. Prav zaradi izrazito narodnega duha, ki je prevladoval na novomeški frančiškanski gimnaziji, je postala trn v peti avstrijskim državnim oblastem, zato so jo podržavili, da bi laže v nji vzgajali v nenarodnem duhu.

S poddržavljenjem naše gimnazije so stopile v veljavo tudi nekatere spremembe v dotedanjem učnem načrtu. V I. razredu je v šolskem letu 1870/71 veljal predmetnik in učni načrt za realne gimnazije. Zato so v tem razredu imeli učenci 3 ure prostoročnega risanja in 3 ure prirodopisa na teden. Vsi drugi predmeti v tem razredu in vseh drugih so ostali isti kot v klasičnih gimnazijah. Risanje so kot obvezni predmet poučevali do IV. razreda.

Deželni šolski svet je izdal odlok št. 1677 19. oktobra 1872, s katerim je bilo odrejeno, da se učenci od III. razreda dalje namesto grščine lahko uče italijanščine, če starši pri vpisu izrazijo željo, da se njihovi sinovi uče tega jezika. Učenci naše gimnazije so se lahko učili italijanščine od III. razreda dalje v realnih oddelkih tja do konca šolskega leta 1875/6, z naslednjim šolskim letom 1876/7 pa so italijanščino poučevali samo v IV. razredu 4 ure na teden.

Naša gimnazija je ostala kot realna in višja gimnazija od šolskega leta 1870/1 do 1877/8, kajti naučno ministrstvo je že z odlokom št. 10633 26. junija 1877 napovedalo njeno spremembo v navadno klasično gimnazijo. Komaj leto dni nato je ministrstvo za uk in bogočastje z odlokom št. 43428. junija 1878 preoblikovalo našo gimnazijo v pravo klasično. Čeprav je ukinilo bifurkacijo v III. in IV. razredu, je pa vendar zadržalo pouk risanja od I. do III. razreda po 4 ure, v IV. pa po 3 ure na teden. V tako urejeni klasični gimnaziji, kakršna je bila naša, ocena »zadostno« iz risanja ni bila ovira za dosego odlike v končnem uspehu, če je dijak imel iz vseh drugih predmetov ustrezne ocene. Ker so tudi pouk prirodopisa spet uredili po starem učnem načrtu, je naša gimnazija postala s šolskim letom 1878/9 dejansko samo višja gimnazija.

Tudi slovenščina si je pridobivala več pravic. Ko je v tretje postal naučni minister Karl Stremayr (1823—1904), je kmalu nato izdal odlok št. 7821 12. julija 1871 s to vsebino: na novomeški realni in višji gimnaziji je s šolskim letom 1871/2 ves pouk v I. razredu treba tako urediti, da bo pretežno v slovenskem jeziku. Pri tem pa morajo profesorji skrbeti za to, da tistim učencem iz Kočevja, ki slovenščine ne obvladajo, učno snov razložijo tudi v nemščini. Taki učenci morajo biti izprašani samo v nemščini. Želeli pa je, da poučuje v tem razredu isti profesor v nemščini in slovenščini tudi latinščino. Kar pa se tiče pouka verouka, ni nobenega zadržka, da se ta predmet že sedaj ne bi poučeval tudi v višjih razredih v slovenščini. Prav tako ni zadržka, da se v višjih razredih pri prevajanju iz klasičnih oziroma tudi modernih jezikov ne bi uporabljala slovenščina ob nemščini. V vseh višjih razredih pa se mora že s šolskim letom 1871/2 podajati vsa terminologija tudi v slovenskem jeziku. (Pamer, Jahresb. 1903/4, str. 12.)

S tem odlokom so se malo bolj odprla vrata slovenščini v naših gimnazijah. Kako se je ta odlok izvajal, je bilo odvisno od tega, kakšnega prepričanja in mišljenja je bil predmetni profesor. Če je bil iznajdljiv in pogumen, je lahko marsikaj storil za domačo besedo. Vse kaže, da so polagoma v čedalje večji meri uvajali slovenščino. O tem govori tudi dopis deželnega šolskega sveta št. 1547 z dne 30. novembra 1871, v katerem se sklicuje na odlok ministrstva št. 10456 z dne 8. oktobra 1871 in na odlok deželnega šolskega sveta št. 944 z dne 13. avgusta 1871, iz katerega je razvidno, da je oblast tiho privolila v to, da se slovenščina uporablja pri pouku v nižjih razredih gimnazije.

S šolskim letom 1871/2 so skrčili pouk verouka v VIII. razredu s 3 ur na 2. Odvzeto uro so dali matematiki, ker je tako določal odlok ministrstva za uk in bogočastje št. 11788 21. decembra 1870.

Z odlokom deželnega šolskega sveta št. 1806 31. decembra 1871 je italijanščina postala obvezni predmet v III. in IV. razredu za tiste dijake, ki so si izbrali realni oddelek.

Že drugo leto po svojem prihodu v Novo mesto se je ravnatelj dr. Johann Zindler lotil razširjenja šolskih prostorov, čeprav je število dijakov pričelo upadati zaradi izrazite njegove nenaklonjenosti do slovenskih dijakov. V poletnih mesecih med 16. julijem in koncem septembra 1871 so nadzidali stranski trakt za eno nadstropje in ga tako zravnali s čelnim traktom. V novo pridobljenih prostorih so namestili knjižnico in eno učilnico, v čelnem traktu pa so nekatere sobe prezidali. Prirodopisni kabinet so razširili na sosednjo sobo, fizikalni kabinet pa so povečali s prezidavo gimnazijske dvorane, prostore zanjo pa so dobili drugje. Vsa obnovitvena in druga dela so bila končana 8. oktobra 1871, kajti z naslednjim dnem se je pričel pouk. Stroški so znašali 4514 goldinarjev in 13 krajcerjev. Predvideni pa so bili na 5169,48 goldinarjev, država pa je pristala na 4514,13 goldinarjev. Delo je prevzel mojster Janez Ogrinc za 4049 goldinarjev in se obvezal, da bo končal vsa dela od 16. julija do 30. septembra 1871.

Občina je morala k tem stroškom prispevati 20 %, država pa je to leto dala 2000 goldinarjev, razliko pa so prenesli v proračun za naslednje leto 1872

Pod novim vodstvom je naša gimnazija urneje urejala nabavo učil in druge opreme. Deželni šolski svet je z dopisom št. 678 z dne 12. januarja 1871 odobril nabavo 12 risalnih miz in 48 stolov za risalnico.

Na splošno so vsi profesorji menili, da ne ustrezata novim zahtevam in potrebam ne profesorska ne dijaška knjižnica. Posebno pomanjkljiva je bila profesorska, ker so ji manjkala temeljna dela. Zato je ravnateljstvo zaprosilo za izredno podporo, čeprav je že ministrstvo za uk in bogočastje z odlokom št. 1815 z dne 24. marca 1869 odredilo, da bo novomeška gimnazija dobivala od 1. januarja 1870 dalje pa do 31. decembra 1874 vsako leto po 100 goldinarjev za nabavo znanstvenih knjig za profesorsko knjižnico. V tem času je naša gimnazija dobivala tudi dolžnostne tiske od državnega tožilstva v Ljubljani po predloženem spisku.

Da bi pomagali dijaški knjižnici na noge, so na konferenci sklenili, da mora s šolskim letom 1871/2 plačati pri vpisu vsak učenec po 20 krajcarjev kot prispevek za dijaško knjižnico. S tem se je strinjal tudi deželni šolski svet, ki je z dopisom št. 26 z dne 26. januarja 1871 privolil v to.

Ravnatelj dr. Zindler je imel polno skrb tudi z izpopolnitvijo profesorskega zbora, kajti njegovi člani so se pogosto menjavali. Nekateri sploh niso hoteli priti v Novo mesto (npr. Janko Pajk, Jos. Stare, Karel Glaser), spet drugi so prišli le za krajši čas, pa kmalu odšli drugam. Tudi potrebnih učnih knjig ni bilo, posebno na slovenskih.

Želji in zahtevi, da se slovenščina uvede kot učni jezik tudi v višje razrede, naučno ministrstvo ni hotelo ustreči. Izgovarjalo se je, da sta v deželi dva jezika, nemški in slovenski. Nemški odpira učencem široka kulturna področja, omogoča jim višji študij, medtem ko je slovenski jezik omejen na majhno število pripadnikov in na manjšo ozemeljsko razsežnost. Tudi ni še toliko razvit, da bi se ga lahko uvedlo kot učni jezik v višjo gimnazijo. Zato je ministrstvo za uk in bogočastje izdalo odlok št. 8172 z dne 20. septembra 1873, s katerim je odredilo, da je slovenščina učni jezik v I. razredu za vse predmete razen za matematiko, zemljepis, risanje in nemščino; v II. razredu je učni jezik nemščina

tudi za prirodopis; v III. razredu ostane slovenščina učni jezik samo za verouk in slovenščino; prav isto velja tudi za IV. razred.

V višjih razredih se ni nič spremenilo. Vendar pa je v predmetniku iz tistega časa zaslediti te odklone: v I. razredu so imeli poslej 4 ure nemščine, v II.—IV. razredu pa po 3 ure. Slovenščine je bilo od I.—IV. po 3 ure na teden, v višjih pa samo po 2 uri tedensko. Postala pa je obvezna za vse tiste učence, ki so v I. pričeli s slovenskim učnim jezikom. Vse spremembe so stopile v veljavo že s šolskim letom 1873/4 in pomenijo v marsičem manj, kot je dajal odlok iz leta 1871. Zato je bil predmetnik v tem šolskem letu naslednji:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2
Latinščina	8	8	6	6	6	6	5	5
Grščina	—	—	4	4	5	5	4	4
Nemščina	4	3	3	3	3	3	3	3
Slovenščina	3	3	3	3	2	2	2	2
Zemljepis in zgodovina	3	4	3	4	4	3	3	3
Matematika	3	3	3	3	4	3	3	2
Prirodopis	3	3	—	—	2	2	—	—
Risanje	4	4	4	3	—	—	—	—
Italijanščina	—	—	3	—	—	—	—	—
Fizika	—	—	3	3	—	—	—	—
Filozof. proped.	—	—	—	—	—	—	2	2

Pri tem je ostalo do začetka šolskega leta 1882/3, ko je ministrstvo za uk in bogočastje z odlokom št. 10820 z dne 22. julija 1882 odredilo glede učnega jezika takole:

Slovenščina je učni jezik za vse predmete v I. in II. razredu razen pri nemščini; v II. in IV. razredu je slovenščina učni jezik pri vseh predmetih z izjemo pri nemščini in grščini. Pri prevajanju iz latinščine se v IV. razredu sme rabiti tudi nemščina poleg slovenščine. Zviša se tedensko število ur nemščini v nižjih razredih na 4 ure, samo v III. razredu ostanejo 3 ure. Pouk neobveznih predmetov je v nemščini, samo petje je v slovenščini. Terminologija se mora podajati v nemščini in slovenščini. V višji je učni jezik nemščina razen pri slovenščini.

Od šolskega leta 1885/6 so znižali število tedenskih ur slovenščini v II. in IV. razredu s 3 ur na 2 uri. Z ministrskim odlokom št. 19234 z dne 9. decembra 1891 so znižali število ur risanja v I.—III. razredu s 4 ur na 3 ure, v IV. razredu pa s 3 ur na 2 uri.

Odkar je našo gimnazijo prevzela država, so posamezni kabineti in zbirke dobivali malo večjo dotacijo, od prejšnjih 52 goldinarjev so se dvignili na 100 goldinarjev. Za profesorsko knjižnico pa so bile poleg rednih še izredne dotacije.

Leta 1870 je naša gimnazija dobila prvič uraden dopis od višje oblasti v slovenščini. Deželni odbor Kranjske je 10. oktobra 1870 spročil ravnatelju gimnazije, da je 29. septembra 1870 prevzel od c. kr. deželne vlade premoženje dijaških ustanov v svoje varstvo in oskrbovanje in da bodo dijaki poslej dobivali

svoje štipendije 15. oktobra in 15. aprila in naslednje dni pri kranjski deželni blagajni.

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so dijaki naše gimnazije občutili na svoji koži nekatere zaostritve, ki so zadevale tisk in društva. Ker se je v letih 1873, 1874 po vsej Avstriji razbohotil nevaren tisk — prihajal je iz tujine — in se širil po državi, so avstrijske državne oblasti z nejevoljo spremljale ta pojav, ker se jim je zdel nevaren. Zato je ministrstvo za uk in bogočastje izdalo posebno okrožnico s spremnim dopisom 6. marca 1874, v katerem se je sklicevalo na ministrski odlok št. 11381/954 z dne 27. avgusta 1854, ki je med drugim določal, da učenci brez dovoljenja svojih profesorjev ne smejo brati literature, ki ni v skladu z duhom avstrijskega patriotizma, še manj pa smejo sami sodelovati s prispevki pri takih listih. Vedno je treba poudarjati, da šola vzgaja mlade ljudi za bodoče javne delavce, ne pa tudi tisk in listi. Prav tako dijaki niso smeli biti člani društev, ki jih vodijo druge osebe, ne pa šolniki ali od šolskih oblasti nadzorovane osebe.

Novomeški študentje so morali od ustanovitve gimnazije vsako leto na tako imenovano Markovo procesijo v prošnjem tednu. Profesorski zbor, v katerem patri niso bili več odločujoči, pa je na konferenci sklenil z večino glasov, da novomeškemu dijakom ni potrebno več hoditi za tako procesijo. Ta svoj sklep je sporočilo ravnateljstvo z dopisom št. 60 z dne 30. aprila 1874 deželnemu šolskemu svetu v Ljubljano. Čez nekaj dni je le-ta sporočil z dopisom št. 784 z dne 15. maja 1874 gimnazijskemu ravnateljstvu, da se strinja s sklepom profesorkega zbora.

Mimo te procesije so morali novomeški dijaki iti vsako leto petkrat k spovedi in obhajilu in vsak dan k maši. Ko je gimnazija postala državna s šolskim letom 1870/71, so skrčili število spovedi in obhajil s 5 na 3, k maši pa so poslej morali samo še dvakrat na teden.

Precej neugoden gospodarski položaj novomeških profesorjev, ki niso smeli privatno poučevati, ker jim je to dejavnost prepovedal ministrski odlok 24. januarja 1850, se je vsaj nekoliko popravil tistim profesorjem gimnazije, ki so dobili dovoljenje, da so smeli poučevati na novoustanovljeni obrtno-nadaljevalni šoli. Le-ta je pričela s poukom s šolskim letom 1873/4. Ko so ustanavljali to šolo, se je novomeška občina obvezala, da bo za njeno vzdrževanje prispevala kurjavo, luč in čiščenje. Poslej so na tej šoli, ki je imela svoj pouk v gimnazijskih učilnicah, poučevali v glavnem profesorji z gimnazije in si tako vsaj malo izboljšali svoje skromno življenje.

Težak socialni položaj novomeških študentov se odraža iz zapisnika zaključne konference ob koncu šolskega leta 1873/4. Zapisnikar prof. Fran Šuklje je poudaril, da so bili učenci pridni, disciplinirani in prizadevni, da bi pa lahko dosegli še lepše uspehe, ko jih ne bi epidemija koz zavrla v delu; ovirala jih je tudi prevelika obremenjenost v nižjih razredih, vse pa je trla skozi celo leto neverjetna revščina, saj mora večina višješolcev inštruirati nižješolce, če se hočejo prebiti do mature. Ta tlaka pa jih odtrguje od njihovega študija.

Nadarjenim in revnim dijakom so hoteli pomagati tudi na ta način, da so novomeški občinski odborniki ustanovili Gizelino štipendijo v znak počastitve možitve princeze Gizele s princem Leopoldom Bavarskim. Štipendijo so ustanovili 7. aprila 1873, glavnica je znašala 1000 goldinarjev, naložena je bila na 5 % obresti, kar je znašalo na leto 50 goldinarjev. Namenjena je bila dijakom, rojenim na Kranjskem, prednost pa so imeli tisti, ki so bili rojeni v Novem

mestu in ki so hodili na našo gimnazijo. To štipendijo so pričeli izplačevati z letnim semestrom šolskega leta 1874/5 (Prepis datiran z 20. marcem 1875 je v gimn. arhivu, fasc. za leto 1875).

Med neobveznimi predmeti so na naši gimnaziji pričeli poučevati s šolskim letom 1874/5 tudi telovadbo. Prvi jo je poučeval suplent Franc Sparmann po 6 ur na teden. Ne iz arhiva ne iz šolskega izvestja za leto 1874/5 ni razvidno, koliko skupin (oddelkov) je poučeval. Znani pa so stroški za ta pouk. Znašali so 189,80 goldinarjev na leto.

Ker so imeli učenci realnih oddelkov v III. in IV. razredu namesto grščine italijanščino, so v šolskem letu 1875/6 zvišali število tedenskih ur s 3 na 4 ure. Za ta oddelek je bila italijanščina obvezna. Tudi sprejemne izpite so s šolskim letom 1874/5 preuredili. Poslej so učenci delali sprejemni izpit za I. razred iz verouka, nemščine in matematike.

Odkar je Novo mesto dobilo svojo Narodno čitalnico novembra 1865, v kateri so prirejali bésede, so bili naši dijaki pred hudo preskušnjo. Šolske oblasti so jim prepovedale zahajati vanjo, njene prireditve, posebno igre in plesi, so jih vabili noter. Marsikateri učenec je kljub prepovedi šel na prireditve v čitalnici in s tem tvegati kazen. Profesorski zbor sam ni bil enotnega mišljenja. Kar je bilo zavednih narodnjakov, so prizanesljivo gledali na take dijaške prestopke, slovenski narodni stvari nenaklonjeni profesorji pa so strogo ravnali s prestopniki. Posebno ostro je na konferenci nastopil prof. Mihael Pečar, ki je bil odločno proti, da bi dijaki smeli zahajati k čitalniškim gledališkim predstavam. Vedel je, da se je predstave »Zakonske nadloge« udeležil učenec Edvard Rosina, sin odvetnika dr. Jožefa Rosine in da je po predstavi odšel v Brunnerjevo gostilno. Na konferenci dne 21. decembra 1875 je zahteval za Edvarda Rosino kazen v skladu s šolskimi predpisi. Na tej konferenci se je profesorski zbor razdelil na dva tabora, in prof. M. Pečar se je žaljivo izražal o čitalnici in njenih predstavah. Za vso razprtijo je zvedel deželni šolski svet in posvaril ravnateljstvo z dopisom št. 108 z dne 10. marca 1876.

Kljub prepovedi, da dijaki ne smejo zahajati v gostilne in v društvene lokale, so vseeno zahajali tja. Ker profesorski zbor ni enotno nastopal proti takim prestopkom, je deželni šolski svet z dopisom št. 261 z dne 4. februarja 1877 opozoril ravnateljstvo gimnazije, da mora profesorski zbor enotno nastopati proti takim prekrškom. Najprej mora dijake strogo opozoriti, če to ne bo zaleгло, mora take prestopnike izključiti.

Ko je po odhodu ravnatelja dr. Johanna Zindlerja — odšel je 20. avgusta 1874 za ravnatelja goriške gimnazije — prišel na našo gimnazijo za ravnatelja Johann Fischer, se je nemški pritisk zaostрил. Dijakom ni dovolil obiskovati narodnih prireditev v čitalnici. Vsak disciplinski prekršek je kaznoval čim strožje. Zato ni bil priljubljen ne pri profesorjih, še manj pri dijakih. Tudi Fran Šuklje se o njem ne izraža pohvalno v svojih Spominih.

* * *

Dijaška knjižnica kljub podpori 20 goldinarjev na leto ni mogla v korak s potrebami. Da bi ji pomagali iz stiske, so z dovoljenjem ministrstva za uk in bogočastje pod št. 9290 z dne 14. junija 1878 uvedli takso 1 gold. Tega je moral plačati vsak učenec ob vpisu, začevši s šol. letom 1878/9. Poslej so morali vsako leto narediti varuhi dijaške knjižnice seznam tistih knjig, ki so jih nameravali

kupiti za to knjižnico, in ga poslati v odobritev deželnemu šolskemu svetu v Ljubljano.

Mimo vseh drugih sprememb v tem času je za dijake bila ugodna uvedba ministrskega odloka št. 803 z dne 22. januarja 1879, ki je določal, da so dijaki lahko oproščeni ustnega dela mature, če so v zadnjih 4 semestrih (to je v VII. in VIII. razredu) imeli v zgodovini ali fiziki oceno odlično, pohvalno, prav dobro. V maturitetnem spričevalu so taki dijaki dobili isto oceno, kot so jo imeli v VII. ali VIII. razredu.

Precej je zagrenil življenje novomeškim dijakom prihod suplenta Gustava Stangerja. V Novo mesto je prišel z Dunaja, kjer je bil v Terezianumu tudi prefekt. V Novem mestu je nastopil službo 14. julija 1878 in takoj postal velika opora ravnatelju Fischerju in njegovemu prizadevanju ponemčiti naše dijake ali pa jim onemogočiti nadaljnji študij. Stanger je bil hud Nemec in pangermanist, dasi ni bil nemškega rodu. Doma je bil z južne Tirolske, rojen je bil v kraju Pergine blizu Tridenta in je bil dejansko italijanske krvi. Ko se je šolal v Tridentu, se je odrekel italijanstva in se ponemčil in postal navdušen pangermanist. Čim je prišel v Novo mesto, so pričeli šušljati, da bo spodrinil ravnatelja Fischerja. Na mah ju je združilo sovrašтво do Slovencev. To so občutili na svoji koži dijaki vse do Stangerjevega odhoda iz Novega mesta leta 1887. Toda njegovo ravnanje z novomeškimi dijaki je rodilo odpor ne samo med dijaštvom, marveč tudi med slovensko mislečimi profesorji in Novomeščani. Ogrozilo je celo obstoj novomeške gimnazije, ko so se dijaki VIII. razreda ob pričetku šolskega leta 1879/80 uprli temu nemškemu oholežu in zatiralcu. Že v VII. razredu jih je učil grščino Stanger, pa so sklenili, da bodo razred zapustili, če bodo v VIII. razredu spet dobili za ta predmet prof. Stangerja. Ko so ga z novim šolskim letom 1879/80 res dobili, so svojo nejevoljo pokazali tako, da so se umaknili iz razreda. Ker je bilo takrat v VII. razredu samo sedem učencev, bi novomeška gimnazija postala nepopolna. To pa bi utegnili dati oblastem pogum, da bi ukinile višje razrede naše gimnazije.

Vseh sedem osmošolcev (bili so: Gustav Germ iz Novega mesta, Martin Judnič iz Semiča, Avguštin Košak iz Bele cerkve, Alojz Kessler iz Ponovič, Jože Marok iz Kostanjevice, Matija Mrak iz Radovljice, Feliks Zavodnik iz Žužemberka) se je odpeljalo še isti dan h Košaku v Kronovo. Sklenili so namreč, da se bodo odpeljali v Zagreb in se tamkaj vpisali v VIII. razred. Ko se je po mestu razvedelo za odhod dijakov in za vzrok, je nastalo veliko razburjenje. Tedanji okrajni glavar Ekel, župan Lehmann in ravnatelj gimnazije Fischer so se odpravili za pobeglimi dijaki, da bi jih pregovorili, naj se spet vrnejo. V Kronovem jih niso več dobili, ker so se odpeljali že v Šentjernejo, zato so jo ubrali za njimi; s sabo so vzeli še Košakovega očeta, ki je bil takrat župan občine Bela cerkev. V Šentjerneju jih niso dohiteli, ker so se dijaki že odpeljali proti Kostanjevici. Dohiteli so jih pri Marokovi gostilni pred Kostanjevico. Glavar Ekel je z novomeškim županom in ravnateljem po dolgem pregovarjanju le pregovoril dijake, da so se vrnili, a le pod pogojem, da se dijakom ne bo več godila krivica. Na ta način so rešili novomeško gimnazijo pred verjetno redukcijo na nižjo. (J. Jarc: Upor novomeških dijakov proti nemškemu zatiralcu. Dolenjski list 9. maja 1963, št. 18.)

Kljub temu, da je prof. Stanger dobil pod nos, se ni uletel v svoji sovražnosti do novomeških dijakov. Ponovno jo je pokazal, ko je šlo za prekršek discipline treh učencev, ki so 13. nov. 1881 posedeli v gostilni in se malo spo-

rekli z nekim krošnjarjem, ki je tečnaril. Krošnjar je dijake naznanil ravnatelju Fischerju, in ko so na konferenci 15. nov. 1881 razpravljali o tem prestopku, je prof. Stanger predlagal za enega dijaka izključitev, za druga dva pa najstrožjo zaporno kazen (Carcer). V profesorskem zboru ni bilo soglasja, kajti prof. p. Bernard Vovk in Ivan Polanec sta bila za milejšo kazen.

Stangerjeva zagrizenost in ostrina sta se uveljavljali spet naslednje leto 1882, ko so izključili dijaka VIII. razreda Franca Hudoklina. To leto je prof. Nicodem Donnemiller dal v VIII. razredu za 4. šolsko nalogo pri nemščini naslov »Reformen Josef II. auf kirchlichen Gebiete«. Prof. Donnemiller je menil, da je učenec Hudoklin napisal »nihilistično« nalogo. Prof. Stanger se je takoj pridružil mnenju prof. Donnemillerja in zahteval izključitev za Hudoklina, čeprav so tej kazni ugovarjali prof. p. Bernard Vovk, p. Rafael Klemenčič in prof. Ivan Polanec. Zmagal je spet Stangerjev predlog in pesnik France Hudoklin je bil izključen. To je bil najbolj razgledan učenec v tedanji osmi, povrh so vsi vedeli, da piše kar dobre pesmi in da živi v revščini in da boleha za sušico. Čez 4 leta je Fr. Hudoklin podlegel bolezni (11. januarja 1886), a je še prej maturiral v Trstu.

Za novomeške dijake je bila dokaj pomembna sprememba, ko je namesto dolgoletnega profesorja verouka patra Ignacija Staudacherja, ki je ta predmet poučeval od 1858 pa do 13. decembra 1881, prevzel pouk tega predmeta posvetni duhovnik dr. Josip Marinko.

Na naši gimnaziji so vse doslej dijaki ob nedeljah pri dijaških mašah poslušali sprva samo latinske, kasneje pa tudi nemške pridige (ekshorte). Odkar pa se je pričela pri pouku v nižjih razredih uvajati tudi slovenščina kot učni jezik, so postajale obvezne pridige v nemškem jeziku pravi anahronizem, posebno še zato, ker so slovenščino rabili tudi v šoli pri samem pouku verouka. Novi profesor verouka na naši gimnaziji je bil odločen in zaveden Slovenec, zato je pogumno prekinil staro tradicijo nemških pridig za dijake in enostavno pričel pridigati v slovenskem jeziku. O tem svojem sklepu, da bo pridigal slovensko, je obvestil škofijski ordinariat v Ljubljani s pojasnilom, da novomeški dijaki ne razumejo dovolj nemščine, medtem ko slovenščino vsi povsem obvladajo. Na to je ljubljanski škofijski ordinariat poslal dopis št. 1524 z dne 4. novembra 1883, da v to privoli, dopušča pa možnost, da dr. Josip Marinko kdaj pa kdaj pridiga tudi v nemščini. Tako si je slovenščina priborila novo stopinjo v načrtnem prizadevanju posloveniti gimnazijo. Novomeški dijaki poslej niso več poslušali nemških pridig.

* * *

Kar se tiče razporeditve gimnazijskih šolskih prostorov, velja povedati, da so bili v tem obdobju takole razporejeni:

V pritličju čelnega trakta je bila pisarna na levi strani vhodne veže, nato sta bili dve sobi za gimnazijskega šolskega slugo; na desno od veže sta bili dve učilnici ljudske šole. V stranskem traktu v današnji Detelovi ulici sta bili v pritličju še dve učilnici ljudske šole. V prvem nadstropju čelnega in stranskega trakta je bilo pet učilnic, konferenčna soba, soba za naravoslovni kabinet in ena predsoba. V drugem nadstropju čelnega in stranskega trakta so bile tri učilnice, risalnica, knjižnica, fizikalni kabinet s predsobo. Tako je v tistem času gimnazija imela osem učilnic. To je zaenkrat zadoščalo, dokler ni bilo paralelk. Za

gimnazijskim poslopjem je imela gimnazija svojo drvarnico. Ljudska šola je prav tako imela svojo drvarnico, svojega kurjača peči in svojega šolskega slugo.

Med spremembami tega časa, ki so jih občutili novomeški dijaki kot boleč poseg v žep in kot oviro v izobraževanju, je omeniti zvišanje šolnine. Ministrstvo za uk in bogočastje jo je z odlokom št. 22255 z dne 15. novembra 1884 zvišalo za nižje razrede na letnih 20 goldinarjev, za višje pa na letnih 24 goldinarjev. Ta odlok je stopil v veljavo s šolskim letom 1885/6.

Druga sprememba v razdobju pa je bila z zadovoljstvom sprejeta med dijaki in med profesorji. Izmenjalo se je vodstvo naše gimnazije. Namesto nepriljubljenega in slovenski narodni stvari nenaklonjenega, če ne celo sovražnega Johanna Fischerja, je 27. sept. 1885 prevzel ravnateljske posle zavoda prof. Andrej Senekovič. Z njim se prične vrsta novomeških gimnazijskih ravnateljev, ki so bili vsi po rodu Slovenci in so slovensko tudi čutili in narodni stvari pomagali, kolikor so le mogli v takratnih razmerah. Pouk v nižjih razredih je bil ob prihodu novega ravnatelja razen pri grščini in nemščini že povsem s slovenskim učnim jezikom. V višjih razredih od V.—VIII. pa je še vedno bila nemščina učni jezik, kakor je razvidno iz petletnega poročila, datiranega 18. oktobra 1885 in zavedenega v delovnik pod št. 323 z dne 20. oktobra 1885.

Pojavila pa se je zahteva, da se tudi v višjih razredih poučujeta latinščina in zgodovina v slovenskem jeziku. O tej zadevi je razpravljal tudi kranjski deželni svet na svoji seji 9. aprila 1885 in oblasti so naročile ravnateljem, naj vprašajo za mnenje profesorske zbornice in se z njimi posvetujejo, o vsem pa poročajo v Ljubljano. (Dopis deželnega šolskega sveta št. 613 z dne 27. aprila 1885.)

Takratne oblasti pa niso nič rade videle, da so se profesorji tako politično udejstvovali, kar je razvidno iz dopisa deželnega šolskega sveta št. 325 z dne 5. julija 1885, v katerem piše, da se morajo profesorji držati stran od političnih manifestacij in delovanja, posebno pa v nacionalnih organizacijah, ker to ne vpliva dobro na vzgojno delo v šoli, kakor tudi ne na druge meščane. Zato se profesorji ne smejo udeleževati političnih bojov in agitacije. Ta dopis se je oslanjal na predpise ministrskega odloka št. 707 z dne 28. junija 1885, v katerem je posvarilo profesorje pred političnim udejstvovanjem in več ali manj zahtevalo, da morajo ostati apolitični. Ponovno prepoved je izdal deželni šolski svet z odlokom št. 7 z dne 8. junija 1887, da profesorji ne smejo sodelovati ne v politični agitaciji ne z govorom ne s pisanjem v časopisih.

Ker je bilo ravnanje prof. Gustava Stangerja v nasprotju z zgornjimi smernicami, je deželni šolski svet z dopisom št. 1512 z dne 29. avgusta 1885 zahteval od ravnatelja, da poroča o delovanju tega profesorja, o katerem je šel upravičen glas, da sovražno in nepravilno ravna z dijaki. Kaj je ravnateljstvo poročalo, ni mogoče reči, ker v arhivu ni nobenega pričevanja. Vsekakor pa lahko domnevamo, da ni bilo ugodno zanj, ker so oblasti Stangerja čez dve leti premestile. Imenovale so ga za deželnega šolskega nadzornika na Dunaju.

Komaj je ravnatelj Andrej Senekovič prevzel svoje posle, se je lotil urejevanja zavoda. Najprej je hotel izboljšati stanje v risalnici, ki je tedaj imela samo 36 sedežev, učencev pa je bilo v I. razredu 48. Manjkajoče stole so morali za učence donášati iz konferenčne sobe. Tudi tistih 36 stolov ni ustrezalo svojemu namenu, ker sedeži niso bili pomični. Zato je šef deželne sanitete dr. Keesbacher opozoril ravnatelja Senekoviča, naj poskrbi, da bodo učenci dobili ustrezne stole. Ker pa je po prejšnjem ravnatelju Fischerju ostalo 128,65 goldi-

narjev dolga, letna dotacija za režijske stroške pa je bila majhna, se je ravnatelj odločil in zaprosil za dovoljenje, da sme kupiti vsaj 12 stolov za risalnico. Predlagal pa je, da bi bili v risalnici potrebni taki stoli, katerim bi se sedeži lahko zvišali ali znižali; sedeži bi morali biti na vijakih. (Gimnazijski dopis št. 357 z dne 5. novembra 1885).

Naslednje leto je imel ravnatelj polno skrbi zaradi stranišč. Dr. Keesbacher je v svojem sanitetnem poročilu pogrjal zavod tudi zaradi slabo zgrajenih gimnazijskih stranišč. Posledica tega je bila, da je po vsem poslopju neprijetno smrdelo. Prav tako ni ustrezalo telovadišče za gimnazijskim poslopjem, ker je bilo majhno, vlažno in brez sonca. Ravnatelj Senekovič se je izgovarjal v dopisu št. 6 z dne 11. januarja 1886 in obljubil, da bo kljub težavi, ki jo ima zavod z vodo — takrat Novo mesto še ni imelo vodovoda — poskrbel, da bodo stranišča izboljšana, zaprosil pa je deželni svet, da mu odobri predvidene stroške 4244,5 goldinarjev. Oblast je privolila v to načelno, znižala pa je stroške na 3899,38 goldinarjev. Od tega je šlo iz šolskega fonda 3119,50 goldinarjev, gimnazija pa je morala prispevati 779,88 goldinarjev.

Takratne avstrijske politične in šolske oblasti so se bale vsakršnih dijaških organizacij in združevanj. Zato so v določenih časovnih presledkih izšli posebni odloki, ki so dijakom prepovedali združevanja in dijaške organizacije. Celo počitniška zveza jim je bila prepovedana, kar je razvidno iz odloka ministrstva za uk in bogočastje št. 1389 z dne 14. marca 1886, ki ga je ravnateljstvu gimnazije posredoval deželni šolski svet z dopisom št. 612 z dne 5. aprila 1886.

Kmalu za tem odlokom so novomeški dijaki dobili nova disciplinska pravila, katerih osnutek je izdalo ministrstvo z odlokom št. 2111 z dne 30. oktobra 1885. O njih so razpravljali novomeški profesorji na izredni konferenci 28. junija 1886, pričela pa so veljati s šolskim letom 1887/8.

Odkar so s šolskim letom 1874/5 uvedli pouk neobvezne telovadbe na naši gimnaziji, so dijaki telovadili na gimnazijskem dvorišču. To pa je bilo tesno, vlažno in brez sonca. Tudi potrebno orodje, kolikor so ga takrat uporabljali, je bilo kar na dvorišču. Na to dvorišče in majhen vrt zraven so mejili trije sosedje: gimnazija, Krištofova vdova in Ogorevc. Doslej ni bilo slišati o kakšnih sporih med gimnazijo in sosedoma. Iz gimnazijskega spisa št. 150 z dne 2. junija 1888 pa je razbrati, da je prišlo do lastninskega spora med gimnazijo in sosedo gospo Krištof Marijo, in med Ogorevcem in Reichom. Ta spor o lastništvu in uporabi dvorišča za gimnazijskim poslopjem se je vlekel tja do 1891. leta in ga je končal šele Senekovičev naslednik dr. Fran Detela. Iz katastrskega izvlečka s skico, ki je priložen v spisu št. 199 z dne 19. julija 1888 je razvidno, da je lastnica dvorišča Marija Krištof. V zemljiški knjigi pa ni bilo zapisano, da bi gimnazija imela pravico do uporabe dela tega dvorišča. Vse živeče priče, predvsem pa vdova po bivšem gimn. šolskem slugi Petrom Zupančičem, Marija Zupančič, kakor tudi bivši ravnatelj p. Bernard Vovk, ki je poučeval na gimnaziji od 1851 do 1884 in bil ravnatelj od 1857 do 1867 so povedale, da je gimnazija že dolgo let uporabljala to dvorišče za smetišče in za skladišče lesa, kajti šolski sluga Peter Zupančič je bil mizar. Podobno izjavo je dal tudi prejšnji ravnatelj J. Fischer.

Finančna prokuratura, ki je tudi imela besedo v tem sporu, je z dopisom št. 4052 z dne 21. julija 1888 ta spor tako razsodila: za lastninske pravice do tega dvorišča se nima smisla pričkati, zato naj gimnazija ne zahteva lastninskih pravic. Druga stvar pa je uporaba tega dvorišča, posebno prostora za odlaganje

smeti. Ker je gimnazija ta svet za te namene že toliko let uporabljala, ga sme uporabljati še dalje, v kolikor ne bi bilo iz zdravstvenih razlogov treba opustiti odlaganje smeti na tem dvorišču. Stvar pa s to odločbo še ni bila rešena, kajti ravnatelj Senekovič se je ponovno obrnil na finančno prokuraturo v Ljubljani z dopisom št. 181 z dne 6. julija 1889, nakar mu je Ljubljana odgovorila s svojim dopisom št. 4657 z dne 10. julija 1889, v katerem je ponovno poudarila, da ima gimnazija užitninsko pravico do dela tega dvorišča. Toda Marija Krištof je še dalje izpodbijala gimnaziji užitninsko pravico, kar se vidi iz gimnazijskega spisa št. 115 z dne 8. aprila 1890.

Nazadnje so vso to nevšečno zadevo rešili tako, da je Marija Krištof odstopila gimnaziji del tega spornega sveta in da so nato postavili med eno in drugo lastnino mejni zid. Ker pa so se dela na tem zidu zavlačevala, je Marija Krištof 7. oktobra 1891 pisala ravnatelju dr. Deteli, naj pospeši vso stvar. Detela je odgovoril z dopisom št. 426 z dne 16. oktobra 1891 in poslej ni več sledu o tej zadevi v gimnazijskem arhivu. Podoba je, da so jo uredili.

Gimnazija, boljše njeni dijaki, so pri vsem tem le imeli korist. Zadeva z dvoriščem je prisilila gimnazijsko ravnateljstvo, da se je pobrigalo za primeren prostor za pouk neobvezne telovadbe. V poletnih mesecih so dijaki lahko imeli telovadbo na gimnazijskem dvorišču, ne pa pozimi. Zato se je ravnateljstvo odločilo in pisalo Dolenjskemu Sokolu 30. aprila 1888 ter ga naprosilo, da dovoli gimnaziji uporabljati sokolsko telovadnico. Sokol je na ta dopis odgovoril z dopisom 7. junija 1888, v katerem je zapisal, da daje na voljo gimnaziji svojo telovadnico za mesečno najemnino 5 goldinarjev, na leto bi zneslo to 60 goldinarjev, ki jo gimnazija lahko plačuje po svoji preudarnosti v obrokih ali pa vse skupaj. Sokol se za to najemnino obvezuje telovadnico čistiti v svoji režiji, ne bo pa dajal ne kurjave ne svečave. Sokol bo odkazal gimnaziji prikladen prostor za drva blizu telovadnice. Dalje Sokol izrecno prepušča gimnaziji v uporabo vse svoje »telovadne aparate« razen dveh blazin za skakanje. Gimnazija naj si zato omisli svoje blazine.

Spričo tega je ravnatelj gimnazije zahteval večjo dotacijo za pouk telovadbe. Zahteval je 280 goldinarjev, ki naj se izplačajo v dveh obrokih. Končno se je ravnatelj Senekovič pogodil z Dolenjskim Sokolom tako, da bo gimnazija plačevala najemnine le 50 goldinarjev letno ob svoji kurjavi in svečavi in blazinah. Telovadno orodje pa bo rabila od Sokola. Obvezala pa se je, da bo vsako okvaro le-tega poplačala po predhodnem komisijskem ogledu, kakor je razbrati iz gimnazijskega spisa št. 206 z dne 29. VII. 1888.

Prva sokolska in hkrati gimnazijska telovadnica pa je bila v nekdanji cerkvi kapucinskega samostana na današnjem Novem trgu. Danes so v tej stavbi skladišča »Roga«, pred tem pa je bila tu orodjarna novomeškega gasilskega društva. Ko so kapucinski samostan ukinili 2. julija 1786 — zidati pa so ga pričeli leta 1658 in ga dozidali leta 1672 — so vse prostore porabili za razne namene. Cerkev so malo predelali in v nji naredili vojaško skladišče.

Ker je dvorišče za gimnazijsko stavbo postalo pretesno, odkar so postavili na njem mejni zid, dijakom ni moglo več služiti za telovadišče. Zato je bilo ravnateljstvo prisiljeno preskrbeti nov prikladen prostor. Obrnilo se je z dopisom 15. novembra 1890 na vojaško poveljstvo v Novem mestu in ga zaprosilo za dovoljenje, da sme uporabljati vojaško vežbališče (eksercirni prostor) kot svoje telovadišče. Komanda Novega mesta je gimnaziji ustregla z dopisom št. 10397 z dne 6. decembra 1890 in do preklica dovolila uporabljati ta prostor

pri vojašnici. Ta pa je bila v poslopju sedanjega občinskega in okrožnega sodišča, ki je bilo tedaj še samo enonadtropno. Tako so dijaki prišli do boljših prostorov za pouk neobvezne telovadbe v zimskem in letnem času.

Nemški pritisk in z njim zvezano raznarodovanje po šolah ni nič popustil, kar dokazuje prepoved dveh v izrazito narodnem duhu pisanih knjig. Ministrstvo za uk in bogočastje je z odlokom št. 232 z dne 8. marca 1890 prepovedalo in ukazalo odstraniti iz dijaških knjižnic »Tisočletnica Metodova« (Lj., 1885) in knjigo »Valentin Vodnik, prvi slovenski pesnik« (Lj., 1889), ker sta se oblastem zdeli kvarni in neprimerni za mladino.

Novomeški dijaki so na to prepoved po svoje odgovorili, brž ko se jim je pokazala prilika. Novomeškega okrajnega glavarja R. v. Schwarza dijaki naše gimnazije niso marali. Ko so dijaki in glavar trčili skupaj v znani novomeški gostilni »Pri soncu« (Zur Sonne) 17. septembra 1891, so se mu rogali in se do njega vedli nespodobno. Okrajni glavar se je čutil užaljenega, zato je dijake ovadil deželnemu prezidiju z dopisom št. 47/pr z dne 19. IX. 1891. Deželno predsedstvo je takoj ukazalo ravnatelju dr. Franu Deteli z dopisom št. 2457/pr 22. septembra 1891, naj vso zadevo razišče in poroča v Ljubljano. Preiskava je ugotovila, da so to bili dijaki: Emil Papež, VIII., doma iz Krškega, Franc Šumer, VII., doma iz Št. Vida na Štajerskem, Jože Hude, VI., doma iz Mirne peči. Vsi trije so bili sodno kaznovani. Šumer je dobil 5 dni zapora, Papež in Hude pa po 2 dni.

Komaj se je pozabila ta stvar, že so bili naši dijaki osumljeni, da so poškodovali slavalok, ki so ga postavili v čast ljubljanskemu škofu dr. Jakobu Missii, ko je prišel v Novo mesto birmat 29. junija 1892. Že 30. junija 1892 je deželni predsednik poslal ravnatelju gimnazije brzojavko, naj zadevo takoj razišče in poroča. Tudi okrajni glavar je isto zahteval od dr. Detele. Preiskava je ugotovila, da osumljeni dijaki Jaklič Jože, VIII. iz Dobropolja, Kragelj Anton, VIII., iz Marijine vasi, Zabukovšek Ivan, VII., iz Ponikve na Štajerskem, Šumer Franc, VII., iz Št. Vida na Štajerskem niso sodelovali pri poškodbi slavaloka.

Novica o poškodovanju slavaloka se je hitro raznesla. O tem dogodku je pisala tudi graška »Tagespost« v št. 195 z dne 15. VII. 1892 v članku »Škof dr. Missia v Novem mestu«. V njem člankar pravi, da so se doslej v Novem mestu našli ljudje, ki so krotili radikalne elemente v njem. Odkar pa so zmagali »mladi«, se je položaj spremenil. Ti mladi že v šoli vzgajajo mladino v fanatični partijnosti in nacionalni nestrpnosti proti nemštvu. To se je pokazalo lani, ko so dijaki v hotelu »Pri soncu« izzivali okrajnega glavarja R. v. Schwarza, ga zasmehovali in se mu rogali. Letos pa so se taki ljudje spravili nad škofa, ki je imel birmovanje v Novem mestu. Ker je škof dr. Missia v šoli spraševal dijake v nemščini, je to pri dijakih izzvalo nacionalno ogorčenje, pa so mu zato poškodovali slavalok. Ker je sum za to dejanje padel na dijake, so hoteli vso stvar zakriti in so zato raje dobili nekega kmečkega fanta, ki je nase prevzel vso krivdo za to poškodbo slavaloka. Vendar to še ne pomeni, da dijaki niso bili pravi krivci teh poškodb. Preiskava je že ugotovila prave krivce, ki ne bodo ušli kazni.

Glavni krivec, da je gimnazijska mladina postala tako nacionalno nestrpna, pa je gotovo prejšnji ravnatelj Senekovič, ki je dajal dijakom potuho, kadar je šlo za slovenske narodne stvari. Sedanje ravnateljstvo si prizadeva to popraviti, a so korenine tega zla že pogloboke, da bi se dale izdreti.

Ravnatelj dr. Detela je na ta članek »Tagesposte« poslal dopis št. 295 z dne 20. VII. 1892, v katerem je odločno ugovarjal proti takemu pisanju »Tagesposte«. Detela v svojem dopisu pravi, da dr. Missia v šoli ni spraševal nemško, ampak slovensko, da so bili dijaki po krivici osumljeni poškodbe slavaloka, da »Tagespost« laže, da so vso zadevo hoteli potlačiti, da je skratka vse njeno pisanje izvito iz trte in zlonamerno.

* * *

Pri uvajanju slovenščine kot učnega jezika v višje razrede je bilo treba premagati objektivne težave. Te pa so bile tudi v pomanjkanju ustreznih slovenskih učbenikov. Ko se je sprožil govor o tem, da bi se v V. razredu uvedla slovenščina kot učni jezik za verouk, latinščino, matematiko in prirodoslovje, je deželni zbor kranjski na svoji seji 14. februarja 1895 sklenil:

1. da se pri deželnem šolskem svetu neutegoma in z vso energijo stori potrebne korake, da se po mogočnosti že z bodočim šolskim letom 1896/7 na gimnaziji v Ljubljani in v Novem mestu vpelje v V. razred slovenski učni jezik za verouk, latinščino, matematiko in naravoslovje;

2. Da se takoj stopi v dogovor z gospodi profesorji, ki so usposobljeni za spisovanje učnih knjig za gornje štiri predmete, da se lotijo spisovanja teh knjig za nagrado, ki se ima dogovoriti.

Mesec dni zatem je kranjski deželni odbor sporočil te sklepe ravnatelju dr. Detelu z dopisom št. 2816 z dne 14. IV. 1896. Na naši gimnaziji se je javilo nekaj profesorjev, ki so bili pripravljeni spisati potrebne učbenike. Tako je profesor Fajdiga rekel, da bi sestavil učbenik za pouk aritmetike in geometrije za V. in VI. razred. Tudi profesor dr. J. Marinko je bil pripravljen spisati potrebni učbenik za pouk verouka v V. in VI. razredu. Za spisanje učbenika za pouk latinščine v V. in VI. razredu so se ponudili profesorji Ivan Polanec, Luka Pintar in Martin Petelin. Ravnatelj Detela je predlagal, da bi se bilo treba lotiti sestave prepotrebne latinsko-slovenskega slovarja za vse tiste klasike, ki se bero v gimnaziji. Prof. Fajdiga je predlagal, da bi bilo treba takoj sestaviti učbenik ne samo za V. in VI. razred za pouk aritmetike in geometrije, marveč za vse višje razrede hkrati. Za sestavo učbenika za pouk naravoslovja se ni javil nihče. (Dopis gimnazije deželnemu šolskemu svetu št. 115 z dne 10. IV. 1895).

Deželni šolski svet pa ni bil nič kaj pri volji, da se uvede slovenščina kot učni jezik v V. in VI. razredu za omenjene predmete, kar se razbere iz njegovega dopisa št. 1265 z dne 5. oktobra 1895, ki ga je poslal ravnateljstvu v Novo mesto. V njem med drugim piše, da bo spredaj omenjeni predlog težko izvesti, ker ni potrebnih učbenikov, da je uvajanje slovenščine kot učnega jezika novotarija, ki bo kvarno vplivala na znanstveno raven pouka v višjih razredih.

Novomeško gimnazijo pa so razen učbenikov in uvedbe slovenščine kot učnega jezika za nekatere predmete v V. in VI. razredu trle še druge težave in skrbi. Ko se je ravnateljstvo pogodilo z Dolenjskim Sokolom za uporabo sokolske telovadnice, je bil problem telovadbe rešen le za nekaj časa, dejansko do konca meseca maja 1895, ko se je stekla najemna pogodba med Sokolom in mestno občino, ki mu je dala v najem prostore v bivšem kapucinskem samostanu. Novomeška občina se je odločila, da bo ta prostor na novo uredila, izboljšala in takega dala ponovno v najem gimnaziji za višjo najemnino, 200 golinarjev na leto.

Res so ta prostor preuredili tako, da je bil dolg 18 m, visok 6 m, širok pa 9 m. Dali so nova tla, uredili okna, naredili vrata, poskrbeli za garderobo. Ravnatelju dr. Detelu se je zdela nova najemnina previsoka, saj je prej gimnazija plačala Sokolu samo 50 goldinarjev letno, zato je ugovarjal. Iskal je drugo rešitev. Povprašal je lastnika gradu Kamen v Kandiji g. Rosino, ali bi bil voljan odstopiti gimnaziji šupo za vozove za pet let brezplačno, če bi gimnazija v nji uredila tla, okna, vrata, luč itd. Detela je računal, da bodo vsa dela stala 781 goldinarjev. Ravnatelj Detela je mimo tega prostora imel v mislih še dve pritlični sobi v stari vojašnici, ki bi ju dal preurediti v telovadnico. Ti sobi sta bili dolgi 7 m, široki 8 m, visoki 4 m. Preureditev bi stala 150 goldinarjev. Ni pa vedel, koliko bi znašala najemnina za ti dve sobi.

Podoba je, da je Detela opustil misel na preureditev Rosinove šupe in dveh sob v vojašnici v telovadnico, pa se je raje spustil v pogajanja z občino, da bi mu znižala najemnino. Po daljšem dopisovanju gimnazijskega ravnateljstva z novomeško mestno občino in z deželnim šolskim svetom v Ljubljani, so se sporazumeli:

Mestna občina da gimnaziji v najem preurejeno telovadnico za letno najemnino 150 goldinarjev. Gimnazija pa sme brezplačno uporabljati telovadno orodje in poskrbi na svoje stroške za kurjavo in svečavo. (Dopis dež. šol. sveta št. 1481 z dne 3. VI. 1896.) Tako je poslej gimnazijo stala neobvezna telovadba vsako leto: najemnina 150 goldinarjev; kurjava 15 goldinarjev; svečava 10 goldinarjev; skupaj 175 goldinarjev. Honorar za telovadnega učitelja pa je znašal vsako leto 216 goldinarjev.

Usoda nekdanjega kapucinskega samostana je po njegovi ukinitvi (2. julija 1786) bila taka: lastnik vsega poslopja je postal najprej verski sklad; od tega ga je kupil vojaški erar, ki ga je preuredil v skladišče. Od njega je kupila poslopje mestna občina 1893. leta in v enem njegovem delu uredila poštno prostore, drugi del pa preuredila za potrebe davkarije. Leta 1887 pa je srednji del bivšega samostana — to je bila cerkev — občina dala v najem za letnih 70 goldinarjev Dolenjskemu Sokolu. Le-ta je ta prostor preuredil v svojo zasilno telovadnico, ki pa ni imela ne pravih vrat, ne oken, tla pa so bila nevarna za hojo. To zasilno telovadnico je Dolenjski Sokol dal v podnajem gimnaziji za letno najemnino 50 goldinarjev. (Po občinskem dopisu št. 342. z dne 28. III. 1896.)

Druga nadloga, ki je trla ta čas našo gimnazijo, je bila stiska za učilnice v gimnazijski stavbi. Že nekaj let sem je število učencev na gimnaziji naraščalo. Po potresu v Ljubljani pa se je več dijakov zateklo tudi v Novo mesto in se vpisalo na gimnazijo. V pritličnih učilnicah v gimnazijskem posloppju je še vedno gostočila ljudska šola. Da bi za silo rešili to stisko, je ravnatelj dr. Detela že leta 1893 zaprosil frančiškanski samostan, da odstopi eno prazno sobo, v katero bi gimnazija dala svojo profesorsko knjižnico. Ko je gvardian bil proti taki rešitvi, je dr. Detela sporočil, da bo moral vzeti ljudski šoli eno učilnico. (Gimnazijski dopis št. 102 z dne 1. III. 1893.- Do tega takrat še ni prišlo. S šolskim letom 1895/6 pa je naša gimnazija dobila prvič, kar so jo ustanovili, tudi paralelko, ki jo je odobrilo naučno ministrstvo z odlokom št. 23927 z dne 31. X. 1895.

Ravnatelj dr. Detela je dobil za to paralelko prostor v Domu društva rokodelskih pomočnikov v Novem mestu. Danes je to Sindikalni dom. Najeta učilnica je bila dolga 6,5 m, široka 5,6 m, visoka 3,4 m. Imela je predsobo skoraj enake velikosti. Gimnazija je morala plačati letno 250 goldinarjev najemnine,

plačljivih v 4 obrokih vnaprej. Deželni šolski svet je odobril ta dogovor z dopisom št. 2882 z dne 10. novembra 1895.

Za 150-letnico življenja in dela, ki jo je naš zavod slavil 18. novembra 1896 s slavnostno akademijo, se je ravnateljstvo lahko s ponosom ozrlo na prehojeno pot. Kljub težavam, denarnim in drugim, se je gimnazija uveljavila v splošnem kulturnem življenju Dolenjske v taki polnosti in meri, da so ji to morali priznati tudi njeni nasprotniki. V spomin na ta jubilej je novomeški občinski odbor sklenil na svoji seji 4. novembra 1896, da ustanovi jubilejno dijaško štipendijo v višini 50 goldinarjev na leto. Podeljevala jo je novomeška občina revnim dijakom slovenske narodnosti, po rodu Novomeščanom, če pa teh ni bilo, pa so jo lahko dobili revni in prizadevni učenci novomeškega okraja ali pa z ozemlja Kranjske.

Prav za jubilejno leto je naša gimnazija dobila odpoved uporabe igrišča pri vojašnici (sedanjem okrožnem sodišču). Ravnatelj dr. Detela se je zato obrnil na novomeško občino s prošnjo, da dovoli gimnaziji uporabljati prostor na Loki ob Krki za mladinske igre, ki jih gimnazijski arhivski viri omenjajo prvič v šolskem letu 1893/4. Občina je gimnaziji ugodila z dopisom št. 69 z dne 28. januarja 1897.

Že več let je med novomeškimi dijaki in mestnimi stražniki vladalo tiho, a pristrčno sovraštvo, ki se je kazalo v tem, da so se stražniki pogosto znašali nad dijake, kadar koli so jih zalotili na cesti po hori legalis. Ta pa je bila v tistih časih od novembra do marca ob 8. uri zvečer, aprila, septembra in oktobra ob 9 uri, maja, junija, julija in avgusta pa ob 10. uri zvečer. Stražniki so pridno ovajali dijake ravnateljstvu, pa najsi so bili v gostilnah ali pa ne. Ravnatelju dr. Detelu se je zdela ta prizadevnost stražnikov malo pretirana. Zato je že leta 1897 o tej zadevi govoril s takratnim novomeškim županom dr. Šegulo, naj mestne stražnike malo posvari, da ne bodo tako vneto zasledovali in ovajali dijakov. Toda vse kaže, da ravnateljeve besede niso dosti zalegle, kajti že januarja 1898 so mestni stražniki spet ovadili dijake, da so v noči od 3. na 4. januar 1898 razsajali po mestu. Ravnateljstvo je moralo po uradni dolžnosti vse take ovadbe raziskati in učence kaznovati, kar se je upiralo ravnatelju in profesor-skemu zboru, posebno še zato, ker so take kazni imele to posledico, da so nekateri dijaki izgubili štipendijo. Zato je ravnatelj z dopisom št. 17 z dne 5. I. 1898 opozoril župana dr. Šegulo, naj se vendar spomni svoje obljube, ki jo je dal 1897. leta, da bo malo krotil mestne stražnike v njihovi stražniški gorečnosti, kajti sam župan lahko sprevidi, da od takšnega postopanja in odnosa do gimnazijske mladine nič ne pridobita ne občina, še manj pa zavod, ki spričo takega ravnanja samo izgublja na ugledu, staršem pa povzroča nepotrebne skrbi.

Ob 50-letnem jubileju vladanja cesarja Franca Jožefa I. je novomeški mestni odbor na svoji seji 5. maja 1898 sklenil, da ustanovi dve štipendiji v višini 50 goldinarjev na leto. Podeljevati jo ima pravico občinski odbor dvema revnima in pridnima slovenskima dijakoma na novomeški gimnaziji. Prednost imajo rojeni Novomeščani, zatem pa tudi drugi učenci iz novomeškega okraja in tisti, ki so rojeni na Kranjskem. Štipendije izplačuje mestna blagajna iz letnih občinskih dohodkov, in to 2. decembra za prvo, in 2. maja za drugo polletje. (Dopis mestne občine št. 1174 z dne 23. X. 1898.) Prva dijaka, ki sta dobila to štipendijo, sta bila Franc Stopar iz VI. razreda in Jakob Mikolič iz II. razreda.

Spremembe v gospodarstvu stare Avstrije so pripomogle, da je postajalo življenje srednješolskih profesorjev dokaj utesnjeno. Njihove plače so komaj zadostale za sproti. Zato je postalo nujno, da so jih spremenili. Res je 19. septembra 1898 izšel zakon, da se bodo zvišale plače profesorjem s 1. oktobrom 1898. Iz odloka deželnega predsedstva Kranjske št. 4676 z dne 27. IX. 1898 je razvidno, da so novomeški profesorji imeli po 1400 goldinarjev plače; povišice (quinquenien) so se sukale od 200 do 1300 goldinarjev; funkcijski dodatek 500 goldinarjev je imel samo ravnatelj. Tako so celotni prejemki znašali: ravnatelj dr. Detela 2900 goldinarjev, prof. Iv. Polanec 2700 goldinarjev; An. Artel 2400 goldinarjev; L. Koprivšek 2400 goldinarjev; J. Marinko 1800 goldinarjev; Ig. Fajdiga 1800 goldinarjev; F. Jeraj 1600 goldinarjev; dr. K. Pamer 1600 goldinarjev; H. Skopal 1400 goldinarjev; Al. Virbnik 1400 goldinarjev; M. Markič 1400 goldinarjev, dr. R. Ager 1400 goldinarjev; suplenti so pred tem imeli komaj po 700 goldinarjev plače.

V gimnazijskem arhivu se pogosto naleti na tožbo ravnatelja, da zavod ne gre v korak s higienskimi predpisi in potrebami, posebno ne kar se tiče sanitarij, ker se število učencev skoraj vsako leto poveča. Posebna preglavica novomeške gimnazije je bila preskrba z vodo, zlasti v straniščih. Sanitarni inšpektor dr. Keesbacher je večkrat poročal, da higienske razmere ne ustrezajo, da po vsem poslopju zaudarja iz stranišč. Omenjeno je že bilo, da so stranišča popravili, vendar veliko ni zaleglo, ker je gimnaziji manjkala vodovodna napeljava. Novo mesto samo je takrat (do 1902) še ni imelo. Ko pa so pričeli govoriti o tem, da bo tudi Novo mesto dobilo svoj vodovod, je ravnateljstvo dobilo od deželnega šolskega sveta iz Ljubljane dopis št. 373 z dne 16. II. 1900, v katerem se prvič omenja vodovodno napeljavo v gimnazijskem poslopju.

Misel, napeljati vodovod v gimnazijsko poslopje, je ostala živa skozi vse leto 1901. Dejansko pa se je ta stvar pričela reševati šele z letom 1901. Ravnatelj dr. Detela se je obrnil tudi na mestno občino s prošnjo, da bi kaj prispevala k stroškom. Mestni odborniki so bili pripravljeni prispevati 200 kron, a s pogojem, da v gimnazijski stavbi dobi prostor tudi ljudska šola, za katero naj bi se namestila školjka s pipo in pisoarji s tekočo vodo. Za to bi bilo 50 kron stroškov.

Gimnazija bi potrebovala 8 školjk, in sicer: v ravnateljevi pisarni, na vsakem hodniku, v konferenčni sobi, v prirodopisnem kabinetu in v risalnici. Vsa stranišča bi morala biti na splakovanje. Stroškov je bilo predvidenih za 2388 kron; če se od tega zneska odbije 200 kron, ki bi jih dala občina, ostane znesek 2188 kron. (Gimnazijski dopis št. 647 z dne 24. X. 1901.)

Ko je ravnatelj dr. Detela dobil od deželnega šolskega sveta dopis št. 225 z dne 15. II. 1902, da se strinja s tem, da gimnazija dobi vodovod, so ga še v istem letu napeljali. Le vprašanje stranišč ni bilo še dokončno rešeno.

Vzdrževanje gimnazijskega poslopja je zahtevalo vsako leto veliko vsoto v gimnazijskem proračunu, ki je država ni vselej v celoti pokrila. Zato so se ti izdatki prenašali iz enega leta v drugo in so včasih narasli do take višine, da je ravnatelj moral zaprositi za izredno dotacijo. Ta boj za denar se je pričel že takoj po nadzidavi stranskega trakta gimnazijskega poslopja (1871). Ko se je pričelo večati število dijakov, so bile okvare hujše in vse bolj pogoste, higienske razmere pa se bistveno niso izboljšale. Vsakokrat, kadar je kdo našo

gimnazijo nadzoroval, ga je ravnatelj popeljal po učilnicah, hodnikih in tudi straniščih, ker je hotel pokazati, kakšne so dejanske razmere na zavodu.

Vsi so si bili edini v tem, da je poslopje zastarelo, da so učilnice temne in tesne, hodniki še bolj neprimerni, predvsem pa, da ne bo dolgo ustrezalo naraščajočemu številu dijakov. Vendar pa tja do konca stoletja nihče ni izrecno načel vprašanja zidanja novega gimnazijskega poslopja. Šele po letu 1900 se pojavijo prve zahteve po novem poslopju. Iz gimnazijskega dopisa št. 99 z dne 7. II. 1901 pa je razvidno, da je ravnatelj dr. Detela predlagal zidavo nove zgradbe, ko je obračunaval stroške za popravilo hodnikov v I. in II. nadstropju. Tedaj je menil, da bi se sedanje gimnazijsko poslopje po zgraditvi novega lahko preuredilo za potrebe novomeške ljudske šole, ki takrat dejansko ni imela svojih učnih prostorov, marveč je bila gostač v gimnaziji, nekaj razredov pa je imelo pouk v prostorih Narodnega doma (po novomeško v Čitalnici).

Misel na zidavo novega gimnazijskega poslopja poslej ni več zamrla. Že januarja leta 1902 so jo ponovno povzeli, do konca leta 1903 pa se je namnožilo že več referatov, ki so govorili o potrebi nove stavbe. Ti referati so dobili v spisih posebne številke.

Stvar pa le ni šla tako gladko izpod rok. Niso se še odločili, ali naj res postavijo novo poslopje ali bi kazalo sedanje razširiti in izboljšati. Iz dopisa, ki ga je poslalo novomeško okrajno glavarstvo pod št. 24956 z dne 10. novembra 1905, je razvidno, da je bila sklicana v pisarni gimnazijskega ravnateljstva za 22. november 1905 ob 10. uri seja, na kateri so razpravljali o razširitvi in dozidavi starega gimnazijskega poslopja, ker ni več ustrezalo potrebam čedalje večjega števila učencev. Kako so se odločili in kaj so sklenili, iz gimn. arhiva ni razvidno. Toda ravnatelj je že z dopisom št. 47 z dne 26. januarja 1906 zahteval od deželnega šolskega sveta 900 kron dotacije za najnujnejša popravila za tekoče leto. V njem je opozoril, da so žlebovi odpovedali, da povsod zamaka, da so tla v konferenčni sobi prhla, mize preperele, da je v fizikalnem kabinetu treba strop podpreti, ker grozi, da se bo vdrl.

Podoba je, da so se zganili v Ljubljani in na Dunaju. Govorice o potrebi novega poslopja so se širile. Že so določili tudi svet, kjer naj bi stalo novo gimnazijsko poslopje. Ministrstvo za uk in bogočastje je z odkokom št. 47477 z dne 7. decembra 1906 odredilo, da se mora ministrski tajnik dr. Friedrich Ed. Eltz na kraju samem prepričati, kaj je na stvari in ali nova lokacija ustreza in podobno. Okrajno glavarstvo pa je s posebnim dopisom št. 31058 z dne 13. decembra 1906 naročilo občini, da mora v vsem iti na roko dr. F. Eltzu.

Za vzdrževanje gimnazijskega poslopja in za druge stroške je ravnateljstvo dobilo pavšalno vsoto za režijske stroške. Denar so oblasti nakazovale vsako četrtletje (po kvartalih), ravnatelj pa je moral ob koncu leta podati zelo podroben pismen obračun o vseh prejemkih in izdatkih. Sprva so bili primanjkljaji majhni, 30–45 goldinarjev; toda že nekaj let pred 1900, posebno pa po tem letu so se zvišali tudi čez 285 kron. To pa je bilo ravnatelju neprijetno, ker je moral pri vsaki stvari stiskati. Posebno pogostne so ravnateljeve tožbe zaradi naraščanja stroškov v najeti telovadnici za okvarjeno telovadno orodje, kar vse je povzročalo prerekanje s Sokolom, ki je prav tako uporabljal isto telovadnico. Ravnateljstvo je zato nekajkrat prosilo lastnika telovadnice, mestno občino, naj vendar že naredi red. (Gimn. dopis št. 213 z dne 8. IV. 1902.)

Sitnosti so nastale tudi zaradi dijaške maše v frančiškanski cerkvi. Ker so k dijaški maši prihajali tudi drugi ljudje, predvsem kmetje, so nastala trenja

med dijaki in njimi, kje bo kdo stal oziroma sedel. Zato je ravnatelj z dopisom št. 31 z dne 10. januarja 1903 naprosil gvardiana frančiškanskega samostana p. Otokarja Aleša, naj odredi v cerkvi prostor za dijake, da bo lažja kontrola nad njimi. V spor se je vtaknil še novomeški prošt dr. Sebastian Elbert, ki je z dopisom št. 17 z dne 25. I. 1903 sporočil ravnatelju, da bo po vseh farah označil, kje naj zavzamejo prostore kmetje, kje pa dijaki.

Učenje na pamet ali memoriranje je bilo dolgo v navadi tudi na naši gimnaziji. Čim bolj pa so se pedagoška načela in teorije spopolnjevale, je prihajalo vse bolj do veljave učenje na podlagi razumevanja. Vendar pa je bilo še precej takih pravil, pa tudi odlomkov iz klasične in nemške književnosti, ki so se jih dijaki morali naučiti na pamet. Polagoma so se na naši gimnaziji uveljavili kar posebni ustaljeni kanoni, ki so predvidevali, katere verze ali pesmi se dijaki morajo naučiti na pamet. Razsodnejšim pedagogom se je zdelo to nevzdržno. Tudi ravnatelju Deteli se je zdelo, da se morajo učenci gimnazij le preveč verzov učiti na pamet. Za vsak razred posebej je bilo ustaljeno število pesmi pri vsakem jeziku, ki so se jih učenci morali naučiti. Da bi se omejilo število teh verzov, pesmi, na pametno mero, je ravnatelj Detela sporočil svoje mnenje o tej stvari deželnemu šolskemu svetu v Ljubljano z dopisom št. 284 z dne 13. maja 1904. V njem je navedel, da se morajo dijaki naučiti v šoli kar 6581 verzov, največ seveda v VII. in VIII. razredu. Od tega števila odpade na 2515 verzov na slovenščino, 2627 na nemščino, 934 na latinščino in 504 na grščino. Zato je predlagal, da se to število skrči na pametno mero.

Risalnica novomeške gimnazije je bila pomanjkljivo opremljena. Mize in stoli so bili že zdavnaj zastareli. To je ugotovil tudi novi inšpektor za risanje prof. Hermann Lukas. Na podlagi njegovega poročila ministrstvu za uk in bogočastje je le-to odobrilo novomeški gimnaziji 1950 kron za nakup novih stolov in miz. O tem je ravnatelj Detelo obvestil deželni šolski svet z dopisom št. ? z dne 27. maja 1905. Ravnatelj se je takoj obrnil na nekatera mizarska podjetja s prošnjo, naj mu pošljejo svoje ponudbe. Končno se je odločil in naročil z dopisom št. 339 z dne 8. VI. 1905 pri podjetju Emerich Robitsch v Gradcu, Schiesstattgasse 19, dvanajst dvosedežnih miz dimenzije 79 cm visoke, 155 cm dolge, 83 cm široke, in šest trosedežnih iste višine in širine, dolžine pa 230 cm. Podoba je, da so prišle te klopi na zavod še pred prihodom prof. risanja Josipa Germa.

Obisk novomeških gostiln je bil našim dijakom na splošno prepovedan. Le v nekatere gostilne pa so dijaki kljub prepovedi le smeli zahajati, posebno sedmošolci in osmošolci. Med take gostilne je sodila tudi Brunnerjeva. Ker pa zadnja leta tudi v to niso smeli dijaki, se je gostilničar Maks Brunner opogumil in zaprosil ravnateljstvo 15. oktobra 1905, da spet dovoli dijakom zadnjih dveh razredov obisk njegove gostilne. Ravnatelj je na to odgovoril z dopisom št. 658 z dne 24. X. 1905, v katerem sporoča, da dovoljuje sedmošolcem in osmošolcem obisk te gostilne, a le pod pogojem, da se dijaki ne bodo prekršili proti veljavnim disciplinskim pravilom in zaključuje: »Toda ako bi se dajala dijakom potuha, ako bi se godile nerednosti z natakarcami, prepuščali se dijakom posebni prostori, se nastavljalne straže, ki bi pazile, kdaj da pride kak profesor, in skušalo se z brezobzirnostjo zabraniti učiteljem obisk gostilnice, kakor se je že godilo, potem se bo zopet ponovila prepoved obiskovanja te gostilnice.«

Politični nazori takratnih novomeških profesorjev so bili precej različni. Bila sta dva tabora: narodno napredni ali liberalni in katoliški ali klerikalni.

Tudi dijaštvo se je v svetovnonazorskem pogledu razhajalo. Ni pa smelo imeti svojih društev oziroma organizacij. Kljub prepovedi pa so hoteli ustanoviti katoliško društvo. Za 7. julij 1906 je bil sklican sestanek v Gačnikovi gostilni. Med najbolj delavnimi je bil abiturient Anton Komlanec, ki je dijake navduševal. Dejal je, da bo na ta sestanek prišel tudi prof. dr. Vinko Šarabon, ker ga je Komlanec povabil. Za vse to je zvedel ravnatelj in sklical je posebno konferenco za 12. julij 1906. Na nji je ravnatelj vprašal dr. Šarabona, naj pove, kaj je imel na tem sestanku. Le-ta je zanikal vsako krivdo. Ker so se sestanka udeležili tudi dijaki, čeprav tega ne bi smeli storiti, se je pričela preiskava, da bi ugotovili krivdo in krivca. Profesorski zbor se je razdelil v dve skupini: ena je bila za strogo kazen, druga za milo. Vsi dijaki so se zgovarjali na Komlanca, češ da jim je ta zagotovil, da ne bodo zaradi udeležbe na tem sestanku nič kaznovani, ker da je pokrovitelj sestanka prof. dr. V. Šarabon. Za strogo kazen je bil profesor Amat Škerelj, za milo pa profesor Alojz Virbnik. Jedro spora med profesorji so bile Šarabonove besede, ki je dejal: Kdor trdi, da sem bil večkrat kot enkrat s Komlancem skupaj, je lažnivec. Te besede so letele na prof. Virbnika in je bil zato užaljen. Zahteval je, da oblast zaščiti njegovo osebno čast. Vsa stvar se je razvila tako, da je Al. Virbnik zahteval od Šarabona, da pismemo prekliče omenjene besed in izrazi obžalovanje, da jih je izrekel. Pismemo izjavo je moral dr. Šarabon poslati profesorjema dr. Gvidu Sajovicu in Juliju Kreku. Ta dva sta bila v konferenčni sobi, ko je dr. Šarabon rekel omenjene besede. (Gimn. spis št. 447 z dne 29. avgusta 1906.)

ŠOLSKA REFORMA 1908

(Marchetova)

Zadnjih petindvajset let je postajala slovenščina učni jezik tako, kakor je odredjalo ministrstvo za uk in bogočastje s svojima odlokkama; z odlokom št. 19277 ex 1881, izdanim 18. marca 1882 je postala slovenščina obvezen predmet za vse tiste učence naše gimnazije, ki so ob vpisu izjavili, da je to njihova materina govorica. Za dejansko postopno slovenizacijo pouka pa je bil važen odlok št. 10820 z dne 22. VI. 1881. Le-ta je predpisoval, da je slovenščina učni jezik v I. in II. razredu pri vseh predmetih, razen pri pouku nemščine, ki je dobila zato v vsakem razredu po 4 ure na teden; v III. in IV. razredu je bila slovenščina učni jezik pri vseh predmetih, razen pri pouku grškega in nemškega jezika. Pri prevajanju Cezarja v IV. razredu so dopuščali uporabljati tudi nemščino. Ker pa so bili na naši gimnaziji skoraj vsi učenci Slovenci — na prste so lahko pošteli Nemce — in so poučevali latinščino največ profesorji Slovenci po rodu, so tudi pri prevajanju latinskih tekstov uporabljali le slovenščino. Zato pa je bilo pouku nemškega jezika v III. razredu odmerjenih po 3 ure, v IV. razredu pa po 4 ure na teden. V vseh višjih razredih pa je bil ves pouk v nemščini, razen pri pouku slovenščine, kakor je določal odlok ministrstva št. 8172 z dne 20. septembra 1873.

Pri neobveznih predmetih lepopisu, risanju v višjih razredih, in pri telovadbi je bil učni jezik nemščina; le strokovno izrazje so morali profesorji podajati v obeh jezikih. Samo pri pouku petja je veljala vselej samo slovenščina kot učni jezik.

To stanje pa se je občutno spremenilo v korist slovenskega jezika pod pritiskom političnih, družbenih in gospodarskih razmer v takratni Avstriji, kar se je odražalo seveda tudi v zadnji avstrijski reformi srednje šole. Le-ta je sedaj dobila širokosrčnejšo klasifikacijo in v nji so se pričeli urneje uveljavljati nacionalni jeziki v škodo nemščine.

Prvi korak postopnemu izvajanju te zadnje avstrijske reforme srednje šole pa je bil odkok ministrstva za uk in bogočastje št.10051 z dne 29.II. in št.27075 z dne 31.XII.1908, ki je določal da morajo s šolskim letom 1908/0 maturanti na naši gimnaziji pisati maturitetno nalogo iz nemškega in slovenskega jezika. Tako je postala več ali manj enakopravna slovenščina z nemščino pri maturi.

Daljnosežnejša in pomembnejša pa sta bila dva druga odloka ministrstva za uk in bogočastje. Prvi pod št.27245 z dne 20.IX.1908 in drugi pod št.40914 z dne 14.XII.1908, s katerima je naučno ministrstvo pričelo s šolskim letom 1908/9 postopno uvajati slovenščino kot učni jezik tudi v višjih razredih gimnazije pri nekaterih predmetih, kolikor so zanje bili na voljo od šolskih oblasti odobreni in potrjeni učbeniki. Tako se je na naši gimnaziji s tem šolskim letom (1908/9) pričel poučevati verouk v V. razredu v slovenskem jeziku, v III. razredu pa tudi grščina, a šele od 2.semestra dalje (odlok deželnega šolskega sveta št.91 z dne 13.II.1909). Hkrati s tem pa je ministrstvo zvišalo tedensko število ur za pouk nemščine v I. in II. razredu na 5 ur (preje samo 4 ure), v III. razredu pa s 3 ur na 4 ure.

S pričetkom šolskega leta 1909/10 je stopil v veljavo novi normalni učni načrt, ki ga je naučno ministrstvo predpisalo z odlokom št.11662 z dne 20.III.1909 za vse nižje razrede in za V. razred. Za matematiko pa se je ta novi načrt uveljavil samo od I.—IV. razreda. Za V.razred so bile nekatere spremembe, izpustili so potence in korenjenje; v geometriji pa so v V.razredu učili dejansko po novem učnem načrtu za IV. razred. Tudi fiziko so v IV. razredu poučevali v šolskem letu 1909/10 še po starem načrtu. V splošnem pa so si prizadevali, da je pouk potekal, kar se je največ dalo, po novem učnem načrtu. Novi predmetnik je zgledal za šolsko leto 1909/10 takole:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupna
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Latinščina	8	7	6	6	6	6	5	5	49
Grščina	—	—	5	4	5	5	4	5	28
Nemščina	5	5	4	4	3	3	3	3	30
Slovenščina	3	2	3	2	2	2	2	2	18
Zemljepis	2	2	2	2	1	—	—	—	9
Zgodovina	—	2	2	2	3	4	3	3	19
Matematika	3	3	3	3	4	3	3	2	24
Prirodopis	2	2	—	—	3	2	—	—	9
Kemija in fizika	—	—	2	3	—	—	4	3/4	12/3
Filozofska proped.	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Risanje	3	3	2	2	—	—	—	—	10
Lepopis	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Skupaj	30	27	31	30	29	27	28	27/8	229/30

Ta predmetnik je ostal z nekaterimi dopolnili in zvišanjem tedenskih ur v posameznih razredih in z uvedbo telovadbe kot obveznega predmeta temeljni predmetnik vse do občutne skrajitve med prvo svetovno vojno.

Dopolnitve pa so se kazale v naslednjem: s šolskim letom 1910/11 je stopil v veljavo novi učni načrt za VI. razred. Lepopis je postal obvezen predmet, a le z 1 tedensko uro na podlagi ministrskega odloka št. 49538 z dne 29. januarja 1910. Prav tako je postala telovadba obvezen predmet z drugim semestrom v I. redu šolskega leta 1910/11, nato pa z vsakim šolskim letom v naslednjem razredu, kakor je to odredil ministrski odlok št. 15156 z dne 28. XII. 1910. S šolskim letom 1910/11 so v nižjih razredih veljale posebne ocene za zemljepis in zgodovino. Preje sta ta dva predmeta bila ocenjevana skupaj kot en predmet.

Učni jezik je v nižjih razredih bil slovenski z izjemo pri nemščini; a še pri tem predmetu so prve tedne (mesece) morali profesorji upoštevati slovenščino, dokler se učenci niso privadili nemščini.

V višjih razredih je bil slovenski učni jezik pri verouku v V. in VI. razredu pri matematiki v V., pri prirodopisu v V. razredu in pri pouku slovenščine v vseh višjih razredih. Vse druge predmete so to šolsko leto poučevali v nemščini, kot je to predpisoval ministrski odlok št. 39330 z dne 1. X. 1909.

S šolskim letom 1911/2 je stopil v veljavo novi učni načrt v VII. razredu po odloku št. 11662 z dne 20. III. 1909. Slovenščina je postala učni jezik pri verouku v V., VI. in VII. razredu, pri matematiki v V. in VI. razredu, enako pri prirodopisu in seveda pri pouku slovenščine v vseh višjih razredih. Na temelju ministrskega odloka št. 20457 z dne 5. VII. 1911 je bila slovenščina postopno uvajana kot učni jezik tudi pri pouku matematike od VI.—VIII. razreda začnši s šolskim letom 1911/2.

V šolskem letu 1912/3 je bila telovadba obvezna že od I.—III. razreda. Zanj je veljal učni načrt po ministrskem odloku št. 25681 z dne 27. VI. 1911. Slovenski učni jezik je bil pri pouku verouka od V.—VIII. razreda, pri matematiki, prirodopisu in slovenščini, pri pouku fizike in logike v VII. razredu. Povsod drugod je še vedno vladala nemščina. Telovadba je bila to šolsko leto obvezna že od I.—V. razreda. Ker pa je bil njen učitelj Franc Stopar mobiliziran, je bila po 20. marcu 1915 ukinjena. To šolsko leto so zaključili že s 15. junijem 1915.

S šolskim letom 1913/4 je bila telovadba obvezna od I.—IV. razreda, učni jezik je bil slovenski v vsej nižji razen pri nemščini; v višjih razredih je bila slovenščina učni jezik od V.—VIII. razreda pri verouku, matematiki, prirodopisu in slovenščini. Vse druge predmete so še vedno poučevali v nemščini. Pri pouku slovenskega jezika je veljal v I. in II. razredu učni načrt, ki ga je predpisal deželni šolski svet z odlokom št. 885 z dne 28. V. 1888. Pri pouku nemščine v I. in II. razredu pa je veljal učni načrt, ki ga je predpisalo ministrstvo z odloki št. 11279 z dne 6. VII. 1892 in št. 27245 z dne 29. IX. 1908 in št. 40914 z dne 14. XII. 1908.

V šolskem letu 1914/5 je bila slovenščina učni jezik v vseh nižjih razredih razen pri nemščini; v višjih razredih pa pri verouku od V.—VIII. enako pri matematiki, prirodopisu in slovenščini, pri pouku fizike in logike v VII. razredu. Povsod drugod je še vedno vladala nemščina. Telovadba je bila to šolsko leto obvezna že od I.—V. razreda. Ker pa je bil njen učitelj Franc Stopar mo-

biliziran, je bila po 20. marcu 1915 ukinjena. To šolsko leto so zaključili že s 15. junijem 1915.

S šolskim letom 1915/6 je bil slovenski učni jezik v nižjih razredih kot prejšnje leto, v višjih razredih pa pri verouku, matematiki, prirodopisu, fiziki in filozofski propedeutiki. Vse druge predmete so še dalje poučevali v nemščini. Pri pouku slovenščine je to leto stopil v veljavo odlok deželnega šolskega sveta-predsedstva št. 246 z dne 23. XI. 1915, ki je predpisal, da so se morali izpustiti v Sket-Westrovi čitanki naslednja berila: za I. razred berilo št. 66; III. razred berilo št. 81, 82, 83, 85; IV. razred berilo št. 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 60; V. in VI. razred berilo št. 43, 67, 71, 95, 96, 97, 98, 121, 159, 168; VII. in VIII. razred pa Vodnikova Ilirija oživiljena. Risanje je bilo ukinjeno s šolskim letom 1915/6, ker ni bilo prostora. Tudi telovadba je bila ukinjena. Ves pouk je bil občutno reduciran, kar je razvidno iz naslednjega predmetnika:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupna
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Latinsčina	6	6	5	5	5	5	4	4	40
Grščina	—	—	4	4	4	4	4	4	24
Nemščina	5	5	4	4	3	3	3	3	30
Slovenščina	3	2	2	2	2	2	2	2	17
Zemljepis	2	2	1½	1½	1	1	—	I. 3	12
Zgodovina	—	2	1½	1½	2	3	3	II. 3	13
Matematika	3	3	2	2	3	2	2	2	19
Prirodopis	2	2	—	—	2	2	—	—	8
Fizika	—	—	2	2	—	—	3	3	10
Propedeutika	—	—	—	—	—	—	1	1	2
Risanje	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lepopis	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Skupaj	24	24	24	24	24	24	24	24	192

Ta predmetnik iz šolskega leta 1915/6 je ostal nespremenjen vse do konca prve svetovne vojne in do razpada stare Avstro-Ogrske. Bil je tedaj zadnji, po katerem so poučevali na naši gimnaziji v stari Avstriji.

V šolskem letu 1916/7 se učni načrt ni spremenil. Vsak razred je imel samo po 24 tedenskih ur pouka. Risanja in telovadbe ni bilo. Tudi neobvezno petje so skrčili na dva oddelka in vsak je imel samo po 2 uri pouka.

Tudi v šolskem letu 1917/8 se učni načrt ni spremenil. Vsak razred je kot lani imel samo po 24 ur tedenskega pouka. Ni bilo risanja ne telovadbe, ki je to šolsko leto postala obvezna že od I.—VIII. razreda.

Učni jezik je bil v nižjih razredih slovenski razen pri nemščini. V višjih razredih so poučevali v slovenskem jeziku: verouk, slovenski jezik, matematiko, prirodopis, fiziko, filozofsko propedeutiko. Vse druge predmete so še vedno poučevali v nemščini.

Deželni šolski svet pa je izdal odlok št. 6269 z dne 31. avgusta 1918, s katerim je odredil, da se postopno uvede z novim šolskim letom tudi pri pouku grščine od V.—VIII. razreda slovenščina kot učni jezik.

V zadnjih štirinajstih letih, kolikor jih je naša gimnazija še morala preživeti v stari avstro-ogrski monarhiji, posebno pa v zadnjih desetih letih, ko so pričeli izvajati zadnjo reformo srednje šole v Avstriji, je naš zavod, njene profesorje in še posebej njene dijake zadevalo precej pomembnih dogodkov, odlokov, prepovedi. Njihov odmev se vsaj v glavnih obrisih razodeva tudi v arhivskih spisih naše gimnazije.

Po letu 1900 se v arhivu večkrat naleti na ugodno rešene prošnje za oprostitev pouka grščine. Oproščal je deželni šolski svet v Ljubljani. Tisti učenci naše gimnazije, ki niso nameravali nadaljevati svojega študija v višjih razredih ne kje drugod in so to navedli v prošnji, so bili največkrat oproščeni grščine.

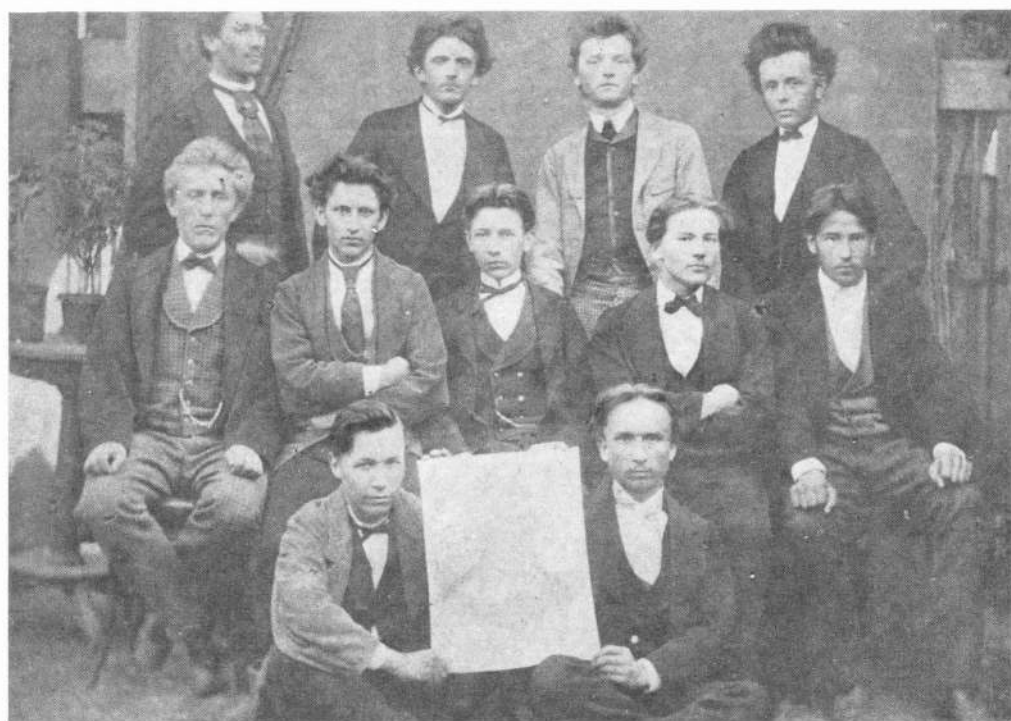
Pri sprejemnih izpitih za I. razred so bili dokaj zahtevni, zato so nekateri učenci iz podeželskih ljudskih šol prihajali k temu izpitu šibkeje pripravljeni. Vodstva takih šol so prišla na misel, da bi se ustanovili posebni pripravljalni razredi za take učence, ki so nameravali v gimnazijo. Tako sta za tak razred zaprosili tudi občini Dolenjske Toplice z vlogo št. 14 z dne 4. I. 1908 in Šmihel-Stopiče z vlogo št. 99 z dne 18. I. 1908. Ravnateljstvo našega zavoda je hotelo preje dobiti mnenje deželnega šolskega sveta v Ljubljani, kaj sodi o takem pripravljalnem razredu, pa je zato ravnatelj Brežnik poslal dopis št. 37 z dne 21. I. 1908, v katerem je vprašal, ali sme odpreti tak razred. Deželni šolski svet je dogovoril z dopisom št. 147 z dne 17. II. 1908, da otvoritev takega razreda ni utemeljena z nobenim ministrskim odlokom ali priporočilom. O potrebi uvedbe takega razreda so se posvetovali profesorji našega zavoda na konferenci 13. januarja 1908 in so na glasovanju sklenili, da se take pripravljalnice ne odpre. Za pripravljalnico sta glasovala dva, proti jih je bilo 11, eden (B. Remec) pa je ostal nevtralen.

Odkar je Slovenska ljudska stranka dobila premoč v kranjskem deželnem zboru, je deželni šolski svet kmalu prepovedal brati in naročati »Omladino«, glasilo narodnoradikalnega dijaštva, in »Svobodo«, glasilo svobodomiselnega narodno-naprednega dijaštva zaradi njunega protiverskega stališča. Kogar bodo šolske oblasti zalotile, da ta dva lista bere ali je nanju naročen in ju razširja, bo izključen, kakor to določa odlok št. 54 z dne 14. IX. 1908, ki je zaveden v gimnazijski delovodnik pod št. 473 z dne 18. IX. 1908.

Tudi nacionalna nasprotja in ne samo idejnopolitična so se zaostrovala, kar je še posebno odmevalo med dijaki naših srednjih šol. Sprožila se je agitacija proti nemški govorici in kupovanju pri nemških trgovcih. Ko se je v Slovenskem narodu 21. septembra 1908 št. 219 pojavil članek »Napredno dijaštvo«, ki ga je oblast zaplenila in v katerem piše, da so vsi napredni in zavedni slovenski študentje sklenili, da bodo pazili na to, da se ne bo več kupovalo pri nemških trgovcih in ne govorilo na ulicah in v javnosti v nemščini, in da bodo vsakega, ki se ne bo pokoril temu sklepu, osramotili in kaznovali, je deželni šolski svet razposlal gimnazijskim ravnateljstvom dopis št. 5458 z dne 27. IX. 1908 v katerem opozarja ravnatelje, naj skrbno pazijo s profesorji vred, da se tudi srednješolci in ljudskošolci ne bi pridružili tej agitaciji in bojkotu Nemcev ter nemštva na Slovenskem. Poskrbe naj, da se dijaki ne bodo izpostavljali nevarnostim, zato naj jih opozore na posledice takšnega nedopustnega ravnanja. Če pa dijaki ne bi upoštevali svarila, jih je treba najstrožje kaznovati. (Ta dopis je zaveden v gimnazijski delovodnik pod št. 527 z dne 29. IX. 1908.)

Čeprav so bili srednješolski predpisi strogi, zahtevnost pri sprejemnih izpitih precejšna in da je bilo treba plačati šolnino, takse, prispevke, je kljub

.1

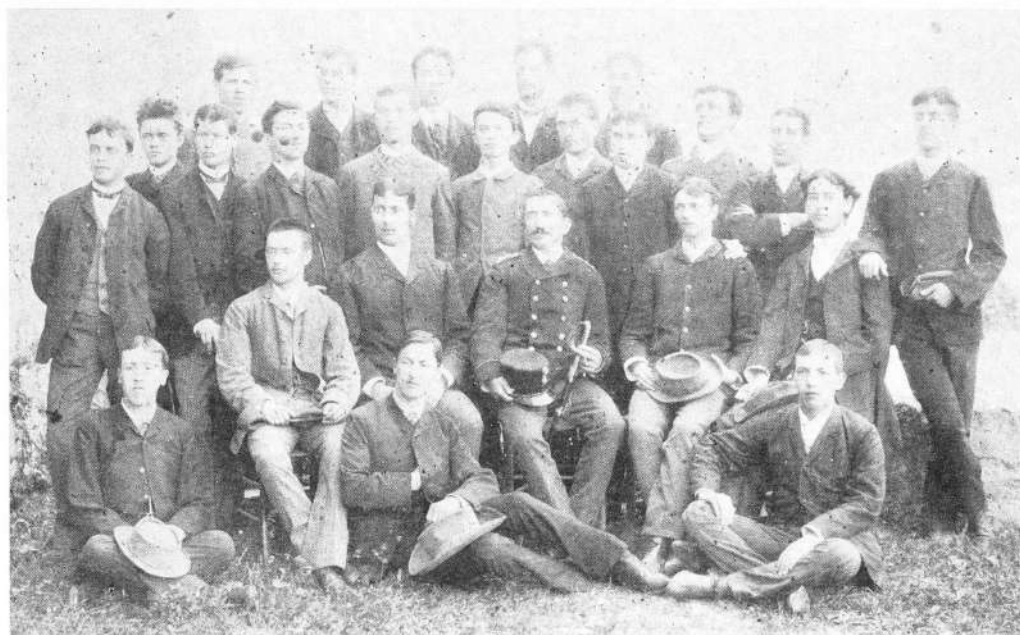

.2

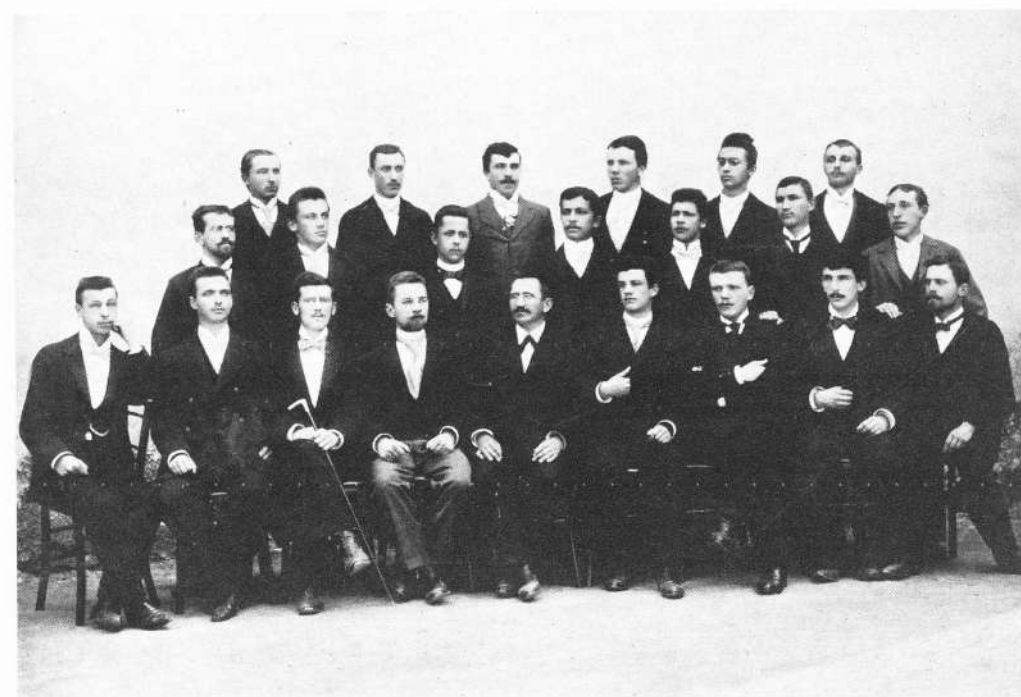
Sl.

Sl.

Sl. 5

Sl. 6

Sl. 7

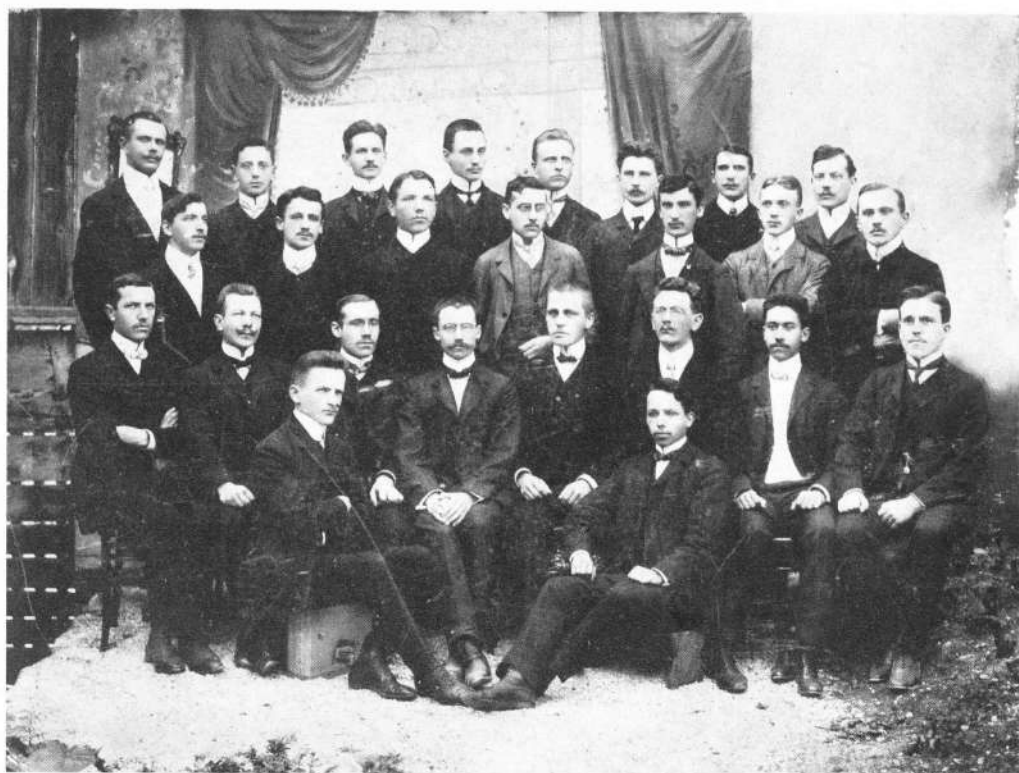
Sl. 8

sl. 9

sl. 10

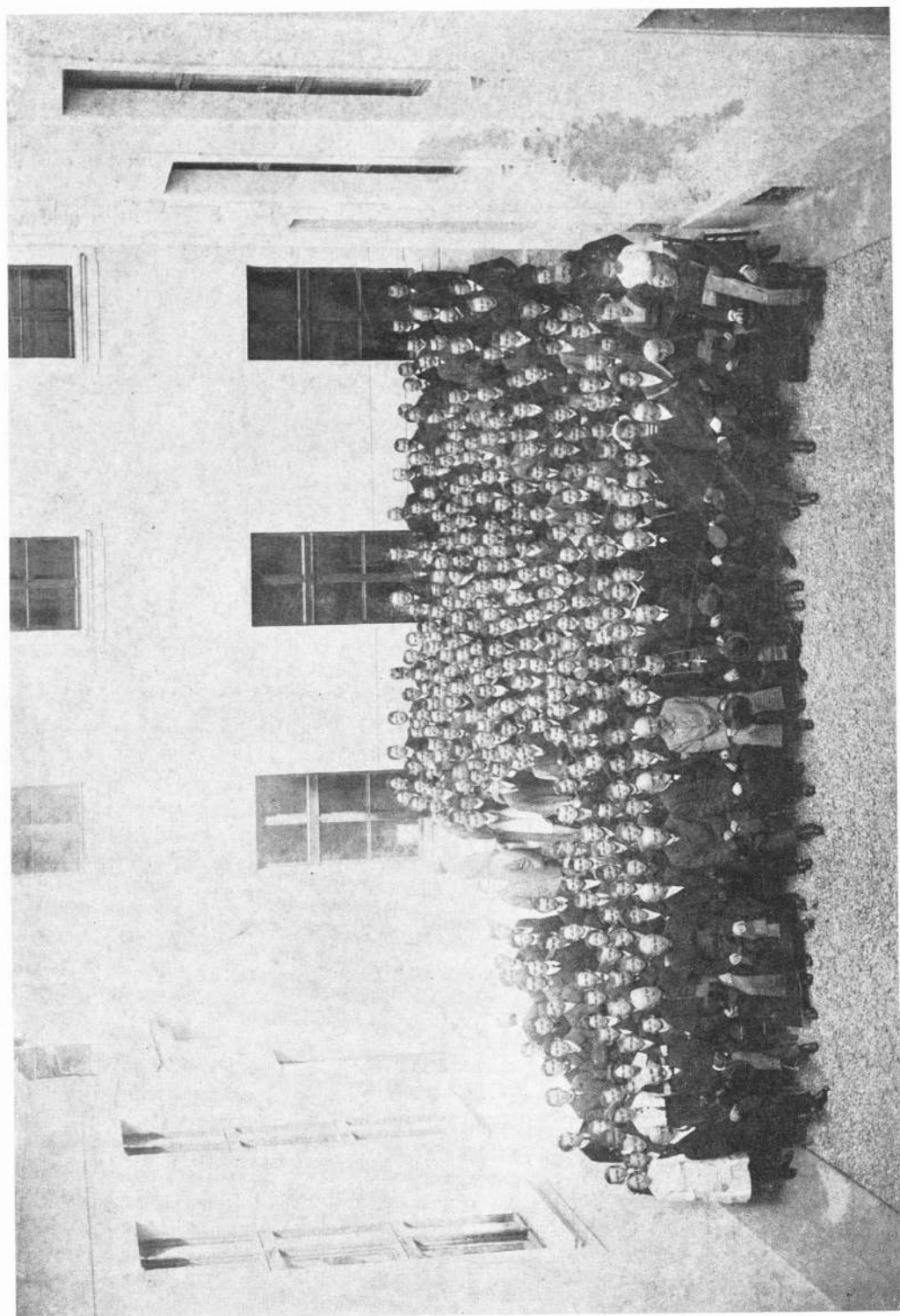

SL 1

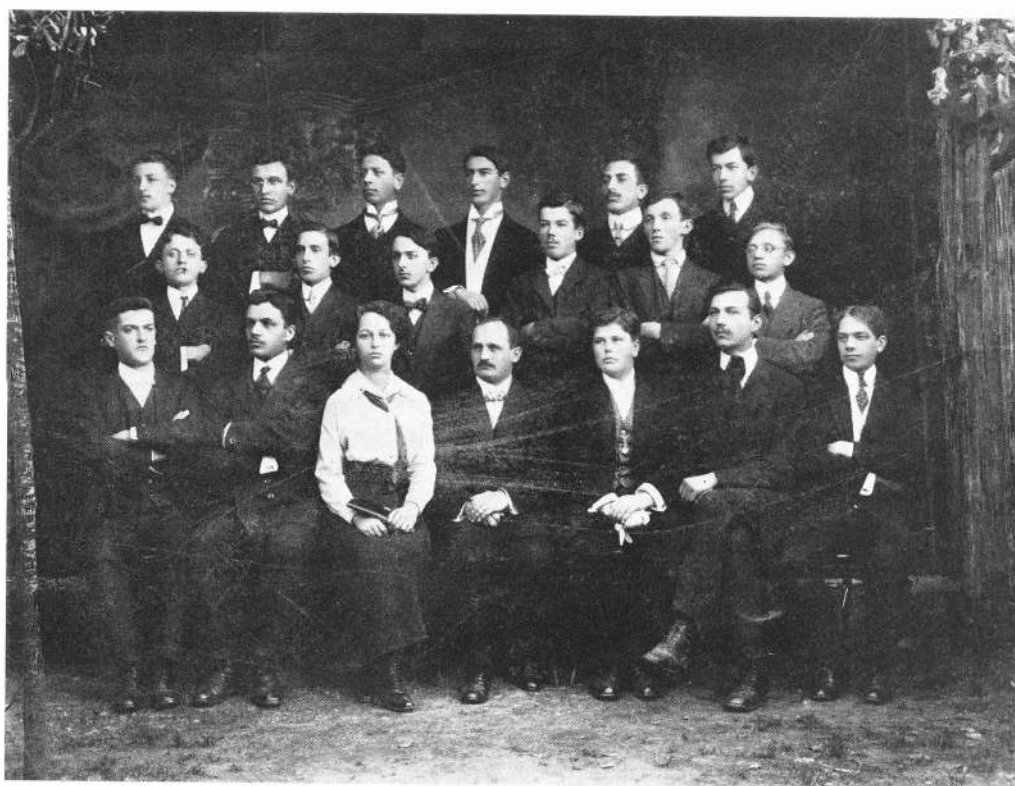

SL 1

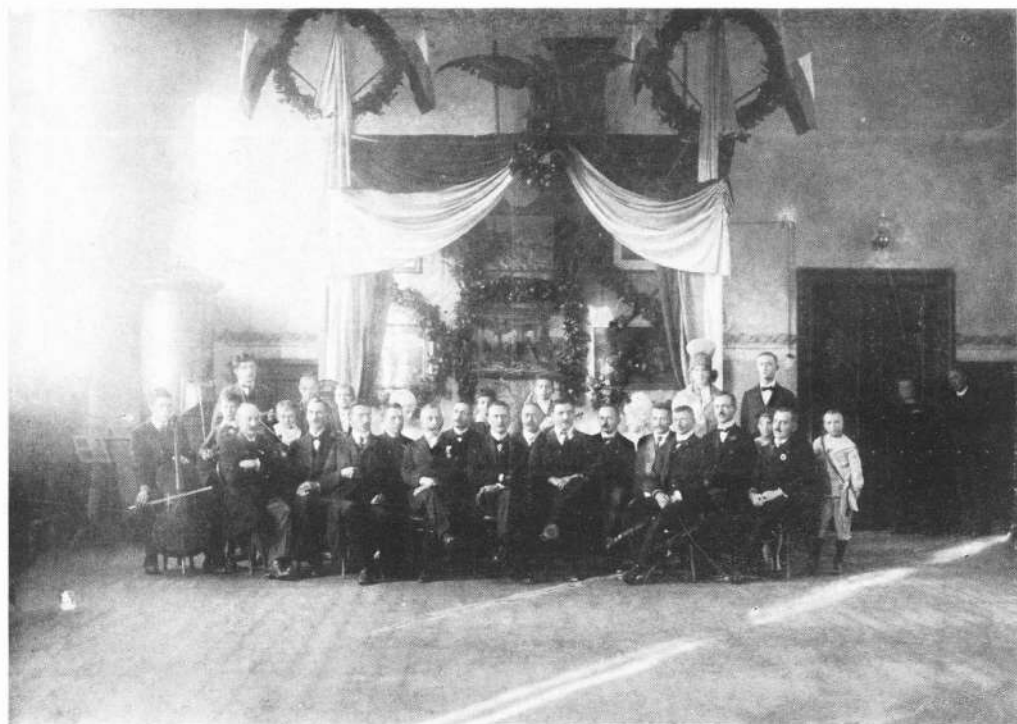

Sl. 1

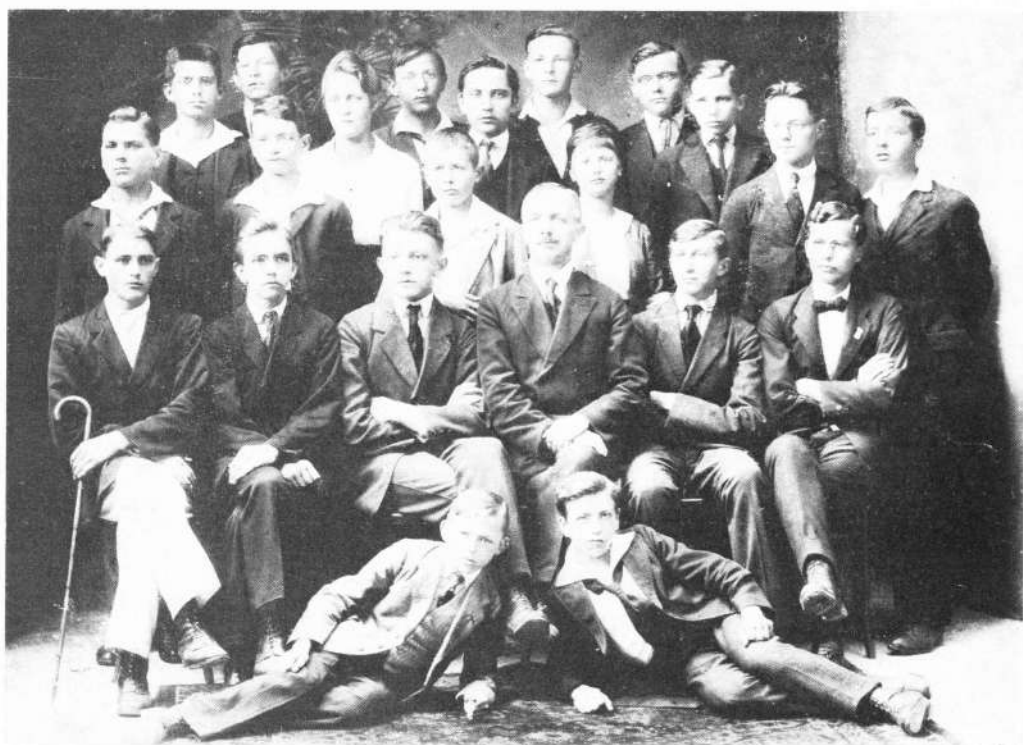
Sl. 1

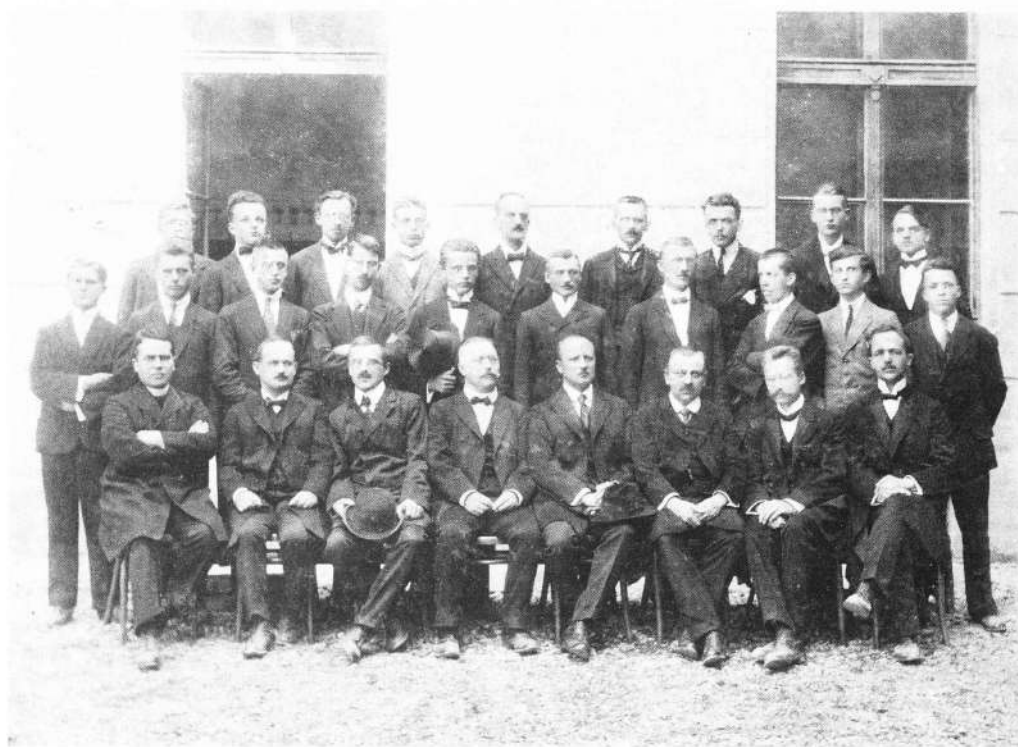
I. 16

I. 17

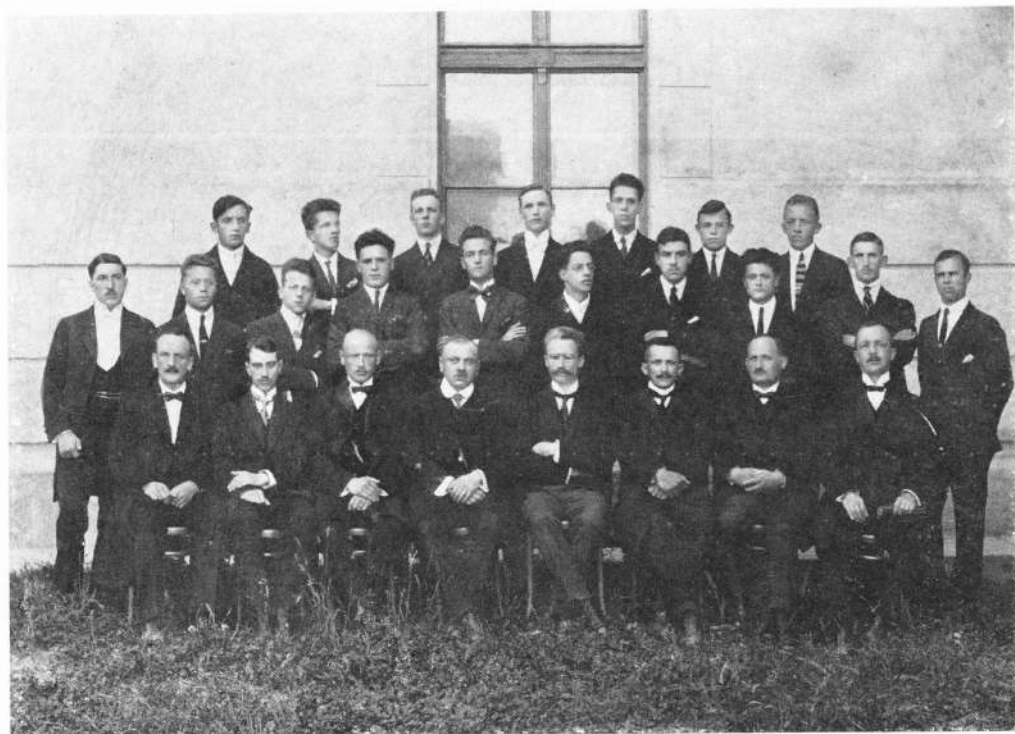

SL 18

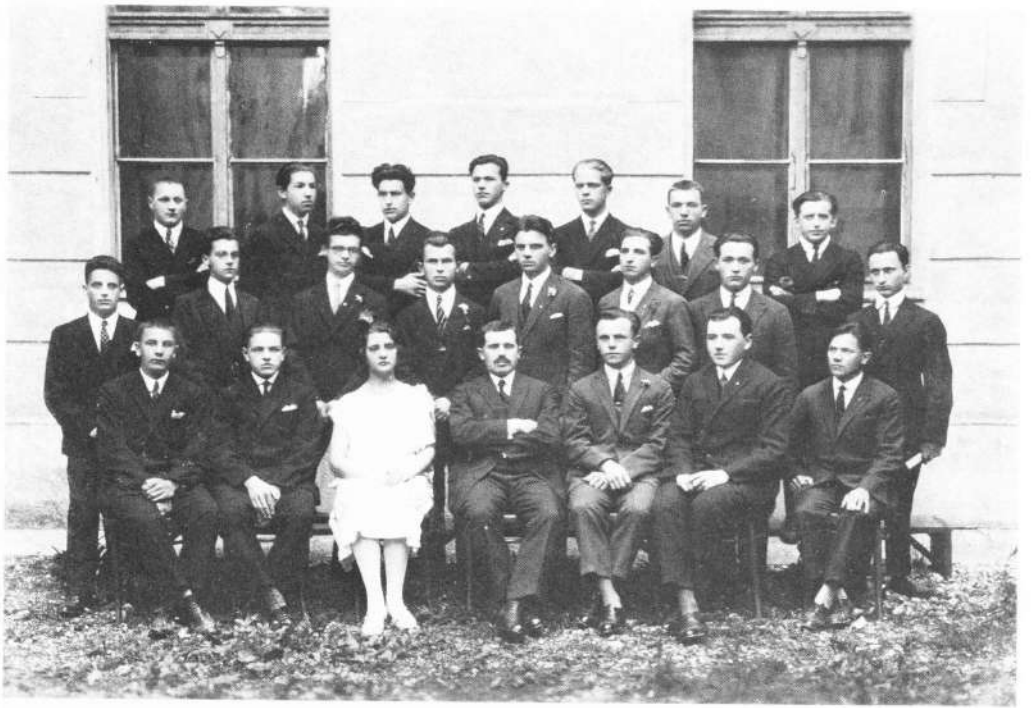
SL 19

20

21

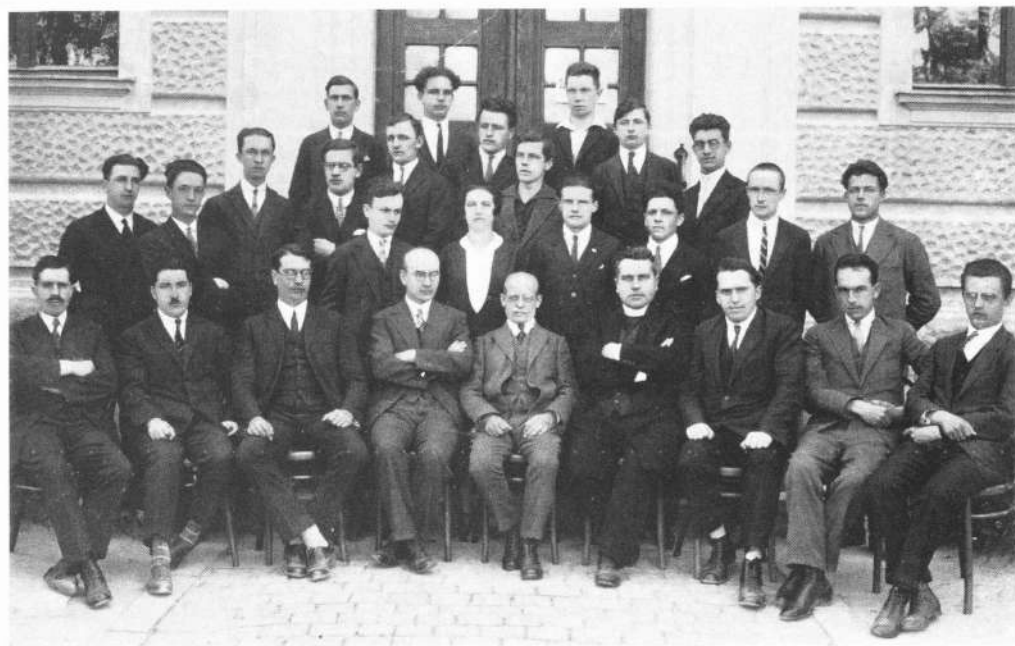

Sl.

Sl.

24

25

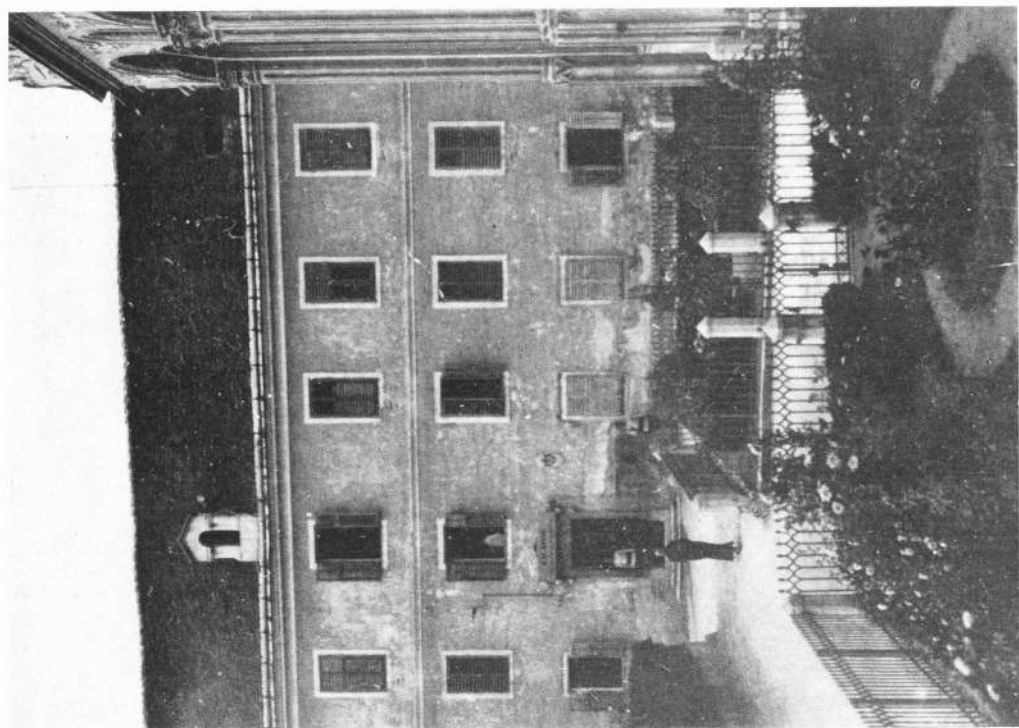

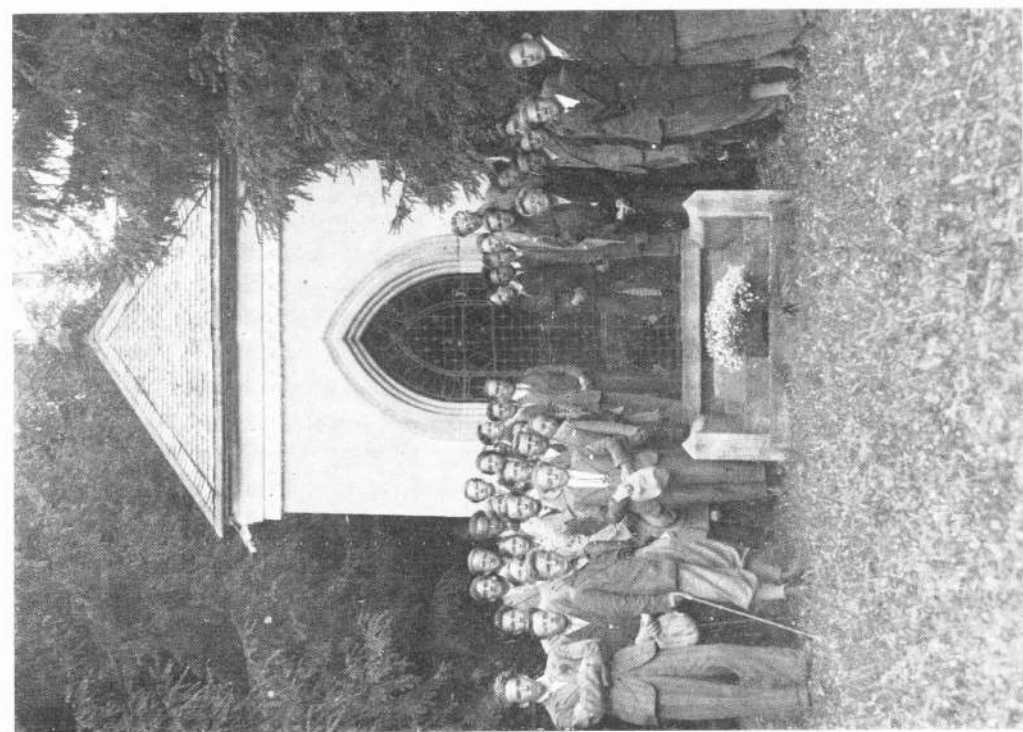
SL 1

SL 2

I. 28

I. 29

Sl. 3

Sl. 3

vsemu temu število dijakov na naši gimnaziji naraščalo. Zato je bilo potrebno odpreti paralelke. Ko je deželni šolski svet zvedel za povečanje števila dijakov tudi na naši gimnaziji, je sporočil ravnateljstvu z dopisom št. 6335 z dne 2. novembra 1908, da mora takoj sporočiti število učencev v I. razredu in koliko jih bo v prihodnjem šolskem letu 1908/9 in ali je dovolj prostora na zavodu. Če ga ni, naj občina poskrbi za ustrezne učilnice in koliko bi znašala najemnina.

Ko je vse to ravnatelj Brežnik sporočil, je prišlo z Dunaja dovoljenje naučnega ministrstva št. 41505 z dne 21. IX. 1908 da novomeška gimnazija sme odpreti s šolskim letom 1908/9 paralelko v I. razredu. Prostor je dobila v hiši Karla Rozmana, kjer je gimnazija najela sobo za 600 kron letne najemnine, plačljive v dveh obrokih. (Odlok deželnega šolskega sveta št. 1139 z dne 27. II. 1909.) Vsiljuje se misel, da se je Dunaj zbal naglega naraščanja števila novomeških dijakov, kajti že naslednje leto je ravnateljstvo dobilo ministrski odlok št. 32338 z dne 13. VIII. 1909, s katerim ravnateljstvu dovoljuje odpreti paralelke v I. in II. razredu v šolskem letu 1909/10 pod pogojem, da je v vsakem teh razredov več kot 50 učencev.

Čeprav so gimnazijsko poslopje vsako leto popravljali, ni več ustrezalo zahtevam pouka, ne številu dijakov. To so končno sprevidele tudi državne oblasti in se odločile, da to zadevo dokončno uredijo. Zato je naučno ministrstvo poslalo novomeškemu okrajnemu šolskemu svetu dopis, št. 30945 z dne 20. XII. 1909, da naredi poseben komisijski ogled gimnazijskega poslopja. V tej komisiji morajo biti predstavniki občine, ravnatelj gimnazije, državni tehnik in okrajni šolski svetnik. O rezultatu komisijskega ogleda so morali narediti zapisnik in ga predložiti višji oblasti. Hkrati so morali poskrbeti za varnost pred vdorom stropov in proti vsem drugim okvaram, ki so grozile življenju profesorjev in učencev. Dokler se te nevarnosti ne bi odstranile, bi moral biti pouk ukinjen. (Dopis deželnega šolskega sveta št. 7765 z dne 24. XII. 1909.)

Tri dni kasneje 27. decembra 1909 si je komisija resnično ogledala gimnazijsko stavbo. Rezultat ogleda je bil ta, da je ravnatelj dal takoj vzidati posebno travertino v V. razredu, da so tako zavarovali strop, ker je grozilo, da se bo vdrl. Prav tako je ravnatelj Brežnik zaprosil deželni politični svet za dovoljenje, da sme najeti posebno sobo, kamor bo spravil vsa šolska izvešča avstrijskih in nemških gimnazij in drugih srednjih šol, ki so se dotedaj nabrala na našem zavodu in so jih hranili v posebni omari v konferenčni sobi in fizikalnem kabinetu, kar vse je razvidno iz gimnazijskega dopisa št. 8. z dne 4. I. 1910. Deželni šolski svet je s svojim dopisom št. 653 z dne 2. II. 1910 res dovolil ravnateljstvu, da je najelo primerno sobo za izvešča. Dobilo jo je v frančiškanskem samostanu za letno najemnino 20 kron. Pogodbo sta podpisala ravnatelj Fran Brežnik in gvardian p. Gotthard Podgoršek, s pripombo, da velja toliko časa, dokler gimnazija ne bo dobila primerne sobe v svoji hiši. Vsa izvešča je prenesel iz gimnazije v samostan Jože Pleskovec, za kar mu je ravnatelj izplačal 14 kron. Ko je ravnatelj Brežnik o tem obvestil deželni šolski svet, mu je le-ta odgovoril, da se z izplačilom ne strinja, ker bi moral ravnatelj za ta posel uporabiti šolskega slugo, ne pa najeti posebnega delavca. (Dopis šolskega sveta št. 1055 z dne 22. II. 1910.)

Prva dijakinja novomeške gimnazije je bila privatistka II. razreda v šolskem letu 1908/9 Mira Rogina. Bila je sošolka kasnejšega gledališkega igralca Janeza Cesarja in pesnika Jožeta Cvelbarja. Take privatistke niso pisale šol-

skih nalog, tudi njihovi ustni odgovori niso veljali. Pravo oceno so dobile šele po opravljenem privatnem izpitu čez vso snov posameznega razreda.

Privatistke niso plačevale šolnine, kakor je to določal odlok deželnega šolskega sveta št. 1371 z dne 3. IV. 1910. Poseben ministrski odlok št. 50355 ex 1909 z dne 27. februarja 1910 pa je dopuščal privatistke ali hospitantke samo na tistih gimnazijah in krajih, kjer ni bilo dekliških srednjih šol (licejev) in jih v vsakem razredu ni smelo biti več kot 5 % od števila učencev. Koliko odstotkov hospitantk je smelo biti na gimnazijah, je predpisoval tudi ministrski odlok št. 11999 z dne 1. IV. 1910. Privatistke so bile oproščene obvezne telovadbe.

Po vsakem katoliškem shodu (1892, 1900, 1906) se je čutilo med novomeškimi dijaki drugačno razpoloženje. Ker dijakom srednjih šol ni bilo dovoljeno postati član kakršnega koli društva, je profesor verouka dr. J. Marinko skušal dijake pritegniti v dijaško Marijino kongregacijo. Tudi deželni šolski svet je izdal odlok št. 6093 z dne 29. oktobra 1909, s katerim je dovolil dijakom postati ud te verske družbe, če starši dovolijo vstopiti svojim sinovom v to družbo.

Kakšno je bilo dejansko razpoloženje med takratnimi profesorji naše gimnazije, se dobro vidi iz zapisnika konference z dne 26. III. 1909. Na tej konferenci so načeli problem tiska in knjižnic. Tedaj sta se trčila dva idejna svetova. Dijakom naše gimnazije je bilo načelno že dolgo prepovedano zahajati v javne knjižnice in si v njih izposojati knjige. Izposojati so si jih smeli samo v dijaški knjižnici, vse druge so jim bile prepovedane. Ker pa je profesor verouka dr. Jos. Marinko na tej konferenci načel vprašanje dobrega in slabega tiska, verskega in brezbožnega, sta se spoprijela dva svetova. Profesor dr. Marinko je zahteval, da se strogo kaznuje tiste dijake, ki so naročeni na svobodomiselne revije in jih dajejo brati tudi drugim dijakom. Enako kazni je zahteval tudi za tiste dijake, ki zahajajo v Narodno čitalnico in si v njeni knjižnici izposojajo brezbožne knjige, jih sami bero, potem pa še drugim posojajo. Za profesorjem dr. Marinkom se je oglasil profesor Markič, ki je poudaril, da se je v Novem mestu tudi med mladino pojavila politična in svetovnonazorska dvojnost in iz nje izvirajoče razprtije. Zato je predlagal, da ne kaže te razprtije z ostrimi kaznimi še povečavati, marveč jo je treba ublažiti. Dijaki vedo, da so tudi profesorji naše gimnazije razdeljeni v politične stranke in svetovnonazorske tabore in da zato eni protežirajo te, drugi pa druge. Tedaj se je oglasil tudi razrednik IV. razreda profesor Julij Krek. Med drugim je rekel, da je v svojem razredu opazil razcep, da sta v razredu nastali dve stranki: klerikalna in radikalna narodna. Ta razcep je nastal, odkar je v samostanu ustanovil p. Pavel Potočnik knjižnico, v katero je vabil dijake in jim izposojal knjige. Odkar so pričeli zahajati v to knjižnico tudi nekateri dijaki, se je razred razcepil in nasprotja se samo večajo. Tisti učenci, ki zahajajo v samostansko knjižnico, tožarijo tiste, ki zahajajo v Narodno čitalnico. Da bi se ta razdvojenost odpravila, je profesor Krek predlagal, da se disciplinska pravila strogo izvajajo, torej če je prepovedano hoditi v knjižnico Narodne čitanice, mora biti prepovedano tudi zahajanje v samostansko knjižnico. To je speklo dr. Marinka, zato je rekel, da on in njegovi somišljeniki (prošt dr. S. Elber) ne bodo mirno gledali, da se bo brezbožna stran krepila. Zato sta se tudi zavzela za ustanovitev knjižnice v samostanu. Končno je zmagalo stališče profesorja J. Kreka, ki je zahteval, da se prepoved obiska javnih knjižnic raztegne tudi na samostansko, kot je že prej bilo prepovedano zahajati v knjižnico Narodne čitalnice.

Ker pa se je tedaj dogajalo, da so dijaki izgubili hrano v dijaški kuhinji — tu pa je imel glavno besedo prof. verouka dr. J. Marinko — če so bili naročniki na »Omladino« ali »Branik« ali se je zanje vedelo, da so pripadniki radikalnega tabora, je novomeški župan dr. Šegula dal 50 kron »Prosveti« za tiste dijake, ki bi tako izgubili hrano.

Ko se je pojavila nova filmska umetnost, se je rodilo vprašanje, ali naj šolske oblasti dijakom dovolijo obisk kino predstav. Deželni šolski svet v Ljubljani je izdal okrožnico št. 7782 z dne 5. januarja 1910, v kateri piše, da je obisk kino predstav dijakom strogo prepovedan. Lasniki kinematografov lahko prirejajo za dijake primerne in od šolske oblasti cenzurirane predstave ob posebnih dnevih in takrat, ko ni pouka. Vsaka filmska predstava mora imeti odobritev od upravne in šolske oblasti. Lastniki kinematografov morajo dati za vsako predstavo eno prosto vstopnico za člana profsorskega zbora, da ta lahko nadzira dijake.

Večletna misel, da je treba zgraditi novo gimnazijsko poslopje, se je leta 1910 pričela uresničevati. Razpisana so bila zanjo gradbena dela in ponudbe je bilo treba poslati do 12. avgusta 1910 do 12. ure deželnemu šolskemu svetu v Ljubljani, Bleiweisova cesta št. 10. Novomeško okrajno glavarstvo je že 21. septembra 1910 imenovalo komisijo, ki je morala na stavbišču določiti stavbeno črto in nivoelo za novo poslopje. Sestanek je bil napovedan za 24. septembra 1910 ob 10. uri. Ko so bila opravljena vsa pripravljalna dela, so pričeli z zidanjem poslopja. Zidali so ga od septembra 1910 do septembra 1912. Do 1. avgusta 1912 so bili prostori v novem gimnazijskem posloppju toliko dogotovljeni, da je bilo možno vanje preseliti ravnateljstvo pisarno in vse kabinete in ves pisarniški arhiv. Kolavdacijska komisija je stavbo pregledala in 27. avgusta 1912 izdala uporabno dovoljenje. Slovesna posvetitev in blagoslovitev pa je bila 12. oktobra 1912 ob navzočnosti povabljenih predstavnikov oblasti in ustanov. Deželno šolsko oblast sta zastopala dvorni svetnik Oskar Kaltenegger vitez Riedelhorst, dvorni svetnik Fran Hubad; zastopnik deželnega odbora je bil profesor Evgen Jarc, zastopnik okrajnega glavarstva je bil dr. Lininger, občino je zastopal župan Karel Rosmann. Bili pa so še drugi veljaki. Slavnostni govor je imel ravnatelj Fran Brežnik.

Svet, na katerem stoji nova gimnazija, je dala novomeška občina, ki je prispevala tudi 50.000 kron za zidavo samo. Zgradba zavzema 652 m², h gimnaziji pa pripada še 4348 m² sveta, zato ves gimnazijski kompleks zavzema 5.000 m² površine. Samo poslopje ima tri trakte: vzhodnega, ki je dolg 49 m, južnega in severnega, ki sta dolga 29 m. Med ta dva je postavljena telovadnica, ki je dolga 20 m, visoka pa je 10 m. Med telovadnico in vsemi tremi trakti je dvorišče, ki ima 246 m² površine. Gimnazijska stavba je dvonadstropna. V vhodni glavni veži na desni steni je bila vzdana spominska marmorna plošča z vklesanim napisom: 1912 Franciscus Josephus I. /Augustissimus Austriae imperator et/ Hungariae rex, pater patriae, /benevolentissimus artium et/ litterarum fautor, juventuti /pietate literisque excolendae has/ aedes extruendas curavit.

V Brežnikovem prevodu glasi: Presvetli cesar Avstrijski in kralj Ogerski, oče domovine, zelo blagohoten pospeševatelj umetnosti in znanosti, je dal to poslopje pozidati, da bi se v njem vzgajala mladina v pobožnosti in znanostih.

To ploščo je dal takoj po razpadu stare Avstrije leta 1918 ravnatelj Josip Wester odstraniti, namesto nje pa vstaviti leseno, prepleskano kot marmor. Takšna je še danes (1971).

V novo poslopje so se preselili v začetku šolskega leta 1912/3. Razporeditev prostorov je bila naslednja: v pritličju na levi sta bili nemška in profsorska knjižnica, nato dve učilnici in stanovanje šolskega sluga (2 sobi in kuhinja); na desno od vhodne veže je bila dijaška knjižnica, tri učilnice in soba za telovadnega učitelja. Iz tega desnega hodnika je vhod v predprostor in garderobo, od tu pa vhod v telovadnico. Pred njo so na desni pršne kopeli (6), na levo pa stranišče.

V I. nadstropju je bilo v južnem traktu ravnateljjevo stanovanje s 5 sobami in kuhinjo; v vzhodnem traktu pa ravnateljeva pisarna s čakalnico, govorilnica, konferenčna soba, ena učilnica; v severnem traktu ena učilnica in oddelek s 4 sobami. V II. nadstropju je bila v južnem traktu fizikalna dvorana in tri sobe za fizikalne aparate in kemijo. V vzhodnem traktu tri učilnice in soba za zemljepisno in zgodovinsko zbirko, v severnem traktu pa ena učilnica in oddelek za risanje s tremi sobami. Med temi je bila risalnica dolga 16 m. Učilnice so imele po tri okna, razen razreda pred telovadnico, ki je imel 4 okna (sedaj je tu tehnična delavnica), fizikalna dvorana je imela prav tako 4 okna, risalnica pa jih je imela 6, telovadnica pa 8. Vsi stropi so betonski, v vseh sobah je bil parket, v telovadnici pa sprva ladijska tla. V učilnicah in konferenčni sobi so bile lite železne peči, obložene z lončenimi plašči in so se kurile s hodnikov. V telovadnici sta bili dve veliki okrogli železni peči. Razsvetljava je bila povsod s petrolejkami. V učilnicah so visele pod stropom 4 petrolejke, v risalnici pa 6. Stranišča so imela tekočo vodo. Načrt za novo gimnazijsko poslopje so naredili na stavbnem uradu deželne vlade v Ljubljani. Navodila pa je dalo naučno ministrstvo na Dunaju. Gradnjo samo so nadzorovali inž. Bloudek, Pacak, Hanuš.

Dokler telovadba ni postala obvezen predmet, so jo poučevali kot neobvezno. Nekateri dijaki pa so telovadili tudi pri Sokolu in Orlu in drugih telovadnih društvih. Ker pa so telovadna društva bila tudi politično obarvana, je deželni šolski svet izdal okrožnico št. 4952 z dne 30. julija 1910, v kateri je pisalo, da se je opazilo, kako se naraščaj pri Sokolu in Orlu vzgaja v nestrpnosti, ki se od telovadnih društev prenaša tudi v šolo. Zato opozarja ravnatelje ljudskih in srednjih šol na veljavnost predpisov, ki zadevajo telovadbo. Po cesarjevem odloku z dne 27. VI. 1850 R. G. Bl. No 309 je prepovedano mladini (šolarjem) telovaditi v katerem koli telovadnem društvu. Vsa kasnejša dovoljenja nekaterim telovadnim društvom (Sokolu, Orlu, Prvemu ženskem telovadnemu društvu v Ljubljani, Društvu rokodelskih pomočnikov v Škofji Loki, Slovenski krščanski zvezi v Ljubljani) so z gornjim cesarjevim odlokom razveljavljena. Za telovadbo ljudskošolcev in srednješolcev je uvedena v šoli obvezna telovadba.

Ta prepoved pa v resnici ni veliko zalegla, ker so dijaki še dalje telovadili tako pri enem kot pri drugem društvu. Politični dogodki po svetu in doma pa so po svoje prispevali k uvedbi pouka v prostovoljnem streljanju. Predlog za pouk v streljanju je dalo obrambno in vojno ministrstvo. Deželni šolski svet v Ljubljani je izdal okrožnico št. 5893 z dne 3. septembra 1910, v kateri naroča

ravnatelju, da poskrbi, da se bo poučevalo streljanje pričenši s šolskim letom 1910/11. V poštev pa bi prišli samo sedmo in osmošolci.

Ker je ozračje v tem času že dišalo po bližajoči se vojni, so poleg pouka v streljanju poskrbeli tudi za pouk v prvi pomoči pri mladinskih igrah, kakor je zaslediti v odloku deželnega šolskega sveta št. 213 z dne 13. junija 1910.

Ko so dograjevali novo gimnazijsko poslopje, so prišli tudi na misel, da bi bilo dobro montirati avtomatično uro, ki bi zvonila začetek in konec pouka in vse odmore. Padle pa so pripombe, da se taka ura rada pokvari in da popravilo precej stane, zato so se premislili, kar je razvidno iz dopisa gradbenega komiteja za postavitve novega poslopja pod št. 444/VIII ex 1911 z dne 11. januarja 1912.

Druga misel je bila, da bi novo stavbo elektrificirali, kar so zahtevali takratni profesorji, da je moral poslati ravnatelj Brežnik dopis deželnemu šolskemu svetu v Ljubljano št. 189 z dne 29. marca 1912. Na ta dopis je deželni šolski svet odgovoril z aktom št. 8568 z dne 12. aprila 1912, da se to ne more izvesti, ker Seidl preveč zahteva za dobavo električnega toka, dokler se v Novem mestu ne ustanovi posebno podjetje, ki bo zgradilo električno centralo.

Po preselitvi v novo stavbo je v stari gimnaziji ostalo še nekaj uporabnih in neuporabnih kosov pohištva. Ravnatelj je dal vse to oceniti, in ocenili so na 300 kron. To pohištvo je bil voljan prevzeti načelnik krajevnega šolskega sveta Karel Rosmann. Ravnatelj Brežnik je hotel za ta denar kupiti harmonij. Ko je prosil deželni šolski svet za dovoljenje, so mu odgovorili, da lahko proda, denar pa bo moral poslati fiskalni blagajni. (Dopis deželnega šolskega sveta št. 472 z dne 17. januarja 1913.)

Za notranjo opremo nove gimnazije je bilo predvidenih 26.300 kron stroškov; do 15. maja 1913 pa so izdali že 25.789,40 kron, prebitek 510,96 kron pa so izdali še za nekatere stvari.

Politični dogodki zadnjega časa, posebno pa dogodki na Balkanu, so sprožili nemir tudi med dijaštvom srednjih šol. Pričela se je nova orientacija na jugovzhod, s tem v zvezi pa težnja, da bi se otresli avstrijski spon. Revolucionarno dijaško gibanje »Preporod«, ki ga je ustanovilo 18 srednješolcev 13. januarja 1912 v Ljubljani na Rimski cesti št. 9 v prostorih Političnega izobraževalnega društva za dvorski okraj, je pričelo izdajati v Ljubljani s 1. novembrom 1912 svoje glasilo Preporod. Dobilo je hitro somišljenike tudi med novomeškimi dijaki. Danes vemo, da je tedaj med prepородovci na naši gimnaziji bilo kar devet takih učencev, ki so v šolskem letu 1912/3 dejansko bili včlanjeni, dva pa sta pripravljala tla tej organizaciji že prejšnja leta, ker jih to šolsko leto ni bilo več med rednimi dijaki naše gimnazije. Ta dva sta bila: France Fabjančič, rojen leta 1891 v Bučki, ki je že julija 1909 maturiral, je bil idejni začetnik prve Organizacije jugoslovanskih srednješolcev. Padel je v bitki na Soči pri Velikem Lemežu leta 1915. Drugi pa je bil Viktor Markič, doma iz Tržiča, ki je bil v šolskem letu 1909/10 v IV. razredu, v šolskem letu 1912/3 ga ni bilo na tukajšnji gimnaziji, bil pa je v VI. razredu v šolskem letu 1913/4. Med onimi devetimi pa so bili: Janez Cesar VI. razred, Ciril Cirman VIII. razred, Albin Gregorc VII. razred, Mirko Jarc VI. razred, Milan Kuder VII. razred, Karl Matko IV. razred, Drago Schweiger IV. razred, Martin Zupančič VII. razred.

Med tedanjimi novomeškimi profesorji je edino Mihael Markič podpiral prepородovce in bil njihov somišljenik. (Preporodovci proti Avstriji. Uredil Ad. Ponikvar. Ljubljana 1970, str. 172—228.)

Dobrih pet mesecev po izidu 1. številke Preporoda je deželni šolski svet v Ljubljani razposlal okrožnico-dopis št. 76/Pr. z dne 10. aprila 1913, v katerem obvešča ravnatelja, da je jeseni prejšnjega leta pričel izhajati dvakrat na teden list Preporod, ki hoče med mladino vzbujati nacionalno zavest in skupnost z južnimi Slovani. Zato naproša ravnateljstvo, da takoj poroča, kdo je naročnik, kdo ga bere, kdo agitira za ta list, kdo vanj dopisuje, učencem pa da zagrozi z najstrožjo kaznijo, če bodo še brali ali se navduševali za Preporod. V gimnazijskem arhivu ni sledu, kaj je ravnatelj Brežnik poročal.

Z delovanjem Preporoda je povezana tudi izdaja brošure Klic od Gospe Svete. Ob petstoletnici zadnjega ustoličenja koroških vojvod (18. marca 1414 do 18. marca 1914). Iz dopisa, ki ga je ravnateljstvo naše gimnazije dobilo iz Ljubljane od policijske direkcije pod št. 3209/22 z dne 21. aprila 1914 je razvidno, da je preiskava v Ljubljani ugotovila, da sta gimnazijca Rudolf Ponikvar in Evgen Lovšin poslala 18. marca 1914 po en paket teh brošur v Novo mesto, Kranj, Idrijo in Gorico. Paket so prejeli v Gorici Ivan Novak, v Kranju Anton Štefančič, v Novem mestu pa Albin Gregorc. Razen Ponikvarja so vsi drugi na zaslišanju zatrjevali, da so bile v paketu hrvaške in srbske brošure.

Vse to dokazuje, da so bili tudi novomeški dijaki povezani s Preporodom, da so se njegove ideje zakoreninile v srcih tistega rodu, ki je bil čez leto dni pahnjen v prvo svetovno vojno, ki je v temeljih razrahljala in po štirih letih nasilja, stradeža in porazov na bojiščih zrušila Avstro-Ogrsko, na njenih ruševinah pa je nastala nova država stara Jugoslavija, o kateri so sanjali pa tudi delali zanj in žrtvovali svoja življenja ne samo preporodovci, marveč tudi številni znani in neznani borci po zaporih in bojiščih.

* * *

Odkar se je naš zavod preselil v novo stavbo, so vsi varuhi skušali izpopolniti svoje zbirke. Tako je varuh fizikalnega kabineta profesor Karel Kunc sestavil cel načrt nabav in v njem poudaril, da je fizikalni kabinet zelo reven in da ta učila, ki so v kabinetu sedaj, ne ustrezajo niti ne zadoščajo za najbolj navadne poizkuse. Zato prosi ministrstvo za izredno dotacijo 5.000 kron za nakup fizikalnih učil. Ravnateljstvo pa je zaprosilo za dovoljenje, da sme uporabiti 3.000 kron, ki so ostale od stroškov za zidavo nove stavbe, za notranjo opremo, posebno pa za diaprojektor, ker se ga pri modernem pouku ne more več pogrešati. (Dopis gimnazije št. 636 z dne 25. X. 1912.)

NAŠA GIMNAZIJA MED I. SVETOVNO VOJNO

Šolsko leto se je končavalo, ko je v Sarajevu 28. junija 1914 padel prestolonaslednik Franc Ferdinand, zadet od strelav Gavrila Principa. Vzdušje, ki je zavladovalo po vsej širni Avstro-Ogrski, je bilo napeto in moreče in vsi so se z vso naglico pripravljali na vojno. Mesec dni nato se je vojna pričela (28. julija 1914) in pokazale so se že prve njene posledice. Pričetek pouka se je zakasnil za dva dni. Mesec pred pričetkom pouka se je v novo gimnazijo vselila kompanija deželne brambe in ravnatelj je bil že prisiljen, da je z dopisom št. 665 z dne 14. septembra 1914 zaprosil za odobritev 151 kron za povečano čiščenje prostorov. Tudi profesorski zbor se je skrčil, ker so bili vpoklicani prof. Maks Sever, dr. Milan Šerko, dr. Josip Rožman že takoj prve dni vojne; nekaj tednov

za njimi pa so vpoklicali še Karla Kunca, dr. Jakoba Kelemino, dr. Rudolfa Južnič. Pouk so morali zato skrajšati in prevzeli so ga nestrokovnjaki. Pouk telovadbe je popolnoma odpadel, kar je razvidno iz dopisa deželnega šolskega sveta št. 8493 z dne 28. decembra 1914.

Še predno se je vojna začela, je ravnatelj že dobil dopis od deželnega šolskega sveta št. 73 z dne 9. julija 1914, s katerim je bilo dijakom izrecno prepovedano članstvo v kakršnem koli društvu in udeležba na sestankih in zborovanjih. Pričelo se je tudi varčevanje v režijskih stroških. Za šolsko leto 1914/5 je naš zavod dobil komaj polovico zneska lanskih režijskih stroškov za prvo polletje.

Deželni šolski svet je z dopisom št. 209 z dne 1. aprila 1915 priporočil ravnateljstvu, da mora opozoriti profesorje, ki poučujejo zgodovino, naj pri pouku upoštevajo bolj domačo (kranjsko) zgodovino, kakor je bilo to v navadi na štajerskih gimnazijah.

Maja 1915 so bili vpoklicani še profesorji Amat Škerlj, dr. Viktor Tiller, Fran Dolžan, Martin Gorjanec. Kmalu zatem je zavod zadel še hujši udarec.

Komanda rezervne vojne bolnišnice iz Velike Kikinde je zahtevala z dopisom št. 685 z dne 8. julija 1915 od mestne občine Novo mesto, da izprazni staro in novo gimnazijsko poslopje in Narodni dom (Čitalnico) in to čim preje. Občina je dala delavce, voznike in prostor za shranitev gimnazijskega pohištva zgolj iz vljudnosti, sedaj pa mora gimnazijsko ravnateljstvo samo poskrbeti za druge prostore, kakor to velevala občinski dopis št. 1292 z dne 8. julija 1915.

Predno se je vojaška bolnišnica vselila v staro in novo gimnazijsko poslopje, so naredili zapisnik o prevzemu stavb. V prevzemni komisiji so bili: inž. Jaromir Hanuš, stavbeni svetnik novomeškega okrajnega glavarstva, novomeški župan Karel Rosmann, ravnatelj Fran Brežnik in vodja vojne bolnišnice nadporočnik dr. Viktor Deznai. Zapisnik je datiran z dnem 8. julija 1915. Podpisali so ga vsi člani komisije. Vse pomanjkljivosti v prevzetih stavbah so natančno popisali. Tako so zapisali, da v telovadnici v novi stavbi odpada omet s stropa, v stari gimnaziji pa da so stropi nezanesljivi in da gimnazijsko ravnateljstvo ne občina ne prevzameta nobene odgovornosti.

Še pred pričetkom pouka v šolskem letu 1915/6 so morali dobiti nekje primerne prostore. Ravnateljstvo jih je dobilo v frančiškanskem samostanu, ki je gimnaziji odstopil 4 sobe kot učilnice; v njih pa je bila tedaj vojaška rezervna bolnišnica. Ta se je morala izseliti, ker je dobila na voljo že omenjene prostore. V te štiri učilnice se je sedaj vselila naša gimnazija, ko jo je vojska pahnila iz njene lastne stavbe. Rešili so ji življenje spet novomeški frančiškani, ki so na nji oskrbovali pouk skozi 124 let navkljub težavam in metanju cokol pod noge od občine, nekdanjega okrožja, preko deželne kamere, gubernija pa tja do same dvorne pisarne in nazadnje ministrstva za uk in bogočastje.

Ravnateljstvo gimnazije se je s frančiškani pogodilo za najemnino za te 4 skromne učilnice. Plačevati jo je morala komanda rezervne vojaške bolnišnice ali naravnost frančiškanskemu samostanu ali pa gimnazijskemu ravnateljstvu, ki jo je moralo oddati samostanu, kakor je razbrati iz dopisa deželnega šolskega sveta št. 4843 z dne 23. septembra 1915.

Dokončno so pogodbo med samostanom in gimnazijo sklenili dne 5. oktobra 1915. Sodelovali so: vladni svetnik Wilhelm Franz pl. Rechbach, štabni zdravnik dr. Eugen Roth, ravnatelj Fran Brežnik, gvardijan frančiškanskega samostana p. Gotthard Podgoršek, novomeški župan Karel Rosmann. Sklenili so:

Frančiškanski samostan sprejme pod streho gimnazijo v prostore, ki so bili najeti od krajevnega šolskega sveta za potrebe osnovne šole, jih pa ima zasedene vojska. Te prostore vojska izprazni, krajevni šolski svet pa prevzame vse obveznosti, to je, da plača letno najemnino 1.000 kron, vodarino, najemninski prispevek (Zinskreuzer) v višini 10 % od najemnine. Ker pa ljudsko šolo vodijo patri, morajo sedaj dobiti letno odškodnino 400 kron, ker so ljudsko šolo prestavili na Grm, kar povzroča patrom nove nevšečnosti. Razen tega samostan odstopi še eno sobo v prvem nadstropju za potrebe profesorjev, kjer bi se lahko zadrževali med odmori. Ta soba bi lahko služila za konferenčno sobo. Samostan bo oskrbel kurjavo za vse te prostore (pet), za katero bo predložil račune, ki jih mora poravnati krajevni šolski svet.

Ker je ravnatelj Brežnik izgubil stanovanje v novem gimnazijskem poslopju, je moral dobiti v zameno drugo kje v mestu. Plačati mu bodo morali selitvene stroške tja in nazaj. Razen tega mora gimnazija dobiti še eno sobo za pisarno gimnazijskega ravnatelja. Taka soba bi bila na voljo v hiši, ki se drži samostana. Njena lastnica je bila Uršula Avsenek. V tej sobi pa je tedaj stanoval profesor Peter Prosen. Dr. Roth je pristal, da bo vojni erar plačal izpraznitev prostorov v samostanu in najemnino za ravnateljevo stanovanje. Pogodbo so podpisali vsi spredaj navedeni razen novomeškega župana Karla Rosmanna, ki je odšel še pred podpisom pogodbe in zapisnika.

Ko so to uredili, je ravnatelj Brežnik dobil dopis od deželnega šolskega sveta št. 5209 z dne 7. oktobra 1915, v katerem mu ta sporoča, da se strinja s pogodbo s frančiškani, da pa naj tisto sobo v prvem nadstropju frančiškanskega samostana porabi za konferenčno sobo in za akte, da bo dobil tudi odškodnino za uradno stanovanje v novi gimnaziji v njegovi vrednosti, prav tako mu bodo povrnilo selitvene stroške ob izselitvi in ob ponovni vselitvi.

Ravnatelj je sedaj organiziral pouk v teh 4 učilnicah in sporočil v Ljubljano deželnemu šolskemu svetu z dopisom št. 918 z dne 26. oktobra 1915. Dobil je odgovor št. 5720 z dne 28. oktobra 1915 in mu svetujejo, da razrede menja v dopoldanskem in popoldanskem pouku nekako tako: I., III., V., VII. razredi naj imajo pouk en teden dopoldne, drugi teden pa popoldne. Enako naj velja za razrede II., IV., VI. in VIII.

V kakšnih okoliščinah se je poslej vršil pouk v teh samostanskih prostorih, povedo besede ravnatelja Brežnika, ki jih je zapisal s svinčnikom na zapisnik konference z dne 20. novembra 1914 in v katerih je izrecno poudaril, da veljajo za leto 1915/6. Tam piše, da so te 4 učilnice ob odkritem hodniku, na katerem je vodovod, kamor hodijo vojaki po vodo, pod učilnicami je namreč vojaška kuhinja, svinjak in kurnica, tam žagajo in sekajo drva in prepevajo. Zato se dijaki med odmori ne morejo sprehoditi ne po hodniku ne po dvorišču, kar vse jih sili, da uhajajo na cesto. Vendar pa je ravnatelj pouk tako uredil, da so imeli nižješolci prosta dva popoldneva, višješolci pa štiri na teden.

Pri mladinskih igrah in igrah na tleh (Geländespiele) so učitelji vadili učence v vojaških vajah.

Po zgornjih navodilih deželnega šolskega sveta se je odvijal poslej pouk vsa vojna leta.

Ko je ravnatelj poročal v Ljubljano z dopisom št. 937 z dne 30. oktobra 1915, da je skrčil pouk nemščine v III. in IV. razredu na tri tedenske ure, pouk fizike v VII. in VIII. razredu pa na dve uri, je dobil odgovor deželnega šolskega sveta št. 5851 z dne 3. XI. 1915, da morajo učenci II. in IV. razreda imeti

po 4 ure na teden nemščine, fizike pa v VII. in VIII. po 3 ure. Skrči pa naj pouk zgodovine in zemljepisa v III. in IV. razredu za eno uro, prav tako filozofsko propedeutiko v VII. in VIII. razredu za eno uro.

Vprašanje konferenčne sobe so rešili tako, da so profesorju P. Prosenu dali drugo sobo, njegovo pa so uporabljali poslej za konferenčno sobo od 15. oktobra 1915. Zanj je dobivala lastnica hiše Urška Avsenek 25 kron mesečne najemnine. Ravnatelj Brežnik pa je dobival na leto 973 kron na račun stanovanja v novozgrajenem gimnazijskem poslopju. Tudi to stanovanje je zasedla vojaška bolnišnica. (Dopis deželnega šolskega sveta št. 6754 z dne 4. I. 1916.)

Za kurjavo konferenčne sobe je moral skrbeti frančiškanski samostan. Pogodbo o najemu in najemnini sta podpisala dne 4. novembra 1915 ravnatelj Brežnik in Urška Avsenek.

Ravnateljeva pisarna pa je bila ves čas prve svetovne vojne v njegovem privatnem stanovanju v Kandiji, v sedanji hiši upokojenega občinskega tajnika Franca Avsca, danes Trdinova cesta št. 2.

Položaj na bojiščih je vplival na notranjo politiko v državi. Ker je državna oblast skušala zatreti vsako kritično misel o notranjem in zunanjem političnem položaju in stanju, je poostrila cenzurne predpise. Pritisk se je povečal. Tako je deželni šolski svet z dopisom št. 1793 z dne 31. marca 1916 prepovedal naročanje revije »Slovan«, češ da piše žaljivo in za mladino nevarno. Zato ne sme več biti v dijaških knjižnicah, če pa je, jo morajo izločiti, naročiti pa nič več.

Odkar pa je še Italija napovedala Avstro-Ogrski vojno (23. maja 1915) in so se pričeli boji na Soči, se je zahodni del Slovenije spremenil v bojišče in neposredno vojno zaledje. Pojavili so se prvi begunci, ki so prispevali k naraščanju števila učencev našega zavoda. Oblasti so sicer skušale zajeziti dotok novih učencev na srednje šole z odlokom št. 5506 z dne 23. septembra 1916, vendar pa take omejitve niso mnogo zalegle, ker jih je življenje samo razveljavilo in srednješolski zavodi so morali odpirati paralelke. Tako je bilo tudi v Novem mestu.

V prvih vojnih letih je naša gimnazija sprejela v I. razred samo toliko učencev, kolikor je bilo prostora. Ker pa je zaradi dotoka beguncev število učencev pričelo naraščati, so morali v šolskem letu 1917/18 odpreti paralelko v I. razredu. Ta razred je imel svojo učilnico v hiši gostilničarja Franca Pintarja v Novem mestu št. 38. Za kurjavo, čiščenje, najemnino, prevoz šolske opreme je morala poskrbeti mestna občina. S poukom pa je ta I. b razred pričel dva meseca kasneje kot drugi razredi.

Prav tako je šolska oblast budno pazila, da se dijaki ne bi kje shajali in razpravljali o stanju na bojiščih in doma. Tak prostor pa je utegnila postati tudi javna knjižnica. Zato je deželni šolski svet prepovedal dijakom zahajanje v javne knjižnice in sposojanje knjig z odlokom št. 6504 z dne 23. X. 1916.

Še isto leto, ko se je pričela vojna in so bili vpoklicani tudi dijaki v predčasno vojaško službo, so oblasti uvedle tudi takoimenovano vojno maturo. Uvedlo jo je ministrstvo z odlokom št. 2988 z dne 8. oktobra 1914. Kandidati so bili oproščeni pismenega dela, pa tudi ustnega, če so bili v zadnjem šolskem letu dobri učenci. V enem šolskem letu je bilo več rokov za opravljanje vojne mature. Tudi obseg učne tvarine, ki so jo v rednih časih zahtevali od maturantov, so sedaj precej skrčili in ves maturitetni postopek poenostavili. Med prvimi takimi vojnimi maturanti na našem zavodu so med drugimi bili tudi

preporodovci, npr. Albin Gregorc ter kasnejši univerzitetni profesor Feliks Lobe. Za tema so sledili še: pesnik Jože Cvelbar, kasnejši gledališki igralec Janez Cesar, kasnejši leksikograf in literarni zgodovinar Fran Poljanec, kasnejši univerzitetni profesor Jože Rant.

Iz ravnateljevega nagovora na otvoritveni konferenci 20. septembra 1916 je razvidno, da je do tega dne bilo vpoklicanih 68 dijakov, drugih 8 jih je šlo prostovoljno k strelcem, 6 pa jih je prostovoljno vstopilo k vojakom, skupaj 82 dijakov. Za cesarja pa jih je do tega dne padlo že 10, v ujetništvu jih je bilo 20, veliko pa po bolnišnicah.

Vojna pa se je vlekla dalje in vsak dan je bilo več neprijetnosti. Razbohotilo se je ovadustvo tudi med dijaki našega zavoda. Dogodilo se je, da je neki učenec naznanil ravnatelju, da so dijaki govorili nepatriotično. Sprožila se je preiskava, ki jo je vodilo vojno sodišče. To je ugotovilo, da je učenec IV. razreda Zvonimir Abram, rojen 13. oktobra 1900 v Zagrebu, pristojen pa v Novo mesto, rekel ob neki priliki, ko so pobirali prispevke za RK, da denar raje vrže v klozet, kakor pa da bi dal RK, ker ga dobe tako samo Nemci; da je učenec IV. razreda Alojz Mušič, rojen 4. septembra 1900 v Kandiji, rekel ob neki priliki, da se pri vojaki morajo učiti samo nemščine in da bi bilo bolje, da bi naši dijaki raje šli v srbsko vojsko, in da je privatni učenec IV. razreda Silvester Skube, roj. 14. decembra 1899 v Hinjah pri Žužemberku ob neki priliki javno govoril, da bodo Rusi, Srbi, Poljaki, Hrvati, Slovenci in Čehi Nemce že pošteno zribali.

Vojaško sodišče, ki mu je predsedoval major Moriz grof Strachwitz, prisednik pa je bil nadporočnik dr. Rudolf Höfler, zapisnikar pa narednik Edvard Pluch, tožilec pa kapetan dr. Viktor Frömel. Le-ta je vse tri dijake obtožil, da so motili javni red. Obtožene sta zagovarjala odvetnika dr. Skabrne in dr. Vodušek. Vojaško sodišče je obsodilo Mušiča in Abrama na štiri tedne zapor, Skubeta pa je oprostilo, kakor je razvidno iz spisa Feldpost 339 z dne 11. septembra 1916.

Ko je ravnateljstvo zvedelo za vso to zadevo, je bila posebna konferenca 19. decembra 1916 in na nji so vse tri učence lokalno izključili od javnega in privatnega šolanja.

Vojna je prinesla tudi pomanjkanje hrane, kuriva, petroleja in vsega drugega. Ker ni bilo drv, je ravnatelj Brežnik prekinil pouk od srede januarja pa tja do 20. februarja 1917. Doslej so po pogodbi morali skrbeti za kurjavo v učilnicah in v konferenčni sobi frančiškani. Ko pa je pričelo primanjkovati drv, je ravnatelj z dopisom potožil deželnemu šolskemu svetu, da ni ne drn ne premoga. Deželni šolski svet mu je odgovoril z dopisom št. 7421 z dne 7. novembra 1917, da bo gimnazija dobila potrebno količino premoga (15 ton). S kurjavo sta poslej imela posel šolski slugi Ferlič in Kristan, samostan je moral dajati samo še les za podkuriti. Ker premoga le ni bilo, so pouk prekinili.

Hud udarec za naše dijake pa je bilo prenehanje dijaške kuhinje. V nji je dobivalo do 35 učencev vsak dan brezplačno kosilo in večerjo, vsi drugi pa za majhne denarje. Za ustanovitelja te prepotrebne kuhinje veljata dva dobrotnika revnih dijakov dr. J. Marinko in dr. K. Slanc. Kuhinja je pričela s svojim delom 18. septembra 1894 in je delala vse dotlej, dokler vojaščina tudi njenih prostorov ni zasedla. Tako so s pričetkom šolskega leta 1915/6 pa vse do konca vojne naši dijaki ostali brez svoje dijaške kuhinje. Da je bila njihova stiska še večja, novomeški župan Karel Rosmann ni hotel dati živilskih kart, posebno ne tistim

dijakom, ki so bili iz drugih občin. Ravnatelj Brežnik je temu ugovarjal, a ni nič zaleгло. Če so hoteli taki dijaki živeti, so morali za hrano poučevati slabše učence, svoj študij pa so tako zanemarjali. Vse to pa je povzročalo, da je velika večina takih dijakov ostala brez zadostne prehrane, da so podlegali raznim boleznim in tudi učni uspeh je bil slabši.

Koliko učencev naše gimnazije je izgubilo svoje življenje na bojnih poljanah prve svetovne vojne, se iz gimnazijskega arhiva ne da ugotoviti. V enem samem letnem izveščju vseh vojnih let je ravnatelj navedel imena padlih dijakov. To je storil v izveščju za šolsko leto 1916/7. Njihovo število je 14. Od teh je pomenila smrt veliko obetajočega pesnika in slikarja Jožeta Cvelbarja največjo škodo za naše kulturno življenje. Vojna vihra je strla življenje tudi prof. Maksu Severju, očetu arhitekta Milana Severja in gledališke igralka Save Sever.

Vsa vojna leta se je pouk na našem zavodu vršil v pomanjkljivi obliki in obsegu. Ko je vojaščina zasedla novo gimnazijsko poslopje, so tam ostale vse knjižnice in kabineti. Za profesorje in dijake so bili nedostopni. Čeprav je zavod dobival tudi med vojno določeno denarno dotacijo za nakup knjig in učil, ravnateljstvo ni za knjižnice kupovalo nič drugega kot periodični tisk. Zato so vse knjižnice in zbirke zakrnele.

Pa tudi sam pouk je bil v tistih skromnih 4 učilnicah v samostanskih prostorih vse prej kot normalen. Na dvorišču, pod oboki, nad katerimi so bile te učilnice, pred vhodom v prostor pod oboki, na ulici, povsod je bilo polno vojaštva z vozovi, ki je odvažalo hrano za vojake. Povsod je bilo polno razbijanja, vpitja, preklinjanja in psovanja v vseh jezikih stare Avstro-Ogrske. Vse to se je slišalo v učilnice, čeprav so bila okna in vrata zaprta. Ta direndaj je na samostanskem dvorišču in pod oboki trajal vse do 1. januarja 1918, ko se je kuhinja in z njo vred tudi vsa rezervna vojna bolnišnica premaknila iz Novega mesta v Codroipo.

V vojnih letih so bili sprva konferenčni zapisniki takšni kot prej, natančni in izčrpni. Toda dolga vojna, vse mogoče stiske, pomanjkanje živeža, obleke, obutve, drv in vsega drugega, in spoznanje, da je nadaljnje vojskovanje izgubilo svoj smisel, je vplivalo tudi na obseg in obliko konferenčnih zapisnikov. Postajali so krajši, zadnji dve leti pa kar odsekano kratki.

Ravnatelj Franc Brežnik je bil na lastno prošnjo po 40 letih službe upokojen z najvišjim odlokom št. 9386 z dne 22. V. 1917. Za novega ravnatelja je bil postavljen z najvišjim odlokom z dne 30. X. 1917 Josip Wester. Ker pa je bil v vojaški službi, je ravnateljve posle še dalje vodil Fran Brežnik, dokler jih ni 1. avgusta 1918 prevzel J. Wester. Temu je tedaj usoda namenila, da novomeška gimnazija pod njegovim vodstvom doživi zlom stare Avstrije in da na novo organizira delo našega zavoda v novi državi.

Predno pa je Wester prevzel ravnateljve posle, je minilo še leto dni. Zato je moral Brežnik še marsikaj urediti. Kakor hitro je vojska izpraznila poslopje stare in nove gimnazije, Narodnega doma (Čitalnice) in prostore v Domu rokodelskih pomočnikov, je bilo potrebno vse te prostore očistiti, razkužiti, prebeliti in urediti za ponovni pouk. Ker pa ni bilo dovolj delovnih moči, so dela potekala počasi. Dokler ni bilo urejeno vse to, je bil pouk še kar naprej v dosedanjih prostorih pri frančiškanih.

Ko so morali novo gimnazijsko poslopje izprazniti, da so naredili prostor za rezervno vojno bolnišnico, so vse klopi in katedre, omarice in drugo opremo

razen tiste, ki so jo rabili v 4 učilnicah, prepeljali in spravili v železniški baraki pri postaji v Bršljinu. Komanda vojne bolnišnice je dala v obe stavbi, staro in novo, in v one 4 samostanske učilnice na svoje stroške napeljati električno napeljavo. V novi gimnaziji je dala 88 luči, v stari pa 30, v samostanskih 4 učilnicah pa 9 luči. (Gimnazijski dopis št. z dne 3.I.1918.) Ko je vojska te prostore izpraznila, je pobrala vse luči, stikala in varovalke, razen tistih v samostanskih prostorih. Pustila pa je vso drugo napeljavo. Vojne še ni bilo konec, tudi za petrolej je tesna predla, zato so bili mnjenja, da bi kazalo vso električno napeljavo pregledati, popraviti in kar je manjkalo, dodati. Večkrat se je ravnateljstvo zaradi tega obrnilo na deželni šolski svet s prošnjo, naj sporoči, kaj je storiti. Tudi ravnatelj Wester se je v isti zadevi obrnil do oblasti z dopisom št. 616 z dne 21. avgust 1918. Dokler je imela novo gimnazijsko poslopje v svojih rokah vojaška oblast, je dala za svoje potrebe in v sporazumu s Seidlom, lastnikom žage pod Ločensko cesto, zgraditi zasilno elektrarno ter od tu speljala električni vod do nove gimnazije. Sedaj je bil tudi ta vod okvarjen, ostali pa so drogovi. Z vso električno napeljavo v novi gimnaziji kakor tudi z vodi so bile še dolgo preglavice in več let se v gimnazijskem arhivu ponavljajo dopisi in odgovori, ki so s tem v zvezi.

Čeprav je J. Wester ravnateljsko službo nastopil 1. avgusta 1918, takrat niso naredili zapisnika o prevzemu inventarja. Naredili so ga šele 20. septembra 1918. V tem zapisniku je nekaj ugotovitev, ki so pomembne. Tako je Wester zapisal, da se od 25. oktobra 1912 ni več pisala gimnazijska kronika, da manjka popolna zbirka gimnazijskih izveštij (*»Eine vollständige Folge eigener Programme fehlt«*), da so okrožnice le od 27. marca 1909 dalje, vse prejšnje pa manjkajo. Fran Brežnik je na to pripomnil, da jih je verjetno vojaščina pokurila kot star papir, potem ko je stavbo zasedla. Dalje da so konferenčni zapisniki neurejeni in da jih mnogo manjka. Od dejanskega šolskega inventarja je Wester prevzel: 122 kosov trosedežnih klopi, 13 kosov dvosedežnih klopi, skupaj 135 kosov. Dalje 12 katedrov, 43 stolov, 6 steklenih omar, 13 umivalnih omaric, 13 zbiralnih omaric, 9 trosedežnih risalnih miz, 12 dvosedežnih, skupaj 21 kosov. Potem 48 risalnih stolčkov na vijak, 22 navadnih stolcev (Stockerl), 12 šolskih tabel, dve v risalnici, 11 obešal za karte, 5 toplomerov, 4 velike petrolejke, 43 srednjih in med njimi nekaj okvarjenih, 8 malih petrolejk, 3 stoječe svetilke, 3 plinske svetilke (okvarjene), 1 špiritus svetilko (okvarjeno), 26 cilindrov, 7 senčnikov, 24 vedr za vodo (od teh 10 pokvarjenih), 43 pljuvalnikov, po 1 razpelo v vsaki učilnici in po 1 cesarjevo sliko. V telovadnici pa je manjkalo: dva kroga, 1 usnjena blazina, 1 dvojna lestev, 1 skakalna palica.

Prav tedaj, ko so se skokoma približevali prevratni dnevi, je našo gimnazijo zajela psihoza političnih dogodkov in epidemija influence in pouk je bil zaradi tega prekinjen od 9. oktobra do 5. novembra 1918. Redni pouk pa se je prišel šele 5. novembra 1918, a že v novi državi — kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Dan pred prevratom pa je ravnateljstvo prejelo dopis od mestne občine s podpisom župana Karla Rozmana (prej vedno Rosmann!). Ta dopis takole glasi:

Slovinci! Slovenke!

V torek 29. t.m. je vseobči narodni praznik. Počiva naj vse delo. V Novem mestu se vrši dopoldne velik manifestacijski obhod po mestu. Novo mesto bo v za-

stavah. Pozivamo vse zavedne Slovence in Slovenke, da se mnogobrojno udeležijo te velike narodne slavnosti. Pridite v narodnih nošah! Društva naj pridejo z zastavami! Sokoli in Orli pridite v kroju! Zbirališče je ob pol 10. uri dopoldne pred mestno hišo na Glavnem trgu. Napočil je odrešenja dan — dan jugoslovanske svobode! Proslavimo ga dostojno!

Novo mesto, 28. oktobra 1918.

NAŠA GIMNAZIJA V STARI JUGOSLAVIJI

Znano je, da je vlada Avstro-Ogrske po takratnem svojem zunanjem ministru grofu Andrassyju odgovorila na Wilsonov pogoj premirja tako, da je 28. oktobra 1918 priznala ameriško stališče glede pravic Čehov in Slovakov ter Jugoslovancev in da je bila pripravljena za pogajanja na tej podlagi. S to privolitvijo je takratni in zadnji avstro-ogrski zunanji minister dejansko izrekel kapitulacijo in razpad nekdanje velike Avstro-Ogrske. Posledica te privolitve je bila, da so Čehi, Slovaki in južni Slovani razglasili svojo državno samostojnost naslednji dan, 29. oktobra 1918.

Prevrat se je izvršil ob nepopisnem navdušenju in Narodno vijeće je ta dan prevzelo najvišjo oblast na tistem ozemlju Avstro-Ogrske, na katerem so živeli Slovenci, Hrvati in Srbi. Že 31. oktobra 1918 je bila sestavljena narodna vlada za Slovenijo in njen prvi predsednik je postal Josip Pogačnik. Šest članov te prve slovenske narodne vlade je bilo iz Slovenske ljudske stranke, pet iz Narodno-napredne, eden pa iz Socialno-demokratske. Ko se je navdušenje prevratnih dni nekoliko poglobilo, je bilo treba pričeti s polaganjem novih temeljev vsega šolskega pouka tudi na naši gimnaziji. Temeljnega pomena je bila izredna konferenca vsega profesorskega zbora 5. novembra 1918. Na tej konferenci je imel ravnatelj Wester svoj znameniti govor o razpadu stare Avstro-Ogrske. Tedaj je rekel te besede:

»Gospodje! Stara država, kateri smo bili svoj čas kot njeni nastavljenici prisegli zvestobo, se je zrušila. Avstrija je bila in je ni več! Njen nekdanji obstoj pričinja biti zgodovinsko dejstvo.

Službene prisege svoje formalno sicer še nismo odvezani, a nikogar ni, da bi nas dana beseda nanj vezala. Na ozemlju našega naroda pa se dviga novo veličastvo, ne veličastvo osebe, temveč veličastvo osvobojenega prostega naroda Srbov, Hrvatov in Slovencev. In temu narodu, v čegar prid in prospeh smo tudi dosle delovali, dasi ovirani po birokratskih predpisih in zajeti v odkazane nam tesne meje, hočemo z vso vnemo posvetiti svoje vzgojevalno delo v bodočnosti. Bolj kot kdaj prej se moramo sedaj zavedati, kako važna je vzvišena naloga nas učiteljev in vzgojevalcev mladine, cveta našega naroda.

Gospodje! V težkih časih živimo. V prehodni dobi smo, kjer nam bo treba dosti dobre volje, dosti samozatajevanja, dosti žive vere v lepšo bodočnost naše mlade države. Bodimo pripravljeni na neprilike, ki nas še čakajo, v neomajnem zaupanju, da vremena bodo končno se zjasnila in milejše zvezde kakor zdaj sijale.

Gospodje! Spominjate se besed, ki sem vam jih govoril v svojem pozdravnem govoru ob začetku šolskega leta. Nič ni bilo v njih, kar bi moral danes preklicati; zakaj v bistvu ostanejo vzgojna načela, ki nas vodijo pri vzgojnem delu, vedno tista, kakor sem jih takrat poudarjal. Naša skrb bodi i

v prihodnje, da bomo zares gospodarji na lastni zemlji, posvečena pridru nam v vzgojo izročene mladine, da bodo pozneje kot zvesti sinovi slovenskega naroda, kot lojalni državljani naše svobodne Jugoslavije, kot koristni člani človeške družbe svojo življenjsko nalogo v lastno srečo izpolnjevali. V to nam pomoz Bog!«

Za temi besedami je Wester pozval vse profesorje, ali priznavajo našo najvišjo oblast, narodno vlado Slovenije v Ljubljani. Vsi so izjavili da. Zatem so se lotili sklepanja o učnem jeziku.

Sklepe te konference je Wester sporočil v Ljubljano deželnemu šolskemu svetu z dopisom št. 853 z dne 6. novembra 1918. V njem pravi takole:

»Podpisano ravnateljstvo poroča, da se vsled sklepa izredne učiteljske konference dne 5. t.m. uvede od jutri, 7. novembra 1918, ko se zopet prične redni šolski pouk v vseh šolskih učnih predmetih kot učni jezik slovenski. Potemtakem se bo odslej poučevala tudi latinščina od V. razreda dalje, grščina od VI. razreda dalje ter zgodovina in zemljepis od V. razreda dalje s slovenskim učnim jezikom.

Spričo obstoječih razmer je učiteljska konferenca soglasno sklenila, da se skrči pouk nemškega jezika v nižjih razredih na 3 tedenske ure, v višjih pa na 2. Ure, ki se s tem pridobe, se razdele na druge predmete tako, da ostane skupno število ur isto kakor v dosedanjem urniku. V naslednjem je pregled ur dosedaj, v oklepaju pa novo število ur:

- I. razred: slovenski jezik 4(3); latinski jezik 7(6); nemški jezik 3(5)
- II. razred: slovenski jezik 3(2); latinski jezik 7(6); nemški jezik 3(5)
- III. razred: slovenski jezik 3(2); nemški jezik 3(4)
- VI. razred: slovenski jezik 3(2); nemški jezik 3(4)
- V.—VIII. razred: slovenski jezik 3(2); nemški jezik 2(3)

Od V. razreda dalje se na novo pridobljena ura porabi za pouk srbohrvaščine. Novi urnik, zasnovan na teh premenah, stopi v veljavo 18. novembra 1918. Do tega časa ostane v veljavi dosedanji, z odlokom deželnega šolskega sveta 2. oktobra 1918 pod št. 1782 odobreni urnik.

Vse zgornje spremembe, sklenjene vsled nujnosti, so provizoričnega značaja, dokler se pravomočno ne uredi z višjega mesta.

Dalje ravnateljstvo poroča, da se bodo odslej vsi dopisi, zapisniki, zapiski v kataloge, sploh vse uradno poslovanje vršilo v slovenskem jeziku. Ko bode novi urnik z razdelbo predmetov sestavljen, se predloži deželnemu šolskemu svetu v končno odobritev.

Tak je bil sklep izredne konference novomeškega profesorskega zbora 5. novembra 1918. Iz Ljubljane pa je ravnateljstvo dobilo odgovor na ta svoj dopis od Narodne vlade SHS, oddelka za uk in bogočastje z dopisom št. 8817 z dne 27. novembra 1918, ki je takole odredil:

- a) uradni in poslovni jezik na vseh zavodih je slovenski;
- b) kot učni jezik veljaj v vseh predmetih, razen obvezne nemščine, slovenščina.
- c) slovenščini naj se odmerijo v I. in II. razredu po 4 ure; od III.—VIII. razreda pa po 3 tedenske ure. Od V.—VIII. razreda se uvede srbohrvaščina po 1 uro na teden kot obvezni učni predmet, iz katerega naj se dajejo redi po

običajnem klasifikacijskem načinu. Nemščini kot učnemu predmetu se določijo od I.—IV. razreda po 3 ure, od V.—VIII. razreda pa po 2 uri na teden. — Latinščina se poučuje v I. razredu po 7 ur, v ostalih razredih pa po prejšnjem obsegu (to je: v II. razredu 6 ur; v III.—VI. razredu po 5 ur, v VII. in VIII. razredu pa po 4 ure na teden).

Pouk nemščine naj se za prehodno dobo do končne preosnove preuredi v praktičnem smislu tako, da se učenci popolnoma nauče nemščine kot jezika v besedi in pismu, nepotrebne podrobnosti iz literarne zgodovine naj se opuste. Isto načelo se uveljavi pri zgodovinskem pouku; največji ozir naj se jemlje na zemljepis in zgodovino jugoslovanstva.

S šolskim letom 1918/9 so spet pričeli poučevati tudi neobvezne predmete, ki jih z izjemo petja, niso poučevali od šolskega leta 1915/6 do 1917/8. Sedaj so kot neobvezne predmete poučevali: petje v 2 oddelkih po 2 uri = 4 ure tedensko, je učil Ig. Hladnik; italijanščino v 1 oddelku po 2 uri je učil dr. C. Ažman; slovensko stenografijo I. tečaj 2 uri je učil dr. R. Južnič; prostoročno risanje za višjo šolo v 1. oddelku po 3 ure tedensko je učil J. Germ.

Že preje sem omenil, da je bilo s pričetkom vojne nekaj profesorjev vpoklicanih. Nekateri od njih so se kmalu vrnili, drugi ne. Ves čas vojne je bilo pod orožjem 4—5 profesorjev, zato je bil pouk skrčen vse do konca vojne. Po končani vojni so se do 25. novembra 1918 vrnili še zadnji vpoklicani profesorji, nekaj jih je bilo premeščenih, dva sta prišla na novo. Tako je naša gimnazija s šolskim letom 1918/19 pričela s poukom s slovenskim učnim jezikom pri vseh predmetih razen nemščine v naslednji zasedbi: J. Wester kot ravnatelj, dr. C. Ažman za verouk in neobvezno italijanščino; J. Germ za risanje, dr. M. Gorjanec za slovenščino, srbohrvaščino, latinščino; dr. R. Južnič za latinščino, grščino, dr. J. Kelemina za nemščino in filozofsko propedeutiko, K. Kunc za matematiko, prirodoslovje, A. Lovše za slovenščino, latinščino, grščino, M. Markič za latinščino, grščino, dr. M. Šerko za prirodopis in matematiko, A. Škerlj za latinščino, grščino, dr. V. Tiller za zemljepis in zgodovino, Iv. Koštial za srbohrvaščino, nemščino, grščino, zemljepis, zgodovino, A. Turk za slovenščino, nemščino latinščino, mladinske igre.

Prvi uradni dopis v slovenskem jeziku ki ga je naša gimnazija dobila od narodne vlade v Ljubljani, ima št. 8229 z dne 7. novembra 1918. Z njim je narodna vlada nakazala naši gimnaziji 1703,90 kron za nakup kuriva.

Novi ravnatelj J. Wester se je z odločno in možato kretnjo otresel neprijetne in poniževalne dolžnosti, ki jo je dotlej opravljal njegov prednik. Z dopisom št. 869 z dne 10. novembra 1918 je oddelku za uk in bogočastje sporočil tole:

Podpisano ravnateljstvo javlja, pozivno na odlok cesarsko kraljevega deželnega šolskega sveta št. 7762 z dne 19. oktobra 1918 oziroma št. 3341 z dne 4. junija 1917, da nima ničesar poročati. Podpisani ravnatelj obenem izjavlja, da v bodoče ni več pripravljen vršiti slične posle policijskega značaja, kakor mu jih nalagata zgoraj omenjena odloka prejšnje šolske oblasti. Ravnatelj J. Wester.

V tistih dneh, ko se je vse staro rušilo in se porajalo novo, ko je bilo po mestu vse polno vojaštva, konj, voz in drugih prehodnikov, je bila izredna konferenca profsorskega zbora dne 11. novembra 1918. Na nji so sklenili:

1. Da se z ozirom na izredne sedanje razmere po mestu, hora legalis uvede že ob 6. uri zvečer. Po tej uri se smejo na ulicah gibati samo tisti dijaki, ki se hranijo zunaj doma, a še ti morajo imeti posebno razrednikovo dovoljenje.

2. Prepoveduje se obisk vseh gostiln v mestu in okolici; dalje je ravnatelj Wester na tej konferenci opozoril vse člane proforskega zbora, da je poslej poslovni jezik v celem šolskem poslovanju samo slovenski. (Zapisnik s konference z dne 11. novembra 1918.)

Vsa vojna leta so bili dijaki naše gimnazije utesnjeni v vsem. Kakor hitro pa je bila vojna končana, so se urno lotili organiziranja plesnih vaj. Učenec VIII. razreda Anton Sila, doma iz Trsta, se je opogumil in zaprosil ravnatelja, da jih dovoli. V zvezi s to prošnjo je bila konferenca 22. novembra 1918, na kateri so profesorji sklenili, da se dijakom dovolijo plesne vaje, ki jih bo vodil poštni uradnik Nagode. Na te smejo samo sedmo- in osmošolci. Ker pa v obeh teh razredih ni bilo več kot 3 učenke, so smeli povabiti nekaj gospodičen iz »boljših meščanskih krogov«. Plesne vaje so trajale od 1. decembra 1918 do 6. januarja 1919, in to po dvakrat na teden, en dan je morala biti sobota, in v času od 7. do 10. ure zvečer.

Ko se je vojna končala, so se pričeli vračati tudi dijaki naše gimnazije, ki so bili vpoklicani in poslani na različne vojaške dolžnosti in bojišča. Ker pa so bili nekateri vpoklicani, še predno so končali razred ali pa maturirali, za take dijake so med vojno veljale posebne olajšave za opravljanje izpitov, se je vrnilo vprašanje, ali naj te olajševalne odredbe za take dijake še veljajo ali naj se razveljavijo. Oddelek za uk in bogočastje narodne vlade Slovenije je razposlal ravnateljem gimnazij okrožnico št. 8524 z dne 16. novembra 1918, v kateri je odredil:

1. Vse izredne določbe za učence, ki so doslej bili v aktivni vojaški službi, izgube pravno veljavo.

2. Prenehajo torej tudi vsi predčasni takoimenovani vojni zrelostni izpiti.

3. Samo tisti učenci, ki bi bili maturirali že v šolskem letu 1916/7 ali pa 1917/8 ali pa vsaj konec zadnjega šolskega leta, pa jih je ovirala vojaška služba, se smejo še pripuščati v šolskem letu 1918/9 k zrelostnemu izpitu, toda le pod pogojem, da narede pred zrelostnim izpitom letni izpit za VII. odnosno VI. razred ali da se izkažejo z letnim izpričevalom za omenjena razreda.

4. Učence, vračajoče se iz aktivne vojaške službe, je sprejemati kot javne učence v tisti razred, v katerega spadajo po svojem zadnjem letnem spričevalu. Ako pa med vojno niso mogli delati vseh izpitov ter pravilno napredovati in bi po svojem znanju ne mogli priti v tisti razred, v katerega bi spadali po pravilnem napredovanju, jih je treba na poseben način poučevati, jih združevati, če je možno v posebne tečaje, jih pripuščati k izrednim letnim izpitom itd., da lahko stopijo v višje razrede, oziroma da se jim skrajšuje šolska doba. Vsekakor veljaj za načelo, da noben učenec, ki se je udeležil aktivne vojaške službe in bil zaradi tega oviran v svojem šolskem napredku, nikakor ne sme več izgubiti kot eno šolsko leto, ako ni mogoče doseči, da ne izgubi ničesar.

5. Odslej naj se semkaj predlagajo samo konferenčni zapisniki otvoritvenih in sklepnih konferenc šolskega leta ter sklepnih konferenc I. šolskega polletja in tistih konferenc, ki se bo v njih sklepalo o zadevah, o katerih ima odločati višja oblast.

Točki 6 in 7 te okrožnice sta dajali ravnateljem večja polnomočja, da so lahko v marsičem sami odločali.

* * *

V Novem mestu so bile vedno težave s prostori za telovadbo, posebno v zimskem času, odkar je mesto imelo dve telovadni društvi Sokola in Orla. Ko je z drugim polletjem šolskega leta 1910/11 postala telovadba obvezen predmet v I. razredu in se je v naslednjih letih ta obveznost prenašala v naslednje višje razrede tako, da je bila s šolskim letom 1917/8 obvezna že od I. do VIII. razreda, je bilo ob razpadu stare Avstrije to vprašanje še bolj pereče zato, ker so v novi državi dijaki tudi začeli uporabljati gimnazijsko telovadnico.

Čim je gimnazija po odhodu vojske spravila telovadnico spet v red, da je postala uporabna, je Sokol zaprosil ravnatelja Westra, da mu dovoli uporabljati gimnazijsko telovadnico. Ravnatelj je o tem sporočil v Ljubljano z dopisom št. 915 z dne 3. decembra 1918, da se strinja, da Sokol uporablja telovadnico, če bo izpolnjeval stavljenе pogoje. To je storil toliko raje, ker gimnazija sama še ni imela rednega pouka telovadbe v šolskem letu 1918/9, dasi je postala obvezna, ker ni imela potrebnega predmetnega učitelja. Na spomlad 1919 pa so uvedli mladinske igre, ki pa niso imele značaja vojaškega ekserciranja kakor dotlej, ker je tako zahtevala avstrijska oblast. (Konferenčni zapisnik z dne 20. decembra 1918)

Dokler pa na naši gimnaziji niso sistemizirali posebnega učnega mesta za telovadnega učitelja, tudi ni bilo učitelja za ta predmet. Zato so se dijaki našega zavoda z dovoljenjem staršev udeleževali telovadbe pri Sokolu v dveh oddelkih. Telovadili so v gimnazijski telovadnici. Mladinske igre pa je vodil suplent Al. Turk. Z njimi so pričeli z začetkom maja 1919. Bile so v sredo in soboto popoldne. Udeležba poprečno 50 dijakov. Ravnatelj Wester pa je predlagal, da se s pričetkom šolskega leta 1919/20 uvede telovadba kot obvezen predmet za vse razrede na gimnaziji. (Gimnazijski dopis št. 63 z dne 22. januarja 1919)

Ko so se po predhodnih pogajanjih sporazumeli predstavniki Narodnega vijeća s predstavniki Srbije in Črne gore, da se združijo dežele, v katerih žive Slovenci, Hrvati in Srbi v eno državo, so to združitev proglasili na dan 1. decembra 1918 in tako ustanovili kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev in ta dan proglasili za narodni praznik. Naša gimnazija pa tega praznika ni praznovala 1. decembra, ampak šele 14. in 15. decembra 1918 največ zaradi tega, ker so tedaj vladale izjemne prometne težave in dijaki niso mogli priti v mesto. Zato pa je bilo praznovanje državnega praznika toliko bolj slovesno v soboto, 14. decembra 1918.

Proslava se je začela z mašo ob 8,30 v frančiškanski cerkvi. Udeležili so se je učenci obeh ljudskih šol, deške in dekliške, in gimnazija z vsemi profesorji. Po maši je bila slavnostna akademija v gimnazijski telovadnici, ki so jo okrasili pod vodstvom profesorja J. Germa. Te proslave so se kot gostje udeležili tudi prošt dr. S. Elbert, župan K. Rozman, okrajni komisar dr. Gregorin kot namestnik okrajnega glavarja, šolski nadzornik Grad, upokojeni gimnazijski ravnatelj Fran Brežnik. Spored je bil takle:

1. Slovenec, Srb, Hrvat. Pel pevski zbor ob spremljavi orkestra
2. Pozdravni govor. Govoril ravnatelj J. Wester

3. V. Vodnik: Ilirija oživiljena. Recit. Albina Rozman, VII. razred
4. Slavnostni govor o rodu Karadjordjevičev. Govoril dr. V. Tiller
5. Sonatina. Orkestralna točka. Izvajali dijaki.
6. S. Gregorčič: Naš narodni dom. Recit. Evgen Koštial, III. razred
7. S. Gregorčič: Bratje, v kolo se vstopimo! Recit. Mlakar, IV. razred ljud. š.
8. Slavnostni govor. Govoril šolski nadzornik Grad
9. F. Prešeren: Zdravljica. Recit. Slavko Grum, VIII. razred
10. Lepa naša domovina. Pel pevski zbor ob spremljavi orkestra.

Vse pevske točke in orkester je vodil Ig. Hladnik. Podrobno poročilo o tej prvi šolski proslavi v novi državi je podal profesor Martin Majcen v Dolenjskih novicah z dne 19. decembra 1918, št. 51.

Ta akademija je še dolgo živela v spominu ne samo novomeških dijakov, marveč tudi prebivalcev Novega mesta in kajkrat se je še danes spominjajo tisti redki njeni udeleženci, ki še žive. Podoba je, da je bila izraz resničnega in doživetega navdušenja, ki je zajelo Novo mesto v tistih dneh.

Dogajalo se je, da so učenci naše gimnazije prihajali v vojaških uniformah tudi k pouku v šolo. To so bili tisti učenci, ki so bili med vojno vpoklicani. Nekaj je bilo temu vzrok pomanjkanje obleke in obutve, nekaj pa je šlo na račun fantovskega veljačenja in ponosa. Višja šolska oblast pa je z odlokom št. 9539 z dne 16. decembra 1918 prepovedala dijakom hoditi v šolo v vojaških uniformah. Pisec teh vrst se dobro spominja, da sta profesor Iv. Koštial in R. Kranjec še leta in leta prihajala v gimnazijo v vojaških plaščih in da smo ju nižješolci zaradi tega gledali z nekim posebnim spoštovanjem in strahom, višješolci pa so se muzali in drezali s komolci.

Ko so uvedli na naši gimnaziji pouk srbohrvaščine po 1 uro v vseh višjih razredih, so se takoj pojavile težave, ker ni bilo potrebnih učnih knjig. Zato je ravnatelj Wester predlagal, da bi se s poukom tega predmeta pričelo šele z drugim polletjem šolskega leta 1918/9, kar je razvidno iz njegovega dopisa št. 4. z dne 1. januarja 1919 takratnem oddelku za uk in bogočastje narodne vlade v Ljubljani.

Življenje in potrebe so pokazale, da je bilo nujno reorganizirati najvišjo šolsko upravo v Sloveniji. Zato je narodna vlada SHS v Ljubljani izvedla to preureditev in preimenovanje z odlokom št. 11 z dne 21. novembra 1918, ko je ustanovila višji šolski svet. Le-ta je prevzel v svoje roke vse posle nekdanjih šolskih svetov. Višji šolski svet je pričel z delom 1. januarja 1919.

Že kmalu po razpadu stare Avstro-Ogrske so se pričele govorice, da bi bilo pametno preurediti stari način pouka. Doslej je bil na naši gimnaziji pouk deljen, to se pravi 4 ure so bile dopoldne, 2 pa popoldne. Tako je bilo vse od ustanovitve 1746 pa do konca leta 1918.

Ko je ravnateljstvo dobilo od oddelka za uk in bogočastje dopis št. 9821 z dne 19. decembra 1918, v katerem zahteva, da ravnateljstvo sporoči svoje mnenje o uvedbi nedeljenega, nepretrganega dopoldanskega pouka. Ravnatelj Wester je sklical roditeljski sestanek za 5. januar 1919 ob 14. uri v fizikalno dvorano. To je bil prvi roditeljski sestanek na naši gimnaziji. Od 100 povabljenih staršev oziroma skrbnikov, jih je prišlo 60. Wester jim je razložil dobre in slabe strani nedeljenega dopoldanskega pouka. Za neprekinjen pouk je glasovalo: 15 za, 25 proti od prisotnih. Eden je predlagal, naj pouk ostane tako kot doslej, 4 ure dopoldne, 2 uri popoldne. Za ta predlog je glasovalo 22 za, 23

proti. Neka druga oseba je nato predlagala, naj bo pouk od 8. do 13. ure v poletnem in zimskem času. Za ta predlog je bilo 38 za, 16 pa proti.

Na konferenci profsorskega zbora dne 7. januarja 1919 so govorili o isti zadevi. Vsi profesorji so bili za uvedbo nepretrganega pouka od 8.—13. ure v zimskem času, poleti pa od 7.—12. ure. Pri tem sklepu je tudi ostalo, kar se razvidi iz ravnateljevega dopisa št. 29. z dne 9. januarja 1919. Kmalu zatem je višji šolski svet izdal odločbo št. 600 z dne 18. januarja 1919, s katero uvaja neprekinjen dopoldanski pouk in določa, da velja čas od 7.—12. ure od 1. maja 1919 dalje, zimski čas od 8.—13. ure pa za razdobje od 18. septembra do 1. maja.

Višji šolski svet je z odločbo št. 97 z dne 3. januarja 1919 določil predpise za maturo v letu 1919. Ti so se kazali v tem:

1. Nemščina je odpadla na vseh slovenskih zavodih kot maturitetni predmet. Namesto nje so uvedli slovenščino.

2. Pri slovenščini so pri maturi od kandidata zahtevali znanje vsega slovenskega slovstva od začetkov do Vodnika na splošno, od Vodnika dalje pa podrobneje.

3. Pri zemljepisu so kandidati namesto iz avstro-ogrske monarhije odgovarjali iz zemljepisa kraljevine SHS s posebnim ozirom na Slovenijo in Balkan.

4. Namesto iz zgodovine avstro-ogrske monarhije so kandidati odgovarjali iz zgodovine SHS pa tudi drugih Slovanov (Čehov, Poljakov, Rusov, Bolgarov).

Šolnine zaenkrat v novi državi kraljevini SHS še niso odpravili. Znašala je po 30 kron na učenca tudi v šolskem letu 1918/9.

Večletno službovanje v majhnem podeželskem mestu, vojne nadloge in druge nevšečnosti, posebno pa spremenjene razmere, ki so po prevratu zavladale v Sloveniji, vse to in še družinski nagibi so povzročili, da je konec januarja 1919 dobil ravnatelj Wester kar 7 prošenj za premestitev iz Novega mesta. Prosili so: Gorjanec, Majcen, Južnič, Lovše, Kelemina, Šerko in Kunc. Prošnja je bila uslišana le Majcnu, Lovsetu in Kelemini.

PREOSNOVA NAŠE GIMNAZIJE IZ KLASIČNE V REALNO

Zadnja avstrijska šolska reforma iz leta 1908 ni rešila vseh zamotanih problemov celotnega takratnega avstrijskega šolstva. Kmalu se je pokazalo, da je ta reforma šla mimo srednjih šol, ne da bi spremenila nekatere temeljne stvari. Ministrstvo ni ugodilo zahtevam široke javnosti, da se uvedejo poleg dotedanjih starih oblik srednje šole — klasične gimnazije: realke — še novi tipi, katerih učni sestav naj bi bolj odgovarjal individualni nadarjenosti učencev in zahtevam časovnih potreb. Že 1908 so nekateri izrazili željo, da bi veljalo ustanoviti tako srednjo šolo, ki bi povezovala antično (humanistično) kulturo s sodobnim življenjem in njegovimi potrebami. Tej zahtevi pa naj bi ustrezala realna gimnazija. Ker je reforma šolstva iz 1908 pustila našo gimnazijo ob strani, kar se je tikalo takih zahtev in želja, je novomeška občina že leta 1912 zaprosila deželno vlado, da bi se novomeška klasična gimnazija preosnovala v realno. Ta prošnja je ostala neuslišana in občina ni dobila nobenega odgovora.

Ko se je pričela prva svetovna vojna, ni bilo mogoče več misliti na reformo naše gimnazije iz klasične v realno. Takoj po končani vojni, še bolj pa po pre-

vratu, so se v dnevnem časopisju in v revialnem tisku pogosteje pojavljali članki in razprave o reformi srednje šole, posebno pa gimnazije. Mnenja so bila deljena. Eni so bili odločno za ohranitev klasičnih gimnazij, drugi so bili za to, da se jih ukine kot neživiljenjske in nepraktične šole. Tretji spet so bili mnenja, da je treba klasično gimnazijo nekako pomladiti, kako in s čim pa nihče ni dovolj jasno nakazal. Čedalje bolj pa je pričelo prevladovati mnenje, da je stari klasični gimnaziji za vedno odzvonilo, ker so v nji videli samo navadni latinsko-grški dril brez resničnega antičnega humanizma in duha antične filozofije. To vzdušje se je pojavilo tudi v Novem mestu. Vsi so govorili o potrebi, da se tudi naša gimnazija reformira. Zato je takratni novomeški župan sklical za 23. februarja 1919 sestanek zastopnikov vseh slojev, da bi se pogovorili, kaj je treba storiti z našo gimnazijo: ali jo pustiti takšno, kot je bila, torej klasično, ali jo pa preosnovati v realno. Na tem sestanku so se po daljšem prerekanju sporazumeli in sklenili, da se novomeška gimnazija preosnuje s pričetkom šolskega leta 1919/20 iz dosedanje klasične v realno tako, da se grščina nadomesti s francoskim jezikom. Ta sklep je bil soglasno sprejet.

Ko so tako že bila pripravljena tla, na katera je bilo treba postaviti realno gimnazijo, je bila izredna konferenca profsorskega zbora naše gimnazije dne 4. marca 1919, na kateri se je dokončno odločila usoda dotedanje naše klasične gimnazije. Na tej konferenci so razpavljali o tem, kako reformo izvesti v življenju našega zavoda. Najprej je o tem podal svoje mnenje ravnatelj Wester, ki je povedal, v čem vidi prednosti realne gimnazije pred klasično ali humanistično. Videl jo je v tem, da ima absolvent realne gimnazije možnost posvetiti se vsakršnemu nadaljnjemu študiju na univerzi ali kakšni drugi visoki šoli brez posebnih izpitov, ki bi mu šele omogočili ta sprejem. Drugo prednost je videl v tem, da se učenec šele ob koncu srednješolskega študija lahko odloči za prihodnji poklic in stan, medtem ko imajo učenci klasične gimnazije in realke že ob vstopu v to šolo začrtano smer svojega bodočega poklica, še predno se more njih nadarjenost in njih zanimanje uveljaviti.

Nikakor pa Wester ni mislil, da je učni načrt avstrijske realne gimnazije v vsem vzoren. Menil je, da bo treba marsikaj v tem načrtu spremeniti in pri tem je navedel zemljepis, prirodopis in zgodovino. Sodil je, da bi bila realna gimnazija najbolj prikladen tip srednje šole za takratni prehodni čas. Dalje je menil, da bi se za tiste, ki bi se hoteli posvetiti študiju teologije, pridržala grščina kot neobvezen predmet v višjih razredih. Wester je naglasil, da stoje pred alternativo, ki vse sili, da se odločijo, ali naj klasična gimnazija služi narodni vzgoji v smeri kulturnega napredka ali naj zaostane za časom kot častitljiv spomenik, a ne več koristna ustanova stare dobe. Dejal je: »Vsa Dolenjska nima druge srednje šole ne v Novem mestu ne v drugem kraju razen meščanske šole v Krškem. In kakor je Novo mesto po svoji naravni legi že od nekdaj prometno, politično in šolsko središče Dolenjske, tako naj bi postal tudi v bodoče naš zavod tisto vzgajališče, kjer se bo naša nadarjena mladina pripravljala za vsakršen poklic, za katerega je potrebna srednješolska izobrazba. Prepričan sem, da bi tip realne gimnazije najbolj ustrežal tem potrebam.«

Ko je zatem Wester omenil, da bi se preosnova naše gimnazije lahko pričela že s šolskim letom 1919/20, je pripomnil, da je bilo risanje že prej obvezno. Na tej konferenci se je treba odločiti samo še za dve stvari:

1. Ali naj se zavzamemo za preosnovo sedanjega zavoda v realno gimnazijo.
2. Kateri moderni jezik naj se uvede namesto grščine.

Potem se je Wester dotaknil razlik med učnim načrtom za realno in klasično gimnazijo. Dejal je, da v I. in II. razredu ni nobene razlike, ker je risanje na našem zavodu že obvezno. Latinščine je 6 ur po normalnem učnem načrtu. Reforma se prične šele v III. razredu, v katerem odpade grščina in se uvede moderni jezik. Stanje je tako 22 : 28 ur z grščino.

Tedaj je v pogovor posegel profesor Amat Škerlj. Dejal je, da je reforma gimnazije vsekakor nujno potrebna, četudi je le začasna, ker bo prišla v nekaj letih globlja reforma v okviru vse države. Zato je predlagal: s prihodnjim šolskim letom 1919/20 naj se uvede reforma našega zavoda v realno gimnazijo postopno in začenši s III. razredom.

Za Škerljem se je oglasil dr. C. Ažman, ki je vprašal, kdo bo poslej skrbel za grščino. Če bo postala samo neobvezen predmet, bo pokopana. Izrazil se je proti opustitvi grščine, ker nam je nujno potrebna za razumevanje slovanskega vzhoda in njegove kulture. Zgodovina Srbov, Bolgarov in Rusov je tesno spojena z grškim kulturnim svetom, s Carigradom. Slovenci naj tvorijo most proti vzhodu. Pri tem pa rabijo grščino.

Dr. Ažmanu je odgovoril Wester, ki je dejal, da težnja po realni gimnaziji ne vsebuje nasprotstva in mržnje proti grščini, ker smo vsi vzgojeni v humanističnem duhu, se zavedamo velike kulturne važnosti starogrškega jezika. Vendar moramo iti v korak s časom in njegovimi zahtevami. Grščina ostane od V. razreda dalje neobvezen predmet, katerega se bodo učili bodoči bogoslovci in filologi. V splošnem pa se moramo vdati močnejši struji, ki zahteva realne gimnazije z modernim jezikom. Za temi Westrovimi besedami se je spet oglasil A. Škerlj, ki je dejal, da gre za to, da shajamo s časom. Modernega in grškega jezika ni mogoče spraviti v učni načrt, odločiti se jim je treba za enega, in ta bodi moderen tuj jezik. To so soglasno sprejeli.

Nato so se pričeli pogovarjati, kateri tuji jezik bi kazalo uvesti na naši gimnaziji namesto grščine. Wester je predlagal francoščino, čeprav je priznal, da bi tudi italijanščina imela praktično veljavo. Dr. Ažman jo je zagovarjal, pripomnil pa je, da ima tudi ta jezik znanstveno vrednost, saj italijanske univerze nič ne zaostajajo za francoskimi. Tudi zaradi sosedstva in gospodarskih stikov bi Slovincem kazalo, da se uče italijanščine. Profesorja Južnič in Markič sta bila za francoščino. Zdaj se je oglasil spet A. Škerlj, ki je dejal, da lahko uvedo oba, francoščino in italijanščino, če vržejo iz gimnazije nemščino. Ko so nato glasovali, je bilo za francoščino 9 glasov, proti 5, ki so glasovali za italijanščino, ki jo je predlagal dr. Ažman. Ta je pripomnil, da v Sloveniji lahko posamezne realne gimnazije uvedo različne tuje jezike. (Zapisnik konference dne 5. marca 1919)

Ta sklep profesorskega zbora novomeške gimnazije, da le-ta postane iz klasične realna in da se namesto grščine uvede francoščina, je dobil svojo polno veljavo šele tedaj, ko je ravnateljstvo dobilo od višjega šolskega sveta odločbo št. 10240 z dne 21. julija 1919, ki pravi:

»Poverjenik za uk in bogočastje v Ljubljani je z razpisom 5. julija 1919, št. 3115 odredil, da se državna gimnazija v Novem mestu pričenši s šolskim letom 1919/20 preosnuje v realno gimnazijo, in sicer postopoma pričenši s prvimi tremi razredi. Drugi modereni jezik naj bo francoščina.«

Tako je novomeška klasična gimnazija po 173 letih življenja prenehala, njeno mesto je prevzela realna, ki ni bila ne krop ne voda. Ta sprememba pa je imela izredno daljnosežne in razsežne posledice, ki jih tedanji njeni profesorji niti slutili niso, še manj predvidevali. Pokazale pa so se in se še kažejo posebno v humanističnih vedah, kjer brez obvladovanja teh dveh jezikov ni možno nobeno poglobljeno in resnično ustvarjalno delo, ki bi izžarevalo staro humanitas.

Na že omenjeni konferenci, ki je prinesla odločitev, da postane dotedanja klasična gimnazija realna, so se lomila kopja tudi zaradi nemščine na našem zavodu. Padla je trditev, da nemščina kot obvezni predmet predstavlja pravo oviro. Prav bi bilo, da bi se nemščina uvedla kot relativno obvezen predmet. To pa le za tiste dijake, ki bi ob vstopu na naš zavod izjavili, da se je žele učiti. Le za take naj bi bila obvezna, za vse druge pa ne. Podobno bi lahko veljalo tudi za italijanščino. Ko so se odločili za pouk francoščine, je nekdo pripomnil, da bodo težave, ker ni učbenikov, ne strokovno usposobljenih učnih moči. Nekaj dni po omenjeni konferenci je Wester poslal v Ljubljano novostavljene predmetnik z dopisom št. 168, z dne 7. III. 1919. Ta predmetnik je bil naslednji:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupno
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Slovenski jezik	4	4	4	3	3	3	3	3	26
Srbohrvatski jezik	—	—	—	—	1	1	1	1	4
Nemški jezik	3	3	3	3	2	2	2	2	20
Latinski jezik	6	6	6	6	6	5	5	5	45
Francoski jezik	—	—	5	4	4	3	3	3	22
Zgodovina	—	2	2	2	3	3	3	3	18
Zemljepis	2	2	2	2	1	1	1	—	11
Matematika	3	3	3	3	3	3	3	2	23
Opisna geometrija	—	—	—	—	2	2	—	—	4
Kemija	—	—	—	—	—	2	2	—	4
Prirodopis	2	2	—	—	2	2	2	2	12
Fizika	—	—	2	3	—	—	3	4	12
Filozofska propedeut.	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Risanje	3	3	2	2	—	—	—	—	10
Lepopis	1	—	—	—	—	—	—	—	16
Telovadba	2	2	2	2	2	2	2	2	16

Mimo tega je treba pripomniti, da so se v gimn. arhivu ohranile pogoste prošnje za oprostitev grščine, potem ko so na konferenci 4. III. 1919 spremenili klasično v realno gimnazijo. Med prvimi so prosili: Ljudmila Kremžar, Vladimira Abram, Draga Štefanović, Marija Kozina, Vera Malerič, vse iz III. razreda. Namesto grščine so delale izpit iz francoščine ali italijanščine.

Ravnatelj Wester je poskrbel, da so dijaki priredili nekaj uspešnih proslav in akademij. Na ta način se je počivilo kulturno življenje ne samo na gimnaziji, ampak tudi v samem mestu, kjer ga med vojno skoraj ni bilo. Še pred samim prevratom je na prošnjo Slavka Gruma, VIII. razr., Wester dovolil, da so dijaki smeli sodelovati pri uprizoritvi Govekarjevega Desetega brata, ki jo

je priredila Narodna čitalnica. Igrali so: S. Grum, VIII., E. Pehani, VI., Vili Gebauer VIII., N. Berus VII., B. Malerič VII., M. Pugelj VI., Prireditelj je uspela in čisti dobiček je dobilo »Podporno društvo za učence na gimn. v Novem mestu.«

Mimo proslave državnega praznika 1. novembra 1918, ki so ga slavili šele 14. decembra, kot je že bilo rečeno, je gimnazija priredila interno proslavo 8. januarja 1919 ob 100-letnici smrti V. Vodnika, nekaj tednov nato pa je 13. marca 1919 naš zavod priredil za javnost uspelo spominsko Vodnikovo akademijo, ker je ravnatelj Wester hotel poživiti stike med šolo in domom, ki jih je minula vojna pretrgala. Dijaki naj bi se uveljavili v javnosti z nastopanjem. Podporno dijaško društvo pa naj bi dobilo nekaj denarja. Spored Vodnikove akademije je bil:

1. Beethoven: Simfonija I. in II. stavek. Izvajal gimn. orkester
2. Spominski govor. Govoril Profesor M. Majcen
3. Šopek Vodnikovih pesmi. Pel mešani zbor ob spremljavi orkestra
4. V. Vodnik: Moj spomenik. Recit. F. Vogrinc, 1. b razred
Na Vršacu. Recit. F. Brešan, V. razred
5. Ljudska: Kralj Matjaž in Alenčica. Recit. Marta Mušič, II. razred
6. Volarič: Gorska rožica. Pel ženski zbor
7. Hladnik Ign.: V mraku. Ženski duet. Peli Alb. Rozman, VIII. razred in V. Malerič III. razred
8. V. Vodnik: Jugoslovan. Govoril Maks Kozinc, V. razred
9. Chopin: Valček. Na klavirju igrala Lea Pleiweis, VII. razred
10. Bériot Ch.: Serenada. Gosli. Igral Drago Šproc, III. razred
11. Ognjeslav: Žabe. Božji volek. Pel deški zbor
12. F. Prešeren: V spomin V. Vodnika. Recit. Franc Zwitter, III. razred
13. F. Levstik: Umirajoči pesnik. Recit. J. Miklavžič, VII. razred
14. A. Aškerc: Napoleonov večer. Recit. Hub. Pehani, VIII. razred
15. F. Prešeren: Nova pisarija. Recit. M. Hočevar, VII. razred in Zd. Skallycky, VI. razred
16. Schwab A.: Dobro jutro. Pel mešani zbor

Vse glasbene in pevske točke je pripravil in vodil Ig. Hladnik. Na tej akademiji so pobirali vstopnino. Nabrali so 500 kron, ki so jih dali Podpornemu društvu za učence na naši gimnaziji.

Čeprav naši dijaki niso imeli denarja na pretek in čeprav je bila draginja, se je le dogajalo, da so se višješolci kdaj pa kdaj poveselili in zaplesali. Budno Westrovo oko pa jih je skušalo držati čim dlje od alkohola. Zato je Wester že takoj v prvih tednih po prevzemu ravnateljskih poslov z okrožnico prepovedal dijakom zahajanje v gostilne. Poskrbel je tudi, da je iz Ljubljane prišel predavat takrat znani protialkoholni gromovnik in načelnik »Svete vojske« Janez Kalan. (Študentje so mu rekli Wasser-Kalan.) Dne 28. aprila 1919 je bilo v telovadnici protialkoholno zborovanje, na katero je Wester povabil starše dijakov in učitelje obeh ljudskih šol. Glavni govornik je bil Janez Kalan, za njim pa so govorili še Silvester Skube iz VI. razreda, ki je govoril o alkoholu in kulturi, potem profesor dr. M. Šerko o človeškem organizmu in alkoholu, osmošolec Slavko Grum Mladina proti alkoholu. Ta dan so tudi ustanovili dijaško protialkoholno organizacijo, katere načelnik je postal učenec V. razreda Janko Jarc, nadzor nad njo pa je bil v rokah dr. M. Šerka.

Prvo navdušenje po razpadu stare Avstro-Ogrske se je počasi uletelo, življenje se je postopoma urejalo in nova oblastva so se utrdila, zato ni bilo nič več v spotiko, če so tudi naši dijaki imeli prosto za 1. maj 1919. Kmalu nato so tudi vsi profesorji prisegli zvestobo novi kraljevini SHS, kar so storili 7. maja 1919, ravnatelj Wester pa je to storil že nekaj dni prej 18. aprila 1919 v Ljubljani.

Nov čas in nove razmere so prinesle tudi nova disciplinska pravila, ki jih je višji šolski svet sporočil z dopisom št. 7317 z dne 21. maja 1919. Pomembni so bili nekateri členi teh pravil. Tako člen 3 pravi, da ravnateljstvo in profesorji ne nadzorujejo dijakov zunaj šole in da zato tudi nimata nobene odgovornosti. Člen 11 je še vedno predpisoval dijakom obvezno udeležbo pri dijaških mašah in duhovnih vajah. Člen 19 pa se je glasil: Srednješolska mladina ni v celoti pa tudi ne v posameznem zavodu nikaka korporacija, ki bi ji pristojalo pravo imeti iz sebe izvoljeni odbor v svrhu zborovanja in svobodno organiziranega delovanja.«

Člen 20 pa: Dovoljeno in želeti je, da učenci na svojem zavodu snujejo društva, ki jim je namen izrabiti prosti čas v svrhu splošnega izobraževanja, gojitve leposlovja, glasbe, umetnosti in športa.

Člen 21 pravi: Srednješolsko zavodno društvo ne sme biti tajno. Prijavljeno mora biti potom ravnateljstva učiteljskemu zboru in sme začeti s svojim delovanjem šele, ko je učiteljski zbor pravila in poslovnik odobril. Popolnoma nedopusten je vsak politični značaj društva... Sedež društva mora biti na zavodu. Za poslovanje na zavodih potrebne prostore odkaže ravnateljstvo.

Člen 23 pa: Če bi učiteljski zbor društva ne dovolil ali ga razpustil, ne pristojajo učencem na kakršen koli način temu ugovarjati. (Ugovarjajo lahko starši, rejniki, oskrbniki.)

Člen 26 pa pravi: Učencem srednjih šol ni dovoljeno članstvo pri političnih organizacijah. Učlanjenje učencev pri kulturnih in športnih društvih morajo starši (namestniki) javiti ravnateljstvu.

S temi pravili so odpravili »karcer«, kajti v šolskem letu 1919/20 je še bil.

Tako je iz teh nekaj členov novih disciplinskih pravil razvidno, da so dijaki dobili več prostosti, kot so je imeli v stari Avstriji, da so si smeli ustanavljati društva, kulturno prosvetna in športna, nikakor pa ne politična, da so morala biti vsa njihova društva javna in dostopna nadzoru in da so morala imeti svoje poslovne prostore v šolski stavbi in ne zunaj nje. Kako je bilo na naši gimnaziji z dijaškimi organizacijami in društvi, bo več govora v poglavju Dijaške organizacije in društva.

Toda zgornja disciplinska pravila so veljala komaj eno leto, kajti že naslednje leto je višji šolski svet izdal nova z odlokom št. 19732 z dne 16. marca 1920, ki so se razlikovala v nekaterih členih. Tako se je člen 6 glasil: Učenec se mora vestno in dostojno udeleževati božje službe in vseh drugih zapovedanih verskih vaj. Vsako zamudo je opravičiti pri učitelju verouka. (Vrivek): Pred poukom in po pouku se opravi kratka molitev. Člen 18 pa se je glasil: Učenci ne smejo ustanavljati niti stanovskih niti političnih društev. Člen 19 pa: Učenci smejo snovati na svojem zavodu združitve z odborom, da bi se naobraževali ob sodelovanju učiteljskega zbora v leposlovju in vedah, da bi se vadili v govorništvu, da bi gojili petje, glasbo, dramatiko, telovadbo, šport, zmernost, treznost, čisto in нравno življenje. Niso dovoljeni govori in sklepi o zadevah, ki odločajo o njih zakonodajne državne oblasti in ki bi v naslednjih v kakršnem koli oziru

rušili red in vzgojni smoter šole. Za članstvo pri združitvi je treba pismenega dovoljenja staršev. Drugi člani se niso razhajali s prejšnjimi pravili.

Ko je slovenščina postala učni jezik za vse predmete po vseh razredih, so se pojavile težave z učbeniki. Kolikor je bilo slovenskih in so se smeli uporabljati, so bili na mah razgrabljeni. Na knjižnem trgu je zavladala prava anarhija, kar je zadevalo učbenike, zato je ravnatelj Wester že v dopisu št. 781 z dne 8. decembra 1918 sporočil višjemu šolskemu svetu, da cene učbenikov v knjigarnah skačejo čez noč za 50 %. Posledica tega je bila, da revni učenci niso mogli do knjig. To so spoznali že preje tudi v Ljubljani, zato so skušali to zmedo odpraviti tako, da so oblasti ustanovile državno zalogo šolskih knjig za Slovenijo in Istro, kajti že 5. decembra 1918 je novoustanovljeni zavod poslal Westru dopis št. 103 v katerem mu sporoča o svoji ustanovitvi in da je nakupila na Dunaju od stare zaloge šolskih knjig nekaj čitank, iz katerih pa so izločili avstrijski patriotizem ter ga nadomestili s sedanjim časom primernim čtivom. Toda veriženje z učbeniki se je medtem že močno razraslo, kar priznava tudi dopis višjega šolskega sveta št. 18140 z dne 27. novembra 1918.

Nov utrip življenja, številni odloki, dopisi in druga sporočila so terjali urno zvezo z Ljubljano, kar je vzpodbudilo ravnatelja Westra, da se je odločil in dal napeljati telefon tudi v gimnazijo. To se je moralo zgoditi vsaj že v prvi polovici meseca maja, kajti 8. junija 1919 je Wester dobil dopis iz Ljubljane od višjega šolskega sveta št. 6960 z dne 25. maja 1919, v katerem mu javljajo, da se strinjajo z napeljavo telefona in so mu tudi že nakazali 600 kron za mesečno naročnino.

Doslej je bilo v navadi, da je ravnatelj sam vodil vse prisarniške posle, zraven pa še učil predpisano število tedenskih ur. Dokler je bilo na naši gimnaziji sorazmerno majhno število dijakov, je ravnatelj zmozel vso administracijo. Ko pa je pričelo število dijakov naraščati, se je povečala administracija, treba je bilo pisati vse nova in nova poročila, statistike, zato se v spisih pojavijo prvi izrazi utrujenosti ravnatelja zaradi preobilnega pisanja. V novi državi se je administracija še bolj zaplela in povečala, in zato ni čudno, da je Wester zaprosil za pisarniško pomoč. Storil je to z dopisom št. 592 z dne 13. septembra 1919 na višji šolski svet. Le-ta je Westru odgovoril, z dopisom št. 14098 z dne 19. septembra 1919, v katerem mu je sporočil, da bo profesor Karel Kunc od 1. oktobra 1919 njegov pomočnik v pisarniških poslih za letno nagrado 600 kron. Tako je naša gimnazija dobila svojega prvega tajnika in te dolžnosti oziroma službe niso nič več ukinili.

Ko so v prvih povojnih mesecih odpuščali nemške in nemškutarske profesorje z naših gimnazij, je v višjem šolskem svetu vprašal Westra z dopisom št. 1355 z dne 5. avgusta 1919, koliko je bilo takih profesorjev odpuščenih z novomeške gimnazije, je Wester odgovoril z dopisom št. 585 z dne 10. novembra 1919, da ni bil odpuščen nobeden.

Spričo naraščajoče draginje in vse manjše kupne moči krone, je Wester z dopisom št. 514 z dne 30. junija 1919 sporočil višjemu šolskemu svetu predlog, da se zvišajo dosedANJI prispevki tako:

vpisnina s prejšnjih 4,20 kron na 5 kron
prispevek za knjižnico s 3 kron na 6 kron
prispevek za igrala z 0,60 kron na 1 krono.

Za izstavitev duplikata navadnega spričevala naj se taksa zviša na 10 kron, za maturitetno spričevalo pa na 20 kron. Podoba je, da so ta predlog sprejeli.

Doslej naša gimnazija ni poznala rednih učenk, ampak samo učence. Če so bile v zadnjih letih v nekaterih razredih tudi učenke, te niso bile redne, marveč tako imenovane hospitantke ali privatistke. Ker pa se je število hospitantk stalno večalo in ker ni bilo ne pametno ne potrebno, da bi se dekletom omejeval dostop do srednješolske in visoke izobrazbe, je višji šolski svet spoznal potrebo časa in je zato izdal dopis št. 10239 z dne 27. novembra 1919, v katerem sporoča, da je poverjenik za uk in bogočastje v Ljubljani izdal odločbo št. 3117 z dne 5. junija 1919, s katero odreja:

1. Hospitantk naj se ne sprašuje več semestralno, ampak na isti način kot dečke v teku semestra.

2. Deklice naj imajo iste pravice in dolžnosti kakor javni učenci glede disciplinskega reda in redov v spričevalih.

3. Število učenk, ki se sprejmejo na državnih srednjih šolah za dečke, naj bo omejeno.

S to odločbo poverjenika za uk in bogočastje so učenke postale enakopravne z učenci vsaj, kar se je tikalo ocenjevanja, pravic, dolžnosti in discipline, čeprav so bile še vedno prikrajšane glede števila v posameznih razredih. Prej so dopuščali do 5 %, sedaj pa že več, 10—20 % od števila učencev v razredu.

Odkar je novomeška gimnazija postala realna (1919/20) in je namesto grščine uvedla francoščino v III. razredu kot obvezen predmet, jo je prvi poučeval profesor Josip Napotnik.

Več preglavic je bilo v prvih poveljnih časih s telovadbo. Čeprav je bila obvezen predmet že od drugega polletja šolskega leta 1910/11, je kljub temu na našem zavodu niso poučevali, ker ni bilo sistemizirano njeno delovno mesto. Wester je dvakrat predlagal, da se razpiše mesto telovadnega učitelja, prvič z vlogo št. 53 z dne 22. januarja 1919, drugič pa z vlogo št. 794 z dne 12. decembra 1919. Ker ni bilo redne šolske telovadbe, so dijaki telovadili nekateri pri Sokolu, drugi pa pri Orlu. Eni kot drugi pa so uporabljali gimnazijsko telovadnico. Zadeva s poukom telovadbe na naši gimnaziji je bila rešena šele tedaj, ko je nastopil službo telovadnega učitelja Vladimir Rustja 18. oktobra 1920. Za to mesto telovadnega učitelja je prosil tudi Leon Štukelj, a ga ni dobil. Na konferenci 18. junija 1919 so sklenili, da dijakom prepovedo telovaditi pri Sokolu in Orlu, kakor hitro se bo pričel redni pouk telovadbe v šoli. Opazili so namreč, da se sovraštvo in idejna nasprotstva, ki vladajo med Sokoli in Orli, vnašajo tudi v šolo.

Čeprav so dijaki srednjih šol vedeli, da se ne smejo udeleževati političnih shodov, so se jih vseeno, posebno višješolci, kateri so bili politično bolj razgledani. Sicer pa se je v prvih poveljnih letih razbohotilo politično življenje, ki je potegnilo za sabo tudi dijake srednjih šol. Višji šolski svet je zato ponovno prepovedal dijakom udeležbo na političnih shodih z odlokom št. 3463 z dne 18. marca 1920 in jim zagrozil z najstrožjimi kaznimi. Dobra dva meseca kasneje je višji šolski svet z dopisom št. 6032 z dne 30. maja 1920 posredoval ravnatelju odločbo poverjenika za uk in bogočastje št. 1893 z dne 24. maja 1920, s katero prepoveduje vsako združevanje dijakov zunaj šole in brez vednosti učiteljev in ukazuje ravnateljem oziroma proforskim zborom, naj vse take prestopke strogo kaznujejo.

Kakšno je bilo takrat splošno razpoloženje med dijaštvom v Sloveniji, se nekoliko uvidi iz Westrovega dopisa višjemu šolskemu svetu št. 662 z dne 19. novembra 1920. V njem Wester piše, da je dobil v roke dopisnico, ki jo je pisal dne 16. novembra 1920 Mate Kukman, dijak VIII. razreda v Kranju, Mateju Starihi, učencu VII. razreda našeg gimnazije in v kateri piše, da v Kranju lahko plešejo na vse pretege tudi v adventu in čez uro in da nihče nič ne reče, da so mislili štrajkati v soboto pred vsemi svetimi, pa se jim ni obneslo, da so sedmošolci dobili tri ure karcerja, da so štrajkali zato, ker jim ni bilo dovoljeno proslavljati 29. oktober kot narodni praznik, da je v Kranju odpravljen karcer, da smejo kaditi, le v šoli ne, da smejo zahajati v gostilne, kavarne pa da so jim prepovedane.

Neenotnost v ravnanju z dijaki šolskih in upravnih oblasti se vidi iz dovoljenja deželne vlade Slovenije, ki ga je dala pod št. 198 z dne 5. maja 1920 in s katerim je dovolila dijakom, starim 18 let, obisk gostiln. Toda že v šolskem letu 1919/20 so bile v Novem mestu dovoljene dijakom VII., VIII. razreda gostilne: Koklič, Tuček, Zorc. Ob vsej tej neenotnosti je imel ravnatelj Wester težko stališče posebno zato, ker je bil sam vaje reda in discipline. Kakšne preglavice mu je delala ohlapnost med dijaki, se vidi iz njegovega dopisa št. 681 z dne 27. novembra 1920, ki ga je poslal višjemu šolskemu svetu v Ljubljano. Vso krivdo za nedisciplino je valil na dovolitev dijaških organizacij in na 17 člen disciplinskih pravil, ki ni bil v veljavi, dasi ga je poverjeništvu za uk in bogočastje odobrilo. Zato so dijaki lahko logično sklepali, da jim dijaške organizacije in politična združevanja niso bila izrecno prepovedana.

Vso nesrečo je Wester videl v tem, da se je dijaštvo pričelo cepiti po političnih in kulturnih vidikih. Naravno se mu je zdelo, da so se v takih organizacijah lahko širile družbenemu in državnemu redu sovražne ideje. Bil je prepričan, da je bilo že tedaj med novomeškimi gimnazijci nekaj komunistov, za kar so jih pridobili visokošolci. Nekaj krivde za nedisciplino med dijaki je valil tudi na to, da so novomeški dijaki telovadili pri raznih telovadnih društvih in da so vneti pripadniki Sokola in Orla imeli šolsko telovadbo za manj važno, da so se med sabo gledali postrani in se med sabo celo psovali. Zato je višjemu šolskemu svetu predlagal, naj uvede strožja disciplinska pravila.

Ko je novomeška gimnazija postala realna in je od III. razreda dalje grščino spodrinila francoščina, je grščina postala neobvezen predmet. Učenci II. razreda so zato naprosili profesorja Petra Prosenja, da bi jih učil grščine. Takih dijakov je bilo 7 (Gimn. dopis št. 699 z dne 6. decembra 1920).

V šolskem letu 1920/21 je glede pouka neobvezne grščine izdal višji šolski svet dopis št. 13917 z dne 2. novembra 1921, s katerim sporoča ravnatelju A. Škerlju, da je pokrajinska vlada za Slovenijo, oddelek za pouk in vere dovolil z odlokom št. 5580 z dne 13. oktobra 1921 pouk grščine na realnih gimnazijah kot neobveznega predmeta od IV. razreda dalje v treh tečajih: v prvem tečaju mora biti vsaj 10 učencev, v drugem in tretjem pa po 6. Število tedenskih ur je v prvem 4, v drugem in tretjem pa 3.

Ker se je to šolsko leto priglasilo v I. tečaj samo 6 dijakov, se zato tečaj ni odprl. Toda profesor Prosen je kljub temu prostovoljno poučeval te dijake grščino.

Posledice ukinitve pouka grščine kot obveznega predmeta so se pokazale tudi na tistih dijakih, ki so dokončavali svoje gimnazijsko šolanje na našem zavodu še po starem učnem načrtu, to se pravi: za vse učence od IV. — VIII.

razreda je še vedno veljal učni načrt za klasično gimnazijo, čeprav je naš zavod postal s šolskim letom 1919/20 realna gimnazija. Šele s koncem šolskega leta 1924/25 so odšli z naše gimnazije zadnji učenci, ki so se vseh osem let učili po učnem načrtu za klasično gimnazijo.

Ta prehod iz klasične v realno pa je negativno vplival na dijake v toliko, da so zanemarjali učenje grščine, kar je ugotovil tudi Anton Črničec, upokojeni ravnatelj in predsednik pri maturi na naši gimnaziji v junijskem roku leta 1922. Tisto leto je od 16 maturantov našega zavoda dobilo kar 6 negativno oceno iz pismene grške maturitetne naloge, nihče pa ni dobil prav dobre ocene. To pa je bilo po mnenju Antona Črničca zgovoren dokaz o poprečnem znanju tega jezika in majhnem zanimanju zanj. (Dopis višjega šolskega sveta št. 7807 z dne 7. avgusta 1922)

Pomanjkanje ustreznih učbenikov za pouk slovenščine v vseh razredih je bilo močno pereče. Zato se je Wester sporazumel z višjim šolskim svetom, oziroma z založbo učnih knjig, da bo sestavil slovenske čitanke za nižje razrede srednjih šol (gimnazij). Višja oblast mu je v ta namen dovolila šest mesecev dopusta od 1. januarja do 30. junija 1921. Wester pa se s tega dopusta ni več vrnil, kajti medtem je postal višji šolski nadzornik in 27. junija 1921 je imel poslovilno konferenco. Tja do imenovanja novega ravnatelja je zavod vodil profesor M. Markič. Dne 1. avgusta 1921 pa je prevzel ravnateljske posle novoimenovani ravnatelj profesor Amat Škerlj, ki je našo gimnazijo vodil do svoje prerane smrti 10. februarja 1927. Tudi v samem profesorskem zboru so se izvršile nekatere spremembe. Iz Novega mesta sta odšla profesorja Miha Markič in dr. Milan Šerko (1921), naslednje leto pa še Karel Kunc in Josip Napotnik (1922). Prišlo pa je nekaj novih, npr. Ferdinand Seidl, ki se je dal reaktivirati, ker je bil že upokojen, in Stanko Petkovšek, Jože Dular (1921), Stanko Sila in Rudolf Kranjec (1922).

Že takoj prve mesece je moral novi ravnatelj A. Škerlj razmišljati o zahtevah telovadnih društev Sokol in Orel, ki sta uporabljala gimnazijsko telovadnico, kot vse kaže, že od začetka šolskega leta 1919/20. Prosila sta, da bi gimnazija naredila poseben vhod v telovadnico oziroma garderobo, in to z zunanje dvoriščne strani. Doslej sta bila dejansko dva dohoda v gimnazijsko telovadnico: iz gimnazijskega hodnika mimo učilnic v pritličju, drugi pa je bil skozi tako imenovano orodjarno. Sokoli in Orli so hodili v gimnazijsko garderobo skozi to orodjarno in skozi vso telovadnico. Tako so na čevljih nanašali pesek v telovadnico. To je pograjal tudi dr. I. Oražen, ki je v imenu zdravstvenega odseka za Slovenijo in Istro uradno pregledal našo telovadnico, jo pohvalil, da je lepa, a slabo opremljena z orodjem. V svojem dopisu višjemu šolskemu svetu v Ljubljano pod št. 2259/22 z dne 21. februarja 1921, tedaj dober mesec pred svojo smrtjo, pa je predlagal, da gimnazija naredi poseben vhod z dvoriščne strani v garderobo, ker telovadci puščajo polno peska, ko gredo skozi telovadnico v garderobo. To pa ni higienično.

Ko je bil višji šolski svet poučen, kako je z dohodom v gimnazijsko telovadnico, je poslal ravnatelju Škerlju odlok št. 9195 z dne 30. julija 1921, v katerem je odredil, da morata telovadni društvi Sokol in Orel oskrbeti nov dohod v gimnazijsko garderobo z zunanje strani. Vse stroške za vstavev teh vrat pa morata plačati Sokol in Orel.

Sokol je že imel načrt in predračun stroškov za izvedbo teh del v znesku 2688 kron. Sodil pa je, da bi k tem stroškom morale prispevati vsako telovadno

društvo, ki uporablja gimnazijsko telovadnico, kakor se to vidi iz dopisa Sokola z dne 20. avgusta 1921.

Ravnatelj Škerlj je sodil, da bi se vzdava vrat v garderobo lahko izvedla še pred pričetkom šolskega leta 1921/22, tedaj v mesecih juliju in avgustu 1921. To je razvidno iz gimnazijskega dopisa Sokolu št. 516 z dne 22. avgusta 1921.

Tudi Orel je s svojim dopisom št. 157/21 z dne 24. avgusta 1921 sporočil ravnatelju Škerlju, da je pripravljen plačati polovico stroškov za ta dohod v gimnazijsko garderobo, a le pod pogojem, če bo še dalje lahko uporabljal telovadnico.

Ko je za to zvedel Sokol, je kasneje sporočil ravnatelju, da sam plača vse stroške, da pa mu mora gimnazijsko ravnateljstvo priznati pravico do odškodnine za uporabo teh vrat od drugih uporabnikov tega vhoda. Ravnatelj A. Škerlj je nato predlagal: če Sokol ne bi več uporabljal gimnazijske telovadnice, postane novi vhod v gimnazijsko garderobo last gimnazije. Ta pa se obveže, da ne bo dovolila nobenemu društvu uporabljati telovadnice, če ne bo plačal Sokolu primerne odškodnine. (Gimnazijski dopis št. 517 z dne 22. avgusta 1921)

Ko je ravnateljstvo dobilo iz Ljubljane od Gradbene direkcije za Slovenijo dovoljenje za izdelavo vhoda v garderobo z dopisom št. 2353 z dne 6. septembra 1921, je o tem obvestilo Sokola z dopisom št. 554 z dne 10. septembra 1921 in ga v njem naprosilo, naj ta dela izvrši že v prihodnjem tednu. Stvar pa ni šla tako naglo od rok. Višji šolski svet je Škerlju sporočil z dopisom št. 13986 z dne 2. novembra 1921, da so bila razpisana gradbena dela za vzdavo teh vrat na podlagi dopisa Gradbene direkcije št. 3454 z dne 14. oktobra 1921, s katerim je ministrstvo za zgradbe odobrilo kredit za izvedbo teh del. Končno so vrata le vstavili še pred koncem leta 1921.

Naši profesorji so bili še vedno plačani v kronah. Ta pa je iz dneva v dan manj veljala, zato življenje ni bilo lahko. Toda že kmalu po novem letu 1921 se je pričelo govoriti, da bodo plače slovenskih srednješolskih profesorjev izenačene z onimi, ki so jih prejeli v Srbiji. Višji šolski svet je z dopisom št. 336 z dne 12. januarja 1921 sporočil ravnateljstvu gimnazij v Sloveniji, da se bodo pričele prevajati dosedanje plače v kronah v dinarske na podlagi odloka ministrstva prosvete št. 15 z dne 1. januarja 1921. Zato bodo v Beogradu posebni posveti med 20. in 25. januarjem 1921 odposlancev vseh pokrajinskih vlad, da se izoblikujejo enotna načela o tej prevedbi. O izenačevanju plač slovenskih profesorjev s srbskimi je bil govor tudi v dopisu višjega šolskega sveta št. 2264 z dne 15. februarja 1921.

S šolskim letom 1920/21 so uvedli na naši gimnaziji tudi novo redovanje za vstop v višji razred. Uvedli so te ocene: odlično, sposoben, nesposoben. V nižjih razredih od I.—IV. so smeli imeti učenci popravni izpit iz katerega koli jezika, iz matematike in geometrijskega risanja. (Dopis v. š. sv. št. 2685 z dne 15. februarja 1921)

Takratni prosvetni minister dr. Svetozar Pribičević je sodil, da je po naših šolah bilo tedaj premalo nacionalne vzgoje. Da bi se to popravilo, je Odeljenje za osnovnu nastavu tega ministrstva izdalo okrožnico O. N. br. 16414 z dne 18. aprila 1921, v kateri je bilo poudarjeno, da bodi pri nacionalni vzgoji poseben poudarek na srbski zgodovini in Srbija naj se prikaže kot jugoslovanski Piemont. V zvezi s to okrožnico je višji šolski svet izdal poseben dopis št. 6301 z dne 17. V. 1921 z nalogo, da se takoj prirede po vseh gimnazijah ustrezna pre-

davanja iz zgodovine in zemljepisa naše države. Poudarek nacionalne vzgoje naj bi dalo tudi proslavljenje Cirila in Metoda, zato je bil 24. maj proglašen kot državni praznik teh dveh prosvetiteljev in šole so imele ta dan mašo in proslavo s primernim nagovorom, kakor je to odredil že odlok višjega šolskega sveta št. 8333 z dne 29. VII. 1920, ponovno pa odlok št. 6469 z dne 20 V. 1921.

Izvršile so se tudi spremembe v samem vrhu in nazivih. Ko so ukinili deželno vlado Slovenije, so namesto nje ustanovili dne 2. avgusta 1921 Pokrajinsko upravo za Slovenijo, namesto dotedanjega Poverjeništva za uk in bogočastje so ustanovili Oddelek za prosveto in vero Pokrajinske uprave v Ljubljani. Poslej so morala vsa ravnateljstva naslavljaliti svoje dopise ne več na Poverjeništvo za uk in bogočastje, marveč na zgoraj omenjeni naslov, kakor je to sporočila Pokrajinska uprava v Ljubljani, oddelek za prosveto in vero z dopisom št. 115 preds. z dne 3. VIII. 1921.

Vse te spremembe in preimenovanja so prinesle pomembno novost: ukinitve šolnine in taks. Le-te so namreč še vedno plačevali naši dijaki ob vpisu v šolo. Višji šolski svet je z dopisom št. 9961 z dne 29. VIII. 1921 sporočil vsem gimnazijskim ravnateljem, da je po odloku Oddelka za prosveto in vero Pokrajinske uprave v Ljubljani št. 4024 z dne 4. VI. 1921 ministrstvo prosvete v Beogradu odločilo: Po odredbi člena 16, stavek 9 ustave je pouk na državnih šolah brezplačen ter se daje brez vpisnine, šolnine in drugih pristojbin. (Uradni list št. 87 z dne 27. VII. 1921) Višji šolski svet je naročil vsem podrejenim uradom, da so točno izvršili ta odlok.

Po toliko letih plačevanja šolnine, vpisnine in drugih prispevkov so se naši dijaki znebili te neprijetnosti vsaj za nekaj časa tja do šolskega leta 1932/33, ko so šolnino ponovno uvedli.

V šolskem letu 1921/2 so učence ocenjevali z naslednjimi ocenami: 1 (prav dobro), 2 (dobro), 3 (zadostno), 4 (nezadostno). Uvedene so bile tudi nove vpišnice in ređovalnice, ki so se razlikovale od prejšnjih.

Pričeli so se tudi posegi v samo strukturo pouka. Višji šolski svet je sporočil z dopisom št. 14007 z dne 21. X. 1921, da je Pokrajinska uprava za Slovenijo, oddelek za prosveto in vero odredila z odlokom št. 5819 z dne 17. oktobra 1921 da se srbohrvaščina uvede v nižje razrede gimnazije kot obvezen predmet, in to hkrati v vseh štirih razredih po 1 uro na teden v vsakem razredu. Te ure so dobili tako, da so:

v I. razredu humanističnih in realnih gimnazij in na liceju v Ljubljani ukinili lepopis, skrčili nemščino s 3 tedenskih ur na 2.

v II. razredu humanističnih in realnih gimnazij so skrčili latinščino za eno uro, na realki so skrčili za eno uro prostoročno risanje.

v III. razredu humanističnih in realnih gimnazij so odvzeli po eno uro latinščini oziroma risanju oziroma fiziki in jo dali srbohrvaščini.

v IV. razredu so odvzeli eno uro latinščini oziroma nemščini. S poukom obvezne srbohrvaščine so pričeli s šolskim letom 1921/22, dejansko pa 3. oktobra 1921.

Pričelo se je tudi preganjanje in zasledovanje komunistov in levičarsko usmerjenih profesorjev, kar je razvidno iz dopisa višjega šolskega sveta št. 102/preds. z dne 24. X. 1921, v katerem so naročili ravnatelju Škerljju, da na previden in takten način zasliši profesorje, ki so osumljeni komunističnega mišljenja. To je ukazalo ministrstvo prosvete 21. septembra 1921 pod Pov. S. N.

br. 224, pokrajinski namestnik za Slovenijo pa pod št. 5500 17. oktobra 1921 in da morajo ravnatelji poročati o rezultatih tega zasliševanja. Ker ravnatelj Škerlj ni takoj odgovoril, je višja oblast urgirala z dopisom št. 107 z dne 9. oktobra 1921, naj že vendar pošlje zahtevano poročilo. Sedaj se Škerlj ni mogel več izmikati, pa je zato odgovoril z dopisom št. 721 z dne 12. X. 1921, da v profesorskem zboru novomeške gimnazije ni komunistov.

Odkar se je pričel vse bolj uveljavljati nogomet tudi med srednješolci — arhivski viri naše gimnazije ga v letih 1919/20—1920/1 še ne omenjajo, zato pa so ga pogosteje omenjali v šolskem letu 1921/22 — so se pričele vrstiti tudi pritožbe in negodovanja, največ zato, ker je ta šport odtrgoval dijake od učenja in ker je nanje vplival surovo, kakor to omenja dopis višjega šolskega sveta št. 18293 z dne 29. decembra 1921. Poslej so se tudi na naši gimnaziji oglašali profesorji s pritožbami in pričeli so preganjati nogomet in njegove igralce.

Kakšna je bila učna obveznost za profesorje srednjih šol v tistih letih, se vidi iz odločbe ministrstva prosvete S. N. št. 1401 z dne 31. I. 1922. Iz nje je razvidno, da je bila le-ta taka:

Za profesorje, ki so imeli manj kot 20 službenih let in za suplente z opravljenim profesorskim izpitom, je znašala učna obveznost 14—16 ur na teden.

Za profesorje, ki so imeli nad 20 službenih let, je bila obveznost 12—14 ur na teden.

Suplenti v prvih dveh službenih letih so imeli učno obveznost samo 10 ur na teden. Nadomestni učitelji, ki so že imeli polovico profesorskega izpita ali doktorat, so imeli v prvih dveh letih službe 14 ur tedenske učne obveznosti, po preteku dveh let pa 16 ur.

Predmetni učitelji, začasni predmetni učitelji, nadomestni učitelji, ki so brez prve polovice profesorskega izpita in brez doktorata, so imeli učno obveznost 16—18 ur na teden. Učitelji veččin in začasni učitelji so imeli učno obveznost 18—20 ur tedensko.

Profesorji, ki so poučevali znanstvene predmete, so imeli isto učno obveznost kot vsi drugi profesorji. Če pa so poučevali predmete, ki so bili veččine, tedaj so imeli učno obveznost učiteljev veččin.

Nadur so profesorji tedaj smeli imeti največ 8 poleg svoje redne obveznosti. Če je naneso tako, da je kateri imel več nadur, so morali ure v pouku reducirati. Razredništvo so honorirali kot dve uri neoziraje se na praznike, počitnice in podobno. Tajniki na zavodu so bili plačani iz domačih (zavodovih) kreditov. Ekshorte (pridige) niso bile honorirane, ker so jih imeli za sestavni del pouka. Tudi delo knjižničarjev ni bilo honorirano. Ekskurzije do polovice dneva so honorirali z 1 uro, celodnevne pa z 2 urama, če je bil v proračunu denar. (Dopis Pokr. upr. št. 2389 z dne 8. VII. 1922 in dopis višjega šolskega sveta št. 8561 z dne 23. VIII. 1922.)

Ravnatelju Westru se je posrečilo, da je izmolzel potrebni denar za režijske stroške oziroma da so mu dali vsaj 2/3 od zahtevanega letnega proračuna. Njegovemu nasledniku je predla bolj tesna. Prosvetno ministrstvo je imelo gade v blagajni, kadar je šlo za kritje režijskih stroškov gimnazij v Sloveniji, zato se je ravnatelj A. Škerlj znašel pred nevarnostjo, da bo gimnazija zaprta. To se lepo vidi iz njegovega dopisa št. 465 z dne 8. IX. 1922, ki ga je poslal

v Ljubljano višjemu šolskemu svetu. V njem je naglasil, da se je nabralo že toliko neporavnanih računov, da ne ve, kaj bo, da je dolg za drva, da ne more plačevati tistih nekaj bore revij, ki jih ima gimnazija naročene, da niso poravnani računi za cerkvene potrebščine (tu naj omenim, da je naša gimnazija plačevala frančiškanom vsako leto določen znesek kot odškodnino za uporabo cerkve in vse cerkvene storitve, odkar je gimnazija postala državna), da niso plačani prispevki za bolniško blagajno, da je več kot 10.000 kron dolga, in zaključuje svoj dopis dobesedno tako: »Odkod bo ravnateljstvo poravnalo račune za razne tiskovine, ki so potrebne ob začetku šolskega leta, kako bo plačevalo drva in premog in drugo, če prav v kratkem ne dospo izdatne vsote, je težko reči. Ravnateljstvo se boji, da bo v tem primeru edini izhod zatvoritev zavoda.«

Ker je bil ravnatelj v taki stiski za denar, je bil prisiljen, da je zahteval od vodstva trgovske šole, ki je bila gostać v naši gimnaziji že od njenega začetka, da plača letno najemnino 2.000 kron, kar je razvidno iz Škerljevega uradnega dopisa št. 485 z dne 15. IX. 1922.

Negativno je vplivalo na pouk in disciplino na našem zavodu ne samo splošno pomanjkanje in stiskanje v režijskih stroških, marveč tudi pogostno menjavanje učnih moči. Že takrat so poznali fluktuacijo učnih moči na srednješolskih zavodih, in da bi jo kolikor toliko omejili, je ministrstvo prosvete izdalo odločbo S. N. št. 16198 z dne 5. X. 1922, s katero je prepovedalo prehajanje učnih moči iz pokrajine v pokrajino.

SPREMEMBE IN NOVOSTI V TEDANJI NAŠI GIMNAZIJI

Do nekaterih sprememb v naši takratni gimnaziji je prišlo šele v šolskem letu 1922/3, vendar te ne dopuščajo, da bi govorili o globlji, temeljni reformi naše tedanje srednje šole. Zadovoljevali so se z dopolnili, novostmi, manjšimi spremembami, ki so jih predpisovali ali uvajali zdaj to zdaj drugo leto. Med take novosti sodi med drugim dovoljenje, da smejo učenci delati popravni izpit iz dveh znanstvenih predmetov, kar je stopilo v veljavo s šolskim letom 1922/3 (Odlok ministrstva prosvete S. N. št. 11578 z dne 14. VIII. 1922 in višjega šolskega sveta št. 12033 z dne 22. IX. 1922).

Risanje, ki je bilo na naši gimnaziji obvezen predmet od I.—IV. razreda, v Sloveniji ni bil znanstven predmet, v Srbiji in na Hrvaškem pa je bil in obvezen od I.—VIII. razreda. Ker na našem zavodu ni bil znanstven predmet, je bil honorar zanj manjši. To pa je razburjalo profesorja Josipa Germa, ki je poučeval risanje. (Dopis višjega šolskega sveta št. 7698 z dne 19. IX. 1922)

Druga novost v tedanji naši srednji šoli je bila uvedba male mature ali nižjega tečajnega izpita. Hoteli so ga uvesti že s šolskim letom 1922/3, kakor je razvidno iz odloka ministrstva prosvete S. N. št. 17722 z dne 27. X. 1922, toda ta odlok je bil preklican, bolj odgođen z odločbo istega ministrstva. S. N. št. 2405 z dne 14. II. 1923 in sporočen tedanjemu ravnatelju z dopisom višjega šolskega sveta št. 692 z dne 20. II. 1923. Mala matura je bila izjemoma odgođena za šolsko leto 1922/3, zato pa je bila uvedena z letom 1923/4. Malo maturo so delali iz slovenščine pismeno in ustno, iz domovinoznanstva, to je iz zemljepisa in zgodovine SHS, iz matematike, a samo ustno, iz srbohrvaščine

in iz enega tujega jezika (francoščine, nemščine, italijanščine), kakor je to predpisoval dopis višjega šolskega sveta št. 3904 z dne 18. III. 1924.

Mala matura pa ni bila dolgo v veljavi, kajti ministrstvo prosvete jo je z odločbo št. 44169/P z dne 15. IV. 1926 ukinilo. Ta odločba je stopila v veljavo že dne 1. aprila 1926. Poslej je smel dijak iz IV. v V. razred, če iz glavnih predmetov ni imel več od polovice zadostnih ocen. Ponovno so spet malo maturo uvedli s šolskim letom 1929/30.

Tretja novost se je tikala velike mature. Višji šolski svet je z dopisom, št. 2177 z dne 24. II. 1923 sporočil ravnatelju Škerlju, da mora dijake abituriente obvestiti o tem, da bodo pri maturi junija 1923 morali pisati tudi nalogo iz matematike, ki je doslej niso, in da bodo morali odgovarjati tudi iz obče zgodovine. Ministrstvo prosvete pa je izdalo odločbo S. N. št. 1494 z dne 20. II. 1923, ki jo je posredoval ravnateljstvom višji šolski svet z dopisom št. 2497 z dne 5. III. 1923 in katera določa:

da se v Sloveniji poleg drugih jezikov pri maturi opravlja še izpit iz srbohrvaščine,

da imajo učenci realk in realnih gimnazij možnost izbiranja med francoskim in nemškim jezikom, na humanističnih gimnazijah pa med latinščino in grščino,

da na klasičnih gimnazijah delajo maturo tudi iz živega jezika (nemščine),

da so redi: prav dobro, dobro, zadostno, nezadostno. Tako so pri maturi v šolskem letu 1922/3 dijaki pisali kar pet (5) nalog (slovensko, matematično, latinsko ali grško, nemško ali francosko in srbohrvatsko).

Kmalu nato je višji šolski svet z dopisom št. 3284 z dne 21. III. 1923 sporočil ravnateljstvom, da se v II. polletju šolskega leta 1922/3 v VIII. razredu skrči število pismenih nalog. Zato so v drugem semestru osmošolci pisali pri slovenščini 3 (2 šolski + 1 domačo), pri nemščini 2 (1 šolska + 1 domača), pri latinščini 2, matematiki 2, grščini 2, francoščini ali živem jeziku 3 in pri opisni geometriji 2 nalogi.

Četrta novost se je kazala v tem, da so ukinili tako imenovane premestne izpite, kar je storilo ministrstvo z odločbo S. N. št. 11576 z dne 10. VIII. 1922 in S. N. št. 4066 z dne 19. III. 1923. Bistvo teh izpitov je bilo v tem, da so dijaki smeli po 10 dneh delati premestni izpit, če so bili ocenjeni neodločno (med redi). Tak izpit so smeli delati samo iz enega predmeta. Teh izpitov poslej ni bilo več. Dijaki pa so poslej smeli delati popravni izpit iz enega ali dveh predmetov 10 dni pred začetkom novega šolskega leta, torej med 1. in 10. IX. (Dopis višjega šolskega sveta št. 3580 z dne 27. III. 1923).

Peta novost pa je bil preklíc omejevanja vpisa deklet v gimnazije. Bilo je že govora, da je višji šolski svet izdal poseben odlok št. 10329 z dne 21. VII. 1919, s katerim je omejil število deklet pri vpisu v posamezne razrede. Tedaj je bilo dovoljeno pri vpisu sprejeti samo do 10 % deklet v vsak razred od skupnega števila učencev. Kasneje so ta odstotek zvišali do 20 %, medtem ko je bilo v stari Avstriji dovoljeno vpisati samo 5 % deklet ali hospitantk ali privatistk.

Nove razmere in neprestano naraščanje dotoka deklet v srednje šole je prisililo ministrstvo prosvete, da je izdalo odločbo S. N. št. 11916 z dne 16. VII. 1923, s katero je sporočilo, da omejitev sprejemanja deklet v srednje šole nikakor ni bila z zakonom utemeljena. Zato se ukinjajo vsi dosedanji

predpisi, ki so omejevali sprejem deklet v gimnazije, a le v mestih, kjer ni ženskih srednjih šol. (Dopis višjega šolskega sveta št. 8396 z dne 28. VII. 1923.)

Daljnosežnejše so bile spremembe — lahko bi jih imenovali tudi reformo gimnazije — ki jih je sprožila odločba ministrstva prosvete S. N. št. 16728 z dne 2. VII. 1924. Ta je namreč odredila, da se s pričetkom šolskega leta 1924/5 prične poučevati v I. in II. razredu po vseh srednjih šolah Jugoslavije in na klasičnih gimnazijah po naslednjem predmetniku:

Verouk v I. in II. razredu po 2 uri tedensko.

Materin jezik v I. in II. razredu po 5 ur.

Francoski jezik v II. razredu po 4 ure.

Zemljepis v I. in II. razredu po 3 ure.

Matematika v I. in II. razredu po 4 ure.

Prirodopis v I. in II. razredu po 3 ure.

Risanje v I. in II. razredu po 3 ure.

Petje v I. in II. razredu po 2 uri.

Telovadba v I. in II. razredu po 2 uri.

To je bil okvirni učni načrt za I. in II. razred srednjih šol v vsej državi. V Sloveniji pa se je dejansko poučevalo na realnih gimnazijah takole:

Slovenski jezik v I. in II. razredu po 4 ure na teden; srbohrvaščina v I. in II. razredu po 2 uri; zemljepis in prirodopis v I. in II. razredu po 2 uri; matematika v I. in II. razredu po 3 ure. Na klasičnih gimnazijah pa je ostalo vse po starem. V Sloveniji so na realnih gimnazijah popolnoma odpadli naslednji predmeti, ki so se doslej poučevali. To so bili: nemščina, latinščina, zgodovina. Na realnih gimnazijah so zvišali srbohrvaščino na 2 uri tedensko, zemljepis so zvišali v I. razredu na 3 ure, matematiko v I. in II. razredu na 4 ure tedensko, prirodopis v I. razredu pa na 3 ure. Na novo so uvedli petje kot obvezen predmet v I. in II. razredu in to po 2 uri tedensko; uvedli so francoščino v II. razredu s 4 urami tedensko.

Novi predmetnik in urnik je moral stopiti v veljavo takoj po božiču, to je z 8. januarjem 1925. Posledice te odločbe so se pokazale v tem, da so na realnih gimnazijah postali nekateri filologi odveč, primanjkovalo pa je profesorjev za realne predmete (matematiko, prirodopis). Da filologi ne bi ostali brez kruha, so morali prevzeti pouk zemljepisa in drugih predmetov. Slavisti pa so postali čez mero obremenjeni. (Dopis prosvetnega oddelka Slovenije št. 22692 z dne 15. XII. 1924 in gimnazijski dopis št. 832 z dne 22. XIII. 1924.)

Ob vseh novostih in spremembah v učnem načrtu so našo gimnazijo v tistem času trle še druge težave. Ena med njimi je bila tudi pomanjkanje nadzora nad dijaki zunaj šole. Ko so v stari Jugoslaviji izdali prva disciplinska pravila, je bilo v njih naglašeno, da ni dolžnost šole nadzirati dijake izven šolskega dela. Toda kmalu so se pokazale slabe posledice te svobode. Zato je višji šolski svet z dopisom št. 8395 z dne 28. VII. 1923 poudaril, da je srednješolska mladina brez pravega nadzora izven šole, da zato zahaja v kinematografe, poseda po lokalih, kjer se zbirajo ljudje iz dna in da vse to ruši delo vzgojiteljev v šolah. Zato je naprosil ravnateljstva, naj sporoče, kakšno je stanje na njihovih zavodih.

Ker je tedaj obolelega ravnatelja A. Škerlja nadomeščal profesor dr. Viktor Tiller, je ta odgovoril na zgornjo zahtevo z dopisom št. 379 z dne 10. VIII. 1923. Sporočil je naslednje misli:

Pri izvenšolskem nadzorovanju dijakov imajo naši profesorji jako težko stališče, ker zadevajo tukaj vobče na hud odpor pri občinstvu, ki daje pogosto potuho dijakom. Učitelji tudi iz gmotnih ozirrov ne morejo zahajati v gostilne, kavarne in h kinematografskim predstavam. Sploh pa je naša srednješolska mladina preveč pod vplivom politične propagande, političnih društev in časnikov. Zlasti dostikrat je v veliko škodo sodelovanje pri izvenšolskih društvih, ker je dijaštvo tukaj brez posebnega nadzora od strani šole. Zato naj se prepove srednješolcem vsako sodelovanje pri političnih društvih. Ukinejo naj se vse dijaške organizacije, ki imajo koliko toliko političen značaj. Prepovedo naj se vsi znaki, ki bi utegnili med učenci razvneti politične strasti, poostre naj se disciplinska pravila in v izvenšolskem nadzoru naj se pokliče na pomoč politično oblast, ki laže in učinkoviteje nadzira dijake v izvenšolskem življenju.

S pričetkom koledarskega leta 1923 je finančno ministrstvo zapovedalo z odlokom D. R. št. 178820 splošno varčevanje. Ko je ministrstvo prosvete to varčevanje ukazalo podrejenim ustanovam preko splošnega oddelka po P. Br 9360 z dne 15. I. 1923, je dostavilo, da je treba varčevati povsod — celo napredovanja profesorjev naj se za nekaj časa ustavijo — je to vzbudilo nejevoljo med prosvetnimi delavci.

Odražalo se je to tudi na njihovem splošnokulturnem delovanju. Ko je ministrstvo prosvete izdalo okrožnico vsem podrejenim prosvetnim ustanovam s prošnjo, da bi profesorji pomagali pri kulturno prosvetnem delu, je ravnatelj A. Škerlj na spremni dopis v. š. sveta št. 263 z dne 10. II. 1923 odgovoril z dopisom št. 87 z dne 22. II. 1923 in v njem zapisal te misli:

»V Novem mestu so trenutno ta kulturno-prosvetna društva: Francoski krožek, Glasbena matica, Jugoslovanska matica, Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov, Narodna čitalnica, Kolo jugoslovanskih sester, Soča, Sokol. Na gimnaziji sami pa sta dve šolski združitvi (organizaciji): Prosveta in Srednješolska organizacija, ki ju nadzira profesorski zbor.

Če deluje v tako majhnem mestu, kot je Novo mesto, kar osem prosvetnih društev, je umestno vprašanje, ali bi kazalo ustanavljati še deveto. Izkušnja kaže, da je v tem kraju zanimanje za vse vrste prosvete razen za gledališke predstave precej zmerno.

Silna politična razkosanost ne da razmaha prosvetnemu delu, ki nima političnega priokusa. Kulturno prosvetni odsek tukajšnjega Sokola, čigar načelnik je bil tu podpisani ravnatelj do svoje obolenosti v septembru 1922, je poskusil prirejati predavanja tudi v okolici. Zadel je na posebne težave zaradi pretiranega in neutemeljenega nezadovoljstva, ki ga sistematično širijo med narodom razne demagoške politične stranke. Če pride resen človek s pozivom na resno delo, naleti največkrat na zasmeh in odpor.« Nato je omenil, da bi se dalo poživiti to delo s takšnimi predavanji, ki bi priklicala debato, toda takih predavateljev ni. Zatem pa je nadaljeval: »Ugovor, da naj bo to delo (predavanja) brezplačno, bo veljal, kadar bodo državni nameščenci, ki imajo dajati glavno število predavateljev, tako plačani, da jim ne bo potrebno stradati in iskati drugod zaslužka. Denarja pa je treba tudi za nabavo knjig: kupovati jih državni nameščenec ne more, šolske knjižnice pa so brez dotacij. Saj bo v Novem mestu še slovenska revija kmalu redkost. Kdor bi jo rad kupil, je ne more, kdor jo more, jo ne mara.«

Te Škerljeve besede so zgovorna priča, kakšno je bilo ozračje v takratnem Novem mestu in s kakšnimi težavami so se otepali profesorji naše gimnazije.

Kako na psu je bila tedaj naša gimnazija z denarjem glede nakupa učil, se vidi iz ravnateljevega dopisa št. 169 z dne 28. III. 1923, ki ga je poslal v Prago uredništvu znane slavistične revije Slavija, ko je to poslalo svojo publikacijo tudi naši gimnaziji, da bi se nanjo naročila. Ravnatelj Škerlj je v njem zapisal, da je ne more naročiti, ker nima denarja, saj je za zadnji dve šolski leti (= 1921/2, 1922/3) naša gimnazija dobila za vsa učila samo 400 dinarjev.

V tej splošni stiski za denar in vseobčem varčevanju je našo gimnazijo doletela še ena nadloga več, ker se je v gimnazijski telovadnici pojavila goba. Če so hoteli telovadnico rešiti pred to nevarnostjo, so morali gobo odstraniti, sicer bi se razrasla tudi po drugih prostorih. Kje je ravnatelj dobil denar za odstranitev gobe, v arhivu ni sledu. Zapisano je samo to, da so morali izmenjati 50 m² tal, da je bila telovadnica zaprta od 10. decembra 1923, ko so pričeli tla razkopavati, pa vse do novega leta 1924, kar se bere iz gimnazijskega dopisa št. 672 z dne 13. XII. 1923.

Ker gimnazija ni imela denarja, je ostala na dolgu za vodarino, ki jo je bilo treba plačati mestni občini. Gimnazija je ni plačala za leta 1921, 1922, 1923. Sedaj je občina zagrozila gimnaziji, da ji bo zaprla vodo, če zaostanka ne plača v treh dneh. Ko je za to zvedel višji šolski svet, je občini zagrozil, da bo prisiljen zapreti gimnazijo, odpovedal bo prostore dvorazredni trgovski šoli in obrtno nadaljevalni šoli, ki sta bili v gimnazijskih učilnicah, in bo odpoved veljala, dokler se to vprašanje z vodarino ne reši pametno. (Dopis viš. šolskega sveta št. 113 z dne 7. I. 1923.)

Mestna občina in vodstvo gimnazije sta si bili v laseh tudi zaradi pločnika od nekdanje Ferličeve gostilne pa do gimnazije. Že Wester se je lasal z občino zaradi tega pločnika. Cesta tedaj ni bila urejena in je bila ob suhem vremenu prašna, ob deževnem pa ena sama mlaka in blato, ki so ga učenci prinašali z obutvijo v razrede. Zato je ravnatelj Škerlj ponovno podrezal na občini z dopisom št. 239 z dne 24. IV. 1924 in jo naprosil, naj vendar že uredi to stvar s pločnikom. Toda zadeva se je zapletla, ker je bilo treba razkužiti IV. razred, ko je v njem razsajala škrlatinka. Stroške za razkužitev tega razreda je ravnatelj poslal v Ljubljano nadrejenim šolskim oblastem. Te so mu odgovorile, da mora te stroške plačati občina, in se pri tem sklicevale na Zakon o epidemijah z dne 14. IV. 1913. Občina je na to opozorilo odgovorila ravnateljstvu z dopisom št. 1202 z dne 21. VI. 1924. V njem je zapisala, da se ne bo pričkala o tem, kdo mora plačati razkuževanje IV. razreda, ali občina ali državni erar, in pripomnila, da, če erar ne bo v 14 dneh plačal teh stroškov, bo mestno županstvo ustavilo vsa pripravljalna dela za napravo trdnega hodnika (pločnika) do gimnazije in naj potem prosvetni oddelek napravi ta pločnik. Kako je bilo s plačilom za razkužitev IV. razreda, iz gimnazijskega arhiva ni razvidno. Vse kaže, da so se pogodili, kajti občina je še istega leta naredila navaden makadamski pločnik s cementnimi robniki od bivše Ferličeve gostilne (v starih časih so rekli »Pri totenbirtu«) pa do gimnazijskega poslopja. Ko so postavili novo meščansko šolo, ki je pričela s poukom v šolskem letu 1930/1, so ta hodnik ali pločnik dokončno uredili tako, da so ga betonirali od Ferličevega hleva pa do gimnazije. Ko pa so Ferličevo gostilno podrli in tam postavili sedanjo bencinsko črpalko, so betonski pločnik zamenjali z asfaltnim.

Naš zavod je vsako leto priredil ob zaključku pouka zaključno ali vidovdansko proslavo. Včasih je bila zelo slovesna, včasih manj. Iz ravnateljevega poročila višji šolski oblasti št. 470 z dne 14. VII. 1924 je razvidno, da se je

vidovdanska proslava dne 28. junija 1924 zelo posrečila in da je bila v dvorani Narodnega doma. Imela je osem točk programa. Recitirali so Oton Berkopec, V. razred, Franc Vogrinc, VI. razred, Erna Lozar, III. b razred, da je 7 učencev in 7 učenk zaplesalo Branka Radičevića Dijaško kolo. Plesalci so bili oblečeni v narodne noše naših pokrajin, da je imel slavnostni govor profesor Jože Kovač, ki je s svojim govorom vse navdušil. Kot zaključna točka pa je bila živa slika, ki je predstavljala apoteozo našega bratstva in da jo je pripravil profesor Josip Germ. To šolsko leto so bili nagrajeni s knjižnimi nagradami učenci Vinko Toš, Martina Zwitter in Erna Lozar.

Zaradi splošnega osiromašenja so dijaki srednjih šol težko kupovali potrebne učne knjige. Namesto novih so raje kupovali stare, obrabljene. Posledica tega je bila, da je Državna založba slabo prodajala svoje knjige. Zaradi tega je prosvetni oddelek za Slovenijo izdal poseben odlok št. 14151 z dne 28. VIII. 1924, s katerim je odredil, da mora vsak učenec imeti vse knjige, ki so predpisane za tisti razred, v katerega hodi, da se jih ne sme sposojati od svojih sošolcev. Za natančno izpolnjevanje tega odloka so odgovorni strokovni učitelji, razredniki in ravnatelj zavoda.

Ta odlok je pomenil hud udarec za revne dijake, lahko bi rekli, da so s tem odlokom hoteli zavreti dotok dijakov na srednje šole, posebno revnih.

Ravnateljstvo neke slovenske gimnazije je predlagalo, da bi bilo koristno uvesti v naše gimnazije tudi ženska ročna dela. Zato je Prosvetni oddelek za Slovenijo razposlal vsem ravnateljstvom gimnazij okrožnico št. 14041 z dne 28. VIII. 1924 s prošnjo, naj ravnatelji po posvetu s svojimi profesorji sporoče, kaj sodijo o tem. Naša gimnazija je imela zaradi tega posebno konferenco 25. septembra 1924, na kateri je bilo 11 profesorjev proti uvedbi ženskih ročnih del v gimnazijo bodisi kot obvezen ali pa kot neobvezen predmet. Svoje odklonilno stališče so utemeljevali tudi z naslednjimi razlogi:

Praktičen pomen ženskih ročnih del je za srednješolsko izobraženo dekle samo prehodni in utemeljen več ali manj v slabih gmotnih razmerah današnjih inteligenčnih slojev. Srednja šola tudi nima — to se je stalno poudarjalo — namena podajati praktične izobrazbe, ampak le bolj formalno podlago za pridobitev višje strokovne izobrazbe. Če se danes poudarja popolna enakopravnost obeh spolov v boju za obstanek, potem se ne smejo deklice bolj obremenjevati, če naj ostanejo »arma aequalia«. Že tako se v domačem izvenšolskem delu deklice zaposlujejo intenzivneje kot dečki. Tudi iz higienskih ozirov ne kaže uvesti ženska ročna dela v gimnazije, ker »miniciozno delo utruja in silno napenja oči, sključeno sedenje pa povzroča skrivljenje hrbtenice.« Zato je proforski zbor bil mnenja, da je uvedba ženskih ročnih del neumestna in škodljiva.

Kljub odporu so višje šolske oblasti uvedle pouk ženskih ročnih del od I. do IV. razreda hkrati in takoj z novim šolskim letom 1926/7. Ta pouk naj bi prevzele usposobljene honorarne učiteljice. Ko so ga uvedli, še niso imeli izdelanega učnega načrta za ta predmet.

Z novomeško gimnazijo je bila dolgo let povezana tudi obrtnonadaljevalna šola v Novem mestu. To šolo so ustanovili leta 1873. Vodil jo je do konca šolskega leta 1913/4 vsakokratni gimnazijski ravnatelj. Med prvo svetovno vojno ta šola ni delala. Obnovili so jo konec leta 1919. Ker njenega vodstva ni hotel prevzeti takratni gimnazijski ravnatelj Josip Wester, ga je prevzel profesor Josip Germ, ki jo je vodil do 3. januarja 1925, ko se je ta šola izselila

iz gimnazijske stavbe. Od 1873 pa do 31. januarja 1925 so na obrtnonadaljevalni šoli poučevali sami profesorji. Odkar pa je prešla v staro gimnazijo, je njeno vodstvo prešlo v roke takratnega upravitelja novomeške ljudske šole, učitelja Ludvika Koželja, pouk pa so poslej prevzeli učitelji ljudske šole.

Gimnazijsko telovadnico sta uporabljali tudi telovadni društvi Sokol in Orel. Sokolu je to dovolil višji šolski svet z odlokom št. 13114 z dne 3. XI. 1919 in da sme v nji vaditi 32 ur tedensko. Orlu pa je isti svet dovolil v nji 15 ur tedensko. Ker pa so se pojavile nerednosti in se je delala škoda na orodju in stavbi sami, je ravnateljstvo gimnazije sporočilo z dopisom št. 258 z dne 20. III. 1925 višjemu šolskemu svetu v Ljubljano, da ne bo več dovolilo tema dvema društvoma uporabljati gimnazijsko telovadnico.

Na ta uradni dopis je veliki župan z odlokom P. br. 3715 z dne 25. III. 1925 odpovedal Orlu uporabo gimnazijske telovadnice z veljavnostjo od 15. aprila 1925 dalje. Sokol pa je zaenkrat še smel dalje uporabljati telovadnico, kar je razvidno z gimnazijskega spisa št. 287 z dne 29. III. 1925.

* * *

V areni Narodnega doma v Ljubljani je bilo v dneh 30. in 31. maja 1925 veliko dijaško zborovanje. Na sporedu so bili idejni referati. Pokroviteljstvo je prevzel veliki župan dr. Baltič. V zvezi s tem zborovanjem je ravnatelj A. Škerlj dobil dopis z dne 27. V. 1925 in ga vnesel v delovodnik pod št. 472 z dne 28. V. 1925. V njem je med drugim pisalo: »Iti moramo dalje! Razumeti moramo duha in potrebe časa! Dejansko in brez ozirov moramo iti preko tradicionalne uradne rezerviranosti iz polpretekle dobe... Vsak učitelj je dolžan, da se v idejni borbi med nacionalno in državno mislečo mladino in med separatistično in komunistično strujo, ki jo v zadnjem času tako izdatno podpira inozemski prevratni boljševizem in internacionalizem, postavi vidno in aktivno na stran nacionalne mladine. Dajmo ji vsako uradno oporo in stvarno pomoč... v šoli in izven nje!«

To zborovanje je bilo očitno naperjeno proti levičarski mladini in jo je hotelo tudi onemogočiti. Vendar pa ne ta ne drugi ukrepi državnih in šolskih oblasti niso mogli zaježiti razširjanja komunistične ideologije med tedanjimi srednješolci.

Komunistična misel pa si je tudi med novomeškimi dijaki pridobila širši krog somišljenikov in zato je takratni sreski načelnik Krajšek odredil proti širjenju komunizma med dijaki preiskavo, kakor je poročal z dopisom št. 300/pov. z dne 2. VII. 1925. V njem je povedal, da je dal 1. julija 1925 izvršiti preiskavo stanovanja Alojzija Mušiča in Vinka Prežlja. Prav tako pa so izvršili tudi preiskavo pri dijakih Josipu Schweigerju, V. razred, Jožetu Gorjupu, IV. razred, ker sta bila oba osumljena, da sta bila pripadnika in zagovornika komunističnih idej. Pri učencu Schweigerju so našli več številok Delavsko-kmetskega lista, serijo razglednic »Rat ratu«, ilustrirano številko »Prager Presse« z dne 23. novembra 1924, brošuro »Der kommunistische Gedanke in der Philosophie«, več popisanih listov s komunistično vsebino, pripravljenih za predavanje ali tisk. Pri Jožetu Gorjupu so našli brošuro »Russische Kunst« (Berlin 1922) ter eno številko Radičevega Doma. Vse to so zaplenili. Na podlagi podpisov v zaplenjenih knjigah so pri preiskavi ugotovili, da izmenjujejo med sabo svoje misli Alojz Mušič, Vinko Preželj, Josip Schweiger, Jože Gorjup.

Niso pa našli nobene korespondence, ker so bili vsi štirje dovolj previdni, da so jo ob pravem času uničili, kolikor niso med sabo občevali samo ustno.

Iz zapisnika s konference dne 29. maja 1925 je razvidno, da so na nji ponovno govorili o širjenju komunističnih idej med novomeškimi dijaki. Za glavne komuniste na naši gimnaziji so tedaj veljali: Vinko Preželj, VII razred, Marijan Bregant, V. razred, Jože Schweiger, V. razred, Jože Gorjup, IV. razred. Tedaj so ugotovili, da se komunizem na našem zavodu širi iz dveh žarišč: eno je bilo pri Alojzu Mušiču, nekdanjem novomeškem dijaku, takrat pa absolventu gozdarske šole; drugo pa je bilo pri Vinku Prežljju oziroma tipografu Pintarju, ki je bil Prežljjev svak, ker je poročil njegovo sestro. Zato so profesorji na tej konferenci sklenili, da bodo poostriili pažnjo in nadzor nad temi učenci.

Skoraj sredi šolskega leta 1924/5 je ravnateljstvo dobilo od velikega župana ljubljanske oblasti odlok P. br. 620 z dne 20. I. 1925, da se še v istem šolskem letu uvedejo tromesečja namesto dotedanjih semestrov. O tem odloku so govorili tudi na konferenci 13. februarja 1925, kako to stvar izvesti na naši gimnaziji. Tromesečja so na naši gimnaziji uvedli z marcem 1925 in so bila v veljavi do konca šolskega leta 1930/31. Z naslednjim šolskim letom 1931/2 pa so spet uvedli polletja, ki so še sedaj v veljavi.

REFORMA UČNEGA NAČRTA 1926/27

Tik predno so posegli v učni načrt za nižje razrede gimnazij, so spremenili tudi ocenjevanje. To so izvedli v vseh razredih na podlagi odločbe ministrstva prosvete št. 42136/VII. z dne 12. IV. 1926, ko so namesto dosedanjih štirih ocen vpeljali pet. Te so bile: nezadostno, zadostno, dobro, prav dobro, odlično. To novo ocenjevanje je ministrstvo prosvete z odločbo S. N. št. 9757 z dne 16. V. 1925 raztegnilo tudi na maturo.

Novi učni načrt od I. do IV. razreda, ki je stopil v veljavo s šolskim letom 1926/7, je ministrstvo prosvete uvedlo z odlokom S. N. št. 74216 z dne 26. VI. 1926 in z odlokom S. N. št. 1271 z dne 13. VII. 1926. Bil pa je le začasen.

Po novem učnem načrtu so se uveljavile te spremembe: slovenščine je bilo sedaj od I. do IV. razreda po 4 ure na teden, srbohrvaščine pa po 2 uri. Skupno število ur na teden je bilo: v I. razredu sedaj 26, v II. razredu 28, v III. razredu 30, v IV. razredu 32.

Novost je bila v tem, da so v šolskem letu 1926/7 uvedli v IV. razred pouk higijene, ki so jo morali na podeželskih gimnazijah poučevati profesorji prirodropisa, v Ljubljani pa zdravniki. Pouk lepopisa je v I. in II. razredu prevzel profesor risanja, če pa zavod tega ni imel, pa kakšen drug profesor, ki je imel čut za to. Prirodropisa je bilo v II. razredu 3 ure tedensko po odloku ministrstva prosvete S. N. št. 10015 z dne 18. X. 1926.

Omenjeno je že bilo, da so od I. do IV. razreda na novo uvedli in hkrati ter takoj z novim šolskim letom 1926/7 ženska ročna dela, čeprav je bil naš profesorski zbor proti temu predmetu. Prva je ta predmet na naši gimnaziji poučevala učiteljica ljudske šole Lizika Soklič.

Ravnatelji so smeli pouk ženskih ročnih del tudi tako organizirati: če ni bilo v enem razredu dovolj učenk, so smeli združiti učenke dveh paralelk v en oddelek 15—40 učenk. Če pa iz dveh paralelk ni bilo 15 učenk, tedaj so smeli združevati več razredov, da so dobili vsaj skupno število 15 učenk.

V šolskem letu 1926/7 so bili na našem zavodu naslednji neobvezni predmeti: nemščina v IV. razredu po 3 ure tedensko, italijanščina v I. in II. tečaju po 2 uri (učil je profesor R. Kranjec), opisno geometrijo in risanje po 3 ure tedensko je učil J. Germ, petje v II. tečaju po 2 uri pa je učil Ig. Hladnik. Ta pouk neobveznih predmetov je bil, dokler je bil denar.

* * *

Križe in težave je imela naša gimnazija z električno razsvetljavo, z nabavo števca in s kurjavo. Ko so novo gimnazijsko stavbo dozidali, ni imela električne napeljave. Napeljati jo je dala šele vojska, ki je med prvo svetovno vojno zasedla stavbo. Tok je dobivala od električnega generatorja, ki so ga namestili na Seidlovi žagi, od tam so daljnovod speljali do gimnazije. Ko je vojska stavbo izpraznila, je pobrala vse luči in stikala, ostala je samo žica po zidovih, a še ta je bila nepopolna in potrebna popravil. Ko so spet pričeli v nji s poukom, so imeli spet petrolejke. Dolgo so cincali, ali bi obnovili električno napeljavo ali ne. Ravnatelj Wester se je opogumil in dal napeljati električno razsvetljavo najprej v svojo pisarno, v govorilnico, konferenčno sobo. V telovadnico jo je dal napeljati Sokol.

Ko je dobila svoje prostore na naši gimnaziji tudi trgovska šola, je ta dala na svoje stroške napeljati električno razsvetljavo v učilnice in na hodnik ter stranišče. Ko je ravnatelj postal A. Škerlj, je večkrat podrezal pri višji šolski oblasti, da bi dala denar za ureditev električne napeljave po vsej stavbi. Posrečilo se mu je, da je razsvetlil hodnike in tiste učilnice, v katerih je bil tudi popoldanski pouk. To pa je bilo samo v pritličju. Splošno varčevanje, ki je zavladalo v prosveti, da so drugod lahko bolj brezskrbno zapravljali, je zavrlo elektrifikacijo našega zavoda. Ravnatelj Škerlj je bil prisiljen, da je takoj sporočil priključek in odključek električnega toka v glavnih počitnicah, da je nekaj privarčeval. Takrat je zavod plačeval porabo električnega toka še pavšalno. Ker je bila ta cena precejšna za gimnazijske režijske stroške, je sprevidel, da bi bilo bolje, če bi zavod imel svoj števec. Zato je zaprosil pristojno oblast, da mu dovoli nakup električnega števca, kar je storil z dopisom št. 714 z dne 25. X. 1924. Višja šolska oblast je zadevo s števcem izročila Gradbeni direkciji v Ljubljani. Tam se je zataknilo za leto dni, saj je šlo vendar za prosvetno ustanovo. Po preteku leta je Gradbena direkcija milostno dovolila nabavo števca s svojim aktom št. 7524/24 z dne 26. X. 1925.

Dogodilo se je, da to dovoljenje za nakup števca za našo gimnazijo ni priromalo v roke ravnatelja Škerlja, ker ga je neki uradnik v svoji veliki skrbi, da se ne bi po nepotrebnem zapravljalo za resnično potrebne stvari, vtaknil vede ali ne vede v svoj predal in nanj pozabil zaradi prevelike zaposlenosti. Medtem je minilo budžetsko leto 1925/6 in zato tega števca ni bilo mogoče več kupiti. Takrat pa smo električne števece kupovali največ v Švici, manj v Nemčiji. Medtem se je zgodilo, da so se cene števecov dvignile, narasle so tudi carine in spet se je zataknilo. Šele novi ravnatelj Ivan Maselj, ki je po Škerljevi smrti prevzel ravnateljske posle 2. julija 1927, je šele prišel do električnega števca. Maselj je v letu 1930 dokončno uredil električno razsvetljavo na naši gimnaziji.

S kurjavo so bile težave zaradi dveh vzrokov. Prvič zato, ker je oblast skoparila pri režijskih stroških za drva in premog, drugič pa zato, ker so bile

peči v naših učilnicah nekaj posebnega. Bile so lončene, a v sredini so imele pečice iz litega železa. Peči so se kurile s hodnikov. Čeprav so se železne pečice razbelile, so lončene pečnice ostale samo segrete, učilnice pa hladne, ker pečnice niso dovolj izžarevale toplote. V zimskem času so bile posebno hladne učilnice na severni strani stavbe, zato so dijaki in profesorji v teh razredih zmrzovali. Bile so stalne pritožbe, posebno pa tedaj, ko je ravnatelj Ivan Maselj pobral po vseh razredih toplomere, da se ni dalo kontrolirati, ali so razredi toliko segreti, kolikor je bilo predpisano s posebnimi predpisi šolskih in zdravstvenih oblasti. Kasneje so te lončene peči z »železnim srcem« zamenjali s pravimi lončenimi pečmi brez vsakih src, a vendar le z malo večjo toploto. Te so ostale vse do leta 1971, ko je gimnazija dala napeljati centralno kurjavo.

Ko je našo gimnazijo vodil od vseh spoštovani in priljubljeni ravnatelj Amat Škerlj, je poskrbel, da so bile vse šolske proslave skrbno pripravljene in zgledno izvedene, ker je želel, da bi se na njih uveljavili recitatorji, pevci in govorniki. K uspehu je pripomoglo dejstvo, da je takrat bilo na našem zavodu nekaj dobrih recitatorjev in pevcev. Le-te je vodil znani glasbenik Ignacij Hladnik. Kot govornik pa se je največkrat izkazal profesor Jože Kovač, ki je znal s svojo lepo besedo navdušiti ne samo dijake, marveč tudi profesorje in goste. Toda pri tem velja opomniti, da je bilo v tistih časih neprimerno več proslav v čast in spomin srbskih in hrvatskih pomembnih mož kakor pa slovenskih. Tako so slavili: Radičevića, Nušića, Njegoša, Daničića, Miletića, stoletnico hrvatskega kraljestva, a od slovenskih samo Prešerna in Slomška in še ta dva istega dne. Le Ivanu Cankarju so dali poseben dan maja meseca 1926 za proslavo 50-letnice njegovega rojstva.

Z odločbo ministrstva prosvete S. N. št. 51338 z dne? (ni čitljivo) in odlokom velikega župana P. br. 3562 z dne 6. V. 1926 so prvič na našem zavodu proslavili srbskega prosvetitelja sv. Savo Nemanjića. Ob tej priliki so pobirali od učencev prispevke za zgraditev cerkve sv. Save v Beogradu. Čez dobri dve leti pa je po odločbi ministrstva prosvete S. N. št. 44972 z dne 12. XII. 1928 postal 27. januar obvezen praznik ali dan sv. Save, 4. februarja pa so uvedli Strossmajerjev dan. Oba dneva ni bilo pouka, zato pa obvezne proslave.

Vse od razpada stare Avstrije so dijaki naše gimnazije plačevali ob vpisu prispevke za dijaško knjižnico in tiskovine. Sprva so ta prispevek plačevali v kronah, kasneje pa v dinarjih. Od 1924 dalje so morali plačati po 10 din. Od tega prispevka ni bil nihče oproščen. Prav tako so morali plačati tudi za tiskovine, sprva 5 din, nato 7 din; tako so morali skupno plačati 17 din. Ko je za to pobiranje zvedelo ministrstvo prosvete, je izdalo odločbo S. N. št. 4010 z dne 13. VIII. 1926 in z njo prepovedalo pobiranje teh prispevkov, ker je bilo v nasprotju s točko 9, člena 16 Ustave. Ko je veliko županstvo sporočilo to odločbo s svojim dopisom P. br. 2628 z dne 18. VIII. 1926, je dostavilo, da bodo posledaj dijaki plačevali tiskovine sproti, knjižnice pa bodo morale uporabiti za nakup knjig samo tisti denar, ki je zanje predviden in nakazan v državnem proračunu.

Kmalu so se pričele kazati tudi socialne razlike v obleki učencev, posebno pa učenk. Premožnejše meščanske učenke so bile kar preveč potratno oblečene v primeri z revnejšimi. Da bi se te razlike ublažile, je ministrstvo prosvete izdalo okrožnico S. N. št. 20083 z dne 27. XII. 1926, v kateri je predlagalo uvedbo kap za dijake, halj in čepic pa za dekleta. O tem, ali bi jih kazalo uvesti

v gimnazijo, naj bi odločili predvsem starši na roditeljskih sestankih, o uvedbi naj bi se pogovorili tudi profesorji na svoji konferenci.

V zvezi z uvedbo kap, halj in čepic je bila v Ljubljani 30. junija 1927 posebna konferenca vseh ravnateljev gimnazij v Sloveniji, ki jo je sklicalo veliko županstvo z odlokom P. br. 4714 z dne 26. VI. 1927. Kakšni so bili rezultati tega posveta, ni razvidno iz gimnazijskega arhiva. Pisec teh vrstic se spominja, da so dekleta pričela nositi črne halje z belim ovratnikom.

Širjenje komunizma med srednješolci je zadajalo velike skrbi šolskim oblastem, posebno pa velikemu županstvu. Da bi omejili vpliv komunizma na srednješolce, je veliko županstvo razposlalo dopis vsem srednjim šolam pod Pov. S. št. 152 z dne 3. junija 1927, v katerem sporoča, da se skuša iz inozemstva zanesti komunistično propagando med učence zadnjih treh razredov gimnazij. Komunističnim zaupnikom med dijaki pa so poverili nalogo, da se vrinejo v dijaške organizacije in se polaste njihovih dijaških listov. Zato je veliko županstvo naročilo ravnateljem gimnazij, naj budno zasledujejo in opazujejo vsako tako prizadevanje in o vsem poročajo, tudi negativna opažanja.

NOVI UČNI NAČRT 1927/28

Ministrstvo prosvete je z odločbo S. N. št. 23921 z dne 12. VIII. 1927 izdalo začasni učni načrt za višje razrede gimnazij s pripombo, da se bo po njem poučevalo v V. razredu. V vseh drugih višjih razredih pa bo veljal še stari učni načrt, prav tako tudi v nižjih razredih od I. do IV. razreda. Stari predmetnik pa je bil takle:

	I.	II.	III.	IV.
Verouk	2	2	2	2
Slovenski jezik	4	4	4	4
Srbohrvatski jezik	2	2	2	2
Francoski jezik	—	4	4	4
Zgodovina	—	—	3	3
Zemljepis	3	2	3	3
Prirodopis	3	2	—	—
Fizika	—	—	4	—
Kemija	—	—	—	4
Matematika	4	4	4	4
Higiena	—	—	—	2
Risanje	2	2	2	2
Lepopis	2	2	—	—
Petje	2	2	—	—
Telovadba	2	2	2	2
Žensko ročno delo	2	2	2	2

Ta »Privremeni nastavni program za niže razrede srednjih škola u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca«, ki je izšel v knjižici, Beograd 1926, ima 40 strani. Izdalo ga je ministrstvo prosvete pod št. 74217 z dne 26. VI. 1926, ko je bil minister prosvete M. Trifunović.

V veljavo je stopil s šolskim letom 1926/7. V njem je bilo izrecno navedeno, da se v slovenskih srednjih šolah poučuje slovenski jezik po 4 ure tedensko v vseh nižjih razredih. Srbohrvatski jezik pa so poučevali po načrtu, ki ga je predlagal prosvetni oddelek Ljubljanske oblasti pod št. P. br. 440 z dne 18. I. 1925, potrdilo pa ga je ministrstvo prosvete z odlokom S. N. št. 1496 z dne 28. I. 1925. Po tem načrtu so v II. razredu poučevali zemljepis in prirodopis po 2 uri tedensko, ne pa po 3, kakor je veljalo za gimnazije v Srbiji in na Hrvaškem.

Za višje razrede pa je veljal »Privremeni nastavni plan i programi za više razrede realnih gimnazija u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca«, ki ga je izdalo ministrstvo prosvete z odlokom S. N. št. 23921 z dne 12. VIII. 1927, ko je bil prosvetni minister dr. Niko Perić. Ta predmetnik pa je zgledal tako:

	V.	VI.	VII.a	VII.b	VIII.a	VIII.b
Verouk	2	2	1	1	1	1
Narodni jezik	4	4	4	4	4	4
Francoski jezik	3	3	3	3	3	3
Nemški jezik	4	4	4	4	4	4
Latinski jezik	5	4	5	2	5	3
Rusko, polj., češ.	—	—	3	—	3	—
Zgodovina	3	3	3	3	3	3
Zemljepis	2	2	—	—	1	1
Prirodopis	2	3	2	2	—	—
Kemija	—	—	—	2	—	2
Fizika	—	—	3	3	3	3
Matematika	3	3	2	4	3	4
Opisna geometrija	—	—	—	2	—	2
Filozofska prop.	—	—	2	2	2	2
Risanje	2	2	—	—	—	—
Telovadba	2	2	—	—	—	—
Skupaj	32	32	32	32	32	32

Pod to tabelo je pripomba: V slovenskih realnih gimnazijah se materin jezik (= slovenski) v vseh štirih višjih razredih poučuje po 3 ure tedensko, srbohrvatski pa po 1 uro tedensko. Tudi ta »Privremeni nastavni plan i programi...« je izšel v brošuri, Beograd 1927, strani 61.

Toda pri tem predmetniku ni dolgo ostalo, kajti ministrstvo prosvete je izdalo odlok S. N. št. 10446 z dne 15. II. 1928, da se na slovenskih gimnazijah uvedeta v višjih razredih po 2 uri srbohrvaščine tedensko namesto prejšnje ene same ure. To so morali izvesti že v tekočem letu. Na naši gimnaziji so to izvedli v VI. in VIII. razredu že 24. aprila 1928 v popoldanskem času, v V. in VII. razredu pa niso uvedli 2 ur, ker se to ni dalo izvesti v popoldanskem času, kakor je sporočil ravnatelj Maselj z dopisom št. 160/1 z dne 24. IV. 1928.

Kaj naglo se je spremenil tudi učni načrt za nižje razrede. Ministrstvo prosvete je z odlomkom S. N. št. 23010 z dne 29. VII. 1928 uvedlo v II. razredu pouk zgodovine starega veka z 2 urama tedensko in z veljavnostjo od pri-

četka šolskega leta 1928/9. Z odlokom S. N. št. 31440 z dne 10. XI. 1928 pa je razbremenilo učence II. razreda tako, da so s šolskim letom 1928/9 skrčili prirodopis in zemljepis s 3 ur na 2 uri.

Malo pred objavo tega začasnega učnega načrta pa je ministrstvo prosvete izdalo tudi nove prepise o učbenikih pod P. br. 9576 z dne 27. VII. 1927. Sedaj je bilo treba predložiti pred izidom vsak učbenik v treh tipkanih ali pisanih izvodih Glavnemu prosvetnemu svetu v Beogradu. Ko je učbenik izšel, je moral imeti letnico izida, ceno, št. in datum ministrskega odloka, da je knjiga odobrena kot učbenik ali za knjižnice. Pisec učbenika je moral dati dva izvoda svoje knjige Glavnemu prosvetnemu svetu v Beogradu.

Ker so se višje šolske oblasti bale, da bi se dijaki seznanjali s komunistično ali vsaj levičarsko literaturo v javnih knjižnicah, ker te v dijaških ni smelo biti, je veliki župan Ljubljanske oblasti izdal odlok P. br. 7506 z dne 14. IX. 1927, ki je dijakom prepovedal sposojati si knjige v javnih knjižnicah. Le v izjemnih primerih in z dovoljenjem in pod nadzorom profesorjev so si smeli sposojati knjige tudi v javnih knjižnicah, če jih ni bilo v dijaških.

Ko je ravnatelj Maselj dobil iz Ljubljane dopis od velikega župana pod Pov. S. št. 152 z dne 3. VI. 1927 in Pov. S. št. 173 z dne 27. VI. 1927, s katerima je zahteval, da ravnatelj naredi na zavodu strogo preiskavo proti komunistom in o rezultatu poroča, je Maselj odgovoril z dopisom št. 467 z dne 5. VII. 1927, v katerem je poudaril, da je izvedel na zavodu obširno preiskavo, ki pa ni imela nikakih pozitivnih uspehov. Budno pa bo pazil na višješolce in takoj poročal, če bo kaj pregrešnega zasledil.

Čim je prevzel ravnateljske posle Ivan Maselj, si je naredil načrt za sistematično obnovo gimnazijskega poslopja. Mislil ga je izvesti postopoma. Naredil je osnutek predračuna vseh stroškov, ki so znašali 36.000 din, kar je razvidno iz njegovega dopisa št. 169/1 z dne 28. VI. 1928.

Lotil se je tudi izpopolnjevanja telovadnega orodja, ki ga je ostalo malo, odkar se je iz naše telovadnice izselil Sokol 30. marca 1928 in je s sabo vzel vse svoje orodje. Že preje je imela naša gimnazija malo svojega telovadnega orodja, kar je naglasil že 1921 takratni inšpektor telovadbe dr. Josip Tominšek, ki je zahteval od tedanjega ravnatelja A. Škerlja, da vsako leto vnese v proračun postavko 4.000 kron skozi pet let za nakup potrebnega telovadnega orodja. Ravnateljstvo je večkrat predlagalo take proračune, zadnji 29. junija 1926 pod št. 326 v znesku 59.300 din. Uspeha ni bilo. Zato je sedaj Iv. Maselj z dopisom št. 215 z dne 1. VI. 1928 predlagal postavko 46.933 din. To vsoto je razdelil na tri dele: šolsko leto 1928/29 znesek 14.780 din; šolsko leto 1929/30 znesek 14.020 din; šolsko leto 1930/31 pa znesek 18.135 din. Za vsako leto je naredil podroben seznam, kaj se bo tisto leto kupilo. Iz arhivskih virov ni razvidno, koliko je uresničil svoj zamisel.

Novost je bila tudi v tem, da je ministrstvo prosvete z odlokom S. N. št. 19038 z dne 30. V. 1928 sporočilo ravnateljstvu, da bodo teme za pismene maturitetne naloge za junijski rok 1928. prišle iz Beograda. Tisto leto pa so pisali pri maturi naloge iz: slovenščine, srbohrvaščine, nemščine, francoščine, latinščine in matematike. Ker v arhivu naše gimnazije doslej ni bilo zaslediti, da bi naslovi za pismene maturitetne naloge že kdaj prišli iz Beograda, se je tokrat zgodilo prvič. V stari Avstriji pa so teme za maturo prihajale redno iz Ljubljane od deželnega šolskega sveta.

S pričetkom šolskega leta 1928/29 so na novo določili učno obveznost za jezikoslovce in matematike. Doseči je smela največ 18 ur na teden, kakor je razvidno iz odloka ministrstva prosvete S. N. št. 14964 z dne 5. V. 1928.

Pomembni so bili tudi sklepi ravnateljev vseh gimnazij v Sloveniji, ki je bila 2. julija 1928. Na nji so sklenili, da morajo vsi profesorji vse učence od 1. do VIII. razreda vikati, da je nogomet srednješolcem prepovedan, kar je razbrati iz odloka velikega župana P. br. 5210/2 z dne 20. IX. 1928. S tem sklepom ravnateljev srednjih šol v Sloveniji, da je dijakom nogomet prepovedan, so bila prizadeta vsa nogometna športna društva v Sloveniji, posebno pa novomeški »Elan«, pri katerem so največ igrali ravno učenci naše gimnazije. Iz gimnazijskega spisa št. 540 z dne 9. IX. 1926 pa je razvidno, da tedaj nogomet še ni bil prepovedan dijakom na sploh, ampak samo tistim, ki so se slabo učili.

Na zgornjo prepoved se je oglasila Ljubljanska podzveza Jugoslovanske nogometne zveze, ki je s svojim dopisom z dne 2. I. 1929 ugovarjala pri velikem županu zaradi te prepovedi. Na ta ugovor je veliko županstvo naročilo vsem ravnateljstvom gimnazij, naj na posebni konferenci učiteljskih zborov razpravljajo o nogometu. Naša gimnazija je imela tako konferenco 1. marca 1929. Na nji so prišli do tega rezultata: $\frac{1}{3}$ profesorjev je bila odločno proti nogometu, zahtevala je, da se strogo prepove. Večina, $\frac{2}{3}$ pa je bila za verifikacijo nogometa v tukajšnjem športnem klubu »Elan« pod določenimi pogoji. Nogomet pa naj bo prepovedan vsem slabim dijakom in tistim dobrim učencem, ki se odtegujejo telovadbi, žogo pa zbijajo. (Gimn. spis št. 42/1 z dne 3. III. 1929.)

Za desetletnico obstoja stare Jugoslavije je naša gimnazija priredila vidovdansko proslavo na zelo slovesen način in z obširnimi sporedom, ki je obsegal recitacije, pevske točke, telovadne točke, govor in živo sliko. Vse točke so izvajali učenci našega zavoda. Proslava je bila 28. junija 1928 v gimnazijski telovadnici.

Odkar Sokol ni več uporabljal gimnazijske telovadnice (30. marca 1928), je z dopisom z dne 22. VIII. 1928 ponudil ravnateljstvu odkup električne napeljave v telovadnici in v garderobi, ker jo je dal napeljati na svoje stroške že leta 1919. Za odkup je zahteval 2.000 din. Ravnatelj Maselj je na to ponudbo odgovoril Sokolu z dopisom št. 384/2 z dne 7. IX. 1928, da je voljan pogajati se za odkupno ceno, čeprav nima kreditov za take stroške. Sokol je na ta dopis odgovoril, da so na seji sklenili, da znižajo odkupno vsoto na 1.500 din, a le do roka 15. novembra 1928. Iz gimnazijskega spisa št. 441/3 z dne 12. XI. 1928 je zaslediti, da bi Maselj že znižano odkupno ceno rad zbil še za 500 din, tedaj na 1.000 din, dodal pa je, da bi nova napeljava stala po izjavi g. Sedaja 1.900 din. Maselj je bil mnenja, da mora za to napeljavo en del prispevati tudi Orel, ki mu je bilo spet dovoljeno uporabljati gimnazijsko telovadnico, ko je naredil prošnjo na veliko županstvo s svojo vlogo št. 172 z dne 11. III. 1927, in kot vse kaže, so mu dovolili uporabljati jo še naprej, čeprav iz arhivskih papirjev ni razvidno, kdaj se je to zgodilo. Ravnatelj Maselj je priznal, da se ne želi boriti s Sokolom, ker ima ta zaslombo med Novomeščani, pa tudi zato ne, ker gimnazija rabi včasih dvorano v Sokolskem domu za svoje prireditve. Sokol se je v bivši Narodni dom ali Čitalnico vselil 1. aprila 1928, svoje telovadno orodje pa je preselil po enih virih že 30. marca 1928, po drugih pa šele 28. aprila 1928. Vendar velja pripomniti, da se v spisih večkrat ponavlja prvi datum, tedaj 30. marec 1928.

Dokler je bil ravnatelj našega zavoda Amat Škerlj, ni uporabljal uradnega stanovanja v gimnazijski stavbi, ker je stanoval v svoji hiši v Gotni vasi, zato sta v uradnem stanovanju stanovala profesorja Ivan Koštial in Rudolf Kranjec; v kemičnem kabinetu pa je stanoval profesor inž. Ivo Zobec. Ko je postal ravnatelj Maselj, sta morala profesorja Koštial in Kranjec uradno stanovanje izprazniti, kar sta tudi storila, in ravnatelj Maselj se je vselil v to uradno stanovanje prve dni novembra 1927, inž. I. Zobec pa je še ostal v kemičnem kabinetu vse do svojega odhoda v Mursko Soboto leta 1930. (5. novembra.)

Čeprav so profesorji naše gimnazije dovoljevali dijakom, da so nastopali kot igralci v raznih igrah, ki jih je uprizoril Sokol, so bili skoraj vsi enoglasno proti temu, da bi učenci smeli zahajati h kinopredstavam. Zaradi teh je bila posebna konferenca 30. marca 1928, na kateri se je večina profesorjev izrazila, da so kinopredstave za dijake škodljive, razen tistih, ki prikazujejo zgodovinske dogodke ali pa so kako drugače poučne. Zato so dovolili samo take, vse druge pa so bile dijakom prepovedane.

Ko se je sprožila široko zasnovana akcija, da se z njo podpre ustanovitev Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, so se te akcije udeležili tudi naši dijaki, ki so sodelovali pri nabiranju denarnih prispevkov, in tudi sami so prispevali, ko je bila v Novem mestu posebna akademija v ta namen 5. maja 1928, na kateri je govoril takratni novomeški župan dr. Josip Režek, kakor je to razvidno iz dopisa novomeškega akcijskega odbora za SAZU št. 23/28 z dne 2. V. 1928.

Ob pričetku šolskega leta 1928/29 so uvedli plačevanje zdravstvene takse ali fonda za zdravstveno zaščito. Plačati so jo morali vsi dijaki ob vpisu v šolo; znašala je 20 din in oproščen ni bil nihče. Že prvo leto so jo na našem zavodu nabrali 6.860 din, kakor to zatrjuje gimn. spis št. 442 z dne 23. IX. 1928. Iz tega denarja so plačevali vse zdravstvene storitve, ki so šle v korist naših dijakov. (Zdravniški pregledi, zdravila, zdravljenje in podobno.)

Desetletnico proboja solunskega bojišča so na naši gimnaziji praznovali zelo slovesno 8. oktobra 1928. Bila je maša v kapiteljski cerkvi, pouka ni bilo, pač pa spominska slovesnost v gimnazijski telovadnici. Vsi uradi so bili v Novem mestu tisti dan zaprti.

Tudi desetletnico osvoboditve izpod avstrijskega jarma in razpada stare Avstro-Ogrske je 29. oktobra 1928 proslavljala naša gimnazija z uspelo akademijo, na kateri je imel spominski govor dijak VI. razreda France Strojin.

V to vedro spominsko razpoloženje pa je kanila grenka govorica, ki se je širila že od marca 1928 dalje, da bodo zaradi pomanjkanja denarja nekatere višje gimnazije v državi ukinili ali pa skrčili v nižje. Ko je ravnatelj Maselj dobil poziv, naj takoj sporoči ministrstvu prosvete v Beograd, ali novomeška gimnazija dobiva kakšno pomoč od občine, in če jo, kolikšna je, in ali morda občina zagotavlja gimnaziji kakršno koli pomoč, in kolikšna bi ta bila, se je Maselj takoj z dopisom št. 131 z dne 29. III. 1928 obrnil na občino Novo mesto, da mu sporoči, kaj in kako ona misli o vsej tej zadevi. Kakšen je bil odgovor občine, ni mogoče reči, ker v gimnazijskem arhivu ni nobenega spisa, ki bi še kaj govoril o tej pereči stvari. Podoba pa je, da so pretečo nevarnost odstranili in gimnaziji zagotovili njen nadaljnji obstoj.

Ker ni bilo denarja, se s šolskim letom 1928/29 ni poučeval noben neobvezen predmet na naši gimnaziji, celo petja ni bilo več. Posledice ukinitve neobveznega petja so se takoj pokazale. Pri dijaških mašah ob nedeljah ni bilo nič

več ne orglanja ne petja, ker ni bilo več šolanih pevcev. Odpadlo je vse petje in vse pevske in glasbene točke pri šolskih proslavah. Te so postale zaradi tega strašno revne. In kar je bilo še hujše in v nebo vpijoče, je bilo to, da je država pustila v nemar ali na cedilu Ignacija Hladnika, glasbenika, orglarskega virtuozu, komponista, pevovodjo, kakršnega Novo mesto in gimnazija nista nikdar imela ne prej ne poslej, in to kljub temu, da je Hladnik od 1. aprila 1893 dalje neprestano poučeval za bore nekaj krajcarjev glasbo in petje na gimnaziji celo med prvo svetovno vojno, pogosto pa tudi popolnoma brezplačno. Zaradi tega se ni zgražala samo šolska mladina, marveč vse mesto in velik del Dolenjske. Resnici na ljubo je treba poudariti, da se je ravnatelj Maselj na vso moč zavzel, da bi rešil petje in z njim Hladnika, pa je zato pisal proteste in prosil oblast, naj pusti petje na gimnaziji kot neobvezen predmet, a vse je bilo brez uspeha.

Spremembo je doživel tudi predmetnik za VII. razred, kajti ministrstvo za prosveto je z odlokom S. N. št. 33516 z dne 11. IX. 1929 in S. N. št. 33589 z dne 13. IX. 1929 in S. N. št. 38624 z dne 7. X. 1929 odredilo, da se v Sloveniji poučuje v VII. razredu srbohrvaščina po 2 uri tedensko. Predmetnik za ta razred je bil takle: verouk 1 ura, slovenščina 4 ure, francoščina 3 ure, nemščina 4 ure, latinščina 3 ure, kemija 2 uri, fizika 3 ure, matematika 4 ure, skupaj torej 29 ur. Tedaj so razmišljali tudi o bifurkaciji VII. razreda. Učenci bi se tedaj morali odločiti ali za jezikovni ali pa za realni oddelek. Na našem zavodu se je tedaj odločilo za jezikovni oddelek 15, za realnega pa samo 7 dijakov. Ta osnutek bifurkacije pa so preklicali z odlokom S. N. št. 33516 z dne 11. IX. 1929.

Zaradi hude zime v šolskem letu 1928/29 v januarju in februarju, ko je zamrznila tudi Krka, učilnic niso mogli dovolj ogreti, tako so morali pouk prekiniti od 11. februarja do 18. februarja 1929.

S šolskim letom 1928/29 so šolske oblasti predpisale starostno lestvico za vpis v gimnazijo. Bila je taka: za I. razred je bila predpisana starost 10—13 let; za II. razred 11—14 let; za III. razred 12—16 let; za IV. razred 13—17 let; za V. razred 14—18 let; za VI. razred 15—19 let; za VII. razred 16—20 let; za VIII. razred 17—21 let.

Zadnja leta se je večkrat pripetilo, da so dijaki ponaredili spričevala in da so pogosto in brez potrebe menjavali zavod v istem mestu pa tudi prehajali iz kraja v kraj. Da bi se te zlorabe odpravile ali pa vsaj omejile, je ministrstvo prosvete izdalo odlok S. N. št. 39308 z dne 11. X. 1929, ki je ukazoval ravnateljem, da overijo vsako spričevalo in da na svoj zavod ne sprejmejo nobenega učenca, ki nima overovljenega spričevala.

Iz ravnateljevega poročila ob koncu šolskega leta 1928/29 se vidi, da je bilo tisto leto 42 dijakov naše gimnazije tako revnih, da so jih oprostili plačanja zdravstvenega fonda 20 din, ker niso zmogli niti toliko.

Čeprav je višja šolska oblast že pred leti prepovedala dijakom obisk in izposojanje knjig v javnih knjižnicah, češ da se v njih dijaki predajajo razbrzdanosti, protidržavni in komunistični propagandi, ki se je v zadnjem času močno širila med srednješolci, je ban dravske banovine izdal odlok IV. št. 6092 z dne 20. II. 1930, s katerim je bilo dijakom ponovno prepovedano izposojanje knjig v javnih knjižnicah. V njem dobesedno piše: »Zabranjujem brez izjeme, da bi si mladina brez vednosti in odobritve ravnateljstva zavoda izposojala knjige v javnih in društvenih knjižnicah ali pa brez kontrole posvečala take knjižnice«.

Nekoliko več širine je bilo v odloku ministrstva prosvete S. N. št. 6404 z dne 8. III. 1930 in banske uprave IV. št. 9373 z dne 22. III. 1930, s katero je bilo dijakom srednjih šol dovoljeno, da gimnazijska literarna društva smejo izdajati svoje tiskano literarno glasilo. En izvod pa morajo poslati ministrstvu v Beograd.

Zadnja leta je število dijakov na naši gimnaziji naglo naraščalo, zato so bile potrebne paralelke. Nekateri razredi so imeli zato pouk popoldne. Zato je bilo treba nekaj učilnic kuriti tudi popoldne. Drva so se dražila, enako premog, režijski stroški pa so ostali pri starem. Povečalo se je tudi čiščenje in z njim novi izdatki. Ravnatelj Maselj je zato z dopisom št. 111 z dne 13. III. 1930 sporočil banski upravi, da je dotacija za režijske stroške premajhna in da jo je treba zvišati.

Nekoliko je utegnila zmanjšati dotok novih učencev na gimnazijo novo-ustanovljena meščanska šola v Novem mestu, ki je pričela s poukom s šolskim letom 1930/31 in je imela svoje prostore v novozgrajenem poslopju za ljudsko šolo. Ta stavba je bila dograjena že do avgusta 1929, kajti kolavdacijska komisija jo je pregledala in prevzela dne 3. IX. 1929. Kako kmalu se je pokazalo, da je ustanovitev meščanske šole v Novem mestu v marsičem porodila trenja med obema učnima zavodoma, o tem bo še govora.

OBNOVITEV IZDAJANJA ŠOLSKIH IZVESTIJ

Celotno rast kakšnega šolskega zavoda se najlaže zasleduje iz njegovih vsakoletnih izvestij. Čas je potrdil, da je bila korist takih letnih poročil tolikšna in tako pomembna, posebno za zgodovino šolstva in pedagogike, da je še danes vsaka beseda odveč. Ker je druga svetovna vojna zapustila strašno razdejanje tudi v našem šolstvu, saj je uničila ne samo zidove in vso šolsko opremo in ljudi, marveč tudi vse dokumente, to je ves šolski arhiv, ki so ga skrbno varovali rodovi naših šolnikov, je danes možno dobiti zanesljive podatke o takih šolah in njihovem življenju, s tem pa tudi o naši kulturni rasti, samo še v tiskanih letnih šolskih izvestjih ali poročilih, v kolikor so se nam tu pa tam le ohranila. Kar ni uničila zadnja vojna, smo po nji uničili sami, največkrat še v veliko večji meri in temeljiteje, ko smo zavpili: »V odpad s starim papirjem, saj nam ni več potreben!« in ga vozili v papirniške stope in mline na kamionih s prikolicami, ga metali v peči uradov, kurili z njim peči centralnih kurjav. Danes vsak količkaj bister človek ve, da so arhivi predragocen vir in orožje v obrambi naših pravic do prostora pod soncem, pa tudi prva in najtrdnjša opora k resničnemu napredku, materialnemu in duhovnemu.

Naša gimnazija je skoraj ves čas svojega dolgega življenja izdajala tiskana letna poročila, ki so sprva obsegala samo imena učencev zavoda tja do leta 1855, ko je gimnazija postala popolna, osemrazredna. Najbrže ni veliko gimnazij po svetu, ki se lahko ponašajo s tiskanimi letnimi izvestji iz let 1771, 1774, 1776 in naprej. Prva tiskana poročila-izvestja naše gimnazije so se imenovala: *Nomina eorum...* (1771), nato *Nomina juvenum...* (1784→), potem *Juventus...* (1814→), še kasneje *Programm...* (1857→), nato *Verzeichniss* (samo leta 1861!), dokler se ni ustalilo in obdržalo za dlje časa ime *Jahresbericht...* (1855, 1866 do 1918), ki je obveljalo prav do razpada stare Avstro-Ogrske jeseni 1918. Vsa ta poročila so bila sprva tiskana v latinskem jeziku, jeziku znanosti, cerkve in naj-

višjih družbenih krogov takratne družbe. Ko se je uveljavila nemščina kot uradni in državni jezik, je spodrinila latinščino tudi iz letnih šolskih poročil, zato so postala tudi izvestja naše gimnazije nemška. Od leta 1862 dalje pa so prinašala tudi v slovenščini pisane razprave s področja humanističnih in prirodoslovnih ved. To so bili začetki naše znanstvene publicistike. Prav v 60-tih letih so naša izvestja v uredništvu ravnatelja p. Bernarda Vovka pokazala toliko slovenskega narodnega duha, da je tedanje naučno ministrstvo zagrozilo, da bo našo gimnazijo ukinilo, če ne bo izvestje kazalo povsem nemškega lica in duha. Šele z letom 1919 je ravnatelj Josip Wester izdal dve letni šolski izvestji, ki sta bili od prve do zadnje črke slovenski.

Deset let od 1919/20 do 1929/30 naša gimnazija ni izdala nobenega izvestja, ker ni bilo denarja. Šele s šolskim letom 1929/30 je pričelo ravnateljstvo spet izdajati letno izvestje, ko je dobilo odlok ministrstva prosvete S. N. št. 16802 z dne 28. V. 1930, s katerim je bilo naročeno, naj ravnateljstvo spet tiska letno izvestje. Podrobnosti o teh pa je predpisal poseben pravilnik, ki ga je izdalo isto ministrstvo pod S. N. št. 16162 z dne 23. V. 1930. V njem je bilo predpisano, kaj vse naj pride v tako tiskano letno izvestje. Poslej je naša gimnazija izdajala svoja tiskana izvestja tja do konca šolskega leta 1939/40 torej polnih deset let. Med drugo svetovno vojno in po nji *ni izšlo nobeno tiskano izvestje*. Le za šolska leta 1940/41, 1942/43, 1943/44 je tedanji ravnatelj naše gimnazije Ivan Dolenec pripravil po že ustaljenem obrazcu tipkopise letnih poročil, ki pa niso bili nikdar tiskani in so, kakor govore arhivski viri, dejansko unikati, kolikor se niso ohranili dvojniki, ki jih je Dolenec poslal prosvetnemu oddelku pokrajinske uprave v Ljubljani.

Za rast slovenske zavesti so šolska izvestja pomemben vir, kajti iz njih se vidi, kako je bilo nadahnjeno vodstvo zavoda, ali je bilo slovenski narodni stvari naklonjeno ali sovražno. To se je pokazalo iz tiskanih priimkov in imen učencev, še bolj pa iz krajevnih imen, kako so bila tiskana, ali so bila nemška ali slovenska. Najbolj dosleden je bil v pisavi slovenskih krajevnih imen, priimkov in krstnih imen ravnatelj p. Bernard Vovk. V vpisnicah (sprva so jih imenovali »Cronicon gymnasii...« potem »Protocoll gymnasii...«, zatem pa »Calculi...« do 1855) so sprva pisali vsa krajevna imena z latinskimi poimenovanji, potem dolgo časa samo nemška, od 1868 dalje nemška in slovenska imena krajev. Od ravnatelja Andreja Senekoviča dalje pa so se čedalje bolj uveljavljala slovenska krajevna imena. Od šolskega leta 1883/84 so izvestja naše gimnazije prinašala objave za naslednje šolsko leto tudi v slovenskem jeziku, kajti preje so bile samo v nemškem.

Odveč bi bilo poudarjati, da so v slovenščini tiskane znanstvene razprave budile med dijaki našega zavoda narodni prenos in samozavest, dijaki so videli in vedeli, kateri njihovih profesorjev so trdni Slovenci, ki so se povrh uveljavljali še v znanostih.

Navada je bila, da so gimnazije med sabo zamenjavale svoja izvestja. Sprva so to delale kar same. Kasneje pa je bil pri ministrstvu za uk in bogočastje na Dunaju poseben oddelek, ki je imel na skrbi zamenjavo letnih izvestij. Naša gimnazija je zamenjavala svoja izvestja z vsemi gimnazijami razsežne Avstrije tostran Leithe, ne pa z gimnazijami na Ogrskem. Prav tako je izmenjavala izvestja z vsemi gimnazijami v Nemčiji. Po znani reformi 1848/49 so morala imeti gimnazijska izvestja kakšno znanstveno razpravo ali študijo. Zato so izvestja dejansko postala znanstvena strokovna glasila, lahko bi rekli znanstvena perio-

dika. Z leti se je nabralo na našem zavodu več tisoč izveſtij iz nemſkih in avſtrijskih gimnazij. Zablodilo pa je kakſno izveſtje z Ogrske, s Hrvatske (poznantva, zveze, ker so Slovenci tudi tamkaj učili). Zato je razumljivo, da je naſa gimnazija dobila na leto do 900 tujih izveſtij, toliko jih je morala tudi razposlati v zameno. Iz zadnjega poročila, ki govori o stanju profeforske knjižnice in ki omenja tudi letna izveſtja — to je letno izveſtje 1911/12 — spoznamo, da je naſa gimnazija imela ob koncu tega ſolskega leta že 22. 229 ſolskih izveſtij. Če upoſtevamo, da je v naſlednjih letih pred pričetkom prve svetovne vojne dobila vsako leto do 800 izveſtij, v vojnih letih pa nekoliko manj, vendar ſe vedno okoli 700, tedaj je naſa gimnazija ob razpadu stare Avſtro-Ogrske imela: $22.229 + 1600 + 2800 = 26.629$. Ko ſe je namnožilo ſtevilo izveſtij do take mere, da ni bilo več zanje prostora v stari gimnazijski stavbi, je ravnatelj Fran Brežnik dobil v frančiſkanſem ſamostanu v najem posebno sobo, kamor je dal preneſti vsa izveſtja, in plačeval najemnino za to sobo 20 goldinarjev na leto. Ko ſe je gimnazija ſelila v novo poſlopje, so vsa izveſtja preneſli iz ſamostana v novo gimnazijo in jih spravili v profeforski knjižnici. Od 1918/9 dalje je naſa gimnazija dobivala v dar izveſtja vseh tiſtih gimnazij takratne Jugoslavije, ki so izveſtja izdajale. Največ je bilo izveſtij ſrbskih gimnazij, potem hrvatskih, bosanskih, vojvodinskih, dalmatinskih, makedonskih in črnogorskih gimnazij. Do ſolskega leta 1932/3 ſe jih je nabralo vsaj 6.000—7.000 kosov. Ako te priſtejemo k zgornjemu ſtevilu, dobimo 33.629 kosov. To pa je že velika biblioteka, dragocena po ſvoji vsebini. (Uvodne ſtudije in razprave.) Ko je poſtal ravnatelj naſe gimnazije profefor Ludvik Vagaja, je dal takoj prvo leto narediti poſebne police za ta izveſtja v ſobi zraven telovadnice. Na te police, ki so ſegale od tal pa do stropa in imele dimenzije 6 m dolžine in 4 m viſine, globoke pa so bile 40 cm, smo preneſli v glavnih počitnicah ſolskega leta 1932/3 vsa ta izveſtja ſedaj že pokojni profefor dr. Alojz Turk, profefor Janko Jarc in piſec teh vrſtic, ki je bil takrat učenec VII. razreda. Levji delež teh izveſtij je tedaj ſel ſkozi njegove roke. V tej ſobi so ta izveſtja oſtala do druge vojne, do okupacije. Kako ſe je s temi izveſtji goſpodarilo in ravnalo od 1933 pa do 1970? Enoſtavno tako: to je bilo ſkladiſče »ſtarega papirja«, ki so ga kurjači uporabljali za podkuritev peči v učilnicah. Kar niso požgali ti, je uničila najprej stara jugoſlovanska vojska, ki je ſtavbo zasedla marca in aprila, potem italijanska vojska, ki je zasedla gimnazijo in v nji ſuvereno zagospodarila. Ko ſe je ta ſesula ſeptembra 1943, je priſla v te proſtore nemſka vojska, za njo pa domobranci. Vſi ti pa so izveſtja rabili po ſvoji preudarnosti in za ſvoje potrebe. Zadnje »oſtanke oſtankov« teh ſolskih izveſtij je končno dobila v ſvoje varſtvo ſtudijska knjižnica Mirana Jarca v Novem meſtu, ko so jo po končani narodno-osvobodilni vojni uſtanovili leta 1945 in ji je gimnazija odſtopila ſe zadnja »preživela izveſtja«. Teh pa je bilo za dobra ſtiri naročja. Kdo je kriv? Ljudje, čaſi, ſvojevrſtne razmere, največ pa vnemarnost in popolno pomanjkanje čuta odgovornosti.

Danes ob ſvoji 225-letnici naſa gimnazija lahko pokaže ſamo ſe v ſeſt knjig vezana izveſtja: I. knjiga od 1868 do 1875/6; II. knjiga od 1876/7 do 1885/6; III. knjiga od 1886/7 do 1895/6; IV. knjiga od 1896/7 do 1906/7; V. knjiga od 1907/8 do 1918/9; VI. knjiga od 1918/9 do 1939/40.

Takſna je bila uſoda tega dragocenega gradiva, ki ga danes iſčejo zaradi razprav, objavljenih v teh izveſtjih, ne ſamo nemſke znanſtvene knjižnice, marveč tudi druge, in jih plačujejo z devizami!

NOV UČNI NAČRT IN PREDMETNIK 1930/31

V stari Jugoslaviji dolgo ni bilo enotnega predmetnika za realne gimnazije, ki bi veljal v vsej državi. Govorili so in pisali, da je treba urediti to zadevo, a tja do 1927 ni bilo sadu. Ker pa je bil razloček med posameznimi pokrajinami, kar se je tikalo realnih gimnazij in drugih srednjih šol le prevelik, so se končno le lotili izenačevanja pouka na srednjih šolah. Toda predno so to izvedli, so ponovno uvedli malo maturo s šolskim letom 1929/30. Vemo, da so jo prvič uvedli že s šolskim letom 1923/4, a so jo po treh letih ukinili, sedaj pa spet ponovno uvedli. Tokrat je ostala v veljavi vse do razpada stare Jugoslavije. Tudi pri veliki maturi so uvedli to novost, da je smel kandidat k ustnemu delu mature tudi tedaj, če je pisal slabo iz opisne geometrije, kakor je to določala odločba ministrstva prosvete S. N. št. 16901 z dne 30. V. 1930.

Izenačenje pouka na realnih gimnazijah pa so hoteli doseči že z odločbo ministrstva prosvete S. N. št. 11982 z dne 3. V. 1927, ki naj bi se izvedlo že v šolskem letu 1927/8. Toda ta načrt izenačenja pouka na vseh treh tipih srednjih šol so preklicali, namesto njega pa je ministrstvo prosvete izdalo novo odločbo S. N. št. 23921 z dne 12. VIII. 1927 o novem začasnem učnem načrtu, ki so ga uvajali z nekaterimi spremembami s šolskim letom 1927/8 postopoma v V., VI. in VII. razredu in bi se moral s šolskim letom 1930/31 uvesti tudi v VIII. razredu.

To pa se ni uresničilo, kajti ministrstvo prosvete je izdalo novo odločbo S. N. št. 18311 z dne 12. IX. 1930, s katero je predpisalo nov učni načrt za šolsko leto 1930/31 s pripombo, da se mora takoj uvesti v vseh razredih istočasno. Ta novi učni načrt, bolje predmetnik, pa je bil:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupna
Verouk	2	2	2	2	2	2	1+1	1+1	14+2
Slovenski jezik	5	5	4	4+1	4	4	4	4+1	34+2
Francoski jezik	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Nemški jezik	—	—	3	3	3	3	3	3	18
Latinski jezik	—	—	—	—	4	4	3	3	14
Zgodovina	—	2	3	3	3	3	3	3	20
Zemljepis	2	2	2	2	2	2	1	2	15
Prirodopis	3	3	—	—	2	3	2	—	13
Fizika	—	—	2	(2)	—	—	3	3	8(+2)
Kemija	—	—	—	3	—	—	—	(2)	3(+2)
Matematika	4	4	4	3	3	3	4	4	29
Higiena	—	—	1	1	—	1	1	—	4
Filozofija	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Risanje	2	2	2	2	2	1	—	—	11
Pisanje	(2)	(1)	—	—	—	—	—	—	0(+3)
Telovadba	2	2	2	2	2	1	—	—	11
Ročno delo	(2)	(2)	(2)	—	—	—	—	—	0(+6)
Srbohrvatski jezik	2	2	2	2	—	—	—	—	8
Skupaj	31	32	32	32+1	30	30	30+1	30+2	247+4

Iz podčrtne pripombe k tej tabeli je razvidno, da so v tem šolskem letu 1930/1 odpadle vse ure, ki so v tabeli v oklepaju in da je treba za toliko znižati skupno število ur v tistem razredu. (Tabela je iz Izvestja drž. real. gimn. v Novem mestu šolsko leto 1930/1, str. 7.)

Novi predmetnik se je od prejšnjega bistveno razlikoval. Najvažnejši razločki so bili v tem, da so več predmetov prenesli na nižji razred. Tako so pričeli s poukom francoščine že v I. razredu, higieno so pričeli poučevati že v III. razredu. Sedaj so pričeli nemščino poučevati že v III. in IV. razredu, medtem ko so jo po prejšnjem predmetniku šele v V. razredu. Higieno so sedaj uvedli tudi v VI. in VII. razredu. Temelje filozofije pa bi morali poučevati že v šolskem letu 1929/30 v VII. in VIII. razredu vendar je niso. Dejansko so pričeli ta predmet poučevati šele s šolskim letom 1930/31, zato pa so ga krčili.

Drugi bistveni razložek je bil v tem, da slovenščina in srbohrvaščina nista imeli več v višjih razredih vsaka svojih ur, ampak da so ju poučevali skupno kot en predmet. Zaradi tega se je število ur v višjih razredih zvišalo za eno v V.—VIII. razredu. Novost je bila v uvedbi ročnega dela tudi za fante in ne več samo za dekleta. Vendar pa se v šolskem letu 1930/31 na naši gimnaziji ta predmet ni poučeval.

Tretji razložek je bil manjši in se je kazal v tem, da so število tedenskih ur pri nekaterih predmetih skrčili, ker se je pouk takih predmetov raztegnil na več razredov. To se je zgodilo s francoščino, nemščino, higieno in fiziko. Ker se je v Sloveniji v nižjih razredih poučevala srbohrvaščina, je odpadel pouk lepopisa v I. in II. razredu.

Novi predmetnik se je uvedel na naši gimnaziji takoj s pričetkom pouka v šolskem letu 1930/31, zato je odpadla fizika v IV. razredu in kemija v VIII. razredu, ki so jo poučevali po prejšnjem učnem načrtu v tem razredu. Ure teh predmetov so v IV. razredu dali slovenščini, v VIII. razredu pa sprva nemščini, kasneje pa verouku. Ena ura v IV. razredu pa je odpadla. Ker so novi učni načrt in predmetnik uvedli takoj v vseh razredih, se je zgodilo, da so isto snov poučevali v I. in II. razredu (to je bilo s francoščino) ter v III., IV. in V. razredu (kar se je zgodilo z nemščino). Ritem pouka v teh razredih je bil drugačen. Pokazale so se posledice, ki jih niso mogli odpraviti niti do vključno VIII. razreda. Z uvedbo tega učnega načrta so nastale težave z učbeniki.

S tem učnim načrtom, ki je uvedel kot skupni predmet pouk srbsko-hrvatsko-slovenskega jezika, se je pričela odločno izvajati unitaristična politika tistih let, ki je zagovarjala narodno edinost in ni dopuščala narodnih individualnosti.

Pravkar navedeni predmetnik in učni načrt je obveljal z manjšimi spremembami vse do razpada stare Jugoslavije. Te spremembe pa so bile: Ministrstvo prosvete je z odločbo S. N. št. 27100 z dne 14. IX. 1933 ukinilo pouk temeljev filozofije v VII. razredu, ostali so samo v VIII. razredu, poučevali pa so jih po načrtu za VII. razred. Od starega načrta za VIII. razred so ohranili samo metodološko logiko. Dve uri temeljev filozofije v VII. razredu so razdelili tako, da je eno dobila etnologija, drugo pa telovadba. Učni načrt za risanje pa so spremenili tako, da je v V. razredu veljal učni načrt za VI. razred, v VI. razredu pa oni za V. razred in to od šolskega leta 1933/34 dalje.

Druga sprememba se je kazala v tem, da so z odločbo ministrstva prosvete IV. št. 18661 z dne 5. X. 1938 uvedli seminarske vaje v VIII. razredu po 2 zaporedni uri vsakih štirinajst dni, v VII. razredu pa po 2 zaporedni uri vsak teden. Zato pa so skrčili število ur pri pouku narodnega jezika, to je slovenskega, s

4 ur na 3 ure tedensko in še to samo v VII., ne pa v VIII. razredu. Seminarske vaje so vpeljali s šolskim letom 1938/39.

Po novi upravni razdelitvi države v banovine 3. oktobra 1929 je postala Slovenija Dravska banovina in tedaj se je izvršila reorganizacija šolstva tudi v Sloveniji. Vse srednje šole so prešle na banovinski proračun in za leto 1930/31 je znašala postavka za vzdrževanje srednješolskih poslopij v skupnem znesku 439.838 din. To vsoto je prosvetni oddelek razdelil srednjim šolam na podlagi proračunov, ki so jih predložila ravnateljstva zavodov. Ti krediti so bili dokaj skopi in so upoštevali samo najbolj potrebna popravila šolskih poslopij. Poslej so morala ravnateljstva vse račune, ki so morali biti pravilno opremljeni, pošiljati banski upravi, ta pa jih je plačala neposredno dobaviteljem. Ravnateljstva niso smela prekoračiti odobrenih kreditov. Izčrpati so jih smela le do 2/3 vseh odobrenih kreditov, 1/3 pa je morala ostati nedotaknjena, kakor je to določal dopis banske uprave IV. št. 12475/3 z dne 12. VIII. 1930.

Ravnatelj Maselj pa se je lotil popravila gimnazijskega poslopja. Vseh stroškov je naračunal za 92.765 din. Te je razdelil na tri obroke. Prvi osnutek popravljivih del je predložil z dopisom št. 198 z dne 23. III. 1927, drugega dne 30. IV. 1928. Lotil se je naslednjih del: dal je preslikati 12 učilnic, oblačilnico v telovadnici, vsa stranišča, vse tri hodnike z glavnim vhomom, vse ravnateljstvo naturalno stanovanje, prav tako služiteljevo. Dal je prepleskati z oljnato barvo vse lesene pregrade v straniščih, lesene opaže v učilnicah. Popraviti je dal kotel v gimnazijski kopalnici in prhe, dal je izmenjati vsa dimna vrata, ki so že pregorela, izmenjati je dal vse sifone v pisoarjih, dal prepleskati vso železno ograjo okoli stavbe. Mimo tega je dal popraviti 45 klopi z dviznimi ploščami, izmenjati je dal popokano strešno opeko in izmenjal že dotrajano, skupaj 2500 kosov; prav tako je dal popraviti vse žlebove in odtočne cevi. Za vse to je šlo 28.000 din, kasneje pa še 10.000 din, kakor pove obračun št. 247 z dne 18. V. 1930 in št. 434 z dne 30. VIII. 1930. Toda že v šolskem letu 1931/32 je ravnatelj Maselj naredil nov načrt popravil v znesku 63.290 din, ki jih je razdelil na več let. V počitnicah 1930 je dal preurediti in izboljšati vso električno napeljavo v vsej stavbi, nadomestili so železno žico z bakreno. V naslednjih šolskih letih je nakupil 30 trosedežnih klopi po 540 din, in 10 dvosedežnih po 280 din, kar je razvidno iz dopisa št. 458 z dne 15. IX. 1930.

Ni še prešlo leto dni, kar je bila ustanovljena banska uprava, je le-ta že izdala odlok IV. št. 16535 z dne 28. VIII. 1930, s katerim je predpisala na temelju člena 39, točke I./3 Zakona o banski upravi *šolske okoliše* v smislu člena 9 Zakona o srednjih šolah. Tako je bila s tem odlokom izvedena *rajonizacija* gimnazij v Sloveniji. Okoliš novomeške gimnazije je obsegal sreze: Krško, Novo mesto in Črnomelj. (Zadnji je bil v tem dopisu pripisan z roko, medtem, ko je ves drugi tekst tipkan!) Pri vpisovanju učencev so se morali strogo držati člena 36 Zakona o srednjih šolah. Odločilno je bilo bivališče učenčevih staršev.

Čim je ravnatelj Maselj dobil ta odlok v roke, je naredil vlogo št. 433/1 z dne 8. IX. 1930 na bansko upravo, v kateri je zapisal: »Glede dodelitve okolišev posameznim zavodom, ne bo nikjer kakih težav razen morda za Kočevje. Ali glede novomeškega zavoda se pa že kažejo precej velike nepravilnosti, ki bodo morda posegale v življenjski pogoj zavoda. Tukajšnji zavod je od nekdaj dobival najboljši in morda tudi najštevilnejši dijaški material iz Bele krajine, to je črnomeljskega sreza. Kake posledice bo imelo, da je ta srez sedaj formalno za tukajšnji zavod izgubljen, se bo pokazalo v par letih. Že zdaj pa učenci in starši

hodijo s strahom povpraševati, ali jim bo zdaj zabranjeno obiskovanje tukajšnjega zavoda, na katerega jih veže jezik, tradicija in večina interesnih pogojev in tudi to, da so tu izvršili že enega ali več razredov. Mnogo se jih je tudi pismeno obrnilo na ravnateljstvo in navajalo najrazličnejše razloge... Kako bo odslej? Ravnateljstvo namerava vsaj letos učence iz črnomeljskega sreza sprejeti v vse razrede, kakor bo dopuščal prostor, zlasti pa vse dosedanje učence zavoda...»

Na Masljev dopis je sledil odgovor banske uprave IV. št. 17241/1 z dne 12. IX. 1930. V njem se izpreminja zadnji odstavek banovinskega odloka IV. št. 17241 z dne 9. IX. 1930 tako, da se določa: Učenci in učenke iz sreza Črnomelj se morajo sprejeti na drž. realnih gimnazijah v Kočevju in v Novem mestu, za ostale srednje šole v banovini pa morajo predložiti prošnje.

Iz tega odloka banske uprave je razvidno, da so morali delati posebne prošnje vsi tisti učenci z Dolenjske in Bele krajine, ki so se hoteli šolati na klasični gimnaziji v Ljubljani ali Mariboru.

* * *

Po dveh letih presledka so pričeli na naši gimnaziji v prvih dneh decembra 1930 spet poučevati neobvezne predmete, kajti v letih 1928/29 in 1929/30 jih niso, ker ni bilo denarja. Banska uprava je to leto 1930/31 dovolila pouk neobveznih predmetov. Tedaj so prvič v zgodovini našega zavoda poučevali kot neobvezen predmet tudi ruščino. Poučeval jo je prof. dr. Josip Mencej po 2 uri tedensko v enem oddelku.

Ker je zadnja leta primanjkovalo denarja za nakup učil, je bilo razveseljivo sporočilo banske uprave IV. št. 5306/1 z dne 31. III. 1931, da bo naša gimnazija dobila izreden prispevek 5.000 din za ta namen.

Po izidu novega uradniškega zakona 31. marca 1931 so ravnateljstva gimnazij dobila od ministrstva prosvete ukaz P. br. 18681 z dne 16. IV. 1931, da morajo do 5. maja 1931 prevesti vse profesorje in uslužbenke po novem zakonu v plačilne razrede od VIII.—III./2.

Spremenili so se tudi predpisi za veliko maturo. Ministrstvo prosvete je izdalo odločbo S. N. št. 27202 z dne 18. VIII. 1931, s katero je določilo: Če dijak pade pri veliki maturi v jesenskem roku 1931 iz enega ali dveh predmetov, potem sme ponovno delati izpit iz teh predmetov šele v junijskem roku 1932. Preje so smeli delati taki učenci izpite že v februarjem roku.

Ko je bil prosvetni minister Boža Maksimović, je ministrstvo izdalo okrožnico S. N. št. 42117 z dne 24. XI. 1931, s katero je ravnateljem naročilo, da morajo budno paziti na to, da bodo vsi profesorji vzgajali dijake v duhu narodnega in državnega edinstva. To pa je pomenilo, da je bila vsa vzgoja usmerjena v dosledni unitarizem in centralizem, ki se je uveljavljal po uvedbi Živkovičeve diktature od 6. januarja 1929 dalje z vsakim letom bolj in dosledneje. Ta proces se je kazal v vsakoletnih proslavah sv. Save (27. I.) in Strossmajerjevega dne (4. II.) pa vse do učbenikov za zgodovino in zemljepis, posebno za slovenščino in srbohrvaščino, pa tja do enotnih šolskih zvezkov, ki jih je moral naš zavod kupovati v Beogradu. Ves ta preišljeni unitaristični pritisk pa je med dijaki naše gimnazije prebudil kritičen odnos in prve znake nezadovoljstva, ki se je kazalo na različne načine.

Ko se je leto 1931 bližalo koncu, je na našo gimnazijo prišla novica, da bo spet uveden celodnevni pouk namesto samo dopoldanskega. Ministrstvo pro-

svete je izdalo določbo S. N. št. 40593 z dne 26. XI. 1931, v kateri je pisalo, da niso dovolj utemeljeni razlogi za samo dopoldanski pouk in da se zato mora po členu 8 pravil S. N. št. 28379/31 z dne ? uvesti z II. semestrom šolskega leta 1931/32 celodnevni pouk. To odločbo ministra je posredovala banska uprava s svojim dopisom IV. št. 13761 z dne 7. XII. 1931.

Čim so minile božične počitnice in se je pričel drugi semester pouka — kajti s šolskim letom 1931/32 so spet uvedli polletja — se je pričel celodnevni pouk z dnem 11. januarja 1932. Nezadovoljstvo je bilo vsesplošno, saj je uvedba celodnevnega pouka porodila čez noč kupe težav in sitnosti. Prizadelo je predvsem učence vlakarje in avtobusarje, in tiste, ki so od daleč hodili po uro in več v šolo. Nezadovoljstvo je zajelo vso Slovenijo in ljudje so ga tudi javno kazali in izražali. Vse to pa je prisililo bansko upravo, da je spet uvedla samo dopoldanski pouk, kar je storila z odlokom IV. št. 1937/18 z dne 4. II. 1932. Tako se je s 1. februarjem 1932 na našem zavodu spet pričel samo dopoldanski pouk.

Ko je ministrstvo prosvete izdalo odločbo S. N. št. 7849 z dne 16. III. 1932, da morajo vse srednje šole ob koncu leta prirediti javne nastope učencev s koncerti, razstavo, telovadno akademijo, se je ravnatelj Maselj opogumil in ponovno podrezal na banski upravi, da mu nakaže denar za prepotrebni klavir, ki ga naš zavod še ni imel. Res mu je banska uprava odgovorila z dopisom IV. št. 35/50 z dne 23. III. 1932, s katerim mu je dovolila nakup klavirja za ceno 4.000 din. Tako je naša gimnazija po dolgih letih le prišla do svojega klavirja.

Odkar je Ignac Hladnik prenehal poučevati obvezno in neobvezno petje na našem zavodu — bil je upokojen — je prenehalo tudi orgljanje in petje pri obvezni dijaški maši v frančiškanski cerkvi ob nedeljah ob 9. uri. Res je namesto Hladnika pričel poučevati petje od 2. februarja 1931 dalje Albin Fakin, učitelj glasbe v novomeški podružnici Glasbene matice iz Ljubljane. Ker pa sam ni bil toliko vešč orglam, je pri dijaških mašah orglala njegova žena, in to brezplačno. Dokler je Hladnik živel, je z nasveti pomagal Fakinu, ki je sicer tudi poznal »Cecilijo« in upošteval njene predpise. Toda v Novem mestu je živel tedaj glasbeno nadarjen in šolan Ludvik Puš, ki je bil zaposlen na kmetijski šoli na Grmu. Bil je takrat nadzornik organistov v novomeški dekaniji. Pušu se je zdelo, da orgljanje pri dijaških mašah ne ustreza cerkvenim predpisom, pa je zatožil Fakina škofijskemu ordinariatu. Ta je vso zadevo sporočil ravnatelju Maslju z dopisom št. 1140 z dne 23. III. 1931. Maselj je na ta dopis odgovoril z dopisom št. 135 z dne 28. III. 1931 rekoč, da je učitelju petja Albinu Fakinu sporočil mnenje ordinariata in mu naročil, da se drži predpisov o cerkveni glasbi. Iz odgovora škofijskega ordinariata št. 1643 z dne 14. IV. 1931 je razvidno, da je Ludvik Puš po vsej sili hotel spodriniti Albina Fakina. Zelo oblastno je nastopal tudi pred ravnateljem Masljem v pismu 3. novembra 1931, v katerem je kar naravnost izsiljeval denar 20 din za honorarno uro.

Ko je izšel Zakon o srednjih šolah (31. avgusta 1929), se je pričelo šolsko leto z 11. septembrom, končalo pa z 10. septembrom. Pred tem zakonom pa se je šolsko leto pričelo s 1. septembrom, končalo pa z 31. avgustom. V šolskem letu 1931/32 pa so se ravnali po tem.

Pri veliki maturi junija 1932 je odpadla pismena naloga iz srbohrvaščine po odloku ministrstva prosvete S. N. št. 14544 z dne 19. V. 1932. Vsa prejšnja leta pa so maturanti morali pisati tudi to nalogo. Ponovno so jo uvedli z odlokom ministrstva prosvete S. N. št. 9267 z dne 30. III. 1935.

Protirežimsko udejstvovanje dijaštva v tistem času se je kazalo v tem, da so dijaki nosili v gumbnicah kose zelene svile, da so imeli zelene kravate, da so se pozdravljali z »Živio« in »Bog živi«, da so se navduševali za federativno ureditev države. Zato je banska uprava izdala posebno okrožnico IV. št. 8796/3 z dne 30. V. 1932, s katero je naročila ravnateljem, da takoj preprečijo in v kali zatro vsako tako protirežimsko vedenje dijakov na svojem zavodu in krivce oziroma iniciatorje takega vedenja najprej opozore, nato pa izključijo z zavoda. Ravnatelj Maselj je izdal posebno okrožnico 1. junija 1932.

Tik pred zaključkom pouka je ravnateljstvo dobilo od banske uprave odlok IV. št. 6965/4 z dne 3. VI. 1932, ki je predpisal, da se morajo sprejemni izpiti za prvi razred opraviti že v dneh 23.—28. junija 1932, in ne v avgustu, kakor je bilo prej v navadi. Sprejeti pa smejo biti učenci, ki so izpolnili 10 let in niso bili starejši od 13 let.

NAŠI GIMNAZIJI PRETI REDUKCIJA

Svojevrsne politične razmere pod Živkovičevo diktaturo in neprestano pomanjkanje denarja za potrebe prosvete, posebno pa šolstva, so povzročila razmišljanja o tem, da bi bilo potrebno omejiti število gimnazij v vsej državi. Zato so se pojavile govorice, da bodo ukinili več gimnazij. Res je pričelo ministrstvo prosvete na spomlad 1932. ukinjati gimnazije. Med njimi so bile nepopolne kot popolne. Tedaj so ukinili nepopolne gimnazije v Debru, Bijelem polju, Danilov Gradu, Svilanju, Korenici, Daruvaru, Koprivnici, Kosovski Mitrovici. Med popolnimi so tedaj prenehale živeti: IV. ženska v Beogradu, ženska na Sušaku, gimnazija v Splitu, Nišu, Novem Sadu, Skoplju, Ista usoda je doletela III. drž. v Ljubljani, žensko v Zemunu, mešano v Novi Varoši, Prijepolju, nato žensko učiteljske v Somboru, učiteljske v Karlovcu, Šibeniku, Vršču, Gospiću. Združili so moško in žensko učiteljske v Zagrebu, Ljubljani, Mariboru. Na vrsto je prišla tudi novomeška gimnazija. Takrat so se po Novem mestu širile govorice, da jo bodo popolnoma ukinili. Kmalu nato pa so zavpili, da jo bodo samo okrnili, zreducirali na nižjo.

V strahu, da ne bi Novo mesto izgubilo svojo gimnazijo, se je zganila tudi novomeška občina, ki je sklenila poslati k takratnemu ministru prosvete posebno deputacijo. Ta naj bi ministru osebno ozročila posebno dobro utemeljeno Spomenico novomeške občine in mu tudi ustno obrazložila, kakšna kulturna škoda in sramota bi nastala ne samo za Novo mesto in Dolenjsko, marveč za ves slovenski narod, če bi se novomeška gimnazija ne ohranila več v vsej celoti ali pa če bi bila reducirana na nižjo. Koncept te Spomenice se nam je ohranil v zapuščini takratnega profesorja naše gimnazije, zdaj že pokojnega dr. Alojza Turka. Obsega pet in pol tipkanih strani v slovenskem jeziku, tri in pol strani pa v srbohrvaškem prevodu. Pri končni redakciji te spomenice je sodeloval dr. A. Turk, njen prevod v srbohrvaščino pa je brez dvoma njegov, saj ga je sam z roko popravil. Tudi slovensko besedilo ima njegove popravke. Spomenica je datirana z 9. aprilom 1932. Ni bilo možno ugotoviti, kdaj so jo izročili ministru, ne kdo vse je bil v tisti deputaciji.

Ker je ta Spomenica svojevrsten dokument, s katerim so navsezadnje le dosegli, da novomeško gimnazijo niso ne reducirali, še manj pa popolnoma ukinili, navajam iz nje pomembnejše odlomke. Začne pa se takole:

»Z ozirom na vesti, ki so se v zadnjem času pojavile, da utegne postati žrtev nameravane redukcije srednješolskih zavodov tudi višja realna gimnazija v Novem mestu, si usoja občinski odbor mestne občine Novo mesto predložiti Vam, visokospoštovani gospod minister, Spomenico, da utemelji svojo zahtevo po neokrnjenem nadaljnjem obstoju tega šolskega zavoda.

V prvi vrsti naglašamo, da obstoji novomeška gimnazija od leta 1746, ko je bila na prošnjo mestnega zastopstva novomeškega ustanovljena od cesarice Marije Terezije z ustanovno listino od 8. avgusta 1746 takoj v početku s šestimi razredi (a parva usque ad rhetoricam). Od takrat je zavod neprestano obstajal, preživel francosko okupacijo od leta 1809 do 1913, se v šolskem letu 1854/55 razširil na osem razredov, spopolnjeval in napredoval, da je dobil leta 1896 prvo paralelko in dosegel v šolskem letu 1929/30 dvanajst razredov. V letu 1930/31 je zavod obiskovalo že 440 učencev, medtem ko znaša njihovo število v tekočem šolskem letu 417.

Zavod ima za sabo zgodovinsko 186-letno tradicijo, katere ne more razen stolnega mesta Ljubljane izkazati nobeno drugo mesto v Sloveniji. Ves čas svojega obstoja je zavod vršil svojo nacionalno, kulturno in vzgojno dolžnost.

Iz njega je izšla cela vrsta imenitnejših mož, znanstvenikov, umetnikov in kulturnih delavcev, na katere je naš narod ponosen in kateri bi bili v čast vsakemu najkulturnejšemu narodu. Anali novomeške gimnazije izkazujejo, da so se na nji izobraževali: Žakelj Anton (Za njim navaja še 21 imen v slovenskem originalu; v srbohrvaškem prevodu je dr. A. Turk pripisal še 13 drugih imen).

S citirano ustanovno listino Marije Terezije je bila gimnazija ustanovljena za Belo krajino in celo Dolenjsko... Vso kulturno in vzgojno nalogo je na vsem tem teritoriju vršila edino novomeška gimnazija tik do izbruha svetovne vojne, ko je avstrijska vlada v srezu Kočevje ustanovila sicer popolnoma nepotrebno nemško nižjo gimnazijo edino v namenu, da vzdržuje nemško narodnost na Kočevskem in da povrh germanizira okoli kočevskega nemškega otoka držeče se slovenske pokrajine.

Ako se odšteje kočevsko gimnazijo z 220 učenci, ostane za celo Dolenjsko in Belo krajino vred edino realna gimnazija v Novem mestu, ki zbira srednješolsko mladino iz vseh teh pokrajin in ji daje srednješolsko izobrazbo kot predpogoj za nadaljnji vseučiliški študij.«

Nato je navedeno število prebivalcev v posameznih srezih, ki so tvorili šolski okoliš novomeške gimnazije, to pa je bilo 151.582 duš. Zatem pa se nadaljuje dobesedno:

»V celi Sloveniji ni niti enega srednješolskega zavoda, katerega vzgojni šolski delokrog bi obsegal tako visoko število prebivalstva kot novomeška gimnazija ali tako obsežen teritorij...«

Zgodovinski, državni, gospodarski in pokrajinski razlogi govore tedaj dovolj jasno in prepričevalno, da se novomeška gimnazija ne sme in ne more pod nobenim pogojem reducirati. Prebivalstvo njenega okoliša ne bi moglo nikdar uvideti, da je bila redukcija baš novomeške gimnazije nujno potrebna, ko ima iz zgoraj obrazloženih razlogov vse predpogoje za neokrnjeno eksistenco in tudi historično pridobljeno pravico do nadaljnjega obstoja...«

Vsi tehtni razlogi, ki jih je Spomenica vsebovala, in živa beseda, ki so jo zastavili člani deputacije, so, kot vse kaže, prepričali takratnega ministra prosvete, da je pustil našo gimnazijo neokrnjeno pri življenju. Morda so pripomogle k temu tudi takratne politične razmere.

Ko je bil ravnatelj Ivan Maselj upokojen, je začasno vodil naš zavod prof. dr. Viktor Tiller, dokler ni prevzel ravnateljskih poslov prof. Ludvik Vagaja. Kot zagovornik trdne osrednje oblasti in narodnega edinstva se je ves čas službovanja v Novem mestu moral boriti z vedno bolj naraščajočo komunistično propagando in levičarsko usmerjenim dijaštvom.

Že takoj v naslednjih dneh je ravnateljstvo dobilo od banske uprave odlok IV. št. 12650/1 z dne 12. VIII. 1932, s katerim je bila prepovedana slovenska trobojnica. Pritisk na profesorje in dijake se je čedalje bolj krepil, kar je delno razvidno tudi iz pismene izjave takratne profesorice našega zavoda Stamenke Nikitović, po rodu Srbkinje, ki jo je dala 3. novembra 1932 ravnatelju in v kateri je izjavila, da ni včlanjena v nobeno kulturno-prosvetno društvo v Novem mestu. Ravnatelj Vagaja jo je opozoril z dopisom št. 670 z dne 12. XI. 1932, da se mora tudi ona vključiti v kakšno tako organizacijo, kakor to zahteva odločba ministrstva prosvete P. br. 36035 z dne 15. IX. 1932. Če ne bo postala član takšnega društva, ji bo ravnatelj prisiljen dati negativno oceno. Kmalu na ta dopis je prof. Stamenka Nikitović sporočila ravnatelju z dopisom z dne 11. II. 1933, da se je ravnala po ministrskem navodilu in postala član »Sokola kraljevine Jugoslavije« in Jadranske straže.

V težnji, da bi čim bolj omejili dotok otrokom proletarskih staršev na gimnazije in da bi študij postal še bolj samo za meščanske otroke, je oblast spet uvedla plačevanje šolnine s šolskim letom 1932/33.

Odmerna šolnine se je ravnala po višini neposrednih davkov staršev oziroma učencev samih, če so že imeli lastno premoženje in so od njega morali plačevati davek. Šolnina tudi ni bila za vse razrede enaka, ampak se je stopnjevala tako, da so dijaki od I. do IV. razreda plačevali 100 din, učenci V. do VI. razreda 125 din, učenci VII. in VIII. razreda pa 150 din, če so njihovi starši plačevali na leto 300—500 din neposrednih davkov.

Učenci, katerih starši so plačevali manj kot 300 din neposrednih davkov na leto, niso plačevali šolnine, bili so oproščeni. Starši, ki so imeli več otrok v šoli, so plačali polno šolnino le za prvega otroka, za vse druge pa samo polovico.

Vsi učenci so morali pokazati pri vpisu potrdilo o višini davka, to pa je moralo biti kolkovano s 5 din oziroma 20 din. Vse te šolnine, kolekovine in druge takse so marsikateremu otroku dejansko onemogočile šolanje, posebno tistim dijakom, katerih starši so morda res morali plačevati 300 din ali pa še celo več neposrednih davkov na leto, dohodka pa niso imeli toliko, da bi svoje otroke lahko šolali.

Čim bolj se je večal pritisk na profesorje in dijaštvo, bolj je naraščal tudi odpor in nasprotna propaganda. Da bi jo oblast zatrla, je banska uprava razposlala dopis IV. št. 17959/1 z dne 5. XI. 1932, v katerem je med drugim zapisala tudi te besede: »Po informacijah, ki jih je dala uprava policije v Ljubljani, se dejansko vrši protidržavno in protirežimsko delovanje med dijaštvom. Dijaki imajo zveze z ljudmi izven šole ter utegnejo imeti pisma, letake te smeri in rabiti razmnoževalne aparate v svojih stanovanjih.« Banska uprava je želela vse zvedeti, zato je pozvala vse ravnatelje, da o vsem poročajo, še predno se prično disciplinski postopki. Svoj dopis je zaključila z besedami: »Direktorska služba je zaupna služba, država mora imeti v voditeljih šolskih zavodov zanesljivo oporo.«

Ob prevzemu vodstva zavoda je ravnatelj L. Vagaja imel nad glavo kopico težav. Ena med njimi je bila tudi zadeva s šolskim petjem. Po upokojitvi in kmalu nato še smrti komponista Ignacija Hladnika (19. III. 1932), je pouk petja prevzel učitelj petja in glasbe Albin Fakin. Kako je bilo z njim, je že tekla beseda. Fakin je kmalu zapustil Novo mesto. Vrzal, ki je nastala, je zapolnil že preje omenjeni Ludvik Puš. Za njim je za nekaj časa prevzela pouk petja profesorica Zora Ropas, a le honorarno. Ker ni bilo denarja za pouk petja, je ta posel pustila. Tedaj se je ravnatelj Vagaja obrnil na učitelja meščanske šole Karla Štrbenka, a ta je moral odkloniti, ker je bil dejansko preveč zaposlen. Zatem se je ravnatelj Vagaja obrnil na upravitelja ljudske šole v Novem mestu učitelja Venceslava Skebeta ali bi bil voljan prevzeti pouk petja in orgljanje pri dijaški maši. Skebe je obljubil, a le tri ure tedensko, kakor se vidi iz gimnazijskega spisa št. 697 z dne 7. X. 1932.

Ker so se pričele vrstiti razne proslave, ki so bile dejansko poudarjanje srbstva, se je društvo »Krka« opogumilo in naprosilo ministrstvo prosvete, da na Slovenskem uvede vsaj dan lepe knjige. Ministrstvo je odobrilo ta predlog z odločbo P. br. 2889/1 z dne 2. II. 1933, da se po vseh šolah Slovenije praznuje 8. februar 1933 kot Dan lepe knjige. Tako se je prvič v stari Jugoslaviji praznoval 8. februar, dan Prešernove smrti, več ali manj kot slovenski kulturni praznik, ne da bi se kdo tega v Beogradu zavedal. Vedela in čutila je to dijaška mladina in nekateri v prihodnost zagledani profesorji.

Odpor proti Sokolu kraljevine Jugoslavije in proti režimu je čedalje bolj naraščal. V zvezi s tem je izšel dopis banske uprave IV. št. 2975/1 z dne 28. II. 1933 s sporočilom vsem ravnateljem gimnazij, da so se pojavili med srednješolsko mladino protisokolski letaki z napisom »Mladina-mladini«, ki ga je podpisala »Slovenska akademska mladina«. Drugi letak pa je imel napis »Živela samostojna Slovenija!« Banski dopis je zatrjeval, da vsebina teh letakov neti versko in plemensko mržnjo, hujska učence proti učiteljem, proti režimu in proti Sokolu.

Že z okrožnicama IV. št. 19950/1 z dne 23. XII. 1932 in IV. št. 17959/1 z dne 5. XI. 1932, ki so bile osebno poslane ravnateljem, so opozorili le-te, da morajo vse take pojave onemogočiti, krivce poiskati in o vsem poročati oziroma obvestiti sresko načelstvo ali policijo ali pa orožnike. Ravnatelji morajo prikazati Sokola kot vzvišeno organizacijo, ki ima nalogo dvigniti in ujediniti jugoslovanski narod moralno in fizično, da širi bratsko ljubezen, spoštuje vero. Končali sta se z besedami: »Nihče ne sili pristopiti k Sokolu, priporoča pa se pristop najtopleje ... Vso vzgojo je voditi izrazito v duhu narodnega in državnega edinstva in integralnega jugoslovanstva. Ne samo kot državni nameščenci, temveč kot Slovani in Jugoslovani so učitelji to dolžni.«

Zato je bil poostren nadzor nad dijaki v šoli in izven nje.

V prvi polovici januarja 1933 je odpovedala gimnazijska kanalizacija. Ureditev le-te je povzročala ravnatelju Vagaji precej preglavic. Dne 24. in 26. januarja 1933 je posebna komisija pregledala položaj kanalizacije. Ponovno se je komisija sestala 1. marca 1933, ker kanalizacija kljub popravilu v januarju ni delovala, kot bi morala. Stara kanalizacija od gimnazijske stavbe do priključka na Seidlovi cesti je bila dolga 130 m. Ta je bila zatlačena. Treba jo je bilo odkopati v vsej dolžini in popraviti ali pa narediti novo, krajšo, dolgo samo 85 m do priključka na kanalizacijo novozgrajene ljudske šole, ki je imela kanal s profilom 50 cm. Od gimnazije do priključka bi se položile jajčaste cevi

profila 30 cm. Stroški za vsta ta dela so narastli od predvidenih 8.000 din na 16.000 din, kakor se bere v gimnazijskem spisu št. 213 z dne 14. III. 1933. Kanalizacijo so popravili v tem smislu.

* * *

Kako naglo in učinkovito se je širila med srednješolsko mladino komunistična miselnost nam spričuje zaskrbljenost banske uprave, ki je izdala okrožnico IV. št. 4922/1 z dne 22. III. 1933 in v kateri piše, da jo je obvestilo ministrstvo prosvete z okrožnico Pov. I. št. 9956 z dne 9. III. 1933 s sporočilom, da se je jasno dognalo, da se komunistična ideja z začetkom šolskega leta 1932/3 utrjuje in da posebno naglo napreduje med srednješolsko mladino, ker jo širijo tudi tisti, ki so jo dolžni pobijati. Posebno srednješolska mladina je izpostavljena vplivu teh elementov. Zato naj ravnatelji budno pazijo, da bo vzgoja na zavodu v skladu s členom 1 Zakona o srednjih šolah. Delo in vpliv učiteljstva, ki nagiba h komunistični ideologiji, je strogo nadzorovati in o vsakem takem pojavu bodisi med učiteljstvom bodisi med učenci je takoj poročati... Zanesljivi profesorji naj dijake, ki so včlanjeni v Sokola, Jadransko stražo, pouče o škodljivem vplivu komunizma na državo in celotni narodni organizem.

Skrb, da se ne bi med dijaki in profesorji širila komunistična ideologija na eni strani, na drugi pa neprestano bdenje, kaj počno nekdanji pripadniki Slovenske ljudske stranke, ki so se zdaj začeli potegovati za samostojno in svobodno Slovenijo, zraven tega pa še pouk v enem višjih razredov in ubadanje z administrativnimi posli, vse to je ravnatelju spenjalo roke v njegovem prizadevanju za pedagoško vodstvo zavoda. Ko je Vagaja predložil z dopisom št. 282 z dne 14. IV. 1933 obračun za proračunsko leto 1932/3, ki je znašal 15.422,60 din, je zapisal tudi te besede: »Ravnatelji zavodov bi morali vedeti, v katerem obsegu so jim odobreni krediti in za katere namene. Direktor je v prvi vrsti odgovoren za pedagoško vodstvo zavoda; poudarjam pa tudi ob tej priliki, da mu ga kmalu ne bo več mogoče vršiti, ako se bodo stavile nanj od leta do leta večje zahteve v administrativnem pogledu.«

Takrat so bili še vedno v veljavi takoimenovani vzorni nastopi, ki so jih morali imeti profesorji vsako leto vsaj enkrat v polletju. Ravnatelj Vagaja je podvomil o smotrnosti in potrebi takih nastopov, kar je izrazil v letnem poročilu v spisu št. 637 z dne 4. VII. 1933. Tedaj je predlagal, da se ti nastopi ukinejo, uvedla pa naj bi se stara praksa, ki je bila v tem, da so začetnike dobili v uk starejši profesorji, ki so tako postali mentorji mlajšim. Tedaj je poudaril tudi to, da je imel naš zavod takrat zelo pomanjkljivo fizikalno zbirko, da so v šolskem letu 1932/3 ustanovili botanični vrt, da je v Novem mestu sicer bila šolska poliklinika, a brez lastnega zdravnika, zato ni pravega nadzora nad fizičnim razvojem učencev. Zelo veliko učencev je bilo tedaj slabotnih in slabokrvnih. Dalje je naglasil, da so bile že tedaj tedanje šolske klopi nepriimerne, predvsem pa premajhne. Dobro stran pa je videl v tem, da se je nekako sredi maja 1933 ustanovilo na zavodu društvo »Šola in dom«, ki bo omogočalo večjo in uspešno skrb za dijake.

Zadnja leta so šolske oblasti opazale, da so se dijaki, ki so bili včlanjeni v dijaških in literarnih društvih, v kolikor so bila še dovoljena, čedalje več ukvarjajo s čisto političnimi in zlasti tudi s socialnimi vprašanji v duhu komunistične ideologije, ne pa z literarnimi in društvenimi vprašanji. Zato je

ministrstvo prosvete izdalo okrožnico S. n. pov. št. 740 z dne 14. VII. 1933, s katero je ravnateljem in tistim profesorjem, ki nadzorujejo delo v takih dijaških in literarnih društvih, zapovedalo še večjo budnost, da preprečijo tako delovanje.

Čeprav si je ministrstvo prosvete na vso moč prizadevalo zajeziiti sovražno in protirežimsko delovanje in propagando, ker ju ni moglo več povsem zatreti, se je med mladino širilo hkrati več ideologij oziroma gibanj. Kakšno je bilo dejansko stanje po srednješolskih zavodih v državi, posebno pa na Hrvatskem in v Sloveniji, se da razbrati iz ministrskih sporočil. Tako govori sporočilo ministrstva prosvete S. n. Pov. št. 1009 z dne 7. X. 1933, da se po šolah uveljavljajo med dijaki razna verska združenja kot križarji, da se je pojavila izrazita politična in nacionalna propaganda, v katero se vriva še komunistična dejavnost, in da tega ministrstvo ne bo trpelo, ter nadaljuje: »Istotako i komunistička akcija je i dalje ostala veoma živa medju srednjoškolskom omladinom, kojoj ona dosta često i lako podleže. To se moglo konstatovati na pismenim radnjama djačkim kao i pokušajima izdavanja i širenja izvesnih omladinskih listova, uredjivanih u anacionalnom i čisto destruktivnom duhu. Zato se ponovno skreće pažnja direktorima na raspis S. n. Pov. br. 174 od 8./3. 1933 godine s tim da se u tom pravcu vodi najstroži nadzor nad školskom omladinom te da se svaka sumnjiva pojava na vreme spreči i uguši.«

To sporočilo je bilo namenjeno strogo zaupno samo ravnateljem, o njegovi vsebini le-ti niso smeli nikogar obvestiti. Razposlala ga je tudi banska uprava vsem ravnateljem pod IV. št. 4615/1 z dne 18. III. 1933.

Mimo tega so se pojavili križi in težave s telovadnico in telovadnim orodjem. S telovadnico so bile težave zato, ker je pričel z njenega stropa odpadati omet, kar je pomenilo resno nevarnost za dijake, ko so v nji vadili. Ravnatelj Vagaja je že z dopisom št. 755 z dne 21. VIII. 1933 in ponovno z dne 14. X. 1933 predlagal banski upravi popravilo stropa. Stroškov bi bilo 8.550 din. Zahteval je, da se ves stari omet, kolikor ga je še ostalo na stropu, otolče in ves strop na novo omeče s poštenim ometom. Kdaj so ta dela izvedli, iz gimnazijskega arhiva ni razvidno, ker se ni ohranil noben spis po 14. oktobru 1933, ki bi govoril o tem. Toda iz gimnazijske kronike, ki jo je zastavil že ravnatelj Ivan Maselj leta 1929 in jo pisal do svoje upokojitve oziroma razrešitve 30. junija 1932, in jo je nadaljevala neznana roka do 11. avgusta 1932 tedaj do dne, ko je ravnateljske posle prevzel profesor Ludvik Vagaja, je le-ta ni pisal na šolski leti 1932/3 in 1933/4, pričel jo je pisati šele s 24. avgustom 1934. Iz te kronike je razvidno, da so morali strop v gimnazijski telovadnici ometati v času od 14. oktobra 1933 pa do 26. septembra 1935, ko se je tega dne spet pričela telovadba »v prenovljeni gimnazijski telovadnici«.

Omet pa ni odpadal samo s stropa telovadnice, marveč tudi po učilnicah. Zato je ravnatelj Vagaja v dopisu št. 201 z dne 23. III. 1934 predlagal banski upravi komisijski ogled vseh stropov v gimnazijski stavbi. Ta komisijski ogled je bil dne 20. III. 1934, zapisnik pa je datiran z dnem 23. III. 1934 in so ga podpisali člani komisije: dr. C. Ažman, J. Krajec in inž. Vladimir Petrov. Omet je odpadal tudi v ravnateljevem stanovanju, na hodnikih, v fizikalnem kabinetu, kjer je razbil tri fizikalne aparate, in še v risalnici in dveh učilnicah. Stroškov za popravilo stropov so naračunali na 20.000 din, prebeljenje stropov pa na 15.000 din.

Banska uprava je nato odobrila kredite za popravilo stropov z dopisom IV. št. 1251/6 z dne 29. III. 1934 in IV. št. 7107/2 z dne 16. V. 1934 v višini 54.641 din.

Ker so gimnazijsko telovadnico popravljali, celo šolsko leto 1933/4 ni bilo v nji telovadbe.

Druga sitnost je bila v tem, da gimnazija ni imela dovolj svojega telovadnega orodja. Dokler sta v nji telovadila še Sokol in Orel, le-ta samo še do svoje ukinitve 26. decembra 1929, to je tri tedne po ustanovitvi Sokola kraljevine Jugoslavije, ki so ga ustanovili 5. decembra 1929, je bilo v gimnazijski telovadnici dovolj orodja. Ko pa se je iz nje izselil še Sokol kraljevine Jugoslavije, ki je odšel v novozgrajeno telovadnico nove ljudske šole, je gimnazijska telovadnica ostala skoraj prazna. Že ravnatelja A. Škerlj in Ivan Maselj sta prosila višje šolsko oblast za kredite za nakup telovadnega orodja, a nista bila uslišana. Ravnatelj L. Vagaja je prvič zaprosil za tak kredit že z dopisom št. 128 z dne 21. II. 1934, in tretjič z dopisom pt. 620 z dne 27. VII. 1934. Ali je ravnatelj Vagaja imel kaj uspeha s temi prošnjami za kredite za nakup potrebnega telovadnega orodja, iz ohranjenih gimnazijskih papirjev ni razvidno.

Denar, ki se je nabral v fondu za zdravstveno zaščito učencev — v ta fond je moral plačati vsak učenec 20 din ob vpisu — so razdelili tako: 35 % tega denarja je šlo v Beograd za osrednji zdravstveni fond, 65 % pa je šlo v banovinski fond za zdravstveno zaščito dijakov. V šolskem letu 1933/4 so dijaki našega zavoda plačali 7980 din; od tega zneska je Beograd dobil 2793 din, Ljubljana pa 5187 din.

Ravnatelji gimnazij so bili opozorjeni s posebnim dopisom ministrstva prosvete S. n. Pov. št. 298 z dne 19. V. 1934, da morajo budno zasledovati tudi delovanje izvenšolskih verskih dijaških društev, ker so v njih vzgajali v separatističnem in protidržavnem duhu. Še ostreje pa so morali paziti na vsak pojav komunistične propagande in širjenja komunistične ideologije. Zato je banska uprava naročila ravnateljem z dopisom IV. št. 4922 z dne (ni čitljiv!), da morajo poskrbeti za protikomunistična predavanja, profesorje slovenščine da morajo opozoriti, da budno pazijo na pismene naloge dijakov, kajti v njih učenci najprej in najjasneje izrazijo svojo komunistično miselnost. To pa morajo profesorji pobijati.

Boj proti komunistični miselnosti se je čedalje bolj razraščal in stopnjeval. Ko je ministrstvo prosvete dobilo dopis z notranjega ministrstva Pov. I. št. 16431 z dne 26. IV. 1934, je o tem obvestilo bansko upravo, le-ta pa je s svojo okrožnico IV. št. 6325/3 z dne 25. V. 1934 obvestilo vsa ravnateljstva, da so komunisti vso težo svoje agitacije prenesli na srednješolsko mladino, da so spremenili taktiko, da ne širijo več letakov in brošur, ampak širijo komunistično ideologijo samo z govorno besedo. Hočejo ustvariti samo komunistično razpoloženje, ni jim več za ustanavljanje celic. Opaža se, da je na srednjih šolah med dijaki komunistična misel kar dobro prodrla in da jo je težko pobijati. Nato navaja knjigo »Srednješolci govore«, ki je sicer zaplenjena, a se kljub temu širi med dijaštvom ne samo v Beogradu, marveč tudi po podeželju. Druga značilnost se kaže v tem, da se za komunistične misli navdušujejo sedaj najbistrejši in najboljši dijaki, ki so dobro podkovani v marksizmu in to literaturo temeljito poznajo. Zato morajo ravnatelji budno paziti na vsak pojav komunistične propagande in jo v kali uničiti, o vsem pa takoj poročati.

V arhivu naše gimnazije se je iz tistega časa ohranilo polno uradnih obvestil o izključitvah dijakov iz srednjih šol po vsej državi zaradi komunizma. Ta obvestila so kar deževala in jih je bilo vsako leto blizu 30, včasih pa še čez.

Vendar pa so se naši dijaki razen v šolskem delu uveljavljali tudi v izvenšolskem udejstvovanju. Za konec šolskega leta so pripravili bogato zaključno akademijo, o kateri je pisalo tudi dnevno časopisje, naprimer Slovenec 3. junija 1934. Ta akademija je bila 29. maja 1934 v dvorani Sokolskega doma in se je udeležil tudi takratni predsednik pri veliki maturi univerzitetni profesor dr. Ivan Prijatelj. Vsa prireditve je obsegala 11 točk, govor je imel Polde Povše, VI. razred (Tema Novo mesto in glasba). Kot zaključno točko so dijaki uprizorili Vodopivčevo spevoigro Kovačev študent, ki jo je režiral profesor dr. Ferdo Kozak. Ta akademija je imela dobiček 433,50 din, ki so jih dali Dijaškemu podpornemu društvu.

Mimo vsega drugega je v šolskem letu 1933/4 imela naša gimnazija sitnosti z vodarino. Ravnatelj Vagaja se je ritožil, ker je občina zvišala vodarino s 25.000 din kar na 50.000 din. Storil je to z vlogo-pritožbo št. 743 z dne 18. IX. 1934. Na ta Vagajev dopis je občina odgovorila z dopisom št. 3153 z dne 21. XII. 1934, v katerem mu je sporočila, da je pritožbi le delno ustregla v toliko, da je znižala letno vodarino s 50.000 din na 37.000. din.

Zaradi umora kralja Aleksandra I. v Marseillu 9. oktobra 1934, ni bilo pouka v dneh 10. in 11. oktobra 1934. Dne 16. oktobra 1934 je bila žalna svečanost, 18. oktobra 1934 pa še žalna povorka po mestu.

Ko se je v šolskem letu 1934/5 vpisala na našo gimnazijo v VIII. razred učenka Darinka Švent, dotlej učenka II. državne realne gimnazije v Ljubljani, se je zanjo takoj zvedelo, da je osumljena razširjanja komunizma. K pouku je prišla šele 1. X. 1934, a že od 26. oktobra 1934 je ni bilo več v šoli, češ da je bolna. Ker so ji sledili na vsakem koraku, ni mogla priti v stik z večjim številom dijakov. Kmalu so jo izgnali z zavoda zaradi komunizma. V uraden spis, ki govori o tem izgonu, je ravnatelj Vagaja na koncu takole zapisal: »Predmetni slučaj je pokazal, da med učenci zavoda ni nikakega komunističnega gibanja oziroma propagande, niti se do sedaj še ni zgodilo ničesar, kar bi kazalo na to.« Druga varianta pa glasi: »Doslej se ni zgodilo na zavodu ničesar, kar bi kazalo na komunistično gibanje oziroma propagando med učenci zavoda. Učenka Švent Darinka je ostala osamljena, ker ji je varstvena oblast prišla pravočasno na sled.« (Gimnazijski spis št. 1102 z dne 19. XI. 1934.)

Učenka Darinka Švent je bila kasneje tudi sodno kaznovana zaradi komunizma. Bila je član SKOJ-a. Na sodni razpravi v dneh 15.—18. IV. 1935 pri okrožnem sodišču v Ljubljani je dobila dva meseca strogega zapor. Državni tožilec in obtoženka sta se pritožila na Stol sedmorice oddelek B v Zagrebu. Ta na svoji seji dne 18. junija 1935 ni ustregel obtoženki, je pa zavrnil državnega tožilca, zato je sodba ljubljanskega sodišča postala pravomočna.

TRENJA MED MEŠČANSKO ŠOLO IN GIMNAZIJO

Ko je banski upravi prišlo na uho, da meščanska šola agitira proti gimnaziji, bolje proti vpisu dijakov na novomeško gimnazijo, je s posebnim dopisom IV. št. 14480/37 z dne 20. XII. 1934, datiranim pa dejansko s 4. I. 1935, naprosila gimnazijsko ravnateljstvo, da sporoči vse primere agitacije proti vpisu na gim-

nazijo, ki so jo izvajali učitelji meščanske šole v Novem mestu. Kaj je odgovoril ravnatelj L. Vagaja, iz arhivskih virov ni razvidno, ker ni ohranjen niti koncept ravnateljevega odgovora. Banska uprava pa je z dopisom LV. št. 11921/26 z dne 24. X. 1934 pozvala tudi novomeško občino, naj pove, kaj je na stvari, še predno se je obrnila na ravnatelja Vagajo. Novomeška občina je banski upravi odgovorila z dopisom O. št. 3594 z dne 23. XII. 1934 takole:

»Občina priznava svojo obveznost dati meščanski šoli na razpolago učne prostore. Priznava dolžnost oskrbovati jo z materialnimi potrebščinami. Občina je tej svoji obveznosti zadostila v polnem obsegu. Nikdar se ni upravitelj meščanske šole obrnil na predsedstvo občine, ne da bi isto njemu tudi v polnem obsegu ugodilo. Karkoli je meščanska šola potrebovala, to je dosledno dobila. Tako ni bila dotirana nobena meščanska šola v celi banovini.

Tudi v novem proračunu so se upoštevale prav vse potrebščine, katere je ravnateljstvo šole navedlo. Niti ena zahteva ni bila zavrnjena.

Ne more pa predsedstvo (novomeške občine) priznati upraviteljstvu pravice, da bi ono svobodno razpolagalo s prostiri poslopja, ki je in ostane izključna last občine. Še manj pa more trpeti, da bi se osebje meščanske šole smatralo za kaj več kakor osebje osnovne šole. Za predsedstvo (občine) sta obe šoli enako upoštevani, kakor je tudi osebje enega in drugega zavoda enako vredno. Ravnotako ne more predsedstvo priznati, da se je pričela za meščansko šolo agitacija, ki ni nikomur v prid, tudi meščanski šoli ne. Za prebivalstvo ni glavno, da ima šola veliko število učencev samo zato, da so razredi; javni interes zahteva samo toliko, da je šola na razpolago tistim krogom, ki hočejo svoje otroke izobraziti po učnem načrtu za meščanske šole.

Zaradi meščanske šole je bila na seji 3. oktobra 1934 celo interpelacija, v kateri se je očitalo predsedstvu (občine), da favorizira meščansko šolo na škodo gimnazije, v kateri število upada ravno vsled agitacije za meščansko šolo. Po poizvedbah pri ravnateljstvu kr. realne gimnazije je predsedstvo dognalo, da so se učenci res odvrčali od gimnazije in prigovarjali, naj vstopijo rajši v meščansko šolo.

Kr. banska uprava naj blagovoli poizvedeti tozadevno pri ravnateljstvu kraljeve realne gimnazije in potem ukreniti pri upravi meščanske šole, da se vsaka agitacija opusti.

Predsedstvo (občine) izjavlja v sporazumu z odborom, da je prebivalstvu še vedno ljubša gimnazija, ker je tudi bolj potrebna, kakor pa meščanska šola, in pri vprašanju, ako bi meščanska šola ogrožala gimnazijo, ne more biti nobenega dvoma, za kaj se bo občinski odbor odločil.

Pouk na meščanski šoli se vrši nemoteno. Pri predsedstvu ni bilo doslej nobenih pritožb radi učnih prostorov. Predsednik novomeške občine dr. Josip Režek l. r.«

Iz gimnazijskega arhiva ni razvidno, kako je ukrenila banska uprava z meščansko šolo. Tudi gimnazija se ni več pritoževala. Podoba je, da je banska uprava vso zadevo tako uredila, da poslej ni bilo več — vsaj v aktih ne — nobenega trenja med obema šolama.

* * *

32

33

SL

SL

36

37

Sl.

Sl.

40

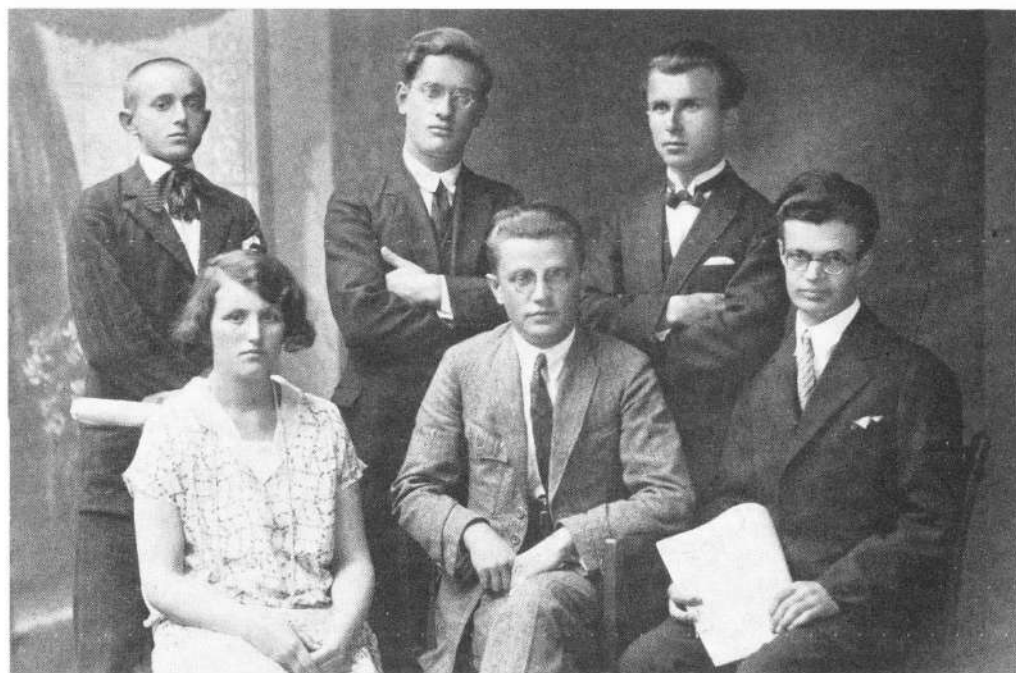

41

Sl.

Sl.

. 44

. 45

Sl. 40

Sl. 41

I. 48

I. 49

Sl. 50

Sl. 51

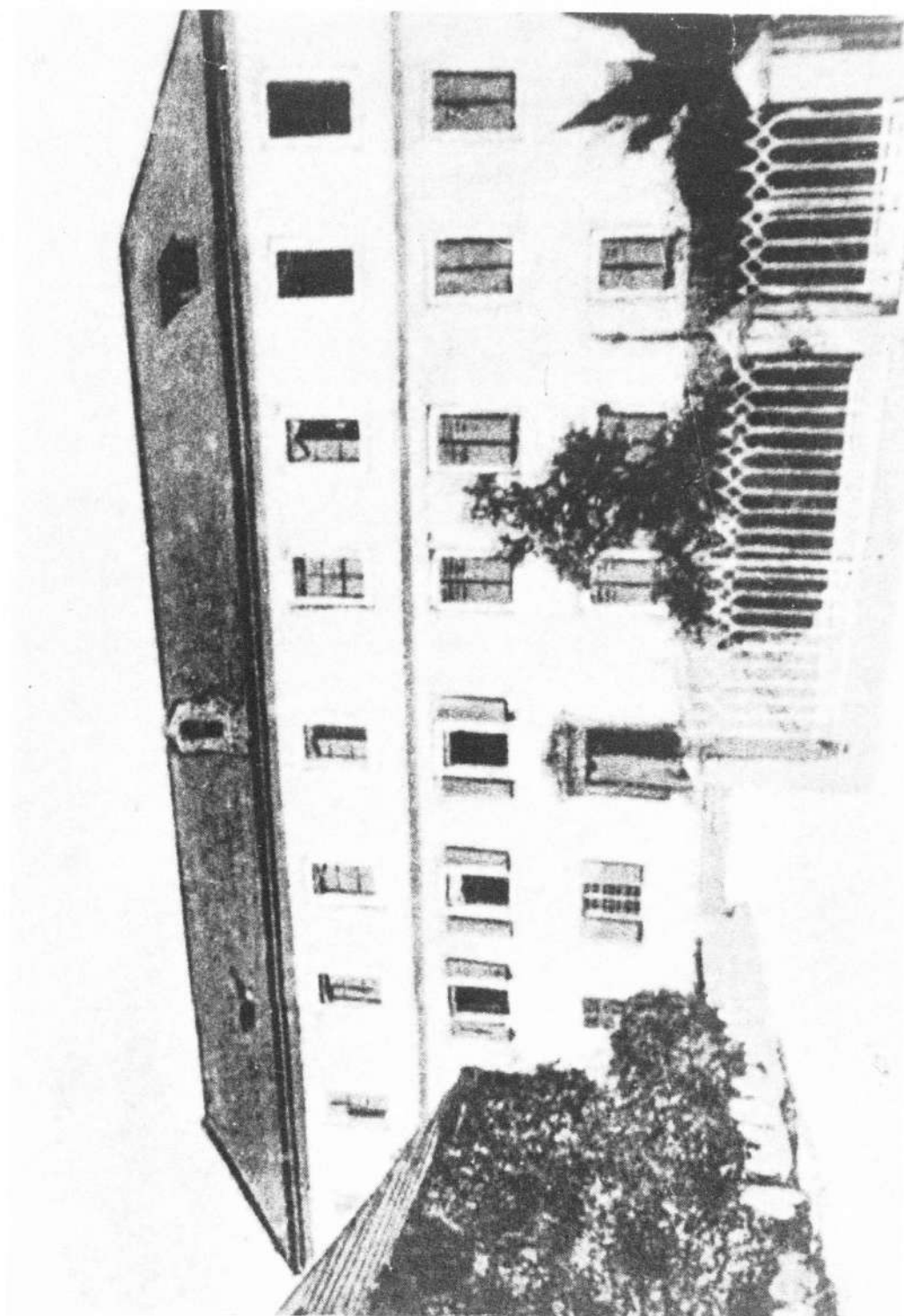

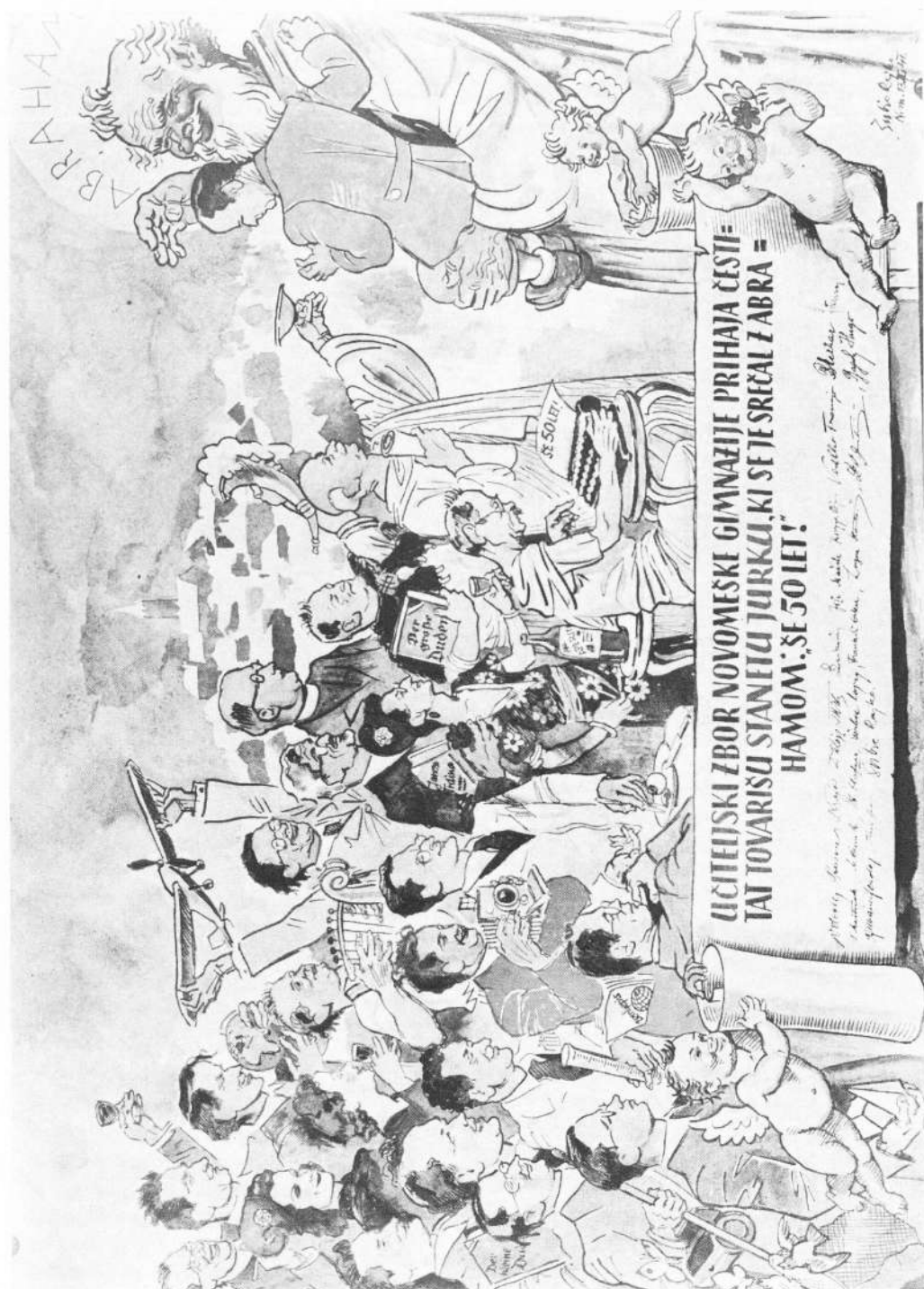
I. 52

I. 53

Novomesto. C. kr. gimnazija z okolico

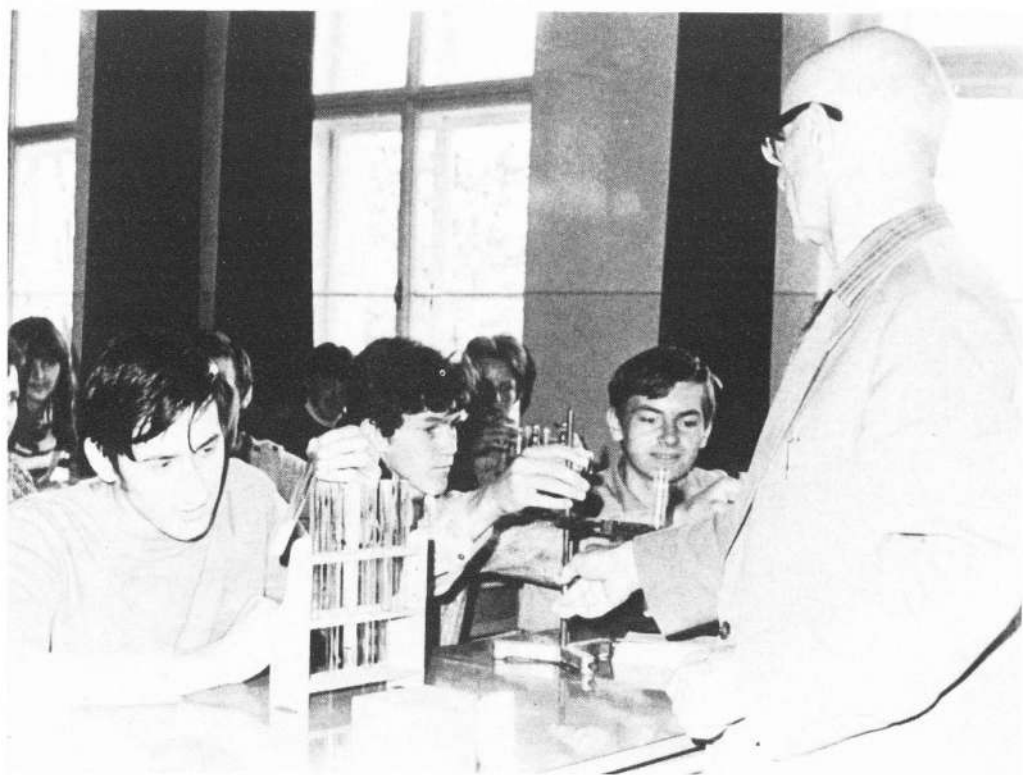

.57

.58

Sl. 5

Sl. 6

Doslej je bilo v navadi, da se pri glasovanju za kakšno kazen ni navajalo drugega, kakor število glasov za izrečeno kazen in koliko jih je bilo proti oziroma se je vzdržalo. Po odločbi ministrstva prosvete S.n. Pov. št. 161 z dne 1. III. 1935 pa so morali ravnatelji točno poimensko poročati ministrstvu, kdo od profesorjev je glasoval za kazen, kdo je bil proti. Vse kaže, da se nihče ni mogel več vzdržati glasovanja. Šlo je predvsem za glasovanja pri kaznovanju dijakov, ki so bili osumljeni komunistične dejavnosti.

Ker višje šolske oblasti nikdar niso bile kos, da bi zajezile komunistično propagando po srednjih šolah kljub vsem dosedanjim poostrenim predpisom, je banska uprava izdala okrožnico IV. št. 4679/2 z dne 14. III. 1935, ki je bila namenjena osebno ravnateljem vseh srednjih šol v Sloveniji in v kateri med drugim piše tudi to, da so policijske in sodne preiskave v letu 1934 pokazale, da se je komunistična akcija osredotočila bolj na študente univerz in srednje šole, kakor pa na delavce in kmete, da je več knjigarn in založb, ki izdajajo publikacije komunistične in levičarske vsebine, da je v letu 1931 pričela izhajati revija »Savremena stvarnost«, ki je kmalu dobila levičarski značaj, da je v Zagrebu izšla knjiga »Srednjoškolci govore«, katere vsebina je izrazito komunistično pobarvana. Okrožnica se končuje z besedami: »Cela komunistična akcija gre za tem, da se duhovno zrevolucionirajo ljudske mase, predvsem pa, da se pridobi za komunistično idejo naša visokošolska in srednješolska mladina. Naše univerze in srednje šole naj bi bili centri, iz katerih naj izidejo vse akcije za ustanavljanje komunističnih organizacij, ki naj tvorijo osnovo za ustanavljanje tako se močno komunistično stranko v državi. Ta stranka naj bi v kratkem času prevzela vso oblast v svoje roke in stvorila federativne republike na Balkanu, ki naj bi se oslonile na Sovjetsko republiko ...

Posebno pa naročam gg direktorjem, da strogo nadzirajo delo in vpliv učiteljev, ki nagibajo h komunistični ideologiji in ne vzgajajo zaupane jim mladine tako, kot to predpisujeta Zakona o srednjih šolah in učiteljskih šolah, ampak celo priporočajo mladini literaturo levičarske vsebine. O vsakem pojavu komunistične propagande bodisi med učiteljstvom bodisi med dijaki je semkaj takoj poročati.«

Podobno vsebino je imelo tudi sporočilo banske uprave IV. št. 6341/1 z dne 1. IV. 1935, v katerem zatrjuje, da ji je sporočilo ministrstvo prosvete z dopisom Pov. št. 12953 z dne 18. III. 1935, da se je v ljubljanskih gimnazijah pa tudi drugod strašno razmahnila komunistična propaganda med dijaki, da celo starši sami obupavajo nad svojimi otroki zaradi tega. Zato je banska uprava zahtevala od ravnateljev, da zaupno ugotove pod osebno odgovornostjo in sporoče v Ljubljano, katere učne moči na zavodu nagibajo h komunizmu. Vsako tako učno moč je treba poimensko navesti.

Ker je ravnatelj Vagaja hotel dokazati, da dobro vodi zavod mimo nevarnih čeri komunistične propagande in da le-ta na njegovem zavodu še ni tako zajela novomeških dijakov, je poskrbel, da so dijaki priredili v istem mesecu kar dve izrazito nacionalni manifestaciji. Prva je bila takoimenovana »Ilirska akademija«, ki so jo priredili 17. aprila 1935 in brez dvoma kot proslavo 100-letnice začetkov ilirizma. O ilirizmu in njegovem pomenu je tedaj govoril prof. Srečko Baraga, recitirali ali pa kako drugače so tedaj nastopili učenci Jože Borštnar, VIII. razred, Marjan Morelj, VIII. razred, Jovo Vašič, VIII. razred. Druga taka nacionalna manifestacija pa je bilo poklonitveno potovanje na Ople-

nac 24. aprila 1935, ki se ga je udeležilo 14 dijakov našega zavoda, vodili pa so jih profesorji Peter Prosen, Rudolf Kranjec in Janko Jarc.

V tistem šolskem letu 1934/35 so hoteli uveljaviti to novost, da bi kandidati za veliko maturo spet pisali maturitetno nalogo iz srbohrvaščine, kakor je to predvideval odlok ministrstva prosvete S. n. št. 9267 z dne 30.III.1935. Toda še preden je minil mesec, je isto ministrstvo z odlokom S. n. št. 14310 z dne 20. IV. 1935 in banskim sporočilom IV. št. 7248/9 z dne 28. IV. 1935 vso to stvar ublažilo tako, da je dopustilo kandidatu, da sam odloči, ali bo temo iz srbohrvaščine pisal v slovenščini ali pa v srbohrvatskem jeziku. Kot dopolnilo k zgornji odločbi je isto ministrstvo izdalo odlok S. n. št. 22097 z dne 15. VI. 1935, s katerim je sporočilo, da se oceni pismenih maturitetnih nalog iz slovenske in srbohrvaške književnosti združita v eno samo.

Med tem časom pa je banska uprava sklicala za 2. marec 1935 konferenco vseh ravnateljev gimnazij v Sloveniji, ki je bila na prosvetnem oddelku in ji je predsedoval načelnik tega oddelka prof. Josip Breznik. Le-ta je takoj v začetku posveta poudaril, »da po osebnih informacijah v ministrstvu prosvete nihče v ministrstvu ne misli in ne dela na to, da bi se izrinil slovenski učni jezik in slovenske učne knjige iz katerega koli razreda naših srednjih šol. Vse tozadevne trditve nimajo nobene stvarne podlage.«

Ta konferenca je bila pomembna zaradi več predlogov, ki so jih dali nekateri ravnatelji. Med prvimi je bil tudi ta, da se učencem srednjih šol dovoli ustanavljanje verskih dijaških organizacij na zavodih, a samo radi gojenja verskih čustev in moralnih nauk. Te organizacije naj bi vodili veroučitelji, ki so profesorji zavoda. Drugi predlog je bil, naj se na univerzah ustanove vadnice za tiste slušatelje fil. fakultet, ki se bodo posvetili srednješolski službi. Obisk teh vadnic bodi obvezen za slušatelje filozofije od 5.—8. semestra. Za srednješolske suplente naj se uvede poskusno leto, ki pa ne sme trajati več kot dve leti. Dokler se to ne izvede, naj se zopet uvede za suplente »mentorstvo«. Izda naj se učni načrt za pouk srbohrvaščine v višjih razredih gimnazij v Sloveniji, pouk tega predmeta pa naj se izroči profesorjem srbohrvatistom. Ker današnji tip srednje šole za dekleta ni prikladen, naj se ustvari nov tip srednje šole za dekleta, a tak, ki bo omogočal dekletom dostop na univerzo.

Odpade naj nadzor pouka ob koncu šolskega leta, ki so ga izvajali odposlanci pri maturah. Med letom naj ta nadzor opravijo strokovni inšpektorji. Dekretirane šolske naloge naj odpadejo, če pa to ne, naj se vsaj zreducirajo na minimum. Ravnatelj Mravljak je predlagal, naj se proslava sv. Save razširili v toliko, da se ta dan proslavljajo tudi drugi prosvetitelji, kot Strossmajer, Ciril in Metod, Slomšek, Prešeren in drugi možje. Ta dan naj bi bil izrazito šolski praznik.

Po čl. 54 Zakona o srednjih šolah odpuščeni učenci naj gredo na osnovno šolo. Uvede naj se pomočnik direktorja, ki bo vodil administracijo, ravnatelj pa samo vzgojne posle. Vsakemu zavodu naj ostane 5 % pobrane šolnine za nakup knjig, učil, podpor revnim učencem za ekskurzije itd.

Še pred velikimi počitnicami 1935 pa je Novo mesto in njegove prebivalce razburila »Operacija na Loki«. Ker je bil to čas kopanja, so se naši dijaki kopali na Loki tudi 7. junija 1935 okoli 15. ure. Tedaj sta dva dijaka iz III. razreda gimnazije zgrabila sedemletnega fantička in ga »operirala na penisu«. V to zadevo, ki se je urno raznesla po mestu, je bilo zapletenih še več dijakov. »Operiranega« pobiča so morali odnesti v bolnišnico usmiljenih bratov v Kandiji, kjer

mu je zdravnik nudil prvo pomoč. Vsa ta zadeva je prišla pred sodišče in krivce in osumljence so branili novomeški in ljubljanski advokati, prav tako nesrečnega »operiranega« fantička. Vsa zadeva, ki se je razraščala in zavlačevala in zapletala, je prišla nazadnje v roke takratnega podbana dr. Stanka Majcna. Ves dogodek je razkril pokvarjenost takoimenovanih »boljših krogov« takratnega meščanstva, pa tudi takratno sodstvo se je postavilo v svojevrstno luč. (Gimn. akt. št. 585 z dne 21. VI. 1935.)

Glavnima krivcema so najprej zabranili dostop v šolo za toliko časa, dokler se ni dokončno razčistila vsa zadeva. Končno je prišla odločba banske uprave IV. št. 7807/2 z dne 25. V. 1936. Na podlagi te sta bila oba krivca izključena iz srednjih šol za dobo treh let.

Ko se je ta zadeva, ki je dvignila veliko prahu, malo polegla, je Novo mesto in našo gimnazijo razburkal vlom v naš zavod. Ta se je dogodil v noči od 4. na 5. avgust 1936. Morala sta biti vsaj dva vlomilca. V kletnem oknu sta odtrgala mreže, vrata v kleti odprla z vitrihom, nato nasilno odprla vrata v dijaško knjižnico in vlomila v tamkajšnji pult in mizo. Odprla sta še govorilnico, pregledala mizo poslovnice zavoda, vrata v ravnateljevo pisarno sta izrezala, ker so bila zaklenjena in zapahnjena. Blagajne se nista lotila in vse tiskovine sta pustila nedotaknjene. V zbornici sta vlomila v en predal. Vse škode je bilo za 200 din. V isti noči so vlomili tudi v ljudsko šolo in odnesli 400 din. (Gimn. spis št. 603 z dne 5. VIII. 1936.)

V teh letih se je na jugoslovanskem knjižnem trgu pojavljalo vse več levičarsko usmerjene literature, in to ne samo leposlovne, marveč tudi poljudno-poučne in znanstvene. Ker je ministrstvo prosvete opazalo, da se dijaštvo navdušuje za tako publicistiko, je izdalo odločbo S. n. št. 37352 z dne 5. X. 1936, s katero je naročilo vsem ravnateljem srednjih šol, da sestavijo seznam takega čtiva, ki bi ga bilo vredno priporočati dijakom. V zvezi s to odločbo je bilo 9. novembra 1936 na prosvetnem oddelku banovine posvetovanje ravnateljev vseh slovenskih srednjih šol. Na tem posvetu so sklenili:

Da bi bilo delo enotno, so osnovali odbor za posamezne stroke; vsaka le-teh bo sestavila seznam primerne čtiva iz svojega področja. Teh odborov je bilo 8 (za verouk, za narodni jezik, francoščino, nemščino, zgodovino in zemljepis, umetnostno zgodovino, prirodopis, kemijo, fiziko, filozofijo, pedagogiko, sociologijo, narodno ekonomijo, kmetijstvo). Upoštevali bi samo literaturo, pisano v slovenskem jeziku. Za knjige iz srbskohrvatskega jezika naj bi tak seznam naredile druge banovine. Za vsak tak odbor so bili izbrani tudi že njegovi člani, ki jih spis navaja poimensko. Ta spis je izdala banska uprava IV. št. 9304/7 z dne 11. XI. 1936. Kakšna je bila nadaljnja usoda te zamisli, iz arhiva naše gimnazije ni razvidno.

Ker je bila komunistična propaganda še kar naprej v svojem zagonu med srednješolci, čeprav so jo oblasti še tako pobijale, je ministrstvo prosvete ponovno izdalo okrožnico IV. Pov. br. 17 z dne 11. I. 1938, iz katere je razvidno, da se je komunistična propaganda osredotočila na srednješolce, da so komunisti uporabljali legalne metode in pota pri svojem delu, kar se je kazalo v tem, da so se vrnili v razna športna, literarna, patriotična in druga mladinska društva, posebno v zadnjih dveh letih. Zato je ministrstvo s to okrožnico opozorilo ravnatelje, naj še bolj budno pazijo na tako legalno propagando in jo onemogočajo. Ministrstvo se je sicer odločilo, da dovoli dijakom ustanavljati skavtska društva, stege, izvidnike in podobno, a le pod strogim šolskim nad-

zorom in kot čisto šolske organizacije. Prepoveduje pa učencem srednjih šol obiskovati skavtske tabore izven šole. Vsem skavtskim prireditvam smejo prisostvovati le z dovoljenjem šolskih oblasti. Taborjenje izvidnikov in izvidnic ne sme biti skupno v istem kraju, v tabore srednjih šol se ne sme sprejemati drugih oseb razen zdravnika in tabornega poveljnika, čeprav bi bili včlanjeni v skavte.

Toda naj je bila previdnost šolskih oblasti še taka, so se tudi v ta društva vtihotapili dijaki, ki so širili komunistično misel.

* * *

Najbrž ne bo odveč, če v ilustracijo navedem nekaj podatkov o tem, koliko je stalo vzdrževanje gimnazijske stavbe od šolskega leta 1923/4 pa do 1937/8. Za čas od 1918/9 do 1922/3 v gimnazijskem arhivu ni nobenih podatkov. Za omenjeni čas pa so podatki vzeti iz gimnazijskega spisa št. 261 z dne 8. IV. 1938. Podatki so:

Iz državnega proračuna je šlo v letih: 1923/4 — 18.500 din; 1924/5 — 19.300 din; 1925/6 — 31.114,25 din; 1926/7 — 30.005,44 din; 1927/8 — 37.683,29 din; 1928/9 — 27.865,90 din; 1929/30 — 34.279,60 din in 28.000 din iz banovinskega proračuna.

Odkar pa je bila banovina, je šlo po letih, kot sledi: 1930/1 — 74.493,50 din; 1931/2 — 50.827 din; 1932/3 — 69.316,90 din; 1934/4 — 42.360,79 din; 1934/5 — 89.084 din; 1935/6 — 35.700 din; 1936/7 — 57.775 din; 1937/8 — 69.707 din. Tako je šlo iz državnega proračuna skupno 200.448,50, iz banovinskega pa 516.284,25 din.

Kakšno je bilo vzdušje in kakšne so bile razmere v tistih letih na gimnaziji, povedo tudi prošnje za premestitev iz Novega mesta. Ob koncu šolskega leta 1937/8 je zaprosilo kar 7 profesorjev za premestitev drugam. Prosili so: Janez Mežan, Milan Jovanović, Franc Štancar, Boris Merhar, Janez Logar, Viktor Fabian, Darinka Bartulović. Ravnatelj Vagaja je priporočil samo zadnjo, vse druge pa je skušal zadržati na zavodu, kakor je to razvidno iz gimnazijskega spisa št. 437 z dne 14. VI. 1938.

V poletnem času 1938 se je ravnatelj Vagaja lotil preureditve strehe nad gimnazijsko orodjarno in kuhinjo hišnikovega stanovanja. Ta dela, ki jih je izvršil zidarski mojster Franc Rataj, so po predračunu znašala din 15.984,50. Tarkat je ravnatelj imel v blagajni 13.150,35 din; za razliko 2834,15 din pa je zaprosil za poseben kredit v breme postavke 102, pozicije 1 e, kakor se vidi iz dopisa št. 644 z dne I. VIII. 1938. Ko mu je banska uprava odobrila kredit in dela z dopisom IV. št. 13082/18 z dne 17. VIII. 1938, se je takoj lotil preureditve strehe. Pri teh delih je šlo za to: pločevinasto streho nad orodjarno gimnazijske telovadnice so odstranili, namesto nje so naredili ravno betonsko teraso, ki je veljala kot streha nad že omenjeno orodjarno in nad kuhinjo šolskega sluge Gartnerja. Iz hodnika ravnateljevega stanovanja so prebili zid, dejansko eno okno, in naredili vrata na to teraso, ki je dobila železno ograjo. Čas je pokazal, da je bila odstranitev pločevinaste strehe in naprava betonske terase za stavbo resnično kvarna, kajti skozi teraso je kmalu pričelo zamakati, in kuhinja šolskega sluge Gartnerja je postala na stropu tako vlažna, da je pričel odpadati omet s sten ob stiku s stropom. Prostor gimnazijske orodjarne in kuhinja šolskega sluge sta bila s tem gradbenim posegom dejansko skvarjena.

To stanje se je za silo popravilo šele tedaj, ko so nadzidali telovadnico in pri tem velik del terase nadzidali. En del terase pa je ostal tak, kot je bil in tamkaj še vedno zamaka.

Dogodki po svetu so odmevali tudi v Novem mestu, kar je razumljivo posebno še zato, ker smo neposredno mejili na Avstrijo, ki je v tem času že postala sestavni del nemškega rajha. Ko so se zgrnili temni oblaki nad Čehoslovaško, ni mogel nihče več ostati popolnoma miren ali brezbrizen. To so dokazale tudi demonstracije, ki so se razvile v Novem mestu 22. IX. 1938 okoli 8. ure zvečer. Pri njih so sodelovali tudi dijaki naše gimnazije. Ko so se prikazali orožniki, so se dijaki razbežali. Takoj naslednji dan je bila preiskava, kar je razvidno iz gimnazijskega akta št. 887 z dne 23. IX. 1938. Ko pa je ravnatelj Vagaja dobil v roke več podatkov, je s posebnim dopisom št. 1110 z dne 17. XI. 1938 poročal banski upravi v Ljubljano naslednje:

Demonstracije so bile 22. septembra 1938 na Loki, kjer je bil cirkus. Tam se je okoli 8. ure zvečer zbrala gruča ljudi, med njimi je bilo tudi precej dijakov. Cirkuški radio je prenašal najnovejša poročila o Čehoslovaški. V množici so padli vzkliki, nakar se je ustvarila povorka, ki je odšla v mesto in manifestirala za Čehoslovaško, vzklikala našemu kralju, drugim članom kraljevskega doma in naši vojski. Vzkliknila pa je tudi proti silam, ki hočejo okrniti Čehoslovaško. Na drugi strani mosta so se množici pridružili še tisti, ki so bili opazovali vojaške vaje in metanje umetnega ognja, ko so se že razhajali.

Med povorko so razdeljevali tudi letake. Kdo je organiziral demonstracije, se ni dalo točno ugotoviti. Iz vsega pa, kar se je izvedelo pri preiskavi, sledi, da organizacija ni izvirala iz srednješolskih krogov.

Demonstracija ni imela strankarsko-političnega značaja. Trditev, da so padali tudi vzkliki proti vladi ali njenim predstavnikom, se je izkazala kot zmotna. Demonstracij se je udeležilo 28 dijakov zavoda. Ker so prvi dan preiskave 4 učenci priznali udeležbo, so se ostali drugi dan prostovoljno javili.

Kazni, ki so jih dobili ti dijaki, je banska uprava zvišala, kar se vidi iz dopisa banske uprave IV. št. 18101/3—38 z dne 25. I. 1939.

Čim so se s šolskim letom 1938/9 uvedle na gimnazijah seminarske vaje, je za marsikateri zavod nastala stiska za učne moči. Ko je banska uprava z dopisom IV. št. 21792/9 z dne 21. XI. 1938 zahtevala od ravnatelja Vagaje poročilo, kako je s temi vajami na novomeški gimnaziji, je Vagaja odgovoril z dopisom št. 1097 z dne 25. XI. 1938, da so se na našem zavodu pričele te vaje 18. oktobra 1938, a samo v VII. razredu, kjer jih vodi profesor dr. A. Turk. V VIII. razredu pa jih ni bilo, ker so bili vsi profesorji že zaposleni z 22 tedenskimi urami. S posebnim dopisom št. 1120 z dne 25. XI. 1938 pa je Vagaja zaprosil ministrstvo prosvete v Beogradu, da mu da še eno učno moč. Iz gimnazijskega spisa št. 1134 z dne 3. decembra 1938 pa je očitno, da so se tudi v VIII. razredu pričele seminarske vaje decembra 1938 in da jih je prevzel profesor Franček Veselko.

Ker se je tedaj pri nas spremenila notranja politika, so se ob Sokolu kraljevine Jugoslavije pričeli v Sloveniji uveljavljati tudi novoustanovljeni Fantovski odseki. Le-ti pa so smeli po odloku banske uprave IV. št. 2711/1 z dne 15. II. 1939 uporabljati gimnazijsko telovadnico brezplačno. Le za čiščenje, luč in okvaro orodja so morali nekaj prispevati. Z omenjenim odlokom banske uprave so Fantovski odseki izrinili Sokola iz gimnazijske telovadnice,

kar je sporočil Sokolu ravnatelj Vagaja z dopisom št. 85 z dne 17. aprila 1939, kjer piše: »Ker uporablja Fantovski odsek telovadnico tudi ob torkih in petkih zvečer, torej ob večerih, ki so bili doslej rezervirani za Sokolsko društvo, vas podpisano ravnateljstvo obvešča, da z ozirom na zgornji odlok kraljeve banske uprave ne morete več uporabljati gimnazijske telovadnice. Telovadno orodje, ki je v gimnazijski telovadnici in kolikor je last Sokolskega društva, se vam stavi na razpolago.«

Kako se je sukala v tistih časih naša politika, se kaže tudi v spominski svečanosti ob smrti papeža Pija XI., ki je bila 25. februarja 1939 na naši gimnaziji. Ves program je imel 6 točk, nekaj je bilo recitacijskih, nekaj pa glasbenih; spominski govor pa je imel kanonik in veroučitelj Franc Kek.

V skladu s spremembo naše zunanje politike v tistem času je ministrstvo prosvete, oddelek za pouk, izdalo odločbo IV. št. 244 z dne 13. januarja 1939, ki jo je banska uprava posredovala z dopisom IV. št. 1393/1-39 z dne 24. I. 1939 in s katero je bilo odrejeno, da se s šolskim letom 1939/40 na realnih gimnazijah od III. razreda dalje dijaki lahko izberejo kot drugi tuji jezik ali italijanščino ali nemščino ali pa angleščino.

Novost za dijake in starše je bila uradno predpisana obleka za telovadbo. Predpisala jo je banska uprava z odlokom o oblekah IV. št. 10964/1 iz 1938 z dne 3. januarja 1939. Fantje so morali imeti: Belo majico z ovratnikom in kratkimi rokavi, črne kratke hlače skoraj do kolena z elastiko v pasu, zadaj pa žep in nizke copate brez pet. Dekleta pa so morala imeti: bluzo iz belega pralnega blaga do vratu zapeto in z rokavi do polovice gornjega lakta, črne hlače do kolen, spodaj rahlo zaprte in z elastiko v pasu, zadaj z desne žep in nizke copate brez pet. Za javne nastope še modro krilo čez kolena in kratke bele nogavice. Te telovadne obleke so bile obvezne za vse dijake.

Spričo dogodkov po svetu, vpoklicev profesorjev k orožnim vajam, stiskanju pri materialnih izdatkih — tedaj je naša gimnazija dobila za proračunsko leto 1939/40 vsega samo 39.400 din, in to za vse izdatke — se je čutilo že vojno ozračje, nemir, negotovost in splošna zbežanost.

Tik pred pričetkom druge svetovne vojne je bil 31. avgusta 1939 razrešen dosedanji ravnatelj Ludvik Vagaja, ki je bil upokojen. Začasno je ravnateljske posle vodil profesor Peter Prosen, od 4. septembra 1939 do 16. novembra pa profesor Janko Krajec; že naslednji dan 17. novembra 1939 pa jih je prevzel novoimenovani ravnatelj profesor Ivan Dolenec.

Preden pa je prišlo do te spremembe, je ministrstvo prosvete izdalo odločbo IV. št. 11215 z dne 11. avgusta 1939, s katero je odredilo, da bo s pričetkom šolskega leta 1939/40 moral vsak učenec plačati 10 din za dijaško knjižnico. Ta denar sme ravnateljstvo uporabiti izključno samo za nakup knjig za dijaško knjižnico, nikakor pa ne za nakup knjig za literarno društvo na zavodu.

Ko se je izmenjalo vodstvo zavoda, se je izmenjalo tudi nekaj profesorjev. Gimnazija je dobila tudi novega šolskega slugo, kajti namesto dosedanjega Ivana Tinte, ki je bil upokojen, je prišel Ferdo Avsec. Kmalu je med njim in Francem Gartnerjem, pomožnim gimnazijskim služiteljem, ki je stanoval v državnem stanovanju šolskega sluga, prišlo do hudih sporov in pričkanja, ki jih je moral poravnati novi ravnatelj Ivan Dolenec. Prav tako se je izmenjal poslovodja naše gimnazije. Dotedanjega profesorja Franca Štancarja je zamenjal s 1. decembrom 1939 profesor Hugo Bajuk. Novi ravnatelj je poskrbel, da je pouk stekel, a bil je okrnjen za 64 tedenskih ur. Ni bilo ne ženskih ročnih del,

ne ženske telovadbe. Da bi se pouk uredil v normalnem obsegu, je ravnatelj zaprosil za enega zgodovinarja ali zemljepisca, enega kemika, slavista ali romanista. Poskrbel je tudi, da se je proslava državnega praznika združitve 1. decembra 1939 izvedla v običajnem obsegu. Imela je 12 točk. Nekaj je bilo recitacij, nekaj petja, o pomenu narodne družitve pa je govoril sam ravnatelj.

Vse prvo polletje šolskega leta 1939/40 je bil pouk skrčen zaradi vpoklica profesorjev k vojakom, primanjkovalo je tudi drugih učnih moči, kar je bilo omenjeno že prej. Pouk telovadbe je bil močno pomanjkljiv, nekaj tudi zaradi tega, ker ni bilo več toliko telovadnega orodja, odkar so Fantovski odseki izrinili Sokola iz gimnazijske telovadnice, kajti Sokol je 26. septembra 1940 odpeljal vse svoje orodje. Ravnatelj Dolenec je to sporočil banski upravi z dopisom št. 427 z dne 26. septembra 1940 in pri tem pripomnil, da je telovadnica ostala skoraj prazna. Zato prosi za poseben kredit za nabavo najnujnejšega telovadnega orodja.

Ko je poročal banski upravi v Ljubljano o razmerah in uspehu v prvem polletju v dopisu št. 35 z dne 5. februarja 1940, je poudaril, da je zavod, ki je imel 13 oddelkov, dejansko imel enega samega učitelja za zgodovino in zemljepis in še ta je bil suplent začetnik. Pri pouku matematike je dosegel izreden uspeh suplent Alojz Gerbec, ker so njegovi učenci pokazali solidno znanje tega predmeta.

Poostren nadzor nad dijaki našega zavoda je imel ta uspeh, da so orožniki, ki so naredili preiskavo po odloku krajevnne banske uprave Pov. II./2 št. 695/3 z dne 15. I. 1940 verjetno že naslednji dan, našli nekaj brošur pri treh dijakih našega zavoda: Leonu Kosmaču, VI. razred, Niku Schilihu, VIII. razred, Adiju Ostercu, VIII. razred. Vsi trije so bili namreč osumljeni komunistične dejavnosti. Pri Leonu Kosmaču so dobili: Engels-Plehavov Uvod v dialektični materializem, en izvod prepovedane brošure »Dokumenti o Finskoj« in en izvod časnika »Nova ljudska pravica« št. 1 z dne 15. decembra 1939.

Pri Niku Schilihu so našli: 7 izvodov dijaškega lista »Slovenska mladina, št. 1 od oktobra 1938; dva izvoda št. 2 od novembra 1938, št. 3 od decembra 1938; št. 4 od januarja 1939; št. 1 od oktobra 1939, št. 2 od novembra 1939 ter en izvod brošure Alojza! (prav Aleša) Ušeničnika: Dialektični materializem, in en izvod prepovedane brošure »V obrambo demokratskih svoboščin«, ki je izšla v Zagrebu brez datuma.

Pri Adiju Ostercu pa so našli: en sam izvod dijaškega lista »Slovenska mladina« št. 1 iz leta 1939, ta list pa dotedaj še ni bil prepovedan. (Akt banske uprave Pov. II./2 št. 695/18 z dne 12. februarja 1940)

Ko so orožniki izvršili preiskavo in sporočili sreskemu načelniku rezultat, je le-ta zaprosil ravnatelja Dolenca z dopisom Pov. 53/2 z dne 23. I. 1940, da mu sporoči mnenje o dijakih Kosmaču, Schilihu in Ostercu. Ravnatelj Dolenec je na ta dopis sreskega načelnika Vidmarja odgovoril z dopisom Pov. 8 z dne 24. I. 1940 tole:

Schilih Niko: v šolskem letu 1938/9 je bil 8. novembra 1938 kaznovan z ukorom po razrednem učiteljskem zboru zaradi udeležbe pri demonstracijah. Na novomeški gimnaziji študira že od šolskega leta 1930/1 dalje. Včlanjen je v Sokolu in pri narodnem dijaškem društvu »Prosveta«. Je srednji dijak, v šoli lepega ponašanja.

Osterc Adi: v šolskem letu 1938/9 je bil 22. septembra 1938 kaznovan z ukorom po razrednem učiteljskem zboru zaradi udeležbe pri demonstracijah.

Prej pa je bil večkrat kaznovan zaradi različnih disciplinskih prestopkov. Na gimnaziji v Novem mestu študira že deseto leto, ker je ponavljal V. in VIII. razred. Je pri Sokolu, dijaškem društvu »Prosveti« in Ferialnem savezu. Je slab učenec.

Kosmač Leon: O njem ni nobenih podatkov!

Učenca Osterc Adi in Kosmač Leon sta bila na konferenci vsega profesorkega zbora 22. februarja 1940 izključena iz novomeške gimnazije in vseh šol za štiri leta s pravico do privatnega izpita, kakor piše v aktu gimnazijskega ravnateljstva Pov. 19/2 z dne 27. II. 1940. Učenec Schilih Niko, VIII. razred je dobil samo ukor po ceokupnem profesorskem zboru, ker ni bilo dokazov. Kazen izгона je postala pravomočna šele potem, ko je ministrstvo prosvete potrdilo sklep celokupnega novomeškega profesorskega zbora. To pa se je zgodilo z odločbo ministrstva IV. št. 3931 z dne 9. maja 1940.

Že skoraj ob koncu šolskega leta 1939/40, je ravnatelj Ivan Dolenc zapisal v aktu Pov. 42 z dne 31. VIII. 1940 o Niku Schilihu te besede: »K levičarstvu se nagiba Schilih Nikolaj. Vedenje dobro. Kaznovan je bil z ukorom vsega učiteljskega zbora zaradi čitanja komunistične literature. Družil se je z dijaki, ki so na glasu, da so levičarsko orientirani. Schiliha je, po menju ravnateljstva, zajela zunanja komunistična propaganda. Sicer je bil pa Schilih vedno na glasu vljudnega in poštenega dijaka, tako da ravnateljstvo ne smatra, da bo levičarska orientacija pri njem trajna.«

Vse prizadevanje banske uprave je šlo za tem, da bi onemogočila komunistično propagando med srednješolsko mladino. Zato je prepovedala razširjati po gimnazijah srednješolski dijaški list »Slovenska mladina«, ker so v nji sodelovali tudi komunizma osumljeni sodelavci. To je storila z dopisom Pov. IV. št. 101/6-40 z dne 16. II. 1940. Zatem je doletela ista usoda »Mladega Prekmurca«, ki je bil prepovedan z odlokom banske uprave IV. Pov. št. 171/1 z dne 23. aprila 1940. Ko pa je na celjski gimnaziji ravnateljstvo zalotilo razširjanje srednješolskega glasila »Gavrilo Princip«, je novomeško sresko načelstvo poslalo ravnatelju Dolencu dopis Pov. št. 254/1 z dne 28. marca 1940 s prošnjo, da prepreči razširjanje tega lista. Vse številke naj zaseže in pošlje na srez.

Vojna psihoza je naraščala iz dneva v dan, akoravno si je banska uprava prizadevala, da bi jo zaježila in ublažila. Zato je razposlala dopis Pov. IV. št. 34/1 z dne 16. januarja 1940, v katerem je naročala ravnateljem, naj opozore profesorje, da ne bi širili govoric o vojni, ker take govorice samo razburjajo dijake in drugo ljudstvo. Vojna psihoza je dobila odraz tudi v odločbi ministrstva prosvete IV. št. 1272 z dne 22. februarja 1940, po kateri je morala vsaka gimnazija prirediti tečaj o prvi pomoči za učence VI. in VII. razreda. Ti tečaji so trajali 10 do 12 šolskih ur. Na njih so morali poučevati zdravniki, ki so na zavodih poučevali higieno, če pa teh ni bilo na zavodu, pa tisti profesor, ki je poučeval ta predmet. Na našem zavodu je to dolžnost opravil profesor Viktor Fabian.

Toda komaj dober teden pred tem je banska uprava sporočila z dopisom Pov. št. 96/1 z dne 15. februarja 1940 in v skladu z odločbo ministrstva prosvete I. Pov. št. 121 z dne 1. februarja 1940 vsem ravnateljem, naj poskrbe:

1. da se šolska mladina praktično uporabi za pomožna obrambena dela,
2. učenci in učenke naj se izurijo v prvi pomoči,
3. iz kreditov za materialne izdatke naj ravnatelji nabavijo trdne in varne zaboje, ki se dajo dobro zapreti,

da bi vanje spravili v potrebi vpisnice vseh let, delovodnike, uslužbenske liste, kontrolne knjige o denarnem prometu, zapisnike, zaupni arhiv itd.

V tesni zvezi z izrednimi razmerami in vojno psihozo v državi je bila tudi okrožnica ministrstva prosvete IV. št. 3461 z dne 12. aprila 1940, v kateri je ministrstvo naročilo ravnateljstvom gimnazij, da morajo profesorji svoje učence dokončno oceniti že do konca velikonočnih počitnic spričo obče nerednosti in vojne psihoze. Te ocene lahko po potrebi postanejo končne letne ocene za dijake zavoda.

Tudi nemščina je bila v tem vojnem vzdušju spet vpeljana kot obvezen predmet v I. in II. razredih realnih in v I. razredu klasičnih gimnazij s šolskim letom 1940/41, kakor je to določilo ministrstvo prosvete s svojo odločbo IV. št. 8784 z dne 10. avgusta 1940.

Že sredi maja 1940 so bile vsem profesorjem naše gimnazije izročene plačilne knjižice za mobilno stanje, kakor se razvidi iz gimnazijskega spisa št. 609 z dne 2. januarja 1941.

V šolskem letu 1939/40 je potekal pouk na našem zavodu že v povsem vojnem ozračju, kar ni čudno, saj je vojna divjala po Evropi že od 1. septembra 1939. Ne profesorji, še manj pa učenci niso bili več sposobni zbrati vso svojo pozornost samo na šolsko delo. Spričo takega ozračja je bilo tudi ravnateljevo poročilo ob koncu šolskega leta neugodno. Pouk je bil v izredno težkih razmerah zaradi pomanjkanja profesorjev. Nemščina je bila reducirana tri mesece, nekateri profesorji niso poučevali dalj časa, tudi po tri mesece ne. Učni uspeh ni bil zadovoljiv in novomeška gimnazija je bila po uspehu na zadnjem mestu v Sloveniji že v letu 1938/39 in prav tako tudi 1939/40. Ravnatelj Dolenec je iskal vzroke za to v revščini dolenjskih dijakov in v značaju Dolenjcev, ki so veseljaki in brezskrbneži, kakor je razbrati iz zapisnika konference 26. junija 1940.

Toda še preden se je dejansko začela druga svetovna vojna, je ministrstvo prosvete izdalo odločbo IV. št. 432 z dne 13. oktobra 1938, s katero je zahtevalo od vseh šol, da popišejo ves inventar po dejanskem stanju ne oziraje se na prejšnje popise. Ta popis naj bi vodstva naredila še v času, ko se vojna še ni začela pri nas, a bi vse okoliščine kazale, da se ji ne bo mogoče izogniti. V zvezi s to odločbo je bila na naši gimnaziji posebna konferenca 1. julija 1940, na kateri so sklenili, da se ta splošna inventarizacija izvrši do 30. aprila 1941. Ko se je pričel pouk v šolskem letu 1940/41, je nad profesorji in dijaki že visela grozeča nevarnost, da bo tudi naša država potegnjena v vojni metež, akoravno se je takratno naše državno vodstvo na moč prizadevalo izogniti se vojni. Pouk je sicer bil, a bil je zelo nereden, predmetnik in urnik sta se v prvem polletju menjala šestkrat. Novi profesorji, ki so bili premeščeni na naš zavod, niso pravočasno nastopili svoje službe. Nekaj jih je bilo bolnih, nekaj pa na orožnih vajah.

Svoj pomen je imela uvedba pouka neobvezne italijanščine od 8. novembra 1940, ki jo je poučeval profesor Hugo Bajuk. Profesorji so pripravili še zadnjo proslavo državnega praznika 1. decembra 1940. Obsegala je šest pevskih točk in dve deklamaciji. Za slavnostni govor je prebral osmošolec Anton Slapničar svojo šolsko nalogo »Ljubezen do domovine nam nalaga dolžnosti od nje«.

Omeniti pa velja izredno konferenco vsega učiteljskega zbora naše gimnazije 12. decembra 1940. Ravnatelj Ivan Dolenec jo je sklical v zvezi z dopisom

banske uprave IV. št. 24992/1 z dne 28. novembra 1940. V njem je bilo govora o slovenskem šolskem muzeju, ki ga je banska uprava nekaj tednov pred tem dopisom ustanovila. Na tej konferenci so govorili tudi o bližajoči se 200-letnici ustanovitve novomeške gimnazije. Ravnatelj Dolenec je zato predlagal, da se za to obletnico zbere vse zgodovinsko gradivo, se ga uredi in pripravi za jubilejno spomenico (zbornik), ki bi jo gimnazija izdala s pomočjo podpornega društva. Tedaj se je oglasil profesor dr. Alojz Turk s pripombo, da Vrhovec ni temeljito obdelal zgodovine naše gimnazije v dobi Francozov, profesor Janko Krajec pa je sodil, da bi utegnil imeti kaj uporabnega gradiva že zbranega profesor Janko Jarc, ki je prej poučeval na našem zavodu, sedaj pa je v Ptuj. Zato je ravnatelj naročil poslovodji profesorju Viktorju Leskovcu, da se o tem informira. Na koncu te konference je ravnatelj Dolenec naročil zgodovinarjem profesorju F. Veselku, J. Mačku, O. Frankiču in dr. A. Turku, da zbero podatke in doslej objavljene članke in da nadaljujejo Vrhovca po letu 1890 in da sestavijo pregledno zgodovino novomeške gimnazije. Delo naj bi si razdelili med seboj. Poizvedo naj tudi, kje bi se dobili važnejši dokumenti, ki se tičejo naše gimnazije in njene preteklosti. Dr. A. Turka pa je ravnatelj naprosil, da zbere duplikate starih letnih poročil in stare učne knjige, vse maturitetne naloge važnejših mož, ki so se šolali na našem zavodu, prav tako vse fotografije ravnateljev, profsorskega zbora, maturantov itd.

Zapisnik te konference spričuje, da so že decembra 1940 mislili na dostojno proslavo 200-letnice obstoja naše gimnazije in da so jo hoteli počastiti z izdajo primerne zbornika, v katerem bi bilo prikazano njeno dvestoletno življenje in delo. Edino, kar se je iz tega hotenja rodilo, je bil zelo kratek oris zgodovine naše gimnazije, ki ga je na pičlih 12 tipkanih straneh sestavil takratni profesor našega zavoda Oskar Frankič na prošnjo banske uprave z dopisom IV. št. 24992/1 z dne 28. novembra 1940. Ta Frankičev oris je ravnatelj Dolenec poslal Slovenskemu šolskemu muzeju v Ljubljano z dopisom št. 327 z dne 4. julija 1941, tedaj že pod okupacijo.

Vse druge načrte je prekrizala in povsem onemogočila vojna, ki je že vlamljala duri in okna v našo državo.

Če preskočim komemorativno slovesnost za umrlim takratnim prosvetnim ministrom dr. A. Korošcem 17. decembra 1940, bi omenil še zadnjo šolsko proslavo sv. Save 27. januarja 1941, ki je bila zadnja leta vse bolj skromna. Tudi Strossmajerjeva proslava 4. februarja 1941 je izzvenela tiho, le akademija v korist dijaške kuhinje, ki so jo priredili 8. marca 1941 za materinski dan je bila obsežnejša, saj je imela 10 pevskih točk, eno klavirsko ter enodejanko Fr. Milčinskega Kjer ljubezen, tam Bog. Ta akademija je imela tudi materialen uspeh, saj je bilo čistega dobička 2660 din, ki jih je dobila dijaška kuhinja. Zadnja dijaška akademija, ki jo je naša gimnazija priredila še v stari Jugoslaviji kot svobodni državi, je bila akademija v korist Podmladka Jadranske straže 24. marca 1941 v dvorani Sokolskega doma. Na nji je sodeloval tudi profesor kočevske gimnazije Viko Rus, ki je zapel štiri pesmi.

Čeprav je še dober teden dni pred to akademijo izdalo ministrstvo za notranje zadeve okrožnico Pov. III. št. 284 z dne 15. III. 1941 sklicujoč se pri tem na predsednika ministrskega sveta in njegov odlok Str. pov. št. 13 z dne 11. marca 1941, v katerem naroča vsemu uslužbenstvu, naj se ne opredeljuje na nobeno stran, niti ne naseda tuji propagandi, marveč naj ostane strogo nevtrarno, le ni moglo preprečiti, da se ljudje ne bi ob že razbesneli vojni opredelili

na to ali ono stran, za ta ali drugi svetovnonazorski svet. Klic k nevtralnosti je bil že prekasen, saj ga je celo vlada sama vrgla s potapljajoče se barke, ko je 25. marca 1941 na Dunaju podpisala listino, s katero je pristopila k trojnemu paktu.

Posledice podpisa pogodbe o pristopu stare Jugoslavije k trojnemu paktu so se naglo pokazale. Brž ko se je to zvedelo, so v Beogradu izbruhnile demonstracije proti vladi, paktu in fašizmu ter nacizmu. V noči od 26. na 27. marec 1941 so vrgli Cvetkovičevo vlado, proglasili mladega kraljeviča Petra II. za kralja, nagnali regenta kneza Pavla, oblast pa je v imenu kralja prevzel letalski general Dušan Simović, ki je sestavil novo vlado. Dogodki so si bliskovito sledili. Že 30. marca 1941 je bila proglašena mobilizacija, ki naj bi se pričela izvajati 3. aprila 1941. Na vse to je urno reagirala Nemčija, ki je na Hitlerjev ukaz zjutraj 6. aprila 1941 bombardirala Beograd. Tako se je s tem dnem tudi za vse Jugoslovane pričela dolgotrajna vojna.

Toda še preden je nemško vojaško letalstvo zbombardiralo Beograd, je 29. marca 1941 jugoslovanska vojska zasedla gimnazijsko telovadnico, oblačilnico in eno učilnico. Zvečer 31. marca 1941 pa je ravnatelj dobil telefonsko obvestilo, da je ministrstvo prosvete odredilo, naj se prekine pouk na vseh šolah v državi. Zato 1. aprila 1941 že ni bilo več pouka. Dijaki so vrnili izposojene knjige in prejeli dokumente. Vso gimnazijsko stavbo je zasedla jugoslovanska vojska z izjemo ravnateljewe pisarne, njegovega in hišnikovega stanovanja. Medtem je ravnateljstvo dobilo od banske uprave odlok Str. pov. I. št. 32 z dne 31. marca 1941, s katerim je le-ta ustavila šolski pouk s 1. aprilom 1941. Tega dne je bil ob 8. uri kratek posvet o ukrepih, ki so bili potrebni zaradi ustavitve pouka. Popoldne pa je bila od 16.—17. ure konferenca, na kateri je ravnatelj prebral 56 dopisov, odlokov, odločb, ukrepov, navodil in podobnih papirjev, ki so globoko zarezali v življenje ljudi, marsikomu pa ga celo prerezali.

Vsa dotedanja društva in organizacije, ki so bila na našem zavodu, so 1. aprila 1941 prenehala in vse svoje knjige in premoženje izročila ravnateljstvu. Dijaki so se pričeli razhajati na svoje domove. Končalo se je za vse urejeno življenje in čez noč je zazijala negotovost, ki sta se ji pridružila strah in trpljenje. S pričetkom druge svetovne vojne je bilo konec starega življenja.

Ko je okupator obnovil šolski pouk, ni bil več to, kar je še bil včeraj. Kakšno je bilo življenje v času od 6. aprila 1941 pa tja do osvoboditve 9. maja 1945 na našem zavodu, kako je potekalo delo, kakšni so bili uspehi, o vsem tem pa več v posebnem poglavju.

NAŠA GIMNAZIJA MED OKUPACIJO IN V NARODNOOSVOBODILNEM BOJU

Z bombardiranjem Beograda in vdorom nemške, bolgarske, madžarske in italijanske vojske v našo državo se je pričel razpad stare Jugoslavije in nje okupacija. V nekaj dneh je bil odpor stare jugoslovanske armade strt, kajti ta je že 17. aprila 1941 kapitulirala, kralj in vlada so zbežali v tujino, ljudje so bili prepuščeni zli usodi in okupatorjevi samovolji in njegovim pomočnikom, ki so se kaj urno pojavili.

Tudi v Novem mestu so se z bliskovito naglico vrstili dogodki, ki so za sabo pustili razdejanje. Ker je gimnazijsko poslopje zasedla vojska in v njem ostala dejansko od 31. marca do 11. aprila 1941 in so za to vedeli Nemci, je bilo pričakovati, da bodo gimnazijo bombardirala nemška letala. Le-ta pa so 11. aprila 1941 bombardirala sosednjo ljudsko šolo, ker se je v nji nahajal štab divizije. Zaradi zračnega pritiska in protiletalskega topništva in šrapnelov so tedaj na gimnazijskem poslopju popokale 304 šipe, poškodovana je bila tudi gimnazijska streha, saj je dobila 30 večjih in manjših lukenj. Za popravilo strehe je bilo treba odšteti 1401 din, za nakup popokanih okenskih šip pa kar 10.098,53 din. Le dober dan je bila gimnazija brez vojaščine. Zato pa je že od 13. do 16. aprila 1941 vso stavbo zasedla nemška vojska, ki je v nji prenočevala na slami, ki so jo natrosili po vseh učilnicah. Ko je nemška vojska zapustila gimnazijsko stavbo, je bilo treba vse učilnice počistiti in namestiti klopi. Čiščenje je trajalo 18., 19. in 21. aprila 1941. Čistiti so pomagali dijaki in služkinje premožnejših družin. To delo je opravilo 17 dijakov in 23 učenk našega zavoda povsem zastoj, kajti naša gimnazija je 1. aprila 1941 stopila v novo proračunsko leto in gimnazijska blagajna je bila popolnoma prazna.

V dneh 21., 22. in 23. aprila 1941 je na naši gimnaziji vihrala nemška zastava, kajti novomeško županstvo je na pritisk nekaj novomeških Nemcev in nemčurjev v nedeljo 20. aprila 1941 razglasilo, da morajo naslednji dan vsa poslopja razobesiti nemško zastavo.

Dne 23. aprila 1941 bi se moral pričeti spet redni pouk, ker so se iztekle velikonočne počitnice. Dijaki so res prišli v šolo, toda večer poprej 22. aprila 1941 je zastopnik nemške okupacijske oblasti iz Brežic sklical v mestno hišo (na rotovž) mestni svet in vse šefe novomeških uradov. Predstavil jim je novega novomeškega župana inž. Miklauca. Ko ga je ravnatelj gimnazije Dolenc vprašal, kaj bo s šolo, mu je inž. Miklauc odgovoril, da *se šole ne bodo odprle*. Zato ta dan ni bilo pouka. Dijake, ki so se zbrali v telovadnici, je ravnatelj pozval, naj se razidejo domov. Opozoril pa jih je, naj se strogo izogibljejo vsega, kar bi motilo razmerje do okupacijske oblasti in spravilo v nevarnost življenje in imetje prebivalstva.

Še v teku dopoldneva 23. aprila 1941 je odšla iz Novega mesta nemška vojska in nemška okupacijska oblast in prišla je italijanska vojska. Le-ta je upostavila dotedanjega novomeškega župana dr. Marijana Polenška. Tedaj so določili 28. aprila 1941 kot dan ponovnega pričetka pouka.

Ko se je 28. aprila 1941 spet pričel pouk, nekaj dijakov ni več moglo priti v šolo, ker so bili iz krajev, ki so jih zasedli Nemci, nekaj pa je prišlo povsem novih iz različnih krajev, kot iz Celja, Maribora, Beograda, Skopja in Prizrena.

Ker je bilo poslopje ljudske šole bombardirano in je nato še zgorelo, se je meščanska šola, ki je dotlej gostovala v ljudski šoli, preselila v gimnazijo, kjer je ostala do 30. maja 1941. V gimnazijskem poslopju je dobila streho tudi obrtno-nadaljevalna šola. Le-ta je zaključila svoj pouk že sredi maja 1941. Nekaj dni sta bila v gimnazijski stavbi tudi dva razreda ljudske šole. Morala pa sta se kmalu izseliti, ker se je število učilnic za gimnazijo neprestano krčilo.

Nekaj dni po prihodu italijanske vojske v Novo mesto je le-ta 4. maja 1941 zasedla gimnazijsko telovadnico in tri učilnice, naslednji dan 5. maja pa še vse pritličje in prvo nadstropje. Našemu zavodu je ostalo na voljo samo 7 učilnic in hodnik pred fizikalnim kabinetom. Tega so zato spremenili v učilnico, zato je tedaj gimnazija imela 8 učilnic in pouk je zato moral biti dopoldne in po-

poldne. Toda že 7. maja 1941 je gimnazija morala odstopiti italijanski vojski še dve učilnici v II. nadstropju; ostalo jih je tako samo pet in hodnik pred fizikalnim kabinetom. Že 30. maja 1941 se je moral ves pouk našega zavoda zaključiti, ker je italijanska vojska zahtevala še nadaljnje tri učilnice v II. nadstropju. Meščanska šola se je zato preselila s tem dnem v zavod šolskih sester v Šmihelu. Tako sta ostali naši gimnaziji samo še dve učilnici in hodnik pred fizikalno dvorano. V teh prostorih so bili vsi privatni, tečajni in sprejemni izpiti.

»Kljub težavnim razmeram se je torej rešilo od pouka, kar se je rešiti dalo. Zavod je izgubil 17 delovnih dni in sicer 8 pred veliko nočjo (od 1.—9. aprila 1941), štiri dni radi okupacije (od 23. aprila do 27. aprila.) in 5 dni zaradi predčasnega zaključka pouka (od 31. maja do 6. junija 1941). Število delovnih dni je znašalo v prvem polletju 100 (lani 98), v drugem polletju pa 72 (lani 94), skupaj 172 dni (lani 192).« Vse to je poročal ravnatelj Dolenec v Ljubljano v uradnem spisu št. 326 z dne 3. julija 1941.

V ta pregled najvažnejših dogodkov od 1. aprila do konca šolskega leta 1940/41 torej do 28. junija 1941 je treba uvrstiti važnejša dopolnila in pojasnila.

Ko je bilo že povsem očitno, da je vojna neizbežna, je banska uprava izdala odlok o predčasnih razdelitvi letnih spričeval, kar naj bi vsi zavodi storili v začetku aprila 1941. Novomeška gimnazija pa tega odloka ni dobila zaradi takratnih poštinih razmer. Iz nujnosti pa je takratni profesorski zbor naše gimnazije sklenil dne 31. marca 1941, da se vse ocene zaključijo in se vpišejo s svinčnikom v redovalnice. Ko se je 28. aprila 1941 obnovil pouk, so bili vsi učenci na novo izprašani in ocenjeni razen tistih, ki se sploh niso mogli več vrniti na naš zavod, kot je o tem poročal ravnatelj v dopisu št. 282/1 z dne 6. avgusta 1941.

Dan predno se je na naši gimnaziji obnovil pouk, je bila ustanovljena Osvobodilna fronta 27. aprila 1941. Naši ljudje že prej niso cenili Italijanov, odkar pa so jih spoznali od blizu in občutili na svoji koži, so to svojo nejevoljo očitno pokazali v demonstracijah proti njim in v trganju italijanskih zastav. Že 1. maja 1941 so se tudi v Novem mestu pokazala nasprotja do Italijanov.

Italijanska okupacijska oblast je izdala odlok, da morajo biti od 30. aprila 1941 dalje vsi napisi javnih in zasebnih uradov dvojezični na vsem ozemlju, ki ga je zasedla italijanska vojska. Ko so 3. maja 1941 Italijani ustanovili takomenovano avtonomno »Ljubljansko pokrajino«, je naša gimnazija morala naročiti obvezne dvojezične štamčiljke, ki jih je dobila v dokončni obliki šele po 15. maju 1941, kajti tega dne je visoki komisariat izdal dopis I. št. 186/3, ki je natančneje predpisoval obliko in besedilo štamčiljk.

Za življenje v samem gimnazijskem poslopiju in za odnose dijakov do šolske oblasti pa je bil pomemben odlok vis. komisariata IV. št. 1289/1 z dne 21. maja 1941, ki je predpisoval, da morajo vse učne osebe poslej naprej pozdravljati z rimskim pozdravom v šolski stavbi. Isto je veljalo tudi za dijake. Kasneje so italijanske okupacijske oblasti, vis. kom. Gab. št. 2679 z dne 14. aprila 1941, izdale dodaten predpis, da bo vsak profesor takoj odpuščen, kdor ne bo pozdravljal po rimsko (= fašistično).

Ker se je pouk v tem šolskem letu na naši gimnaziji končal že 30. maja 1941, je vis. kom. izdal odlok 25. maja 1941, ki je bil objavljen v Uradnem listu št. 41, da velja letno izpričevalo z zaključnimi ocenami v osmem razredu tudi za maturitetno spričevalo. Vendar pa so morala imeti ta spričevala predpisan kolek za maturo. Isto je veljalo tudi za malo maturo.

V šolskem letu 1940/1 je veljal na naši gimnaziji naslednji predmetnik.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupna
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Slovenski jezik	5	5	4	4	4	4	3	4	33
Srbohrvatski jezik	2	2	2	2	—	—	—	—	8
Francoski jezik	—	—	3	3	3	3	3	3	18
Nemški jezik	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Latinski jezik	—	—	—	—	4	4	3	3	14
Zgodovina	—	2	3	3	3	3	3	3	20
Zemljepis	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Prirodopis	3	3	—	—	2	3	2	—	13
Fizika	—	—	2	2	—	—	3	3	10
Kemija	—	—	—	3	—	—	—	—	5
Matematika	4	4	4	3	3	3	4	4	29
Filozofska propedeut.	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Higiena	—	—	1	1	—	1	1	—	4
Risanje	2	2	2	2	2	1	—	—	11
Petje	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Telovadba	2	2	2	2	2	1	1	—	12
Skupaj	27	29	30	32	30	30	30	31	239
Seminarske vaje	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Ročna dela	2	2	2	—	—	—	—	—	6

Po odločbi ministrstva prosvete IV. št. 8784 z dne 23. avgusta 1940 so uvedli v I. in II. razredu nemščino namesto francoščine; z odločbo IV. št. 10249 z dne 2. septembra 1941 so uvedli pouk neobvezne italijanščine namesto francoščine na tistih gimnazijah, kjer se ni poučevala italijanščina. V tem šolskem letu 1940/41 ni bilo ženskih ročnih del, ker ni bilo učiteljice. Po tem predmetniku so v tem šolskem letu poučevali naslednji profesorji:

Bajuk H., fran., ital., filoz., — Česnik Lj., fran., slov., — Frankič O., zem., zgod., — Gerbec A., mat., fiz., — dr. Gustinčič P., kem., fiz., mat., — Hafner S., franc., lat., ital., — Jurko S., telov., — Juvanec F., petje do 30. aprila 1941., — Kek F., ver., — Klemenc I., petje od 16. aprila 1941 dalje, — Krajec J., nem., lat., — Kraigher B., slov., sh., rus., — Leskovic V., bot., zool., sh., — Logar S., prir. fiz., — Maček J., zem., zgod., — Mastnak P., mat., fiz., — Merhar B., slov., sh., rus., — Oblak S., ver., — Prosen P., lat., gršč., slov., — Štancer F., mat., fiz., — Šubic R., ris., — dr. Turk A., slov., sh., nem., — Veselko F., zem., zgod.

Na zavodu pa je bila kot volonterka od 1. novembra 1940 dalje dipl. fil. Grgič Hermína, a ni poučevala, ker je bila zaposlena v administraciji. Že v prvem polletju tega šolskega leta je bil pouk nereden, še bolj nereden in skrčen pa je bil v drugem polletju, posebno pa od 1. aprila do 30. maja 1941. Več profesorjev je bilo v prvem polletju odsotnih, ker so bili mobilizirani (Jurko, Veselko, Gustinčič, Logar, Juvanec, Hafner; k tem še služitelja Gartner in Brudar).

V prvem polletju 1940/41 je bil ves pouk v dopoldanskem času, v drugem polletju pa je bil dopoldne in popoldne. Dopoldne so imeli pouk ti razredi:

II. b, III. a, III. b, V., VI., VII.; popoldanski pouk od 13 do 15,30 pa so imeli: I. a, I. b, I. c, II. a, IV. a, IV. b; od 15,30 do 18. ure pa je imel skrčen pouk VIII. razred.

Kar se tiče učnih knjig v tem šolskem letu je treba reči, da so veljale vse prejšnje. Več sprememb v samem učnem načrtu in predmetniku je bilo v šolskem letu 1941/42. Tedaj so se morale umakniti iz naših šol tudi nekatere knjige, druge pa so sicer ostale v veljavi, a so jih močno obstrigli, da niso bile podobne prejšnjim, npr. Slovenska čitanka.

Drugo šolsko lepo pod italijansko okupacijo je za naš zavod postalo izredno pomembno, ker so profesorji kot dijaki zavzeli svoje stališče do okupacijskih oblasti in do narodnoosvobodilnega gibanja.

Pred pričetkom pouka v šolskem letu 1941/42 pa je bilo treba priboriti si odvezete šolske prostore, ki jih je zasedlo vojaštvo. Ko je vis. kom. zahteval z dopisom IV. št. 3413/1 z dne 21. VII. 1941 od ravnatelja Dolenca, da mu sporoči, koliko ima vojaščina zasedeno gimnazijo, mu je le-ta odgovoril z dopisom št. 343 z dne 23. VII. 1941, da je gimnazijsko poslopje popolnoma zasedla vojska, da ima zavod na voljo samo dve učilnici, a še te uporablja italijanska vojska za neke tečaje. Vse druge prostore pa vojska uporablja za vojaško bolnišnico. Na dan 23. junija 1941 je bilo v tej bolnišnici samo 22 bolnikov, pa tudi druge dni ni bilo število dosti višje. Spričo tega bi bilo želeti, da bi se stavba toliko izpraznila, da bi se v nji lahko vršil pouk gimnazije, meščanske šole in obrtno-nadaljevalne šole. Gimnazijsko poslopje bi vojska lahko izpraznila, ker ima vojaštvo bolnišnico tudi v Šmihelu. Zato ravnateljstvo sodi, da bi se gimnazijske prostore lahko izpraznilo, ker ni veliko bolnikov, ki se zdravijo v njih.

Kakšen je bil odgovor na ta dopis, ni znano, ker se v arhivu ni ohranil. Najbrže pa ni bil kaj ugoden, kajti ravnateljstvo je z dopisom št. 352/1 z dne 13. IX. 1941 ponovno prosilo poveljstvo 115 sanitarne sekcije v Novem mestu, da izprazni še dve učilnici v I. nadstropju, da jih še pravočasno usposobi za pouk, ki naj bi se pričel 22. septembra 1941. Ker se je na našo gimnazijo vpisalo do 5. septembra 1941 že 564 učencev, je ravnatelj Dolenec predvideval kar 17 oddelkov, medtem ko jih je bilo lani le 13. Povečanje števila učencev je šlo na rovaš dotoka dijakov iz tistih delov Slovenije, ki so jih okupirali Nemci in Mađžari. Zaradi teh dijakov je bila 3. septembra 1941 posebna konferenca, na kateri so sklenili, da se jih sprejme in se jim tako omogoči študij.

Pouk se je pričel v šolskem letu 1941/42 po odloku vis. kom. IV. št. 4061/1 z dne 14. VII. 1941 šele 4. oktobra 1941 z mašo, dejansko pa se je pričel 6. oktobra 1941. Ker pa ni bilo dovolj prostorov ne učiteljev, se je od 7. oktobra do 21. oktobra 1941 vršil samo v 16 oddelkih po 3 ure na dan, tako da je osem oddelkov imelo pouk od 8. do 10,30, drugih osem oddelkov pa od 10,45 do 13,10, zato je bil ves pouk dopoldne.

Ko se je pouk že pričel je okupacijska oblast sklicala na posvet vse ravnatelje srednjih šol. Ta sestanek je bil 9. oktobra 1941 v Ljubljani. Govoril je tudi visoki komisar Emilio Graziolli. Po zapiskih ravnatelja Dolenca — ta pa je bil odličen stenograf — je dejal, da ima učiteljski poklic posebno poslanstvo, zato jim bo Graziolli pomagal na poseben način, dokler ne bodo vsi učitelji Ljubljanske pokrajine prevedeni na italijanski uradniški zakon... Sprva je bil odnos ljudi v tej pokrajini do nove oblasti korekten, odkar pa se je začela vojna s Sovjeti, se opažajo manjši neredi in ubitih je bilo nekaj italijanskih vojakov. Ti izpadi ne povzročajo velikih skrbi Italiji, pač pa povzročajo težave prebi-

valstvu. Posledica so številne aretacije. Ne borimo se proti Rusom, ampak proti boljševizmu. Tega pa je v Ljubljanski pokrajini tu in tam precej med narodom in med inteligenco. Po deželi se je pojavilo 4.000 otrok za učenje italijanskega jezika, v Ljubljani pa samo 33 otrok. Jaz to stvar pravilno razumem, razumite jo tudi vi, zato ne bom izgubljal besed in se vzdržujem vsakega komentarja... Uradništvo bomo dali v dve skupini: v prvo bomo dali tiste, ki imajo pravilen odnos do novih razmer že zdaj, v drugo pa tiste, ki se bodo orientirali pravilno kasneje.«

Nato je E. Graziolli napovedal ustanovitev stanovske organizacije za učitelje, ki se bo brigala za gmotno korist stanu. Pristop bo prostovoljen. Tudi za mladino se bo ustanovila mladinska organizacija in k tej bo pristop prostovoljen. »Prišel bo čas, ko bo tudi v Ljubljanski pokrajini ustanovljena fašistična stranka... V šolah se bo odslej mladina več učila o zgodovini in zemljepisu Italije.«

Sejo ali posvet je dalje vodil inšpektor De Polli, ki je povedal, da bodo poslej zavode inšpicirali večkrat, pri maturi pa da bosta kar dva inšpektorja, da bodo italijanščino na naših šolah poučevali laški učitelji, da bo telovadba poslej silno važna, zato bodo njeni učitelji izenačeni z vsemi drugimi profesorji. Vse to je ravnatelj Dolenec povedal profesorjem naše gimnazije na konferenci 13. oktobra 1941, kakor se bere v njenem zapisniku.

Že takoj naslednji dan po tem posvetu 10. oktobra 1941 so uvedli pouk italijanščine od I.—VIII. razreda kot obvezen predmet in na ta način, da so jo od tega dne dalje poučevali tisti profesorji, ki so doslej poučevali nemščino v I. in II. razredu in francoščino od III. —VIII. razreda. Zdaj so namesto teh jezikov uvedli italijanščino.

Ker so pričakovali uvedbo italijanščine kot obveznega predmeta v vseh razredih, so urnik že na začetku šolskega leta 1941/42 tako sestavili, da so omejene jezike dobili tisti profesorji, ki so znali tudi italijanščino.

Na drugem sprejemu vseh ravnateljev srednjih šol, nadzornikov ljudskih šol in upraviteljev strokovnih šol v Ljubljanski pokrajini, ki je bil pri vis. kom. E. Graziolliju 13. novembra 1941, so največ govorili o Gillu. Tedaj je Graziolli dejal, da je v Ljubljanski pokrajini ostalo vse uradništvo na svojih mestih, da je okupacijska oblast sprejela na novo 190 učiteljev in blizu 50 meščanskošolskih učiteljev in profesorjev... »Ni v redu, da se na šolah širijo komunistični letaki in razvija protiitalijanska propaganda.« Dalje je zahteval, da mora šola ostati disciplinirana, zavrnil je govorice o preselitvi Slovencev in nadaljeval: »Če pa bodo šole postale žarišča protiitalijanske propagande, bodo zaprte celo za več let. Prebivalstvo mora sodelovati z italijansko oblastjo, če ne, se bo ukinila civilna uprava in nadomestila z vojaško. Če se bodo pobijali italijanski vojaki, bodo ukrepi drakonski. Če bo potreba, bo v Ljubljansko pokrajino prišlo pol milijona italijanskih vojakov.« Zatem je napovedal, da bo v Ljubljanski pokrajini ustanovljen Gill, ki ne bo političen in ne fašističen (!). Njegovi člani ne bodo nosili črnih srajc, ne bodo zapriseženi, ne bodo imeli vojaških vaj. Vse vodstvo Gill-a bo slovensko in vsi dopisi bodo dvojezični. Gill v Ljubljanski pokrajini bo obsegal članstvo od 6.—18. leta. Gill bo ustanovil tudi dijaške kuhinje, za katere je namenjenih 1.500.000 lir. Te kuhinje bodo pričele z delom že 5. decembra 1941. Dne 6. januarja 1942 bo »Befana di Duce« in zanjo je namenjeno 500.000 lir. V glavnih počitnicah bodo Gillovci šli lahko v kolonije na morje ali v planine. Sprejetih bo 5—6000 učencev. E. Graziolli je ponovno naglasil, da

je članstvo v Gill-u za profesorje kot dijake prostovoljno, pač pa se bo učiteljem (profesorjem) upoštevalo sodelovanje pri Gill-u pri njihovi kvalifikaciji. Vse te besede vis. komisarja je povedal ravnatelj Dolenec profesorjem na konferenci 21. novembra 1941, o čemer govori njen zapisnik.

Toda še pred tem drugim sprejemom pri vis. kom. v Ljubljani je naš zavod 22. oktobra 1941 odprl še tretji oddelek I. razreda, tako je bilo skupno število oddelkov 17 in na zavod je bilo vpisanih nad 600 učencev, največ kar se jih je dosedaj vpisalo. S tem dnem je bil pouk dopoldne in popoldne. Dopoldanski pouk so imeli: I. b, I. c; II. b, II. c; III. b, IV. b, V. b, VI. b, VII. b in VIII.; popoldanskega pa so imeli: I. a, II. a, III. a, IV. a, V. a, VII. a. Dne 29. novembra 1941 pa so odprli še tretji oddelek III. razreda, ki je imel pouk dopoldne. Ker je bilo poslej 18 oddelkov, jih je 10 imelo dopoldanski, 8 popoldanski pouk.

Medtem je naša gimnazija prejela nov učni načrt za pouk zemljepisa in zgodovine Italije, ki ga je izdal vis. kom. IV. št. 7084/1 z dne 1. XI. 1941. Komaj so uredili pouk teh dveh predmetov, je že vis. kom. izdal nov odlok IV. št. 7447/1 z dne 27. XI. 1941, v katerem je bilo govora o spremenjenem učnem načrtu.

Že na drugem sprejemu pri vis. kom. je le-ta negodoval zaradi tega, ker so učenke II. drž. gimn. in učenke mestne žen. real. gimn. v Ljubljani izvedle na dan 29. oktobra 1941 komemoracijo z dveminutnim molkom v spomin razpada stare Avstrije in osvoboditve izpod njenega jarma leta 1918. Tedaj je visoki komisar E. Grazioli zagrozil, da bo zaprl šole za tri leta, če so bo na njih pojavila protiitalijanska propaganda.

Ker se je približeval 1. december, je ravnatelj Dolenec sklical za 28. november 1941 redno konferenco vsega profsorskega zbora, na kateri je med slučajnostmi opozoril vse profesorje, »da se po mestu govori, da pripravlja dijaštvo razne manifestacije kot komemoracijo 1. decembra«. Ravnatelj je nato poudaril, da moramo Slovenci gledati na to, da z ničimer ne škodimo slovenski narodni stvari. Opozoril je vse profesorje, naj 29. oktobra 1941 posvare učence vseh razredov, da naj se na dan 1. decembra 1941 zadrže korektno. Pozval je profesorje, naj v dnevnik zapišejo, da so izvršili to naročilo.

Za 1. december 1941 je ravnatelj Dolenec ukazal vsem profesorjem, ki so bili določeni za inšpekcijo pred začetkom pouka in med odmori, tole: pred poukom morajo biti že pol ure prej na hodniku. V drugem nadstropju dva profesorja, v prvem eden do dva, v pritličju pa en profesor. Pregledajo naj razrede, hodijo po hodniku, tudi med odmori morajo pogledati v razrede. (Vse to iz zapisnika konference 28. novembra 1941)

Ko se je 1. decembra pričel pouk, so dijaki po dogovoru vstali za eno minuto in molčali, da bi tako počastili spomin na združitev naših narodov v eno državo in na državni praznik. Ko je po končanem pouku ravnatelj povprašal profesorje, ali so učenci vstali, je zvedel, da v 10 oddelkih ni nihče vstal, v 8 oddelkih pa ponekod vsi, ponekod pa so se učenci razdelili in je vstal samo en del. Pri preiskavi so ugotovili, da je pri tej manifestaciji, ki jo je organizirala OF, sodelovalo več dijakinj kot dijakov. V I. a, b in c; v II. a, b, c; III. a, b ni nihče vstal; v II. c je vstalo vseh 19 učenk. V IV. a je od 45 dijakov vstalo $17 m + 8 ž = 15$; v IV. b je od 42 dijakov vstalo $11 m + 30 ž = 41$; v V. a ni nihče vstal; v V. b je od 38 učencev vstalo $19 m + 15 ž = 43$; v VI. a razredu ni nihče vstal; v VI. b je od 23 učencev vstalo $13 m + 0 ž = 13$; v VII. b je od 28

dijakov vstalo $10\text{ m} + 18\text{ ž} = 28$; v VIII. razredu je od 33 učencev vstalo $14\text{ m} + 7\text{ ž} = 21$.

Tako je od skupnega števila dijakov na zavodu 616 vstalo 95 dijakov in 106 dijakinj, skupaj tedaj 201 učenec. Od vseh učencev na novomeški gimnaziji je vstalo 32,63 %, ni jih vstalo 62,99 %. Tisti dan jih je manjkalo 4,38 %. Od vseh učencev na zavodu jih je vstalo 24,61 %, od vseh učenk pa 46,09 %.

Ko je vis. kom. zvedel za to demonstracijo, je izdal odlok IV. št. 7941 z dne 2. XII. 1941, s katerim so bili izključeni za tekoče šolsko leto brez pravice do prestopa na kak drug zavod vsi učenci, »ki so se udeležili demonstracij celotnega razreda s tem, da so skupno vstali 1. decembra.«

Preiskava je pokazala, kako močan vpliv je imela takrat OF na dijake našega zavoda, saj so nekateri med njimi, ki niso vstali, pri zasliševanju rekli, da so vstali. Tisti dijaki pa, ki jih tisti dan ni bilo v razredu, so kasneje na zasliševanju izjavili, da so solidarni s tistimi, ki so vstali. Tudi nekaj osmošolcev, ki so sedeli, si tega pri preiskavi niso upali trditi.

Čeprav si je ravnatelj močno prizadeval, da bi omilil kazen vsem dijakom, ki so 1. decembra 1941 vstali in s tem izrazili svojo pripadnost narodnoosvobodilnemu boju, se mu ni posrečilo omehčati ne političnega komisarja v Novem mestu dr. Ottona Grisellija, ne policijskega komisarja Chiuzzelina, ne poveljnika karabinerjev Fera Cav. Carmina. Vsi ti trije novomeški potentati so se morali podrediti vis. kom. dr. E. Grazioliju, kajti ta je izrecno zahteval izključitev. O tej pa je razpravljala ves proforski zbor na izredni konferenci 12. decembra 1941 od 9,45 do 10,05. Takoj po konferenci so morali razredniki obvestiti dijake, da so izključeni vsi tisti, ki so 1. decembra 1941 vstali. Dijake so razredniki morali opozoriti, da morajo takoj zapustiti šolo in da ne smejo delati nereda, ker je vsa stavba zastražena od karabinerjev. Razrednik je moral spremljati izključene učence do vežnih vrat. Če bi kateri učenec delal nered, bi ga karabinerji aretirali. Izključeni učenci so morali oddati dijaške knjižice, v katere so razredniki zapisali, da je bil učenec izključen po členu 43 točka 2 Zakona o srednjih šolah za tekoče leto na osnovi odloka vis. kom. IV. št. 7941/1 z dne 2. XII. 1941 brez pravice do prestopa na drug zavod v Ljubljanski pokrajini. Vse izključene učence so morali oceniti iz vseh predmetov. (Vzeto iz zapisnika konference 12. decembra 1941)

ILEGALNA GIMNAZIJA V NOvem MESTU

Kakor hitro so okupacijske šolske oblasti izključile 201 učenca iz naše gimnazije, so morali razredniki izključenih učencev nasvetovati njihovim staršem oziroma skrbnikom in dijakom samim, naj naredijo prošnjo za omilitev kazni na visoki komisariat. Tako prošnjo so vložili vsi izključeni učenci in učenke razen enega samega. To pa je bil Jurančič Vladimir, učenec IV. a razreda. Ker pa dijaki v svojih prošnjah niso poudarili, da obžalujejo svoje dejanje, so bile za okupacijsko oblast te prošnje nesprejemljive. Med izključenimi dijaki je zmagala struja, ki je ugovarjala obžalovanju.

Ko so nato v ponovni prošnji, katero je sestavil ravnatelj Ivan Dolenec, dijaki le navedli, da obžalujejo svoje dejanje, z njo ni bil zadovoljen dr. O. Griselli. Zato je zahteval, da morajo v prošnji učenci dodati še stavek: »V dokaz iskrenosti našega obžalovanja prosimo za sprejem v Gill.«

Ko so za to zvedeli dijaki, je med njimi nastalo razburjenje. Velik del izključenih dijakov prošnje z dodatnim stavkom ni hotel podpisati. Zadevo so rešili po Dolenčevem nasvetu tako, da učenci prošnjo lahko podpišejo s pripombo, da ne prosijo za sprejem v Gill. Prošnjo je v celoti podpisalo brez pridržka 27 učencev in 24 učenk, to je 51 izključenih dijakov. S pridržkom, da ne prosijo za sprejem v Gill, pa je podpisalo 33 učencev in 63 učenk, to je 96 dijakov. Ne take ne drugačne prošnje ni podpisalo 31 učencev in 18 učenk, to je 49 dijakov. Zaradi odsotnosti niso mogli podpisati 3 učenci in 1 učenka.

Vse te prošnje je 23. decembra 1941 odnesla v Ljubljano posebna deputacija, v kateri so bili: Ivan Marinček, trgovec Prijatelj in žena železničarskega uradnika Avsca. To deputacijo je sprejel vis. kom. dr. E. Graziolli. Tistim učencem, ki so prosili za sprejem v Gill, je bila kazen izključitve izpregledana. Takih dijakov je bilo: 28 učencev in 25 učenk, skupaj 53. Naknadno jih je prosilo za sprejem v Gill 5 učencev in 11 deklet, skupaj 16. Tako je bila kazen izključitve spregledana v celoti 33 učencev in 36 učenkam, skupaj 69 ali 34,33 % vseh izključenih učencev. Izven šole je tedaj ostalo 62 učencev in 70 učenk, skupaj 132 dijakov ali 65,67 % vseh izključenih dijakov. Od vseh tisto leto vpisanih dijakov, teh pa je bilo 628, je to 21,02 %.

Ker je bilo to število izključenih učencev, ki niso postali člani Gill-a, le precejšnje, zaključek polletja in leta pa še daleč, je OF naglo sklenila, da je treba tem dijakom nuditi pomoč v študiju. Tedaj se je rodila misel, da se za te izključene dijake ustanovi posebna *ilegalna* gimnazija. Ker je bilo tedaj v Novem mestu več brezposelnih profesorjev, ki so pribežali iz Štajerske in Prekmurja in od drugod, in prav tako tudi nekaj diplomiranih filozofov, ki tudi niso bili pri kruhu, vsi pa so bili levičarsko usmerjeni in pripadniki OF, se je zamisel dala v kratkem uresničiti. V strogi konspiraciji se je ustanovil krožek treh brezposelnih profesorjev, ki je že v štirih dneh organiziral čisto normalno gimnazijo z rednim poukom. To je bila pretehtana zamisel in še bolj premišljena izvedba, najbrž edini in osamljeni primer na vsem ozemlju stare Jugoslavije. Ta rešitev je ustrezala ne samo izključenim dijakom, marveč tudi njihovim staršem, saj bi se brez njihove pomoči in razumevanja zamisel niti ne mogla izvesti. Starši so videli, da je za njihove izključene otroke preskrbljeno, da ne bodo prepuščeni cesti, pa so zato radi dali prostor in vse potrebno. Tako se je v Novem mestu tedaj rodila ilegalna gimnazija, ki je delovala od 18. decembra 1941 pa do številnih aretacij konec marca 1942, ko je okupatorjeva policija zaprla glavnega organizatorja pouka in še nekaj drugih profesorjev.

Ta ilegalna gimnazija v Novem mestu je imela svoje prostore po raznih stanovanjih. Na voljo so jih dali: dr. Božidar Küssel, dr. Ivan Gostiša, dr. Ivo Trošt, bančni uradnik Jože Lavrič, geometer Ivan Marinček, sodnik Anton Šavelj, učitelj Lojze Ivanetič, krojač Midofer, in še družina, ki je stanovala nad staro pošto; ime se ni ohranilo.

Profesorji, ki so na tej ilegalni gimnazij poučevali, so bili: Bunc Stanko, lat., ital., slov.; Krall Jože, nem.; Padersišč Vinko, slov.; Torkar Rado, mat., fiz.; Fabian Viktor, prirod., kem., hig.; Mastnak Pavla, mat., fiz.; Maček Jože, zgod., zemlj.; inž. Košir Božo, ma.; Dodič Milan, slov.; Veselko Franček, zgod., zemlj.; Vasič Jovo, zgod.; telovadbe in temeljev filozofije ni bilo. Prve tudi na redni gimnaziji ni bilo.

Sprva je bil ves pouk zamišljen le kot pomoč pri učenju za pripravo na zrelostni izpit ob koncu šolskega leta. Pozneje pa so to misel zavrgli, češ saj bo

kmalu konec vojne in učencem ne bo treba nobenih razrednih izpitov, ker bo ta gimnazija tako sama po sebi postala legalna. Dijaki te ilegalne gimnazije so prav tako pisali šolske naloge kakor pred izključitvijo. Ker v posameznih razredih ni bilo veliko učencev, je bil pouk intenziven in dijaki so se z veliko vnemo lotili dela. Disciplina in medsebojni odnosi med dijaki in profesorji so temeljili na vzajemnem spoštovanju in popolnem zaupanju in zavesti, da je treba v izrednih pogojih tudi izrednih prijemov in delavnosti in požrtvovalnosti.

Kredo so dijaki kupovali ali pa jo po ilegalni poti dobivali iz šol. Šolske table so dijaki sami dobili. Eno na kmetijski šoli na Grmu, druge pa so privlekli od bogve kod. Kljub vsej previdnosti in konspiraciji pa delo te ilegalne gimnazije le ni moglo ostati popolnoma neopaženo. Čeprav so bile učilnice namerno razmeščene v takih hišah, kamor je že preje zahajalo več ljudi (k zdravnikom, advokatom, v banko, hranilnico, h krojaču), je prihajanje istih obrazov ob določenem času polagoma le pritegnilo pozornost nekaterih ljudi, da so pričeli pozvedovati oziroma zasledovati tako dijake kot profesorje. Ko je ob koncu marca (26.) okupacijska policijska oblast zaprla nekaj brezposelnih profesorjev pa tudi takih, ki so bili zaposleni na redni gimnaziji in bili označeni kot levičarji in člani OF, za njimi pa še nekaj starejših dijakov, je bilo konec tudi te ilegalne gimnazije.

To je bil pogumen poskus, ki se je v organizacijskem in pedagoškem pogledu povsem obnesel in uveljavil, in če bi bila previdnost večja, bi pouk trajal lahko še dalje, vsaj do konca tekočega šolskega leta. (Vse to po pripovedovanju bivših dijakov te ilegalne gimnazije, ker pisanih virov ni.)

* * *

V prvem polletju so bile motnje tudi pri pouku v redni gimnaziji. V nekaterih razredih se pouk italijanščine ni vršil od 22. decembra pa do konca prvega semestra, ker je bil učitelj A. Ricci vpoklican k vojakom. V dneh 25. in 26. marca 1942 ni bilo pouka, ker so bile množične preiskave po hišah. Izvajalo jih je orožništvo, vojaščina in policija. Zato niso mogli v šolo ne dijaki ne profesorji. Dne 26. marca 1942 so aretirali profesorje Merharja Borisa, Štancerja Franca, Gerbeca Alojza, Mačka Jožeta, 3. aprila 1942 pa so aretirali še profesorja Fabiana Viktorja. Le-ta, Gerbec in Maček so ostali v zaporu do konca šolskega leta 1941/42, vse druge so izpustili.

Od 20. maja 1942 dalje je pouk trajal od 8,45 do 13, popoldanski pa od 14 do 18,15. Vzrok temu je bila ukinitve vlaka, ki je iz Ljubljane prihajal v Novo mesto ob 7,46. Poslej so dijaki, ki so se vozili s tem vlakom, prihajali v šolo šele ob 9,59, zato so vsak dan zamujali po dve uri pouka. Takih dijakov je bilo 32 dečkov in 21 deklet, skupaj 53.

V prvem polletju je bilo vsega 99 delovnih dni, v drugem pa samo 74, vseh skupaj torej 173 dni. Vojaška oblast je dala zavodu na večkratne prošnje na voljo vse učilnice v II. nadstropju in nekaj razredov v I. nadstropju. Vse pritličje in dobra polovica I. nadstropja pa je imela zasedeno vojska. Bilo je napeto ozračje med njo in gimnazijo, ki so ga povzročali dijaki s tem, da so skozi okna pljuvali na italijanske stražarje, ki so stali pred vhodnimi vrati. Zato je večkrat grozila resna nevarnost, da bo gimnazija zaprta. Ob koncu šolskega pouka je na zaključni konferenci 26. junija 1942 ravnatelj rekel: »Če se ozremo

na vse težavnosti in nevarnosti, skozi katere je plaval čolnič naše gimnazije to šolsko leto, moramo biti Bogu iz srca hvaležni, da se je rešilo toliko, kolikor se je rešilo. Saj smo bili ne enkrat v skrbeh deloma za usodo vsega zavoda, deloma za usodo posameznih učencev.« (Iz zapisnika konference z dne 26. VI. 1942)

Preostane nam še beseda o učnem načrtu v tem šolskem letu in o profesorjih, ki so poučevali na zavodu. Ker se v gimnazijskem arhivu ni ohranil tipokopis šolskega izveštja za šolsko leto 1941/42, ki ga je ravnatelj Dolenec sestavil, kar je razvidno iz neke z njegovo roko zapisane beležke, in en izvod poslal v Ljubljano višji politični oblasti, je težko podati točen učni načrt in predmetnik v tem šolskem letu. Vendar pa kaže, da je v glavnem veljal lanski načrt z naslednjimi spremembami: namesto francoščine od III. do VIII. razreda so uvedli italijanščino, namesto nemščine v I. in II. razredu so prav tako vpekljali italijanščino. Tako je francoščina povsem izginila kot obvezen predmet, nemščina pa je še ostala od III. do VIII. razred, a vse kaže, da v skrčenem obsegu. Pri pouku zgodovine in zemljepisa pa so se dijaki največ učili zgodovino Italije in njenega cesarstva, pri zemljepisu pa Apeninski polotok. Telovadbe ni bilo.

Profesorski zbor, ki je poučeval to šolsko leto 1941/42 je bil nekoliko spremenjen v primeri z lanskim. Novost je bila v tem, da je na zavod prišlo nekaj italijanskih profesorjev, ki so poučevali samo italijanski jezik. Sploh pa se je profesorski zbor precej izmenjal, dopolnil, posebno po aretacijah nekaterih učiteljev. V tistem šolskem letu so poučevali: Bajuk H. ital., fil., — Česnik L. fran., slo., — Fabian V. prir., kem., — Frankič O. zgod., zem., — Gerbec A. mat., fiz., — Gunde M. od 21. marca 1942 prir., — Gustinčič P. kem., fiz., mat., — Hafner S. fran., ital., lat., — Jarc J. (honorarno) zgod., — Jurko S. telov., — Kek F. ver., — Klemenc I. petje, — Krajec J. nem., lat., — Krajger B. slo., sh., rus., — Lamut V. ris., — Leskovic V. bot., zool., sh., it., — Lupi A. ital., — Maček J. zg., zem., — Mastnak P. mat., fiz., — Merhar B. slo., sh., rus., — Onorato L. ital., — Prosen P. lat., grš., slo., — Ricci A. ital., — Šijanec F. (honorarno) zgod., — Štancar F. mat., fiz., — Šubic R. ris., — dr. Turk A. slo., sh., nem., — Vernik F. nem., lat., slo., — Veselko F. zem., zgod., — Wolbang K. ver., — Zorec D. mat., fiz., — Zuppante C. ital.

Tudi učne knjige so bile v veljavi v glavnem iste kot lani. Ko se je šolsko leto 1941/42 končalo, je bilo že več profesorjev naše gimnazije v zaporu, nekaj pa že odpeljanih v internacijo. Zato je vse šolsko leto potekalo v vzdušju izrednih razmer. Tako je bilo na dan 1. junija 1942 priprtih kar 12 učnih moči. To so bili: Bajuk H., Leskovic V., Merhar B., Štancar F., dr. Turk A., Veselko F., Frankič O., Hafner S., Krajger B., Šubic R., Lamut V. Od teh je bil 2. junija 1942 izpuščen Leskovic V. kot poslovodja gimnazije in dr. Turk A., ker je bil že 50 let star, vendar so ga 14. junija 1942 ponovno zaprli. Tako so bili priptri vsi moški člani našega profesorskega zbora pod 50 letom starosti. Le izjemno naključje je rešilo tega ali onega (dr. Gustinčiča, dr. Šijanca in Vernika F.) Enako je bilo zelo veliko priprtih tudi dijakov in bivših dijakov naše gimnazije, posebno tistih, ki so bili 12. decembra 1941 izključeni in so bili stari nad 17 let. Večino priprtih učiteljev (osem) in učencev (vse razen 14) so 20. junija 1942 odpeljali v Italijo v koncentracijsko taborišče Monigo blizu Trevisa.

Dne 28. avgusta 1942 so odpeljali v Treviso še učitelja risanja Šubica Rajka in profesorja Jarca Janka, ki je bil medtem odpuščen iz službe, ter 14 dijakov. Točno število odpeljanih učencev in bivših učencev ni znano. Po podatkih, ki

jih je dobilo ravnateljstvo, je bilo takih učencev 49 in 10 bivših (izključenih), tedaj skupaj 59. (Tipkopis šol. poročila za 1942/43, str. 10 in Kronike str. 105).

Matura je v julijskem roku potekala v izjemnih okoliščinah, ker je bilo 10 kandidatov v zaporih. Teh 10 učencev je pisalo maturitetne naloge v jetnišnici, 4 kandidatke pa v gimnaziji. Za pismene izpite teh 10 dijakov sta zahajala vsako dopoldne v jetnišnico predsednik mature ravnatelj Dolenec in izpraševalec za ital. jezik dr. Arrigo Lupi; za pismene naloge 4 kandidatk pa so prihajali vsako popoldne trije člani izpitnega odbora (Merhar, Štancar, Veselko) iz jetnišnice v gimnazijo, vselej v spremstvu karabinerjev.

Šolsko leto 1942/43 se je pričevalo prav tako v izrednih razmerah in v ozračju čedalje bolj zagriženega narodnoosvobodilnega boja proti okupatorju in njegovim pomočnikom, ki so se pričeli pojavljati v vse večjem številu. Šolsko leto se je pričelo z mašo 4. novembra 1942. Do 10. decembra 1942 se je vpisalo 314 učencev in 205 učenk, skupaj 519. Lani jih je bilo: 396 fantov, 234 deklet, skupaj 630.

Vzroki, da je število padlo za več kot 100, so bili: ukinitvev prometa po železnici, zato so izostali vsi vlakarji; obubožanje staršev dijakov (požigi poslopij, internacije, boji med partizani in italijansko vojsko). Ko se je pričel pouk na zavodu, ni bilo profesorjev za matematiko, fiziko, zgodovino in zemljepis. Tudi s prostori je bilo tesno. Na voljo je bilo vse drugo nadstropje, 7 učilnic in prejšnja ravnateljstva pisarna, ki se je sedaj uporabljala kot dijaška knjižnica, kot tajniška soba in kot konferenčna soba. Ravnatelj se je moral s svojo pisarno preseliti v svoje privatno stanovanje, kakor je Dolenec poročal z dopisom št. 525 z dne 14. XI. 1942.

Pouk je bil spet dopoldne in popoldne. Dopoldanski pouk so imeli: I. b, II. b, III. b, V., VI., VII., VIII. Vsi ti razredi so imeli 30 ali več ur na teden. Popoldanski pouk so imeli: I. a, II. a, III. a, IV. a, IV. b; ti razredi so imeli po 30 ali pa še manj ur. V a razredih so bili samo dečki, v b razredih pa samo dekleta. Tako razvrstitev je predpisal še v stari Jugoslaviji prosvetni minister dr. Anton Korošec z odločbo IV. št. 10094 z dne 2. IX. 1940. Naša gimnazija jo je dobila v roke šele 27. septembra 1940. Ta odločba je veljala ves čas okupacije in če je bilo le količikaj možno, so jo ravnatelji morali upoštevati.

Ko je pouk že stekel, je vis. kom. dr. E. Graziolli spet »priredil« 27. novembra 1942 sprejem vseh ravnateljev srednjih in učiteljskih šol in nadzornikov. Kaj in kako je tedaj dr. Graziolli govoril, si je stenografiral Dolenec in o tem poročal profsorskemu zboru na konferenci 4. decembra 1942. Iz zapisnika te konference povzemam glavne misli Graziollija.

»V tem letu, kar se nismo videli, se je marsikaj spremenilo in zgodilo. Pred letom sem vas opozoril na težke posledice, ki jih bo imela za prebivalstvo OF, ki je raztegnila svojo agitacijo tudi na šole. Danes vidimo, da so te posledice res nastopile. Na stotine ljudi je mrtvih, na stotine domov požganih, na tisoče ljudi interniranih. Gospodarsko življenje je prizadeto... Upam, da se je prebivalstvo samo prepričalo, da je komunizem zanj največja nesreča. Res je, da je bil velik del prebivalstva že prej odločno proti komunizmu, res je pa tudi, da bi se komunizem ne bil nikdar tako silno razpasel, če bi ne bil svojih ciljev spretno skrival pod krinko osvobodilnega gibanja in če bi ne bil pridobival zaslombe med prebivalstvom in zlasti med inteligenco...«

Po končanem nagovoru je Graziolli pozval vse prisotne, naj se kdo oglasi k besedi. Ravnatelj Dolenec je zapisal, da se na to vabilo ni nihče odzval. De

Poli je nato povedal, da bo zlasti nadziral pouk zgodovine, zemljepisa in slovenščine.

Kakor med samimi sodelavci z okupatorjem ni bilo nobenega navdušenja, še manj ga je mogel pričakovati z nasprotne strani. Celo pri šolski molitvi so kazali učenci svoj protest proti okupatorju in njegovi raznarodovalni politiki. To dokazuje primer učenke III. c razreda Drage Colnar, ki 28. januarja 1943 ni hotela moliti italijanskega očenaša, kar je opazil profesor Mario de Guzzis in učenko ovadil. Pri preiskavi pa je ravnatelj Dolenec dejal, da doslej ni bilo nobenega konkretnega odloka, v katerem jeziku naj se moli očenaš in da se je učenka pregrešila samo v toliko, ker ni ubogala oziroma izvršila učiteljeve zahteve. Učenka Draga Colnar je bila izključena za eno šolsko leto (1942/43), ker je profesor verouka Franc Kek zahteval najstrožjo kazen, akoravno je profesor Feliks Vernik predlagal milejšo kazen in je zanjo bil celo De Guzzis sam, kakor je razvidno iz zapisnika s konference 3. februarja 1943.

Zaradi agitacije proti Gill-u na naši gimnaziji je bila izredna konferenca 9. februarja 1943, ker se je prejšnji dan 8. februarja 1943 pri ravnatelju zglasil tajnik novomeškega fascista Varini in se pritožil, češ da se na zavodu vrši propaganda proti Gill-u. To je Varini sklepal iz dejstva, da je veliko učencev, ki so se vpisali v Gill zato, da se jim je omilila kazen zaradi demonstracije 1. decembra 1941, v tem šolskem letu 1942/43 izstopilo iz Gill-a. Iz zapisnika te konference pa je razvidno, da so si učenci med sabo očitili članstvo v Gill-u.

Kakšen je bil dejanski odnos dijakov naše gimnazije do Gill-a že ob začetku šolskega leta 1942/43, se vidi iz ravnateljevega dopisa št. 531 z dne 19. novembra 1942, ki ga je poslal Gill-u. V njem je Dolenec jedrnato sporočil, da se za brezplačno kosilo v dijaški kuhinji Gill-a ni nihče ne javil ne prosil, akoravno je komandant Gill-a v Novem mestu Goivanni Paccorini s svojim dopisom dne 18. X I. 1942 naprosil ravnatelja, da dobi take učence. In tedaj je bilo veliko naših učencev že lačnih!

Kmalu so pričeli izstopati iz Gill-a še tisti boječneži, ki so se vpisali v to fašistično organizacijo samo zato, da se jim je omilila kazen zaradi že omenjene demonstracije 1. decembra 1941. Iz dopisa Gill-a št. 130 z dne 15. II. 1943 je razvidno, da je tega dne izstopilo iz Gill-a 14 učencev(-nk), dva dni kasneje, 17. februarja 1943 pa še trije, vsi iz VI. razreda.

Tako je imel Gill v I. polletju šolskega leta 1942/43 od 523 vpisanih dijakov v svojih vrstah samo 16 učencev in 18 učenk, skupaj 34. (Gimnazijski dopis št. 109 z dne 5. III. 1943.)

Tudi v tem šolskem letu je bil pouk precej nereden in pomanjkljiv, dasi se je vršil vse leto brez daljše prekinitve. V nekaterih razredih se je italijanščina zelo malo poučevala, komaj dober mesec dni od 28. novembra do 22. decembra 1942 v I. semestru, ker je bil učitelj tega jezika vpoklican k vojakom. Prav nič ni bilo pouka italijanščine v II. b, c, IV. a, b, c. Telovadbe vse leto ni bilo. Risanja ni bilo v I. polletju. Vse leto so se zelo pogosto menjali urniki in predmetniki. Zavod je imel na voljo 10 učilnic in kljub izrednim razmeram in ostremu medsebojnemu obračunavanju so bili izključeni samo 4 dijaki. Vseh delovnih dni je bilo v I. polletju 86, v drugem pa 91, skupaj 177. Močno je poraslo število učenk, saj jih je bilo od skupnega števila učencev 523 vpisanih kar 40 %.

Učni načrt se je v tem šolskem letu spremenil z odlokom vis. kom. IV. št. 5500/1 z dne 22. IX. 1942 tako, da se je število tedenskih ur italijanščine

zvišalo v vseh razredih s prejšnjih 3 na 5 ur. Število tedenskih ur latinščine se je v VIII. razredu znižalo na 2 uri. Nemščina je v III. razredu odpadla, v VIII. razredu pa so jo znižali na 2 uri tedensko. Prav tako se je znižalo število tedenskih ur zgodovine v IV., V., VI., VII. in VIII. razredu na 2 uri, v I. razredu pa jo je bilo 2 uri. Zemljepis je odpadel v VII. razredu. Fiziko v III. razredu so zvišali na 3 ure. Kemijo so uvedli v III. razredu s 3 tedenskimi urami; higieno so to leto poučevali samo v II. razredu, a le po 1 uro tedensko, v vseh drugih razredih je odpadla.

Z novim učnim načrtom se je število tedenskih ur v vseh razredih zvišalo z 241 na 245 ur. Zvišali so tedenske ure v I., II., III. in V. razredu; v IV. in VI. razredu je ostalo isto, v VII. in VIII. razredu pa so znižali za 2 oziroma 1 uro. Ves pouk se je vršil po novem učnem načrtu oz. predmetniku, ki je bil:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupna
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Slovenski jezik	5	5	4	4	4	4	3	4	33
Italijanski jezik	5	5	5	5	5	5	5	5	40
Nemški jezik	—	—	—	3	3	3	3	2	14
Latinski jezik	—	—	—	—	4	4	3	2	13
Zgodovina	2	2	3	2	2	2	2	2	17
Zemljepis	2	2	2	2	2	2	—	2	14
Prirodopis	3	3	—	—	2	3	2	—	13
Fizika	—	—	3	2	—	—	3	3	11
Kemija	—	—	3	3	—	—	—	2	8
Matematika	4	4	4	3	3	3	4	4	29
Higiena	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Filozofija	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Risanje	2	2	2	2	2	1	—	—	11
Petje	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Telovadba	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Ročno delo	2	2	2	—	—	—	—	—	6
Seminarske vaje	—	—	—	—	—	—	2	1	3
Učenci	29	30	30	30	31	31	31	33	246
Učenke	31	32	32	30	31	31	31	33	251

Ta predmetnik je vzet iz tipkanega Letnega poročila za 1942/43, str. 16. Profesorski zbor se je v tem letu zelo spremenil in pogosto menjal. Nekaj profesorjev je bilo odpuščenih zaradi sodelovanja v narodnoosvobodilnem boju in levičarske usmerjenosti. Med temi so bili: J. Jarc, P. Mastnak, A. Gerbec, J. Maček; drugam so bili premeščeni: A. Luppi, L. Česnik-Podobnik; semkaj so prišli: dr. M. De Guzzis, M. Mahkota; v začasno službo so bili sprejeti: I. Gušten-Merhar, D. Zorec, R. Torkar, S. Zrimec, dr. E. Prosperi, S. Bunc. Veliko profesorjev je med tem šolskim letom manjkalo. Navajam samo tiste, ki so bili priprti v zaporih ali taboriščih: H. Bajuk 182 dni, O. Frankič 182 dni, A. Gerbec 76 dni, S. Hafner 182 dni, J. Jarc 37 dni, B. Krajger 60 dni, V. Lamut 13 mesecev, J. Maček 87 dni, B. Merhar 165 dni, F. Štancar 287 dni, R. Šubic 187 dni, dr. A. Turk 182 dni, F. Veselko 287 dni.

Tako so na naši gimnaziji v šolskem letu 1942/43 poučevali tile profesorji: H. Bajuk, francoščina, filozofija, italijanščina; M. De Guzzis, italijanščina; V. Fabian, prirodopis, mineralogija, geologija; O. Frankič, zemljepis, zgodovina; M. Gunde, prirodopis, mineralogija, geologija; dr. P. Gustinčič, kemija, fizika, matematika; S. Hafner, francoščina, latinščina, italijanščina; S. Jurko, telovadba; F. Kek, verouk;; I. Klemenc, petje; J. Krajec, nemščina, latinščina, grščina; P. Kraigher, slovenščina, srbohrvaščina, ruščina; V. Leskovic, prirodopis, mineralogija, geologija; dr. L. Martignano, italijanščina; B. Merhar, slovenščina, srbohrvaščina, ruščina; P. Prosen, latinščina, grščina, slovenščina; F. Štancar, matematika, fizika; R. Šubic, risanje; R. Torkar, matematika, fizika; dr. A. Turk, slovenščina, srbohrvaščina, nemščina; F. Vernik, nemščina, srbohrvaščina, slovenščina; R. Vianello, italijanščina; K. Wolbang, verouk; D. Zorec-Pucelj, matematika, fizika; S. Zrimec, zemljepis, zgodovina. Kot volonterka je na zavodu opravljala administrativne posle dipl. fil. Hermina Grgič.

Pred pričetkom šolskega leta 1943/44 se je 3. avgusta 1943 iz internacije vrnil še zadnji profesor naše gimnazije Vlado Lamut. Od 17. avgusta do 9. septembra 1943 je bil na našem zavodu poseben tečaj italijanskega jezika za tiste dijake, ki so imeli popravni izpit iz italijanščine. Ta tečaj je vodil Ferrari Gaetano.

Dogodki po svetu, še bolj pa v Italiji, so pokazali bližajoči se konec italijanske okupacije. Ko so odstavili Mussolinija (25. julija 1943) in ga zaprli, je v kraljevem imenu prevzel vso oblast maršal Badoglio. Ta je privolil v kapitulacijo in sklenitev premirja 8. septembra 1943. Že proti večeru istega dne okoli 20. ure se je po Novem mestu raznesla novica o premirju z Italijo. Že v dopoldanskih urah 9. septembra 1943 je prevzela v Novem mestu oblast OF. Italijanska vojska se je pripravljala na odhod in je deloma že zapuščala mesto. Zvečer tega dne so partizani zasedli okrajno glavarstvo, 10. septembra 1943 je italijanska vojska izpraznila gimnazijsko stavbo.

Da so partizani res prevzeli oblast, se je ravnatelj Dolenec prepričal, ko so ga 10. septembra ob pol enih ponoči prišli iskat na stanovanje trije partizani in ga odpeljali na komando mesta na rotovž k zaslišanju. Tam sta bila v priporu že profesor Franc Kek in šolski sluga Ferdo Avsec. Okoli 8. ure zjutraj so ravnatelja Dolenca izpustili, ne da bi ga kaj zasliševali. Dolenec se je takoj vrnil v gimnazijo, ker so bili za 10. septembra 1943 napovedani popravni izpiti. Želel se je tudi orientirati v novonastalem položaju, zlasti glede vprašanja, kje je nadrejena šolska oblast. Ker ni bilo mogoče dobiti nikake zveze z Ljubljano, je ravnatelj Dolenec proti večeru tega dne odredil, da se spričevala pišejo samo slovensko.

Ko je bil ravnatelj Dolenec v noči 10. septembra 1943 v priporu, se je tam prehladil in zato je obležal, posle pa je vodil 11. septembra 1943 profesor Viktor Leskovic. Na vseh uradnih papirjih so ta dan uporabljali žig stare kraljevine Jugoslavije. Naslednji dan 12. septembra 1943 je bila nedelja, zato popravnih izpitov ni bilo.

V tem pa je OF razglasila splošno mobilizacijo in komanda Novega mesta je izdala 13. septembra 1943 ukaz, da se izpiti iz italijanskega jezika ne opravljajo več. Ta dan so ravnatelj in tisti profesorji, ki so še prišli v gimnazijo, kolikor se niso odzvali pozivu splošne mobilizacije, sklenili:

1. uraduje se samo slovensko; 2. rabi se žig Ljubljanske pokrajine, v katerem so prečrtali vse druge besede razen Realna gimnazija v Novem mestu;

3. pri zemljepisu in zgodovini se sprašuje samo domačo zgodovino in zemljepis; 4. za spričevala se uporabljajo bivši jugoslovanski obrazci, ki jih je izdala banovinska zaloga. Na teh obrazcih so prečrtali ponekod naziv »Kraljevina Jugoslavija« in grb, v večini primerov pa ne. »Tedaj še ni bilo znano, kako se imenuje država, kateri pripadamo«. Letaki so govorili o Združeni Sloveniji v demokratični Jugoslaviji. 5. glede vprašanja, ali naj se izprašuje italijanski jezik ali ne, se je ponudil profesor Franček Veselko, da gre po odločitev na komando mesta. Vrnil se je z naslednjim ukazom: »Nadaljnje polaganje izpitov iz italijanskega jezika odpade s tem ukazom.« Na spričevalih so napisali opombo, da je polaganje izpita iz italijanščine po osvobojenju odpadlo. Zato učenci, ki so delali izpite 13. in 14. septembra 1943 ali še kasneje, niso bili izprašani iz italijanskega jezika. Tisti dijaki pa, ki so ta izpit delali še pred 13. septembrom 1943, so bili izprašani in dobili oceno iz tega jezika. Na spričevalih 13. septembra 1943 ni bilo več kolekov, na njihovo mesto so zapisali »Po odloku Upravne komisije za osvobojeno slovensko ozemlje, odseka za ljudsko vzgojo in prosveto — brez koleka.«

Nekaj minut po 12. uri 14. septembra 1943 je šest nemških letal bombardiralo Novo mesto. Razbitih je bilo več hiš in 31 mrtvih. Okoli 16. ure so Nemci ponovno bombardirali mesto; tokrat so zadeli staro gimnazijo. Zavladala je panika in pričel se je beg iz mesta. V gimnazijski stavbi je ostal samo še ravnatelj Dolenc. Vendar so se izpiti spet pričeli 24. in 28. septembra 1943. Komaj se je malo polegel strah, je 3. oktobra 1943 proti večeru med 17. in 18. uro priletelo osem nemških letal in hudo bombardiralo mesto. Bilo je 28 mrtvih, na poslopjih pa večja škoda kot ob bombardiranju 14. septembra 1943. Pri vseh treh bombardiranjih je na gimnazijski stavbi popokalo 250 šip, poškodovana je bila streha gimnazije, vrata v več sobah je zračni pritisk odprl.

V tem je ljudska oblast imenovala 5. oktobra 1943 profesorja Borisa Merharja za ravnatelja novomeške gimnazije. Ta je takoj prevzel najnujnejše ravnateljske posle: priprave za vpisovanje učencev. Razglas za vpisovanje, datiran 7. oktobra 1943, je podpisal že novi ravnatelj Boris Merhar. O spremembi v vodstvu gimnazije ravnatelja Dolenca ni nihče obvestil. Novico mu je prvi povedal profesor Viktor Leskovic šele 9. oktobra 1943. Tedaj je ravnatelj Dolenc imel svojo pisarno v privatnem stanovanju profesorja Leskovica na Grmu v Krajčevi hiši.

Vpisovanje v gimnazijo je bilo 12. in 13. oktobra 1943, a samo za učence od I.—VI. razreda. Sprva se je vpisalo 97 učencev, po naknadnem vpisu pa se je število vpisanih učencev dvignilo na 180. Dne 15. oktobra 1943 je bila otvoritvena maša v Gotni vasi, maševal je p. Silvin Lenardič, ker ni bilo ne Franca Keka (ta je bil v zaporu), ne Karla Wolbanga, ki je že 9. septembra 1943 pobegnil iz Novega mesta neznano kam. K tej otvoritveni maši niso bili povabljeni naslednji profesorji: Peter Prosen, Marija Gunde, Ivanka Klemenc, in še nekateri drugi. Šolske maše v gotenski cerkvi se je udeležilo 12 profesorjev in kakih 60 dijakov. Po maši so se profesorji in dijaki zbrali pod bližnjim kozolcem, kjer je v.d. ravnatelj profesor B. Merhar govoril o pomenu sedanje vojne, ki naj nam prinese združitev vseh Slovencev v Zedinjeni Sloveniji in pravičen družbeni red, kjer bo vsak živel od svojega osebnega dela in ne bo nikdo mogel bližnjega izkoriščati. Po teh besedah je godba (harmonika z violino) zaigrala Hej Slovani! Vsi dijaki in učitelji so peli. Dijak Uršič je recitiral Aškerčevo pesem Mi vstajamo!, učenka Ljubič pa neko partizansko pesem, di-

jakinja Merčjak pa je recitirala Prešernovo Zdravljico. Predno so se učenci razšli, je v. d. ravnatelj B. Merhar dijakom rekel, da bodo pravočasno obveščeni, kdaj se bo pričel pouk.

V tej gimnaziji so se izvršile nekatere spremembe v profesorskem zboru. Od 24 članov prejšnjega učiteljskega zbora, ki so na naši gimnaziji poučevali še ob koncu julija 1943, je samo osem dobilo odlok od odseka za ljudsko vzgojo in prosveto, da so postavljeni za učitelje na zavodu. To so bili: B. Merhar, V. Leskovic, V. Fabian, D. Zorec-Pucelj, R. Šubic, dr. A. Turk, S. Zrimec, B. Kraigher; na novo so bili postavljeni: p. Silvin Lenardič za verouk, Neli Ipavec-Gunde za angleščino. Določen je bil tudi nov učni načrt, ki se je od dosedanjega ločil v tem, da so uvedli pouk ruščine v vseh razredih, angleščine pa od III. do VIII. razreda, srbohrvaški jezik od I.—IV. razreda, zgodovino OF pa od I. do VIII. razreda.

Iz tistih nemirnih dni se je v gimnazijskem arhivu ohranil osnutek učnega načrta za pouk na novomeški gimnaziji v novih razmerah, ki so nastale, ko je OF prevzela oblast. Osnutek tega načrta je sestavil po zapisnikih profesorja Leskovića ravnatelj Dolenc 20. novembra 1943 in je bil tak:

		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Slovenski jezik	6	6	5	5	4	4	4	4	4
Srbohrvaški jezik	1	1	1	1	—	—	—	—	—
Ruski jezik	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Angleški jezik	—	—	—	—	4	4	3	3	3
Latinski jezik	—	—	—	—	4	4	3	3	3
Zgodovina	—	2	2	2	2	2	3	3	3
Zemljepis	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Prirodopis	3	3	—	—	3	3	3	—	—
Fizika	—	—	3	3	—	—	3	3	3
Matematika	4	4	4	3	3	3	4	4	4
Zgodovina OF	1	1	1	1	1	1	1	—	—
Risanje	2	2	2	2	—	—	—	—	—
Petje	2	2	—	—	—	—	—	—	—
Telovadba	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Seminarske vaje	—	—	—	—	2	2	2	2	2

Ta osnutek učnega načrta je Ivan Dolenc poslal na rajonski odbor OF, ker je le-ta zahteval od njega z dopisom z dne 1. XI. 1943, da pošlje:

1. Poročilo o stanju šolskega posloplja (sedež šole, število prostorov, število razredov, število učencev in učenk, kolikor je mogoče približno določiti njihovo število ob vpisu, uporabnost in neuporabnost šolskih prostorov, možnost, da se šola nastani drugod zaradi nevarnosti bombardiranja).

2. Statistiko učnega osebja (koliko jih je trenutno na razpolago, koliko je moških, koliko je ženskih učnih moči, koliko odsotnih ali mobiliziranih, koliko je potreba novih, koliko jih je morda odveč). Ta dopis je vpisan v gimnazijski delovodnik pod št. 433 z dne 1. oktobra 1943.

Predno pa je bil določen dan za pričetek pouka, so Nemci 21. oktobra 1943 okoli 11. ure zavzeli Novo mesto brez boja, z izjemo dveh, treh strellov na bunkerjih, ki so varovali dohod v mesto. Ker ravnatelj Iv. Dolenec ni dobil nikakega ne ustnega ne pismenega odloka o tem, da je bil odstavljen, je 21. oktobra 1943 spet prevzel ravnateljske dolžnosti in posle. Predlagal je šefu pokrajinske uprave v Ljubljani, da odobri ali sprejme te njegove predloge: 1) opusti izpit iz italijanskega jezika, 2) uvede samo slovensko klesedilo in žig na spričevalih, 3) opusti kolekovino na enem spričevalu. (Gimnazijski spis št. 436 z dne 5. XI. 1943.)

Toda že 22. oktobra 1943 so del gimnazijskega poslopja zasedli Nemci in upanja, da se bo pričel pouk, je bilo vedno manj, posebno še, ko so vso stavbo 3. novembra 1943 zasedli slovenski domobranci (pritličje in prvo nadstropje), nemška vojska pa si je pridržala vse drugo nadstropje. Šele 3. decembra 1943 je ravnateljstvo gimnazije dobilo po tromesečnem presledku prvo uradno pošto iz Ljubljane.

Ker je vse gimnazijsko poslopje bilo zasedeno od vojaščine, se je ravnatelj Iv. Dolenec obrnil z dopisom št. 469/2 z dne 18. decembra 1943 na predsedstvo okrožnega sodišča v Novem mestu, da le-to odstopi gimnaziji 6 sob; od teh bi 4 služile kot učilnice, ena za konferenčno sobo, ena pa za ravnateljevo pisarno. Še istega dne (18. decembra 1943) sta si ravnatelj Ivan Dolenec in predsednik okrožnega sodišča Gustav Barle ogledala prostore na sodišču. Ker pa so bile sobe zelo nerodno razporejene, je ravnatelj Dolenec predlagal zameno z dvema velikima in 4 manjšimi, ki bi bolj ustrezale. Predsednik okrožnega sodišča je bil voljan. Te sobe pa je bilo treba popraviti, ker je sodišče bilo tudi bombardirano. Zato ni bilo šip, okviri oken in vrata pa so bili okvarjeni. Da bi se mogel vršiti pouk v teh prostorih na sodišču, je bilo treba novih šip okoli 1.000 m², popraviti je bilo treba stranišča. To pa ni bila lahka stvar, ker je bil novomeški vodovod uničen. Po popravilu je vpila centralna kurjava, okna, vrata itd. Vsa ta popravila pa bi utegnila pouk odložiti za daljši čas. Prav tega pa ravnatelj ni hotel, zato je 19. decembra 1943 odšel v Šmihel k nunam, ali bi mu lahko odstopile nekaj prostora, tistega, kjer je bila meščanska šola. Nekateri profesorji so Dolenca že 12. decembra 1943 opozorili, da bi bil pouk za dijake v Šmihelu zelo nevaren, ker so partizani iz bližnjih krajev lahko streljali s topovi in strojnicami v Šmihel. O tem se je ravnatelj Dolenec lahko sam prepričal, ko je 19. decembra 1943 odhajal iz Šmihela, tedaj se je oglasilo regljanje strojnic in Dolenec je za las ušel smrti. (Gimnazijski spis št. 469/3 z dne 21. XII. 1943.)

Čeprav se je ravnatelj močno prizadeval, da bi pouk spet stekel in da bi se pričelo kolikor toliko normalno delo na zavodu, se mu to ni posrečilo tja do prvih dni februarja 1944. Šele ko so končno le prišle šipe iz Ljubljane, da so jih lahko vstavili v okna okrožnega sodišča v tistih prostorih, ki jih je dobila na voljo gimnazija, se je spet zbudilo upanje, da bo pouk. Zato je ravnatelj Dolenec ponovno vpisoval dijake 28. januarja 1944. Ta in naslednji dan jih je vpisal 165 dečkov in 122 deklet, skupaj 287. Seznam vseh vpisanih dijakov pa je moral v smislu odloka šefa pokrajinske uprave IV. št. 7499/1 z dne 11. januarja 1944 poslati okrajnemu glavarstvu, da je le-to podalo svoje mnenje o politični in moralni neoporečnosti vpisanih dijakov. Na podlagi odločitve okrajnega glavarstva je bilo do konca aprila 1944 zatrdno vpisanih 150 učencev in

101 učenka, skupaj 251 dijakov. Zavrnutenih je bilo 29 učencev in 38 učenk, skupaj 67 dijakov ali 21 % vseh vpisanih učencev.

Toda ko se je pouk le pričel, je moral ravnatelj na zahtevo varnostne službe v Novem mestu št. 90 z dne 23. decembra 1943 poslati seznam vseh uslužbencev na gimnaziji, da je varnostna služba prereševala njihovo politično zadržanje. K seznamu priloženemu dopisu št. 502 z dne 23. XII. 1943 pa je ravnatelj zapisal: »Pričakujem, da bo šola omogočena v teku januarja 1944. Takrat se bodo potrebovali vsi učitelji, ki so razpoložljivi in niso ne pri domobrancih, ne v hosti in ne v Nemčiji.«

Dva dni pred pričetkom pouka je bila 1. februarja 1944 konferenca vseh profesorjev, na kateri je Dolenec dejal, da ima naša gimnazija osem profesorjev, tri učitelje večšin in enega ravnatelja. Tedaj gimnazija ni imela ne zgodovinarja, ne matematika za višje razrede, manjkalo je 7 učnih moči, na voljo pa je bilo osem učilnic, zato je bil lahko samo dopoldanski pouk. Končno se je 3. februarja 1944 le pričel pouk, toda že 28. februarja 1944 je bil prekinjen, kajti nemška vojska je zasedla ves tisti del okrožnega sodišča, kjer je bil pouk za gimnazijo, meščansko šolo in kjer je bil tudi otroški vrtec. Šele 14. marca 1944 se je pouk obnovil za višje razrede v prostoru prejšnje ravnateljeve pisarne, deloma pa v njegovem zasebnem stanovanju. Dne 20. marca 1944 se je obnovil pouk v skrčeni obliki tudi v III. in IV. razredu. Ta dva razreda pa sta imela pouk v popoldanskih urah v poslopju deške ljudske šole v Šmihelu. Čez teden dni 27. marca 1944 je stekel pouk tudi v I. in II. razredu. Ta dva pa sta bila v prostorih ženske bolnišnice, kamor sta se preselila tudi III. in IV. razred. Tako se je poslej vršil pouk v vseh razredih, in to skoraj v popolnem obsegu. Pričenjal se je ob 7.30 zjutraj in ob 13.30 popoldne.

V času, ko je bilo Novo mesto v rokah ljudske oblasti, to je od 9. septembra 1943 do 21. oktobra 1943, so bili na naši gimnaziji popravni in drugi izpiti v dneh 10. septembra do 14. septembra 1943 in 24. septembra in 28. septembra 1943. Vseh teh izpitov je bilo 52. Ker so bili vsi ti izpiti razveljavljeni z odlokom šefa pokrajinske uprave IV. št. 671/4 z dne 28. marca 1944, so se v dneh 19., 20. in 27. aprila 1944 ponovno vršili. K tem ponovnim izpitom pa se je javilo samo 24 učencev.

Ko se je to šolsko leto končalo (17. junija 1944), je na zaključni konferenci 30. junija 1944 ravnatelj poudaril, da se je pouk vršil v izredno neugodnih razmerah, da sta imela I. in II. razred 80 delovnih dni, III. in IV. razred pa 86, medtem ko so imeli višji razredi po 91 delovnih dni; povprečno pa je bilo 86 delovnih dni. Tudi to leto ni bilo pouka telovadbe.

Čim so bivšo Ljubljansko pokrajino zasedli Nemci in organizirali svojo oblast in postavili šefa pokrajinske uprave, je le-ta poskrbel za spremembo učnega načrta. Izdal je odlok IV. št. 6728/1 z dne 5. X. 1943, s katerim je uvedel pouk nemščine v vseh razredih po tri ure na teden; italijanščino so pustili samo od III. do VIII. razreda, a le po tri ure tedensko. Francoščina je postala neobvezna od IV. do VIII. razreda, vendar so ocene iz nje vpisovali v vpisnicah in v spričevalih. Z odlokom šefa pokrajinske uprave IV. št. 7069/1 z dne 6. X. 1943 so dodali v učnem načrtu v vseh razredih po eno uro na teden za protikomunistično propagando. Ves ostali učni načrt pa je ostal nespremenjen v primeri s šolskim letom 1940/41. Zato je predmetnik za šolsko leto 1943/44 bil takle:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupaj
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Slovenski jezik	5	5	4	4	4	4	3	4	33
Nemški jezik	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Italijanski jezik	—	—	3	3	3	3	3	3	18
Latinski jezik	—	—	—	—	4	4	3	2	13
Zgodovina	—	2	3	2	2	2	2	2	15
Zemljepis	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Prirodopis	3	3	—	—	2	3	2	—	13
Fizika	—	—	3	2	—	—	3	3	11
Kemija	—	—	3	3	—	—	—	2	8
Matematika	4	4	4	3	3	3	4	4	29
Higiena	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Filozofija	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Risanje	2	2	2	2	2	1	—	—	11
Petje	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Telovadba	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Žensko ročno delo	2	2	2	—	—	—	—	—	6
Seminarske vaje	—	—	—	—	—	—	2	1	3
Proti komun. vzg.	1	1	1	1	1	1	1	1	8
Učenci	28	29	32	29	30	30	32	33	243
Učenke	30	31	34	29	30	30	32	33	249

Večje spremembe kot sam predmetnik pa je doživel to šolsko leto profsorski zbor. Nekaj njegovih članov je bilo odpuščenih (2), nekaj jih je padlo (2), nekaj jih je bilo pri partizanih (Veselko, Štancar), dva sta bila odpeljana v Nemčijo (Merhar B., Torkar R.), štirje pa so pristopili k domobrancem. Ker je primanjkovalo učnih moči, je prišlo nekaj novih. Tako so v šolskem letu 1943/44 poučevali naslednji:

Bajuk H., francoščina, filozofija, italijanščina; Gunde M., prirodopis, mineralogija, geologija; dr. Gustinčič P., kemija, fizika, matematika; Jurko S., telovadba; Kastelic M., matematika, fizika; Klemenc I., petje; Krajec J., nemščina, latinščina, grščina; Leskovic V., prirodopis, mineralogija, geologija; Prosen P., latinščina, grščina, slovenščina; Simonič I., zgodovina, zemljepis; dr. Turk A., slovenščina, srbohrvaščina, nemščina; Vernik F., nemščina, slovenščina, srbohrvaščina; Wolbang K., verouk. Ker je volonterka Grgič Hermina odšla v partizane, je od 19. aprila 1944 na njeno mesto prišla kot volonterka dipl. fil. Gunde A. Med domobrance je stopil tudi šolski sluga Ferdo Avsec; od 12. novembra 1943 ni več delal na šoli. Šolski služitelj Franc Gartner pa je odšel k partizanom.

Izmenjale so se tudi nekatere učne knjige. Pri pouku zemljepisa so izpustili podrobno obravnavo Italije, zato pa so več poudarjali Nemčijo. Tudi pri zgodovini je bilo prav tako.

Ko je ravnatelj po naključju dobil v roke »Slovenca« z dne 3. IX 1944, je iz njega razbral, da so v Ljubljani že uvedli tečaje za domobrance in da so na nekaterih ljubljanskih gimnazijah tudi že pričeli z raznimi izpiti, zato je tudi

Dolenec organiziral tak tečaj, ki je trajal od 14. septembra do 30. oktobra 1944. V ta tečaj so se priglasili tisti dijaki, ki so postali domobranci, ostali pa so še dalje redni učenci našega zavoda, kakor je to določal odlok šefa pokrajinske uprave IV. št. 7234/1 z dne 28. X. 1943. V ta tečaj se je priglasilo 36 domobrancev dijakov. Za pouk teh učencev so se ponudili prostovoljno vsi profesorji. Po končanem tečaju so vsi dijaki domobranci naredili izpite. Po teh izpitih se je pričelo vpisovanje za šolsko leto 1944/45, ki je trajalo od 16. do 20. oktobra 1944. Z rednim šolskim poukom pa so pričeli dne 23. oktobra 1944. Vpisalo se je 171 učencev in 124 učenk, skupaj 295 dijakov. V tem šolskem letu 1944/45 je bil pouk sprva zopet v treh stavbah:

a) V prejšnji ravnateljevi pisarni v gimnaziji in v eni sobi njegovega privatnega stanovanja. V drugi sobi ravnateljevega stanovanja je bila konferenčna soba, v tretji sobi pa ravnateljeva pisarna. V teh prostorih so imeli pouk vsi višji razredi. Pouk v VI.—VIII. razredu je bil popoln; V. razred je bil razdeljen v dva oddelka, ker je bila soba premajhna za 40 učencev. Vsak teh dveh oddelkov je imel samo po tri dni pouka na teden.

b) V učilnici ljudske šole v Šmihelu sta imela vsako popoldne pouk II. in III. razred. Tudi ta dva razreda sta imela samo polovičen pouk, tedaj tri dni II. razred, tri dni III. razred.

c) V dvorani šmihelskega samostana pa sta imela popoln pouk I. in IV. razred.

V celoti je imelo 5 razredov popoln pouk; to so bili: I., IV., VI., VII. in VIII. razred. Samo po tri dni so imeli pouk: II., III. in V. razred. Vseh oddelkov je bilo 9; od teh so imeli trije oddelki dopoldanski, 6 pa popoldanski pouk.

Verouka sprva ni bilo, ker ni bilo veroučitelja. Protikomunističnih predavanj tudi ni bilo, ker ni bilo predavatelja. Matematike v VII. in VIII. razredu tudi ni bilo, ker ni bilo učitelja za matematiko. Telovadba se že vso vojno sploh ni poučevala. Tudi pouka risanja ni bilo, ker ni bilo učitelja. Precej predmetov pa so poučevali nestrokovnjaki. Popolnoma nestrokovnen je bil pouk italijanščine. Poučeval jo je učitelj telovadbe Jurko Stane, kakor se to razvidi iz gimnazijskega spisa št. 441 z dne 23. X. 1944.

K že tako okrnjenemu pouku so svoj delež prispevali še pogostni alarmi, ker so se približevala zavezniška letala. Tudi delovna služba pri utrjevalnih delih je pobrala iz šolskih klopi ne samo dijake od 16. leta starosti dalje, marveč tudi profesorje, zato nekaj tednov ni bilo pouka, kot je razvidno iz gimnazijskega spisa št. 506 z dne 10. I. 1945.

Ker je bil pouk v treh stavbah in na treh koncih mesta, je bilo nerodno zlasti za profesorje, ki so morali hoditi iz mesta v Šmihel in nazaj. Da bi se čim manj hodilo sem in tja, je ravnatelj Dolenec dobil na voljo dvorano v domu Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov za potrebe šole. Tako se je 12. decembra 1944 pouk pričel v tej četrti stavbi. Poslej je bil pouk tako urejen: I. razred je imel pouk dopoldne, IV. razred pa popoldne v samostanski dvorani v Šmihelu; II. razred je gostačil popoldne v učilnici šmihelske ljudske šole; III. razred je imel pouk dopoldne, V. razred pa popoldne v dvorani Rokodelskega doma (sedaj Sindikalni dom); VI., VII. in VIII. razred so imeli pouk v prejšnji ravnateljevi pisarni in v njegovem privatnem stanovanju. Pri tej razdelitvi je poslej ostalo vse do zloma Nemčije.

Da so profesorji lahko prišli iz gimnazijskega poslopja ali pa iz Rokodelskega doma v Šmihel in nazaj, so imeli med dvema urama vedno eno okno. V Rokodelskem domu pa so se ure pričele vedno 15 minut kasneje kot v gimnaziji. Toda predno se je pouk v tem šolskem letu dejansko pričel, je veljal že odlok o omejitvi obiska srednjih šol. Vrhovni komisar za operacijsko področje »Jadransko Primorje« je s svojim dopisom G. Z. V./506, L b dr. Hu/Kl z dne 14. VIII. 1944 sporočil nemškemu svetovalcu za Ljubljansko pokrajino naslednje smernice za omejitve dotoka na srednje šole:

1. Razred dovrši uspešno samo tisti učenec, ki ima iz vseh predmetov najmanj oceno »dobro«. Kdor ima eno slabo oceno iz enega znanstvenega predmeta ali večšine, ali pa iz dveh večšin, razred z uspehom dovrši šele, ko uspešno naredi popravni izpit iz tistega predmeta (-tov).

2. Kdor ima tri ali več negativnih ocen iz znanstvenih predmetov, neha biti redni učenec. V prihodnjem letu se lahko javi k privatnemu izpitu za razred, v katerem prej ni uspel.

3. Učenci I. razreda, ki imajo ob drugi redovalni konferenci prvega polletja tri ali več negativnih ocen iz znanstvenih predmetov, ne bodo biti redni učenci za tisto šolsko leto. (Po odloku IV. št. 4032/2 z dne 11. XII. 1944.)

Nemci in njihovi domači pomočniki pa so pometali iz slovenskih čitank vsa tista berila ali pesmi, ki so se jim zdela premalo v duhu z obstoječim redom in politično ideologijo. Tako je šef pokrajinske uprave izdal odlok IV. št. 3454/3 z dne 3. X. 1944, v katerem so bili navedeni vsi tisti odlomki v Slovenski slovestveni čitanki za V.—VIII. razred, ki so jih morali profesorji odstraniti še pred poukom. Ti odlomki so na strani: 354 Gruden: Perice na Savi; 355 Albreht F: Veter; 356 Kraigher L.: Tomo; 362 Seliškar T.: Pretrgana popisnica; 379 Klopčič M.: Mary se predstavi; 381 Prežihov V.: Uk; 382 Kranjec M.: Dobri ljudje; 384 Ingolič A.: Pri kožuhanju.

Po letalskem napadu na Novo mesto 15. februarja 1945 so spet preuredili pouk. Izkušnje so pokazale, da je bilo največ letalskih alarmov med 10. in 15. uro, zato so z dopoldanskim poukom pričeli že ob 7. uri; ure so trajale samo 30 minut, odmor pa 5 minut. Popoldanski pouk pa se je pričel ob 15,30 zato, da bi dijaki še lahko prišli domov ob pravem času, ker je bila policijska ura že ob 19,30. Ta urnik je pričel veljati 1. marca 1945, kot to piše v zapisniku konference z dne 19. II. 1945.

Toda pred koncem prvega polletja so našo gimnazijo 21. februarja 1945 dvakrat bombardirala letala narodnoosvobodilne vojske, ker so bili v nji Nemci in domobranci. Razbita je bila zunanja stena dijaške knjižnice, prvi dve okni v pritličju takoj na desno od vhodnih vrat. Dijaška knjižnica je tedaj utrpela precej škode. Prav tako so bombardirali tudi šmihelski samostan in ves pouk je bil spet prekinjen za nekaj časa.

Mimo vsega tega pa je bil pouk nereden tudi zategadelj, ker so morali dijaki in profesorji »krampati« okope in delati na drugih obrambnih delih. Močno se je čutilo tudi pomanjkanje učnih knjig, skratka: ves pouk je bil ohromljen. Posamezni razredi so imeli naslednje število delovnih dni: v prvem semestru: I. razred 85 dni; II. razred 63 dni; III. razred 48 dni; IV. razred 80 dni; V. razred 67 dni; VI. razred 81 dni; VII. razred 80 dni; VIII. razred pa samo 36 dni. V vsakem razredu pa je v tem pičlem številu delovnih dni odpadlo tudi od 20 do 80 ur zaradi alarmov.

61

62

NOMINA EORUM,

QUI IN CAESARIO REGIO GYMNASIO
RUDOLPHSWERTENSI. F. P. MINORUM STRIC-
TORUM OBSERVANTIAE SUB FINEM ANNI MDCCCLXIV.
IN CONCERTANTIBUS SCHOLASTICIS RELIQUIS
PALMI PRÆPUEUNT.

IN RHETTORICA.

EX ORATIONE SO-
LUTA LATINA.

1. Bernardus Minati Silesius Reinerc.
2. Mathias Rödl Carn. Gottschev.
3. Joannes Debeuz Carn. Labac.

EX ORATIONE SOLU-
TA GERMANICA.

1. Bernardus Minati Silesius Reinerc.
2. Mathias Rödl Carn. Gottschev.
3. Joannes Debeuz Carn. Labac.

EX ORATIONE LIGATA.

1. Bernardus Minati Silesius Reinerc.
2. Mathias Rödl Carn. Gottschev.
3. Mathias Charrals Croata Carol.

Joannes Debeuz Carn. Labac.
Mathias Sellack Carn. Tolmin.
Thomas Antonichitz Carn. Laas.

EX VERSIBUS GER- MANICIS.

1. Bernardus Minati Silesius Reinerc.
2. Mathias Rödl Carn. Gottschev.
3. Thomas Antonichitz Carn. Laas.

EX ARITHMETICA.

1. Bernardus Minati Silesius Reinerc.
2. Joannes Debeuz Carn. Labac.
3. Mathias Rödl Carn. Gottschev.

EX PRÆCEPTIS.

1. Mathias Charrals Croata Carol.
2. Mathias Rödl Carn. Gottschev.
3. Bernardus Minati Silesius Reinerc.

E X

NOMINA EORUM,

QUI
IN CAESARIO REGIO GYMNASIO RUDOLPHS-
WERTENSI F. P. MINORUM STRICTIORIS
OBSERVANTIAE

Anno a Christo nato M. DCC. LXXI. in contentione schola-
stica ceteris praesecerunt.

IN RHETTORICA.

Ex Oratione soluta.

1. Josephus Minati.
2. Josephus Bellicogna.
3. Martinus Hiteuz.

Franc. Xav. Steklals.
Fortunatus Gunde.
Jacobus Fortunat.

Ex Oratione Ligata.

1. Josephus Minati.
2. Josephus Bellicogna.
3. Franc. Xav. Steklals.

Martinus Hiteuz.
Jacobus Fortunat.

Ex Iulius Germanicus.

1. Josephus Minati.
2. Josephus Bellicogna.
3. Franciscus Sekkals.

Jacobus Fortunat.

Ex Archimedes.

1. Josephus Bellicogna.
2. Martinus Hiteuz.
3. Josephus Minati.

Ex Praeceptis.

1. Josephus Bellicogna, & Josephus Minati.
2. Martinus Hiteuz.
3. Joannes Naegl.

Franciscus Kofclack.
Ex Historia Excelsissima.

1. Josephus Minati, & Josephus Bellicogna.
2. Franc. Xav. Steklals.
3. Fortunatus Gunde.

Martinus Hiteuz.

Ex Geographia.

1. Josephus Minati.
2. Josephus Bellicogna.
3. Martinus Hiteuz.

Leopoldus Herko.

Ex Doctrina Christiana.

1. Josephus Minati.
2. Martinus Hiteuz.
3. Joannes Naegl.

Fortunatus Gunde.

E X

1844
NOMINA
JUVENUM

IN
CAESAREO · REGIO GYMNASIO
RUDOLPHSWERTENSIS

FF. MINORUM STRICT. OBSERV.
HUMANIORIBUS LITERIS STUDENTIIUM
EX ORDINE CLASSIUM,
IN QUAS ANNO SCHOLASTICO ELAPSO REFERRI
MERUERUNT.

PUBLICE PROPOSITA

AD DIEM MENSIS SEPTEMBRIS
M. DCC. LXXX. IV.

LABACI,
LITERIS EGERIANIS.

1
NOMINA
JUVENUM

CAESAREO - REGII GYMNASII
RUDOLPHSWERTENSIS FF. MINORUM
STRICT. OBSERV.

QUI

IN ARENA LITERARIA VICTORES CAE-
TERIS PALMAM PRÆRIPUERE,

ITEM RELIQUORUM OMNIUM, QUI IN CLASSES, QUI-
BUS PER ANNUM EX GYMNASII CONCERTATIONIBUS INSE-
RI SUNT PROMERITI, ORDINE ALPHABETICO DI-
STINCTI SUBJUNGUNTUR.

MENSE SEPTEMBRI ANNO M. DCC. LXXXII.

LABACI,
LITERIS EGERIANIS.

Izvestje

državne gimnazije

v Novem mestu

o šolskem letu 1918-19.

VSEBINA :

1. Ravnatelj Josip Wester: Pozdravni govor na prvi narodni praznik dne 14. decembra 1918.
2. Profesor Davorin Majcen: Slavnostni govor na Vodnikovi akademiji dne 13. marca 1919.
3. Šolska poročila. Sestavil ravnatelj.

NOVO MESTO, v juliju 1919.

Založilo gimnazijsko ravnateljstvo. — Tisk »Učiteljske tiskarne« v Ljublanj.

Sl. 6

7326-28-17.2
1874

JUVEN TUS

G Y m n a s i i

RUDOLPHSWERTENSIS

E

Moribus & Progressu in Literis

' C E N S A

Exeunte anno Scholastico

M D C C C X I V.

Sl. 6

Ko je bila 26. februarja 1945 zaključna konferenca za prvo polletje šolskega leta 1944/45 — iz njenega zapisnika so vzeti vsi ti podatki — je dejansko že bila v vzdušju bližnjega konca vojne, kar je možno občutiti iz ravnateljevega polletnega poročila. Poslej se je pouk sicer še nadaljeval vse do 4. maja 1945, ko je Nemčija podpisala vdajo. Bili sta še dve izredni konferenci 28. aprila 1945 in zadnja pod Nemci 4. maja 1945. Toda zapisnikov teh dveh konferenc ravnatelj Dolenec že ni več podpisal, ne vsi profesorji, ker so se nekateri že razbežali na vse konce in kraje.

To zadnje leto za Jugoslovane štiri leta trajajoče vojne je veljal na naši gimnaziji isti predmetnik in načrt kakor prejšnje leto. Pripomniti pa velja, da je bilo delovnih dni še manj kot lani in da je bil ves pouk še bolj nereden in pomanjkljiv. Tudi profesorski zbor je to zadnje leto vojne spremenil in še bolj skrčil. Še predno se je to šolsko leto pouk začel, je naš zavod izgubil dr. Alojza Turka, ki ga je zadela kap 1. avgusta 1944. Pičel mesec dni pred zlomom Nemčije je bil 3. aprila 1945 upokojen profesor Peter Prosen. Učil naj bi še do konca tekočega šolskega leta, a mu je življenja sveča ugasnila že 18. aprila 1945. Na našem zavodu je poučeval 33 let, dovolj dolgo, da ga je poznalo več rodov novomeških študentov. Na novo so prišle tri učne moči (Komac-Ivanović, dr. A. Strle, Franc Omahen). Tako so zadnje vojno leto poučevali na našem zavodu sledeči učitelji: Gunde M., prirodopis, mineralogija, geologija; dr. Guštinčič P., kemija, fizika, matematika; Jurko S., telovadba; Komac-Ivanović V., italijanščina, latinščina, sol.; Kosmina P., slovenščina; Krajec J., nemščina, latinščina, grščina; Leskovic V., prirodopis, mineralogija, geologija; Omahen F., zgodovina, zemljepis; dr. Strle A., verouk; Vernik F., nemščina, slovenščina, srbohrvaščina; Zorec-Pucelj D., matematika, fizika. Kot volonterka je bila zaposlena dipl. filozof. Amalija Gunde.

Tako je bilo življenje in delo naše gimnazije med narodnoosvobodilno vojno. Kljub vsem težavam, krajšim in daljšim prekinitvam pouka, je naš zavod vendarle živel in šolal dolenjsko in drugo mladino, ki ji je ta dolga in okrutna vojna odvzela možnost, da bi nadaljevala svoj študij tam, kjer ga je začela. Vojna vihra je pokončala več mladih življenj učencev naše gimnazije na eni kot drugi strani, skupaj nad 50. Na spominski plošči v gimnazijski veži je vklesanih 47 imen, ki so padli v boju, 4 so izgubili življenje pri bombardiranju, 2 pa sta umrla v internaciji. Tudi nekaj profesorjev je izgubilo svoja življenja, bodisi v boju samem ali pa v taboriščih oziroma so prezgodaj podlegli pod težo trpljenja, pomanjkanja in izčrpanosti. Njih skupno število se dviga na šest.

NOVOMEŠKA GIMNAZIJA PO OSVOBODITVI

(Od 10. V. 1945 do 30. VIII. 1971)

S popolnim porazom Nemčije in z razglasitvijo miru 9. maja 1945 se je končala šest let trajajoča druga svetovna vojna. Za sabo je pustila strahotno razdejanje ne samo v materialnem, marveč tudi v duhovnem in moralnem pogledu. Vse življenje je bilo treba na novo postaviti, ga organizirati in se lotiti odstranjevanja ruševin, obnoviti promet, poskrbeti za milijone brezdomcev in sirot, vojnih in drugih. Reke ljudi so se vračale iz nemških taborišč izčrpane,

bolne, živčno povsem uničene. Treba se je bilo lotiti tudi obnavljanja porušenih, požganih in poškodovanih šol, predvsem pa je bilo treba pregledati, koliko je sploh še ostalo za prosvetno in vzgojno delo fizično in moralno sposobnih in upravičenih vzgojiteljev-šolnikov.

Čim je prva slovenska vlada prišla v Ljubljano, prevzela oblast in zasedla vsa upravna poslopja in čim se je prvo navdušenje po osvoboditvi poleglo, se je tudi naše prosvetno ministrstvo lotilo dela z zavihanimi rokavi. Izmenjati je bilo treba vodilno osebje na naših takratnih gimnazijah, vse tiste učne moči po naših srednjih šolah in tudi drugih, ki so se s čimer koli pregrešili med okupacijo, treba je bilo preveriti njihovo krivdo in jim odkazati drugo ne več vzgojno delo. Zato je tudi novomeška gimnazija dobila kmalu po osvoboditvi novega ravnatelja. To težko in odgovorno nalogo je takratna vlada Slovenije zaupala z dekretom ministrstva prosvete št. II./291 z dne 1. VI. 1945 že pred vojno upokojenemu nekdanjemu ravnatelju novomeške gimnazije profesorju Ludviku Vagaji, dotedanjega ravnatelja Ivana Dolenca pa je dala na razpoloženje.

Novoimenovani delegat ministrstva prosvete Ludvik Vagaja je v pismu 23. maja 1945 sporočil ravnateljstvu gimnazije in njenemu osebju tole:

»Kot delegat na drž. realni gimnaziji v Novem mestu odrejam:

1. Do prihoda me nadomešča v vodstvu zavoda tov. prof. Janko Krajec.
2. Delo poslovodje prevzame tov. suplentka Kosmina Palmira.
3. V smislu čl. 236 Zakona o uradnikih odrejam predhodno odstranitev od službe in uvedbo disciplinskega postopanja napram sledečim članom prof. zbora: direktorju Ivanu Dolencu, prof. Hugu Bajuku, učitelju večšin Stanetu Jurku, suplentu Marjanu Kastelcu, učiteljici večšin Ivani Klemenc, profesorici Mariji Gunde, dipl. fil. Amaliji Gunde, suplentu Stanislavu Hafnerju, suplentu Oskarju Frankiču, začasnemu učitelju večšin Rajku Šubicu, suplentu Francu Omahnu in suplentu dr. Antonu Sterletu. Do nadaljnje odredbe se jim ustavi izplačilo službenih prejemkov z 31. majem 1945 s tem, da se jim bodo event. po zakonu oziroma odredbah priznani prejemki izplačali naknadno.
4. Odrejam začasno odstranitev iz zavoda in uvedbo disciplinskega postopka napram vsem učencem, ki so obtoženi nečastnega vedenja v času okupacije. Komisija treh članov sestavi seznam prizadetih učencev po razredih in ga predloži v potrditev seji prof. zbora. Pri tem je treba pregledati vedenje vseh vpisanih rednih učencev, tudi ako so odsotni iz šole. V komisijo imenujem tovariše: prof. Janka Krajca, suplentko Darinko Zorec-Pucelj in suplentko Palmiro Kosmina.
5. Učenci, ki so bili odstranjeni iz šole v času okupacije in se javijo za sprejem v šolo, se zavedejo v sezname pripadajočih jim razredov, ki bi jih dosegli, ako bi redno dalje obiskovali šolo. Potrebni katalogi se bodo zavedli naknadno. Za učence, ki bi morali že v preteklih šolskih letih opraviti višji tečajni izpit, se napravi poseben seznam. Vsi ti učenci se smatrajo kot redni učenci zavoda.
6. V službo na zavodu se sprejme upokojeni šolski sluga tov. Ivan Tinta.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Delegat direktor
Ludvik Vagaja l. r.

Čim je Ludvik Vagaja dobil odlok ministrstva prosvete Zap. št. II./291 z dne 1. VI. 1945, s katerim je bil imenovan za delegata na novomeški gimnaziji, je že v prvih dneh (2.—6.) junija odšel na službeno mesto in se lotil priprav za obnovitev prekinjenega pouka. Le-ta bi se moral po nekem ministrskem navodilu pričeti že dne 22. maja 1945, po odloku št. 3 IONOO Novo mesto z dne 8. V. 1945 pa že 15. maja 1945.

Takoj po prihodu v Novo mesto in prevzemu svoje dolžnosti je Vagaja pričel izvajati že omenjene smernice, ki jih je sporočil profesorskemu zboru v pismu 23. maja 1945. Najprej je poskrbel, da so se zaključile še po starih učnih načrtih letne ocene, kar je bilo storjeno nekako do srede junija 1945, čeprav bi se to moralo izvršiti po že omenjenem navodilu do konca maja 1945. Pouk je tedaj moral biti še v tistih prostorih, kot je bil tik pred koncem vojne. Zatem je pripravil tečaje za vse tiste učence, ki so zaradi vojne izgubili eno ali več let.

Na prvi konferenci vsega takratnega učiteljskega zbora naše gimnazije po osvoboditvi 20. junija 1945 so počastili spomin v vojni padlih profesorjev in učencev z enominutnim molkom, nakar so se posvetovali, kako organizirati tečaje. Sklenili so, da bodo trajali tri mesece in ne pet tednov, kakor so predlagali nekateri. Tečaji so se končali z zaključnim izpitom. Značilnost teh tečajev je bila, da je bilo število učnih ur pri vseh predmetih močno povečano, kljub temu pa so vso snov predelali le v glavnih obrisih. Na njih so posebno pazili na to, da so učence seznanili z vodilnimi idejami narodnoosvobodilnega boja in njegovo zgodovino. Dijakom so skušali dopovedati to, da se bomo rešili gospodarske in kulturne zaostalosti samo z vztrajnim in požrtvovalnim delom. Pri pouku zemljepisa in zgodovine so poudarjali tudi pomen Sovjetske zveze in drugih slovanskih držav. Mimo tega so v teh tečajih uvedli tudi 2 uri pouka srbohrvaščine.

Ti tečaji, ki so jih pogosto imenovali »pripravljalni tečaji«, so se pričeli 2. julija 1945 in so trajali do 17. septembra 1945. Postavili so izpitne roke. Ispite čez VII. razred so morali opraviti od 27. avgusta do 1. septembra 1945, čez vse druge razrede pa šele po 17. septembru 1945.

Pouk v teh tečajih je bil sprva v močno poškodovani ljudski in meščanski šoli do 7. julija 1945. Na dan je bilo samo po 2 uri pouka v vsakem razredu. Na teh tečajih so poučevali profesorji gimnazije in predmetni učitelji in profesorji novomeške meščanske šole. Ko pa je 5. julija 1945 vojska izpraznila gimnazijo in ko so vse učilnice razkužili in počistili — to so naredili učenci z udarniškim delom — se je pouk pričel 7. julija 1945 v gimnazijskem poslopju. To pa je bilo močno izdelano od dvakratnega bombardiranja 21. februarja 1945. Ko se je pouk pričel v gimnaziji, je v nji manjkalo 520 okenskih šip, okvarjena je bila streha, vodovod ni povsod deloval, zatlačena je bila kanalizacija poleg sto manjših okvar.

Čim so se pričeli tečaji, je bila 2. julija 1945 ustanovljena dijaška kuhinja, ki je pričela takoj delovati. Prav tako so poskrbeli za internat. O njem bo stekla beseda kasneje.

V pičlih treh mesecih pouka se je v tečajih šolalo naslednje število učencev: I. razred 27 moških, 44 žensk, skupaj 71; II. razred 26 moških, 42 žensk, skupaj 68; III. razred 18 moških, 28 žensk, skupaj 46; IV. razred 19 moških, 41 žensk, skupaj 60; V. razred 9 moških, 12 žensk, skupaj 21; VI. razred 2 moška, 2 ženski, skupaj 4; VII. razred 5 moških, 9 žensk, skupaj 14; VIII. razred 6 mo-

1947/48 pa v III. razredu. S pričetkom šolskega leta 1948/49 je imela nižja gimnazija samo tri razrede, torej od I. do III.; višja gimnazija pa je imela štiri razrede, zato bi s šolskim letom 1948/49 naša gimnazija morala postati popolna, čeprav bi imela samo sedem razredov, kakor je to razvidno iz »Priporombe« v začasnem učnem načrtu na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945/46, str. 39. Vendar pa se ta stvar ni izvedla, kakor je razvidno iz obsežne knjige z naslovom »Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletk, ki ga je izdalo ministrstvo prosvete LRS, Ljubljana 1948. V tem učnem načrtu je takoj na drugi strani zapisano »Za šol. leto 1948/49 in nadalje predpisujemo nove učne načrte za osemrazredno gimnazijo s tremi nižjimi in petimi višjimi razredi... Učni načrti za tri nižje razrede gimnazij so obvezni tudi za tri višje razrede sedemletk.«

Ako sedaj primerjamo prvi učni načrt v novi Jugoslaviji z onim iz leta 1941, takoj opazimo te razločke: odpadli so verouk, filozofija in latinščina kot obvezni predmeti, in seminarske vaje, a te so bile v okviru slovenščine od II. semestra dalje in samo v V. in VI. razredu. Na novo pa sta bila uvedena kot obvezna predmeta ruščina in astronomija. Druga značilnost pa se je pokazala v tem, da je bilo več ur dodeljenih petju in risanju z zgodovino likovne umetnosti. Latinščino so lahko poučevali od V. do VIII. razreda po 3 ure na teden, a le kot neobvezen predmet. Pouk verouka je postal prav tako neobvezen in so ga smeli poučevati po 2 uri na teden, a še to le v prvih ali pa zadnjih urah, zato da so lahko prišli ali odšli tisti, ki niso obiskovali teh ur. Tretja značilnost novega učnega načrta pa je bila v tem, da so dijaki lahko izbrali enega od treh modernih živih jezikov: angleščino ali nemščino ali pa francoščino. Tak tuji jezik so poučevali od III. do VIII. razreda.

Po začasnem učnem načrtu za šolsko leto 1945/46, ki ga je odobril minister za prosveto narodne vlade Slovenije s št. K-470/1 z dne 19. X. 1945 in je izšel v brošurici, tiskani v Mohorjevi tiskarni v Celju, a brez letnice, so se uveljavile te spremembe:

1. Tuj jezik angleščina, francoščina, nemščina so pričeli poučevati šele od V. razreda dalje, in ne od III. razreda, kakor je bilo določeno v učnem načrtu, izdanem pod št. II-7440/1 z dne 4. X. 1945.

2. Nov učni načrt, ki je izšel v knjižici, ima latinščino v VII. in VIII. razredu po 1 uro na teden, oni iz 4. X. 1945 je pa sploh nima.

3. Zgodovina je prej imela v V. razredu 4 ure na teden, po novem v brošurici pa samo po 3 ure na teden.

4. Zemljepis je prej imel v V. in VI. razredu po 3 ure na teden, VII. razred pa ga sploh ni imel; sedaj pa je bilo v VI. razredu po 2 uri, prav tako v VII. razredu po 2 uri.

5. Prirodopisa prej v III. razredu ni bilo, po novem v brošurici pa po 2 uri, prej ga je bilo v VI. razredu 2 uri, sedaj po novem pa 3 ure.

6. Matematike je bilo prej v IV. razredu 3 ure, sedaj po brošurici pa 4 ure. V VIII. razredu je bilo prej 4 ure matematike, sedaj po brošurici pa samo 3 ure.

7. Fizike je bilo prej v III. in IV. razredu po 2 uri na teden, v V. razredu nič, v VI. razredu pa 3 ure, v VII. razredu po 2 uri, v VIII. razredu pa 3 ure; sedaj po brošurici pa je bilo v III. in IV. razredu po 3 ure; v V.—VIII. razredu pa po 2 uri tedensko.

primeren znanstvenemu zavodu, kakor je višja gimnazija. Treba je o tem pravočasno razmišljati in izvršiti potrebno pripravljalno delo. Mnenja sem, da se bo moral sestaviti poseben pripravljalni odbor, o čemer bomo morali razpravljati na eni prihodnjih konferenc.« Žal, da je ostalo samo pri besedah, kajti L. Vagaja je bil že 31. marca 1946 razrešen, njegova naslednica suplentka Palmira Kosmina-Kasesnik je sicer povzela njegovo misel, kar dokazuje zapisnik konferenč z dne 1. VI. 1946, kjer je med slučajnostmi zapisano: »Za 200-letnico zavoda se pripravlja zgodovina našega zavoda«. Uresničiti pa se ni mogla, ker ni bilo razumevanja pri takratnih odločujočih forumih.

Redni šolski pouk se je z novim šolskim letom 1945/46 malo zakasnil, saj se je pričel šele 16. oktobra 1945. Profesorski zbor je bil močno spremenjen, saj je od prejšnjega ostalo samo 13 starih učnih moči, 16 pa jih je bilo povsem novih. Med samim šolskim letom pa se je še ta precej spreminjal, vendar ga navajam v celoti, kakršen je bil ob pričetku pouka; ravnatelj L. Vagaja, poučevali pa so: Andrejčič Olga, Andrič Anatol, Bačer Karel, Dernovšek Marija, Dodič Milan, Fabian Viktor, dr. Gustinčič Pavel, Jurko Stane, Klemenc Ivana, Kobe Milena, Komac Vida, Kosmina Palma, Krajec Janko, Kramarič Iva, Leskovic Viktor, Markelj Anton, Merhar Boris, Merhar Ida, Pintar Marjana, Ropas Ervina, Saje Marija, Serajnik Beno, Sorman Gabrijela, Šubic Ida, Tomšič Frančiška, Trdan Anton, Vernik Feliks, Zorec-Pucelj Darinka, Zrimec Stane.

Nov je bil tudi predmetnik in učni načrt. Predpisalo ga je ministrstvo prosvete vlade Slovenije pod št. II-7440/1 z dne 4. X. 1945 in je bil zamišljen že kot prva stopnja v celotni reformi naše gimnazije, ki naj bi s šolskim letom 1948/49 postala samo sedemrazredna in ne več osemrazredna, kot je bila dotlej. Predmetnik je bil tedaj tak:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupaj
Slovenski jezik	6	6	4	4	5	5	5	5	40
Srbohrvatski jezik	—	2	2	2	—	—	—	—	6
Ruski jezik	4	3	3	3	3	3	3	3	25
Angleško fran. nem.	—	—	3	3	3	3	3	3	18
Zgodovina	2	2	3	3	4	3	2	3	22
Zemljepis	3	2	2	2	3	3	—	2	17
Astronomija	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Prirodopis	3	3	—	—	3	2	2	2	15
Matematika	5	4	4	3	4	4	4	4	32
Fizika	—	—	2	2	—	3	2	3	12
Kemija	—	—	—	3	—	—	3	2	8
Risanje in zg. lik. u.	2	2	2	2	2	2	2	1	15
Petje in glasba	2	2	2	2	1	1	1	1	12
Telesna vzgoja	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Skupaj	29	28	29	31	30	31	31	31	240

Po novem učnem načrtu — z nekaterimi omejitvami — je bila razdeljena učna snov I., V., VI., VII. in VIII. razreda, medtem ko je ostal za II., III. in IV. razred v veljavi deloma še stari učni načrt iz dotedanjih realnih gimnazij. S šolskim letom 1946/47 so uvedli novi učni načrt v II. razredu, s šolskim letom

ških, 3 ženske, skupaj 9. Torej 112 moških, 181 žensk, skupaj 293 dijakov. To je bilo po stanju 15. julija 1945. Kasneje jih je nekaj odpadlo. (Gimn. spis št. 95 z dne 15. VII. 1945.)

V oči pade nizko število tečajnikov od V. do VIII. razreda. To gre na rovaš dejstva, da se je veliko učencev, posebno v zadnjih dveh razredih, vključilo v domobrance. To se je poznalo tudi pri vpisu v redno šolanje v šolskem letu 1945/46. Ko so bili opravljeni vsi izpiti na teh tečajih, se je dejansko šele končalo zadnje vojno šolsko leto 1944/45.

Na teh tečajih pa je bil dosežen naslednji učni uspeh:

Uspeh	I.	II.	III.	IV.
Odličen	2 + 2 = 4		0 + 2 = 2	
Prav dober	11 + 9 = 20	11 + 6 = 17	2 + 2 = 4	1 + 15 = 16
Dober	10 + 9 = 19	4 + 15 = 19	6 + 10 = 16	8 + 6 = 14
Skupaj	23 + 20 = 43	15 + 21 = 36	8 + 14 = 22	9 + 21 = 30
Popravni in ponovni izpit ima	26 + 30 = 56	28 + 36 = 64	15 + 23 = 38	12 + 28 = 40

Uspeh	V.	VI.	VII.	VIII.
Odličen	0 + 1 = 1		1 + 1 = 2	1 + 0 = 1
Prav dober	2 + 2 = 4	0 + 2 = 2	1 + 4 = 5	3 + 2 = 5
Dober		1 + 1 = 2	0 + 4 = 4	1 + 0 = 1
Skupaj	2 + 3 = 5	1 + 3 = 4	2 + 9 = 11	5 + 2 = 7
Popravni in ponovni izpit ima	3 + 5 = 8	1 + 3 = 4	2 + 9 = 11	5 + 2 = 7

* * *

V povsem spremenjenih razmerah se je pričelo šolsko leto 1945/46. Ena prvih odločb, ki jih je izdala vlada Slovenije, je zadela šolnino. Ta je bila z odlokom ministrstva prosvete narodne vlade Slovenije št. 1804/2—1945 povsem odpravljena s pričetkom tega šolskega leta. Ostali pa so vsi prispevki; ti pa so bili: 20.— din za zdravstveni fond; 10.— din za dijaško knjižnico in 10.— din za učila. Druga značilnost tega šolskega leta je bila ta, da ga je naš zavod pričeval ob 200-letnem jubileju svojega obstoja in delovanja. Usoda pa mu ni bila naklonjena, kajti prav za svojo 200-letnico naša gimnazija ni imela vseh osem razredov, marveč samo od I. do VI. razreda; sedmi in osmi razred sta odpadla, ker ni bilo dovolj dijakov. Pokazale so se posledice dolgotrajne vojne, ki je zdesetkala mlada življenja.

Na otvoritveni konferenci vsega profesorskega zbora 15. oktobra 1945, je delegat L. Vagaja dejal, da bo naš zavod to svojo 200-letnico praznoval z obnovitvenim delom, »toda treba bo ta jubilej proslaviti tudi še na tak način, ki je

8. Kemija je bila prej v IV. razredu po 3 ure, v VII. razredu prav tako po 3 ure tedensko, v VIII. razredu pa po 2 uri; sedaj po brošurici pa je bilo v IV. razredu po 4 ure; v VI., VII. in VIII. razredu pa po 2 uri tedensko.

9. Filozofije prej ni bilo, sedaj po brošurici pa je bila v VIII. razredu po 2 uri tedensko.

10. Risanja z upodabljačo umetnostjo je bilo prej od I. do VII. razreda po 2 uri, v VIII. razredu pa samo po 1 uro; sedaj po brošurici pa ga je bilo od I. do V. razreda po 2 uri, od VI. do VIII. razreda pa samo po 1 uro.

Ko so se morali naši dijaki odločiti, katerega od tujih jezikov se bodo učili, so se večinoma odločili za angleščino. Odpadle so tudi seminarske vaje.

Kajenje v gimnazijskih prostorih je bilo prepovedano tudi višješolcem. Zahajanje v gostilne in kavarne je bilo izrecno prepovedano nepolnoletnim učenecem, polnoletnim pa ni bilo izrecno ne dovoljeno ne prepovedano!

Novost je bila tudi v tem, da je bilo to šolsko leto novoustanovljeno učiteljskišče v Novem mestu, sprva v sklopu gimnazije, na njem se je pouk pričel 11. novembra 1945, in da so bili trije oficirski tečaji, in to dva nižja in en srednji. V njih je bil pouk dvakrat na teden, ob torkih in četrkih, od 19. ure dalje. Prvi tečaj je bil za oficirje Cankarjeve brigade, ki je trajal od 18. julija do 28. avgusta 1945; drugi za oficirje XXXI. divizije in je trajal od 31. oktobra 1945 do 6. februarja 1946. Oba ta dva tečaja je vodil ravnatelj L. Vagaja. Tretji tečaj pa se je pričel tik pred koncem I. semestra in ga je vodil profesor Milan Dodič. Na učiteljskišču kot na oficirskih tečajih so poučevali profesorji z gimnazije. Nižji oficirski tečaj je obsegal učno snov od I. do IV. razreda, srednji pa od V. do VI. razreda. V načrtu pa je bil še višji tečaj, ki bi obsegal učno snov VII. in VIII. razreda in bi se odprl kasneje. Tudi pouk v nižjem in srednjem oficirskem tečaju se je pogosto spreminjal in prelagali so ga s torka in četrka na sredo zvečer in nedeljo dopoldne. Razen teh tečajev pa se je pričel sredi januarja 1946 še tečaj za VII. razred gimnazije za tiste dijake, ki niso mogli hoditi v redno šolo med vojno. Če dodamo še to, da se je tedaj ustanovila v Novem mestu še srednja gospodarska šola (kasneje so jo prekrstili v srednjo ekonomsko šolo) in da so tudi na nji poučevali profesorji z naše gimnazije, bo vsakomur jasno, koliko so morali učiti takratni profesorji našega zavoda. K tej obči zaposlenosti pa je treba dodati še politični tečaj, v katerega so morali tudi vsi prosvetni delavci in ki je trajal 14 dni od 14. januarja 1946 dalje in da so na njem predavali spet v glavnem profesorji našega zavoda ali pa imeli referate in koreferate, končno pa so morali biti še prefekti, in to brezplačno, v novoustanovljenem dijaškem internatu v Šmihelu; očitno je tedaj, da je bila zaposlenost več kot popolna.

Še ena novost je stopila v veljavo s pričetkom tečajev in rednega pouka v šolskem letu 1945/46, ta namreč, da učenci niso več molili ne pred pričetkom pouka ne po končanem pouku, kakor je bilo to v navadi od ustanovitve naše gimnazije 1746 v stari Avstriji, potem v Avstro-Ogrski, nato pa v stari Jugoslaviji in ves čas okupacije prav do konca tretjega rajha.

Prav za 200-letnico gimnazije so odpadle tudi duhovne vaje in trikrat na leto obvezna spoved in obhajilo, kar je tudi bilo obvezno od ustanovitve naše gimnazije leta 1746 pa vse do konca druge svetovne vojne.

Ob koncu I. polletja 1. marca 1946, ko se je poslavljajal dotedanji delegat Ludvik Vagaja, je bilo na našem zavodu vpisanih 278 moških, 378 žensk, sku-

paj 656 učencev. To je bilo najvišje število, ki ga je dotlej dosegla naša gimnazija v svojem 200-letnem življenju in delovanju.

Na posvetu ravnateljev vseh srednjih šol Slovenije, ki je bil na ministrstvu prosvete v Ljubljani 18. aprila 1946, so sklenili: da sindikat prevzame idejno-politično izobraževanje profesorjev in učiteljev; da se na zavodu ustanovi pedagoška knjižnica, ki mora biti v zbornici; da je treba premostiti prepad med profesorji in učenci; da se nadaljujejo množični roditeljski sestanki; da šola ne sme trpeti zaradi dela v organizacijah; da se med poukom ne sme puščati funkcionarjev ZMS na seje, da je treba izboljšati disciplino dijakov, ki je še vedno silno slaba, da je treba več paziti na moralno vzgojo dijakov in da jih je treba usmerjati v strokovne poklice. Vse to je povedala ravnateljica Palma Kosmina na konferenci 25. aprila 1946 vsemu profesorskemu zboru.

S koncem šolskega leta 1945/46 so vpeljali novo ocenjevanje uspeha učencev; poslej so veljale ocene: 4 odlično, 3 prav dobro, 2 dobro, 1 slabo. Tudi vedenje so ocenjevali z istimi ocenami, le namesto ocene slabo, so imeli izraz neprimerno (1).

Popravni izpiti so bili poslej dopustni iz dveh predmetov v I.—III. razredu, od IV. do VIII. razreda pa samo iz enega predmeta. Popravni izpiti so bili samo jeseni. Z naslednjim šolskim letom 1946/47 je ministrstvo prosvete z odlokom II. 18552/1 z dne 15. X. 1946 nekoliko spremenilo učni načrt; z njim so postale seminarske vaje z referati obvezne. Novi predmetnik, ki je bil spet le začasen, je izgledal takole:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupaj
Slovenski jezik	5	5	5	5	6	5	6	5	42
Srbohrvatski jezik	2	2	2	2	—	—	—	—	8
Ruski jezik	4	3	3	3	3	3	3	3	25
Angleški, fran., nem.	—	—	—	—	3	3	3	3	12
Zgodovina	2	3	3	3	3	3	3	3	23
Ustava FLRJ	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Zemljepis	3	3	3	2	3	2	2	2	20
Prirodopis	3	3	3	—	3	3	2	2	19
Mineralogija in geol.	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Matematika	5	4	4	4	4	4	4	4	33
Fizika	—	2	3	3	—	3	3	3	17
Kemija	—	—	—	4	—	4	3	2	13
Filozofija	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Risanje	2	2	1	1	2	1	1	1	13
Petje	2	1	1	1	—	—	1	1	7
Fizkultura	2	2	2	2	2	1	1	1	13
Skupaj	30	30	30	30	31	32	32	33	248

Ker je s šolskim letom 1946/47 stopil v veljavo učni načrt za sedemrazredno gimnazijo tudi v II. razredu, so s šolskim letom 1946/47 poučevali zoologijo v I. in II. razredu zato, ker so pouk botanike prenesli po novem načrtu v II. razred.

Spremenili so tudi pouk latinščine v vseh višjih razredih. Lani so bile dovoljene po 3 ure v vsakem razredu, 1946/47 pa že samo po 2 uri.

Prve dni decembra 1946 so pričeli razmišljati, kako bi pomagali k življenju večerni delavski gimnaziji, ker so se na zavodu oglašali delavci in uslužbenci, ki so izrazili željo, da bi se taka gimnazija odprla tudi v Novem mestu. Vse organizacijsko delo in vodstvo je prevzel profesor Marjan Matko. Vpisovanje vanjo se je pričelo 16. januarja 1947. Ker pa so se prijavljali zelo počasi, je bil rok za vpisovanje podaljšan do 15. februarja 1947. Z rednim poukom pa je večerna delavska gimnazija pričela že 1. februarja 1947, kajti do tega dne se je vpisalo že 28 moških in 15 žensk, skupaj 43 učencev. Tajniške posle je prevzela profesorica Marjana Pintar, blagajniške pa je vodil predmetni učitelj Tone Trdan. Šolnina je znašala 100.— din za osebo, predavatelji pa so dobivali po 40.— din na uro. Pouk je trajal do 15. junija 1947. Poučevali so: K. Bačar, slovenščina, A. Koblar, srbohrvaščina, B. Javornik, ruščina, M. Pintar, zgodovina, F. Mazi, zemljepis, M. Kobe, matematika, V. Fabian, prirodopis, J. Hvala, risanje, J. Glonar, telovadba. Ves pouk se je vršil zvečer od 19. do 21,55 ure, v ponedeljek, torek, sredo in petek.

V gimnazijskem arhivu ni ohranjenih dokumentov o delu večerne delavske gimnazije v šolskem letu 1947/48, ohranil pa se je gimnazijski spis št. 390 z dne 23. X. 1948, ki govori, da se je tedaj prijavilo 15 učencev, kasneje pa še 6, skupaj 21, da je znašala šolnina 200.— din na mesec od osebe in da se je pouk pričel 3. decembra 1948. Sprva je šlo dobro, kasneje pa so učenci začeli izostajati, prišlo jih je še samo 7, nazadnje pa samo 2. Zato je ravnateljstvo bilo prisiljeno, da je zaprlo večerno delavsko gimnazijo s koncem marca 1949, kar je razvidno iz dopisa št. 377 z dne 3. VI. 1949. V nji se je pouk obnovil v šolskem letu 1950/51, ko se je pouk spet pričel 23. oktobra 1950. Ker pa ni bilo dovolj učnih moči z gimnazije, so pritegnili Mira Verbiča in Franca Kocuvana. Učencev je bilo v I. razredu 33, v II. razredu pa 10. V pripravljalnem tečaju za I. višji razred pa je bilo 9 učencev. Pouk je bil zvečer od 19. do 22,30 v ponedeljek, torek, četrtek in petek. (Gimnazijski dopis št. 141 z dne 27. X. 1950.)

Tudi pouk v oficirskih tečajih se je nadaljeval. Vodil jih je ves čas do premestitve profesor Milan Dodič, za njim pa je prevzel vodstvo od 18. oktobra 1946 dalje predmetni učitelj Ivan Lapajne. Bila sta dva razreda. V I. razredu je bilo 23, v II. razredu pa 26 učencev. Pouk je bil zvečer dvakrat na teden. V I. razredu so bili ti predmeti: slovenščine 24 ur; ruščine 16 ur; zgodovine 16 ur; zemljepisa 16 ur; prirodopisa 10 ur; matematike 16 ur; risanja 4 ure; petja 4 ure. Koliko je bilo ur v II. razredu, ni podatkov. Pouk v obeh tečajih-razredih se je pričel že 25. septembra 1946 in je trajal v I. razredu do 30. januarja 1947, v II. razredu pa samo do 21. decembra 1946, ker se je ta razred razformiral zaradi premestitve oficirjev iz Novega mesta. Kasneje se je izoblikoval še en II. razred, v katerem se je pouk pričel 12. februarja 1947. V njem je bilo slovenščine 24 ur; ruščine 16 ur; zgodovine 16 ur; zemljepisa 10 ur; prirodopisa 10 ur; risanja in petja pa po 4 ure. K izpitom se je iz I. tečaja ali razreda prijavilo 18 kandidatov. Izpiti so se pričeli 30. januarja 1947 in so trajali do 5. februarja 1947. Predsednik izpitne komisije je bil Ivan Lapajne, tajnik Beno Serajnik, tretji član pa je bil vsakokratni predmetni izpraševalec. Kot vojaška delegata sta bila major Lenart in kapetan Mulej. Uspeh izpitov je bil kar zadovoljiv, saj je od 18 prijavljenih izpit naredilo 11, popravne jih je imelo 5, padla sta samo 2. (Zapisnik konference z dne 8. II. 1947.)

Tudi v šolskem letu 1947/48 so bili oficirski tečajji. Pouk je bil trikrat na teden. Obiskovalo ga je blizu 400 oficirjev. Tečaj je imel 10 oddelkov. Pouk je bil tudi ob nedeljah. To je dosegel politični oddelek štaba divizije v sporazumu z okrajnim političnim forumom. Izpiti so trajali ves mesec in pozno v noč tudi čez 24. uro. Vpliv teh tečajev je bil negativen na redno gimnazijsko delo. V tem času se je ponovno izmenjalo vodstvo oficirskih tečajev. Za tovarišem Ivanom Lapajnetom je vodstvo prevzel tovariš Viktor Fabian, toda ta je bil razrešen z ministrskim odlokom II. št. 7742/1 z dne 17. V. 1948. Vodstvo je prešlo v roke ravnateljice Palme Kosmina-Kasesnik. Iz njenega poročila št. 568 z dne 30. XII. 1948 in št. 569 z dne 31. XII. 1948 je razvidno, da je bilo takrat v oficirskih tečajih naslednje število učencev: I. razred 67, II. a razred 34, II. b razred 49, II. c razred 36, II. d razred 49. K izpitom je prišlo: I. razred 53, II. a razred 31, II. b razred 47, II. c razred 28, II. d razred 6 oficirjev. Izpiti so bili v dneh od 15. decembra do 31. decembra 1948 za I. in II. razred. Izpite je naredilo 240 oficirjev. Za III. razred so bili izpiti od 1. do 15. januarja 1949. O uspehu izpitov za III. razred ni podatkov.

Ker je 8. avgusta 1946 minilo ravno dvesto let, kar je bila ustanovljena naša gimnazija, je ravnateljica Palma Kosmina-Kasesnik predlagala na redni konferenci 10. januarja 1947, da se ta 200-letnica proslavi v času Prešernovega tedna meseca februarja 1947. Bila je mnenja, da se izoblikuje ožji odbor, ki bi prevzel vso skrb za to proslavo. Profesor M. Dobovšek je tedaj predlagal, da bi v ta ožji odbor prišli naslednji profesorji: K. Bačer, M. Dobovšek, T. Trdan, E. Sorman, B. Javornik, M. Matko, J. Černigoj, dr. K. Osana. Profesor Bačer je poudaril, naj se zaradi kratkega roka takoj sestavi program. Za zbiranje zgodovinskih podatkov so tedaj zadolžili dr. Ksenijo Osano. Tudi takrat so nameravali izdati tiskano izvestje, v katerem bi bila tudi kratka zgodovina našega zavoda. Iz gimnazijskega arhiva ni razvidno, zakaj zamisli niso uresničili. Bila je samo proslava v okviru Prešernovega tedna.

S šolskim letom 1946/47 so uvedli nekaj novosti v gimnazije. Tako so bili z ministrskim odlokom II. št. 3392/1 z dne 10. II. 1947 spet uvedeni sprejemni izpiti za I. razred. Učenci so morali delati ta izpit iz slovenščine in matematike. Z istim odlokom so preimenovali nižji tečajni izpit ali malo maturo v sprejemni izpit za V. razred.

Za veliko maturo je ministrstvo prosvete izdalo odlok II. št. 3392/1 toč. 2 z dne 10. II. 1947, da kandidat sme opravljati v jesenskem roku popravni izpit, če je v junijskem roku dobil eno slabo oceno, če pa je dobil dve slabi oceni, je bil odklonjen za eno leto. Vendar ta odlok ni veljal dlje kot leto dni, kajti z ministrskim odlokom II. št. 6602/2 z dne 5. V. 1948 so odredili, da smejo tudi učenci višjih gimnazijskih razredov in učiteljišče opravljati dva popravna izpita že v šolskem letu 1947/48. Čez nekaj tednov pa je bilo z odlokom ministrstva prosvete II. št. 8439/12 z dne 25. VI. 1948 določeno, da smejo tudi maturanti delati popravni izpit iz dveh predmetov.

S šolskim letom 1947/48 so spet spremenili učni načrt in predmetnik, kajti to leto se je nižja gimnazija spremenila iz štirirazredne v trirazredno, višja gimnazija pa je imela pet razredov, to je pomenilo, da so prejšnji 4. razred, ki je bil zaključni razred nižje gimnazije, pritisnili k višji gimnaziji. Uveljavila se je tedaj sedemletna šolska učna obveznost, ki so jo zasnovali že takoj po osvoboditvi in jo postopno uvajali. Takrat smo se zgledovali po sovjetski šoli. Posledica uvedbe sedemletnega šolanja je bila sprememba vsega učnega načrta in

predmetnika. Ta prehod s štirirazredne na trirazredno nižjo gimnazijo je odredjal odlok ministrstva prosvete LRS II. št. 19654/1 z dne 6. X. 1947 (Glej Vestnik m. p. LRS II. št. 14 z dne 30. X. 1947, str. 142.)

Že nekaj dni pred tem odlokom pa je Vestnik m. p. LRS II. št. 12 v prilogi z dne 13. IX. 1947 prinesel nov učni načrt in predmetnik, ki je bil takle:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Slovenski jezik	5	5	5	5	6	5	6	5
Srbohrvatski jezik	2	2	2	2	—	—	—	—
Ruski jezik	4	3	3	3	3	3	3	3
Angleški, fran., jezik	—	—	—	—	3	3	3	3
Zgodovina	2	3	3	3	3	3	3	3
Ustava	—	—	—	—	—	—	—	—
Zemljepis	3	2	3	2	3	2	2	2
Prirodopis	3	3	2	—	3	3	2	2
Mineralogija in geol.	—	—	—	—	2	—	—	—
Matematika	5	4	4	4	4	4	4	4
Fizika	—	3	3	3	—	3	3	4
Kemija	—	—	3	4	—	4	4	—
Filozofija	—	—	—	—	—	—	—	2
Risanje in zg. up. um.	2	2	1	1	2	1	1	1
Glasba	2	1	1	1	1	1	1	1
Fizkultura	2	2	2	2	2	2	2	2
Skupaj	30	30	32	30	32	34	34	33

Zemljepis so v VIII. razredu poučevali po 3 ure tedensko do 1. marca 1948, naprej pa 3 ure ustavo FLRJ. Tedaj so dopuščali tudi seminarske vaje pri posameznih predmetih pod vodstvom strokovnega učitelja.

Latinščino so lahko poučevali le po 2 uri na teden v višjih razredih. S šolskim letom 1947/48 so uveljavili tudi novo ocenjevanje učnega uspeha. Z odlokom ministrstva prosvete LRS II. št. 20544/2 z dne 26. XI. 1947 so k prejšnjim štirim ocenam dodali še peto; tako so poslej veljale te ocene: odlično (5), prav dobro (4), dobro (3), zadostno (2), nezadostno (1). Za vedenje so bile iste ocene, le namesto zadostno so uvedli zadovoljivo (2) in nezadovoljivo (1).

* * *

Zelo skopi so podatki o knjigovodskem tečaju na naši gimnaziji. Vemo samo to, da se je pričel 29. decembra 1947, da je v njem bilo 126 tečajnikov in da je vse delo v zvezi s tem tečajem vodila ravnateljica Palma Kosmina-Kasesnik. Ni znano, kdo je poučeval, ne kaj so poučevali. Tečaj se je končal 29. marca 1948.

V poletnih mesecih leta 1948 se je ravnateljstvu končno le posrečilo, da je po treh letih osvoboditve nazadnje le popravilo pročelje gimnazijske stavbe, ki je bilo poškodovano ob bombardiranju dne 21. februarja 1945.

Novo šolsko leto 1948/49 je prineslo spet nov učni načrt in predmetnik. Bil je odraz sprememb v našem družbenem življenju in splošnega nemira in ta-

krat modnega eksperimentiranja v šolstvu ne meneč se za zle posledice, ki so se pojavljale, plačevali pa so jih učenci. Vsa ta pogosta spreminjanja učnih načrtov so zavirala izdajo učbenikov, ki jih je bilo v tem času premalo, zato je zavladovalo pravo pomanjkanje. Po šolah so morali učitelji narekovati učno snov, čeprav je bilo to prepovedano. Tudi šolskih in drugih zvezkov je primanjkovalo, medtem ko se je na drugi strani brezglavo razmetavalo s papirjem, kar so plačevali naši gozdovi.

Nov predmetnik je bil uveljavljen s šolskim letom 1948/49:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupaj
Slovenski jezik	6	5	5	5	5	5	5	5	40
Srbohrvatski jezik	2	2	2	—	—	—	—	—	6
Ruski jezik	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Angl., fran., nem. j.	—	—	—	4	3	3	3	3	16
Zgodovina	2	3	3	3	3	3	3	3	23
Ustava FLRJ	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Zemljepis	3	3	2	2	2	3	2	2	19
Prirodopis	3	2	2	3	3	3	2	2	19
Geologija in mineral.	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Matematika	4	4	4	5	4	4	4	4	33
Fizika	—	2	3	—	—	3	3	4	15
Kemija	—	—	3	—	—	3	4	—	10
Filozofija	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Risanje	2	2	2	2	2	2	—	—	12
Petje	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Fizkultura	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Predvojaška vzgoja	—	—	—	2	2	2	2	2	10
Skupaj	29	30	31	31	31	34	33	33	253

Nižja gimnazija je tedaj imela tri razrede, višja pa pet razredov. Malo maturo ali sprejemni izpit za višjo so v šolskem letu 1948/49 delali že na koncu tretjega razreda. Posebna pozornost je veljala prirodnim vedam, ki so najtesneje povezane z materialnim in tehničnim dvigom države. V oči pade dejstvo, da je po tem predmetniku latinščina popolnoma izginila z naše gimnazije, ne omenja se niti kot neobvezen predmet. Ta predmetnik je vpeljal odlok ministrstva prosvete LRS II. št. 10158/1 z dne 3. VIII. 1948.

Novost je bila v tem predmetniku predvojaška vzgoja, ki je doslej ni poznal noben predmetnik. Toda pouk predvojaške vzgoje, ki se je pričel 15. septembra 1948, je bil, kakor je razvidno iz gimnazijskega dopisa št. 418 z dne 5. XI. 1948, strašno nereden. Predavatelji so prihajali, kakor se jim je zdelo, največkrat jih pa sploh ni bilo, čeprav so jih dijaki čakali. To je rušilo delovno disciplino in kradlo učencem dragoceni čas.

Vse do šolskega leta 1948/49 se je na naši gimnaziji vršil tudi pouk neobveznega verouka v prvih ali pa v zadnjih urah. Poučeval ga je takratni kapiteljski vikar profesor matematike in fizike Marko Mihelič. Toda na podlagi odloka poverjenišтва za prosveto OLO Novo mesto št. 754/4 z dne 13. XII. 1948, je ravnateljica Palma Kosmina-Kasesnik sporočila vikarju Miheliču z dopisom št. 522 z dne 14. XII. 1948, da se do nadaljnjega ukinja pouk neobveznega verouka na naši gimnaziji.

Ker je OLO Novo mesto vprašal z dopisom št. 703/1 z dne 6. X. 1948 gimnazijsko ravnateljstvo, kaj je z mlečno kuhinjo, je gimnazija odgovorila z dopisom št. 357 z dne 14. X. 1948, da se bo v tej kuhinji predvidoma hranilo do 500 učencev. Toda pripravljen je bil samo odbor, drugega pa nič. Ker tedaj gimnazija ni imela svoje kuhinje, je ravnateljica naprosila poverjenika za prosveto pri OLO Novo mesto, da posreduje pri odločujočih činiteljih na ljudski šoli, kjer je bila v kletnih prostorih dijaška kuhinja, da dobi gimnazija v uporabo in upravo to kuhinjo, kajti brez nje ne bo mogoče izvesti delovanja mlečne kuhinje. Toda iz gimnazijskega dopisa št. 571 z dne 30. XII. 1948 je razbrati, da je mlečna kuhinja pričela z delom že 15. novembra 1948. Kruh z maslom in mlečnim kakavom je tedaj dobivalo v tej kuhinji 130 vlakarjev, vsi drugi učenci še niso dobivali malice.

Že kmalu po pričetku šolskega leta 1946/47 je ravnateljstvo naše gimnazije dobilo dopis zemljepisnega muzeja Slovenije št. 13—46 z dne 28. XI. 1946, s katerim je ravnatelj tega muzeja dr. Anton Melik naprosil našo gimnazijo, da odstopi temu muzeju iz svoje kartografske zbirke in knjižnice vse tiste atlase in karte, ki se več ne uporabljajo pri pouku. Vsa ta zadeva je počivala dobri dve leti, kajti v gimnazijskem arhivu v tem času ni zaslediti nobenega dokumenta, ki bi to zadevo s kartami in atlasi še kaj omenjal. Med geografskimi atlasi je bilo nekaj dragocenih redkosti. Toda ministrstvo prosvete LRS je z dopisom IV.-11292/1 z dne 10. IX. 1948 naročilo ravnateljici gimnazije, da mora oddati vse stare atlante in karte. Ravnateljstvo je z dopisom št. 561 z dne 23. XII. 1948 sporočilo ministrstvu v Ljubljano, da je gimnazija odstopila te dragocenosti zemljepisnemu muzeju Slovenije. O izročitvi teh stvari je tudi reverz z dne 22. XII. 1948, ki sta ga podpisala za gimnazijo takratni varuh zemljepisne zbirke profesor Mile Kovač, za omenjeni muzej pa Vladimir Leban. To stvar so tako uredili po odločbi ministrstva prosvete v Ljubljani člen 4 z dne 15. V. 1946. Naša gimnazija ni dobila v zameno za te dragocenosti nič.

Ker se je vsako leto povečalo število rednih učencev na naši gimnaziji, je bilo tesno s prostori in šolskimi klopmi. Primanjkovalo je učilnic kljub temu, da je bil pouk tudi v fizikalni dvorani, risalnici in mineraloškem kabinetu. Zato je imelo več razredov popoldanski pouk, kajti 16—18, kasneje pa celo 20 oddelkov se ni dalo zместiti v poslopju tako, da bi vsi imeli samo dopoldanski pouk. Upoštevati je bilo treba tudi vlakarje in tiste učence, ki so od daleč prihajali v šolo.

Tudi stare šolske klopi, ki jih je pričelo primanjkovati zaradi naraščanja števila dijakov, niso več ustrezale sodobnim šolskim predpisom. Zato je ravnateljica pričela načrtno nabavljati novo šolsko opremo: mizice in stolčke. Zato se vrste vsako leto naročila pa tudi prošnje za kredite. Samo z dopisom št. 44 z dne 20. I. 1949 je gimnazija naročila 150 mizic in 300 stolčkov.

Zaradi dopoldanskega, popoldanskega in v več učilnicah tudi večernega pouka je bilo zelo težko vzdrževati čistočo in red v stavbi. Vse to pa je vplivalo na zdravje dijakov in profesorjev in na splošne higienske razmere na zavodu. Silne preglavice so bile z vodo, kajti novomeški vodovod je postal premajhen, poleg tega pa so zapirali vodo ravno v tistih urah, ko je bila na gimnaziji najbolj potrebna zaradi čiščenja. Zaradi tega se je ravnateljstvo večkrat pritožilo pri upravi mestnega vodovoda.

Že prihodnje šolsko leto 1949/50 so se uveljavile v predmetniku in učnem načrtu nekatere spremembe, čeprav je veljala še vedno dosedanja razdelitev

gimnazije v tri nižje in na pet višjih. Te spremembe so se kazale v tem, da so uvedli v VII. in VIII. razredu poseben predmet zgodovino narodov Jugoslavije namesto obče zgodovine. Zato je predmetnik bil takle:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Skupaj
Slovenski jezik	6	5	5	5	5	4	5	5	40
Srbohrvatski jezik	2	2	2	—	—	—	—	—	6
Ruski jezik	3	3	3	3	3	3	3	2	23
Ang., fr., nem. jezik	—	—	—	4	3	3	2	2	14
Latinski jezik	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Zgodovina	2	3	3	3	3	3	3	3	23
Ustava FLRJ	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Zemljepis	3	3	2	2	2	2	2	2	18
Prirodopis	3	2	2	3	3	3	2	2	20
Matematika	4	4	4	5	4	4	4	3	32
Fizika	—	2	3	—	2	3	3	4	17
Kemija	—	—	3	—	—	3	2	1	9
Filozofija	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Risanje	2	2	2	2	2	2	—	—	12
Petje	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Fizkultura	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Predvojaška vzgoja	—	—	—	2	2	2	2	2	10
Skupaj	29	30	31	31	31	34	34	33	253

(Vzeto iz Objav m. p., I. št. 3 z dne 15. VIII. 1949, str. 2.) Novost je bila v tem, da je to šolsko leto naša gimnazija dobila za maturo v junijskem roku teme za pismene naloge za slovenski, ruski in angleški jezik iz Ljubljane, ne pa za matematiko, latinski, francoski in nemški jezik. Ker se je pripravljala prehod iz sedemletne šolske obveznosti na osemletno, je ministrstvo prosvete izdalo odlok II. št. 1005/1 z dne ? (v aktu ni datuma!), s katerim je sporočilo, da to šolsko leto v juniju 1950 ne bo malih matur, zato pa naj bo ocenjevanje strožje in pravično.

Pripetilo se je, da so se učencem pri telovadbi v naši gimnazijski telovadnici, kjer so bila ladijska tla iz jelovih desak, le-te deske zaradi dotrajanosti in mazanja s prašnim oljem začesnile, kar je bilo nevarno za dijake. Zato je ravnateljstvo prišlo na misel, da bi v telovadnico dalo parketna tla. Z dopisom št. 118 z dne 20. X. 1950 na OLO Novo mesto je ravnateljica zaprosila za kredit za nabavo 190 m² parketa za telovadnico. Hkrati je tudi že naročila parket pri LIP-u. Ker pa se je zadeva zavlekla, je zato ravnateljica ponovno zaprosila za kredit z dopisom št. 982 z dne 27. XII. 1951, v katerem je navedla predvidene stroške: a) za nabavo parketa in parketiranje 200.000.— din, b) za dve lončeni peči, vsaka po 40.000.— din, c) za beljenje vse telovadnice 20.000.— din. Skupaj je naračunala 300.000.— din. Vendar se je parketiranje telovadnice zavleklo vse do spomladi 1953. leta, kar je razvidno iz gimnazijskega dopisa št. 129 z dne 10. III. 1953, s katerim ravnateljica spet naroča 191 m² boljšega parketa pri Lesno-industrijskem podjetju Bršljin. Končno so parket v telovadnici le položili

v januarju in februarju 1954, namesto prejšnjih dveh okroglih in železnih peči pa so postavili dve lončeni.

Na konferenci vsega profesorskega zbora naše gimnazije sredi marca 1950 so razpravljali o tem, kateri tuj jezik bi se uvedel na naši gimnaziji s šolskim letom 1950/1. Predloge s tega posveta je ravnateljica poslala v dopisu št. 173 z dne 22. III. 1950 OLO Novo mesto. V njem je povedala, da je večina profsorskega zbora za to, da se uvede od I. razreda dalje kot prvi tuji jezik nemščina, kajti gospodarski stiki, znanstvena literatura in vsi arhivi v naših krajih so večinoma nemški. Nacionalni čut pa brani uvesti nemščino kot obvezni tuj jezik v našo gimnazijo. Dalje so predlagali, da se od V. razreda dalje poučuje angleščina. Prav tako so bili vsi za osemletno šolsko obveznost in za to, da se izpit ali mala matura dela na koncu četrtega razreda za prestop na gimnazije ali pa na osemletke.

Prav tako so po prejemu dopisa OLO Novo mesto št. 78/2 z dne 4. III. 1950, s katerim je bilo ravnateljstvu naročeno, da se morajo na naši gimnaziji ustanoviti strokovni aktivni, v katerih je udeležba bila obvezna, te aktivne tudi ustanovili še v istem mesecu. To so bili strokovni aktivni za jezike, zgodovino in zemljepis, matematiko in fiziko, prirodopis in kemijo, fizikulturo, risanje in petje. Člani teh aktivov so postali strokovni učitelji teh predmetov z vseh šol z višjimi razredi na ozemlju OLO Novo mesto.

Mimo tega se je tedaj izvedla rajonizacija za nižjo gimnazijo v Novem mestu. Poslej so se s šolskim letom 1950/51 smeli vpisati v nižje razrede naše gimnazije učenci iz naslednjih krajev: Novo mesto, Šmihel pri Novem mestu, Birčna vas, Laze, Stopiče, Podgrad, Dolž, Mali Slatnik, Brusnice, Gaberje, Šentpeter, Trška gora, Grčevje, Prečna. Le izjemno tudi iz Mirne peči in Šmarjete. Višji razredi novomeške gimnazije pa so imeli za svoj šolski okoliš vse ozemlje okraja Novo mesto in Trebnje, kakor je določal odlok OILO Novo mesto št. 330/3 z dne 26. VIII. 1950.

S šolskim letom 1950/1 je bila uzakonjena zvišana šolska obveznost z dosedanjih sedem let na osem. To je povzročilo vrsto posledic. Dosedanja nižja gimnazija, ki je bila trirazredna, se je spremenila v štirirazredno, zato je tudi višja gimnazija spet postala štirirazredna. Spremenil se je tudi predmetnik in učni načrt. Po tem novem učnem načrtu za I. in II. razred, ki je bil objavljen v brošurici 1950, je bilo slovenščine po 6 ur na teden v vsakem razredu, prirodopis je dobil v II. razredu eno uro več, tako sta imela I. kot II. razred po 3 ure prirodopisa; zemljepis so v I. razredu skrčili na 2 uri; zamenjali so zgodovino, tako da je sedaj imel I. razred 3 ure, II. razred pa samo 2 uri. Prej je bilo obratno. V drugih predmetih ni bilo sprememb. Za III. razred je veljal učni načrt iz leta 1948.

Ko se je naša gimnazija pripravljala na desetletnico proslave ustanovitve OF, se je rodila misel, da bi se v spomin na ta dan vzdala v veži spominska plošča z imeni padlih dijakov in profesorjev. Vendar se v letu 1951 ta zamisel ni uresničila, ni pa zaspala. Prihodnje leto je bila 10-letnica ustanovitve dolenjskih brigad. Tedaj so 12. septembra 1952 odkrili v gimnazijski veži spominsko ploščo, v katero so vklesali 47 imen učencev naše gimnazije, ki so padli v narodnoosvobodilnem boju, 4 imena učencev, ki so izgubili svoja življenja pri bombardiranju Novega mesta, dve imeni kot žrtve internacije, imeni dveh narodnih herojev, ki sta bila učenca naše gimnazije, in ime padlega profesorja. Ob tej veliki plošči je druga manjša, na kateri je vklesan napis:

Mladi ste šli v boj,
ste šli umret,
za nas, za svobodo,
za novi svet.

Načrt za ploščo in črke je naredila arh. Jakica Acetto. Ob tej priliki je bila v veži spominska akademija z naslednjim sporedom: 1. Pirnik, Smrt v Brdih. Zapel gimnazijski pionirski pevski zbor; 2. Nagovor člana pripravljalnega odbora; 3. Govor tovariša Petra Ivanetiča; 4. Govor tovariša Nika Šiliha; 5. Nagovor profesorja Viktorja Fabiana. Sledilo je odkritje plošče. Medtem je pevski zbor zapel pesem Žrtvam; 6. Govor tovariša Jožeta Perparja, tč. predsednika ZMS, polaganje vencev; 7. M. Kozina, Naša zemlja, zapel gimnazijski pionirski pevski zbor; 8. Pevski zbor SKUD-a je zapel dve pesmi.

* * *

Učni načrt in predmetnik iz šolskega leta 1950/1 sta bila le začasna, kajti šolsko leto 1951/2 je prineslo novega, z njim pa tudi nove predpise o veliki maturi. Svet za prosveto in kulturo je izdal odlok III. št. 4046/1 z dne 26. XI. 1951, ki je določal, da se velika matura dela iz slovenščine, tujega jezika po izbiri (ali ruščine ali nemščine ali francoščine ali angleščine), matematike, zgodovine, in po izbiri iz enega od predmetov: kemija, fizika, biologija. Dober mesec nato je svet za prosveto in kulturo izdal dopolnilni odlok III. št. 4046/2 z dne 15. XII. 1951, ki je določal, da delajo ustno maturo tudi tisti kandidati, ki so bili doslej zaradi odličnega ali prav dobrega uspeha pri pismenem delu mature oproščeni ustnega dela. Predmetnik za šolsko leto 1951/2 pa je bil:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Slovenski jezik	6	6	5	5	4	4	4	4
Srbohrvatski jezik	2	2	2	2	2	—	—	—
I. tuji jezik	3	3	3	3	2	2	1	1
II. tuji jezik	—	—	—	—	4	3	3	3
Latinski jezik	—	—	—	—	2	2	2	2
Psihologija in logika	—	—	—	—	—	—	3	—
Uvod v filozofijo	—	—	—	—	—	—	—	2
Zgodovina	2	3	2	3	3	3	4	3
Temelji družbene ureditve	—	—	—	—	—	—	—	—
Zemljepis	3	2	2	3	2	2	2	2
Prirodopis	3	3	2	3	3	2	—	2
Geologija in mineralogija	—	—	—	—	—	—	2	—
Matematika	5	5	4	5	4	3	3	3
Fizika	—	—	3	—	2	3	3	3
Kemija	—	—	2	—	—	3	2	2
Risanje	2	2	2	2	2	2	—	—
Petje	2	2	1	—	—	—	—	—
Telesna vzgoja	2	2	2	2	2	2	2	2
Predvojaška	—	—	—	—	2	2	2	2
Skupaj	30	30	30	31	33	33	33	34

(Vzeto iz Objav m. p. LRS II., št. 9 z dne 15. VIII. 1951.) To šolsko leto so bile na naši gimnaziji velike težave pri pouku tujih jezikov, nekaj zaradi pogostega menjavanja strokovnih učiteljev, nekaj zaradi bolezni, nekaj pa zaradi pomanjkanja učnih knjig za tuje jezike. Največje težave pa so nastale zaradi rajonizacije tujih jezikov, kakor je razvidno iz gimnazijskega spisa št. 775 z dne 22. IX. 1951, ki ga je gimnazija poslala v Ljubljano. V njem piše, da se na vseh nižjih gimnazijah novomeškega okraja poučuje nemščina, na naši gimnaziji pa angleščina. Tisti učenci, ki so prišli s podeželskih nižjih gimnazij v višjo v Novo mesto, kljub dopolnilnim izpitom niso mogli dohajati pouka v angleščini. To pa je ogrožalo normalen dotok učencev na novomeško gimnazijo in tudi socialna struktura učencev našega zavoda se je močno spremenila. Gimnazija je postala tako prednostna šola za meščanske otroke, kmečki otroci so bili s tako jezikovno politiko odrinjeni od šolanja na višji gimnaziji.

Nekatere gimnazije v Sloveniji so dobivale od tujih državnih predstavništev v Jugoslaviji tujejezično literaturo, ki so jo nekateri učitelji tujih jezikov uvažali pri pouku v šoli za primer živega vsakdanjega jezika. Ker je nekaj takega časopisnega gradiva dobivala tudi naša gimnazija in so za to zvedeli na okraju, je OLO Novo mesto, prosvetni odsek, izdal dopis Zaup. 61-39/1—52 z dne 24. VII. 1952 in z njim prepovedal uporabo takega gradiva (v njem so bile leposlovne knjige, strokovne in poljudnoupoučne knjižice in revije) pri pouku.

Posedanje temeljev gimnazijskega poslopja pod profesorsko knjižnico je zadajalo skrbi vsemu profesorskemu zboru. V stenah južnovzhodnega vogala stavbe so zazijale velike poke. Zato je ravnateljica z dopisom št. 114 z dne 26. II. 1952 sporočila prosvetnemu odseku OLO Novo mesto, da je treba nekaj ukreniti, da se stavba ne bi še bolj pogreznila in razpokala. Na ta dopis je bil strokovni ogled gimnazijskega poslopja 12. marca 1952. V komisiji so bili: Adolf Mavrovič za svet za prosveto in kulturo pri OLO Novo mesto, inž. Jože Grein, pomočnik direktorja »Pionirja«, Vinko Bele, direktor gradbenega podjetja Krka, Peter Kump, gradbeni referent OLO Novo mesto in ravnateljica gimnazije Palma Kosmina-Kasesnik. To je bila že druga komisija, ki si je ogledala omenjeni vogal gimnazijske stavbe. Prvič so si strokovnjaki ogledali razpoke in temelje že leta 1947. Takrat so ugotovili, da se temelji posedajo zato, ker je dobila voda, ki je bila zalila vse kleti gimnazije do 2 m višine, ko so med vojno popokale vodovodne cevi, odtočno žilo in po nji odplavila tudi zemljo izpod temeljev. Takrat niso še nič ukrenili, da bi se okvara popravila in zaustavilo nadaljnje posedanje in pokanje sten.

Ko se je jeseni pričevalo šolsko leto 1952/53, je morala ravnateljica spet preurejati ves pouk, kajti svet za prosveto in kulturo je izdal nov učni načrt in predmetnik, ki sta se seveda razlikovala od prejšnjih. Bistvena novost je bila v tem, da je bil z odlokom sveta za prosv. in kulturo LRS št. III.-4027/1 z dne 6. X. 1952 uveden nov predmet: družbena in moralna vzgoja. Druge spremembe so se kazale v tem: prvi tuj jezik je dobil v VII. in VIII. razredu še eno uro, tako da sta bili sedaj po 2 uri (prej le 1). Drugemu tujemu jeziku so vzeli eno uro v V. razredu, tako so mu ostale samo 3 (prej 4). V VII. razredu so uvedli 2 uri uvoda v filozofijo (prej bil samo v VIII. razredu); prav tako so v VII. razredu dobili 2 uri temeljev družbene ureditve; skrčili so zemljepis v IV. razredu na 2 uri (prej bile 3), dalje so ukinili prirodopis v IV. razredu (prej bile 3). Matematiko so v IV. razredu skrčili na 4 ure (prej bilo 5); uvedli so fiziko v IV. razredu s 4 urami (prej je ni bilo) in jo skrčili v VIII. razredu

na 3 ure (prej bile 4); dali so 2 uri kemije v IV. razredu (prej ni bilo nič), uvedli higieno v IV. razredu z eno uro, dali so IV. razredu eno uro petja (prej ga ni bilo). V vseh drugih predmetih je ostalo pri starem, a le za eno leto.

V ta čas je padla tiha in skromna počastitev 70-letnice profesorja Rudolfa Kranjca, ki je bila 10. januarja 1953. Profesor R. Kranjec je poučeval že pred drugo svetovno vojno na našem zavodu več let. Po osvoboditvi se je vrnil iz Bosne spet v Novo mesto leta 1946 in prevzel pouk na našem zavodu.

Na konferenci vsega učiteljskega zbora 16. februarja 1953 so razpravljali o pouku tujih jezikov na gimnaziji. Tokrat so bili mnjenja, naj se poučuje v višjih razredih samo en tuj jezik in ne več dva. Ta tuj jezik naj bo angleščina. Prav tako so bili mnjenja, da bi bilo koristno, če bi se na naši gimnaziji uvedla paralelka klasične gimnazije. Vanjo naj bi imeli dostop vsi odlični in prav dobri učenci iz novomeškega okrožja (Brežice, Krško, Trebnje, Kočevje, Črnomelj). (Gimnazijski dopis št. 109 z dne 26. II. 1953.)

Za maturo v junijskem roku 1953 je teme za pismene naloge spet poslal svet za prosveto in kulturo, a le za matematiko, angleščino, francoščino in nemščino. Teme za slovensko nalogo je moral dati predmetni profesor. Večje spremembe je prineslo šolsko leto 1953/54. Že sam predmetnik in učni načrt sta v marsičem odstopala od lanskega. Za leto 1953/54 je bil predpisan ta predmetnik:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Slovenski jezik	6	6	5	5	4	4	4	4
Srbohrvatski jezik	2	2	2	2	—	—	—	—
I. tuji jezik	3	3	3	3	—	—	—	(2)
II. tuji jezik	—	—	—	—	5	5	5	3(5)
Latinski jezik	—	—	—	—	4	2	2	2
Družbeno moralna vzgoja	1	1	1	1	1	1	—	—
Psihologija in logika	—	—	—	—	—	—	3	—
Uvod v filozofijo	—	—	—	—	—	—	—	2
Temelji FLRJ	—	—	—	—	—	—	—	2
Zemljepis	3	2	2	2	3	2	2	2
Prirodopis	3	3	2	—	4	2	—	2
Geologija in mineralogija	—	—	—	—	—	—	2	—
Matematika	5	5	4	4	4	3	3	3
Fizika	—	—	3	4	—	3	3	3
Kemija	—	—	2	2	—	3	2	3
Higiena	—	—	—	1	—	—	—	—
Risanje	2	2	2	2	2	2	—	—
Petje	2	2	1	1	—	—	—	—
Telesna vzgoja	2	2	2	2	2	2	2	2
Predvojaška vzgoja	—	—	—	—	—	2	2	2

Značilnosti tega predmetnika so se kazale v tem: v višjih razredih je bil to šol. leto samo en tuj jezik. To je bil tisti tuj jezik, ki ga je svet za prosveto in kulturo predpisal za vsako višjo gimnazijo splošnega tipa kot drugi tuj jezik (angleščina, nemščina, francoščina). Ukinili so pouk ruskega jezika, ki je bil doslej obvezen, ter prvi tuj jezik. Ukinjena je bila predvojaška vzgoja v V. razredu. Kot samostojen predmet so to leto vnesli v predmetnik družbeno in moralno vzgojo. V oči pade tudi zvišanje ur latinščine v V. razredu. Sedaj so bile 4, preje samo 2.

* * *

Ravnateljica se je lotila večjih obnovitvenih del na stavbi, ko je dobila od OLO Novo mesto dopis št. III. 5295/3-53 z dne 13. VII. 1953, s katerim so sporočili, da so gimnaziji odobrili kredit 500.000.— din. S tem denarjem so plačali stroške za parketiranje in beljenje telovadnice in za postavitev dveh lončenih peči. Parket je položilo gradbeno podjetje »Krka« in izvedlo tudi vsa druga dela.

Dijaki naše gimnazije so pomagali pri urejanju letnega telovadišča pri »Portovaldu« tako, da so do jeseni 1953 razvažali premogov pepel in pomagali tudi pri zemeljskih delih.

Poživilo se je tudi delo predmetnih aktivov in izvoljeni so bili novi voditelji teh aktivov. Ti so bili: biološki aktiv je poslej vodil profesor V. Fabian; aktiv za slovenski jezik profesor M. Dodič; za tuje jezike pa profesor R. Kranjec; za matematiko predmetni učitelj I. Lapajne; za telesno vzgojo N. Smerdu; za zgodovino profesor M. Dobovšek; za petje učitelj J. Kastelic. Vsi so bili izvoljeni na sestanku članov proforskega društva 21. oktobra 1953. (Gimnazijski spis št. 502 z dne 22. X. 1953.)

Svet za prosveto in kulturo LRS je na svojem 7. rednem zasedanju 1. oktobra 1953 sklenil, da se v vseh šolah uvede enkrat na mesec »športni dan«, razen v septembru in januarju. O tem sklepu je obvestilo tajništvo za prosveto in kulturo OLO Novo mesto vse šole v okraju z dopisom št. III. 10375/1-53 z dne 19. XI. 1953. Športni dan je bil obvezen za vse učence in profesorje, ki so morali pomagati pri izvedbi tega dne. Te dneve so morali prirediti v obliki skupnih izletov z orientacijskimi nalogami, športnimi tekmovanji v atletiki in drugih igrah; športni dan se ni smel uporabiti za druge namene. Prirediti so jih morali sredi tedna in ob lepem vremenu.

Ponovne spremembe v predmetniku in v učnem načrtu so se uveljavile s šolskim letom 1954/55. Spremembe za višje razrede je sprejel svet za prosveto in kulturo LRS na 12. redni seji 2. in 3. julija 1954. Predmetnik je bil naslednji:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Slovenski jezik	5	5	5	5	4	4	4	4
Srbohrvatski jezik	2	2	2	1	—	—	—	—
I. tuji jezik	3	3	3	3	3	3	2	3
II. tuji jezik	—	—	—	—	4	3	3	3
Latinski jezik	—	—	—	—	3	3	2	—
Psihologija in logika	—	—	—	—	—	—	2	—
Uvod v filozofijo	—	—	—	—	—	—	—	2
Zgodovina	2	3	2	3	3	3	3	3
Zemljepis	2	2	2	3	3	2	2	—
Temelji FLRJ	—	—	—	—	—	—	—	2
Moralna vzgoja	1	1	1	1	—	—	—	—
Biologija	3	3	2	—	2	2	2	2
Matematika	4	5	3	4	4	3	3	3
Fizika	—	—	3	3	—	2	2	3
Kemija	—	—	2	2	2	2	2	—
Risanje in uvod v likovno um.	2	2	2	2	—	—	—	—
Telesna vzgoja	2	2	2	2	2	2	2	2
Predvojaška vzgoja	—	—	—	—	—	2	2	2
Ročne spretnosti				neobvezno				
Gospodinjstvo				neobvezno				
Petje	2	2	1	1	—	—	—	—

Ta predmetnik za višje razrede je iz Objav S. Z. P. K. LRS V., št. 6 z dne 25. VIII. 1954, str. 5; za nižje razrede pa iz iste številke stran 6.

S tem šolskim letom pa se je na naši gimnaziji vpeljalo tudi družbeno upravljanje. Kako ga v praktičnem pogledu uvajati v življenje, o tem so se posvetovali na posebni konferenci 25. in 26. oktobra 1954 na kmetijski šoli na Grmu. Poldrug mesec nato je ravnateljstvo gimnazije sporočilo z dopisom št. 601 z dne 15. XII. 1954 svoj predlog tajništvu za prosveto in kulturo OLO Novo mesto, ki je iz naslednjih predlaganih imen izbralo potrebno število ljudi. V predlogu so bila ta imena: Jože Kapš, kmetijski tehnik; Fran Lešnjak, vlakovodja; Fran Pučko, živinozdravnik; Kristina Plut za ZMS; Jakob Mikolič za RKS; za SZDL Leon Perhavec, javni tožilec in predsednik SZDL v Novem mestu; za ZBNOV Janez Zupančič, strojevodja; za dijaški internat Zora Čerček, upokojena učiteljica; za sindikat zdravstvenih ustanov dr. Suzana Furlan, zdravnica; za Društvo prijateljev mladine Tone Trdan; za gimnazijski profsorski zbor Ivan Lapajne, predmetni učitelj. Iz ohranjenega spisa tajništva za prosveto in kulturo pri OLO Novo mesto št. I.-1409/2-55 z dne 27. VIII. 1955 se bere, da so bili na seji OLO Novo mesto 27. avgusta 1955 imenovani v gimnazijski šolski odbor naslednji štirje: Zora Čerček, upokojena učiteljica; dr. Erna Primožič, zdravnik v Novem mestu; Franc Pučko, veterinar; Jože Kapš, nameščenec OZZ. Vse kaže, da je bil to prvi šolski odbor naše gimnazije.

Pomembnejše od tega je bilo dejstvo, da je naša gimnazija dobila sporočilo tajništva za prosveto in kulturo OLO Novo mesto št. III.-9444/1-54 z dne 11. XI. 1954, da ji je odobren kredit v znesku 3.000.000.— (tri milijone) din in da ga mora porabiti do 31. dec. 1954! K sreči so se tisto leto 1954 začela obsežnejša obnovitvena dela že v poletnih mesecih. Iz tega denarja so plačali sledeča dela: vsa električna napeljava je prišla pod omet, vstavili so nove števec in električno razdelilno ploščo, uredili vodovodno napeljavo, zbornica je dobila umivalnik; stranišča so modernizirali; prepleskali so vrata, okna, učilnice in hodnike.

Vse delo predmetnih aktivov se je v šolskem letu 1954/55 na naši gimnaziji močno poživilo in uveljavilo. Vsi aktivisti so imeli po več nastopov in sestankov na podeželskih šolah. Tudi oficirski tečaji so se obnovili, a v čisto drugačni obliki, kot so bili nekoč. Že od šolskega leta 1952/53 je vso organizacijo vodila vojska, poučevali pa so profesorji z gimnazije. Tako je bil izobraževalni tečaj iz jugoslovanske književnosti v šolskem letu 1952/53 in 1953/54 v prostorih JLA. Predaval je profesor Milan Dodič. Na koncu tečaja je bil izpit; člani komisije so bili sami oficirji in predavatelj. V šolskem letu 1953/54 je bil tak tečaj tudi za fiziko in matematiko; učil je profesor Tone Trdan; leta 1954/55 za zgodovino, poučevali so profesor Vlada Janković, Valentin Robida in Marjan Dobovšek. Vse predavatelje je plačevala vojska.

Za nadaljnji razvoj novomeške gimnazije je bila v marsičem pomembna konferenca profsorskih zborov gimnazije in učiteljska meseca aprila 1955. Tedaj je bila na obeh zavodih temeljita inšpekcija, ki so jo izvršili inšpektorji sveta za prosveto in kulturo LRS iz Ljubljane. Iz poročila o tej konferenci, ki ga je poslalo ravnateljstvo naše gimnazije pod št. 211 z dne 27. IV. 1955, je razvidno, o čem vse so razpravljali na nji. Tovariš inšpektor J. Žabkar je tedaj dejal, da bo s šolskim letom 1955/56 iz novega učnega načrta popolnoma odpadla latinščina kot obvezen predmet. Pripomnil pa je, da bo s tem šolskim letom svet za prosveto in kulturo dovolil paralelke moderne klasične gimnazije na realnih gimnazijah v Celju, Kranju, Ljubljani in v Mariboru in da bi se to

zgodilo tudi v Novem mestu, če bi OLO Novo mesto pokazal za to stvar zanimanje. Že pred tem je učiteljski zbor naše gimnazije ob neki priliki predlagal, da bi se na novomeški gimnaziji ustanovila paralelka klasične gimnazije, največ zaradi tega, ker znanje latinščine zahtevajo nekatere fakultete pri vpisu na univerzo (npr. pravna, medicinska, farmacevtska, veterinarska, pa tudi šola za medicinske sestre). Če bi novomeška gimnazija ne imela pouka latinskega jezika, bi bil našim dijakom otežkočen vpis na omenjene fakultete. Dolenjska pa vendar še vedno potrebuje tudi ljudi z omenjeno visokošolsko izobrazbo. Da dijaki z Dolenjske ne bi bili v tem pogledu zapostavljeni v primeri z dijaki iz Ljubljane ali Maribora, bi bilo smotrno, da bi se na novomeški gimnaziji tudi vpeljala taka klasična paralelka, v kateri bi bila latinščina obvezna od I. do VIII. razreda, v IV. razredu pa bi imeli namesto grščine drugi živi tuji jezik.

Po tej konferenci in pravkar omenjenem poročilu so se na tajništvu za prosveto in kulturo OLO Novo mesto le odločili, da privolijo v tako klasično gimnazijsko paralelko tudi v Novem mestu in so to misel sporočili v Ljubljano.

Ko se je septembra pričevalo novo šolsko leto 1955/56, je svet za prosveto in kulturo LRS obvestil tajništvo za prosveto in kulturo OLO Novo mesto z dopisom št. I-1640/2-55 Pr. Ljubljana z dne 3. IX. 1955, da je odobrena otvoritev paralelke modernega klasičnega tipa v I. razredu novomeške gimnazije. Čim je tajništvo za prosveto in kulturo OLO Novo mesto prejelo to obvestilo, je s svojim dopisom št. III. (671/1-55) IV. 25/1-55 z dne 9. IX. 1955 sporočilo ravnateljstvu naše gimnazije, da se s šolskim letom 1955/56 lahko odpre klasična paralelka, če bo dovolj učencev. Ravnateljica Palma Kosmina-Kasesnik je takoj dala oglas v Dolenjski list, da se učenci lahko vpišejo v to paralelko. Odmev je bil presenetljiv, kajti v klasični oddelek se je vpisalo 19 učencev in 22 učenek, skupaj 41 dijakov, s čimer je bil zagotovljen njegov obstoj.

Na svoji 12. redni seji 15. junija 1955 je svet za prosveto in kulturo LRS sprejel nov predmetnik za gimnazije, ki je bil tak:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Slovenski jezik	5	5	5	5	5/4	4	5	5
Srbohrvatski jezik	2	2	2	—	—	—	—	—
Zgodovina in temelji FLRJ	2	2	2	3	3/4	3	3	4
Psihologija in filozofija	—	—	—	—	—	—	2	2
Pouk o morali	1	1	1	1	—	—	—	—
I. tuji jezik	3	3	3	3	4	3	3	3
II. tuji jezik	—	—	—	—	5	4	3	2
Prirodopis	3	3	2	—	4	2	2	2
Latinski jezik	—	—	—	—	neobvezno			
Prirodopis	3	3	2	—	4	2	2	2
Zemljepis	2	2	2	3	3	2	2	2
Matematika	4	4	4	4	5	4	3	3
Fizika	—	—	3	3	—	3	3	3
Kemija	—	—	—	3	—	3	2	2
Risanje in likovni pouk	2	2	2	2	neobvezno			
Osnovni pojmi o glasbi	2	2	1	1	—	—	—	—
Telesna vzgoja	3	3	3	3	3	2	2	2
Predvojaška vzgoja	—	—	—	—	—	2	2	2
Ročna spretnost				neobvezno				
Gospodinjstvo				neobvezno				
Skupaj	29	29	30	31	32	32	32	32

(Vzeto iz brošure: Učni načrt za višje razrede gimnazij in klasičnih gimnazij. Začasni pravilnik o maturi. Lj. 1955, str. 3.)

Po tem predmetniku so imeli v V. razredu v prvem polletju 5 ur, v drugem polletju pa samo 4 ure slovenščine. Prav tako so imeli v V. razredu v 1. polletju samo 3 ure zgodovine s temelji družbene in državne ureditve FLRJ, v 2. semestru pa 4 ure. Latinščina je postala neobvezna. Praktično je ni več bilo v naših gimnazijah razen na klasičnih in klasičnih paralelkah realnih gimnazij, kot npr. v Novem mestu. Če je bil v nižjih razredih tuj jezik germanski (angleščina, nemščina), so v višjih razredih kot drugi tuj jezik poučevali romanskega (francoščina, italijanščina) ali pa ruščino. Kjer pa je bil 1. tuji jezik romanski, so v višjih razredih kot 2. tuji jezik poučevali angleščino, nemščino.

Ta predmetnik in učni načrt sta veljala z nastopom šolskega leta 1955/56 za vse razrede nižjih gimnazij in za V. in VI. razred. Za druge razrede višje gimnazije so v šolskem letu 1955/56 veljali predmetniki, ki so bili objavljeni v Objavah SPK LRS V., št. 6 z dne 25. VIII. 1954, in sicer za VII. razred predmetnik, objavljen pod B, za VIII. razred pa predmetnik, objavljen pod C. V šolskem letu 1956/57 je predmetnik B veljal tudi za VIII. razred, dodali so le 2 uri zemljepisa. Predmetnika B in C sta nehala veljati s koncem šolskega leta 1957/58, kajti z naslednjim šolskim letom se je v našem srednjem šolstvu izvršila temeljita reforma.

* * *

Odkar je na novomeški ljudski šoli pričela delovati mlečna kuhinja (od novembra 1948), so učenci naše gimnazije dobivali svojo malico v tej kuhinji. Ker pa je bilo prenašanje malice iz stavbe ljudske šole v gimnazijo dovolj nerodno, posebno v zimskem času in ob dežju, je ravnateljstvo gimnazije skušalo napraviti v lastnih kletnih prostorih lastno mlečno kuhinjo. Gimnazija več let ni prišla do svoje mlečne kuhinje. Šele novembra 1954 so pričeli ponovno razmišljati o tem, da bi gimnazija dobila v svoji stavbi lastno mlečno kuhinjo. Ko pa so pričeli s popravilom vogala pod profesorsko knjižnico, ki se je že več let posedal in so stene pokale, so kletne prostore pod profesorsko knjižnico pričeli preurejevati v mlečno kuhinjo. Vendar pa tudi tokrat ni šlo gladko. Spet je primanjkovalo denarja. Iz gimnazijskega dopisa št. 240 z dne 8. V. 1957 je razvidno, da je ravnateljica Palma Kosmina-Kosesnik zaprosila okrajni Zavod za socialno zavarovanje v Novem mestu, da bi z denarjem podprl prezidavanje gimnazijskih kletnih prostorov za potrebe gimnazijske mlečne kuhinje. Za ta dela pa je tedaj gimnazija potrebovala 550.000.— din, zato je omenjeni zavod ravnateljica naprosila za 300.000.— din podpore.

Po nekaj mesecih je omenjeni zavod sporočil gimnazijskemu ravnateljstvu z dopisom št. 618/1-57 z dne 12. X. 1957, da je zavod voljan podpreti ureditev prostorov za gimnazijsko mlečno kuhinjo z vsoto 250.000.— din. Omenjeni zavod pa je, še predno je dobil prošnjo za zgornjo podporo, kupil gimnazijcem 50 skodelic. Največjo podporo pa je gimnazijska mlečna kuhinja dobivala od RK v Novem mestu. Ne samo mleko v prahu, riž, belo moko, sir, koruzno moko, marveč tudi vso glavno posodo je gimnazijski mlečni kuhinji dal RK v Novem mestu.

Vendar pa je minilo še precej mesecev, predno so v gimnaziji preuredili kletne prostore za mlečno kuhinjo. Ker denar 250.000.— din, ki ga je dal Za-

vod za socialno zavarovanje v Novem mestu, tisto leto (1957) ni mogel biti uporabljen iz objektivnih razlogov, so ta znesek naložili na tekoči račun omenjenega zavoda s pripombo, da ga gimnazija lahko uporabi v letu 1958/59. Zavod za socialno zavarovanje pa je dodal še 50.000.— din, tako je skupni znesek narastel na 300.000.— din.

S posebnim dopisom z dne 24. XI. 1958 je ravnateljica gimnazije naprosila OLO Novo mesto, tajništvo za zdravje in socialno skrbstvo za denarno pomoč 428.000.— din za dograditev gimnazijske mlečne kuhinje, kajti gradbeno podjetje »Pionir« je v svojem načrtu za preureditev gimnazijskih kletnih prostorov za potrebe mlečne kuhinje predvidel 728.000.— din stroškov. Tajništvo za zdravstvo in socialno varstvo OLO Novo mesto je s svojim dopisom št. 05/2-432/28-58 z dne 10. XII. 1958 sporočilo gimnaziji, da ji je bilo nakazanih 400.000.— din za ureditev mlečne kuhinje v gimnazijskih kletnih prostorih.

Tako so končno po daljšem preudarjanju in odlašanju novembra 1958 le pričeli z obnovitvenimi deli v kletnih prostorih gimnazije. Te prostore so usposobili za mlečno kuhinjo in le-ta je nekaj tednov po pričetku drugega semestra v aprilu 1959 pričela s svojim delom. Še pred tem pa je občinski odbor RK v Novem mestu sporočil gimnaziji z dopisom št. 129/58 z dne 22. IX. 1958 sklep koordinacijskega odbora RK pri GORKS v Ljubljani, da morajo prevzeti vso skrb za delovanje dijaških mlečnih kuhinj šolski odbori, in to že s pričetkom šolskega leta 1958/59. Ti odbori naj bodo sestavljeni iz 5—7 članov. V njih naj bodo: 1 zastopnik šolskega odbora, 1—2 zastopnika učiteljskega zbora, 1 zastopnik osnovne organizacije RK, na čigar terenu se nahaja mlečna kuhinja, 1—3 zastopniki staršev učencev, ki hodijo v to šolo.

Na naši gimnaziji se je s pričetkom šolskega leta 1956/57 ustanovila tudi *šolska skupnost dijakov*. Ta šolska skupnost je iz svoje srede izbrala svoje predstavnike za šolski odbor na gimnaziji. V drugem polletju tega šolskega leta so se predstavniki šolske skupnosti sestali s starši in profesorji in se pogovorili o učnem uspehu dijakov našega zavoda, pogovorili so se tudi o zaposlitvi dijakov in njihovih materialnih razmerah in ugotovili, da ima več dijakov naše gimnazije zelo trde življenjske pogoje, kar vse vpliva na njihove učne uspehe. (Gimnazijski dopis št. 3, z dne 7. IX. 1957.)

Že več let so govorili o nujno potrebnih reformi naše gimnazije. Tudi naš zavod je imel v zvezi z bližajočo se reformo gimnazije posebno konferenco 10. aprila 1957, na kateri so razpravljali o brošuri, ki jo je ravnateljstvo dobilo od Zavoda za proučevanje šolstva LRS in v kateri so bile vse glavne teze, zaradi katerih naj se izvede ta reforma. Rezultate s te konference je naš zavod poslal zgoraj omenjenemu zavodu z dopisom št. 206 z dne 23. IV. 1957. V njem je pisalo, da so člani gimnazijskega profsorskega zbora bili mnjenja, da je omenjena brošurica pisana zelo aprioristično in nestrpno. Nevzdržna je bila trditev, da je gimnazija pripravljala predvsem otroke buržoazije na visokošolski študij. V Sloveniji je dve tretjini maturantov izšlo iz kmečkih in delavskih družin. Spričo teh in še drugih takih trditev v omenjeni brošurici, so bili vsi člani gimnazijskega profsorskega zbora mnjenja, da teze v nji niso sprejemljive in da bo reformirana gimnazija že vnaprej diskriminirana.

Po dolgih letih čakanja in moledovanja je naša gimnazija končno le prišla leta 1957 do dveh klavirjev. Dobila jih je po sklepu OLO Novo mesto, ki je na svoji seji 15. januarja 1957 sklenil dodeliti naši gimnaziji dva že rabljena klavirja. Eden je bil vreden 10.000.—, drugi pa 60.000.— din.

Novost za našo gimnazijo je bila odločba OLO Novo mesto št. 01/3-2242/1-58 z dne 12. IV. 1958, s katero je bilo določeno, da je naš zavod 1. januarja 1958 prešel v pristojnost občinskega ljudskega odbora z vsemi pravicami ustanovitelja. Ta sprememba je imela posledice v nadaljnjem življenju naše gimnazije, posebno pa pri kreditih za nabavo nove šolske opreme in učil.

Ker je bilo čedalje več dijakov na naši gimnaziji in je bil pouk v dopoldanskem in popoldanskem času, zvečer pa so bili še razni tečaji odraslih, se je to poznalo na inventarju. Zato je ravnateljica skušala obnoviti že dotrajano in zastarelo šolsko opremo. Z dopisom št. 382 z dne 9. VII. 1957 je naročila pri »Mizarstvu« v Semiču 30 garnitur št. 4. To so bili stolčki in mizice za I. in II. razred in 16 garnitur št. 6 za dijake VIII. razreda ter tri katedre za učilnice. Toda že kmalu po novem letu je ravnateljstvo z dopisom št. 14/58 z dne 7. I. 1958 zaprosilo za 400.000.— din kredita za nakup novih stolov in mizic za dva razreda; z dopisom št. 13/58 z dne 7. I. 1958 pa je zaprosilo za kredit 60.000.— din za nabavo omaric za čevlje. Pred tem pa je nabavilo že 6 takih omaric, a jih je bilo premalo. V šolskem letu 1957/58 je naš zavod dobil 600.000.— din kredita za nabavo opreme v učilnicah. Ta denar je zadoščal le za nakup opreme za tri učilnice. Opremo je dobavilo »Mizarstvo Semič«. V juniju 1957 so tudi krovci prekrili streho nad telovadnico, ker je že dlje časa zamakalo. Stroškov je bilo 300.000.— din.

Delo večerne delavske gimnazije se je spet obnovilo 11. februarja 1958. Bil je I. razred nižje gimnazije. Pouk je bil trikrat na teden po 4—5 ur v popoldanskem času. Predmetnik je bil sledeč: slovenščina, nemščina in matematika po 3 ure tedensko; zgodovina, zemljepis, srbohrvaščina in prirodopis pa po 1 uro tedensko. Vso organizacijo je tokrat imel v rokah profesor M. Dobovšek. Sprva se je prijavilo 32 učencev, k pouku pa jih je hodilo redno le 14. Vse stroške so plačevali učenci, okrajni sindikalni svet ni prispeval nič, čeprav je bil pobudnik. Pouk so prekinili pred koncem tečaja, ker so bili uslužbenci premeščeni.

Štiridesetletnico oktobrske revolucije je naša gimnazija proslavila 15. novembra 1957 s svečano akademijo, ki je imela 14 točk programa. Nastopili so učenci z recitacijami, pevskimi točkami; spominski govor pa je imel profesor Valentin Robida.

Omeniti velja, da so na naši gimnaziji gostovali 4. junija 1958 ob 8. uri mladinski pisatelji France Bevk, Ela Peroci, Tone Seliškar, Josip Ribičič. Vsak je prebral nekaj svojih del ali odlomkov iz njih. V šolskem letu 1957/58 so učenci naše gimnazije uprizorili dve odrski deli. V Novem mestu so dvakrat zaigrali »Pokojnega Krištofa Beana«, v Kostanjevici pa so igrali »Dneve naše sreče«. (Gimnazijski spis št. 370 z dne 28. VI. 1958.)

REFORMA GIMNAZIJE V LETU 1958/59

Že nekaj časa napovedovana reforma naše gimnazije se je pričela izvajati s šolskim letom 1958/59. Bistvena sprememba se je pokazala v tem, da so gimnazijski študij skrcili z dosedanjih osem let na štiri. To so naredili tako, da so nižje štiri razrede pripojili k ljudski šoli, ki je poslej tvorila enoto zase v vzgojno izobraževalnem procesu. Dotedanji štirje višji razredi (V.—VIII.) pa so postali spet druga taka samostojna enota na drugi stopnji vzgojno izobraževalnega procesa.

Poslej je morala gimnazija postati šola za vse tiste poklice, ki se oblikujejo še na višjih in visokih šolah in za katere ni ustreznih strokovnih šol. Reformirana gimnazija je morala poslej posredovati svojim učencem tisto splošno izobrazbo, ki je potrebna za uspešen študij na višji in visoki šoli; posredovati pa jim je morala tudi določene elemente strokovne izobrazbe, ki jim bo omogočala lažjo vključitev v prvo stopnjo visokošolskega študija. S posredovanjem nekaterih strokovnih znanj je gimnazija pričela oblikovati tudi poklice, za katere je potrebna zlasti širša in globlja izobrazba ter le krajše strokovno usposabljanje. Spričo teh nalog je reformirana gimnazija postala zaključna šola druge stopnje, ki naj omogoča mladini, da se lahko neposredno zaposli na delovnih mestih v gospodarstvu in javnih službah.

Nova ali reformirana gimnazija je obsegala družbeno-jezikoslovno področje (to je materinščino, tuje jezike, zgodovino, sociologijo, filozofijo, psihologijo, geografijo in umetnostno zgodovino), naravoslovno-matematično področje (to je matematiko, fiziko, astronomijo, kemijo, biologijo in geologijo), telesno-zdravstveno vzgojo, tehnično vzgojo z delom v proizvodnji, praktična znanja. Le-ta naj bi gimnazija posredovala svojim učencem z uvedbo strokovnih predmetov, z uvedbo raznih strokovnih tečajev, s prakso v gospodarskih organizacijah in javnih službah.

Tako je poslej na gimnaziji vzgojno-izobraževalno delo obsegalo pouk, delo v proizvodnji, posredovanje praktičnih znanj in prostovoljne dejavnosti. Vsaka gimnazija je morala poslej izpolniti določene pogoje za verifikacijo, če je hotela še dalje obstajati in delovati. Verifikacijski pogoji pa so bili: vpis, predmetnik in učni načrt, opis organizacije vzgojno-izobraževalnega dela, podatke o učnem osebju, podatke o učnih prostorih (učilnicah, kabinetih, laboratorijih, knjižnicah, delavnicah, telesno-vzgojnih napravah in upravnih prostorih), podatke o opremi, učilih in drugih učnih pripomočkih, potrdilo ustanovitelja o zagotovitvi finančnih sredstev za osnovno dejavnost gimnazije.

Šele tista gimnazija, ki je izpolnila vse te pogoje, je bila verificirana. Verificiral pa jo je svet za šolstvo LRS. Samo verificirana gimnazija je smela izdajati spričevala s splošno priznano veljavnostjo.

V zvezi z vsem tem so spremenili tudi obliko mature, po novem poimenovanju sklepnega izpita. Poslej je matura obsegala: a) domačo nalogo, b) pismeni izpit iz materinega jezika, c) zagovor domače naloge. Po novih predpisih so bili pripuščeni k ustnemu delu sklepnega izpita vsi kandidati, ki so pisali pismeno nalogo, ne oziraje se na to, ali je pisal pozitivno ali negativno. Na naši gimnaziji so prvič delali maturo po teh predpisih šele s šolskim letom 1959/60, v šolskem letu 1958/59 pa še po starem.

Po tem skopo podanem obrisu glavnih značilnosti reformirane gimnazije se je odvijalo tudi življenje naše gimnazije s pričetkom šolskega leta 1958/59 in naprej. Prvo šolsko leto reformirane gimnazije še ni bil predpisan razpis za vpis v gimnazijo. Za šolsko leto 1959/60 pa je morala tudi naša gimnazija objaviti razpis za sprejem v gimnazijo. Mimo vseh doslej omenjenih novosti je svet za šolstvo LRS izdal okrožnico št. 01/ -1317/5-58 z dne 3. XII. 1958, s katero je bil uveden nov šolski koledar. Šolsko leto je po tej okrožnici trajalo od 1. septembra do 31. avgusta. V tem razdobju je moralo biti najmanj 210 učnih dni. Prvo polletje je trajalo od 1. septembra do 20. januarja; drugo polletje pa od 4. februarja do 20. junija. Na gimnazijah se je končal pouk v zaključnih razredih (to je v četrtih) deset dni pred začetkom sklepnega izpita. V učne dneve

so šteli tudi dneve učnih ekskurzij, športne dneve, dneve priprave učencev za sklepni izpit. Pouka ni bilo: na novo leto, za prvi maj, za 29. november (po 2 dni), za 1. november, 8. februar, 27.—30. april, 25. maj, 31. december, za občinski praznik, in dva dneva, ki ju da ravnatelj.

Postavljeni so bili tudi roki za vpis v gimnazijo. Redni vpis je bil od 26. junija do 1. julija; naknadni pa od 1. septembra do 5. septembra. Izjemni vpis pa je bil dovoljen do 30. septembra.

S pričetkom koledarskega leta 1959 je naša gimnazija dobila nov šolski odbor, katerega delovna doba je segala od 1. januarja 1959 do 31. decembra 1960. Njegovi člani so bili: Milan Breščak kot predsednik; Jože Klemenčič, Angel Gabrijelčič, dr. Julij Saje, Zora Čerček, Albina Župančič, Janez Zupančič, Milan Dodič, Tine Robida, Jože Sintič, Stanislav Pavlin, Jože Gričar, Palma Kosmina-Kasesnik pa kot člani.

Posledice reforme gimnazije so bile vsestranske in jih je občutil tudi naš zavod. Močno se je skrčilo število učnih moči, kar je razumljivo, saj se je število razredov in oddelkov močno zmanjšalo. Če je ob koncu šolega leta 1957/58 naša gimnazija imela osem razredov s 23 oddelki, je imela s pričetkom šolskega leta 1958/59 samo še štiri razrede s sedmimi oddelki. Z zavoda so odšle naslednje učne moči: Nada Dobravec, Marlena Brenčič-Hamrla, Jelka Kastelic, Sonja Kocuvan, Janez Kolenc, Bogomil Kovač, Vlado Lamut, Lojzka Merzel, Beno Serajnik, Majda Slijepčević, Pepca Jevnikar, Irena Gostiša; vsi ti so odšli na novoustanovljeno osemletko v Novem mestu ali pa kam drugam. Le Štefan Koželj je odšel na brezplačen dopust.

Na zavodu so ostali: Palma Kosmina-Kasesnik, Milan Dodič, Vlada Jančič, Viktor Fabian, Ivan Kasesnik, Sonja Krek, Anka Lješević, Marjan Opeka, Valentin Robida, Rudolf Kranjec, France Kovač, Marjan Dobovšek, Drago Berglez, Milan Smerdu.

Že pred koncem šolskega leta je moral kustos dijaške gimnazijske knjižnice profesor Milan Dodič razdeliti vse knjige te knjižnice na tri dele: en del za I. osemletko, drugi del za II. osemletko, tretji del pa je ostal gimnaziji. Pri tej razdelitvi sta bila prisotna tudi zastopnika obeh osemletk. Vendar se je delitev gimnazijske dijaške knjižnice izvedla tako, da sta osemletki dobili največ mladinskih knjig, primernih starostni dobi učencev nižjih razredov gimnazije, večino leposlovnih, poljudnoznanstvenih in strogo znanstvenih knjig in vse tujejezične knjige z nekaterimi izjemami pa so ostale gimnaziji. Ostale zbirke so ostale na gimnaziji.

Druga posledica šolske reforme je bila ta, da je naša gimnazija imela poleg samo dopoldanski pouk; preje je bil dopoldne in popoldne.

Svet za šolstvo LRS je z dopisom št. S-567/1-59 z dne 26. II. 1959 sporočil ravnateljstvu gimnazij, da morajo predložiti program za razvoj zavoda, ki ga vodijo. Na ta dopis je naša ravnateljica odgovorila z dopisom št. 141 z dne 16. III. 1959, v katerem je med drugim omenila tudi naslednje: ker kljub vsemu primanjkuje naši gimnaziji prostorov, bo potrebna nadzidava gimnazijske telovadnice, kar znaša 190 m² površine. Z nadzidavo bi zavod dobil tri nove učilnice in dva kabineta, stroškov pa bi bilo okoli 10,382.163 din. Da bi gimnazija prišla do potrebnih delavnic za tehnični pouk, bo treba zgraditi poseben paviljon, ker v sedanjem gimnazijskem poslopju ni mogoče realizirati delavnic. Dozidava takega paviljona bi stala 8 milijonov din, s potrebnimi pritiklinami pa bi se dvignili stroški na 10 milijonov. Za opremo teh delavnic bi šlo

1,647.000.— din. Sem so bili všeti: 3 kombinirani skobeljniki, 3 dolge mize, stružnice za les, stružnice za kovine, cirkularka, preše, primeži, električni vrtni stroj, 4 omare za drobno orodje itd.

Ker je 1959 minilo 40 let, kar je bila ustanovljena KPJ, je naša gimnazija priredila 25. aprila 1959 proslavo z akademijo, ki je imela 13 točk. Med njimi je bilo nekaj recitacij, nekaj pa glasbenih točk. Spominski govor pa je govorila učenka IV. razreda Marjeta Valentinič.

* * *

Z novim šolskim letom 1959/60 je bilo uvedeno javno ocenjevanje učencev na srednjih šolah. Poslej so profesorji morali glasno povedati vsakemu učencu oceno njegovih odgovorov takoj po izpraševanju. Svojo oceno so morali tudi utemeljiti. Ker je profesor povedal svojo oceno, je tudi razredna skupnost povedala svoje mnenje, pripombe in predloge, vendar »mešetarjenja« ni smelo biti. Tudi nova oblika mature ali sklepnega izpita se je prvič uveljavila šele s šolskim letom 1959/60 po navodilih sveta za šolstvo LRS pod št. 01-9/1-60 z dne 27. III. 1960. Po teh navodilih so bili trije roki mature: v juniju, septembru in januarju. Matura je obsegala: domačo nalogo, pismeno nalogo iz materejnega jezika pred izpitno komisijo, ustni izpit pred izpitno komisijo. Temo za domačo nalogo je učenec lahko izbral sam, odobriti pa jo je moral učiteljski zbor. Kot domača naloga je bil lahko tudi književni sestavek, tehnično delo, skica, model, preparat in podobno s primerno pismeno obrazložitvijo. Teme za maturitetno domačo nalogo so lahko predlagali učenci sami preko razredne skupnosti, predmetni učitelji v razredu, šolski odbor, družbene in gospodarske organizacije ter zavodi. Te svoje predloge so morali dati ob pričetku šolskega leta. Predložene teme je profsorski zbor lahko spremenil, razširil ali pa zožil. Rednim učencem je teme za domačo maturitetno nalogo odobril profsorski zbor do 1. novembra. Zadnji rok za oddajo pismenih domačih nalog je določil profsorski zbor, rok za pregled domačih nalog pa je določil ravnatelj zavoda. Če v učiteljskem zboru ni bilo ustreznih pregledovalcev in ocenjevalcev domačih nalog, je moral zavod dobiti ustreznega strokovnjaka izven domačega učiteljskega zbora. V zvezi s tem so bili člani izpitnega odbora pri maturi junija 1960 tile zunanji sodelavci: inženir Karl Marn, profesor Jože Camloh, profesor Ana Barbič, profesor Tone Trdan, inženir Ivo Zobec, dr. Jule Saje, Štefan Simončič, predsednik okrožnega sodišča v Novem mestu, Peter Kump, gradbeni inšpektor v Novem mestu.

Bivši ravnatelj naše gimnazije Josip Wester je dobil za leto 1960 Trdinovo literarno nagrado 10.000.— din. S svojim dopisom z dne 14. VII. 1960 jo je odstopil kot vzpodbudno darilo najboljšemu moškemu abiturientu v šolskem letu 1960/1. Tudi nekdanji učenec naše gimnazije pisatelj in publicist dr. Pavel Brežnik je s svojim pismom 3. septembra 1960 sporočil, da poklanja v spomin na 50-letnico mature na novomeški gimnaziji 16 slovenskih, srbohrvaških in ruskih knjig dijaški gimnazijski knjižnici.

Z uvedbo tehničnega pouka v naših gimnazijah se je rodila tudi misel na šolsko delovno obleko. O tej zamisli je govorila okrožnica sveta za šolstvo LRS št. 02-2693/1-60 z dne 6. XII. 1960, v kateri je bilo poudarjeno, da uvajanje delovnih oblek v šole ne pomeni oživljanja zastarelih tendenc po uniformiranju

šolske mladine in uveljavljanja metod iz nekdanjih šol, ampak izhaja uvedba takih oblek iz delovnih potreb reformirane gimnazije.

Povečala so se pooblastila ravnateljici naše gimnazije z odločbo ObLO Novo mesto št. 01-03-69/1-61 z dne 15. XI. 1961. Na podlagi tega dopisa je ravnateljica izdajala in podpisovala odločbe o imenovanju, razrešitvi in napredovanju uslužbencev gimnazije ter priznavanje posebnih dohodkov uslužbencem. Za vse to je bil prej pristojen tajnik ObLO Novo mesto.

Naraščanje števila učencev našega zavoda je prineslo s seboj pomanjkanje prostorov. Zato so že oktobra 1960 spremenili zemljepisni kabinet v učilnico. Ker je gimnazija dobila s šolskim letom 1960/61 pedagoški oddelek z 39 učenci, je bilo s prostorom še bolj tesno. Mimo vsega tega je bil pouk dveh tujih jezikov istočasno v isti učilnici, zato so morali uporabljati kot učilnico tudi profsorsko knjižnico. V šolskem letu 1960/61 je bil pouk v I. semestru okrnjen v psihologiji, ker ni bilo predavatelja. Vse leto pa ni bilo laboratorija za prirodopisne vaje, ne delavnice za tehnični pouk, prav tako ni bilo fotografske temnice ne laboratorija za fotografiranje.

Ker je bilo potrebno dobiti nove prostore na kakršen koli način, če se je naša gimnazija hotela potegovati za verifikacijo, so se odločili za nadzidavo gimnazijske telovadnice in prezidavo risalnice. Nadzidava telovadnice se je pričela avgusta 1962 in je bila končana v drugi polovici decembra 1962. Tehnični pregled je bil 21. decembra 1962. Stroškov pa je bilo 16,825.037 din, medtem ko je prezidava risalnice v dve učilnici, ureditev električne napeljave v telovadnici in v novih učilnicah iz risalnice ter preureditev oblačilnice zahtevalo še dodatnih 2,000.000.— din. (Gimnazijski spis št. 344 z dne 25. XII. 1962.) Z nadzidavo telovadnice je zavod dobil tri nove učilnice in dva kabineta, s prezidavo risalnice pa dve učilnici, skupaj pet novih učilnic.

Še ko so bila gradbena dela v teku, je ravnateljica prvič zaprosila z vlogo št. 45 z dne 29. IX. 1962 sekretariat sveta za šolstvo LRS, da prizna verifikacijo novomeške gimnazije. Prošnji je priložila vse potrebne podatke za verifikacijo, tudi potrdilo ustanovitelja zavoda o zagotovitvi finančnih sredstev za osnovno dejavnost naše gimnazije. Verifikacijo je dobila šele kasneje, predno je vdru-gič prosila zanjo z vlogo št. 1/63 z dne 2. I. 1963, kajti Obč. LO Novo mesto je na seji občinskega zbora proizvajalcev 13. novembra 1962 sklenil, da prevzame vse obveznosti materialnega obstoja naše gimnazije, kar je izrazil s svojim aktom št. 06-174/62-2 z dne 13. XI. 1962. Končno je z odločbo republiškega sekretariata za prosveto in kulturo SRS št. 022-17/63-4 z dne 26. VI. 1963 le bila verifisirana tudi novomeška gimnazija.

Trenja med vodstvom gimnazije in oddelkom za družbene službe ObčLO Novo mesto so nastala, kakor je razvidno iz gimnazijskega dopisa št. 155/62 z dne 20. VI. 1962 največ zaradi tega, ker ravnateljica ni hotela podpisati pogodbe o finančnih sredstvih, dodeljenih gimnaziji, kakor jih je predlagala uprava sklada za šolstvo. Odrekla je podpis zaradi pripombe, da je denar namenjen za en pedagoški oddelek v šolskem letu 1961/62, in za dva pedagoška oddelka v šolskem letu 1962/63. V tem dopisu je ravnateljica zapisala, da je gimnazija popolnoma samostojna ustanova, ne pa privesek učiteljišča. Ko je ObčLO Novo mesto sklenil, da ustanovi pedagoški oddelek oziroma specializirano gimnazijo, ni zato gimnazija v Novem mestu prejela nobenih sredstev, kljub temu pa je pouk v pedagoškem oddelku redno potekal v šolskem letu 1961/62. Ker mora vodstvo gimnazije skrbeti za stavbo, v kateri je učiteljišče

samo gostač, ki doslej ni še nič prispeval k vzdrževanju gimnazijske stavbe, se nikakor ne more strinjati z zgoraj omenjenim predlogom o dodelitvi denarja. Učiteljsiše uporablja tudi vsa gimnazijska učila. Ker je sklad za šolstvo nakazal učiteljsišu, ki je imelo samo osem oddelkov, vsoto 22 milijonov, medtem ko je gimnaziji, ki je imela 10 oddelkov, nakazal 22.500.000.— din, je bila ravnateljica mnenja, da s tem denarjem gimnaziji ni zagotovljena njena osnovna dejavnost, s tem pa tudi ne pogoji za verifikacijo.

Ker je v reformirano gimnazijo bil uveden poseben predmet »tehnična vzgoja«, ga je morala v svoj predmetnik vnesti tudi naša gimnazija, sicer ne bi mogla biti verificirana. Tehnični pouk se je na naši gimnaziji uvedel z začetkom šolskega leta 1962/63, od 1. februarja 1963 pa ga je prevzel predmetni učitelj Anton Bartolj. V zvezi z uvedbo tehnične vzgoje na našem zavodu je bilo 20. septembra 1962 posebno posvetovanje vseh zastopnikov podjetij v Novem mestu, zastopnikov ObLO Novo mesto in ravnateljice zavoda. Sestavljena je bila posebna komisija z nalogo, da sestavi učni načrt za tehnično vzgojo, da poišče strokovnjake, ki bodo pomagali izvajati ta načrt pri pouku tehnične vzgoje. Tega posveta se je udeležilo 24 zastopnikov raznih podjetij oziroma strokovnjakov. Do 1. oktobra 1962 so sestavili učni načrt za štiri smeri tehnične vzgoje. Gradbeno smer je prevzel inženir Lojze Ušaj, tekstilno tehnik Danilo Kovačič, elektrotehnično tehnik Franc Jeraj, kovinsko-strojno pa strokovni učitelj vajeniške šole Marjan Lenart. Vsi ti so tudi dejansko poučevali vse do 20. januarja 1963.

Tehnična vzgoja je bila uvedena po 3 ure tedensko v vse štiri prve razrede strnjeno v vsakem razredu. Teoretični del pouka je bil v gimnaziji, praktični pa v delavnici vajeniške šole, v tekstilni tovarni v Bršljinu, na transformatorski postaji in na gradbišču bolnišnice v Kandiji.

V šolskem letu 1963/64 je pouk tehnične vzgoje potekal še kar ustrezno, največ seveda v prostorih že omenjene šole. Tudi praktično proizvodno delo drugih razredov naše gimnazije se je opravilo od 10. junija 1964 dalje tako, da so naši učenci opravili obveznih deset dni po različnih podjetjih novomeške občine. Težave so nastale v šolskem letu 1964/65, ko je vajeniška šola pričela delati po novem programu. Njene delavnice so bile zato zasedene od jutra do večera; spričo tega je naša gimnazija ostala brez delavnic. Zasilni izhod iz tega je vodstvo naše gimnazije našlo v tem, da je preuredilo gimnazijsko telovadno oblačilnico v zasilno delavnico. Ta prostor pa je bil premajhen, montiran ni bil noben stroj, pač pa je gimnazija nakupila za 150.000.— din raznega ročnega orodja (klešče, kladiva itd.). Zaradi majhnosti te zasilne delavnice so morali v nji delati v treh izmenah oziroma skupinah. To pa je bila prehuda obremenitev predmetnega učitelja, še bolj pa za gimnazijske finance. Zato je delovna skupnost na gimnaziji sklenila, da bo s šolskim letom 1965/66 preuredila največji razred v pritličju v tehnično delavnico, kjer bo zagotovljenih vsaj 25 delovnih mest s potrebnimi delovnimi mizami in najnujnejšim orodjem. Posebna komisija (A. Bartolj, M. Lenart, Lj. Žagar) je sestavila načrt za opremo te delavnice za pouk tehnične vzgoje.

Z uvedbo posebnega predmeta tehnična vzgoja je bilo v tesni zvezi tudi organiziranje dela v proizvodnji za vse učence II. razredov. Teh pa je bilo v šolskem letu 1963/64 kar 90. Če je naša gimnazija hotela obdržati verifikacijo tudi v letu 1964, je moralo ravnateljstvo organizirati proizvodno delo za te učence. Zato je sklicalo na posvet za 20. februar 1964 vse predstavnike pod-

jetij v Novem mestu in v okolici, da bi se pogovorili o izvedbi organizacije tega proizvodnega dela. S tem pa je postal nadaljnji obstoj novomeške gimnazije odvisen od dobre volje podjetij, ali bodo sprejela na delo gimnazijske dijake ali pa ne.

O problematiki tehničnega pouka in proizvodnega dela dijakov gimnazij so razpravljali tudi na aktivu ravnateljev gimnazij ljubljanskega okraja, ki je bil v Škofji Loki 4. aprila 1964. V razpravi je sodelovalo 28 govornikov. Tedaj so sprejeli več sklepov in med drugimi tudi te: Zavod za napredek šolstva LRS naj izdelava enotne učne načrte za tehnični pouk do začetka šolskega leta 1964/65. Vsa podjetja, ki sprejemajo dijake na proizvodno delo, morajo pripraviti delovna mesta in zagotoviti zavarovanje učencev. Delo dijakov naj podjetja nagrade, vendar naj denar nakažejo šolam. Le-te naj ga uporabijo za izboljšanje tehničnega pouka. Tehnični pouk naj gimnazije organizirajo v I. in II. razredih, proizvodno delo pa v III. razredu, ko dobe dijaki že nekaj predhodnega znanja. Izboljšati je treba materialno opremo gimnazijskih delavnic, kajti sedanja je slaba.

Na tem aktivu ravnateljev gimnazij so se dotaknili tudi problematike estetske vzgoje, v kateri je tedaj vladala popolna zmeda. Učni programi za ta predmet so bili preobremenjeni, potrebno je bilo krčenje. Vse gimnazije naj bi organizirale posebna predavanja o sodobni umetnosti v kroških in mladinskih urah. Bili so mnjenja, da morajo učenci vseh štirih razredov dobiti temeljne umetnostne vzgoje. Predlagali so tudi, da se ustanovi *skupnost gimnazij*. Ustanovni občni zbor le-te je bil določen za 18. april 1964 ob 9. uri na gimnaziji v Šentvidu pri Ljubljani. (Akt zaveden v delovodnik pod št. 138 z dne 17. IV. 1964.)

Zelo uspel je Cankarjev večer, ki ga je priredil literarni krožek naše gimnazije 14. februarja 1963. O Cankarju je govoril učenec Tit Dobršek. Vse Cankarjeve pesmi in prozne odlomke so dijaki recitirali na pamet. Obisk je bil tolikšen, da vsi niso mogli v dvorano.

Da bi bilo omogočeno rednejše obiskovanje gledaliških predstav v SNG v Ljubljani, se je ravnateljstvo odločilo za abonma v Drami v sezoni 1962/63 za vse popoldanske predstave in za ceno 127.580.— din.

S šolskim letom 1962/63 je bil uveden nov učni načrt za pouk slovenščine v I. razredu. Vsa snov je bila mnogo obširnejša kot prejšnja leta. Bilo je tudi nekaj novosti; te so bile: gledališka, radijska, televizijska in filmska vzgoja. Velik je bil poudarek na svetovni književnosti, zlasti orientalni. Tudi metode pouka so se spremenile. Pričeli so uvajati moderna avdiovizualna pomagala (magnetofon, plošče z literarnimi besedili itd.).

Novost je bila tudi to, da je republiški sekretariat za šolstvo ukinil doseđanja poročila ob polletju in zaključku leta, o čemer je obvestil ravnateljstvo odsek za splošne in družbene službe ObLO Novo mesto z dopisom št. 61-03/63-2 z dne 7. XI. 1963.

Nov je bil tudi učni načrt za pouk predvojaške vzgoje. Predpisal ga je sekretariat za narodno obrambo z dopisom št. 39 z dne 21. VI. 1963.

Čeprav so v šolskem letu 1963/64 še obdržali staro obliko mature ali sklenega izpita, je bila vendar zahtevnost večja. Posebno so pazili na pismeno izražanje v domači nalogi in pri zagovoru. Tudi zagovor domače naloge se ni smel omejevati samo na ozko omejeno temo, marveč so morali maturanti odgovarjati na vprašanja iz snovi celotnega predmeta, iz katerega je kandidat naredil

domačo nalogo. Če je bila domača naloga negativno ocenjena, kandidat ni mogel v tistem roku opravljati ne pismenega ne ustnega dela sklepnega izpita.

S šolskim letom 1964/65 so pričeli na naši gimnaziji v III. razredu poučevati nov predmet sociologijo po 2 uri tedensko.

V mesecih juliju in avgustu 1964 je bil preurejen fizikalni laboratorij. Urejeni so bili električni priključki in pripravljenih je bilo 36 delovnih mest za fizikalne vaje. V gimnazijskem kemičnem laboratoriju je bilo tisto leto 15—20 mest. Za nekatere poskuse v tem laboratoriju je dala na voljo kemikalije tovarna zdravil »Krka«. Razen tega je naš zavod prišel tedaj do 6 dobrih mikroskopov za biološke vaje. Primanjkovalo pa je še vedno primernih prostorov. (Gimnazijski spis št. 402/64 z dne 31. X. 1964.)

Pouk tehnične vzgoje je bil v šolskem letu 1963/64 še vedno v delavnici šole učencev v gospodarstvu. Proizvodno prakso pa so naši učenci opravili to leto v različnih podjetjih v Novem mestu, Mokronogu, Žužemberku, Mirni, Šentjerneju. Povsod so bili našim dijakom dodeljeni inštruktorji. Gimnazija je vse dijake, ki so bili v proizvodni praksi, zavarovala proti nezgodam.

Dramski krožek, ki ga je vodila profesorica Eva Simič, je uprizoril igro »Pero«. Z njo so nastopili v Stopičah, Straži, Šentjerneju, Trebnjem, Otočcu in v Novem mestu. Povsod so želi uspeh. (Gimnazijski akt št. 268 z dne 5. VII. 1964.)

Spremembo, ki so jo doživljala učiteljišča v šolskem letu 1964/65, se je odražala tudi v življenju naše gimnazije. Sekretariat za šolstvo LRS je razposlal dopis št. 06-24/64 z dne 28. IV. 1964, ki ga je naša gimnazija vnesla v delovnik pod št. 288 z dne 7. VII. 1964; vseboval je navodilo za postopno preosnovo učiteljišč v gimnazije pedagoške smeri. Na podlagi tega navodila so se učiteljišča pričela postopno preobražati v gimnazije s pedagoško smerjo, tako da so s šolskim letom 1964/65 gimnazije dobile I. razred pedagoške smeri, učenci II.—V. letnika učiteljišč pa so nadaljevali šolanje kot učenci učiteljišč. Tako so se učiteljišča v Celju, Ljubljani in Mariboru v celoti preosnovala v gimnazije pedagoške smeri; učiteljišča v Kopru, Murski Soboti, Novem mestu in Tolminu pa so se morala odločiti ali se v celoti spremenijo v gimnazije pedagoške smeri ali pa se priključijo gimnazijam in nadaljujejo delo v enakem obsegu kot oddelki gimnazije pedagoške smeri.

Po tem navodilu so vsa učiteljišča poslovala do konca šolskega leta 1967/68 zato, da so zagotovila učencem II.—V. letnika skončanje šolanja po predmetniku in učnem načrtu za učiteljišča. Zato so učenci, ki so uspešno končali II.—V. letnik učiteljišča, dobili spričevala učiteljišča.

Organi upravljanja učiteljišč, ki so se v celoti preosnovala v gimnazije pedagoške smeri, so za oba zavoda bili isti. Učiteljišča, ki so se priključila gimnazijam kot oddelki pedagoške smeri, so ostala samostojne organizacijske enote vse do konca šolskega leta 1967/68, ko so prenehala z delom.

Po vsem tem je na podlagi 1. člena splošnega zakona o šolstvu (Ur. l. SFRJ št. 4/64), navodila republiškega sekretariata za šolstvo št. 06-24/64 z dne 28. IV. 1964, sklepov delovnih skupnosti učiteljišča in gimnazije v Novem mestu 22. februarja 1965, občinska skupščina Novo mesto na svoji seji 26. februarja 1965 sprejela sklep o združitvi gimnazije in učiteljišča v Novem mestu. Oba zavoda sta se združila s 1. marcem 1965 v gimnazijo v Novem mestu, a tako, da je učiteljišče ostalo samostojna organizacijska enota do konca leta 1968, poslo-

valo pa je po predmetniku in učnem načrtu učiteljišča do konca š. l. 1967/68. Učenci, ki so končali II.—V. letnik učiteljišča, so dobili spričevala učiteljišča.

Denar za svoje delo je zavod dobival od družbenega sklada za šolstvo občine Novo mesto oziroma od medobčinskega sklada za strokovno šolstvo na podlagi programa in pogodbe. Novi (združeni) zavod se je moral konstituirati do konca junija 1965. Dokler ni bil imenovan novi ravnatelj, je ravnateljske posle združenega zavoda opravljala dotedanja ravnateljica gimnazije Palma Kosmina-Kasesnik. Ustanovitelske pravice nasproti zavodu je prevzela občinska skupščina Novo mesto. (Akt št. 61-010/64-1 z dne 26. II. 1965.)

V učnem načrtu za navadno gimnazijo in onem za gimnazijo pedagoške smeri so se pokazali nekateri razločki, o katerih je govorila tudi okrožnica sekretariata za šolstvo SRS št. 022- /64 z dne 22. VI. 1964, ki jo je naša gimnazija vnesla v svoj delovodnik pod št. 303 z dne 26. VIII. 1964. Ti razločki so se kazali v tem: predmetnik gimnazije pedagoške smeri je močnejše poudaril estetsko vzgojo, ki naj v okviru likovne vzgoje usposablja učence tudi za likovno oblikovanje, v okviru glasbene vzgoje pa v osnovnem znanju igranja na kakšno glasbilo. Razloček je bil tudi v tehnični vzgoji in proizvodnem delu. Na gimnaziji pedagoške smeri so učenci prva tri leta spoznavali in oblikovali raznovrsten material in uporabljali tehnične pripomočke v šolskih delavnicah, kjer so se morali usposobiti, da so sami kot razredni učitelji posredovali učencem tehnični pouk. Šele v III. razredu gimnazij pedagoške smeri naj bi se dijaki vključili v 14-dnevno proizvodno delo. V okviru biologije naj bi se učenci gimnazij pedagoške smeri seznanili tudi s teoretičnimi temelji zdrave prehrane. Na gimnaziji pedagoške smeri se je moralo organizirati tudi zborovsko petje in 14-dnevni plavalni tečaj v I. razredu ter 14-dnevni smučarski tečaj v II. razredu. V vseh drugih predmetih pa sta bila predmetnika in učna načrta v glavnem enaka. Navajam ju zaradi primerjave kot sledi:

Za navadno gimnazijo:	I.	II.	III.	IV.	Skupaj
Slovenski jezik s književnostjo	4	4	4	5	17
Zgodovina	3	3	3	3	12
Uvod v sociologijo s temeljno družbo	—	—	2	2	4
Temelji filozofije	—	—	—	3	3
Psihologija	—	—	2	—	2
Osnove umetnostne vzgoje	2	2	—	—	4
I. tuji jezik	4	3	3	3	13
II. tuji jezik ali latinščina	3	2	2	3	10
Zemljepis	2	2	2	2	8
Matematika	4	4	3	4	15
Fizika in astronomija	—	3	3	4	10
Kemija	2	3	2	—	7
Biologija in geologija	4	2	3	—	9
Telesna vzgoja	3	3	2	2	10
Tehnična vzgoja in delo v proizvodnji	3	3	*/	—	6
Praktična znanost	—	—	2	2	4
Predvojaška vzgoja	—	—	2	2	4
Skupaj	34	34	35	35	

Pripomba: Pri */ pouku tehnične vzgoje z delom v proizvodnji je v III. razredu bilo 14 dni dela v proizvodnji.

Za gimnazijo pedagoške smeri:	I.	II.	III.	IV.	Skupaj
Slovenski jezik s književnostjo	4	4	4	5	17
Zgodovina	3	3	3	3	12
Sociologija	—	—	2	2	4
Temelji filozofije	—	—	—	2	2
Psihologija	—	—	—	2	2
Likovna vzgoja	2	2	2	1	7
I. tuji jezik	4	3	3	3	13
II. tuji jezik					
ali latinščina	3	2	2	3	10
Zemljepis	2	2	2	2	8
Matematika	4	4	3	4	15
Fizika in astronomija	—	3	3	4	10
Kemija	2	3	2	—	7
Biologija in geologija	4	2	3	—	9
Telesna vzgoja	3	3	2	2	10
Tehnična vzgoja in delo v proizvodnji	2	2	1**	—	7
Glasbena vzgoja in instrumenti	2¼	2¼	1¼	1	7
Predvojaška	—	—	2	2	4
Skupaj	35¼	35¼	35¼	36	

Pri glasbeni vzgoji v gimnaziji pedagoške smeri je prišlo na vsakega učenca 15 minut individualnega pouka v instrumentu. V tehnični vzgoji pa je v III. razredu poleg 1 ure pouka prišlo še 14 dni dela v proizvodnji.

Oba predmetnika sta stopila v veljavo s šolskim letom 1964/5.

S tem predmetnikom so bila v navadno gimnazijo uvedena kot poseben predmet tudi praktična znanja. Postala so sestavni del vzgojno-izobraževalne vsebine reformirane gimnazije. Uvedli so jih v III. in IV. razredu v obsegu 120 učnih ur. Učne načrte za praktična znanja so morali sestaviti učiteljski zbori s sodelovanjem občinskih svetov za šolstvo in z gospodarskimi organizacijami ter javnimi službami.

Namen praktičnih znanj v gimnaziji je bil: da si učenci pridobe tisto strokovno znanje in delovne navade, ki jim bodo olajševale vključevanje v poklice; da omogočijo učencem z vajami v laboratorijih in s seminarji razširitev in poglobitev znanja; da zagotovijo individualizacijo pouka v smislu poglobljanja učencev v tistih področjih, za katera imajo posebna nagnjenja in sposobnosti; da prispevajo k poklicni orientaciji učencev.

Praktična znanja so obsegala posebne strokovne predmete oziroma tečaje (opisno geometrijo, tehnično risanje, administracijo, strojepisje in podobno), laboratorijske vaje iz naravoslovnih predmetov, seminarsko delo iz družbeno-jezikoslovnega predmetnega področja. Za organizacijo praktičnih znanj je bilo potrebno vsaj 15 učencev. Vsak učenec se je moral odločiti za eno smer praktičnih znanj. Učne ure za praktična znanja so se smele uporabiti samo za strokovne predmete, laboratorijske vaje in seminarsko delo. Posamezne strokovne predmete so ocenjevali kot vse druge predmete. Laboratorijske vaje in seminarsko delo pa so upoštevali pri ocenjevanju predmeta, s katerim so bili v zvezi.

Praktična znanja so uvedli na naši gimnaziji s šolskim letom 1965/66.

Iz poročila ravnateljice Palme Kosmina-Kasesnik ob koncu prvega semestra šolskega leta 1964/65 je razvidno, da je na pouk v tem semestru močno vplivalo pomanjkanje prostorov, dasi je bil pouk v vseh bivših kabinetih. Vsi razredi so imeli deljen pouk tujega jezika. V gimnazijskem poslopju so imeli pouk še: učiteljišče (dopolodne), srednja zdravstvena šola, ekonomska šola za odrasle (obe popoldne). Eksperimentalne vaje gimnazijskih dijakov iz biologije, kemije, fizike kakor tudi vse ure praktičnih znanj so morale biti popoldne. Ker je gimnaziji primanjkovalo nekaj učnih moči, je bilo 53 nadur, 93 pa honorarnih. Veliko je bilo vlakarjev (150), ki so imeli slabe zveze, zato so zamujali pouk. Imeli pa so svojo sobo za učenje in dobivali so enolončnico.

Kabinetnega pouka naša gimnazija tedaj še ni imela, ker ni bilo prostorov. Prav tako še ni bilo delavnice za tehnični pouk, ni bilo ne orodja ne stružnic. Zato ni bilo pogojev za verifikacijo. Biološke vaje so bile v razredih, ker zavod ni imel biološkega praktikuma.

Šolski odbor je deloval do novembra 1964, ko sta njegove naloge prevzela delovna skupnost gimnazije in upravni odbor.

Uspeh pa je dosegel literarni večer dijakov naše gimnazije, ki so ga priredili 9. marca 1965 v Domu ljudske prosvete. Tokrat so nastopili s svojimi lastnimi pesmimi ali prozo učenci naše gimnazije sami osebno, le nekaterim so brali ali recitirali njihovi sošolci. (Gimnazijski akt z dne 18. II. 1965, številke ta akt nima!)

Za 600-letnico ustanovitve Novega mesta so dijaki naše gimnazije uprizorili Linhartovo komedijo Ta veseli dan ali Matiček se ženi v Domu ljudske prosvete v Novem mestu. (Gimnazijski akt št. 68 z dne 16. II. 1965.)

Z navodilom, ki ga je izdal sekretariat za šolstvo SRS pod št. 61-168/63 z dne 12. XII. 1963 se je precej spremenila oblika mature ali sklepnega izpita. Nova oblika mature je stopila v veljavo s šolskim letom 1964/65, zato je bila junija 1965 že po novih predpisih. Nova oblika mature je imela nalogo, da ugotovi: ali kandidati obvladajo materinščino, ali so si pridobili dovolj temeljnega znanja, da bodo uspešno opravljali poklic ali pa nadaljevali študij in ali poznajo pridobitve NOV ter našo družbeno in ekonomsko politično ureditev. Na gimnaziji je poslej matura obsegala: seminarsko ali domačo nalogo iz izbranega učnega predmeta z obrazložitvijo naloge in ustnim izpitom iz tega predmeta; pismeni in ustni izpit iz materinega jezika; pismeni in ustni izpit iz matematike; pismeni in ustni izpit iz tujega jezika. Na učiteljišču ali gimnaziji pedagoške smeri pa je matura obsegala: seminarsko ali domačo nalogo iz izbranega učnega predmeta z obrazložitvijo in ustnim izpitom; pismeni in ustni izpit iz materinega jezika; pismeni in ustni izpit iz pedagoško-psihološke skupine predmetov.

Teme za seminarsko ali domačo nalogo so na gimnaziji določili iz družbeno-jezikovnega in naravoslovno-matematičnega področja; na učiteljiščih in gimnazijah pedagoške smeri pa iz pedagoško-psihološke skupine predmetov ter iz družbeno-jezikovnega in naravoslovno-matematičnega področja.

Člen 31 omenjenega navodila pa je določal, da učenec, ki je naredil domačo nalogo (seminarsko) s področja slovenskega jezika ali iz matematike ali tujega jezika, zagovarja to nalogo pri ustnem izpitu in opravlja še ustni izpit iz tega predmeta. Če pa je učenec imel domačo ali seminarsko nalogo s humanističnega področja, je moral ustno odgovarjati iz predmetov naravoslovno-ma-

tematičnega področja po izboru: ali iz matematike, fizike, astronomije, kemije, biologije, geologije.

Če pa je učenec imel domačo ali seminarsko nalogo s področja matematike, kemije, fizike, biologije, geologije, potem je moral opravljati ustni izpit iz enega predmeta družbeno-jezikoslovnega področja, torej iz: zgodovine, sociologije, filozofije, psihologije, tujega jezika, umetnostne zgodovine, zemljepisa. Pri izbiri predmetov je bilo treba upoštevati, da je moral vsak kandidat ustni del mature delati iz treh različnih predmetov in iz obeh predmetnih področij.

V ilustracijo naj navedem nekaj primerov, kako so učenci izbirali predmete za ustni del mature junija 1965. Najpogostejše kombinacije so bile: slovenščina, nemščina, biologija; slovenščina, francoščina, biologija; slovenščina, latinščina, biologija; slovenščina, nemščina, matematika; slovenščina, matematika, fizika; slovenščina, zgodovina, matematika in podobno.

Telovadnega nastopa, ki je bil 30. maja 1965 na stadionu pri Portovaldu, so se udeležili tudi učenci našega, sedaj že združenega zavoda. Ta nastop je veljal kot priprava za VIII. zlet bratstva in enotnosti v Karlovcu 13. junija 1965.

V šolskem letu 1962/63 se je vpisala na gimnazijo slepa dijakinja. Prvi in drugi razred je naredila s prav dobrim uspehom, III. razred z dobrim, IV. razred pa je končala v šolskem letu 1964/65 z dobrim uspehom. (Gimnazijski spis št. 119/65 z dne 28. VIII. 1965.)

Ko se je končalo šolsko leto 1964/65, so našo gimnazijo zapustili ravnateljica Palma Kosmina-Kosesnik, ki je naš zavod vodila od 1. marca 1946 do 31. avgusta 1965, tedaj polnih devetnajst let in čez; tajnica Danica Žen, ki je bila upokojena, profesor Jože Mlinarič, ki je odšel v Dolenjski muzej, a je po- slej poučeval na zavodu le honorarno. Vodstvo združenega zavoda je prevzel 1. septembra 1965 profesor Veljko Troha.

Komaj se je pričelo šolsko leto 1965/66, so že 8. septembra 1965 prišli trije svetovalci Zavoda za napredek šolstva SRS iz Ljubljane (bili so: Milovan Krajnc, Jovita Podgornik, Brane Vesel) in pregledali novomeško gimnazijo, da bi ugotovili, kako se je naša gimnazija razvijala in izpopolnjevala v obdobju po priznani verifikaciji 26. junija 1963. Komisija je pregledala predmetnik in učne načrte, personalno zasedbo, organizacijsko strukturo vzgojno-izobraževalnega dela in materialno stanje šole. Pri pregledu je ugotovila sledeče:

1. da predmetnik in učni načrt ustrezata,

2. da je personalna zasedba nepopolna, kljub temu da se je ravnateljstvo zavoda trudilo dobiti potrebne učne moči. Vzrokov, da jih ni bilo, je bilo več, predvsem pa slabi pogoji in pomanjkanje stanovanj. Šola rešuje problem z velikim številom honorarnih ur in s predavatelji, ki nimajo ustrezne strokovne izobrazbe. Posebno hudo je pri sociologiji, psihologiji, fiziki, telesni vzgoji in tehničnem pouku. Mnogi učitelji so novinci brez strokovnega izpita in pedagoških izkušenj.

3. in 4. da mora novi ravnatelj gimnazije urediti številne nerešene naloge v zvezi z neugodnim materialnim stanjem šole. Rešitev teh nalog je neodločljiva.

Ustrezno opremljena in urejena je bila samo fizikalna predavalnica s kabinetom. Za pouk biologije in kemije ni bilo po mnenju komisije nikakršnih možnosti, da bi ga izvajali po zahtevah in navodilih novega učnega načrta. Ni bilo ne praktikumov, ne ustreznih učil. Biološki kabinet je bil sicer bogat, a ni ustrežal več zahtevam gimnazijskega pouka. Pri pouku kemije ni bilo niti možnosti za demonstracije, kaj šele za praktične vaje; tako je bil tudi razpis prak-

tičnih znanj za izbirna predmeta biologija in kemija samo formalen. Pouk tehnične vzgoje je bil brez prave možnosti. Knjižnica je bila v popolnoma neprimernem prostoru, kjer nosilna stena poka in kjer tudi ni možnosti za ureditev čitalnice. Pohištvo je bilo skrajno zastarelo in popolnoma izrabljeno. Nujna je bila ureditev hodnikov, telovadnice in šolskega dvorišča. V gimnazijskem poslopju je tedaj gostačila srednja medicinska šola. Nekaj prostorov je bilo še vedno zasedenih zaradi dveh družinskih stanovanj. Vsi ti prostori pa so bili nujno potrebni gimnaziji.

Sklep komisije je bil, da trenutno stanje ob pregledu ni ustrezalo verifikacijskim zahtevam, zato je komisija predlagala sekretariatu za prosveto in kulturo SRS, da ponovno pretrese verifikacijsko odločbo za novomeško gimnazijo in jo tudi razveljavi, če se ne bosta skupščina občine Novo mesto in vodstvo gimnazije zavzela za nujno potrebno ureditev predvsem materialnih razmer na gimnaziji. (Akt Zavoda za napredek šolstva SRS št. 2-11/40-65 z dne 29. IX. 1965.)

Ker je spričo tako neugodnega poročila omenjene komisije naši gimnaziji grozil preklie verifikacije — to pa je pomenilo njeno ukinitve — se je novi ravnatelj na vso moč potrudil, da je stanje na naši gimnaziji izboljšal do take mere, da se je lahko spet potegovala za podaljšanje oziroma potrditev verifikacije. Vodstvo gimnazije in njena delovna skupnost sta z vlogo št. 90/66 z dne 15. II. 1966 zaprosila za denar tudi Zavod za zaposlovanje delavcev. V svoji prošnji sta navedla te potrebe: za biološki laboratorij 3,500.000.— din; za kemični laboratorij 4,500.000.— din; za ureditev knjižnice 2,000.000.— din; za opremo delavnice za tehnični pouk 4,000.000.— din; za opremo fizikalnega laboratorija 3,000.000.— din; za ureditev in adaptacijo AV prostora 2,000.000.— din; za ureditev telovadišča 2,000.000.— din. Vsega skupaj 21,000.000.— din.

Kakšen je bil odmev na to prošnjo, iz arhivalnih virov ni razvidno. Vendar pa je iz gimnazijskega dopisa št. 166/66 z dne 7. VI. 1966, ki ga je ravnatelj Veljko Troha poslal republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo, razvidno, da je gimnazija do tistega dne zbrala že 13,000.000 starih din. Od te vsote je dal: sklad za financiranje šolstva 4,500.000.—; Zavod za zaposlovanje 4,000.000.—; prenos po zaključnem računu pa je znašal 4,500.000.— din. Teh 13,000.000.— so porabili takole: za biološki laboratorij 3,000.000.—; za kemijski laboratorij 5,000.000.—; za preureditev knjižnice 2,000.000.—; za dopolnilna dela v delavnici za tehnični pouk 1,500.000.—; za prometni davek pa 1,500.000.— starih din.

Adaptacijska dela so se pričela julija 1966. Za tehnično delavnico so kupili 5 delovnih miz, orodja in drugih pripomočkov za 1,000.000.— starih din. (Gimnazijski spis št. 166/66 z dne 7. VI. 1966.)

Ko sta se 1965 izpraznili stanovanji profesorja Marjana Dobovška in bivše ravnateljice Palme-Kosmina-Kasesnik, so tudi ta stanovanja preuredili za potrebe pouka. Po preureditvenih delih teh stanovanjskih prostorov je gimnazija dobila naslednje pouku namenjene prostore: zgodovinski kabinet v izmeri 18,04 m² in dve učilnici za učiteljske v izmeri 67,10 m² in 50,00 m²

Mimo tega so predelali bivši kemični kabinet (15,75 m²) in kemijsko predavalnico (34,56 m²) v učilnico, ki meri 52,31 m². Ker so vmesno steno med tema dvema prostoroma porušili, so pridobili 2 m² površine. Stena med predvojnim zemljepisnim kabinetom in sosednjim razredom, ki sta merila 33,80 +

+ 63,70 = 97,50 m², je bila prestavljena tako, da je nastal nov kemični kabinet velikosti 21,60 m² in kemična predavalnica velikosti 76,20 m², skupaj 97,80 m².

Bivši biološki kabinet velikosti 66,25 m² so preselili iz prvega nadstropja v drugo v prostore bivše risalnice in risarskega kabineta. Hodnik ob njej in predprostor velikosti 16,50 m² je postal biološka pripravljavnica. Nekdanji kabinet in risalnica sta bila preurejena v biološko zbirko velikosti 42,54 m² in v biološko predavalnico velikosti 68,75 m². Vsi omenjeni prostori pa dajo 152,14 m² površine.

Iz nekdanje prirodopisne zbirke in sosednje sobe (francoskega krožka pred zadnjo vojno) sta nastali dve učilnici. Kabinet nekdanje mineraloške zbirke služi za arhiv, v njem so tudi rekviziti za predvojaško vzgojo. V profesorski knjižnici so v poletnih mesecih 1966 prebili steno prav blizu peči v nekdanjo sobo za sluge (to je bila prva soba na levo od vhodne veže) in jo spremenili v knjižnico, boljše knjižnično skladišče. V ta prostor so postavili nove kovinske knjižne police.

V celoti je gimnazija pridobila z adaptacijskimi deli v juliju in avgustu 1966 za svoje potrebe in namene 135,14 m² uporabne površine. Pred temi preureditvami je znašala površina vseh za pouk namenjenih prostorov 2.622,24 m²; po preureditvi pa znaša vsa površina 2.757,38 m². (Gimnazijski spis št. 3/67 z dne 10. I. 1967.)

Z vsemi temi preureditvami je bila ostrina poročila komisije Zavoda za napredek šolstva SRS močno skrhana, ker je naša gimnazija v glavnem ustregla vsem zahtevkom za dosego verifikacije oziroma ponovne potrditve prejšnje. Od 16. februarja 1967 dalje se je tudi knjižnica preuredila po načelih svobodnega dostopa. Profesor Milan Dodič jo je preuredil po načelih UDK, zastavil strokovni ali decimalni katalog, abecedni imenski katalog pa sta zastavili knjižničarki SK M. Jarca v Novem mestu Nada Serajnik in Maja Mlinarič. Vse to delo je bilo opravljeno do novembra 1969, ni pa še končano.

Res je nekaj mesecev potem, ko so pričeli preurejati tudi knjižnico po novih načelih, naša gimnazija prejela od sekretariata za prosveto in kulturo SRS vnovič potrjeno verifikacijsko listino, kar je storil republiški sekretariat za prosveto in kulturo SRS 25. maja 1967. Podpisal jo je takratni republiški sekretar Tomo Martelanc. S tem pa je bil naši gimnaziji zagotovljen njen nadaljnji obstoj in delovanje.

Dogodilo se je, da je naš zavod doživel vlom in tatvino 17. novembra 1966. V razredu, kjer so delali člani fotografskega krožka, je bila omara, v nji pa povečevalni aparat, vreden 35.000.— din. Vrata v omaro so bila nasilno odprta in ukradli so povečevalni aparat. Gimnazija je tatvino in vlom prijavila tajništvu za notranje zadeve, kakor je razvidno iz gimnazijskega spisa št. 6/67 z dne 1. I. 1967.

Dijaki naše gimnazije so sklenili pogodbo s tovarno zdravil »Krka«, da bodo sodelovali pri obiranju bolhača v Ronkah nad Strunjanom. Od 1 kg nabranega cvetja so dobili 75 st. din. Z delom so začeli 28. maja, končali pa so 6. junija 1967. Skupaj so obrali 6.242 kg bolhača in zaslužili 468.150 S din. Delo sta vodila profesor M. Dobovšek in predmetni učitelj Anto Bartolj. (Gimnazijski spis št. 176/67 z dne 8. VI. 1967.)

Ker je bila potreba po učnih močeh še vedno pereča, stanovanj pa naša gimnazija ni imela, je zato težko dobila potrebne predavatelje. Da bi tudi naš zavod imel na voljo stanovanja za svoj učni kader, je gimnazija kupila od

»Pionirja« dve garsonjeri velikosti 23,51 m². Kupna pogodba je datirana z 20. majem 1967. Obe garsonjeri sta v bloku XI na Mestnih njivah, ena je v prvem nadstropju, druga pa v tretjem. Prva je stala 31.783,50 N din, druga pa 31.268,30 N din, skupaj 63.006,80 N din.

V poletnih mesecih leta 1967 so krovci prekrili gimnazijsko streho, mizarji pa popravili nekaj oken, kar je stalo 1,297.458 S Din, (Spis št. 217/67 z dne 24. XI. 1967). Mimo teh popravil je bila delno dopolnjena šolska oprema.

Financiranje naše gimnazije je bilo od leta 1966 do julija 1967 iz dveh virov: a) za učiteljišče in pedagoške oddelke gimnazije je dobivala denar od med-občinskega sklada za financiranje šol II. stopnje iz Ljubljane, b) za splošno gimnazijske oddelke pa je dobivala denar od družbenega sklada za šolstvo občine Novo mesto. Od julija 1967 dalje je bila gimnazija financirana od temeljne izobraževalne skupnosti v Novem mestu.

* * *

V zadnjih letih so učenci naše gimnazije večkrat nastopali na različnih tekmovanjih, kjer je bilo treba pokazati znanje iz matematike, fizike, francoščine, angleščine in ruščine. Tako je bilo 5. aprila 1959 v Ljubljani prvo tekmovanje matematikov. Udeležili so se ga učenci naše gimnazije: Janez Kramer, IV. razred; Marjeta Valentinčič, II. b razred; Alojzija Plantam, III. b razred; Urška Šmit, III. a razred. Na drugem tekmovanju mladih matematikov, ki je bilo v Ljubljani 20. marca 1960, so bili nagrajeni tudi učenci naše gimnazije npr. Rado Faleskini je dobil drugo nagrado; Bojan Možina pa je dobil tretjo nagrado. Tudi na kasnejših tekmovanjih so sodelovali učenci naše gimnazije in večkrat dobili kakšno nagrado. Vse to pa dokazuje, da se je zanimanje za matematiko na našem zavodu dvignilo in znanje postalo temeljitejše in globlje.

Iz dopisa Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavija—Francija z dne 14. VI. 1966 je razvidno, da so se tekmovanja v znanju francoskega jezika udeležili tudi učenci novomeške gimnazije in da so nekateri dobili knjižne nagrade. Ko so 27. marca 1967 v Ljubljani naredili tekmovanje v pisanju francoskih nalog, so se tudi tega tekmovanja udeležili naši učenci (S. Splihal, M. Glonar, J. Kržič). Drugega takega tekmovanja, ki je bilo v Ljubljani 19. marca, 1967, sta se ga udeležili učenki našega zavoda Nataša Petrov in Meta Rihar.

Tudi tekmovanja mladih fizikov, ki je bilo v Ljubljani 8. maja 1966, so se udeležili učenci z našega zavoda (Franc Pučko, Janez Petelinkar, Edo Kramer). Tekmovanja v znanju ruskega jezika, ki je bilo v Celju 11. maja 1969 za drugo stopnjo, in v Ljubljani 4. februarja 1969 za prvo stopnjo, so se udeležili učenci iz pedagoškega oddelka naše gimnazije.

Odkar se je pričela izvajati reforma gimnazije, posebno pa od šolskega leta 1962/3 dalje, se je naša gimnazija skoraj vsako leto redno abonirala na gledališke predstave v Drami SNG v Ljubljani. Ta abonma je bil skoraj nujen, ker je bil novi učni načrt za pouk materine besede zahtevnejši ne samo v dosedanjem tradicionalnem pogledu, marveč je veliko več zahteval posebno v estetiki, gledališki, filmski in glasbeni umetnosti oziroma vzgoji. Mimo pogostnejšega obiska gledaliških predstav v okviru abonmaja v Ljubljani, so se naši učenci udeleževali tudi drugih gledaliških predstav, posebno pa tistih, ki jih je prirejala II. gim. v Ljubljani, in to v francoskem jeziku. Tako so si ogledali franco-

sko uprizoritev J. Giraudoux: Intermezzo, ki je bila 28. III. 1968 v Križankah. Prvič pa so gledali naši učenci francosko uprizoritev dne 24. III. 1962, ko so učenci II. gim. v Ljubljani uprizorili v Križankah Molierovega Namišljenega bolnika. Takrat si je to igro ogledalo kar 59 naših učencev.

* * *

Že 25. januarja 1967 je Zavod za napredek šolstva SRS razposlal vsem gimnazijam okrožnico št. 45/3-67, v kateri je ravnateljstva in profesorske zbore naprosil, naj sporoče svoja mnenja o spremembi učnega načrta. Na to okrožnico je naša gimnazija odgovorila z dvema dopisoma; prvi ima št. 53/67 z dne 3. III. 1967, drugi pa št. 53/67 z dne 21. III. 1967. Iz njih je razvidno, da je naša gimnazija predlagala po eno uro več drugemu tujemu jeziku v II. in III. razredu, medtem ko je zavodov predmetnik imel tu samo po 2 uri, naš pa 3 ure.

Nekaj novega je za našo gimnazijo bilo to, da je Zavod za napredek šolstva SRS pripravil že drugič naloge za sprejemne izpite v srednjo šolo, kakor se razvidi iz okrožnice tega Zavoda št. 19/3-69 z dne 15. V. 1969. Prvič je take naloge Zavod razposlal že leta 1968. Naloge so bile za slovenski jezik, angleški oziroma nemški jezik, in za matematiko. Te naloge naj bi zagotovile enotnost razpisnih pogojev, rezultati pa naj bi pokazali, kolikšen je nivo znanja učencev, ki so zaključili obvezno šolanje v raznih krajih Slovenije.

Ker so izdatki za opremo učilnic, kabinetov in laboratorijev neprestano naraščali, je vodstvo gimnazije sklicalo zbor staršev, ki je bil novembra 1967, in jih vprašalo, kaj menijo, če bi gimnazija uvedla poseben prispevek 20.-N din za potrošni material, in 10.-N din za obrabo in amortizacijo pohištva. Od 360 prisotnih staršev jih je bilo 316 ali 87,7 % za to, da plačajo ta prispevek. Na podlagi tega mnenja staršev je delavski svet gimnazije v februarju 1968 sprejel sklep, da se ta prispevek uvede s šolskim letom 1968/9 in da ga morajo plačati vsi učenci. Oproščeni bi bili samo tisti, ki resnično živijo v izredno težkih socialnih razmerah. Prvi prispevek je bil v šolskem letu 1970/71 ukinjen.

Razredna skupnost IV. e razreda gimnazije pa se je pritožila in rekla, da ne bo plačala tega prispevka. O njihovi pritožbi je razpravljala svet gimnazije na svoji seji dne 22. XI. 1969 in sklenil, da pritožbi ne ugodijo. (Gimnazijski akt št. ni z dne 10. XII. 1969)

S koncem šolskega leta 1967/8 je prenehalo novomeško učiteljišče, ki je delovalo polnih dvajset let. Ostala je poslej gimnazija, ki je že od začetka šolskega leta 1964/5 imela poleg navadnih gimnazijskih razredov tudi pedagoške oddelke ali razrede pedagoške smeri.

Z novim šolskim letom 1968/9 je bil problem prostorov (učilnic, kabinetov, laboratorijev itd), pouka tehnične vzgoje in proizvodnega dela, ureditev knjižnice, nabave najnujnejših avdiovizualnih pripomočkov v toliko rešen, da našemu zavodu ni bilo treba trepetati, da mu bo odvzeta verifikacija. Ni pa bilo še do kraja rešeno vprašanje električne napeljave, ne preureditve stranišč, ne ureditve igrišča, centralne kurjave, prav tako še ni bil dokončno uveden kabinetni pouk pri vseh predmetih.

Da bi se v čim večji meri uredile vse te pomanjkljivosti, posebno tiste, ki so bile najbolj pereče, se je ravnateljstvo lotilo z vso vnašeno novih del za izboljšanje pogojev dela na našem zavodu. Zato je v počitnicah leta 1969 dalo preurediti vso električno napeljavo, jo okrepilo in tehnično izpopolnilo tako,

da ima vsak hodnik svoje varovalne in razdelilne omarice. Preurejena je tudi vsa napeljava v kletnih prostorih, kjer je bila najšibkejša in v najslabšem stanju. Mimo teh del so v juliju in avgustu preuredili vsa stranišča. Obložili so jih s ploščicami in namestili školjke za umivanje rok.

Ker so nekatere gimnazije v Sloveniji že imele samo pet dni pouka na teden, je pričelo vodstvo gimnazije razmišljati o prehodu na petdnevni delovni teden. S preходом se je strinjala večina dijakov in njihovih staršev. Petdnevni teden je bil uveden v šolskem letu 1970/71.

V tem šolskem letu so se začele priprave za napeljavo centralne kurjave. Dela so se pričela v aprilu 1971. Hkrati je bil preurejen še drugi fizikalni laboratorij in zadnje stanovanje v šoli spremenjeno v učilnico. Istočasno je bila obnovljena fasada, za šolskim poslopjem pa urejeno športno igrišče.

Tako izgleda v naglici podano 225-letno življenje in delovanje novomeške gimnazije. Marsikaj je ostalo še neraziskanega v gimnazijskem arhivu. Ko bi bilo več časa, bi bila zgodovinska podoba življenja našega zavoda popolnejša in objektivnejša. To pa naj naredi mlajši rod, ki se je šolal na novomeški gimnaziji.

PROFESORSKA, DIJAŠKA KNJIŽNICA

Vsaka šola in njeno delo sta tesno povezana s knjigami, kajti brez njih si ni mogoče zamisliti nobenega duhovnega napredka, ne učiteljev, ne učencev. Učiteljem niso potrebne samo čisto strokovne knjige, ki jim omogočajo, da gredo v korak s tisto vejo znanosti, ki so si jo izbrali kot svoj življenjski poklic, marveč so jim potrebne tudi knjige s področja leposlovja, kulturne zgodovine, političnega in družbenega dogajanja, pa tudi s področja tehničnega razvoja in napredka človeštva. Učencem so knjige potrebne še v toliko večji meri, zanje so ne samo vsakdanji kruh, ampak orodje in orožje v neprestanem boju za izboljšanje življenjskih pogojev. Vse znanje, ki si ga je človeštvo do danes pridobilo, je v veliki meri dobilo iz najrazličnejših knjig in življenjskih spoznanj in izkušenj. Zato je knjiga že od vsega začetka pomenila dragoceno stvar, ki tudi ni bila vsakomur dostopna, marveč samo izbrancem. Šele z izumom tiska je postala vsesplošna dobrina, postala je last tudi revnejših ljudi ter jim omogočila pot k napredku in boljšemu življenju.

Ko so ustanavljali našo gimnazijo, so prav gotovo spoznali, da pouk v novoustanovljeni šoli ne bo mogoč brez knjig. Kaj so ukrenili glede tega, ni razvidno iz gimnazijskega arhiva. Najbrže pa so prvi učitelji naše gimnazije uporabljali knjige, ki jih je že imel novomeški frančiškanski samostan. Ta že tiste dni ni imel samo izrazito verskih, teoloških knjig, marveč tudi zgodovinske, zemljepisne, latinske in grške klasike, knjige z medicinskega in naravoslovnega področja.

Dokler se potrebe po knjigah niso preveč čutile, je zadoščala knjižnica frančiškanskega samostana; bila je vedno na voljo vsem patrom, profesorjem, zelo verjetno pa je, da so vsaj učenci najvišjih razredov dobili na posodo knjige iz te knjižnice, če so le pokazali zanimanje in voljo, da bi do njih prišli. Vendar pa naša gimnazija v nedogled ni mogla ostati brez svoje lastne knjižnice.

Prvo vest, da je naš zavod dobil svojo knjižnico in kdaj so bili ustanovljeni njeni začetki, je podal prvi zgodovinar naše gimnazije p. Engelbert Knific. Ta je v *Erster Jahresbericht des k. k. Gymnasiums zu Neustadtl am Schlusse des Studienjahres 1855*, na strani 33 zapisal, da je bila knjižnica ustanovljena na našem zavodu z odlokom dvorne študijske komisije št. 3751 z dne 6. maja 1846, s katerim so ji namenili po 200 goldinarjev letne dotacije skozi šest zaporednih let, kasneje pa samo po 50 goldinarjev na leto. Ta podatek je prevzel iz Knifica tudi tretji zgodovinar našega zavoda Ivan Vrhovec, ki je v svoji *Zgodovini Novega mesta* na strani 302 ponovil vse to, kar je zapisal p. E. Knific.

Ob pazljivem pregledovanju gimnazijskih vpisnic za leta 1780—1818, ki so vezane v eno knjigo, ta ima na vezanem listu z roko zapisan naslov »Protocolum gymnasii Rudolphswerthensis constructum Anno 1781«, se je piscu teh vrstic posrečilo odkriti starejšo, lahko bi rekli, prvo vest o ustanovitvi gimnazijske knjižnice. Čeprav te v knjigo vezane vpisnice nimajo paginacije, kot jo imajo one, ki so vezane v prvo knjigo z naslovom »Chronicon gymnasii Rudolphswerthensi ab origine 1746 usque od annum 1792 inclusive«, je bilo zaslediti v vpisnici za drugi tečaj poetov leta 1800 — to pa je bil tedaj najvišji razred naše gimnazije — zapis prav na zgornjem robu strani, ki se glasi:

»Hoc anno ad praecl. Praefecti 200 floreni ex studiorus fundo assignati fuerunt pro comparandis auctoribus classicis. Et sic initium sumpsit biblioteca Gymnasii.«

Ta zapis o ustanovitvi gimnazijske knjižnice je po vsej verjetnosti nastal dne 18. avgusta 1800, kajti tega dne so bili letni (zaključni) izpiti za učence »poetike« in rezultati izpitov so morali biti vpisani. Možno je tudi, da so bili vpisani šele v dneh po 23. avgustu 1800, kajti tega dne so bili zaključni izpiti za »principiste«. To pa so bili zadnji izpiti v šolskem letu 1799/1800. Verjetno je tudi, da je takratni perfekt kanonik Mihael Hoffmann, ali pa kakšen profesor, pisal vse vpisnice šele po končanih izpiti, tedaj po 23. avgustu 1800.

Menim, da se ne bom pregrešil, če trdim, da je treba imeti 18. avgust 1800 za ustanovni datum gimnazijske knjižnice. Ni pa jasno, ali je tega dne bila ustanovljena profesorska ali dijaška knjižnica. Bržkone so tedaj mislili na profesorsko, kar sklepam iz več kot pol stoletja kasnejših poročil v šolskem izveštju za leto 1856/7, ko se prvič omenja tudi dijaška kot samostojna knjižnica. Tedaj so navedli število knjig v profesorski in posebej v dijaški.

Ko so tako leta 1800 ustanovili profesorsko gimnazijsko knjižnico, je bilo potrebno, da so jo poslej množili, povečevali z nakupom novih knjig. To so tudi storili. Vendar pa velja pripomniti, da v gimnazijskem arhivu ni podatkov o tej knjižnici vse do prvega letnega izveštja za šolsko leto 1855. Poslej je vsako šolsko izveštje prineslo poročilo o nakupu novih knjig in darovih.

Iz letnega Programa za leto 1857 je razvidno, da sta to leto bili na gimnaziji že dve samostojni knjižnici a/ profesorska, ki je vsako leto dobivala letnih 50 goldinarjev iz državne blagajne in je ob koncu šolskega leta 1856/7 imela 629 del v 1064 knjigah, 21 atlantov in 2 globusa, in b/ dijaška, ki so jo ustanovili s pričetkom šolskega leta 1856/57 iz vpisnine, ki so jo to leto učenci plačali v skupnem znesku 88 goldinarjev, iz prispevkov številnih prijateljev mladine in iz prispevkov samih dijakov. Ta knjižnica je ob koncu šolskega leta 1856/7 imela že 375 del v 570 knjigah in 215 zvezkih. Te knjige so bile verske, filozofske, zemljepisno-zgodovinske in naravoslovne vsebine. Njen prvi varuh je bil p. Gratian Ziegler, ki jo je tudi uredil in zastavil katalog.

Obe knjižnici sta se pričeli naglo večati tako v številu kupljenih knjig, še bolj pa z darovi. Posebno dijaška je dobivala veliko podarjenih knjig. Darovalci so bili dolga leta največ duhovniki, kar je razumljivo, ker Dolenjska in vsa Slovenija tedaj še ni prišla do večjega števila posvetnih izobražencev, ki bi se spomnili revnih dijakov in jim podarili knjige za dijaško knjižnico.

Še posebno je zanimiva rast profesorske knjižnice. Zaslužila bi posebno razpravo. Ker ni ne časa ne prostora, se bom omejil na splošne smernice njenega razvoja.

Kljub temu, da je bila naša gimnazija klasična in da je zato nakupovala predvsem literaturo za potrebe klasičnega jezikoslovja — in dobro je bila založena s temeljnimi deli klasike — so njeni varuhi, ki so bili do leta 1870/71 sami patri, nakupovali tudi knjige z drugih področij. Ko je postala državna, je leta 1871 imela 967 del (avtorjev) v 2260 zvezkih in 322 snopičih in 494 listih, skupaj 3076 bibliot. enot. Od teh je bilo slavističnih 56 del v 87 zvezkih in 233 številc revij, časopisov. (Glej Memoratu digna gymnasii Rudolphswer-tensis, Pro anno 1818 et sequentes, stran 23—24). Tako se je ob smotrni nabavni politiki ta knjižnica že v stari Avstriji postopno oblikovala v nekakšno osrednjo dolenjsko študijsko knjižnico, ki je dobivala nekaj let celo dolžnostne izvode kranjskih tiskov od državnega tožilstva v Ljubljani. Ker so bili njeni kustosi dolga leta patri frančiškani in večina ne samo po rodu, marveč tudi po duhu Slovenci, so poskrbeli, da je profesorska knjižnica prišla do vrste temeljnih slavističnih del. Pri tem so gledali, da je knjižnica dobivala vsa leta glavni slovenski periodični tisk (Kmetijske in rokodelske novice, Zgodnja Danica, Slovenija, Vedež, Slovenska čbela, Ljubljanski časnik, Obči državni zakonik, Deželni zakonik, Solski prijatelj, Glasnik slovenskega slovstva, Učiteljski tovariš, Naprej, Zvon, Ljubljanski zvon, Kres, Dom in svet, Vrtec, Angelček in še druga glasila), ob njem pa seveda Jagičev Archiv, skoraj vsa Miklošičeva dela, temeljna dela iz germanistike v leksiki kot v periodiki, najvažnejša glasila iz pedagogike in šolstva, iz domače in obče zgodovine, zemljepisa, naravoslovja, zgodovine umetnosti, filozofije, narodopisja, skratka: pod večjim vodstvom patrov varuhov in kasnejših kustosov je postala profesorska knjižnica za tiste čase kar dobro založena podeželska znanstvena knjižnica, ki je nudila novomeškim profesorjem najpotrebnejšo literaturo za temeljito delo v šoli in znanstveno delo manjšega obsega.

Prav tako niso zanemarjali nabavljati leposlovnih del, ker so jih profesorji sami rabili pri pouku ne samo nemščine, marveč tudi slovenščine. Zato je bila profesorska knjižnica naročena skozi vsa leta na knjige Mohorjeve družbe (od 1851 dalje), Slovenske matice (od 1964 dalje), Matice Hrvatske. Vse knjige iz te knjižnice so bile dostopne tudi dijakom našega zavoda. Marsikatero temeljno delo iz slavistike je poromalo še pred razpadom stare Avstrije v druga mesta, ker so že tedaj poznale gimnazije medbibliotečno izposojlo. Tako je na prošnjo poslala naša gimnazija vse letnike Bleiweisovih Novic in več letnikov Zgodnje Danice na Češko v Novi Jičin prof. Jožefu Apihu in mu tako omogočila znanstveno delo. Vse te in druge izposojene knjige so bile vrnjene našemu zavodu v dogovorjenem roku. Tja do sredine dvajsetih let dvajsetega stoletja je naša profesorska knjižnica bila v živem medbibliotečnem sposojanju knjig. Izmenjevala je ali posredovala izposojlo z glavnimi knjižnicami v tedanji prostrani Avstro-Ogrski, najpogosteje pa z Ljubljano, Dunajem, Gradcem, Brnom, Prago, Krakovom, Klužem, Černovicami in celo daljnim Jašijem v Romuniji.

Rast profesorske knjižnice se malo zaustavi po devetdesetih letih prejšnjega stoletja, a se poživi v prvem desetletju dvajsetega. Zadnje številčno stanje te knjižnice je podano v izveštvju za šol. leto 1911/12. Tedaj je imela 6408 knjig in 22.229 šolskih izveštij. Prva svetovna vojna je tej knjižnici močno škodovala ne samo zategadelj, ker ni bilo denarja za nakup novih knjig, tudi ne zato, ker ni bilo več darov, kolikor bolj zato, ker je gimnazijsko stavbo dobila v roke vojaščina, kajti v nji je bila nastanjena vojna bolnišnica iz Velike Kikinde. Vojaki pa so knjige raznesli, potrgali, skratka knjižnica je utrpela

občutno škodo. Med prvo vojno je vodstvo gimnazije naročalo samo glavne revije, da se ni prekinila vrsta letnikov, drugega pa nič.

Kakšno je bilo številčno stanje ob koncu prve svetovne vojne leta 1918, ni razvidno ne iz arhiva ne iz letnega izveštja za to leto. Pripomniti velja, da po letu 1911/12 v izveštjih ni več navedeno, koliko je profesorska knjižnica imela knjig ob koncu šolskega leta, čeprav je vsako leto v njih točno podano, kaj vse je knjižnica kupila, kaj je dobila v dar. Tudi v izveštjih za leto 1918/19 in 1919/20, ki ju je uredil ravnatelj J. Wester, so podatki o knjižnici zelo skopi, saj skoraj ni bilo nič nabavljenega ne podarjenega; zato tudi ni povedano, koliko je prof. knjižnica imela knjig ob koncu tistih šolskih let.

Ko je v dneh 11.—22. marca 1921 našo gimnazijo inšpiciral takratni višji šolski nadzornik prof. dr. Ivan Grafenauer, je na konferenci dne 23. marca 1921 o knjižnici povedal tole:

»Knjižnica je dobro urejena in katalogizirana. Dotacija zadnjih let pa je bila bolj pičla. Vsled osvoboditve naše domovine so nastopile nove potrebe, prav tako vsled preureditve zavoda v realno gimnazijo. Zato bo treba izpopolniti knjižnico zlasti glede slavistike v obče. V obče je profesorska knjižnica bogatejša iz dobe frančiškanov, pozneje je imela premalo sredstev.« (Vzeto iz zapisnika konference dne 23. marca 1921, stran 50. To je najtemeljitejši zapisnik naše gimnazije, obsega 54 tipkanih strani!!)

V prvih povojnih letih v stari Jugoslaviji ni in ni bilo denarja za knjižnico. Vsako leto je bila v mesecu januarju konferenca v zvezi s knjižnicami in zbirkami našega zavoda, in vselej je bil v zapisniku s teh konferenc isti pripev: ni denarja, ni dotacij, ni kreditov. Iz zapisnika konference z dne 8. januarja 1923 je razvidno, da v šolskih letih 1921/2, 1922/23 ni knjižnica dobila niti toliko denarja, da bi lahko plačala periodiko, ki jo je v skromni obliki še dobivala. Naročnino za Dom in svet in Ljubljanski zvon je moralo jamčiti Dijaško podporno društvo, oziroma ves profesorski zbor, ali pa obe reviji naročiti na upanje, da bo zavod to naročnino lahko plačal iz proračuna za naslednje šolsko leto.

Iz tistih let pomanjkanja denarja za profesorsko knjižnico se je ohranil akt št. 426 z dne 1. julija 1924, iz katerega je razvidno, da je knjižnica tedaj imela 4338 knjig. Tudi v letu 1925 knjižnica ni mogla kupiti najnujnejših strokovnih glasil, iz katerih bi se novomeški profesorji lahko poučili o trenutnem stanju v svoji stroki. Zato je profesorska knjižnica tudi tisto leto z muko plačevala naročnino za revije: LZ, DiS, Čas, Popotnik. Vsem drugim se je morala odreči (Glej gim. akt št. 44 z dne 13. in 29. januarja 1925).

Več podatkov o stanju profesorske knjižnice nudijo zgodovinarju šele obnovljena šolska izveštja, ki so pričela izhajati s šolskim letom 1929/30 in se dejansko končala s šolskim letom 1939/40.

Videli smo, da je naša profesorska knjižnica imela 1925. leta 4338 knjig; ob koncu leta 1928/9 jih je bilo na njenih policah že 4496, ob koncu šolskega leta 1929/30 pa že 4525. Poslej se je to število polagoma dvigalo, na leto povprečno za 30—40 knjig, tako da je imela na koncu šolskega leta 1932/33 že 4651 knjig. V izveštju za to šolsko leto pa je na strani 38/9 obširnejše poročilo o nji. Glavne misli so bile: Knjižnica ima največ knjig iz klasične filologije, malo manj jih je iz slavistike in slovanske beletristike; za tem pridejo na vrsto zgodovina, germanistika z nemškimi klasiki in prirodopis. Vse druge stroke so slabše zastopane. V vseh kategorijah prevladujejo starejše knjige, zato profesorska

knjižnica ne ustreza zahtevam časa, ne svojemu namenu. Zelo skromno je tudi število izposojevalcev in izposojenih knjig.

V naslednjih letih se je število izposojevalcev in izposojenih knjig malo dvignilo, tudi knjižnica sama se je urneje bogatila in pomlajevala z novejšo literaturo, tako da je imela ob koncu šolskega leta 1939/40 že skupno 5441 knjig.

Ob koncu šolskega leta 1940/41, ko je našo gimnazijo zasedla italijanska vojska, je bilo v omarah že 5478 knjig. Toda profesorska knjižnica je bila že od dne, ko je pritlične prostore v stavbi zasedla italijanska vojska, dejansko blokirana in zato nedostopna. Prejemala pa je dalje nekaj revij, kupila je 39 knjig, v dar pa jih je prejela 21. Zato je imela ob koncu šolskega leta 1942/43 po inventarni knjigi 5570 knjig. Dostopne pa so bile samo nanovo nabavljene in tiste, ki so bile v priročni knjižnici. Ob koncu šolskega leta 1943/44 pa je bil prirastek 3 knjige več, torej skupaj 5573 knjig. Kako je bilo s profesorsko knjižnico v zadnjem letu pod okupacijo, ni razvidno ne iz konferenčnih zapisnikov ne iz gimnazijskega arhiva.

Po osvoboditvi je postal v šolskem letu 1945/6 varuh te knjižnice pisec teh vrstic. Ugotovil je, da je knjižnici ostalo 5371 knjig, da se je tedaj ves čas okupacije porazgubilo približno 210 knjig. To pa je bilo sorazmerno malo v primeri z drugimi knjižnicami po srednjih šolah, v primeri s knjižnicami na šolah pod nemško okupacijo pa skoraj nič. Dalje je ugotovil, da je manjkala glavna inventarna knjiga in listkovni katalog. Želel je, kakor tudi ves ostali profesorski zbor našega zavoda, da bi profesorska knjižnica ostala še dalje na zavodu, ker je dopolnjevala delo vsega učnega kadra na zavodu (Glej zapisnik konference z dne 28. junija 1946).

Vendar se ta želja ni uresničila. Velik del profesorske knjižnice je morala gimnazija odstopiti novoustanovljeni Študijski knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu. Le-ta je pričela poslovati že 1. februarja 1946. Gimnazija je tej knjižnici odstopila ves periodični tisk, domač in tuj, velik del starejših znanstvenih del z vseh področij, poljudnopoučnih knjig pa je ostalo gimnaziji še kar precej. Tako je iz gimnazijske profesorske knjižnice šlo v Študijsko knjižnico 1441 knjig, med temi so bile tudi take dragocenosti kot Dalmatinova Biblija (1584), Megiser, Schönleben, Valvasor itd. Zbirnemu centru v Ljubljani je morala odstopiti 142 knjig. V gimnazijsko dijaško knjižnico pa so prenesli 2337 knjig (Glej zapisnik konference z dne 25. junija 1948).

Profesorski knjižnici so še dalje ostala vsa klasična latinska in grška dela z nekaterimi slovarji in priročniki, potem je ostala vsa beletristika, slovenska, srbohrvaška, nemška in nekaj malega francoske in, kot je bilo že omenjeno, še kar veliko poljudno poučnih knjig.

To, kar je še ostalo profesorski knjižnici, je spomladi 1946 očistil profesor Bogo Pregelj, ki je prišel iz Ljubljane. S knjižnih polic je dobessedno zmetal na tla vse, kar se mu je zdelo količkaj sumljivega v njegovi takratni gorečnosti, in odpeljal v stope papirnic kot star makulturni papir, ki bo le na tak način in zmlet lahko še komu koristil ali pa vsaj ne več škodoval. Ko je profesor Bogo Pregelj opravil svoje delo, so police v knjižnih omarah kar zazijale s svojo praznino.

Po odhodu prof. M. Dodiča v Tolmin, je skrb za nadaljnjo usodo gimnazijske profesorske knjižnice prevzel prof. R. Kranjec (od 4. septembra 1946 dalje). Ta je izročil še nekaj knjig, predvsem zastarela zgodovinska in zemljepisna

dela, ŠK. To, kar je še ostalo profesorski knjižnici, pa je na novo popisal. Poslej je pričel naš zavod spet izpopolnjevati tudi to knjižnico s sodobnimi deli povojnih slovenskih založb kot: Državna založba Slovenije, Slovenski knjižni zavod, Založba Obzorja, Slovenska matica, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Cankarjeva založba, Založba Borec; precej pa tudi s knjigami srbskih in hrvatskih založb. Tako je ob koncu šolskega leta 1952/3 že spet imela 3949 knjig, od katerih je bilo 900 francoskih, 91 italijanskih in 1359 nemških, kar je razvidno iz zapisnika konference z dne 25. junija 1953. Ker za nekaj let manjkajo podatki o tej knjižnici, ni razvidno, kako se je razvijala. Iz nekega zapisa je razbrati, da je imela v šolskem letu 1953/4 že 4036 knjig. Toda iz Gimnazijskega spisa št. 59/62 z dne 20. marca 1962 se da izluščiti, da jih je tedaj imela spet samo 3921, da je prejela 14 revij in glasil in da si je tisto leto izposodilo 13 profesorjev 123 knjig.

Ker so podatki o profesorski knjižnici po letu 1962 neverjetno redki, iz konferenčnih zapisnikov je razbrati, da varuhu ni bilo treba več poročati, ker se je struktura letnih poročil ob koncu šolskega leta v tistem času v temeljih spremenila, je o nadaljnji usodi te knjižnice težko govoriti.

Tri leta pred združitvijo gimnazije z novomeškim učiteljskim se v zapisniku konference 25. junija 1962 nenadoma pojavi poročilo o »profesorski priročni knjižnici« in da je le-ta tedaj imela 275 knjig. Ob koncu šolskega leta 1963/4 je imela že 349 zvezkov v skupni vrednosti 255.965 din in da je bil njen skrbnik prof. Val. Robida. Po odhodu le-tega v Ljubljano, je skrb za to knjižnico prevzela prof. Ladka Čertalič. Ob koncu 1. polletja šolskega leta 1964/5 je imela ta knjižnica že 360 knjig v skupni vrednosti 283.155 din. Knjig je izposodila 35; prostor za to knjižnico pa je bil v 4 omaricah v zbornici, kar je razbrati iz zapisnika konference 21. januarja 1965.

Ko sta se 1. marca 1965 združila gimnazija in učiteljske v en sam zavod — gimnazijo z oddelki učiteljske, sta se morali prej ali slej združiti tudi njuni profesorski in dijaški knjižnici.

Predno pa sta se dejansko združili, je vsaka zase še nekaj časa živela in delovala. Iz zapisnika zaključne konference 29. junija 1965 zvemo, da je bil varuh profesorske knjižnice učiteljske tisto šolsko leto profesor Jože Škufca in da je ta knjižnica imela tedaj po inventarni knjigi 1220 knjig, da je bil letni prirastek 14 knjig, od katerih pa niso bili še vpisani priročniki za filozofijo in etiko, ne revije.

Iz poročila o stanju gimnazijske profesorske knjižnice izvemo, da je delovala samo »priročna profesorska knjižnica«, da je bilo zanjo nabavljenih v šolskem letu 1964/5 49 knjig v skupni vrednosti 61.605 din in da je izposodila 58 knjig. Nič pa že nekaj let ni v nobenem poročilu o njeni »glavnini« ali temeljnem knjižnem fondu, ki je vendar le bil nekje na gimnazijskih policah.

V poletnih mesecih 1966 so iz profesorske knjižnice prebili steno tik peči v sosednjo sobo, v kateri so nekoč vedrili šolski sluga in čistilke. Ta soba je prva na levo v pritličju, ko vstopiš v stavbo. Iz te sobe, ki je bila nekaj let učilnica, so naredili sedaj skladišče za knjižnico, odkar so s šolskim letom 1966/7 združili vse knjižnice (profesorski knjižnici gimnazije in učiteljske, dijaški knjižnici gimnazije in učiteljske) v skupno knjižnico, ki so jo pričeli uporabljati poslej vsi profesorji gimnazije in učiteljske in vsi učenci obeh zavodov.

To združeno knjižnico, ki je ob združitvi imela okoli 14.000 knjig in revij v raznih jezikih, so pričeli preurejati po načelih svobodnega pristopa. V skla-

dišnem prostoru so že jeseni 1966 postavili železne knjižne police, na katere so potem postavili skoraj ves knjižni fond po načelih mednarodne univerzalne decimalne klasifikacije (=UDK); sobo, ki je s tem skladiščem povezana z novimi vrati, pa so spremenili v gimnazijsko čitalnico.

Od 16. februarja 1967 pa do novembra 1969 so ves knjižni fond gimnazijske knjižnice na novo inventarizirali in naredili nov abecedni imenski listkovni katalog in strokovni katalog po načelih UDK uslužbenci novomeške Študijske knjižnice M. Jarca: bibliotekar Milan Dodič in knjižničarki tovarišici Nada Serajnik in Maja Mlinarič. Inventarno knjigo pa so po navodilih omenjenih treh urejevalcev pisali profesorji gimnazije. Vendar pa delo z urejanjem še ni končano. Sedanji varuh knjižnice je profesor Jože Sever. Ker se je močno povečalo število knjig, z njimi je narastlo tudi delo, je nujno, da bo poslej v knjižnici delal en profesor s polno delovno obveznostjo, kajti naše bibliotekarske norme predpisujejo, da na 6.000 knjig pride en bibliotekar s polno zaposlitvijo.

* * *

Ostane nam, da na kratko podamo še rojstvo, življenje in delo gimnazijske dijaške knjižnice vse do zgoraj omenjene združitve.

Novomeška gimnazijska dijaška knjižnica je bila ustanovljena v šolskem letu 1856/7, točneje v letu 1857, kar je razvidno iz »Programma« za leto 1857, str. 38, kjer piše: »Schülerbibliothek. Diese wurde heuer durch die Aufnahme von 88 fl. durch Unterstützung zahlreicher Jugendfreunde und durch Beiträge der hier studierenden Gymnasial-Jugend gegründet.«

Že ob koncu tega šolskega leta, 1. avgusta 1857, tedaj po pičlem letu obstoja, je imela dijaška knjižnica skupno 375 del v 570 zvezkih in 215 sešitkih. Te knjige so bile verskega, zemljepisno-zgodovinskega in naravoslovnega značaja. Prvi njen oskrbnik je bil p. Gratian Ziegler, ki je vse knjige uredil, popisal in katalogiziral. Iz Programma za tisto šolsko leto je razvidno, da je največ podarjenih knjig dobila dijaška knjižnica od pripadnikov različnih stanov, sorazmerno malo pa od duhovščine. Med posvetnjaki, ki so darovali knjige dijaški knjižnici, je bil tudi dr. Jožef vitez pl. Scheuchenstuel, predsednik okrožnega sodišča v Novem mestu in mož Primičeve Julije.

Poslej so Programmi, Jahresberichti, Izvestja in nazadnje Letna poročila prinašala vsako leto točne sezname vseh kupljenih in podarjenih knjig, ki jih je dijaška knjižnica dobila tisto šolsko leto. Redkeje so navajali skupno število knjig ob koncu šolskega leta. Ko je država prevzela našo gimnazijo iz rok p. frančiškanov (1870/71), je dijaška knjižnica imela leta 1871 na policah 948 del v 1979 zvezkih in 159 snopičev, skupaj 2136 kosov. V nji je bilo slovanskih 120 del v 153 zv. in 84 snopičev (Glej Memoratu digna ... str. 23—24).

Ko je bil učenec naše gimnazije pesnik Dragotin Kette, je dijaška knjižnica imela ob koncu šolskega leta 1896/7 že 1560 zvezkov in 470 snopičev, skupaj 2030 kosov. Ob koncu šolskega leta 1899/900 je knjižnica imela 1673 zvezkov in 578 snopičev. Do konca šolskega leta 1905/6 je bila dijaška knjižnica enotna, to se pravi: v nji so bile slovenske in nemške knjige in periodični tisk ali revije. To leto je imela knjižnica vsega skupaj 2862 knjig (Bände und Hefte!).

S pričetkom šolskega leta 1906/7 pa so to enotno dijaško knjižnico razdelili na: a) nemško, ki je imela na začetku tega šolskega leta 1536 knjig, na koncu

pa 1542 knjig, b) slovensko, ki je imela na začetku šolskega leta 1335 knjig, na koncu istega šolskega leta pa 1350 knjig.

Zadnje številčno poročilo o obeh dijaških knjižnicah je dal »Jahresbericht« za šolsko leto 1908/9. Tedaj je imela nemška dijaška knjižnica 1639 knjig, slovenska pa 1424 knjig.

Seveda je razumljivo, da je moralo ravnateljstvo gledati na to, da se je več denarja dajalo za rast nemške dijaške knjižnice. Na to so pazili tudi inšpektorji in višja šolska oblast. Kljub vsej pažnji in dajanju prednosti nemškemu oddelku dijaške knjižnice, je slovenski oddelok dokaj urno rasel in se izpopolnjeval, največ seveda z darili, ker se z državnim denarjem ni smel. Prav zaradi te diskriminacije so slovenski narodno zavedni uradniki in duhovniki s knjižnimi darovi pomagali slovenski dijaški knjižnici do hitrejše rasti in izpopolnjevanja. V gimnazijskih papirjih je omenjenih več takih dobrotnikov dijaške slovenske knjižnice, toda od vseh sta največ knjig darovala dr. Vojska in dr. Volčič, precej približal pa se jima je kanonik Anton Žlogar.

Med prvo svetovno vojno sta se knjižnici malo ali pa skoraj nič izpopolnjevali. Bili sta tudi nedostopni dijakom, kakor profesorska, ker je novo gimnazijsko poslopje zasedla vojska. Po razpadu Avstro-Ogrske in po ustanovitvi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (1918), so se tudi življenjski pogoji dijaškim knjižnicam spremenili. Prednost je poslej dobila slovenska s srbohrvatskim oddelkom, nemška pa je občepela na mrtvem tiru, kar se tiče nabav, za dokaj let. Toda tudi za slovensko niso bili rožnati pogoji. Ker v letih 1919/20 do 1929/30 ni bilo denarja za izdajanje tiskanih letnih izvestij, je zgodovinar odvisen od skopih podatkov o knjižnicah, profesorski in dijaški, v gimnazijskem arhivu.

Že takoj po ustanovitvi stare Jugoslavije so bile postavke za dijaške knjižnice skope. Da bi vsaj kakšno knjigo lahko kupili za dijaške knjižnice, je ravnatelj J. Wester, ki je dobro vedel, kaj pomeni bogata knjižnica za dijake, predlagal višjemu šolskemu svetu z dopisom št. 514 z dne 30. VII. 1919, da se zviša prispevek za dijaško knjižnico iz dotedanjih 3 kron na 6 kron, ki jih mora plačati vsak učenec pri vpisu v šolo. Vse kaže, da so ta predlog sprejeli. Ker so cene knjigam stalno naraščale, so bili prispevki dijakov za dijaško knjižnico kaj malo izdatni. To je sprevidel spet J. Wester, pa je zaprosil višji šolski svet za posebni državni prispevek 5000 kron za izpopolnitev knjižnice. Zavedal se je, da nove razmere zahtevajo novih ukrepov in da se mora dijaška knjižnica v nabavni politiki preorientirati od Dunaja na jugovzhod. Denar je dobil. (Glej zapisnik konference z dne 7. I. 1921).

Stiska z denarjem za knjižnice in vse drugo se je še povečala, ko je postal ravnatelj Amat Škerlj (1920—1927). Ker je višja šolska oblast z odlokom št. 9961 z dne 29. VIII. 1921 prepovedala pobiranje šolnine in dijaških prispevkov za knjižnico (šolsko leto 1921/2, 1922/3), so bile te knjižnice še v večji zadregi. Ponovno so spet smeli pobirati dijaške prispevke za knjižnico s pričetkom šolskega leta 1923/4. Tako je 296 dijakov naše gimnazije to šolsko leto plačalo skupaj 4440 din prispevkov; od te vsote je šlo za knjižnico 2960 din, drugo pa za tiskovine (gimnazijski akt št. 430 z dne 19. IX. 1923). Kljub temu denarju pa je bila stiska tolikšna, da je ravnatelj A. Škerlj moral odpovedati vse revije za dijaško knjižnico razen LZ in DiS. Ta dva je ohranil zaradi kontinuitete, plačevali pa so ju profesorji in dajali dijaški knjižnici (Gimnazijski spis št. 24 z dne 12. I. 1923).

Ko je ministrstvo prosvete izdalo odlok SN št. 428 z dne 2. IX. 1924, s katerim je dovolilo pobiranje dijaških prispevkov za knjižnice — vsak je moral plačati 10.-din — tudi za šol. leto 1924/5, a s pripombo, da so revni učenci oproščeni tega prispevka. Ker je bila revščina naših dijakov tolikšna, da bi se ta prispevek zreduciral na smešno nizko vsoto, so profesorji sklenili, da morajo teh 10 din plačati vsi ne glede na premoženjsko stanje (Glej gimnazijski spis št. 632 z dne 2. IX. 1924).

Iz gimnazijskega spisa št. 469 z dne 15. VII. 1924 se da izluščiti to, da je tedaj imela dijaška knjižnica v slovenskem oddelku 1515 knjig, v nemškem 1165 knjig, v francoskem pa 183 knjig.

Malo se je zasukalo na bolje, ko je 1. 1925 postal dr. Dragotin Lončar inšpektor srednjih šol. Lončar je hotel, da bi postale dijaške knjižnice javne in torej dostopne vsem, ne samo dijakom. Zato jih je nameraval tudi bolje zalagati z denarjem. To svojo nakano o dijaških knjižnicah je sporočil gimnazijam z uradnim dopisom P. br. 6260 z dne 17. VIII. 1926. Ravnateljstvo naše gimnazije pa je na ta dopis odgovorilo s svojim št. 477 z dne 29. IX. 1926, v katerem je reklo, da ne kaže naše dijaške knjižnice, ki je zelo slabo dotirana in ne razpolaga z kdove kakšnimi duševnimi zakladi, napravljati pristopne širšemu občinstvu, ker so v Novem mestu še druge javne knjižnice. Veliki župan ljubljanske oblasti pa je z odlokom P. br. 7506 z dne 14. IX. 1927 prepovedal dijakom zahajati v javne knjižnice in si tamkaj izposojati knjige. Le v izjemnih primerih in pod nadzorstvom so si smeli dijaki sposojati tiste knjige za obvezno čtivo, ki jih gimnazijska ni imela.

V takih razmerah so doraščali in se šolali dijaki naše gimnazije v tistih časih. Če so se duhovno razvijali in življenjsko dozorevali, so to storili mimo in za hrbtom vseh takratnih šolskih in drugih jerobov, kakor so delali takrat, že davno prej, in delajo še danes.

Ko je gimnazija z letom 1929/30 spet pričela izdajati svoja tiskana Izvestja, je pregled nad razvojem dijaških knjižnic jasen vse do konca šolskega leta 1943/44. Po končani narodnoosvobodilni vojni pa postane zgodovinar odvisen spet samo od gimnazijskega arhiva in tistih skopih podatkov, ki jih lahko dobi iz konferenčnih zapisnikov, dokler je bilo v navadi tudi poročanje o knjižnicah.

Ob koncu šolskega leta 1928/9 je slovenski oddelek dijaške knjižnice imel 1472 knjig; ob koncu šolskega leta 1929/30 pa 1505 knjig. Srbohrvatski oddelek je tedaj imel 264 knjig, francoski oddelek 266 knjig, nemški oddelek 880 knjig. Poslej se je slovenski oddelek najbolj naglo številčno bogatil, za njim srbohrvaški, francoski in nemški pa sta kar mirovala nekaj let ali pa pridobila le malo novih knjig.

Ko je prišel na našo gimnazijo za prof. dr. A. Turk, je s šolskim letom 1931/2 združil slovenski in srbohrvatski oddelek v enega, ki se je imenoval »srbskohrvatskoslovenska dijaška knjižnica«.

Ker je ob koncu šol. leta 1930/1 imel slovenski oddelek 1522, srbohrvatski pa 353 knjig, je bilo v združenem oddelku ob pričetku šolskega leta 1931/2 skupaj 1875 knjig. Ob koncu tega šolskega leta pa jih je ta združeni oddelek imel že 1949 knjig. Francoski oddelek je to šolsko leto dobil 2 novi knjigi torej jih imel 268; nemški ni nič napredoval, ostal je pri številu 880.

S šolskim letom 1932/3 so »Srbskohrvatskoslovensko dijaško knjižnico« preimenovali v »Slovenski oddelek«, francoskega v »romanski«, nemškega v »ger-

manski oddelek» dijaške knjižnice. Tako je slovanski oddelek imel ob koncu šol. leta 1932/3 že 2097 knjig, romanski 270 knjig, germanski pa 883 knjig.

Omeniti velja, da so v slovanskem oddelku v šolskem letu 1934/5 izločili 588 knjig; od teh je bilo 111 neuporabnih, 477 pa so jih dali v profesorsko. Spričo tega je ta oddelek imel ob koncu šolskega leta 1934/5 samo 1728 knjig.

Iz »Letnega poročila« naše gimnazije za šolsko leto 1939/40 je razvidno, da je imel slovanski oddelek na koncu šolskega pouka 1971 knjig, romanski 334 knjig, germanski pa 874 knjig.

Pod okupacijo je gimnazijska dijaška knjižnica poslovala samo do konca marca 1941, ker so njeno nadaljnje delo preprečile vojne razmere. Ob koncu šolskega leta 1940/41 je slovanski oddelek imel 2037 knjig, romanski je imel 303 knjige, germanski pa 994 knjig.

Iz zadnjega tipkanega letnega poročila, ki ga je uredil še ravnatelj Ivan Dolenec in podaja stanje na gimnaziji v šolskem letu 1943/44, je razvidno, da je slovenski oddelek gimnazijske dijaške knjižnice imel po katalogu vpisanih 2417 knjig in da je bila tisto leto varuh tega oddelka suplent Palmira Kosmina. In vendar so še tisto leto kupili 27 novih enot, v romanskem in germanskem oddelku ni bilo novih nabav.

Po osvoboditvi je postal prvi varuh dijaške knjižnice prof. Karel Bačer, pomagali pa sta mu pri urejanju prof. Marija Saje za romanski oddelek, in Gabriela Sorman za germanski. Iz zapisnika zaključne konference z dne 26. VI. 1964 je razvidno, da je prof. K. Bačer podal poročilo o stanju dijaške knjižnice, da je bilo v šol. letu 1945/6 kupljenih veliko knjig, da je predlagal sestavo imenika vseh izgubljenih in novih knjig. Njegovo poročilo, kakor tudi poročilo M. Saje in G. Sorman je ravnateljica poslala z zapisnikom te zaključne konference v Ljubljano s spremnim spisom št. 532 z dne 13. VII. 1946. Danes ga v arhivu ni.

Ravnateljstvo je v letu 1947 zaplenilo in izločilo nekaj knjig iz dijaške knjižnice, ker niso ustrezale idejnim zahtevam tistega časa in jih poslalo okrožnemu državnemu tožilstvu v Novem mestu, kar je le-to zahtevalo z dopisom Pov. — 20/47-2 z dne 23. IV. 1947. To pa je razvidno iz gimnazijskega spisa št. 162 z dne 28. IV. 1947. Takrat so izločili 31 knjig. Ohranil se je njihov seznam.

Že naslednje šol. leto 1946/7 je prevzela kustodiat dijaške knjižnice suplent Marjana Pintar. Zastavila je novo kartoteko in pričela preurejati knjižnico. Do 31. I. 1947 je knjižnica nabavila 178 knjig, večinoma mladinskih. Ko je septembra 1946 prevzela knjižnico, je le-ta imela 2844 knjig. Novo nabavljenih je bilo v šolskem letu 1946/7 kar 234 knjig, zato je imela ob koncu tega šolskega leta že 3078 knjig.

Nekaj let zapored je dijaška knjižnica dobivala zelo veliko novih knjig, kakšno leto tudi po 750 kosov. Pretežno so nabavljali mladinsko literaturo. Še posebej velja omeniti, da je knjižnica nabavljala nekatere zvezke zbirke »Kon-dor« tudi po 20—25 izvodov, nekatere pa samo po 10—15 ali pa še manj. To je bilo odvisno od tega, ali je tisti zvezek prišel v poštev za obvezno čtivo ali ne. V tem času je knjižnica dobivala Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, ki jih izdaja DZS. Žal, da so nekateri zvezki prišli v več izvodih, nekateri pa sploh ne, zato zbrana dela nekaterih pisateljev niso bila popolna. Te zvezke so morali kasneje dokupiti. Knjige za dijaško knjižnico je v času od leta 1948—54 in leta 1958—1961, ko je imel zanjo skrb prof. M. Dodič, v večini primerov naročila in nabavljala ravnateljica, ne pa njen varuh.

Ob reformi gimnazije leta 1958/9 so dijaško knjižnico razdelili na 3 dele: med gimnazijo, 1. osemletko in 2. osemletko. Gimnaziji je ostala dobra tretjina knjig. Potrebni so bili novi katalogi in inventarna knjiga, ostalo ji je ca. 3500 knjig.

Ob inventuri 31. VII. 1963 je bilo v slovanskem oddelku dijaške knjižnice 4.657 knjig in 71 letnikov raznih revij; ob koncu šolskega leta 1963/4 pa je bilo že 4.750 knjig. Poraslo je tudi število izposojevalcev, pa tudi izposojenih knjig. Zaključek šolskega leta 1964/5 je pokazal, da je imela knjižnica že v celoti 5132 kosov v knjigah in revijah.

Odkar sta bila gimnazija in učiteljišče združena (od 1. marca 1965), sta sprva še delovali dijaški knjižnici obeh zavodov ločeno, vendar že s šolskim letom 1966/67 sta bili kot ena sama knjižnica. Po vsem, kar je bilo doslej povedano o tej in o profesorski knjižnici, lahko sklepamo, da je gimnazija prispevala v skupno knjižnico blizu 10.000 knjig, učiteljišče pa blizu 4.000, skupaj 14.000 knjig.

DIJAŠKE ORGANIZACIJE IN DRUŠTVA

Za duhovno rast, za oblikovanje miselnosti v kasnejšem političnem, družbenem in javnem udejstvovanju, skratka za ideološko življenje in delovanje mladega človeka, ki se je šolal na novomeški gimnaziji, so bile dijaške organizacije in društva temeljnega pomena. Dijaške organizacije in društva so v marsičem močnejše vplivala na celotno oblikovanje mladega človeka kakor vsa šola z vzgojitelji vred.

Cesar šola ni dala ali ni mogla dati, to so dijaki skušali dobiti ali doseči v dijaških organizacijah in društvih. Kdor koli je med njimi imel malo bolj razvit čut za politično življenje v prvih letih po razpadu stare Avstrije, ali si je v srcu na tihem želel uveljaviti se tudi v političnem življenju, ne samo v znanosti, ta se je že od vsega pričetka študija na naši gimnaziji vključil v to ali drugo dijaško društvo. Vključevanje v dijaške organizacije pa je bilo malo tudi v modi, malo pa želja, da se izvijejo izpod strogega nadzora in početja v šolskih učilnicah in doma.

V stari Avstriji je bilo dijakom srednjih šol prepovedano postati član kakršne koli organizacije. Če so nekateri srednješolci le bili organizirani v kakšnem društvu, so to naredili proti predpisom in skrivaj in so tvegali tudi izgon. Edina organizacija, ki je bila gimnazijcem dovoljena in v katero so jih posvetne in cerkvene oblasti nagovarjale in vabile, je bila izrazito verska dijaška **Marijina kongregacija** ali **Marijina družba**. Na naši gimnaziji so jo ustanovili hkrati z zavodom vred, tedaj leta 1746. To je razvidno iz gimnazijske Kronike, v kateri so na strani 10—15 navedena že preje omenjena pravila »De constitutionibus ac Venerabilis definitionis latis pro professoribus et studiosis«, ki so jih izdali v Ljubljani dne 6. septembra 1746. V 9. točki teh pravil piše: Na zavodu se ustanovi kongregacija (sodalitas) z imenom Blažene device Marije brez madeža spočete. Za pravila se sprejmejo ona, ki jih imajo jezuiti za svoje »sodalitii majoris«, in učenci se vpišejo v to kongregacijo. Pravi člani so lahko le učenci retorike, poetike, sintakse, gramatike in principisti, parvisti pa so lahko le kandidati ali tyrones. Ob posameznih nedeljah učenci molijo molitve, ob treh popoldne je kongregacijski sestanek, ki ga vodi pater profesor retorike, zatem ima pater prednik pridigo v latinščini in uči člane družbe pobožnosti do skrivnosti brezmadežnega spočetja. Če pa spozna, da kateri učenci v pobožnosti zaostajajo ali so zakrivili kakšne večje prestopke, jih pokara po imenu in kaznuje. Take pridige (ekshorte) naj bodo dvakrat na mesec. Učenci naj pojo himne: Ave Maris Stella (=Zdrava morska zvezda), Tuta pulchra (=Vsa si lepa), lave Regina (= Pozdravljena, kraljica), molijo naj tudi lavretanske

litanije. Če pa je kateri od članov kongregacije umrl, naj molijo zanj molitve. (Glej *Chronicon Gymn. Rudolfswerthensi* ... stran 12)

Ta pravila so ostala skoraj dvesto let osnovno vodilo ne samo voditeljem Marijine družbe marveč tudi dijakom naše gimnazije, ki so se vključili vanjo. Res je sprva imela Marijina družba izključno samo ta namen, da je mlade dijake vzgajala v pobožnosti in v duhu katoliških нравnih načel in jih tako nadzirala v njihovem početju in duhovni rasti. Polagoma pa so se v nji pojavile tudi negativne poteze, kot so hinavščina, pretirana ponižnost in skromnost, pobožnjakarstvo, neredko pa tudi ovaduštvo. Marijina družba je na naši gimnaziji živel in delovala, dokler je cesar Jožef II. ni z odlokom dne 9. X. 1783 prepovedal hkrati z duhovnimi vajami. Ponovno jo je priklical v življenje naslednik Jožefa II. cesar Leopold II, ki je marsikateri preveč svobodomiseln ukrep prejšnjega cesarja razveljavil.

Poslej je Marijina družba živel in delovala med dijaki naše gimnazije vse do konca druge svetovne vojne in osvoboditve. Ker je bila to najstarejša »dijaška organizacija« na naši gimnaziji, je v svojem dolgem življenju doživela tudi spremembe, vsaj kar se je tikalo njenega splošnokulturnega dela, zato je šlo skozi njene roke več rodov novomeških dijakov, ki so se urili v javnem nastopanju kot igralci v uprizarjanju iger, kot deklamatorji, govorniki, kritiki, konferansjeji, pevci, dirigenti, režiserji, pianisti, tamburaši, violinisti, in v še več drugih dejavnostih. Marsikateri kasnejših pomembnih novomeških dijakov se je prav pod okriljem Marijine družbe in njene mnogovrstne dejavnosti izuril in usposobil kot njen nekdanji ud v tej ali oni spretnosti, ki so mu omogočile, da je kasneje zavzel visoko mesto v slovenskem javnem življenju. Prav v tem, da so patri prefekti, ki so vodili Marijino družbo in njenim udom vcepljali mimo čisto verskih nauk in načel, znali tudi zorganizirati in navdušiti mlade ljudi za najrazličnejše kulturne dejavnosti in jim pomagati v njihovem prizadevanju po uveljavljanju, prav v tem je treba gledati danes pomen nekdanje dijaške Marijine družbe, ki je bila za marsikoga prva šola v organizaciji in javnem nastopanju.

Kolikor se je dalo ugotoviti iz gimnazijskega arhiva, je bila druga pomembna dijaška organizacija ali društvo v našem kulturnem življenju znana novomeška literarna **Zadruga**, ki jo je priklical v življenje nekdanji učenec naše gimnazije pesnik Dragotin Kette v letih 1896/7 in 1897/8. Bila je to dejansko ilegalna organizacija, a brez pravih organizacijskih pravil. V njej so se zbirali za literaturo navdušeni dijaki naše gimnazije, ki so se s pesmijo, prozo in kritiko skušali uveljaviti v ožjem krogu znancev in ljubiteljev lepih umetnosti. Po Kettejevem odhodu je zamrla. Šele Milan Pugelj jo je skušal obnoviti, ko je bil v VI. gimnaziji 1901/2, a se mu ni posrečilo. Več odziva je naletel med našimi dijaki »**Preporod**«, v katerega se je vključilo tudi nekaj učencev našega zavoda. Pričetek prve svetovne vojne in ostri ukrepi političnih in šolskih oblasti pa so delo prepovedovcev tudi v Novem mestu zatrli. Niti Počitniška zveza v stari Avstriji ni bila dovoljena srednješolcem, kajti v nji so takratne oblasti videle zbirališče dijakov, ki so nagnjeni k potepuštvu in drugim nerednostim, pa so jo zato srednješolcem prepovedali.

Ko se je prva svetovna vojna končala in je stara monarhija Avstro-Ogrska razpadla, na njenih ruševinah pa nastala kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, so se pojavile tudi zahteve srednješolcev, da jim oblasti dovolijo dijaške organizacije in združevanja.

Prva vest o dijaškem združevanju, ki se je ohranila v gimnazijskem arhivu, poteka iz prvih dni januarja 1919. Ravnateljstvo gimnazije je dobilo »Spomenico srednješolskega dijaštva«, ki so jo predložili tudi Narodni vladi v Ljubljani, ravnatelj J. Wester pa jo je vnesel v delovodnik pod št. 39 z dne 11. I. 1919. V tej »Spomenici«, ki so jo podpisali J. Popovič s I. drž. gimnazije, Sv. Mis z realne gimnazije, St. Melihar z realke, M. Iskra z učiteljskega, ni pa podpisa za obrtno šolo, ne za licej, se dijaki zavzemajo za to, da oblast dovoli organizirati dijaška društva, v katerih bi se izpopolnjevali v izobrazbi, organizaciji in podobnem.

Ravnateljstvo naše gimnazije je dobilo od višjega šol. sveta v Ljubljani dopis št. 7258 z dne 21. V. 1919, v katerem je ta sporočil, da bo poverjeništvu za uk in bogočastje izdalo posebna navodila glede organizacij, ki bodo v mejah novih disciplinskih pravil. Vse dotlej pa naj ravnatelj upošteva določbe § 31 disciplinskega reda, odstavek 4. Zbiranje in zborovanje naj bo pod nadzorstvom profesorjev v šolskem poslopju, nikakor pa ne v gostilniških prostorih.

Nekaj dni po tem, ko je ravnateljstvo dobilo zgornji dopis in z njim seznanilo profesorski zbor, je prof. dr. Ciril Ažman izročil ravnatelju J. Westru posebno vlogo, ki naj bi jo ravnatelj poslal višjemu šolskemu svetu v Ljubljano. V tej vlogi je prof. dr. Ažman povedal svoje mnenje o dijaških društvih. Ravnatelj Wester je to vlogo opremil s svojimi besedami v dopisu št. 390 z dne 6. VI. 1919. Tu je zapisal: »Doslej sta se vršili dve taki zborovanji, prvo dne 30. maja, drugo pa 2. junija 1919 v učilnici III. razreda. Na dnevnem redu je bilo obakrat poleg dveh literarnih predavanj zlasti razpravljanje o učnem načrtu in učnih predmetih, kakor si jih žele učenci, in sicer večji del v obliki, katera ne priča o spoštovanju sedanjega učnega ustroja. V mladini je opaziti nekak prevraten duh, ki hoče malone vse dosedaj veljavno če ne ovreči, vsaj spremeniti. Da širjenje takih idej ni v prid ugledu šole, učiteljev in učnih predmetov, je jasno, čeprav učenci pri tem poudarjajo, da so to le njih želje, ne pa izraz odpornosti.

Na prihodnjem zborovanju je na dnevnem redu razmerje med učencem in učiteljem. Tudi ta zadeva po mnenju ravnateljstva ni primerna, da bi o njej razpravljali nezreli učenci.

Pripominja se, da se o teh zadevah ne razpravlja samo na tukajšnjem zavodu, ampak da ima dijaštvo neko centralo menda v Zagrebu, ki daje navodila za razprave na vseh srednješolskih zavodih. Kolikor je mogoče zasledovati ves pokret, gre le-ta za tem, da spravijo ob veljavo avtoriteto šole in učiteljstva. Nobena učna oblast, če stremi za tem, da se vzgoji mladina v vrle (tu je prečrtana beseda dobre in verne) in zveste državljane, ne more dopustiti, da bi se učenci, katerim je šele treba vodstva in opore, sami izbirali in določali smer pouka, kaj še, da bi z nekako višjega stališča presojali vrednost posameznih učnih predmetov, zlasti ker s tem škodljivo vplivajo na druge trezne in disciplinirane sošolce. Doslej opazovani pojavi silijo k sarkastični primeri: otroci zborujejo in sklepajo, kako jih smejo starši vzgajati, ter dajejo navodila, kako naj starši z njimi postopajo.

V interesu uspešne vzgoje stavi ravnateljstvo predlog (tu se J. Wester strinja s predlogom dr. Ažmana), da izda višji šolski svet za vse zavode veljavno naredbo, da je na dijaških zborovanjih zabranjena vsakršna razprava o učnih predmetih, o šolskem ustroju, o razmerju med učiteljem in učenci, o strankarstvo-političnih in kulturno-bojnih vprašanjih.«

Ravnatelj J. Wester je z dopisom št. 632 z dne 27. IX. 1919 poročal višjemu šolskemu svetu v Ljubljano naslednje o zadevi dijaškega združevanja:

Dne 27. IX. 1919 so imeli večinoma višješolci tukajšnjega zavoda svoje prvo letošnje (=šolsko leto 1919/20) zborovanje v šolskih prostorih. Na tem zborovanju je bil tudi Wester. Osmošolec Ermin Teply, načelnik tukajšnje organizacije, je poročal, da se je prejšnja »Slovenska dijaška zveza« razšla in da se je zato osnoval »Jugoslovanski dijaški savez«. Teply je predlagal, da se prejšnja organizacija strne v novo JDS. Temu ni nihče nasprotoval. Teply je poudarjal, da je JDS popolnoma nestrankarska in da velja v njej načelo svobodnega mišljenja. Glasilo »Slovenske dijaške organizacije« je edino list »Preporod«. Pripravljalni odbor JDS je predložil svoje pravila ministru v Beograd.

Wester je dijake opozoril, da organizacija v takem obsegu po odloku višjega šolskega sveta št. 8051 z dne I. VI. 1919 ni dovoljena. Vsebina tega odloka je namreč bila: ravnatelj sme dovoliti dijakom sestanke v skladu z disciplinskimi pravili. Na takih sestankih pa morajo biti profesorji. Ti sestanki služijo dijakom v izpopolnjevanje izobrazbe, zato naj prirejajo predavanja in se učijo v govorništvu. Nikakor pa ne smejo posegati v zadeve, o katerih odloča zakonodaja in državna oblast. Dijaki ne smejo govoriti o reformi šole, učnega reda, o strankarsko-političnih in kulturno-bojnih vprašanjih. Ne sme se dovoliti debata, ki bi rušila disciplino na zavodu.

Na profesorski konferenci so sprejeli predlog prof. J. Germa, da nižješolci in hospitantke ne morejo biti člani te organizacije, dokler oblast ne dovoli njenih pravil.

Ko je ravnatelj Wester zaslišal učence: Jožefa Rezlja iz VII. razreda, Ivana Klemenčiča iz VI. razreda in Ermina Teplyja iz VIII. razreda, mu je postalo jasno, da se je na zavodu snovalo dijaško društvo v smislu programa Saveza jugoslovanske dijaške organizacije. Na konferenci dne 29. IX. 1919 so sklenili prepovedati ustanovitev dijaške organizacije v okviru Saveza jugoslovanske dijaške organizacije, že pričeto delovanje pa ukiniti. To je Wester razglasil z okrožnico po razredih. Wester je še predlagal višjemu šolskemu svetu, da po vseh šolah prepove dijaško organizacijo po programu SJDO.

Kako je ukrepal višji šolski svet po tem dopisu, iz gimnazijskega arhiva ni razvidno. Vsekakor pa bomo precej blizu resnici, če dopustimo možnost, da so se dijaki z vneto lotili priprav za ustanovitev dijaške organizacije na naši gimnaziji, v kolikor ni že treba dopuščati dejanski obstoj podružnice take organizacije pod skupnim naslovom »Savez jugoslovanskih srednješolskih organizacij«. V to nas sili vsebina dopisa naše gimnazije št. 632 z dne 30. IX. 1919, ki ga je ravnatelj Wester poslal višjemu šol. svetu in v katerem je zapisano, da je ravnateljstvo ukinilo delovanje omenjene organizacije na našem zavodu.

Pripravljalna dela za ustanovitev dijaške organizacije pa so toliko dozorela, da je bila zaradi nje posebna profesorska konferenca 28. novembra 1919. Iz zapisnika te konference je razvidno, da je nekaj dni pred njo sredi novembra prišel v ravnateljevo pisarno učenec Ermin Teply iz VII. razreda in mu predložil že napisana pravila dijaške organizacije »**Prosveta**«, s prošnjo, da ravnateljstvo dovoli ustanoviti to društvo. Na omenjeni konferenci so ugotovili, da bodo to vprašanje rešila nova disciplinska pravila, ki jih je že napovedal odlok višjega šolskega sveta št. 7258 z dne 21. V. 1919. Dokler pa teh pravil ni, veljajo dosedanja, in sicer § 31 točka 4, ki pravi, da take organizacije dovoljuje profesorski zbor in jih le-ta tudi nadzira v šolskih prostorih, zato so izključeni

gostilniški. Dalje so ugotovili, da potreba po novi dijaški organizaciji ni posebno velika, ker imajo dijaki naše gimnazije že dva telovadna odseka, od katerih eden telovadi pod okriljem »Orla« od 20. novembra 1919, drugi pa pod okriljem »Sokola«. Zraven tega imajo naši dijaki še dramatični, muzikalni in abstinenčni odsek ali protialkoholno zvezo, ki so jo ustanovili 28. aprila 1919 in katere načelnik je bil tedaj petošolec Janko Jarc, nadzoroval pa je ta odsek prof. dr. Milan Šerko.

Ves profesorski zbor je bil nerazpoložen do tega novega društva, posebno pa prof. dr. Ciril Ažman. Končno so sprejeli predlog prof. Amata Škerlja, ki je predlagal, naj o tej zadevi (ustanovitvi »Prosvete«) odloča višji šolski svet. Če bo ta dovolil ustanovitev »Prosvete«, potem naj tudi pripomni, da smejo postati njeni člani samo učenci od III. razreda dalje in s pismenim dovoljenjem staršev. Ravnatelj je sodil, da predložena pravila »Prosvete« nasprotujejo zgoraj omenjenemu odloku, posebno točki 3, ki je vsebovala načelo, da dijaška organizacija zdaj še ne sme imeti značaja pravega društva. Predložena pravila pa očitujejo društveni značaj. Spričo tega je ravnatelj predlagal, da se organizacija po teh pravilih ne dovoli, tem manj, ker bi po § 5 in § 10 b utegnila organizacija delovati v strankarskem smislu (Glej gimnazijski dopis št. 772 z dne 2. XII. 1919).

Ko je dnevno časopisje prineslo novico, da bo v Ljubljani v mestnem domu 17. januarja 1920 sestanek Saveza dijaških srednješolskih organizacij, je Wester v zvezi s to notico pisal v Ljubljano višjemu šolskemu svetu dopis št. 36 z dne 17. I. 1920, v katerem se je skliceval na odlok višjega šolskega sveta št. 15208 z dne 9. X. 1919 in je rekel, da je na ta odlok odgovoril z dopisom št. 668 z dne 12. X. 1919. V njem je povedal, da je ukinil delovanje Saveza dijaških srednješolskih organizacij na gimnaziji v Novem mestu. Ker je Wester prepovedal to organizacijo, so dijaki pričeli snovati novo z imenom »Prosveta« in so zato ravnatelju že predložili njena pravila. O tem je Wester poročal v Ljubljano z dopisom št. 772 z dne 2. XII. 1919; v njem je predlagal, da se ta organizacija (Prosveta) ne dovoli. Wester na ta dopis ni dobil nobenega odgovora. Ker pa je Savez dijaških srednješolskih organizacij imel svoje zborovanje v Ljubljani v Mestnem domu, je prosil za navodila, kako naj ravna. Na to prošnjo je Wester dobil odgovor od višjega šolskega sveta z dopisom št. 796 z dne 24. I. 1920, v katerem mu sporočajo, da veljajo glede dijaških združevanj (organizacij) doseđanja disciplinska pravila.

Pravila »Prosvete« so obsegala 20 členov. Člen 1. Ime organizacije je Prosveta. Sedež ima v Novem mestu. Člen 2. Namen organizacije je, izvežbati duševne in telesne moči članov ter jih potom samoizobrazbe usposobiti za samostojno delo in nastop v družbenem življenju. — Članarina »Prosvete« je znašala 2 kroni na mesec.

Višji šolski svet je Westru odgovoril z dopisom št. 19416/19 z dne 27. I. 1920, da se strinja z njim, da dijaške organizacije ne smejo imeti značaja pravega društva po društvenem zakonu, o katerih bi moralo odločati poverjenišтво za notranje zadeve. Zaradi tega tudi ne morejo imeti pravic v smislu društvenega zakona, ampak le »opravilnik«. Najbolje bo, da se zavodska organizacija dovoli kot nekaka splošna šolska občina »School city«, pri kateri naj se pusti dijakom ob sodelovanju profesorskega zbora vsa potrebna svoboda. (Temu aktu so bila priložena pravila »Prosvete«, napisana na karo papirju.)

V okrožnici višjega šolskega sveta št. 17967 z dne 30. I. 1920 pa je pisalo: »Po sklepu višjega šolskega sveta 22. januarja 1920 se smejo dijaki istega zaveda po določilih veljavnega disciplinskega reda združevati ob rahlem nadzorstvu (sodelovanju) učiteljskega zbora, da se naobražajo s samostojnimi predavanji, poročili o leposlovnih in znanstvenih spisih, da se vadijo v govorništvu, da goje petje, glasbo, dramatiko, telovadbo, športe, zmernost, treznost, čisto in npravno življenje.

Mladina pa naj ne govori in sklepa o zadevah, ki o njih odloča zakonodaja in državne oblasti.

Prav tako se ne smejo dovoljevati razgovori, ki bi v nasledkih rušili red in vzgojni smoter šole v kakršnem koli oziru.« Ta okrožnica pa je bila le dopolnilo k odloku št. 8051 z dne 8. VI. 1919.

Ko je ravnatelj Wester 11. februarja 1920 zaslišal osmošolca Ermina Teplyja v zvezi z organizacijo »Savez jugoslovenskih srednješolskih organizacija«, je Teply na Westrova vprašanja: Ali ste vi osnovali organizacijo SJ SO in najeli sobo v Narodnem domu in ali ima za vse to dovoljenje, odgovoril tole: »Organizacija sama še ni osnovana, pač pa so priprave za to v teku, ker sem dobil obvestilo, da je Savez od ministrstva pravnomočno priznan. Vršile so se samo pripravljalne seje, na katerih se je razpravljalo o ustroju bodoče lokalne organizacije. Ko se razglasi v Uradnem listu dovoljenje »Saveza«, prične tukajšnja organizacija z rednim poslovanjem.«

Wester mu je na to odgovoril, da je delovanje take organizacije v smislu obstoječega disciplinskega reda in v smislu odločbe višjega šolskega sveta št. 19416 z dne 27. I. 1920 in št. 17967 z dne 30. I. 1920 prepovedano. Ves ta pogovor sta v Novem mestu podpisala 11. februarja 1920 osmošolec Ermin Teply in ravnatelj Josip Wester.

Kmalu nato je Wester zaplenil dopisnico, ki jo je pisal ljubljanski dijak Anton Nemec učencu novomeške gimnazije Francu Gazvodi iz V. razreda. Wester je takoj sporočil viš. šolskem svetu z dopisom št. 108 z dne 20. II. 1920 vsebino te dopisnice z dopisnico vred. Dodal pa je svoje besede, v katerih je zapisal, da se iz dopisnice vidi, kako nedisciplinirano stremljenje navdaja nekatere srednješolce, odkar se jim je dovolilo, da se pod gotovimi pogoji svobodno združujejo v društva. Še je pripomnil, da mora novi disciplinski red z jasnimi in točnimi določbami onemogočiti vsako združevanje učencev, ki bi imelo namen ovirati šolski red, ker je brezpogojno potreben za uspešno vzgojno delo.

Danes se človek ne more otresti vtisa, da je ravnatelj Wester bil v svojem bistvu proti vsaki dijaški organizaciji.

Kljub vsem tem birokratskim dopisom, vlogam, prošnjam, odgovorom, okrožnicam, obvestilom, sporočilom so novomeški dijaki že januarja 1920 ustanovili svojo »**Prosveto**«, kakor mi je to zatrdila 13. maja 1971 univerzitetna predavateljica prof. Marija Kovač, ko sva se pogovarjala o ustanovitvi te dijaške organizacije na naši gimnaziji.

Toda iz gimnazijskega akta št. 464 z dne 24. VI. 1925 pa je razvidno, da je bila »Prosveta« dejansko ustanovljena že 8. januarja 1920. V Izvestju naše gimnazije za šolsko leto 1932/3, ki ga je uredil njen ravnatelj Ludvik Vagaja, je na strani 33 zapisano, da je Prosveta bila ustanovljena že v šolskem letu 1918/19 in da je bila včlanjena v Savezu jugoslovanskih srednješolskih udruženj, župa za Dravsko banovino v Ljubljani in da je bil njen namen vzgajati in krepiti

krepke samostojne značaje in razširjati duševno obzorje z vzdrževanjem knjižnic in čitalnic, s predavanji in internimi in javnimi prireditvami izpolnjevati s samoizobrazbo vrzeli, ki jih pušča šola. Lahko, da je tisto leto 1932 v gimnazijskem arhivu še bil kakšen zanesljiv uradni spis ali vir, iz katerega je Vagaja pobral zgornje podatke o ustanovitvi »Prosvete«, piscu teh vrstic pa v šol. letu 1970/71 ni prišlo v roke nič drugega, kakor to, kar je uporabil v začetku, ko je spregovoril o prvih zametkih ustanovitve srednješolske organizacije na našem zavodu.

Vrnimo se k nadaljnjim izjavam prof. Marije Kovač, ki je bila v tistem času učenka naše gimnazije in je tudi postala aktivni član »Prosvete«. Takrat, 13. maja 1971, mi je še rekla, da je bil prvi predsednik »Prosvete« Alojz Mušič. Pobudo za njeno ustanovitev pa da je dal osmošolec Ermin Teply. Dejala je, da je novomeška »Prosveta« imela stike z Jadranom v Ljubljani, ne pa s politikom Gregorjem Žerjavom in njegovim krogom in da tudi s takratnimi novomeškimi liberalci »Prosveta« ni imela nobenih stikov, marveč da je bila popolnoma samostojna organizacija. Drugi njen predsednik je bil Fran Zwitter, takrat učenec VI. razreda naše gimnazije in da ji je predsedoval od leta 1922 dalje. Njen prvi knjižničar da je bil Franc Vogrinc, njen prvi tajnik pa da je bil sedmošolec Zdenko Skalicky, za njim pa je tajniške posle prevzela ona, takrat še Marija Kozina.

Že prvo leto obstoja je »Prosveta« uprizorila Cankarjevega Kralja na Betajnovi v dneh 5. in 6. aprila 1920 v dvorani Narodnega doma. Dovoljenje za to uprizoritev je dramski odsek »Prosvete« dobil od okrajnega glavarstva izdanega pod št. 4876 z dne 2. IV. 1920, ki ga je podpisal takratni okrajni glavar dr. Vončina.

Svoje društvene prostore je »Prosveta« imela v Narodnem domu (danes je to Dom JLA) največ zato, ker v gimnaziji ni bilo na voljo primerne sobe z električno razsvetljavo. V tej Prosvetni društveni sobi so se shajali tudi učenci novomeške trgovske šole, čeprav se ne bi smeli. Razen tega so v Narodnem domu vedrili tudi visokošolci, organizirani v »Klubu dolenjskih visokošolcev«; ta pa je tedaj veljal za levičarsko usmerjenega, Wester ga je imel kar za komunističnega, kakor je razvidno iz zapisnika izredne konference 9. aprila 1920. Na izredni konferenci profsorskega zbora 23. novembra 1920 so ponovno govorili o pravilih »Prosvete« in o prostorih zanjo in srednješolsko organizacijo (kasnejšo »Vesno«). Tedaj je prof. dr. C. Ažman predlagal, naj profsorski zbor načelno dovoli delovanje »Prosvete«, ker ji je to prepovedal ravnatelj Wester največ zato, ker so se v njeni društveni sobi videvali tudi drugi učenci in ne samo dijaki gimnazije (to so bili visokošolci in že omenjeni učenci trgovske šole). Ker pa je višji šol. svet zahteval, da se člani dijaških društev sestajajo samo v gimnazijskih prostorih ne pa kje drugod, je bilo težko dobiti prikladne prostore za dve dijaški društvi, ki sta bili povrh še različnih svetovnih nazorov. Da bi se obe ti društvi sestajali v isti sobi, je bilo skoraj nemogoče doseči. Tedaj se je oglasil prof. dr. Ažman, ki je dejal, da bi to ne bilo izvedljivo, drugič pa je tudi gimnazijsko poslopje toliko iz mesta, da ni prikladno za sestanke dijaških društev oziroma organizacij, posebno ne pozimi, ko je dostop resnično slab, dijaki pa imajo slabo obutev. Zato je predlagal, naj ravnatelj naprosi višji šol. svet, da dovoli obema organizacijama društvene prostore izven gimnazijske stavbe, posebno še, ker gimnazija nima take sobe z električno

lučjo. Dokler pa ne pride odgovor od višjega šolskega sveta, naj predsednik Čitalnice (prof. J. Germ) poskrbi, da se dijaki našega zavoda ne bodo sestajali v isti sobi s člani Kluba dolejških visokošolcev. Tudi profesorja A. Škerlj in M. Gorjanec sta bila odločno za to, da se onemogoči vsak stik z visokošolci, ker so bili le-ti komunistično nastrojeni in je bilo med njimi nekaj spretnih agitatorjev za komunistično idejo. Zato naj dobi »Prosveta« svojo sobo v Narodnem domu. (Zapisnik s konference 23. novembra 1920.)

O nadaljnjem življenju in delovanju »Prosvete« je v gimnazijskem arhivu ohranjenih malo podatkov tja do šolskega leta 1929/30, ko so spet pričela izhajati gimnazijska izveštja. Pa tudi poročila po tem letu so skopa tako v arhivu kot v izveštjih. Ker se ni ohranil ne arhiv ne knjižnica »Prosvete« — med zadnjo vojno je bilo vse to gradivo uničeno, knjižnica pa razgrabljena — je težko podati strnjeno podobo Prosvetinega delovanja. Iz skopo ohranjenih virov pa je podoba življenja in dela »Prosvete« bila v glavnem naslednja:

Vsako leto so člani te dijaške organizacije, ki je imela izrazit napreden in svobodomiseln pečat, izvolili na začetku šolskega leta društveni odbor: predsednika, tajnika, blagajnika, knjižničarja — to funkcijo je po navadi opravljal isti dijak po več let. Organizacija je imela več sekcij; med najdelavnejše je sodila dramska, ki je skoro vsako leto uprizorila kakšno Cankarjevo ali Nušičevo delo. Omenjeno je že bilo, da so prvič nastopili na odru s Cankarjevim Kraljem na Betajnovi (1920). Ali so v naslednjem letu kaj uprizorili, iz gimnazijskega arhiva ni razbrati. Prav tako ni podatkov za leto 1922. Znano pa je, da je »Prosvete« v Narodnem domu (bivši Čitalnici) in so pri tej priliki nekaj našli, ral in kdo je igral, ni podatkov. V šolskem letu 1924/5 je imela »Prosveta« 125 članov. Od ustanovitve pa do tega šolskega leta je imela 150 predavanj. Leta 1924 je uprizorila Cankarjevo dramo Jakob Ruda, leta 1925 pa Cankarjevo farso Za narodov blagor.

Ko je ministrstvo prosvete predpisalo nova disciplinska pravila SN št. 10873 z dne 20. IV. 1927, je ravnatelj Ivan Maselj z dopisom št. 482 z dne 17. X. 1928 pozval obe dijaški organizaciji »Prosveto« in »Vesno«, da se iz dose-danjih prostorov preselita v gimnazijsko stavbo. Storil je to v skladu z novimi disciplinskimi pravili, posebno pa zategadelj, ker je bila preiskava v prostorih »Prosvete« v Narodnem domu (bivši Čitalnici) in so pri tej priliki nekaj našli, kar je ravnatelja Maslja motilo. V šol. letu 1928/9 je prišlo do spora med »Prosveto« in »Ferialnim savezom« zaradi časopisov. Decembra 1928 je ravnatelj Maselj poklical v pisarno osmošolca Iva Pirkoviča kot zastopnika F. S. in osmošolca Jožeta Germa kot zastopnika »Prosvete« in ju pozval, naj se pogodita. Bistvo spora je bilo v tem, da je »Prosveta« jemala vse časopise, ki so prihajali na naslov F. S. tudi še po tem, ko se je delo F. S. prekinilo do leta 1926. Ko so to organizacijo spet oživili, je »Prosveta« še dalje jemala časopise, čeprav so prihajali na naslov F. S. Za vse te časopise je F. S. zahteval od »Prosvete« odškodnino. Le-ta pa je menila, da F. S. ni upravičen zahtevati odškodnino za vsa leta, ko F. S. ni bilo na našem zavodu. Ker se Ivo Pirkovič in Jože Germ nista mogla sporazumeti, je ravnatelj Maselj tako razsodil: F. S. naj odstopi od zahteve po odškodnini za časopise za vsa leta, ko je bilo delo F. S. prekinjeno, »Prosveta« pa naj F. S. za prejemanje časopise plača enoletno odškodnino v znesku 184 dinarjev in vrniti mu mora tudi zadnji letnik revije »Popotnik«. (Glej gimnazijski akt št. 172 z dne 27. 4. 1929.)

Ker sta se Prosveta in F. S. še nekaj obirala in oklevala, ju je ravnatelj Maselj z dopisom št. 172/2 z dne 6. VI. 1929 pozval, da se pokorita njegovemu pravdoreku.

»Prosveta« je v šolskem letu 1929/30 imela 113 članov in članic. Volitve novega odbora za to šolsko leto so bile na občnem zboru 9. junija 1929 in na izrednem občnem zboru 24. septembra 1929. To šolsko leto je imela »Prosveta« 16 odborovih sej, časopisov je prejela 47, njena knjižnica je tedaj imela 1095 knjig, odsekov pa je bilo pet. V šolskem letu 1930/31 je imela 115 članov in 57 članic, skupaj 172 članov. V tem šol. letu je imela dva redna občna zbora in 19 odborovih sej. Časopisov in revij je prejela 70, knjižnica je tedaj imela 1175 knjig, predavanj je bilo 50.

V šolskem letu 1931/32 je »Prosveta« imela 90 članov in 57 članic, skupaj 147. Imela je 14 odborovih sej in je prejela 49 časopisov in revij, njena knjižnica je imela 1200 knjig. Bilo je 24 predavanj, odsekov je imela pet. Nadziral jo je prof. J. Krajec. Ko je z 11. 8. 1932 prevzel vodstvo novomeške gimnazije prof. Ludvik Vagaja, so postala poročila izčrpnjša za vse dijaške organizacije na našem zavodu takšna, kakršna bi morala biti od vsega začetka.

V šolskem letu 1932/33 je Prosveta imela 107 članov in 42 članic, skupaj 149. Na občnem zboru 7. maja 1932 so za predsednika izvolili Vinka Polajnarja iz VII. razreda. V poslovni dobi od 7. maja 1932 do 29. aprila 1933 je imel odbor 11 rednih in 4 izredne seje. Društvo je imelo pet odsekov: leposlovno-znanstvenega je vodil Stane Kulovec iz VIII. razreda; mladinskega je vodil Riko Kolenc iz V. razreda; dramatskega je vodil Metod Podbevšek iz VIII. razreda. Ta odsek je 19. novembra 1932 uprizoril v Sokolskem domu Nušičevo komedijo Gospa ministrica. Šahovski odsek je vodil Ludvik Strobl, privatist V. razreda, izletniškega je vodil Franc Kastelic iz VI. razreda; ta odsek je priredil 10-dnevno taborjenje v Logarski dolini v glavnih počitnicah leta 1932; udeležilo se ga je 18 članov pod predsednikovim vodstvom. Društveno čitalnico je najprej vodil Stane Soban iz V. razreda, za njim pa Vlado Vodopivec iz VI. razreda. Tisto leto je »Prosveta« prejela 15 revij, od teh 11 brezplačno, 4 pa za znižano naročnino, in 23 časnikov, od teh, 22 brezplačno. Knjižnico je vodil to leto Stane Not iz VI. razreda, izposodil je 135 dijakom 1564 knjig. Ker je bilo nekaj knjig močno strganih in neuporabnih, so jih izločili, ostalo je 1079 knjig. Blagajniške posle je opravljal to leto Vladimir Saje iz VI. razreda. Skupno je bilo dohodkov 2373,25 din, izdatkov pa ravno toliko. Celotno delo »Prosvete« so nadzirali profesorji Janko Krajec, Janko Jarc in dr. Alojz Turk.

V šolskem letu 1933/4 je bil predsednik »Prosvete« Riko Kolenc, VI. razred; podpredsednik Leon Otavnik, VII. razred; prvi tajnik Mirjan Ivanetič, VI. razred; drugi tajnik Ljudmila Košir, VI. razred; blagajnik Mirko Jakše, VI. razred; leposlovno-znanstveni odsek je vodil to leto Stane Not, VII. razred; za njima ga je prevzel Branko Lamut, VII. razred; mladinski odsek je vodil Samo Jarc, IV. b razred, za njim pa Leopold Kopač, II. b razred; ženski odsek je vodila Ela Osim, IV. a razred, dramatskega je vodil V. Saje VII. razred, ki je 20. januarja 1934 uprizoril v Sokolskem domu neko komedijo. Šahovski odsek je to leto vodil Teo Kuhar, VII. razred. Društveno čitalnico je vodil tokrat Jože Malič, VI. razred; knjižničar pa je bil Bogo Komelj, VI. razred. Knjižnica je to šolsko leto imela 522 slovenskih, 149 srbohrvatskih, 312 nemških knjig in 128 revij, skupaj je bilo 1111 kosov. Obiskovalcev je bilo 86, ki so si sposodili blizu 2000 knjig.

Blagajniške posle je to leto vodil Mirko Jakše, VI. razred. Vseh dohodkov je bilo 1597,25 din in prav toliko tudi izdatkov.

V dneh 31. okt. in 1. nov. 1933 je bil v Novem mestu kongres S. J. S. U. župe za Dravsko banovino, dne 30. X. 1933 pa je Preporod iz Ljubljane uprizoril v Sokolskem domu Cankarjevo dramo Jakob Ruda. Delo Prosvete sta nadzirala profesorja J. Krajec in dr. A. Turk. Toda z odlokom ravnateljstva št. 397 z dne 14. januarja je bila Prosveta na podlagi odredbe ministrstva prosvete SN št. 415 z dne 4. januarja 1934 razpuščena. Vse njeno imetje je do 19. maja 1934 prevzelo ravnateljstvo naše gimnazije. Kaj je bilo vzrok razpustitve Prosvete, ni razvidno ne iz gimnazijskega arhiva, ne iz Izvestja za 1933/34.

Ker je bila »Prosveta« razpuščena, se je v šolskem letu 1934/35 izoblikoval pripravljalni odbor »Dijaške prosvete«, katerega predsednik je bil Riko Kolenc, VII. razred.; tajnik Marjan Ivanetič, VII. razred.; blagajnik Mirko Jakše, VII. razred. Ta pripravljalni odbor je predložil v odobritev pravila za dijaško društvo, ki naj z vzdrževanjem knjižnice in čitalnice, z vajami v literarnem krožku, s predavanji, z internimi in javnimi prireditvami pospešuje umstveni, moralni in nacionalni razvoj svojih članov. Pripravljalni odbor je v šolskem letu 1934/35 vodil čitalnico bivše »Prosvete«, preuredil je njeno knjižnico in priredil 6 predavanj. Tudi takrat je bilo nadzorstvo zaupano profesorju J. Krajcu in dr. A. Turku.

Ko je ministrstvo prosvete s svojim odlokom SN št. 5366 z dne 28. II. 1936 odobrilo pravila »**Nacionalne dijaške organizacije Prosvete**«, je bil dne 18. III. 1936 ustanovni občni zbor. Za predsednika so tedaj izvolili Cirila Polajnarja, V. razred; za prvo tajnico Marjeto Vašičevo, III. a razred; za drugo tajnico Vlasto Turkovo, III. a. razred; za blagajnika Boruta Režka, IV. b, za revizorja Mirjana Ivanetiča, VIII. razred in Mirka Jakšeta, VIII. razred. Tudi ta nova Prosveta je imela pet odsekov. To leto je priredila tri predavanja. Blagajniško poslovanje pa je izkazalo dohodkov 276 din, izdatkov pa 132 din, prebitek je bil 144 din.

V šolskem letu 1936/37 je Dijaska prosveta imela 119 članov. Predsednik je bil Leon Skrabl, V. razred; 1. tajnica Draga Jazbec, VII. razred; 2. tajnica Nada Vandot, V. razred; blagajnik Svet. Kalčič, VII. razred. Revizorja sta bila: Cveta Metlika, IV. a razred; Gvido Dolenc, IV. a razred. Knjižnico je vodil Jože Barbič, V. razred; tedaj je imela 428 slovenskih, 123 srbohrvaških, 132 nemških knjig, skupaj 683 knjig in 53 revij. Obiskovalcev je bilo 76, ki so si sposodili 2131 knjig. Čitalnico je sprva oskrboval Ciril Polajnar, V. razred, nato pa Adi Osterc, VI. razred. Bila so 4 predavanja, vsa s skioptičnimi slikami. Šahovski odsek je sprva vodil Dušan Povh, V. razred, nato pa Henrik Sbil, IV. b razred. Dramskemu odseku, ki ga je vodil Leon Skrabl, V. razred, se ni posrečilo uprizoriti nobene igre. Dohodkov je bilo v tistem letu 932,50 din, izdatkov pa ravno toliko.

V šolskem letu 1937/38 je Dijaska prosveta imela 170 članov, predsednik ji je bil Marjan Kocjan, VI. razred; 1. tajnica Nada Vandot, VI. razred; 2. tajnica je bila Leopoldina Škoda, V. razred; blagajnik Alojz Kapš, VII. razred; revizorja sta bila Leon Skrabl, V. razred in Karlina Jazbec, VII. razred. Knjižničar je bil Leon Golob, VI. razred, na novo kupljenih je bilo 30 knjig, tako jih je imela vsega skupaj 663 knjig. Obiskovalcev je bilo 40, ki so si sposodili 540 knjig. Znanstveno-literarni odsek je vodil Bogdan Osolnik, VIII. razred; prire-

dil je 6 predavanj in 2 literarni uri. Dramski odsek, ki ga je to leto vodil Samo Jarc, VIII. razred, je uprizoril 18. decembra 1937 Linhartovo komedijo Veseli dan ali Matiček se ženi. Režiral je Josip Pavčič. Šahovski odsek je vodil Henrik Sbil, V. razred. Dohodkov je bilo to šolsko leto 3355,75 din in prav toliko izdatkov.

Bolj skopo je poročilo za leto 1938/39, ko je imela Dijaška prosveta samo 102 člana; predsednik ji je bil Leon Golob, VII. razred; tajnica je bila Cveta Metlika, VI. razred, blagajnik Ivan Marinček, VII. razred, knjižničarja sta bila Gvido Dolenc, V. razred in Cveto Zupančič, III. razred, ki sta bila hkrati tudi čitalničarja. Revizor je bil Marjan Kocjan, VII. razred. Knjižnica je imela ob koncu šolskega leta 1938/39 686 knjig in je imela 250 izposojevalcev, ki so si sposodili 330 knjig. Dohodkov je bilo 801,15 din in toliko tudi izdatkov. Nadziral jo je kot lani profesor J. Krajec.

Še manj je bilo članov v Dijaški prosveti v šolskem letu 1939/40, kajti tedaj jih je štela samo še 80. Predsednik ji je bil Niko Šilih, VIII. razred, podpredsednica je bila Anka Lamut, VII. razred; tajnica je bila Cveta Metlika, VII. razred; blagajnik Janko Stariha, VI. razred; knjižnico je vodil Janez Smola, VII. razred, revizor pa je bil Oton Pakiž, VI. razred. Število knjig v knjižnici se je zaradi čistke skrčilo za 26 knjig. Če jih je lansko šolsko leto imela še 688, jih je imela letos samo še 660. Izposojevalcev je bilo 230, ki so si sposodili 340 knjig. To leto je Dijaška prosveta priredila eno samo predavanje. Dohodkov je bilo 274,40 din in prav toliko tudi izdatkov. Nadzoroval jo je profesor J. Krajec.

V šolskem letu 1940/41, ki je bilo tudi zadnje leto njenega enaindvajsetletnega življenja in delovanja, se je število še bolj skrčilo, saj jih ji je ostalo samo še 75. Predsednik ji je bil Miloš Hočevan, VI. razred; tajnica je bila Danica Marinček, VI. razred; blagajnik Milan Bostič, V. razred; knjižnico je še vedno vodil Janez Smola, VIII. razred; njegov namestnik je bil Ludvik Dolenc, III. razred. Načelnica predavateljskega odseka je bila Nevenka Eržen, VIII. razred; revizorja sta bila Janez Majnik, VI. razred in Danica Palčič, VIII. razred. Knjižnica je poslovala samo 16-krat, obiskovalcev je bilo 122, ki so si izposodili 295 knjig. Ob začetku šolskega leta je bilo v knjižnici 660 knjig, izločili so 35 knjig, kupili pa so samo 2 knjigi; tako je bilo ob koncu šolskega leta 1940/41 na njenih knjižnih policah samo še 627 knjig, in še te je vse pokončala vojna. Dijaška prosveta je imela zadnje leto svojega življenja 196 din dohodkov, izdatkov pa ravno toliko.

Takšno je bilo vnanje življenje napredne in svobodomiselne dijaške organizacije naše gimnazije, ki se je sprva imenovala »Prosveta«, od leta 1936 dalje pa »Nacionalna dijaška organizacija Prosveta« ali skratka »Dijaška prosveta«. Kakšna pa je bila njena duhovna rast ali bolje, kako je vsakokratno njeno vodstvo idejno oblikovalo svoje člane, o tem najvažnejšem delu njenega delovanja bi se dalo kaj več povedati samo tedaj, če bi bil ohranjen njen arhiv. Vendar pa lahko rečemo, da se je v njenih vrstah izoblikovalo veliko kasnejših vidnejših naših javnih družbenih in političnih delavcev, ki so po svoje oblikovali čas in razmere, v katerih so živeli in delovali ali pa še delujejo.

Druga dijaška organizacija naše gimnazije, ki je prav tako po svoje oblikovala novomeške študente, samo da v izrazito katoliškem idejnem smislu, se je sprva imenovala samo »Srednješolska organizacija«. Kdaj se je pričelo njeno življenje in delo na našem zavodu, je težko reči. Podoba je, da so jo priklicali

v življenje nekaj mesecev kasneje kakor »Prosveto«. Prvo sporočilo o Srednješolski organizaciji zasledimo v gimnazijskem arhivu šele v zapisniku konference z dne 8. oktobra 1920. Tedaj so reševali predložena pravila te organizacije. Pravila so imela 13 členov in na konferenci so jih sprejeli in potrdili. Ker so vsa poročila o tej dijaški organizaciji še veliko bolj skopa in krajša, lahko smatramo 8. oktober 1920 kot prvo zanesljivo vest o ustanovitvi »Srednješolske organizacije« na novomeški gimnaziji. Ne smemo pustiti vnemar dejstva, da je dijake novomeške gimnazije takoj po končani prvi svetovni vojni organizirala verjetno Marijina družba in da so se šele kasneje pod vplivom svobodomiselne Prosvete rodile prve težnje po dijaški organizaciji na krščanskih temeljih, ki ne bi bila verska bratovščina, kot je bila Marijina družba, marveč pravo dijaško društvo, le na temeljih katoliške ideologije.

Drugo potrdilo, da je Srednješolska organizacija že zaživela, nam nudi gimnazijski spis. št. 678 z dne 25. novembra 1920, ki ga je ravnatelj J. Wester poslal višjemu šolskemu svetu v Ljubljano in v katerem je sporočil, da na zavodu že nekaj časa deluje druga dijaška »združba« na krščanskih načelih. Sprva je ta »Dijaška organizacija« imela svoje prostore v Rokodelskem domu (danes je to Sindikalni dom), kasneje pa je dobila svoje društvene prostore v frančiškanskem samostanu. Tamkaj je ostala vse do razpustitve. Kdo je bil njen prvi predsednik, tajnik in blagajnik, o vsem tem gimnazijski arhiv ne nudi nobenega podatka. Verjetno pa je morala tudi »Srednješolska organizacija« vsako leto predložiti ravnateljstvu v potrditev svoja pravila, saj jih je morala tudi Prosveta. To se vidi iz gimnazijskega spisa št. 81 z dne 14. februarja 1923, iz katerega je razbrati, da so dne 12. februarja 1923 na konferenci profsorskega zbora že v drugič potrdili njena organizacijska pravila.

Pokrajinska uprava za notranje zadeve v Ljubljani je s svojim aktom št. 5848 z dne 23. februarja 1923 tudi potrdila pravila naše »Srednješolske organizacije«. Tisto leto je le-ta imela 107 članov in 6 članic. Ves čas, odkar so jo ustanovili, jo je nadziral in vodil dr. Ciril Ažman, profesor verouka na naši gimnaziji. Kasneje sta jo nadzorovala še profesorja Franc Ambrožič in inž. Ivo Zobec. S šolskim letom 1924/5 pa se je »Srednješolska organizacija« preimenovala v dijaško organizacijo »**Vesna**«; pod tem imenom je bila tudi bolj znana in popularna. Največ zato, ker je že od leta 1922 dalje izdajala v nedoločenih časovnih razmakih rokopisni literarni list »Vesna«, ki ga je prvič uredil, izdal in spisal Lojze Golobič, VI. razred. To leto 1924/25 je imela 110 članov. V vsem njenem dotedanjem delovanju je ta organizacija imela 205 predavanj. V šolskem letu 1923/24 je ta organizacija uprizorila dne 29. marca 1924 in 21. aprila 1924 Janeza Jalna igro »Dom«. Kar je dobila denarja za vstopnino, ga je dala za izpopolnitev svoje knjižnice. Iz nekega spisa, bolj osnutka za spis, ki nima ne številke ne datuma, sem povzel podatke, da je »Vesna« uprizorila Medvedovega Črnošolca in Jalno Srenjo. Ni pa iz tega zapiska razvidno, kdaj in kje so ju člani »Vesne« uprizorili. Najbrže so vse te igre uprizarjali v frančiškanski dvoranci Marijine družbe, ki je imela tudi oder, na katerem so skoraj vsako soboto ali nedeljo prirejali ali akademije ali pa uprizarjali igre, bodisi v okviru Marijine družbe ali pa Vesne.

Kakšno je bilo njeno nadaljnje življenje, o vsem tem gimnazijski arhiv molči. Da pa je živela in delovala, pričuje 1. številka literarnega glasila te organizacije, ki se je imenovala »Vesna« iz leta 1925. To številko je spisal Jože

Klemenčič z Marofa. V nji so sodelovali: Oton Berkopec, Jože Berkopec, Lojze Uršič in Franc Žen; vsi so pisali pod psevdonimi. Tudi v šolskem letu 1927/28 so člani Srednješolske organizacije Vesne izdali rokopisni list z istim imenom Vesna. Izšli sta dve številki; razmnoženi sta bili na ciklostil. Ena je bila posvečena dr. J. E. Kreku, druga je bila izrazito leposlovna. V tej drugi številki so sodelovali: Slavko S (= Lojze Uršič); L. T. — B. N. (= Lojze Turk iz Bršljina), Triglavski (= Franc Žen), Ljubomir (= Ignac Bobič). Tudi v številki, ki je bila posvečena dr. J. Kreku, so sodelovali v glavnem isti pisci.

Po izidu novih disciplinskih pravil, izdanih 20. aprila 1927, je ravnatelj Maselj z dopisom št. 482 z dne 17. oktobra 1928 pozval obe organizaciji naše gimnazije Prosveto in Vesno, da se s šolskim letom 1928/29 preselita iz dosedanjih prostorov v gimnazijsko stavbo. Kljub temu pozivu pa je Prosveta še dalje ostala v Narodnem domu, Vesna pa v frančiškanskem samostanu.

Za naslednja leta so podatki o »Vesni« naravnost lakonični. V šolskem letu 1929/30 je imela 163 članov. Časopisov in revij je to leto dobivala 41, v knjižnici pa je imela 659 knjig. Odborovih sej je bilo 6, sestankov s predavanji pa je bilo 10. V šolskem letu 1930/31 je imela 132 članov in 15 članic, skupaj 147. Bila sta dva občna zbora, sestankov pa je bilo za nižješolce 18, za višješolce tudi 18, skupaj 36. Odbor je imel 8 sej. Časopisov in revij je to leto dobivala 25; njena knjižnica pa je imela 832 knjig.

V šolskem letu 1931/32 — to je bilo zadnje leto njenega obstoja, kajti v naslednjih letih ni ne v gimnazijskem arhivu ne v Izvestjih nobenih poročil — je imela »Vesna« 140 članov, od teh je bilo 119 članov in 21 članic. Sestankov s predavanji je bilo za nižješolce 21, za višješolce pa 25, skupaj 46. Predavanja na sestankih so bila literarnega, naravoslovnega, zgodovinskega in zemljepisnega značaja. Dijaki so tudi veliko deklamirali. Organizacija je imela v zadnjem letu svojega življenja tudi tamburaški zbor. Uprizorila je tudi Schillerjeve Razbojnike. Časopisov in revij je to leto dobivala 23, v knjižnici pa je imela 700 knjig, torej za 132 manj kot lani. Njeno delo so nadzorovali dr. C. Ažman, Fran Četina, Franc Rojšek, Franc Capuder, vsi profesorji naše gimnazije.

Srednješolska dijaška organizacija »Vesna« je bila razpuščena na podlagi odloka ministrstva prosvete SN št. 14.546 z dne 19. maja 1932 in po naročilu Kr. banske uprave IV. št. 10.343/30 z dne 28. junija 1932. O njenem razpustu je bil obveščen tudi profesor dr. C. Ažman, pokrovitelj Vesne, s posebnim dopisom št. 337/3 z dne 1. julija 1932.

Če so se v »Prosveto« vključevali dijaki svobodnejših nazorov, so se v »Vesno« vpisovali tisti dijaki, ki so bili že od doma vzgojeni bolj v tradicionalnem krščanskem duhu. Lahko bi tudi rekli, da so v Prosveti bili večinoma sinovi državnih uslužbencev in meščanski sinovi, medtem ko so se v Vesno vključevali večinoma sinovi revnih kmetov in nižjih državnih uslužbencev in obrtnikov, skratka izrazito proletarski sinovi in hčere. Vsekakor je bilo že na zunaj opaziti socialno razliko med enimi in drugimi člani. Ni jih toliko ločevalo svetovnonazorsko prepričanje, veliko bolj so se razlikovali v socialnem poreklu. Marsikateri učenec naše gimnazije se je znašel v vrstah Vesnanov ali Marijine družbe ne zaradi idejne privlačnosti, marveč zaradi življenjske nuje in stiske, kajti veliko naših dijakov je bilo dejansko tako revnih, da so jih pred najhujšo lakoto reševali patri frančiškani, ker so jim dajali zastonj hrano vsaj enkrat na dan, dostikrat pa tudi dvakrat.

Prav kar se tiče socialnega čuta do revnih študentov, so imeli liberalni meščanski krogi v Novem mestu nekam vzvišen odnos, medtem ko je takoimenovani katoliški tabor bolj in več poskrbel prav za revne študente vsaj dotlej, dokler se ni odprla spet dijaška kuhinja. Pisec teh vrst se še dobro spominja svojih vrstnikov, pa tudi starejših in mlajših študentov naše gimnazije, ki so se, skrivajoč svojo revščino, nazadnje le znašli na samostanski porti, kjer so dobili kos kruha in kaj toplega. Novomeški frančiškani niso bili samo 125 let tesno povezani z našo gimnazijo, ko so na nji učili kot profesorji in jo vodili kot ravnatelji od leta 1746 do 1870, ko je postala državna, marveč tudi kasneje, ko so dajali najrevnejšim našim dijakom brezplačno ali za ničeve krajcarje vsaj enkrat na dan hrano in ko so imeli svoj konvikt ali internat, v katerega so sprejemali spet tiste najrevnejše dijačke, ki bi jim bila brez njihove pomoči in širokosrčnosti za vselej zaprta pot do višje izobrazbe. Danes se na vse to pozablja, objektivni zgodovinar pa ne sme mimo teh dejstev.

Mimo »Prosvete« in »Vesne« je bilo na naši gimnaziji pred osvoboditvijo še nekaj drugih dijaških društev in organizacij, a so bile manj pomembne od prejšnjih. Med najstarejše sodi **Ferialni savez**. Ustanovni občni zbor tega društva je bil dne 11. decembra 1920 v gimnazijski fizikalni dvorani; od profesorjev je bil prisoten dr. V. Tiller. (Glej gimnazijski akt št. 724 z dne 16. decembra 1920). Tudi ta organizacija je bila svobodomiselnost usmerjena. Njen namen je bil, da dijakom srednjih šol omogoči ceneno popotovanje po državi, da bi spoznali njene lepote, zanimivosti in kulturne spomenike, hkrati pa si utrdili zdravje. V ta namen so organizirali po gimnazijah za počitniške mesece prenočišča, hrano pa so ferialci dobivali ali pri »dobrotvorih« ali pa so s kuponi dobili za znižano ceno hrano v javnih kuhinjah. Vsako leto na našem zavodu ni bilo F. S. Ker ni bilo vselej dovolj interesentov zanj. Čez čas so katoliški krogi ustanovili »Slovensko dijaško zvezo«, nekakšen katoliški F. S. V gimnazijskem arhivu ni nobenega spisa, ki bi pričal, da je bila tudi na naši gimnaziji Slovenska dijaška zveza. V šol. letu 1921/22 F. S. ni bilo na našem zavodu, prav tako ne v šolskem letu 1924/5. Šele v šolskem letu 1927/8 so obnovili delovanje F. S. na gimnaziji; v šolskem letu 1929/30 je imel 108 članov. Dne 6. aprila 1930 je priredil »Cvetlični dan«, da je nabral nekaj denarja. Tisto leto je dobival dva časopisa: Ferialca, Našo domovino. V šolskem letu 1931/2 je imela naša, to je bila 33. podružnica F. S., 116 članov in 48 članic, skupaj 164. Njegov predsednik je bil Anton Berkopec, VII. razred, ki se je 3. maja 1932 udeležil kongresa F. S. v Beogradu. Za desetletnico svojega obstoja v šolskem letu 1932/33 je F. S. že imel 144 članov. Članarina je bila 35 din na leto. To leto je bil predsednik Jože Peterlin, VII. razred, tajnik Ivan Maren, VI. razred; blagajnik Adolf Petrič, V. razred. Za svojo desetletnico je priredil 6. maja 1933 akademijo v Sokolskem domu. Program je bil pester: orkester, petje, govor, recitacije, klavir, enodejanka »Malomestne tradicije«. Govoril je Vinko Beličič, VII. razred; režiral Jože Peterlin, VII. razred; na klavirju je igrala Edita Logar, VIII. razred. V enodejanki so igrali: Ivan Kambič, VII.; Tončka Not, VII.; Ivan Maren, VI.; Miro Saje, VI.; Miha Bojanc, V.; Mirko Vodnik, VII.; Bogo Radi, VII. Delovanje F. S. je doslej nadzoroval učitelj telovadbe Danilo Ron.

V šolskem letu 1933/4 je imel F. S. 121 članov. Predsednik je bil Marjan Morelj, VII.; tajnik Stane Not, VII.; blagajnik Drago Gregorin, VI.; v odboru pa so bili še: Teo Kuhar, VII.; Bogdan Malinger, V., Anica Mundšic, VI.; nadzorniki so bili: Lojze Drenik, VII.; Miro Torkar, VI.; Milka Zorko, VI. Dohodkov je

bilo 6354 din, izdatkov enako. To leto je F. S. nadziral profesor Rudolf Kranjec. Ferialni savez je deloval na našem zavodu vse do konca šolskega leta 1939/40. To leto se je preimenoval v **Počitniško zvezo**. Zadnji njen odbor je bil: predsednik Ciril Polajnar VIII.; tajnik Marjeta Vasič, VII., blagajnik Vlasta Turk, VII., odborniki so bili še: Jože Preželj, VII., Tone Štukelj, VIII., Marjan Pfeifer, V. Revizorja sta bila: Vilibald Rechberger, VIII. in Gvido Dolenc, VI. razred.

Med najstarejše dijaške organizacije na naši gimnaziji sodi tudi **Podmladek Rdečega križa**. Ustanovljen je bil dne 27. februarja 1924. Za njegovo ustanovitve se je največ zavzemal prof. inž. Ivo Zobec. Že 22. marca 1924 so njegovi člani uprizorili Nušičevo komedijo Navadni človek. V šolskem letu 1924/5 je imel 178 članov, od teh 47 deklet. Njegovo delo sta nadzorovala prof. A. Škerlj in J. Kovač.

V šolskem letu 1925/26 je bil tale odbor: predsednik Stanko Bunc, VII., njegov namestnik je bil Oton Berkopce, VII., tajnica je bila Hedi Gunde, VII., njena namestnica je bila Vida Kozina, V., blagajnik Jože Kos, VIII., njegov namestnik Ivan Stariha, VII. Tedaj je PRK imel dve sekciji: teniško je vodil Anton Zupan, VII., hazensko pa Hedi Gunde, VII. PRK je združeval v svojem objemu največ učencev našega zavoda. Tu ni bilo svetovnonazorskega razlikovanja. V šolskem letu 1930/31 je v njegovem neдрju nastal pevski krožek, ki je štel 18 pevcev in 18 pevk. Ta pevski zbor je učil, vadil in vodil učitelj Ludvik Puš. Tudi naslednje leto je PRK imel svoj pevski zbor 26 pevcev. Vodil ga je isti učitelj. Dne 15. novembra 1931 je PRK uprizoril Jalnovo dramo »Dom«. Imel je tudi literarni krožek 10 članov.

V šolskem letu 1932/3 je PRK priredil dne 13. maja 1933 Materinski večer, v katerem so nastopili sedmošolci in osmošolci s Petrovičevo igro »Duše«, ki jo je režiral prof. dr. Ferdo Kozak. V mesecu juliju 1933 je PRK organiziral tritedensko taborjenje ob Kolpi pod vodstvom prof. Borisa Rupnika. Taborilo je 20 članov blizu Vinice. V šolskem letu 1934/5 je odbor PRK prešel popolnoma v roke profesorskega zbora. Tako je bil njegov predsednik suplent Branko Rudolf, tajnik suplent Rudolf Bajželj, blagajnik pa suplent Janez Logar. Kasneje so odbor PRK dobili v svoje roke spet dijaki, a so bili pod nadzorom profesorjev. PRK je deloval do konca šolskega leta 1940/41.

Mlajšega datuma je bil »**Pomladdek Jadranske straže**«. Njegov namen je bil, da med dijaki širi spoznavanje in zanimanje za Jadran, da organizira izlete in letovanje na morju in da med člani budi zavest, da Jadran pripada tudi našim narodom. Pripravljalni občni zbor je bil dne 30. maja 1932, dne 8. oktobra 1932 pa je bil ustanovni občni zbor, na katerem se je zbralo blizu 125 dijakov. Izvolili so naslednji odbor: predsednik Vladimir Saje, VI. razred, podpredsednik Ivan Kopač, VI. razred; tajnik Adolf Petrič, V. razred, blagajnik Tončka Not, VII. razred, knjižničar Milan Dodič, VII. razred, za preglednika sta bila izbrana Stane Not, VI. razred in Rajko Kavčič, VIII. razred. Že prvo leto obstoja je PJS pokazal živo delo, saj je priredil več predavanj s slikami. V drugem letu svojega obstoja je PJS priredil dne 10. marca 1934 uspelo akademijo, na kateri je govoril Ivan Kopač, VII. razred; recitirala pa sta Polde Povše, VI. razred in Stane Not, VII. razred; bilo je tudi več glasbenih točk. V dneh od 28.—30. maja 1935 je PJS organiziral izlet na morje: Novo mesto—Sušak—Rab in nazaj. Izleta se je udeležilo 22 članov in 15 članic. Poslej je bil izlet vsako leto.

Zaradi razprtij, ki so nastale med člani PJS, je profesorski zbor v šolskem letu 1937/8 in 1938/9 prekinil delovanje te dijaške organizacije. Zato so odpadli tudi vsakoletni izleti na morje. Delo se je obnovilo šele v šolskem letu 1939/40 in je trajalo do prihoda italijanske vojske v Novo mesto 23. aprila 1941. Hranilno knjižico PJS so 3. septembra 1941 izročili civilnemu komisarju dr. Otonu Griselliju.

V Izvestju naše gimnazije za šolsko leto 1933/4 se prvič pojavi pod poglavjem »Društva« tudi poročilo o delovanju »**Sokola kraljevine Jugoslavije**«. Vse do tega šolskega leta so učenci našega zavoda že več let telovadili pri Sokolu; to so bili tisti učenci in učenke, ki so bodisi od doma bodisi kako drugače kazali zanimanje za telovadbo in so bili bolj svobodnega mišljenja. Dokler pa je bilo dovoljeno telovadno društvo »Orel«, je nekaj učencev in učenk, ki so bili bolj katoliško usmerjeni, telovadilo pri tem društvu. Ko je bil »Orel« ukinjen, so naši dijaki poslej telovadili samo še pri Sokolu. Iz Izvestja pa je razvidno, da je v šolskem letu 1933/4 bilo včlanjenih pri Sokolu 94 fantov ali 38 % vseh učencev na zavodu, in 31 deklet ali 29 % vseh učenk na našem zavodu. Nekaj dijakov našega zavoda se je izkazalo v telovadbi npr. Janez Kobe, III. a razred, Leopold Kopač, II. b razred, Jože Malič, VI. razred. Ti so dobili nagradne diplome. Pri sokolskem orkestru pa so igrali ti učenci: Franc Kastelic, Marjan Morelj, Vladimir Saje, Jovo Vasič, vsi iz VII. razreda. Ker je bilo to razdobje centralističnega jeneesarskega unitarizma, je bilo članstvo v Sokolu skoraj obvezno za vse profesorje, in so zato bile v Sokolu tedaj včlanjene z redkimi izjemami vse učne moči. Kljub pogostim priporočilom in agitaciji za Sokola kraljevine Jugoslavije v to organizacijo ni vstopilo veliko učencev našega zavoda in je število članov dijakov upadalo, ne pa naraščalo, tako da jih je bilo v šolskem letu 1935/6 samo še 39 moških in 20 ženskih članov, skupaj 59. Naslednje leto jih je bilo še manj: $34 + 20 = 54$ članov. V šolskem letu 1939/40, ko je zadnjič podano v Izvestju poročilo o Sokolu, je ta organizacija imela naslednje število članov iz dijaških vrst: $dece\ 19 + 8 = 27$; $naraščaj\ 43 + 30 = 73$; članov $5 + 0 = 5$, vsega skupaj 105 članov. Za prihodnje šolsko leto že ni bilo več nobene besede o Sokolu v tipkanem izvodu Poročila državne realne gimnazije v Novem mestu za šolsko leto 1940/1, ki ga je uredil ravnatelj Ivan Dolenc.

S šolskim letom 1936/7 se pojavita v življenju dijaštva našega zavoda dve povsem novi dijaški organizaciji ali boljše društvi. To sta bili »**Podmladek Aero-kluba**«, ki so ga ustanovili na ustanovnem občnem zboru dne 4. maja 1937, za predsednika so si izbrali Dušana Povha, VI. razred; za podpredsednika Žarka Petriča, III. a razred; za tajnika Smiljana Küssla, V. razred; za blagajnika Teodorja Koširja, V. razred; za knjižničarja pa Antona Maloviča, IV. a razred. Nad tem podmladkom je bdel prof. Franc Štancer. Članov je bilo 47. Od teh jih je 12 obiskovalo šolo jadralnega letanja. V šolskem letu 1938/9 je imel ta Podmladek že 50 članov. Ustanovili so modelarski krožek in so zgradili 19 letetih modelov, od teh 13 jadrlnih, 6 pa motornih. Imeli so tudi 4 predavanja s slikami. Podmladek Aero-kluba je na našem zavodu živel in delal do konca šolskega leta 1940/41.

V zadnjem letu svojega obstoja je imel že 100 članov.

Druga nova organizacija pa je bila **Organizacija skavtov**. Priprave za ustanovitev te organizacije so bile že v šolskem letu 1936/7 in jih je vodil profesor Janez Logar. Začasno je bila ustanovljena četa z dvema vodoma. Stalno so bili

v stiku z dravsko skavtsko župo v Ljubljani. V šolskem letu 1937/8 se je že izoblikoval pravi odbor. Predsednik je bil profesor Janez Logar, tajnik Božo Oblak, V. razred, blagajnik Miha Barbič, V. razred. Članov je bilo 14, od teh je 8 članov naredilo izpit III. reda.

S šolskim letom 1938/9 se je ta organizacija preimenovala v »**Trdinov steg skavtov**«; njegovo delo je to leto nadziral suplent Bojan Kraigher, upravo pa so sestavljali: starešina Bojan Kraigher, načelnik Božo Oblak, VI. razred, četovodja in tajnik Dušan Grom, VIII. razred, blagajnik in trgovec Miha Barbič, VI. razred. Članov je bilo 25. Steg je imel eno četo iz treh vodov. To leto so naredili 8 vodovih izletov v naravo in 3 četne izlete. Izpit III. reda je naredilo 9 članov, oblubo pa 10 članov. V šolskem letu 1939/40 je bilo članov 21; steg je imel eno četo sestavljeno iz 4 vodov. Oblubo je naredilo 14 članov, izpit III. reda 11 članov, izpit II. reda pa je naredilo 5 članov. V glavnih počitnicah je steg 14 dni taboril ob izviru Krke. Uprava je bila ista kot lani, na novo so ustanovili funkcijo gospodarja, ki je bil Marko Milač, IV. razred, četovodja pa je postal Drago Marinček, VI. razred.

V zadnjem letu obstoja Trdinovega stega skavtov, to je bilo šolsko leto 1940/41, je imel že 57 članov in članic. Zadnji njegov odbor je bil: starešina profesor Bojan Kraigher, načelnik Božo Oblak, VII. razred; kolovodkinja Vera Moretti, V. razred; četovodja Drago Marinček, VI. razred; blagajnik Lojze Šonc, VII. razred; tajnik Mirko Jug, V. razred; predsednik kluba Stane Jurko, VIII. razred.; knjižničar in predsednik Bisteno (Biblioteka stega Novo mesto) Miha Barbič, VIII. razred.; gospodar pa je bil Marko Bulc, IV. razred.

V tem poslovnem letu je imel steg svoj tabor na Otočcu, ki je sijajno uspel. To leto 1940/41 je Steg izdajal svoj mesečni časopis; izšlo je 7 števil in ga je urejal načelnik Božo Oblak. Ta je spisal tudi priročnik za astronomijo, ki so ga natisnili na ciklostil v 80 izvodih.

Dobro leto dni pred razpadom stare Jugoslavije so na naši gimnaziji ustanovili krožek »**Slovenske dijaške zveze**«. Takratni prosvetni minister St. Čirič je dne 6. junija 1939 potrdil pravila Slovenske dijaške zveze in ji dovolil delovanje na vseh slovenskih srednješolskih zavodih. V septembru 1939 so ustanovili tudi na naši gimnaziji njen krožek. Vanj se je takoj vključilo 146 dijakov in 66 dijakinj, skupaj 212 članov.

Vodstvo te nove dijaške organizacije je bilo sestavljeno iz: poglavarja Toneta Štuklja, VIII. razred; poglavarka je bila Marija Turk, V. razred; referent za propagando je bil Jože Šutej, VI. razred; referent za tisk Lojze Mišjak, VIII. razred; referent za narodno obrambo je bil Ludvik Jamnik, VI. razred. Ta odbor je poskrbel tudi za **Podmladek zveze fantovskih odsekov** in za **Podmladek zveze dekliških krožkov**. Sestanke so imeli na vsake tri tedne. Na njih so recitirali, peli in predavali. V teh predavanjih so člani in članice razvijali ideologijo slovenskega inteligenta in jih seznanjali s problemi, ki so se tikali slovenske narodne in državne skupnosti. Podmladek ZFO in Podmladek ZDK je imel telovadbo v gimnazijski telovadnici, vaditelj je bil suplent Oskar Frankič. Dne 14. in 15. oktobra 1939 se je delegacija 12 članov in članic pod vodstvom nadzornega profesorja Huga Bajuka v Mariboru poklonila na grobu Antona Slomška. V tej dijaški organizaciji je bil tudi pevski kvintet, ki so ga tvorili: Šutej, Mišjak, Gunde, Skebe, Jamnik. Sodeloval je pri več akademijah.

V drugem letu svojega obstoja in delovanja in hkrati tudi zadnjem — to je bilo šolsko leto 1940/41 — so na občnem zboru 17. maja 1940 izvolili nasled-

nji odbor: poglavar Jože Šutej, VII.; tajnik Anton Slapničar, VIII. razred; blagajnik Stane Kovačič, VI. razred; referent za prosvetno-kulturno delo Anton Jurečič, VII. razred; referent za propagando Zvonimir Klemenc, VII. razred; ko je ta odstopil, je ta posel prevzel Florijan Povše, VI. razred. Dne 19. oktobra 1940 je organizacija priredila akademijo in se z njo predstavila občinstvu.

Ves čas okupacije in narodnoosvobodilnega boja ni na naši gimnaziji delovala nobena dijaška organizacija.

Vse te dijaške organizacije in društva so po svoje oblikovala idejni svet naših dijakov. V njih so se naši učenci urili v nastopanju, v recitiranju, govorništvu, odrskem igranju, petju, telovadbi, športu, igranju na glasbila, organizaciji, skratka v tistih panogah udejstvovanja, ki jih je šola zanemarjala ali pa gojila v premajhnem obsegu. Zato je udejstvovanje naših dijakov v teh organizacijah zanje pomenilo dopolnilni duhovni in družbeni razvoj, ker jih je pripravljalo in usposabljało za kasnejši javni nastop v političnem in družbenem življenju.

DIJAŠKE ORGANIZACIJE, DRUŠTVA, KROŽKI PO OSVOBODITVI

Takoj po končani narodnoosvobodilni vojni in čim se je pričelo spet kolikor toliko redno delo na našem zavodu, je takratni delegat Ludvik Vagaja poskrbel, da se je osnovala na zavodu tudi **Zveza mladine Slovenije** (ZMS), kasneje Ljudska mladina Slovenije, skratka Mladinska organizacija.

Že na prvi konferenci učiteljskega zbora po osvoboditvi dne 20. junija 1945 so sklenili, da se mora pričeti tudi delo Mladinske organizacije takoj s pričetkom tečajev. Ker so se ti pričeli dne 2. julija 1945, lahko rečemo, da se je tedaj pričelo tudi življenje in delo Mladinske organizacije na našem zavodu. Njeni temelji so bili povsem drugi, kakor so jih imele predvojne dijaške organizacije in društva naše gimnazije. Če so bile prejšnje zasnovane po načelih svetovnonazorske pripadnosti in političnih ideologij, naj bi bila nova mladinska organizacija enotna, ki bi vključevala vso mladino, ne oziraje se na to, ali je živela v mestu, na deželi ali v industrijskih predelih ali v šolah. Razredna pripadnost je odpadla, prav tako tudi svetovnonazorska razcepljenost.

Že v samem narodnoosvobodilnem boju se je na osvobojenem ozemlju izoblikoval profil mladinske organizacije, ki se je po končani vojni samo dopolnjeval ob novih nalogah, ki jih je življenje zadajalo mlademu človeku pri obnovitvi porušene domovine, potem pa v proizvodnji in v šolskem delu.

Organizacijske oblike mladinske organizacije so se v vseh povojnih letih spreminjale, dopolnjevale in izpuščale, kar se je že preživelo, in vključevale nove prijeme in oblike. Vendar pa je treba naglasiti, da so bile organizacijske oblike v prvih letih po osvoboditvi še močno pod vplivom organizacijskih oblik in prijemov, ki so se izoblikovali v tej organizaciji med narodnoosvobodilno vojno. Zato je razumljivo, da so jih sprva kar mehanično prenesli tudi v šole in da so imeli skoraj pol vojaški značaj.

Takoj po osvoboditvi je mladinska organizacija tvorila v razredih četo, ki si je izbrala svojega komandirja in komisarja. Vsi razredi na šoli so tvorili odred. Komandanta in komisarja odreda so izvolili razredni komandirji in komisarji. Tako odpadla razredna odbornika so nadomestili na novih volitvah v tistem razredu. (Glej zapisnik konference z dne 20. junija 1945.)

Sprva se je delo Mladinske organizacije naše gimnazije osredotočalo in kazalo na razrednih sestankih, ki so bili vsak teden. Osnovili so razne krožke in sekcije: študijsko, dramsko, literarno, risarsko, glasbeno, šahovsko in še druge. Ustanovili so tudi delovne brigade s tremi bataljoni. Pri delovnih akcijah, in ena glavnih je bilo čiščenje in odstranjevanje ruševin iz pravkar minule vojne, je Mladinska organizacija našega zavoda vneto sodelovala. Skupaj je delalo 614 dijakov, ki so opravili 2385 delovnih ur, odstranili pa so 236 m² ruševin. Takratno kulturno udejstvovanje se je izživljalo v pisanju »Stenčasov«. Gimnazijska mladinska organizacija je sodelovala pri rednih večjih kulturnih prireditvah zunaj šole (Glej zapisnik konference z dne 1. marca 1946).

Že v naslednjem šolskem letu 1946/7 se je v ZMS vključilo 217 mladincev. Organizirali so mesečne konference aktivov. Udeležba je bila 80 %. Gimnazijski je imel tisto leto 22 študijskih krožkov za slabe učence. Diskusijskih krožkov je bilo 18. V njih je prišlo do živih razpravljanj. Tu so razpravljali o statutu Ljudske mladine Slovenije, o ustavi LRS, o petletnem načrtu Slovenije in podobnem. Tisto leto so pripravili in uprizorili J. Kranjca Direktorja Čampo in zaigrali so tudi Na ledeni plošči. Obe igri so uprizorili v Novem mestu in na podeželskih odrih. Prav tako so priredili proslavo ob 30-letnici Cankarjeve smrti. Sodelovali pa so kot igralci v Molièrovem Skopuhu in v igri »Mladost očetov«. Tisto leto je bilo močno razgibano kulturno življenje Mladinske organizacije zavoda, saj so imeli osem samostojnih prireditev, pri devetih pa so sodelovali. Tudi stenčase so izboljšali; izdali so jih kar 242; osrednji gimnazijski Stenčas pa je doživel kar 8 številk tisto šolsko leto.

Na delovno akcijo za zgraditev proge Šamac—Sarajevo se je z našega zavoda priglasilo 100 mladincev in mladink. Razen tega je delovni bataljon mladinske organizacije delal vsako soboto popoldne in opravil nad 4500 delovnih ur, popravil je 8000 m² cest, posadil je 25 000 smrečic, skidal in pospravil 8000 m³ snega.

Dne 26. novembra 1946 so ustanovili fizkulturni aktiv, ki je vključeval 80 % vseh članov LMS na zavodu. Igrali so tenis, nogomet, odbojko. Priredili so tudi šahovski turnir, šoferski tečaj, sanitetni tečaj (glej zapisnik konference z dne 31. maja 1947).

V naslednjem šolskem letu 1947/8 so se posebno ukvarjali v vrstah Mladinske organizacije z vlakarji, ki jih je bilo tisto leto na zavodu 150. Diskusijske krožke je vodil profesor M. Matko. Delovna brigada 150 mladincev je delala v Novi Gorici. V tem šolskem letu so v okviru Mladinske organizacije ustanovili Mladinsko kulturnometniško društvo O. Župančič, ki je uprizorilo v Domu ljudske prosvete igro »Mladi aktivisti«. Za leto 1949/50—1951/2 ni podatkov o delu Mladinske organizacije. Zato pa iz konferenčnega zapisnika z dne 25. junija 1953 zvedemo, da je bil izbran nov komite Mladinske organizacije, da je imela na zavodu 150 članov in da so napovedali tekmovanje z novomeškim učiteljiščem. Tisto šolsko leto so v okviru LMS na zavodu ustanovili marksistični krožek, ki ga je tedaj vodil profesor Julij Titl, ta je poslej deloval vse do danes.

V drugi polovici marca 1953 je MKUD O. Župančič uprizoril Molièrovega Namišljenega bolnika v Novem mestu in v Trebnjem. Literarni krožek, ki je deloval v okviru Mladinske organizacije, pa je pričel izdajati ciklostilni listič »Brstje«. Tisto leto so osnovali tudi folklorno sekcijo, ki se je kasneje preimenovala v folklorni krožek; tega je dolga leta vodila in vadila profesorica Vlada

Jankovič, in je nastopal sprva v zvezi z drugimi sekcijami oziroma krožki na različnih prireditvah, potem samostojno, nato pa spet v zvezi z drugimi sekcijami. Nastopal je na vseh večjih prireditvah zavoda.

Literarni krožek so, kakor je razvidno iz poročil, ustanovili v šolskem letu 1951/2 in ga je sprva vodil profesor Ivan Vidali, in je pričel izdajati listič »Brstje«. Ta krožek se je od vseh še nekako najbolj uveljavil in je deloval sprva v okviru Mladinske organizacije, potem pa, kot se da izluščiti iz konferenčnih zapisnikov, tudi samostojno. Z njim je v tesni zvezi izdajanje gimnazijskega sprva samo literarnega, kasneje — s šolskim letom 1958/59 — pa splošnega dijaškega glasila novomeške gimnazije »Stezece«.

V letu 1954/55 so člani literarnega krožka uprizorili dramatizirano Tavčarjevo Cvetje v jeseni v Novem mestu in Trebnjem. V režiji prof. Bogdana Borčiča so v šolskem letu 1955/6 uprizorili igro Katajeva Milijon težav in to v aprilu 1956 dvakrat v Novem mestu in v Mirni peči. Tudi naslednje leto je isti profesor zrežiral igro Howard: Pokojni Christoph Bean, ki so ga uprizorili v prvi polovici marca 1957 v Novem mestu kar trikrat, nato pa še v Bršljinu in v Kostanjevici. Pripravljali so še Puget: Dnevi naše sreče, a do uprizoritve ni prišlo, ker so imeli veliko učenja.

Omeniti velja, da so člani literarnega krožka 15. novembra 1958 nastopili v Domu ljudske prosvete z branjem in recitiranjem lastnih pesmi kakor tudi z glasbenimi točkami.

Ob reformi gimnazije v šolskem letu 1958/9, ko je naš zavod postal samo štirirazreden, se je temu primerno preoblikovala tudi Mladinska organizacija. Tedaj je imela 165 članov, ki so veliko pomagali v štabu MDB ob pripravah za proslavo otvoritve avtomobilske ceste Ljubljana—Zagreb.

Literarni krožek našega zavoda, ki je deloval v okviru Mladinske organizacije, je dobil obisk 6. junija 1959 in sicer člane literarnega krožka celjske gimnazije, ki jih je spremljal profesor France Jesenovec. Tedaj so navezali žive literarne in prijateljske stike s celjskimi mladimi literati. Čez nekaj mesecev so naši člani literarnega krožka vrnilo Celjanom obisk 7. in 8. septembra 1959. Tedaj sta v Celju brala svoje pesmi oziroma prozo naša dijaka Jože Sintič, IV. a in Alenka Auersperger, III. Mimo tega so še v istem mesecu nastopili člani našega literarnega krožka z lastnimi deli na pljučnem oddelku bolnišnice v Kandiji in v Črnomlju. Povsod so imeli uspeh.

V šolskem letu 1959/60 se je poživilo delovanje marksističnega krožka s predavanji iz politike, marksizma in etike. Razen tega so uprizorili Molièrove Scapinove zvijače v Novem mestu, Straži, Šentjerneju, Črnomlju, Kostanjevici in Trebnjem. Poželi so priznanje in dosegli celo denarni uspeh.

Po združitvi gimnazije in učiteljišča v šolskem letu 1965/6, sta se združili tudi Mladinski organizaciji obeh zavodov. Število članov se je zato povečalo. Člani gimnazijskega komiteja so bili: Car, Jelka Jakopec, Tomaž Šolmajer, Slavko Splihal; na učiteljišču pa: predsednica Nada Mirtič, podpredsednik Jože Pečnik, tajnica Marinka Srebrnjak, blagajnik Vindišman V. V njenem okviru so to šolsko leto delovali naslednji krožki: fotografski, marksistični, literarni, Stezece, filmski, prirodoslovni, »Znanost mladini«, OZN, folklorni.

Najvažnejše idejno delo v Mladinski organizaciji so bile mladinske ure. Na njih so se mladinci in mladinke seznanjali s problemi, ki so jih zanimali. Vsi krožki so še kar živo delovali to šolsko leto, le marksistični je pričel z delom zelo pozno, to pa zato, ker je bilo med dijaki bolj malo zanimanja zanj. Po

šolskem letu 1965/6 so poročila o Mladinski organizaciji vse bolj skromna in brez takih postavk, ki bi koristile zgodovinarju, zato pa se je dejavnost krožkov močno razbohotila, kar je razvidno iz poročil, ki jih obsegajo konferenčni zapisniki ob koncu prvega in drugega polletja. Dostikrat pa so ta poročila samo leporečje brez prave teže in vsebine.

Opaziti je, da se je dejavnost dramskega krožka oziroma MKUD O. Župančič iz leta v leto menjala, odkar pa so se pričeli pogostejši obiski gledaliških predstav v Ljubljani (v Drami), se je dejavnost dramskega krožka še bolj skrčila, če jo primerjamo s prvimi leti po osvoboditvi.

Kmalu po osvoboditvi se je pokazalo, da šolska mladina tudi v novih razmerah ustvarjajoče se socialistične družbe ne more brez takih društev oziroma organizacij kot so PRK, FS ali Počitniška zveza, Taborniške organizacije, Šahovskega društva ali kluba in drugih.

Med prvimi samostojno delujočimi dijaškimi društvi, ki niso bila privesek Mladinske organizacije in ki so se porodila na našem zavodu že v letu 1946, je vsekakor treba omeniti najbolj humano in nepolitično organizacijo to je *Pomlad dek Rdečega križa* (PRK).

Na konferenci učiteljskega zbora 13. februarja 1946 so sklenili, bolje so poverili, kakor so takrat govorili, tovarišico profesor Frančiško Tomšič, da na zavodu izvede organizacijo PRK, ker je ravnateljstvo že dobilo dopis št. 38 (datum ni!), ki mu ga je poslal Glavni odbor RK Slovenije z namigom, da vodstvo zavoda to stvar izvede. Iz konferenčnega zapisnika z dne 28. junija 1946 je razvidno, da je bil PRK na našem zavodu ustanovljen šele s pričetkom drugega polletja šolskega leta 1945/6, tedaj nekako v drugi polovici februarja ali v prvih dneh marca 1946. Že prvo leto je bilo članov 461, to pa je bilo 74 % vseh dijakov na našem zavodu v tistem času. Članarina za PRK je bila 6 din na leto. Polovica pobrane članarine je ostala na zavodu, druga polovica pa je šla Glavnemu odboru RK Slovenije v Ljubljani.

Omeniti velja, da je naš PRK dobil aprila 1946 od RK Irske 45 kg sladkorja, ki ga je PRK razdelil med 180 bolnih učencev.

Poslej se vsako leto vrste poročila, čeprav včasih zelo kratka, o delu PRK na našem zavodu. Šolska kuhinja in mlečna kuhinja na našem zavodu sta bili dolgo v tesni odvisnosti od RK, ker sta od njega prejemale znatno podporo v siru, mleku v prahu, sladkorju itd. Ko so bile prve težave s prehrano prebrodene, se je PRK na našem zavodu preusmeril v drugo, dejal bi izrazilo higiensko dejavnost ter je skrbel za večjo čistost na zavodu, posebno po razredih. Ob vseh elementarnih ali drugih nezgodah je spet PRK prvi priskočil na pomoč s svojimi skromnimi denarnimi prispevki, skratka ves čas svojega obstoja in delovanja na zavodu ni samo prejemal, ampak tudi dajal pomoč, kadarkoli je bila stiska najhujša. Za vse to njegovo delovanje pa so člani PRK naše gimnazije imeli popolno oporo in pomoč v varuhih ali voditeljih iz vrst profesorjev od Fr. Tomšiča preko R. Kranjca do B. Mišiča in drugih. Če je bila katera dijaška organizacija, ki je vključila v svoj objem največ učencev našega zavoda, je bil to brez dvoma PRK.

Skoraj hkrati z Mladinsko organizacijo se je na našem zavodu ustanovila tudi **Pionirska organizacija**, ki je vključevala v svoje vrste učence nižjih razredov gimnazije tja do 1958/9, ko so od gimnazije odcepili nižje razrede in jih priključili osnovni šoli. Dolgo časa jo je vodil učitelj Jože Tratar, za njim jo je imela na skrbi predmetna učiteljica Sonja Kocuvan. Vse delo te organizacije

se je kazalo v sodelovanju pri najrazličnejših prireditvah (akademijah, štafetah, tekmovanjih v športu, šahu in podobnem), potem pa v razrednih sestankih in najrazličnejših krožkih.

Kmalu po osvoboditvi se je porodila tudi potreba po ustanovitvi Ferialnega saveza ali kakor so ga potem, ko so ga dejansko spet ustanovili, prekrstili v **Počitniško zvezo (PZ)**. Prvič so govorili o potrebi take organizacije na našem zavodu po osvoboditvi na konferenci dne 13. februarja 1946. Tedaj so nalogo, da pripravi in izvede organizacijo FS, poverili profesorju Anatolu Andriču. Ta dijaška organizacija naj bi tudi v spremenjenih družbenih razmerah budila zanimanje med dijaki za popotovanje po državi in jim ga tudi omogočala tako, da bi FS imel kot nekoč znižano vožnjo v skupinah in poskrbljeno za prenočišča in ceneno prehrano. Toda po tej prvi vesti o FS se tja do leta 1952 ne zasledi nobene notice ne v gimnazijskem arhivu ne v konferenčnih zapisnikih. Zato pa se iz arhivskega zapisa da izluščiti, da se je tisto leto izoblikoval iniciativni odbor Počitniške zveze, ki je imel svojo prvo sejo 2. decembra 1952. V tem iniciativnem odboru so bili: profesorji R. Kranjec, P. Kosmina — Kasesnik za gimnazijo, inženir I. Zobec za učiteljsiše, od dijakov pa: Jesih, V. razred, J. Paskolo, VI. razred, S. Ostroveršnik, VI. razred, Rotar z učiteljsiša, M. Novak, VII. razred, M. Simič, VIII. razred; S. Gorenc z učiteljsiša in še nekaj učencev z drugih novomeških šol. Skupaj je imel ta iniciativni odbor 13 članov.

Dejansko pa so PZ na našem zavodu ustanovili šele konec januarja ali prve dni februarja 1953. Njen prvi predsednik je bil profesor Ivan Vidali, tajnik učenec Ivan Kordiš, blagajnik pa Roman Čelesnik. Okrajni odbor PZ pa bi moral biti izvoljen 17. marca 1953. Iz arhivskih papirjev ni razbrati, ali se je to tudi resnično zgodilo. Poslej je PZ živela in delovala na našem zavodu zdržema vse do danes. Za profesorjem Vidalijem je skrb zanjo prevzel profesor V. Robida, ki jo je spretno vodil in usmerjal tja do svojega odhoda v Ljubljano konec avgusta 1964. Za njim je prevzela skrbništvo profesorica Ladka Čertalič.

Sorodnega značaja je Taborniška organizacija ali, kot je bil sprva njen uradni naziv, **Rod gorjanskih tabornikov**. Iz nekega zapisa v drugi zadevi iz leta 1951 je razvidno, da je ta organizacija že bila na zavodu tega leta. To potrjuje tudi poročilo profesorja M. Dobovška na konferenci z dne 25. junija 1958. Preje arhivski papirji o nji molče. Iz konferenčnega zapisnika z dne 25. junija 1956 pa imamo že prvo večje poročilo o njeni dejavnosti. Tedaj je imela dve družini: družina jutranja zarja, družina zelenih otokov. Prvo je vodila profesorica VI. Jankovič, načelnica pa je bila Erna Robar, VII. razred; drugo pa je vodil profesor J. Glonar, načelnik pa je bil Martin Fuis, VII. razred. Ta družina je imela 5 vodov in 35 članov. V šolskem letu 1955/6 je bilo 207 vodnih sestankov in 64 vodnih izletov. Dijaki te organizacije so bili vodniški kader pri družini medvedkov in čebelic na osnovni šoli. Sodelovali so pri glasilu Stenčas-Tabor in pri glasilu Roda gorjanskih tabornikov »Strela«; tisto šolsko leto je izšlo 15 števil. Bogato je bilo njeno delo v šolskem letu 1957/8. Tisto leto so naredili 64 rodovnih izletov, se pri tem vadili v orientaciji na neznanem terenu s pomočjo karte in kompasa. Izvedli so tri partizanske pohode, izdali so 18 stenčarov, pomagali pri zbiranju odpadnega materiala, opravili 1300 delovnih ur. Konec vsega delovanja pa je bil uspelo taborjenje avgusta 1958 v Želebeju pri Metliki. Tudi v vseh naslednjih letih je ta organizacija dokaj živo delovala. Vodil in usmerjal jo je skoraj vsa leta profesor M. Dobovšek ob pomoči nekaterih učencev, kot Jožeta Gričarja, Bojana Možine in drugih.

Na našem zavodu pa so delovala še druga društva, npr. *Šolsko športno društvo*, *Šahovsko društvo »Stojan Puc«* že od šolskega leta 1952/3 dalje, ki je priredilo več uspešnih turnirjev v Novem mestu, uveljavilo pa se je tudi v Kočevju in Črnomlju. Dalje ne smem pozabiti *Strelesko družino Vinka Paderšiča*, ki so jo ustanovili še 31. marca 1961 in je kasneje delovala kot strelski krožek.

Krožkov in klubov pa je bilo na naši gimnaziji po letu 1954/5 vsako leto več. Navedel bom samo nekatere: foto krožek od 1958/9 dalje, klub mladih tehnikov od 12. marca 1959 dalje, recitacijski krožek od 1956/7 dalje; vodil ga je profesor V. Robida. Njegovi člani so nastopali na vseh šolskih proslavah.

Eden najstarejših krožkov našega zavoda je bil oziroma je še *prirodoslovni krožek*; skozi vse konferenčne zapisnike je možno zasledovati njegovo tiho, a zato nič manj pomembno delo, ki je mnogokrat bistveno vplivalo na razvoj miselnosti naših dijakov. Vsa leta ga je vodil profesor Viktor Fabian.

Mimo teh so delovali še klub fizikov, matematikov in krožki in klubi raznih strok.

Iz vsega, kar se je dalo v tem kratkem času, ki je bil na voljo piscu teh vrstic, zbrati in strniti v kolikor toliko pregledno sliko, se vidi, da je bilo življenje naših dijakov v letih po osvoboditvi izredno pestro, v kulturnem življenju in udejstvovanju vsebinsko bogato, v športnem udejstovanju polno uspehov, v vsem pa izredno plodno za dijake same kakor tudi za našo socialistično družbo.

ŠTIPENDIJE

Vse dotlej, dokler ni dobil državnih vajeti v roke cesar Jožef II., je bilo v stari Avstriji šolanje brezplačno. Na spomlad, 26. aprila 1784 pa je izšel najvišji odlok, ki je z novembrom tega leta vpeljal plačevanje šolnine, za gimnazije 12 goldinarjev na leto, in sporočil prefektu, da se je s šolskim letom 1784/5 prenehalo brezplačno šolanje. Plačevanje šolnine so uvedli zato, da so nabrali denar za štipendije, ki so jih namenili najbolj nadarjenim in pridnim učencem, ki pa so bili hkrati tudi najrevnejši. Letno šolnino 12 goldinarjev so lahko plačevali v desetih obrokih po 2 kroni in 24 krajcarjev vnaprej pri določenem davčnem uslužbencu. Plačevanja šolnine so bili sprva oproščeni samo tisti učenci, ki so prejeli štipendijo, vsi drugi pa so morali plačevati. Nobenega učenca niso smeli preje vpisati, dokler ni prinesel z davčnega urada potrdila, da je vplačal šolnino ali v celoti ali pa vsaj v prvem obroku in to vnaprej za tisto šolsko leto. Bolni dijaki niso plačali šolnine za tisti čas, ko so bili zaradi bolezni odsotni od pouka.

Ker je uvedba šolnine močno prizadela vse novomeške dijake, saj so bili skoraj vsi sinovi revnih kmečkih staršev, je takratni ravnatelj naše gimnazije pater Mauricij Pöhm naredil 30. marca 1785 prošnjo na deželno vlado, da novomeško gimnazijo oprosti plačevanja šolnine. Da bi se izognili plačevanja šolnine, so nekateri učenci prihajali v šolo k pouku kot gostje (hospites), ne pa kot redni učenci. Kot gostom jim namreč ni bilo treba plačevati šolnine. Spričo te študentovske iznajdljivosti se je seveda nabralo manj denarja za štipendije, in jih zato niso mogli izplačati tistim dijakom, ki so jih resnično zaslužili s svojim uspehom in so bili pri vsem tem še revni. Zato je izšel dvorni odlok dne 10. avgusta 1787, ki je deželni vladi sporočil, da oprosti plačevanje šolnine tem učencem, ne more jim pa dati štipendij, čeprav jih zaslužijo, ker ni dovolj denarja v štipendijskem fondu.

Če so poslej hoteli biti naši dijaki oproščeni šolnine, so morali po odloku, izdanem v Gradcu dne 27. decembra 1787, narediti posebno prošnjo, v kateri so morali priložiti a) zadnje letno spričevalo, da so razred naredili z odliko (mit I. Fortgangsklasse) b) zemljiškoknjižno potrdilo (grundobrigkeitliche Attestat) ali ubožnostno spričevalo.

Tudi po odloku najvišjih državnih oblasti z dne 15. novembra 1784 je bilo določeno, da štipendisti ne plačajo šolnine. Za doseg štipendije pa so naši dijaki morali izpolniti naslednje pogoje: morali so imeti odličen učni uspeh (I. Fortgangsklasse), biti so morali revni, imeti so morali najboljši red iz vedenja. Le pri tistih štipendijah, ki so jih podeljevali na podlagi »in re sanguinis

et loci«, so lahko dobili štipendijo tudi učenci, ki so imeli samo prav dober uspeh (II. Fortgansklasse). Nikdar pa ni mogel dobiti ne državne ne druge štipendije učenec, ki je imel »samo dober« uspeh (III. Fortgansklasse).

Pri podeljevanju štipendij so se ravnali tudi po naslednjih vodilih: pri enaki revščini je odločala odlika (Eminenz), pri enakem učenem uspehu večja revščina, pri enaki revščini in enakem uspehu pa so gledali na število družinskih članov prosilca ali pa na osebne zasluge za državo prosilčevih staršev (sorodstva). Učenci slabega vedenja so bili že vnaprej izločeni od prejema štipendij. Kdor pa je enkrat dobil štipendijo, jo je v glavnem prejemal vse do konca študija, če je obdržal isti učni uspeh in ni poslabšal vedenja. Le kadar je zaradi bolezni štipendist popustil v učenem uspehu, so mu prizanesli, drugače pa ne.

Štipendije, ki so jih izplačevali iz državnega oziroma deželnega štipendijskega fonda, so navadno znašale 100 kron ali 50 goldinarjev na leto. Ker se je število štipendij, predvidenih za našo gimnazijo, ravnalo po višini vplačane letne šolnine, je bilo to število majhno; na novomeško gimnazijo je prišlo samo (8) osem štipendij iz tako nabranega fonda. Vendar pa iz vse šolnine, ki so jo državne oblasti pobrale od dijakov, ni šel ves denar za štipendije. En del pobrane šolnine je ostal v državni blagajni kot poseben »fond«. Poseben odlok z dne 10. januarja 1824 pa je določal, da do tega denarja dijaki nimajo sploh nobenih pravic. Vse do leta 1824 so novomeški štipendisti dobivali denar iz »združene blagajne« (aus vereinigten Kassa) iz Ljubljane, po tem letu pa so »dvigali« štipendije pri okrožni uradni blagajni v Novem mestu. Z letom 1827 pa je bilo predpisano, da je moral učenec, ki se je prvič potegoval za štipendijo, imeti vsaj iz polovice učnih predmetov najboljše ocene (I. Klasse mit Vorzug). Z odlokom z dne 12. julija 1833 pa so popolnoma ukinili štipendije iz pobrane šolnine.

Imena prvih štipendistov naše gimnazije, ki jih je takratni prefekt pater Mavricij Pöhm predložil 28. septembra (Herbstmonat) 1785 višjim oblastem, so se ohranila v razpredelnici »Kronike novomeške gimnazije od začetka 1746 do leta 1792« na strani 423—426. Takrat je prefekt predlagal kar 17 imen v temle vrstnem redu: iz najvišjega V. razreda je predlagal štiri dijake, ti so bili: Jernej Ovsec, sin revnega kmeta iz Gotne vasi, starost 16 let; Vincenc Gorenc, sin revnega plebejca z Vesele gore (Freidenberg) starost 16 let; Anton Gorišek, sin obubožanega meščana iz Radeč, starost 17 let; Alojzij Jankovič, sin umrlega uslužbenca iz Mirne, starost 17 let; iz prvega humanitetnega razreda ali IV. razreda je predlagal tri učence, to so bili: Feliks Reddi, sin revnega Novomeščana, starost 16 let; Jakob Žonta (Schonta), sin umrlega revnega obrtnika iz Idrije, starost 15 let; Jožef Steiner, sin revnega kmeta iz Mirne peči, starost 15 let; iz najvišjega gramatičnega razreda ali iz III. razreda je predlagal tri dijake, to so bili Ivan Pintarič, sin revnega kmeta iz Bučke (Buca Ssenses), starost 15 let; Marko Šlager, sin revnega kmeta iz Novega mesta, starost 15 let; Mihael Cvetkovič, sin revnega plebejca iz Žumberka, starost 14 let; iz srednjega gramatikalnega to je iz II. razreda, je predlagal štiri učence; to so bili: Anton Žagar, sin novomeškega lekarnarja, starost 13 let; Ivan Štanfel, sin novomeškega obrtnika, starost 14 let; Martin Stibil, sin revnega kmeta iz Vipave, starost 13 let; Matija Čibej, sin revnega kmeta iz Vipave, starost 14 let; iz I. razreda pa je predlagal tri učence, to so bili: Marko Derganc, sin revnega kmeta iz Semiča, star 13 let, Jožef Jankovič, sin umrlega uslužbenca iz Čateža,

starost 13 let; Gregor Cebal, sin pokojnega revnega Kamničana, starost 12 let. Katere je višja oblast, to pa je bil okrožni glavar v Novem mestu, izbrala iz teh 17 predlaganih učencev, iz gimnazijskega arhiva ni razvidno. Izbrati jih je smela samo osem. Pogosto je okrožni glavar zelo samovoljno podeljeval štipendije ne oziraje se na prefektove predloge ali celo mimo njih.

Razen teh, lahko bi rekli državnih štipendij iz pobrane šolnine, so naši dijaki dobivali še druge štipendije, ki so jih ustanovili različni ljudje kot posmrtna volila ali izrazite štipendije za sorodnike pokojnika ali tudi še živečih ustanovnikov. Mimo teh pa je Novo mesto samo ustanovilo za v Novem mestu rojene in študirajoče dijake tri štipendije.

Prva taka štipendija se je imenovala **Gizelina štipendija**. Ustanovili so jo novomeški občinski odborniki v počastitev močitve princese Gizele s princem Leopoldom Bavarskim. Ustanovili so jo že 7. aprila 1873. Ustanovna glavница je znašala 1000 (tisoč) goldinarjev, naložena je bila na 5 % obresti, ki so znašale na leto 50 goldinarjev ali 100 kron. Namenjena je bila dijakom s Kranjske, ki so se šolali v Novem mestu. Ustanovna listina te štipendije ima 8 členov. Izplačevati pa so jo pričeli šele z letnim semestrom šolskega leta 1874/5. Ustanovno listino za to štipendijo so podpisali: župan Dominik Rizzoli, občinski svetniki: Karl Rosman, Ivan Mehora, Valentin Oblak, dr. Janez Skedl, ki je bil le občinski odbornik, Friderik Formacher pl. Lilienberg, ki je bil le občinski odbornik. Vsi podpisi so datirani z dnem 20. marcem 1875. Prvi je to Gizelino štipendijo dobil učenec III. razreda, Ferdinand Mader, rojen Novomeščan, kar je razvidno iz akta mestne občine Novo mesto št. 412 z dne 3. julija 1875. Prejemala sta jo ponavadi dva dijaka.

Druga štipendija se je imenovala tudi **jubilejna**. Ustanovili so jo ob priliki 150-letnice obstoja novomeške gimnazije na seji občinskega odbora dne 4. oktobra 1896. Znašala je 100 kron ali 50 goldinarjev na leto. Ustanovili so jo za dijake novomeške gimnazije; prednost so imeli rojeni Novomeščani, ki so bili ubožni, a so se dobro učili. Biti so morali Slovenci po rodu. Podeljevala jo je novomeška občina, ponavadi dvema učencema naše gimnazije; le prvo leto to je za šolsko leto 1896/97 so jo podelili samo enemu učencu. Prvi je to jubilejno štipendijo dobil Rudolf Delhunja, učenec IV. razreda, rojen Novomeščan. (Vzeto iz spisa mestne občine Novo mesto št. 155 z dne 10. novembra 1896. in spisa št. 1675 z dne 10. decembra 1896.)

Tretja štipendija je bila spet ustanovljena v počastitev **50-letnega jubileja** vladarja cesarja Franca Jožefa I. Ustanovil jo je mestni odbor občine Novo mesto na svoji seji dne 5. maja 1898. Tudi ta je bila namenjena dvema učencema naše gimnazije in je v skupnem znesku znašala 50 goldinarjev ali 100 kron na leto. Prav tako je to štipendijo podeljeval mestni občinski odbor vsako leto revnima, pridnima slovenskima dijakoma z naše gimnazije. Prednost so imeli rojeni Novomeščani, če pa teh ni bilo, pa tisti Slovenci, ki so bili rojeni v sodnem okraju Novo mesto ali pa na Kranjskem. Izplačevali so jo iz mestne blagajne iz letnih dohodkov novomeške občine (Glej popis občine št. 1174 z dne 23. septembra 1898.) — Prva dva dijaka, ki sta dobila to štipendijo v šolskem letu 1898/99, sta bila Franc Stopar, učenec VI. razreda, in Jakob Mikolič, učenec II. razreda. Le-ta je bil kasneje jugoslovanski konzul v Kairu in Carigradu in se ga Novomeščani srednjih in starejših let še dobro spominjajo. Prva podelitev je bila sklenjena na občinski seji 4. novembra 1898, kar je razvidno iz občinskega dopisa št. 1284 z dne 5. novembra 1898.

Mimo tistih zgoraj omenjenih osmih »državnih« štipendij in teh treh »novomeških«, ki so znašale skupaj 400 kron ali 200 goldinarjev za šest učencev našega zavoda, so se novomeški študentje lahko potegovali še za številne druge štipendije, ki so jih razpisovali, če ne vsako leto, pa gotovo vsako drugo s posebnimi razpisi, v katerih so bile po abecednem redu navedene tisto leto izpraznjene štipendije. V teh razpisih so bila navedena imena štipendij, kdo in kdaj jo je ustanovil, koliko je znašala na leto, kdo jo je izplačeval, kje in kdaj, kdo se je lahko zanjo potegoval, kdo je imel prednost in zakaj, kakšni so bili pogoji za sorodnike ustanovitelja štipendije, kakšni so bili pogoji za nesorodnike in podobno. Sprva so te razpise štipendij dobila samo vodstva gimnazij, kasneje pa so jih objavljali tudi v dnevnem časopisju in uradnih listih posameznih dežel ali kronovin. Teh štipendij je bilo kar precej in nekatere so bile zelo stare, že iz leta 1640, in so jih uživali tudi naši dijaki kmalu po ustanovitvi naše gimnazije. Imena teh štipendij, skratka vse te štipendije predstavljajo precejšen in zanimiv kos naše kulturne zgodovine, predvsem pa odgrinjajo vpogled v socialno strukturo ustanoviteljev in koristnikov teh štipendij. Veliko naših kasnejših kulturnih, političnih, gospodarskih, vojaških, družbenih in drugače pomembnih delavcev je uživalo te štipendije več let, nekaterim so sploh omogočile pot do izobrazbe in uveljavitve. Veliko je med ustanovitelji teh štipendij tudi takih imen, ki so se narodu oddolžili za vse, kar so od njega prejeli na ta način, da so še za živa, še pogosteje pa po svoji smrti ustanovili štipendije ali pa vse svoje premoženje ali pa samo del zapustili revnemu dijaštvu, da se je lahko šolalo. V tem je kos našega kulturnega mecenatstva in ga bo prej ali slej treba pošteno raziskati in predstaviti v objektivni luči.

Med štipendijami, za katere so se najpogosteje potegovali učenci naše gimnazije, je omeniti naslednje: škofa Tomaža Hrena, dr. Jurija Zupana, dr. Jožefa Stroja 119 goldinarjev; Jurija Lenkoviča 39 goldinarjev; Matije Sluge 72,45 goldinarjev je dobil 1859 učenec I. razreda Franc Habner; stolnega prošta Jurija Golmajerja 75,60 goldinarjev.

Zelo pogosto so se potegovali za štipendijo iz glasbenega fonda (Musikfondstiftung) v znesku letnih 52,50 goldinarjev; za štipendijo Mihaela Kleintnerja 91,30 goldinarjev, ki je bila ustanovljena 29. novembra 1771; škofa Mateja Ravnikarja-Vačana 84 goldinarjev; Matije Severja 98,63 goldinarjev; Jurija Jožefa Perca 18,90 goldinarjev, ki je bila ustanovljena 19. februarja 1799. Štipendija škofa Tomaža Hrena, ustanovljena 25. januarja 1628 v letnem znesku 81,90 goldinarjev; mimo te je Hren ustanovil istočasno še štipendijo v letnih 44,10 goldinarjev za revne dijake, ki so se posvetili glasbi. Večkrat so naši učenci dobili štipendijo Mihaela Omerze letnih 32,34 goldinarjev, ki je bila ustanovljena 31. avgusta 1741. Prav tako so se potegovali za štipendijo Gašperja Pilla za letnih 36,75 goldinarjev, ustanovljeno 5. marca 1706, ki je bila namenjena Vipavcem. Teh pa se je na naši gimnaziji šolalo skozi dvesto let kar precej in so večkrat dobili to štipendijo.

Za štipendijo Janeza Prešerna, letnih 162,75 goldinarjev, so se potegovali predvsem Prešerni iz Smolenje vasi, ki so bili v rodu z Gorenjskimi Prešerni. Kaj pogosto so se potegovali tudi za štipendijo Antona Raaba letnih 102,90 goldinarjev učenci IV.—VI. razreda. Ta Anton Raab je ustanovil še drugo štipendijo letnih 206,85 goldinarjev, a so jo dobili le tisti, ki so se odločili za duhovniški poklic. Tudi za štipendijo Lovrenca Račkega (Raczky), župnika iz Kostela ob Kolpi, letnih 43,50 goldinarjev, ustanovljene 27. februarja 1805, so se pogosto

potegovali dijaki naše gimnazije. Podeljeval jo je župnik iz Fare pri Kostelu. Niso prezrli razpisa štipendije Adama Žagarja letnih 45,46 goldinarjev, ustanovljene 28. februarja 1732.

Med najstarejše štipendije, za katere so se potegovali naši dijaki, je sodila štipendija Janeza Thalerja iz Novega dola (aus Neu Thal) in njegove žene Marije Pasarelli za letnih 23,62 goldinarjev, ustanovljene že 9. septembra 1619. Prav tako niso prezrli razpisa štipendije Janeza Antona Thalničarja (Dolničarja) von Thalberg, letnih 126 goldinarjev, ki je bila namenjena sicer potomcem njegovih sestra, ker pa so ti s časom pomrli, so prišli do te štipendije tudi drugi.

Vse doslej imenovane štipendije so bile razpisane v šolskem letu 1858/59. Ker je teh štipendij bilo do razpada stare Avstrije precejšnje število (več kot sto), bom omenil samo tiste, ki so bile najpogostejše omenjene v gimnazijskem arhivu naše gimnazije in katere so dobivali sem pa tja tudi naši dijaki, pa še pri teh je bil potreben izbor.

Štipendijo Maksa Gerbca, letnih 90,30 goldinarjev, je v letu 1860 dobil Avgust Böhm II. razred. Pogosto so dobili štipendijo Primoža Devetaka, letnih 32,55 goldinarjev, ki je bila ustanovljena 18. januarja 1744. Štipendijo je ustanovil tudi novomeški prošt Polidor Montagnana letnih 86,10 goldinarjev za dijake stare od 13—17 let. Kdaj jo je ustanovil, ni znano. Ljubljčanom je bila namenjena štipendija kanonika Adama Sontnerja, letnih 31,50 goldinarjev, ustanovljena 21. marca 1631. Zanj so se potegovali tisti Ljubljčanani, ki so zašli na novomeško gimnazijo.

Štipendijo Marquisa Gozanija, letnih 52,50 goldinarjev in ustanovljeno 1850, je dobil v šolskem letu 1860/1 Karel Lapajne VI. razred. Vipavski župnik Dominik Repič je 7. septembra 1747 ustanovil štipendijo letnih 26,25 goldinarjev za revne dijake na gimnaziji.

Naši dijaki so dobivali tudi štipendijo grofa Aleksandra Auersperga-Anastazija Grüna, to je bila najboljša štipendija, letnih 720 kron. Tudi ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf je 1. februarja 1849 ustanovil štipendijo letnih 85,80 goldinarjev; prednost so imeli revni in pridni učenci iz Idrije.

Kaj pogosto so se potegovali naši dijaki za štipendijo Daniela Omerze, letnih 31,50 goldinarjev in ustanovljene 10. maja 1700 za učence iz Metlike in drugih krajev Kranjske. Tudi novomeški prošt Janez Andrej Stemberg je 15. aprila 1663 ustanovil štipendijo letnih 77,70 goldinarjev za potomce Stembergov in Gladičev. Prav za Novomeščane je ustanovil štipendijo Martin Streha, letnih 107,10 goldinarjev za učence od III. razreda dalje. Kadar ni bilo Novomeščanov, so jo mogli dobiti dijaki iz Lipnice in Kranjske. O nji pa je odločal sekovski škof.

Štipendijo Leopolda Scheera, letnih 168 goldinarjev in ustanovljeno 6. avgusta 1713, je dobil šolsko leto 1863/4 učenec naše gimnazije Franc Vidic. Večkrat so dobili naši dijaki štipendijo Jakoba Starihe letnih 48,30 goldinarjev, potem štipendijo Adama Žagarja letnih 45,46 goldinarjev; štipendijo Martina Strehe letnih 151,38 goldinarjev, za leto 1863/4 jo je dobil učenec VII. razreda Rajmund Schwinger.

V šolskem letu 1864/5 je dobil štipendijo iz muzičnega fonda, letnih 52,50 goldinarjev učenec III. razreda Anton Haus, kasnejši veliki admiral in poveljnik vse avstrijske vojne mornarice v prvi svetovni vojni.

Kakšno leto je bilo razpisanih tudi do 35 štipendij, včasih pa komaj po nekaj. Vendar pa ni minilo nikdar nobeno leto, da naša gimnazija ne bi imela vsaj 7—9 štipendistov, pogosto pa jih je imela po 17 do 21. Vse to pa dokazuje, da so bili naši dijaki marljivi in dostojnega vedenja in da so bili tudi revni. Kasneje se je uveljavila navada, da je ravnatelj v poročilu ob koncu šolskega leta na posebnem obrazcu z več rubrikami moral navesti tudi vsakoletno število štipendistov.

Ker se je vrednost avstrijskega goldinarja, kasneje pa krone, spreminjala, čeprav ne tako naglo ko dandanes, se je marsikatera štipendija sama po sebi utrnila kot sveča, ker je veljava glavnice padla, obresti pa niso bile več dovolj velike, da bi iz njih lahko še podeljevali štipendije. Še po razpadu stare Avstrije in po zamenjavi kron v dinarje in predhodni inflaciji so ugasnile še zadnje štipendije, ki so jih dobivali naši dijaki še prva leta v stari Jugoslaviji.

Zadnja poročila o štipendijah segajo še v šolsko leto 1919/20. Tedaj so jih dobivali še naslednji dijaki naše gimnazije: I. Klemenčič, I. razred; J. Malerič, II. razred; Jan Polenek, II. razred; J. Povšič, II. razred; L. Corsi, IV. razred; A. Jarc, V. razred; Janko Jarc, VI. razred; J. Rozman, VI. razred; J. Fajdiga, VII. razred; Niko Berus, VIII. razred; J. Rezelj, VIII. razred.

S pričetkom šolskega leta 1920/21 pa tja do ustanovitve Dravske banovine in prvih let njenega življenja do 1931, ko se spet prvič naleti v gimnazijskem arhivu na vest o štipendijah, v stari Jugoslaviji ni bilo za učence naše gimnazije nobenih štipendij. Izjemi sta bila učenca J. Šegedin in I. Pirkovič, ki sta dobila 31. januarja 1925 na ime »blagodejanja« vsak po 1140 din podpore iz Beograda od MP. Prva štipendistka naše gimnazije po desetletni prekinitvi je bila učenka VI. razreda Jožica Strašek, ki je dobivala od 1. aprila 1931 dalje vsak mesec po 300 dinarjev štipendije. Za štipendijo je tisto leto prosila, a je ni dobila tudi Martina Dernovšek, učenka V. razreda.

Po štirih letih molka se v gimnazijskem arhivu pojavi 1935 notica o banovinskih štipendijah. Iz razpisa Kraljevske banske uprave IV. št. 14870/1 z dne 17. septembra 1935 je razvidno, da je banovina razpisala za šolsko leto 1935/36 26 (šestindvajset) štipendij po 1000 din na leto. Od teh je bilo določenih za gimnazijce 20 (dvajset), za učiteljišnike pa 6 (šest) za vso »Dravsko banovino«. Prvi, ki je to »banovinsko«, to je državno štipendijo dobil na naši gimnaziji, je bil učenec IV. a razreda Lovrenc Štrukelj, kar je razvidno iz banovinskega akta IV. št. 1487/4 z dne 5. decembra 1935.

Poslej je bil vsako leto razpis za banovinske štipendije tja do pričetka druge svetovne vojne. Razpisano jih je bilo po dvajset za gimnazijce in po šest za učiteljišnike. Iz gimnazijskega arhiva pa se ni dalo ugotoviti, kdo je po že omenjenem Štruklju še dobil to štipendijo od dijakov našega zavoda v tistem času.

V razdobju od konca šolskega leta 1919/20 pa do začetka šolskega leta 1930/31 ni bilo za novomeške študente nobenih štipendij, ne fondov, ne podpor, kajti tako sta morala odgovarjati na različne dopise iz Beograda z ministrstva prosvete oba takratna ravnatelja Amat Škerlj in za njim Ivan Maselj. Pa še kasneje je bilo število štipendij (banovinskih) tako majhno, da praktično novomeški dijaki sploh niso mogli računati nanje. Zato tudi ni bilo čudno, da se je v tistih letih veliko dijakov zaradi revščine usmerilo v levičarstvo in da je bilo to čutiti tudi na našem zavodu.

Po osvoboditvi je zadevo s štipendijami vzela v svoje roke ljudska oblast, oziroma okrožja, okraji, občine, komune in najrazličnejše skupnosti, podjetja in ustanove. V arhivu so zelo pičli podatki o štipendijah v povojnem času. Kakšna leta sploh ni nobene vesti o njih, včasih pa so v spisih ohranjeni popolni sezname štipendistov tistega leta. Ker se je ta stvar s štipendijami tako pogosto in v temeljih menjala, podatki pa so zelo nepregledni in pomanjkljivi, da iz njih v tem času, ki ga je imel na voljo pisec teh vrstic, ni bilo mogoče oblikovati kolikor toliko zadovoljivega stanja ne podobe štipendiranja učencev naše gimnazije, mu ni kazalo drugega kakor to, da je prikaz štipendiranja na naši gimnaziji po osvoboditvi odložil na kasnejše dni in ga bo skušal podati v prihodnjih letnih poročilih našega zavoda, če bodo izšla.

DIJAŠKO PODPORNO DRUŠTVO

V dokaj tesni zvezi s štipendijami, še bolj pa z vsakdanjim življenjem naših dijakov sta bili Dijaško podporno društvo na naši gimnaziji in Dijaška kuhinja. Obe ti društvi sta se rodili iz dejanskih potreb večine novomeških študentov, posebno če pomislimo, da je bilo komaj za prgišče takih učencev naše gimnazije že ob njeni ustanovitvi, ki so jim njihovi starši lahko zagotovili neovirano in kolikor toliko dostojno in varno dijaško življenje v Novem mestu. Vsi drugi pa so bili izraziti proletarski otroci, še največ sinovi revnih dolenskih kmečkih staršev, ki pa so imeli dovolj naravnih talentov in volje in vztrajnosti in želja po uveljavitvi v svetu in intelektualnih poklicih. Zato so se odločili za trnovo pot revnega slovenskega študenta, ker na skopi krpi kraške zemlje njihovih staršev ni bilo dovolj pridelka za številna usta. In v svet je šel, kdor je bil pogumen, po naravi bister in si je upal tvegati tudi stradež in ponižanja v dijaških letih, dokler se ni dokopal do zanesljivega kosa kruha ali pa je že med študijem omahnil.

Dolgo dobo stotrinajst let (1746—1859) novomeški dijaki niso imeli nobenega podpornega društva za revne učence našega zavoda. Bili so tedaj prepuščeni sami sebi in svoji iznajdljivosti, predvsem pa patrom frančiškanom, ki so jim rezali ne samo duhovni, marveč pogosto tudi telesni kruh s tem, da so najrevnejše med njimi tudi prehranjevali. Pomanjkanja pa ni bilo nikdar manj, nasprotno, še naraščalo je zaradi slabih letin, različnih naravnih nezgod (toče, požarov, pozeb, povodnji in podobno), kar vse je vplivalo tudi na življenje naših dijakov. V dvajsetih in tridesetih letih devetnajstega stoletja se je na naši gimnaziji šolalo izredno veliko učencev, katerih očetje so padli v napoleonskih vojnah, ostale so vdove s številnimi otroki, delovne sile ni bilo ali pa je bila premajhna. Vse to se je dvajset in več let odražalo v vpisnicah našega zavoda.

Ker je revščina naraščala, so treznejše glave pričele razmišljati, kako bi najrevnejšim, a nadarjenim dijakom naše gimnazije pomagali pri študiju s tem, da bi jih podprli v oblačilih, obutvi, hrani, učnih knjigah in podobnem. V »Programmu« za šolsko leto 1858 je na strani 25 prvič omenjeno, da so se pojavili glasovi, naj se za dijake ustanovi *Dijaško podporno društvo*, ki naj bi podpiralo nadarjene, revne učence lepega vedenja. Zato je takratni ravnatelj p. Bernard Vovk pozval vse prijatelje mladih dijakov, ki lahko kaj utrpe, naj po svojih močeh prispevajo denar za tako društvo.

Že tedaj je v Programmu zapisal, da mu je neki neimenovani dobrotnik iz Ljubljane poslal več šolskih knjig z naročilom, da jih daje revnim dijakom na

uporabo brezplačno. Te 1858. leta podarjene knjige so postale kvas kasnejše dijaške podporne knjižnice, ki je skozi več kot sto let izposojala učne knjige revnim dijakom ali povsem zastonj ali pa za malenkostno letno odškodnino.

Klic p. Bernarda Vovka ni izzvenel v prazno. Že naslednje 1859. leto se je prav za 1. obletnico rojstva prestolonaslednika Rudolfa (ta se je rodil 21. avgusta 1858) tedanji novomeški prošt Jernej Arko odločil, da v ta spomin s svojim denarnim prispevkom povabi vse prebivalce Novega mesta in Dolenjske, da podpišejo denarno subskripcijo za ustanovitev »Dijaškega podpornega fonda« v korist revnih novomeških dijakov. Zato velja leto 1859 kot ustanovno leto skozi desetletja delujočega Dijaškega podpornega društva. Uraden njegov naziv pa je bil sprva »Gymnasial-Unterstützungsfond.«

Takoj prvo leto obstoja tega iz plemenih nagibov ustanovljenega sklada se je nabralo 124,30 goldinarjev. Največ je vanj prispevala duhovščina Novega mesta in bližnje okolice. Poslej je gimnazijsko ravnateljstvo vsako leto podalo točen obračun o dohodkih in izdatkih tega sklada v tekočem šolskem letu. Vselej je navedlo poimenski seznam vseh darovalcev in, koliko je kdo dal. Vse to delo je sprva opravljal vsakokratni ravnatelj našega zavoda, kasneje pa se je ustanovilo posebno »Gimnazijsko podporno društvo« (Gymnasial Unterstützungsverein).

To pa se je zgodilo 7. aprila 1875, ko je bil prvi in ustanovitveni občni zbor tega društva. V prvem odboru so bili ti člani: predsednik in blagajnik je bil ravnatelj Johann Fischer, kot odborniki pa so v njem bili še: okrajni glavar J. Ekel, novomeški župan D. Rizzoli, deželni sodni svetnik G. Brunner, kanonik R. Legat in profesorja p. Bernard Vovk in Fran Šuklje. Društvena pravila je okrajno glavarstvo potrdilo s svojim odlokom št. 886 že dne 29. I. 1875. Glavni vir dohodkov je društvo dobivalo od prireditev v tedanji Narodni čitalnici in Kazini, največ pa so nanesti darovi dobrosrčnih ljudi, ki so želeli pomagati revnim dijakom.

Iz tako nabranega denarja je to društvo dajalo denarne podpore najpo-
trebnejšim učencem ali pa jim kupovalo obleko, obutev, jim plačevalo stano-
vanje in hrano. Poskrbelo je tudi za zdravljenje obolelih dijakov. Skoraj ne-
pregledne so vrste tistih novomeških študentov, ki so prejeli od tega društva
podporo v tej ali drugi obliki.

Po izjavi ravnatelja gimnazije J. Fischerja je bila pomoč tega društva že v prvem letu njegovega obstoja tolikšna, da je število prvošolcev narastlo kar za 11 dijakov (s 25 na 36), kar se ne bi bilo zgodilo, če ne bi bilo podpornega društva. V svojem življenju je to društvo imelo največ članov v šolskem letu 1908/9, ko jih je bilo kar 110, najmanj pa v šolskem letu 1905/6, ko jih je bilo samo 58.

Prva svetovna vojna je močno oslabilo tudi to društvo, ker je moralo pod-
pisati vojno posojilo, ki je seveda šlo po zlu. Kar pa je še ostalo denarja v go-
tovini v hranilnici in v vrednostnih papirjih, se je vse njegovo premoženje
stalilo kot spomladi sneg zaradi inflacije in zamenjave denarja. Zato je bilo
po razpadu stare Avstro-Ogrske treba pričeti spet znova. S šolskim letom
1918/9 se je to preimenovalo v »Podporno društvo za učence na državni
gimnaziji v Novem mestu«. Prvi odbor tega novoimenovanega društva v stari
Jugoslaviji je bil naslednji: načelnik je bil takratni ravnatelj Josip Wester, od-
borniki pa so bili: profesorja dr. C. Ažman, dr. R. Južnič, trgovec Jos. Kobe, no-

vomeški prošt dr. Seb. Elbert, knjigar Urban Horvat, predsednik okrožnega sodišča J. Žmavec; računsko preglednika sta bila trgovca J. Kobe in Jurij Picek.

Za ves čas, ko naša gimnazija ni izdajala letnih izveštij (od šolskega leta 1920/21 do šolskega leta 1929/30) so poročila o delovanju »Dijaškega podpornega društva« pomanjkljiva in borna. Vse njegovo delo se je osredotočilo v nakup šolskih učbenikov za dijaško podporno zalogo in seveda sposojanju teh knjig revnim dijakom. Razen tega je društvo dalo vsako leto večji denarni znesek dijaškemu konviktu v frančiškanskem samostanu. Revnim dijakom je plačevalo zdravila, kadar so zboleli in so morali iskati zdravniško pomoč. V manjšem obsegu je najrevnejšim učencem našega zavoda kupovalo obleko in obutev. Leta 1927 je to društvo kupilo skioptikon in ga dalo na voljo gimnaziji, vendar pa je največ nabranega denarja dalo društvo na nakup učbenikov, za podporo dijaški kuhinji, ki je delovala v okviru PRK na meščanski šoli, za podporo dijaškemu konviktu pri frančiškanih. Občni zbori tega društva so bili navadno na začetku ali pa proti koncu šolskega leta. Njegov predsednik je bil vedno ravnatelj gimnazije, podpredsednik pa novomeški prošt, drugi odborniki so se večkrat menjavali.

Na izrednem občnem zboru 25. marca 1933 so ugotovili, da se občutno zmanjšuje dotok učencev kmečkih družin, da se zelo malo šola na naši gimnaziji učencev iz okolice Krškega in iz Bele krajine. V letih pred I. vojno je bilo na naši gimnaziji najmanj 38 % kmečkih sinov, v šolskem letu 1932/33 pa jih je bilo komaj 14 %. Vzroke so videli v obubožanju podeželja, če pa od tu ne bo učencev na naš zavod, bo trpela škoda ne samo naša gimnazija, marveč ves slovenski narod, kajti ravno s kmetov so doslej prihajali v naše šole najbistrejši učenci, ki so se uveljavili tudi v našem kulturnem življenju. Zato so na tem izrednem občnem zboru sprožili misel, da je nujno potrebno v Novem mestu ustanoviti in zgraditi dijaški dom, v katerem bodo dobivali prostor revni, a nadarjeni kmečki sinovi z vse Dolenjske in Bele krajine še posebno. Le-ti naj bi dobili stanovanje brezplačno ali pa za majhne denarje. Zato je treba poskrbeti, da se tak dijaški dom čimprej ustanovi, za kar naj služi poseben sklad »Dijaškega doma«. Toda o tem skladu so prve vesti, da so ga resnično ustanovili, šele v Izveštju za šolsko leto 1936/37.

Dijaško podporno društvo je delovalo ne samo do razpada stare Jugoslavije, marveč tudi med okupacijo, saj so okupacijske italijanske oblasti pustile živeti samo dve dobrodelni društvi, to in Dijaško kuhinjo, vsa druga društva in organizacije pa so zatrli. Število članov »Dijaškega podpornega društva« je v letih od 1932/33 do 1943/44 močno upadalo, saj se je skrčilo od 218 na 35. Za kasnejši čas do konca druge vojne ni poročil. Delovanje tega društva pa je bilo pod okupacijo speto in nenormalno, povrhu pa tudi politično obarvano. Po vojni je od dijaškega podpornega društva ostala samo dijaška podporna knjižnica, ki je vsako leto sposojala dijakom učne knjige. Prejšnji varuh prof. Komacova je ves inventar izročila novemu varuhu, to pa je bila Marija Dernovšek. Vse račune in obračune je morala predlagati okrožju Novo mesto.

Vendar pa je treba priznati, da je to društvo v vsem svojem življenju in delovanju storilo ogromno dobrega tisočem naših dijakov in jim tako omogočilo, da so končali srednješolski študij in se pripravili ali za poklice ali pa odšli nadaljevat študij na visoke šole.

DIJAŠKA KUHINJA

Odkar je Novo mesto dobilo gimnazijo, so bili njeni učenci glede prehrane in stanovanja dolgo dobo navezani na tiste Novomeščane, ki so imeli dovolj prostora za dijaška stanovanja; o kakšnem dijaškem internatu se nikomur niti sanjalo ni. Tudi hrano so imeli naši dijaki po privatnih hišah, kot so tudi stanovali po privatnih hišah. Ko pa so 1859 ustanovili dijaški podporni sklad, iz katerega se je 7. marca 1875 ustanovilo »Dijaško podporno društvo«, je le-to moralo prej ali slej priti na misel, da se za potrebe novomeških dijakov ustanovi dijaška kuhinja, posebno še, ko se je število dijakov pričelo množiti, potrebe po dijaški kuhinji pa so naraščale.

Na občnem zboru Dijaškega podpornega društva 21. junija 1893 je ravnatelj dr. Fran Detela predlagal, naj se vendar že enkrat ustanovi prepotrebna dijaška kuhinja. Na tem občnem zboru je bil zato ustanovljen poseben odbor, ki naj bi Detelov predlog ali zamisel uresničil. Temu pripravljalnemu odboru je načeloval profesor verouka dr. Josip Marinko. Na svoji seji 17. oktobra 1893 je odbor Dijaškega podpornega društva sklenil, da bo prispevalo to društvo polovico stroškov za prezidavo prostorov v Domu rokodelskih pomočnikov, kjer naj bi bila nastanjena tudi dijaška kuhinja. Tudi Društvo rokodelskih pomočnikov je podpiralo z denarjem Dijaško podporno društvo.

Na konferencah profsorskega zbora so večkrat poudarili, da je na novomeški gimnaziji zato tako malo študentov, ker nimajo ne dovolj dobrih in cenjenih stanovanj ne dijaške kuhinje, v kateri bi se za majhne denarje prehranjevali z zdravo in svežo hrano. Da bi se tej potrebi odpomoglo, je nujno potrebno ustanoviti vsaj dijaško kuhinjo, če se ne more priti do dijaškega doma oziroma internata.

Sedaj pa je dozorel čas, da so to zamisel pričeli uresničevati. Največ se je za dijaško kuhinjo zavzel že omenjeni dr. J. Marinko. Zato je predlagal Društvu rokodelskih pomočnikov, da se njihov dom razširi. To zamisel je odbor tega društva sprejel na seji 16. oktobra 1893. Tedaj je dr. Marinko hotel kupiti Jeneweinovo hišo (hišna št. 172), ki je bila tik Rokodelskega doma (sedaj Sindikalnega doma) na ozemlju, kjer je sedaj parkirni prostor. Ker je bila ta hiša predraga, je ni kupil. Sklenil je zato rokodelski dom podaljšati nad Bregom proti Brunnerjevemu vrtu. Z gradbenimi deli so pričeli konec 1893. Društvo katoliških rokodelskih pomočnikov je zaprosilo za posojilo. Dala ga je 4. januarja 1894 Kranjska hranilnica v Ljubljani v višini 3000 goldinarjev. Dela so kar urno potekala. Toda 21. februarja 1894 se je zgodila nesreča pri kopanju temeljev. Minirali so skalo. Dela sta vodila podjetnik Matija Hren iz Ločne in

njegov sin. Ker nista bila dovolj previdna, je staremu Hrenu pri miniranju odtrgalo roko, sina pa tako poškodovalo, da je poškodbam podlegel v kandijski bolnišnici. Dela so se zato ustavila. Dne 28. marca 1894 je nadaljevanje del prevzel mojster Anton Hočevar iz Hrušice. Ker je spet zmanjkovalo denarja, so gradbena dela pomagali dokončati z darovi: Kranjski deželni zbor je dal 1000 goldinarjev, Kranjska hranilnica 200 goldinarjev, cesar Jožef I. pa tudi 200 goldinarjev. Tako so le dozidali Dom rokodelskih pomočnikov in v njem uredili v pritličnih prostorih na desno od vhodnih vrat dijaško kuhinjo. Z delom je pričela 18. septembra 1894. V nji je sprva dobivalo hrano 34 revnih dijakov. Ker je precej denarja za prezidavo tega doma dalo tudi Dijaško podporno društvo, se je le-to vknjižilo na vse za kuhinjo potrebne prostore.

Že naslednje šolsko leto 1895/96 je bilo na hrani 48, potem 50 dijakov; največ jih je bilo na hrani v tej dijaški kuhinji v šolskem letu 1909/10, ko jih je bilo 78, to pa je bilo 28 % vseh novomeških dijakov. Za dr. Marinkom je bil največji dobrotnik dijaške kuhinje znani novomeški advokat dr. Karl Slanc. Dijaška kuhinja je delovala do izbruha prve svetovne vojne. V šolskem letu 1914/15 je morala prenehati, ker je primanjkovalo živil. To pa so največ dobavljali podeželski župniki ves čas njenega obstoja.

Ker se po končani prvi svetovni vojni v stari Jugoslaviji ni obnovilo delo novomeške dijaške kuhinje, so bili naši najrevnejši dijaki prepuščeni »dijaškim mamicam«, zasebnikom, najpogosteje pa so dobivali brezplačno ali pa za malenkostne denarje hrano v frančiškanskem konviktu oziroma na frančiškanski porti.

To stanje se je pričelo izboljševati šele z ustanovitvijo meščanske šole v Novem mestu, bolje z zgraditvijo nove osnovne šole, v kateri je dobila prostore tudi kasnejša dijaška kuhinja.

Stavbo nove osnovne šole so dozidali in pripravili za prevzem do 31. avgusta 1929. Kolavdacijska komisija jo je pregledala in prevzela 3. septembra 1929, pouk pa se je v nji pričel šele 1. septembra 1930. S tem dnem pa se je pričelo delo nove, bolje obnovljene dijaške kuhinje. Ustanovili pa so jo na pobudo oblastnega odbora PRK. Ta je namreč z dopisom št. 172 z dne 15. II. 1929, poslanim gimnaziji, sprožil misel, da bi bilo pametno ustanoviti v Novem mestu za vse študente novomeških šol dijaško kuhinjo pod okriljem PRK. Na ta dopis je ravnatelj Maselj sklical posebno konferenco 17. marca 1919, na kateri so sklenili: dijaška kuhinja je potrebna, ker dijaki sedaj jedo po privatnih hišah, v frančiškanskem samostanu in v Kapiteljnu. Enkratni oziroma dvakratni obrok bi potrebovalo 60 dijakov z gimnazije. Prostor bo dijaška kuhinja lahko dobila v novozgrajeni osnovni šoli že v šolskem letu 1930/31. V tej stavbi bo tudi gospodinjstva šola. Odbor tukajšnjega Dijaškega podpornega društva je prejel od »Dijaškega ognjišča« 10.000 din kot temelj za ustanovitev dijaške kuhinje v Novem mestu. Sedaj je treba stopiti v stik samo še z županstvom mestne občine Novo mesto, z RK in Vincencijevo konferenco, Kolom jugoslovanskih sester. Vodstvo dijaške kuhinje bi prevzel odbor, v katerem bi bili zastopniki občine, učiteljstva, Dijaškega podpornega društva in dobrodelnih družb. Z delom bi se lahko pričelo že s pričetkom šolskega leta 1929/30.

Ker je kolavdacijska komisija ugotovila nekatere pomanjkljivosti, ki so jih morali odstraniti, se pouk v novi šolski stavbi ni pričel s šolskim letom 1929/30, marveč šele naslednje leto, torej 1930/31.

Kaj je ukrenil ravnatelj Maselj v zvezi s sklepi konference z dne 17. aprila 1929, se ni dalo ugotoviti. Toda na uradni gimnazijski dopis št. 119/1 z dne 8. IV. 1931, ki ga je ravnatelj Maselj poslal upravitelju novomeške meščanske šole Antonu Merviču, v katerem ga je vprašal, kaj in kako je z dijaško kuhinjo na meščanski šoli, mu je Anton Mervič prav tako odgovoril z uradnim dopisom št. 261 z dne 13. IV. 1931. Iz njega pa izvemo to:

Uradni naslov kuhinje se glasi »Dijaška kuhinja PRK državne meščanske šole v Novem mestu«. V nji se hrani samo opoldne 10—16 učencev meščanske šole, 12—14 učencev z gimnazije in 4 učenke sirote z novomeške osnovne šole. Te 4 učenke dobivajo hrano zastonj; neka druga učenka osnovne šole pa hrano plačuje. S kuhinjo je bilo doslej stroškov 900 din. Kuhinja rednih dohodkov nima. Učenci plačajo po 3 (tri) din dnevno. Volil in podpor je bilo do tedaj za 2600.-din. Novomeška občina je plačala kuhinji ves inventar. Nabiralni dan v decembru 1930 in dal 3143,5 S din. Danes je kuhinja aktivna za 640 din. Kuhinja pa je pričela delovati 17. januarja 1931. Kadar pa imajo učenci meščanske šole popoldne pouk, tedaj kosi v dijaški kuhinji do 45 učencev.

Tako se je 17. januarja 1931 obnovilo delo novomeške dijaške kuhinje pod zgornjim naslovom in je pod njim trajalo vse do 6. septembra 1935. To pa zagledaj, ker je bilo na občinski seji občine Novo mesto 19. februarja 1935 sklenjeno, da se ustanovi društvo z imenom »Dijaška kuhinja«, ki naj oskrbuje s hrano učence vseh javnih šol v Novem mestu. V pripravljalni odbor tega društva je občinski odbor izvolil upokojenega šolskega nadzornika Martina Matka in upravnika pošte Ivana Kambiča. Kot zastopnik gimnazije je stopil v ta pripravljalni odbor profesor Janko Krajec, vse druge šole v Novem mestu pa so tudi imenovalle svoje zastopnike. Ta pripravljalni odbor je sestavil pravila in jih poslal v odobritev kr. banski upravni. Le-ta jih je z odlokom II. št. 17405 z dne 2. VIII. 1935 potrdila. Ko je za to zvedel pripravljalni odbor, je sklical ustanovni občni zbor 6. septembra 1935. To pa je bil rojstni dan društva »Dijaška kuhinja«. Prvi predsednik je bil Martin Matko, podpredsednik prošt Karl Čerin, tajnik šolski upravitelj Franc Zagorc, blagajnik profesor Janko Krajec, gospodar učitelj meščanske šole Tomo Žargaj. Drugi odborniki so bili: Olga Andrejčič, učiteljica meščanske šole; Janko Jarc, suplent gimnazije; Štefan Jarc, šef železniške postaje; Kek Franc, kanonik; Milena Sušnik, učiteljica osnovne šole; Regina Vasič, žena advokata; revizorji so bili: ravnatelj Ludvik Vagaja, upravitelj meščanske šole Anton Mervič in učitelj osnovne šole Vilko Menard.

Ta odbor je prevzel od mestne občine kuhinjski inventar, od bivše dijaške kuhinje PRK na meščanski šoli ves njen inventar, terjatve in dolgoe, od šolske kuhinje osnovne šole pa njeno preostalo gotovino in nekaj inventarja. Mestna občina je dala dijaški kuhinji na razpolago poslovne prostore: kuhinjo, obednico in shrambo v poslopju osnovne šole. Dijaska kuhinja je sprejemala plačila in podpore tudi v naturalijah (fižol, krompir, ječmen, zabela, slanina itd.).

V tej kuhinji se je to leto hranilo 32 učencev osnovne šole, 22 z meščanske šole in 19 dijakov z gimnazije. Od časa do časa pa še 29 učencev z meščanske šole in 20 gimnazijcev.

Delovanje te Dijaska kuhinje, katere predsednik je v zadnjih letih bil prošt Karl Čerin, je normalno poslovalo do 1. aprila 1941. Tedaj je bila osnovna šola bombardirana, zagrnil jo je požar in uničil poslopje. Kuhinjski inventar in vso zalogo živil so v splošni zmedi skoraj popolnoma pokradli ali pa uničili. Ko se

je pričelo šolsko leto 1941/42, dijaška kuhinja ni več poslovala v osnovni šoli, čeprav je upravni odbor ostal isti. Funkcijo dijaške kuhinje je v šolskem letu 1941/42 prevzelo vodstvo Mestne hiralnice, ki je požrtvovalno in uspešno preskrbovalo v tem šolskem letu kuhinjo in ji nudilo tudi prostore za jedilnico.

Ker je okupacijsko vojaštvo zavzelo še več prostora v Mestni hiralnici kot prej, ni bilo več prostora za dijaško kuhinjo. Onemogočen je bil tudi dovoz živil, kupljenih ali podarjenih od staršev dijakov in drugih dobrotnikov. Tudi število dijakov, ki so prosili za prehrano, ni bilo tolikšno, da bi lastno gospodarstvo bilo rentabilno. Vendar pa je odbor Dijaške kuhinje podpiral potrebne dijake tudi v šolskem letu 1942/43. S sledečim šolskim letom 1943/44 je delo Dijaške kuhinje dejansko ugasnilo.

* * *

Takoj po končani narodnoosvobodilni vojni je bila ena najbolj potrebnih stvari za obnovitev rednega šolskega dela na naši gimnaziji ustanovitev ali obnovitev dijaške kuhinje za številne dijake, ki so ostali v Novem mestu ali pa se pričeli vračati od vsepovsod. Ker je bilo pomanjkanje vsega, je bilo nujno, da se vodi pregled o tistih dijakih, ki so bili najbolj upravičeni hraniti se v dijaški kuhinji.

Zato je po osvoboditvi že na prvi konferenci učiteljskega zbora z dne 20. junija 1945 v tretji točki slučajnosti padla beseda o dijaški kuhinji in internatu. V zapisniku s te konference je brati te besede: »Osnuje se dijaška menza in internat. V odboru, ki bo oboje vodil, bodo zastopani mestni in okrajni odbor, Protifašistična ženska zveza, ZSM ni udeležena. Z zavoda bosta v odboru tovarišica Kosmina Palma in tovarišica Trdan Friderika, ki bosta nadzorovali gospodinjstvo«.

Pa tudi sama Narodna vlada Slovenije je takoj v začetku rednega dela na gimnazijah izdala odlok št. 265 1945 (datuma ni!), s katerim je ukazala obvezno ustanovitev dijaških kuhinj in internatov v tistih krajih, kjer so gimnazije.

Ker se je pričel pouk v tečajih že 2. julija 1945, je pričela delovati tudi dijaška kuhinja. Kje je imela svoje prve prostore po osvoboditvi, iz gimnazijskega arhiva ni razvidno. Iz zapisnika konference z dne 1. III. 1946 pa je razvidno, da je kuhinja delala in da se je v nji hranilo 150 naših dijakov. Iz zapisnika konference z dne 20. XII. 1945 pa je razbrati, da je dobila posebno pohvalo učenka Tisovec, ker je dijaški kuhinji priskrbela krompir.

V prvem povojnem času je dijaško kuhinjo vodila učiteljica Friderika Trdan. Vse kaže na to, da so kmalu po osvoboditvi popravili kuhinjo v stavbi osnovne šole, da so nakupili spet posodo in drug pribor, kar so po 1. aprilom 1941 pokradli in uničili in da je dejansko pričela z delom že ob pričetku pouka v tečajih 2. julija 1945.

Poslej je neprekinjeno delovala ali kot dijaška kuhinja ali kot šolska ali pa kot mlečna kuhinja. Dokler gimnazija ni preuredila nekaj kletnih prostorov v svojo mlečno kuhinjo, so učenci naše gimnazije hodili v dijaško kuhinjo v osnovni šoli, odkar pa je naš zavod dobil mlečno kuhinjo, dobivajo opoldanski obrok hrane lahko tudi v gimnaziji.

Spričo pomanjkljivih podatkov v gimnazijskem arhivu ni bilo mogoče povedati kaj več o življenju in delu dijaške kuhinje v povojnem času.

DIJAŠKA STANOVANJA, KONVIKT, INTERNAT

Podoba življenja novomeških študentov ne bi bila popolna ne objektivna, ako se ne bi dotaknili tudi dijaških stanovanj. Danes že vsak otrok ve, da se od ročnega, kakor tudi od duševnega delavca lahko pričakuje in zahteva normalno delo le tedaj, če ima ustrezno stanovanje in svojemu delu primerno hrano. O prehrani novomeških dijakov je že bil govor, treba je v skopih potezah podati še dijaške stanovanjske razmere, ki so neredko bistveno vplivale na učni uspeh naših dijakov, še pogosteje pa usodno odločale o zdravstvenem stanju naših dijakov. Šele ko bomo spoznali dijaške stanovanjske razmere in prehrabene pogoje naših dijakov, si bomo lahko ustvarili sliko njihovega socialnega stanja, postal nam bo razumljivejši tudi njihov učni uspeh in neuspeh.

Ko so ustvarili našo gimnazijo, so jo ustanovili tudi iz gospodarskega računa. Ne smemo pozabiti, da so bili Novomeščani tedaj v silni gospodarski stiski, da se je revščina večala iz leta v leto, da so hiše ostajale prazne, zapuščene, da ni bilo pravega zaslužka ne za obrtnike, ne trgovce, ne za druge meščane. Še tistih nekaj državnih ali gubernijskih uradnikov, kolikor jih je še ostalo v Novem mestu potem, ko so ustanovili Karlovec in se je tja preselilo vojaštvo in velik del državnih uslužbencev, so se čez noč znašli v novih, manj ugodnih razmerah. Iz te stiske pa naj bi jih rešili predvsem dijaki, ki bi se šolali na novomeški gimnaziji. Ker bi stanovali in jedli v Novem mestu in bi za to nekaj plačali, bi se tako opomogel tudi marsikateri obubožani meščan.

Prav zaradi vsega tega sprva ni bilo nobenih težav glede stanovanj. Teh je bilo na pretek in tudi s hrano ni bilo preglavic. Dobili so jo za skromne denarje. Dijaki pa so najraje poiskali takega gospodarja ali gospodinjo, kjer so dobili oboje, stanovanje in hrano. Podoba je, da so s takim stanjem bili sprva zadovoljni vsi. Kasneje pa se je pričelo vse spreminjati, pomanjkanje med dijaki se je večalo, kajti na našo gimnazijo je prihajalo vedno več revnih učencev s kmetov. Ti pa so pogosto hrano dobivali od doma v naturi in so z njo plačali tudi stanovanje. Vse to pa je splelo v en sam vozle dijak in njihove stanovalce oziroma študentske gospodinje. V takem skupnem življenju so živeli revni novomeški dijaki skoraj dolgih sto petdeset let tja do ustanovitve dijaške kuhinje (18. septembra 1894). Marsikateri novomeški dijak pa je bil odvisen od študentske gospodinje še kasneje.

Kje so naši dijaki stanovali, sprva v vpisnicah niso zapisali, saj še rojstnih podatkov niso vpisali vanje, marveč so dodali v vpisnicah samo starost v letih. Ko se je z leti izpopolnila šolska administracija in ko je tudi absolutistična predmarčna politična oblast hotela imeti večji nadzor nad življenjem in početjem dijakov, so morali tudi v vpisnicah zapisati, kje dijak stanuje in pri kom. Tako so postali ti vpisi študentskih stanovanj poleg navedbe, ali je dijak kmečkega ali drugega porekla, drugi vir za razpoznavanje socialnih razmer, v katerih so dijaki živeli. Dokler so imeli našo gimnazijo v svojih rokah frančiškani, ni podatkov, da bi nadzirali dijake po stanovanjih. Odkar pa je postala državna (s šolskim letom 1870/71), so morali profesorji pregledovati tudi dijaška stanovanja in ravnatelju poročati o njih, ali so primerna ali ne.

Iz gimnazijskega arhiva je razvidno, da so navadno naredili seznam vseh dijaških stanovanj, ki so jih tisto leto pregledali. Pregled sta opravila po dva in dva profesorja; včasih je pregledoval tudi ravnatelj v spremstvu profesorja. Delo so si razdelili po ulicah. Stanovanja so pregledali vsaj enkrat v letu, naj-

pogosteje kmalu po začetku pouka in pred decembrom mesecem. Ko je prevzel pouk verouka na naši gimnaziji profesor dr. Josip Marinko (15. septembra 1883), je ta še s posebno vnemo hodil pregledovat dijaška stanovanja največ zato, da je videl, kaj dijaki bero doma in ali si ne izposojajo knjig iz Narodne čitalnice, kar je bilo takrat strogo prepovedano. Posebno rad je pogledal po policah in celo pod posteljno odejo, ali dijaki ne skrivajo kje Ljubljanskega zvona, ki je bil dijakom naše gimnazije še posebno prepovedan. V navadi je namreč bilo tudi pregledovanje posteljnine, ali je čista ali umazana.

V gimnazijskem arhivu se je ohranilo nekaj takih seznamov študentovskih stanovanj. Včasih so navedli vse podrobnosti od tega, koliko je soba velika, koliko m³ zraka ima, koliko je postelj v nji, koliko učencev leži na eni postelji, ali je v sobi miza, stoli in koliko jih je, ali je polička za knjige, umivalnik, obošalnik, omara za obleko in osebno perilo, vrč za vodo, kozarci in koliko jih je, do tega, ali dijaki imajo ščetko za umivanje zob in ali ima vsak svojo ali skupno, ali je soba zračna, svetla, suha, vlažna, temna, kakšen je dostop v sobo, kjer je dijak, ali jih je več v sobi, ali ima soba peč in podobno.

Prvi tak seznam dijaških stanovanj novomeških študentov, ki se nam je ohranil, je iz šolskega leta 1896/97 in je priložen gimnazijskemu aktu št. 601 z dne 9. XII. 1897. V njem je navedenih poimensko 45 gospodarjev ali gospodinj, ki so dajali dijakom stanovanja. Žal, da ni v nobenem ohranjenih seznamov navedena cena, ki so jo morali dijaki plačevati za stanovanje bodisi v denarju bodisi v naturalijah — živežu. Večina teh 45 stanodajalcev je sprejemala po nekaj let, nekateri tudi 30 let in več, na stanovanje novomeške dijake.

Iz tega prvega seznama navajam le nekaj primerov, ki takoj stopijo bralcu v oči in mu dajo misliti. Ti stanodajalci so bili:

Oberstar Franc, delavec, Kandija št. 23, je dajal v najem sobo kleti podobno. Vanjo se je prišlo skozi umazano dvorišče. V sobi so z dijakom stanovali stari ljudje. Ni primerno.

Kastelic Henrik, hišni posestnik, Breg št. 192, je dajal v najem eno sobo za dva učenca; soba je temna, umazana; z dijakoma spi v isti sobi sin gospodinje.

Kornič Johana, zasebnica, Križatijska št. 155, je dajala eno sobo v najem za enega dijaka; je čista, svetla, v sobi spi tudi 8 let stara hči gospodinje. Dijak je plah. Ni nevarno!

Lobe Marija, zasebnica, Poštna št. 25, dajala je v najem eno sobo za enega dijaka. V sobi je spal na tleh učenec osnovne šole. Soba je bila hkrati kuhinja, temna, umazana.

Andrée Pavla, zasebnica, Dolga ulica 20, ena soba za enega dijaka, vlažna, temna, umazana, ni omare, soba velika 10 m³. Ni primerno.

V spremnih besedah k temu pregledu je ravnatelj dr. Franc Detela zapisal v zvezi z odlokom deželnega šolskega sveta št. 876 z dne 30. VI. 1897, da mora vsak učenec imeti svojo posteljo, mizo, stol, omaro za obleko in perilo, da se mu zdi, da so zgornje zahteve za novomeške dijake previsoko postavljene, kajti novomeški dijaki nimajo takih stanovanj, ki bi jim vse to nudila. Nekatera stanovanja so res taka, da ravnateljstvo ne bo več dovolilo dijakom stanovati v njih, če jih gospodarji ne bodo dovolj izboljšali. (Vzeto iz gimnazijskega akta št. 601 z dne 9. XII. 1897).

Čeprav je gimnazijsko ravnateljstvo zahtevalo po vsakoletnem pregledu dijaških stanovanj od vseh stanodajalcev, ki niso imeli primernih sob, da jih

popravijo, izboljšajo, se je iz leta v leto dogajalo, da so lastniki stanovanj sicer obljubili, da bodo odpravili pomanjkljivosti, storili pa največkrat niso nič. Kakor hitro pa so vsaj malo popravili stanovanje, so že zahtevali večjo najemnino. Spričo tega dijakom, posebno najbolj revnim, ni preostajalo drugega kakor to, da so se zadovoljevali s tem, kar so dobili za tistih nekaj bore krajcarjev, kolikor so jih premogli. Le v redkih primerih se je dogodilo, da so lastniki izboljšali stanovanje, a ga zaradi tega niso podražili.

Tudi po končani prvi svetovni vojni so bila dijaška stanovanja pereč problem. Iz zapisnika s konference dne 20. I. 1920 je razvidno, da so tedaj ugotovili naslednje:

»Dijaška stanovanja v Novem mestu ne zadoščajo vsem higienskim potrebam. V tem oziru šola ne more ničesar ukreniti, zakaj pri sedanji stanovanjski bedi se morajo učenci zadovoljevati s stanovanjem, kakršno morejo dobiti. Ravnateljstvo jih ne more odstranjevati s stanovanj, tudi če bivajo v mali sobici po 3 ali 4 učenci. Spričo iluzornosti vsake take revizije, stanovanjska komisija letos kakor že vsa vojna leta sploh ni poslovala«.

Tudi na konferenci dne 11. I. 1921 so razpravljali o tem perečem problemu in, kakor se bere v zapisniku s te konference, so prav tako vrgli puško v kozo, ker so spoznali, da so brez moči.

Ko je višji šolski svet z dopisom št 15215 z dne 10. XI. 1922 zahteval od ravnateljstva, da posebna komisija pregleda dijaška stanovanja v Novem mestu, je ravnatelj Amat Škerlj sestavil tako komisijo, v kateri so bili: zdravnik dr. Vavpotič, profesor dr. V. Tiller in on sam. V dneh 20., 23. in 27. novembra 1922 je ta komisija pregledala dijaška stanovanja tistih učencev, ki niso stanovali pri starših ali sorodnikih, ampak pri zasebnikih. Rezultat je bil takle:

»V splošnem se lahko reče, da so stanovanja naših dijakov, kolikor se tiče lokalov, pod povprečnostjo, da pa se niti v predvojnih časih ni dalo lahko zahtevati, da bi stanovali boljše, kaj še, da bi se izrekla taka zahteva danes. Če pustimo iz računa dijake, ki stanujejo pri frančiškanih, potem pride povprek na vsakega učenca za 18 m³ prostora v sobi. So pa med stanovanji tudi taka, ki nimajo niti 10 m³ prostora na osebo. Razen tega je par stanovanj vlažnih, temnih, nekurjenih in s samo enojnimi okni tudi pozimi. V tem smislu neprijemna so zlasti stanovanja, ki jih dajejo dijakom: Frančiška Gradišar, Ivan Strobl, Terezija Cvelbar, Jožefa Kolman, Urša Koncilija. Marija Škerlj. Pri Ani Hönigman so v eni sobi 4 dijaki, dasi je prostora samo za 3. Enako je pri Mariji Kolman, ki ima v sobi tri dijake, prostor pa bi imela samo dva. Razen tega je ta soba tudi zelo temna. (Vzeto iz zapisnika konference z dne 13. XII. 1922.)

Pa tudi v vzgojnem in moralnem pogledu stanovanja novomeških dijakov niso bila ustrezna. Vendar pa je takratni ravnatelj Amat Škerlj na seznamu stanodajalcev za leto 1922/23, ki je od vseh najpopolnejši in pravi »dijaški kataster«, zapisal, da v nravnem pogledu ni bilo prekrškov. Pripomnil pa je, da povprečni nivo izobrazbe gospodarjev in gospodinj, pri katerih so bili na stanovanju naši dijaki, nikakor ni ustrezal. Priznal pa je, da so te gospodinje bolj redno prihajale v šolo povpraševati za učni uspeh svojih študentov, kakor so prihajali starši učencev. Razumljivo je tedaj, da so bili taki dijaki v glavnem prepuščeni sami sebi in svoji razsodnosti in življenjski zrelosti, kar vse jih je sililo, da so se študija resno oprijeli in bili povečini med najboljšimi učenci našega zavoda.

Delno, a samo v manjšem obsegu, je dijaško stanovanjsko stisko reševal konvikt, ki so ga imeli frančiškani. Le-ti so imeli 4 sobe s 140 m³ prostornine. Od teh sta bili dve sobi spalnici, ena obednica, ena pa je služila za učilnico. V spalnici je spalo po 18 dijakov. Vsi prostori so ustrezali. Tudi učni uspeh teh »konviktarjev« je bil boljši kot drugih dijakov, ker so imeli nadzor in pomoč pri učenju.

Spričo resnične stanovanjske stiske za primerna dijaška stanovanja, ki je postajala iz leta v leto bolj pereča, je tudi »Dijaško podporno društvo« na svojem občnem zboru že 20. junija 1907 sprožilo misel na ustanovitev dijaškega doma. Na tistem občnem zboru so sklenili, da se ustanovi poseben odbor, ki bo speljal v življenje zamisel o ustanovitvi dijaškega doma. Zakaj se dijaški dom kljub dejanski potrebi ni ustanovil, se ni dalo ugotoviti iz arhiva.

Vse kaže, da je za več let ta misel propadla; nekaj so k temu pripomogle stiske in reve prve svetovne vojne, nekaj neurejenost prvih povojnih let in kasneje splošna gospodarska kriza, ki se je iz leta v leto stopnjevala. Vendar pa »Dijaško podporno društvo« tudi v tistih težkih časih ni povsem opustilo misli na ustanovitev dijaškega doma, kar se vidi iz Izvestja naše gimnazije za šolsko leto 1936/37, ki je v letnem obračunu dohodkov in izdatkov tega društva v rubriki »izdatki« vneslo postavko »Prenos v fond Dijaškega doma« znesek 2.100 din. Ta znesek je narastel do konca šolskega leta 1939/40 na 4.204,85 din, ki so bili naloženi v Mestni hranilnici v Novem mestu s namenom, da se iz tega fonda zgradi dijaški dom za novomeške dijake. Druga svetovna vojna je uresničitev te zamisli preprečila.

Šele konec druge svetovne vojne in narodna osvoboditev izpod tujega jarma je novomeškimi dijakom prinesla dijaški dom oziroma internat. Z odlokom mestnega NOO Novo mesto št. 1629 z dne 26. X. 1945 je bil dejansko ustanovljen v Novem mestu dijaški internat. Njegovi prvi prostori so bile učilnice in kabineti v vojni poškodovane osnovne šole. Za fante sta bili določeni dve učilnici za spalnico in ena za učenje, en kabinet pa je bil določen za pisarno in spalnico prefekta. Za dekleta so določili 4 sobe kot spalnice, eno dnevno sobo za učenje in en kabinet kot spalnica za prefekto. Prvi upravitelj dijaškega internata je bila tovarišiča učiteljica Zora Jerman. (Vzeto iz gimnazijskega akta št. 304 z dne 30. X. 1945.)

Vsi ti prostori so bili le začasni in zasilni. Kakor hitro so se morale umakniti šolske sestre iz samostana v Šmihelu iz vseh tamkajšnjih prostorov, so dijaški internat in kuhinjo prenesli v Šmihel. Tam pa je dijaški internat in dijaško kuhinjo nekaj časa vodila učiteljica Mira Trdan, za njo pa je vodstvo prevzel učitelj Jurčec, ki je organizacijo doma oziroma internata speljal do kraja in ga vsestransko uredil. Sprva so bili v internatu za prefekte profesorji naše gimnazije, in to brezplačno. Kasneje je dijaški internat postal povsem samostojna ustanova, ki se je širila in dopolnjevala organizacijsko in tehnično. Internat je dobil prostore tudi v proštiji na Kapitlju, pa tudi v Bršljinu. Deluje še danes v splošno zadovoljstvo. Njegov sedanji upravnik je predmetni učitelj tovariš Anton Šega. Z ustanovitvijo dijaškega internata je bil rešen pereč problem dijaških stanovanj, pomoči pri učenju, vzgoje in nadzora.

PREFEKTI IN RAVNATELJI NOVOMEŠKE GIMNAZIJE 1746—31. 8. 1971

1. PFEIFFER Bogomir, pater, 1746 do 1748
2. KOBAL Angelin, pater, 1748—1752
3. BOBNAR Adolf, pater, 1752—1754
4. SELDER Maksim, pater, 1754—1755
5. BOBNAR Adolf, pater, 1755—1758
6. VOKALIČ Jakob, pater, 1758—1760
7. ČOKL Florijan, pater, 1760—1761
8. ŠURK Bernardin, pater, 1761—1764
9. DIETRICH Bonavita, pater, umrl 1764.
10. TROPPER Johann, pater, 1764 do 1765
11. ANDRE Florentin, pater, 1765—1765
12. VODNIK Marcel, pater, 1766—1768
13. BUSET Ludvik, pater, 1768—1769
14. WEIBL Castul, pater, 1769—1775
15. ZIERER Jordan, pater, 1775—1776
16. MARCHISETTI Chrysolog, pater, 1776—1779
17. GARZAROLLI Bernard, pater, 1779 do 1782
18. GRILC Narcis, pater, 1782—1784
19. BÖHM Mavricij, pater, 1784—1785
20. MARKOVIČ Alan, pater, 1785—1791
21. WEIBL Castul, pater, 1791—1793
22. STERBENEC Josip, kanonik, 1793 do 1794
23. HOFFMANN Mihael, kanonik, 1794 do 1808
24. MAUERMAYER Gratus, pater, 1808—1826
25. GORENEC Angel, pater, 1826—1850
26. KNIFIC Engelbert, pater, 1850 do 1857
27. VOVK Bernard, pater, 1857—1867
28. STAUDACHER Ignacij, pater, 1867 do 1870
29. HROVAT Ladislav, pater, 1870 do 1871
30. ZINDLER dr. Johann, 1871—1874
31. FISCHER Johann, 1874—1885
32. SENEKOVIČ Andrej, 1885—1890
33. DETELA dr. Fran, 1890—1906
34. BREŽNIK Franc, 1906—1918
35. WESTER Josip, 1918—1920
36. ŠKERLJ Amat, 1920—1927
37. MASELJ Ivan, 1927—1932
38. VAGAJA Ludvik, 1932—1939
39. DOLENEC Ivan, 1939—1945
40. VAGAJA Ludvik, 1945—1946
41. KOSMINA-KASESNIK Palmira, 1946—1965
42. TROHA Veljko, 1965—1971

NA ZAVODU SO POUČEVALI

Priimek, ime	Naziv	Stroka	Od	do
AGER dr. Rudolf	p	la, gr	16. 7. 1897—13. 6. 1901	
AHAČIČ-ROBIDA inž. Zorka	pp	ke, ma	1. 1. 1953—30. 6. 1954	
AHLIN Franc	p	ma, fi	2. 9. 1933—31. 8. 1939	
ALEŠ Otokar	pater	petje	zač. 1890/1—31. 3. 1893	
AMBROŽIČ Franc	p	ze, zg	29. 9. 1924—15. 10. 1929	
AMBRUSCH Valentin	p	ma, fi	28. 8. 1888—26. 3. 1892	
ANDOLJSEK Ivan	p	ped, psi	30. 11. 1945—13. 9. 1950	
			+ š. l. 1950/1—1952/3	
			1957/8—1958/9	
ANDREJČIČ Olga	pru	ma, fi	1. 7. 1945—8. 10. 1946	
ANDRIČ Anatol	p	zg, ze	19. 10. 1945—30. 8. 1946	
ARKO Fulgencij	pater	la, ne	1836—1866	
ARTEL Anton	p	la, gr	7. 7. 1896—25. 12. 1898	
AŽMAN dr. Ciril	p	ver	9. 9. 1909—1942	
BAČAR Rafael	p	bot, zoo	1. 4. 1927—15. 9. 1933	
BACER Karel	p	sl, ru	23. 8. 1945—6. 9. 1950	
BAJUK Hugo	p	fr, it	8. 10. 1936—9. 5. 1945	
BAJŽELJ Rudolf	p	ke, fi	29. 8. 1934—2. 9. 1940	
BANJAJ-DEL TOSSO Marija	p	an, la	3. 9. 1952—30. 4. 1955	
BARAGA Srečko	p	sl, sh	10. 9. 1934—28. 9. 1936	
BARBIČ Ana	pp	psi, fi	5. 9. 1959—30. 6. 1960	
BARTOLJ Anton	pru	teh, vzg.	1. 2. 1963—31. 8. 1971	
BARTULOVIČ Darinka	p	ze, zg	14. 10. 1937—2. 9. 1938	
BAVDEK Miro	u	te	1. 9. 1960—30. 6. 1962	
BERGLEZ Drago	u	te	30. 3. 1955—31. 8. 1956	
BEZNIK Ivan	pp	fi, soc	22. 9. 1965—31. 8. 1971	
BEŽEK dr. Viktor	p	la, ne	5. 10. 1888—30. 8. 1889	
BIANCHI Natalija	pp	an, sl	1. 9. 1950—31. 8. 1951	
BIZJAK Danica	p	sl, ru	22. 10. 1946—30. 8. 1947	
BÖHM dr. Avgust	p	ma, fi	zač. 1871/2—17. 7. 1872	
BÖHM dr. Ludvik	p	ze, zg	2. 2. 1897—30. 8. 1897	
BÖHM Mavricij	pater		1774—1786	
BONČA (Wontscha) Ferdinand	pater		š. l. 1818/19	
BORČIČ Bogdan	pp	ris	1. 11. 1952—31. 8. 1958	
BOŠTJANČIČ Karel	pp	ma, bi	22. 11. 1945—6. 9. 1946	
BRECELJ Boža	pp	ru	7. 5. 1948—31. 8. 1948	
BRENČIČ-HAMRLA Marlena	pp	an	20. 9. 1878—31. 8. 1958	
BREŽNIK Franc	p	la, gr	20. 9. 1878—31. 8. 1890	
BUČAR Milena	med. ses.	predv. vzg.	1. 9. 1964—30. 6. 1966	

BUDNA-MARN Tea	p	gl. vzg.	1. 9. 1962—31. 8. 1967 1. 9. 1968—31. 8. 1971
BUNC Stanko	p	sl	23. 11. 1942—21. 5. 1943
CAMLOH Janez	pp	fi	1. 9. 1959—30. 6. 1960
CAPUDER Franc	pp	fr, sl	3. 11. 1931—16. 8. 1932
CIBER Anton	kipar	ris	30. 8. 1901—28. 2. 1907
CROBATH Benvenut	pater		1831—1836
CZURDA Vladimir	p	ma, fi	14. 9. 1939—14. 9. 1940
ČEMAŽAR Franc	p	ma, fi	2. 9. 1923—30. 8. 1927
CERČEK Edvard	p	ze, zg	30. 8. 1939—31. 8. 1940
ČERNIGOJ Jožica	u	te	1. 11. 1946—1947
ČERTALIČ Ladka	p	ze	10. 9. 1960—31. 8. 1971
ČESNIK-PODOBNIK Ljudmila	p	fr, sl	19. 2. 1940—4. 2. 1943
ČEŠAREK Stanka	p	zg, ze	2. 9. 1965—31. 8. 1971
ČETINA Franjo	p	ke, bi	6. 11. 1930—29. 10. 1932
DAUCH Norbert	pater		1804—1810 1815—18 6
DE GUZZIS dr. Mario	p	it	26. 10. 1942—3. 11. 1942 2. 1. 1943—18. 7. 1943
DEMBSKI Narcis	pru	predv. vzg.	1. 10. 1952—31. 8. 1955
DERGANČ Anton	pru	bi, geo, ma	12. 8. 1874—28. 8. 1888
DERNOVŠEK Marija	p	ž. r. d.	16. 9. 1930—15. 1. 1935
DOBOVŠEK Elza	pru	sl	1. 6. 1945—1946
DOBOVŠEK Marjan	p	an	1. 3. 1965—31. 8. 1968
		ze, zg	31. 8. 1934—28. 9. 1937 1. 1. 1946—6. 9. 1950 1. 1. 1954—31. 8. 1958 1. 9. 1963—31. 8. 1971
DOBRAVEC Nada	pp	ru, sl	3. 10. 1949—31. 8. 1958
DODIČ Milan	p	sl, ru	22. 10. 1945—22. 10. 1946 1. 9. 1948— 31. 8. 1961
DOLŽAN Franc	p	ma, fi	16. 9. 1914—23. 11. 1918
DONNEMILLER Nikodem	p	ne, zg, ze	13. 9. 1876—28. 6. 1892
DROLC-ERZIN Ljudmila	pp	an, it	6. 9. 1951—31. 8. 1954
DULAR Jože	pp	ne, fr	26. 9. 1921—30. 10. 1925
ELBERT dr. Sebastian	prošt	ver	25. 1. 1907—30. 7. 1909
ERŽEN Štefan	pp	zg. um.	4. 9. 1952—30. 6. 1954
FABIAN Lambert	pater		1753—1755
FABIAN Viktor	p	bi, ke	23. 9. 1937—3. 9. 1940 š. l. 1941/2—1943/4 bil več mes. v zaporih 16. 8. 1945—31. 8. 1971
FAJDIGA Ignac	p	ma, fi	3. 11. 1884—27. 1. 1903
FAKIN Albin	u	pet	29. 1. 1931—30. 6. 1931
FERBAR Janez	p	fi, ma	3. 9. 1967—31. 8. 1964 13. 3. 1967— 30. 6. 1968 1. 9. 1969—31. 8. 1971
FINK Stane	stu	glasba	3. 9. 1965—31. 8. 1971
FLORJANČIČ Mira	u	te	11. 9. 1947—28. 10. 1948

FON Danilo	pru	te	28. 12. 1929—31. 8. 1933
FON Ivan	p	la, gr	6. 9. 1890/1—30. 7. 1896
FRANKE Ivan	p	ris	zač 1890/1—21. 8. 1891
FRANKIČ Oskar	p	zg, ze	9. 12. 1939—1. 9. 1943
FUIS Vasja	p	fr, ne	1. 9. 1962—31. 8. 1971
GABER Alfons	pater		1775
GANTAR dr. Kajetan	p	sl, fr	2. 9. 1927—31. 10. 1930
GARZAROLLI Bernard	pater		1771—1774
GREMBECICH Matevž	p	ris	21. 8. 1891—30. 8. 1894
GERBEC Alojzij	pp	ma, fi	9. 9. 1939—26. 3. 1942
GERBEC Kajetan	u	predv. vzg.	1. 9. 1968—30. 6. 1969
GERM Josip	p	ris	13. 9. 1905—30. 6. 1932
GLONAR Jože	p	te	1. 12. 1945—31. 8. 1958
GNAD Ehrenfried	pater		1757—1761
GNIDOVEC Inocenc	pater		1862—30. 3. 1868
GODNIK-REPŠE Sonja	p	fr, an	1. 9. 1966—31. 8. 1970
GORENC Angel	pater		1820—850
GORJANEC dr. Martin	p	la, gr	1. 9. 911—31. 8. 1924
GORTNER Tone	poštar	predv. vzg.	10. 9. 1952—30. 6. 1953
GOSTIŠA Irena	pru	ma, bi	1. 9. 1957—31. 8. 1958
GRAFENAUER Franc	p	zg, ze	30. 10. 1948—30. 8. 1950
GREILL Maturinus	pater	zg, ze	1804—1807
GRGIČ Hermina	pp	tajnica, bi	14. 7. 1945—
GRILC Narcis	pater		1776—1781
GRÖSNIK Chrysolog	pater	gr, la	1838—1842, 1852—1858
GESUND Janez Kapistran	pater		1767—1769
GUNDE Amalija	pp	ne, an	19. 4. 1944—18. 10. 1945
GUNDE Marija	p	bi, ke	21. 3. 1942—18. 10. 1945
GUSTINČIČ dr. Pavel	p	ke, ma, fi	10. 8. 1940—30. 6. 1946
GUSTIN-MERHAR Ida	p	ze, zg	15. 1. 1940—31. 8. 1940 16. 11. 1942—28. 2. 1943 1. 6. 1945—25. 10. 1945
HAFNER Stanko	pp	fr, ne, it	10. 8. 1940—30. 8. 1944
HAFFNER Ildefons	pater		1781—1783
HEGLAR Evgen	pater		15. 9. 1868—30. 8. 1871
HERLE dr. Vladimir	p	ma, fi	š. 1. 1899—1789—
HERRNFORT Avguštin	pater		1789—1804
HERZELE Gregor	p	ne, la	3. 1. 1924—20. 9. 1924
HLADNIK Ignacij	organist	petje	4. 1893—29. 1. 1931
HLEBEC Bogomir	pater		1857—1870
HOČEVAR Boža	stu	te	3. 9. 1952—31. 8. 1955
HOČEVAR Franc	pp	ma, fi	1. 1. 1959—20. 9. 1959 13. 9. 1960—31. 8. 1963
HÖRMANN Avrelij	pater		1803—1808
HORVAT Erna	p	sl	1. 9. 1962—31. 8. 1971
HROVAT Ladislav	pater, prof.	la, gr, sl	1855—1890
HROVAT Rudolf	pp	ris	1. 9. 1950—31. 8. 1951
HUDAVARENIK Ksaverij	pater		1819—1835
HUDE Bogomila	pru		1. 6. 1945—9. 10. 1945
HUDE Jelka	pru	te	1. 9. 1965—31. 8. 1970
HVALA Just	pru	ris	19. 11. 1945—1. 11. 1952

JANEŽIČ Ema	pp	ma	1. 9. 1960—30. 5. 1962
JANKOVIČ Vlada	p	zg, ze	1. 9. 1947—31. 8. 1960
JARC Janko	p	zg, sl	11. 3. 1933—6. 9. 1938 31. 10. 1941—6. 8. 1942
JAVORNIK Bogo	p	sl, ru	1. 4. 1946—31. 8. 1950
JAZBEC Ernest	u	petje	2. 9. 1962—30. 6. 1964
JELENC Klement	pater		1870
JELENIČ Vida	pp	fr, sl	1. 9. 1961—31. 8. 1966
JELOČNIK Marjanca	pp	an, sl	15. 12. 1947—31. 8. 1950
JENKO Josip	p	zg, ze	15. 9. 1900—30. 7. 1902
JENKO Nikolaj	pater	la, ne, sl	1841—1851
JERAJ Franc	p	ma, fi, bi	17. 3. 1890—30. 7. 1907
JERAS Zdenka	p	zg, soc	1. 9. 1867—31. 8. 1971
JEVNIKAR Pepca	p	sl, an	11. 9. 1957—31. 8. 1958 1. 9. 1964—31. 8. 1971
JEZERŠEK Florentin	pater		1756—1758
JOVANOVIČ Milan	p	ne, sh	16. 9. 1933—5. 9. 1938
JURKO Stane	u	te	6. 9. 1933—3. 12. 1945
JUVANEC Ferdo	p	petje	7. 11. 1935 30. 4. 1941
JUŽNIČ dr. Rudolf	p	la, gr, fr	1. 9. 1910—31. 8. 1923
KALAN Metod	u	te	19. 11. 1945—20. 1. 1946
KALAN Vincenc	p	zg, ze	23. 2. 1913—30. 6. 1913
KAPŠ Peter	stu	predv. vzg.	2. 9. 1966—31. 8. 1971
KARNER Ildefons	pater		1746—1750
KASESNIK Janez	p	la, ne	6. 9. 1953—31. 8. 1960 1. 9. 1961—30. 6. 1962
KAŠTELIC Jelka	u	petje, sl	1. 9. 1950—31. 8. 1958
KAŠTELIC Marijan	p	ma, fi	7. 3. 1944—9. 5. 1945
KAVČIČ Atanas	pater		š. l. 1752/2
KEK Franc	p	ver	21. 1. 1931—8. 9. 1943
KELEMINA dr. Jakob	p	ne, fil	3. 7. 1911—31. 8. 1919
KERER Anton	p	la, gr	16. 9. 1887—30. 7. 1889
KERŽAN-TOMAŽIČ Rezka	pp	bi, ke	22. 10. 1952—31. 8. 1957
KLEMENC Ivana	u	pe, ž. r. d.	16. 4. 1933—30. 1. 1945 7. 4. 1933—2. 12. 1935
KLEMENČIČ Rafael	pater, prof.	zg, ze, la	1859—25. 2. 1886
KLINC Ignac	davkar	te	1889—1891
KNEZ Tone	arheolog	um. vzg.	1. 9. 1962—30. 6. 1964
KNEZ Zvezdana	p	ze, zg	12. 11. 1949—6. 9. 1950
KNIFIC Engelbert	pater, prof.	ma, pri	1844—1856
KOBE Milena	p	ma, fi	11. 7. 1945—17. 7. 1952
KOBLAR Ana	pp	sl, sh	4. 1. 1946—15. 2. 1947
KOCUVAN Sonja	pru	sl, sh	1. 9. 1950—31. 8. 1958
KODRIČ Cecilija	pru	ma, fi	10. 5. 1945—9. 9. 1946
KOKALJ Adolf	pater		21. 10. 1962—1869
KOLENC Janez	p	sl, ru	1. 9. 1954—31. 8. 1958 1. 3. 1965—31. 8. 1971
KOMAC-JOVANOVIČ Vida	p	it, la	11. 1. 1945—9. 10. 1945
KOPITAR Pius	pater		1. 5. 1866—2. 2. 1870
KOPRIVŠEK Leopold	p	la, gr	30. 7. 1874—7. 12. 1899
KORDIČ Stjepan	p	ma, fi	2. 9. 1933—8. 10. 1934
KOS Vladislava	pp	sl, ru	6. 2. 1959—18. 9. 1947

KOSEC Doroteja	pp	ne	8. 10. 1959—30. 6. 1960
KOSMINA-KASESNIK Palma	p	sl, ru	25. 4. 1944—1. 3. 1946
KOŠIČEK Janez	pater		1804—1813/4
KOŠTIAL Ivan	p	sl, la, ne	10. 9. 1899—31. 8. 1900
			1. 1. 1919—3. 10. 1935
KOVAČ Bogomil	pp	ze, zg	3. 9. 1948—31. 8. 1958
KOVAČ Franc	pru	ma, fi	23. 9. 1957—31. 12. 1959
KOVAČ Jože	p	zg, ze	15. 9. 1920—8. 12. 1931
KOVAČ roj. KOZINA Marija	p	fr, sl	29. 10. 1929—6. 9. 1938
KOVAČIČ Ruža	u	te	1956—31. 8. 1958
KOZAK dr. Ferdo	p	sl, sh	1. 4. 1933—1. 9. 1934
KOZOGLAV Marija	pp	ma, fi	2. 9. 1962—31. 8. 1966
			1. 9. 1967—31. 8. 1971
KOŽELJ Marija	u	ž. r. d.	š. l. 1927/8—1928/9
KOŽELJ Štefan	pp	ne, an	15. 10. 1954—31. 8. 1958
KRAIGHER Bojan	p	sl, sh	26. 8. 1938—9. 9. 1943
KRAJEC Janko	p	ne, la, zg	16. 9. 1919—14. 9. 1946
KRAMARIČ Ivanka	pru	pri, ze	19. 10. 1945—6. 9. 1946
KRAMER Burhard	pater		1794—1795
KRAMER Peter de Alcantara	pater		1749
KRANJEC Rudolf	p	fr, la, it	10. 9. 1922—28. 9. 1936
			5. 9. 1946—30. 8. 1961
KRAŠOVEC Marija	pp	ma, fi	15. 5. 1946—10. 9. 1946
KREK Julij	p	la, gr	1. 9. 1190—3. 7. 1911
KREK-CUDERMAN Sonja	p	an, ne	10. 9. 1954—1958
KREN Gordana	pp	fr	1. 9. 1959—30. 8. 1960
KERSNIK Ivan	p	ze, zg	18. 9. 1872—8. 6. 1873 ?
KÜSSEL dr. Božidar	zdravnik	hi	2. 4. 1937—28. 6. 1939
KUKEC Adolf	pru	ris	3. 9. 1957—31. 8. 1958
KULOVEC Draženka	pp	psi, log	14. 3. 1965—31. 8. 1968
KUNC Karel	p	ma, fi	15. 7. 1910—31. 8. 1922
KUNC Milena	pp	ma, fi	15. 6. 1942—30. 9. 1942
KUNSTEK Luka	p	la, gr	15. 9. 1871—28. 7. 1872
KURET Niko	p	fr, sl, sh	2. 9. 1946—31. 1. 1947
LAMUT Vlado	p	ris	1. 3. 1942—aretacije
			1. 6. 1945—31. 8. 1958
LANTSCHNER Anton	p	la, gr, it	17. 4. 1873—31. 8. 1874
LAPAJNE Ivan	pru	ma, fi	19. 10. 1945—31. 8. 1958
LAPUH Stanko	p	zg, ze	29. 2. 1944—30. 4. 1944
LAVRIN Romuald	pater		1746—1751
LEGAT Stane	u	predv. vzg.	0. 2. 1952—20. 6. 1952 ?
LEILER Hugolin	pater		1804—1807
LEILLER Mauricij	pater	ze, zg	1855—1857
LESKOVIC Viktor	u	bi, ke	13. 8. 1940—30. 6. 1949
LIPIC Fakund	pater		1770—17780
LJEŠEVIČ Anka	u	te	4. 1954—31. 8. 1961 ?
LOGAR Janez	p	sl, fr, sh	5. 9. 1934—2. 9. 1938
LOGAR Stanko	p	pri, hi	10. 8. 1940—10. 2. 1942
LOKAR dr. Janko	p	ne, fil	7. 9. 1909—12. 7. 1910
LOVŠE Anton	p	la, gr	1. 9. 1911—31. 8. 1919
LUPI Arrigo	p	it	1. 12. 1941—29. 10. 1942
LUŠINA Gregor	pater		17. 11. 1867—30. 8. 1868

MAČEK Damjan	pater		1755—1758
MAČEK Jože	pp	zg, ze	6. 11. 1940—15. 10. 1942
MAHKOTA Marija	p	sl, zg	23. 11. 1942—30. 1. 1943
MAJCEN Martin	p	la, ne, sl	5. 6. 1903—31. 8. 1919
MARCHISETTI Chrysolog	pater		1769—1773
MARGESIN Jurij	p	gr, ne	1871—30. 7. 1872 ?
MARINKO dr. Josip	p	ver	15. 9. 1883—31. 7. 1909
MARKELJ Anton	stu	pet, dl	1. 10. 1945—6. 9. 1950
			15. 3. 1964—31. 8. 1969
			15. 11. 1969—1. 3. 1970
MARKIČ Mihael	p	gr. la	6. 9. 1897—25. 9. 1921
MARTIGNANO dr. Luigi	p	it	1. 6. 1943—9. 9. 1943
MAROLT (MAROUTH) Filip	pater		1825—? 2. 1831
MASELJ Ivan	p	la, gr, ne	28. 6. 1901—31. 8. 1911
MASTNAK Pavla	pp	ma, fi	30. 9. 1940—13. 8. 1942
MAŠIĆ (MASSITSCH) Regalat	pater		1782—1793;
			1799—1802
MATKO Marijan	pp	fi, ke	1. 12. 1945—31. 3. 1948 ?
MAUERMAYER Gratus	pater	ne, gr	1804—1826
MAZI Fran	pp	ze, zg	1. 10. 1946—31. 8. 1947 ?
MEDEOTTI Josip	p	it	9. 10. 1872—31. 3. 1873
MEDIX Kalist	pater		15. 9. 1870—3. 9. 1869 ?
MEINGAST Adalbert	p		7. 9. 18 0—4. 11. 1871 ?
MEDVED Ivan	p	sh	25. 5. 1934—1. 9. 1934
MENCEJ dr. Josip	p	sl, ru, sh	1. 11. 1929—2. 4. 1932
MENGER Ivan	stu	predv. vzg.	15. 9. 1956—31. 8. 1958
MERHAR Boris	p	sl, ru, sh	7. 10. 1945—13. 12. 1943
			16. 8. 1945—25. 10. 1945
MEŽAN Janez	p	ris	29. 3. 1933—1. 9. 1939
MIHELČIČ Nada	p	zg, sh	6. 9. 1955—31. 8. 1956
MITROVIČ Drago	stu	predv. vzg.	10. 9. 1951—30. 6. 1952
MIZERIT Edvard	p	fr, sl	18. 9. 1938—4. 9. 1940
MLADENIČ Nevenka	pru	ma, fi	10. 9. 1953—13. 11. 1953
MLAKAR Marija	pp	ne, an	9. 11. 1953—31. 8. 1954
MLINARIČ Jože	p	la, gr, zg	1. 9. 1962—31. 8. 1965
MODIĆ Dušan	p	ma, fi	14. 11. 1953—30. 8. 1954
			š.l. 1956/57
			1. 9. 1963—31. 8. 1971
MOHORIČ-PREMRU Milena	p	sl, ne	10. 4. 1929—15. 10. 1929
MODRIJAN Franjo	p	la, gr, sl	20. 9. 1920—27. 3. 1930
MRAVLJAK Tatjana	p	an, ru, ne	18. 9. 1947—6. 9. 1950
MRZELJ Lojzka	pru	ma, fi	1. 1. 1956—31. 8. 1958
MULEJ Benedikt	pater		176)—1770
MULEJ Koloman	pater		1759—1763
MUSER Ema	p	ze, zg	30. 5. 1945—13. 10. 1945
NACHTIGAL Rajko	p	la, gr, sl	11. 7. 1876—9. 6. 1889
NAPOTNIK Josip	pp	fr, ne, sl	16. 9. 1919—30. 8. 1922
NIDERKORN Magnus	pater		1754—1756
NIFERGAŁ-SIMIĆ Eva	p	an	1. 9. 1959—31. 1971
NIKITOVIĆ Stamenka	pp	ze, zg	3. 2. 1932—28. 9. 1937
NOVAK Franc	p	la, ne, sl	4. 9. 1890—1. 9. 1895

OBLAK Janko	vikar	ver	20. 11. 1940—3. 6. 1941 ?
OGOREK Józef	p	la, gr	14. 7. 1874—9. 8. 1881
OGRINEC Josip	p	ma, pri	24. 7. 1872—23. 10. 1873
OMAHEN Franc	p	zg, ze	2. 2. 1945—5. 5. 1945
ONORATO Laura	p	it	š. l. 1941/42
OPEKA Marijan	pp	ma, fi	12. 10. 1957—30. 8. 1958 ?
OROŽEN Franc	p	sl, zg, ze	2. 2. 1886—30. 10. 1886
OSANA dr. Ksenija	p	zg, ze	16. 9. 1946—31. 5. 1947
OSREDKAR Bernard	pater	ma, ne	1830—1844; 1855—1857 1842—1849
OSREDKAR Pius	pater		
OTT Jožef	p	ma, ri	1. 12. 1873—30. 7. 1874 ?
OVSENIK Rudolf	pater	ver	1827—1838
PAMER dr. Kaspar	p	zg, ne, ze	28. 6. 1896—21. 12. 1905
PAVIČIĆ Marija	pp	?	31. 8. 1939—13. 11. 1939
PAVLIČ Milena	p	sl, ru	2. 11. 1951—31. 8. 1952
PEČAR Hrizoston	pater	ne, sl	1850—1853
PEČAR Mihael	p	la, gr, sl	4. 11. 1870—30. 1871 15. 9. 1875—29. 8. 1878
PEGAN Djordja	p	ze, zg	16. 2. 1938—11. 9. 1939
PENKO Igor	p	te	1. 9. 1959—31. 8. 1961 1. 9. 1964—31. 8. 1971
PERUŠEK dr. Rajko	p	la, gr	18. 7. 1882—4. 7. 1890
PETAUER Leopold	p	ze, zg	26. 8. 1902—31. 8. 1909
PETELIN Martin	p	sl	30. 6. 1892—7. 1897
PETKOVŠEK Stanko	p	ma, fi, ke	26. 9. 1921—31. 12. 1924
PETRCA Jože	sodnik	fil	14. 9. 1964—30. 6. 1965
PIBERL Miroslava	pp	zg, soc	3. 9. 1964—15. 4. 1965
PILETIČ Rudi	pp	ze, ma	7. 9. 1954—30. 6. 1955
PILPACH Abund	pater		1763—1766
PINTAR Luka	p	la, sl	4. 7. 1890—31. 7. 1898
PINTAR Marjana	pp	la, gr	19. 10. 1945—31. 8. 1952
PIPAN Ehrenfried	pater	ver	1839—1857
PIPENBACHER dr. Josip	p	la, gr	14. 4. 1898—28. 6. 1901
PISKERNIK dr. Angela	p	pri, ma, fi	2. 9. 1933—30. 1. 1936
PICIGAS Kajetan	pater		1856—1866
PLEVNIK Franc	pp	ma, fi	12. 11. 1951—1952
PODBOJ Janez	pp	ne, an, it	1. 9. 1960—31. 8. 1964
PODERGAJS Boža	u	ris, lik. vzg	1. 9. 1964—31. 8. 1970
PODVINSKI Emanuel	pater		1820—1826
POGAČNIK Vida	pru	ž. r. d.	25. 1. 1935—28. 6. 1937
POLANEC Ivan	p	la, gr, sl	19. 4. 1872—10. 9. 1899
POLJANŠEK Vida	u	te	7. 5. 1936—28. 6. 1939
POPOVIČ Konstantin	pater	sl, gr	20. 9. 1867—21. 2. 1868
PORENTA Verekund	pater		1817
POTOČNIK Matej	p	ze, zg	10. 9. 1899—7. 1900
POTOKAR Jože	pp	ma, fi	11. 1. 1925—20. 10. 1930
POŽAR dr. Lovrenc	p	la, ne, sl	18. 8. 1889—4. 7. 1890
PRAZNIK Vincenc	pater	ne, sl, la	1853—1854
PRESKER Janko	p	pri, fi	12. 10. 1930—15. 1. 1932
PRESSL Vincenc	pater		1818—1833
PRISTOV Teodozij	pater		3. 9. 1868—18. 10. 1868

PROSEN Peter	p	la, gr, sl	21. 12. 1908—31. 8. 1915 1. 9. 1919—10. 4. 1945
PROSPERI Ermenegildo	p	it	25. 11. 1942—28. 12. 1942
PUHAR Robert	stu	predv. vzg	1957—1958
PURGAR Simon	pater		1751—1753
RAIKELB (REICHEL) Chrysolog	pater		1746—1749
RAMUTA Akvin	pater	ma, fi, fr	1851—1854
REISNER Jožef	p	ma, fi	29. 8. 1905—11. 9. 1908
REMEC Bogumil	p	pri, ma	1. 9. 1907—30. 9. 1908 + š. l. 1916/17
REMIC Vera	pp	sl, sh	1. 9. 1954—4. 8. 1955
RESNIK Gabriel	pater	gr	1848—1851
RESSEL Jožef	inž.	lepomis	š. l. 1819/20
RIEDEL Anton	p	ris	16. 9. 1874—5. 2. 1886
RICCI Angelo	p	it	3. 12. 1941—? ? 1942
ROBIDA Valentin	p	zg, ze	18. 9. 1947—26. 9. 1948 22. 9. 1952—31. 8. 1964
ROJŠEK Franc	p	pri, ze	16. 1. 1932—3. 9. 1934
ROMIH Robert	stu	predv. vzg	? 9. 1962—30. 6. 1963
ROPAS Ervina	p	pet	1. 9. 1945—? ? 1946
ROPAS Zora	p	pet	1. 2. 1932—30. 6. 1932
ROZMAN dr. Jožef	p	ma, fi	29. 9. 1908—31. 12. 1918
RUDOLF Branko	p	pri, fi	3. 9. 1934—18. 9. 1937
RUPNIK Boris	p	ma, fi	21. 11. 1928—31. 8. 1933
RUSTJA Vladislav	stu	te	18. 10. 1920—26. 10. 1929
SAJE Marija	p	fr, sl	16. 8. 1945—9. 9. 1946
SAJOVIC Bonaventura	pater		1817—1839
SAJOVIC dr. Gvidon	p	ma, fi, pri	5. 9. 1905—15. 9. 1906
SAMEC Rudolf	stu	te	11. 12. 1951—? ? 1952
SAMOBOR-PLEVNIK Sonja	pp	ma, fi	23. 10. 1952—31. 8. 1957
SAMOTORŠAN Franc	pater		1860—2. 9. 1862
SATTNER Hugolin	pater	pet	1. 9. 1874—? ? 1890
SCHINIG Hieronim	pater	ze, zg	1814—1817
SCHWEIGER Jožef	p	ma, fi	27. 10. 1907—30. 8. 1910 29. 2. 1944—30. 4. 1944
— SCHWEGER Jožef	pp	ris	1871—1. 6. 1873
SCHWINGER Burchard	pater	la, ne, sl	1838—30. 7. 1872
SEDLAR Ivan	stu	predv. vzg	? 9. 1964—31. 8. 1971
SEIDL Ferdinand	p	pri	3. 10. 1921—31. 8. 1923
SERAJNIK Beno	pru	pri, ze	19. 11. 1945—31. 8. 1958
SEVER Jože	p	sl, ru	1. 9. 1961—31. 8. 1971
SEVER Maks	p	la, gr, sl	23. 8. 1908—28. 6. 1914 21. 3. 1915—27. 5. 1915
SILA Asta	pp	an, ne	1. 9. 1957—31. 8. 1958?
SILA Stanko	pp	ma, fi	18. 9. 1922—30. 8. 1923
SIMONIČ Ivan	p	zg, ze	30. 6. 1944—13. 10. 1945
SIMONITI Primož	pp	la, gr, ne	8. 9. 1960—31. 8. 1962?
SIVCOV Vladimir	u	ru	1. 9. 1948—25. 9. 1949
SKERBINC Paskal	pater		1801—1803
SKOPAL Hugo	p	ris	19. 9. 1890—16. 8. 1905

SLIJEPČEVIĆ Majda	u	te	? ? 1957—31. 8. 1958
SMERDU Milan	p	te, bi, ke	1. 10. 1948—31. 3. 1949 1953—1958 1965—1969
SMERDU Nuša	p	te	20. 8. 1948—31. 8. 1950
SOBAN Marija	u	ru	30. 4. 1946—4. 9. 1946
SOKLIČ-SKALICKA Lizika	u	ž. r. d.	1. 9. 1927—? ? 1928
SORMAN Gabriela	p	an, sl	19. 10. 1945—30. 8. 1947
SPARMAN Fran	pp	la, gr, sl	25. 11. 1873—? 7. 1876
STAMCAR Regalat	pater	la, zg, ze	1859—20. 9. 1871
STANGER Gustav	p	ne, gr, la	18. 9. 1878—16. 9. 1886
STAUDACHER Ignac	pater	ver	1857—1867 1870—? 12. 1881 ?
STERLE Vlasta	pp	fr, sl	31. 10. 1929—23. 10. 1931
STIRN Ana	pp	fr, sl	24. 3. 1930—30. 4. 1930
STOPAR Franc	p	ze, zg, te	1. 10. 1909—11. 9. 1916
STOPAR Oton	pater	ze, zg	1815
STERLE dr. Anton	vikar	ver	30. 11. 1944—9. 5. 1945
STRMSEK-GABRIJELČIČ Irena	pp	an, fr	1. 9. 1969—31. 8. 1971
STRITAR Marija	pp	fr	5. 9. 1960—31. 8. 1961
STURM Josip	p	ris	1886—1890 ?
SUHAČ Matej	p	la, ne, sl	4. 7. 1890—? 7. 1896
SULAK (SULLAK) Ecehiel	pater	gr	1792—1793; 1795—1800
SUŠNIK Pavel	p	fr, la, sl	8. 10. 1925—2. 9. 1927
ŠARABON dr. Vinko	p	ze, zg	27. 11. 1905—15. 9. 1906 28. 8. 1909—31. 8. 1911
ŠAŠEL Jakob	pater	ris	1856—1857
ŠEGA Anton	u	predv. vzg	1955—31. 8. 1956 1958—31. 8. 1966
ŠEGA Karel	p	la, gr	18. 8. 1889—4. 7. 1890
ŠENICA dr. Štefan	pater		21. 10. 1862—? ? 1865
ŠERKO dr. Milan	p	pri, ma, fi	2. 10. 1908—31. 8. 1921
ŠIJANEC dr. Franc	p	zg	10. 5. 1942—26. 6. 1942
ŠKERLJ Amat	p	la, gr	8. 1. 1901—31. 7. 1921
ŠKRABEC Stanislav	pater	la, gr, sl	15. 9. 1868—? ? 1971
ŠLEBINGER dr. Janko	p	ne, sl	1. 9. 1906—31. 8. 1909
ŠOLAR-ANDOLJŠEK Majda	pp	ma, fi	1. 2. 1954—30. 9. 1956
ŠONC Lojze	p	fil	1. 9. 1960—31. 8. 1964
ŠTANCER Franc	p	ma, fi	13. 10. 1930—4. 8. 1945
ŠUBIC Adalbert	pater		1823—1838
ŠUBIC Ida	pru		20. 5. 1945—15. 3. 1946
ŠUBIC Rajko	pru	ris	4. 9. 1939—1. 12. 1943 1. 1. 1944—7. 4. 1944
ŠUKLJE Fran	p	zg, ze	18. 9. 1873—18. 8. 1875
ŠUŠTARŠIČ Majda	pru		5. 9. 1946—??
TERLEP Bernard	pater		1787—1794; 1796—1804
TERLEP Fraternus	pater	la, zg, sl	1841—1852; 1854—1855
TEUTSCH Johann	pp	la, gr	24. 9. 1881—? ? 1882

TILLER dr. Viktor	p	zg, ze	1. 9. 1911—31. 12. 1932
TITL Jurij	stu	fil	1952—1955
TKAČ Ignac	p	la, gr, fr	? 9. 1870—? 9. 1871
TOMASIČ Pavel	p	ma, fi	17. 11. 1873—30. 7. 1874
TOMC Miljeva	pp	sl, sh, fil	1. 3. 1956—31. 8. 1958
TOMIĆ Miloš	p	zg, la	3. 9. 1938—4. 9. 1939
TOMŠIČ Frančiška	u	ru	1. 9. 1945—3. 9. 1946
TOPORIŠIČ Jože	pp	sl, ne	21. 9. 1953—31. 8. 1954
TORKAR Radoslav	p	ma, fi	23. 11. 1942—1. 9. 1943 20. 8. 1945—9. 10. 1945
TRATAR Jože	u	sl, sh	20. 10. 1947—? 8. 1953
TRDAN Anton	p	ma, fi	9. 10. 1945—30. 6. 1954
TROHA Veljko	pp	psih	1. 9. 1964—31. 8. 1965
TURK dr. Alojz	p	sl, sh, ne	24. 9. 1918—30. 6. 1919 6. 11. 1930—1. 8. 1944
TUSCH Julij	p	gr, la, ne	22. 9. 1874—8. 8. 1878
UDE (VDE) Maksim	pater		1751—1754
VADNJAL Franc	p	la, gr, ne	25. 11. 1898—13. 7. 1910
VAGAJA Božena	stu	te	1. 12. 1945—3. 9. 1946
VALENTINČIČ Marjeta	p	ma, fi	1. 2. 1965—31. 8. 1971
VEHOVEC Andrej	pp	psih, log	? 9. 1962—30. 6. 1964
VELIKONJA Klement	pater		1815—1819
VERNIK Feliks	p	ne sl, sl	1. 11. 1941—18. 10. 1945 1. 12. 1952—4. 2. 1953
VESELKO Franjo	p	zg, ze	7. 9. 1938—9. 9. 1943
VIANELLO dr. Riccardo	p	it	12. 4. 1943—23. 6. 1943
VIDALI Ivan	pp	sl	28. 10. 1952—21. 9. 1953
VIDIČ Danijela	u	ru	1. 3. 1946—? ? 1949
VIDIČ Fortunat	pater		24. 1. 1868—2. 9. 1868
VIDMAR Ivan	p	la, gr, sl	7. 7. 1896—9. 8. 1897
VILHAR dr. Albin	pp	gr, la, sl	22. 9. 1924—17. 2. 1925
VIRBNIK Alojz	p	gr, la	21. 8. 1895—31. 8. 1908
VODNIK Marcelijan	pater		1761—1765
VOVK Bernard	pater, prof.	ma, fi	10. 3. 1851—30. 7. 1852 1855—1857; 1867—1884
VOVK Engelbert	pater		1867—1868
VRHOVEC Ivan	p	zg, ze	22. 9. 1886—11. 2. 1897
WAKONIG Anton	podofic	te	v š. l. 1876/7
WALENSPERG Jan. Nep.	pater		1763—1765
WANG Jakob	p	gr, la, sl	20. 10. 1873—? ? 1875
WATZL Franc	vikar	ver	25. 1. 1907—26. 8. 1907
WEIBL Kalist	pater		1785—1793; 1796—1800
WEIBL Castul	pater	gr	1764—1768; 1796—1801
WESTER Josip	p	la, gr, sl	1. 3. 1900—27. 6. 1902
WOLBANG Karel	kaplan	ver	25. 11. 1941—9. 10. 1944

WRATSCHKO Franz	p	la, gr, sl	1. 11. 1870—27. 4. 1872
WUTTI Hilarij	pater		1834—1839
ZABRIČ Srečko	pp	zg, ze	10. 3. 1948—15. 11. 1949
ZAFRED Ana	p	bi, ke	1. 9. 1961—31. 8. 1962
			1. 9. 1964—31. 8. 1971
ZAJC Atanas	pater	zg, ze, ma	1814—1819
ZAJC Teodor	pater	la, sl, ne	1853—1860
ZAJEC Ivan	p	pri, ma, fi	? ? 1871—24. 7. 1872
ZAKONJSEK Stane	u	predv. vzg	11. 9. 1954—?
ZAPLOTNIK Ignac	vikar	ver	18. 9. 1907—? 7. 1909
ZELENIK dr. Karel	p	fr, ne, sh	31. 10. 1945—? ? 1946
ZIDAR Franc	pp	ne	13. 9. 1910—31. 7. 1911
ZIEGLER Gracijan	pater	la, ne, ze	? ? 1853—30. 8. 1868
ZIERER Jordan	pater		1759—1762
ZINSMEISTER Teofil	pater	gr, ma	1803—1816
ZOBEC-MIŠIČ Breda	p	pri, ke	12. 11. 1949—? ? 1952
			1. 9. 1962—31. 8. 1964
ZOBEC inž. Ivo	p	ke, pri	1. 9. 1923—5. 11. 1930
			3. 2. 1953—31. 8. 1954
			1. 9. 1965—30. 6. 1969
ZOR Leopold	p	ke, pri	20. 8. 1948—15. 1. 1949
ZOREC-PUCELJ Darinka	p	ma, fi	19. 11. 1942—? ? 1943
			? ? 1944—1. 3. 1948
ZORKO Elvira	p	bi, geol	1. 9. 1964—31. 8. 1970
ZRIMEC Stane	pp	zg, ze	4. 12. 1942—1. 9. 1945
ZUPANČIČ Jakob	p	ma, fi	27. 1. 1903—30. 7. 1904
ZUPET Ehrenfried	pater		15. 9. 1868—? ? 1871
ZUPPANTE Claudio	p	it	8. 12. 1941—26. 6. 1942
ŽAGAR Ljubo	u	ris	6. 9. 1961—30. 6. 1962
ŽELEZNIK Karel	pater		1813—1823;
			1826—1838
ŽEPIČ Boštjan	p	la, gr, sl	15. 11. 1871—23. 10. 1873
ŽIBRAT (SCHIBRAT) Janez	pater	ma, zg, ze	1853—1860
ŽILIH Josip	p	ze, zg	4. 10. 1895— 31. 7. 1898
ŽMAVC Stana	p	ma, fi	1. 4. 1948—10. 9. 1951

OPOMBA: Kratice v nazivu pomenijo: p = profesor; pp = profesor pripravnik; pru = predmetni učitelj; med. ses. = medicinska sestra; stu = strokovni učitelj; u = učitelj; kratice za strokovne predmete so razumljive vsakomur, zato jih ne navajam posebej.

V dvesto petindvajsetih letih je poučevalo na novomeški gimnaziji 467 učnih moči. Od tega števila je bilo patrov točno sto (100). Zadnji pater, ki pa je bil tudi že profesor in je poučeval na naši gimnaziji, je bil p. Ladislav Horvat.

Čas službovanja je naveden s tisto točnostjo, ki se je dala ugotoviti iz gimnazijskega arhiva. Pri profesorjih patrih so navedene v glavnem samo letnice, ker se datumov nastopa in razrešitve ni moglo ugotoviti. Prav tako nisem navajal posebej, kdo je poučeval honorarno.

PREGLED ŠTEVILA UČENCEV PO

Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število
1746	66	1775	137	1804	83	1833	115
1747	95	1776	121	1805	80	1834	118
1748	109	1777	104	1806	90	1835	109
1749	82	1778	102	1807	92	1836	110
1750	76	1779	100	1808	93	1837	110
1751	91	1780	91	1809	84	1838	123
1752	103	1781	89	1810	69	1839	130
1753	116	1782	88	1811	45	1840	132
1754	108	1783	89	1812	36	1841	140
1755	122	1784	68	1813	40	1842	154
1756	134	1785	53	1814	42	1843	165
1757	114	1786	38	1815	54	1844	185
1758	117	1787	39	1816	59	1845	183
1759	104	1788	38	1817	47	1846	182
1760	106	1789	38	1818	103	1847	167
1761	99	1790	54	1819	161	1848	178
1762	106	1791	49	1820	142	1849	146
1763	97	1792	63	1821	173	1850	116
1764	124	1793	58	1822	166	1851	94
1765	141	1794	73	1823	203	1852	81
1766	137	1795	78	1824	195	1853	80
1767	150	1796	78	1825	207	1854	82
1768	136	1797	81	1826	212	1855	102
1769	123	1798	97	1827	200	1856	104
1770	121	1799	89	1828	183	1857	129
1771	126	1800	79	1829	197	1858	151
1772	121	1801	84	1830	174	1859	193
1773	110	1802	85	1831	142	1860	227
1774	141	1803	85	1832	123	1861	222

LETIH

Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število
1862	226	1891	207	1920	281	1949	844
1863	238	1892	204	1921	284	1950	784
1864	240	1893	197	1922	315	1951	678
1865	214	1894	174	1923	292	1952	646
1866	197	1895	217	1924	303	1953	691
1867	200	1896	208	1925	295	1954	690
1868	182	1897	200	1926	327	1955	655
1869	158	1898	201	1927	353	1956	657
1870	146	1899	210	1928	359	1957	637
1871	131	1900	225	1929	396	1958	709
1872	107	1901	241	1930	391	1959	165
1873	102	1902	240	1931	459	1960	172
1874	101	1903	224	1932	426	1961	181
1875	96	1904	241	1933	395	1962	274
1876	105	1905	219	1934	378	1963	291
1877	114	1906	223	1935	387	1964	329
1878	128	1907	220	1936	430	1965	365
1879	148	1908	223	1937	454	1966	408
1880	164	1909	235	1938	474	1967	448
1881	169	1910	285	1939	482	1968	456
1882	175	1911	296	1940	498	1969	426
1883	158	1912	298	1941	543	1970	404
1884	131	1913	294	1942	607	1971	381
1885	129	1914	310	1943	525		
1886	151	1915	260	1944	254		
1887	147	1916	208	1945	306		
1888	170	1917	222	1946	672		
1889	186	1918	238	1947	711		
1890	199	1919	262	1948	789		

PRESEDNIKI PRI MATURAH

1855—1971

1855 RIEGLER Friedrich, šolski svetnik	1880 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1856 RIEGLER Friedrich, šolski svetnik	1881 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1857 RIEGLER Friedrich, šolski svetnik	1882 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1858 NEČASEK Johann, gimn. ravnatelj v Ljubljani	1883 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1859 RIEGLER Friedrich, šolski svetnik	1884 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1860 RIEGLER Friedrich, šolski svetnik	1885 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1861 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1886 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1862 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1887 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1863 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1888 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1864 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1889 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1865 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1890 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)
1866 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1891 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1867 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1892 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1868 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1893 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1869 JARC dr. Anton, šolski svetnik	1894 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1870 HOLZINGER Karl, dež. šolski nadzornik	1895 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1871 HOLZINGER Karl, dež. šolski nadzornik	1896 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1872 ŠOLAR Ivan, šolski nadzornik	1897 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1873 ŠOLAR Ivan, šolski nadzornik	1898 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1874 ŠOLAR Ivan, šolski nadzornik	1899 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1875 ŠOLAR Ivan, šolski nadzornik	1900 ŠUMAN Jožef, šolski nadzornik
1876 ŠOLAR Ivan, šolski nadzornik	1901 KONČNIK Peter, šolski nadzornik
1877 ŠOLAR Ivan, šolski nadzornik	
1878 FISCHER Johann, ravnatelj; ŠOLAR Ivan, šol. svetnik (julija)	
1879 SMOLEJ Jakob, ravnatelj v Ljubljani; GNAD dr. I. (septembra)	

- 1902 KONČNIK Peter, šolski nadzor-
nik
- 1903 KONČNIK Peter, šolski nadzor-
nik; HUBAD Franc, šol. nadz.
(septembra)
- 1904 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1905 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1906 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1907 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1908 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1909 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1910 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1911 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1912 HUBAD Franc, šolski nadzornik
- 1913 DETELA dr. Fran, ravnatelj v po-
koju
- 1914 DETELA dr. Fran, ravnatelj v po-
koju
- 1915 BEZJAK dr. Janko; BREŽNIK
Franc, ravnatelj (septembra)
- 1916 BEZJAK dr. Janko; BREŽNIK
Franc, ravnatelj (septembra)
- 1917 BEZJAK dr. Janko; BREŽNIK
Franc, ravnatelj (septembra)
- 1918 BEZJAK dr. Janko; BREŽNIK
Franc, ravnatelj (septembra)
- 1919 BEUK dr. Stanko, šolski nadzor-
nik
- 1920 POŽAR dr. Lovro, ravnatelj v po-
koju
- 1921 KORUN dr. Valentin, ravnatelj v
Ljubljani
- 1922 ČRNIVEC Anton, ravnatelj v po-
koju
- 1923 WESTER Josip, višji šolski nad-
zornik
- 1924 ZUPANČIČ dr. Rihard, univ. prof.,
Ljubljana
- 1925 WESTER Josip, višji šolski nad-
zornik
- 1931 POPOVIČ dr. Vasilij, univ. prof.,
Beograd
- 1932 FÖRSTER dr. inž. Jaroslav, univ.
prof., Ljubljana
- 1933 MAJNARIČ dr. Nikola, univ. prof.,
Zagreb
- 1934 PRIJATELJ dr. Ivan, univ. prof.,
Ljubljana
- 1935 HADŽI dr. Jovan, univ. prof., Lju-
bljana
- 1936 BREZNIK dr. Josip, načelnik pro-
svetnega oddelka
- 1937 VAGAJA Ludvik, ravnatelj
- 1938 REMEC Bogumil, ravnatelj v po-
koju, Ljubljana
- 1939 VAGAJA Ludvik, ravnatelj
- 1940 DOLENEC Ivan, ravnatelj
- 1941 Ni bilo mature; veljalo je letno
spričevalo VIII. raz. za maturo
- 1942 DOLENEC Ivan, ravnatelj
- 1943 MANZINI dr. Mario
- 1944 DOLENEC Ivan, ravnatelj
- 1945 Ni bilo mature
- 1946 KOSMINA Palmira, ravnateljica
- 1947 Ni bilo mature, ker ni bilo VIII.
raz.
- 1948 KOSMINA Palmira, ravnateljica
- 1949 KOSMINA Palmira, ravnateljica
- 1950 KOSMINA Palmira, ravnateljica
- 1951 MELIHAR Stane, svetnik v min.
prosvete
- 1952 SMOLEJ Viktor, univ. predava-
telj, Ljubljana
- 1953 AVSEC dr. inž. Dušan, univ. prof.,
Ljubljana
- 1954 BOR Matej — PAVŠIČ Vladimir,
književnik
- 1955 TOMŠIČ dr. France, univ. prof.,
Ljubljana

1961 JARC Janko, ravnatelj Dolenjskega muzeja, Novo mesto	1965 SIVEC Janez, pedagog, svetnik., ŠEBEK dr. Levin (na učiteljskiču)
1962 JEREB Rudi, predsednik okrajnega sodišča v Novem mestu	1966 TROHA Veljko, ravnatelj
1963 KRAIGHER Uroš, urednik Mladinske založbe v Ljubljani	1967 TROHA Veljko, ravnatelj
1964 GALIČ Franc, direktor prosv. služ., Ljubljana	1968 TROHA Veljko, ravnatelj
	1969 TROHA Veljko, ravnatelj
	1970 TROHA Veljko, ravnatelj
	1971 TROHA Veljko, ravnatelj

V sto šestnajstih letih se je na naši gimnaziji zvrstilo 51 (enainpetdeset) različnih predsednikov pri maturah. Med obema vojnama in po osvoboditvi so prevladovali univerzitetni profesorji. V stari Avstriji pa so nalogo predsednikov pri maturi opravili šolski nadzorniki ali pa upokojeni ravnatelji in znani šolniki.

SEZNAM RAZPRAV, OBJAVLJENIH V GIMNAZIJSKIH IZVESTJIH

- 1855 **KNIFIC p. Engelbert:** Kurzgefasste Geschichte von der Entstehung der Stadt Neustadtl und des Gymnasiums, str. 3—18.
- 1856 **HROVAT p. Ladislav:** Zu Hektors Charakteristik, str. 3—20.
- 1857 **VOVK p. Bernard:** Arithmetische Progressionen, str. 3—30.
- 1858 **HROVAT p. Ladislav:** Über das aoristische Perfekt in Folgesätzen nach einem Tempus hist. im Hauptsatze, str. 3—14.
- 1859 **KLEMENČIČ p. Rafael:** War Österreich nach dem Tode des letzten Babenbergers ein Erbgut seiner Verwandten oder ein erledigtes Reichslehen?, str. 3—12.
- 1860 Izvestje ni izšlo!
- 1861 Izšel samo imenik učencev!
- 1862 **HROVAT p. Ladislav:** Slovenski genitiv, str. 3—16.
- 1863 **KLEMENČIČ p. Rafael:** Welchen historischen Wert hat die livianische Erzählung von der Vertreibung der Gallier aus Rom und der Wegnahme des Lösegeldes durch den Diktator M. Furius Camillus, 365 a.u.c., str. 3—9.
- HROVAT p. Ladislav:** Časoslovje latinskega jezika, str. 10—14.
- 1864 Izvestje ni izšlo!
- 1865 **HROVAT p. Ladislav:** Hieronim, čigav je? — Pogojni stavki latinski. — Begriff — kako po slovenski?, str. 3—16.
- 1866 **STAUDACHER p. Ignatius:** Popotvanje našega Gospoda in Zveličarja Jezusa Kristusa ob času njegove triletne učitve, kronologično zloženo po štirih evangelistih, in popotvanja sv. aposteljna Pavla, str. 1—18.
- 1867 **HROVAT p. Ladislav:** Pravila za pisavo, str. 1—10.
- 1868 **KLEMENČIČ p. Rafael:** Chronologische Darstellung der wichtigeren die Stadt Rudolfswert betreffenden Daten, mit besonderer Berücksichtigung des Franziskaner-Konventes, str. 1—38.
- 1869 **HROVAT p. Ladislav:** Uvod v Sokratovo Apologijo, str. 3—15.
- 1870 **ŠKRABEC p. Stanislav:** O glasu in naglasu našega knjižnega jezika, str. 3—42.
- 1871 **MEINGAST Adalbert:** Bemerkungen über den Ablativus absolutus im Lateinischen, str. 1—24.
- 1872 **BÖHM dr. Avgust:** Die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Rudolfswert, str. 1—9.
- KUNSTEK Luka:** F. . . Schneidewins und Ad. Schölls Standpunkte in der

- Frage über die Motive und in den Plan der sophokleischen Tragödien, str. 10—21.
- 1873 **POLANEC Ivan**: Obsežek Demostenovega govora Megalopoljskega, str. 3—9.
- 1874 **ŠUKLJE Fran**: Tridesetletna vojska v svojih početkih, str. 3—44.
- 1875 **SPARMANN Franz**: P. Hofmanus Peerlkampus qua ratione emendaverit satiras Horatianas, nunnulis ostenditur exemplis, str. 1—17.
- 1876 **FISCHER Josef**: Über Abfassung der Lehrbücher, str. 1—5.
OGÓREK Józef: Horat. Carm. I., 28 ad dialogi similitudinem revocari non posse demonstratur, str. 6—28.
- 1877 **OGÓREK Józef**: De Socrate marito paterque familias, str. 1—29.
- 1878 **HROVAT p. Ladislav**: Slovenski dom, str. 1—31.
OGOREK Józef: Wann hat Cicero die beiden ersten Katilinarischen Reden gehalten?, str. 32—48.
- 1879 **OGOREK Józef**: Wann hat Cicero di beiden ersten Katilinarischen Reden gehalten? (Konec), str. 1—23.
- 1880 **BREŽNIK Franc**: O Sokratovi metodi s posebnim ozirom na Platonovega Menona in o pojmu, str. 1—13.
- 1881 **DONNEMILLER Nicodemus**: Der Römerzug Ruprechts von der Pfalz und dessen Verhältnis zu Österreich insbesondere zu Herzog Leopold, str. 1—51.
- 1882 **TEUTSCH Julius**: Der absolute Genetiv bei Homer, str. 3—13.
- 1883 **BREŽNIK Franc**: Erziehung und Unterricht bei den Griechen, str. 3—48.
- 1884 **BREŽNIK Franc**: Erziehung und Unterricht bei den Römern zur Zeit der Könige und des Freistaates, str. 3—32.
- 1885 **STANGER Gustav**: Die Platonische Anamnesis, str. 3—35.
- 1886 **POLANEC Ivan**: Nekoliko o srbskih narodnih pesmih, str. 3—20.
- 1887 **DERGANČ Anton**: Die Gegner des Hellenismus in Rom bis zur Zeit Ciceros, str. 3—19.
- 1888 **DERGANČ Anton**: Die Entdeckung des Hypnotismus und der mit demselben verwandten Zustände und der sogenannte animalische oder Lebensmagnetismus, str. 3—36.
- 1889 **BEŽEK dr. Viktor**: Jezik v Mat. Ravnika »Zgodbah Svetega pisma za mlade ljudi«, str. 3—42.
- 1890 **PERUŠEK dr. Rajko**: Zloženke v novejši slovenščini, str. 3—42.
- 1891 **KOPRIVŠEK Leopold**: Latinsko-slovenska frazeologija k I. knjigi Caesarjevih komentarjev de bello gallico za naše četrtošolce, str. 3—36.
- 1892 **VRHOVEC Ivan**: Ein Defraudationsprozess aus dem Jahre 1782, str. III.—XXXII.
- 1893 **POLANEC Ivan**: Črtica o romantični poeziji srbski. Ženitev Maksima Črnojevića. Narodna pesem, str. 3—18.
- 1894 **NOVAK Fran**: Samoznaki in okrajšave v slovenski stenografiji, str. 3—49.
- 1895 **MARINKO dr. Josip**: Božji grob pri Grmu poleg Novega mesta, str. 3—16.
- 1896 **FAJDIGA Ignacij**: Die atmosphärische Elektrizität und der Blitzableiter, str. 3—32.
- 1897 **PETELIN Martin**: Katalog der Lehrerbibliothek, str. 3—31.
DETELA dr. Fran: Slavnostni govor ob stopetdesetletnici novomeške gimnazije, str. 32—35.
- 1898 **VIRBNIK Alojzij**: Katalog der Lehrerbibliothek, (Konec), str. 3—41.

- 1899 **MARKIČ Mihael**: Studien zur exakten Logik und Grammatik, str. III.—XXIX.
DETELA dr. Fran: Govor ob vladarski petdesetletnici 2. dec. 1898, str. III.—XXIX.
- 1900 **MARKIČ Mihael**: Studien zur exakten Logik und Grammatik, str. III.—XXIX.
- 1901 **SKOPAL Hugo**: Über das Altarbild von Tintoretto in der Rudolfswerter Kapitelkirche nebst einer kurzen Charakteristik der Darstellungsweise dieses Meisters im allgemeinen, str. 3—10.
- 1902 **PAMER dr. Kaspar**: Das k.k. Staats-Obergymnasium zu Rudolfswert, str. 3—22.
DETELA dr. Fran: Profesor P. Ladislav Hrovat, str. 23—28.
- 1903 **PAMER dr. Kaspar**: Das k.k. Staats-Obergymnasium zu Rudolfswert (1. nadaljevanje), str. 3—22.
- 1904 **PAMER dr. Kaspar**: Isto (2. nadaljevanje), str. 3—24.
- 1905 **PAMER dr. Kaspar**: Isto (3. nadaljevanje), str. 3—22.
- 1906 **PAMER dr. Kaspar**: Isto (4. nadaljevanje), str. 3—16.
- 1907 **PETTAUER Leopold**: Das k.k. Staats-Obergymnasium zu Rudolfswert (nadaljevanje in konec), str. 3—36.
- 1908 **MAJCEN Davorin**: Simon Gregorčič, pesnik najplemenitejšega domoljuba, str. 3—11.
- 1909 **BREŽNIK Franc**: Slavnostni govor ob vladarski šestdesetletnici 2. dec. 1908, str. 3—9.
ŠLEBINGER dr. Janko: O. Ivan Krstnik od Sv. Križa, slov. propovednik, str. 11—32.
- 1910 Izšla so samo šolska poročila!
- 1911 **JUŽNIČ dr. Rudolf**: Tavriška Ifigenija pri Evripidu in pri Goetheju, str. 3—27.
- 1912 **TILLER dr. Viktor**: Ustavoznanstvo Avstrijsko-ogrske države, str. 3—44.
- 1913 **TILLER dr. Viktor**: Državoznanstvo Avstro-Ogrske, str. 3—61.
- 1914 **MARKIČ Mihael**: Eine allgemeine Umkehrungsreihe und ihre Umgebung nebst einer Anwendung derselben auf die Auflösung algebraischer Gleichungen beliebigen Grades, str. 3—43.
- 1915—1918 Izšla so samo šolska poročila.
- 1919 **WESTER Josip**: Pozdravni govor na prvi narodni praznik dne 14. decembra 1918, str. 5—7.
- 1919 **MAJCEN Davorin**: Slavnostni govor na Vodnikovi akademiji 13. marca 1919, str. 7—13.
- 1920 **WESTER Josip**: Preosnova zavoda v realno gimnazijo, str. 3—5.
- 1921—1929 Izvestja niso izhajala!
- 1930—1931 Izšla samo šolska poročila!
- 1932 **MASELJ Ivan**: Josip Kovač (Nekrolog), str. 27—28.
Ignacij Hladnik (Nekrolog), str. 28—29.
- 1933—1940 Izšla so samo šolska poročila.
- 1941—1971 Niso izšla ne izvestja ne poročila!

POMEMBNEJŠI PROFESORJI NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

ANDOLJŠEK Ivan, pedagoški pisec, šolnik in vzgojitelj, r. 19. IX. 1909 v Hrvači pri Ribnici, je poučeval redno slovenski jezik od oktobra 1945 do 31. VIII. 1951, honorarno pa psihologijo v š. l. 1952/3, 1957/8— 1958/9. Po končanem učiteljišču je postal učitelj, se nato vpisal na pedagoški oddelek ljubljanske filozofske fakultete in 1937. diplomiral. Malo pred pričetkom druge svetovne vojne je prišel v Novo mesto in poučeval na meščanski šoli. Med drugo vojno je bil nekaj časa v internaciji v Italiji. Ko so po osvoboditvi ukinili meščansko šolo, je poučeval na gimnaziji, nato na učiteljišču. Nekaj časa je bil tudi referent za srednje šole na novomeškem okrožju, od 1954 je služboval v ŠK M. Jarca v Novem mestu, od 1961 pa živi v Ljubljani in dela kot pedagoški svetnik za Zavodu za proučevanje šolstva. Pisal je članke in razprave s področja pedagogike in jih objavljajl v dnevnem, tedenskem tisku in strokovnih glasilih. Sprva ga je zanimala predvsem mladinska psihologija, nato se je preusmeril v zgodovino našega osnovnega šolstva, danes pa se ukvarja z vzgojo odraslih. Njegove samostojne publikacije so: Jasna pota naši mladini (1953), Naš začetni bralni pouk in učbeniki zanj (1960). S sodelovanjem K. Bačerja in M. Dodiča je izdal brošurico: Kratek pregled slovenske književnosti (1948).

BAČAR dr. Rafael, biolog in ornitolog, r. 2. I. 1902 v Divači, je poučeval redno od I. IV. 1927 do 15. IX. 1933 prirodopis. Čeprav je bil rojen na Primorskem, se je šolal v Ljubljani in se po maturi posvetil študiju botanike in zoologije na ljubljanski univerzi, postal srednješolski profesor in poučeval po raznih krajih. Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je vključil v aktivno delo za OF, bil nato v zaporih in taboriščih. Po osvoboditvi je sprva delal v Trstu, kjer je bil ravnatelj slovenske ŠK, pozneje je postal docent (1949), nato izredni profesor na skopski univerzi, od 1963. pa je redni prof. Pedagoške akademije v Mariboru. Pisal je članke, prikaze, kritike in razprave s področja biologije, posebno botanike v strokovne liste in glasila. Uredil je Fr. Erjavca Zbrano delo III. in IV. knjigo, jima napisal opombe in dodatek: Naše močvirne in povodne ptice in poglavje o ribah. Priredil je Brehmovo Življenje živali III. zv. Ptiči (1940), napisal skripta Botanika za šumari I., II. (1960, 1963) in Osnove genetike (1957).

BAČER Karel, literarni zgodovinar in etnograf, r. 13. V. 1917 v Zadru, doraščal in šolal pa se je v Ljubljani, kjer je maturiral, potem se je vpisal na slavistiko ljubljanske univerze, jo končal in postal srednješolski profesor; poučeval je sprva v Ljubljani, nato pa v Novem mestu na gimnaziji od 23. VIII. 1945 do 6. IX. 1950, učiteljišču in osnovni šoli. Bil nato nekaj let sve-

tovalec Zavoda za prosvetno pedagoško službo v Novem mestu, sedaj dela v ŠK M. Jarca prav tam. Ves čas se ukvarja z literarno zgodovino, še raje pa z etnografijo. Članke in razprave z obeh področij je objavljajl v Sodobnosti, Jutru, DS, Razgledih, SR, Slovenskem etnografu, Novih obzorjih, Dol. listu, Ljudskem tedniku in drugod. Njegovi večji članki so: Mladost S. Gregorčiča (1944), Še neobjavljene Gregorčičeve prigodnice (1944), Iz pisem Stanka Vuka (1950), Novomeške razmere pred sto leti (1954), Dolenjski ljudski pesnik in godec Iv. Rupnik-Može (1956), Kako so pred 80 leti uvajali novo mero in vago (1954), Ob 10-letnici smrti zaslužnega trdinoslovca dr. Al. Turka (1954).

BEŽEK dr. Viktor, jezikoslovec, urednik, kritik in pedagog, r. 10. VII. 1860 v Postojni, u. 19. XII. 1920 v Ljubljani, je poučeval tu od 5. X. 1888 do 30. VIII. 1889 nemščino in latinščino. Po maturi v Ljubljani je pričel študij klasičnih jezikov in slavistike na dunajski univerzi, končal pa na graški. Postal je srednješolski profesor in pisal jezikoslovne razprave, kritike in ocene in literarno-zgodovinske članke, urejal je LZ (1895—99) ter pisal tudi pedagoške knjige, npr. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom (1916), Občno ukoslovje z umoslovnim uvodom I. (1917), II. (1919). Bil je markantne zunanosti, širokorazgledan kulturni delavec in je imel dokajšen vpliv na sodobnike; bil je kritičen tudi do sebe.

BORČIČ Bogdan, slikar in grafik, r. 26. IX. 1926 v Ljubljani, je poučeval na tukajšnji gimnaziji risanje in zgodovino likovne umetnosti od I. XI. 1952 do 31. VIII. 1958. Gimnazijo je študiral v Ljubljani, se nato pridno udeleževal v Sternenovem ateljeju v Ljubljani (1942 in 1944), se zatem vključil v narodno-osvobodilno gibanje, bil je zaprt in nato odpeljan v taborišče v Dachau. Po osvoboditvi se je vpisal na Akademijo likovnih umetnosti v Ljubljani in jo končal 1950. Zatem se je izpopolnjeval v letu 1951 na specialki za slikarstvo pri prof. G. Stupici. Bil je na študijskem potovanju v Amsterdamu in Parizu, kjer je delal v ateljeju J. Friedlaenderja (1958/59). Uveljavil se je kot grafik in ilustrator. Doslej je samostojno razstavljal v Ljubljani (1953, 1958, 1961), Novem mestu (1959), Kostanjevici (1962), Celovcu (1965), Beogradu (1968); sodeloval pa je na razstavah slikarstva in grafike v Beogradu, Zagrebu na Reki, v Italiji, Nemčiji, Madžarski, ČSSR, Nizozemski, Danski, Belgiji, Argentini, Japonski, Indiji, Pakistanu in še drugod. Nagrade in pohvale je dobil 1964 v Beogradu, 1965 iz Prešernovega sklada za slikarstvo, 1968 v Zagrebu in Vidmu (Udine).

BREŽNIK Franc, klasični jezikoslovec in šolnik, r. 3. XII. 1849 v Sv. Martinu, u. 15. VII. 1929 v Novem mestu. Njegovo življenje in delo je tesno povezano z našo gimnazijo, saj je na nji poučeval latinščino, grščino, nemščino, slovenščino in telovadbo od 20. IX. 1878 do 31. VIII. 1890, nato pa je bil ravnatelj od 1906. do 1918. Ko je bil ravnatelj, je imel na skrbi zidavo novega gimnazijskega poslopja, potem pa preselitev iz stare v novo stavbo, zatem pa, ko je vojaščina zasedla obe stavbi, je moral zavod stisniti v tesne zasilne prostore pri franciškanih. Vrnitve v novo poslopje ni več dočakal, ker je bil upokojen. Ni imel lahke naloge voditi zavod skozi viharne čase prve svetovne vojne, a je s skrbjo in požrtvovalnostjo zavodu rešil, kar se je takrat dalo rešiti, in pouk tako uredil, da dijaki niso občutili prevelike škode. Brigal se je tudi za materialno plat življenja dijakov naše gimnazije, posebno med vojno, ko je bilo hudo pomanjkanje. Uveljavil se je tudi kot pedagoški pisatelj in prevajalec iz klasičnih jezikov. Omeniti je: O Sokratovi metodi s posebnim ozirom na Platonovega Menona in o pojmu (1880), Vzgoja in pouk pri Grkih (1883), Vzgoja in

pouk pri Rimljanih — za časa kraljev in ljudovlade — (1884), Prevedel je M. F. Kvintilijana Govorniški pouk (1889), priredil Latinske vadbe za V. in VI. gimn. razred (1903).

DETELA dr. Fran, slovenski pisatelj in šolnik, r. 30. XII. 1850 v Moravčah, u. 11. VII. 1926 v Ljubljani, je bil ravnatelj gimnazije od 1890 do 1906. Skozi šestnajst let je bilo njegovo delo in življenje tesno povezano z našo gimnazijo in njenimi dijaki. Rojen je bil v kmečki hiši in se je z marljivim študijem dvignil med same vrhove našega takratnega kulturnega in javnega življenja. Po maturi v Ljubljani je končal študij klasičnih jezikov in francoščine na dunajski univerzi, postal srednješolski profesor, nato pa ravnatelj naše gimnazije. Te posle je prevzel po Andreju Senekoviču in bil tedaj drugi ravnatelj Slovenec, odkar je gimnazija postala državna. Ker je bil zaveden narodnjak in povrh še pisatelj, je kljub birokratski togosti vzpodbudno vplival na dijake tudi v narodnem duhu. Ker je bil blage narave, dijakov ni sodil ostro, ampak jim dostikrat spregledal in jih zaščitil pred neutemeljenimi napadi. Uveljavil se je kot slovenski pripovednik realist. Glavna njegova dela so: Malo življenje (1881), Prihajač (1888), Pegam in Lambergar (1891), Veliki grof (1885), Gospod Lisec (1894), Trojka (1897), Svetloba in senca (1916); dramska dela pa so: Dobrodušni ljudje (1908), Učenjak (1902), Dva prijatelja (1905), Blage duše (1921).

DOLENEC Ivan, publicist, stenograf in šolnik, r. 24. X. 1884 v Sopotnici pri Škofji Loki, u. 10. II. 1971 v Sopotnici. Bil je ravnatelj naše gimnazije od 1939. do 1945. tedaj v času druge svetovne vojne in italijanske okupacije in narodnoosvobodilnega boja, ki mu ni bil naklonjen. Po končani gimnaziji v Kranju je študiral klasične jezike in stenografijo na dunajski univerzi, postal je srednješolski profesor in poučeval v Ljubljani, Mostarju, bil nekaj časa inšpektor srednjih šol, nato ravnatelj učiteljsišča v Ljubljani, upokojen, reaktiviran in postavljen za ravnatelja našega zavoda. Nekaj časa je bil stenograf v dunajskem parlamentu, pa tudi v narodni skupščini v Beogradu. Izšel je iz Krekovega krožka in se uveljavil kot spreten publicist in organizator. Bil je rojen pedagog širokih obzorij in podkovan v klasiki in v moderni. Članke in razprave, pa tudi potopise in kritike je objavljial v Mentorju, Mladiki, Slovincu in drugod. Pisal je o šolstvu, o Sokratu in Aristofanu; uredil je Krekove Zbrane spise I.—IV. zv., jim napisal obširne predgovore in jih opremil z izčrpnimi opombami. Prevajal je tudi Tacita.

HLADNIK Ignacij, komponist, virtuoz na orglah, organist in pevovodja, r. 25. IX. 1865 v Križah pri Trziču, u. 19. III. 1932 v Novem mestu, je poučeval petje na naši gimnaziji od I. IV. 1893 do 29. I. 1931. Večina njegovega življenja je tesno povezana ne samo z Novim mestom, marveč tudi z našo gimnazijo, z njenim pevskim zborom. Iz njegovih rok so izšle generacije novomeških pevcev, veliko pevovodij in nemalokateri kasnejši komponisti je prav pri njem dobil prve temelje poznejšega glasbenega udejstvovanja. Po končani orglarski šoli v Ljubljani je bil organist po raznih krajih, dokler ni 1889. prišel v Novo mesto in postal kapiteljski organist. V kratkem času je postal priznan mojster na orglah in je bil dolgo let pevovodja Dolenjskega pevskega društva. Komporniral je cerkvena in posvetna dela. Največ njegovih kompozicij je izšlo v Cerkvem glasbeniku, Glasbeni zori, Novih akordih in drugod. Samostojno je izdal nad 73 kompozicij. Najbolj znane so: Missa pro defunctis, Missa Laetentur Coeli, Missa S. Rosarii, Missa solemnis, Missa Salve Regina, Jugoslovanska maša. Od njegovih pesmi so mnoge prepevali: Usmiljeni Jezus,

Marija, skozi življenje ti dobro voditi znaš... Dokler je bil zdrav in poln moči, je imel odličen dijaški pevski zbor in orkester. Gimnazijski arhiv pa v zaprašenih papirjih krije njegovo naravnost pretresljivo življenjsko pot, posebno zadnjih let.

HROVAT p. Ladislav (prej Jožef), jezikoslovec, prevajalec, šolnik in publicist, r. 10. III. 1825 v Zgornjem Tuhinju, u. 14. IV. 1902 v Novem mestu, je poučeval na naši gimnaziji latinščino, grščino, slovenščino in nemščino od leta 1855 do 1890, eno leto pa je bil tudi njen ravnatelj (1870—71). Njegovo ime je dolga leta tesno povezano s celotnim novomeškim kulturnim življenjem, posebno pa z utrjevanjem slovenskega narodnega duha med novomeškimi dijaki tistega časa. Da je z naše gimnazije izšlo toliko narodnozavednih mož, ki so kasneje znali poprijeti za narodno delo, je v veliki meri njegova zasluga. Po končani ljudski šoli in gimnaziji v Ljubljani je postal frančiškan in duhovnik, se kasneje posvetil študiju klasičnih jezikov in slavistiki na dunajski univerzi, postal profesor in potem poučeval na tukajšnji gimnaziji vse do upokojitve. Skupaj s p. Bernardom Vovtkom sta bila stebra narodnoprebudnega dela ne samo med dijaki, marveč tudi med drugimi prebivalci Novega mesta in okolice. Bila sta vrsto let pogumna in odločna zagovornika in branilca dijakov pred takratnimi nestrpnimi in zagrizenimi profesorji Nemci in nemškutarji. Vse njegovo delo je v marsičem pripomoglo k slovenizaciji novomeške gimnazije. Svoje številne razprave, kritike, članke je objavljал v letnih izveštjih gimnazije, pa tudi v Novicah, Slov. Glasniku, DS, LZ in v raznih zbornikih. Naj omenim samo nekatere: Zur Charakteristik Hektors (1856), ber das aoristische Perfekt in lat. Folgesätzen (1858), Uvod v sokratovo Apologijo (1869), Slovenski dom (1878), Spisal je prvo v slovenščini pisano Latinsko slovnico za slovensko mladež (1875), ki je pripomogla, da se je slovenščina uveljavila v nižjih razredih gimnazije, potem Pravila za pisavo (1891). Prevedel je Ksenofontove Spomine na Sokrata (1862), Ciceronove govore zoper Katilino (1872). Njegov prevod Cezarjeve Galske vojne pa je ostal v rokopisu. Zadnja leta, ko je že bil upokojen, je napisal tudi nekaj nabožnih knjig, npr. Šmarnice (1900).

JUŽNIČ dr. Rudolf, klasični jezikoslovec in šolnik, r. 11. V. 1883 v Czegledu na Ogrskem, u. 4. VII. 1955 v Ljubljani, je poučeval na naši gimnaziji od 1. IX. 1970 do 31. VIII. 1923 latinščino, grščino, nemščino in slovenščino, neobvezno pa tudi stenografijo. Mladost je preživel v Fari ob Kolpi, gimnazijo je končal v Ljubljani, potem pa je študiral klasične jezike na Dunaju, končal pa jih je v Gradcu. Poučeval je na raznih gimnazijah, nazadnje na klasični v Ljubljani. Slovel je kot odličen pedagog. Kasneje se je veliko ukvarjal s francoščino. Članke in razprave je objavljал v šolskih izveštjih pa tudi v raznih listih. Spisal je nad dvajset učbenikov, ki so jih leta in leta rabili dijaki gimnazij. Med drugo svetovno vojno je bil ves čas član OF. Zadnja leta se je ukvarjal z spisovanjem metodike pouka tujih jezikov. V rokopisu je ostala razprava o Konstantinu Porfirogenetu. Najvažnejši njegovi učbeniki pa so: Francoska vadnica za srednje šole I. (1932), III. (1934), IV. (1935), Grška čitanka za gimnazije (1933), Grammaire française (1936), Nemška vadnica za meščanske šole (1937), Lat. vadnica za II. r. klas. in VI. r. real. gimn. (1937), Lat. čit. za III. r. klas. in VI. real. gimn. (1938), Lat. vadnica za klas. gimn. I.—III. (1949—50), Latinska slovnica (1950).

KELEMINA dr. Jakob, germanist in etnograf, r. 19. VII. 1882 v Brebrovniku pri Ormožu, u. 14. V. 1971 v Ljubljani, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od

3. VII. 1911 do 31. VIII. 1919, ko je odšel za profesorja na ljubljansko univerzo. Po maturi v Pulju je končal germanistiko na graški univerzi in po osemletnem službovanju na srednji šoli postal prvi germanist ljubljanske univerze. Predmet njegovega znanstvenega dela je bila literarna zgodovina s književno teorijo, filologija in etnografija. Napisal je veliko člankov, ocen, kritik, razprav v slovenkih in tujih literarnih glasilih. Med važnejša njegova dela sodijo: O virih Mencingerjevega Abadona (1920), Nekaj o Dudlebih na Slovenskem (1925), Slovenske narodne pripovedke med Nemci (1928), Goti na Balkanu (1932), Popa Dukljanina *Libellum Gothorum* I.—VII. (1937), Kasezi (1950), Langobardski spomini pri Slovencih (1951), v knjigah pa: *Untersuchungen zur Tristansage* (1910), *Geschichte der Tristansage nach den Dichtungen des Mittelalters* (1923), *Literarna veda. Pregled njenih ciljev in metod* (1927), *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva* (1930).

KNEZ Tone, arheolog in publicist, r. 26. III. 1930. v Laškem, je honorarno poučeval na naši gimnaziji od 1. IX. 1962 do 30. VI. 1964 likovno vzgojo. Šolal se je na celjski gimnaziji, od koder je po maturi odšel študirat arheologijo na ljubljansko univerzo. Po diplomu 1956 je nekaj časa služboval v Bihaču, od 1958 dalje pa je kustos arheološkega oddelka Dolenjskega muzeja v Novem mestu. Izkopaval je na več krajih Dolenjske, zadnja leta pa odkril pomembna ilirska grobišča na Znančevih njivah v Novem mestu (v Kandiji). Piše članke, ocene in razprave s področja arheologije v strokovnih glasilih pa tudi v drugih listih. Pomembnejše razprave so: Rimski grobovi v Straži (1964—65), Latenske najdbe iz Novega mesta (1966), Staroslovenski grobovi v Trebnjem (1966), Žarno grobišče v Novem mestu (1966) Staroslovenske najdbe na Dolenjskem in v Beli krajini (1967), Spodnje Posavje v prazgodovini (1969), Prazgodovina Novega mesta (1969), Novi rimski grobovi na Dolenjskem (1969), Iz najstarejše zgodovine Novega mesta (1968). Sodeloval je pri knjigah: *Municipium flavium latobicorum Neviodunum*. Opis antičnega mesta in njegove predzgodovine (1961), *Vodnik po Novem mestu* (1970, 1971).

KOŠTIAL Ivan, jezikoslovec, kritik, etnograf in publicist, r. 27. VII. 1877 v Gradcu (Avstrija), u. 19. II. 1949 v Novem mestu, je poučeval na naši gimnaziji od 10. IX. 1899 do 31. VIII. 1900 in od 1. I. 1910 do 3. X. 1935 slovenščino, latinščino, nemščino, grščino in srbohrvaščino, neobvezno tudi steno grafijo. Iz njegovih rok je izšlo več rodov novomeških študentov in vsi se ga s spoštovanjem spominjajo zaradi njegovih razlag in pripomb, ki so zadevale vedno v živo, še bolj pa zaradi njegovega obsežnega jezikoslovnega znanja. Po maturi v Gradcu se je odločil za študij slavistike in klasičnih jezikov, postal je srednješolski profesor in poučeval v Ljubljani, Gorici, Kopru, najdlje pa v Novem mestu. Bil je razgledan lingvist in se najraje ukvarjal z etimologijo, onomastiko, raziskoval je slovenske prvine v furlanščini in nemščini. Močno se je trudil za čistost in pravilnost našega knjižnega jezika. Svoje članke, ocene, kritike in študije je objavljial v svetovno znanih slavističnih glasilih kot v *Jagičevem Arhivu*, v *Zeitschrift f. slav. Philologie* in številnih domačih in srbohrvaških listih, časopisih, revijah in almanahih ter zbornikih. Veljal je za strokovnjaka za slovanske jezikoslovje in ponudili so mu univerzitetno profesuro, a jo je, skromen, kakor je bil, odklonil. Važnejši njegovi spisi so: *Slovenski življi v nemškem besednem zakladu* (1901), *Slavisches im friaul. Sprachschätze* (1910), *Slovenische Lehnwörter in Friaulischen* (1913), *Rodbinski priimki na Slovenskem iz krajevnih imen* (1905), *O slovenskih priimkih* (1905),

Slovenska osebna imena iz Xii. stol. (1914), O krajepisnih imenih (1926), Slovenščina VI. Levstika, O Finžgarjevem jeziku, Slovenščina v naših časnikih (1925—26). Sestavil je Slovníški in slovarski brus (1926) in sodeloval pri obsežnem Wiesthalerjevem Lat.—slov. slovarju. Prevajal je iz francoščine, madžarščine.

KOZAK dr. Ferdo, pripovednik, esejist, kritik, urednik, politik in publicist, r. 28. X. 1894 v Ljubljani, u. 8. XII. 1957 v Ljubljani, je poučeval na tukajšnji gimn. slovenščino in srbohrvaščino od 1. IV. 1933 do 1. IX. 1934. Že kot dijak srednje šole se je vključil v revolucionarno gibanje preporodovcev. Po maturi je študiral slavistiko v Pragi, bil nekaj časa gimn. profesor, nato bibliotekar, pa spet profesor. Bil je med ustanovitelji Sodobnosti in več let njen urednik. Po razpadu stare Jugoslavije se je vključil v aktivno delo za OF, bil interniran v Italiji, po njeni kapitulaciji se je pridružil NOV v Bariju in postal prvi prosvetni minister vlade LRS. Pisal je pesmi, pozneje prozo, dramska dela in eseje in vse to objavljajl v naših takratnih revijah. Knjižno izdajo so doživela dela: Od vojne do vojne (1954), Potoval sem v domovino (1955); Peter Klepec, Lepa Vida, Profesor Klepec, Vida Grantova pa so odrska dela. Zanj je bila značilna kulturnopolitična publicistika in izrazit kritični odnos do meščanskih političnih taborov.

KURET dr. Niko, etnograf, prevajalec in publicist, r. 26. IV. 1906 v Trstu, je poučeval na tukajšnji gimnaziji komaj nekaj mesecev od 2. IX. 1946 do 31. I. 1947, potem pa je odšel v Ljubljano. Po maturi je končal študij romanistike, postal srednješolski profesor in poučeval v Kranju in Ljubljani. Že pred drugo svetovno vojno se je veliko ukvarjal z gledališčem in lutkami, po osvoboditvi pa dela v Institutu za slovensko narodopisje SAZU. Članke, eseje in razprave je objavljajl v različnih katoliško usmerjenih revijah in listih, v zadnjih letih pa se je uveljavil kot slovenski etnograf, ki še posebno pozornost posveča ljudskim igram, maskam, kurentovanju in jaslicam. Važnejši njegovi etnografski spisi so: Pregled slov. ljudskega slovstva (1950), Slovenske ljudske maske (1963), Ziljsko štehvanje in njegov evropski okvir (1963), Die Mittwinterfrau der Slowenen (1969), Praznično leto Slovencev I.—III. (1965—70). Mimo tega je treba omeniti še: Veselja dom I.—III. (1941—42), Vesele ure I.—III. (1969), Šaljive zgodbe o Lamberžanih. Na novo povedal in opombe dodal. (1954). V svet gledališča in lutkarstva sodijo: Pravi ljudski oder. Smernice našemu igranju (1934), Pavliha. Knjiga o ročnih lutkah (1942), Igra o kraljestvu božjem (1939); priredil je Drabosnjakovo igro o Kristusovem trpljenju (1937), Romualdov Slovenski pasijon (1934), prevedel je Wambrechtsamer; Danes celjski grofje in nikdar več, Francoske pravljice, Črnske pravljice in izdal nekaj praktičnih knjižic za pouk francoščine in italijanščine.

LOGAR Janez, literarni zgodovinar, kritik in bibliograf, r. 3. II. 1908 v Horjulu, je poučeval na naši gimnaziji od 5. IX. 1934 do 2. IX. 1938 slovenščino, srbohrvaščino in francoščino. Šolal se je v Ljubljani in po maturi končal študij slavistike na ljubljanski univerzi, se leto dni izpopolnjeval v Pragi, postal srednješolski profesor in služboval v Lj., Novem mestu pa spet v Ljubljani. Med NOV se je vključil v aktivno delo za OF, bil v zaporih in taboriščih (Visco, Dachau), po osvoboditvi pa delal v ministrstvu prosvete LRS; od 1950 dela v NUK, kjer je bil vodja bibliografskega oddelka do upokojitve. Sodi med naše vidne slaviste in bibliografe. Pisal je članke, ocene, kritike, eseje, študije in razprave v strokovnih glasilih, revijah, dnevnikih in štirinajstdnevnikih.

Uredil je Levstikov Zbornik (1933), Jakličeve Izbrane spise I. (1936), J. Trdine Zbrano delo I—XII 1946—1959). J. Mencingerja Zbrano delo I—IV (1961 do 1966), pisal članke v SBL, Enciklopedijo Jugoslavije, sodeloval pri sestavljanju Slovenskih beril za višje razrede srednjih šol, bil predsednik Slavističnega društva, Društva bibliotekarjev Slovenije in se uveljavil tudi kot prevajalec.

MARINKO dr. Josip, publicist in organizator, r. 1. III. 1848 v Komaniji blizu Dobrove pri Ljubljani, u. 23. VII. 1921 v Preski, je poučeval na naši gimnaziji od 15. IX. 1883 do 31. VII. 1909 verouk in v tem času močno odločal o življenju novomeških študentov, dasi ni bil ravnatelj. Bil je izrazita gorenjska narava. Po maturi na ljubljanski gimnaziji je šel v semenišče, postal duhovnik, se izpopolnjeval v Gradcu, kjer je doktoriral, bil nato kaplan v raznih župnijah, potem pa je postal prof. verouka na naši gimnaziji. V mladih letih je bil gojenec Alojzijevišča, pisal je v Domače vaje, zatem sodeloval pri Slovanski lipi. Ko je prišel v Novo mesto, je uvedel slovenske pridige namesto dotedanjih nemških, bil 1884 med ustanovitelji Dolenjskih novic, njih glavni sodelavec in jih urejeval do 1893. Veliko je dopisoval v Novice in Slovenca, ustanovil podružnico Družbe sv. Cirila in Metoda (1886), ustanovil Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov (1886), kmalu nato pa še dijaško kuhinjo (1894), ki je bila za novomeške študente velikega pomena. Prepotoval je balkanske dežele, Italijo, Palestino, Sirijo in pisal o vseh teh deželah potopise in črtice. Mimo tega je pisal o zgodovini božjega groba na Grmu pri Novem mestu. Bil je spreten organizator in narodno zaveden, le preozek v ocenjevanju dijaškega življenja.

MARKIČ Mihael, r. 29. IX. 1864 v Kranju, u. 5. IV. 1939 v Ljubljani, je bil prof. naše gimnazije od 6. IX. 1897 do 25. IX. 1921; poučeval je grščino, latinščino, nemščino, slovenščino in filozofijo ter matematiko. Gimnazijo je študiral v Kranju in v Ljubljani, po maturi pa klasične jezike na dunajski univerzi, bil domači vzgojitelj pri grofu Thunu, potem pa je postal srednješolski profesor. Dasi klasik po stroki, se je rad ukvarjal z matematiko in logiko, kjer je utiral nove poti in se ukvarjal s problemi, ki so šele danes prišli do veljave. Svoje razprave je objavljial največ v izvestjih naše gimnazije. V študentovskih letih pa je tudi on pisal pesmi in prevajal igre za Slovensko Talijo. Bil je edini med novomeškimi profesorji, ki je podpiral preporodovce in bil njihov somišljenik. Vsa leta je bil markantna osebnost novomeškega profesorskega zbora.

MERHAR Boris, literarni zgodovinar, kritik, urednik in publicist, r. 1. V. 1907 v Trstu, je poučeval na naši gimnaziji od 17. X. 1936 do 13. XII. 1943 in od 16. VIII. 1945 do 25. X. 1945 slovenščino, srbohrvaščino in neobvezno ruščino. Po maturi v Ljubljani je končal slavistiko na ljubljanski univerzi, postal je srednješolski profesor in služboval v Ljubljani, nato na našem zavodu, potem pa spet v Ljubljani. Sedaj je prof. na Pedagoški akademiji. Med NOV je bil od vsega začetka vključen v aktivno delo za OF, bil je v zaporih in internaciji. Uveljavil se je s članki, kritikami, ocenami, esejmi in razpravami o našem kulturnem in literarnem življenju, ki jih je objavljial v naših literarnih revijah in strokovnih glasilih. Uredil je Cankareva Izbrana dela v desetih knjigah in jim napisal izčrpne opombe (1951—1960), pripravil je izdajo Hlapca Jerneja... (1947), Na klancu (1949), Povesti in črtice (1948). V Zgodovini slovenskega slovstva, ki jo je izdala Slovenska matica 1958, je napisal obširen pregled slovenske ljudske pesmi. Sedaj pa ureja pri Matici izdajo Slov. ljudskih pesmi.

MEŽAN Janez, slikar akvarelist, grafik, r. 8. X. 1897 v Spodnjem Brniku pri Kranju, je poučeval na naši gimnaziji od 29. III. 1933 do 1. IX. 1939 risanje. Po končani gimnaziji v Šentvidu je študiral slikarstvo na slikarski akademiji v Zagrebu. Bil je učenec profesorjev Kovačevića, Vanke, Čikoša, Babića, Krizmana in Kljakovića. Postal je srednješolski profesor in poučeval v Mariboru, Novem mestu, Ptuj in drugod. Uveljavil se je kot izrazit akvarelist, dasi je slikal tudi v drugih tehnikah (olju, grafiki); izkazal pa se je tudi v plakatu, lesorezu in bakrorezu.

MLINARIČ Jože, zgodovinar in prevajalec, r. 13. III. 1935 v Mariboru, je poučeval na našem zavodu od 1. IX. 1962 do 31. VIII. 1965 latinščino, zgodovino in nemščino, honorarno pa še do 1970. Po maturi na mariborski klasični gimnaziji se je odločil za študij klasičnega jezikoslovja na ljubljanski univerzi, postal je srednješolski profesor in sprva služboval na Ravnah, zatem pa v Novem mestu. Od 1965 dalje je bil arhivar v Dolenjskem muzeju v Novem mestu, od 1. VI. 1971 pa je vodja arhiva v Pokrajinskem muzeju v Mariboru. V Dolenjskem listu je objavil prevod odlomkov iz Valvasorja, ki govore o dolenjskih gradovih, sestavil je bibliografijo Novega mesta v Zborniku Novo mesto 1365—1965 (1969). V samostojni knjigi je izdal: *Kostanjeviško gospodstvo*. Po urbarju iz leta 1625. (1970), sodeloval je pri *Vodniku po Novem mestu* (ciklostilna izdaja 1970. tiskana 1971); prevedel je *Anakreontika* ali pesmi o vinu in ljubezni (1968), nato še latinsko besedilo v knjigi J. V. Valvasor *Prizorišče človeške smrti* (1969).

NOVAK Fran, stenograf in klasični jezikoslovec, r. 22. X. 1856 v Mengšu, u. 30. XI. 1936 v Ljubljani, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od 4. IX. 1890 do 1. IX. 1895 latinščino, nemščino, slovenščino in stenografijo kot neobvezen predmet. Po maturi na ljubljanski gimnaziji je študiral klasične jezike na dunajski univerzi, se tamkaj izpopolnil v nemški stenografiji, postal domači učitelj v grofovskih družinah, nato pa srednješolski prof. in nazadnje ravnatelj I. drž. gimn. v Ljubljani. Uveljavil se je kot priznan slovenski stenograf. Svoje stenografske prispevke je sprva objavljial v šolskih izveštjih, potem pa v samostojnih knjigah. Izdal je: *Zaznamek okrajšav korespondenčnega pisma* (1916), *Slovenska stenografija I. Korespondenčno pismo* (1900, 1910, 1921), *II. Debatno pismo* (1901, 1922).

OGÓREK Józef, klasični jezikoslovec in šolnik, r. 11. 1844 v vasi Dąbowa v Galiciji, u. neznano kje in kdaj. Po končani gimnaziji, verjetno v Rzeszowu, se je vpisal na filozofsko fakulteto Ivovske univerze, zadnji dve leti pa je študiral na dunajski univerzi. Obvladal je poljski, nemški, latinski, grški francoski in slovenski jezik. Kot srednješolski profesor je služboval sprva v Celju, potem pa v Ljubljani, Novem mestu od 14. VII. 1874—31. VIII. 1881, ko je odšel v Lwów. Ko mu je umrla žena, je vstopil v celovško semenišče, postal duhovnik, sled za njim pa izgine. Uveljavil se je z raspravami, ki jih je objavil v izveštjih naše gimnazije. Te pa so: *Horat. Carmina I., 28. Ad dialogi similitudinem revocari non posse demonstratur* (1875/5), *De Socrate marito paterque familias* (1876/7), *Wann hat Cicero die beiden ersten Catilinarischen Reden gehalten?* (1877/8, 1878/9).

OGRINEC Josip, pisatelj pripovednik, r. 5. IV. 1844 v Podgorju pri Kamniku u. 13. V. 1879 v Vinkovcih, Hrvatska, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od 24. VII. 1872 do 23. X. 1873 matematiko, prirodopis in risanje. Bil je gojenec ljubljanskega Alojzijevejšča, po maturi stopil za nekaj časa v semenišče, nato pa je odšel na Dunaj študirat prirodopis. Po končanem študiju je poučeval v Ljubljani, tukaj in v Vinkovcih v Slavoniji. Že v študentovskih letih se je uveljavil v aka-

demskih društvih. Kasneje je pisal črtice iz narave v Slov. Glasnik, Zvon, Zoro, Slov. Narod, zatem povesti, za katere je dobil snov v zgodovini, npr. Vojnimir ali poganstvo in krst (1871), Čarovnica s Karneka (1872), Setev in žetev (1875). Prevajal je tudi igre, npr. Zapravljujec, Na Osojah, Na kmetih, Hiša slabega glasu. Razen tega je objavil več poljudnih črtic in razprav iz zemljepisa in zgodovine.

OROŽEN Fran, geograf, zgodovinar in šolnik, r. 17. XII. 1853. v Laškem, u. 26. XI. 1912 v Ljubljani, je poučeval na naši gimnaziji od februarja 1886 do 30. X. 1886 slovenščino, zemljepis in zgodovino. Gimnazijo je končal v Celju, študij zemljepisa in zgodovine pa na dunajski univerzi. Postal je srednješolski prof. in poučeval na raznih gimnazijah. Kmalu se je pričel uveljavljati s članki iz svoje stroke, nato pa se je lotil pisanja učbenikov in metodičnih pripomočkov za pouk zemljepisa. Veliko je delal v Slovenskem planinskem društvu, bil njegov prvi predsednik (1893—1908), napisal je mnogo turističnih ali alpinističnih člankov. Nazadnje pa se lotil pisanja zgodovinskih pregledov domače dežele. Glavna njegova dela so: Metodika zemljepisnega pouka (1898²), Zemljepis za meščanske šole I. (1891, 1903²), II. (1894), III. (1896), Ustavoznanstvo (1899), Kranjsko domoznanstvo (1909), Vojvodina Kranjska I. del. Prirodnoznanstvi, politični in kulturni opis (1901), II. del Zgodovinski opis (1902). Razen tega je bil prvi predsednik Društva slovenskih profesorjev (1895—1909).

PAMER dr. Kaspar, zgodovinar in publicist, r. 9. XII. 1849 v Zwettlu (Avstrija), u. 21. XII. 1905 v Novem mestu, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od 28. VI. 1896 do 21. 12. 1905 nemščino, zgodovino in zemljepis. Bil je rojen Nemec in je gimnazijo študiral v Linzu, a je še pred maturo moral za tri leta k vojakom, zato je maturiral šele po vrnitvi iz vojašnic 1874 kot privatist. Študiral je germanistiko in zgodovino na univerzi v Innsbrucku, bil nato več let učitelj na osnovnih šolah, potem pa dobil mesto prof. v Pazinu, nato v Trstu, od koder je prišel v Novo mesto. V šolskih izveštjih je objavil nekaj zgodovinskih razprav, npr. Georg Mathäus Vischer, ein österreichischer Geograph des XVII. Jahrh. (1885), Bacon von Verulam (1889). Pisal je članke s področja domače zgodovine v Mühlgvierter Nachrichten. Za nas je pomembna njegova zgodovina novomeške gimnazije pod naslovom: Das k. k. Staatsberggymnasium zu Rudolfswert, ki jo je objavljala v letnih izveštjih naše gimnazije od 1901/2—1905/6. Dokončal pa jo je prof. Leopold Petauer.

PERUŠEK dr. Rajko, jezikoslovec, prevajalec in publicist, r. 7. I. 1854 v Ljubljani, u. 25. II. 1917 na Dunaju, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od 18. VIII. 1882 do 4. VII. 1890 latinščino, grščino, slovenščino in stenografijo. Gimnazijo z maturo je končal v Ljubljani, potem pa je študiral klasične jezike in slavistiko na graški univerzi, poučeval kot srednješolski profesor v Pazinu, tukaj in v Ljubljani. Udeležil se je okupacije BiH, se navdušil za srbohrvatski jezik in njegove ljudi. Pisal je etnografsko obarvane črtice in povestice iz življenja bosenskih ljudi in jih objavljala v Kresu, LZ in drugod. Vsa leta službovanja na naši gimnaziji je veliko delal v raznih društvih, budil družabnost in narodno zavest med Novomeščani, predvsem pa je pomagal tiskarju J. Krajcu v njegovih načrtih izdajanja Narodne biblioteke, za katero je pripravil ponatis KČ, zbral in izdal je spise Andrejčkovega Jožeta in jim napisal življenjepis, prevedel je Sofoklejevega Ojdipa na Kolonu. Prevedel je P. P. Njegoša Gorski venec, ga oskrbel z uvodom in opombami. Napisal je več potopisov, nekaj nekrologov, se spustil v razpravljanje o pisavi bralec: bravec in se ukvarjal z etimologijo krajev.

PIPENBACHER dr. Josip, klasični jezikoslovec in šolnik, r. 14. II. 1869 pri Sv. Marjeti na Dravskem polju, u. 11. IV. 1949 v Mariboru, je poučeval na novo-meški gimnaziji od 14. IV. 1898 do 28. VI. 1901 latinščino, grščino in slovenščino. Po maturi na mariborski klasični gimnaziji je študiral na Dunaju klasično jezikoslovje, potem pa je poučeval kot srednješolski prof. po raznih gimnazijah, nazadnje je bil ravnatelj II. drž. gimn. v Ljubljani. Pisal je ocene učbenikov za pouk klasičnih jezikov na srednjih šolah in jih tudi sam nekaj napisal, kot Latinska vodnica za nižje gimnazijske razrede I. (1910, 1928⁴), II. (1911, 1929⁴), III. (1912), IV. (1913); obdelal je črko R za obsežni Wiesthalerjev Lat. slov. slovar. Napisal je razpravo o Pouku latinščine na prvi stopnji (1921). Veliko se je udeleževal v sokolstvu in občinskem svetu.

PISKERNIK dr. Angela, botanik in javna delavka, r. 27. VIII. 1886 v Lobniku pri Železni Kapli, u. 24. XII. 1967 v Ljubljani je poučevala na naši gimnaziji od 2. IX. 1933 do 30. I. 1936 prirodoznanost. Po končanem učiteljskem študiju v Celovcu je privatno končala še gimnazijo, potem pa na dunajski univerzi študirala prirodoznanost; nato se je izpopolnjevala v biologiji v Lunzu in Trstu, službovala v deželni muzeji v Ljubljani, potem pa poučevala na gimnazijah. Med okupacijo je bila v zaporih in nato v internaciji v Nemčiji, po osvoboditvi pa je postala ravnateljica naravoslovnega muzeja v Ljubljani. Napisala je veliko člankov in razprav s področja naravoslovja v domačih in tujih strokovnih glasilih. V knjižni obliki so izšle: Ključ za določanje cvetnic in praprotnic (1941), Učbenik nemškega jezika (1930), Nemško-slovenski in slovensko-nemški slovarček (1941). Dobila je Van Tienhovenovo nagrado (1967).

POLANEC Ivan, prevajalec in publicist, r. 11. VI. 1844 v Ščavnici pri Sv. Ani v Slovenskih goricah, u. 10. IX. 1899 v Novem mestu, je poučeval na novo-meški gimnaziji od 19. V. 1872 do 10. IX. 1899 grščino, latinščino in slovenščino. Po maturi v Mariboru se je odločil za študij klasičnih jezikov in slavistike na dunajski univerzi, potem pa je služboval kot srednješolski prof. na različnih gimnazijah. V letnem izveščju naše gimnazije je objavil nekaj razprav, npr.: Obsežek Demostenovega govora Megalopoljskega z odlomkom prevoda za poskus (1873), Nekoliko srbskih narodnih pesmi (1886), Črtice o romantični poeziji srbski (1893). Njegov učenec je bil tudi Dragotin Kette.

POTOČNIK dr. Matko, zgodovinar in publicist, r. 8. IX. 1872 v Koroški Beli, u. 6. VII. 1967 v Lescah, je samo eno šolsko leto poučeval na naši gimnaziji zemljepis in zgodovino od 10. IX. 1899 do 31. VI. 1900. Po maturi v Beljaku je sprva študiral pravo, potem pa se je odločil za študij zgodovine in zemljepisa na dunajski univerzi, nakar je poučeval v Ljubljani, Mariboru, Kranju, Novem mestu in Gospiču. Pisal je članke in razprave s področja krajevnega zgodovine in zemljepisa, pripravil je v knjižni izdaji Vojvodino Koroško I. (1909), II. (1910) in narodnostni zemljevid Koroške (1910).

POŽAR dr. Lovro, šolnik, društveni in javni delavec, r. 10. VIII. 1855 v Vrhpolju pri Moravčah, u. 24. VII. 1946 v Ljubljani, je bil na naši gimnaziji od 18. VIII. 1889 do 4. VII. 1890 prof. za latinščino, nemščino, filozofijo in slovenščino. Po maturi na celjski gimnaziji je končal slavistiko in klasično jezikoslovje, poučeval v Novem mestu in Ljubljani, se je uveljavil v ljubljanskem občinskem svetu, bil odbornik Slovenske matice, uredil dva njena Letopisa (1888, 1889), sestavil je Latinske vadbe za III. (1896) in IV. raz. (1900). Razen tega je napisal nekaj ocen knjig Slovenske matice in nekaj razprav.

PREMRU — MOHORIČ Milena, publicistka in prevajalka, r. 16. VIII. 1905 v Ormožu, je poučevala na naši gimnaziji od 10. IV. 1929 do 1. X. 1929 slovenščino in nemščino. Po maturi na ljubljanski ženski gimnaziji je študirala germanistiko in literarne vede na ljubljanski univerzi, nato pa je poučevala v Kranju in Ljubljani. Med NOV je bila v zaporih in internaciji (Rab, Visco), od 1944 pa v partizanih. Po osvoboditvi je bila na delu v Ljubljani, nato v Zagrebu.

SENEKOVIČ Andrej, matematik, fizik in šolnik ter javni in družbeni delavec. r. 17. XI. 1846 v Spodnji Sčavnici pri Radgoni, u. 17. X. 1926 v Ljubljani, je bil ravnatelj naše gimnazije od 1885—1890. Po maturi na mariborski gimnaziji je študiral mat. in fiz. na graški univerzi, postal prof. srednjih šol in poučeval v Gradcu, bil je ravnatelj na tukajšnji gimn., nato pa na ljubljanski. Napisal je več učbenikov za pouk matematike in fizike na srednjih šolah. Bil je vnet odbornik Slovenske matice, mnogo let pa predsednik Ciril-Methodove družbe (1907—1926). Odkar je naša gimnazija postala državna, je bil Snekovič njen prvi ravnatelj, ki je bil Slovenec ne samo po rodu, marveč tudi po duhu, srcu in dejanjih, kar so občutili novomeški dijaki in o čemer govore stari papirji v gimnazijskem arhivu. Od njegovih učbenikov je omeniti: Fizika za nižje razrede srednjih šol (1883), Fizika za nižje gimn. raz. (1902², 1910³, 1919⁴, 1921⁵7, Osnovni nauki iz fizike in kemije za meščanske šole. V treh stopnjah I. (1898², 1904³) II. (1913³, 1920⁴), III. (1899, 1926⁴). Mimo učbenikov je napisal razpravo Vpliv gozdov na podnebje, O električni razsvetljavi.

SIMONITI Primož, klasični jezikoslovec in prevajalec, r. 28. XII. 1936 na Golniku, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od 8. IX. 1960 do 31. VIII. latinščino, nemščino in zgodovino. Po maturi na mariborski klasični gimnaziji je študiral lat. in gršč. na ljubljanski univerzi, potem dobil prvo službo v Novem mestu, od tu je odšel na izpopolnitev v München. Sedaj je asistent za klasične jezike na ljubljanski univerzi. Uveljavil se je kot prevajalec. Prevedel je B. Spinoza Etika (1964), K. Vorländer Zgodovina filozofije I. del (1968). Sestavil je Filozofski rokopisi 16.—18. stol. v NUK v Ljubljani (1965), Bibliografija filozofskih tekstov, tiskov, rokopisov, inkunabul na Slovenskem do konca 18. stol. (1968).

SKERBINC p. Paskal (prej Andrej), znamenit pridigar in nabožen pisatelj r. 1. X. 1780 v Višnji gori, u. 28. I. 1824 na Dunaju, je poučeval na tukajšnjem zavodu v sintaksi in gramatiki od 1804 do 1807. Kje se je šolal, ni ugotovljeno. Zaradi odločnega nasprotovanja janzenistom se je moral umakniti iz Ljubljane na Dunaj. Izdal je dve knjigi slovenskih pridig: Nedelske pridige (1814), Prasniške pridige (1814) in več knjig nemških pridig.

SKOPAL Hugo, slikar in umetnostni zgodovinar, r. 7. IV. 1856 v Glogowu v Galiciji (Poljska), u. 16. VIII. 1905 v Brunntalu pri Münchnu. Poučeval je na novomeški gimnaziji risanje od 19. IX. 1890 do 16. VIII. 1905. Bil je po rodu Poljak in je gimnazijo študiral v Rzeszowu, Cieszynu, Bielskem, po maturi pa je študiral umetnost v Krakovu. Poučeval je risanje v Bielskem, Wadowicah, Ljubljani, najdlje pa v Novem mestu. Ni se uveljavil kot slikar, marveč je znal pri svojih učencih vzbuditi zanimanje in ljubezen za umetnost, bil je njen prvi polurariator v Novem mestu. Pri njem se je za to stroko navdušil kasnejši evropsko znani umetnostni zgodovinar dr. Vojeslav Mole, kar sam priznava v svoji Iz knjige spominov (1970). Napisal je: Über das Altarbild von Tintoretto in der Rudolfswerter Kapitelkirche nebst einer kurzen Charakteristik der Darstellungsweise dieses Meister im Allgemeinen (1901).

ŠARABON dr. Vinko, geograf in publicist, r. 5. XII. 1880 v Trziču, u. 3. IV. 1956 v Ljubljani, j epučeval na novomeški gimnaziji od 27. XI. 1905 do 15 IX. 1906 in od 28. VIII. 1909 do 31. VIII. 1911 zgodovino, zemljepis in nemščino. Po maturi v Ljubljani je študiral na dunajski univerzi omenjena predmeta in ju končal z doktoratom. Razen v Novem mestu je poučeval še v Ljubljani, pred tem pa v Celovcu in Mariboru. Uveljavil se je predvsem kot geograf. Napisal je več razprav s področja demografije v strokovnih listih. Pisal pa je številne

članke iz ekonimike, zunanje politike, pa tudi športa v dnevnih listih. Slovel je kot dober predavatelj in govornik in je bil znan prosvetni delavec. Napisal je: Čehoslovaška republika (1922), Gospodarska geografija sveta (1922), Vojska na Balkanu 1913/4 (1914). Zgodovina in geografija Avstro-Ogrske (1916), Zgodovinske anekdote I. do III. (1922—24).

ŠIJANEC dr. Fran, umetnostni zgodovinar in likovni kritik, r. 31. XII. 1901 v Poljčanah, u. 17. I. 1964 v Mariboru, je bil na tukajšnjem zavodu pičla dva meseca 1942. leta in poučeval zgodovino. Po končani gimnaziji v Celju, je študiral umetnostno zgodovino pri prof. Strzygowskem na Dunaju, zaključil pa je študij pri prof. Izidorju Cankarju na ljubljanski univerzi. Kasneje se je izpopolnjeval v Parizu in po vrnitvi doktoriral z disertacijo o baročnih slikarjih bratih F. M. in J. A. Straussih. Postal nato kustos v Narodni galeriji v Ljubljani, potem v Narodnem muzeju prav tam, od 1933—1941 pa je bil profesor na celjski gimnaziji, od koder se je umaknil pred Nemci v Ljubljano. Po osvoboditvi je bil sprva zaposlen v Ljubljani, nato na Reki, nazadnje pa je bil ravnatelj Zavoda za spomeniško varstvo v Mariboru. Pisal je kritike o sodobnih slovenskih likovnih ustvarjalcih v različne revije, največ pa v Umetnost; sodeloval je z obširnimi članki pri Likovni enciklopediji, napisal je zajetno knjigo Sodobna slovenska likovna umetnost (1961).

SLEBINGER dr. Janko, literarni zgodovinar, urednik, bibliograf in publicist, r. 19. X. 1876 v Ledineku pri Sv. Ani na Kremberku, u. 3. II. 1951 v Ljubljani, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od 1. IX. 1906 do 31. VIII. 1909 nemščino, slovenščino in filozofijo. Po maturi na mariborski klasični gimnaziji je študiral slavistiko in germanistiko na dunajski univerzi in dosegel doktorat; postal je srednješolski profesor in pučeval tu in v Ljubljani. Od 1925 je delal v licejski knjižnici, od 1927 pa je bil njen ravnatelj in je preselil to ustanovo v novo stavbo ter jo sodobno uredil. Številni so njegovi članki, kritike, ocene, razprave, ki jih je objavljaval v revijah in dnevnikih. Glavno njegovo delo pa posega v bibliografijo. Sestavil je: Slovenska bibliografija za leto 1902, 1903, 1904, 1905, 1906; Slovenska bibliografija od 1907—1912 (1913), Slovenski časniki in časopisi (1937), Slovenska bibliografija za leto 1929. Spisal je tudi praktične učbenike: Nemščina brez učitelja I., II., ki je doživela več izdaj. Temeljiti so njegovi članki v SBL. Napisal je nekaj nekrologov vidnejšim slovenskim pesnikom in javnim delavcem.

ŠKRABEC p. Stanislav (prej Anton), znamenit lingvist, jezikoslovec in nabožni pisatelj, r. 7. I. 1844 v Hrvači pri Ribnici, u. 6. X. 1918 v Ljubljani, je poučeval na novomeški gimnaziji od 15. I. 1868 do 30. VII. 1870 latinščino, grščino in slovenščino. Po maturi v Ljubljani je vstopil v frančiškanski red, preстал noviciat na Trsatu, končal teologijo v Gorici in Ljubljani, postal redovni duhovnik. Kasneje je študiral klasične jezike na graški univerzi in nato poučeval dolga leta na redovni gimnaziji v Gorici. Uveljavil se je takoj s prvo svojo razpravo, ki je izšla v novomeškem izvestiju O glasu in naglasu našega knjižnega jezika (1870), nato je objavil razpravo v Jagićevem Arhivu I. XIV. Über einige schwierige Fragen der slowenischen Laut- und Formenlehre. Večino svojih temeljitih jezikovnih člankov pa je objavljaval na platnicah tretjeredniškega glasila Cvetje z vrtov sv. Frančiška. Šele danes po skoraj sto letih prihajajo njegovi nazori o jeziku do polne veljave in znanstvene vrednosti.

SUBIC Rajko, slikar in grafik, r. 12. III. 1900 v Ljubljani, je pučeval na tukajšnji gimnaziji risanje od 4. IX. 1939 do 7. IV. 1944. Šolal se je na kiparskem

oddelku Šole za umetno obrt v Ljubljani, potem se je izpopolnjeval na Dunaju v Državnem grafičnem vzgojnem in eksperimentalnem zavodu (1919—1922), bil nato na Akademiji za grafične umetnosti v Leipzigu, od koder je odšel v Prago, kjer se je izpopolnjeval v slikarstvu in grafiki v letih 1928—1929. Po odhodu iz Novega mesta živi v Mariboru. Uveljavil se je kot akvarelist, grafik in risar. Najraje je slikal pejsažne motive, potem motive iz pomorstva, postal mojster kompozicij s konji, se uveljavil kot portretist, ilustrator in ekslibrist. Ilustriral je: Ivan Lah, Angelin Hidar; M. Valjavec, Izbrani spisi za mladino, Fr. Zbašnik, Drobne povesti.

ŠUKLJE Fran, zgodovinar in politik, r. 24. X. 1849 v Ljubljani, u. 18. VIII. 1935 v Kandiji, je poučeval na tukajšnji gimnaziji od 18. IX. 1873 do 18. VIII. 1875 zgodovino, zemljepis, nemščino in filozofijo. Na dunajski univerzi je končal študij zgod. in zemlj., nato je poučeval sprva v Wiener Neustadtu, nato pa v Novem mestu in v Ljubljani. Dolgo let se je aktivno udeleževal našega takratnega političnega življenja in bil deželni in državni poslanec Kranjske. Uveljavil se je s članki v dnevnem časopisju, sodeloval je v SN, Slovencu, Slov. listu in drugod. Napisal je nekaj zgodovinskih razprav v Stritarjevem Zvonu, npr. Dvori in plemstvo na Nemškem v XVIII. stol. (1876), Zgodovinske žene (1876), Boj Otokarja II. z Rudolfom I. (1877), Narodna skupščina francoska (1878); temeljita je razprava Avstrijsko medvladje in ustanovitve habsburške vlade na Avstrijskem 1246—1283. (1883). Izdal je brošuro Deželni zbor kranjski (1913), pisal je o naših železnicah (1921). Najbolj pa se je uveljavil kot memoarist s knjigama Iz mojih spominov I.—III. (1929—1932), Sodobniki mali in veliki (1933).

TOPORIŠIČ dr. Jože, jezikoslovec, slavist, urednik in šolnik, r. 11. X. 1926 v Mostecu pri Dobovi, je poučeval na naši gimnaziji od 21. IX. 1953 do 31. VIII. 1954 slovenščino. Po maturi na klasični gimnaziji v Mariboru (1947) je študiral slavistiko na ljubljanski univerzi in doktoriral z disertacijo o Finžarju. Po enoletnem službovanju v Novem mestu je postal lektor slovenskega jezika na zagrebški univerzi. Od 1965 je zaposlen v Ljubljani. Sedaj je izredni prof. na filozofski fakulteti v Ljubljani. Piše članke, ocene, kritike in razprave s področja slovenskega jezika v domača in tuja strokovna glasila, urejal je JiS, sedaj pa je urednik SR in sodelavec Enciklopedije Jugoslavije. Doslej je izdal naslednje knjige: Slovenski jezik. Izgovori intonacije s recitacijama na pločama (1961), Pripovedna dela F. S. Finžgarja (1964), Slovenski knjižni jezik I.—IV. (1965 do 71), Zakaj ne po slovensko? (1969).

VILHAR dr. Albin, klasični jezikoslovec, prevajalec in leksikograf, r. 27. II. 1902 v Postojni, je poučeval na novomeški gimnaziji od 22. IX. 1924 do 17. II. 1925 grščino, latinščino, nemščino in srbohrvaščino. Gimnazijo je končal v Šentvidu nad Ljubljano, po maturi pa se je odločil za študij klasične filologije na ljubljanski univerzi in doktoriral. Prvo službo je dobil v Novem mestu, od tod pa je odšel v Zaječar in nato prišel v Beograd, kjer živi še danes. Uveljavil se je med Srbi kot prevajalec iz klasičnih in modernih jezikov. Prevaja iz latinščine, grščine, angleščine, nemščine, francoščine, italijanščine in slovenščine v srbohrvaščino. Od njegovih prevodov je omeniti: Apulej: Zlatni magarac (1954), Platon: Država (1957, 1966), M. Aurel: Samom sebi (1960), Paton: Gorgija (1968), A. Munthe: San Michele (1940, 1969), Plutarh: Dion, Brut (1964) in še več drugih. Sestavil je slovarje: Srbohrvaško-slovenski, in Slovensko-srbohrvaški, Italijansko-srbohrvaški. Napisal je knjigo Rimske legende (1966), sestavil je več učbenikov za pouk latinščine na srbskih gimnazijah.

VIRBNIK Alojz, klasični jezikoslovec, r. 22. VII. 1861 v Novi cerkvi pri Celju, u. 29. XII. 1929 v Ljubljani, je poučeval v Novem mestu od 21. VIII. 1895 do 31. VIII. 1908 grščino, latinščino in slovenščino. Gimnazijo je študiral v Celju, po maturi pa klasične jezike v Gradcu, tamkaj je na gimnaziji prestal poskusno leto, naredil profesorski izpit 11. VI. 1887, postal suplent v Ljubljani, nato pa je prišel v Novo mesto za profesorja. Z naše gimnazije je odšel v Ljubljano, kjer si je v trenutni duševni potrtosti sam vzel življenje. Veljal je za odličnega klasičnega jezikoslovca in slavista, ki je vzgojil več rodov novomeških in ljubljanskih izobražencev.

VOVK p. Bernard (prej Andrej), matematik in fizik, r. 1. XI. 1924 v Ovsišah na Gorenjskem, u. 8. III. 1911 v Brežicah, je poučeval na naši gimnaziji od 10. III. 1851 do 30. VII. 1852, potem pa še v letih 1855 do 1857, in od 1867 do 30. X. 1884, ves čas matematiko in fiziko. Od 1857 do 1867 pa je bil njen ravnatelj. Gimnazijo je končal v Ljubljani (1838—1843), po VI. r. pa je vstopil v frančiškanski red, postal redovni duhovnik, poučeval na naši gimnaziji, potem pa dokončal študij matematike in fizike na dunajski univerzi (1852—54) in postal eden prvih fakultetno izobraženih profesorjev naše gimnazije. Bil je zaveden Slovenec, pogumen branilec slovenskih narodnih koristi pa tudi dijakov, kadar so se nad njimi znašali zagrizeni velikonemški profesorji in domači nemškutarji. Zaradi njegovega odločnega slovenstva bi Novo mesto kmalu izgubilo svojo gimnazijo, ker je v šolskem izveščju dal tiskati vsa krajevna in krstna imena v slovenskem jeziku. Da bi gimnazijo rešil pred ukinitvijo, se je sam odrekel ravnateljski časti in postal navaden profesor. Za porast in utrditev slovenske narodne misli in zavesti med novomeškim dijaštvom ima ob p. Lad. Hrovatu trajne zasluge. Vzgojil je več rodov novomeških dijakov in marsikoga navdušil za fiziko in matematiko, med drugimi tudi kasnejšega univ. prof. dr. Ignaca Klemenčiča. Bil je odličen pedagog in se je uveljavil tudi kot pisec razprave s področja matematike, ko jo je objavil v letnem poročilu pod naslovom *Aritmetische Progressionen* (1856).

VRHOVEC Ivan, zgodovinar, publicist in društveni delavec, r. 21. V. 1853 v Ljubljani, u. 19. IX. 1902 v Ljubljani, je poučeval na naši gimnaziji od 22. IX. 1886 do 11. II. 1897 zgodovino in zemljepis. Po maturi na ljubljanski gimnaziji je odšel na Dunaj študirat zgodovino in zemljepis, postal najprej domači učitelj na Ogrskem in Hrvatskem, potem pa je nastopil službo srednješolskega profesorja v Ljubljani, bil nekaj let v Novem mestu, pa se vrnil spet v Ljubljano. Sprva se je skušal uveljaviti v leposlovju s črticami in povesticami, potem pa se je oprijel zgodovinopisja in se v njem dobro uveljavil. Ko je živel v Novem mestu, je bil duša in srce Čitalnice, veliko je režiral in tudi sam nastopal na odru in veliko prevajal za potrebe čitalniških odrov. Zato pomenijo leta njegovega bivanja v Novem mestu vzpon naše čitalniške kulturne dejavnosti tistih let. Postal je tretji zgodovinar naše gimnazije (za p. E. Knificem in p. R. Klemenčičem). Vajnejša njegova dela so: *Germanstvo in njega vpliv na slovanstvo v srednjem veku* (1879), *Iz domače zgodovine* (1886, 1888, 1894, 1895), *Zgodovina Novega mesta* (1891), *Meščanski špital* (1898), *Zgodovina šempetrske fare v Ljubljani* (1903), *Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih* (1886), *Die wohllobliche landesfürstliche Hauptstadt Laibach* (1886).

WESTER Josip, planinski pisatelj, šolnik in literarni zgodovinar, r. 11. X. 1874 v Dolenjih Raduljah pri Raki (Krško), u. 6. XII. 1960 v Ljubljani, je poučeval na naši gimnaziji od 1. III. 1900 do 27. VI. 1902 latinščino, grščino in sloven-

ščino, v letih 1918 do 1920 pa je bil njen ravnatelj. Osnovno šolo je končal v Novem mestu, gimnazijo pa v Ljubljani. Po maturi se je odločil za študij klasičnih jezikov in slavistike na graški univerzi, postal je srednješolski prof., ravnatelj tukajšnje gimn., nato pa višji šol, inšpektor v Ljubljani. Westrova publicistika sega na področje šolstva, planinstva, literarne zgodovine in jezikoslovja, v biografiko, čebelarstvo in gledališče. Največ se je oglašal v LZ, Plan. vestniku, pa tudi dnevnikih. Važnejša njegova dela so: Iz domovine in tujine (1944), Novomeški spomini (1954), Dr. J. C. Oblak, planinski in krajinski leposlovec (1958), B. Hacquet, prvi raziskovalec naših Alp (1954). Na njegovo zavzemanje se je naša gimnazija iz klasične spremenila v realno. Izdal je tudi Slovenske čitanke za srednje šole I.—IV. (1921—22).

ŽEPIČ Boštjan, klasični jezikoslovec, leksikograf in šolnik, r. 18. I. 1829 v Gozdu pri Trziču, u. 9. I. 1883 v Zagrebu, je poučeval na naši gimnaziji od 15. XI. 1871 do 23. X. 1873 latinščino, grščino, slovenščino in neobvezno srbohrvaščino. Po maturi v Ljubljani, kjer se je spoprijateljil s Trdino, je odšel na Dunaj študirat klasične jezike in slavistiko. Postal je profesor v Varaždinu, se od tod odpravil v Novo mesto, od tu pa odšel v Zagreb, Uveljavil se je z razpravo Poraba predlogah u Gundulića i Palmotića (1860, 1861), potem pa je pripravil Lat.-slovenske vaje za I. in II. r. (1875), spisal Lat.-slovenski slovar k tem vajah (1875), uredil, uvod in opombe napisal k 8., 9. 10.—11. knjigi Starih piscev hrvatskih. Pripravil je 1063 strani obširen Latinsko-hrvatski rječnik (1881) in zanj obdelal črke C-H, od 144—469 strani.

Bil je velik dobrotnik revnih dijakov in je, kljub številni lastni družini 9 otrok, z dejanjem pomagal tudi kasnejšemu univ. prof. zagrebške univerze dr. Avgustu Musiču, dokler je bil novomeški in zagrebški dijak.

POMEMBNEJŠI UČENCI NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

ADLEŠIČ Jure, pravnik, r. 7. V. 1884 v Adlešičih, u. 30. IX. 1968 v Adlešičih. Pred vojno je bil znan politični delavec in publicist. Na našem zavodu se je šolal dve leti I. 1896/7, II. 1897/8, potem pa je gimnazijo končal v Ljubljani. Po končanem pravu je služboval v Ljubljani kot advokat. Svoje članke je objavljajl v Času, Slovencu, Edinosti. Napisal je Organizacija slovenskega izseljenišva, Slovensko pravo, Socialne tvorbe pri Jugoslovanih. Bil je dolgo let predsednik Orlovske zveze. Pisal je tudi o združništvu. Nekaj časa je bil tudi ljubljanski župan.

AHAZHIZH Marija, mladinska pisateljica in slikarka, r. 16. XII. 1904 v Novem mestu. Na naši gimnaziji se je šolala od V. 1920/1 do VIII. 1923/4. Pred vojno se je oglašala z mladinskimi povesticami v Mladiki in drugih listih. Uveljavljala se je tudi kot ilustratorka. Samostojno je izšla knjižica Čuda narave (1932).

ANDRÉE Leopold, popularizator letalstva in radiotehnike, r. 14. XI. 1879 v Novem mestu, u. 8. VII. 1952 v Ljubljani. Šolal se je na naši gimnaziji od I. 1891/2—VIII. 1899/900. Po maturi je študiral na univerzi na Dunaju matematiko in fiziko, postal je srednješolski profesor in služboval v Idriji, najdlje pa v Ljubljani. Zgodaj se je pričel ukvarjati z radioamaterstvom in fiziko. Mnoge svoje učence je ob pravem času usmeril v študij tehnike in jih navduševal za letalstvo. Napisal je več člankov v strokovnih glasilih, največ v Elektrotehničnem vestniku. Od njegovih knjig je omeniti: Radio, Osnovni pojmi iz elektrotehnike (1927), Radio aparat — njegov sestav, napake in motnje (1929), Električna-proizvajanje, uporaba in nevarnosti (1936). Prevedel je: Aisher, Sedaj vem, kaj je radio (1932). V rokopisu je ostala knjiga Letalstvo-fizikalne osnove. Sestavil je tudi Slovar strokovnih izrazov o letalstvu in z njim obogatil slovensko tehnično besedje.

ANDRIJANIČ Boris, farmacevt in organizator farmacevtsko kemične industrije, r. 8. XII. 1910 v Novem mestu. Šolal se je na našem zavodu od I. 1921/2—VIII. 1928/9. Po maturi se je posvetil študiju farmacije, potem pa delal v lekarni v Novem mestu. Aktivno se je udeležil NOV in opravljal pomembne funkcije v naši lekarniški službi. Bil je predsednik občine Novo mesto. Sedaj je direktor »Krke« — industrije zdravil in kemičnih izdelkov.

AVSEC Franc, spomeniški konservator in umetnostni zgodovinar, r. 20. VII. 1863 v Gotni vasi pri Novem mestu, u. 7. III. 1943 v Lescah. Na našem zavodu se je šolal od I. 1876/7—VIII. 1883/4. Po maturi se je odločil za študij bogoslovja. Kot duhovnik je služboval po raznih župnijah. Veliko se je ukvar-

jal s praktičnim gospodarstvom in bil vnet nasprotnik alkoholizma, zato je urejal tudi protialkoholno glasilo »Piščalka«. Trajne zasluge pa si je pridobil kot častni spomeniški konservator dunajske Centralne komisije za ohranitev spomenikov in kot zaupnik Spomeniškega zavoda v Ljubljani. Vrsto let je preiskoval cerkveno arhitekturo, premeril in popisal je mnogo cerkva ljubljanske škofije. Umetnostnozgodovinske članke je objavljaval v strokovnih glasilih. Med pomembnejše članke sodijo: Pogled na cerkvene umetnine (1898), Stara kartuzijanska cerkev v Pleterjah (1907), Zvonik naše ljube gospe v Lescah (1924).

BAJUK Marko, glasbenik in šolnik, r. 29. II. 1883 v Drašičih, u. 20. VI. 1960 v Mendozi (Argentina). Čeprav se je tu šolal samo dve leti od I. 1895/6 do I. 1896/7, ga je za glasbo navdušil tedanji učitelj petja našega zavoda komponist Ignac Hladnik. Po maturi v Ljubljani je nato končal klasično jezikoslovje dunajske univerze in postal srednješolski profesor in poučeval v Kranju in Ljubljani. Že zgodaj se je mimo jezikoslovja ukvarjal z zbiranjem ljudskih pesmi, postal glasbeni pisec in organizator dijaškega življenja še kot študent. Kasneje je postal pevovodja Pevskega društva Ljubljana, ustanovil Pevsko zvezo (1920) in jo vodil do 1941. Leta 1922 je organiziral Društvo učiteljev glasbe in mu predsedoval do leta 1938; organiziral je leta 1938 učiteljski zbor pevcev. Napisal je: Pevska šola (1923), Slovenska tamburaška šola, Mera v slovenski narodni pesmi (1928), izdal je 5 zvezkov Slovenskih narodnih pesmi; Odmevi naših krajev; zapisal je napeve mnogim ljudskim pesmim. Mimo tega je napisal za Orla Vaditelja, dramatiziral je Sketovo Miklovo Zalo, Jurčičevega Tihotapca in napisal Vodnik po ljubljanskih pokopališčih I. (1930), II. (1937). Mimo vsega tega je pisal šolske knjige npr. Latinska čitanka za IV. r. gimn. (1935), za VII. r. (1936), za VII. r. klas. in VIII. r. realnih gimnazij (1935). Oskrbel je izbor Ovidijevih pesmi, pripravil izdajo Salusta Bellum Jugurthinum. Po begu iz domovine je organiziral šolstvo med begunci na Koroškem. Zadnja leta je živel v Argentini od 1948. dalje in tamkaj tudi umrl.

BARBIČ Ana, psihologinja in publicistka, r. 18. V. 1936 v Gornji Straži. Šolala se je na naši gimnaziji od I. 1947/8 — III. 1949/50, potem pa je končala novomeško učiteljsko šolo. Zatem je študirala na univerzi v Ljubljani psihologijo in pedagoške predmete. Objavlja članke, kritike in razprave s področja psihologije in sociologije v dnevnem in revialnem tisku in strokovnih glasilih. Postala je znanstvena sodelavka Instituta za sociologijo in filozofijo univerze v Ljubljani in se ukvarja s preiskovanjem javnega mnenja.

BARLE Janko, kulturni, cerkveni in glasbeni zgodovinar, komponist, organizator, etnograf in pripovednik, r. 12. III. 1869 v Budanjem pri Vipavi, u. 18. II. 1941 v Zagrebu. Na naši gimn. se je šolal od I. 1879/80 — IV. 1883/4, potem pa v Karlovcu, maturiral pa je v Zagrebu. Postal je duhovnik in služboval po raznih krajih na Hrvaškem, od leta 1893 je stalno živel v Zagrebu, postal je kanonik in vodja nadškofijske pisarne. Sprva je pisal v slovenskem jeziku pesmi (mladinske), povestice, potopise, članke, življenjepise, razprave. Sodeloval je v Angeljčku, Carnioli, Dolenjskih novicah, DiS, Lovcu, Slovincu, Vrteu, KMD, LZ, LMS, IMK. Ko se je ustalil v Zagrebu, je postal sodelavec Katoliškega lista, Obzora, Prosvjete, Vjesnika hrv. društva, Vjesnika kr. hrv. slav. dalm. zem. arkiva, Vitezovića, Liječničkog vijesnika, Farmaceutskog vjesnika in veliko pisal za Društvo sv. Jeronima. Znana so njegova dela: Zgodovinske črtice iz Bele krajine do 1374., Povijest župa i crkava zagrebačkih v 2 zv.,

Zagrebački arhidiakonot (1903), Povijest turopoljskih župa (1911), Naše dijecezanske sinode (1913), O zdravstvu staroga Zagreba (1902), Ranarnici i ljekarnici iz franjevačkog reda (1907), Kuga u Hrvatskoj god. 1743—1745 (1897), Kuga u Hrvatskoj 1830—1845 (1900), Prinosi slovenskim nazivima bilja. Od 1913. je urejeval glasbeni list Sv. Cecilija. J. Barle velja za reformatorja hrvatskega cerkvenega petja.

BARTEL Anton, leksikograf in pripovednik, r. 27. XI. 1853 v Mirni peči, u. 1. IX. 1938 v Ljubljani. Na naši gimn. se je šolal od I. 1864/5—VIII. 1871/2. Po maturi je študiral klasične jezike in slavistiko na dunajski univerzi in postal profesor ter služboval največ v Ljubljani. Sprva je pisal povesti in jih objavljaj v Sketovem Kresu, potem pa se je ukvarjal največ s slovarništvom. Pomagal je Pleteršniku pri njegovem slovarju, zatem je oskrbel več izdaj Janežičevega Nemško-slovenskega slovarja (4., 5. in 6. izdajo), jih močno predelal in obogatil z živimi slovenskimi izrazi in rekli.

BARTELJ Ludvik, filozof, r. 7. VIII. 1913 v Mirni peči. Na naši gimnaziji se je šolal od I. 1924/5—VIII. 1931/2 in je po maturi odšel v ljubljansko semenišče in po končanem študiju postal duhovnik. Sedaj je župnik v Dolah blizu Svibna. Že kot novomeški študent se je rad spuščal v filozofska razpravljanja, ki so tedaj vznemirjala naše dijake. Za čisto filozofijo pa ga je navdušil filozof univ. prof. dr. France Veber. L. Bartelj je doslej izdal: Človek-svet-Bog. Nekaj poglavij iz globinske psihologije (1970). Oglasil se je s člankom tudi v Novi poti.

BEDENEK Jakob, časnikar in pisatelj, r. 25. VII. 1850 v Šmartnem na Gorenjskem, u. 16. X. 1916 na Dunaju. Komaj dve leti se je šolal na naši gimn. od V. 1869/70 do VI. 1870/1. Vojsna služba mu je bržčas onemogočila študij. Ko se je znebil, je postal domači učitelj, potem zemljemerski vajenec. Udeležil se je okupacije BiH, potem služboval v Srbiji, na Hrvatskem, v Dalmaciji, od 1883. pa je bil korektor in sourednik Slovenca, zatem pa delal v uredništvih listov Styria, Wiener Zeitung. Sprva je pisal pesmi, pozneje pa članke. Najbolj je znan zaradi svoje povesti Od pluga do krone (1891), v kateri popisuje življenje znamenitega slovenskega matematika in topničarja Jurija Vege. Manj znana je njegova druga povest Sonce in senca (1891).

BELIČIČ Vinko, pesnik in pripovednik, r. 19. VIII. 1913 v Rodinah pri Črnomlju. Bil je učenec naše gimn. od II. 1927/8—VIII. 1933/4. I. r. je naredil kot privatist 1926/7. Belokranjec po rodu, vzgajan pa v srcu Dolenjske, se je v Novem mestu navdušil za poezijo. Sprva je pisal v Mentor, potem pa tudi v druge liste in glasila. Lotil se je tudi pripovedništva, kritike in se uveljavil kot prevajalec. Po maturi je na ljubljanski univerzi končal slavistiko, postal srednješolski profesor. Življenje pa ga je zaneslo čez mejo, kjer danes živi in poučuje na tržaški slovenski gimnaziji. Kasneje je v Milanu na Ambroziani doktoriral z razpravo o Antonu Medvedu. Odkar živi v tujini, sodeluje pri najrazličnejših v tujini izhajajočih revijah in listih kot: Mladika, Meddobja, Zbornik SKA. Doslej je izdal: Molitev na gori (1943), Češminov grm (1944), Kačurjev rod (1952), Pot iz doline (1954), Dokler je dan (1958), Nova pesem (1961). Razen tega je sodeloval pri učbeniku Zgodovina slovenskega slovstva (1946), sestavil je Slovensko čitanko za višje razr. srednjih šol II. del (1947), oskrbel Slovensko lirsko pesem (1950), Stvarnost in svoboda. Zbornik I. (1952), II. del (1953). Prevedel je G. Papinija: Priče trpljenja Gospodovega (1940).

BELLE Ivan, sadjar in vinogradnik, r. 11. V. 1867 v Dobah pri Kostanjevici, u. 10. V. 1924 v Gradcu (Avstrija). Na našem zavodu se je šolal od I. 1878/9 do

IV. 1882/3. Pred kratkim so vzdali spominsko ploščo temu znanemu slovenskemu sadjarju in vinogradniku v zidu starega kostanjeviškega samostana. Iz Novega mesta je odšel na kmetijsko šolo na Slapu pri Vipavi, se nato izpopolnjeval dve leti na kmetijski šoli v Klosterneuburgu v Avstriji. Služboval je v raznih krajih, postal je priznan strokovnjak in ravnatelj kmetijske šole v Šentjurju ob južni železnici. Veliko je pisal o sadjarstvu, vinogradništvu in kmetijstvu v strokovnih glasilih kot Slov. gospodar, Kmetovalec, Domovina, Gosp. vestnik za Štajersko, Weinlaube, Weinzeitung. Izdal je knjige: Trtna uš in trtoreja (1893), Viničarjev kašipot (1900), Temelj kmetijskega blagostanja (1903), Sadjarstvo (1924). Pomagal je obnoviti naše vinograde, ko jih je napadla filoksera.

BENIGAR Jože, zdravstveni delavec, organizator partizanskega zdravstva, r. 29. IV. 1909 v Polju pri Ljubljani, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1921/2 do VII. 1926/7, maturiral pa je na ptujski gimnaziji. Že kot učenec novomeške gimnazije je veljal za levo usmerjenega dijaka in je imel sitnosti s šolskimi predpisi. Po maturi je končal medicino v Zagrebu in se tam udeleževal v naprednih študentskih društvih. Med NOV je izvedel organizacijo partizanskih bolnišnic in zdravstva. Po osvoboditvi pa je zavzemal vidne funkcije v našem zdravstvu. Bil je večkrat ljudski poslanec.

BERCE Vladimir, politični delavec, r. 7. VI. 1907 v Šentjanžu na Dolenjskem, se je prav tako šolal na novomeški gimnaziji od II. 1920/1—IV. 1921/2, potem pa študij nadaljeval na učiteljski, postal je učitelj in služboval v raznih krajih. Med NOV je aktivno sodeloval od leta 1941, po osvoboditvi pa je zavzemal visoka mesta v našem šolstvu, bil je nekaj časa načelnik personalnega oddelka ministrstva prosvete v Ljubljani (1948—1951), nato predsednik Sveta za prosveto in kulturo novomeškega okraja, še preje pa trebanjskega, bil nato poverjenik za prosveto v Trebnjem, nato v Novem mestu. Sedaj živi kot upokojenec v Mirni.

BERKOPEC Jože, prevajalec, organizator kmetijskega založništva, r. 22. VIII. 1909 v Kloštru pri Gradcu v Beli krajini, se je šolal na naši gimn. od I. 1922/3 — VIII. 1929/30 in se že tedaj uveljavljal v dijaških organizacijah in rokopisnih listih. Po maturi je v Zagrebu končal agronomijo, postal inženir in nato trinajst let poučeval in vzgajal na vinarsko-sadjarški, zatem mlekarški šoli v Ljubljani. V NOV je sodeloval od leta 1943 dalje, po osvoboditvi pa je delal sprva v zadrugi, nato pa postal ravnatelj Kmečke knjige, ki je izdajala strokovno literaturo s področja agronomije, veterine in splošne kulture. Nekaj let je bil član fakultetnega sveta fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterino v Ljubljani, bil tudi pomočnik ministra za kmetijstvo LRS, od leta 1953 pa je bil glavni urednik lista »Naša vas«. Prevedel je K. Kautskega Agrarno vprašanje (1952).

BERKOPEC Oton, pesnik, prevajalec, bibliograf in kulturni zgodovinar, r. 6. XII. 1906 v Vinici v Beli krajini, je bil učenec naše gimnazije od II. 1920/2 do VIII. 1926/7. Pomen dela tega našega nekdanjega učenca sega preko meja naše domovine, ker je bil in je še posredovalec kulturnih dobrin med Češko in Jugoslavijo. Že kot dijak se je živo udeleževal razgibanega dijaškega kulturnega življenja v Novem mestu in ga v marsičem po svoje oblikoval in obogatil s prispevki v rokopisnih dij. listih tistih dni. Po maturi je odšel v Prago, kjer je končal slavistiko in tam še danes živi in marljivo piše. Ko se je po prvih pesmih preusmeril v splošno kulturno publicistiko, ni zanemarjal prevajalstva

iz naših jezikov v češčino in obratno, ne strogo znanstvenega dela s področja bibliotekarstva, bibliografije pa še posebej. Pesmi je objavljajl v Vesni, rok. lističu novomeških študentov, potem pa v Mladiki, Dom. prijatelju, KMD, Novem času, Svobodni mladini, Samorodnosti, Životu i radu, LZ, Modri ptici, Obzorjih in še kje. Njegova glavna dela pa so: Česka a slovenska literatura, divadlo, jazykospyt a narodopis v Jugoslavii. Bibliografie od r. 1800 do 1935. Knihy a časopisy (1940), France Prešeren v češki literaturi (1964), M. J. Lermontov v češke literature, Bibliografie ... (1965), Jugoslavie. Soupis literatury o současne Jugoslavii a doporučující bibliografie překladu z let 1945—1956 (1956), Slovinska vydavatelství (1966), Literatures yougoslaves en Tchécoslovaquie 1954—1964 (1965). Od njegovih prevodov v češčino je omeniti: Iv. Cankar: Za narodov blagor (1956), P. P. Njegoš: Gorski venec (1963). Skoraj nepregledna pa je vrsta predgovorov k prevodom iz naših jezikov v češčino. Z literarnozgodovinskimi članki in razpravami sodeluje v strokovnih slavističnih glasilih, slovenskih in čeških.

BERNIK Valentin, publicist, pripovednik in nabožen pisatelj, r. 9. II. 1861 v Stražišču pri Kranju, je bil samo tri leta učenec našega zavoda od VI. 1878/9 do VII. 1880/1, je po maturi postal duhovnik in kot kaplan, nato pa kot župnik služboval po raznih krajih ter pridno pisal v Slovenca, Domoljub, Zgodnjo Danico, Bogoljub, DiS, Duhovnega pastirja. V njem je objavljajl pridige, pisal pa je tudi Šmarnice.

BERUS Niko, prevajalec in pisec filozofskih in socioloških razprav, r. 4. XII. 1899 v Regerči vasi pri Novem mestu, u. 23. XI. 1963 v Zagrebu, je bil učenec naše gimnazije od I. 1912/3—VIII. 1919/20 in ves čas odličnjak. Po maturi je končal filozofsko fakulteto v Ljubljani in Zagrebu, se izpopolnjeval v Parizu, bil srednješolski profesor v Splitu, Sarajevu, Celju, Zagrebu, zatem pa na višji pedagoški šoli in univerzi. Še kot dijak našega zavoda se je pridno udejstvoval v dijaških društvih in njihovem kulturnem življenju. Pozneje se je ukvarjal predvsem s filozofijo in sociologijo in veliko prevajal v srbohrvaščino iz latinščine in francoščine. Njegov je prevod Descartesa Razprava o metodi (1951), izdal je univerzitetna skripta: Osnovi društvenih nauka v 2 zv. (1948).

BLATNIK Vinko, publicist in sindikalni delavec, r. 12. V. 1931 v Gornjih Sušicah pri Dol. Toplicah, se je šolal na tukajšnjem zavodu od II. 1945/6 do VIII. 1951/2 in se že tedaj uveljavljajl kot sodelavec in urednik lističa Dolenjski študent, ki je bil priloga Dolenjskega lista; potem pa je sodeloval v Ljubljanskem dnevniku, Delavski enotnosti in drugod. Največ je pisal o gospodarstvu, sedaj pa dela pri Informativnem biltenu.

BORŠTNAR Jože, politični delavec in organizator, narodni heroj, r. 8. XI. 1915 v Gabrovki pri Litiji, je bil dijak naše gimnazije od I. 1925/6 do VIII. 1934/5, po maturi pa je odšel v železniško prometno šolo v Beogradu in po končanem študiju postal prometnik. Že od leta 1940 se je udeleževal organiziranega dela v KP, v NOV pa je sodeloval od vsega začetka, postal je politkom. Belokranjskega odreda, nato komisar brigade, zatem divizije, komandant in komisar IV. operativne cone na Štajerskem, Koroškem, nato komandant IX. korpusa. Po osvoboditvi je bil komandant Ljubljane, nato upravnik državnih železnic, pomočnik prometnega ministra FLRJ, kasneje minister za trgovino in preskrbo LRS. Bil je več let republiški in zvezni poslanec in je opravljal še druge visoke funkcije. Danes je član ustavnega sodišča. Za svojo

hrabrost in požrtvovalnost je dobil red narodnega heroja, red partizanske zvezde I., red bratstva in enotnosti I., red za hrabrost in zasluge za narod II.

BREGANT Marijan, prevajalec, r. 30. XI. 1907 v Ljubljani, se je šolal na naši gimnaziji od III. 1922/3 — V. 1925/6, a je bil že 13. II. 1926 črtan. Uveljavil se je s številnimi prevodi iz nemščine, italijanščine, poljščine, španščine, makedonščine, francoščine, islandščine. Med najbolj brane njegove prevode so-dijo: R. Bacchelli Mlin na Padu (1957), Ceram Pokopane kulture (1956), R. Gallegos Donna Barbara (1954), H. H. Kirst 0-8-15 (1956), Laxness Salka Valka (1959), B. Prus Lutka (1956), J. Putrament Resničnost (1958), W. Reymont Leto 1794 (1952), M. Waltari Egipčan Sinuhe (1955), H. Wendt Iskal sem Adama (1959) in še več drugih.

BREZOVAR Marjan, kritik in novelist, r. 5. V. 1933 v Novem mestu, je bil naš dijak od I. 1944/5 — VIII. 1951/2, ki se je uveljavljal zadnjih nekaj let kot kritik, poskusil pa se je tudi v novelistiki. Kot kritik je ocenjeval največ sodobne pisatelje, manj pesnike; objavljajl je kritike v Naši sodobnosti, pisal je o Ingoliču, Brnčiču, Lobnikovi, Malenškovi, J. Kozaku, M. Kranjcu, V. Ocvirku, B. Jurci, F. Kalanu, J. Koprivcu, C. Kosmaču, I. Ribiču, I. Torkarju, S. Vegri, M. Rožancu. Še posebno skrb je posvetil naši mladinski prozi, pogosto je pisal tudi o problematiki filma in filmske umetnosti, npr. Še beseda o scenariju (1960); napisal je noveli Čudne sanje Horsta Lehna (1963), Vrnitev (1964), in scenarij Lucije po Finžgarjevih Stricah.

BREŽNIK Pavel, pripovednik, publicist in šolnik, r. 1. II. 1892 v Ljubljani, je bil naš dijak od V. 1906/7 — VIII. 1909/10. Pred vojno je bilo njegovo ime znano v našem takratnem kulturnem življenju. Po maturi je študiral francoščino in nemščino na Dunaju in v Parizu in bil nato profesor na raznih gimnazijah. Sprva je pisal pesmi za Domačega prijatelja, Slovana. Po razpadu stare Avstrije je veliko pisal v Slov. narod o francoskem političnem in šolskem življenju. Sodeloval je v naših in francoskih listih, npr. L'information universitaire. Uveljavil se je kot pisec šolskih knjig za pouk francoščine kot Francoska slovnica (1919), Konverzacijska ročna knjiga francosko-slovenska-nemška (1924), Nemška čit. za viš. r. sr. šol. I. del za V. r. (1938). Kot pripovednik se je uveljavil s knjigami: Junaki prekoceanskih poletov (1928), V senci nebotičnikov (1930), Klic Gorjancev (1933), Temna zvezda (1935), veliko je prevajal iz francoščine, španščine, srbohrvaščine in angleščine.

BUČAR Ivo, r. dec. 1856 v Postojni, u. marca 1907 v Carigradu, je bil novomeški dijak od V. 1870/1 — VII. 1872/3 in so ga novomeški frančiškani navdušili za jugoslovanstvo in, podoba je, tudi za pesništvo. V bistvu je bil širokega nemirnega duha; iz gimnazije je odšel v vojaške šole, a je bil iz njih odpuščen, se nato aktivno udeležil okupacije BiH, se priključil upornikom, dezertiral v Srbijo in se zaposlil pri francoski vzhodnoželezniški družbi. Pisal je rodoljubne pesmi z izrazito jugoslovansko orientacijo in jih objavljajl v Slovanskem svetu in LZ. Knjižno izdajo je doživela njegova Biserojla (1898).

BUČAR Julij, entomolog, r. 10. IV. 1857 v Novem mestu, u. 1. IV. 1919 v Novem mestu, je bil prav tako dijak našega zavoda od I. 1868 — VIII. 1876; po maturi je doštudiral pravo in si z njim služil vsakdanji kruh. Naša kulturna zgodovina ga pozna kot entomologa, raziskovalca členarjev. Pisal je tudi črtice in humoreske in jih objavljajl v celjski Domovini, SN Ježu. Ker je veliko pre-kolesaril in prehodil, je pisal potopise v PV; pisal je tudi o lovstvu in ribištvu v Lovcu in bil je velik metuljar. Izdal je knjigo Slovenski metuljar (1919).

BUKOVEC Vilma, operna pevka, r. 24. II. 1920 v Trebnjem. Na novomeški gimnaziji se je šolala od I. 1932/3 — VIII. 1939/40. Nastopa že več let v vseh glavnih vlogah znanih oper. Gostovala je skoraj po vseh deželah sveta, bila na Kitajskem, v Sovjetski zvezi, na Zahodu in drugod. Nekaj let je bila tudi ljudski poslanec kulturno-prosvetnega sveta skupščine LRS. Dobila je Prešernovo nagrado SRS. Glavne njene vloge pa so: Manon, Rusalka, Jenufa, Tais, Madame Buterfly, Desdemona v Othellu itd.

BULC Marko, politični delavec in organizator gospodarskega življenja, r. 15. VIII. 1926 v Družinski vasi pri Šmarjeških Toplicah. Na naši gimnaziji se je šolal od I. 1937/8 — IV. 1940/1 in se še kot dijak vključil aktivno v NOV. Po osvoboditvi je maturiral in nato končal tehniško fakulteto v Ljubljani. Opravljal je različne visoke funkcije že med NOV, potem pa bil sekretar ZK Novo mesto, politični sekretar univerzitetnega komiteja ZK v Ljubljani, bil predsednik stalne konference mest Jugoslavije, od leta 1967 pa je član ZIS, poslanec Sveta narodov in ima več visokih odlikovanj.

BUNC Stanko, publicist in šolnik, r. 30. X. 1907 v Kobdilju na Primorskem, u. 5. XI. 1969 v Kranju. Učenec naše gimnazije je bil od I. 1919/20 do VIII. 1926/7, po maturi pa je končal slavistiko na ljubljanski univerzi in se izpopolnjeval na Jagelonski univerzi v Krakovu; postal je srednješolski profesor v Ljubljani, Mariboru, nazadnje pa je bil bibliotekar ŠK v Kranju. Po osvoboditvi je bil nekaj časa urednik slovenske izdaje Uradnega lista v Beogradu, od 1950 dalje pa je bil v Kranju upravnik ŠK. Sprva je pisal pesmice in jih objavljaval v dijaškem rokopisnem lističu, ki so ga izdajali novomeški dijaki, potem pa se je oprijel poljudno poučne publicistike s področja slavistike, jezika in književnosti, etnografije, bibliotekarstva. Članke je objavljaval v ŽiS, Etnologu, ČZN, Gorenjskem glasu, Gorenjski reviji, Gozdarskem vestniku, Jutru, Jeziku in slovstvu, LZ, SR, Jugoslovanu, Večerniku, Vestniku, Prosvetnem delavcu in različnih koledarjih. Za šolske potrebe je spisal več učbenikov kot: Pregled slovnice slov. knjižnega jezika (1940), Jezikovni svetovalec (1951), Slov, jez. vadnica za nižje r. gim. II. (1953), III. (1954), IV. (1956), Spoznavajmo slov. jezik. Jezikovna vadnica za 7. r. osn. šol za 8. r. (1964), ki so doživele več ponatisov. Razen tega je sestavil Slovarček tujk (1952, 1963, 1965), Mali slov. pravopis (1966), Gradivo za proslave (1960).

BURJA Stane, gledališki igralec in operni pevec, r. 1. IX. 1903 na Suhorju pri Metliki, je hodil v novomeško gimnazijo od I. 1914/5 — VII. 1920/1. Že kot dijak se je uveljavil na odru v raznih igrah, ki so jih uprizarjali novomeški študentje; bil je nemirne narave in samorastnik, ki se je uveljavil na hrvatskih odrih v Osijeku, v Novem Sadu in na Reki. Večer svojega življenja preživlja v Zadru.

CESAR Janez, gledališki igralec, režiser in prevajalec, r. 6. X. 1896 na Težki vodi pri Novem mestu, u. 3. XII. 1965 v Ljubljani, je bil prav tako novomeški študent od I. 1907/8 — VIII. 1914/5. Po maturi se je odločil za grenak kruh gledališkega igralca in je od leta 1921 pa skoraj do smrti služil umetnosti z vsem srcem in se povzpел v sam vrh naše gledališke ustvarjalnosti. Posebne uspehe je žel v kreiranju vedrejših in veselih vlog, toda nič manj prepričevalni ni nastopal v resnih vlogah. Glavne njegove vloge so bile: Krjavelj, Mozolj, Zmešnjava, župan v Linhartovih delih, nato pa Orgon, Falstaff, Kantor, Grozd, Kalander in druge. Dobil je najvišja republiška in zvezna priz-

nanja za svežo in resnično umetniško ustvarjalnost. Od leta 1949—1953 se je uveljavil tudi kot gledališki vzgojitelj in predavatelj na Akad. za igr. umetnost. Veliko je tudi prevajal.

CEVC Emilijan, pripovednik in umetnostni zgodovinar, r. 5. IX. 1920 v Kamniku, si je prve temelje svoje kasnejše široke razgledanosti pridobil na novomeški gimnaziji, kjer je študiral od I. 1931/1 — IV. 1935/6, nadaljeval pa je študij v Ljubljani. Po maturi se je odločil za umetnostnozgodovinski študij in se kmalu uvrstil med naše vodilne umetnostne zgodovinarje. Sprva je pisal kratke lirsko nadahnjene črtice v DiS, nato jih je izdal v knjigi *Preproste stvari* (1944). Po tem se je vse bolj ukvarjal z umetnostno kritiko in zgodovino. Svoje članke, razprave in študije in monografije je objavljaval v ZUZ, Arh. vestniku, Gorenjskem var. spomenikov, Loških razgledih, Kamniškem zborniku in drugod. Glavna njegova dela so: *Ob problemu Hansa iz Judenburga* (1953), *Umetnost srednjega veka na Slovenskem* (1956), *Srednjeveška plastika na Slovenskem* (1956), *Gotska plastika na Slovenskem* (1958), *Gotsko kiparstvo* (1968), *Poznogotska plastika na Slovenskem* (1970), *Slovenska umetnost* (1966), *Srednjeveška plastika na Slovenskem od začetkov do zadnje četrtine 15. stol.* (1963), *Poznogotska plastika na Slovenskem* (1970). Številni so njegovi uvodi v razne kataloge; tudi kot prevajalec si je ustvaril ime (S. Lagerlöf).

CVELBAR Franc, fizik, r. 18. I. 1932 v Gorenji vasi pri Šmarjeti, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1943/4 — VIII. 1950/1. Po maturi se je odločil za študij fizike na ljubljanski univerzi in kmalu po končanem študiju postal doktor fiz. ved in docent za fizikalni praktikum na fakulteti za naravoslovje in tehnologijo ljubljanske univerze. Specializiral se je v atomski fiziki in je sodeloval na domačih in tujih zborovanjih atomskih fizikov. Piše in objavlja znanstvene članke in razprave iz področja atom. fizike v domačih in tujih strokovnih glasilih.

CVELBAR Jože, pesnik in slikar, r. 8. II. 1895 v Dolenji Prekopi pri Kostanjevici, u. 11. VII. 1916 v Asiagu v Dolomitih, se je šolal na novomeški gimnaziji od I. 1907/8 — VIII. 1914/5. Ko je padel zadet od italijanske kroglice, je slovenska kultura izgubila resničnega pesnika, ki je veliko obetal ne samo v poeziji, marveč tudi v slikarstvu. Po vojni maturi je moral na bojišče v Dolomite, kjer se je utrnilo njegovo mlado življenje. Še kot dijak našega zavoda je sodeloval s pesmijo in slikami v rokopisnem dij. listu novomeških študentov *Izpod Gorjancev*. Od tu je prešel med sodelovce *Zore*, *Zvončka*, *Vrtca*, *Angeljčka*. Njegovo veljavo in vso tragiko nam je pokazalo šele *Izbrano delo*, ki ga je uredil Fr. Koblar in mu napisal spremno besedo (1938).

ČARGO Ivan, slikar r. 25. II. 1898 v Tolminu, u. 12. VIII. 1958 v Ljubljani. Bil je učenec naše gimnazije eno samo šol. leto v IV. 1915/6. V Novo mesto so ga zanesli dogodki prve svetovne vojske, toda že po enem letu je odšel z Dolenjske. Slikarstvo je študiral na akademiji v Rimu in Firencah, postal nato scenograf Ljudskega gledališča v Gorici, od 1927 pa je stalno živel v Ljubljani. Sprva je bil impresionist, a se je kmalu preusmeril v ekspresionista in se kasneje približal celo futuristom. Slikal je pejzaže, portrete, motive iz delavskega življenja. Bil je med ustanovitelji avantgardističnega lista *Tank*.

ČEHOVIN Andrej, vojak in oficir topničar, r. 26. VIII. 1810, v Branici pri Štanjelu na Primorskem, u. 10. IX. 1855 v Badenu. Na naši gimnaziji se je zadrževal samo eno leto v III. 1829/30. V vojaškem življenju se je uveljavil s svojo izredno hrabrostjo in sposobnostjo, za kar so ga povzdignili v baronski

stan. Šolal se je v Postojni, Gorici, Novem mestu in Ljubljani. Ko je 1831 moral k vojakom, se je izkazal, naredil je topničarsko šolo, se odlikoval v bojih z Italijani 1848, 1849, 1850. Zaradi hrabrosti je dobil viteški križ reda Marije Terezije. Podoba je, da se je v njem skrival izredni vojaški talent z neverjetno hrabrostjo.

ČERNIČ Mirko, zdravnik, publicist in jezikoslovec, r. 29. V. 1884 v Metliki, u. 27. V. 1956 v Mariboru. Naša gimnazija ga je vzgajala in izobraževala od I. 1896/7 — V. 1900/01, potem pa je odšel v Ljubljano; po maturi se je odločil za študij medicine na dunajski univerzi. Po študiju je dolgo služboval v Mariboru, kjer je bil primarij bolnišnice. Černič je vidna osebnost v našem zdravstvenem in kulturnem življenju. Veliko je pisal o zdravstvu v naših in tujih listih. Važnejši njegovi medicinski spisi so: Telesni naš postanek, razvoj in konec (1910), Klinični besednjak (1941), Zdravstveni priročnik (1951), Razglabljanje o slovenski zdravstveni besedi ob slovenskih zdravstvenih učbenikih in podobnem pisanju (1958).

ČERVAN Franc, športnik tekač, r. 14. X. 1936 v Podgori pri Prečni, je bil prav tako učenec naše gimnazije od I. 1949/50 — IV. 1952/3, potem pa se je vpisal na kmetijsko šolo na Grmu, kasneje pa v Mariboru. Uveljavil se je kot tekač in je postavil nekaj slovenskih in jugoslovanskih rekordov. Nastopal je na svetovnih tekmovanjih v Italiji, na Japonskem, v Argentini, ZDA in drugod.

DEBELJAK Anton, pesnik, prevajalec, publicist, in leksikograf, r. 25. X. 1887 v Šegovi vasi pri Loškem potoku, u. 24. X. 1952 v Lovranu. Na novomeško gimnazijo je hodil od I. 1900/1 — VIII. 1907/8. Po maturi je študiral romanistiko na dunajski univerzi, se izpopolnjeval v Parizu, postal je srednješolski profesor v Gorici, največ pa je služboval v Ljubljani. Pesmi je objavljaval v Zvončku, Domačem prijatelju, Omladini, Hrvatski smotri, LZ. Izdal je pesniški zbirki Sonce in sence (1919) in Tičistan (1939). Izredno bogato in obsežno je njegovo prevajalsko delo. Prevajal je iz francoščine, španščine, portugalsčine, katalonsčine, latinščine in grščine. Številne so njegove kritike, eseji, razprave, ki jih je objavil v revijah. Od prevedenih piscev je omeniti: A. Francea, De Costera, Cervantesa, L. Adamiča, H. Balzaca; nekateri njegovi prevodi imajo trajno vrednost, drugim je cena zbledela zaradi iziskane besede.

DEBEVEC Janez, nabožni pisatelj, šolnik in jezikoslovec, r. 20. VI. 1758 v Ljubljani, u. 10. VI. 1821 v Žužemberku. Bil je vsa leta novomeški učenec od I. 1767/8 — VI. 1772/3, ker je tedaj naša gimn. imela samo šest razredov. V Novem mestu se je šolal iz zdravstvenih razlogov. Bogoslovje je končal v Ljubljani, potem pa opravljal različne službe. Bil je odličen poznavalec slovenskega jezika, zato ga je poučeval v ljubljanskem semenišču od leta 1795—1797, potem bil več let katehet pri ljubljanskih uršulinkah. Sodi med vnete delavce za narodno prebudno stvar. Od njegovih knjig velja omeniti: Kratki navuki, regelce inu molitve za zakrament te pokore (1783), Kranjski plateltov (1791), Majhine perpovedanja (1809). V rokopisu sta ostali Slovenska slovnica in Nemško-slovenski slovar. Vedno se je trudil, da bi izboljšal slovenski besedni zaklad, veliko se je zavzemal, da bi slovenščino poučevali tudi po šolah.

DEFRANCESCHI Peter, zdravstveni pisec, r. 26. XI. 1865 v Ajdovščini, u. 2. IV. 1937 v Novem mestu, Kandiji. Bil je učenec naše gimnazije od VII. 1881/2 — VIII. 1882/3. Medicinski študij je končal v Gradcu in postal operater v Gradcu in na Dunaju, potem pa primarij bolnišnice usmiljenih bratov v Kandiji. Poznala ga je vsa Dolenjska, ker se je trudil za razvoj zdravstva na

Dolenjskem; bil je med ustanovitelji ženske bolnišnice v Novem mestu. Pisal je članke in razprave s področja medicine v strokovnih glasilih, v Slovenskem pravniku pa je objavljajl Sodno-zdravniška mnenja (1898—1901).

DELAK Ferdo, gledališki delavec, režiser, scenograf, dramatik, organizator in publicist, r. 29. VI. 1905 v Gorici, je bil samo v VIII. 1923/4 učenec naše gimnazije. Že tedaj se je uveljavil s svojimi novimi režiserskimi prijemi na našem odru, ko je vodil nastope gimnazijcev. Po maturi se je posvetil študiju režije na Dunaju, kjer je nekaj časa vodil Proleteteater, se nato vrnil v domovino in delal v SNG, zatem pa je vodil Delavski oder. Režiral je tudi v Skopju, Beogradu, Zagrebu, Osijeku, Banji Luki, Trstu. Dramatiziral je več pripovednih del naših pisateljev, npr. Desetega brata, Rokovnjače, Hlapca Jerneja. Pisal je libreta, o gledališki umetnosti, prevajal in se uveljavil kot pionir našega filma.

DERGANC Franc, zdravnik, pesnik, kritik in pisec filozofskih in zdravstvenih razprav in člankov, r. 26. II. 1877 v Semiču, u. 30. IV. 1936 v Ljubljani. Učenec naše gimn. je bil samo tri leta od I. 1891/90 — III. 1891/2, potem pa je odšel v Ljubljano in tam maturiral. Medicino je končal na Dunaju in je tamkaj z Nikom Županičem izdajal študentovski list Jug. Pesmi je objavljajl v Angeljčku, Vrtcu, DiS, Slovenki, Jugu, LZ, Odmevih, Odmevih slovenskega sveta. V Popotniku je objavil filozofski slovar, z medicinskimi članki pa je polnil domače in tuje strokovne liste. Izdal je knjigo člankov in razprav s področja kulture in filozofije z naslovom Svetozar (1936).

DERNOVŠEK Marija, pesnica in šolnica, r. 19. V. 1905 v Kandiji, u. prve dni marca 1946 v Novem mestu. Učenka naše gimnazije je bila od IV. 1920/1 do VI. 1922/3, potem je študirala privatno. Postala je učiteljica, se izpopolnila in postala predmetna učiteljica in poučevala na meščanski šoli in po osvoboditvi tudi na gimnaziji v Novem mestu. Med NOV je bila politična delavka, prav tako tudi po osvoboditvi po prerane smrti. Njene pesmi so izraz borbenega navdušenja, so protest proti nasilju okupatorja in glasnik upanja v zmago. Zaslovela je njena pesem Iz obročev, ki jo je uglasbil Marjan Kozina.

DEV Oskar, komponist, r. 2. XII. 1868 v Planini na Notranjskem, u. 3. VIII. 1932 v Mariboru, se je šolal na naši gimnaziji od III. 1881/2 — IV. 1883/4, VIII. 1878/9, kjer je temelje glasbe dobil pri p. Hugolinu Sattnerju. Po maturi je na Dunaju študiral pravo, postal je sodnik. Že na Dunaju se je glasbeno izpopolnjeval v Ambrozijevem društvu, postal je pevovodja študentovskega pevskega zbora društva Slovenija, nato Slovenskega pevskega društva. Ko je bil sodnik v Mariboru, je tamkaj 1919 ustanovil Glasbeno matico. Komponiral je solo pesmi, ima pa tudi zborovske skladbe za moške in mešane zборе. Harmoniziral je veliko koroških ljudskih pesmi. Njegove kompozicije so čustvene in romantične.

DOBROVC Jožef, gospodarski in politični organizator in delavec med koroškimi Slovenci, r. 30. VII. 1873 v Nazarjih, u. ? Na tukajšnjem zavodu se je šolal od VII. 1894/5 do VIII. 1895/6 in je po maturi stopil v semenišče, postal je duhovnik celovške škofije in vso umsko nadarjenost posvetil delu za duhovni in gospodarski napredek koroških Slovencev. Veliko je pisal v celovski list Mir in organiziral hranilnice in posojilnice, da bi naših ljudi na Koroškem ne izrabljali nemški oderuhi.

DOKLER Anton, klasični jezikoslovec, šolnik in leksikograf, r. 11. VI. 1871 v Višnji vasi pri Celju, u. 22. X. 1943 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gim-

naziji od VII. 1889/90 — VIII. 1890/1. S celjske gimnazije je prišel na novomeško zato, ker so ga celjski profesorji zaradi odkrite slovenske narodne zavesti preganjali. Na našem zavodu ga je latinščine učil ravnatelj dr. Fran Detela, grščine pa prof. Koprivšek. Po maturi se je odločil za študij klasičnih jezikov, ki jih je končal na dunajski univerzi, potem pa postal srednješolski profesor, služil je v Kranju, najdlje pa v Ljubljani, kjer je postal tudi ravnatelj učiteljskega. Zaslužen je kot šolnik in leksikograf in prevajalec. Izdal je slovar k izbranim Ovidijevim pesmim, komentar k Ciceronovim govorom proti Katilini, prevedel je Vojno z Jugurto (1924) Salusta, v rokopisu je ostal prevod Platonove Države, sestavil je kazalo 50 letnikov Doma in sveta. Glavno njegovo delo pa je obsežen Grško-slovenski slovar (1915).

DOLENC Metod, pravnik in pravni zgodovinar, r. 19. XII. 1875 v Slapu pri Vipavi, u. 10. X. 1941 v Ljubljani, je bil učenec našega zavoda od III. 1887/8 — VIII. 1892/3. Po maturi je študiral pravo na Dunaju, postal sod. pripravnik, se nato izpopolnil v kriminalnem pravu in postal strokovnjak zanj in za zgodovino prava. Bil je univerzitetni prof. za kriminalno pravo in član SAZU. Sprva se je skušal uveljaviti kot pripovednik z deli Pravdarska strast, gotova propast (1914), Zmote in prevare (1919), zatem se je skušal utrditi na odru s komedijo Spodobni ljudje (1924). Kasneje je pisal samo pravne razprave, študije; postal je član zakonodajnega sveta v Beogradu. Svoje pravne spise je objavljaval v Slov. pravniku, v nemških in srbohrvaških strokovnih glasilih. Pomembna so njegova dela: Sistem celokupnega kazenskega prava kraljevine Jugoslavije (1934), Zakon o sodnem kazenskem postopku (1938), v področje zgodovine prava sodijo Dušanov zakonik (1924), Pravna zgodovina za slovensko ozemlje (1935), Gorske bukve v izvirniku, prevodu in priredbah (1940).

DOLENC Milan, veterinar in višji predavatelj za bolezni in zdravstveno varstvo kopitarjev na ljubljanski univerzi, r. 8. VII. 1907 v Buzetu, je bil dijak naše gimnazije od I. 1918/9 — VII. 1925/6. Po maturi je študiral veterino na Dunaju in Zagrebu, potem pa opravljal razne službe veterinarja. Veliko se je politično udeleževal, se aktivno udeležil NOV in vršil razne funkcije, bil je veterinarski referent pri Glavnem štabu NOV, organiziral vojaško in civilno veterinarsko službo. Po osvoboditvi je bil načelnik veter. oddelka min. za kmetijstvo in gozdarstvo LRS, postal pomočnik ministra za kmetijstvo FLRJ. Ima spomenico in več odlikovanj. Pisal je poljudne članke s področja veterine, pa tudi znanstvene razprave in študije. Od njegovih del je omeniti: Prispevek k poznavanju biologije, patogenosti in razširjenosti Eimeria (Globidium) leuckarti Reichenow (1950), Strongilidoza ždrebad (1966); članke pa je objavljaval v Kmetovalcu, Glasu Gorenjske, Živinorejcu, Kmečkem glasu, Veterinarskem glasniku in še drugod.

DRAŠLER — BLAGANJE Dana, šolnica in prevajalka, r. 29. XII. 1919 v Novem mestu, je bila dijakinja našega zavoda od I. 1930/1 — V. 1933/4, a je končala gimnazijo z maturo v Ljubljani. Potem je študirala angleščino na ljubljanski univerzi in postala srednješolska profesorica, zatem pa lektorica angleščine na ljubljanski univerzi. Napisala je učbenik Angleščina za vsakogar (1962). Prevaja iz angleščine beletristiko in strokovna dela.

DULAR Franjo, veterinar, r. 26. V. 1860 v Podborštu pri Mirni peči, u. 19. I. 1924 v Bosanski Gradiški, je bil dijak naše gimnazije od I. 1875/6 do V. 1880/1. Po maturi je študiral veterino na Dunaju in nato služboval sprva

na Koroškem, kasneje pa v Bosni. Veliko je pisal o gospodarstvu v KMD in celovškem listu *Mir*. Znane so njegove knjige: *Domači živinozdravnik* (1890, 1909, 1921), *Umna živinoreja I., II.* (1894, 1895). Bil je odličen popularizator živinorejske in živinozdravniške znanosti.

DULAR Jože, pesnik, pripovednik, publicist ter krajevni zgodovinar, r. 24. V. 1915 v Vavti vasi, je bil novomeški študent od I. 1925/6 — V. 1931/2, potem pa je nadaljeval študij v Ljubljani; po maturi je dokončal slavistiko na ljubljanski univerzi, postal srednješolski profesor in poučeval v Ljubljani in Metliki. Sedaj je ravnatelj Belokranjskega muzeja prav tam. Pesmi in prozo je objavljajl v *Mentorju*, *Mladiki*, *Dom in Svetu*, *Žaru*, *Kresu* in še kje. Doslej je izdal: *Zveste menjave* (1941), *Trepetajoča luč* (1945); pripovedna dela pa so: *Ljudje ob Krki* (1943), *Krka umira* (1943, 1963), *Andrej in Katja* (1961), *Udari, Jandre*, na gudalo (1967). V domoznansko stroko sodijo: *Adlešiči v Beli krajini* (1960), *Metlika skozi stoletja* (1961) *Metliški gasilci* (1969), *Sto dvajset let metliške mestne godbe* (1970), *Zgodovina Semiča* (1971). Razen tega je zanimivo popisal življenje novomeških študentov v avtobiografski povesti *Študentje ob Krki* (*Mentor* 1937/8), prav tako je veliko člankov is področja etnografije izšlo v *Dolenjskem listu* in strokovnih glasilih.

DULAR Metod, ekonomist, r. 12. VI. 1899 v Novem mestu, je študiral od I. 1909/10 — VIII. 1916/7. Po maturi je končal ekonomijo na zagrebški univerzi, potem pa služboval po raznih podjetjih v Ljubljani, Celju, Zagrebu, Grosupljem. Aktivno se je udeležil NOV od leta 1944, postal je načelnik komisije za gospodarsko obnovo Beograda, nato načelnik za cene v zvezni planski komisiji, od leta 1948 pa je prof. ekonomske fakultete v Ljubljani. Veliko je pisal o ekonomskih problemih in gospodarstvu v strokovnih listih. Med važnejša dela sodijo: *Načela i komentar računskih planova za industriju i trgovinu* (1946), *Temelji enakoličnega računovodstva* (1946), *Odstopanje cen od vrednosti v prehodnem obdobju iz kapitalizma v socializem* (1950), *O metodah izračunavanja stopenj akumulacije in fondov* (1952), *O izgubljenem (porabljenem) amortizacijskem fondu* (1953), *Organizaciono stanje preduzeće* (1954), *Analitična kalkulacija* (1957).

ERKER Rihard, gozdarski strokovnjak in strokovni pisec, r. 6. IV. 1912 v Starem logu, je hodil na tukajšnjo gimnazijo od II. 1928/9 — VIII. 1933/4, po maturi pa je študiral gozdarstvo v Zagrebu; zatem je opravljal različne službe, bil je upravitelj Gozdne uprave v Črni, potem šef odseka za strokovne gozdarske šole v ministrstvu za gozdarstvo LRS, potem strokovni sodelavec Instituta za gozdno in lesno gospodarstvo LRS, sedaj pa je docent za dendrologijo na univerzi v Ljubljani. Pisal je strokovne članke in razprave s področja gozdarstva. Sodeloval je v *Šumarski enciklopediji*, sestavil skripta *Dendrometrija*, *Semenarstvo in drevesničarstvo*, *Gojenje gozdov*. Knjige pa so: *Gozdno semenarstvo in drevesničarstvo* (1955), *Opis gozdnega drevja in grmovja* (1957), *Gojenje gozdov* (1962), *Dendrologija* (1962).

FABJANČIČ Franc, organizator dijaštva, r. 6. IV. 1891 v Bučki, padel 1915 pri Vel. Lemežu, je bil dijak naše gimnazije od I. 1901/2 — VIII. 1908/9. Sodi med ideologe Preporoda in je bil kladivar in prvoborec.

FABJANČIČ Milan, novelist, r. 8. X. 1897 na Jarčjem vrhu pri Bučki, je bil samo eno leto učenec naše gimnazije v I. 1908/9, potem pa je dalje študiral v Ljubljani. Po maturi je študiral romanistiko v Zagrebu in jo končal v Ljubljani, potem pa je poučeval na gimnaziji v Štipu, Kočevju. Svoje doživlja je v

ujetništvu je popisal v podlistkih, ki jih je objavljajal v SN. Novele je objavljajal v LZ, v knjižni izdaji je izšel Prolog tragedije v Novem mestu (1921).

FABJANČIČ Vladislav, politik, publicist ter zgodovinar, r. 19. V. 1894 v Bučki pri Krškem, u. 17. VI. 1950 v Ljubljani. Samo dve leti je bil naš učenec od I. 1904/5 — II. 1905/6, potem je nadaljeval gimnazijo v Ljubljani, po maturi pa je študiral filozofijo na Dunaju, v Beogradu, Genevi, Friburgu. Sodi med vnete preporodovce in je tudi urejeval glasilo jugoslovanske mladine na Slovenskem »Preporod« 1912/3. Udeležil se je I. svetovne vojske v srbski armadi in bil ranjen v bitki na Ceru. Potem je delal v Jugoslovanskem odboru v Rimu. Po prvi svetovni vojni je bil urednik Rdečega prapora, Delavskih novic. Sodeloval je v Jutru. Prevajal je Cankarjeva dela v srbohrvaščino in sodeloval v tujih listih.

GANGL Engelbert, pesnik, pripovednik, dramatik in sokolski delavec, r. 12. XI. 1873 v Metliki, u. 22. II. 1950 v Metliki. Na naši gimnaziji se je zadrževal od I. 1885/6 — III. 1887/8, potem pa je nadaljeval študij v Ljubljani, končal je učiteljske in služboval v raznih krajih. Kasneje je postal nadzornik in organizator našega sokolstva. Pesmi je objavljajal v takratnih naših leposlovnih glasilih, sam pa je urejeval mladinski list Zvonček, Šolski list in Gabrščkov knjižnico za mladino. Od njegovih knjig je omeniti: Iz luči in teme (1897), drame Sin (1899), Sad greha (1901), Dolina solz, Veseli ljudje, Sfinga; od povesti pa Mara, Veliki trgovci, Trije rodovi, Beli rojaki.

GERDEŠIČ Josip, pravnik, r. 8. II. 1834 v Čudnem selu pri Črnomlju, u. 10. VI. 1914 v Nobem mestu, se je šolal na naši gimnaziji od VII. 1855/6 do VIII. 1856/7. Po maturi se je odločil za študij prava in ga končal v Gradcu, postal pravni praktikant v Novem mestu, Kostanjevici, Stični, potem pa predsednik okrožnega sodišča v Novem mestu. Prizadeval si je, da je slovenščina dobila več veljave na sodišču. Bil je zaveden Slovenec in velik narodnjak.

GERM Josip, slikar, r. 22. I. 1869 v Adlešičih, u. 11. I. 1950 v Novem mestu, se je šolal na naši gimnaziji I. 1881/2 — VIII. 1888/9, po maturi pa je na Dunaju študiral slikarstvo, se izpopolnjeval nato v Pragi pri V. Brožiku. Postal je srednješolski profesor risanja in večino svojega življenja preživel na naši gimnaziji od 1905—1932. Bil je izredno aktiven delavec tudi v kulturnih in naprednih društvih v Novem mestu, bil je odbornik in predsednik Narodne čitalnice, Glasbene matice, Društva državnih uslužbencev. Kot slikar se je ukvarjal največ s slikanjem krajin, portretov, ilustriral je nekaj knjig. Razstavljajal je v Ljubljani, Pragi, Beogradu, Novem mestu. Njegova znana dela so: Avtoportret, Starec, Belopeško jezero; zelo rad je slikal cvetje. Pri pouku se ni omejeval samo na risanje, ampak je dijakom širil obzorje v splošni kulturni problematiki. Bil je velik narodnjak in Slovan.

GERM — ŠEGEDIN Ruža, politična in zdravstvena delavka, r. 26. IV. 1913 v Novem mestu, je bila dijak naše gimnazije od I. 1924/5—VIII. 1931/2 in je po maturi študirala medicino in postala zdravnica. Aktivno se je udeležila NOV od prvih dni dalje, ima spomenico in več odlikovanj. Sedaj je docentka za ginekologijo in porodništvo na univerzi v Ljubljani. Bila je poslanec in predsednik socialno-zdravstvenega sveta skupščine SR Slovenije (1963—1967), je član komisije CK ZKS za družbeno politični sistem. Piše članke in razprave s področja spolne vzgoje in ginekologije. Omeniti je: Priročnik za spolno vzgojo in pouk v osnovni šoli (1960); sodelovala je v knjigi Najino skupno

življenje (1961), Ginekologija (1961), Porodiljstvo (1962, 1966), Problem neželjene trudnoče (1964, 1965).

GERTSCHER Adalbert, pravnik, r. 27. III. 1846 v Tržiču, u. 3. IX. 1908 v Trstu, se je šolal na tukajšnji gimnaziji od II. 1856/7 — VIII. 1862/3. Po maturi in končanem pravu je postal znan jurist in je služboval v Dalmaciji, kjer je uvedel hrvatski jezik v sodno uradovanje. Kasneje je postal predsednik višjega deželnega sodišča. Obvladal je več jezikov. Veliko je pisal o kazenskem, procesnem in konkurznem pravu v nemških strokovnih glasilih.

GLOBEVNIK Jože, pravnik in strokovnjak za državno pravo, r. 16. X. 1908 v Novem mestu, je bil učenec našega zavoda od I. 1919/20 — VIII. 1926/7. Po maturi je pravo študiral v Zagrebu, potem pa je služboval v Ljubljani. Med NOV se je aktivno vključil v boj za osvoboditev in nov družbeni red. Postal je predsednik vojnega sodišča VII. korpusa. Po osvoboditvi je bil republiški poslanec, načelnik zakonodajnega odbora ISS, tajnik sekretarista za zakonodajo SRS, predsednik pravnega sveta IS skupščine SRS, član ustavne komisije SRS. Piše članke in razprave s področja ustavnega in upravnega prava v dnevno časopisje, v Naše razglede in strokovne revije. Število njegovih člankov in razprav je tolikšno, da jih tu ni mogoče vseh naštetih.

GNIDOVEC Ivan, misijonar in škof, r. 29. IX. 1873 v Velikem Lipovcu pri Žužemberku, u. 3. II. 1939 v Ljubljani, je bil dijak našega zavoda od I. 1884/5 do VIII. 1891/2. Po maturi je stopil v semenišče, postal duhovnik in kasneje končal klasično jezikoslovje na dunajski univerzi. Postal je prvi ravnatelj škofijske klasične gimnazije v Šentvidu in poskrbel za slovenske učbenike. Leta 1924 je postal misijonar v Makedoniji, nato pa skopski škof s sedežem v Prizrenu.

GOLIA Pavel, pesnik in dramatik, r. 10. IV. 1887 v Trebnjem, u. 15. VIII. 1959 v Ljubljani, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1897/8 — IV. 1902/3 potem pa odšel v kadetnico v Karlovcu. Postal je oficir in je služboval v Trstu in Ljubljani. V I. svet. vojni je bil na ruskem bojišču, bil ujet, postal nato prostovoljec v Dobrudži. Nekaj časa je bil tudi v Moskvi, kjer se je seznanil z ruskim gledališčem. Po vrnitvi v domovino je bil dramaturg v Ljubljani, nato ravnatelj Drame, po osvoboditvi pa upravnik SNG. Pesmi je objavljajl v LZ Slovanu in pisal tudi mladinske igre in resna odrska dela; veliko je tudi prevajal. Znane so njegove knjige: Večerna pesmarica, Pesmi o zlatolaskah (1921), Pesmi (1936), Izbrane pesmi (1961), Gospod Baroda in druge ljudske pesmi (1966); odrska dela pa so: Kulturna prireditve v Črni mlaki (1833), Petrčkov poslednje sanje (1923), Triglavska bajka (1927), Princeska in pastirček (1932), Jurček (1932, 1951), Sneguljčica (1950). Prevajal je Čukovskega, Žukova, Gorkega, Maršaka, Goetheja, Viteza in druge.

GOLOBIČ Lojze, pesnik, kritik, publicist in etnograf, r. 22. X. 1902 v Štrekljevcih pri Semiču, u. 28. IX. 1934 v Ljubljani, je bil učenec naše gimn. od V. 1920/1—VI. 1921/22. Po maturi v Ljubljani je bil najprej nekaj časa v bogoslovju v Gorici, nato na Reki, potem pa je končal slavistiko v Zagrebu, postal dopisnik Slovenca in urednik njegove kulturne rubrike. Kot novomeški dijak je ustanovil list Vesno in jo urejal in v nji pisal pesmi in črtice. Sodeloval je v listih Rast, Naš čolnič, Slovenec, Mladika, Kres, Vigred, Bogoljub, Orlič; dopisoval je tudi v Jutarnji list in Obzor. Etnografske in folklorne članke je objavljajl v Zborniku za nar. život i običaje južnih Slavena in zbiral bibliografijo Bele krajine.

GORENJEC Leopold, prevajalec, r. 12. XI. 1840 v Šentrupertu, u. 12. II. 1886 v Adlešičih. Učenec našega zavoda je bil od II. 1856/7—VIII. 1860/1 in se je po maturi odločil za bogoslovje, postal je duhovnik in služboval na Kočevskem, Notranjskem in v Beli krajini. Sprva je pisal pesmi in poučno prozo iz narave, potem pa postal prevajalec in zapisovalec ljudskega blaga, ki ga je objavljaval v SG, N, Besedniku, Kresu. Tudi prevode je sprva objavljaval v različnih listih kot ZD, SN, Soči, Zori, Slovencu, pri Moh. družbi in Slovenski matici. Znani njegovi prevodi so: Czajkowski Kirdžali, Krasczewski Koča za vasjo, Gogolj Mrtve duše, Taras Buljba, Chocholoušek Agapija.

GORJUP Jože, slikar, grafik in kipar, r. 20. IV. 1907 v Kostanjevici na Krki, u. 30. IV. 1932 v Ljubljani, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1918/9—IV. 1924/5. Bil je zelo nemirnega duha. Kiparstvo je sprva študiral v Zagrebu pri mojstrih Kršiniću in Meštroviću, slikarstvo pa v Firencah pri Carari, Pozziju in Celestini. Uveljavil se je kot grafik, kipar in slikar fresk in oljnih del. Še kot novomeški dijak IV. a. r. je razstavljaval v Beogradu avgusta 1925 kip Izkušnja, ki je zbudil splošno pozornost gledalcev. Znana njegova mojstrovina je poslikani presbiterij cerkvice sv. Nikolaja v Kostanjevici.

GRABNER Jurij, pesnik, r. 4. IV. 1806 v Šentjerneju, u. 21. VII. 1862 v Ljubljani, se je šolal tu od I. 1820/1—V. 1824/5. Po končani gimnaziji je stopil v bogoslovje, ga prekinil in končal pravo, pa se spet vrnil v bogoslovje in postal duhovnik. Svoje pesmi je objavljaval v Kranjski Čbelici. Sodeloval je še pri Wolfovem Sv. pismu in pri Cigaletovem Nem.-slov. slovarju. Kot prefekt Alojzijevišča je podpiral in vzgajal mlade pisatelje in pesnike.

GRABRIJAN Jurij, pesnik in politik ter narodno probudni delavec, r. 22. III. 1800 v Adlešičih, u. 22. VI. 1882 v Vipavi. Učenec naše gimn. je bil od I. 1813—VI. 1818/9. Po končani gimn. je odšel v bogoslovje in postal duhovnik, potem pa je služboval v Šk. Loki, Žireh, Šturijah, Vipavi. Bil je Prešernov vrstnik in je pisal in objavljaval pesmi v raznih zbornikih. Pozneje je prevajal igre za čitalniške odre, pisal članke v Novice, se trudil za dvig kmetijstva, pripomogel k ustanovitvi vinarske šole na Slapu pri Vipavi. Bil je pomemben javni delavec svojega časa in je utrjeval slovenstvo, kjer je živel in deloval.

GREGORIČ Jože, umetnostni zgodovinar, r. 30. VIII. 1912 v Novem mestu u. 3. X. 1943 v Novem mestu, se je šolal na naši gimn. od I. 1922/3—IV. 1926/7, potem pa odšel v Maribor, kjer je maturiral, nato pa se odločil za študij umetnostne zgodovine na ljubljanski univerzi. Pisal je razprave s področja umetn. zgodovine in jih objavljaval v strokovnih glasilih. Omeniti velja: Stavbna zgod. kapiteljske cerkve, Najnovejša umetnostnozgodovinska odkritja v Novem mestu (1937), Tintoretov sv. Miklavž v N. m., Umetnost Dolenjske-Umetnostni spomeniki Novega mesta, Srednjeveška cerkvena arhitektura v Sloveniji (1951). Pripravljaval je obsežno razpravo o baročnem slikarju V. Metzingerju.

GROM Dušan, zdravnik in pisec strokovnih člankov in razprav, r. 28. II. 1920 v Novem mestu, se je šolal tu od I. 1930/1—VIII. 1937/8 in po maturi študiral medicino, a ker je bil interniran na Rabu, nato pa se aktivno udeležil NOV, je študij končal šele po osvoboditvi. Bil je dlje časa oficir in vojaški zdravnik, se specializiral za bolezni ušes in grla. Sodeloval je pri raznih zdravniških kongresih in pisal članke in razprave v strokovnih glasilih. Sedaj je asistent na kliniki za otorinolaringologijo.

GRUM Slavko, pesnik in dramatik, r. 2. VIII. 1901 v Šmartnem pri Litiji, u. 3. VIII. 1949 v Zagorju ob Savi. Učenec naše gimn. je bil od I. 1911/2 do VIII. 1918/9 in je po maturi odšel na Dunaj študirat medicino. Postal je zdravnik in je služboval v Ljubljani, največ pa je živel v Zagorju. Že kot novomeški dijak se je uveljavljal v tedanjem dij. kulturnem življenju. Svoje črtice je objavljial od leta 1922 dalje v LZ, DiS, Svobodni mladini in dnevnikih. Ime in sloves si je ustvaril z dramo Dogodek v mestu Gogi (1930).

GUTMAN Ivan, politik in gospodarstvenik, r. 18. VI. 1808 v Mokronogu, u. 6. IX. 1875 na Jezerskem. Na našem zavodu se je šolal od I. 1818/9—V. 1822/3. Kasneje je postal namestnik ljubljanskega župana, se potegoval za ustanovitev univerze v Ljubljani, se boril za enakopravnost Slovencev z Nemci. Precej je pisal v LZ, Ztg in bil je član Kranjske kmetijske družbe, član komisije za osuševanje barja.

HADERLAP Filip, časnikar in politični delavec, r. 4. IV. 1849 v Remšeniku na Koroškem, u. neznano kdaj in kje. Bil je učenec tukajšnje gimn. od VII. 1867/8—VIII. 1868/9. Po maturi je postal telegrafski uradnik, pustil to službo in postal časnikar. Pisal je v več listov, nekaj časa je urejal Slovenca (1877—1882), ustanovil Ljudski glas (1882), bil urednik delavskega lista Mir, sodeloval pa je v Soči, SN. Zavzemal se je za spravo med staroslovenci in mladostenci, pomagal obrtnikom v njihovi organizaciji, pisal je precej o šolstvu in pogosto tudi prevajal. Sestavil je Zbirko ljubimskih in ženitovanjskih pisem (1882, 1895) in izdal politične brušure Mladostenci in državni zbor (1874), Zlati ključ za srečne volitve (1884).

HAUS Anton, admiral in vrhovni poveljnik avstrijske vojne mornarice v I. svetovni vojni, r. 13. VI. 1851 v Tolminu, u. 8. II. 1917 v Pulju, je bil prav tako novomeški študent od I. 1862/3—V. 1866/7. Po maturi v Ljubljani je vstopil v mornarico, končal pomorsko vojno akademijo na Reki, bil vkrcan na različnih vojnih ladjah, postal profesor oceanografije na pomorski vojni akademiji na Reki, objadral svet z vojno ladjo Saida (1890—1892), postal nato poveljnik križarke Marija Terezija in se udeležil boksarske vstaje na Kitajskem. Od 1905 bil kontraadmiral in komandant rezervne eskadre, bil avstrijski delegat na mirovni konferenci v Haagu (1907), leta 1910 postal viceadmiral, 1912. pa inšpektor flote. Leta 1913 je postal komandant vse avstrijske vojne mornarice. V I. svetovni vojni je napadel italijanska mesta in zagovarjal brezozirno podmorniško vojskovanje in 1916. postal veliki admiral.

HITZINGER Peter, pesnik in zgodovinar, r. 29. VI. 1812 v Trziču, u. 29. VIII. 1867 v Postojni, je bil dijak našega zavoda od I. 1823/4—III. 1825/6, nadaljeval pa je študij v Ljubljani; potem se je odločil za bogoslovje. Ko je postal duhovnik, je služboval po raznih farah, nazadnje je bil dekan v Postojni. Bil je po rodu Nemec, pisal je nemške in slovenske pesmi in se mnogo ukvarjal z domačo cerkveno zgodovino. Pesmi, ki jih je objavljial v N in ZD, so pretežno nabožne in rodoljubne. Ker je bil vihrave narave, je prišel v spor s Franom Levstikom. Skušal se je uveljaviti tudi kot pripovednik, napisal je povest Močni baron Ravbar.

HOČEVAR Andrej, meteorolog, r. 2. VI. 1931 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od III. 1945/6—VIII. 1949/50 in se po maturi odločil za študij meteorologije na ljubljanski univerzi. Doktoriral je v Beogradu z razpravo Fenološke faze v odvisnosti od vremena (1965). Sedaj je docent za meteorolo-

gijo na ljubljanski univerzi. Pisal je članke in razprave s področja svoje stroke, npr. Primerjava temperaturnih razmer v goli zemlji in v zemlji z rastlinsko odejo (1962), Lokalni vremenski tipi v Sloveniji pozimi (1964), Trijezični meteorološki slovar (1965), Prikaz vremena nekaterih krajev Slovenije z lokalnimi vremenskimi tipi (1966).

HOČEVAR France, politični delavec in pravnik, podpredsednik izvršnega sveta SRS, r. 16. III. 1913 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimnaziji od I. 1924/5—VIII. 1931/2. Po maturi je končal pravo z doktoratom na ljubljanski univerzi. V študentovskih letih se je uveljavljal v naprednih dijaških in študentovskih organizacijah in širil marksistično misel med kmečkimi fanti in dekleti. Takoj ob pričetku NOV je aktivno sodeloval v nji kot član KPJ, postal 1941 sekretar okrožnega odbora OF za Dolenjsko, potem za Belo krajino. Marca 1942 so ga Italijani zaprli in internirali v Italijo. Po zlomu Italije 1943 je postal komandant taborišča NOV v Gravini, postal je komisar III. prekomorske in tankovske brigade. Po osvoboditvi je postal šef političnega predstavništva na Dunaju, potem načelnik gospodarske delegacije v Trstu, javni tožilec LRS, ambasador v Bukarešti, zatem v Varšavi. Bil je predsednik Vrhovnega sodišča LRS v Ljubljani, nato zvezni javni tožilec v Beogradu, večkrat republiški in državni poslanec, član CK KPS. Pisal je članke v dijaška in druga glasila. Pravopolitične eseje in razprave pa je objavljajl v Komunistu, Delu, Teoriji in praksi. Je nosilec partizanske spomenice in je odlikovan z visokimi odlikovanji.

HOČEVAR Jelka, politična delavka, agronom in znanstvena sodelavka Kmetijskega inštituta SRS v Ljubljani, r. 15. IV. 1922 v Birčni vasi, je bila novomeška učenka od I. 1933/4—V. 1939/40. Že od 1941 je aktivno sodelovala v NOV. Po osvoboditvi je končala študij agronomije, se specializirala za varstvo poljskih in vrtnih pridelkov. Je nosilka partizanske spomenice. Precej se je uveljavila kot strokovni pisec. Omeniti velja: Bolezni krompirjevih gomoljev in rezultati strokovne kontrole pridelovanja krompirja, drugih poljščin in vrtnin (1967), Dodatna navodila k pridelovanju krompirja (1961), Herbicidi v poljedelstvu in vrtnarstvu (1964), Pridelovanje koruze za zrnje, Varstvo in bolezni krompirja (1962) in druge.

HRAŠOVEC Silva, pianistka in glasbena pedagoginja, r. 7. VI. 1910 v Kandiji pri Novem mestu, je bila učenka našega zavoda od I. 1922/3—VIII. 1928/9; po maturi je nadaljevala študij na Glasbeni akademiji v Ljubljani in postala profesorica glasbe. Veliko si je prizadevala za izdajo prepotrebnih učbenikov za pouk klavirja. Skupaj z Z. Bradač je oskrbela naslednje publikacije: Slovenske klavirske skladbe za mladino I.—II. (1947), Prvi koraki (1953), Pogumno naprej I.—III., Mladi virtuos I.—IV. (1964—65), Dobra tovariša. Zbirka štiriročnih skladb za klavir I.—V. (1961), Izbor sonatin za klavir I.—II. (1951—52), Male skladbe mojstrov 17.—19. stol. (1953) in še več drugih publikacij.

HRIBAR Anton, pesnik, r. 12. I. 1864 v Malem Korinju, u. 30. IX. 1953 v Zalem logu pri Šk. Loki. Samo dve leti se je mudil na naši gimn. od I. 1879/80 do II. 1880/1, potem je nadaljeval študij v Ljubljani in po maturi stopil v semenišče, postal je duhovnik in služboval v raznih farah. Pesmi je objavljajl v DiS in bil je deset let eden vidnejših pripovednih slovenskih pesnikov. Od njegovih pesmi so znane: Knez Ljudevit, Županova Minka, Krški zmaj, Kurent.

V samostojni knjigi so izšle njegove Popevčice milemu narodu (1898, 1899). Cankarjev napad nanj je bil prehud in neutemeljen.

HRIBAR Ivan, politik, pesnik in prevajalec, r. 19. IX. 1851 v Trzinu, u. 18. IV. 1941 v Ljubljani, se je samo eno leto šolal na tukajšnji gimnaziji v V. 1868/9, potem pa je gimnazijo končal v Ljubljani in postal uradnik praške banke Slavija. Udejstvoval se je v političnem življenju in postal z Ivanom Tavčarjem vodja radikalnega krila mladoslovencev. Več let je bil tudi ljubljanski župan, poslanik v Pragi in pokrajinski namestnik v Ljubljani. S pesmimi je sodeloval v različnih listih, ustanovil je list Slovan (1884—87). Zavzemal se je za ustanovitev univerze v Ljubljani. Trajne zasluge si je pridobil za Ljubljano kot njen župan. Prevedel je Lafontainove Basni I.—III., Puškinove pesmi in napisal 4 zv. Mojih spominov (1928—1933).

HROVAT Alojzij, strokovnjak za gradnjo cest in železnic, r. 21. VI. 1885 v Velikem Podljubnu pri Novem mestu, u. 22. III. 1971 v Ljubljani, je bil dijak naše gimnazije od I. 1898/9—VIII. 1905/6. Po maturi je študiral tehniko v Gradcu, služil kot inženir po raznih podjetjih, po I. sv. vojni pa pri Žel. direkciji v Ljubljani. Leta 1922 je postal izredni, kmalu zatem pa redni prof. ljubljanske univerze, po osvoboditvi pa tudi rektor tehničnih visokih šol v Ljubljani in ljudski poslanec LRS. Njegova strokovna dela so: Kraška ilovica, njene značilnosti in vpliv na zgradbe (1953), Železnice, spodnji ustroj (1935), Železnice, zgornji ustroj (1937), Razvoj gradenj železnic (1951), Dinamika krasa (1955).

HROVAT p. Florentin (prej Janez Nep.), mladinski pisatelj, prevajalec in krajevni zgodovinar, r. 11. V. 1847 v Zgornjem Tuhinju, u. 3. V. 1894 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1860/1—VI. 1864/5. Za njegovo izobrazbo se je zavzel njegov stric p. Ladislav Hrovat, znani slovenski jezikoslovec. Ko je Florentin postal pater, je bil dolgo let učitelj na novomeški osnovni šoli in jo tudi več let vodil. Pisal je poljudne članke v Vrtec, nabožne članke pa je objavljaval v Cvetju z vrtov sv. Frančiška. Spisal je zgodovino kranjskih mest (1885), Novomeško okrajno glavarstvo (1885), popisal je življenje in delo sadjarja in misijonarja Iv. Pirca (1887). Mladina pa ga je spoznala po njegovih prevodih spisov Krištofa Schmidta.

HUDOKLIN Franc, pesnik, r. 6. XI. 1863 v Gorenji vasi pri Šentjerneju, u. 11. I. 1886, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1873/4—VII. 1879/80. Ko je maturiral v Trstu, je vstopil v semenišče, a je podlegel sušici še predno je pel novo mašo. Bil je neverjetno razgledan in ni imel vrstnika v razredu. Pisal je pesmi in jih je nekaj tiskal tudi v LZ, zanimal se je za Ruse, visoko pa je cenil ljudsko pesem Srbov in Hrvatov. Bil je doma tudi v romanskih literaturah.

HUDOVERNIK Aleksander, pravnik, prevežalec in narodno obrambi delavec, r. 21. II. 1861 v Stični, u. ?? je bil dijak novomeške gimn. od II. 1871/2 do VIII. 1877/8. Po maturi je študiral pravo, postal je notar in pisal članke s področja prava v SN, Slov. pravniku, oskrbel je prevod Občega sodnega reda (1884). Ime si je ustvaril s prevodom Senilij, Iv. S. Turgenjeva.

HUDOVERNIK Ludvik, glasbenik in skladatelj, r. 15. VIII. 1859 v Stični, u. 16. V. 1901 v Mariboru, se je šolal na tukajšnji gimnaziji istočasno z bratom Aleksandrom. Po maturi se je odločil za bogoslovje, postal je duhovnik in služil nazadnje v Mariboru. Bil je odličen pevovodja in dober orglar. Komponiral je

predvsem nabožne in cerkvene skladbe. V tisku so izšle: Briljantna polka za klavir. V celici, Zvezde. Največ pa je objavljajal svoje kompozicije v Cerkvenem glasbeniku.

JAKAC Božidar, slikar in grafik, r. 16. VII. 1899 v Novem mestu, se je šolal na novomeški gimnaziji samo tri leta od I. 1910/1—III. 1912/3, potem pa je odšel na realko v Idrijo. Študiral je slikarstvo v Pragi pri prof. J. Obrovskem, F. Thieleju, A. Bromseju. Veliko je potoval po Nemčiji in Norveški, Franciji, Tunisu, Ameriki. Nekaj časa je bil prof. risanja na gimnaziji v Ljubljani. Jeseni 1943 je odšel v partizane, se udeležil zborovanja v Kočevju, bil izvoljen v plenum OF, bil kot delegat na zasedanju v Jajcu. Po osvoboditvi je bil med ustanovitelji Akademije lik. umet. v Ljubljani, postal njen prof. in prvi rektor, od 1949 je član SAZU. Jakac je mojster pastela in grafike in znamenit ilustrator. Posebno se odlikujejo njegovi motivi z Dolenjske. Uveljavil se je tudi kot portretist.

JAKŠE Mirko, politični delavec in gospodarstvenik, r. 25. VI. 1917 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1928/9—VIII. 1935/6. Po maturi je končal pravno fakulteto v Ljubljani in se aktivno udeležil NOV od 1943 dalje. Po osvoboditvi je zavzemal vidne položaje v našem gospodarstvu in političnem življenju. Bil je pomočnik generalnega direktorja Zavoda za nabavo sanitetnega materiala, bil komercialni direktor Slovenija vino, kontrolor v komisiji državne kontrole FLRJ v Beogradu. Nekaj časa je bil svetnik za ekonomske zadeve naših ambasad v Bruslju, Adis Abebi, Parizu. Sedaj je ambasador v Damasku. Ima več visokih odlikovanj.

JAPELJ Miha, izumitelj, znanstvenik, kemik, r. 4. VIII. 1935 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od III. 1948/9—VIII. 1953/4. Po maturi je študiral kemijo, postal inženir in doktor kemičnih znanosti. Danes dela v tovarni zdravil in kemičnih izdelkov »Krka« in zavzema vidno mesto v vodstvu tega podjetja. Piše članke in razprave s področja svoje stroke.

JARC Anton, šolnik, r. 15. VIII. 1813 v Ajdovcu pri Žužemberku, u. 13. II. 1900. v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1826/7—VI. 1831/2. Nekoč je bil strah in trepet za dijake in profesorje srednjih šol. Postal je duhovnik in šolski nadzornik na Hrvatskem in v Sloveniji. Bil je več let steber slovenski narodni stvari nenaklonjenih avstrijskih vladnih krogov. Kasneje se je udeleževal v karitativnih organizacijah. J. Trdina ga ni imel v dobrem spominu.

JARC Evgen, politik in organizator, r. 7. XII. 1878 v Novem mestu, u. 5. VI. 1936 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1889/90—VIII. 1896/7; po maturi je študiral klasične jezike in slavistiko na graški univerzi, postal je srednješolski profesor v Kranju, nato pa v Ljubljani. V študentovskih letih je ustanovil akademsko društvo »Zarja« (1901), se nato politično udeleževal v katoliških organizacijah, postal deželni in državni poslanec. S članki in razpravami je sodeloval v različnih glasilih, kot Kat. obzorniku, Času in postal kasneje ljubljanski podžupan. Zelo se je zavzemal za razvoj našega turizma in ga povsod podpiral. Urejeval je revijo Kronika slov. mest.

JARC Franc, starinoslovec in numizmatik, r. 3. II. 1845 v Ajdovcu pri Žužemberku, u. 14. X. 1911 v Ljubljani. Hodil je na našo gimn. od I. 1857/8 do VI. 1862/3, dobro se je podkoval v zgodovini, ki jo je gojil še potem, ko je

postal duhovnik. Ukvarjal se je največ s starinoslovjem, posebno pa z numizmatiko, ko je bil župnik v Leskovcu. Napisal in izdal je knjigo Zbirka rimskih novcev, nabral na Dernovem pri Leskovcu (1883).

JARC Janko, zgodovinar in publicist, r. 25. XII. 1903 v Črnomlju, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1914/5—VIII. 1921/2 in je po maturi študiral zgodovino na ljubljanski univerzi. Postal je srednješolski profesor in poučeval v Murski Soboti, Novem mestu, Ptuj. Med NOV je bil sprva v italijanskih taboriščih, po letu 1943 pa v partizanih. Po osvoboditvi je bil nekaj časa pri SNOS-u, potem pa postal ravnatelj Dolenjskega muzeja. Piše članke in razprave s področja domače kulturne zgodovine, posebno o Dolenjski in o Novem mestu, in jih objavlja v Kroniki, ČZN, Zgodov. časopisu, Dol. listu in drugod. V knjižni obliki so izšla dela: Novo mesto in njegova prostovoljna gasilska četa (1936), Rog-spomenik slovenske osvobodilne borbe (1964), Partizanski rog (1967), v sodelovanju s Knezom in Mlinaričem pa Vodnik po Novem mestu (1970) (ciklostil) 1971 v knjižici. Oskrbel je izdajo Westrovih Novomeških spominov (1958) in jim napisal spremno besedo in opombe.

JARC Miran, pesnik, esejist, pripovednik, dramatik in kritik, r. 5. VII. 1900 v Črnomlju, u. 24. VIII. 1942 na Pugledu, je bil novomeški dijak od I. 1910/1 do VIII. 1917/8. Po maturi se je vpisal na slavistiko in romanistiko zagrebške univerze, študij pa je nadaljeval v Ljubljani. Postal je bančni uradnik. Med zadnjo vojno se je vključil v OF. Ko so ga Italijani odpeljali v internacijo, so ga partizani, ki so napadli transport, rešili in Jarc se jim je pridružil. Pisal je v izrazito ekspresionističnem načinu, kasneje se je približal bolj resničnemu življenju. Izdal je knjige: Človek in noč (1927), Novembrske pesmi (1936), Lirika (1940); prozna dela pa so: Novo mesto (1932), Zakopani zakladi (1940), Jalov dom (1941).

JENKO Rudolf, strokovnjak za gradnjo cest in docent na tehnični fakulteti, r. 9. VI. 1907 v Celovcu, je bil dijak naše gimnazije od III. 1921/2—VIII. 1925/6. Po maturi je študiral tehniko na ljubljanski univerzi in po končanem študiju služboval kot projektant cest in mostov. Pisal je članke in razprave s področja svoje stroke v strokovnih glasilih. Od njegovih knjig je omeniti: Statično dimenzioniranje zgornjega ustroja sodobnih cest (1954), Priročnik za cestarje in cestne nadzornike (1953).

JENKO Simon, pesnik in pripovednik, r. 27. X. 1835 v Podreči pri Mavčičah, u. 10. X. 1869 v Kranju, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1847/8 do VI. 1852/3. Maturiral je v Ljubljani, ker tedaj novomeška gimnazija še ni imela osem razredov. Po maturi je študiral pravo na dunajski univerzi in postal odvetniški pripravnik sprva v Kamniku, nato pa v Kranju. S pesmijo je sodeloval v Janežičevem SG. Leta 1865 pa so izšle njegove pesmi. Jenkove pesmi so rodoljubne, osebnoizpovedne, miselne, obrazne, ljubezenske, satirične. Kot pripovednik se je uveljavil s povestjo Jeprški učitelj; manj izraziti sta povestici Tilka, Spomini.

JERŠINOVIČ Anton, klasični jezikoslovec in šolnik, r. 5. XII. 1876 v Črnomlju, u. 20. X. 1926 v Celju, je bil novomeški dijak od I. 1886/7—VIII. 1893/4. Po maturi je študiral klasične jezike na Dunaju, potem poučeval na gimnazijah in bil ravnatelj celjske gimn. (1919—26). Za šolske potrebe je priredil komentarje k Nepotu (1904), k Liviju (1908, 1909), k Salustu (1910). Mimo tega je pisal članke iz glasbenega življenja in šolstva v Slov. narod in celjsko Novo dobo.

JUDNIČ Davorin, šolnik, r. 17. X. 1860 v Semiču, u. 25. X. 1922 v Ljubljani, je bil dijak naše gimn. od I. 1872/3—VIII. 1879/80. Po maturi je študiral matematiko in fiziko na dunajski univerzi in, čeprav profesor, služboval na osnovnih šolah, ker ga takratna oblast zaradi njegovega narodnega zadržanja ni hotela namestiti na srednji šoli. Pisal je pedagoške članke v Učiteljskega tovariša in Popotnika.

JUG Stanko, zgodovinar, r. 6. V. 1910 v Trstu, u. 1945 v Dachauu, je bil učenec naše gimn. od I. 1920/1—VIII. 1926/7. Po maturi je študiral zgodovino na ljubljanski univerzi in potem dobil službo v muzeju. Med drugo svetovno vojno se je aktivno vključil v delo za OF, zato ga je okupator odpeljal v Dachau, kjer je tudi umrl. Pisal je članke in razprave s področja zgodovine in jih objavljajl v Glasniku muzejskega društva, sestavil je bibliografijo slov. zgodovine za leti 1938, 1939, pisal o bratovščini sv. Hieronima v Vidmu iz l. 1452, objavil Slovenski zapovedni list iz 1570 in novi vinski davek. Njegovo temeljno delo pa je študija Turški napadi na Kranjskem in Primorskem do prve polovice XVI. stol.

KAMBIČ Mihael, slikar, r. 14. IX. 1887 v Dragovanji vasi pri Črnomlju, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1899/900—VIII. 1907/8. Za slikarstvo sta ga navdušila profesorja novomeške gimnazije Hugo Skopal in Josip Germ. Po maturi je odšel na praško umetnostno akademijo; bil je učenec hrvatskega slikarja Vlaha Bukovca in Hynaisa. Kasneje se je izpopolnjeval na Dunaju in v Münchenu, potem pa je postal srednješolski profesor risanja. Slikal je v olju, skvarelu in pastelu največ krajine in portrete, razstavljal je v Kufsteinu (1917), Ljubljani, Beogradu in pred nedavnim tudi v Dolenjski galeriji v Novem mestu. Ukvarja se tudi z lesorezom, ilustracijo, plakati in opremo knjig.

KANTÉ Vladimir, pravnik in politični delavec, r. 20. VIII. 1905 v Šmarju pri Braniku na Vipavskem, u. 24. II. 1945, obešen v Ljubljani, je bil učenec naše gimnazije od II. 1916/7—III. 1917/8. Na našo gimnazijo je prišel, ker se je moral umakniti zaradi prve svetovne vojne iz Gorice. Po maturi je študiral pravo, potem pa postal policijski komisar in služboval v Beogradu in Ljubljani. Med drugo vojno se je vključil v delo za osvoboditev izpod okupatorja. Ta svoj pogum je plačal z življenjem tik pred osvoboditvijo. Bil je glavni zaupnik OF na policiji.

KARLOVŠEK Jože, etnograf in gradbeni tehnik, r. 12. II. 1900 v Šmarjeti, u. 22. X. 1963 v Domžalah. Na naši gimn. se je šolal od I. 1913/4—V. 1917/8, potem pa je odšel na tehnično srednjo šolo. Risanja in ornamentike ga je učil Josip Germ, pozneje je obiskoval risarski tečaj društva Probuda in se že tedaj ves navdušil za ornamentiko. Potem ga je pritegnila slovenska kmečka hiša. Po končanem študiju je postal predavatelj na Tehnični srednji šoli v Ljubljani. Napisal je veliko člankov in razprav o ornamentu in hiši pri nas. Od njegovih knjig je omeniti: Slovenska hiša I.—II. (1927—28), Slovenski ornament (1935, 1937), Umetnostna obrt (1938), Slovenski domovi (1939), Lončarstvo na Slovenskem (1951).

KASFRET Anton, zgodovinar, r. 22. IV. 1850 v Lesičnem pri Pilštajnu, u. 27. X. 1920 v Črni pri Prevaljah. Samo dve leti se je šolal na naši gimn. od VII. 1867/8—VIII. 1868/9. Po maturi se je vpisal na graško univerzo in študiral zgodovino, postal je srednješolski profesor in služboval v raznih krajih, najdlje v Gradcu. Že od vsega začetka se je poglobil v arhivsko gradivo. Sodeloval je pri Historičnem atlantu avstrijskih alpskih dežel. Pozneje je objavljajl svoje

študije v ČZN, ČJKZ, IMK, MMK, LZ in še drugod. Važne njegove razprave so: Über die Lage der oberkrainischen Bauernschaft beim Ausgange des XV. und im Anfange des XVI. Jahrh. (1889), Valvasor kot historik (1890), Schloss und Herrschaft Ainödt nebst Urkunden-Regesten (1895). Priredil je po F. M. Meyerju učbenike za zgodovino na srednjih šolah za stari, srednji in novi vek (1894, 1897, 1900).

KAVČIČ Rajko, kemik in univ. prof., r. 3. IX. 1915 v Vodica pri Kamniku, se je šolal na naši gimn. od III. 1927/8—VIII. 1932/33. Po maturi je študiral kemijo na ljubljanski univerzi in po končanem študiju služboval sprva v Mariboru, se pred Nemci umaknil v Ljubljano in bil ves čas okupacije brez službe. Po osvoboditvi je nastopil službo v min. za industrijo LRS, postal doktor kemičnih znanosti, direktor Zavoda za industrijska raziskovanja LRS v Ljubljani. Od 1952 se je posvetil raziskovalnemu delu, se izpopolnjeval v Angliji, od 1958 pa je predaval anorgansko kemijo na ljubljanski univerzi in je od 1965 njen redni profesor. Sodeluje na domačih in mednarodnih zborovanjih kemikov z razpravami in piše članke in razprave v domačih in tujih strok. glasilih.

KENDA Josip, pesnik in glasbenik, r. 5. III. 1880 v Ajdovščini, je na naši gimn. študiral od V. 1894/5—VI. 1895/6, VIII. 1897/8. Za glasbo ga je navdušil Ignacij Hladnik, ki je poučeval petje na naši gimnaziji. Po maturi je doštudiral pravo in se ob rednem poklicnem delu ukvarjal z glasbo.

KENDA Robert, šolnik in društveni delavec, r. 31. V. 1878 v Ajdovščini, je bil dijak naše gimnazije od VI. 1894/5—VIII. 1896/7. Po maturi je študiral filozofijo v Pragi in služboval kot srednješolski profesor v raznih mestih in se uveljavljal v kulturnih, narodnih in drugih organizacijah in društvih. Pisal je v Slovana, Novi rod in Jadranski almanah.

KETTE Dragotin, pesnik, r. 19. I. 1876 v Premu na Krasu, u. 26. IV. 1899 v Ljubljani, je bil učenec novomeške gimnazije od VII. 1896/7—VIII. 1897/8. Čeprav ga je srce vleklo po maturi na Dunaj, je moral k vojakom v Trst, kar je bilo zanj usodno. Na naši gimnaziji je ustanovil Zadrugo, literarno in politično dijaško društvo, v katerem so se zbirali za literaturo navdušeni študentje. Prve svoje pesmi je Kette objavljal v Angeljčku in Vrtcu, potem pa v LZ, Novi nadi. Večino njegovih pesmi je po Kettejevi smrti v knjigi izdal Anton Aškerc in jim napisal uvod. Danes štejemo Kettejevo pesem v sam vrh slovenske poezije.

KISOVEC Vekoslav, bančnik in gospodarstvenik, r. 7. VI. 1885 v Sv. Križu pri Mokronogu, se je šolal na naši gimn. od I. 1897/8—VIII. 1903/4. Po maturi je študiral na univerzi v Pragi in Parizu; ko je študij končal, je služboval v Trstu, v Pragi in na Reki. Bil je finančni ekspert na mirovni konferenci v Parizu. Po 1922 je postal ravnatelj Slovenske banke. Sprva je pisal članke v napredne liste, potem pa seznanjal v francoskih listih svet s Slovenci. Pisal je tudi o delavskem zavarovanju proti nezgodam.

KLEMENČIČ Ignac, fizik in univ. prof., r. 6. II. 1853 v Kamnu pri Trebnjem, u. 5. IX. 1901 istotam, pokopan pa je v Gradcu. Na naši gimn. se je šolal od I. 1863/4—VIII. 1870/1, kjer ga je za fiziko navdušil p. Bernard Vovk. Po maturi je na graški univerzi končal študij fizike, postal je asistent, kasneje pa univ. prof. in se poglobljal v probleme molekularne mehanike, zatem pa vse bolj elektrike in magnetizma. V dijaških letih je doraščal v izrazito narodno-zavednem okolju. Vezalo ga je prijateljstvo s Franom Šukljejem in Ivanom Hri-

barjem. Tedaj je pisal članke v takratne naše liste, pozneje pa je pisal članke iz področja fizike.

KLEMENČIČ Ivan, gozdarski strokovnjak in univ. profesor, r. 25. X. 1899 na Gor. Lokvici pri Črnomlju, se je šolal na tukajšnjem zavodu od I. 1913/4 do VIII. 1920/1, študij se mu je zavlekel, ker je bil med prvo svetovno vojno vpoklican. Po maturi je študiral na poljedelsko-gozdarski fakulteti v Zagrebu, na Dunaju in v Pragi, kjer je diplomiral in se nato praktično izpopolnjeval na Češkoslovaškem. Kasneje je služboval v domovini, se udeležil NOV. Po osvoboditvi je bil zaposlen pri Glavni direkciji lesne industrije, od 1952 pa je profesor na gozdarski fakulteti ljubljanske univerze. Piše članke in razprave s področja gozdarstva in lesne industrije v strokovna glasila.

KLEMENČIČ p. Rafael (prej Mihael), zgodovinar, r. 27. VIII. 1830 na Marofu (Kapiteljskem hribu) pri Novem mestu, u. 29. VI. 1886 v Novem mestu. Bil je učenec naše gimn. od I. 1842/3—VI. 1847/8, potem pa je vstopil v frančiškanski red, postal pater in nato doštudiral zgodovino in zemljepis na univerzi in postal profesor novomeške gimnazije. Bil je vsestransko razgledan, velik rodoljub, se ukvarjal s tehniko in glasbo in bil celo izumitelj. Pisal je zgodovinske razprave v izvestja novomeške gimnazije kot: War Österreich nach dem Tode des letzten Babenbergers ein Erbgut seiner Verwandten oder ein erledigtes Reichslehen? (1859), Welchen historischen Wert hat die livianische Erzählung von der Vertreibung der Galier aus Rom und der Wegnahme des Lösegeldes durch den Dictator M. Furius Camillus, 365 a.u.c (1863), Chronologische Darstellung der wichtigeren die Stadt Rudolfswert betreffenden Daten, mit besonderer Berücksichtigung des Franziskaner-Konventes. (1868).

KNIFIC p. Engelbert (prej Franc), zgodovinar in šolnik, r. 22. II. 1813 v Novem mestu, u. 4. X. 1858 v Novem mestu. Bil je učenec naše gimn. od I. 1824/5—IV. 1828/9, potem pa je kot sirota vstopil v frančiškanski red, postal duhovnik in kasneje po končanem študiju na univerzi tudi profesor in nato še ravnatelj novomeške gimnazije (1850—57). Napisal je razpravo Kurzgefasste Geschichte von der Entstehung der Stadt Neustadt und des Gymnasiums (1855). Bil je prvi ravnatelj popolne novomeške gimnazije in tudi njen prvi zgodovinar.

KNOBLEHAR Ignac, misijonar, r. 6. VII. 1819 v Škocjanu na Dolenjskem, u. 13. IV. 1858 v Napoliju. Na naši gimn. se je šolal od I. 1829/30—VI. 1835/6, potem pa je vstopil v ljubljansko semenišče, postal je duhovnik in misijonar v Sudanu. Danes cenimo njegova etnografska in meteorološka poročila s poti, ki jo je prehodil. Bil je eden prvih in temeljitih poznavalcev dežel ob Nilu in vzhodnem Sudanu.

KOBE Janez, tehnolog, r. 5. V. 1921 v Novem mestu, se je tudi šolal na tukajšnji gimn. od I. 1931/3—VIII. 1938/9, po maturi pa je študiral tehniko na ljubljanski univerzi. Med NOV je bil interniran, od 1943 pa je bil aktivni borec NOV. Po osvoboditvi je študij končal, postal asistent, sedaj pa je docent za mehansko tehnologijo in obdelovalne pripomočke na ljubljanski univerzi. Piše strokovne članke in razprave v tehničnih glasilih. Pripravil je skripta Obdelovalni pripomočki.

KOGL Karl Bernard, zdravnik in veterinar, r. 20. VIII. 1763 v Novem mestu, u. 14. III. 1839 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1773/4 do VI. 1778/9, potem pa se je posvetil študiju medicine in postal zdravnik. Od 1795 je poučeval živinozdravništvo na ljubljanskem liceju. Bil je znan proto-

medik za Kranjsko in Goriško, nazadnje dvorni zdravnik na Dunaju. Kot zdravnik je podpiral propagando vakuinacije, kasneje pa je postal homeopat in se uvrstil med ustanovitelje obnovljene (1794) ljubljanske filharmonične družbe.

KOKALJ Alojzij, časnikar in pripovednik, r. 22. VI. 1869 v Srednji vasi pri Kranju, u. 16. IV. 1931 v Ljubljani, je bil novomeški študent od VII. 1887/8 do VIII. 1888/9. Po maturi je končal pravo z doktoratom in se naselil v Ljubljani kot advokat. Postal je znan kot pisec šaljivih podlistkov, ki jih je objavljajal v SN, postal je nato še bolj satiričen in se norčeval iz slovenskih napak. Znane so njegove knjige: Gospod Bucek (1912), Gospod Žabar (1913), Na letovišu in drugo (1913), Cerkevne miši (1913—14).

KOLENC Riko, pravnik in politični delavec, r. 26. X. 1916 v Mirni na Dolenjskem, je bil prav tako novomeški dijak od I. 1928/9—VIII. 1936/7. Po maturi se je posvetil študiju prava na ljubljanski univerzi. V NOV je aktivno sodeloval od 1941 dalje in delal v VOS in OZN. Od 1963 je bil pomočnik drž. sekretarja za notranje zadeve LRS, kasneje sekretar za notranje zadeve LRS, je član CK ZKS in javni tožilec SRS. Odlikovan je z redom bratstva in edinstva z zlatim vencem in še več drugimi visokimi odlikovanji.

KOMELJ Bogomil, kulturnoprosvetni delavec, organizator knjižničarstva, urednik in publicist, r. 25. V. 1915 v Novem mestu, se je šolal na novomeški gimnaziji od I. 1926/7—VIII. 1936/7. Po maturi se je vpisal na pravno fakulteto ljubljanske univerze, študija pa ni končal zaradi težkih socialnih razmer. Posvetil se je knjižničarskemu delu že pred osvoboditvijo (Sokolska knjižnica). Med NOV se je takoj vključil v aktivno delo, bil nato v zaporih in internaciji v Italiji in Nemčiji. Po osvoboditvi postal upravnik ŠK M. Jarca v Novem mestu in jo vodi še danes. Organiziral je mrežo ljudskih knjižnic po Dolenjski. Piše članke s področja tiska, knjižničarstva in splošnega kulturnega življenja Dolenjske v DL, strokovnem glasilu Knjižnica; urejal je Dolenjsko prosveto (1953/4, 1955). Od njegovih člankov velja omeniti: Novomeški tiskarji in njih delo (1953/4), Gledališke predstave v Novem mestu od 1897 do 1904 in Dramatično društvo diletantov (1953/4), Ivan Vrhovec, ob stoletnici njegovega rojstva (1953/4), Spomeniki in spominske plošče v Novem mestu (1961), Novomeški tiskar in založnik Janez Krajec (1968), Knjižnice v termalnih in mineralnih zdraviliščih (1969); razen tega je izdal brošurico Knjižna razstava. Kulturni delež Dolenjske (1957), v ciklostilu pa Sto let javnega knjižničarstva v Novem mestu 1865—1965 (1965).

KOMELJ Ivan, umetnostni zgodovinar, r. 7. I. 1923 v Novem mestu, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1934/5—VIII. 1945/6. Po maturi je končal študij umetnostne zgodovine na ljubljanski univerzi in se nato zaposlil kot konservator v Zavodu za spom. varstvo v Ljubljani. Članke in razprave objavlja s področja umetnostne zgodovine v strokovnih glasilih. Omeniti velja: Srednjeveška grajska arhitektura na Dolenjskem (1950), Vprašanje naših gradov (1952), Gotska arhitektura (1969).

KOMLJANEC Josip, slavist, šolnik in javni delavec, r. 16. III. 1873 v Zloganju pri Škocjanu, u. 14. IV. 1942 v Ptuj, je bil novomeški dijak od I. 1885/6 do VIII. 1892/3. Po maturi je študiral slavistiko na dunajski univerzi in jo končal z doktoratom, postal je srednješolski profesor, od 1923—33 pa je bil ravnatelj ptujske gimnazije. Pisal je kritike in ocene slavističnih publikacij. Med drugim je ocenil P. Kulakovskega Ilirizem (1895), Hostnikov Rusko-slov. slo-

var (1898), Jagićevo knjigo Istočniki dlja istorii slavjanskoj filologii (1898). Pisal je tudi kulturnozgodovinske razprave iz ptujske preteklosti npr. Ob 60-letnici ptujske gimnazije (1929), Ob 50-letnici posojilnice v Ptuj, Gospodarske razmere pred ustanovitvijo posojilnice, Ustanovitev posojilnice v Narodnem domu od 1884—1931, Delovanje in razvoj posojilnice, Narodno delo Posojilnice. Napisal je tudi več življenjepisov vidnejših Ptujčanov.

KOPAČ Josip, politični in sindikalni delavec in organizator, r. 30. VI. 1863 v Kandiji, u. 22. XI. 1949 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimnaziji samo eno leto v I. 1878/9, potem pa je odšel v Ljubljano in se uveljavil kot organizator delavstva. Zgodaj se je navdušil za ideje socializma, organiziral je 1892 Železničarski sindikat, potem pa je delal v sindikatih na Dunaju in v Trstu. Bil je med ustanovitelji Rdečega prapora in njegov urednik. Potem je urejeval Železničarja (1908—18) in je veliko pisal v omenjene liste. Bil je izvoljen v ustavodajno skupščino stare Jugoslavije in je veljal za enega najvidnejših predstavnikov slovenske socialne demokracije pred drugo vojno.

KORDEŠ Leopold, pesnik, pripovednik in publicist, r. 6. XI. 1808 v Kamni gorici, u. 3. XII. 1879 na Dunaju. Novomeški študent je bil od I. 1823/4 do VI. 1828/9, potem pa je študij nadaljeval v Celovcu, nakar je bil nekaj časa pri vojakih. Od 1837 pa ga že dobimo med sodelavci Ill. Blatta. Urejal je Carniolio, mislil je na političen list Slovenske novice, a mu ga oblasti niso dovolile. Postal je urednik LZtg in njegove literarne priloge I B. Pisal je pesmi, poevstice, gledališka in literarna poročila in domoznanske članke v nemške liste.

KOS Jože, organizator knjigotrštva, r. 27. VII. 1908 v Novem mestu, u. 10. VII. 1969 v Ljubljani. Na naši gimn. se je šolal od I. 1918/9—VIII. 1925/6, potem pa se posvetil študiju zgodovine in zemljepisa na ljubljanski univerzi; postal je srednješolski profesor. Aktivno se je udeležil NOV, po osvoboditvi pa je bil skoraj dvajset let ravnatelj Državne založbe Slovenije. V dijaških letih se je vneto udeleževal v dijaškem društvenem življenju.

KOSTELEČ o. Avgustin (prej Martin), opat, r. 5. VIII. 1879 o Drašičih, u. 1963 v Stični, se je šolal na novomeški gimnaziji od I. 1892/3—VIII. 1900/1 in je že pred maturo postal cistercijan. Od 1922 je bil začasni, od 1924 pa stalni opat samostana v Stični na Dolenjskem. Veliko je storil za gospodarsko rast stiškega samostana in je obnovil vzgojo redovnikov, prenovil je samostan in zlasti cerkev.

KOŠIR Frančiška, politična delavka in publicistka, r. 18. IV. 1911 v Novem mestu, se je tu šolala na gimn. od I. 1922/3—IV. 1925/6, ko je odšla na učiteljske; postala je učiteljica, se kasneje izpopolnila na višji ped. šoli in postala predmetna učiteljica ter poučevala na raznih meščanskih šolah. Že od prvih dni NOV se je vanjo aktivno vključila in je opravljala razne funkcije. Med vojno in zlasti po nji je veliko pisala v ženska glasila ter je bila več let urednica Naše žene.

KOVAČIČ Emanuel Josip, pesnik in sodelavec KČ, r. 5. VII. 1808 v Malencah pri Brežicah, u. 23. VII. 1867 v Trstu. Učenec novomeške gimn. je bil od I. 1821/2—VI. 1826/7, potem pa je končal bogoslovje in služboval kot duhovnik največ na Primorskem. Svoje pesmi je objavil v II. in IV. bukvicah KČ. Kasneje je pisal v Drobtnice in Zgodnjo Danico nabožne pesmi in pošiljal dopise iz Trsta v ZD. V rokopisu je ostala Zgodovina tržaške škofije.

KOZINA-KOVAČ Marija, šolnica in prevajalka, r. 18. III. 1905 v Mokronogu, je bila učenka naše gimnazije od I. 1916/7—VIII. 1923/4, po maturi pa je

študirala romanistiko na ljubljanski univerzi in postala srednješolska profesorica. Poučevala je v Novem mestu, Mariboru in v Ljubljani. Po osvoboditvi je bila več let ravnateljica II. gimn. v Lj. Sedaj je lektorica moderne francoščine na ljubljanski univerzi in član izpitne komisije za profesorje srednjih šol. Sodelovala je pri sestavi učnih načrtov za pouk franc. jez. na naših gimnazijah, je recenzentka za francoske učbenike. V dijaških letih se je veliko udejstvovala v napredni dij. organizaciji Prosveta. Po osvoboditvi je izdala knjige: *Textes français. Civilisation. Litterature* (1965), *Grammaire française* (1966); od prevodov je omeniti: *Počitnice za vsak žep* (1962), *Zapiski majorja Thompsona* (1963), *Servan-Schreiber: Ameriško izzivanje* (1969).

KOZINA Marjan, komponist, kritik, prevajalec in publicist, r. 4. VI. 1907 v Novem mestu, u. 19. VI. 1966 v Ljubljani, je bil učenec naše gimn. od I. 1917/8—VIII. 1924/5. Po maturi je študiral glasbo v Ljubljani, na Dunaju in v Pragi, postal je ravnatelj Glasbene matice v Mariboru, docent v Beogradu. Aktivno se je udeležil NOV in bil po osvoboditvi upravnik Slovenske filharmonije in izredni profesor na Akademiji za glasbeno umetnost v Ljubljani. Glavne njegove kompozicije so: *Bela krajina*, *Ilova gora*, *Lepa Vida*, *Ekvinokcij*, *Domovina* in druge. Napisal je knjigo *Svet operne glasbe* (1962), *ABC glasbe* (1957), *O človekovi dejavnosti*. *Poljudna psiho-biološka razprava* (1957), *Veseli potopisi* (1970). Prevedel je nekaj knjig, med drugim *Horsanyi Z.: Galileo Galilei* (1958).

KOZINA Pavel, glasbenik, pevovodja in glasbeni pisec, r. 6. I. 1878 v Ljubljani, u. 16. II. 1945 v Ljubljani, je bil na tukajšnji gimn. samo v III. 1898/9. Po maturi je študiral prirodopis, fiziko in matematiko na dunajski univerzi. Na Dunaju je vodil pevski zbor Slovenije, bil nato pevovodja *Zveze slov. pevskih društev*, poučeval je petje na Glasbeni matici v Ljubljani. Pisal je članke o slov. glasbeni kulturi in glasbene kritike. Izdal je: *Pevsko šolo v 2 zv.* (1922, 1923), objavil je 2 zv. napevov iz Grlice, Zdravic in Besede.

KRAIGHER Lojze, pripovednik in dramatik, r. 22. IV. 1877 v Postojni, u. 26. II. 1959 v Ljubljani, se je šolal na naši gimn. samo dve leti od I. 1889/90 do II. 1890/1, potem pa nadaljeval študij v Ljubljani. Po maturi je študiral medicino na Dunaju, postal zdravnik in služboval v Slovenskih goricah in v Ljubljani. Med drugo svetovno vojno je bil v nemških taboriščih. Pisal je novele, povesti in drame. V samostojnih knjigah so izšla ta dela: *Školjka*, *Kontrolor Škrobar*, *Mlada ljubezen*, *Umetnikova trilogija*, *Na fronti sestre Žive*. Napisal je tudi obsežno delo v 2 knjigah *Ivan Cankar*. Študije o njegovem delu in življenju. *Spomini nanj* (1954, 1958).

KRAKAR Lojze, pesnik in prevajalec, r. 21. II. 1926 v Semiču, je bil učenec naše gimnazije od I. 1937/8—VIII. 1946 in se po maturi odločil za študij slavistike na ljubljanski univerzi. Ko jo je končal, je urejal lista *Tovariš, Ciciban*. Med drugo svetovno vojno je bil v zaporih, nato pa v nemških taboriščih. Sedaj je univ. predavatelj na univerzi v Frankfurtu. Pesmi je objavljjal v vseh vidnejših literarnih glasilih po osvoboditvi. Doslej je izdal knjige: *V vzponu mladosti* (1949), *Ponočna ptica* (1955), *Cvet pelina* (1962), *Sonce v knjigi* (1962), *Od tod so bežale še ptice* (1962), *Med iskalci biserov* (1964), *Umrte, mrtvi!* (1965), *Noč daljša od upanja* (1966), *Krik* (1968), *Vdanost* (1970), ter literarnozgodovinsko študijo *Goethe in Slovenien* (1970). Veliko je prevajal iz poljščine in nemščine.

KRALL Jože, zgodovinar, r. 13. IX. 1910 v Trstu, je bil dijak naše gimn. od I. 1922/3—VIII. 1930/1, potem pa se je odločil za študij germanistike in jo končal na ljubljanski univerzi. Postal je srednješolski profesor in poučeval na raznih gimnazijah. Med NOV se je vključil v aktiven boj. Po osvoboditvi je opravljal različne funkcije. Sedaj je samostojni svetnik v Institutu za zgod. del. gibanja v Lj. Piše zgodovinske članke in razprave v strokovnih glasilih.

KRANJEC Marko, ekonomist, r. 12. IV. 1940 v Novem mestu, se je šolal na naši gimn. od I. 1951/2—VIII. 1958/9, po maturi pa se je odločil za študij ekonomije in jo končal na ljubljanski univerzi. Sedaj je asistent za finance na omenjeni fakulteti. Sodeluje pri Ekon. reviji s članki, ocenami in kritikami.

KRESAL Franc, zgodovinar, r. 7. VIII. 1935 na Grmu pri Nemški vasi, je bil učenec naše gimn. od I. 1948/9—VIII. 1955/6. Po maturi je študiral zgodovino na ljubljanski univerzi. Ko jo je končal, se je zaposlil v Institutu za zgod. delav. gibanja v Ljubljani. Piše članke in razprave s področja zgodovine gospodarskega življenja pri nas. Največ objavlja v Zgod. časopisu, Naših razgledih, Komunistu in drugod.

KUNC Karel, šolnik, r. 27. II. 1879 v Novem mestu, u. l. 1950 v Ljubljani. Na novomeški gimn. se je šolal od I. 1890/1—VIII. 1898/9. Po maturi je študiral matematiko in fiziko na dunajski univerzi, postal je srednješolski profesor ter poučeval več let na novomeški gimnaziji, nato pa v Ljubljani. Spisal je vrsto učbenikov za pouk matematike in fizike na srednjih šolah, ki so jih uporabljali celi rodovi. Znane so: Aritmetika za I., II., III. r. sred. šol (1928), Aritmetika in algebra za III. in IV. r. sred. šol (1931), za V. in VI. r. (1932), VII. r. (1934), za VIII. r. (1939); Fizika za nižje r. sred. šol (1929, 1934), Vaje iz aritmetike in algebre za niž. r. gimn. (1946, 1947), Zbirka obrazcev iz matem. in fiz. za sred. šole (1933).

KUNST Alojz, zdravnik rentgenolog, r. 3. IV. 1890 v Polzeli, u. 31. V. 1970 v Ljubljani, je bil samo eno leto dijak novomeške gimnazije. v VIII. 1910/11. Po maturi je študiral medicino na Dunaju, končal jo je v Pragi, se nato specializiral za rentgenologijo na Dunaju, v Hamburgu in Berlinu. Potem je služboval največ v Ljubljani in velja za našega prvega rentgenologa. Sam je sestavil rentgenski aparat, se rad ukvarjal z letalstvom in bil razgleden v tehniki.

LAMUT Vladimir, slikar in grafik, r. 19. VIII. 1915 v Čatežu ob Savi, u. 11. III. 1962 v Novem mestu, se je šolal na novomeški gimnaziji od I. 1926/7 do VIII. 1934/5. Po maturi se je odločil za slikarstvo in ga študiral v Zagrebu. Kasneje se je izpopolnjeval v Italiji, Franciji in Belgiji. Razstavljal je doma in v tujini. Slikal je v olju dolenjsko pokrajino, se rad izražal v gvašu in litografiji, največ mojstrstva pa je pokazal v grafiki. Več let je tudi poučeval risanje na novomeški gimnaziji in osemletki.

LASCHAN Anton, upravni uradnik, r. 5. VIII. 1811 v Metliki, u. 22. II. 1897 v Ljubljani, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1821/2—VI. 1826/7, potem pa je končal pravo in postal uradnik pri ilirskem guberniju v Ljubljani, nato v Novem mestu, zatem v Beljaku, Trstu in spet v Ljubljani. Novomeščani so ga izvolili za frankfurtski zbor; bil je občinski svetnik v Lj. in zadnji nemški ljubljanski župan. Več let je bil poslanec kranjskega dež. zbora, zastopal je veleposestvo. V mladosti je pisal pesmi in članke v Ill. Bl.

LAVRIN Janko, esejist, literarni zgodovinar in prevajalec ter šolnik, r. 10. II. 1887 v Krupi v Beli krajini, se je izobraževal na naši gimn. od

I. 1899/900—IV. 1902/3, potem pa na Sušaku, kjer je tudi maturiral. Univerzo je študiral v Rusiji, Norveški in Franciji. Sedaj je redni univ. prof. v Nottinghamu. Pisal je v ruske in angleške revije in časopise o ruski književnosti in kulturi. Znani so njegovi eseji o Dostojevskem, Ibsenu, Gogolju, Tolstoju, Nietzscheju, Čehovu, Maupassantu, Puškinu in drugih. Prevajal je Cankarjeva dela v ruščino. Sedaj pa seznanja Angloamerikance z našo kulturo.

LAZAR Jože, botanik, r. 4. III. 1903 v Lokvah pri Dobrniču, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1915/6—VIII. 1923/4. Po maturi je študiral prirodopis na ljubljanski univerzi in nato delal v botaničnem vrtu, postal je njegov upravnik in izr. prof. za sistem. botaniko. Po drugi vojni se je ukvarjal z vzgojo nove rodne sorte krompirja, raziskoval steljčnice in alge. Pisal je članke in razprave s področja botanike. Važnejša njegova dela so: *Alge Slovenije* (1960), *Prispevek k poznavanju flore alg Slovenije* (1963), *Pregled flore alg Pomurja* (1964).

LENČEK RADO, slavist in lit. zgodovinar, univ. prof. v ZDA, r. 3. X. 1921 v Mirni na Dolenjskem, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1932/33 do VIII. 1939/40. Po maturi je končal slavistiko na ljubljanski univerzi, se po končani drugi sv. vojni umaknil v tujino in poučeval na srednjih šolah v Gorici in Trstu, od leta 1956 v ZDA. Tu se je izpopolnjeval na univerzah v Chicagu in Harwardu, od leta 1965 je univ. prof. za južnoslovanske jezike na kolumbijski univerzi v New Yorku. Piše članke in razprave s področja slavistike v tuja strokovna glasila.

LEVIČNIK Jurij, politični delavec, gospodarstvenik in organizator, r. 2. III. 1925 v Djenoviču v Boki Kotorski, je bil samo eno leto učenec naše gimnazije v VII. 1941/2, potem pa je odšel v partizane, kjer je opravljal različne funkcije: bil je pomočnik komisarja bataljona, sekretar brigadnega komiteja SKOJ in je ostal v vojski vse do l. 1955. Potem je postal poslanec Gospodarskega sveta zvezne skupščine, član upravnega odbora Gospodarske zbornice LRS; je nosilec spomenice 1941. Sedaj je direktor IMV in je poskrbel, da se je to podjetje pričelo naglo širiti in uveljavljati na domačem in tujem trgu.

LIPOLD Franjo, politik in časnikar, r. 23. III. 1885 v Celju, se je šolal na novomeški gimn. od V. 1900/1—VIII. 1903/4. Po maturi je študiral pravo v Gradcu in v Pragi, postal je odvetnik. Že kot visokošolec se je uveljavljal v narodno radikalnem dijaškem gibanju. Sodeloval je s članki v Omladini; bil je med ustanovitelji Mariborske tiskarne in listov Tabor, Večernik. Veliko je pisal v napredne liste.

LIPUŽIČ Boris, politični delavec in šolnik, r. 26. IX. 1930 v Brežicah, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1942/3—II. 1944/5, maturiral pa je na brežiški gimn. 1950, potem pa študiral zemljepis na ljubljanski univerzi. Postal je sekretar sveta za šolstvo LRS, republiški sekretar za šolstvo, od 1969 pa je direktor Zavoda za šolstvo LRS. Objavil je vrsto člankov s pedagoškega in zemljepisnega področja v strokovnih glasilih.

LOBE Feliks, izumitelj in univ. prof., r. 14. X. 1894 v Ljubljani, u. 9. V. 1970 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1906/7—VIII. 1913/4. Po maturi je študiral tehniko v Pragi, končal pa jo je na Dunaju, nakar je dobil zaposlitev v neki dunajski tovarni parnih strojev in električnih lokomotiv. Od leta 1930 pa je bil univ. prof. tehn. fakultete ljubljanske univerze. Postal je redni član SAZU. Za razvoj tehnične fakultete naše univerze ima trajne zasluge. Uveljavil se je tudi kot izumitelj in je imel več patentov. Pisal je članke

in razprave s področja strojništva in fine mehanike v razne strokovna glasila, domača in tuja.

LOKAR Janko, literarni zgodovinar, folklorist in kinolog, r. 15. VIII. 1881 v Črnomlju, u. 2. XI. 1963 v Ljubljani. Na naši gimn. se je šolal od I. 1892/3 do VIII. 1899/900. Po maturi je študiral slavistiko in germanistiko na dunajski univerzi, postal je srednješolski profesor, nato je postal ravnatelj klasične gimnazije v Lj. Sprva je pisal črtice in jih objavljajal v različnih listih, potem pa literarnozgodovinske članke, razprave, ocene in kritike v naših revijah in strokovnih listih. Zgodaj se je navdušil za lovstvo in bil od leta 1918 urednik *Lovca* in vanj veliko pisal o lovu in ribolovu. Znale so njegove knjige: *Ptičarji* (1930), *Lovsko-ribiški slovar* (1937), *Naši psi* (1948), *Gozdovi in gore vabijo* (1943).

MALEŠIČ Matija, pripovednik, r. 30. IX. 1891 v Črnomlju, u. 25. VI. 1940 v Škofji Loki. Bil je učenec naše gimn. od I. 1904/5—IV. 1908/9. Srednjo šolo je končal v Ljubljani, po maturi pa je študiral pravo in postal politično upravni uradnik. Nazadnje je bil okrajni glavar v Šk. Loki. Prve črtice je objavil v dijaških glasilih, zatem v *Mladiki* in *DiS* in se razvil v dobrega ljudskega pripovednika. Od njegovih del je omeniti: *Gospa v kočiji*, *Kresnice*, *Na saneh*, *Na marofu*, *Tam za goro*, *Tam za turškim gričem*, *Zelena kostanjeva njiva*, *Skleda leče*; vse te novele so izšle v DS. V samostojnih knjigah so izšle: *Kruh* (1927), *Izobčenci* (1933), *Živa voda* (1928), *V zelenem polju roža* (1942), *Škrlatno nebo nad vzhodom in zahodom* (1960).

MALNERIČ Martin, kulturni zgodovinar in etnograf, r. 5. III. 1885 v Črnomlju, u. 12. II. 1958 v Dubrovniku. Bil je novomeški dijak od I. 1895/6 do VIII. 1902/3, po maturi pa je končal pravo v Gradcu z doktoratom, postal je advokat. Pisal je članke iz najrazličnejših področij, kot prava, književnosti, splošne kulture, največ pa iz etnografije. Objavljajal jih je v različnih glasilih, listih, almanahih. Vrsto let je zbiral gradivo za kulturno zgodovino Bele krajine in del tega je ohranjeno v njegovem nepogrešljivem *Tobolčku* (1925).

MAREŠIČ Frančišek, publicist in nabožen pisatelj, r. 26. XII. 1846 v Kostanjevici, u. 10. XII. 1901 v Lipoglavu. Na novomeški gimn. se je šolal od I. 1859/60—VIII. 1866/7. Po maturi si je izbral duhovniški poklic in služboval po raznih župnijah. Pisal je članke v *Novice*, *Slovenca* in precej prevajal iz poljščine in francoščine ter pisal ocene o slovanskih knjigah v DS. V knjižni izdaji so izšli prevodi: *Lurška mati božja* (1881), *Lurški čudeži* (1902). Napisal je tudi nekaj molitvenikov.

MARINCEK Ivan, filmski snemalec in delavec, r. 25. X. 1922 v Novi vasi pri Ptuj, je bil učenec naše gimn. od V. 1936/7—VIII. 1939/40. Po maturi se je vpisal na tehniko ljubljanske univerze, a je prekinil študij, ker je odšel v partizane. Po osvoboditvi se je posvetil filmu. Posnel je več kratkometražnih filmov (*Trije spomeniki*, *Naši najboljši*, *Nova maša*). Bil je glavni snemalec igranih filmov: *Na svoji zemlji*, *Slovo Andreja Vitužnika*, *Trenutki odločitve*, *Tuja zemlja*, *Vrnil se bom*, *Deveti krog*, *Tistega lepega dne*, *Ne joči, Peter!*, *Srečno, Kekec!*, *Amandus*.

MATIČIČ Vincenc, politični delavec, gospodarstvenik, r. 12. VII. 1920 v Kamniku, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1932/33—IV. 1935/6, potem pa je študij nadaljeval v Ljubljani in po maturi končal visoko šolo za politične vede v Ljubljani. Po osvoboditvi je sprva poučeval na raznih šolah in gimnazijah. Kasneje je postal poslanec in podpredsednik odbora za prosveto in kul-

turo republiškega sveta skupščine LRS. Sedaj je član odbora republiškega sveta za finance in proračun.

MERVIČ Branko, kemik, r. 30. VII. 1917 v Povirju pri Sežani, se je šolal na naši gimn. od IV. 1930/1—VIII. 1934/5, po maturi pa je končal študij kemije na ljubljanski tehnični fakulteti. Sedaj je asistent pri katedri za organ. kemično tehnologijo. Sodeluje pri raziskovalno znanstvenem delu s področja molekularne tehnologije in piše strokovne članke s tega področja v strokovne liste. Izdal je knjigi: Sintetična lepila in njih uporaba (1962), Priprava za uporabo kazeinskih lepil (1961).

METELKO Fran S., jezikoslovec, šolski in nabožen pisatelj, r. 14. VII. 1789 v Škocjanu na Dolenjskem, u. 27. XII. 1860 v Ljubljani. Na naši gimnaziji se je šolal od I. 1806/7—III. 1809/10 v nemirnih časih francoske okupacije. Po končanem drugem humanitetnem razredu je vstopil v ljubljansko bogoslovje in postal duhovnik in nato več let služboval v Ljubljani. Od 1815 dalje je imel stolico za slovenski jezik na ljubljanskem liceju. Sestavil je svoj črkopis »žabico« ali metelčico in jo objavil v svoji znameniti slovnici »Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen« (1825). Obvladal je poleg materine besede še: lat., grščino, ital., franc., hebrejščino in »vseh deset narečij slovanskih«. Pisal je tudi abecednike. Ima trajne zasluge za kulturo slovenskega jezika.

MIRTIČ Franček, politični delavec, r. 1. II. 1928 v Karlovcu pri Kočevju, je bil novomeški študent od I. 1939/40—VIII. 1948/9. Že od 1943 je aktivno sodeloval v NOV, postal je član CK NOS, član Izvršnega komiteja CK ZKS, član komisije za razvoj in reorganizacijo ZKJ v CK ZKJ, bil član sekretariata CK ZKS in imel še več drugih funkcij.

MLAKAR Pino, plesalec, koreograf, vzgojitelj in publicist, r. 2. III. 1907 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnjem zavodu od I. 1917/8—II. 1918/9, a je že dne 18. I. 1919 izstopil in odšel v Maribor, kjer je maturiral. Po končani gimnaziji se je posvetil plesni umetnosti in koreografiji. Študiral ju je v Darmstadtu, Dessauu in v Parizu. Uveljavil se je kot plesalec in koreograf v Nemčiji in Švici. Iz svetovne baletne literature je koreografiral veliko del in jih postavil na tuje in domače odre npr. Strauss, Till Eulenspiegel, Nekdanje svečanosti, Bethoven, Prometejeva bitja; Dvořák, Cekin ali gosli; Hristić, Ohridska legenda; Stravinski, Lisica zvitorepka. Sam pa je ustvaril naslednje balete: Srednjeveška ljubezen, Vrag na vasi, Mala balerina, Lepa Vida, Lok. Po osvoboditvi se je vrnil v domovino 1946 in nastopal kot plesalec, nato pa je postal profesor za ritmično gimnastiko in ples in za zgodovino baleta na Akademiji za igralsko umetnost v Ljubljani. Veliko je tudi pisal o plesu in plesni umetnosti v DS, Križu, GL SNG in GL AIU.

MLEJNIK p. Angelus (prej (Karel), čebelar in nabožen pisatelj, r. 27. VII. 1865 v Novem mestu, u. 27. X. 1931 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1875/6—VI. 1880/1, potem pa vstopil v frančiškanski red in postal redovni duhovnik. Filozofijo je študiral v Gradcu in postal lektor filozofije in dogmatike na franč. bogoslovnem učilišču. Pisal je molitvenike za ude 3. reda, apologetične članke in razprave, življenjepise svetnikov; bil je tudi znan čebelar in pisal o čebelarstvu in boleznih čebel.

MOLE Rudolf, literarni zgodovinar, šolnik in prevajalec, r. 20. I. 1883 v Kanalu, se je šolal na novomeški gimn. od V. 1898/9—VIII. 1901/2. Bil je član

Zadruga, ki jo je ustanovil D. Kette. Po maturi je na dunajski univerzi študiral slavistiko in klasične jezike, postal srednješolski profesor in poučeval največ v Ljubljani; bil je ravnatelj Slovanske knjižnice. V dijaških letih je sodeloval pri rokopisnem lističu »Flores«, ki so ga izdajali tržaški dijaki. Kasneje je pisal članke in razprave s področja slavistike in napisal več nekrologov naših vidnejših kulturnih delavcev. Bil je velik prijatelj Poljakov in je veliko prevajal iz poljske književnosti, zlasti Sienkiewicza. Sestavljal je tudi šolske učbenike.

MOLE Vojeslav (Herman), pesnik, umetnostni zgodovinar in bizantinolog, r. 14. II. 1886 v Kanalu, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1898/9—VIII. 1905/6, vdušil novomeški profesor risanja Hugo Skopal, po rodu Poljak. Študiral je na Dunaju, v Krakovu, Rimu, doktoriral pa je na Dunaju. Po končanem študiju je dobil zaposlitev v Splitu, moral kmalu v I. svetovno vojno, bil v ruskem ujetništvu in se v Tomsku habilitiral za umetnostno zgodovino. Po vojni se je vrnil v Ljubljano, postal prof. na ljubljanski univerzi, potem pa je odšel v Krakov, kjer je preživel večino svojega življenja kot univ. prof. Jagelonske univerze. Večer svojega življenja preživlja v Oregonu v ZDA. Pisal je pesmi in jih objavljaval v literarnih revijah, potem pa izdal v knjigah *Ko so cvele rože* (1912), *Tristia ex Siberia* (1920). Zaslovel je kot zgodovinar umetnosti Slovanov in Bizanca. Temeljna njegova dela so: *Zgodovina starokrščanske in zgodnje bizantinske umetnosti* (1931), *Umetnost, nje obličje in izraz* (1941), *Ruska umetnost do 1917* (1962), *Tizian* (1958). Veliko je tudi prevajal iz poljščine in pisal o nas v poljskih listih. Napisal je zajetno memoarsko delo *Iz knjige spominov* (1970).

MORELJ Marjan, zdravnik-general in medicinski pisec, r. 16. IV. 1916 v Zalem logu pri Kranju, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1928/9 do VIII. 1934/5. Po maturi je študiral medicino sprva v Ljubljani, končal pa jo je v Zagrebu. Že takoj od začetka se je vključil v aktivno delo za OF, potem postal zdravnik v brigadi T. Tomšiča, nato sanitetni referent brigade M. Gubca, upravnik partizanske bolnišnice v Korenici, sanitetni referent 13. divizije, delal nato v sanitetnem oddelku GŠ Slovenije. Sedaj je general-polkovnik in prof. na vojni medic. akademiji. Piše članke in razprave s področja vojne medicine in jih objavlja v domačih in tujih strokovnih glasilih. Bil je večkrat v tujini (ZDA, Angliji, SZ), kjer se je izpopolnjeval v svoji stroki.

MUSIČ Avgust, klasični filolog, r. 3. VIII. 1856 na Krki pri Stični, u. 26. VII. 1938 v Zagrebu, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1868/9—VI./1873/4, potem pa študij nadaljeval v Zagrebu, kamor ga je zvalil njegov dobrotnik Boštjan Žepič, ko je bil premeščen z novomeške gimnazije v Zagreb. Po maturi se je odločil za študij klasičnega jezikoslovja in ga končal v Zagrebu. Sprva je bil profesor srednje šole, a je kmalu postal univ. prof. Postal je redni član JA in dopisni SAN. Svoje razprave je objavljaval največ v Radu in Jagićevem Arhivu f. sl. Phil. Glavno pozornost je posvetil proučevanju modalne sintakse grščine in srbohrvaščine. Njegova glavna dela so: *Gnomički aorist u grčkom i hrvatskom jeziku* (1892), *Prilozi nauci o upotrebi vremena u sh. jeziku* (1926, 1927), *Consecutio modorum u grčkom jeziku* (1928), *Slovenski efektivni prezent* (1935). Prevedel je Herodotovu povijest I., II. (1887, 1888) in napisal *Povijest grčke književnosti I. (1887), II. (1888)*.

MUŠIČ Alojz, organizator dijaškega društvenega življenja in razširjevalec levičarske miselnosti, r. 4. IX. 1900 v Kandiji, se je šolal na naši gimn. od

I. 1911/2—IV. 1915/6, VI. 1917/8, VII. 1919/20—VIII. 1920/1. Po maturi študija ni nadaljeval, marveč se zaposlil v gozdarstvu. Sodi med prve izrazito levičarsko usmerjene dijake novomeške gimnazije in se je veliko udeleževal v dijaški organizaciji »Prosveta« ter bil njen prvi predsednik.

MUŠIČ Drago, zdravnik, organizator zdravstvene službe in medicinski pisec, r. 3. X. 1899 v Kandiji, je bil novomeški študent od I. 1909/10—VIII. 1916/7; po maturi je študiral medicino v Zagrebu, jo nadaljeval v Leipzigu in končal na Dunaju. Sprva je služboval v Zagrebu, potem v Sevnici, Celju in Mokronogu. Po osvoboditvi je postal šef celjske poliklinike, potem v Novi Gorici, od leta 1950 pa živi v Ljubljani. Postal je član Sveta za zdravstvo LRS, komisije za zdravstveno arhitekturo zveznega zavoda za narodno zdravje, bil predsednik Slovenskega zdravniškega društva (1953—59). Piše članke in razprave s področja organizacije zdravstva, predvsem pa iz zgodovine zdravstva in jih objavlja v domačih strokovnih glasilih, revijah in dnevnikih. Omeniti velja: Iz zgodovine medicine na Dolenjskem (1937), Zdravniško in organizatorno delo dr. P. Defranceschija na Dolenjskem (1937), Zdravstvo starega Novega mesta (1940), Nova zgradba socialnega zavarovanja v Celju (1946), Obratne ambulante (1954), Pisma iz Finske in Norveške (1955, 1956), Uvod v symposium o revmatizmu (1956), Pettenhofer in kolera v slovenskih deželah (1958), Joannes Bapt. Michael nobilis de Sagar 1732 do 1813, ljudskomedicinsko in etnografsko gradivo v njegovih delih (1969).

MUŠIČ Jurij, g. š. polkovnik in vojaški pisec, r. 8. VIII. 1898 v Kandiji, u. 3. II. 1967 v Osijeku, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1908/9—VII. 1914/5, ko je odšel v vojno akademijo; postal je oficir stare avstrijske vojske, nato stare jugoslovanske armade, v kateri je dosegel čin generalštabnega polkovnika. Zadnja leta je živel v Osijeku. Udeležil se je bojev na Soči. Bil je preporodovec in borec za Koroško. Vojaško znanje si je izpopolnjeval v Franciji, bil vojaški ataše v Romuniji in Poljski, postal prof. vojne akademije v Zadru in Sarajevu, nazadnje bil v štabu armije v Zagrebu, od leta 1963 bil v pokoju. Pisal je članke in razprave z vojaškega področja, posebno pa o bojih na Soči. Omeniti velja: Ob štiridesetletnici razpada bivše avstrijske vojske (1958), Z drugo stotnijo slovenskega planinskega polka v borbi za Korotan (1959), Boj za Gorico (1960), Od ultimata do atentata (1964), Obramba na Soči (1966).

MUŠIČ Marjan, arhitekt in strokovni pisec, r. 16. XI. 1904 v Kandiji, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1914/5—VIII. 1922/3, po maturi pa je študiral arhitekturo na ljubljanski univerzi. Po diplomi je opravljal razne službe, od leta 1946 pa je bil univerzitetni predavatelj na oddelku za arhitekturo, sedaj je redni univ. prof. za zgodovino arhitekture. Veliko je pisal o spomeniškem varstvu in zaščiti zgodov. naselij. Važnejša njegova dela so: Študija o razvoju Novega mesta (1938), Regulacijske smernice Novega mesta (1952), Prva ognjišča arhitekture (1952), Arhitektura stare Grčije (1952), Arhitektura slovenskega kozolca (1953), Les v slovenskem ljudskem stavbarstvu (1954), v knjižni obliki pa: Obnova slovenske vasi (1947), Arhitektura in čas (1963), Veliki arhitekti I., II., III. (1965—68), Arhitektura slovenskega kozolca (1970).

NAHTIGAL Rajko, slavist, jezikoslovec, r. 14. IV. 1877 v Novem mestu, u. 29. III. 1958 v Ljubljani. Bil je učenec novomeške gimn. od I. 1887/8—II. 1888/9, potem pa je nadaljeval študij v Ljubljani in po maturi študiral slavistiko na Dunaju, se nato izpopolnjeval v Rusiji, nakar je postal univ. prof. na graški univerzi, nato pa na ljubljanski. Postal je prvi predsednik SAZU. Področje nje-

govega zanimanja obsega staro cerkveno slovanščino in ruščino. Članke, študije, ocene, kritike, razprave je objavljaj v slavističnih glasilih. Glavna dela pa so: Doneski k vprašanju o postanku glagolice (1923), Freisingensia (1915, 1918), Starocerkvenoslovanske študije (1936), Ruski jezik v poljudnoznanstveni luči (1946), Slovanski jeziki (1938), Uvod v slovansko filologijo (1949), pripravil je kritično izdajo Sinajskega evhologija (1941—42), in Kopitarjeve spise I., II. (1944, 1945).

NAVRATIL Ivan, jezikoslovec in etnograf, r. 5. III. 1825 v Metliki, u. 28. XI. 1896 na Dunaju. Na novomeški gimn. se je šolal od I. 1836/7—VI. 1842/3. Po končani gimn. je nekaj časa študiral filozofijo na Dunaju, potem pa je postal sodni uradnik, nazadnje pri najvišjem sodišču na Dunaju. Bil je velik narodnjak in je pisal članke v Novice in LMS in razne almanaha. Sestavil je jedrnato slovnico slovenskega jezika Kurze Sprachlehre mit einer möglichst vollständigen Rechtschreibung der slov. Sprache nebst einem praktischen Anhang (1850), nato še Beitrag zum Studium des slav. Zeitwortes aller Dialekte... (1856). Sodeloval je pri raznih slovarjih, skrbel je za slovensko pravno izrazje, urejal in izdajal je prvi slovenski mladinski list »Vedež« (1848—50). Veliko je pisal o Beli krajini in Belokranjcih, o slovenskih vražah, navadah in običajih.

NEMANIČ Davorin, šolnik in jezikoslovec, r. 10. III. 1850 v Rosalnicah pri Metliki, u. 17. VI. 1929 v Zagrebu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1865/6 do VI. 1870/1. Po maturi na Sušaku je študiral slavistiko in klasične jezike na Dunaju. Služboval je v BiH in postal šol. nadzornik. Raziskoval je hrvatske čakavske dialekte v Istri, na Krku in v Hrv. Primorju in o njih pisal v poročilih dunajske Akademije znanosti. Sodeloval je v znani publikaciji Die österreichische Monarchie in Wort und Bild. Bosnien und Herzegovina. Prevajal je tudi iz poljščine.

NEUBAUER Franjo, pesnik, r. 16. III. 1872 v Mirni na Dolenjskem, u. 5. V. 1945 v Mirni, se je šolal na tukajšnji gimn. od II. 1883/4—VII. 1889/90, maturiral je v Ljubljani, nato je vstopil v semenišče, končal pa ga je v Djakovu. Kot duhovnik je služboval v raznih krajih na Hrvatskem, od 1922 pa je živel v Sloveniji. Bil je zelo ploden pesnik in je objavljaj v različnih listih in koledarjih. Njegove pesmi so prigodnice, bogoljubne, rodoljubne in celo ljubavne. Nekatere so uglasbene.

NOVAK Peter, strojnik, r. 24. IV. 1937 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1947/8—VIII. 1954/5 in po maturi nadaljeval študij na strojnem oddelku ljubljanske univerze. Sedaj je asistent pri predmetih klimatizacijske naprave. Piše članke in razprave s področja klimatizacije in ventilacije. Pripravil je skripta Ogrevanje in ventilacija (1965).

OBREZ Ivan, rentgenolog, r. 29. XI. 1930 v Novem mestu, je bil učenec naše gimn. od I. 1940/1—VIII. 1948/9, potem pa je končal medicinsko fakulteto ljubljanske univerze, nakar se je izpopolnjeval v rentgenologiji. Sprva je bil zaposlen v novomeški bolnišnici, potem pa je postal docent za rentgenologijo na ljubljanski medicinski fakulteti in dosegel doktorat medicinskih znanosti leta 1971. Piše članke in razprave s področja rentgenologije v strokovnih glasilih in publikacijah.

OGRINC Viljem, astronomski pisec in pravnik, r. 27. IV. 1845 v Trebnjem, u. 25. V. 1883 v Ljubljani, se je prav tako šolal na tukajšnji gimn. od III. 1857/8 do VIII. 1862/3. Po maturi je končal pravo in kot sodnik služboval po različnih

kraji. Za slovenstvo ga je navdušil prof. p. Ladislav Hrovat. Pisal je poljudno-znanstvene članke iz področja astronomije v Novicah. Prevedel je Schodlerjevo Knjigo prirode. Astronomija (1870). Kasneje se je izneveril slovenstvu in postal renegat.

OMERZA Franc, klasični jezikoslovec in prevajalec, r. 28. III. 1885 v Župeči vasi pri Krškem, je bil učenec naše gimn. od I. 1897/8—VIII. 1904/5. Po maturi je na Dunaju končal klasično jezikoslovje in postal srednješolski profesor in služboval v Šentvidu nad Lj. Veliko je prevajal iz grščine, med drugim: Homer: Iliada, spev I.—XIII. (1916, 1919); Sofoklej: Filoktet (1913/4), Kralj Ojdip (1917/8); Ajshil: Oresteja (vse tri dele) nato pa še Aristofana, Tukidida, odlomke iz cerkvenih pisateljev, Martialove in Catulove epigrame, Horaca. Pisal je izvirne latinske pesmi.

ORAŽEN Ivan, zdravnik, sokolski delavec in organizator ter dobrotnik slovenskih študentov, r. 2. VIII. 1869 v Kostanjevici, u. 11. III. 1921 v Ljubljani, je bil samo eno leto dijak naše gimn. v VIII. 1888/9. Po maturi je na Dunaju študiral medicino, končal jo je v Gradcu. Že v dijaških letih je bil izrazito jugoslovansko orientiran. V prvi balkanski vojni je bil zdravnik v srbski vojni bolnišnici. Več let je bil deželni poslanec in se je veliko udejstvoval pri Sokolu in bil od 1907 prvi starosta jugoslovanskega Sokola. Pisal je tudi podlistke v SN. Svoje premoženje je zapustil medic. fak. v Ljubljani za vzdrževanje Oražnovega študentskega doma v Ljubljani.

OSOLNIK Bogdan, politični delavec, časnikar, organizator, r. 13. V. 1920 v Borovnici, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1930/1—VIII. 1937/8; po maturi je študiral pravo na ljubljanski univerzi in se že 1941 vključil v aktivno delo za OF in vršil več pomembnih visokih funkcij. Po osvoboditvi je bil glavni urednik Ljudske pravice, sekretar okrožnega komiteja KP v Ljubljani in v Novem mestu, pomočnik ministra prosvete LRS, pomočnik min. za znanost in kulturo FLRJ, direktor Radio Jugoslavija (1952—56), svetnik naše ambasade v Bonnu, konzul v Münchnu, opolnomočeni minister v ambasadi FLRJ v Moskvi, potem sekretar ZIS za prosveto in kulturo, urednik Komunista. Sedaj je direktor Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Ima spomenico 1941 in več visokih odlikovanj.

PADERŠIČ Vinko, nar. heroj, r. 10. IV. 1916 v Trziču pri Trstu, u. 23. IX. 1942 v Zagradu pri Novem mestu. Bil je učenec tukajšnje gimn. od I. 1927/8—VIII. 1936/7. Po maturi je končal slavistiko na ljubljanski univerzi, a službe ni dobil, ker se je pričela druga svet. vojna. Od jeseni 1941 je aktivno delal za OF in med prvimi odšel v partizane in junaško padel za svobodo v Zagradu. Proglašen je bil za narodnega heroja.

PAJNIČ Edvard, pravni pisec in botanik, r. 19. X. 1872 v Novem mestu, u. 31. III. 1952 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1883/4 do VIII. 1890/1, nato pa je končal pravo v Gradcu z doktoratom. Služboval je po raznih krajih, nazadnje je bil svetnik višjega deželnega sodišča v Ljubljani. Sodi med razgledane pravnike in je veliko pisal o pravnih zadevah in problemih v domačih in tujih strokovnih glasilih. Glavna dela: Civilno pravni red v praksi (1924), Nov gradjanski parnični postopek u praksi sa obrascima (1935), Plačilni kraj pri menicah (1924). Veliko se je ukvarjal z botaniko in pisal je tudi v Proteus.

PAPEŽ-SMERDU Ana (Nuša), športna delavka in strokovni pisec, r. 27. IX. 1920 v Novem mestu, u. 13. VII. 1965 v Novem mestu, se je šolala na

novomeški gimn. od I. 1931/2—VIII. 1938/9 in je v drugi svet. vojni aktivno sodelovala v OF. Po osvoboditvi je končala Visoko šolo za telesno kulturo v Beogradu, postala srednješolski prof. in poučevala najdlje v Novem mestu. Napisala je: Zletne vaje za pionirke (1948), Telesna vzgoja v nižjih razredih osnovnih šol (1959) skupaj z M. Zorko.

PAPEŽ Franc, pravnik in politik, r. 22. IX. 1838 v Mokronogu, u. 24. III. 1929 v Ljubljani. Šolal se je na tukajšnji gimn. od II. 1850/1—VIII. 1856/7. Po maturi je študiral pravo na Dunaju, končal ga je v Gradcu. Pozneje so ga izvolili v ljubljanski občinski svet (1883—85), bil je deželni odbornik in poslanec in ustanovitelj društva Pravniki.

PAPEŽ Oton, pravnik in odličen civilist, r. 16. IV. 1867 v Mokronogu, u. 1940 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1877/8—VIII. 1884/5. Po maturi je končal pravo na Dunaju, nato pa je služboval v različnih krajih; nazadnje je bil predsednik deželnega sodišča v Ljubljani. Njegova zasluga je, da je takoj po razpadu stare Avstrije uredil pravno službo v Sloveniji in njeno nemoteno delovanje.

PARMA Viktor, komponist, r. 20. II. 1858 v Trstu, u. 24. XII. 1924 v Mariboru, se je šolal samo leto dni na novomeški gimn. v III. 1870/1. Po maturi je študiral pravo na Dunaju in bil nato v politično upravni službi po raznih krajih, nazadnje v Mariboru. Komponiral je polke, valčke, koračnice in opere, npr. Urh, grof Celjski (1895), Ksenija (1896), Zlatorog (1919). Več ima tudi vokalnih kompozicij za solo in za zborovsko petje.

PAULIN Alfonz, botanik, r. 14. IX. 1853 na Turnu pri Krškem, umrl 1. XII. 1942, je bil učenec naše gimn. od V. 1869/70—VI. 1870/1, VIII. 1872/3. Ko je bil v VII. 1871/2, je malo pred božičem skupaj s 7 sošolci (od 13) zapustil novomeško gimnazijo, ker je bilo življenje pod ravnateljem Ziendlerjem nezno. Po maturi se je posvetil študiju prirodoписа na graški univerzi, postal je srednješolski profesor in veliko pisal o flori in favni naših krajev v slovenskih, še več pa v tujih strokovnih glasilih. Najbolj znano njegovo delo je: *Flora exsiccata Carniolica*. Več let je vodil botanični vrt in ga razširil.

PEČJAK Gregorij, bogoslovni in nabožni pisatelj in šolnik, r. 11. III. 1867 v Hinjah, u. 13. X. 1961 v Ljubljani. Na novomeški gimn. je pričel srednješolski študij v I. 1881/2 in ga nadaljeval v Ljubljani. Po končanem bogoslovju je postal prof. verouka. Svoje bogoslovne in apologetične razprave je objavljval v KO; priredil je sv. pismo, poslovenil Rimski obrednik in sestavil več molitvenikov. Komponiral je nekaj cerkvenih pesmi in spisal učbenik za pouk verouka na gimnazijah. Bil je več let predsednik Kat. tisk. društva.

PEČJAK Rudolf, mladinski in pedagoški pisatelj, r. 9. V. 1891 v Hinjah, se je šolal na tukajšnjem zavodu v I. 1903/4, potem pa je nadaljeval v Ljubljani, postal učitelj, se kasneje izpopolnil in postal ravnatelj meščanske šole v Šentvidu nad Lj. Pisal je pesmi, črtice, igre in poučne spise in jih objavljval v Vrtnu, Angeljčku, Našem rodu, Razorih, vzgojne članke pa v Sloven. učitelju. Uredil je knjigo Naša meščanska šola (1929).

PEHANI Ernest, elektrotehnični inž. in univ. prof., r. 11. I. 1900 v Žužemberku, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1912/3—VIII. 1919/20. Po maturi je študiral elektrotehniko na ljubljanski univerzi, bil nato zaposlen v raznih elektrarnah, po osvoboditvi postal šef odseka za proizvodnjo in prenos električne energije v min. za industrijo in rudarstvo LRS, od leta 1946 pa je prof. na ljubljanski univerzi. Je strokovnjak za električne centrale in stikalnice in elek-

trično gospodarstvo. Pisal je strokovne razprave in članke v strokovnih glasilih. Od njegovih del velja omeniti: *Iz teorije varovalk* (1958), *Osnove delovanja stikalnih aparatov* (1964), *Teorija stikalnih aparatov* (1964), *Jedrska energija in nje uporaba za produkcijo električne energije* (v tisku).

PEKEC Anton, nabožen pisatelj in homilet, r. 11. I. 1803 v Stopičah, u. 29. X. 1833 v Ljubljani, se je šolal na našem zavodu od I. 1817/8—V. 1821/22, potem pa je vstopil v bogoslovje, postal duhovnik in služboval po raznih krajih. Bil je vnet pripadnik metelčičarjev in izdal v metelčici: *Kristusovo trpljenje v osem postnih pridigah* (1831), *Razlaganje dopoldanje službe božje ali Kerščanski nauk od sv. maše in pridig* (1833).

PETERLIN Alojzij-Batog, pesnik, r. 13. XII. 1872 v Kamniku, u. 14. III. 1943 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od IV. 1888/9—V. 1889/90, potem pa je končal gimnazijo z maturo v Ljubljani, vstopil je v semenišče in postal duhovnik, kasneje pa učitelj na raznih šolah. Nazadnje se je spet vrnil v duhovski poklic. Svoje pesmi je objavljial v *Zori*, *Vesni*, *LZ*, *Odmevih*. Pisal je tudi krajše vesele črtice v dnevne liste *Slovenca*, *Slovenski Narod*, *Jutro* in druge. Izdal je zbirko pesmi *Pot na goro* (1929), napisal dramo *Sonce* (1933), prevajal je operna besedila: *Norma*, *Zapečateni*, *Seviljski brivec*, *Tosca*.

PETERLIN Franc-Radivoj Petruška, pesnik in potopisec, r. 28. I. 1879 v Kamniku, u. 21. VI. 1938 v Ljubljani, se je zadrževal na naši gimnaziji samo v V. 1896/7, potem pa je odšel v Ljubljano in se nato klatil po Črni gori, Rusiji, Kavkazu, Mali Aziji in drugih deželah. Pesmi je objavljial skoraj v vseh takratnih listih in revijah. Pisal je tudi črtice in potopise in prevajal iz ruščine, poljščine in srbohrvaščine. Izdal je: *Po cesti in stepi* (1912), *Znamenje* (1925), *Popotne pesmi* (1934).

PETERLIN Jože, publicist in urednik ter organizator, r. 2. XI. 1911 na Vinjem vrhu pri Beli cerkvi, se je šolal na novomeški gimn. od II. 1925 do VII. 1932/33, maturiral je v Ljubljani in nato študiral slavistiko na ljubljanski univerzi ter postal politični delavec v kat, vrstah. Po končani drugi svetovni vojni se je umaknil v tujino in živi v Trstu, poučuje na tamkajšnjih slov. srednjih šolah in se udeležuje pri radiu in v publicistiki. Že več let urejuje revijo *Mladiko* in vanjo tudi piše.

PFEIFER Viljem, politik in gospodarstvenik, r. 30. VIII. 1842 v Kočevju, u. 2. XII. 1917 v Krškem, se je šolal na naši gimn. od I. 1853/4—VI. 1858/9, maturiral pa je v Ljubljani. Zgodaj se je pričel udeleževati političnega življenja, postal je župan v Krškem, nato poslanec v državnem zboru, bil član raznih gospodarskih odsekov (davčnega, obrambnega, vinarskega), se zavzemal za izgradnjo dolenske in belokranjske železnice, za regulacijo Save in Krke in bil več let poslanec v deželnem zboru.

PICIGAS Leopold, krajevni kronist, r. 30. I. 1863 v Novem mestu, u. novembra 1955 na Dunaju, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1874/5 do VIII. 1881/2 in je po maturi vstopil v bogoslovje, postal je duhovnik in služboval po raznih krajih kot v Kolovratu, Mirni peči, Idriji. Ko je končal študij filozofije na Dunaju, je postal vzgojitelj na Terezijanski akademiji. Poslej je živel ves čas v Avstriji, zadnja leta na Dunaju in tam tudi umrl. Čeprav ni pisal, bolj je objavljial v tisku, sem ga uvrstil med pomembnejše novomeške učence, ker je v rokopisu zapustil dve deli: *Mladina rudolfovske gimnazije* v letih 1856—1932 in *Spomine*. Oboje je pisal z veliko ljubeznijo do rojstnega

kraja in slovenstva in je nadrobil toliko podatkov in zanimivosti, da zgodovinar Novega mesta ne bo mogel mimo njega.

PIRC Franjo, časnikar in politični delavec, r. 8. II. 1872 na Drski pri Novem mestu, se je šolal na naši gimn. od I. 1884/5—II. 1885/6, potem pa je odšel v Ljubljano in postal časnikar in se ukvarjal s politiko. Od 1902 se je preživljal samo z novinarstvom. Pisal je v Dol. novice, Edinost, Slov. Narod, Slov. list, izdajal in urejeval je Dolenjca, dalje Plutovo Jutro in dopisoval v več nemških listov. Uveljavil se je predvsem kot reporter s prirodoznanskega in domoznanskega področja, pisal o socialnih in gospodarskih problemih in bil tudi med ustanovitelji raznih nacionalnih društev.

PIRKOVIC Franc, politični delavec, r. 15. III. 1914 v Šentjerneju, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1927/8—VIII. 1934/5 in se po maturi vpisal na tehnično fakulteto ljubljanske univerze in se že tedaj udeleževal v študentovskih društvih in organizacijah. V NOV se je aktivno vključil takoj od vsega začetka in opravljal različne vojaške in politične funkcije. Po osvoboditvi je bil okrajni sekretar, nato pa predsednik okraja Novo mesto, bil na IV. kongresu izvoljen v CK ZKS, postal član CK ZKS za mednarodna ekonomska in politična vprašanja in odnose z drugimi partijami, nato je bil generalni konzul v Celovcu. Sedaj je predsednik Slovenske izseljeniške matice. Ima spomenico 1941.

PIRKOVIC Ivo, publicist, r. 26. VI. 1909 v Šentjerneju, se je šolal na naši gimn. od I. 1921/2—VIII. 1928/9. Po maturi se je vpisal na elektrotehniko ljubljanske univerze, a študija ni končal, ker je obolel. Že zgodaj se je uveljavljal v dijaških in študentovskih organizacijah. Številne članke je objavljaval v Akademskem glasu, 1551, od 1941 je bil vključen v aktivno delo za OF in jo organiziral pod Gorjanci. Po osvoboditvi se je uveljavil kot pisec poljudnih razprav, nato člankov, kritik in pogosto tudi polemik v dnevnikih in drugih periodičnem tisku. Najpogosteje piše članke s področja etnografije, zgodovine in kulturne zgodovine Dolenjske. Izdal je: Po sledovih rimske volkulje (1953), Vstaja pod Gorjanci (1967).

PIRNAR Jožko, novinar in urednik, r. 7. III. 1926 v Novem mestu, je bil učenec našega zavoda od I. 1937/8 — VIII. 1945/6. Še kot dijak se je udeležil NOV. Po osvoboditvi je postal časnikar, nato direktor, glavni in odgovorni urednik lista Gospodarski vestnik. Po končani drugi sv. vojni je končal študij ekonomije na ljubljanski univerzi. Danes je predsednik skupščine občine Ljubljana. Piše članke s področja ekonomije in organizacije v strokovne liste.

PLANTAN Ivan, politik in javni delavec, r. 29. IV. 1853 v Kočevju, u. 24. I. 1920 v Ljubljani, je bil na naši gimn. od I. 1863/4—VIII. 1870/1, potem pa je končal pravo na Dunaju, postal je notar in bil večkrat predsednik notarske zbornice. Čez čas je postal svetnik ljubljanskega občinskega sveta in podpiral politiko župana Ivana Hribarja. Zavzemal se je za uvedbo slovenskih napisov v Ljubljani, podpiral razvoj slovenskega gledališča, dal pobudo za ustanovitev Ljubljanske kreditne banke, bil je poslanec v državnem zboru in se potegoval za jezikovno enakopravnost in za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani. Veliko je popotoval in napisal več uspešnih potopisov v Planinskem vestniku in LZ. Za novomeške dijake je ustanovil posebno Plantanovo ustanovo, s katero je omogočil študij revnim dijakom.

PLAPER Marjan, strokovnjak za vodenje in razdeljevanje elek. energije, r. 25. VIII. 1918 v Novem mestu, je bil učenec novomeške gimnazije od I. 1929/30

do VIII. 1937/8. Po maturi je končal elektrotehnični oddelek ljubljanske univerze. Med NOV je bil interniran in je študij končal šele po osvoboditvi leta 1947 in postal asistent; leta 1953 je postal doktor tehničnih znanosti in predavatelj na univerzi, od leta 1962 pa izredni in od leta 1967 redni profesor na fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani. Bil je večkrat v tujini na izpopolnjevanju in velja za priznanega strokovnjaka na področju elektrotehnike, posebno električnega omrežja in prenosa električne energije. Doslej je napisal veliko člankov, razprav, ocen, referatov s področja elektrotehnike in jih objavil v strokovnih glasilih. Med samostojnimi knjigami je omeniti: Problematika naravne moče v tehniki prenašanja električne energije (1954), Vodenje električne energije (1961), Osnove razdeljevanja električne energije (1964), Razdelilna omrežja (1966).

PLEMELJ Josip, matematik in univ. profesor, r. 11. XII. 1873 na Bledu, u. 22. V. 1967 v Ljubljani, je bil učenec našega zavoda komaj dobrega pol leta v šol. letu 1893/4, kajti že 15. III. 1894 je odšel v Ljubljano, kjer je maturiral, potem pa je na dunajski univerzi končal študij matematike in fizike z doktoratom. Zatem se je izpopolnjeval v Berlinu in Göttingenu, postal leta 1902 docent za matematiko na dunajski filozofski fakulteti, a že leta 1908 postal redni profesor na univerzi v Černovicah. Po razpadu stare Avstrije je postal leta 1919 redni profesor ljubljanske univerze in bil v šolskem letu 1919/20 njen prvi rektor. Ustvaril je matematično šolo, iz katere je izšla cela vrsta slovenskih srednješolskih profesorjev matematike. Od številnih njegovih razprav s področja enačb je omeniti naslednje knjige: Teorija analitičnih funkcij (1953), Diferencialne in integralne enačbe (1960), Algebra in teorija števil (1962).

POBER Anton, zdravnik, r. okoli 1762/3 v Smledniku, u. 28. VIII. 1832 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od II. 1777/8—V. 1780/1. Ko je bil v V. r., je bil star 18 let; vsa leta je bil odličnjak. Kje je študiral medicino, ni znano. Njegova letnica rojstva v SBL je zmotna, treba jo je postaviti v čas 1762/3. Leta 1819 je postal okrožni fizik v Ljubljani. Tu je organiziral upravo bolnišnice in postal njen ravnatelj. Bil je med prvimi zdravniki, ki je pri nas uvedel cepljenje proti kozam.

PODBEVŠEK Anton, pesnik in publicist, r. 13. VI. 1893 na Grmu pri Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1909/10—VIII. 1917/8. Po maturi je odšel na bojišče, se vrnil in se vpisal na zagrebško, nato na ljubljansko univerzo in študiral umetnostno zgodovino. Pesmi je objavljaval v DS, Treh labodih, potem pa se je udeleževal kot časnikar pri Napreju, Jutarnjih novostih, Jutru, Jugoslovanu, SN, Tedniku. Izdal je pesniško zbirko Človek z bombami (1925), uredil je antologijo Slovenska lirika (1944) in napisal monografiji Ivan Grohar (1936) in Rihard Jakopič (1940).

PODBEVŠEK Ciril, intarzist, r. 24. VII. 1903 na Grmu pri Novem mestu, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1917/8—III. 1919/20, potem pa je odšel v podoficirsko šolo, kasneje tudi oficirsko. Postal je intendantski oficir. V drugi svetovni vojni je bil v nemškem ujetništvu, odkoder se je po končani vojni vrnil v domovino. Sedaj živi v Novem mestu. Slikarstvo in intarzija sta ga že od mladih nog veselila. Z intarzijo se je ukvarjal že kot oficir, po osvoboditvi pa se ji je povsem posvetil, dasi se skuša uveljaviti tudi v kiparstvu. Intarzije je razstavljaval v Novem mestu, Ljubljani in v Beogradu.

PODLOGAR Leopold, krajevni zgodovinar, r. 14. XI. 1878 v Podlogu pri Velikih Laščah, u. 12. VI. 1925 v Gozdu pri Kamniku. Bil je učenec naše gimn. od IV. 1894/5—VIII. 1898/9 in je po maturi vstopil v bogoslovje, postal du-

hovnik in služboval po raznih krajih (Črnomelj, Sora, Dob, Gozd). Sprva je pisal nabožne članke v ZD in prevajal, nato je vneto zbiral zgodovinsko gradivo po arhivih, župniških in drugod za svoje zgodovinske članke in razprave. Pisal je o belokranjskih hajdukih in reformatorjih, o ljudski šoli v Črnomlju, o pričetkih Črnomlja, Metlike, objavljaj Črtice iz zgodovine kranjskih trgov, pisal o čarovnicah na Kranjskem. V samostojni knjigi je izdal Kronika mesta Črnomlja in njega župe (1906).

PODVINSKI p. Evgen-Emanuel (prej Josip), pesnik in šolnik, r. 3. II. 1788 v Zakotu pri Brežicah, u. 30. VIII. 1853 v Karlovcu, je bil učenec naše gimn. od I. 1805/6—V. 1809/10, nakar je postal frančiškan in profesor novomeške gimnazije (1820—26), potem pa tudi v Karlovcu, kjer je bil nekaj časa celo ravnatelj (1834—53). Pesnikoval je v času, ko se je pri nas redko kdo bavil s pesmijo. Prevajal je tudi Schillerjeve pesmi.

POGAČNIK Jožef, zdravnik laringolog, r. 8. III. 1878 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. samo v II. 1891/2, potem pa je nadaljeval in končal gimnazijo v Ljubljani. Po maturi je študiral medicino na Dunaju, v Berlinu in Parizu. Pisal je znanstvene in poljudne članke iz medicine v domača in tuja strokovna glasila. Pogosto je pisal o raku.

POHLIN o. Marko (prej Anton), pisatelj in prerodni delavec, r. 14. III. 1735 v Ljubljani, u. 4. II. 1801 v Mariabrunnu pri Dunaju, se je šolal na novomeški gimnaziji od II. 1747/8—III. 1748/9, potem pa pri jezuitih v Ljubljani. Postal je redovnik diskalceat in živel po raznih samostanih, najdlje v Ljubljani. Bil je izredno delaven, zaveden in navdušen Slovenec. Sprožil je slovenski narodni prerod in je napisal vrsto nabožnih, poučnih in jezikoslovnih del, od katerih je omeniti: Kraynska gramatika (1768), Tu malu besediše treh jezikov (1781), Glossarium slavicum (1792), Adjumentum poeseos carniolicae (1798), Bibliotheca Carnioliae (1803) in še mnogo drugih.

POLJANEC Franjo, literarni zgodovinar, šolnik in leksikograf, r. 21. VIII. 1896 v Šmarjeti na Dolenjskem, se je šolal na novomeški gimn. od VI. 1912/3 do VIII. 1914/5. Po maturi je končal slavistiko na Dunaju, postal je srednješolski prof. in poučeval največ na Hrvatskem. Sedaj živi v Zagrebu. Med obema vojnama je spisal vrsto srednješolskih učbenikov za pouk jezika in jugoslovanske književnosti. Napisal je tudi več ocen in referatov. Od knjig so znane: Repetitorij jugoslovanske književnosti (1936, 1938), Historija stare i srednje jugoslovanske književnosti s pregledom narodne književnosti za više razr. srednjih škola (1939), Istorija srbohrvatskog književnog jezika za V. razr. sred. šk. (1931), Gramatika ruskog jezika. Sestavil je obsežen Rusko-hrvatskosrpski rječnik (1962, 1966).

POVH Dušan, filmski delavec, r. 27. II. 1921 v Novem mestu, je bil novomeški študent od I. 1932/33—VIII. 1939/40. Po maturi je študiral arhitekturo, potem pa se je udeležil NOV od leta 1941 dalje. Po osvoboditvi je postal filmski delavec in kasneje direktor podjetja za proizvodnjo in promet filmov »Viba film« v Ljubljani. Postal je tudi filmski režiser in prodril s filmi Trije spomeniki, 25 let Planice, Naši najboljši.

POVŠE Leopold, pesnik, r. 15. VIII. 1915 v Žužemberku, je bil učenec tukajšnjega zavoda od I. 1926/7—VIII. 1935/6, maturiral pa je v Ljubljani 1937, potem pa se je odločil za bogoslovje, ki ga je končal v Ljubljani. Postal je duhovnik in služboval po različnih župnijah med drugim je bil več let na Prežganju, sedaj pa je župnik v Brusnicah pri Novem mestu. S pesmijo se je

oglašal že v rokopisnem dijaškem listu Vesna, ki so ga izdajali novomeški dijaki, zatem se uveljavljal v Mentorju in drugih listih. Največ piše religiozno navdahnjene pesmi, nekaj pa je razpoloženskih. Doslej je izdal tri pesniške zbirke: Moja Cecilija (1966), Soncu naproti (1966), Kresovi se vžigajo (1971). Občasno se ukvarja tudi s komponiranjem.

PRELOVEC Zorko, komponist in pevovodja, r. 11. II. 1887 v Idriji, u. 25. II. 1939 v Ljubljani, se je šolal samo eno leto na naši gimnaziji v V. 1903/4, potem pa v Idriji, kjer je maturiral. V Novem mestu ga je za glasbo navdušil Ignacij Hladnik. Po maturi se je zaposlil v ljubljanski Mestni hranilnici. Že kot dijak je vodil pevske zборе, kasneje je postal pevovodja društva Merkur, od leta 1910—1935 pa je vodil pevski zbor Ljubljanski zvon. Na njegovo pobudo so pričeli izhajati »Zbori«, glasbeni mesečnik, pri katerem je sodeloval in ga nato tudi urejeval. Pisal je glasbene kritike v razne dnevnike. Komponiral je za zборе in za solo petje. Znane so njegove kompozicije: Oj Doberdob, Jaz bi rad rdečih rož, Hribi še beli so . . . , Sedem si rož . . . in druge.

PREMRU Vladimir, pesnik in publicist, r. 25. I. 1902 v Boštanju ob Savi, u. 3. / . 1949 v Ljubljani, je bil učenec novomeške gimnazije od I. 1912/3 do VIII. 1919/20. Po maturi je sprva študiral medicino, nato pa se je prepisal na filozofijo, postal prof. kemije in fizike. Kasneje se je izpopolnjeval v Nemčiji. Med drugo svetovno vojno se vključil v aktivno delo za OF in bil odpeljan v Dachau, od tu se je vrnil in služboval na ministrstvu za industrijo in rudarstvo. Sprva je pisal pesmi v Lepi Vidi, Treh labodih, Mladini, Slov. mladini, DS, LZ, Tanku, Književnosti, MP, potem pa je precej prevajal, npr. Via mala, Tajne vseмира, Anti-Dühring.

PRETNAR Istojan, strokovnjak za gospodarsko in patentno pravo, r. 23. I. 1909 v Bovcu, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1919/20 do VIII. 1926/7. Po maturi je končal pravo na ljubljanski univerzi, postal advokat v Mariboru. Med NOV je bil v internaciji v Italiji, po osvoboditvi pa je od leta 1950 docent, izredni in sedaj redni univ. prof. za gospodarsko pravo na ljubljanski univerzi. Napisal je veliko člankov, ocen, poročil, referatov in razprav v domačih in tujih strokovnih pravnih glasilih. Od knjig je omeniti: Iznajditeljska delavnost in njena ureditev v naši državi (1951), Vloga in pomen patenta v družbeno-ekonomski ureditvi naše države (1951), Oris primerjalnega trgovinskega prava I. (1953), II. (1955), Nedopustna konkurenca (1957), Gospodarsko pravo FLRJ I. — III. (1962—64).

PUCELJ Janez, pesnik in prevajalec, r. 28. VIII. 1890 v Gorenji vasi pri Ribnici, u. 12. X. 1964 na Ježici, se je šolal na tukajšnji gimn. od VII. 1909/10 do VIII. 1910/11; po maturi je vstopil v bogoslovje, postal duhovnik in služboval po raznih župnijah, nazadnje je bil na Ježici. Pesmi je objavljajal v Angeljčku, Vrteu, Zori, Mentorju in Mladiki. Pisal je tudi črtice in podlistke v dnevne liste in revije, pridige pa je objavljajal v Duhovnem pastirju. Kot novomeški dijak je sodeloval v rokopisnem listu Izpod Gorjancev. Veliko je prevajal iz nemščine med drugim: P. Dörfler: Mutasti greh, Krivični vinar, D. Vieser: Pevček, Podkrnoški gospod in še več drugih.

PUGELJ Milan, pesnik in novelist, r. 3. I. 1883 v Kandiji, u. 3. II. 1929 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1894/5 — VI. 1901/02. Že zgodaj se je pričel uveljavljati kot časnikar, vendar je njegova moč v noveli in črtici. Objavljajal jih je v Vrteu, Zvončku, DS, LZ, Slovanu, DP, SN in drugod. Pisal je tudi pesmi in jih tiskal v prvih omenjenih listih. Bil je nekaj časa tajnik

Slovenske matice, potem tajnik Narodnega gledališča, režiser, namestnik ravnatelja SNG. Dal je pobudo za ustanovitev Društva slovenskih književnikov. Kot novomeški dijak je hotel obnoviti Kettejevo Zadrugo, a brez pravega uspeha. Izšle so naslednje njegove zbirke novel: Mali ljudje (1911), Ure z angeli (1912), Mimo ciljev (1914), Zakonci (1916, 1924), Črni panter (1920), Naša leta 1920), Popotniki (1927). Bil je tudi urednik Slovana in Literarne pratike.

PUSTOSLEMŠEK Rasto, časnikar in urednik, r. 26. V. 1875 v Lučah ob Savinji, se je na naši gimnaziji zadrževal samo pol leta v VIII. 1893/4. Že kot dijak je pisal v razne liste, potem pa je sodeloval pri SN in Jutru, postal celo glavni urednik SN (1919—25). V svojih člankih je najraje pisal o slovanskih narodih, zlasti Čehih in Bolgarih.

RADEŠČEK Fran, časnikar, urednik, mladinski pisec, r. 27. III. 1886 na Trški gori pri Novem mestu, je bil samo v I. 1899/900 učenec naše gimnazije. Vso kasneje izobrazbo si je pridobil kot samouk. Imel je izredno razgibano življenje in se je v njem uveljavil kljub vsem težavam. Že zgodaj je veliko politično delal, se nagibal k socializmu in urejal list Socialist (1911). Leta 1912 je odšel v Srbijo za vojnega poročevalca in pisal v Dan. Leta 1915 se je s srbsko vojsko umaknil čez albanske gore k morju, se zaposlil pri Jugoslovanskem odboru v Rimu. Veliko je sodeloval pri raznih srbskih listih, pisal v Pravdo, Tribuno, Politiko. Živel nato v Novem mestu in urejal Sedanost, Kočevskega Slovenca. Mladinske spise je objavljial v Angeljčku, Vrtcu, Mentorju, Bodočnosti.

RAIČ (prej Reich, Rajh) Slavko, šolnik in čebelar, r. 25. IV. 1883 v Gomilskem pri Celju, u. 1969 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimnaziji od VI. 1901/2 — VIII. 1903/4. Po končani filozofiji je postal srednješolski prof. Sestavil je Srbsko-hrvatsko čitanko za nižje razrede srednjih šol (1929). Veliko je pisal o čebelah in čebelarstvu.

RAJER Janko, živinozdravnik in politik, r. 2. II. 1872 v Dečji vasi pri Trebnjem, u. 5. VI. 1943 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimnaziji od I. 1885/6 — VI. 1889/90. Po maturi je končal veterino na dunajski univerzi, nato pa služboval na Hrvatskem in Sloveniji. Bil je poslanec in senator (1932 do 1936). Pisal je članke iz živinozdravništva in kmetijstva v Kmetijskem listu.

RANT Alojzij, finančni strokovnjak r. 1. VI. 1874 v Šturijah pri Vipavi, u. 27. VII. 1943 v Ljubljani, je bil učenec naše gimn. od VII. 1891/2 — VIII. 1892/3. Po maturi je odšel k mornarici in postal mornariški komisar, potem pa je prestopil v finančno službo in postal univ. predavatelj. Napisal je knjigo Resnica o ljubljanskem občinskem gospodarstvu. Dr. Adlešič in Slovenec ter prejšnja občinska uprava — sedanja občinska uprava 1939).

RANT p. Gvido (prej Anton), bogoslovni pisatelj, r. 16. I. 1880 v Premu na Primorskem, u. 7. III. 1956 v Ljubljani, se je šolal na naši gimn. od III. 1894/5 do V. 1896/7, je postal frančiškan in končal teološki študij na univerzi v Friburgu. Pisal je verske, zgodovinske, filozofske in vzgojne razprave v Vestniku v bogoslovnih vedah, Času in Cvetju z vrtov sv. Frančiška.

RANT Jože, stomatolog, univ. prof., r. 15. IV. 1896 v Godešiču pri Kranju, se je šolal na naši gimn. od VII. 1913/4 — VIII. 1914/5. Po maturi je moral na bojišče, po končani vojni pa je študiral medicino v Gradcu, Zagrebu in Dunaju, se specializiral za stomatologa; vključil se je v NOV. Po osvoboditvi je postal prof. na stomatol. oddelku univerze v Ljubljani. Piše članke in razprave s področja svoje stroke.

RAPE Andrej, mladinski pisatelj in šolnik, r. 30. XI. 1872 v Rafolčah pri Kamniku, u. 11. IX. 1940 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. samo eno leto v V. 1889/90. Postal je učitelj in služboval po raznih krajih. Pisal je črtice in mladinske povesti v Vrtec, Zvonček, Slovan, DP. Urejal je list za odraslo mladino Naša bodočnost. Znana so njegova dela: Ukane Matjaževega Groge (1902), Dane (1909), priredil je mladinsko izdajo Tisoč in ena noč I. — III. (1924—29). Izšli so tudi njegovi Mladinski spisi I. — VIII. (1909—1924).

REISNER Josip, šolnik in politik, r. 18. III. 1875 v Ljubljani, u. 16. I. 1955 v Ljubljani, se je šolal na naši gimn. od I. 1885/6 — IV. 1888/9, maturiral pa je v Ljubljani in potem študiral matematiko in fiziko na dunajski univerzi. Postal je srednješolski prof., poučeval tudi v Novem mestu (1905—08), postal kasneje ravnatelj Tehnične srednje šole v Ljubljani (1924—38); udeleževal se je tudi politično. Spisal je učbenike. Fizika za višje razrede sred. šol (1913, 1921), Kemija za VII. r. gimn. (1912), Matematični priročnik I—VI (1950—53), in spisal Zgodovino drž. teh. srednje šole v Ljubljani (1938).

REMEC France, prevajalec in etnograf, r. 22. I. 1846 v Kranju, u. 16. I. 1917 v Ljubljani, se je šolal tu samo eno leto v IV. 1861/2 in postal poštni uradnik, se udeleževal v tržaški Narodni čitalnici. Sam se je naučil francoščine, italijanščine in ruščine in prevajal za podlistke v SN, pisal književna poročila in ocene o ruskem slovstvu v LZ. Od njegovih prevodov je omeniti: A. N. Ostrovski: Praznične sanje, I. S. Turgenjev: Lovčevi zapiski. Lepo je opisal Ženitovanjske običaje na Gorenjskem (1885).

REŽEK Anton, misijonar in zgodovinar, r. 9. II. 1867 na Krasnem vrhu pri Metliki, u. 20. XI. 1946. v Houghtonu ZDA. Bil je učenec naše gimn. od I. 1879/80 — III. 1881/2 in končal gimn. v Ljubljani. Po maturi je študiral v Gradcu, odšel leta 1887 v Ameriko, kjer je postal duhovnik in tamkaj deloval. Napisal je več angleških knjig. Znana je History of the Diocese Sault Ste Marie and Marquette (1906, 1907); sodeloval je tudi pri angleško pisani The Catholic Encyclopedia.

REŽEK Boris, alpinist, filmski režiser, scenarist, književnik in publicist, r. 2. VIII. 1908 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimnaziji od V. 1924/5 do VIII. 1927/8. Med NOV je bil v italijanskih taboriščih. Po osvoboditvi je postal korektor Triglavske tiskarne, režiser in scenarist Triglav filma. Sedaj ureja Lovca in Polet. Je strasten alpinist in piše potopise v Planinski vestnik. Izdal je: Sneg in smuči (1933), Svet med Grintavci (1938), režiral je filme Ivan Cankar, Pomlad v gorskem lovišču, V soncu višin.

RIBNIKAR Adolf, časnikar, publicist in gospodarstvenik, r. 17. VI. 1880 v Logatcu, u. 7. I. 1946 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. samo v VIII. 1899/90. Po maturi je študiral živinozdravništvo na Dunaju, bil je veterinar po raznih krajih, postal leta 1920 poverjenik za socialno skrbstvo pri dež. vladi za Slovenijo. V politiki se je uveljavljal kot pripadnik narodno-radikalne struje, bil soustanovitelj Omladine; kasneje je bil v opoziciji do dr. Tavčarja. Bil je med ustanovitelji Jugoslovanske demokratske stranke in njen poslanec v Beogradu. Kot časnikar je sodeloval pri raznih listih, bil med ustanovitelji Jutra in njegov glavni urednik. Bil je tudi med ustanovitelji Tiskovne zadruge, Akademskega kolegija in predsednik Delniške tiskarne.

ROBLEK p. Aleksander (prej Konrad), slikar, r. 26. XI. 1848 v Šmartnem pri Litiji, u. 11. VII. 1884 v Gleichenbergu, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1858/9 — VII. 1864/5, potem je postal frančiškan, se posvetil slikarstvu in ga

študiral na Dunaju, v Benetkah, Firenzah in Rimu. Slikal je predvsem nabožne slike pa tudi portrete. Njegovi sta freski na pročelju frančiškanske cerkve v Ljubljani. Na Trsatu je njegova najboljša slika, ki predstavlja apostola Pavla.

ROHRMAN Viktor, gospodarstvenik in narodni delavec, r. 15. VII. 1858 v Novem mestu, u. 5. V. 1939 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1869/70 — III. 1871/2, potem je končal Mahrovo trgovsko šolo in se posvetil trgovini. Veliko je delal v novomeški Čitalnici in gasilskem društvu. Dopisoval je v SN. Pomagal je, da je prišel trgovski gremij v Ljubljani v slovenske roke. Bil je ustanovitelj novomeškega Sokola in veliko delal v Družbi CM, ker je bil njen soustanovitelj. Podpiral je revne novomeške dijakke in bil 31 let svetnik Zbornice za TOI Slovenije.

ROHRMAN Viljem, kmetijski strokovnjak in pisatelj, r. 11. V. 1862 v Novem mestu, u. 5. IV. 1939 v Ljubljani, je bil učenec naše gimn. od I. 1873/4 do VI. 1879/80. Kmetijsko strokovno izobrazbo si je pridobil na kmetijski akademiji v Libverdu na Češkem, se nato izpopolnjeval tudi na Dunaju, na Tirolskem, postal je učitelj na kmetijski šoli na Grmu in njen ravnatelj in jo uspešno preuredil. Vpeljal je številne tečaje, organiziral vinarske in sadjarske razstave. Številne članke iz gospodarstva, gozdarstva in sadjarstva je objavljajal v Novicah, Kmetovalcu, Dol. novicah. Izdal je knjige: Kmetijsko gospodarstvo (1893, 1906, 1923), Nauk slovenskim gospodarjem (1894), Poljedelstvo I. — III. (1897—1902), Gospodarski nauki (1905), Zbirka kmetijskih nauk I.—II. (1925, 1926).

ROJEC Franc, mladinski pisatelj in slikar, r. 17. III. 1867 v Selih pri Šumberku, u. 5. VII. 1939 v Ljubljani, je bil samo eno leto učenec naše gimn. v I. 1885/6. Postal je učitelj in služboval po raznih krajih. Pisal je mladinske pesmi in povesti v razne liste kot Vrtec, Angeljček, Zvonček, Mladi junak, Sokolič. Znana je avtobiografska povest Križi in težave mojih dijaških let (1905—07). Napisal je več mladinskih iger, npr. Prstan, Tončkove sanje na Miklavžev večer.

ROSINA Jožef, javni delavec, r. 9. III. 1810 v Malem Gabru, u. 27. VI. 1889 v Kandiji, se je šolal na naši gimn. od I. 1824/5 — VI. 1829/30, potem pa je končal pravo v Gradcu. Postal je advokat v Novem mestu in se živo udeleževal takratnega kulturnega in političnega življenja. Dal je pobudo za ustanovitev lista Sloveniens Blatt, prvi v slovenskem duhu pisani novomeški časopis. Bil je prvi predsednik novomeške Čitalnice, ki so jo ustanovili 21. I. 1866. Podoba je, da je bil vrsto let steber vsega narodnoprebudnega dela na Dolenjskem.

ROSTAN Ivan, gospodarstvenik, r. 16. XII. 1872 v Mirni na Dolenjskem, u. 24. XI. 1957 v Ljubljani, je bil samo dve leti učenec naše gimn. od II. 1887/8 do III. 1888/9, potem pa se je odločil za učiteljski poklic in se preusmeril v gospodarstvo. Postal je višji računski svetnik, od 1912—33 pa ravnatelj Kreditne zadruge hranilničnega in posojilničnega konzorcija javnih nameščencev v Ljubljani. Rešil jo je propada in jo na novo utrdil. Objavljajal je članke gospodarske in organizacijske vsebine v ljubljanske dnevnike in stanovska glasila.

ROŽANEC Mihael, skladatelj, r. 25. XI. 1885 v Trstu, u. 23. VIII. 1971 v Ljubljani, se je šolal na naši gimn. od I. 1898/9 — IV. 1902/3, potem pa je končal učiteljske in stopil v železniško službo in si služil kruh po raznih krajih. Prve glasbene temelje je dobil pri Ignaciju Hladniku, potem se je izpopolnjeval v ljubljanski Glasbeni matici. V Ljubljani je vodil pevske zборе. Svoje kom-

pozicije je objavljajal v Novih akordih. Komponiral je zborovske in komorne skladbe. Znane njegove skladbe so: V mlinu, Kaj bi te vprašal, Ah, ni zemljica krasna?, Polonica, Hčere svet, Dedek Krim, Hrepenenje. Veliko je komponiral za violino, violi, violončelo, klavir in druge instrumente.

RUPENA Zora, politična delavka, r. 22. I. 1920 v Mirni peči, u. 17. II. 1945 pri sv. Antonu, je bila učenka tukajšnje gimn. od I. 1930/1 — II. 1931/2, potem pa je končala meščansko šolo in nato maturirala v Prokuplju na gospodinj-skem učiteljišču. Takoj po okupaciji naših krajev se je vključila v aktivno delo za OF, postala borka NOV in sekretarka SPŽZ za Slovensko primorje, postala članica in sekretarka PK SKOJ za Slovenijo, nato sekretarka oblast-nega komiteja SKOJ na Štajerskem. Padla je v borbi.

RUS Jože, geograf in zgodovinar, r. 20. III. 1888 v Ribnici, u. 25. III. 1945 v Buchenwaldu, se je šolal na naši gimn. od VI. 1907/8 — VIII. 1909/10. Po maturi je končal študij zemljepisa in zgodovine na Dunaju, bil nato nekaj časa srednješolski profesor, potem pa bibliotekar v licejski knjižnici, sedaj NUK. Pisal je članke in razprave s področja zemljepisa in zgodovine ter etnografije v raznih strokovnih glasilih ali zbornikih. Znani njegovi članki so: Ribnica in Kočevje, Slovenska zemlja, kratka analiza njene gradnje iz izoblike, Krateg zemljepisni pregled Dolenjske, Jedro kočevskega vprašanja. Kot knjige je omeniti: Kralji iz dinastije Svevladičev (1931), Krst prvih Hrvatov in Srbov (1932).

SADAR Ivan, pesnik r. 4. VI. 1890 v Cerovcu pri Litiji, u. 3. VI. 1926 v Ljubljani, je bil učenec naše gimn. od I. 1903/4 — IV. 1906/7. Po maturi v Lju-bljani je vstopil v semenišče in postal duhovnik. Pisal je ekspresionistično navdahnjene pesmi v DS in Mentorju. Veselilo ga je tudi slikarstvo.

SAJE Franček, publicist, r. 26. VI. 1921 v Podgori pri Prečni, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1932/3 — VIII. 1940/1 in se po maturi vpisal na slavistiko ljubljanske univerze, a je študij prekinil, ko se je vključil v aktivno delo za OF, ki jo je organiziral v Prečni in okolici. Od leta 1942 je bil pri partizanih; bil je propagandist. Po osvoboditvi je postal sodelavec zgodovinskega oddelka, nato zgodovinskega arhiva CK ZKS. Ima spomenico 1941. Piše članke in raz-prave o narodnoosvobodilnem gibanju. Doslej je objavil v knjižni obliki: Belo-gardizem (1951, 1952), Pisma na smrt obsojenih (1958).

SAJE Marija, šolnica, r. 4. XIII. 1910 v Novem mestu, se je šolala na tukajš-njem zavodu od I. 1921/2 — VIII. 1928/9 in se po maturi posvetila študiju roma-nistike na ljubljanski univerzi, se izpopolnjevala v Parizu. Postala je srednje-šolska profesorica in poučevala po raznih krajih. Po osvoboditvi je bila sprva v Novem mestu, potem je prevzela ravnateljske posle v Črnomlju, zatem v Lju-bljani. Sedaj je prof. na II. drž. gimn. v Ljubljani. Veliko je storila za popula-rizacijo francoske kulture in jezika med dijaki ljubljanske gimn. Leta 1971 je prejela Žagarjevo nagrado kot priznanje za trud in požrtvovalno delo.

SAJOVIC Evgen, sokolski organizator in strok. pisec, r. 12. V. 1880 v Kra-nju, u. 31. X. 1916 na Studencu pri Ljubljani, se je šolal na našem zavodu od IV. 1894/5 — V. 1895/6. Po maturi je študiral pravo v Pragi, ga nadaljeval na Dunaju, potem pa naredil učiteljski izpit za pouk telovadbe na gimnazijah. Veliko je delal pri Sokolu in pisal članke v Sokolski koledar, Sokolski vestnik. Ustanovil in urejal je Vaditeljski list (1910—11).

SATTNER p. Hugolin (prej Franc), komponist, r. 29. XI. 1851 v Kandiji, u. 20. IV. 1934 v Ljubljani. Bil je novomeški dijak od I. 1860/1 — VI. 1866/7, po-

tem je postal frančiškan. Že kot dijak je vodil dijaški orkester. Pozneje je veliko komponiral in pisal članke o glasbi. Komponiral je nabožna in posvetna dela. Znani so oratoriji in kantate, npr.: Jeftejeva prisega, Assumptio, Oljki, Soči, V pepelnični noči, Ob nevihti, potem še opera Tajda (1927). Od cerkvenih kompozicij pa Missa seraphica (1910), Slovenska maša (1930).

SCHWEIGER Franc, časnikar, r. 27. X. 1854 v Črnomlju, u. II. 1917 v Calumetu ZDA. Bil je učenec naše gimn. od I. 1864/5 — VIII. 1871/2. Po maturi je študiral pravo na Dunaju, postal notar, potem pa je odšel v Ameriko (ZDA), kjer je organiziral slov. delniško družbo za izdajanje slov. lista Glasnik od Gornjega jezera (1901), od 1903 samo Glasnik. Od leta 1915 je izdajal Slovenske novice, jih urejal in vanje mnogo pisal.

SEIDL Ferdinand, naravoslovec, r. 10. III. 1856 v Novem mestu, u. 1. XII. 1942 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1866/7 — VIII. 1873/4. Po maturi je študiral prirodopis, fiziko in matematiko na graški univerzi, postal je srednješolski profesor in poučeval po raznih krajih, nekaj časa tudi v Novem mestu, a že kot upokojenec. Bil je dopisni član JA in SAZU in večkrat odlikovan. Pisal je članke in razprave o klimi, potresih, geologiji, prirodoznanstvu, filozofiji in pedagogiki v domače in tuje strokovne liste. V knjižni obliki so izšle: Kamniške in Savinjske Alpe, njih zgradba in njih lice (1907, 1808), Kod naj se potegne pravična meja med Jugoslavijo in Italijo? (1919), Moderna izobrazba (1927).

SEKOVANIČ p. Hrizoston (prej Franc), mladinski pesnik in urednik mladinskih listov, r. 14. XI. 1895 na Bledu, se je šolal na naši gimn. od I. 1909/10 do IV. 1912/3. Postal je frančiškan in nekaj let živel tudi v Novem mestu. Pisal je pesmice, črtice, povestice in igrice in versko vzgojne članke v Vrtnu, Orliču, Mladosti, Ognju, Vigredi, Urejal je lističe Lučka z neba (1931—35), Lučka (1939—41). V AM je izšel roman Most nad prepadom. Izdal je 8 knjižic Otroških igric (1931—39) in pesniško zbirko Božnji smehljaji (1943).

SEVER Milan, arhitekt, r. 9. VII. 1904 v Algersdorfu, u. 21. IV. 1962 v Ljubljani. Na novomeški gimn. se je šolal od I. 1914/5 — IV. 1917/8, potem pa je nadaljeval študij v Ljubljani. Tu je končal tudi študij arhitekture pri prof. J. Plečniku, delal nato pri Le Corbusieru v Parizu, potem pa služboval po raznih podjetjih. Po osvoboditvi je bil pomočnik direktorja Gradisa, načelnik v min. za gradnje LRS, od leta 1950 pa kot docent, zatem pa kot prof. za arhitekturo in arhitekturne konstrukcije na ljubljanski univerzi. Pisal je razprave kot: Sociološke osnove arhitekture (1935), K vprašanju nove bolnišnice (1936), sestavil skripta: Arhitekturne konstrukcije, Gradbeni elementi. Veliko je projektiral in prevajal v slovenščino strokovna dela.

SEVER Sava, gledališka igralka, r. 28. IV. 1905 v Trojanah, se je šolala na novomeški gimn. od I. 1915/6 — III. 1917/8. Maturirala je v Ljubljani, se vpisala na univerzo in študirala dramsko igro pri Skrbnišku in zatem v Berlinu. Kot gled. igralka je nastopala v Skopju, Osijeku, Splitu, Mariboru, Ljubljani, Beogradu in Zagrebu. Med zadnjo vojno se je vključila v OF in bila zaprta. Po osvoboditvi nastopa kot članica SNG v Ljubljani. Prejela je več javnih priznanj in nagrad.

SKALICKY Bogo, ginekolog, r. 18. XI. 1905 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1916/7 — VIII. 1923/4. Po maturi je študiral medicino v Brnu, se nato izpopolnjeval v porodništvu, postal zdravnik in delal največ v Mariboru, kjer je od leta 1961 predstojnik tamkajšnje porodnišnice. Članke in

razprave s področja porodništva je objavljajal v Zdravstvenem vestniku, Babiškem vestniku, Zborniku Splošne bolnišnice v Mariboru.

SKALICKY Zdenko, pesnik in slikar, r. 11. VII. 1903 v Novem mestu, u. 7. III. 1933 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1913/4—VIII. 1920/1 in se ves čas aktivno udeleževal takratnega dijaškega kulturnega življenja. Po maturi je študiral kemijo na ljubljanski univerzi, potem pa je bil po raznih podjetjih, nazadnje pri Šeširu v Škofji Loki. Pisal je pesmi in jih objavljajal v dijaških rokopisnih listih in v Treh labodih, slike pa je razstavljajal v Novem mestu in Ljubljani.

SKEDL Franc, svoje čase znan zdravnik, r. 30. VIII. 1809 v Šentrupertu, u. 6. X. 1866 v Ljubljani, je bil sin krčmarja in se je šolal na novomeški gimn. od I. 1822/3—VI. 1827/8, potem pa je študiral medicino na Dunaju in postal zdravnik. Služboval je na Dvoru, v Novem mestu, zatem pa v Ljubljani v prisilni delavnici.

SKEDL Jožef Mihael, pravnik in univ. prof., r. 1811 v Šentrupertu, u. 12. II. 1868 v Gradcu, je bil sin mesarja in se je šolal na novomeški gimn. od I. 1823/4 do VI. 1828/9 in bil ves čas odličnjak. Pravo je končal na Dunaju leta 1840, se izpopolnil v finančnih vedah in statistiki in postal izredni prof. na graški univerzi, kjer je predaval kazensko pravo v slovenskem jeziku. Postal je član Juridične družbe v Ljubljani in je rad pomagal slovenskih študentom.

SKOLA p. Oton (prej Karel Nikolaj), pesnik, slikar in leksikograf, r. 4. XI. 1805 v Novem mestu, u. 24. IV. 1874 na Trsatu, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1820/1—VI. 1826/7; postal je frančiškan in živel po raznih samostanih, bil je v Ameriki za misijonarja, postal Baragov pomočnik, se vrnil v domovino. Sestavil je slovar indijanskega jezika, pisal je spomine v misijonskem listu La Verna. Pesmi je pisal v več jezikih. Bil je spreten risar; znana je njegova slika Novega mesta.

SLAPŠAK Julij, mladinski pisatelj, šolnik in čebelar, r. 2. III. 1874 v Rogaticah pri Boštanju na Dolenjskem, u. 8. IX. 1951 v Ljubljani, je bil novomeški dijak od I. 1887/8—III. 1889/90, potem pa je nadaljeval šolanje v Ljubljani, končal učiteljsiše, postal učitelj in služboval po raznih krajih. Spopolnjeval se je v kmetijstvu, vinarstvu, kletarstvu in čebelarstvu. Veliko je delal v čebelarstvih in gasilskih društvih. Svoje mladinske spise je objavljajal v Angeljčku in Vrtnu, tudi Zvončku. Kasneje jih je zbral in izdal pod skupnim naslovom Spisi Mišjakovega Julčka I.—VI. (1909—13). Znana je njegova povest Turki pred sv. Tilnom (1910, 1915) in Dedek je pravil (1910). Za 70-letnico je izšla zbirka njegovih del pod naslovom En starček je živel (1944). Prevajal je Grimmove pravljice in pisal članke o čebelarstvu in alkoholizmu v raznih listih.

SMOLIK Fran, strokovnjak za strojništvo, r. 7. X. 1898 v Novem mestu, se je tu šolal od I. 1908/9—VIII. 1915/6 in je moral po maturi na italijansko bojišče, prišel je v ujetništvo. Kasneje je končal strojni oddelek ljubljanske tehnične fakultete in se izpopolnjeval v Berlinu. Med NOV je bil v zaporih, od leta 1944 pa v partizanih. Od leta 1953 je univ. prof. za tekstilno tehnologijo. Izumil je več del in jih dal patentirati. Prav tako je izdelal več elaboratov za razne gospodarske probleme. Piše članke in razprave o strojništvu in tekstilstvu.

STAMCAR p. Regalat (prej Rudolf), nabožen pisatelj in šolnik, r. 27. X. 1821 v Mirni na Dolenjskem, u. 16. VIII. 1890 v Novem mestu. Šolal se je na tukajšnji gimn. od I. 1834/5—VI. 1839/40, potem je postal frančiškan in prof.

novomeške gimn. od 1859—71. Napisal je Spovednika potrebne lastnosti in svarilo (v rokopisu).

STARIHA Janez, škof in kolonizator, r. 12. V. 1845 v Sadinji vasi pri Semiču, u. 27. XI. 1915 v Ljubljani, je bil novomeški učenec od I. 1858/9—VII. 1864/5, nakar je postal vojaški begunec in pobegnil v Ameriko. Tam je postal duhovnik, kasneje škof med Indijanci; deloval je v South Dakoti. Za študente je ustanovil štipendijo, ki so jo uživali tudi novomeški dijaki.

STARIHA Janko, narodni heroj, r. 14. XII. 1922 v Črnomlju, u. 7. XI. 1942 na Krešici pri Sv. Joštu na Dobrovljah blizu Vranskega, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1934/5—VI. 1940/1. Takoj ob okupaciji se je vključil v OF, jo organiziral v Beli krajini, potem postal aktiven borec partizanskih enot. Sodeloval je v akcijah v Brezovi rebri, pri Bučki, postal je komandant I. bataljona II. grupe odredov, bil v bojih pri Stični, na Muljavi in na Jančjem, se bil z Nemci na Štajerskem in v boju padel.

STAUDACHER p. Ignac (prej Janez), nabožen pisatelj in šolnik, r. 5. VIII. 1831 v Metliki, u. 11. II. 1883 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. do I. 1861/2—VIII. 1868/9. Po maturi je postal frančiškan, nato katehet in je poučeval na novomeški gimn. od 1857—81 in bil njen ravnatelj od leta 1867 do 1870. Spisal je Potovanje našega Gospoda in Zveličarja Jezusa Kristusa... Poslovenil je Serafinski teden ali osemdesetdnevna premišljevanja (v rkp). Dolgo časa je imel glavno besedo v življenju naše gimnazije in dijakov.

STEKLASA Ivan, zgodovinar, r. 10. X. 1846 v Prilesju pri Šentrupertu, u. 25. VIII. 1921 v Prilesju. Bil je učenec naše gimn. od I. 1859/60—VIII. 1866/7; po maturi je študiral zgodovino, zemljepis in slavistiko na graški univerzi. Postal je srednješolski prof. in je služboval na Hrvatskem. Sprva je pisal pesmi, potem članke in dopise v Naprej ter Einspielerjevega Slovenca. Glavno njegovo delo pa so številne zgodovinske razprave iz slovenske in hrvatske zgodovine, posebno pa življenjepisi krajiških generalov in poveljnikov. Omeniti je: Andrej Turjaški (1890), Jošt Josip Turn (1892), Ivan Lenkovič (1893), Jurij Lenkovič (1895); precej je pisal o Turjačanih (Ivanu, Herbartu, Francu Karlu), potem popisal Drugo vojno z Benečani (1899). Glavno njegovo delo pa je obsežna Zgodovina župnije Št. Rupert na Dolenjskem (1913). Veliko je pisal tudi v Kres, Dol. novice, DS, LZ, SN in Zoro.

STOPAR Ivan, umetnostni zgodovinar in prevajalec, r. 29. IV. 1929 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od VI. 1945/6—VIII. 1947/48. Po maturi se je odločil za študij umetnostne zgodovine, jo končal na ljubljanski univerzi, se nato zaposlil v spomeniškem varstvu. Sedaj je ravnatelj Zavoda za spomeniško varstvo v Celju. Piše članke in razprave s področja spomeniškega varstva. Napisal je študijo Opatijska cerkev v Celju (1971). Prevedel je Grimelshausenovega Simpliciusa Simplicissimusa (1961).

STROBL Ludvik, kmetijski tehnik, r. 22. III. 1916 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1926/7—V. 1930/1, potem pa končal srednjo kmetijsko šolo v Križevcih. Zaposlen je bil po raznih veleposestvih na Hrvatskem. Med drugo svet. vojno je delal pri Navodu v Ljubljani; sedaj je zaposlen pri Kmetijskem inštitutu Slovenije v Ljubljani. Posebno skrb posveča agrotehniki pšenice, pridelovanju vseh vrst semenskega žita, zlasti pa selekciji in križanju krompirja in sredstvom za preprečevanje gnilobe. Članke s tega področja objavlja v strokonih glasilih Kmetijskega inštituta. Omeniti je: Agrotehnika pšenice in ozimnega ječmena (1961), Bolezni krompirjevih gomoljev (1967), Prve

domače krompirjeve sorte (1963), Semenarstvo krompirja v SRS in rezultati strokovne in zdravstvene kontrole pridobivanja krompirja (1966).

ŠASELJ Ivan, etnograf in cerkveni zgodovinar, r. 13. V. 1859 v Mokronogu, u. 15. X. 1944 v Št. Lovrencu na Dolenjskem, je bil novomeški študent od I. 1871/2—VIII. 1878/9. Po maturi je vstopil v semenišče, postal duhovnik in služboval po raznih krajih, najdlje pa v Adlešičih (1889—1922). Sodi med najvnetejše zbiralce ljudskega blaga, posebno pregovorov. Članke s področja narodopisja je objavljial v dnevnih listih, mesečnikih in strokovnih glasilih. Izdal je knjige: Zgodovina šempetrske fare na Dolenjskem, Zgodovina adlešičke fare na Belokranjskem (1887), Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada (1906, 1907). Živali v slovenskih pregovorih (1932), Slovenski pregovori, reki in prilike (1934) skupaj s Fr. Kocbekom.

ŠEGEDIN Jože, pravnik, r. 19. III. 1911 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1921/22—VIII. 1929/30, po maturi pa je končal pravo na ljubljanski univerzi. Kot študent univerze je sodeloval v Akademskem pevskem zboru. Takoj ob okupaciji se je vključil v aktivno delo za OF, potem postal borec NOV, bil imenovan za načelnika sodnega oddelka pri GŠ NOV in POS, nato postal predsednik vojnega sodišča Cankarjeve brigade, zatem vojni tožilec Višjega vojnega sodišča pri GŠ NOV in POS, od leta 1944 je bil prvi sekretar Višjega vojnega sodišča JA v Beogradu. Sedaj je sodnik Vrhovnega sodišča SRS v Ljubljani.

ŠILIH (Schilich) Niko, družbeni in politični delavec, r. 8. XII. 1918 v Starem trgu pri Trebnjem, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1930/1—VIII. 1939/40. Že v dijaških letih se je živo uveljavljal v naprednih dijaških organizacijah, postal član SKOJ od leta 1939. Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je vključil v aktivno delo za OF in jo organiziral v Novem mestu in po Dolenjski. Od leta 1941 je bil v partizanih, bil je komisar Tomšičeve in Gubčeve brigade, od leta 1944 šef odseka OZN za Slovenijo. Po osvoboditvi je bil od leta 1951—53 pomočnik ministra za notranje zadeve LRS, nato državni sekretar za notranje zadeve LRS, zatem član Izvršnega sveta in predsednik Sveta za zdravstvo, potem ambasador FLRJ v Tunisu, bil republiški poslanec, član CK ZKS, član komisije CK ZKS za mednarodna vprašanja. Ima spomenico 1941 in je bil odlikovan z več visokimi odlikovanji.

ŠKERLJ Amat, klasični jezikoslovec in prevajalec, r. 28. IV. 1878 v Črnomlju, u. 10. II. 1927 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1888/9 do VIII. 1895/6. Po maturi je študiral klasične jezike in postal profesor in skozi šestindvajset let dajal učencem s polno roko iz svojega obilnega znanja; nazadnje je vodil novomeško gimnazijo od leta 1920—27, v času, ko je bila največja stiska za denar. Bil je široko razgledan ne samo v antični kulturi, marveč tudi v moderni. Prevajal je Horaca v slovenščino. Žal, da so nekateri njegovi prevodi izšli šele po njegovi smrti. Sodi med pomembne vzgojitelje novomeške gimnazije.

ŠKERLJ Milan, pravnik, univ. prof., r. 4. IX. 1875 v Ljubljani, u. 8. XII. 1947 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1885/6—VIII. 1892/3, potem pa je študiral pravo na Dunaju. Po končanem študiju postal sodnik, se nato izpopolnjeval v Leipzigu v trgovinskem in meničnem pravu in postal profesor za trgovinsko, menično in čakavno pravo na ljubljanski univerzi ter dvakrat dekan pravne fakultete. Razprave s področja trgovinskega, meničnega in čakovnega prava je objavljial v Zborniku znanstvenih razprav pravne

fakultete, Slov. pravniku, Trgovinskem listu ter srbskih in hrvatskih in nemških strokovnih glasilih. Bil je tudi redni član SAZU.

ŠKERLJ Stanko, romanist, jezikoslovec in kulturni zgodovinar, r. 7. II. 1893 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnjem zavodu od I. 1903/4—VIII. 1910/11. Po maturi je študiral romansko in germansko jezikoslovje na dunajski univerzi, postal sprva srednješolski prof., potem pa se je izpopolnjeval v Parizu. Od leta 1929 je bil profesor na beograjski univerzi, od leta 1946 pa na ljubljanski. Je specialist za romansko sintakso. Bil je tudi dekan fil. fakultete univerze v Ljubljani. Napisal je veliko člankov, razprav in ocen s področja romanistike v domačih in tujih znanstvenih glasilih. Od njegovih del je omeniti: *Syntaxe du participe présent et du gerondif en vieil italien...* (1926), *Italijanske predstave v Ljubljani od XVII. do XIX. stol.* (1936), *Machiavellijeva Mandragola* (1940), *B. Cellini: Življenje* (Prevod odlomkov, uvod, 1938), *Italijanski u sto lekcija* (1941 in več ponatisov), napisal je uvod v knjigo *F. Petrarca: Soneti in kancone* (1954). Skupaj z V. Latkovičem je sestavil zajeten *Slovensko-srbsko-hrvatski slovar* (1964). Je tudi sourednik glasila *Lingvistica*.

ŠTUKELJ Leon, telovadec, olimpijski prvak, r. 12. XI. 1898 v Kandiji, je bil novomeški dijak od I. 1910/1—VI. 1915/6, in VIII. 1917/8. Po maturi je študiral pravo, postal je sodnik in služboval v Novem mestu, najdlje pa v Mariboru. Že v gimnazijskih letih je bil odličen telovadec, mojster na drogu in krogih. Bil je zmagovalec na olimpiadi leta 1924 in dobil najvišja svetovna priznanja. Dolgo vrsto let je bil tudi vaditelj novomeškega Sokola.

ŠVARA Dušan, general in vojaški pisec, r. 20. VII. 1918 v Rakitniku pri Postojni, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1928/9—IV. 1932/3, potem pa je odšel v strojno mornariško podoficirsko šolo v Kumboru v Boki Kotorski, jo končal 1937 in nato služil v mornarici do razpada stare Jugoslavije. Potem se je takoj vključil v boj proti okupatorju, postal komandant bataljona, kasneje poveljnik krškega NOPO, nato Prešernove brigade, pa XXXI. divizije in baze GS Slovenije. Po osvoboditvi je bil pomočnik komandanta zaledja korpusa, nato armije. Končal je VVA in bil večkrat odlikovan. Piše članke s področja vojne tehnike, taktike in splošnih vojaških problemov.

TAVČAR Ivan, pisatelj pripovednik in politik ter organizator, r. 29. VIII. 1851 v Poljanah nad Škofjo Loko, u. 19. II. 1923 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimn. od IV. 1866/7—V. 1867/8, maturiral pa je v Ljubljani, nakar je končal pravo na Dunaju; postal je odvetnik. Zgodaj se je uveljavil v našem političnem življenju, postal deželni in državni poslanec, med prvo svetovno vojno je bil ljubljanski župan. Veliko je pisal v politično glasilo slovenskega naprednega meščanstva SN in ga nekaj let tudi urejeval. Bil je več let sodelavec Slovenskega pravnika. Danes pa ga najbolj cenimo kot pisatelja pripovednih del kot: *Otok in struga*, *Mrtva srca*, *Janez Sonce*, *Grajski pisar*, *Cvetje v jeseni*, *Visoška kronika*, *Izza kongresa*, *zbirke črtic Med gorami*.

TEPLY Bogomir, zgodovinar in publicist ter urednik in javni delavec, r. 10. I. 1900 v Veliki Loki, se je šolal na novomeški gimn. samo dve leti v VII. 1916/7—VIII. 1917/8 in je že tedaj pomembno posegal v dijaško kulturno in politično življenje. Po maturi se je vpisal na slavistiko v Zagrebu, končal pa jo je v Ljubljani in potem poučeval na gimnaziji, največ v Mariboru. Po osvoboditvi je postal leta 1950 ravnatelj Pokrajinskega muzeja v Mariboru. Med obema vojnoma je bil med vidnimi pisci in popularizatorji marksistične znanosti pri nas. Več let je urejeval publikacije Cankarjeve družbe in veliko pisal

v Svobodo in KCD. Prevajal je levičarsko usmerjene pisatelje, npr. Siloneja, Travna, prevedel je Beerovo Zgodovino socializma in socialnih bojev, pisal o Marxu in proletarskih umetnikih. Samostojno je izdal Naš svetovni nazor... (1934), Maribor. Ilustrirani vodnik po mestu in okolici (1955).

TEPLY Ermin, rudarski strokovnjak in univ. prof., r. 29. III. 1902 v Veliki Loki, se je šolal na novomeški gimn. od V. 1916/7—VIII. 1919/20 in že tedaj vneto delal v dijaškem kulturnem življenju, ustanovil dij. napredno društvo »Prosveta«. Po maturi se je vpisal na rudarski oddelek tehnične fakultete ljubljanske univerze, postal inženir rudarstva. Sedaj je profesor na zagrebški univerzi za predmete in izkoriščanje rudnikov, zračenje in odvajanje vode. Piše strokovne članke in razprave v strokovnih glasilih.

TOMC Matija, komponist in mojster na orglah, r. 25. XII. 1899 v Kapljišču pri Metliki, je pričel svojo pot srednješolskega izobraževanja na novomeški gimnaziji, kjer je bil učenec v I. 1912/3, potem pa je odšel v Ljubljano, tamkaj maturiral in nato postal duhovnik. Glasbo je študiral na dunajski Akademiji za glasbo in scensko umetnost, postal prof. na škofijski gimnaziji v Šentvidu. Uveljavil se je kot komponist na slovenskih narodnih motivih slonečih kompozicij. Znale so: Nizki rej, Od kneza Marka, Regiment, Križev pot, Gremo v Korotan, Svatovske pesmi in še več drugih. Piše tudi članke in kritike s področja glasbenega življenja.

TOMŠIČ Anton, časnikar in urednik, r. 26. V. 1842 v Dednem dolu pri Višnji gori, u. 26. V. 1871 v Mariboru. Bil je učenec novomeške gimnazije od V. 1858/9—VIII. 1862/3. Čeprav se je šolal v izredno težkih razmerah, povrhga je ovirala še bolezen, je bil odličnjak. Odšel je na Dunaj študirat pravo; po končanem študiju je postal prvi slovenski poklicni časnikar. Sodeloval je s članki v SN in postal njegov prvi urednik. Dosegel je, da je ta list prišel do lastne tiskarne. Snoval je tudi poseben leposlovni list Pripovednik, v katerem, bi objavljali naši pisatelji svoja pripovedna dela. Bil je odločen, pogumen in nepopustljiv v boju za slovenske narodne koristi in napredek.

TOMŠIČ France, slavist in leksikograf, r. 20. III. v Trebnjem, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1915/6—VIII. 1922/3 in se po maturi odločil za študij slavistike, ki jo je študiral v Ljubljani in v Krakovu. Postal je srednješolski prof., poučeval v Kranju in v Ljubljani, nato pa postal izredni profesor za starocerkvenoslovanščino in slovansko filologijo na ljubljanski univerzi. Članke, razprave, ocene in kritike s slavističnega področja piše v slavističnih revijah in glasilih; bil je nekaj let sourednik SR in JiS. Od njegovih razprav je omeniti: Jezik v J. Svetokriškega Sacrum promptuarium (1931), Razvoj knjižne slovenščine (1956), Slovenski spomeniki v dobi pismenstva (1956), Za pravice male začetnice (1956). Sodeloval je pri knjigi F. Grivec Constantinus et Methodius Thessalonicensis. Fontes (1960), s prof. dr. Iv. Pregljem je izdal Slovstvena zgodovina Slovencev, Hrvatov in Srbov (1938), samostojno pa: Stesl. slovnica in čitanka (1943), Nemško-slov. slovar (1938, 1964^a), Slovensko-nemški slovar (1966^b); sodeloval je pri Slovenskem pravopisu (1962). Sedaj je znanstveni svetnik pri SAZU.

TOMŠIČ Janez, kontraadmiral in vojaški pisec, r. 16. III. 1909 v Postojni, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1920/1—VIII. 1927/28. Že kot učenec našega zavoda se je uveljavil v dijaških društvih, po maturi pa je odšel v pomorsko vojno akademijo v Gružu, postal je pomorski oficir in se med NOV aktivno udeležil bojev proti okupatorju. Postal je načelnik štaba I. slovenske brigade

T. Tomšič, nato načelnik štaba IV. pomorskega sektorja, komandant baze vojne mornarice, potem komandant Pomorske komande severnega Jadrana. Po osvoboditvi je bil poveljnik flote vojne mornarice, potem zaledja JVM, načelnik vojnega pomorskega šolskega centra in mornariško tehničnega inštituta. Piše članke in razprave iz pomorstva, zlasti pa iz zgodovine bojev naše mornarice v času NOV.

TRAVNER Vladimir, kulturni in pravni zgodovinar ter publicist, r. 8. XII. 1886 v Logatcu, u. 14. IV. 1940 v Mariboru, se je šolal na tukajšnjem zavodu od VII. 1904/5—VIII. 1905/6, po maturi pa je končal pravni študij na dunajski univerzi, postal sodni pripravnik in nato sodnik in služboval po raznih krajih, nazadnje bil sodnik okrožnega sodišča v Mariboru. Uveljavil se je s številnimi članki s področja kulturne in pravne zgodovine, ki jih je objavljajal največ v dnevnem časopisu kot SN, Jutro, Večernik, in v revijah ČZN, Kronika slovenskih mest, največ pa v ŽIS. Najraje se je ukvarjal s pojavom kuge, o kateri je napisal knjigo Kuga na Slovenskem (1934), potem je veliko pisal o čarovnicah in čarovniških procesih na Slovenskem, o židovstvu na Slovenskem. Tehten je njegov prispevek Naši sodniki in državni pravdniki, ki je izšel v knjigi Pol stoletja društva »Pravnik« (1939). Pisal je tudi o numizmatiki in sodeloval z duhovitimi in dovtipnimi domislicami in šaljkami v Totem listu in Koprivah.

TURK Alojz, literarni zgodovinar, r. 6. VI. 1893 v Verdunu pri Stopičah, u. 1. VIII. 1944 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnji gimnaziji od V. 1910/1 do VIII. 1913/4; po maturi se je odločil za študij slavistike v Zagrebu, končal pa jo je v Ljubljani in postal srednješolski prof. Poučeval je v Ptuj, Gospiču in najdlje v Novem mestu (1919/9, 1930—44). Že kot dijak naše gimn. se je vključil v krožek, ki je izdajal rokopisni dij. list »Izpod Gorjancev«. Kasneje je pisal članke in krajše razprave s področja literarne zgodovine v naših revijah. Bil je velik občudovalec J. Trdine in je napisal o njem doktorsko disertacijo.

TURK Josip, cerkveni zgodovinar, univ. prof., r. 12. IX. 1895 v Verdunu pri Stopičah, u. 3. V. 1951 v Kaliforniji ZDA, se je šolal na naši gimn. od I. 1908/9 do VIII. 1914/5 in se po maturi vpisal v bogoslovje, ga študiral na Dunaju, Innsbrucku, končal pa ga je na Gregorijani v Rimu, kjer je postal doktor filozofije in teologije. Nato se je v Münchnu izpopolnjeval v cerkveni zgodovini in kritiki, postal leta 1926 docent, kasneje pa redni univ. prof. ljubljanske teološke fakultete za cerkveno zgodovino. Članke in razprave je pisal s področja zgodovine kat. cerkve, posebno pa cistercijanskega reda, in jih objavljajal v Času, Bogoslovnem vestniku in drugod. Glavna dela so: Vpliv protestantizma na slovenski narod, Cerkevna zgodovina (1930), Pota in cilji sholastike (1939), Prvotna charta caritas (1942).

TURK Lojze, misijonar in nabožen pisec, r. 21. XI. 1909 v Bršljinu pri Novem mestu, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1921/2—VIII. 1928/9. Po maturi se je odločil za študij bogoslovja, ga končal in postal duhovnik in služboval največ v Makedoniji. Sedaj je monsignor; živi v Beogradu in urejuje list Blagovest. V dijaških letih se je živo udeleževal v kat. dij. organizacijah in društvih. Piše članke o verskem življenju v nabožne liste.

UDERMAN Boris, statistik in kriminolog, r. 4. IV. 1915 v Ljubljani, je bil novomeški študent od I. 1927/8—IV. 1930/1, nakar je odšel v podoficirsko šolo v Čuprijo in potem služboval po različnih garnizonih. Med NOV je bil v nem-

škem ujetništvu. Po osvoboditvi je bil statistik v Novem mestu, se izpopolnil v tej stroki in končal pravo (1963). Sedaj je višji strokovni sodelavec in tajnik Instituta za kriminologijo v Ljubljani. Piše članke in razprave v strokovnih glasilih, predvsem pa v študijah in prikazih Zavoda SR Slovenije za statistiko. Doslej je objavil: Problemi povrata (1962), Socialne, psihološke in zdravstvene značilnosti delinkventnih in nedelinkventnih alkoholikov (1963).

VALES—KARAMAN Zora, biologinja in univ. prof., r. 15. IV. 1907 v Bujah v Istri, je bila učenka novomeške gimn. od I. 1920/1—VIII. 1927/8. Po maturi je študirala naravoslovje na ljubljanski univerzi, bila nekaj časa srednješolska profesorica, nato docentka, sedaj pa redna univ. prof. skopske univerze za predmet gozdna entomologija. Bila je predsednica Biološkega (1963—67), Steleološkega društva (1961—68), Društva za varstvo rastlinja (1959—65). Piše članke, razprave, ocene, kritike in referate s področja biologije, je strokovnjakinja za členarje, hrošče. Svoje spise objavlja v strokovnih glasilih v Makedoniji, pa tudi v nemških in francoskih glasilih.

VANDOT Josip, mladinski pisatelj, r. 15. I. 1884 v Kranjski gori, u. 11. VIII. 1944 v Trnjanski Kuti v Slavoniji. Bil je novomeški dijak od I. 1896/7 — VIII. 1904/5. Po maturi se je vpisal na medicino dunajske univerze, študija pa zaradi pomanjkanja ni mogel končati. Postal je železniški uradnik in služboval po raznih krajih, najdlje v Mariboru, od koder so ga Nemci izgnali na Hrvaško. Sprva je pisal pesmi, potem pa mladinske črtice in povesti in jih objavljaj v Vrtcu, Zvončku, Mladem zadrugarju, DS, LZ, Slovanu in dnevnikih. Znane njegove povesti so: Kekec na hudi poti, Kekec na volčji sledi, Kekec nad samotnim breznom, Kocljeva osveta, Popotovanje naše Jelice, Prerok Mozelj. Nekatero od teh so po osvoboditvi ponovno ponatisnili. Kekec pa je s filmom postal last vseh slovenskih otrok.

VASIČ Ivan, sokolski delavec in organizator, r. 2. XI. 1882 v Trebnjem, u. 19. X. 1967 v Novem mestu, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1892/3 do VIII. 1899/1900 in se uveljavljal kot najmlajši član Kettejeve novomeške Zadruge. Po maturi je končal pravo na Dunaju, postal odvetnik v Novem mestu in mnogo let delal kot sokolski organizator in kot javni delavec. Sprva je pisal potopise v Slovanu, potem pa članke o sokolstvu po dnevnih listih. Svoje spomine na Ketteja in takratno Zadrugo je popisal v obnovljeni Kroniki. Med zadnjo vojno je veliko pretrpel v taborišču na Rabu. Po osvoboditvi je bil nekaj časa tudi član Vrhovnega sodišča LRS v Ljubljani.

VASIČ —PIRJEVEC Marjeta, politična delavka, organizatorica, publicistka in prevajalka, r. 12. VIII. 1922 v Novem mestu, je bila učenka tukajšnje gimn. od I. 1933/4 — VIII. 1940/1. Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je vključila v aktivno delo za OF, postala borka NOV in opravljala različne funkcije. Po osvoboditvi je postala novinarka in ravnateljica podružnice Tanjuga za Slovenijo, nato načelnica oddelka pri uradu za informacije pri predsedstvu vlade LRS, bila je urednica inozemskih oddaj Radio-Ljubljana. Med tem je študirala romanistiko na ljubljanski univerzi, se po diplomii izpopolnjevala v Franciji, l. 1960 je postala asistentka na oddelku za romanske jezike. Piše članke in ocene ter kritike v naših revijah. Omeniti velja: Spremno besedo k Maupasantovim Novelam (1954), Camusovim Novelam (1962). Pisala je o Marcelu Proustu. Prevedla je: Lefevbre Misel K. Marxa, A. Camus Skala, ki raste, Renegat (1962), P. v. Tieghem Zgodovina evropske in ameriške književnosti od renesanse do danes (1963). Ima spomenico 1941.

VAVPOTIČ Ivan, slikar, r. 21. II. 1877 v Novem mestu, u. 11. I. 1943 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. od I. 1888/9 — VIII. 1896/7. Po maturi je študiral slikarstvo v Pragi pri Hynaisu in na Dunaju in ponovno v Pragi. Postal je za nekaj časa srednješolski prof. risanja, potem pa svoboden umetnik slikar. Slikal je pejsaže, tihožitja, portrete, bil je odličen ilustrator in duhovit karikaturist. Znana dela so: Žena pri kopanju, Po nevihti, Pol akt v gozdu, Luka v Piranu, Cvetje s konjičkom iz Ribnice, Novo mesto in druge. Ilustriral je Desetega brata, Tolovaja Mataja, Mladim srcem in še kaj.

VENCAJZ Ivan, pravnik in politik, r. 24. VI. 1844 v Šentvidu pri Stični, u. 7. VIII. 1913 v Ljubljani, je bil učenec tukajšnje gimn. od II. 1856/7 do V. 1860/1. Po maturi v Ljubljani se je vpisal na pravo dunajske univerze in po končanem študiju bil sodnik po raznih krajih. Ukvarjal se je tudi s politiko; bil je državnozborski poslanec (1897—1903). Kasneje se je uveljavil v društvu Pravnih in pripomogel, da je izšla Babnikova Pravna terminologija.

VODNIK France, biolog, šolnik, r. 16. X. 1908 v Novem mestu, se je šolal na tukajšnjem zavodu od I. 1921/2 — VIII. 1928/9 in se po maturi vpisal na ljubljansko univerzo in nato končal naravoslovni oddelek fil. fakultete. Postal je srednješolski profesor in služboval največ v Ljubljani. Uveljavil se je kot pisec in sestavljalec srednješolskih učbenikov za biologijo in zoologijo. S sodelovanjem dr. J. Hadžija je izdal Zoologijo za prvi letnik gimn. (1959), Zoologijo za višje razrede srednjih šol (1957), Razvojni nauk, Biologijo za 8. razr. osnovne šole (1970).

VOJSKA Danilo, ekonomist in politični delavec, r. 11. IX. 1911 v Novem mestu, šolal se je na naši gimn. od I. 1921/2 — VIII. 1928/9. Po maturi se je vpisal na gradbeni oddelek tehnične fakultete ljubljanske univerze, se veliko uveljavljal v študentskih organizacijah in društvih (Triglav, Mladi Triglav, Slovenski klub, Svoboda in drugod). Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je vključil v OF, delal v njenih organih in CK KPS. Bil je aretiran in odpeljan v taborišče. Po osvoboditvi je vodil prvo (patriotično) nacionalizacijo, postal nato predsednik komisije za gospodarski načrt pri predsedstvu vlade LRS, od 1946 bil docent, nato pa univ. prof. za ekonomijo na ekonomski fakulteti v Ljubljani. Pisal je članke in razprave s področja ekonomije in ekonomske politike v dnevnem časopisju in revijah. Sodeloval je pri izdaji Zbranega dela B. Kidriča. Spisal je knjigo Finančno-kapitalske osnove buržoaznih strank v Sloveniji. Ima spomenico 1941.

VONČINA Leon, organizator kat. delavstva, publicist in zgodovinar, r. 4. VII. 1826 v Novem Vinodolu (Hrvatska), u. 11. IV. 1874 v Ljubljani, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1837/8 — VI. 1842/3, potem pa je vstopil v ljubljansko semenišče in postal duhovnik. Kasneje je študiral na Dunaju cerkveno pravo in zgodovino, nakar je postal prof. teh predmetov na ljubljanskem bogoslovju. Organiziral je obrtne pomočnike po vzgledu Adolfa Kolpinga v Društvu rokodelskih pomočnikov in ga več let vodil. Uveljavil se je tudi v Zgodovinskem društvu. Sodeloval je s članki v Arhivu f. Kirchenrecht. Napisal je življenjepis o F. Baragi (1869, 1896) in razpravo Razkolništvo vzhodne cerkve v svojem začetku, razvitku in današnjem stanju (1863).

WEIBL Castulus (prej Anton), nabožen pisatelj nasprotnik janzenistov, r. 28. IV. 1741 v Novem mestu, u. 25. X. 1805 v Novem mestu, je bil učenec naše gimnazije od I. 1752/3 — V. 1756/7. Po končanem V. razr. gimn., star 16 let, je stopil v frančiškanski red; bil je profesor na novomeški gimnaziji

od 1764 do 1768 in od 1796 do 1805, bil je njen ravnatelj od 1791 do 1793, bil gvardijan, dvakrat provincial. Zaradi odkritega nasprotovanja janzenistom se je zameril cesarju Jožetu II., zato ga je razrešil vsake predstojniške časti. Weibl se je kot ravnatelj naše gimnazije pogumno spoprijel s samovoljnostjo novomeškega okrožnega glavarja in gimnazijskega direktorja Sigismunda de Coppinija. Izredno veliko je pisal, največ v latinščini, manj v nemščini, nabožna in zgodovinska dela, a tudi filozofska. Veliko njegovih del je ostalo v rokopisu. V tisku so med drugim izšle knjige: *Propositiones ex universa Mentis Sensuum ac Morum Philosophia* (1772), *Dissertatio dogmatica de sacramentali Confessione a Jesu Christo instituta ejusque necessitate adversus Calvinianos* (1777). Bil je hud nasprotnik janzenizma in ga je pobijal, kjer je mogel.

WOLF Janez, slikar, r. 26. XII. 1825 v Leskovcu pri Krškem, u. 12. XII. 1884 v Ljubljani, je bil učenec novomeške gimn. od I. 1836/7 — II. 1838/9, a se je kmalu oprijel slikarstva. Učil se ga je pri različnih podobarjih, bil nato vojak in se bil v Italiji, postal je oficir, toda že 1849 je pustil ta poklic in se zaposlil v Hasselquistovem podjetju za umetno obrt v Benetkah, kar mu je omogočalo šolanje na tamkajšnji Akademiji. Potem se je vrnil v domovino in veliko slikal po slovenskih cerkvah. Postal je dober freskant, a tudi v olju se ni zanemarjal. Sodi med najuglednejše slovenske slikarje XIX. stoletja. Bil je zelo izobražen in širokih obzorij, le domače razmere so ga spenjale, da se ni še bolj razvil. Vplival je na kasnejše slovenske slikarje, posebno realiste (brata Šubica in Ažbeta).

ZIKA Ivan, kulturni zgodovinar in publicist, r. 17. IX. 1908 v Kamniku, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1920/1 — VIII. 1927/8, po maturi pa se je vpisal na romanistiko ljubljanske univerze. Postal je srednješolski profesor in poučeval v Murski Soboti, Novem Sadu, sedaj pa poučuje v Kamniku. Piše članke iz kulturne zgodovine Kamnika v Kamniškem zborniku in tednikih. Omeniti velja: *Iz zgodovine kamniške tiskarne* (1956), *Zabavljice o kamniških purgarjih*; *Kamnik, ki ga ni več*; *Bili so zaslužni* (1959), *Ljudski pisatelj Anton Stražar*; *Življenje in delo Antona Smolnikarja* (1960), *Iz zgodovine kamniške keramike* (1960), *Kronika Franca Mihaela Paglavca* (1963), *Franc Pirc, oče umne sadjereje* (1965) *Anton Stražar ljudski pisatelj* (1967), *Josip Ogrinec, začetnik slovenske in jugoslovanske šahovske književnosti* (1967), *Trije Pirci v Ameriki* (1969).

ZOBEC Ivo, šolnik in strokovni pisec, r. 11. III. 1897 v Prigorici pri Ribnici, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1909/10 — VIII. 1916/7 in je moral takoj po vojni maturi na bojišče. Ko se je vrnil, je končal študij agronomije v Pragi, nato pa se je kot inženir kmetijstva zaposlil na državnem posestvu na Belju. Čez čas je postal srednješolski profesor kemije in prirodepisa in poučeval po raznih krajih, postal ravnatelj gimnazije v Murski Soboti. Po osvoboditvi je služil v Brežicah in v Novem mestu. Članke s pedagoškega področja je objavljajl v *Prosvetnem glasniku* in *Glasniku jugoslovenskog profesorskega društva*. Izdal je knjige: *Kmetijska kemija* (1930), *Kemija z mineralogijo za nižje razrede srednjih šol* (1938), *Kemija* (1948, 1950, 1953, 1961), *Kemija za kmetijske, gospodinjstvo-gospodarske šole* (1957). Razen tega je veliko delal in še dela v društvih, zlasti pri Rdečem križu.

ZORE Janez, nabožen pisatelj in univ. prof., r. 19. XII. 1875 v Bogneči vasi pri Trebelnem, u. 20. II. 1944 v Ljubljani, je bil dijak naše gimn. od

II. 1887/8 — VII. 1892/3. Po maturi v Ljubljani je vstopil v semenišče, postal duhovnik, nato pa študiral v Innsbrucku, Parizu, Louvainu in Rimu. Izpopolnjeval se je nato še v Siriji in postal leta 1911 prof. cerkvene zgodovine in prava v ljubljanskem semenišču, od leta 1919 pa je bil univ. prof. ljubljanske teološke fakultete, ki jo je organiziral skupaj z Ušeničnikom. Spisal je V tem znamenju boš zmagal (1913), Življenje svetnikov (1917, 1919, 1922, 1923).

ZOREC Ivan, pisatelj, r. 25. VII. 1880 v Malem Gabru pri Stični, u. 30. VII. 1952 v Ljubljani, se je šolal na tukajšnji gimn. samo dve leti v I. 1895/6 in II. 1896/7, potem pa je študij nadaljeval v Ljubljani. Po petem razredu je moral k vojakom. Ko se je vrnil, je stopil v službo pri Direkciji južnih železnic. Čez leta je postal kontrolor. Uveljavil se je kot klen ljudski pripovednik. Najraje je popisoval kmečko življenje in njegove ljudi. Svoje povesti, novele in črtice je objavljial v listih, revijah in koledarjih. Samostojno je izdal: Pomenki (1921), Zmote in konec gospodične Pavle (1921), Zeleni kader (1923), Domačija ob Temenici (1929), Beli menihi I. (1932), II. (1934), III. (1935), IV. (1937), Avtobiografska in kulturnozgodovinska je povest Iz nižav in težav. Pot ubogega slovenskega dijaka (1938).

ZWITTER Fran, zgodovinar, univ. prof., r. 24. X. 1905 v Beli cerkvi na Dolenjskem, se je šolal na novomeški gimn. od I. 1916/7—VIII. 1923/4, potem pa je študiral zgodovino na ljubljanski in dunajski univerzi in doktoriral v Ljubljani. Postal je srednješolski profesor, a je kmalu postal docent, zatem pa izredni in redni profesor obče zgodovine novega veka na ljubljanski univerzi. Med NOV je bil sprva v zaporih, po letu 1943 pa med aktivnimi borci. Postal je ravnatelj Znanstvenega inštituta IOOF, zatem sekretar Znanstvenega inštituta za proučevanje mednarodnih vprašanj pri ministrstvu za zunanje zadeve, sodeloval je kot ekspert na mirovni konferenci v Parizu, Londonu, Moskvi in New Yorku. Pisal je zgodovinske razprave, študije, kritike in ocene v domačih in tujih strokovnih glasilih, sodeloval na raznih kongresih zgodovinarjev doma in v tujini, postal je redni član SAZU in sodi danes med vodilne slovenske zgodovinarje. Napisal je med drugim tudi: Starejša kranjska mesta in meščanstvo (1929), Socialni in gospodarski problemi Ilirskih provinc (1932), Prebivalstvo na Slovenskem od XVIII. stol. do današnjih dni (1936), Osnutek zgodovine Slovencev v okviru Južnih Slovanov (1944), Nacionalni problemi v Habsburški monarhiji (1962), Slovenski politični preporod (1965). Razen tega je sodeloval z obsežnimi prispevki pri Zgodovini narodov Jugoslavije I., II. (1952, 1959), v Enciklopediji Jugoslavije, v Oko Trsta (1945), Istra i Slovenačko Primorje (1952).

ŽAKELJ Anton, pesnik in etnograf, r. 14. X. 1816 na Ledinah pri Žireh, u. 26. IV. 1868 v Sv. Duhu nad Leskovicem, se je šolal na novomeški gimnaziji od IV. 1832/3—VI. 1834/5. Na novomeško gimnazijo je prišel iz Karlovca, kjer je končal I.—III. razred. Po končani gimnaziji je vstopil v ljubljansko semenišče, postal je duhovnik in služboval v Gradcu v Beli krajini, Ribnici, Mirni peči, nazadnje pri Sv. Duhu. V našem kulturnem življenju se ni toliko uveljavil kot pesnik, čeprav je objavljial pesmi v Carniolii, Novicah, Kranjski Čbelici, kolikor bolj zaradi zapisovanja pripovednih slovenskih ljudskih pesmi, ki jih je s tem rešil popolne pozabe in sodijo med najlepše. To so: Mlada Zora, Mlada Breda, Nuna Uršica. Bil je odličen plavač in vnet popotnik ter prijeten družabnik.

ŽITNIK Ignac, časnikar, politik in gospodarstvenik ter urednik, r. 24. XI. 1857 v Zagradcu ob Krki, u. 28. XII. 1913 v Ljubljani, se je šolal na novomeški gimnaziji od I. 1871/2—VIII. 1878/9. Po maturi je šel k vojakom, potem

pa v semenišče; postal je duhovnik in služboval po raznih farah. Kasneje je študiral v Rimu. Kmalu se je uveljavil kot časnikar in postal glavni urednik Slovenca (1887—1909) in v njem veliko pisal. Bil je več let deželni poslanec, nazadnje pa tudi državni (1897—1913). V balkanski vojni je poročal o uspehih Srbov, Bolgarov in Črnogorcev objektivno, prej z naklonjenostjo kot sovražtvom. Leta in leta je pisal politične pregleda v KMD in je bil ves čas pošten in požrtvovalen poslanec svojega volilnega okrožja — Suhe krajine.

ŽUPANČIČ Oton, pesnik in prevajalec, r. 24. I. 1878 v Vinici v Beli krajini, u. 11. VI. 1949 v Ljubljani, je bil tri leta učenec naše gimn. od I. 1888/9 do III. 1890/1, potem pa je odšel v Ljubljano in tamkaj maturiral. Po maturi je šel študirat zemljepis in zgodovino na Dunaj, tamkaj je živel s presledki do 1911/2, ko je postal za eno leto dramaturg Deželnega gledališča v Ljubljani, zatem pa arhivar, 1914 je urejeval Slovan, nato leta 1917 Ljubljanski zvon, od leta 1920 pa je bil pri SNG, sprva kot dramaturg, kasneje kot upravnik. Z letom 1939 je postal redni član SAZU. Med drugo svetovno vojno se je vključil v delo za OF. Po osvoboditvi je postal upravnik Zavoda za kulturo slovenskega jezika pri SAZU, postal častni doktor in dobil naslov »Ljudskega umetnika«; izvoljen je bil tudi za ljudskega poslanca. Ob pesmi se je uveljavil tudi kot mojstrski prevajalec. Danes poznajo njegovo pesem vsi Slovenci, prodrla pa je tudi v svet. Njegove zbirke so: Čaša opojnosti (1899), Čez plan (1904), Samogovori (1908), V zarje Vidove (1920) Zimzelen pod snegom (1945). Mladinske pa so: Pisanice (1900), Lahkih nog naokrog (1912), Sto ugank (1915), Ciciban in še kaj (1915 ter drama Veronika Deseniška (1924).

ŽUPANIČ Niko, etnolog, politik, publicist, zgodovinar in univ. prof. r. l. XII. 1867 v Gribljah v Beli krajini, u. 11. IX. 1961 v Ljubljani, je bil učenec naše gimnazije od I. 1888/9 — VIII. 1896/7 in se že tedaj vneto udeleževal kulturnega življenja v dijaških krožkih. Po maturi je odšel na Dunaj študirat zgodovino, zemljepis in etnologijo ter antropologijo s prazgodovinsko arheologijo. Na poziv Jovana Cvijića je 1907 odšel v Srbijo. Med I. svetovno vojno je propagiral jugoslovanski program, odšel v Rim in tamkaj ustanovil Jugoslovanski odbor; sodeloval je 1918 pri mirovni pogodbi v Parizu. Bil je tudi minister, od 1940 pa redni profesor etnologije na ljubljanski univerzi. Urejal je revijo Jug (1901), kasneje pa strokovno glasilo Etnolog. Sodeloval je na številnih kongresih antropologov; pisal članke, razprave, študije, kritike in ocene s področja etnologije, etnografije, kulturne zgodovine, slovanske arheologije in filologije v domača in tuja strokovna glasila.

ŽURGA p. Janez (prej Franc), geolog in petrograf, r. 22. IX. 1885 v Dol. Gradišču pri Dolenjskih Toplicah, u. 5. III. 1969 v Kamniku, se je šolal na naši gimnaziji od I. 1898/9—IV. 1902/3, nadaljeval pa je študij v Ljubljani in po končanem šestem razredu postal frančiškan. Kot učitelj je poučeval nekaj časa tudi na osnovni šoli v Novem mestu. V prvi svetovni vojni je bil kurat na ruskem, srbskem in soškem bojišču. Po končani vojni je študiral mineralogijo, geologijo, petrografijo, biologijo in anatomijo na ljubljanski univerzi. Po diplomu je postal asistent prof. dr. K. Hinterlechnerja na ljubljanski univerzi. Bil je široko razgledan strokovnjak v mineralogiji in geologiji. Zadnja leta je preživel v samostanu v Kamniku. Znan je njegov prevod in predelava knjige A. Fersmana Iz življenja kamnov (1935).

ABSOLVENTI NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

1746—1971

V tem seznamu so upoštevani vsi tisti učenci, ki so bili vpisani in več ali manj tudi uspešno končali najvišji razred v navedenem šolskem letu. Ker do šolskega leta 1854/5 na gimnaziji ni bilo matur, so do tega leta upoštevani šesti razredi, dokler je bila naša gimnazija šestrazredna, nato peti razredi, ko je postala samo petrazredna, drugi oziroma samo tretji, ko je pod francosko okupacijo imela manj kot pet razredov. Ko se je naša gimnazija zopet izpopolnila v pet, oziroma šestrazredno in nato v osemrazredno, so upoštevani vselej vedno najvišji razredi. Ko je postala s šolskim letom 1958/9 štirirazredna, so upoštevani samo četrti razredi kot najvišji. Od 1855 do 1971 so to bili večinoma tudi maturanti, vendar velja poudariti, da sprva niso vsi osmošolci šli k maturi, dasi so končali z uspehom osmi razred. Zato je vernejša podoba stanja, če upoštevamo absolvente, ne pa maturantov.

Pri vsakem učencu so navedeni:

a) kraj, iz katerega je bil učenec doma (to niso vselej pravi rojstni kraji marveč samo župnije. Vsi ti kraji so v prvih vpisnicah zapisani v latinski, kasneje v nemški obliki. Tu so navedeni v slovenski obliki, v kolikor se je dalo to ugotoviti s pripomočki, ki jih ima Študijska knjižnica M. Jarca v Novem mestu; kjer se to ni dalo ugotoviti, je naveden originalen zapis iz vpisnic samih);

b) starost učencev. Sprva so jo označevali kar samo z leti, npr. star 17 let; da se ugotoviti dokaj točno leto rojstva vsakega učenca, če se odšteje od tistega šolskega leta, ko je bil vpisan v šestem, petem itd. razredu. Ko so v vpisnicah točni podatki rojstva, so ti navedeti tudi v tem seznamu.

1746

1. Aparnik Franc iz Metlike, 17 let
2. Czaar Janez Krstnik iz Karlovca, 18 let
3. Paur Franc Ksaver iz Ljubljane, 17 let
4. Petermann Matej iz Kranja, 19 let

1747

1. Andreaš Luka s Koroške, 19 let
2. Czaar Janez Krstnik iz Karlovca, 19 let

3. L. B. a Gall Ignac iz Mokronoga, 17 let
4. L. B. a Gall Franc Sal. iz Mokronoga 16 let
5. Keprurer Tomaž iz Celja, 18 let
6. Kregar Simon iz Kamnika, 22 let
7. Pantin Franc Ks. iz Ljubljane, starost ni označena!
8. Krepeg Janez Nep. iz Ptuja, 19 let
9. Pobrog Fortunat iz Ljubljane, 17 let
10. Volič Lovrenc iz Ljubljane, 17 let
11. L. B. a Zierheimb Franc Ks. s Hemlnika, 17 let

1748

1. Gnad Jožef iz Celovca, 18 let
2. Janežič Andrej s Štajerske, Rieccensis, 18 let
3. Kniling Mihael Karl, s Tirolske, Andresensis, 18 let
4. Mayr Jožef s Tirolske, Toblach, 18 let
5. Stare Anton, iz Cerkelj, 18 let
6. De Spalowsky Karl z Dunaja, 18 let
7. Stremitzer Franc Ks. iz Ptuja, 20 let
8. Tribuzi Friderik iz Vipave, 18 let
9. Kunc Franc Ks. iz Št. Ruperta, 18 let
10. Vitkovič Pavel iz Karlovca, 19 let
11. L. B. a Zierheimb Jožef s Hmeljnika, 17 let
12. L. B. a Zierheimb Sigismund, s Hmeljnika, 15 let

1749

1. Codella Franc iz Vipave, 18 let
2. De Dienersperg Sigismund iz Ponikve na Štajerskem, 17 let
3. Fayx Janez Nep. iz Moravske, Čeh, starosti ni!
4. Fritschko Ludvik iz Novega mesta, 18 let
5. Honing Franc iz Šmarja na Štajerskem, 18 let
6. Režen Karel iz Št. Ruperta, 17 let
7. Spreizer Janez Krst. iz Novega mesta, 18 let
8. Tibaldi Jožef iz Karlovca, starosti ni!
9. Kavčič Janez Krst. iz Koroške, starosti ni!

1750

1. De Dienersperg Karel Jožef iz Ponikve na Štajerskem, 16 let
2. Novak Anton iz Kranja, 19 let
3. Polc Franc iz Novega mesta, 17 let
4. Pocher Franc iz Novega mesta, 17 let
5. Samuel Ignac iz Novega mesta, 19 let
6. Seiz (Zajc) Tomaž iz Rake, 17 let
7. Struppi Jakob, iz Cerkelj, 20 let
8. L. B. a Zierheimb, s Hmeljnika, 15 let

1751

1. Debevec Jurij iz Novega mesta, starosti ni!
2. Nudorfer Jožef iz Karlovca, 16 let
3. Novak Valentin iz Novega mesta, 19 let
4. Seiz (Zajc) Mihael iz Ljubljane, 18 let
5. Šijatović Peter z Jesenic, Hrvat, 18 let
6. Šekovšek Mihael iz Mokronoga, 19 let
7. Stariha Mihael iz Semiča, 19 let
8. Steinhoffer Nikolaj iz Ljubljane, 16 let
9. Stummi Franc iz Vipave, 20 let
10. Terbonik Gašper iz Kamnika, 17 let
11. Vesel Jožef iz Kamnika, 18 let
12. Fayx Janez Nep. Čeh, 18 let (velik pretepač in ponočnjak, zato izključen)
13. Rembshek (Remšek) Janez Krst. iz Črnomlja, 19 let

1752

1. Billiher Matej iz Postojne 18 let
2. Brandulin Vincenc iz Gorice, 19 let
3. Hostnik Karel iz Mokronoga, 20 let
4. Košak Fran iz Novega mesta, 21 let
5. Krall Anton iz Mengša, 29 let
6. Mahorič Jakob iz Idrije, 20 let
7. Malnerič Marko iz Semiča, 19 let
8. Mihelič Tomaž iz Ohiča, 18 let
9. Nemanič Štefan iz Metlike, 19 let
10. Ogorevc Franc iz Novega mesta, 23 let
11. Polc Ignac iz Novega mesta, 15 let
12. Šinković Franc, Hrvat iz Samobora, 18 let
13. Shugan (Žugan) Jurij iz Ponikve na Štajerskem, 21 let
14. Terbonik Gašper iz Kamnika, 20 let
15. Vulović Tomaž iz Novega mesta, 20 let

1753

1. Appich Jožef z Rake, 19 let
2. Dolinšek Franc iz Novega mesta, 20 let
3. Fuian Jurij iz Vodice, 21 let
4. Golob Tomaž iz Kamnika, 18 let
5. Hönig Janez Nep. iz Šmarja na Štajerskem, 18 let

6. Knilling Jožef iz Tirolske, Anrasensis, 18 let
7. Knilling Karl, iz Tirolske Anrasensis, 18 let
8. Kolovič Anton iz Bajnofa, starosti ni!
9. Kušar Anton iz Ljubljane, starosti ni!
10. Langer Karl iz Novega mesta, 18 let
11. Mayr Anton iz Tirolske, Roblach, 18 let
12. Niderkorn Jakob iz Luksemburga, 20 let
13. Pilpach Karl iz Kompolja, 16 let
14. Potočar Mihael iz Mokronoga, 27 let
15. Purger Jožef iz Novega mesta, 16 let
16. Sabreth (Zabret) Ignac iz Mengša, 20 let
17. Skubic Venceslav iz Višnje gore, 20 let
18. Strauss Franc Ks. iz Novega mesta, 18 let
19. Vesel Pavel iz Loškega potoka, 22 let
20. De Wallensperg Franc Ks. iz Trebnjega, starosti ni!

1754

1. Grivec Lovrenc iz Ptuja, 20 let
2. Jelenčič Matija, Istran iz Pazina, 22 let
3. Kalčič Rudolf iz Bele cerkve, 19 let
4. Kunc Dizma iz Doba, 18 let
5. Nagler Mihael, Tirolec iz Št. Lovrenca, 18 let
6. Plut Mihael iz Novega mesta, 16 let
8. Romold Janez iz Kranja, 20 let
9. Saloker (Zalokar) Matija iz Novega mesta, 19 let
10. Šinković Baltazar, Hrvat iz Samobora, 19 let
11. Vlatković Ivan, Dalmatinec, Passariscensis, 20 let
12. Urh Andrej iz Brežic, 17 let
13. Welicanie (Velikonja) Jakob iz Tolmina, 23 let

1755

1. Fridhelm Jožef, Čeh iz Plattendorfa, 20 let
2. Grivec Lovrenc iz Ptuja, 21 let

3. Jerman Janez iz Črnomlja, 21 let
4. Lah Anton iz Vipave, 20 let
5. Lauscher Anton iz Novega mesta, 19 let
6. Machtigar Jožef iz Mokronoga, 17 let
7. Milic Ludvik iz Kranja, 18 let
8. Novak Janez, Korošec, Iperlaccensis, 19 let
9. Perušek Jožef iz Novega mesta, 17 let
10. Pogačnik Andrej iz Mokrega polja, 17 let
11. Potočnjak Fran, Dalmatinec iz Karlobaga, 21 let
12. Šinković Martin, Hrvat iz Samobora, 17 let
13. Schuldes Franc z Dunaja, 17 let
14. Stenovec Franc iz Novega mesta, 18 let
15. Vlatković Marko, Dalmatinec, Passariscensis, 20 let
16. Weibl Janez Nep. iz Novega mesta, 15 let

1756

1. Blatnik Jožef iz Novega mesta, 18 let
2. Fabian Matija iz Novega mesta, 20 let
3. Grienthal Sebastian iz Komende sv. Petra, 20 let
4. Judnič Matija iz Semiča, 22 let
5. Lukežič Štefan iz Semiča, 20 let
6. Malerič Janez iz Semiča, 20 let
7. Maulič Ivan iz Žužemberka, 19 let
8. Mauzer Štefan iz Semiča, 21 let
9. Mayr Anton iz Tirolske, Sarnthiensis, 22 let
10. Perntaz Gregor iz Maribora, 20 let
11. Pregl (Pregelj) Anton iz Lanišča (Laninensis), 18 let
12. Pugelj Matija iz Novega mesta, 24 let
13. Sorčar Anton iz Kranja, 20 let
14. Stariha Jakob iz Črnomlja, 18 let
15. Turk Anton iz Mokrega polja, 23 let
16. Vlatković Marko, Dalmatinec, Passariscensis, 21 let
17. De Widerkern Filip Neri, Proalis, 17 let
18. Venaglio Janez s Koroške iz Spittala, 20 let

1757

1. Bevc Mihael iz Mokronoga, 21 let
2. Fabiani Franc iz Žužemberka, 18 let
3. Fritschko Anton iz Novega mesta, 16 let
4. Glavnik Franc iz Ljubljane, 20 let
5. Gsund Henrik iz Brežic, 18 let
6. Kušovič Franc iz Novega mesta, 18 let
7. Nučič Andrej, Lipendofensis, 18 let
8. Perše Gašper iz Tolmina, 20 let
9. Rauscher Ignac iz Kranja, 20let
10. Študel Ivan iz Semiča, 20 let
11. Vidmar Andrej iz Št. Ruperta, 18 let
12. Urlich Anton iz Brežic, 16 let
13. Werkopic (Berkopce) Janez iz Novega mesta, 22 let
14. Vutkovič Mihael iz Krškega, 19 let
15. Žagar Valentin iz Kamnika, 18 let

1758

1. Bradač Gregor iz Cvetličnika, 20 let
2. Bernekar Franc iz Novega mesta, 17 let
3. Cummar (Kumar) Štefan iz Kranjske, Caucensis, 18 let
4. Danda Franc, Italijan, Morarensis, 18 let
5. Dujmovič Jožef iz Otočca, Hrvat, 17 let
6. Fritschko Anton iz Novega mesta, 17 let
7. Gazvoda Janez iz Šmihela pri Novem mestu, 19 let
8. Lager Janez iz Bovca, 19 let
9. Grilc Anton iz Tolmina, 21 let
10. Mertl Anton iz Novega mesta, 16 let
11. Mrvec Anton iz Šmihela pri N. m., 20 let
12. Novak Urban iz Vrema, 19 let
13. Oražem Janez iz Ribnice, 16 let
14. Osolnik Jakob iz Ždinje vasi, 18 let
15. Petrič Franc iz Št. Ruperta, 18 let
16. Pečar Franc iz Krškega, 19 let
17. Pielz Matija iz Novega mesta, 19 let
18. Pleškovic Anton iz Št. Ruperta, 19 let
19. Pober Alojz iz Črnomlja, 17 let
20. Počepik Andrej iz Tržiča, 16 let
21. Povše Vid iz Mokronoga, 19 let
22. Rastner Franc iz Beljaka, 18 let
23. Purger Janez iz Novega mesta, 16 let

24. L. B. de Rauber Bernard iz Ljubljane, 20 let
25. Šlagar Janez iz Žužemberka, 19 let
26. Zalokar Jožef iz Novega mesta, 19 let
27. Zrimšek Franc iz Bučne vasi pri N. m., starosti ni!

1759

1. Bohinc Valentin z Dvora, 19 let
2. Gazvoda Janez iz Šmihela pri N. m., 20 let
3. Germ Jožef iz Trebnjega, 21 let
4. Jacomini Peter, Italijan, Sigilensis, 19 let
5. Kundič Jurij iz Grobnika, Hrvat, 21 let
6. Lavrin Jožef iz Vipave, 19 let
7. Lavrin Andrej iz Vipave, 17 let
8. Mašič Matija iz Opčin, 19 let
9. Mertl Anton iz Novega mesta, 19 let
10. Osolnik Jakob iz Ždinje vasi, 18 let
11. Pirc Anton iz Dol. Toplic, 17 let
12. De Renzensperg Janez Krst. iz Radeč, 17 let
13. Stergar Peter iz Kanala, 19 let
14. Wessiagk (Bezjak) Jakob iz Trebnjega, 18 let
15. Gottschever (Hočever) Jernej iz Novega mesta, 17 let
16. Zalokar Jožef iz Novega mesta, 20 let

1760

1. Dacer Matej iz Šmarja na Štajerskem, 17 let
2. Dulc Anton iz Kostanjevice, 17 let
3. Fritschko Franc iz Novega mesta, 16 let
4. Gaber Jurij iz Kamnika, 19 let
5. Korofski Janez, Ličan iz Ribnice, 16 let
6. Kovačič Andrej iz Vipave, 19 let
7. De Marchesetti Janez, Italijan iz Trsta, 15 let
8. Milic Anton iz Kranja, 15 let
9. Petrič Jožef iz Šmarja na Štajerskem, 17 let
10. Pober Maksimilijan iz Črnomlja, 16 let
11. Prelih Anton iz Vipave, 16 let
12. Rape Marij iz Novega mesta, 16 let

13. De Reyna Janez, Italijan iz Gorice, 16 let
14. Sauritsh Filip iz Novega mesta, 15 let
15. Schaule Tomaž iz Tolmina, 19 let
16. Sayfrid Franc iz Novega mesta, 18 let
17. Zhebulz (Čebulc) Jakob z Reke, 16 let.

1761

1. Bačer Ignac iz Novega mesta, 18 let
2. De Buglioni Anton iz Gorice, 16 let
3. Dev Avguštin iz Kamnika, 18 let
4. Dolničar Franc iz Novega mesta, 15 let
5. Fecondo Nikolaj iz Trsta, 17 let
6. Glavač Andrej iz Velesovega, 18 let
7. Kalan Anton iz Kamnika, 18 let
8. De Korofski Pavel, Ličan iz Ribnice, 15 let
9. Jovio Franc iz Novega mesta, 16 let
10. De Marchesetti Janez iz Trsta, 16 let
11. Pisek Filip iz Novega mesta, 17 let
12. Rozman Franc iz Novega mesta, 19 let
13. Simandl Franc iz Krškega, 17 let
14. Smole Jakob iz Mengša, 16 let
15. Smic Jožef iz Novega mesta, 15 let
16. Vodopivec Tomaž iz Novega mesta, 17 let
17. Wissiagk (Bizjak) Matej iz Kamnika, 19 let
18. Wutscher (Bučar) Jurij iz Kostanjevice, 16 let
19. Zajc Jurij z Rake, 19 let

1762

1. Kalin Andrej iz Novega mesta, 18 let
2. Kragl Martin iz Tolmin, 20 let
3. Lemann Anton, Nemec iz Šlezije, 18 let
4. Makovic Franc iz Kostanjevice, 15 let
5. Medič Anton iz Novega mesta, 18 let
6. De Monari Anton iz Ogleja, 15 let
7. Nusdorffer Jožef, Hrvat iz Ribnice (Lika), 18 let
8. Pilpach Bernard iz Kompolja, 17 let
9. Pisek Filip iz Novega mesta, 18 let
10. Pöhm Anton, Čeh, 18 let

11. Pohlin Ignac iz Ljubljane, 17 let
12. Rebul Mihael iz Vodice, 20 let
13. Šmic Jožef iz Novega mesta, 17 let
14. Špek Fortunat iz Kamnika, 19 let
15. Vučić Martin iz Kutine, Hrvat, 20 let
16. Widmayr Ignac iz Ribnice, 18 let
17. Widmayr Ludvik iz Ribnice, 16 let
18. Wissiagk (Bizjak) Jakob iz Tolmina, 19 let
19. Zhebulz (Čebulc) Ignac iz Novega mesta, 17 let

1763

1. Grues Marij iz Novega mesta, 17 let
2. De Jenko Karel iz Novega mesta, 16 let
3. Marković Janez, Hrvat iz Zagreba, 19 let
4. Medič Anton iz Novega mesta, 19 let
5. Pober Sigmund iz Novega mesta, 17 let
6. Pober Ignac iz Novega mesta, 16 let
7. Primožič Matej iz Tržiča, 19 let
8. Scharff Franc Ks. iz Kranjske, Caparatensis, 19 let

1764

1. Cobau (Kobal) Mihael iz Vipave, 20 let
2. Dulc Jožef iz Kostanjevice, 20 let
3. Gaber Andrej iz Kamnika, 20 let
4. Illintschitsch (Jelinčič) Andrej iz Tolmina, 21 let
5. Kramer Franc iz Novega mesta, 17 let
6. Nessing Anton iz Novega mesta, 19 let
7. Niggel Jožef iz Ljubljane, 20 let
8. Pober Sigismund iz Novega mesta, 18 let

1765

1. Grahek Janez Nep iz Ljubljane, 18 let
2. Grandenti Andrej iz Tolmina, 18 let
3. Kavčič Tomaž iz Tolmina, 19 let
4. Kodović Ivan, Hrvat iz Zagreba, starosti ni!
5. Lojk Anton iz Šmihela pri Novem mestu, starosti ni!

6. Mulič Anton iz Tolmina, 22 let
7. Stariha Matija iz Črnomlja, 20 let
8. Trlep Ignac iz Novega mesta, 18 let
9. Tiringner Mihael iz Stražišča, 20 let
10. Trnovec Jožef iz Vodice, 20 let
11. Žagar Janez iz Štrekljevca, 21 let

1766

1. Berneker Ignac iz Novega mesta, 18 let
2. Drolli (Drolc?) Lovrenc iz Tolmina, 18 let
3. Ferjančič Simon iz Vipave, 19 let
4. Florjančič Janez iz Vipave, 19 let
5. Kokalj Matija iz Ljubnega, 18 let
6. Koretič Ivan iz Krškega, 18 let
7. Kremžar Valentin iz Št. Vida, 19 let
8. Lipar Anton iz Vipave, 18 let
9. Losej Franc iz Vipave, 18 let
10. Maurovič Luka, Hrvat iz Broda, 19 let
11. Reich Štefan iz Ribnice, 19 let
12. Šmic Anton iz Novega mesta, 18 let
13. Škrabec Janez iz Novega mesta, 17 let
14. Trlep Ignac iz Novega mesta, 19 let
15. De Vučetič Nikolaj, Hrvat iz Like, 20 let
16. Weibl Ignac Hieronim iz Novega mesta, 17 let

1767

1. Andlovic Jožef iz Vipave, 22 let
2. Christl Benvernūt, Hrvat iz Brloga, 17 let
3. Erbežnik Andrej z Dvora, 17 let
4. Fornasari Andrej, iz Italije, Lucinensis, 20 let
5. Gvozdanović Ivan Nep., Hrvat iz Žumberka, 15 let
6. De Gvozdanović Pavel Hrvat iz Žumberka, 15 let
7. Janič Jodocus iz Sv. Jošta, 18 let
8. Janič Franc iz Sv. Jošta, 17 let
9. Jeras Franc iz Mekinj, 20 let
10. Krapovič Jakob iz Metlike, 19 let
11. Medič Matija iz Novega mesta, 17 let
12. Paradajzer comes de Kajetan iz Bistrice, 17 let
13. Pober Janez Krst. iz Novega mesta, 18 let

14. Škrabec Janez iz Novega mesta, 18 let
15. Turković Jožef, Hrvat iz Karlovca, 16 let
16. Vesel Valentin iz Loža, 20 let
17. Vidic Jožef iz Novega mesta, 19 let
18. Kremžar Valentin iz Št. Vida, 19 let
19. Erbežnik Janez z Dvora, 17 let

1768

1. Dicović Ivan Hrvat iz Karlovca, 18 let
2. Jenič Matija iz Paprače (Tarrendorffensis), Kranjska, 16 let
3. Juch Blaž iz Bovca, 23 let
4. Köpiz Martin iz Cerkelj, 23 let
5. Kušović Karel iz Novega mesta, 20 let
6. Medič Matija iz Novega mesta, 18 let
7. Mohar Simon iz Loškega potoka, 22 let
8. Mulej Jožef z Bleda, 21 let
9. Pašič Jakob iz Štrekljevca, 19 let
10. Pergmann Venceslav, Čeh iz Pablovic, 20 let
11. Perušič Anton iz Novega mesta, 17 let
12. Petermen Peter z Jesenic, 22 let
13. Rauber Janez Krst., Slavonec iz Podvina, 18 let
14. Scherer Jožef iz Vidma na Štajerskem, 20 let
15. Schmid Franc iz Ljubljane, 21 let
16. Schmuck Franc iz Kranja, 18 let
17. De Schmutzenau Edmund iz Gospiča, 16 let
18. Schustig Marko iz Vipave, 22 let
19. Seyfried Ludvik iz Novega mesta, 19 let
20. Sparovic Jožef iz Višnje gore, 19 let
21. Sumrek Martin iz Kranjske, Eicheldorffensis, 17 let
22. Wutscher (Bučar) Anton iz Kostanjevice, 18 let

1769

1. Delinc Nikolaj iz Sevnice, 19 let
2. Drescher Aleksej iz Komende sv. Petra, 19 let
3. Haan Anton iz Semiča, 17 let
4. Kalčič Anton iz Novega mesta, 19 let

5. Kušlin Jožef iz Novega mesta, 19 let
6. Paradajzer Lovrenc comes de s Tolstega vrha, 17 let
7. Pirc Jože iz Krškega, 20 let
8. Radesitsch Matej iz Cikave pri Novem mestu, 19 let
9. Stergar Tomaž iz Tolmina, 20 let
10. Scherer Jožef iz Vidma na Štajerskem, 21 let
11. Ulepič Adam iz Bušeče vasi, 16 let
12. Zeppe Martin iz Šmartina, 19 let

1770

1. Bellicogna (Velikonja) Jože iz Tolmina, 17 let
2. Fortunat Jakob iz Tolmina, 19 let
3. Gunde Fortunat iz Novega mesta, 19 let
4. Herco Leopold iz Ljubljane, 18 let
5. Hitevc Martin iz Črnomlja, 19 let
6. Košak Franc iz Novega mesta, 19 let
7. Minati Jožef iz Šlezije, 18 let
8. Nagl Janez Nep. iz Bršljina pri Novem mestu, 19 let
9. Scherer Adam iz Vidma na Štajerskem, 19 let
10. Springer Mihael iz Črnomlja, 22 let
11. Steklas Franc Ks. iz Novega mesta, 18 let

1771

1. Božič Štefan iz Tolmina. To leto pri nobenem ni navedena starost!
2. Čehorič Jurij, Hrvat iz Gerova
3. Dujmič Petar iz Karlovca
4. Hantsche Anton iz Ljubljane
5. Herco Leopold iz Ljubljane
6. Janič Jožef iz Št. Jošta
7. Jugovic Sigmund iz Novega mesta
8. Krammer Franc iz Novega mesta
9. Luzner Matija iz Novega mesta
10. Marinčič Franc iz Šmarja
11. Peer Janez iz Novega mesta
12. Zajc Janez iz Tolmina
13. Žerovnik Primož iz Ljubljane
14. Schiendenfeld de Jožef iz Kranjske, Circoniensis?
15. Škof Matija iz Metlike
16. Škrem Jakob iz Novega mesta
17. Sovan Jožef iz Vidma na Štajerskem
18. Zorn Franc Ks. iz Ljubljane

1772

1. Dubsačić Martin, Hrvat iz Zagorja. Tudi to leto pri nobenem ni starosti!
2. Giertschigk Franc Ks., Čeh, Nescastensis
3. Hrastnik Anton iz Celja
4. Hribar Anton iz Vodic
5. Hrušaver Janez z Rake
6. Janežič Sebastjan z Rake
7. Krasovič Franc Ks. iz Črnomlja
8. Laingo Filip iz Kanala
9. Letner Nikolaj iz Komende sv. Petra
10. Medic Matija iz Kočevja
11. Mrak Karel iz Gorice
12. Peer Janez Nep. iz Novega mesta
12. Rosman Maksim iz Novega mesta
14. Scherounig (Žerovnik) Valentin iz Britofa
15. Sorre (Zore) Janez iz Novega mesta
16. Sovan Anton iz Vidma na Štajerskem
17. Sovig Janez iz Kanala
18. Srebernak Martin iz Slatnika
19. Smuhavič Matija, Hrvat Treszenensis?
20. Trenc Jožef iz Sevnice
21. Zollner (Colnar) Janez iz Metlike

1773

1. Antončič Tomaž iz Loža. Pri nobenem ni navedena starost!
2. Arjavic (Erjavec) Tomaž iz Tolmina
3. Behofer Jožef iz Novega mesta
4. Karas Matija, Hrvat iz Karlovca
5. Konda Janez iz Štrekljevcev
6. Krivic Gregor iz Tolmina
7. Debevec Janez iz Ljubljane
8. Dolinar Jurij iz Oslice
9. Gregurič Emerik, Hrvat iz Zagorja
10. Greyser Anton iz Smlednika
11. Grill Franc iz Novega mesta
12. Gürttschick Franc, Čeh, Neo-Castrensis
13. Lampič Anton iz Novega mesta
14. Minati Bernard iz Šlezije, Reinensis
15. Mohorčič Janez iz Novega mesta
16. Ostarčević Pavel iz Ogulina, Hrvat
17. Pober Janez Nep. iz Novega mesta
18. Rötl Matija iz Kočevja
19. Selak Martin iz Tolmina
20. Trlep Matija iz Novega mesta

21. Tschine Karel iz Novega mesta
22. Wosther Blaž iz Suhe, Kranjska

1774

1. Fischter Peter iz Nakla. Pri nobenem ni označena starost!
2. De Paula Gabritsch Franc iz Krškega
3. Goločič Janez iz Semiča
4. Jenič Janez Krst. iz Paprače, Kranjska
5. Koderman Valentin iz Smlednika
6. Kambič Peter iz Podzemlja
7. Kos Anton iz Kranja
8. Koren Mihael iz Loža
9. Kunstl Jurij iz Loža
10. Kuntara Fortunat iz Štajerske
11. Lušina Fran Sal., Hrvat
12. Petrič Anton iz Vipave
13. Smrekar Janez Nep. iz Novega mesta
14. Schrott Franc Ks. iz Zagorice
15. Schrott Jožef iz Zagorice
16. Težak Jurij iz Zagorice
17. Verwega Jakob iz Sevnice
18. Weiss Mihael iz Kočevja

1775

1. Billischitsch (Beličič) Janez iz Črnomlja. Vsi brez starosti!
2. Kostelic Franc iz Kočevja
3. Kobe Anton iz Orehovice
4. Debevec Anton iz Ljubljane
5. Erbežnik Urban iz Kamnika
6. Gorišek Jožef iz St. Vida
7. Hluper Štefan iz Semiča
8. Jamšek Andrej iz Vipave
9. Jerman Janez iz Črnomlja
10. Illautscher Anton iz St. Vida
11. Kalčič Franc iz Novega mesta
12. Kostrevc Mihael iz Črnomlja
13. Kušman Jernej iz Kranja
14. Podobnik Anton iz Idrije
15. Ostermann Matija iz Kočevja
16. Saherič Ivan, Hrvat iz Karlovca
17. Zagorc Anton iz Zgornjega polja
18. Schener (Žener) Franc iz Krškega
19. Trenc Janez Nep. iz Sevnice
20. Vrečer Anton iz Šmarja na Štajerskem
21. Verwega Jakob iz Sevnice
22. Zhebulz (Čebulc) Franc iz Novega mesta

1776

1. Kastelic Franc iz Kočevja. Vsi brez starosti!
2. Fux Ignac iz Brežic
3. L.B. Gall de Gallenstein Ignac iz Radeč
4. Herdliz Karl z Dunaja
5. Flischitsch de Sigmund iz Vrbovega, Kranjska
6. Killer Lovrenc iz Kranja
7. Kočevar Pavel iz Novega mesta
8. Kuntara Anton iz Gornjega grada
9. Luschnag Franc iz Novega mesta
10. Moser Ignac iz Idrije
11. Sovan Janez Nep. iz Vidma na Štajerskem
12. Trenc Janez Nep. iz Sevnice
13. Turk Luka iz Ribnice
14. Warthol (Bartol) Simon iz Ribnice

1777

1. Kastelic Franc iz Novega mesta. Vsi brez starosti!
2. Herman Anton z Rake
3. Killer Lovrenc iz Kranja
4. Košmrl Janez iz Loškega potoka
5. Kragl Matej iz Tolmina
6. Mohorčič Fortunat iz Novega mesta
7. Osterman Maksimilijan iz Krškega
8. Urbanija Jakob iz Vač
9. Zierer Jožef iz Kamnika

1778

1. Aparnik Anton iz fare Sv. Martina, Kranjska. Vsi brez starosti!
2. Aparnik Jožef iz fare Sv. Martina, Kranjska
3. Berneker Anton iz Novega mesta
4. Govekar Franc iz Novega mesta
5. Gunde Franc iz Novega mesta
6. Maklenčič Matej iz Tolmina
7. Močilar Franc iz Krškega
8. Mušič Feliks iz Novega mesta
9. Paine Simon iz Ribnice
10. Peletič Franc iz Novega mesta
11. Piler Franc, Moravan iz Brna
12. Ružnov Sebastjan iz Zumberka
13. Skubic Ignac iz Novega mesta
14. Videtič Jožef iz Novega mesta
15. Weiss Alojz iz Kranjske, Wendlensis

1779

1. Aparnik Anton iz Šmartina. Vsi brez starosti!
2. Bernardič Janez iz Črnomlja
3. Kastelic Marko iz Črnomlja
4. Cibotzi Martin iz Poljan
5. Fraidang de Karl iz Črnomlja
6. Fraidang de Alojz iz Črnomlja
7. Govekar Franc iz Novega mesta
8. Hostnik Luka iz Sore, Kranjska
9. Kogl Bernard iz Novega mesta
10. Kossaker Jakob iz Ribnice
11. Kossizsha Matej iz Kranjske, Feinicensis
12. Malnečič Matej iz Tolmina
13. Mayerhoffer Franc iz Klevevža
14. Mohorčič Janez iz Novega mesta
15. Pleškovič Karel iz Št. Ruperta
16. Plut Mihael iz Novega mesta
17. Reiz Matej iz Tolmina
18. Švigl Matija iz Semiča
19. Skubic Ignac iz Novega mesta
20. Stejerle Anton iz Mokronoga
21. Trauringer Valentin iz Kočevja
22. Usenik Ignac iz Mokronoga

1780

1. Auersperger Franc iz Radovljice, 19 let
2. Kanduč Martin iz Novega mesta, 18 let
3. Fajdiga Franc iz Mekinj, 18 let
4. Fortuna Franc iz Št. Vida, 18 let
5. Haffner Jakob iz Dorfarjev, Dörfensis, 19 let
6. Horniš Janez iz Stične, 20 let
7. Kovačič Valentin iz Tolmina, 20 let
8. Machtiger Leopold iz Mokronoga, 19 let
9. Monne Lovrenc s Koroške, iz Podgore, 19 let
10. Pečak Franc iz Novega mesta, 19 let
11. Reddi Franc iz Novega mesta, 18 let
12. Saveru Tomaž iz Šmartina, Kranjska, 19 let
13. Schwarz Urban iz Tržiča 19 let
14. Skubic Jožef iz Novega mesta, 17 let
15. Thaler Anton iz Kamnika, 20 let
16. Pelc Jožef iz Krškega, 18 let

1781

1. Crobath Gregor iz Št. Jerneja, 19 let
2. Gril Ludvik iz Novega mesta, 19 let
3. Mandl Maksimilijan z Bizeljskega, 16 let
4. Nessing Alojzij iz Novega mesta, 18 let
5. Obermann Tomaž iz Kočevja, 19 let
6. Pober Anton iz Smlednika, 18 let
7. Skouck Matija iz Št. Vida, 18 let
8. Verbic Karel iz Trebnjega, 18 let
9. Skubic Jožef iz Novega mesta, 18 let
10. De Widerker a Widerzsach Anton, iz Male Loke, 16 let

1782

1. Gril Ludvik iz Novega mesta, 19 let
2. Mandl Maksimilijan z Bizeljskega, 16 let
3. Nessing Alojzij iz Novega mesta, 18 let
4. Obermann Tomaž iz Kočevja, 19 let
5. Pober Anton iz Smlednika, 18 let
6. Skouck Matija iz Št. Vida, 18 let
7. Skubic Jožef iz Novega mesta, 18 let
8. Verbic Karel iz Trebnjega, 18 let
9. De Widerker a Widerzsach Anton, iz Male Loke, 17 let

1783

1. Fortuna Janez iz Št. Vida, 18 let
2. Hrušaver Anton z Rake, 19 let
3. Maček Anton iz Ljubljane, 18 let
4. Nessing Alojzij iz Novega mesta, 19 let
5. Rannacher Franc Ks. iz Trbiža, 19 let
6. Piccardi Jožef iz Smuka, 18 let
7. Sterbenc Jožef iz Poljan, 18 let
8. Vadlau Jožef iz Nakla, 19 let
9. Vidic Jožef iz Črnomlja, 19 let

1784

1. Derganc Jakob iz Semiča, 19 let
2. Haass Karl iz Dobrniča, 20 let
3. Grahek Jurij iz Semiča, 20 let
4. Mandl Franc z Bizeljskega, 16 let
5. Rus Luka iz Mirne peči, 16 let
6. Sekula Mihael s Pristave, 20 let
7. Sirk Valentin iz Tolmina, 18 let

1785

1. Avsec Jernej iz Gotne vasi, 17 let
2. Gorenc Vincenc z Vesele gore, 16 let
3. Gorišek Anton iz Radeč, 17 let
4. Govekar Simon iz Novega mesta, 16 let
5. Grošelj Jožef iz Ljubljane, 16 let
6. Jankovič Alojz z Mirne, 17 let
7. Mandl Alojz z Bizeljskega, 16 let
8. Milic Jožef iz Kranja, 18 let
9. Schmauz Jožef z Mirne, 17 let
10. Uršič Jožef z Bizeljskega, 18 let

1786

1. Karničnik Vincenc iz Pišec, 16 let
2. Novak Franc iz Št. Petra, 17 let
3. Reddi Feliks iz Novega mesta, 17 let
4. Škof Franc iz Metlike, 17 let

1781

1. Grošelj Andrej iz Jeroslavcev, Štajerska, 16 let
2. Hochenwarth de Anton iz Štajerske, Purkstattensis, 17 let
3. Khern Jožef iz Kočevja, 17 let
4. Schlager Marko iz Metlike, 18 let
5. Cvetković Mihael iz Žumberka, 18 let

1788

1. Bačer Anton iz Novega mesta, 17 let
2. Jelovšek Benjamin iz Kranjske, Iburensis, 17 let
3. Malešič Marko iz Metlike, 20 let
4. Schager (Žagar) Anton iz Novega mesta, 17 let
5. Smuk Anton iz Metlike, 17 let
6. Smarze Janez Nep. iz Gorice, 16 let
7. Stanfl Janez iz Novega mesta, 17 let
8. Tschibej (Čibej) Matija iz Vipave, 20 let
9. Maček Jožef iz Kostanjevice, starosti ni, ker je odšel pred izpitom!

1789

1. Derganc Marko iz Semiča, 18 let
2. Hackoffer Ignac iz Novega mesta, 18 let
3. Mandl Jožef z Bizeljskega, 15 let

1790

1. Kastelic Jožef iz Višnje gore, 19 let
2. Kukuljevič de Andrej iz Metlike, 14 let
3. Lubi Jožef iz Hinj pri Žužemberku, 20 let
4. Nemanič Nikolaj iz Metlike, 20 let

1791

1. Krejan Ignac iz Štajerske, z Luč, 16 let
2. Kutjaro Bernard iz Novega mesta, 17 let
3. Piccardi Janez Nep. iz Pleterij, 18 let
4. Pober Janez Nep. iz Črnomlja, 18 let

1792

1. Gunde Mihael iz Kandije pri Novem mestu, 19 let
2. Lilek Franc Ks. iz Novega mesta, 17 let
3. Naredi Jožef iz Novega mesta, 16 let
4. Ostoić comes de Jovan, Dalmata, iz Senja, 15 let
5. Poličanski Alojz iz Novega mesta, mesta, 17 let
6. Steiner Vincenc iz Mirne peči, 19 let
7. Watscher (Bačer) Janez iz Novega mesta, 19 let

1793

1. Makar Nikolaj iz Žumberka, 18 let
2. Nemanič Jurij iz Prosinca, 18 let
3. Potočnik Vincenc iz Leskovca, 17 let
4. Škarja Janez Nep. iz Šmihela pri Novem mestu, 18 let

1794

1. Golob Franc Sal. iz Št. Jerneja, 17 let
2. Jeraj Anton iz Ljubljane, 16 let
3. Persić de Köstenheim Pius iz Lovrana, 16 let
4. Podržaj Franc Ks. iz Ljubljane, 15 let
5. Rotter Karel iz Novega mesta, 15 let

6. Šetinc Jožef iz Št. Lenarta, Stajerska, 19 let
7. Zettin (Cetin) Martin iz Št. Lenarta, Stajerska 19 let

1795

1. Cuss (Kos) Martin iz Mirne peči, 20 let
2. Fabian Marko iz Kostanjevice, 20 let
3. Vollmann Fran iz Novega mesta, 17 let
4. De Widerker a Widerspach Franc, iz Male Loke, 18 let

1796

1. De Garzarolli Janez iz Šempetra pri Kranju (Schrottenthurn), Kranjska

1797

1. Jelovšek de Fichtenau Franc iz Zbur, 18 let
2. Lasperger Franc Ser. iz Zagreba, 19 let
3. Nemanič Marko iz Metlike, 16 let
4. Tschokel (Čokel) Ferdinand, iz Brežic, 15 let

1798

1. Cordin Anton iz Kamnika, 18 let
2. Einicher Ignac iz Novega mesta, r. julij 1779
3. Maratelli Franc iz Novega mesta, r. novembra 1781
4. Maček Janez Nep., Istran iz Pazina, 18 let
5. Pirsner Jožef iz Kamnika, r. avg. 1779
6. Plušek Tomaž iz Radeč, 18 let
7. Poderžaj Janez iz Ljubljane, 16 let
8. Schneider Franc iz Ljubljane, 16 let
9. Strohen Anton iz Št. Vida, 16 let
10. Stukel Martin iz Semiča, 20 let
11. Suppan Anton iz Trebnjega, 20 let
12. Wanitsch Jožef iz Krškega, 17 let

1799

1. Aunitscheg (Ovniček) Mihael iz Novega mesta, 18 let
2. Donati Alojz iz Pleterij, 18 let

3. Gril Martin iz Črmošnjic, 20 let
4. Jonke Jurij iz Srednje vasi, 21 let
5. Kopač Jožef iz Št. Vida na Gorenjskem, 21 let
6. Krische Matija iz Črmošnjic, 18 let
7. Lakner Janez iz Novega mesta, 17 let
8. Lavrič Urban iz Loškega potoka, 20 let
9. Lipovec Jožef iz Krašnje, 22 let
10. Lužer Jakob iz Planine, 21 let
11. Prelesnik Franc iz Šmihela pri Novem mestu, 17 let
12. Reitz Jožef iz Št. Vida, 17 let
13. Rosmann Janez iz Trebnjega, 15 let
14. Zajc Jakob iz Novega mesta, 17 let
15. Schebenig Janez iz Idrije, 16 let
16. Čebular Franc iz Št. Vida, 18 let
17. Uratarić Anton, Hrvat iz Brdovca (Berdovicensis), 15 let
18. Wolf Janez iz Žužemberka, 19 let

1800

1. Juraj Matej iz Kostela, 20 let
2. Ichan Anton iz Št. Vida, 19 let
3. Marenčič Peter iz Železnikov, 19 let
4. Roter Janez iz Novega mesta, 18 let
5. Železnik Jernej iz Mokronoga, 19 let
6. Schreyer Alojz iz Novega mesta, 18 let
7. Skerbinc Andrej iz Višnje gore, 19 let
8. Stopar Anton iz Novega mesta, 16 let
9. Stupar Matija iz Mirne peči, 17 let
10. Ulepič Franc iz Škocjana, 15 let
11. Wutscher (Bučar) Franc iz Kostanjevice, 21 let

1801

1. Božič Anton iz Vipave, 20 let
2. Kastelic Jožef iz Novega mesta, 20 let
3. Germ Franc iz Novega mesta, 16 let
4. Globočnik Jakob iz Mošenj, 20 let
5. Košiček Janez iz Žužemberka, 19 let
6. Mohorčič Janez iz Novega mesta, 17 let
7. Zoran Andrej iz Soteske, 18 let
8. Stamcer Leopold iz Novega mesta, 18 let

9. Vardjan Mihael iz Črnomlja, 22 let
10. Zagar Jožef iz Vinice, 21 let

1802

1. Benčič Štefan iz Brezovice na Krasu, 19 let
2. Češnik Jakob iz Trsta, 18 let
3. Gallentin Alojz iz Konjic, 16 let
4. Kobedič Jernej iz Koprivnika, 24 let
5. Kosar Janez iz Braslovč, 19 let
6. Mlinerič Vincenc iz Štajerske, Lucisilvensis, 20 let
7. Znanc Mihael iz Šmihela pri Novem mestu, 19 let
8. Stanič Mihael s Koprivnika (Nessenthal), Štajerska, 23 let
9. Verderber Jurij is Koprivnika (Nessenthal), Štajerska, 18 let
10. Zweyer Andrej iz Sodražice, 22 let

1803

1. Gorec Franc iz Dobrniča, 17 let
2. Haan Maksimilijan iz Radovljice, 15 let
3. Hranec Jožef, Hrvat iz Zagreba, 18 let
4. Lipovec Blaž iz Lesc, 21 let
5. Lušin Jožef iz Marnberga, 15 let
6. Luzar Franc iz Novega mesta, 16 let
7. Magovac Marko, Hrvat iz Zumberka, 15 let
8. Perše Franc iz Kostanjevice, 22 let

1804

1. Burger Jožef iz Novega mesta, 18 let
2. Kos Jožef iz Prečne, 17 let
3. Ramutha Alojz iz Javornika na Gorenjskem, 17 let
4. Rinko Franc iz Kostanjevice, 17 let
5. Steyrer Alojzij iz Ljubljane, 18 let

1805

1. Avsec Franc z Mirne, 17 let
2. Janežič Jožef iz Novega mesta, 16 let
3. Janez Leonard, Hrvat iz Čabra, 22 let
4. Karg Ferdinand iz Žalca, Štajerska, 19 let
5. Köstner Matej s Koprivnika, 19 let
6. Kren Anton iz Ljubljane, 15 let

7. Mavser Franc iz Stopič, 20 let
8. Mavser Jožef iz Šmihela pri Novem mestu, 18 let
9. Ogulin Štefan iz Semiča, 20 let
10. Peternel Jožef iz Železnikov, 17 let
11. Pirc Luka s Črnega vrha, 20 let
12. Rus Franc iz Št. Vida, 23 let
13. Skumavic Janez iz Zgornjih Gorij, 21 let
14. Steyrer Janez iz Šmihela pri Novem mestu, 17 let
15. Znanc Jožef iz Šmihela pri Novem mestu, 18 let

1806

1. Jelovšek de Fichtenau Jurij iz Zalog pri Prečni, 16 let
2. Košir Matija iz Kranjske, Pirkendorffensis, 16 let
3. Krall Matija iz Podzemlja, 19 let
4. Milic Franc iz Št. Jerneja, 16 let
5. Peternel Bernard iz Klevevža, 16 let
6. Skrem Franc iz Novega mesta, 16 let
7. Verbic Franc iz Trebnjega, 18 let
8. Zore Ignac iz Idrije, 19 let

1807

1. Gradin Bernard iz Novega mesta, 15 let
2. Jelovšek de Fichtenau Alojzij iz Zalog pri Prečni, 16 let
3. Maček Rajko, Istran iz Pazina, 16 let
4. Nachtigal Janez iz Trebnjega, 17 let
5. Pajk Mihael iz Štajerske, Lucisilvanus, 17 let
6. Schifrer Fidelus iz Kranja, 21 let
7. Usenik Anton iz Mokronoga, 18 let

1808

1. Gregorič Jožef iz Kostanjevice, 16 let
2. Kramarič Peter iz Metlike, 20 let
3. Mohorčič Matija iz Novega mesta, 20 let
4. Nadel Janez iz Mokronoga, 17 let
5. Peče Jurij iz Srednje vasi, 22 let
6. Radovan Janez iz Črnomlja, 19 let
7. Sajovic Jožef iz Trebnjega, 19 let
8. Skrem Jakob iz Novega mesta, 15 let

9. Suler Janez z Mirne, 21 let
10. Zeerer (Cerar) Jurij iz Moravč, 21 let
11. Žitnik Vincenc iz Sevnice, 17 let

1809

1. Kalan Jakob iz Smlednika, 20 let
2. Lakner Franc iz Novega mesta, 15 let
3. Majhen Andrej iz Črmošnjic, 16 let
4. Mausser Matija iz Stare Loke, 18 let
5. De Schildenfeld Alojz iz Kamnika, 17 let
6. Seller Franc iz Kostanjevice, 16 let
7. Urbič Anton iz Štajerske, iz Loke, 16 let
8. Uršič Jožef iz Vipave, 17 let

1810

1. Bodvinsky (Podvinski) Jožef iz Brežic, 21 let
2. Clementschitsch (Klemenčič) Janez, iz Trebnjega, 18 let
3. Fleischmann Karl iz Metlike, 18 let
4. Golič Jurij iz Artič, 19 let
5. Lichtenberg comes Karl de iz Novega mesta, 15 let
6. Mikše Janez iz Metlike, 16 let
7. Nessing Franc iz Novega mesta, mesta, 16 let
8. Nussdorfer Filip iz Metlike, 21 let
9. Seitz (Zajc) Andrej iz Novega mesta, 16 let
10. Smuk Jožef iz Črmošnjic, 20 let
11. Strel Janez iz Mokronoga, 19 let
12. Urbančič Franc iz Višnje gore, 16 let
13. Vidrih Jožef iz Vipave, 22 let

1811

1. Darovec Jožef iz Prečne, 16 let
2. Ferjančič Janez iz Vipave, 16 let
3. Filipčič Franc iz Trsta, 17 let
4. Gapp de Vincenc iz Zbur, 14 let
5. Gregorič Bernard iz Kostanjevice, 14 let
6. Hegler Andrej iz Stare Loke, 17 let
7. Hrušaver Jožef z Rake, 15 let
8. Jaklič Jožef iz Kočevja, 15 let
9. Janežič Anton iz Novega mesta, 15 let
10. Jordan Filip iz Kostanjevice, 17 let

11. Kastelic Anton iz St. Vida, 19 let
12. Kavšek Jožef z Vrha Krke (Obergurk), 15 let
13. Konda Jakob iz Semiča, 16 let
14. Lukman Franc iz Novega mesta, 16 let
15. Luser Janez iz Novega mesta, 15 let
16. Nadl Andrej iz Mokronoga, 17 let
17. Napret Anton iz Tržiča, 17 let
18. Peer Venceslav iz Novega mesta, 17 let
19. Prenner Jožef iz Kočevja, 15 let
20. Pretner Valentin iz Novega mesta, 15 let
21. Rebec Jernej iz Kandije, 21 let
22. Schleimer Mihael iz Kočevja, 17 let
23. Zagorc Jožef iz Št. Jerneja, 14 let
24. Zoinig (Cujnik) Matija iz Kostanjevice, 15 let
25. Zose Jožef iz Stare Loke, 20 let

1812

1. Dular Josip iz Vavte vasi. Pri vseh ni starosti!
2. Gapp de Vincenc iz Zbur
3. Gramme Josip iz Dol. Toplic
4. Gregorič Bernard iz Kostanjevice
5. Hočevar Josip iz Semiča
6. Hrušaver Josip z Rake
7. Juršič Josip iz Kostanjevice
8. Kastelic Ivan iz Novega mesta
9. Kreiner Josip iz Kočevja
10. Kos Anton iz Mirne peči
11. Leitner Anton, Greisenbachensis
12. Metelko Matej iz Škocjana
13. Pečaver Matija iz Črmošnjic
14. Sabukovitsch (Zabukovič) Gregor z Vrha Krke
15. Šmalc Josip iz Prečne
16. Teran Franc iz Šmarjete
17. Zagorc Josip iz Št. Jerneja
18. Zernig (Černič?) Matija, iz Kostanjevice

1813

1. Gregorič Bernard iz Kostanjevice. Pri vseh ni starosti!
2. Hočevar Josip iz Šmihela pri Novem mestu
3. Juršič Josip iz Kostanjevice
4. Kastelic Janez iz Novega mesta
5. Leitner Anton, Greisenbachensis
6. Pečaver Matija iz Črmošnjic

7. Sabukovitsch (Zabukovič) Gregor
z Vrha Krke
8. Šmalc Josip iz Prečne
9. Teran Franc iz Smarjete

1814

1. Abunar Andrej iz Št. Ruperta, 16 let
2. Gliha Jožef iz Št. Vida, 17 let
3. Illenitsch (Jelenič) Jurij iz Črnom-
lja, 19 let
4. Jelenko Franc iz Mokronoga, 18 let
5. Juršič Josip iz Kostanjevice, 18 let
6. Kikl Matija iz Koprivnika, 21 let
7. Krašovic Josip iz Št. Vida, 19 let
8. Miketič Nikolaj iz Črnomlja, 19 let
9. Roschl Jurij iz Žužemberka, 18 let
10. Saven Janez iz Dol (Marienthal),
17 let
11. Šavšek Anton iz Dol (Marienthal),
18 let
12. Schneller Jože s Koprivnika, 17 let
13. Seller Jakob iz Kostanjevice, 19 let

1815

1. Abunar Andrej iz Št. Ruperta, 16 let
2. Gerschag (Geršak) Marko iz
Št. Petra na Štajerskem, 18 let
3. Gliha Josip iz Št. Vida, 19 let
4. Jelenko Franc z Rake, 20 let
5. Illinitsch (Jelenič) Jurij iz Črnom-
lja, 20 let
6. Juršič Josip iz Kostanjevice, 20 let
7. Kikl Matija iz Koprivnika, 22 let
8. Krašovic Josip iz Št. Vida, 20 let
9. Miketitsch Nikolaj iz Adlešičev,
20 let
10. Saven Janez iz Dol, 20 let
11. Schausheg (Šavšek) Anton iz Dol,
19 let
12. Schneller Josip s Koprivnika, 18 let
13. De Tauferer Baro Mavricij
iz Ljubljane, 16 let

1816

1. Abunar Andrej iz Št. Ruperta, 17 let
2. Gliha Jožef iz Št. Vida, 20 let
3. Jelenko Franc z Rake, 21 let
4. Illinitsch (= Jelenič) Jurij iz Črnom-
lja, 21 let
5. Kikel Matija iz Koprivnika, 23 let
6. Krašovic Josip iz Št. Vida, 21 let
7. Miketič Nikolaj iz Adlešičev, 21 let

8. Murgel Franc, Pepisfeld, 20 let
9. Schausheg Anton iz Dol, 20 let
10. Tauferer L. B. de Mavricij iz Ljub-
ljane

1817

1. Barbo Anton iz Vidma na Šta-
jerskem, 16 let
2. Coppini Carl de iz Novega mesta,
16 let
3. Meshich (= Mežič) Josip iz
Žužemberka, 19 let
4. Saven Janez iz Dol, 20 let

1818

1. Germ Karl iz Novega mesta, 17 let
2. Gregorič Florian iz Št. Jerneja,
20 let
3. Kozoglav Franc iz Stopič, 19 let
4. Kovačič Janez iz Trebnjega, 19 let
5. Lukman Janez iz Novega mesta,
18 let
6. Lukman Vincenc iz Novega mesta,
16 let
7. Pertout Anton iz Kanala, 20 let
8. Repič Jakob iz Vipave, 20 let
9. Zagorc Matija iz Št. Jerneja, 19 let
10. Zhuber (= Čuber) Anton iz Mokro-
noga, 18 let

1819

1. Fink Ivan, Ebenthal, 22 let
2. Födransperg Adolf de, Weineg
Obergurk (Podbenek), 18 let
3. Govekar Simon iz Novega mesta,
18 let
4. Grabrian Jurij iz Adlešičev, 18 let
5. Krall Franc z Vrha Krke, 20 let
6. Lichtenberg Comes de Sigmund iz
Novega mesta, 17 let
7. Lukanič Nikolaj iz Mokric, 16 let
8. Machkovitsch Blaž, Hrvat iz Za-
greba, 18 let
9. Magerl Andrej iz Krškega, 18 let
10. Mlaker Jožef, ex vale Mariae, 20 let
11. Pokorn Matej iz Škofje Loke, 19 let
12. Vesel Josip iz Postojne, 15 let

1820

1. Germ Ferdinand iz Novega mesta,
16 let
2. Grebenc Ivan iz Št. Ruperta, 22 let

3. Hudovirnik Ivan iz Zgornjih Gorij, 20 let
4. Illiaschitsch de Ignac iz Ločne, 17 let
5. Kaliger Franc iz Stopič, 19 let
6. Mauser Jožef iz Šmihela pri Novem mestu, 19 let
7. Papež Franc iz Novega mesta, 17 let
8. Skala Jakob iz Semiča, 21 let
9. Unterlugauer Jožef iz Novega mesta, 19 let

1821

1. Grablovic Josip iz Trebnjega, 18 let
2. Kaderk Anton, iz Velikovca, 22 let
3. Kaisell (Kajzel) Anton iz Postojne, 17 let
4. Merseu (Mrzel) Josip iz Šmartna pri Litiji, 21 let
5. Pavich de Karl iz Krupe v Beli Krajini, 15 let
6. Pavich de Ivan iz Krupe v Beli Krajini, 16 let
7. Prokel Ivan iz Novega mesta, 17 let
8. Schittnig (Žitnik) Andrej iz Mokronoga, 21 let
9. Schmalz (Šmalc) Bernard iz Ljubljane, 19 let
10. Schneller Ivan iz Črnomlja, 20 let
11. Slak Josip, iz Vidma na štajerskem, 18 let
12. Sternishe (Strniša) Ignac iz Šmarja, 20 let
13. Titz Ignac iz Novega mesta, 19 let
14. Vesel Karl iz Postojne, 14 let

1822

1. Fischer Gašper iz Novega mesta, 20 let
2. Grum Franc, Hypergurk (z Vrha Krke), 21 let
3. Kaërtl (Kertel) Adolf iz Krškega, 18 let
4. Kastelic Josip iz Vidma (Štaj.), 20 let
5. Keše (Kesche) Anton iz Št. Petra, 19 let
6. Kordiš Matej iz Loškega potoka, 20 let
7. Naius Jožef iz Kamnika, 18 let
8. Peterle Martin iz Zg. Mokronoga, 18 let

9. Prescha Jakob iz Cerkelj, 20 let
10. Smole Mihael iz Ljubljane, 19 let

1823

1. Bartel Jožef iz Mirne peči, 19 let
2. Fuhs Martin iz Semiča, 20 let
3. Golobič Ivan iz Semiča, 20 let
4. Hočevar Bernard z Vrha Krke, 23 let
5. Kuhar Primož iz Cerkelj, 19 let
6. Lužer Jurij is Planine, 19 let
7. Macher Franc iz Kočevja, 20 let
8. Malešič Nikolaj iz Metlike, 20 let
9. Markovič Matej iz Trebnjega, 20 let
10. Mervar Matej iz Dobrnja, 19 let
11. Maček Anton s Črnega vrha, 20 let
12. Pašič Ivan iz Semiča, 19 let
13. Pezdirc Marko iz Podzemlja, 21 let
14. Prelesnik Ivan iz S. Martina, 19 let
15. Sagorian Jože iz Čateža, 19 let
16. Saitz Andrej iz Sodražice, 19 let
17. Šušteršič Franc iz Kostanjevice, 20 let
18. Schwinger Jožef iz Dolenjskih Toplic, 16 let
19. Sever Nikolaj iz Novega mesta, 22 let
20. Sodelscheg (Sotelšek) Anton iz Brežic, 18 let
21. Zorko Ivan iz Bele cerkve, 18 let
22. Zupančič Franc iz Št. Vida, 19 let
23. Tschernetz (Černec) Anton iz Št. Vida, 21 let
24. Vanič Jožef iz Krškega, 20 let
25. Gathej Jožef iz Idrije (privatist), 19 let

1824

1. Deu Venceslav iz Mokronoga, 20 let
2. Grahek Matija iz Semiča, 19 let
3. Grahek Mihael iz Semiča, 20 let
4. Hartl Ludvik iz Novega mesta, 16 let
5. Hriber Anton iz Št. Vida, 22 let
6. Jesenko Anton iz Novega mesta, 18 let
7. Kalčič Ludvik iz Novega mesta, 20 let
8. Konc Kajetan iz Kranja, 20 let
9. Moritz Edvard iz Ljubljane, 16 let
10. Moritz Franc iz Ljubljane, 17 let
11. Mühlner Fortunat iz Žužemberka, 20 let

12. Pibernik Alojz iz Semiča, 21 let
13. Roitz Andrej iz Št. Vida, 22 let
14. Sajovic Matija iz Trebnjega, 20 let
15. Saverl Ivan, ex Vale gaudiosa, 17 let
16. Stanonik Jakob iz Kamnika, 22 let

1825

1. Banko Ivan iz Novega mesta, 16 let
2. Bukovec Josip iz Srobotnika, 22 let
3. Dobravec Josip iz Želimelj pri Grosupljem, 22 let
4. Dremelj Andree iz Višnje gore, 22 let
5. de Fichtenau Toussaints iz Novega mesta, 18 let
6. Iskre Ivan iz Bistrice, 22 let
7. Murgel Ivan iz Cerkna, 18 let
8. Pašič Martin iz Semiča, 22 let
9. de Paunovič Karl iz Tarnau, 19 let
10. Rohrmann Franc iz Novega mesta, 18 let
11. Schabniker (Žabnikar) Tomaž iz Mengša, 20 let
12. Seitz Ivan iz Krškega, 16 let
13. Simonič Matija iz Semiča, 20 let
14. Skubic Josip iz Višnje gore, 21 let
15. Tomšič Ivan iz Trebnjega, 16 let
16. Verbič Franc iz Prečne, 21 let
17. Verček Matija iz Črnomlja, 19 let
18. Waitz Martin z Rake, 19 let
19. Verschtscheg (= Veršček) Ivan iz Črnomlja, 20 let

1826

1. Auch Andrej iz Krškega, 22 let
2. Babor Jurij iz Črnomlja, 21 let
3. Fortuna Franc iz Št. Vida, 20 let
4. Grabner Jurij iz Št. Jerneja, 19 let
5. Kastelic Franc iz Prečne, 19 let
6. Keber Valentin iz Prečne, 20 let
7. Kovačič Andrej iz Mokronoga, 20 let
8. Levičar Jakob iz Krškega, 23 let
9. Mihelčič Štefan iz Semiča, 20 let
10. Murgel Karl iz Cerkna, 18 let
11. Planinšek Martin iz Št. Vida, 21 let
12. Raunacher Karl iz Novega mesta, 18 let
13. Skolla Feliks iz Novega mesta, 23 let
14. Skubic Jože iz Stične, 21 let
15. Smolič Franc iz Trebnjega, 20 let

16. Smerkar Anton iz Stične, 22 let
17. Smrekar Jurij iz Stične, 22 let
18. Stermole Martin iz Stične, 20 let
19. Steures Jurij iz Gottosnevus Koffern, 20 let
20. Toman Ivan iz Bohinja, 19 let
21. Verderber Matija iz Gothosnevus Kerndorf, 20 let
22. Vesel Ivan iz Sodražice, 20 let
23. Weber Franc z Dunaja, 19 let

1827

1. Ausenik Anton iz Žužemberka, 17 let
2. Bele Franc iz Stopič, 19 let
3. Brudar Anton iz Šmihela pri Novem mestu, 17 let
4. Chrištof Anton iz Žužemberka, 20 let
5. Dujak Matija iz Ribnice, 21 let
6. Dular Mihael iz Prečne, 20 let
7. de Fichtenau Adolf iz Novega mesta, 17 let
8. Hribar Ivan iz Kamnika, 19 let
9. Jaeger Anton iz Novega mesta, 19 let
10. Kaiser Franc iz Škofje Loke, 19 let
11. Kesche Ivan iz Št. Petra, 20 let
12. Kozlevčar (Kosleutschar) Franc iz Višnje gore, 20 let
13. Kosec Gašper iz Vodice, 19 let
14. Kovačič Jože iz Čateža, 16 let
15. Krašovic Anton iz Metlike, 19 let
16. Kušer Anton iz Novega mesta, 18 let
17. Kulle Mihael iz Vasje vesi (Koroška), 21 let
18. Lašan Anton iz Metlike, 15 let
19. Laser Matija z Mirne, 20 let
20. Medved Matija iz Št. Petra, 24 let
21. Okorn Fidelis iz Kranja, 20 let
22. Petz Karl iz Črnomlja, 16 let
23. Primc Jožef iz Št. Vida, 19 let
24. Raunacher Edvard iz Novega mesta, 17 let
25. Sadnek Matija iz Rakitnega, 20 let
26. Saiz (Zajc) Ivan iz fare S. Mariae, 20 let
27. Schager (Žagar) Anton iz Novega mesta, 18 let
28. Schanda Franc iz Postojne, 16 let
29. Skola Karol iz Novega mesta, 19 let
30. Smreke Mihael iz Trebnjega, 22 let

31. Stukel Ivan iz Črnomlja, 21 let
32. Ukmar Anton iz Vipave, 19 let
33. Vesel Josip iz Žužemberka, 19 let
34. Wilfan Jožef iz Škofje Loke, 19 let
35. Zimmermann Matija iz Črnomlja, 18 let

1828

1. Bluth (= Plut) Matija iz Semiča, 20 let
2. Famea Jurij iz Lucinay, Illyrus, 21 let
3. Glavan Jožef iz Dobrniča, 22 let
4. Ivanetič Matija iz Metlike, 19 let
5. Kušer Ignac iz Novega mesta, 18 let
6. Lapiagne (= Lapajne?) August iz Novega mesta, 17 let
7. Lessiak (Lesjak) Jože iz Stične, 19 let
8. Marinčič Jožef iz Stične, 19 let
9. Medved Anton iz Trebnjega, 19 let
10. Može Anton iz Novega mesta, 18 let
11. Radovan Matija iz Črnomlja, 18 let
12. Sirk Matija iz Št. Vida, 19 let
13. Skedl Franc iz Št. Ruperta, 18 let
14. Stupar Jožef iz Žužemberka, 21 let
15. Svetlič Anton, Illyrus, ex S. Pelagii, 22 let
16. Urainer Jožef iz Trebnjega, 20 let

1829

1. Albrecht Franc iz Idrije, 21 let
2. Apfaltrer Ignac L. B. de, Hungarus, Comoren, 18 let
3. Arko Janez iz Sodražice, 19 let
4. Berce Franc iz Kranja, 20 let
5. Brus Štefan iz Idrije, 20 let
7. Debeuz (Debevc) Jurij iz Vodice, 21 let
8. Erjavec Jožef, Illyrus, ex Monte S. Viti, 20 let
9. Graesnik Anton iz Višnje gore, 16 let
10. Ilovar Jurij iz Prežganja, 22 let
11. Kastelic Franc iz Šmihela pri Novem mestu, 21 let
12. Kordes (Kordec) Leopold iz Kamne gorice, 19 let (sirota)
13. Loger Jakob iz Stražišča, 17 let
14. Lovšin Jakob iz Ribnice, 20 let
15. Malič Jožef z Vinice (Weiniz), 19 let

16. Maček Edvard iz Črnomlja, 19 let (bil izključen pred izpitom)
17. Mlakar Franc iz Vale S. Maria, 19 let
18. Mohorčič Janez iz Begunj, 17 let
19. Nosan Anton iz Ribnice, 20 let
20. Oražen Andrej iz Ribnice, 19 let
21. Ostanek Franc iz Dobrniča, 20 let
22. Otzenberger Martin iz Idrije, 17 let
23. Oven Jožef iz Št. Vida, 21 let
24. Petek Janez iz Ribnice, 20 let
26. Scheroviz (Žerovec) Janez iz Idrije, 18 let
27. Schniderschitsch (Žnideršič) Urban iz Loža, 19 let
28. Skedl Jožef iz Št. Ruperta, 17 let
29. Skočir Janez iz Bohinja, 21 let
30. Zrimšek Franc iz Prečne, 19 let
31. Zupančič Franc iz Sevnice, 16 let
32. Tomšič Bernard iz Trebnjega, 16 let
33. Tratnik Anton iz Idrije, 20 let
34. Treven Anton iz Idrije, 22 let
35. Urekar Martin iz Čateža, 20 let
36. Vogelnik Franc iz Radovljice, 16 let

1830

1. Banko Alojz iz Novega mesta, 17 let
2. Derganc Jernej iz Šmihela pri Novem mestu, 20 let
3. Gregorič Franc iz Šmihela pri Novem mestu, 16 let
4. Kral Anton z Mirne, 21 let
5. Maček Edvard iz Črnomlja, 20 let
6. Magaina Anton iz Vrem, Illyrus, 21 let
7. Malenšek Alojz z Rake, 17 let
8. Marn Anton iz Trebnjega, 20 let
9. Mihelčič Janez iz Semiča, 18 let
10. Novak Matej ex Valle S. Maria, 21 let
11. Pavšič Jožef iz Šmihela pri Novem mestu, 20 let
12. Perko Matej iz Ljubljane, 17 let
13. Pirc Matija iz Vavte vasi, 21 let
14. Praunseis Janez iz Novega mesta, 18 let
15. Rohrmann Anton iz Novega mesta, 16 let
16. Rosina Jožef iz Št. Vida, 20 let
17. Saiz Franc iz Št. Vida, 20 let
18. Scharlach (Šarlah) Jakob, iz Krškega, 19 let
19. Schwinger Anton iz Novega mesta, 17 let

20. Sima Janez iz Polja, 19 let
21. Smak Janez iz Metlike, 17 let
22. Stenko Jurij iz Peči, 20 let
23. Strupi Simon iz Čirčič, 17 let
24. Zupančič Karel iz Žužemberka, 17 let

1831

1. Andoljšek Matija iz Trebnjega, 22 let
2. Gergovič Gregor iz Škocjana, 21 let
3. Gričar Feliks iz Št. Petra, 18 let
4. Hribar Gregor iz Spodnjih Gorij, 19 let
5. Jamnik Jakob ex fara S. Maria, 19 let
6. Janc Janez iz Studenca, 20 let
7. Janežič Aleksander iz Krškega, 17 let
8. Klemenčič Jernej iz Dol. Toplic, 22 let
9. Knific Franc iz Novega mesta, 17 let
10. Kočevar Jožef iz Ambrusa, 21 let
11. Kozlevčar Anton iz Višnje gore, 19 let
12. Kutter Andrej iz Stare Loke, 20 let
13. Lampret Janez iz Stične, 20 let
14. de Larenz Franc, Hungarus ex Temišvar, 20 let
15. Maschizh (Mašič) Jožef, Illyrus, ex Podraga, 18 let
16. Omahen Franc iz Stične, 20 let
17. Pekec Franc iz Stopič, 19 let
18. Pec Ignac iz Črnomlja, 18 let
19. Rebol Ignac iz Peči, 21 let
20. Schwinger Janez iz Novega mesta, 16 let
21. Skala Martin iz Semiča, 19 let
22. Snanz (Znanc) Janez iz Brusnic, 19 let
23. Sterniša Ernest iz Metlike, 18 let
24. Šušteršič Franc iz Šmihela pri Novem mestu, 21 let
25. Testen Janez iz Dobrniča, 21 let
26. Zebin Matija iz Ribnice, 21 let
27. Žombart (Jombart) Emile, Gallus, Sedan, iz Klevevža, 17 let, privatist

1832

1. Alijančič Ferdinand iz Mekinj, 18 let
2. Globočnik Karel iz Gotne vasi, 17 let

3. Hrovath Franc iz Št. Jerneja, 18 let
4. Jarc Anton iz Ajdovca, 18 let
5. Kus Mihael iz Prečne, 19 let
6. Lobe Jane, Gothosvevus, 21 let
7. Mauring Franc iz Višnje gore, 16 let
8. Pašič Franc iz Podzemlja, 19 let
9. Perko Alojz, Gothosvevus, 17 let
10. Pipan Andrej iz Dol, 20 let
11. Schweiger L. B. de Karel iz Ljubljane, 18 let
12. Sitar Franc iz Dolenjskih Toplic, 20 let
13. Skedl Ignac iz Št. Ruperta, 19 let
14. Strojín Franc iz Št. Vida, 20 let
15. Tomšič Franc iz Trebnjega, 16 let
16. Vidic Anton iz Črnomlja, 19 let
17. Wresiz (= Brezec) Franc iz Leskovca, 18 let

1833

1. Arko Ignac iz Ribnice, 19 let
2. Brodnik Matej iz Dolenjskih Toplic, 18 let
3. Gardner Franc iz Novega mesta, 16 let
4. Hudovernik Viktor iz Radovljice, 17 let
5. Julien Mihael, Illyrus iz Gorice, 16 let
6. Kurent Franc iz Prevoj, 19 let
7. Lapajne Anton iz Idrije, 18 let
8. Lesjak Janez iz Št. Lovrenca, 20 let
9. Rizzoly Jožef iz Novega mesta, 17 let
10. Sagorian (Zagorjan) Martin iz Čateža, 19 let
11. Schanda (Šanda) Herman iz Novega mesta, 17 let
12. Snanz (Znanc) Franc iz Šmihela pri Novem mestu, 19 let
13. Soudat Janez, Illyrus iz Idrskega, 21 let
14. Stariha Jakob iz Črnomlja, 19 let
15. Teršinar Martin iz Škocjana, 20 let
16. Vidmar Franc iz Idrije, 18 let
17. Vidmar Gregor iz Lašč, 20 let
18. Welwitsch Jožef iz Celovca, 19 let
19. Zigler Leopold iz Novega mesta, 18 let
20. Zwitko (Cvetko) Jožef iz Št. Jerneja, 18 let

1834

1. Arko Janez iz Sodražice, 18 let
2. Baltič Bernard z Vrha Krke, 19 let
3. Dolenc Luka iz Poljan, 19 let
4. Erjavec Janez iz Višje gore, 19 let
5. Höningmann Janez iz Sodražice, 18 let
6. Košak Janez iz Bele crkve, 18 let
7. Lauter Mihael iz Škofje Loke, 18 let
8. Markovič Janez iz Novega mesta 18 let
9. Puhek Matija iz Črnomlja, 17 let
10. Rudolf Lovrenc iz Št. Vida, 18 let
11. Semen Janez iz Št. Ruperta, 16 let
12. Skubic Martin iz S. Mariae, 19 let
13. Šutej Matija z Vinice, 18 let
14. Zhibaschek (Čebašek) Anton, s Smlednika, 19 let

1835

1. Boner Jožef iz Novega mesta, 17 let
2. Dovžan Jernej iz Sv. Križa, 19 let
3. Germ Ignac iz Novega mesta, 16 let
4. Majntinger Franc iz Smihela pri Novem mestu, 18 let
5. Marolt Matija iz Sv. Gregorja, 19 let
6. Osredkar Jakob iz Češnjice, 19 let
7. Rogellia Janez, Illyrus, ex Temniza, 19 let
8. Schakel (Žakel) Anton iz Dol, 18 let
9. Smolič Franc iz Dobrniča, 19 let
10. Steiner Avgust iz Mekinj, 16 let
11. Šetina Jožef iz Mokronoga, 17 let

1836

1. Irkič Janez iz Idrije, 18 let
2. Keše Silvester iz Št. Petra, 19 let
3. Klančar Andrej iz Šmarjete, 18 let
4. Klemenčič Janez iz Trebnjega, 19 let
5. Križaj Andrej iz Matenje vasi, 18 let
6. Krombholz Jožef iz Kočevja, 17 let
7. Maček Avguštin iz Radovljice, 17 let
8. Marolt (Marout) Jakob iz Lašč, 19 let
9. Pevec Janez iz Vojnika, Štajerska, 19 let
10. Skedl Janez iz Št. Ruperta, 17 let
11. Šmajdek Janez iz Soteske, 17 let
12. Tomše Janez iz Čateža 19 let
13. Urlaub Matija iz Vranskega, Štajerska, 18 let

1837

1. Agnesi Adolf, Hrvat z Reke, 17 let
2. de Garzarolli Rajmund iz Ljubljane, 15 let
3. Gruden Jakob iz Velikih Lašč, 19 let
4. Knoblehar Ignac iz Škocjana, 17 let
5. Kolarič Florjan iz Prevorja, Štajerska, 20 let
6. Nakuš Matej iz Kamnika, 20 let
7. Novak Franc iz Št. Vida, 20 let
8. Novak Janez iz Ljubljane, 20 let
9. Pečnik Jožef iz Koprainiz, (Štajerska, 18 let
10. Scaria (Škarja) Jožef iz Kranja, 16 let
11. Schega (Šega) Janez in Litijske, 19 let
12. Schinik Janez iz Višnje gore, 20 let
13. Skubic Jane iz Šmarja, 19 let
14. Sorzizh (Zorčič) Jožef iz Brežic 18 let
15. Staudacher Ferdinand iz Moravč, 18 let
16. Terček Danijel iz Žužemberka, 17 let
17. Triller Janez iz Stare Loke, 19 let
18. Vidmar Franc iz Novega mesta, 20 let

1838

1. Albrecht Leopold iz Idrije, 17 let
2. Auchmann Janez iz Vuzenice, Štajerska, 18 let
3. Bratanič Janez iz Brežic 18 let
4. Bresar Franc iz Žužemberka, 18 let
5. Brušič Jožef, Illyrus ex Veglia (Krk), 18 let
6. Graul Franc iz Višnje gore, 19 let
7. Graul Ignac iz Višnje gore, 17 let
8. Hočevar Jožef iz Podbrezja, 16 let
9. Krischinizhka Karel, Hrvat z Broda, 18 let
10. Kugler Jurij, Hrvat ex Neuhaus, 18 let
11. Malnerič Janez iz Semiča, 19 let
12. Preuz (Prevec) Martin iz Stare Oslice, 19 let
13. Reich Janez iz Novega mesta, 16 let
14. Rihar Jakob s Pristave, 19 let
15. Schaffer Karel iz Ljubljane, 16 let
16. Urbas Anton iz Idrije, 17 let
17. Zupančič Bernard iz Št. Vida, 19 let
18. Zupančič Jožef iz Št. Ruperta, 19 let

1839

1. Benedikt Janez iz Novega mesta, 18 let
2. Haller Janez iz Kozjega, Štajerska, 19 let
3. Marzolla Jakob, Illyricus Sedulle, 19 let
4. Novak Jože iz Vidma na Štajerskem, 19 let
5. Peer Jakob iz Idrije, 19 let
6. Penko Janez iz Mautersdorfa, 19 let
7. Podreka Jože iz Sv. Križa, 17 let
8. Schiffrer Janez iz Novega mesta, 17 let
9. Schkrem Adolf iz Novega mesta, 17 let
10. Schuler Janez z Mirne, 19 let
11. Tandler Henrik iz Novega mesta, 17 let
12. Terdin Martin iz Moravč, 19 let
13. Zwanziger Ignac iz Avstrije, St. Maria am Moos, 16 let

1840

1. Barthol Baltazar iz Sodražice, 18 let
2. Finc Anton iz Višnje gore, 18 let
3. Frühauf Edvard iz Prage, 19 let
4. Gitschthaler Jožef iz Celovca, 17 let
5. Goezl Kajetan iz Kranja, 18 let
6. Gregorevčič Jože iz Pišec na Štajerskem, 18 let
7. Habian Jože s Police, 17 let
8. Haring Anton, Illyrus, iz Ranzana (?), 19 let
9. Ivanc Martin iz Rajhenburga
10. Jakšič Anton iz Kostela 19 let
11. Kavšek Franc iz Stične, 19 let
12. Kopač Janez iz Novega mesta, 18 let
13. Kosar Franc, iz Braslovč na Štajerskem, 16 let
14. Peterlin Štefan iz Ribnice, 19 let
15. Ramovš Anton is Frate, 19 let
16. Reich Henrik iz Novega mesta, 16 let
17. Sadnik (Zadnik) Simon iz Ribnice, 19 let
18. Schlaker Jožef iz Kamnika 17 let
19. Stancer Rudolf z Mirne, 18 let
20. Trefalt Franc iz Vidma na Štajerskem, 18 let
21. Warthol (Bartol) Peter iz Semiča, 17 let

1841

1. Blagnič Ivan iz Ljubljane, 17 let
2. Fink Jože s Poloma, 19 let
3. Frühauf Edvard iz Prage, 20 let
4. Glaser Ferdinand iz Avstrije, aus Staatz, 17 let
5. Janežič Maksimilijan iz Črnomlja, 17 let
6. Jenko Jurij iz Škofje Loke, 19 let
7. Jereb Jožef iz Vodice, 18 let
8. Jevnikar Anton iz Ljubljane, 19 let
9. Kastelic Janez iz Horjula, 19 let
10. Križanič Anton iz Novega mesta, 16 let
11. Markel Janez iz št. Vida, 18 let
12. Plaper Janez iz Novega mesta, 20 let
13. Resen Ferdinand iz Gorice, 17 let
14. Rutar Lovrenc iz Krna na Primorskem, 18 let
15. Staudecher Jožef iz Krašnje, 18 let
16. Tschobez (Čobec) Anton, Štajerska, Kastraniz, 19 let
17. Uranič Franc iz Kranja, 18 let
18. Vovk Anton iz št. Lenarta, Štajerska, 18 let

1842

1. Bruner Janez iz Žužemberka, 15 let
2. Dollhoph Wilhelm iz Novega mesta, 16 let
3. Fabiani Karel is Komna, Primorska,
4. Kalin Fran iz Kostanjevice, 17 let
5. Kisoviz (Kisovec) Henrik iz Mokronoga, 17 let
6. Križan Henrik iz Pilštajna, 16 let
7. Lepp Martin iz Rečice ob Savinji, 19 let
8. Marc Ivan iz Ljubljane, 19 let
9. Meglič Jože z Vrha Krke, 18 let
10. Pižman (Pizhmann) Janez iz Žužemberka, 17 let
11. Presker Ivan iz Podsrede, 19 let
12. Princig Stefan, Illyrus, iz Leron, 19 let
13. Rizzoli Dominik iz Novega mesta, 15 let
14. Selak Anton, Illyrus, Kirchheim, 16 let
6. Kurbos Jožef iz Njegove, Štajerska, 18 let
26. Ulepič Jožef iz Ljubljane, 18 let
17. Wochinz (Bohinc) Matej iz Kamne gorice, 19 let

1843

1. Bobek Janez z Ježice, 19 let
2. Gern Janez iz Velikih Lašč, 18 let
3. Golf Martin iz Št. Vida, 19 let
4. Hönigmann Matej iz Stare cerkve pri Kočevju, 19 let
5. Hočevnar Matija iz Lašč, 18 let
6. Kurboš Jožef, Štaj. iz Njegove, 18 let
7. Lavter Anton iz Stare Loke, 18 let
8. Makuc Anton iz Idrije, 18 let
9. Metelko Ignac z Rake, 18 let
10. Navratil Ivan iz Metlike, 17 let
11. Pretner Gašper iz Novega mesta, 19 let
12. Strucel (Struzel) Matija iz Črnomlja, 17 let
13. Volčič Janez iz Škofje Loke, 17 let
14. Vončina Leo, Hrvat iz Novega (Novi v H. Primorju), 17 let

1844

1. Arko Andrej iz Sodražice, 18 let
2. Gašperin Jožef iz Srednje vasi, 18 let
3. Jazbec Janez iz Brežic, Štajerska,
4. Jugovic Jurij iz Stare Loke, 18 let
5. Ivanc (Ivanec) Janez iz Velikih Lašč, 19 let
6. Kapler Jožef iz Velikega Trnja, 18 let
7. Karolnik Simon iz Kamnika, 20 let
8. Korban Ivan iz Vinice, 19 let
9. Malnerič Matija iz Semiča, 20 let
10. Müller Janez iz Črnomlja, 18 let
11. Prijatelj (Perjatelj) Štefan iz Velikih Lašč, 18 let
12. Pleničar Simon iz Tržiča, 18 let
13. Pibernik Anton iz Mokronoga, 17 let
14. Pramberger Janez iz Novega mesta, 16 let
15. Rojc (Roiz) Jožef iz Žužemberka, 18 let
16. Scholer (Šolar) Ivan iz Kroke, 15 let
17. Smukavec (Smukauz) Janez iz Srednje vasi, 19 let
18. Sparovic Ludvik iz Fale, Štajerska, 18 let
19. Stermec Jožef iz Trebnjega

20. Tschofen Rudolf iz Tirolske, Oenipont, 16 let
21. Vesel Ignac iz Ljubljane, 16 let
22. Weiss Jožef iz Črnomlja, 18 let
23. Wiest Anton iz Soteske, 19 let

1845

1. Bervar Valentin s Kolovrata, 18 let
2. Bruner Ferdinand iz Kočevja, 18 let
3. Brunskule Matija iz Semiča, 18 let
4. Burger Vincenc iz Dol, 18 let
5. Griuz (Grivec) Franc iz Ajdovca, 17 let
6. Jenko Edmund, Istran iz Clana, 17 let
7. Jerman Jožef iz Škocjana, 18 let
8. Klein Andrej iz Semiča, 17 let
9. Marinka Josip iz Brezovice, 19 let
10. Meintinger Janez iz Smihela pri Novem mestu
11. Novak Andrej iz Ribnice, 20 let
12. Novak Martin iz Dobrnič, 18 let
13. Novoljan (Noulan) Jurij iz Višnje gore, 18 let
14. Pauli Alojz iz Sv. Križa, 17 let
15. Planovšek Anton iz Nazareta, Štajerska, 19 let
16. Plesiz (Plesec) Janez iz Metlike, 19 let
17. Prevodnik Andrej iz Škofje Loke, 18 let
18. Rom Franc iz Smihela pri Novem mestu, 17 let
19. Rosina Anton iz Št. Vida, 18 let
20. Schriber (Šriber) Janez iz Celja, 19 let
21. Skola (popravljen v Schkola) Ernest, Koroška, Gmünd, 19 let
22. Schweiger Jurij iz Črnomlja, 19 let
23. Sparovic Edvard iz Višnje gore, 18 let
24. Sparovic Henrik iz Višnje gore, 16 let
25. Tomc Franc iz Ljubljane, 21 let
26. Trontel Anton iz Žalne, 18 let
27. Umek Anton iz Stopič, 18 let
28. Vovk Florian iz Loke, Štajerska, 18 let
29. Wonzhina Janez, Hrvat iz Novega (Novi-Vinodolski), 17 let

1846

1. Čebular (Zhebular) Martin iz Trebnjega, 20 let
2. Fajdiga Franc iz Postojne, 17 let
3. Gusić Sigmund L. B. de iz Tešina, Šlezija, 17 let
4. Hrovat Anton iz Šmihela pri Novem mestu, 21 let
5. Juvanc Jernej iz Velikih Lašč, 18 let
6. Kastelic Janez iz Škocjana, 16 let
7. Miklavč (Miklauzh) Franc iz Škofje Loke, 19 let
8. Mohorčič Ignac iz Novega mesta, 16 let
9. Nadrah Anton iz Višnje gore, 16 let
10. Pauer Henrik iz Metlike, 16 let
11. Polak Albert iz Tržiča, 18 let
12. Rožič Valentin iz Kovorja, 17 let
13. Saiz (Zajc) Ivan iz Stopič, 20 let
14. Šenica Jernej iz Prečne, 18 let
15. Štefe Jožer is Sv. Gregorja, 19 let
16. Tschofen Karel, Tirolec, Oenipontanus, 16 let
17. Zupančič Anton iz Mokronoga, 17 let

1847

1. Bruner Gottfried iz Kočevja, 18 let
2. Erjavec Janez iz Višnje gore, 18 let
3. Fux Karel iz Gradca, Štajerska, 16 let
4. Hönigmann Marko iz Semiča, 18 let
5. Jeršič Franc iz Škocjana, 18 let
6. Knaus Janez iz Gore, 18 let
7. Komat Mihael iz Sv. Križa, 17 let
8. Meisel (= Majzel) Jožef iz Šentjerneja, 19 let
9. Oblak Jurij s Sv. Gregorja, 20 let
10. Radkovič Jožef iz Šentjerneja
11. Rome Janez s Police, 18 let
12. Schwet Janez iz Višnje gore, 19 let
13. Seidl Franc iz Novega mesta, 16 let
14. Starič Jožef iz Št. Ruperta, 20 let
15. Strach Januarius iz Sv. Križa, 18 let
16. Waschnituis (Waschnitnis?) Henrik iz Prema, 15 let

1848

1. Andolšek Andrej iz Ribnice, 19 let
2. Babnik Jernej iz Sore, 19 let
3. Brodnik Anton z Dobrega polja, 16 let

4. Gerbec Janez iz Vel. Lašč, 16 let
5. Gracer Karel iz Krškega, 17 let
6. Grebenc Anton iz Velikih Lašč, 20 let
7. Grošelj Gašper iz Preske, 20 let
8. Hribar Ignac iz Št. Vida, 18 let
9. Jaki Janez iz Mokronoga, 20 let
10. Klemenčič Mihael iz Prečne, 17 let
11. Kolar Anton iz Stične, 17 let
12. Lovšin Simon iz Sodražice, 18 let
13. Pinter Jožef iz Kranjske gore, 18 let
14. Picigas (Pizigas) Matej iz Postojne, 18 let
15. Rozman Janez iz Mavčic, 18 let
16. Saulig Friderik iz Postojne, 16 let
17. Stricel Janez s Koprivnika, 21 let
18. Teršinar Jožef iz Škocjana, 17 let
19. Thelian Alois iz Kočevja, 17 let
20. Tomšič Mihael iz Knežaka, 17 let
21. Wiest Viktor iz Soteske, 16 let

1849

1. Bernard Jožef iz Šmarjete, 20 let
2. Gädner Feliks iz Nove vasi, 16 let
3. Gerkmann Janez iz Kamnika, 19 let
4. Grebenc Mihael iz Ribnice, 20 let
5. Hlebec Ignac iz Št. Ruperta, 19 let
6. Kalčič Anton iz Novega mesta, 16 let
7. Kotnik Franc iz Št. Vida pri Podpeči, 19 let
8. Kovač Janez iz Žužemberka, 20 let
9. Krušnik (Krushnik) Anton iz Moravč, 20 let
10. Kulavec Matija iz Mehovega pri N. mestu, 17 let
11. Lesjak Franc iz Št. Vida, 20 let
12. Lovšin (Louschin) Luka iz Ribnice, 17 let
13. Medic Jožef is Koprivnika, 16 let
14. Metelko Jurij iz Št. Jerneja, 17 let
15. Milač Anton iz Šmihela pri Novem mestu, 17 let
16. Navratil Anton iz Metlike, 16 let
17. Simončič Vincenc iz Save, 18 let
18. Skubic Mihael iz Dol. Toplic, 19 let
19. Vrabič Matija z Mirne, 20 let

1850

1. Barbarič Franc iz Št. Petra, 17 let
2. Gerdešič Janez iz Črnomlja, 20 let
3. Gnidovec Anton iz Ajdovca, 17 let

4. Jarc Jernej (Bartholom.) iz Ajdovca, 17 let
5. Kuntarič Jožef iz Kostanjevice, 18 let
6. Laser Franc iz Dobrniča, 19 let
7. Oblak Anton iz Moravč, 18 let
8. Priboushizh (Priboušič) Janez iz Vidma, Štajerska, 18 let
9. Rozmann Janez iz Novega mesta, 17 let
10. Shurbi (Žurbi) Jože iz Žužemberka, 21 let
11. Staudacher Janez iz Metlike, 18 let
12. Sterniš Franc iz Dol. Toplic, 21 let
13. Supan (Zupan) Mihael iz Breznice, 18 let
14. Surz (Zurc) Karel iz Šmihela pri Novem mestu, 19 let
15. Šepic (Schepiz) Karel iz Mirne, 16 let
16. Treo Franc iz Novega mesta
17. Windischer Jakob iz Šmartna, 17 let
18. Zorko Franc iz Novega mesta, 16 let

1849

1. Dolinar Janez iz Mokronoga, 18 let
2. Gorišek Franc iz Stične, 17 let
3. Gregorič Franc iz Sodražice, 19 let
4. Kulavec Andrej iz Mehovega, 17 let
5. Noulan (Novljan) Štefan iz Višnje gore, 17 let
6. Planinšek Janez iz Višnje gore, 19 let (nehal 30. VI. 51)
7. Porenta Franc iz Stare Loke, 21 let
8. Pribičević Karel, Hrvat iz Gradiške, 17 let
9. Rakoše Mihael iz Dolenjskih Toplic, 19 let
10. Samida Franc iz Dolenjskih Toplic, 20 let
11. Turk Janez iz Št. Jerneja, 18 let

1852

1. Arko Anton iz Sodražice, 17 let
2. Deržanič Anton iz Vidma, Štajerska, 18 let
3. Grablovec Matija iz Višnje gore, 17 let
4. Hochmeyer Ubald iz Novega mesta, 15 let
5. Jaklič Janez iz Škocjana, 18 let

6. Klemenčič Jožef iz Št. Lovrenca, 19 let
7. Lehen Jakob iz Horjula, 19 let
8. Loger Ludvik iz Ribnice, 18 let
9. Luser Karel iz Novega mesta, 16 let
10. Marmozzi Karel Freiherr von, Istran iz Odolina, 18 let
11. Mauer Damjan iz Zagradca, 19 let
12. Nadrah Anton iz Stične, 17 let njega, 18 let
13. Planinšek Jožef iz Št. Vida, 17 let
14. Zupančič (Supančič) Anton iz Trebnjega

1853

1. Aigner Jožef iz Brežic, 18 let
2. Fabiani Jožef iz Novega mesta, 16 let
3. Haberle Matija iz Srednje vasi, 18 let
4. Jenko Simon iz Maučič, 16 let
5. Kresse Jožef iz Prečne, 18 let
6. Kuchel Matija iz Žužemberka, 18 let
7. Kuhn Janez iz Novega mesta, 16 let
8. Kulavec Franc iz Mehovega, 17 let
9. Petek Andrej iz Ribnice, 18 let
10. Sajovic Franc iz Št. Jurja, 18 let
11. Schetina Janez iz Ljubljane, 15 let
12. Surz (Zurc) Anton iz Žužemberka, 18 let

1854 Sedmi razred

1. Aigner Jožef iz Brežic, 19 let
2. Bergant Franc iz Št. Vida, 20 let
3. Deržanič Anton iz Vidma, Štajerska 19 let (v 2. sem. odpuščen)
4. Fabiani Jožef iz Novega mesta, 17 let
5. Haberle Matija iz Srednje vasi, 19 let
6. Kuhn Janez iz Novega mesta, 17 let
7. Loger Ludvik iz Ribnice, 19 let
8. Luser Karel iz Novega mesta, 18 let
9. Planinšek Jožef iz Št. Vida, 18 let
10. Šarabon Valentin iz Tržiča, 20 let

1855 Prvič osmi razred

1. Fabiani Jožef iz Novega mesta, 18 let
2. Haberle Matija iz Srednje vasi, 20 let
3. Kuhn Johan iz Novega mesta, 18 let

4. Loger Ludvik iz Ribnice, 20 let
5. Lusar Karel iz Novega mesta, 20 let
6. Planinšek Jožef iz Št. Vida 20 let
7. Šarabon Valentin iz Tržiča, 21 let
8. Surz (Zurz) Anton iz Žužemberka, 20 let

* To leto sta samo dva učenca maturirala, šest jih ni šlo na maturo.

1856

1. Grill Matija iz Črmošnjic, 21 let
2. Jereb Jakob iz Vodice, 21 let
3. Krese Jožef iz Prečne, 21 let
4. Kuhel (Kuchel) Matija iz Žužemberka, 22 let
5. Kulavec Franc iz Mehovega, 20 let
6. Moll Gustav iz Ljubljane, 19 let
7. Sterbenc Jurij iz Starega trga, 21 let

1857

1. Bogalin Mihael iz Leskovca, 24 let
2. Czech (= Čeh) Alojz iz Ajdovščine, 21 let
3. Gerdešič Jožef iz Črnomlja, 23 let
4. Knez Franc iz Št. Ruperta, 20 let
5. Kuralt Didimus iz Ljubljane, 18 let
6. Papesch (= Papež) Franc iz Mokronoga, 19 let
7. Režek Peter iz Metlike, 19 let

1858

1. Bartel Jožef iz Mirne peči, 19 let
2. Biščan Franc, Hrvat iz Samobora, 19 let
3. Deu Edvard iz Novega mesta, 17 let
4. Golobič Anton iz Semiča, 21 let
5. Jelenc Anton iz Bršljina, 18 let
6. Knific Heinrich iz Novega mesta, 19 let
7. Legan Franc iz Št. Vida, 18 let
8. Vovk Jakob iz Podbrezja, 21 let

1859

1. Biščan Emil, Hrvat iz Samobora, 21 let
2. Fischer Ferdinand iz Ljubljane, 20 let
3. Koračin Ludvik iz Mirne, 20 let
4. Kuhn Anton iz Novega mesta, 19 let
5. Mogolič Janez iz Novega mesta, 21 let

6. Richter Anton s Koprivnika, 19 let
7. Schager (= Žager) Ludvik iz Novega mesta, 18 let
8. Spendal Jožef iz Mirne peči, 18 let
9. Sporn Jožef iz Mekinje, 19 let

1860

1. Brodar Jožef iz Šmihela pri Novem mestu, 20 let
2. Brus Franc iz Logatca, 20 let
3. Furlani Ignac iz Žužemberka, roj. 22. 3. 1841
4. Hoenig Janez iz Kanala, roj. 22. 3. 1841
5. Jelovčan Jakob iz Poljan, 31 let
6. Kalin Janez iz Kostanjevice, 18 let
7. Kraus Adalbert iz Novega mesta, 18 let
8. Moll Leopold iz Kräwalda, 20 let
9. Skrabar Viktor iz Št. Vida, 19 let
13. Velikanje Janez iz Idrije, 19 let
10. Strucel Jurij iz Črnomlja, 20 let
11. Terček Friderik iz Celja, roj. 18. 7. 1841
12. Unterlugauer Jože iz Novega mesta, 18 let

1861

1. Cesar Janez iz Mirne peči, 21. 9. 1938
2. Gorenc Leopold iz Št. Ruperta, 5. 11. 1840
3. Gostenčnik Peter iz Sel, junij 1839
4. Guth Julij iz Žužemberka, nov. 1836
5. Kadunc Matija iz Žužemberka, 24. 2. 1839
6. Ljubič Jožef iz Prečne, 29. 1. 1841
7. Pirc Ignac iz Št. Jerneja, 4. 6. 1841
8. Tabouré Jožef iz Postojne, 30. 8. 1842
9. Vasič Ludvik iz Škrljeva, 30. 7. 1842
10. Venedig Herman iz Novega mesta, 18 let

1862

1. Absec Matija iz Semiča, 20. 2. 1839
2. Engelman Leo iz Kranja, 17. 2. 1841 (19. 6. 1862 izstopil)
3. Kljun Janez iz Bistrice, 9. 2. 1842
4. Močnik Anton iz Idrije, 10. 7. 1842
5. Ogulin Oskar iz Krškega, 9. 2. 1844
6. Povše Jožef iz Zgornjega Mokronoga, 4. 3. 1841
7. Stergar Janez iz Leskovca, 1. 1. 1840

8. Tomaževič Janez iz Breznice,
25. 4. 1841
9. Žagar Franc iz Mirne peči,
30. 12. 1840

1863

1. Ambrožič Franc iz Ribnice,
26. 2. 1843
2. Gerčar Adalbert iz Trziča, 27. 3. 1846
3. Hrovat Johan iz Begunj, 3. 9. 1841
4. Končnik Martin iz Nevelj, 3. 11. 1841
5. Klučevšek Ignac iz Dol, 18. 7. 1838
6. Kolenc Franc z Mirne, 1. 11. 1839
7. Lapajne Karel iz Kranja, 18 let
8. Mažgon Janez iz Ljubljane,
20. 12. 1842
9. Ogrinc Wilhelm iz Trebnjega,
27. 4. 1845
10. Pašič Matija iz Semiča, 1. 1. 1840
11. Pleskovič Janez iz Mokronoga,
19. 1. 1843
12. Prašnikar Franc iz Mekinj,
11. 1. 1845
13. Schwinger Albin iz Št. Jerneja,
5. 3. 1843
14. Sterger Gustav iz Št. Jerneja,
28. 10. 1844
15. Tomšič Anton iz Višnje gore
(Dedni dol) 26. 5. 1842
16. Vašič Franc iz Škrljeva, 28. 11. 1844

1864

1. Buttler Jožef iz Novega mesta,
28. 2. 1844
2. Derganc Anton iz Šmihela,
12. 12. 1843
3. Dular Janez iz Novega mesta,
11. 10. 1843
4. Gorenec Alojz iz Št. Ruperta,
2. 2. 1843
5. Kalan Jakob iz Radovice, 1. 7. 1843
26. 4. 1841
6. Knaflič Jakob iz Spodnjih Gorij,
7. Ljubič Franc iz Bršljina, 3. 12. 1844
8. Nachtigall Raimund iz Žužemberka,
6. 6. 1844
9. Narobe Janez iz Terzina, 18. 1. 1843
10. Oražen Jožef iz Kostanjevice,
25. 2. 1841
11. Petric Janez iz Suhorja, 4. 5. 1844
12. Potokar Jožef iz Mokronoga,
13. 2. 1845
13. Pregelj Valentin iz Sv. Lucije,
21. 1. 1840

14. Schwinger Raimund iz Št. Jerneja,
31. 12. 1845
15. Skaberne Franc iz Novega mesta,
29. 11. 1845
16. Stamcar Janez iz Novega mesta,
18. 1. 1842
17. Šemrov Matej iz Logatca, 4. 9. 1838
18. Zajec Janez iz Sodražice,
13. 12. 1842

1865

1. Basaj Janez iz Brnika, 4. 5. 1840
2. Bozja Jaožef iz Podgorice,
25. 1. 1842
3. Derganec Jakob iz Semiča,
21. 7. 1843
4. Jelenec Alojz iz Bršljina, 7. 6. 1844
5. Kalan Jakob iz Radovice, 1. 7. 1843
6. Koren Ignac iz Št. Ruperta,
6. 6. 1839
7. Krištof Rudolf iz Črnomlja,
16. 4. 1843
8. Lapajne Janez iz Kranja, 30. 12. 1845
9. Lichtnegel Jožef z Dunaja,
19. 11. 1846
10. Lušin Anton iz Ribnice, 19. 9. 1842
11. Roblek Andrej iz Radeč,
10. 11. 1845
12. Schweiger Franc iz Črnomlja,
15. 3. 1845
13. Valentinčič Ignac iz Šmarja,
31. 7. 1842
14. Vidic Franc iz Ljubljane, 27. 9. 1842

1866

1. Boehm Avgust z Griča, 15. 8. 1847
2. Dolenec Jakob iz Višnje gore,
16. 7. 1846
3. Gandini Wieikhard iz Škofje Loke,
5. 8. 1846
4. Jančigaj Karel iz Žužemberka,
20. 1. 1846
5. Linhart Wilhelm, Losensteinleiten,
18. 5. 1846
6. Piskar Franc iz Krškega, 14. 9. 1848
7. Podboj Anton iz Ribnice, 25. 8. 1846
8. Roethel Matija s Koprivnika,
9. 11. 1843
9. Stanič Jožef iz Novega grada,
26. 12. 1843
10. Stariha Janez iz Semiča, 15. 5. 1845
11. Šobar Mihael iz Dol. Toplic,
29. 9. 1844

12. Trenc Ferdinand iz Št. Jerneja, 11. 7. 1846
13. Varl Tomaž iz Kroke, 12. 12. 1845
14. Vončina Filip iz Spodnje Idrije, 16. 4. 1843

1867

1. Barbo Mihael iz Mirne peči, 14. 9. 1846
2. Bukovec Franc iz Soteske, 26. 9. 1848
3. Dekleva Blaž iz Zarečja, 3. 2. 1844
4. Gorec Franc iz Št. Vida, 15. 1. 1848
5. Hrovat Andrej iz Begunj, 24. 10. 1845
6. Komljanec Janez iz Škocjana, 4. 11. 1844
7. Kramarič Martin iz Radovice, 3. 6. 1847
8. Kutil Jožef iz Novega mesta, 18. 3. 1848
9. Marešič Franc iz Kostanjevice, 15. 6. 1847
10. Mervec Janez iz Vodice, 21. 1. 1846
11. Pazlar Matija iz Grada, 16. 2. 1847
12. Plevanč Janez iz Leskovca, 16. 6. 1845
13. Rostohar Janez iz Leskovca, 1. 1. 1846
14. Sitar Anton iz Dolenjskih Toplic, 1. 11. 1845
15. Steklasa Janez iz Št. Ruperta, 10. 10. 1846
16. Šenica Janez iz Dolenjskih Toplic, 19. 2. 1844
17. Šalehar Ignac iz Št. Ruperta, 13. 10. 1841
18. Šuflaj Sigmund iz Žakanja, 24. 12. 1845
19. Šular Franc z Mirne, 17. 10. 1847
20. Tramte Anton iz Škocjana, 6. 5. 1846
21. Vovk Janez iz Višnje gore, 9. 12. 1846

1868

1. Bahovec Jožef iz Žalne, 19. 11. 1846
2. Bartel Janez iz Mirne peči, 6. 6. 1847
3. Ferlin Ignac iz Zagradca, 9. 7. 1844
4. Golia Ludvik iz Metlike, 18. 8. 1846
5. Gomilšek Jožef iz Leskovca, 13. 8. 1846
6. Grivec Janez iz Ajdovca, 26. 3. 1847
7. Hrovat Janez iz Št. Lovrenca, 26. 10. 1846

8. Ivanetič Franc iz Tržiča, 2. 12. 1849
9. Jančar Franc iz Škocjana, 2. 12. 1846
10. Jevnikar Ignac iz Žužemberka, 31. 7. 1848
11. Kinski Janez iz Novega mesta, 27. 1. 1847
12. Koprivec Anton iz Kopanja, 3. 3. 1846
13. Omejič Franc iz Ljubljane, 15. 9. 1846
14. Pajek Anton iz Višnje gore, 2. 2. 1847
15. Pogačnik Jožef iz Breznice, 4. 3. 1846
16. Rozina Jožef iz Novega mesta, 19. 12. 1849
17. Russ von Edvin iz Moravč, 14. 5. 1848
18. Stepic Anton iz Trebnjega, 22. 4. 1845
19. Zajec Anselm iz Sodražice, 21. 4. 1845

1869

1. Bartel Janez iz Mirne peči, 6. 6. 1847
2. Baudek Janez iz Ljubljane, 14. 3. 1845
3. Ferjančič Jakob iz Slapa, 9. 7. 1847
4. Germ Franc iz Novega mesta, 25. 12. 1850
5. Kaspret Anton iz Pilštajna, 22. 4. 1850
6. Kersnik Janez iz Novega mesta, 24. 7. 1851
7. Korbič Anton iz Smlednika, 13. 6. 1847
8. Korsič Mihael iz Solkana, 29. 9. 1847
9. Leskovec Franc iz Spodnje Idrije, 3. 10. 1846
10. Linhart Herman, Losensteinleiten, 6. 4. 1850
11. Mikoli Franc iz Metlike, 18. 6. 1848
12. Molek Martin iz Hinj, 17. 9. 1845
13. Pučnik Mihael iz Kranja, 30. 9. 1847
14. Skedelj Franc iz Šmihela pri Novem mestu, 23. 9. 1849
15. Sterger Stanislav iz Št. Jerneja, 8. 4. 1850
16. Stermole Franc iz Stične, 24. 3. 1848
17. Vidic Teodor iz Novega mesta, 7. 11. 1850
18. Haderlap Filip iz Železne Kaple, 4. 4. 1849

19. Kristan Martin iz Stražišča pri Kranju, star 23 let
20. Komlanec Janez iz Bučke, 22. 8. 1848

1870

1. Fabčič Anton iz Št. Vida pri Vipavi, 9. 1. 1848
2. Fuchs Jakob iz Semiča, 20. 8. 1849
3. Gapp v. Tamberburg Janez iz Novega mesta, 16. 4. 1851
4. Gerzin Matija iz Črnomlja, 16. 7. 1848
5. Ilec Janez Krst. iz Ribnice, 27. 1. 1849
6. Ilec Janez Nep. iz Ribnice, 24. 6. 1849
7. Jošt Jožef iz Novega mesta, 8. 11. 1847
8. Klein Janez iz Šmihela pri Novem mestu, 25. 11. 1850
9. Ogrinec Jožef iz Ljubljane, 5. 3. 1853
10. Omahen Gustav iz Stične, 16. 7. 1851
11. Petrič Jožef iz Semiča, 10. 3. 1850
12. Pirc Jurij iz Kroke, 19. 4. 1847
13. Šufraj Danijel iz Žakanja, 12. 7. 1850
14. Trenc Franc iz Št. Jerneja, 29. 11. 1851
15. Slokar Janez iz Kamanja na Primorskem, 4. 6. 1844
16. Zhuber Emil v. Okrog iz Šmartna pri Litiji, 21. 5. 1851

1871

1. Bervar Jakob iz Kolovrata, 30. 4. 1850
2. Gertscher Karl, Haasberg, 16. 1. 1853
3. Gogala Janez iz Kranja, 29. 8. 1850
4. Ipavec Teobald iz Novega mesta, 21. 6. 1852
6. Leinmüller Edmund, Zwetl Spodnja Avstrija, 11. 11. 1847
7. Modic Matija iz Velikih Lašč, 24. 4. 1849
8. Paulič Franc iz Glogovca, 6. 10. 1849
9. Pffererer Adolf iz Mokronoga, 13. 12. 1853
10. Plantan Janez iz Kočevja, 29. 4. 1853
11. Potočnik Benjamin iz Kranja, 6. 4. 1849
12. Smola Albin z Grma pri Novem mestu, 12. 3. 1853

13. Vodir Marko iz Spodnje Besnice, 24. 4. 1850
14. Zerzer Liberij, Steyeregg v Avstriji, 30. 12. 1852
15. Zhuber Amon v. Okrog iz Ljubljane, 2. 12. 1852
16. Gressl Karl iz Trebnjega, 8. 10. 1852

1872

1. Bartel Anton iz Mirne peči, 27. 11. 1853
2. Bervar Janez iz Novega mesta, 23. 6. 1853
3. Endlicher Avgust iz Loža, 8. 7. 1853
4. Gelder Martin iz Št. Petra pri Judenburgu, 11. 11. 1849
5. Kersnik Jožef iz Podpeči, 20. 12. 1853
6. Ravber Franc iz Novega mesta, 5. 3. 1853
7. Simec Alojz iz Tržiča, 12. 4. 1852
8. Schweiger Franc iz Črnomlja, 27. 10. 1854
9. Wilfan Janez iz Škofje Loke, 30. 1. 1848
10. Živojnović, Hrvat iz Karlovca, 9. 8. 1853

1873

1. Borštner Jožef iz Mokronoga, 13. 6. 1850
2. Bratkovič Kazimir iz Ptuja, 24. 12. 1854
3. Kovač Jožef iz Žužemberka, 19. 9. 1851
4. Kump Jože iz Črnomlja, 14. 3. 1853
5. Paulin Alfons is Turna pri Krškem, 13. 9. 1853
6. Rohrmann Adolf iz Bučke, 15. 6. 1852
7. Samide Jožef iz Cvišlarjev, Kočevsko, 25. 11. 1852
8. Sekula Franc iz Novega mesta, 17. 7. 1854
9. Vovk Franc iz Gotne vasi, 1. 5. 1852
10. Wachsl Jožef iz Leskovca, 4. 10. 1852
11. Zalokar Ferdinand iz Metlike, 25. 1. 1853

1874

1. Bajec Jakob iz Hruševja, 17. 7. 1851
2. Černe Viktor iz Kočevja, 5. 9. 1855

3. Lavtižar Mihael iz Gozda pri Kranjski gori, 26. 9. 1853
4. Möstl Franc iz Gradca, Avstrija, 8. 2. 1854
5. Oresnik Janez iz Hrastenika, 16. 10. 1854
6. Režek Jurij s Krasnega vrha pri Metliki, 4. 9. 1854
7. Seidl Ferdinand iz Novega mesta, 10. 3. 1856
8. Smolej Karel s Planine pri Jesenicah, 16. 1. 1850
9. Zaman Andrej iz Škocjana, 23. 12. 1853

1875

1. Anžiček Ferdinand iz Straže, star 21 let
2. Bobek Alojz iz Kranjske gore, 18 let
4. Jošt Ludvik, Weixelstein, 21 let
5. Malenšek Martin iz Semiča, 21 let
6. Rohrmann Jožef iz Bučke, 20 let
7. Rohrmann Rudolf iz Novega mesta, 19 let
8. Rosina Viktor iz Novega mesta, 19 let
9. Starič Jožef iz Lukovka, 20 let
10. Zamida Matija iz Uršnih sel
11. Zorec Franc iz Št. Lovrenca, 20 let

1876

1. Bučar Julij iz Novega mesta, 20. 4. 1857
2. Foršek Janez iz Kandije, 7. 5. 1856
3. Frankovič Heinrich iz Novega mesta, 7. 7. 1858
4. Hönigmann Franc iz Ribnice, 4. 4. 1854
5. Novak Jožef iz Št. Ruperta, 18. 4. 1854
6. Novak Stanislav iz Boštanja, 7. 4. 1856
7. Perpar Franc iz Dobrniča, 2. 3. 1855
8. Rizzoli Emil iz Novega mesta, 12. 6. 1858
9. Wurzbach Jožef iz Ljubljane, 1. 4. 1855

1876/7

1. Golf Janez iz Št. Vida pri Stični, 14. 9. 1856
2. Jakše Franc iz Št. Vida pri Stični, 7. 11. 1858

3. Kukmann Franc iz Cegelnice pri Novem mestu, 21. 3. 1857
4. Nemanič Janez iz Drašičev, 9. 9. 1855

1877/8

1. Hudovernik Aleksander iz Stične, 17 let
2. Hudovernik Ludvik iz Stične, 19 let
3. Kulavec Gustav iz Gradca, Avstrija, 18 let
4. Lavrenčič Janez iz Planine pri Vipavi, 21 let
5. Ramroth Jožef iz Krškega, 20 let
6. Šolar Jožef z Mirne, 19 let

1878/9

1. Clariči Karel, Maasberg, 13. 5. 1861
2. Grebenc Karel iz Novega mesta, 2. 2. 1860
3. Kutschera Gustav z Dunaja, 14. 9. 1858
4. Šašelj Ivan iz Mokronoga, 13. 5. 1859
5. Terbuhovič Evgen v. Schlachterschwert, Fünfkirchen, 1. 9. 1857
6. Terbuhovič Teodor v. Schlachterschwert iz Zagreba, 16. 4. 1860
7. Žitnik Ignac iz Fužin pri Zagradcu, 24. 11. 1857
8. Napotnik Franc iz Konjic, 2. 7. 1859

1879/80

1. Germ Gustav iz Novega mesta, 11. 1. 1862
2. Judnič Martin iz Semiča, 16. 10. 1860
3. Kessler Alojz iz Ponovič pri Litiji, 26. 4. 1861
4. Košak Avguštin iz Družinske vasi, 18. 1. 1859
5. Marok Jožef iz Kostanjevice, 18. 2. 1860
6. Mak Matija iz Radovljice, 20. 10. 1861
7. Zavodnik Feliks iz Žužemberka, 17. 5. 1861

1880/1

1. Berglez Jakob iz Dramelj, 3. 7. 1858
2. Bernik Valentin iz Stražišča, 9. 2. 1861
3. Božič Franc iz Podrage, 2. 9. 1860
4. Cerjak Franc iz Leskovca, 30. 1. 1859

5. Dereani Julij iz Žužemberka, 20. 12. 1860
6. Hudoklin Franc iz Zgornje Stare vasi pri Št. Jerneju, 6. 11. 1863
7. Pehani Alojz iz Žužemberka, 7. 4. 1861
8. Pfefferer Alojz iz Kočevja, 9. 2. 1862
9. Röthl Jožef iz Kočevja, 13. 3. 1862
10. Treo Karel iz Male vasi pri Trebnjem, 9. 4. 1863
11. Znidarič Alojz iz Maribora, 22. 6. 1862

1881/2

1. Hudoklin Franc iz Stare vasi pri Št. Jerneju, 6. 11. 1863
2. Hudovernik Janez iz Stične, 8. 12. 1863
3. Kos Jožef iz Žabje vasi, 6. 11. 1861
4. Kovač Janez iz Tahovca, 12. 7. 1861
5. Picigas Leopold iz Novega mesta, 30. 1. 1863
6. Zupančič Janez iz Podturna, 6. 7. 1859

1882/3

1. Bervar Franc iz Novega mesta, 23. 12. 1863
2. Defranceschi Peter iz Ajdovščine, 26. 10. 1863
3. Furlan Viktor iz Mokronoga, 18. 5. 1865
4. Knaus Jožef iz Št. Ruperta, 22. 1. 1862
5. Mihalkovič Jožef iz Frankolovega, 9. 3. 1862
6. Pajnič Jožef iz Vrhnik, 30. 10. 1864
7. Pirc Jožef iz Ljubljane, 17. 4. 1865
8. Pirc Rupert iz Zrkovcev, 17. 9. 1863
9. Podgoršek Franc iz Ponikve na Štajerskem, 27. 8. 1861
10. Tikvič Janez iz Sakošaka, 16. 8. 1862

1883/4

1. Bervar Franc iz Novega mesta, 23. 12. 1863
2. Ekel Karel iz Novega mesta, 11. 12. 1865
3. Avsec Franc iz Gotne vasi, 20. 10. 1863
4. Schifferer Alojz iz Ljubljane, 9. 5. 1862
5. Tekstor Konrad iz Tržiča, 17. 2. 1864
6. Zarnik Tomaž iz Kroke, 20. 9. 1864

1884/5

1. Bojanec Anton iz Št. Petra, 17. 1. 1864
2. Gregorič Jože iz Ambrusa, 30. 4. 1864
3. Moravec Franc iz Velike Nedelje, 7. 8. 1864
4. Munda Janez iz Frankovcev, 10. 6. 1864
5. Papež Oto iz Mokronoga, 16. 4. 1867
6. Stranzar Jožef iz Uhanja, 9. 8. 1864
7. Žagar Jožef iz Brezja pri Trebelnem, 28. 1. 1865

1885/6

1. Felberbauer Rupert iz Sv. Janeza na Štajerskem, 21. 3. 1863
2. Ivanetič Janez iz Metlike, 17. 6. 1866
3. Koren Janez iz Metlike, 23. 9. 1867
4. Praunseis Alojz iz Sevnice, 20. 3. 1866
5. Rudež Vladimir s Tolstega vrha, 25. 12. 1866
6. Šuklje Henrik iz Brestanice, 10. 7. 1866
7. Venšek Anton iz Sv. Štefana pri Trebnjem, 15. 6. 1864
8. Berglez Franc iz Ponikve na Štajerskem, 22. 1. 1867
9. Sigl Jožef iz Slatine, 13. 5. 1865
10. Lutz Alfred iz Čakovca, 3. 7. 1866

1886/7

1. Češarek Franc iz Nemške vasi pri Ribnici, 8. 9. 1866
2. Globevnik Janez iz Škocjana, 11. 2. 1865
3. Hafner Janez iz Hrastja, 17. 5. 1867
4. Jakelj Valentin z Dolgi Poljan, 14. 2. 1865
5. Kropivnik Franc iz Grada pri Cerkljah, 7. 11. 1866
6. Lutz Alfred iz Čakovca, 3. 7. 1866
7. Povše Henrik iz Krajev pri Marienthal, 15. 7. 1866
8. Rupnik Janez s Črnega vrha pri Idriji, 27. 11. 1867

1887/8

1. Böhm Ferdinand iz Ljubljane, 15. 4. 1869
2. Dereani Emanuel iz Žužemberka, 29. 3. 1867

2. Dev Oskar iz Planine, 2. 12. 1868
4. Dornik Karel iz Tržiča, 23. 1. 1870
5. Gregorič Viktor iz Novega mesta, 4. 4. 1869
6. Hrašovec Henrik iz Št. Jurja pri Ščavnici, 13. 7. 1864
7. Kerin Martin iz Sv. Križa, 21. 8. 1869
8. Kolnik Leopold iz Ljubljane, 13. 11. 1868
9. Korošak Jernej iz Sv. Jurija pri Ščavnici, 14. 8. 1866
10. Kos Matej iz Lapuhnika v Šentjanski dolini, 14. 8. 1867
11. Kovačič Anton iz Postojne, 3. 2. 1869
12. Mihalič Anton iz Male Nedelje, 19. 5. 1867
13. Mihalič Jožef iz Male Nedelje, 2. 2. 1869
14. Ploj Ivan iz Ptuja, 25. 11. 1870
15. Požek Ferdinand iz Metlike, 26. 5. 1870
16. Raktelj Leopold iz Ribnice, 12. 11. 1867
17. Šamperl Martin iz Polenšaka, 21. 10. 1866
18. Šijanec Alojz iz Sv. Križa pri Ljutomeru, 10. 6. 1868
19. Wakonig Janez iz Zagorja, 21. 11. 1867
20. Wirth Janez iz Šoštanja, 22. 6. 1868
21. Zabukovšek Viktor iz Kostanjevice, 11. 4. 1868
22. Zanoškar Jožef iz Podkorena, 1. 4. 1869
23. Janežič Anton iz Ljubljane, 10. 5. 1868
24. Klopčič Franc z Jesenic, 8. 12. 1867
25. Dougan Janez iz Šambije pri Trnovem, 19. 11. 1867
8. Meznarič Matej iz Babincev pri Ljutomeru, 31. 8. 1868
9. Oražen Ivan iz Kostanjevice, 9. 2. 1869
10. Postružnik Anton iz Brežic, 5. 6. 1869
11. Rošker Martin iz Drvanje, fara Sv. Benedikta, Štajerska, 10. 11. 1866
12. Šaloven Franc iz Velenja, 9. 9. 1869
13. Thurn Evgen iz Šmarja pri Jelšah, 17. 11. 1868
14. Urankar Jožef iz Jastrobela pri Metliki, 7. 2. 1865
15. Vilman Anton iz Koroške Bele, 16. 1. 1866
16. Vojska Anton iz Novega mesta, 25. 12. 1870
17. Wilfan Pavel iz Trsta, 13. 11. 1869
18. Zbašnik Jožef iz Dolenje vasi pri Ribnici, 17. 3. 1867
19. Zrimšek Jožef iz Pilštajna, 23. 1. 1867

1889/90

1. Bleiweis Demeter, vitez Trsteniški, iz Ljubljane, 3. 4. 1871
2. Böhm Kamilo iz Kočevja, 15. 1. 1871
3. Hočever Matija iz Velikih Lašč, 28. 2. 1870
4. Jankovič Franc iz Vitanja, 14. 7. 1871
5. Janžekovič Jožef iz Polane pri Ptuj, 28. 2. 1868
6. Krajec Andrej iz Loškega potoka, 3. 5. 1870
7. Lavrin Jožef iz Semiča, 17. 2. 1869
8. Medved Janez iz Velikih Dol pri Št. Vidu, 26. 12. 1868
9. Picek Edvard z Dvora, 19. 3. 1869
10. Schlamberger Lovrenc iz Gerečje vasi pri Ptuj, 28. 7. 1867
11. Strgar Vincenc iz Leskovca, 11. 11. 1870
12. Terstenjak Ernest iz Cezanjevcev pri Ljutomeru, 23. 12. 1870
13. Verk Franc iz Zibike pri Jelšah, 8. 3. 1869
14. Vodušek Jožef iz Št. Lovrenca z Dravskega polja, 9. 1. 1870
15. Weibl Rudolf iz Metlike, 17. 4. 1871
16. Zettel Leopold iz Čateža pri Kostanjevici, 15. 11. 1870
17. Žužek Franc iz Velikih Lašč, 12. 11. 1867

1888/9

1. Dimnik Franc iz Jarš pri Ljubljani, 8. 2. 1867
2. Germ Josip iz Adlešičev, 22. 2. 1869
3. Germ Matej iz Adlešičev, 17. 1. 1867
4. Hrašovec Henrik iz Št. Jurja ob Ščavnici, 13. 7. 1864
5. Kokalj Alojz iz Srednje vasi pri Kranju, 22. 6. 1869
6. Krevs Franc iz Biške vasi, 13. 11. 1868
7. Malerič Jožef iz Vojne vasi pri Črnomlju, 3. 11. 1867

18. Majciger Janez iz Maribora,
23. 2. 1871
19. Nerat Friderik iz Ribnika, 2. 3. 1872

1890/1

1. Bozja Jožef iz Kočevja, 12. 5. 1870
2. Colarič Martin iz Slinovice pri Kostanjevici, 25. 9. 1871
3. Debevc Maksimilijan iz Kamnika,
11. 10. 1870
4. Dokler Anton iz Višnje vasi pri Celju, 11. 6. 1871
5. Gnjezda Ivan iz Jeličen vrha pri Idriji, 22. 9. 1871
6. Hladnik Oskar iz Soteske, 1. 7. 1873
7. Hochreiter Emil iz Debrecena, Ogrska, 27. 12. 1871
8. Knaus Valentin iz Šmihela pri Novem mestu, 13. 2. 1872
9. Kobe Jakob iz Dolenje Sušice pri Dolenjskih Toplicah, 24. 7. 1870
10. Langer Jurij, vitez od Podgore, iz Poganc pri Novem mestu, 9. 3. 1873
11. Loger Friderik iz Novega mesta,
5. 3. 1874
12. Mayr Karel iz Ljubljane, 13. 1. 1870
13. Mencinger Milan z Bleda, 15. 9. 1872
14. Mlejn timer Vilhelm iz Novega mesta,
5. 6. 1871
15. Pajnič Edvard iz Novega mesta,
19. 10. 1872
16. Pavlinič Andrej iz Rucmanec pri Sv. Tomažu, Štajerska, 21. 11. 1866
17. Rudež Anton iz Ilirske Bistrice,
21. 7. 1871
18. Rudež Karel s Tolstega vrha,
29. 9. 1871
19. Šolar Jožef iz Kroke, 12. 3. 1871
20. Tekavčič Jožef iz Ljubljane,
1. 12. 1871
21. Vasič Viktor iz Škrljeva, 22. 6. 1873
22. Vodošek Jožef iz Št. Lovrenca,
Štajerska, 9. 1. 1870
23. Benedik Janez z Bleda, 24. 9. 1868
24. Kalin Tomaž iz Ajdovščine,
21. 12. 1869
25. Galle Anton iz Mokronoga,
2. 8. 1873

1891/2

1. Dolenec Vincenc s Planine,
4. 1. 1867
2. Gnidovec Janez iz Velikega Lipovca
v Suhi krajini, 29. 9. 1873

3. Hladik Oskar iz Soteske, 1. 7. 1873
4. Jaklič Jožef iz Dobropolja pri Ribnici, 12. 8. 1872
5. Kosel Franc iz Brezic pri Ptuj, 9. 3. 1869
6. Kragel Anton iz Marijine vasi pri Planini, Štajerska, 20. 5. 1870
7. Leonhard Albert iz Ptuj, 25. 3. 1873
8. Lorbek Janez iz Št. Lenarta v Slov. goricah, 26. 8. 1870
9. Medic Ferdinand s Hriba,
18. 12. 1872
10. Mihelčič Janez z Vrtače pri Se-miču, 4. 10. 1872
11. Miklič Anton iz Dobropolja,
28. 7. 1869
12. Muhič Franc iz Sinje gorice pri Črnomlju, 15. 9. 1873
13. Papež Emil iz Krškega, 19. 11. 1873
14. Rožman Janez iz Artič pri Brežicah,
9. 5. 1870
15. Zupanc Janez iz Št. Ruperta,
27. 10. 1871
16. Žnidaršič Anton iz Zdenske vasi,
28. 2. 1869

1892/3

1. Dijak Jožef iz Ljutomera, 24. 2. 1873
2. Dolenc Metod iz Slapa pri Vipavi,
19. 12. 1875
3. Erzar Franc iz Št. Jurja pri Kranju,
13. 4. 1871
4. Ferlan Jakob iz Poljan pri Škofji Loki, 27. 4. 1875
5. Geršak Milan iz Ormoža, 26. 7. 1874
6. Jarc Anton iz Novega mesta,
1. 1. 1875
7. Komljanec Josip iz Škocjana,
16. 3. 1873
8. Kragel Anton iz Marijine vasi pri Planini, 20. 5. 1870
9. Meteljko Janez iz Št. Jerneja,
7. 9. 1873
10. Panič Josip iz Salovcev pri Središču ob Dravi, 5. 3. 1871
11. Povoden Josip iz Lobnice, Štajerska, 12. 3. 1871
12. Rant Alojz iz Šturij, 1. 6. 1874
13. Rosman Franc iz Kostanjevice,
12. 10. 1873
14. Šešek Aleksander iz Ilirske Bistrice, 7. 4. 1872
15. Škerlj Milan iz Ljubljane, 4. 9. 1875

16. Šumer Franc iz Št. Vida pri Ponikvi, Štajerska, 31. 10. 1873
17. Zabukošek Janez iz Ponikve na Štajerskem, 6. 5. 1871
18. Ritter v. Wolf Orest iz Trsta, 20. 9. 1873

1893/4

1. Antončič Josip iz Št. Vida pri Stični, 2. 3. 1873
2. Cebašek Jakob iz Trboj pri Smledniku, 12. 4. 1873
3. Franke Franc iz Stopič, 26. 11. 1874
4. Galler Franc iz Ljutomera, 19. 7. 1874
5. Hude Jože iz Mirne peči, 29. 7. 1875
6. Jan Jakob iz Gorij pri Bledu, 24. 4. 1874
7. Janc Janez iz Novega mesta, 19. 4. 1874
8. Jeršinovič Anton iz Črnomlja, 5. 12. 1876
9. Karlin Franc iz Št. Jurja ob juž. žel., 23. 12. 1874
10. Knol Adolf iz Ribnice, 4. 10. 1873
11. Lovretič Jakob iz Starega trga pri Poljanah, 19. 11. 1873
12. Lukan Friderik iz Št. Vida pri Stični, 26. 6. 1875
13. Mulej Anton iz Potoka pri Brežicah, 15. 1. 1872
14. Perko Leonard iz Tolčane pri Zagradcu, 13. 7. 1870
15. Plemelj Josip iz Grada pri Bledu, 11. 12. 1873
16. Possl Maksim z Dunaja, 10. 8. 1874
17. Ratejc Anton iz Gorenje Radolje pri Bučki, 29. 12. 1873
18. Režek Valentin iz Podgrada pri Lučah, 3. 2. 1872
19. Röger Rudolf iz Ljubljane, 5. 3. 1873
20. Schauer Avgust iz Poljan pri Črmošnjicah, 17. 1. 1872
21. Štupica Franc iz Ribnice, 14. 8. 1873
22. Vodošek Štefan iz Št. Lovrenca na Dravskem polju, 4. 12. 1872
23. Zega Valentin iz Kandije, 28. 12. 1873
24. Zore Janez iz Vinje gorice pri Trebelnem, 19. 12. 1875
25. Bader Janez iz Gorice, 29. 12. 1868
26. Pustoslemšek Anton (Rasto), iz Luč ob Savinji, 26. 5. 1875

1894/5

1. Bartel Janez iz Mihovega, 16. 1. 1877
2. Brajec Jožef iz Gorij pri Bledu, 11. 10. 1874
3. Cervar Jurij iz Poreča, 25. 11. 1876
4. Demšar Janez iz Češnjice, 6. 12. 1871
5. Dereani Ernest iz Žužemberka, 9. 1. 1877
6. Dovgan Franc iz Šembije, 2. 11. 1873
7. Globevnik Josip iz Škocjana, 9. 10. 1874
8. Guzelj Aleksander iz Škofje Loke, 4. 10. 1875
9. Ilovar Franc iz Temenice, 12. 11. 1874
10. Kalan Franc iz Prečne, 17. 10. 1875
11. Kleindienst Jakob iz Predtrga pri Radovljici, 16. 4. 1873
12. Kramar Janez iz Kamnega potoka, 25. 10. 1872
13. Novak Ivan iz Prebačeva pri Kranju, 19. 8. 1873
14. Ogoreutz Robert iz Novega mesta, 13. 7. 1876
15. Rossitsch Herman iz Ljutomera, 12. 6. 1875
16. Rišavy Hubert iz Glažute, 23. 11. 1874
17. Suša Franc iz Senožeč, 1. 9. 1873
18. Škerlj Vladimir iz Črnomlja, 17. 3. 1877
19. Traven Janez iz Tacna, 5. 1. 1874
20. Wester Alojz z Bleda, 6. 5. 1873
21. Zajec Jakob iz Plužne, Primorska, 15. 7. 1869
22. Zorko Franc iz Cerkelj ob Krki, 30. 1. 1873

1895/6

1. Adlasnik Franc iz Ljubljane, 23. 12. 1876
2. Avsec Anton z Male Cikave pri Novem mestu, 8. 1. 1875
3. Dobrovč Jožef iz Žlaborja, Štajerska, 30. 7. 1873
4. Gnidovec Karel iz Velikega Lipovca pri Ajdovcu, 26. 10. 1877
5. Köhlbesen Leopold iz Črnomlja, 22. 10. 1876
6. Medic Rihard s Hriba pri Koprivniku, 4. 4. 1877
7. Pirnat Ferdinand iz Podsrede, 24. 5. 1875

8. Poznik Viktor iz Vipave, 23. 8. 1876
9. Rachovy Jožef iz Judendorfa pri Leobnu, 14. 2. 1875
10. Rziha ed. v. Artur, Franc iz Košic, Slovaška, 22. 10. 1876
11. Suša Franc iz Senožec, 1. 9. 1873
12. Škerlj Ljubivoj, Amat, iz Črnomlja, 28. 4. 1878
13. Teršan Jakob iz Št. Vida pri Ljubljani, 30. 4. 1875
14. Uranšek Franc iz Spodnjih Libuč pri Pliberku, 13. 4. 1874
15. Winkler Freiherr von Max Jožef z Dunaja, 31. 1. 1877
16. Zaplotnik Janez iz Letenice pri Kranju, 17. 7. 1877
17. Štrukelj Mihael iz Tolmina, 2. 9. 1874

1896/7

1. Andres Jožef iz Velikih Lašč, 24. 5. 1879
2. Bernik Anton iz Sv. Barbare pri Škofji Loki, 10. 1. 1877
3. Germ Gabrijel iz Adlešičev, 5. 3. 1877
4. Hočevan Kuno iz Črnomlja, 26. 5. 1878
5. Jarc Evgen iz Novega mesta, 7. 12. 1878
6. Kenda Robert iz Ajdovščine, 31. 5. 1878
7. Lampe Jožef iz Metlike, 1. 4. 1876
8. Lomšek Janez iz Cerkelj pri Krškem, 3. 7. 1876
9. Mogolič Jože iz Novega mesta, 18. 5. 1877
10. Pernuš Franc iz Loža, 17. 11. 1876
11. Pirc Matija iz Kroke, 21. 5. 1875
12. Stampfl Matija iz Inlavfa, 17. 3. 1877
13. Vavpotič Ivan iz Kamnika, 21. 2. 1877
14. Vidmar Franc iz Spodnje Idrije, 21. 3. 1877
15. Vidmar Franc iz Ajdovca, 21. 10. 1875
16. Zupanič Niko z Gribelj, 1. 12. 1876
17. Žitek Egon iz Ptuja, 29. 4. 1877

1897/8

1. Bevec Albin iz Bele cerkve, 6. 3. 1878
2. Demšar Gregor iz Kovskega vrha pri Poljanah, 13. 3. 1876

3. Ferjančič Herman iz Goč pri Vipavi, 18. 2. 1878
4. Ferlan Franc iz Poljan pri Škofji Loki, 4. 4. 1877
5. Gregorc Jurij iz Novega mesta, 5. 4. 1879
6. Kette Karel iz Prema, 19. 1. 1876
7. Mogolič Jožef iz Novega mesta, 18. 5. 1877
8. Penič Anton iz Spodnje Pirošice, 2. 3. 1877
9. Pregelj Viktor iz Starega trga pri Trebnjem, 13. 9. 1879
10. Rupnik Janez iz Črnomlja, 12. 2. 1879
11. Šajn Jožef iz Malih Lašč, 30. 10. 1878
12. Šali Karel iz Češče vasi, 12. 9. 1876
13. Šapla Anton iz Šturij pri Vipavi, 6. 7. 1877
14. Škarja Janez z Mirne, 10. 5. 1879
15. Testen Lovrenc iz Loke pri Mengšu, 10. 8. 1875
16. Vehovec Alojz z Rake, 5. 7. 1878
17. Zevnik Mihael iz Dolenje Skopice, 21. 4. 1877
18. Železnikar Julijan iz Slovenske Bistrice, 3. 7. 1878
19. Hliš Franc iz Družmirja pri Šoštanju, 3. 12. 1875
20. Trenc Ferdinand iz Novega mesta, 28. 9. 1879
21. Kenda Jožef iz Ajdovščine, 5. 3. 1880

1898/9

1. Češarek Albin iz Ljubljane, 24. 2. 1880
2. Kandare Franc iz Postojne, 31. 1. 1879
3. Kinski Rudolf iz Celovca, 2. 5. 1880
4. Koletič Jožef iz Krškega, 24. 1. 1877
5. Kozina Janez z Brega (Willingrain), 30. 12. 1877
6. Kozina Pavel iz Ljubljane, 6. 1. 1878
7. Kunc Karel iz Novega mesta, 27. 2. 1879
8. Leban Albert iz Prvačine, 2. 1. 1878
9. Malnar Jože iz Malinišča pri Osilnici ob Kolpi, 15. 3. 1876
10. Marolt Vinko iz Trške gore pri Krškem, 16. 1. 1880
11. Perne Henrik iz Cola pri Vipavi, 12. 7. 1878

12. Podlogar Leopold iz Podloga,
14. 11. 1878
13. Prezelj Oskar iz Tolmina, 10. 8. 1878
14. Šešek Franc iz Senožeč, 30. 9. 1880
15. Šuklje Vladimir iz Kandije,
29. 9. 1878
16. Urbas Janez iz Št. Lovrenca z Drav-
skega polja, 10. 5. 1877
17. Vodopivec Jože iz Postojne,
18. 9. 1878
18. Zupančič Jože iz Dolskega,
26. 12. 1876

1899/1900

1. Andree Leopold iz Novega mesta,
14. 11. 1879
2. Bartel Bertold iz Mehovega pri No-
vem mestu, 20. 6. 1879
3. Bergmann Rihard iz Žalca, 6. 2. 1881
4. Bračko Teodor iz Št. Ilja,
29. 10. 1877
5. Dežman Janez iz Lancovega,
27. 10. 1877
6. Jarc Baldomir iz Novega mesta,
5. 12. 1881
7. Kolenc Franc iz Velike Sevnice,
20. 11. 1879
8. Komar Franc iz Kobarida,
29. 1. 1880
9. Kosturić Stanislav iz Jaske, Hrva-
ška, 7. 10. 1878
10. Krevs Matija iz Mirne peči,
18. 2. 1880
11. Krkoč Franc iz Sela pri Črničah,
2. 5. 1880
12. Kunc Jožef iz Novega mesta,
16. 2. 1882
13. Lavter Jože z Jesenic, 18. 2. 1878
14. Lokar Janko iz Črnomlja, 15. 8. 1881
15. Rataj Janez iz Mačkovca,
11. 12. 1877
16. Roscher Tomaž, Eis pri Velikovcu,
11. 4. 1879
17. Vasič Ivan iz Trebnjega, 2. 11. 1882
18. Volavšek Martin iz Pišec, 27. 9. 1880
19. Zamar Ciril iz Barbane pri Biljani,
Primorska, 3. 10. 1878
20. Zorko Anton iz Novega mesta,
14. 12. 1880
21. Zupančič Ivan iz Otavca pri Črnom-
lju, 10. 2. 1881
22. Ribnikar Adolf iz Čevic pri Lo-
gatu, 17. 6. 1880

1900/1

1. Böhm Franc, Pilsting, Bavarska,
8. 1. 1878
2. Cerkl Jože iz Cerkovske vasi pri Lo-
gatu, 24. 11. 1881
3. Detela Anton iz Ljubljane,
25. 9. 1883
4. Hauptman Janez iz Zgornjega Du-
pleka, Štajerska, 19. 12. 1877
5. Kalan Vencel iz Dolenjskih Toplic,
26. 10. 1882
6. Kamenšek Oskar iz Metlike,
2. 7. 1883
7. Kanz Hermann iz Gradca, Avstrija,
16. 2. 1881
8. Kostelec Martin iz Drašičev,
5. 8. 1879
9. Kralj Franc iz Kroke, 20. 9. 1881
10. Malnerič Ignac iz Črnomlja,
21. 7. 1881
11. Orehek Andrej iz Kraske pri Mo-
ravčah, 20. 11. 1878
12. Planinšek Anton z Mirne,
21. 12. 1880
13. Podkrajšek Rudolf iz Zgornje Ši-
ške, 6. 4. 1881
14. Prešeren Jože iz Smolenje vasi,
25. 2. 1880
15. Stopar Franc iz Novega mesta,
22. 7. 1882
16. Wolf Josef, Leichenbach, Hessen,
4. 3. 1882
17. Woves Fritz z Dunaja, 26. 4. 1880
18. Žnidaršič Jožef iz Dobrepolja,
2. 8. 1879
19. Mandeljč Karel iz Starega trga pri
Ložu, 17. 12. 1880

1901/2

1. Barle Gustav iz Podzemlja,
6. 8. 1881
2. Gandini Weikhard iz Žužemberka,
3. 1. 1884
3. Golia Vladimir iz Trebnjega,
15. 10. 1882
4. Komljanec Alojz iz Zloganja pri
Škocjanu, 13. 6. 1882
5. Marinko Vincenc iz Preske,
2. 1. 1884
6. Mikuš Ludvik iz Mokronoga,
4. 12. 1882
7. Mole Rudolf iz Kanala, 20. 1. 1883
8. Planinšek Anton z Mirne, 21. 12. 1880

9. Poznik Aleksander iz Novega mesta, 13. 10. 1881
10. Schweiger Jože iz Trebnjega, 18. 11. 1883
11. Smola Albin iz Št. Vida pri Podpeči, 20. 9. 1883
12. Šeničar Franc iz Smolenje vasi, 6. 7. 1883
13. Škerlj Ivan iz Kranja, 8. 4. 1884
14. Tancig Egon iz Krške vasi, 3. 11. 1883

1902/3

1. Benetek Anton iz Griž pri Celju, 19. 5. 1877
2. Malnerič Martin iz Črnomlja, 5. 3. 1885
3. Prijatelj Karel iz Kamnika, 22. 10. 1883
4. Raitharek Friedrich iz Tržiča, 18. 10. 1882
5. Rodič Friderik iz Št. Jurja ob Kumbergu, 13. 7. 1884
6. Sevnik Leopold z Vranskega, 1. 9. 1883
7. Vušič Otmar iz Ptuja, 9. 3. 1884
8. Zidar Franc iz Trstenika pri Št. Rupertu, 4. 1. 1883

1903/4

1. Božiček Franc iz Buče, Štajerska, 6. 10. 1880
2. Cvetko Jurij iz Imena, Štajerska, 12. 4. 1879
3. Dular Jože iz Vavte vasi, 20. 11. 1885
4. Golob Franc iz Spodnje Staže, 11. 6. 1885
5. Ivanetič Franc iz Metlike, 6. 11. 1883
6. Jeruc Oto iz Kamnika, 12. 11. 1883
7. Kambič Janez iz Dragumlje vasi pri Metliki, 15. 7. 1883
8. Kastelic Anton iz Klečet pri Žužemberku, 9. 12. 1883
9. Kos Mihael iz Jesenic ob Krki, 7. 10. 1883
10. Kosjek Jakob iz Št. Lovrenca pri Mariboru, 3. 7. 1880
11. Krajec Janko iz Novega mesta, 21. 7. 1883
12. Kupnik Edmund iz Podplat pri Poljčah, 20. 11. 1884
13. Lipold Franc iz Celja, 23. 3. 1885
14. Lončar Janez iz Tržiča, 17. 12. 1885

15. Mastnak Leopold iz Slivnice pri Celju, 14. 11. 1882
16. Miklič Matija iz Čateža pri Trebnjem, 1. 2. 1883
17. Novak Anton iz Male vasi pri Dobropolju, 21. 1. 1882
18. Omahen Ignac iz Malega Gabra, 13. 9. 1883
19. Pirc Franc iz Novega mesta, 24. 2. 1884
20. Podobnik Jože iz Velike Dobrave pri Stični, 10. 3. 1883
21. Praznik Janez iz Rašice pri Velikih Laščah, 15. 10. 1883
22. Reich Alojz iz Gomilskega, 25. 4. 1883
23. Režek Josip s Krasnega vrha pri Metliki, 5. 3. 1883
24. Šketa Johann iz Orle vasi pri Braslovčah, 7. 5. 1882
25. Šuklje Janez iz Ljubljane, 1. 4. 1884
26. Vandot Ivan iz Kranjske gore, 17. 1. 1882
27. Vavpotič Karel iz Kamnika, 27. 10. 1882
28. Venta Jakob iz Formina pri Ptuju, 24. 7. 1882
29. Vesenjaki Anton iz Samušan pri Ptuju, 5. 1. 1885
30. Vušič Otmar iz Ptuja, 9. 3. 1884

1904/5

1. Černugelj Anton iz Grabrovca pri Metliki, 13. 1. 1883
2. Darovec Jože iz Ločne pri Novem mestu, 22. 11. 1885
3. Gnidovec Jože iz Sel pri Ajdovcu, 26. 1. 1885
4. Klopčič Rudolf iz Št. Petra ob Savinji, 29. 1. 1885
5. Klun Jože iz Ribnice, 8. 8. 1886
6. Kobe Ernest iz Novega mesta, 12. 1. 1886
7. Kuhar Anton iz Brstja pri Ptuju, 12. 1. 1885
8. Kurmann Moritz, Klosterneuburg, 29. 8. 1886
9. Mikolič Jakob iz Novega mesta, 6. 10. 1886
10. Omerza Franc iz Župeče vasi pri Krškem, 28. 3. 1885
11. Perme Leopold iz Dolenjih Kamenc, župnija Prečna, 8. 7. 1884

12. Pintar Jurij iz Vizore pri Novi cerkvi, Štajerska, 23. 4. 1882
13. Šetina Teodor iz Črnomlja, 26. 10. 1884
14. Vandot Alojz iz Kranjske gore, 18. 6. 1885
15. Vandot Josip iz Kranjske gore, 15. 1. 1884

1905/6

1. Baznik Ivan iz Gorenje Pirošice, 14. 10. 1885
2. Hrovat Alojzij iz Velikega Podljubna, 21. 6. 1885
3. Kapš Rudolf iz Uršnih sel, 13. 5. 1886
4. Komlanec Anton iz Sv. Križa pri Kostanjevici, 18. 2. 1884
5. Levec Egidij iz Sevnice, 27. 11. 1884
6. Lozar Franc iz Črnomlja, 10. 12. 1885
7. Mole Herman (Vojeslav), iz Kanala, 14. 12. 1886
8. Možina Ivan iz Novega mesta, 29. 7. 1888
9. Murgel Ervin iz Kranja, 5. 9. 1886
10. Ogulin Ivan iz Cerovca pri Semiču, 16. 11. 1882
11. Panjan Jože iz Dragovanje vasi pri Dragatušu, 6. 2. 1887
12. Šober Jakob iz Koprivnice pri Rajhenburgu, 10. 7. 1885
13. Sok Venceslav iz Moškanjcev pri Ptuj, 2. 12. 1884
14. Travner Vladimir iz Logatca, 8. 12. 1886
15. Verce Jožef iz Korit pri Doberniču, 7. 7. 1887

1906/7

1. Durini Viktor iz Novega mesta, 17. 7. 1886
2. Fux Rihard iz Metlike, 23. 3. 1887
3. Golia Adolf iz Trebnjega, 28. 6. 1889
4. Hacin Lovrenc s Trate pri Velesovem, 23. 8. 1886
5. Hartman Robert iz Velikih Lašč, 9. 5. 1888
6. Jundič Janez iz Kota pri Semiču, 27. 1. 1886
7. Kodre Anton iz Gorenje Branice
8. Miklič Matija iz Starega trga pri Trebnjem, 15. 2. 1889
9. Poljšak Vladimir iz Šmarja pri Gorici, 31. 8. 1886
10. Rus Martin iz Podvincev pri Ptuj, 25. 10. 1885

11. Preinfalk Anton iz Litije, 31. 7. 1888
12. Schweiger Vladimir iz Stične, 13. 7. 1888
13. Skale Otmar iz Novega mesta, 7. 8. 1889
14. Žunkovič Janez iz Župečje vasi pri Ptuj, 3. 2. 1885

1907/8

1. Barle Vid iz Podzemlja, 14. 4. 1889
2. Bučar Julij iz Črnomlja, 23. 3. 1889
3. Čuček Ernest iz Spodnjih Velič, Štajerska, 7. 1. 1887
4. Čuš Martin iz Mezgovca pri Moškanjcih, Štajerska, 4. 11. 1885
5. Debeljak Anton iz Šegove vasi pri Loškem potoku, 25. 10. 1887
6. Eppich Egidij iz Črnomlja, 1. 9. 1888
7. Frankovič Vladimir iz Kostanjevice, 25. 6. 1888
8. Gorše Franc iz Duplice pri Kamniku, 4. 8. 1887
9. Hrovat Henrik iz Mokronoga, 15. 6. 1887
10. Ivanetič Martin iz Črešnjevca pri Semiču, 2. 10. 1884
11. Kambič Mihael iz Dragovanje vasi pri Črnomlju, 14. 9. 1887
12. Kapsch Jožef iz Opčice pri Poljanah, Kočevsko, 17. 2. 1888
13. Kobe Viktor iz Novega mesta, 19. 7. 1887
14. Luscher Janez iz Srednje vasi pri Črmošnjicah, 28. 8. 1887
15. Merslavič Janez iz Jereslavcev, Štajerska, 6. 1. 1886
16. Mezek Franc s Trate pri Poljanah, 25. 9. 1888
17. Mramor Franc iz Novega mesta, 18. 7. 1890
18. Pintar Rihard iz Kandije, 17. 7. 1890
19. Pleško Franc iz Prevole pri Kranju, 5. 11. 1887
20. Rueh Franc iz Kostanjevice, 17. 10. 1887
21. Slapšak Vinko iz Pijavice pri Mokronogu, 24. 8. 1887
22. Vidmar Franc iz Lopate pri Žužemberku, 10. 10. 1885
23. Zavrnik Franc iz Zgornjih Velič, Štajerska, 12. 11. 1888
24. Zdolšek Franc iz Hotunja pri Poniški na Štajerskem, 26. 11. 1886

1908/9

1. Arselin Avguštin iz Lubna pri Radovljici, 23. 12. 1889
2. Čerček Feliks iz Gradca, Avstrija, 14. 1. 1890
3. Fabijančič Franc iz Bučke, 6. 4. 1891
4. Grandovec Ignac iz Velikih Ponikev pri Trebnjem, 18. 11. 1888
5. Gregorc Jožef iz Novega mesta, 18. 2. 1887
6. Hutter Janez, Blocton, Alabama ZDA, 4. 10. 1889
7. Jakša Aleksander iz Žužemberka, 6. 1. 1891
8. Kambič Mihael iz Preloge pri Semiču, 7. 3. 1888
9. Krajec Pavel iz Novega mesta, 23. 6. 1888
10. Legat Ivan iz Brda pri Podpeči, 23. 12. 1889
12. Lenarčič Janez iz Pristave pri Podgradu, 31. 12. 1888
12. Lokar Franc iz Doblič pri Črnomlju, 18. 6. 1890
13. Majcen Franc s Polja pri Mokronogu, 9. 4. 1889
14. Meršolj Franc iz Radovljice, 7. 11. 1889
15. Murel Julij iz Kranjske gore, 21. 7. 1889
16. Petrič Maks iz Novega mesta, 10. 2. 1889
17. Pibernik Leopold is Suhorja pri Metliki, 25. 9. 1890
18. Schweiger Stanko iz Novega mesta, 8. 2. 1891
19. Turk Karel iz Novega mesta, 21. 10. 1887
20. Verce Franc iz Korit pri Dobrniču, 10. 2. 1890
21. Weselko Otmar, Wattendorf pri Gradcu, Avstrija, 28. 9. 1888
22. Grum Alojz iz Malega Lipoglava pri Ljubljani, 28. 4. 1887

1909/10

1. Beljan Mihael iz Potoka pri Fari, 23. 7. 1886
2. Brežnik Pavel iz Ljubljane, 1. 2. 1892
3. Jurkovič Jože iz Colnarjev pri Novem mestu, 7. 3. 1888

4. Kaisersberger Leo iz Črnomlja, 18. 7. 1892
5. Lovrenčič Janez iz Špeharjev pri Vinici, 9. 2. 1889
6. Medved Anton iz Ločne pri Novem mestu, 27. 6. 1888
7. Mlakar Ladislav iz Dinjana, Istra, 7. 1. 1892
8. Perko Ignac iz Tolčan pri Zagradcu, 5. 4. 1889
9. Petrič Alojz iz Bereče vasi pri Suhorju, 25. 10. 1890
10. Rus Jože iz Ribnice, 20. 3. 1888
11. Salloker Robert iz Metlike, 8. 6. 1890
12. Sever Nikolaj iz Kostanjevice, 5. 11. 1889
13. Vaupotič Vladimir iz Črnomlja, 8. 7. 1888
14. Žgajnar Janez iz Mokronoga, 26. 8. 1890
15. Mikuš Rudolf iz Gornjega Grada, 24. 1. 1890
16. Sturm Janez iz Košane pri Sv. Petru, 17. 12. 1888
17. Šavelj Anton iz Rudnika pri Kamniku, 18. 1. 1889

1910/11

1. Borovička Ludvik iz Pulja, 26. 7. 1893
2. Brežnik Viktor iz Ljubljane, 26. 8. 1893
3. Hladnik Stanislav iz Novega mesta, 3. 5. 1893
4. Klemenčič Lovrenc iz Št. Vida pri Stični, 9. 8. 1891
5. Kunst Alojz iz Polzele, 3. 4. 1890
6. Kunst Edvard iz Polzele, 12. 10. 1891
7. Majerle Anton iz Jelševnika pri Črnomlju, 6. 10. 1891
8. Pucelj Janez iz Gorenje vasi pri Ribnici, 28. 8. 1890
9. Schweiger Ciril iz Novega mesta, 19. 3. 1893
10. Stefanovič Emil iz Novega mesta, 16. 5. 1891
11. Škerlj Stanislav iz Novega mesta, 7. 2. 1893
12. Turk Viktor iz Podhoste pri Dolenjskih Toplicah, 13. 10. 1891
13. Učakar Franc iz Špitaliča, 27. 3. 1889
14. Zalokar Vinko iz Škocjana pri Turjaku, 4. 1. 1892

15. Zupin Ludvik iz Vel. Brusnic, 24. 8. 1891
16. Pagon Franc iz Selc-Bukovega, Primorska, 9. 1. 1888
17. Suštar Lovrenc iz Stoba pri Domžalah, 5. 9. 1889
18. Safošnik Jakob iz Pleterij pri Ptuj, 1. 7. 1888
19. Jelačin Vladimir iz Ljubljane, 19. 11. 1892
20. Glovacki Kazimir iz Dubravnice, Dalmacija, 11. 8. 1890
21. Zaletel Rudolf iz Ljubljane, 8. 4. 1890
22. Selan Anton iz Dobrunj, 30. 3. 1891

1911/12

1. Bukovec Martin iz Mrzle luže pri Veliki Loki, 11. 11. 1890
2. Frančič Ivan iz Dolenje Stare vasi, 21. 8. 1891
3. Fux Ludvik iz Metlike, 26. 4. 1891
4. Gajski Martin iz Ponikve pri Veliki Dolini, 11. 8. 1890
5. Geršič Matija iz Rožanca pri Črnomlju, 29. 5. 1891
6. Golob Konstanc iz Metlike, 13. 8. 1892
7. Gorše Martin iz Zamosteca pri Sordražici, 20. 7. 1892
8. Gruntar Viktor iz Šmarja pri Gorici, 4. 11. 1891
9. Kramarič Janez iz Radovice pri Metliki, 8. 7. 1892
10. Kres Jožef iz Škofje Loke, 6. 3. 1892
11. Meršol Ferdinand iz Postojne, 8. 5. 1893
12. Mevžel Janez iz Gabrnika pri Škocjanu, 12. 11. 1891
13. Pečnik Anton iz Strug pri Dobropolju, 17. 1. 1892
14. Rak Ignac iz Bukovščice pri Selcih, 2. 2. 1892
15. Rosina Viktor iz Mokronoga, 1. 4. 1893
16. Schweiger Ciril iz Novega mesta, 18. 3. 1893
17. Širaj Franc iz Gradišča-Rob, 1. 4. 1890

1912/13

1. Amon Jožef iz Slak na Štajerskem, 6. 3. 1889
2. Cirman Ciril iz Poljan, 29. 6. 1892

3. Gorenc Franc iz Zajčic pri Bučki, 15. 12. 1894
4. Hostnik Jožef iz Lukovca, 19. 10. 1891
5. Jerin Jurij iz Zagorja ob Savi, 18. 1. 1892
6. Kambič Bogomir iz Ustja pri Vipavi, 11. 9. 1893
7. Kljun Janez iz Ribnice, 18. 9. 1890
8. Komljanec Janez iz Jarčka pri Bučki, 24. 6. 1892
9. Kunstelj Alojz iz Fužine, 14. 6. 1891
10. Mrgole Matija iz Telč pri Škocjanu, 18. 1. 1892
11. Pakiž Franc iz Dan pri Ribnici, 4. 5. 1893
12. Schneider Albert s Hmeljnika, 25. 2. 1895
13. Smola Jožef iz Metlike, 9. 9. 1895
14. Springer Bogomir iz Mirne peči, 2. 10. 1893
15. Škofic Alojzij iz Starega trga, 14. 6. 1895
16. Vahter Mihael iz Mengša, 10. 9. 1889
17. Zupančič Franc iz Kalca, 14. 12. 1891

1913/14

1. Ajdič Avguštin iz Cegelnice pri Novem mestu, 23. 1. 1895
2. Andolšek Rudolf iz Pluske pri Trebnjem, 16. 4. 1893
3. Cvar Alojz iz Zamosteca, 22. 7. 1891
4. Eršte Janez iz Novega mesta, 26. 8. 1895
5. Gerčar Jakob iz Dupljan pri Kamniku, 25. 7. 1889
6. Gregorc Albin iz Novega mesta, 3. 9. 1894
7. Guzelj Stojan iz Kandije pri Novem mestu, 20. 3. 1896
8. Hočevar Janez iz Dvorske vasi pri Velikih Laščah, 31. 7. 1892
9. Jakša Jožef iz Žužemberka, 30. 10. 1895
10. Krhne Štefan iz Vipave, 17. 8. 1890
11. Kuder Milan iz Ljubljane, 21. 10. 1893
12. Lavrič Jože iz Lokev pri Prečni, 10. 2. 1894
13. Lobe Feliks iz Ljubljane, 14. 10. 1894
14. Logar Jožef z Jesenic, 8. 4. 1891

15. Petrič Emanuel iz Novega mesta, 6. 3. 1895
16. Pirec Andrej z Ravnega pri Krškem, 22. 6. 1891
17. Rifelj Franc iz Cilpaha pri Trebelnem, 12. 6. 1891
18. Skuk Anton iz Križa pri Sv. Trojici, 15. 1. 1893
19. Srimšek Janez iz Mokronoga, 26. 3. 1892
20. Struna Alojz s Hriba pri Toplicah, 29. 6. 1893
21. Škoda Jože iz Sv. Štefana pri Trebnjem, 12. 10. 1889
22. Trost Vladimir iz Šentjerneja, 2. 9. 1895
23. Turk Alojz iz Verduna pri Stopičah, 6. 6. 1893
24. Zupančič Martin s Perova pri Grosupljem, 9. 11. 1894

1914/15

1. Budna Kazimir iz Ljubna, 8. 7. 1897
2. Cesar Ivan iz Dolenje Težke vode na Dolenjskem, 6. 10. 1896
3. Cvelbar Jože iz Dol. Prekope, 8. 2. 1895
4. Dular Vinko iz Jurke vasi, 27. 12. 1895
5. Gebauer Wilhelm iz Šmarjete pri Beli cerkvi, 3. 4. 1897
6. Jarc Bogomir iz Radeč, 23. 9. 1897
7. Kozoglav Franc iz Sv. Jošta, 2. 9. 1895
8. Macele Ferdinand z Dunaja, 19. 5. 1897
9. Mlaker Franc iz Žužemberka, 16. 5. 1895
10. Orešek Ignac iz Spodnjih Vodal, 1. 2. 1895
11. Poljanec Franc iz Šmarjete, 21. 8. 1896
12. Prah Jožef iz Vrhovske vasi, 23. 11. 1895
13. Rant Jožef iz Godešic, 15. 4. 1896
14. Skušek Valentin iz Jeprjeka pri Škocjanu, 22. 1. 1894
15. Stemberger Jože iz Goč, 25. 8. 1891
16. Štukelj Jože iz Ručetne vasi, 29. 9. 1894
17. Zakrajšek Jože iz Dvorske vasi, 18. 3. 1896

18. Žlajpah Anton iz Žužemberka, 19. 12. 1892
19. Rogina Mira iz Novega mesta, 16. 4. 1896

1915/16

1. Artič Franc iz Dobovca, 6. 8. 1895
2. Lončar Franc iz Ljubljane, 23. 10. 1897
3. Markič Viktor iz Novega mesta, 9. 1. 1895
4. Mervar Alojz iz Cvibla pri Žužemberku, 28. 3. 1895
5. Mušič Jurij iz Kandije pri Novem mestu, 8. 8. 1898
6. Oblak Rafael iz Novega mesta, 30. 11. 1895
7. Režen Fran s Polja, 11. 10. 1894
8. Saje Jože z Vrhniške, 14. 9. 1897
9. Smolik Franc iz Novega mesta, 7. 10. 1897
10. Bele Jože iz Stične, 23. 1. 1894
11. Ropas Milan iz Novega mesta, 27. 7. 1897
12. Kit Janez iz Rogaške Slatine, 3. 3. 1896
13. Pintar Viktor iz Novega mesta, 17. 10. 1896
14. Turk Jože z Verduna pri Stopičah, 12. 9. 1895
15. Režen Franc s Polja pri Tržišču, 11. 10. 1894
16. Eržen Anton iz Podgorja, 4. 4. 1895
17. Pristav Alojz iz Ljubljane, 14. 8. 1893
18. Ogrin Anton iz Novega mesta, 21. 6. 1896
19. Žužek Franc iz Kompolja pri Dobropolju, 25. 1. 1895
20. Hvala Bogomir iz Sv. Ivana pri Trstu, 8. 11. 1895
21. Kvas Ferdinand iz Kočevske reke, 1. 4. 1896
22. Jerman Franc iz Nakla pri Črnomlju, 27. 1. 1896

1916/17

1. Bele Jože iz Kandije pri Novem mestu, 18. 12. 1898
2. Dular Metod iz Novega mesta, 12. 6. 1899
3. Kvas Friderik iz Novega mesta, 4. 3. 1899

4. Matko Karel iz Dol. Toplic, 3. 10. 1898
5. Medic Jože iz Birčne vasi, 19. 2. 1899
6. Mušič Karel iz Kandije pri Novem mestu, 3. 10. 1899
7. Šegula Maria Helena iz Novega mesta, 26. 6. 1897
8. Turk Jože iz Novega mesta, 23. 7. 1897
9. Kirar Franc iz Šmarjete, 13. 10. 1895
10. Koretič Franc iz Orehovca pri Kostanjevici, 2. 10. 1897
11. Lovšin Anton iz Ribnice, 20. 11. 1894
12. Baškovič Ivan iz Žejna pri Čatežu, 21. 5. 1898
13. Gerden Anton iz Martinje vasi, 14. 12. 1893
14. Konečnik Vladimir iz Gradca, 15. 5. 1898
15. Šproc Anton iz Tolmina, 1. 2. 1899
16. Kramarič Alojz iz Radovice, 31. 5. 1898
17. Banovec Matija iz Doblič, 29. 7. 1896
18. Schweiger Dragotin iz Črnomlja, 20. 3. 1898
19. Kordiš Jože z Broda pri Novem mestu, 11. 4. 1894
20. Dular Jože iz Novega mesta, 26. 5. 1896
21. Horvat Stanislav iz Ljubljane, 21. 10. 1894
22. Zobec Ivan iz Prigorice pri Ribnici, 11. 3. 1897
23. Kuder Stanislav iz Ljubljane, 17. 7. 1898
24. Žlindra Otokar iz Dob pri Kostanjevici, 14. 11. 1897
25. Ercigoj Ferdinand iz Kostanjevice, 27. 5. 1897
26. Zupančič Jakob iz Otovca pri Črnomlju, 1. 10. 1895
7. Podbevšek Anton z Grma pri Novem mestu, 13. 6. 1898
8. Kovačič Anton z Malega vrha pri Mirni peči, 1. 2. 1898
9. Kamin Mihael iz Dolenje vasi pri Veliki Loki, 20. 9. 1898
10. Plot Karel iz Ratja pri Žužemberku, 7. 12. 1898
11. Schweiger Viktor iz Novega mesta, 25. 9. 1898
12. Pegan Franc iz Gabrja pri Štanjelu, 1. 10. 1897
13. Kek Franc iz Prudofa pri Trebnjem, 20. 8. 1895
14. Toporiš Ivan iz Črnomlja, 24. 3. 1900
15. Jarc Alojz iz Radeč pri Zidanem mostu, 17. 6. 1899
16. Absec Matija iz Mihelje vasi pri Črnomlju, 15. 9. 1898
17. Gabrijelčič Friderik iz Avč, Primorska, 19. 2. 1899
18. Marjetič Jože iz Škocjana, 26. 2. 1894
19. Smrke Alojz iz Dolenje Straže, 30. 6. 1896
20. Pehani Pavel iz Trebnjega, 12. 4. 1899
21. Knafelj Janez iz Mošenj, 7. 6. 1896
22. Krašovec Franc iz St. Vida pri Stični, 6. 1. 1895
23. Štukelj Leon iz Kandije pri Novem mestu, 12. 11. 1898
24. Šerko Edvin iz Maribora, 1. 8. 1899
25. Judnič Jože iz Dol. Toplic pri Novem mestu, 13. 7. 1895

1918/19

1. Jarc Miran iz Črnomlja, 5. 7. 1900
2. Jurečič Franc iz Vel. Mraševa, 31. 7. 1898
3. Puc Anton iz Žužemberka, 8. 2. 1898
4. Šproc Stanislav iz Tolmina, 6. 5. 1900
5. Teply Bogomir iz Velike Loke, 10. 1. 1900
6. Žmavec Pavel iz Krškega, 25. 3. 1900
1. Gebauer Friderik iz Šmarjete pri Krškem, 13. 1. 1901
2. Grum Boleslav Ignac iz Šmartna pri Litiji, 2. 8. 1901
3. Herman Franc iz Gradca, 30. 4. 1899
4. Pehani Hubert iz Trebnjega, 1. 11. 1900
5. Sila Anton iz Trsta, 6. 5. 1900
6. Rozman Albina iz Šiške pri Ljubljani, 24. 2. 1900
7. Vašič Nada iz Pulja, 20. 4. 1899
8. Abram Leon iz Zagreba, 23. 9. 1897
9. Hrovat Silverij iz Žužemberka, 17. 7. 1898
10. Jelenc Franc iz Velikih Lašč, 24. 8. 1897

11. Poka de Pokafalva Dagobert iz Žužemberka, 23. 12. 1896
12. Ramor Makso iz Kandije pri Novem mestu, 2. 9. 1894
13. Tomšič Ignac iz Vrhniške, 11. 5. 1896
14. Kovačič Jožef iz Martinje vasi pri Mokronogu, 18. 1. 1898
15. Medic Franc iz Dol. Toplic na Dolenjskem, 6. 3. 1895
16. Stefanović Ljubomir iz Novega mesta, 5. 6. 1895
17. Žužek Alojzij iz Velikih Lašč, 10. 6. 1896
18. Drganc Anton iz Metlike, 15. 1. 1897
19. Pureber Emil iz Žabje vasi pri Novem mestu, 17. 3. 1898
20. Ausec Adolf iz Škocjana pri Mokronogu, 17. 3. 1898

1919/20

1. Berus Nikolaj iz Kandije pri Novem mestu, 4. 12. 1899
2. Košir Ivan iz Škofje Loke, 21. 12. 1901
3. Kukar Jakob iz Ručetne vasi pri Semiču, 1. 2. 1900
4. Malerič Boris iz Črnomlja, 8. 4. 1901
5. Pehani Ernest iz Žužemberka, 11. 1. 1900
6. Picek Janko iz Ribnice, 7. 8. 1899
7. Pleiweis Karel iz Višnje gore, 16. 6. 1902
8. Polenšek Marjan iz Vipave, 8. 11. 1902
9. Premru Vladimir iz Boštajna pri Radečah, 25. 1. 1902
10. Rems Maks iz Nevelj pri Kamniku, 11. 7. 1900
11. Rezelj Josip iz Ivanje vasi pri Mirni peči, 23. 2. 1900
12. Šepic Alojzij iz Žabje vasi pri Novem mestu, 20. 7. 1900
13. Teply Ermin iz Velike Loke, 29. 3. 1902
14. Žukovec Franc iz Vavpčje vasi pri Žužemberku, 3. 9. 1899
15. Pleiweis Lea iz Radeč pri Zidanem mostu 19. 3. 1901
16. Jazbec Vladimir iz Šmihela pri Žužemberku, 4. 7. 1898
17. Kastelic Robert iz Novega mesta, 14. 5. 1899
18. Rauh Metod iz Krupe pri Semiču, 14. 8. 1899

1920/21

1. Brađač Josip iz Podhoste, 10. 3. 1900
2. Bučar Josip iz Srebrnič, 3. 2. 1902
3. Daneu Anton iz Opčin pri Trstu, 14. 1. 1902
4. Dietz Zorislav iz Šturij pri Ajdovščini, 14. 6. 1901
5. Fajdiga Franc iz Temenice, 4. 10. 1901
6. Furlan Anton z Vrhniške, 26. 8. 1903
7. Horvath Ivan iz Žižek v Prekmurju, 26. 4. 1899
8. Ilc Ivan iz Dolenjih Lazov, 12. 7. 1901
9. Klemenčič Ivan iz Gor. Lokvice, 25. 10. 1899
10. Kopitar Metod iz Petrove vasi, 14. 4. 1901
11. Skalicky Zdenko iz Novega mesta, 11. 7. 1903
12. Skebe Silvester iz Hinj, 14. 12. 1899
13. Šuštar Franc z Grmade, 11. 1. 1901
14. Mervar Franc iz Klečet pri Žužemberku, 4. 11. 1897

1921/22

1. Bajuk Hugon iz Trbiža v Julijski Benečiji, 9. 12. 1903
2. Čudovan Alojzij iz Gorenje vasi pri Šmarjeti, 3. 6. 1902
3. Hrovatin Vinko iz Opčin pri Trstu, 8. 1. 1901
4. Jarc Janko iz Črnomlja, 25. 12. 1903
5. Nahtigal France z Vrhova pri Žužemberku, 18. 3. 1900
6. Pavček Jože iz Cegelnice pri Novem mestu, 5. 1. 1901
7. Poropat Milovan iz Pulja, 9. 9. 1901
8. Rozman Jožef iz Gor. Podboršta pri Mirni peči, 17. 3. 1902
9. Stariha Matija iz Calumeta v ZDA, 16. 9. 1902
10. Strašek Josip iz Brežic, 30. 1. 1904
11. Sušnik Ivan iz Novega mesta, 15. 6. 1903
12. Vatovec Josip iz Trsta, 16. 6. 1901
13. Vehovec Feliks iz Žužemberka, 17. 5. 1901
14. Zorec Stanislav iz Škofje Loke, 22. 1. 1902
15. Primc Mihael iz Vrbice pri Ilirski Bistrici, 28. 9. 1901

16. Žen Jožko iz Češnjice pri Bohinjski Srednji vasi, 23. 3. 1900
17. Martelanc Franc iz Tolmina, 26. 4. 1900

1922/23

1. Jarc Alfonz iz Ajdovca pri Žužemberku, 30. 7. 1904
2. Koce Jurij iz Starega trga pri Črnomlju, 15. 6. 1902
3. Koklič Ivan iz Novega mesta, 24. 2. 1904
4. Mušič Marijan iz Kandije pri Novem mestu, 16. 11. 1904
5. Prosen Ciril z Javornika pri Jesenicah, 14. 7. 1902
6. Stukelj Alojzij iz Denvera Colorado, ZDA, 21. 4. 1903
7. Šauli Hieronim iz Kobarida, 28. 9. 1903
8. Šesek Stanislav iz Hrušičev pri Jesenicah, 17. 11. 1903
9. Strajnar Franc iz Verduna pri Stopičah, 21. 6. 1903
10. Tomšič Franc iz Trebnjega, 20. 3. 1905
11. Tomšič Josip z Rake pri Krškem, 21. 8. 1903
12. Udouč Herman iz Göstlinga, 27. 3. 1904
13. Vajdetič Josip iz Gorenje Podgore pri Črnomlju, 26. 7. 1902
14. Zakrajšek Viktor iz Ponikev pri Trebnjem, 9. 5. 1903
15. Žlindra Leon iz Dob pri Kostanjevici, 11. 5. 1901
16. Kremžar Ljudmila iz Ljubljane, 10. 2. 1904
17. Svetec Vida iz Novega mesta, 4. 6. 1903
18. Damiš p. Henrik iz Zgornjega Porčiča pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, 25. 2. 1883
19. Dernovšek Karel iz Kandije pri Novem mestu, 14. 11. 1903

1923/24

1. Anžič Srečko iz Starega trga pri Trebnjem, 20. 1. 1904
2. Baškovič Anton iz Žejnega pri Čatežu, 26. 6. 1904
3. Blažon Franc iz Novega mesta, 5. 2. 1905

4. Celar Mirko z Dunaja, 30. 1. 1903
5. Delak Ferdo iz Gorice, 29. 6. 1905
6. Lazar Josip iz Lokev pri Dobrničju, 4. 3. 1903
7. Papež Karel iz Ratja pri Hinjah, 7. 11. 1898
8. Perko Alojz (Slavko) iz Novega mesta, 17. 8. 1905
9. Rak Maks iz Št. Petra pri Novem mestu, 8. 6. 1905
10. Rozman Rudolf iz Šentjanža na Dolenjskem, 17. 5. 1905
11. Skalicky Bogoslav iz Novega mesta, 18. 11. 1905
12. Stefanović Danilo iz Novega mesta, 15. 7. 1905
13. Škrbe Stanislav iz Žužemberka, 2. 11. 1903
14. Šproc Dragotin iz Novega mesta, 14. 10. 1904
15. Vončina Niko iz Krškega, 28. 11. 1905
16. Weble Demetriј iz Črnomlja, 3. 6. 1906
17. Zwitter Fran iz Bele cerkve na Dolenjskem, 24. 10. 1905
18. Ahazhizh Marija iz Novega mesta, 16. 12. 1904
19. Kozina Marija iz Mokronoga, 18. 3. 1905

1924/25

1. Demšar Franc iz Kranja, 3. 12. 1905
2. Hlede Štefan iz Kojskega pri Gorici, 7. 7. 1904
3. Jarc Josip iz Dolnjega polja, 4. 3. 1906
4. Kalan Zdravko iz Motnika, 5. 2. 1906
5. Kozina Marijan iz Novega mesta, 4. 6. 1907
6. Kramberger Robert iz Litije, 11. 6. 1907
7. Kravanja Vladimir iz Opčin pri Trstu, 27. 4. 1904
8. Mihelič Peter iz Sodevcev, 27. 3. 1905
9. Mrak Peter iz Pečin v Julijski Benečiji, 24. 10. 1906
10. Šavli Karel iz Gorice, 3. 11. 1906
11. Škufca Alojzij iz Znojil pri Krki, 19. 1. 1906
12. Tomšič Karel iz Postojne, 20. 11. 1906

13. Turk Janko iz Gaberja pri Vipavi, 9. 8. 1906
14. Arh Marija iz Gradca, 17. 1. 1907
15. Dolinšek Blažena iz Novega mesta, 15. 3. 1906
16. Lojk Marija iz Trsta, 2. 1. 1906
17. Mušič Marta iz Kandije pri Novem mestu, 19. 3. 1907
18. Ogoreutz Anica iz Novega mesta, 14. 12. 1905
19. Skrabl Rozalija iz Novega mesta, 16. 2. 1906
20. Zwitter Lidija iz Mokronoga, 21. 2. 1907

1925/26

Razrednik: Čemažar Franc

1. Bergant Franc iz Podrebri pri Semiču, 19. 10. 1903
2. Colarič Franc iz Slivja pri Sv. Križu, 29. 6. 1906
3. Derganc Josip iz Osojnika pri Semiču, 7. 5. 1902
4. Fischinger Alfred iz Gradca, Avstr. Novem mestu, 11. 9. 1906
5. Hrovatin Serafin iz Opčin pri Trstu, 19. 9. 1906
6. Jarc Andrej iz Novega mesta, 1. 6. 1907
7. Jenko Rudolf iz Celovca, 9. 6. 1907
8. Jericijo Henrik iz Podgore pri Gorici, 27. 1. 1905
9. Kos Jože iz Novega mesta, 27. 7. 1908
10. Malerič Josip iz Črnomlja, 8. 3. 1906
11. Mišič Anton iz Češče vasi pri N. mestu, 11. 9. 1906
12. Pečenko Vladimir iz Rihemberka, 22. 10. 1906
13. Povšič Josip iz Dobrave pri Škocjanu, 6. 3. 1907
14. Preželj Vinko iz Novega mesta, 30. 12. 1907
15. Rabič Alojz iz Bršljina pri Novem mestu, 7. 9. 1903
16. Sosič Milan iz Opčin pri Trstu, 7. 6. 1908
17. Špendal Franc iz Mleščeva pri Stični, 6. 1. 1907
18. Vogrinc Franc iz Novega mesta, 10. 12. 1907

19. Žbogar Oskar iz Gorice, 10. 1. 1906
20. Gunde Marija iz Ribnice, 24. 7. 1906
21. Deisinger Ema iz Podgore pri Kamniku, 6. 1. 1901

1926/27

Razrednik: Kranjec Rudolf

1. Berkopec Oton iz Vinice pri Črnomlju, 6. 12. 1906
2. Bunc Stanislav iz Kobdilja, 30. 10. 1907
3. Butina Mihael iz Ajblja pri Banja loki pri Kočevju, 13. 12. 1907
4. Dolenc Boris iz Buzeta v Istri, 18. 2. 1909
5. Globevnik Jože iz Novega mesta, 16. 10. 1908
6. Golobič Rudolf iz Vavpčje vasi pri Črnomlju, 16. 4. 1904
7. Gorkič Ivan iz Opčin pri Trstu, 13. 3. 1908
8. Grahek Bruno iz Novosielice v Bukovini, 4. 5. 1907
9. Kerin Alojz z Broda pri Kostanjevici, 12. 2. 1906
10. Križnič Edvard iz Opčin pri Trstu, 11. 10. 1908
11. Mihelčič Alojz iz Vavpčje vasi pri Črnomlju, 21. 8. 1907
12. Misjak Franc iz Novega mesta, 16. 12. 1908
13. Modic Stanko iz Grožnjana pri Poreču, 27. 7. 1906
14. Pahulje Franc iz Rakitnice pri Ribnici, 8. 10. 1906
15. Pfaff Jožef z Blejske Dobrave pri Radovljici, 27. 7. 1907
16. Pretnar Stojan iz Bovca nad Kobari-dom, 23. 1. 1909
17. Saje Baldomir iz Novega mesta, 26. 1. 1909
18. Smolič Anton iz Sel pri Mirni peči, 1. 3. 1905
19. Stariha Ivan iz Sadinje vasi pri Črnomlju, 4. 4. 1907
20. Vintar Leopold iz Gornje Staže pri Novem mestu, 29. 10. 1907
21. Zupan Anton iz Spodnje Šiške pri Ljubljani, 24. 10. 1906
22. Gunde Hedviga iz Ribnice pri Kočevju, 28. 5. 1908

1927/28

Razrednik: Zobec Ivo

1. Gruden Ivan Pavel iz Gladbecka, 12. 1. 1906
2. Jug Stanko iz Trsta, 6. 5. 1910
3. Korošec Leon iz Kamnika, 22. 6. 1906
4. Lavrič Julij iz Kandije pri Novem mestu, 20. 1. 1909
5. Mejak Feliks iz Novega mesta, 20. 9. 1909
6. Mejak Karel iz Novega mesta, 7. 9. 1910
7. Potočnik Branko iz Ljubljane, 18. 9. 1908
8. Saje Julij iz Šmihela pri N. mestu, 26. 2. 1906
9. Schweiger Jožef iz Calumeta v ZDA, 13. 8. 1904
10. Škoda Ignac iz Zaplaza, 1. 2. 1909
11. Tomšič Janez iz Postojne, 16. 3. 1909
12. Uršič Alojzij s Krke, 20. 10. 1908
13. Uršič Andrej iz Kobarida, 17. 10. 1908
14. Vovk Alojzij iz Kandije pri Novem mestu, 27. 5. 1907
15. Zajc Ludvik iz Šentvida pri Stični, 17. 8. 1906
16. Zika Ivan iz Kamnika, 17. 9. 1908
17. Žlebnik Ernest iz Voloskega, 22. 5. 1909
18. Vales Zora iz Buj v Istri, 15. 4. 1907
19. Križnič Edvard iz Opčin pri Trstu, 11. 10. 1908

1928/29

Razrednik: Koštial Ivan

1. Andrijanič Boris iz Novega mesta, 8. 12. 1910
2. Bele Anton iz Žabje vasi pri Novem mestu, 10. 1. 1907
3. Fink Ivan iz Smolenje vasi pri Novem mestu 17. 1. 1907
4. Germ Jožef iz Prage, 10. 2. 1911
5. Grebenšek Edvard iz Buj v Istri, 11. 7. 1909
6. Hrašovec Gvido iz Razvanja pri Mariboru, 23. 7. 1911
7. Hrovat Ivan iz Žužemberka, 24. 5. 1909

8. Jamnik Jožef iz Malenske vasi pri Mirni peči, 14. 1. 1909
9. Pfaff Alojz iz Spodnje Šiške pri Ljubljani, 1. 4. 1904
10. Pirkovič Ivo iz Šentjerneja, 26. 6. 1909
11. Prešeren Jožef iz Smolenje vasi pri Novem mestu, 4. 2. 1909
12. Šesek Franc z Jesenic, 15. 12. 1910
13. Turk Alojz iz Bršljina, 21. 11. 1909
14. Vodnik Franc iz Novega mesta, 16. 10. 1909
15. Vojska Danilo iz Novega mesta, 11. 9. 1911
16. Vraničar Martin iz Slamne vasi pri Metliki, 18. 9. 1908
17. Zupan Franc iz Kanfanara, 2. 12. 1903
18. Žen Franc iz Bohinjske Srednje vasi, 11. 2. 1909
19. Znidar Anton z Javornika, 10. 7. 1909
20. Cibic Doroteja iz Motovuna, 21. 11. 1909
21. Dolenc Alda iz Podgrada, Primorska, 3. 4. 1911
22. Hrašovec Silvija iz Novega mesta, 7. 6. 1910
23. Intihar Marija iz Novega mesta, 25. 10. 1908
24. Kozina Vida iz Novega mesta, 17. 3. 1910
25. Lozar Erna iz Postojne, 3. 10. 1909
26. Misjak Antonija iz Novega mesta, 28. 6. 1910
27. Saje Marija iz Novega mesta, 4. 12. 1910
28. Soban Marija iz Vrtojbe na Primorskem, 8. 1. 1911
29. Vojska Zlata iz Gradca, 19. 2. 1910

1929/30

Razrednik: Prosen Peter

1. Berkopcec Jože iz Kloštra pri Gradcu, 22. 8. 1909
2. Erpič Jože iz Šmihela pri Novem mestu, 12. 2. 1911
3. Finec Milan iz Cerknice na Notranjskem, 23. 9. 1909
4. Gunde Alojzij iz Ribnice, 28. 8. 1910
5. Ipavec Viljem iz Trsta, 19. 11. 1910
6. Mehle Milan iz Borovnice, 25. 11. 1909

7. Ogrin Bogomir iz Novega mesta, 1. 7. 1910
8. Omahen Franc iz Prudofa pri Trebnjem, 2. 11. 1911
9. Saje Radoslav iz Novega mesta, 18. 10. 1912
10. Šegedin Jože iz Novega mesta, 19. 3. 1911
11. Škerlj Bogdan iz Gotne vasi pri Novem mestu, 8. 1. 1912
12. Škoberne Bogomil iz Šoštanja, 26. 2. 1910
13. Vidmar Albin iz Gumberga pri Novem mestu, 2. 3. 1907
14. Krall Gabrijela iz Trsta, 3. 2. 1909
15. Misjak Antonija iz Novega mesta, 28. 6. 1910
16. Modic Danica iz Trsta, 25. 7. 1911
17. Strobl Avrelija iz Novega mesta, 19. 8. 1912

1930/31

Razrednik: Kranjec Rudolf

1. Ahlin Ignac iz Novega mesta, 31. 8. 1910
2. Golob Miroslav iz Čateža ob Savi, 19. 8. 1911
3. Klemenčič Jože iz Novega mesta, 25. 1. 1911
4. Knafelj Anton iz Šmihela pri Novem mestu, 3. 6. 1910
5. Krall Jože iz Trsta, 13. 9. 1910
6. Merhar Miroslav iz Bistrice pri Tržiču, 19. 5. 1911
7. Mikec Mihael z Malega Slatnika pri Novem mestu, 11. 1. 1909
8. Misjak Karel iz Novega mesta, 1. 4. 1912
9. Polenšek Ivo iz Trebnjega, 30. 7. 1913
10. Pucelj Emil iz Ljubljane, 27. 8. 1912
11. Stojin Franc iz Mihovice pri Šentjerneju, 25. 2. 1911
12. Trenz Ferdinand s Trške gore pri Krškem, 7. 1. 1913
13. Valentinčič Anton iz Novega mesta, 6. 8. 1909
14. Verbič Miroslav iz Mokronoga, 17. 12. 1912
15. Ipavec Kornelija iz Trsta, 9. 8. 1912
16. Kerin Jožefa iz Sv. Križa pri Kostanjevici, 13. 1. 1912

17. Čebulc Josipina iz Gorice, 19. 3. 1910
18. Strašek Vera iz Novega mesta, 15. 1. 1912

1931/32

Razrednik: Ažman Ciril

1. Bartolj Ludvik iz Mirne peči, 7. 8. 1913
2. Čepirlo Valter iz Trsta, 26. 9. 1912
3. Fajfar Vladimir iz Črnomlja, 9. 7. 1911
4. Fargolja Ermin iz Trsta, 15. 4. 1911
5. Hočevnar France iz Ljubljane, 16. 3. 1913
6. Kobe Josip iz Podturna pri Dolenjskih Toplicah, 7. 3. 1912
7. Konvalinka Konstantin iz Dol. Toplic, 4. 5. 1912
8. Košir Božidar iz Novega mesta, 9. 11. 1913
9. Luznar Rado iz Kostanjevice, 24. 5. 1912
10. Mihelič Marko iz Sodevcev v Beli krajini, 7. 4. 1912
11. Pervanje Anton iz Gorenje vasi pri Kanalu, 14. 2. 1912
12. Pfaff Viktor z Blejske Dobrave, 25. 2. 1910
13. Picek Jurij iz Novega mesta, 15. 5. 1912
14. Pucelj Emil iz Ljubljane, 27. 8. 1912
15. Skrabl Danilo iz Novega mesta, 21. 4. 1911
16. Tinta Oskar iz Trsta, 24. 1. 1913
17. Uršič Andrej iz Krške vasi pri Krki, 2. 2. 1912
18. Vidmar Anton iz Gumberga, 11. 6. 1913
19. Žagar Josip iz Opčin pri Trstu, 25. 6. 1913
20. Dernovšek Hermína z Dunaja, 22. 5. 1914
21. Germ Ruža iz Novega mesta, 26. 4. 1913
22. Kuder Avgusta iz Novega mesta, 19. 2. 1913
23. Muser Ema iz Novega mesta, 8. 9. 1914
24. Penca Viktorija iz Novega mesta, 20. 2. 1913
25. Schilich Hildegarda z Vinje Gorice, 13. 6. 1913

1932/33

1. Berkopec Anton iz Vinice, 17. 1. 1914
2. Dodič Ana iz Novega mesta, 27. 6. 1912
3. Drašler Slava iz Kandije pri Novem mestu, 1. 5. 1914
4. Falkner Stanislav iz Novega mesta, 2. 11. 1911
5. Falkner Vladimir iz Novega mesta, 28. 5. 1913
6. Globevnik Marija iz Novega mesta, 17. 5. 1913
7. Jereb Rudolf iz Novega mesta, 12. 4. 1913
8. Kavčič Rajko iz Vodice pri Kamniku, 3. 9. 1915
9. Koštial Elza iz Gorice, 28. 10. 1912
10. Kulovec Stanislav iz Vavte vasi, 16. 6. 1912
11. Logar Edita z Dunaja, 20. 4. 1915
12. Misjak Marija iz Novega mesta, 28. 2. 1914
13. Mohar Ivan iz Potovrha pri Novem mestu, 15. 8. 1912
14. Muser Marija iz Novega mesta, 29. 7. 1913
15. Novak Henrik iz Mačjega hriba pri Žužemberku, 6. 4. 1912
16. Pavlič Elza iz Gradca, 27. 2. 1914
17. Peče Jožef iz Smolenje vasi pri Novem mestu, 17. 12. 1912
18. Perko Božidara iz Novega mesta, 26. 11. 1912
19. Podberšček Mihael iz Deskel pri Gorici, 2. 12. 1914
20. Podbevšek Metod iz Novega mesta, 4. 5. 1910
21. Polajnar Vincenc iz Šmihela pri Žužemberku, 12. 1. 1914
22. Premru Karel iz Celovca, 25. 2. 1912
23. Pucelj Stanislav iz Velikih Lašč, 30. 11. 1910
24. Rozman Ivan iz Biške vasi pri Mirni peči, 1. 1. 1915
25. Švajger Viktor iz Črnomlja, 29. 9. 1913
26. Skrabl Danilo iz Novega mesta, 21. 4. 1911
27. Smerdel Marija iz Senožec na Primorskem, 13. 9. 1914
28. Strašek Jožica iz Novega mesta, 12. 1. 1914

29. Šetina Alojzij iz Gotne vasi, 12. 8. 1911
30. Trenz Janez s Trške gore pri Krškem, 12. 9. 1914
31. Vodnik Irena iz Novega mesta, 2. 4. 1913
32. Vrankovič Ivan iz Ljubljane, 2. 6. 1912
33. Zorko Vinko iz Družinske vasi, 27. 1. 1913
34. Žbogar Bruna iz Pevme pri Gorici, 18. 9. 1914

1933/34

1. Beguš Viljem iz Trsta, 22. 2. 1914
2. Beličič Vinko iz Črnomlja, 19. 8. 1913
3. Dernovšek Martina z Dunaja, 30. 11. 1916
4. Dodič Ana iz Novega mesta, 27. 6. 1912
5. Dodič Milan iz Novega mesta, 30. 11. 1913
6. Erker Rihard iz Starega loga pri Kočevju, 6. 4. 1912
7. Falkner Stanislav iz Novega mesta, 2. 11. 1911
8. Jereb Rudolf iz Novega mesta, 12. 4. 1913
9. Jug Albin iz Novega mesta, 12. 6. 1915
10. Kambič Ana iz Vinice pri Črnomlju, 10. 2. 1914
11. Kapš Stanislav iz Potoka pri Rožnem dolu, 27. 7. 1913
12. Kastelic Anton iz Muhabera pri Novem mestu, 4. 1. 1914
13. Kastelic Cirila iz Novega mesta, 17. 5. 1914
14. Kastelic Marijana iz Novega mesta, 6. 1. 1915
15. Merhar Bogomila iz Novega mesta, 20. 5. 1913
16. Mervič Bojan iz Povirja pri Sežani, 20. 4. 1916
17. Not Antonija iz Novega mesta, 4. 12. 1913
18. Petančič Franc iz Šoštanja, 1. 8. 1915
19. Peterlin Josip iz Vinjega vrha, 2. 11. 1911
20. Pintar Marija iz Novega mesta, 26. 3. 1914

21. Plut Ivan iz Pittsburga v ZDA,
10. 11. 1912
22. Skalicky Ljudmila iz Novega
mesta, 7. 4. 1915
23. Torkar Radoslav iz Dob pri Kosta-
njevici, 1. 6. 1914
24. Trenz Alfred s Trške gore pri
Krškem, 26. 7. 1916
25. Vandot Bojan iz Žužemberka,
28. 9. 1915
26. Vodnik Bogomir iz Novega mesta,
8. 2. 1915
27. Vodnik Irena iz Novega mesta,
2. 4. 1913

1934/35

1. Ahlfeld Ingeborg iz Ljubljane,
18. 1. 1917
2. Bizjak Danica iz Ljubljane,
5. 9. 1912
3. Borštnar Jože iz Gabrovke pri Li-
tiji, 8. 11. 1915
4. Brulc Franc iz Hrušice pri Novem
mestu, 11. 8. 1914
5. Erpič Franc iz Šmihela pri Novem
mestu, 5. 3. 1914
6. Grgič Hermína iz Ljubljane,
29. 10. 1916
7. Horvat Josip iz Sebeborec v Prek-
murju, 8. 1. 1913
8. Jug Albin iz Novega mesta,
12. 6. 1915
9. Kapš Stanislav iz Potoka pri Rož-
nem dolu, 27. 8. 1913
10. Kastelic Anton z Muhabera pri No-
vem mestu, 4. 1. 1914
11. Kopač Ivan iz Novega mesta,
15. 12. 1916
12. Lamut Branimir iz Čateža ob Savi,
1. 10. 1916
13. Lamut Vladimir iz Čateža ob Savi,
19. 8. 1915
14. Merhar Bogomila iz Ljubljane,
20. 5. 1913
15. Mervič Branko iz Povirja pri Se-
žani, 30. 7. 1911
16. Mežnaršič Silvester iz Metlike,
5. 12. 1913
17. Misjak Štefaniya iz Novega mesta,
13. 9. 1916
18. Morelj Marjan iz Zalega loga pri
Kranju, 16. 4. 1916

19. Not Stanislav iz Ljubljane,
17. 4. 1915
20. Otavnik Leon iz Rihemberka,
26. 7. 1913
21. Pirc Stanislav iz Žimaric pri Rib-
nici, 26. 10. 1916
22. Pirkovič Franc iz Šentjerneja,
25. 3. 1914
23. Plut Ivan iz Pittsburga, 10. 11. 1912
24. Skrabl Silva iz Novega mesta,
11. 1. 1914
26. Torkar Radoslav iz Dob pri Kosta-
njevici, 1. 6. 1914
26. Vasič Ivan iz Novega mesta,
12. 10. 1916
27. Švent Marija Darinka iz Ljubljane,
17. 5. 1913

1935/36

1. Erker Jožef iz Starega loga na Ko-
čevskem, 29. 9. 1915
2. Gunde Amalija iz Novega mesta,
21. 4. 1917
3. Ipavec Jerica iz Trsta, 8. 12. 1917
4. Ivanetič Mirjan iz Novega mesta,
12. 5. 1918
5. Jakše Miroslav iz Novega mesta,
25. 6. 1917
6. Kolenc Friderik iz Mirne,
26. 10. 1916
7. Koželj Cvetka iz Št. Petra pri
Novem mestu, 18. 4. 1918
8. Kranjc Teodor iz Ljubljane,
20. 3. 1915
9. Malenšek Martin iz Črmošnjic pri
Novem mestu, 28. 9. 1914
10. Mundschütz Ana iz Novega mesta,
17. 1. 1918
11. Povše Leopold iz Žužemberka,
15. 8. 1915
12. Skebe Venceslava iz Preloke pri
Črnomlju, 19. 1. 1917
13. Stepišnik Jože iz Novega mesta,
27. 7. 1914
14. Strajnar Janez iz Dolenjega Gradi-
šča pri Novem mestu, 24. 7. 1916
15. Tomšič Karolina iz Novega mesta,
21. 9. 1916
16. Zorko Ljudmila iz Družinske vasi
pri Novem mestu, 12. 9. 1916

1936/37

1. Hebar Jože iz Mozirja v Savinjski dolini, 11. 9. 1917
2. Hočever Sonja iz Ljubljane, 23. 11. 1917
3. Kalan Karel iz Nadežnega sela na Primorskem, 25. 1. 1916
4. Kambič Janez iz Kloštra pri Gradcu, 29. 2. 1916
5. Klemenčič Rudolf iz Uršnih sel, 27. 10. 1919
6. Komelj Bogomil iz Novega mesta, 25. 5. 1915
7. Košir Ljudmila iz Novega mesta, 3. 4. 1917
8. Malinger Bogdan iz Brežic, 16. 5. 1919
9. Mejak Stanislav iz Novega mesta, 10. 9. 1918
10. Mišjak Ivan iz Novega mesta, 26. 8. 1918
11. Paderšič Vinko iz Trsta, 18. 4. 1916
12. Prešeren Miha iz Smolenje vasi, Novo mesto, 12. 7. 1916
13. Sedlar Jožefa iz Novega mesta, 10. 7. 1917
14. Šavelj Marta iz Ribnice, 23. 9. 1917
15. Šega Vincenc iz Grahovega pri Cerknici, 29. 5. 1917
16. Škoda Melhior iz Zaplaza na Dolenjskem, 5. 1. 1916
17. Vandot Branko iz Žužemberka, 14. 11. 1918
18. Vukšinič Dragan iz Črnomlja, 30. 12. 1918
19. Vukšinič Marija iz Črnomlja, 25. 3. 1917
20. Zdravič Emil iz Umaga, Istra, 29. 4. 1918

1937/38

1. Bizjak Miroslav iz Pribišja pri Rožnem dolu, 3. 1. 1920
2. Černuš Vera iz Kočevja, 17. 4. 1919
3. Grom Dušan iz Novega mesta, 28. 2. 1920
4. Jarec Samo iz Laškega, 26. 12. 1919
5. Jazbec Karlina iz Št. Lovrenca na Dolenjskem, 5. 1. 1920
6. Jurak Jožef iz Dolnje Lendave, 26. 12. 1920

7. Kalan Stanko iz Velikih Brusnic pri Novem mestu, 25. 8. 1917
8. Kalčič Svetozar iz Novega mesta, 23. 9. 1919
9. Kotar Ivan iz Moravč pri Litiji, 27. 1. 1916
10. Kralj Franc iz Dobruške vasi, 12. 9. 1917
11. Osolnik Bogdan iz Borovnice, 13. 5. 1920
12. Plaper Marjan iz Novega mesta, 25. 8. 1918
13. Premru Henrik iz Gradca, 26. 11. 1916
14. Rozman Stefanija iz Novega mesta, 16. 7. 1918
15. Skebe Ana iz Preloke pri Črnomlju, 7. 8. 1919
16. Šefman Lovro iz Grma pri Št. Lovrencu, 15. 4. 1918
17. Tinta Ivanka iz Novega mesta, 13. 11. 1919
18. Zakrajšek Jožef iz Podsmreke pri Velikih Laščah, 1. 1. 1918
19. Zupanc Franc iz Krške vasi, 17. 3. 1917

1938/39

1. Ape Rozalija iz Kandije pri Novem mestu, 18. 12. 1919
2. Bernard Marija iz Novega mesta, 18. 12. 1919
3. Guštin Jožef iz Gorenjega Mokrega polja, 17. 4. 1919
4. Ipavec Andrejana iz Novega mesta, 29. 11. 1920
5. Kacjan Anton iz Bosanskega Novija, 9. 2. 1921
6. Kapš Alojzij iz Kota pri Semiču, 1. 10. 1919
7. Kobe Janez iz Novega mesta, 5. 5. 1921
8. Malenšek Janez iz Črmošnjic pri Novem mestu, 26. 2. 1920
9. Midofer Ljudmila iz Taškenta, 11. 1. 1920
10. Novak Zdravko iz Metlike, 10. 4. 1920
11. Osterc Adolf iz Sv. Jakoba pri Celju, 1. 11. 1918
12. Ozimič Darinka z Viča pri Dravogradu, 9. 2. 1921

13. Papež Ana iz Novega mesta,
27. 9. 1920
14. Pavčič Vera iz Novega mesta,
18. 10. 1920
15. Pavlič Nikolaj iz Novega mesta,
31. 1. 1921
16. Penca Ivan iz Novega mesta,
9. 1. 1921
17. Planinc Franc iz Loke pri
Črnomlju, 14. 9. 1920
18. Poljanšek Veljka iz Ljubljane,
3. 6. 1920
19. Recelj Ciril iz Šentjerneja,
30. 12. 1919
20. Skebe Ciril iz Preloke pri
Črnomlju, 4. 7. 1918
21. Turk Martin iz Velikih Škrjanč pri
Novem mestu, 12. 9. 1918
22. Ulčakar Cirila iz Semiča, 1. 7. 1920
23. Vidmar Jože iz Šentjošta pri N. m.
14. 9. 1919
24. Viršček Andrej iz Kandije pri N. m.
26. 10. 1918
25. Zagorc Saša iz Šentjerneja,
26. 3. 1919
26. Zorko Ivan iz Družinske vasi,
3. 4. 1921
27. Zorko Roman iz Družinske vasi,
15. 11. 1918
28. Molitor Rudolf iz Ptuja, 29. 6. 1920
10. Jevnikar Anton z Vrhovega pri N.
N. m. 15. 11. 1918
11. Jug Ljudmila iz Novega mesta,
2. 7. 1920
12. Kavčič Pavla iz Irče vasi pri N. m.
15. 1. 1922
13. Küssl Smiljan iz Črnomlja,
16. 3. 1920
14. Klemenčič Sonja iz Novega mesta,
19. 7. 1920
15. Kočevar Frančiška iz Trebnjega
vrha pri Črnomlju, 23. 9. 1918
16. Lenček Radislav z Mirne, 3. 10. 1921
17. Mali Ana iz Gorice, 6. 1. 1922
18. Marinček Ivan iz Nove vasi pri
Ptuju, 25. 10. 1922
19. Misjak Alojzij iz Novega mesta,
17. 12. 1921
20. Ostrec Adolf iz Sv. Jakoba pri
Celju, 1. 11. 1918
21. Planinec Franc iz Loke pri
Črnomlju, 14. 9. 1920
22. Poderžaj Franc iz Ruprč vrha pri
N. mm. 9. 1. 1921
23. Polajnar Ciril iz Žužemberka,
9. 6. 1921
24. Povh Dušan iz Novega mesta,
27. 3. 1921
25. Rechberger Vilibald iz Maribora,
22. 9. 1917
26. Režek Borut iz Novega mesta,
16. 6. 1922
27. Saje Franc iz Podgore pri Prečni,
28. 6. 1921
28. Skebe Ciril iz Preloke pri
Črnomlju, 4. 7. 1918
29. Šilc Dragotin iz Vukovara,
2. 1. 1922
30. Šilih Nikolaj iz Trebnjega,
8. 12. 1919
31. Šoulavy Ljudmila iz Branjinega
vrha pri Batini, 16. 1. 1922
32. Štukelj Lovrencij iz Gradca pri
Črnomlju, 27. 8. 1920
33. Štukelj Anton iz Ručetne vasi pri
Črnomlju, 22. 9. 1920
34. Vrtovšek Hugon iz Kranja,
26. 4. 1918
35. Zagorc Saša iz Šentjerneja,
26. 3. 1919
36. Zgaga Maksimiljan iz Male Bučne
vasi pri Novem mestu, 23. 7. 1921
37. Zurc Jožef iz Semiča, 16. 3. 1921

1939/40

1. Ahačič Ivana iz Črnomlja,
22. 10. 1921
2. Bukovec Viljemina iz Trebnjega,
27. 2. 1920
3. Gartner Slavica iz Češnjice pri
Škofji Loki, 25. 4. 1922
4. Gosak Elizabeta iz Zavrha pri
Celju, 12. 11. 1920
5. Gregorec Ana iz Novega mesta,
27. 7. 1921
6. Gunde Milan iz Novega mesta,
15. 2. 1922
7. Hebar Vera iz Mozirja, 13. 12. 1921
8. Hočevan Albert iz Črmošnjic pri
N. m. 28. 3. 1920
9. Ivanetič Jurij iz Novega mesta,
10. 4. 1921

1940/41

1. Avsec Vladimir iz Gotne vasi pri Novem mestu, 15. 7. 1921
2. Barbič Mihael iz Kandije pri Novem mestu, 6. 10. 1922
3. Černuš Rajko z Laškega, 21. 12. 1922
4. Dular Branimir iz Vavte vasi, 23. 6. 1921
5. Eržen Nevenka iz Kranja, 15. 4. 1919
6. Ivanetič Marko iz Kandije pri Novem mestu, 31. 10. 1922
7. Jurko Stane iz Celja, 23. 5. 1923
8. Klemenčič Stane iz Sel pri Luži, 27. 2. 1921
9. Kovač Ladislav z Voljčjih njiv, okraj Novo mesto, 17. 1. 1923
10. Lamut Anica iz Čateža ob Savi, 1. 5. 1922
11. Maver Željko iz Brežic, 29. 4. 1921
12. Metlika Cvetka iz Novega mesta, 30. 1. 1921
13. Palčič Danijela iz Novega mesta, 27. 8. 1922
14. Pirc Alojzij iz Kandije pri Novem mestu, 19. 5. 1921
15. Povše Jožef iz Dolenjega Podboršta pri Novem mestu, 16. 9. 1920
16. Preželj Jože iz Novega mesta, 20. 8. 1921
17. Saje Franc iz Podgore pri Prečni, 28. 6. 1921
18. Saje Marija iz Novega mesta, 18. 11. 1921
19. Slapničar Anton iz Dolenjega Podboršta, 13. 6. 1921
20. Smola Janez z Rakeka, 30. 8. 1922
21. Stritar Jože iz Sv. Križa pri Kostanjevici, 30. 9. 1923
22. Turk Vlasta iz Ljubljane, 6. 6. 1922
23. Vasič Marjeta iz Novega mesta, 12. 8. 1922
24. Verstovšek Boris iz Ljubljane, 22. 11. 1922
25. Virt Antonija iz Stranske vasi, 13. 7. 1922
26. Vodopivec Darinka iz Krškega, 6. 1. 1922
27. Vrančič Miran iz Metlike, 21. 11. 1922

28. Žešlin Vlasta iz Šmarja pri Jelšah, 22. 5. 1922
29. Žibert Franc iz Žabje vasi pri Novem mestu, 8. 11. 1921
30. Žigon Ivanka iz Metlike, 25. 5. 1922
31. Kobe Tatjana iz Trebnjega, 11. 9. 1923

1941/42

Razrednik: B. Merhar

1. Bernard Vida iz Novega mesta, 28. 5. 1922
2. Bock Ernest z Dunaja, 18. 9. 1922
3. Borštnik Stojan iz Novega mesta, 13. 6. 1922
4. Dolenc Gvido iz Novega mesta, 15. 5. 1923
5. Erpič Terezija iz Šmihela pri Novem mestu, 13. 10. 1922
6. Fik Milan iz Ljubljane, 31. 7. 1922
7. Germovšek Cvetoslav iz Murske Sobote, 13. 10. 1923
8. Goljub Alojzij iz Trebnjega, 1. 6. 1920
9. Hrovat Franc iz Cerkelj ob Krki, 20. 10. 1923
10. Jamnik Ludvik iz Malenske vasi pri Mirni peči, 1. 9. 1921
11. Jenko Božidara iz Bereče vasi pri Metliki, 31. 3. 1924
12. Jurečič Anton iz Velikega Mraševa pri Krškem, 21. 9. 1922
13. Klemenc Zvonimir iz Babnega polja pri Logatcu, 6. 11. 1923
14. Lenček Ljubava iz Črnomlja, 17. 10. 1923
15. Medvešek Ludvik iz Žabje vasi pri Novem mestu, 13. 4. 1924
16. Oblak Bogomir iz Novega mesta, 1. 10. 1922
17. Pakiž Odon iz Ljubljane, 3. 9. 1923
18. Petrič Žarko iz Novega mesta, 25. 2. 1923
19. Prijatelj Stanislav iz Št. Ruperta pri Krškem, 3. 3. 1924
20. Rak Ivana iz Gorenje vasi pri Šmarjeti, 15. 5. 1923
21. Režke Gorazd iz Novega mesta, 27. 2. 1924
22. Saje Ljudmila iz Mirne peči, 25. 3. 1922
23. Sbil Henrik iz Vrbovskega, 10. 6. 1921

24. Sinkovič Jože iz Rajhenburga, 7. 9. 1920
25. Smola Janez iz Rakega, 30. 8. 1922
26. Suhadolnik Dušan iz Celja, 8. 5. 1924
27. Šonc Alojz iz Mirne peči, 13. 6. 1920
28. Štukelj Leopold iz Kota pri Se-miču, 16. 10. 1922
29. Šutej Jože iz Ogulina pri Vinici, 21. 11. 1920
30. Travnik Ciril iz Trebnjega, 29. 3. 1924
31. Žnidar Ana z Mirne na Dolenjskem, 26. 3. 1923
32. Žukovec Marija iz Novega mesta, 11. 10. 1923
33. Tomše Tugomir iz Krške vasi, 11. 3. 1923
34. Fux Gustav iz Metlike, 17. 1. 1924

1942/43

Razrednik: Kek Franc

1. Ausec Albin iz Ljubljane, 15. 1. 1924
2. Bernard Vida iz Novega mesta, 28. 5. 1922
3. Boltar Jože iz Birčne vasi, 6. 3. 1922
4. Cerar Franc iz Doblič pri Črnomlju, 22. 1. 1922
5. Dolenšek Stanko iz Dolnje Laknice pri Novem mestu, 14. 11. 1923
6. Golobič Janez iz Kala pri Črnomlju, 1. 1. 1920
7. Grabrijan Slavko iz Metlike, 8. 12. 1923
8. Grilc Alojzij iz Novega mesta, 1. 2. 1923
9. Jenko Božidara iz Bereče vasi pri Črnomlju, 31. 3. 1924
10. Jerele Viktor iz Boštanja, 1. 3. 1924
11. Komelj Ivan iz Novega mesta, 7. 1. 1923
12. Kovačič Stanislav iz Črmošnjic pri Črnomlju, 13. 11. 1921
13. Kramberger Janez iz Martinje vasi pri Novem mestu, 22. 1. 1922
14. Lapajne Zlatko iz Novega mesta, 5. 8. 1923
15. Mikec Štefan iz Malega Slatnika pri Novem mestu, 28. 10. 1921

16. Mlakar Franc iz Gornjih Dol pri Novem mestu, 25. 2. 1923
17. Močivnik Franc iz Ljubljane, 17. 3. 1925
18. Oblak Bogomir iz Novega mesta, 1. 10. 1922
19. Petrič Žarko iz Novega mesta, 25. 2. 1923
20. Povše Alojzij iz Goriške vasi, 25. 3. 1923
21. Povše Florijan iz Novega mesta, 21. 2. 1924
22. Rajer Simon s Hriba pri Trebnjem, 24. 10. 1923
23. Režek Gorazd iz Novega mesta, 27. 2. 1924
24. Schwarz Dušan iz Metlike, 4. 10. 1921
25. Smola Janez iz Rakega, 30. 8. 1922
26. Smalc Anton iz Gorenjega Podbor-šta pri Žužemberku, 21. 2. 1923
27. Šonc Alojzij iz Mirne peči, 13. 6. 1920
28. Zgaga Božidar iz Novega mesta, 14. 12. 1922
29. Zeljko Frančiška iz Cegelnice pri Novem mestu, 4. 10. 1922
30. Žnidar Ana iz Mirne na Dolenjskem, 26. 3. 1923
31. Kremlj Anton iz Nebove, Št. Peter, 16. 12. 1922
32. Krajnik Pavel iz Godešiča pri Škofji Loki, 29. 9. 1922

1943/44

Razrednik: dr. A. Turk

1. Bernard Bronislava iz Novega mesta, 4. 9. 1924
2. Brodar Franc iz Ljubljane, 23. 2. 1925
3. Duh Dominik z Brezja pri Novem mestu, 10. 6. 1922
4. Duh Florijan z Brezja pri Novem mestu, 10. 4. 1925
5. Hrovat Marij iz Cerkelj ob Krki, 29. 3. 1925
6. Jordan Ignac iz Šmalčje vasi pri Šentjerneju, 15. 9. 1924
7. Jug Friderik iz Čakovca, 30. 6. 1926
8. Meršol Ferdinand iz Maribora, 29. 1. 1925
9. Vidmar Rudolf iz Šentjošta pri Novem mestu, 14. 6. 1924

1944/45

Razrednik: J. Kranjec

1. Ahačič Albina iz Črnomlja, 15. 1. 1925
2. Fabiančič Anatol iz Ljubljane, 4. 3. 1927
3. Frančič Alojzija iz Dolnje Stare vasi pri Krškem, 1. 5. 1926
4. Grilc Ivan iz Novega mesta, 20. 2. 1926
5. Hadl Vera iz Vukovara, 11. 6. 1925
6. Hudoklin Ignac Slavko iz Sentjerneja, 23. 7. 1925
7. Kovačič Stanislav iz Metlike, 19. 9. 1924
8. Krašovec Zdenko iz Tihaboja, 9. 10. 1925
9. Moretti Franc z Jesenic, 8. 5. 1925
10. Novina Franc iz Kandije, 14. 9. 1925
11. Skobe-Radovič Leopoldina iz Novega mesta, 28. 8. 1926
12. Šetina Helena iz Novega mesta, 23. 1. 1926
13. Šivic Nikolaj iz Martinje vasi pri Novem mestu, 6. 12. 1922
14. Pirnovar Boleslav iz Ruperč vrha pri Novem mestu, 23. 6. 1924

1945 / Tečajni razred!

1. Ančik Dimitrij iz Novega mesta, 23. 9. 1923
2. Bernard Bronislava iz Novega mesta, 4. 9. 1924
3. Dolenc Gvido iz Novega mesta, 15. 5. 1923
4. Duh Dominik iz Brezja pri Jesenih, 10. 6. 1922
5. Gostiša Miha iz Ljubljane, 10. 9. 1924
6. Hočevlar Jelena iz Novega mesta, 15. 4. 1922
7. Hočevlar Zdenka iz Novega mesta, 25. 1. 1924
8. Ivkovič Vidosava iz Bojancev pri Črnomlju, 20. 5. 1923
9. Kavčič Milena iz Ljubljane, 2. 6. 1924
10. Kerin Danimir iz Sevnice, 12. 7. 1922
11. Kermat Jožef iz Limbuša pri Mariboru, 27. 1. 1924

12. Komelj Ivan iz Novega mesta, 7. 1. 1923
13. Kozina Marija iz Novega mesta, 4. 4. 1924
14. Krevl Herman iz Krškega, 27. 3. 1925
15. Lavrič Sonja iz Gorenjega Logatca, 12. 5. 1924
16. Lipužič Marija iz Brežic, 28. 9. 1924
17. Moretti Franc z Jesenic, 8. 5. 1925
18. Pavlin Danica iz Zmajevca v Baranji, 8. 3. 1926
19. Smerdelj Vida iz Metlike, 23. 12. 1922
20. Špolar Ivan iz Ljubljane, 4. 7. 1922
21. Trošt Neda iz Gorice, 8. 4. 1924
22. Žeslin Ljudmila iz Šmarja pri Jelšah, 26. 3. 1924

1945/46

Razrednik: Sorman Gabriela

1. Gande Vida iz Črmošnjic pri Novem mestu, 16. 11. 1925
2. Gruđen Milena iz Celja, 11. 9. 1926
3. Hadl Drago iz Novega mesta, 3. 1. 1928
4. Merčjak Helena iz Konjic, 5. 1. 1928
5. Havliček Stojan iz Ljubljane, 10. 7. 1925
6. Jelnikar Darja iz Litije, 18. 2. 1928
7. Kovarik Bogomir iz Novega mesta, 2. 2. 1925
8. Lavrič Pavla-Luša iz Kandije, Novo mesto, 16. 1. 1927
9. Mohar Franc iz Ljubljane, 5. 4. 1926
10. Nahtigal Ema iz Irče vasi pri Novem mestu, 10. 4. 1926
11. Novak Aleksandra iz Ljubljane, 24. 5. 1928
12. Perovšek Jožefa iz Ljubljane, 22. 2. 1927
13. Pleško Viljem iz Ljubljane, 27. 5. 1928
14. Razingar Aleksander iz Ljubljane, 19. 8. 1927
15. Rogelj Sonja iz Ljubljane, 6. 7. 1927
16. Rutar Stanislav iz Ljubljane, 30. 3. 1926
17. Stanič Aleksander iz Laškega pri Celju, 15. 8. 1928
18. Šetinc Ivan iz Trbovelj, 10. 6. 1927

19. Štupar Pavlina iz Metlike, 31. 1. 1928
20. Trojar Janez iz Ljubljane, 20. 2. 1927
21. Ule Franc iz Trbovelj, 1. 9. 1926
22. Vovk Sergij iz Trsta, 21. 7. 1927
23. Kastelic Ivana iz Črnomlja, 22. 12. 1927
24. Belingar Bojan iz Ljubljane, 31. 7. 1927
25. Božičnik Zvonimir z Velikega Kamna pri Krškem, 2. 3. 1926
26. Čebulj Bojan z Jesenic, 6. 1. 1928

1946 Tečajni razred!

1. Frančič Alojzija iz Dolenje Stare vasi pri Novem mestu, 1. 5. 1926
2. Jarec Miran iz Stare vasi pri Krškem, 17. 1. 1926
3. Košir Marija iz Novega mesta, 21. 7. 1926
4. Krakar Lojze iz Semiča, 21. 2. 1926
5. Legan Jože iz Žužemberka, 16. 6. 1924
6. Martelanc Dušan iz Studena pri Postojni, 27. 3. 1925
7. Pirnar Jože iz Novega mesta, 7. 3. 1926
8. Varšek Franc z Rake pri Krškem, 20. 12. 1925

1946 Sedmi razred

Razrednik: Bačer Karel

1. Balžalorski Vladimir iz Kočevja, 27. 9. 1929
2. Barborič Boštjan iz Ljubljane, 22. 9. 1927
3. Baškovič Milan iz Dobrniča, 31. 8. 1929
4. Bernard Mercedes iz Novega mesta, 15. 10. 1929
5. Bižal Milan iz Kočevja, 9. 12. 1925
6. Bižal Saša iz Kočevja, 4. 3. 1929
7. Devjak Oton iz Gradca pri Črnomlju, 20. 1. 1929
8. Drašler Frančiška iz Niževca pri Borovnici, 8. 7. 1928
9. Gorenc Alojzij iz Gorenje vasi, Novo mesto, 19. 5. 1929
10. Grobelšek Janko iz Brežic, 17. 6. 1929

11. Hager Lelija iz Maribora, 27. 5. 1929
12. Hanzelj Mladena iz Metlike, 7. 10. 1929
13. Huber Mitja iz Ljubljane, 30. 5. 1928
14. Ivanetič Tatjana iz Novega mesta, 11. 8. 1929
15. Judnič Anica iz Ručetne vasi pri Črnomlju, 27. 2. 1929
16. Jurejevčič Anton iz Škrilja pri Črnomlju, 13. 4. 1929
17. Kastelic Damika iz Črnomlja, 7. 5. 1930
18. Keržan Emil iz Novega mesta, 6. 4. 1930
19. Kočevar Antonija iz Rožancev pri Črnomlju, 1. 1. 1929
20. Kravcar Ladislav iz Mrzle Luže pri Trebnjem, 3. 5. 1927
21. Kukar Ljudmila iz Ručetne vasi pri Črnomlju, 1. 10. 1927
22. Pavlin Stanislav iz Kostanjevice ob Krki, 16. 8. 1929
23. Prijatelj Sonja iz Novega mesta, 21. 2. 1929
24. Recelj Janko iz Sentjerneja, 23. 4. 1929
25. Rotar Janez iz Kočevske Reke, 10. 8. 1928
26. Saje Alojzij iz Novega mesta, 16. 11. 1927
27. Slak Stanislava iz Gorenje vasi pri Trebnjem, 6. 5. 1926
28. Stopar Ivan iz Ljubljane, 29. 4. 1929
29. Tratnik Janez iz Kozjega, 28. 6. 1929
30. Turk Miloš iz Ljubljane, 12. 1. 1930
31. Vrabič Zora iz Verdrenga pri Kočevju, 13. 12. 1930
32. Zupanc Milan iz Dolenjskih Toplic, 23. 7. 1928

1947/48 Osmi razred

Razrednik: Bačer Karel

1. Balžalorski Vladimir iz Kočevja, 27. 9. 1929
2. Barborič Boštjan iz Ljubljane, 22. 9. 1927
3. Baškovič Milan iz Dobrniča, 31. 8. 1929
4. Bernard Mercedes iz Novega mesta, 15. 10. 1929
5. Bižal Milan iz Kočevja, 9. 12. 1925
6. Bižal Saša iz Kočevja, 4. 3. 1929

7. Devjak Oton iz Gradca pri Črnomlju, 20. 1. 1929
8. Drašler Frančiška iz Niževca pri Borovnici, 8. 7. 1928
9. Gorenc Alojz iz Gorenje vasi pri Šmarjeti, 19. 5. 1929
10. Hanzelj Mladena iz Metlike, 7. 10. 1929
11. Huber Mitja iz Ljubljane, 30. 5. 1928
12. Hudoklin Ignac iz Šentjerneja, 23. 7. 1925
13. Ivanetič Tatjana iz Novega mesta, 11. 8. 1929
14. Judnič Anica iz Ručetne vasi pri Črnomlju, 27. 2. 1929
15. Jurejevčič Anton iz Škrilja pri Črnomlju, 13. 4. 1929
16. Kastelic Darinka iz Črnomlja, 7. 5. 1930
17. Keržan Emil iz Novega mesta, 6. 4. 1930
18. Knaflič Helena iz Novega mesta, 3. 6. 1928
19. Kuhar Ljudmila iz Ručetne vasi pri Črnomlju, 1. 10. 1927
20. Pavlin Stanislav iz Kostanjevice ob Krki, 16. 8. 1929
21. Prijatelj Sonja iz Novega mesta, 21. 2. 1929
22. Recelj Janko iz Šentjerneja, 23. 4. 1929
23. Rotar Ivan iz Kočevske Reke, 10. 8. 1928
24. Saje Alojzij iz Novega mesta, 16. 11. 1927
25. Stopar Ivan iz Ljubljane, 29. 4. 1929
26. Tratnik Janez iz Kozjega, 28. 6. 1929
27. Turk Miloš iz Ljubljane, 12. 1. 1930
28. Vrabič Zora iz Verdrenga pri Kočevju, 13. 12. 1930
5. Jurčec Milena iz Ljubljane, 20. 7. 1929
6. Kaplan Ivan iz Bele cerkve, 21. 3. 1929
7. Kuntarič Breda iz Varaždina, 29. 7. 1930
8. Lapajne Danilo iz Celja, 30. 5. 1931
9. Lutman Milan iz Novega mesta, 19. 9. 1928
10. Marinček Sonja iz Ptuja, 21. 8. 1931
11. Mušič Boris iz Novega mesta, 25. 3. 1930
12. Obrez Ivan iz Novega mesta, 29. 11. 1930
13. Palčič Bernarda iz Novega mesta, 8. 5. 1930
14. Pavec Vladimir iz Šmihela pri Novem mestu, 26. 5. 1930
15. Petrič Zdenko iz Novega mesta, 6. 7. 1929
16. Repar Marjan iz Loške vasi, Novo mesto, 25. 2. 1931
17. Štrumbelj Franc iz Uršnih sel, 7. 6. 1930
18. Štukelj Danica iz Gorenje Pake — Stranska vas, Črnomelj, 1. 8. 1930
19. Turk Marjeta iz Globočice pri Kostanjevici, 28. 2. 1930
20. Vilicev Davorin iz Ljubljane, 8. 1. 1931
21. Vrbinc Branko iz Velikega Cerovca, Novo mesto, 4. 7. 1930
22. Zorko Jože iz Lukovice pri Brdu — Kamnik, 26. 2. 1930
23. Žeslin Dušan iz Šmarja pri Jelšah, 18. 11. 1928

1949/50

Razrednik: Dobovšek Marjan

1. Darovic Frančiška iz Ločne pri Novem mestu, 18. 2. 1931
2. Dular Cirila iz Novega mesta, 4. 9. 1930
3. Gačnik Ivan iz Boričeva, Novo mesto, 25. 4. 1929
4. Gartnar Janez iz Trebnjega, 17. 9. 1928
5. Gazvoda Jože iz Gotne vasi, Novo mesto, 3. 12. 1930
6. Gorišek Metoda iz Dolnje Lendave, 11. 2. 1932
7. Hočevvar Andrej iz Ljubljane, 2. 6. 1931

1948/49

Razrednik: Fabian Viktor

1. Barborič Tatjana iz Ljubljane, 28. 8. 1928
2. Bevec Florijan iz Bele cerkve, 11. 4. 1930
3. Briški Matija iz Ruševa pri Slavon-ski Požegi, 9. 11. 1929
4. Hajder Terezija iz Ljubljane, 13. 5. 1930

8. Hrastar Evstahij iz Bršljina, Novo mesto, 18. 10. 1931
9. Jenko Franc iz Dob pri Kostanjevici, 2. 4. 1930
10. Jovan Romuald iz Ljubljane, 17. 4. 1932
11. Kovačič Franc iz Martinje vasi pri Mokronogu, 12. 4. 1929
12. Leskovic Zdravko iz Trebinja, 31. 1. 1931
13. Malnerič Ana iz Jugorja — Suhor pri Metliki, 28. 2. 1931
14. Mihečič Bogomir iz Semiča, 22. 5. 1932
15. Mirt Vera iz Rožnega — Blanca, 28. 6. 1930
16. Pečar Jana iz Novega mesta, 18. 9. 1932
17. Pogačar Ivana iz Novega mesta, 5. 9. 1932
18. Seliškar Sonja iz Novega mesta, 2. 5. 1931
19. Starič Anica iz Trebelna, 16. 12. 1931
20. Špringer Slavko iz Trebnjega, 10. 11. 1930
21. Šterbenc Igor iz Novega mesta, 5. 4. 1932
22. Švara Marija iz Novega mesta, 25. 11. 1929
23. Zabukovec Ivan iz Gabrijel — Krmelja, 4. 5. 1929
24. Žagar Cecilija iz Šentvida pri Stični, 28. 2. 1931
25. Žveglič Alojzij iz Maribora, 19. 6. 1931

1950/51

Razrednik: Jankovič Vlada

1. Avsec Viktorija iz Šmihela pri Novem mestu, 8. 8. 1932
2. Bevec Jože z Jezera pri Trebnjem, 14. 2. 1930
3. Bobnar Ljudmila iz Kranjske gore, 30. 7. 1932
4. Brulc Franc iz Gornjega Kronova, 6. 9. 1932
5. Cvelbar Franc iz Gorenje vasi pri Škocjanu, 18. 1. 1931
6. Čertalič Ladislava iz Novega mesta, 13. 10. 1931
7. Čižmek Elvira iz Hercegnovega, 28. 8. 1931

8. Jakše Antonija iz Šentpetra pri Novem mestu, 8. 3. 1929
9. Jeraj Ana iz Gorenjega Logatca, 22. 6. 1933
10. Jurak Cveto iz Novega mesta, 13. 3. 1930
11. Karčnik Jože iz Idrije, 16. 1. 1931
12. Kavčič Helena iz Novega mesta, 1. 6. 1932
13. Kertel Danilo iz Idrije, 25. 8. 1932
14. Kodermac Selma iz Gorice, 18. 7. 1931
15. Lovšin Jože iz Rakitnice (pri Ribnici), 24. 9. 1931
16. Mavsar Angela iz Rumanje vasi pri Novem mestu, 29. 12. 1930
17. Moro Zlata iz Maribora, 25. 4. 1931
18. Novak Majda iz Novega mesta, 5. 9. 1932
19. Pelko Marija iz Novega mesta, 21. 2. 1933
20. Pleničar Adolf iz Novega mesta, 11. 9. 1933
21. Recelj Marjan iz Šentjerneja, 11. 1. 1932
22. Rejec Emil iz Nemškega Ruta, Tolmin, 6. 7. 1932
23. Ropas Tita iz Ljubljane, 1. 10. 1931
24. Samida Božo iz Šmihela pri Novem mestu, 27. 7. 1929
25. Svetličič Cvetko iz Žirov, okraj Kranj, 25. 10. 1930
26. Štraus Jože iz Šmihela pri Novem mestu, 31. 7. 1931
27. Štrumbelj Lea iz Vavte vasi, 19. 5. 1932
28. Turk Metka iz Ljubljane, 29. 3. 1933
29. Uršič Jože iz Kobarida, 13. 1. 1932
30. Vilfan Tugomir iz Metlike, 11. 1. 1931
31. Vrtačnik Majda iz Novega mesta, 5. 1. 1933

1951/52

Razrednik: Kobe Milena

1. Agnič Andrej iz Ljubljane, 6. 2. 1933
2. Blatnik Vinko iz Gornjih Sušic pri Dolenjskih Toplicah, 12. 5. 1931
3. Brezovar Marjan iz Novega mesta, 5. 5. 1933
4. Čižmek Ana iz Bijeje v Boki Kotorski, 23. 4. 1933

5. Gajšek Stanislav iz Kostanjevice ob Krki, 23. 6. 1933
6. Gomilšček Marija Zora, iz Kobarida, 1. 2. 1934
7. Gregorc Bernarda iz Novega mesta, 11. 5. 1934
8. Hladnik Valentina iz Metlike, 22. 1. 1934
9. Jeras Zdenka iz Ormoža, 3. 8. 1932
10. Kavčič Helena iz Novega mesta, 1. 6. 1932
11. Koren Ema iz Kobarida, 12. 5. 1934
12. Kotnik Ladislav iz Novega mesta, 24. 3. 1934
13. Krajšek Mirjana iz Ločne pri Novem mestu, 15. 5. 1932
14. Kranjec Pavel iz Novega mesta, 1. 5. 1934
15. Krhin Mihael iz Dolenjega Gradišča pri Novem mestu, 29. 9. 1931
16. Lenart Franc iz Novega mesta, 6. 5. 1931
17. Medic Samo iz Ljubljane, 4. 11. 1933
18. Metlika Avguštin is Klanca pri Sežani, 25. 6. 1934
19. Mihelčič Marijan iz Novega mesta, 12. 8. 1934
20. Pelko Franc iz Novega mesta, 30. 4. 1934
21. Pleničar Adolf iz Novega mesta, 11. 9. 1933
22. Sitar Alojzij iz Šmihela pri Novem mestu, 30. 5. 1933
23. Stopar Boris iz Maribora, 22. 6. 1933
24. Škof Joža iz Sel pri Jugorju, okraj Črnomelj, 11. 4. 1931
25. Vilfan Mirjana iz Metlike, 19. 4. 1934
25. Virt Danica iz Novega mesta, 14. 7. 1933

1952/53

Razrednik: Robida Valentin

1. Bergman Hedvika iz Novega mesta, 22. 10. 1934
2. Bevc Jožefa z Otočca ob Krki pri Novem mestu, 5. 11. 1935
3. Hočevnar Tomaž iz Kočevja, 23. 12. 1933
4. Hrovat Anton iz Irče vasi pri Novem mestu, 8. 4. 1932
5. Kos Božidar iz Novega mesta, 3. 5. 1934

6. Kuhar Marjan iz Ljubljane, 14. 12. 1934
7. Lapajne Marjan iz Vojnika pri Celju, 30. 5. 1934
8. Lovšin Janez iz Sodražice, 9. 4. 1931
9. Mikec Franc iz Novega mesta, 7. 3. 1935
10. Nifergal Eva iz Novega mesta, 9. 4. 1935
11. Petrič Jože iz Novega mesta, 20. 11. 1932
12. Pirnat Janez iz Most pri Žirovnici, okraj Radovljica, 7. 5. 1935
13. Sila Mitja iz Ljubljane, 18. 12. 1934
14. Simič Miran iz Novega mesta, 28. 7. 1934
15. Škerlj Anton iz Gotne vasi pri Novem mestu, 3. 11. 1935

1953/54

Razrednik: Fabian Viktor

1. Bajuk Peter iz Novega mesta, 11. 5. 1935
2. Bokavšek Frančiška iz Novega mesta, 6. 3. 1935
3. Čerček Jurij iz Ljubljane, 4. 4. 1935
4. Fajfar Avgust iz Novega mesta, 26. 1. 1936
5. Fink Vera iz Irče vasi pri Novem mestu, 2. 7. 1935
6. Frančič Kristina iz Dol. Stare vasi, okraj Novo mesto, 28. 8. 1936
7. Gutman Anica iz Dolenjskih Toplic, 12. 5. 1936
8. Japelj Mihael iz Ljubljane, 4. 8. 1935
9. Jerman Peter iz Novega mesta, 10. 6. 1935
10. Košuta Dušan iz Črnomlja, 14. 12. 1933
11. Kruljac Jožef iz Novega mesta, 9. 8. 1935
12. Moškon Marjan iz Novega mesta, 16. 10. 1935
13. Neugebauer Katica iz Novega mesta, 9. 2. 1936
14. Novak Marjan iz Mokronoga, 29. 10. 1931
15. Penca Stanislav iz Novega mesta, 10. 1. 1934
16. Penca Zdenka iz Novega mesta, 21. 5. 1934

17. Perpar Jože z Grma pri Ljubljani, 8. 1. 1933
18. Pintar Vid z Reke (Hrv. Prim.), 3. 6. 1936
19. Prijatelj Anica iz Novega mesta, 12. 8. 1935
20. Štirn Franc iz Ljubljane, 4. 4. 1934
21. Uršič Sonja iz Novega mesta, 11. 10. 1934
22. Vovk Majda iz Novega mesta, 9. 6. 1933
23. Zagorc Janez iz Šentjerneja, 11. 8. 1936
24. Zupančič Danica iz Novega mesta, 17. 11. 1935

1954/55

a) Razrednik: Samobor Sonja

1. Bele Nikolaja iz Novega mesta, 5. 12. 1936
2. Breznik Franc iz Sel pri Novem mestu, 15. 2. 1934
3. Debeljak Anica iz Martinje vasi, okraj Novo mesto, 29. 8. 1936
4. Kastelic Jožef iz Biške vasi pri Mirni peči, 16. 2. 1937
5. Kastelic Zmagoslav iz Novega mesta, 19. 5. 1937
6. Kocijan Štefka iz Brezovšce, okraj Novo mesto, 18. 12. 1934
7. Kovač Vera iz Ponikev na Dol., 11. 10. 1935
8. Kozoglav Marija iz Ljubljane, 5. 5. 1935
9. Kuhelj Franc iz Vrhova pri Žužemberku, 1. 10. 1933
10. Kukman Jožef iz Dečje vasi, okraj Novo mesto, 5. 6. 1934
11. Novak Franc z Gornjih vrhov, okraj Novo mesto, 1. 11. 1934
12. Ostroveršnik Srečko iz Središča ob Dravi, 21. 4. 1937
13. Pascolo Judita iz Novega mesta, 4. 9. 1935
14. Pečelin Franc iz Mokronoga, 10. 2. 1937
15. Peterlin Franc iz Gorenje gomile, okraj Novo mesto, 12. 9. 1932
16. Pevec Stanislav iz Cvibla, okraj Novo mesto, 4. 3. 1935
17. Smodej Elizabeta iz Ljubljane, 17. 11. 1937

18. Štrumbelj Ciril iz Vavte vasi, 17. 10. 1936
19. Veršaj Viljem iz Nistrova (Makedonija), 14. 6. 1935

b) Razrednik: Kranjec Rudolf

1. Barborič Alenka iz Novega mesta, 24. 6. 1936
2. Barborič Anton iz Gorenje vasi pri Šmarjeti, 4. 10. 1936
3. Berger Irena iz Trbovelj, 28. 8. 1936
4. Gričar Amalija iz Novega mesta, 17. 5. 1937
5. Gričar Vida iz Novega mesta, 26. 4. 1936
6. Hočevan Anton iz Brezovice, okraj Novo mesto, 2. 2. 1934
7. Kalan Majda iz Celja, 6. 5. 1937
8. Lovko Miroslav iz Črmošnjic, 30. 11. 1934
9. Markelj Anton iz Novega mesta, 15. 11. 1936
10. Mavser Brigita iz Laz, okraj Novo mesto, 24. 6. 1935
11. Metelko Janez iz Gornjega Maharovca pri Šentjerneju, 11. 12. 1934
12. Mlakar Jože iz Žužemberka, 12. 12. 1934
13. Novak Albin iz Žužemberka, 7. 4. 1935
14. Novak Peter iz Novega mesta, 27. 4. 1937
15. Pelko Andrej iz Novega mesta, 6. 11. 1937
16. Penca Cveta iz Novega mesta, 3. 5. 1937
17. Selak Matilda iz Novega mesta, 12. 3. 1936
18. Škufca Stanislav iz Novega mesta, 10. 3. 1936
19. Marojevič Milan iz Ivanjskega okraja, Banja Luka, 12. 7. 1925

1955/56

Razrednik: Janković Vlada

1. Beltram Helena iz Arta pri Krškem, 27. 3. 1937
2. Berce Bogomira iz Češnjice pri Kranju, 3. 11. 1937

3. Berkopec Martin iz Vel. Cerovca, okraj Novo mesto, 17. 10. 1936
4. Böhm Edmund iz Tržiča, 25. 10. 1937
5. Bojanc Jožef iz Hmeljčiča pri Mirni peči, 6. 2. 1934
6. Brank Elizabeta iz Ljubljane, 27. 9. 1937
7. Cujnik Peter iz Regerče vasi pri Novem mestu, 22. 2. 1938
8. Cvelbar Olga iz Silbaša, okraj Bačka Palanka, 17. 7. 1938
9. Cvelbar Silvestra iz Gorenje vasi pri Šmarjeti, 19. 12. 1936
10. Filipčič Mihaela iz Maribora, 22. 2. 1938
11. Florjančič Stanislav iz Dol. Dobra-ve, okraj Novo mesto, 5. 9. 1936
12. Furlan Anton iz Zagreba, 14. 6. 1938
13. Grandovec Jožefa iz Cerknice, 24. 5. 1938
14. Hrovatič Mihael z Vrha pri Dolžu okraj Novo mesto, 2. 8. 1935
15. Kramar Ana iz Gornjega Kamenja okraj Novo mesto, 29. 3. 1937
16. Kresal Franc z Grma pri Ponikvah na Dol., 7. 8. 1935
17. Markelj Janez iz Novega mesta, 23. 5. 1938
18. Mihelič Ivana iz Novega kota, okraj Kočevje 1. 11. 1937
19. Mlakar Jožefa iz Zloganja, okraj Novo mesto, 13. 3. 1936
20. Penca Cveta iz Novega mesta, 3. 5. 1937
21. Picek Juri iz Celja, 27. 1. 1938
22. Saje Mira iz Slavonskega Broda, 27. 2. 1938
23. Smolič Frančišek iz Gornjega Ajdovca, 2. 12. 1935
24. Srebrnjak Anton iz Gabrja pod Gorjanci 18. 7. 1935
25. Šenica Majda iz Praproč, okraj Novo mesto, 9. 10. 1937
26. Škufca Jože iz Malega Liplja, okraj Novo mesto, 30. 9. 1934
27. Štukelj Ana iz Pugleda, okraj Črnomelj, 26. 3. 1935
28. Tratnik Marija iz Bršljina pri Novem mestu, 11. 5. 1938
29. Valant Danijela iz Žužemberka, 12. 12. 1936
30. Verček Vida iz Ceglenice pri No-vem mestu, 7. 4. 1938

1956/57

a) Razrednik: Kovač Bogomil

1. Arko Marija Magdalena iz Grosup-ljega, 30. 1. 1938
2. Barlè Gabrijela iz Dobrniča pri Trebnjem, 26. 1. 1936
3. Bele Danijela iz Novega mesta, 17. 7. 1938
4. Cveblar Franc iz Tomažje vasi, okraj Novo mesto, 4. 3. 1938
5. Čelesnik Roman iz Novega mesta, 13. 8. 1936
6. Dular Ada Simona iz Ljubljane, 21. 3. 1939
7. Fabjan Jože iz Dolenjskih Toplic, 4. 5. 1938
8. Fink Josip iz Irče vasi pri Novem mestu, 26. 10. 1936
9. Fuis Martin iz Novega mesta, 22. 6. 1938
10. Glavan Franc iz Soteske, 23. 9. 1935
11. Goleš Janko iz Novega mesta, 17. 3. 1938
12. Hlede Marjeta iz Novega mesta, 4. 11. 1937
13. Hudoklin Marjan iz Novega mesta, 27. 5. 1936
14. Košak Marija iz Šentruperta, 13. 8. 1938
15. Korele Marija iz Prelesja pri Šent-rupertu, 8. 4. 1938
16. Kranjec Franc iz Sentjurja pri Novem mestu, 11. 11. 1938
17. Nahtigal Marija iz Žužemberka, 23. 8. 1939
18. Potrč Marjan iz Maribora, 2. 2. 1938
19. Rombo Olga iz Sentjerneja, 14. 8. 1937
20. Šetina Jože iz Gotne vasi pri No-vem mestu, 4. 8. 1938
21. Tratar Alfonz iz Prelesja pri Šent-rupertu, 13. 10. 1937

b) Razrednik: Dodič Milan

1. Bercè Ana iz Železnikov pri Škofji Loki, 28. 7. 1939
2. Bobnar Nada iz Ljubljane, 17. 3. 1938
3. Colarič Franc iz Celja, 6. 7. 1938
4. Gorenc Kristina iz Močvirja pri Krškem, 5. 3. 1938

5. Hočevar Boštjan iz Kočevja, 5. 7. 1938
6. Janko Anica iz Gorenjega Gradišča okr. N. m. 5. 3. 1938
7. Janković Simo iz Ljubljane, 30. 6. 1939
8. Kunšič Zdravko iz Ljubljane, 6. 9. 1938
9. Mikec Jože iz Novega mesta, 27. 3. 1938
10. Morela Leopold iz Novega mesta, 25. 2. 1939
11. Novak Marija iz Novega mesta, 8. 12. 1938
12. Pavlin Boris iz Ljubljane, 3. 4. 1939
13. Polenšek Marjana iz Novega mesta, 29. 11. 1938
14. Račič Majda iz Maribora, 28. 8. 1938
15. Robar Erna, iz Trstenika, 5. 8. 1937
16. Saje Marija iz Novega mesta, 1. 9. 1939
17. Skubic Alojzij iz Gorenje Prekope, okraj Krško, 29. 7. 1938
18. Strmšek Miroslav iz Novega mesta, 10. 7. 1939
19. Zamljen Breda iz Šentjerneja, 16. 10. 1938
20. Zupančič Lojze iz Ljubljane, 28. 4. 1939
21. Zupančič Marko iz Ljubljane, 12. 3. 1938
22. Žgajnar Ivan iz Novega mesta, 13. 12. 1936
23. Žura Ivan iz Mačkovca pri Novem mestu, 28. 10. 1937
8. Grum Milena iz Ljubljane, 11. 1. 1940
9. Hren Marjeta iz Ljubljane, 5. 7. 1939
10. Hudoklin Marjan iz Novega mesta, 27. 5. 1936
11. Jovanović Bosiljka iz Novega mesta, 10. 2. 1939
12. Kramar Janez iz Gor. Kamenja pri Novem mestu, 29. 4. 1938
13. Kravcar Jože iz Pluske, okraj Novo mesto
14. Kukman Ana iz Dol. Kamenja pri Novem mestu, 21. 3. 1938
15. Kunštek Marjeta iz Novega mesta, 24. 5. 1939
16. Legan Marijan iz Žirov, 3. 11. 1939
17. Lešnjak Franc iz Novega mesta, 18. 2. 1939
18. Marjetič Božidar iz Krškega, 1. 11. 1939
19. Opara Mirko iz Dol. Nemške vasi, okraj Novo mesto, 12. 7. 1938
20. Pascolo Miroslava iz Zagreba, 7. 6. 1939
21. Pirnat Breda iz Novega mesta, 14. 9. 1939
22. Prah Marija z Jarčjega vrha pri Bučki, 3. 9. 1939
23. Prešeren Jožef iz Žabje vasi pri Novem mestu, 13. 4. 1939
24. Recelj Jožefa iz Smalčje vasi pri Šentjerneju, 15. 12. 1939
25. Regvat Vida iz Pilštajna, 4. 9. 1939
26. Resman Ivan iz Dolenjskih Toplic, 17. 4. 1939
27. Simončič Antonija iz Sel pri Šentjerneju, 22. 12. 1939
28. Skubic Slavko iz Gorenje Prekope, 29. 7. 1938
29. Trampuš Dušan iz Celja, 14. 3. 1939
30. Vuković Marija iz Mostarja, 25. 4. 1940
31. Mežnar Simona iz Novega mesta, 28. 2. 1939

1957/58

Razrednik: Fabian Viktor

1. Ahačič Apolonija iz Ljubljane, 26. 12. 1939
2. Breščak Dušan (Peter) iz Novega mesta, 10. 11. 1939
3. Burazor Desanka iz Brekinja, okraj Bos. Dubica, 13. 4. 1940
4. Dular Marija iz Novega mesta, 26. 7. 1940
5. Gabrijel Frančiška iz Stana pri Mirni, 27. 11. 1937
6. Gabrijelčič Janez iz Novega mesta, 6. 1. 1939
7. Godnik Vida iz Celja, 1. 10. 1939

1958/59 = 4. razred

Razrednik: Robida Valentin

1. Andoljšek Dušan iz Novega mesta, 6. 9. 1940
2. Bercè Marija iz Železnikov, 9. 9. 1940

3. Doblehar Jože iz Ždinje vasi,
14. 12. 1936
4. Grm Feliks iz Dol. Kamenja pri
Novem mestu, 5. 1. 1939
5. Hrovat Alojzija iz Biške vasi pri
Mirni peči, 29. 11. 1940
6. Ilc Marjeta iz Novega mesta,
31. 5. 1940
7. Jurec Vasja iz Varaždina, 15. 5. 1941
8. Kastelic Alojzij iz Bele cerkve pri
Novem mestu, 1. 11. 1940
9. Klemenčič Marjeta iz Novega
mesta, 17. 10. 1940
10. Kolenc Drago iz Novega mesta,
18. 4. 1941
11. Koželj Jože iz Knežje vasi pri
Novem mestu, 31. 1. 1940
12. Kramar Janez iz Lutrskega sela pri
Novem mestu, 10. 2. 1940
13. Kranjec Marko iz Novega mesta,
12. 4. 1940
14. Kravcar Jože iz Pluske, 24. 2. 1938
15. Kren Dragica iz Novega mesta,
18. 12. 1940
16. Kržan Janez iz Gabra pri Semiču,
10. 1. 1941
17. Markelj Marija iz Novega mesta,
17. 12. 1940
19. Mikec Marija iz Novega mesta,
14. 8. 1940
19. Mikec Roza-Marija iz Novega
mesta, 6. 2. 1941
20. Novšak Danijela iz Škocjana,
26. 12. 1940
21. Rems Peter iz Novega mesta,
1. 5. 1940
22. Slapar Alenka iz Slovenj Gradca,
5. 7. 1939
23. Staniša Marija z Vrha pri Ljubnu,
okraj Novo mesto, 23. 11. 1939
24. Starc Anton iz Čurile, okraj Novo
mesto, 19. 5. 1940
25. Stupica Janez iz Žužemberka,
21. 4. 1940
26. Šuklje Anton iz Trnovca pri Met-
liki, 18. 12. 1940
27. Tratnik Marjeta z Bleda, 15. 8. 1940
28. Uhl Pavel iz Črnomlja, 11. 12. 1940
29. Vidrih Mihaela iz Ločne pri No-
vem mestu, 24. 9. 1940
30. Zamljen Borut iz Dobravice pri
Šentjerneju, 25. 11. 1940
31. Zupan Janez iz Ljubljane, 11. 4. 1936

32. Zupančič Janez iz Ljubljane,
12. 2. 1941
33. Čefarin Florijana iz Deskel pri
Gorici, 3. 10. 1940

1959/60

- a) Razrednik: Dobovšek Marjan
1. Bartolj Franc iz Bistrice pri
Trebnjem, 31. 8. 1940
 2. Blažon Franc iz Novega mesta,
10. 8. 1941
 3. Butara Ivan iz Novega mesta,
8. 2. 1941
 4. Godnik Mira iz Črnomlja, 1. 8. 1942
 5. Godnik Sonja iz Novega mesta,
23. 7. 1941
 6. Gorše Milena iz Soteske, 3. 4. 1942
 7. Gričar Jože iz Novega mesta,
17. 4. 1941
 8. Jakše Marija iz Novega mesta,
19. 7. 1941
 9. Klobučar Ljudmila iz Šentjošta,
20. 1. 1940
 10. Koračin Marija iz Mokronoga,
22. 10. 1941
 11. Kotnik Marjeta iz Žužemberka,
6. 10. 1941
 12. Lukšič Marija iz Verduna pri Sto-
pičah, 27. 12. 1941
 13. Metelko Jožefa iz Ledee vasi, okraj
Novo mesto, 6. 3. 1941
 14. Morela Marjeta iz Novega mesta,
2. 2. 1942
 15. Pavlin Stanislav iz Hrastja pri
Šentjerneju, 8. 4. 1941
 16. Pelko Zvonko iz Vel. Gorice,
4. 1. 1942
 17. Repše Stanislav iz Brinja pri
Sevnici, 25. 9. 1940
 18. Selak Majda iz Dobrave, okraj No-
vo mesto, 7. 10. 1941
 19. Simič Peter iz Novega mesta,
2. 7. 1942
 20. Sintič Jože iz Avgustina pri Kosta-
njevici, 12. 3. 1940
 21. Smodej Dušana iz Ljubljane,
28. 9. 1941
 22. Staniša Ivana z Vrha pri Ljubnu,
10. 2. 1941
 23. Travižan Marija z Bleda, 4. 4. 1941
 24. Valentinčič Marjeta iz Novega
mesta, 10. 12. 1941

b) Razrednik: Janković Vlada

1. Andrijanić Andrej iz Novega mesta, 29. 7. 1942
2. Bele Vincenc iz Novega mesta, 26. 4. 1941
3. Dobovšek Jožko iz Ljubljane, 5. 4. 1941
4. Fink Alojzija iz Smolenje vasi pri Novem mestu, 3. 4. 1941
5. Gabrijelčič Jože iz Novega mesta, 19. 3. 1942
6. Goršin Jožefa iz Novega mesta, 22. 11. 1940
7. Jesih Štefanija iz Sur le Noble, Francija, 20. 3. 1941
8. Jovanović Bogdanka iz Mošorin-Žabalj, okraj Novi sad, 10. 12. 1941
9. Kastelic Jožefa iz Žabje vasi, 1. 4. 1941
10. Kaltnekar Brigita z Golnika, 18. 1. 1942
11. Košele Marija iz Novega mesta, 27. 6. 1941
12. Mandelj Jože iz Trstenika pri 27. 6. 1942
13. Lepin Sonja iz Ceglanice pri Novem mestu, 5. 6. 1941
14. Medle Milena iz Potovega vrha pri Novem mestu, 2. 7. 1941
15. Opara Marija iz Biške vasi pri Mirni peči, 17. 9. 1941
16. Petrič Marjeta iz Novega mesta, 14. 6. 1940
17. Plantan Alojzija iz Stranske vasi pri Novem mestu, 15. 4. 1941
18. Plavec Stanislav iz Novega mesta, 1. 9. 1940
19. Podbevšek Ana iz Novega mesta, 10. 8. 1941
20. Robar Filip iz Bora pri Zaječaru, 8. 9. 1940
21. Strmšek Irena iz Novega mesta, 2. 7. 1942

1960/61

Razrednik: Dodič Milan

1. Ambrožič Jože iz Lokvice, okraj Novo mesto, 24. 11. 1941
2. Arko Jože iz Grosupljega, 18. 11. 1942
3. Auersperger Alenka iz Novega mesta, 21. 5. 1942

4. Bajec Anton iz Smolenje vasi pri Novem mestu, 6. 9. 1942
5. Brulc Lojze iz Gornjega Kronova, okraj Novo mesto, 16. 5. 1940
6. Budna Zdravka iz Novega mesta, 28. 11. 1942
7. Colarič Franc iz Novega mesta, 2. 4. 1942
8. Dobovšek Tomaž iz Ljubljane, 4. 10. 1942
9. Dular Vincenc iz Novega mesta, 16. 11. 1941
10. Falkner Jože iz Novega mesta, 19. 10. 1942
11. Gašperšič Jože iz Novega mesta, 23. 2. 1943
12. Golobič Jože iz Drganjih sel, okraj Novo mesto, 5. 1. 1941
13. Jerman Štefka iz Ločne pri Novem mestu, 22. 4. 1941
14. Jurčič Ljerka iz Prijedora, 25. 4. 1942
15. Klemenčič Marija iz Novega mesta, 19. 1. 1943
16. Kos Marija iz Novega mesta, 16. 1. 1943
17. Kovič Martina iz Ljubljane, 14. 11. 1942
18. Kožuh Majda iz Ljubljane, 5. 9. 1941
19. Kožuh Mateja iz Velikih Lašč, 26. 3. 1943
20. Kramar Jože iz Gor. Kamenja pri Novem mestu, 18. 3. 1941
21. Lapanje Mirjan iz Novega mesta, 13. 7. 1942
22. Ložar Helena iz Ljubljane, 4. 4. 1942
23. Mihelčič Marija iz Novega mesta, 21. 1. 1942
24. Mrvar Anica iz Stopnič pri Novem mestu, 22. 3. 1943
25. Oven Anica iz Zagreba, 30. 9. 1942
26. Pavlič Viljem iz Gradca, Avstrija, 14. 11. 1942
27. Recelj Anton iz Smalčje vasi pri Šentjerneju, 15. 5. 1942
28. Simončič Štefan iz Celja, 23. 6. 1942
29. Schmit Urška iz Ljubljane, 7. 9. 1942
30. Šoln Karlina iz Dobrave pri Novem mestu, 7. 2. 1942
31. Štrumbelj Metod iz Novega mesta, 24. 1. 1943

32. Zavodnik Ivanka s Peščenjeka pri Višnji gori, 30. 3. 1942
33. Zorc Emilijan iz Novega mesta, 26. 7. 1940
34. Žiberna Peter iz Novega mesta, 7. 12. 1942

1961/62

a) Razrednik: Fabian Viktor

1. Ahlin Marija iz Novega mesta, 25. 3. 1943
2. Bartelj Andrej iz Novega mesta, 2. 4. 1944
3. Baškovič Jože iz Novega mesta, 20. 3. 1943
4. Brulec Pavel iz Lutrskega sela, okraj Novo mesto, 19. 5. 1942
5. Burgar Amalija iz Šmihela pri Novem mestu, 3. 7. 1942
6. Doberšek Marta iz Maribora, 8. 6. 1943
7. Falkner Jožefa iz Novega mesta, 16. 3. 1943
8. Gaber Franc iz Šmihela pri Novem mestu, 31. 7. 1943
9. Gajski Vladimir iz Osijeka, 21. 3. 1942
10. Janko Ana iz Gor. Sušice, 17. 10. 1943
11. Keber Janez iz Budne vasi pri Šentjanžu, 27. 3. 1943
12. Kirn Rudolf iz Vršca, 1. 10. 1941
13. Kosmina Srečko iz Banja Luke, 22. 6. 1943
14. Lukšič Stanislav iz Irče vasi pri Novem mestu, 6. 1. 1944
15. Manček Vincenc iz Novega mesta, 24. 6. 1943
16. Meršol Vid iz Novega mesta, 17. 12. 1942
17. Papež Marija iz Zgornjih Vodal, okraj Novo mesto, 12. 2. 1943
18. Polenšek Polonija iz Novega mesta, 2. 8. 1943
19. Vidmar Anton iz Malega Lipja pri Zužemberku, 5. 4. 1941
20. Vizjak Jurij iz Novega mesta, 1. 11. 1943
21. Zupančič Viktor iz Dobindola pri Dolenjskih Toplicah, 18. 11. 1943

b) Razrednik: Kovač Franc

1. Bevc Marija z Otočca pri N. m., 29. 11. 1942
2. Brovet Irena z Golnika okr. Kranj, 29. 2. 1944
3. Cikanek Stanislav iz Dol. Straže, 6. 5. 1943
4. Cibej Marijan iz Dol. Predmeje, okr. N. m., 27. 3. 1943
5. Hribar Anton iz Jelene, okr. Ljubljana, 15. 6. 1943
6. Kravcar Marija iz Ljubljane, 15. 7. 1943
7. Majzelj Francka s Kamne gore, okraj Novo mesto, 19. 11. 1943
8. Malenšek Jožef iz Novega mesta, 1. 3. 1944
9. Marn Justina z Jezera okr. N. m., 13. 7. 1943
10. Matko Marjana iz Novega mesta, 27. 9. 1943
11. Novak Anton z Vrhov, okraj Novo mesto, 27. 1. 1944
12. Penca Anton iz Gor. Vrhpolja, okraj Novo mesto, 13. 12. 1941
13. Rajer Roman z Vrha, okraj Novo mesto, 13. 2. 1942
14. Saje Marjeta iz Novega mesta, 27. 6. 1943
15. Sitar Nada iz Šmihela pri Novem mestu, 14. 8. 1943
16. Smrečnik Katarina iz Beograda, 29. 7. 1943
17. Vovk Staša iz Novega mesta, 2. 11. 1943
18. Zupančič Franc z Jezera, okraj Novo mesto, 18. 5. 1942

1962/63 a (klasični)

Razrednik: Kasesnik Palmira

1. Bauer Marjan iz Grobelj pri Šentjerneju, 22. 3. 1944
2. Cujnik Milan iz Novega mesta, 16. 4. 1944
3. Čampa Alojzija iz Cegelnice pri Novem mestu, 11. 4. 1944
4. Černe Milena iz Novega mesta, 21. 5. 1945
5. Faleskini Rado iz Podgore pri Straži, 16. 7. 1944
6. Hren Helena iz Gabrovke pri Litiji, 12. 8. 1945

7. Kastelic Vanja iz Novega mesta, 12. 8. 1945
8. Kump Marjeta iz Mirne na Dolenjskem, 7. 10. 1944
9. Kunštek Zdenka iz Gospiča, 19. 8. 1944
10. Kusič Franc iz Beltincev, Prekmurje, 26. 5. 1944
11. Ložar Barbara iz Ljubljane, 1. 12. 1944
12. Malasek Terezija iz Podvincev pri Ptuj, 10. 10. 1944
13. Možina Bojan iz Tržiča, 10. 7. 1944
14. Pavlin Božidar iz Novega mesta, 1. 6. 1944
15. Simončič Mihael iz Litije, 15. 3. 1945
16. Urh Stanislava iz Zapotoka pri Novi Gorici, 2. 1. 1945
17. Vidrih Vinko iz Novega mesta, 13. 4. 1944

b) Razrednik: Robida Valentin

1. Bastardi Franc iz Podzemlja, okraj Črnomelj, 9. 12. 1944
2. Baznik Franc iz Kostanjevice ob Krki, 29. 11. 1944
3. Brinskele Terezija iz Brežic, 9. 10. 1943
4. Bučar Andrej iz Kalč-Naklega okraj Novo mesto, 20. 2. 1944
5. Črnič Ana iz Adlešičev, 9. 1. 1945
6. Čuček Blaženka iz Velikega Vukovarja okraj Kutina, 3. 8. 1943
7. Doberšek Tit iz Maribora, 8. 10. 1944
8. Eržek Mihaela iz Račjega sela pri Trebnjem, 17. 5. 1944
9. Gajski Vladimir iz Osijeka, 21. 3. 1942
10. Grein Marko iz Novega mesta, 25. 3. 1944
11. Klemenc Jernej iz Novega mesta, 18. 8. 1944
12. Klobčar Jože iz Novega mesta, 20. 5. 1943
13. Košele Marija iz Novega mesta, 4. 6. 1944
14. Martinčič Jožefa iz Smalcje vasi pri Šentjerneju, 1. 2. 1944
15. Mehle Alojzija iz Novega mesta, 10. 6. 1944
16. Parkel Ivan iz Prečne, 7. 3. 1943

17. Pavlin Marjeta iz Ausserfragant, okraj Spittal Avstrija, 29. 5. 1945
18. Povše Ivan iz Dobovega okraj Novo mesto, 25. 3. 1943
19. Prijatelj Marjeta iz Mahovnika okraj Kočevje, 8. 5. 1944
20. Šinigoj Marija iz Mokronoga, 4. 11. 1944
21. Videčnik Viktor iz Šentjurja okraj Celje, 14. 4. 1944
22. Vidmar Anton iz Malega Lipja pri Žužemberku 5. 4. 1941

1963/64

a) Razrednik: Podboj Janez

1. Bartolj Mirko iz Dečje vasi pri Trebnjem, 22. 1. 1944
2. Blažič Janez iz Žabje vasi pri Novem mestu, 1. 8. 1945
3. Češarek Alojzija iz Ljubljane, 17. 5. 1945
4. Duh Božidar iz Novega mesta, 27. 9. 1945
5. Florjančič Marjana z Otočca pri Novem mestu, 27. 12. 1944
6. Gabrijelčič Majda iz Novega mesta, 8. 5. 1945
7. Golež Boris iz Ljubljane, 5. 10. 1945
8. Jakovljevič Nina iz Novega mesta, 17. 12. 1945
9. Jeriček Marija s Pristave okraj Novo mesto, 7. 9. 1944
10. Mežnarčič Marta iz Regrče vasi pri Novem mestu, 18. . 1946
11. Mikec Irena iz Novega mesta, 22. 1. 1946
12. Moravec Rudolf iz Novega mesta, 4. 2. 1946
13. Picelj Vida iz Vavte vasi, 18. 3. 1944
14. Poglajen Cirila iz Podturna pri Dolenjskih toplicah, 25. 3. 1945
15. Primc Rudolf iz Irče vasi pri N. m., 23. 1. 1945
16. Retelj Alojzija iz Novega mesta, 11. 5. 1945
17. Splihal Jože iz Novega mesta, 16. 4. 1945
18. Škof Franc iz Novega mesta, 12. 10. 1945
19. Vitkovič Ana iz Vinice, 22. 7. 1945

b) Razrednik: Valentin Robida

1. Ahačič Barbara iz Novega mesta, 4. 10. 1945
2. Bastardi Franc iz Podzemlja pri Črnomlju, 9. 12. 1944
3. Burgar Marko iz Šmihela pri N. m., 12. 4. 1944
4. Čuček Mira iz Velikega Vukovja okr. Kutina, 17. 5. 1945
5. Erpič Franc iz Čirč pri Kranju, 2. 7. 1945
6. Gazvoda Franc iz Novega mesta, 16. 3. 1945
7. Gazvoda Marjan iz Gotne vasi pri N. m., 9. 11. 1945
8. Ilc Marija iz Novega mesta, 1. 6. 1945
9. Jakše Anton iz Škrjanč pri N. m., 20. 12. 1944
10. Kaltnekar Brigita z Golnika, 16. 1. 1945
11. Košele Marija iz Novega mesta, 4. 6. 1944
12. Mandelj Jože iz Trstenika pri Trebnjem, 4. 9. 1945
13. Medic Drago iz Novega mesta, 24. 6. 1946
14. Mrvar Ladislav iz Gotne vasi pri N. m., 5. 6. 1945
15. Pirnar Ciril z Broda pri N. m., 7. 7. 1944
16. Strupeh Danica iz Govejega dola pri Sevnici, 17. 7. 1945
17. Tomšič Bojan iz Trebnjega, 7. 8. 1945
18. Valant Ljudmila iz Sevnice, 9. 3. 1946
19. Vukčević Emilija iz Kostanjevice ob Krki, 5. 5. 1944
20. Zrnec Ciril iz Novega mesta, 25. 9. 1944
5. Berger Miroslav iz Novega mesta, 21. 2. 1946
6. Florjančič Jožef iz Šentpetra-Otočca pri N. m., 12. 4. 1946
7. Jereb Tomaž Jos. Marjan iz Brežic, 29. 12. 1946
8. Kobe Tomaž Andrej iz Novega mesta, 12. 2. 1946
9. Kovačič Jožefa iz Novega mesta, 3. 4. 1946
10. Kump Jožef iz Novega mesta, 14. 8. 1946
11. Perko Andrej iz Ljubljane, 14. 5. 1946
12. Picek Marko Anton iz Novega mesta, 19. 4. 1946
13. Podržaj Alojzija iz Novega mesta, 11. 4. 1945
14. Saje Marjeta iz Celja, 30. 4. 1946
15. Simončič Vid iz Celja, 27. 8. 1946
16. Skube Egidij iz Novega mesta, 13. 7. 1946
17. Smodej Josip Dušan iz Ljubljane, 11. 6. 1947
18. Staniša Frančiška z Vrha pri Ljubnu, okr. N. m., 17. 7. 1946
19. Staniša Jože iz Novega mesta, 30. 10. 1946
20. Uhan Jože iz Novega mesta, 25. 4. 1946
21. Vičič Katarina iz Ljubljane, 2. 3. 1946
22. Vidmar Branislav iz Novega mesta, 5. 2. 1947
23. Žibert Marija iz Ljubljane, 22. 3. 1946
24. Žužek Melita iz Novega mesta, 22. 7. 1946

b) Razrednik: Vida Jelenič

1. Baraga Ludvika iz Novega mesta, 14. 4. 1946
2. Bevc Miroslava iz Martinje vasi pri Trebnjem, 22. 4. 1945
3. Černe Ana iz Novega mesta, 20. 11. 1945
4. Gaber Marija iz Šmihela pri N. m., 17. 8. 1946
5. Gole Rudolf iz Malega Cirknika pri Sevnici, 18. 3. 1944
6. Guček Cvetka Terezija z Dunaja, 8. 2. 1946
7. Hudoklin Silvestra iz Novega mesta, 12. 12. 1945

1964/65

a) Razrednik: Ladka Čertalič

1. Andrijanič Ana iz Novega mesta, 26. 7. 1946
2. Andrijanič Marija iz Novega mesta, 26. 7. 1946
3. Bele Marija iz Novega mesta, 10. 3. 1946
4. Belè Silva Veronika iz Novega mesta, 1. 1. 1946

8. Jakše Marjana iz Novega mesta, 2. 9. 1946
9. Jožef Jelisava iz Novega mesta, 18. 11. 1946
10. Kastelic Olga iz Deskove vasi pri Črnomlju, 30. 6. 1945
11. Kavčič Marjan iz Hotavelj pri Škofji Loki, 15. 8. 1946
12. Krisper Marija Nežika iz Novega mesta, 24. 5. 1946
13. Mandelj Marko iz Trstenika pri Trebnjem, 4. 9. 1945
14. Marolt Danica iz Ljubljane, 29. 11. 1946
15. Pavlin Marjan iz Ljubljane, 13. 3. 1947
16. Podbevšek Marta Andreja iz Novega mesta, 26. 8. 1945
17. Rome Alenka iz Ljubljane, 26. 2. 1946
18. Sedaj Vladimir iz Kranja, 13. 1. 1945
19. Starič Jožefa iz Ljubljane, 28. 12. 1945
20. Strgar Jožefa iz Dolšč pri Vidmu-Krškem, 10. 3. 1946
21. Šali Frančiška iz Novega mesta, 2. 3. 1946
22. Vatovec Sonja iz Novega mesta, 1. 9. 1946

c) Razrednik: Jože Sever

1. Blažon Boris iz Novega mesta, 11. 11. 1945
2. Bugar Matija iz Šmihela pri N. m., 10. 12. 1945
3. Cvelbar Marinka iz Novega mesta, 22. 11. 1946
4. Hrastar Milena iz Šmihela pri N. m., 26. 6. 1946
5. Janc Cveta iz Zagreba, 26. 8. 1946
6. Knoll Igor iz Novega mesta, 11. 4. 1945
7. Knoll Zdenka iz Novega mesta, 14. 6. 1946
8. Kos Lidija iz Novega mesta, 25. 4. 1945
9. Lilija Draguška iz Postojne, 26. 10. 1946
10. Marinček Ksenija iz Novega mesta, 22. 3. 1947
11. Markelj Irena iz Novega mesta, 19. 8. 1946

12. Markelj Milan iz Novega mesta, 19. 8. 1946
13. Penca Marija iz Novega mesta, 4. 12. 1946
14. Pirc Anton iz Ljubljane, 26. 9. 1946
15. Polenšek Marko iz Novega mesta, 30. 3. 1947
16. Popovič Marija iz Hrasta pri Metliki, 1. 8. 1946
17. Somrak Justa iz Novega mesta, 13. 9. 1946
18. Staniša Marija iz Regerče vasi pri N. m., 6. 1. 1946
19. Šetina Marija iz Gotne vasi pri N. m., 18. 6. 1946
20. Testen Veronika iz Gotne vasi pri N. m., 8. 1. 1947
21. Zupet Metka iz Ljubljane, 16. 12. 1946

1965/66

a) Razrednik: Vasja Fuis

1. Belavič Mojmir z Vrhniko, 6. 10. 1947
2. Berger Vanja iz Cera, 27. 2. 1947
3. Breščak Danilo iz Novega mesta, 16. 9. 1947
4. Dobovšek Marjan iz Novega mesta, 11. 6. 1947
5. Falkner Marjeta iz Novega mesta, 1. 8. 1945
6. Golež Nina iz Ljubljane, 22. 1. 1948
7. Henigman Majda iz Novega mesta, 13. 2. 1948
8. Kocuvan Vesna iz Celja, 22. 12. 1947
9. Košele Marjeta iz Novega mesta, 8. 9. 1946
10. Kramar Edvard iz Novega mesta, 5. 6. 1947
11. Lapanje Darinka z Otočca pri N. m., 22. 2. 1947
12. Mihelič Andreja iz Novega mesta, 28. 7. 1947
13. Modic Marija iz Novega mesta, 24. 6. 1948
14. Može Franc iz Novega mesta, 19. 4. 1948
15. Muc Cvetka iz Novega mesta, 19. 6. 1947
16. Novak Rozalija iz Dol. Radulje pri Sevnici, 19. 2. 1946
17. Pezelj Vera iz Radovljice, 7. 3. 1947

18. Retelj Marija iz Cegelnice pri Novem mestu, 8. 2. 1948
19. Robič Marjeta iz Novega mesta, 21. 5. 1947
20. Skube Nada iz Novega mesta, 9. 1. 1948
21. Splihal Slavko iz Novega mesta, 14. 6. 1947
22. Šeruga Slavko iz Sela pri Ratežu, okr. N. m., 30. 11. 1946
23. Vene Angela iz Novega mesta, 11. 4. 1947
24. Židan Črtomir iz Beograda, 5. 5. 1946

b) Razrednik: Eva Simič

1. Barbič Ana iz Novega mesta, 23. 4. 1947
2. Bradač Marija iz Novega mesta, 5. 11. 1947
3. Bukovec Marija iz Velike Loke pri Trebnjem, 16. 12. 1946
4. Dežman Andrej iz Novega mesta, 3. 2. 1947
5. Doberšek Blanka iz Brežic, 11. 12. 1947
6. Doberšek Bogdana iz Maribora, 16. 6. 1946
7. Doltar Andreja iz Novega mesta, 2. 8. 1947
8. Fabian Igor iz Novega mesta, 31. 7. 1947
9. Glonar Maja iz Ljubljane, 5. 10. 1947
10. Golob Marija iz Dolenje vasi pri Črnomlju, 8. 2. 1948
11. Gospodarič Jožica iz Dola pri Trebnjem, 26. 9. 1946
12. Kastelic Milka iz Novega mesta, 18. 12. 1947
13. Kavšček Leon iz Novega mesta, 5. 11. 1946
14. Klančar Stanislav iz Ljubljane, 18. 2. 1947
15. Kramar Slavka z Gor. Kamenja pri Novem mestu, 25. 8. 1946
16. Lužar Viljem iz Rogatca, 26. 2. 1947
17. Majzelj Anton iz Ljubljane, 27. 4. 1948
18. Malič Igor iz Ljubljane, 3. 9. 1947
19. Manček Marjan iz Novega mesta, 3. 1. 1948
20. Mihelčič Matej iz Novega mesta, 17. 4. 1948

21. Mišjak Marija iz Šmihela pri N. m., 7. 10. 1946
22. Pavlin Martin iz Hrastja pri Sentjerneju, 15. 5. 1946
23. Petrič Vladka iz Celja, 7. 1. 1948
24. Rus Sonja iz Novega mesta, 13. 2. 1948
25. Sever Joža iz Ljubljane, 23. 9. 1947
26. Skrabl Vojteh iz Novega mesta, 2. 4. 1947
27. Zakrajšek Božidar iz Dol. Podboršta pri Trebnjem, 14. 9. 1947
28. Zakrajšek Stanko iz Novega mesta, 29. 2. 1948

c) Razrednik: Viktor Fabian

1. Avsec Marjeta iz Novega mesta, 8. 3. 1947
2. Baškovič Marija iz Novega mesta, 4. 4. 1947
3. Berce Marija iz Železnikov nad Škofjo Loko, 20. 9. 1947
4. Bezeg Milan iz Regerče vasi pri Novem mestu, 3. 12. 1947
5. Dolensek Ignac iz Zbur pri Šmarjeti okr. N. m., 9. 4. 1946
6. Draksler Jelka iz Kostanjevice ob Krki, 26. 3. 1947
7. Frankovič Marija iz Dolšč pri Krškem, 20. 11. 1947
8. Hrovat Terezija iz Jurke vasi pri N. m., 13. 10. 1946
9. Kadunc Igor iz Dol. Prekope pri Kostanjevici, 2. 7. 1947
10. Kovačič Marija iz Ljubljane, 16. 3. 1947
11. Kovič Miran iz Novega mesta, 25. 10. 1946
12. Kržič Jože iz Hrastovice pri Trebnjem, 28. 7. 1947
13. Marolt Franc iz Ljubljane, 11. 12. 1947
14. Merlin Janez iz Čelevca pri Šmarjeti, okr. N. m., 9. 4. 1946
15. Mihelčič Janez iz Novega mesta, 1. 1. 1948
16. Podržaj Mira iz Šmihela pri N. m., 22. 1. 1948
17. Ravbar Marjan iz Novega mesta, 27. 1. 1947
18. Rozman Jožica iz Novega mesta, 16. 12. 1947

19. Staniša Anica iz Novega mesta,
1. 1. 1948
20. Šobar Milan iz Metlike, 30. 8. 1947
21. Tomažin Stanko iz Globočice pri
Vidmu-Krškem, 24. 3. 1947
22. Vodopivec Marija iz Krškega,
23. 11. 1947

1966/67

a) Razrednik: Marjan Dobovšek

1. Ban Mihael iz Novega mesta,
10. 7. 1948
2. Bohte Dragica iz Novega mesta,
25. 5. 1948
3. Budna Zdravko iz Novega mesta,
6. 4. 1949
4. Češarek Julijan iz Celja, 10. 2. 1948
5. Glonar Irena iz Novega mesta,
25. 8. 1948
6. Gošnik Miha iz Novega mesta,
3. 9. 1948
7. Jakovljevič Čedomir iz Novega
mesta, 3. 4. 1948
8. Komelj Bogomil iz Novega mesta,
16. 11. 1948
9. Korent Janez iz Ljubljane,
14. 12. 1948
10. Koršič Emilijana iz Trebnjega,
20. 8. 1948
11. Kotnik Zdenka iz Brežic,
20. 2. 1948
12. Kovačič Damir iz Prebolda, Celje,
4. 3. 1948
13. Kralj Ignacij iz Ljubljane,
21. 3. 1949
14. Legan Jurko iz Ljubljane,
16. 1. 1949
15. Medak Jadranko iz Vršca — Srbija,
3. 5. 1948
16. Močan Danča — Lea iz Ruš pri
Mariboru, 7. 5. 1946
17. Močan Lidiya iz Ruš pri Mariboru,
25. 5. 1948
18. Pečjak Marija iz Novega mesta,
6. 2. 1948
19. Fenca Janez iz Ljubljane, 6. 3. 1949
20. Počrvina Andrej iz Novega mesta,
15. 5. 1948
21. Skrabl Janko iz Novega mesta,
22. 4. 1949
22. Slak Miran iz Novega mesta,
16. 2. 1949

23. Smerdu Franc iz Novega mesta,
29. 8. 1948
24. Smole Barica iz Prevalj pri
Ravnah, 16. 8. 1948
25. Šavrič Franc z Vrhniko, 13. 10. 1948
26. Šolmajer Tomaž iz Ljubljane,
14. 7. 1949
27. Verbič Radojka s Črnega vrha nad
Idrijo, 26. 11. 1948
28. Žlebnik Alojzija iz Praproč pri
Trebnjem, 4. 3. 1949

b) Razrednik: Dušan Modic

1. Aš Mojca iz Novega mesta,
20. 10. 1948
2. Barbič Vida iz Gor. Straže pri
Novem mestu, 6. 4. 1948
3. Črček Marija iz Črncev pri Gor.
Radgoni, 9. 5. 1948
4. Granda Stanko iz Novega mesta,
8. 4. 1948
5. Hirm Sonja iz Gabra pri Ivančni
gorici, 12. 5. 1948
6. Jarc Stanko iz Novega mesta,
12. 12. 1948
7. Konda Jože iz Čermošnjic pri
N. m., 6. 8. 1949
8. Korevec Amalija iz Mirne pri
Trebnjem, 9. 10. 1947
9. Kramarič Tatjana iz Ljubljane,
7. 8. 1948
10. Kren Apolonija iz Novega mesta,
9. 8. 1948
11. Kristan Viljenka iz Cerovca pri
Črešnjevcu, 23. 3. 1949
12. Marinček Karmen iz Novega mesta,
28. 5. 1948
13. Mirtič Antonija Nada iz Novega
mesta, 4. 6. 1948
14. Peterle Alojzij iz Čužnje vasi pri
Trebnjem, 5. 7. 1948
15. Petrov Nataša iz Ljubljane,
3. 11. 1948
16. Rajakovič Nada iz Dučičev pri
Ozlju, 5. 1. 1949
17. Rihar Meta iz Novega mesta,
9. 10. 1949
18. Šterk Peter iz Starega trga ob
Kolpi, 2. 4. 1948
19. Štubljar Marija iz Cerovca pri
Črešnjevcu, Črnomelj, 17. 10. 1948
20. Udovič Jože iz Novega mesta,
23. 9. 1948

21. Urbas Cvetka iz Novega mesta, 22. 6. 1948
22. Videčnik Barica iz Starega trga pri Trebnjem, 11. 11. 1948
23. Vidic Zvonimira iz Vavte vasi, 20. 2. 1949
24. Vidmar Alojzij z Tržišča pri Sevnici, 21. 6. 1949
25. Vovk Boris iz Celja, 5. 8. 1948
26. Vuica Karel iz Gradiške pri Mariboru, 1. 10. 1945
27. Zorko Jože iz Družinske vasi pri N. m., 22. 12. 1948
28. Zupet Janja Dragica iz Novega mesta, 26. 9. 1948
29. Trelc Radivoj iz Brežic, 8. 7. 1947

c) Razrednik: Erna Horvat

1. Barkovič Mirko iz Ljubljane, 13. 3. 1949
2. Bartelj Lidija iz Novega mesta, 13. 12. 1948
3. Blažon Marijan iz Novega mesta, 29. 9. 1948
4. Cimerman Martin iz Ljubljane, 10. 4. 1947
5. Dobovšek Jelisava iz Novega mesta, 3. 9. 1949
6. Fir Jože iz Gotne vasi pri Novem mestu, 19. 2. 1948
7. Gros Jurij iz Novega mesta, 12. 8. 1949
8. Guštin Jože iz Novega mesta, 20. 7. 1948
9. Kotnik Ida iz Novega mesta, 18. 5. 1948
10. Kranjc Zdenko iz Slov. Bistrice, 19. 3. 1948
11. Macele Vlado iz Ljubljane, 6. 11. 1948
12. Markelj Štefan iz Novega mesta, 25. 12. 1948
13. Matko Zorka iz Novega mesta, 24. 4. 1948
14. Murn Rastoje iz Pulja — Istra, 16. 12. 1948
15. Osterman Jože iz Novega mesta, 6. 12. 1948
16. Perc Tatjana iz Novega mesta, 9. 5. 1948
17. Pučko Franc iz Novega mesta, 29. 8. 1949

18. Ribič Leopold iz Hudih Raven pri Litiji, 15. 11. 1947
19. Saje Stojan iz Novega mesta, 12. 3. 1949
20. Somrak Stanislava iz Novega mesta, 9. 4. 1948
21. Stokanović Marjan iz Skopja, 4. 9. 1948
22. Šporar Anton iz Ljubljane, 4. 3. 1948
23. Tešar Matevž iz Novega mesta, 5. 9. 1948
24. Usenik Janez iz Zagreba, 31. 3. 1949
25. Vencelj Irena iz Novega mesta, 1. 8. 1947
26. Zagorc Jože iz Dol. Prekope pri Kostanjevici, 20. 1. 1947

1967/68

a) Razrednik: Joža Jevnikar

1. Berce Jožica iz Novega mesta, 20. 3. 1950
2. Drnovšek Roman iz Litije, 16. 3. 1950
3. Eržen Nadja iz Idrije, 18. 5. 1949
4. Gogić Ljiljana iz Zagreba, 7. 12. 1949
5. Gortnar Črtomira iz Ljubljane, 7. 7. 1950
6. Gregorčič Marija iz Novega mesta, 21. 9. 1949
7. Huč Marija iz Gor. Medvedjega sela pri Trebnjem, 28. 4. 1949
8. Jakopec Gabrijela iz Novega mesta, 13. 9. 1949
9. Jerman Irena iz Novega mesta, 28. 10. 1949
10. Jevšček Polonca iz Novega mesta, 9. 10. 1949
11. Kopač Marjan iz Novega mesta, 25. 3. 1950
12. Kranjc Marjan iz Maribora, 17. 8. 1948
13. Lampret Vlasta z Jesenic, 1. 1. 1950
14. Malenšek Marjana iz Novega mesta, 25. 3. 1950
15. Marn Stanislav z Jezera pri Trebnjem, 16. 12. 1948
16. Marn Vanja iz Šempetra na Krasu, 4. 12. 1949
17. Metelko Karolina z Ledče vasi pri Sentjerneju, 16. 10. 1949

18. Milek Marija iz Stražnjega vrha pri Črnomlju, 7. 2. 1949
19. Oklešen Vojko iz Ljubljane, 12. 11. 1949
20. Pečar Maja iz Zagreba, 8. 2. 1950
21. Penca Janez iz Novega mesta, 17. 12. 1949
22. Petančič Boris iz Novega mesta, 11. 11. 1948
23. Peternelj Janda iz Senovega, 14. 10. 1949
24. Serajnik Nada iz Novega mesta, 22. 3. 1950
25. Vertot Jožica iz Novega mesta, 19. 2. 1950
26. Vidmar Valerija iz Novega mesta, 22. 4. 1949
27. Zupančič Marijan iz Ljubljane, 18. 11. 1949

b) Razrednik: Elvira Zorko

1. Bačer Renata iz Novega mesta, 3. 3. 1950
2. Banovec Milan iz Ljutomera, 11. 2. 1950
3. Brumat Zora iz Novega mesta, 26. 11. 1949
4. Colarič Jožica iz Novega mesta, 9. 10. 1949
5. Gašperšič Majda iz Novega mesta, 9. 8. 1949
6. Gliha Marija iz Novega mesta, 11. 12. 1949
7. Guštin Franc iz Novega mesta, 26. 9. 1949
8. Hribar Stanislav iz Novega mesta, 12. 10. 1949
9. Jereb Milojka iz Ljubljane, 26. 3. 1950
10. Kapš Božidara iz Prečne, 12. 12. 1949
11. Klobučar Amalija iz Šentjošta, 20. 4. 1947
12. Kralj Angela iz Novega mesta, 22. 3. 1949
13. Kranjc Ilona iz Ljubljane, 18. 12. 1949
14. Kren Marjeta iz Novega mesta, 29. 7. 1950
15. Lenart Marjana iz Novega mesta, 3. 8. 1949
16. Mirtič Drago iz Novega mesta, 17. 10. 1949
17. Mihelčič Anica iz Vavpčje vasi pri Semiču, 18. 2. 1950
18. Perozzi Iztok iz Cegelnice pri N. m., 17. 4. 1949
19. Petelinkar Janez iz Novega mesta, 12. 7. 1950
20. Robič Andreja iz Novega mesta, 3. 6. 1949
21. Rupena Zora iz Novega mesta, 14. 11. 1949
22. Starič Marija iz Ponove vasi pri N. m., 28. 8. 1949
23. Šlajkovec Jože iz Novega mesta, 4. 10. 1949
24. Špehar Marija iz Kota pri Črnomlju, 6. 4. 1948
25. Šuštarčič Anica iz Brezja pri Črnomlju, 4. 5. 1949
26. Unetič Marija iz Novega mesta, 16. 8. 1949
27. Zajc Franc iz Novega mesta, 23. 2. 1950

c) Razrednik: Jože Sever

1. Ajdič Slavka iz Poljan pri N. m., 22. 12. 1949
2. Arko Stanislava iz Novega mesta, 23. 6. 1949
3. Barbo Sonja iz Novega mesta, 6. 6. 1949
4. Bartol Danila iz Kočevja, 4. 1. 1950
5. Bon Marija z Rake pri Krškem, 22. 7. 1949
6. Buljanović Ljubica iz Križišča pri Reki, 22. 2. 1950
7. Čiča Cveta iz Novega mesta, 8. 9. 1948
8. Djurašević Nevenka iz Ljubljane, 10. 12. 1948
9. Drugović Marija iz Loč pri Brežicah, 28. 1. 1950
10. Golob Anica iz Praproč pri N. m., 7. 10. 1950
11. Gorupič Nataša iz Ljubljane, 1. 7. 1949
12. Jereb Tatjana iz Nov. mesta, 22. 1. 1950
13. Kolar Marija iz Novega mesta, 2. 8. 1950
14. Kovačič Boštjan iz Žužemberka, 28. 4. 1950
15. Krašić Ranko iz Varaždina, 21. 8. 1949

16. Marn Stanislav iz Prapreč pri Trebnjem, 11. 9. 1949
17. Medved Vladimira iz Krmelja — Sevnica, 25. 3. 1949
18. Mežnaršič Dušan iz Novega mesta, 20. 3. 1949
19. Novljan Silva iz Novega mesta, 1. 6. 1949
20. Pelko Boris iz Novega mesta, 9. 12. 1946
21. Penca Mojca iz Novega mesta, 20. 9. 1949
22. Pirc Ljubomira iz Novega mesta, 21. 8. 1949
23. Seničar Franc iz Ljubljane, 17. 4. 1948
24. Slak Marija iz Novega mesta, 1. 3. 1949
25. Smrke Darinka iz Novega mesta, 3. 5. 1949
26. Trefalt Irena iz Brežic, 29. 1. 1948
27. Vidmar Fani iz Malih Vodenic pri Krškem, 21. 2. 1949

1968/69

a) Razrednik: Viktor Fabian

1. Berović Marin iz Novega mesta, 21. 3. 1951
2. Cvelbar Marjetka iz Novega mesta, 26. 3. 1951
3. Djurašević Saško iz Ljubljane, 20. 10. 1950
4. Fink Stanislav iz Novega mesta, 6. 4. 1949
5. Furlan Martin iz Novega mesta, 27. 9. 1950
6. Golobič Ivan iz Kala pri Semiču, 15. 3. 1950
7. Kirn Tatjana iz Ljubljane, 2. 9. 1950
8. Kravcar Marija iz Belšinje vasi pri Trebnjem, 29. 7. 1950
9. Lavrič Metka iz Celja, 14. 3. 1951
10. Markan Liljana iz Postojne, 10. 6. 1950
11. Medved Janja iz Novega mesta, 29. 5. 1950
12. Menger Marjan iz Novega mesta, 28. 8. 1950
13. Mežič Marjan iz Brežic, 14. 1. 1950
14. Mraz Gabrijela iz Novega mesta, 24. 11. 1950

15. Pungerčič Stanislava iz Škocjana, 19. 3. 1950
16. Rome Breda iz Ljubljane, 29. 3. 1950
17. Sintič Nada iz Novega mesta, 1. 11. 1950
18. Skrabl Alenka iz Novega mesta, 23. 10. 1950
19. Slak Zdravko iz Novega mesta, 23. 10. 1950
20. Stepišnik Jelka iz Novega mesta, 27. 5. 1950
21. Šali Mojca iz Novega mesta, 10. 3. 1950
22. Šarman Rajko iz Novega mesta, 24. 1. 1951
23. Škerlj Mirjana iz Novega mesta, 6. 6. 1950
24. Šobar Bojana iz Čurile pri Metliki, 27. 1. 1951
25. Špiler Boštjan iz Slovenj Gradca, 13. 6. 1951
26. Tratnik Marija iz Novega mesta, 27. 10. 1950
27. Uhan Milan iz Novega mesta, 2. 5. 1950
28. Urh Irena iz Novega mesta, 31. 1. 1951
29. Zagorc Marjanca iz Novega mesta, 11. 11. 1951
30. Zagorc Metka iz Novega mesta, 11. 11. 1951

b) Razrednik: Ladka Čertalič

1. Andoljšek Vojislav iz Novega mesta, 14. 7. 1950
2. Barbo Jožica iz Novega mesta, 1. 12. 1950
3. Dimitrič Milovan iz Novega mesta, 26. 11. 1950
4. Kocuvan Tomislav iz Novega mesta, 21. 2. 1951
5. Košir Ciril iz Ljubljane, 16. 6. 1949
6. Košir Marija iz Novega mesta, 2. 11. 1950
7. Kranjec Ana iz Šentjurja pri N. m., 25. 8. 1950
8. Kulovec Vinko iz Novega mesta, 18. 11. 1949
9. Marn Vanja iz Pivke pri Postojni, 4. 12. 1949
10. Mežnarčič Marjan iz Regerče vasi, 9. 5. 1950

11. Možina Tomaž — Matevž iz Tržiča, 17. 5. 1949
12. Penca Janez iz Novega mesta, 17. 12. 1949
13. Plevnik Dušanka iz Novega mesta, 18. 6. 1950
14. Povše Majda iz Novega mesta, 24. 2. 1951
15. Prijatelj Anton iz Novega mesta, 26. 8. 1950
16. Prijatelj Stanko iz Starega trga pri Trebnjem, 7. 1. 1951
17. Rauh Terezija iz Novega mesta, 1. 3. 1951
18. Robič Marija iz Leningrada, 7. 9. 1949
19. Rustja Drago iz Laz pri Novem mestu, 3. 10. 1949
20. Sinur Dragica iz Čužnje vasi pri Trebnjem, 4. 2. 1950
21. Strajnar Kristina iz Novega mesta, 26. 10. 1951
22. Stancar Nace iz Zgor. Mladetič pri Sevnici, 6. 3. 1950
23. Trdan Alenka, iz Novega mesta, 27. 5. 1951
24. Verbič Matjaž iz Novega mesta, 27. 3. 1950
25. Vertot Petronela iz Novega mesta, 3. 6. 1951
26. Vidmar Mirko z Rožnega vrha pri Trebnjem, 27. 1. 1951
27. Vute Radka — Albina iz Brežic, 27. 2. 1951
28. Zega Vladoša iz Novega mesta, 24. 5. 1950
29. Zupančič Marija iz Cvibljav pri Trebnjem, 4. 12. 1950
30. Zupančič Marija iz Kranja, 22. 1. 1950
31. Žvagen Franc iz Brune vasi pri Trebnjem, 18. 6. 1950
32. Vintar Janez iz Novega mesta, 17. 12. 1950

c) Razrednik: Eva Simič

1. Adamič Breda iz Novega mesta, 30. 1. 1951
2. Bevc Amalija iz Novega mesta, 7. 6. 1950
3. Bogovič Matilda iz Novega mesta, 9. 3. 1951

4. Borštnar Vera iz Beograda, 29. 6. 1950
5. Brkič Slavica z Jesenic, 3. 10. 1950
6. Car Branka iz Brezovice pri Ozlju, 20. 1. 1951
7. Drugovič Marija iz Loč pri Brežicah, 28. 1. 1950
8. Godnjavec Silva iz Nemške vasi pri Trebnjem, 17. 10. 1950
9. Jaklič Karel iz Sv. Trojice pri Lenartu, 19. 7. 1948
10. Kapler Ivanka iz Novega mesta, 26. 12. 1950
11. Kolar Marija iz Novega mesta, 2. 8. 1950
12. Krese Filipina iz Senovega, 11. 4. 1951
13. Masilo Cvetka iz Rakovelj pri Žalcu, 4. 9. 1950
14. Novinec Jože iz Novega mesta, 11. 9. 1949
15. Orlič Zdenka iz Celja, 1. 1. 1951
16. Pelko Tatjana iz Novega mesta, 16. 4. 1950
17. Petelin Franc iz Trebnjega, 31. 3. 1948
18. Pezelj Janez iz Postojne, 10. 9. 1948
19. Rajer Martina iz Vrh peči pri Mirni p. 16. 1. 1951
20. Sila Ignac iz Novega mesta, 14. 11. 1948
21. Simčič Marjana iz Novega mesta, 30. 8. 1950
22. Stariha Marija iz Sel pri Jugorju — Metlika, 14. 2. 1951
23. Šenica Marija iz Novega mesta, 3. 12. 1950
24. Šmid Martin iz Novega mesta, 27. 4. 1950

d) Razrednik: Marjeta Valentinčič

1. Bukovec Jožica iz Novega mesta, 24. 11. 1950
2. Fink Avgust iz Šentruperta, 6. 11. 1950
3. Janise Zdenka iz Brežic, 24. 7. 1949
4. Kocjan Marko iz Mirne pri Trebnjem, 18. 4. 1950
5. Kustrin Anica iz Novega mesta, 8. 3. 1950
6. Luzar Majda iz Novega mesta, 23. 1. 1950

7. Marin Leon iz Mirne pri Trebnjem, 28. 11. 1950
8. Mavsar Metoda iz Novega mesta, 17. 6. 1950
9. Mehle Marija iz Novega mesta, 23. 9. 1949
10. Pevec Branka iz Stopnega pri N. m., 3. 12. 1950
11. Pirc Silva iz Novega mesta, 2. 4. 1950
12. Prokšelj Viljenka iz Učakovca pri Črnomlju, 1. 1. 1951
13. Rožanc Franc iz Jelš pri N. m., 22. 5. 1949
14. Rupert Franc iz Drožanj pri Sevnici, 2. 11. 1950
15. Slana Dušana iz Tržiča na Gor., 14. 11. 1950
16. Starešinič Anica iz Žuničev pri Črnomlju, 12. 5. 1950
17. Špehar Nada iz Serdica pri Murski Soboti, 23. 6. 1950
18. Teraž Branko iz Dol. Boštanj pri Sevnici, 23. 9. 1950
19. Zupančič Vida iz Novega mesta, 13. 4. 1951
14. Modic Zofija iz Novega mesta, 8. 7. 1951
15. Munih Miloš iz Novega mesta, 25. 6. 1951
16. Nagode Frančiška iz Kragujevca, 16. 8. 1951
17. Pekolj Iztok iz Ljubljane, 18. 3. 1951
18. Penca Janez iz Novega mesta, 20. 12. 1951
19. Potočar Vera iz Leskovca, Srbija, 1. 8. 1951
20. Potočnik Bojan iz Beograda, 11. 6. 1949
21. Primožič Alenka iz Ljubljane, 19. 12. 1951
22. Tomazin Peter iz Novega mesta, 9. 2. 1952

b) Razrednik: Stanka Češarek

a) Razrednik :Sonja Godnik-Repše

1. Blažič Marjetka iz Novega mesta, 31. 8. 1951
2. Burja Alenka iz Brežic, 17. 5. 1951
3. Fink Stanislav iz Novega mesta, 6. 4. 1949
4. Gril Sonja iz Novega mesta, 29. 11. 1951
5. Janc Mihaela iz Novega mesta, 5. 10. 1951
6. Jazbec Primož iz Ljubljane, 28. 6. 1951
7. Kirn Ljudmila iz Novega mesta, 30. 8. 1951
8. Kovač Edvard iz Gor. Radgone, 7. 11. 1950
9. Kralj Alenka iz Novega mesta, 25. 4. 1951
10. Marinčič Marijan iz Ljubljane, 12. 7. 1950
11. Mežič Marjan iz Brežic 14. 1. 1950
12. Mihelič Vladislav iz Novega mesta, 1. 11. 1951
13. Mirt Bruno iz Novega mesta, 3. 4. 1951
1. Adam Eva iz Novega mesta, 12. 5. 1952
2. Faleskini Vanja iz Novega mesta, 15. 3. 1951
3. Gavrilović Živojin iz Ašanja pri Zemunu, 16. 2. 1951
4. Grabnar Marjan iz Novega mesta, 10. 11. 1951
5. Hrovat Jožica iz Škrjanč pri Novem mestu, 25. 6. 1951
6. Janežič Jožica iz Brune vasi pri Trebnjem, 2. 4. 1951
7. Javornik Danica iz Novega mesta, 29. 8. 1950
8. Kapš Karel iz Novega mesta, 27. 2. 1952
9. Kermc Marjan iz Novega mesta, 8. 12. 1951
10. Kopina Danica iz Novega mesta, 14. 1. 1952
11. Lukan Marjan iz Rumanje vasi, 18. 10. 1951
12. Miklič Danica iz Novega mesta, 19. 2. 1952
13. Mirtič Jožica iz Novega mesta, 16. 3. 1951
14. Plevnik Fani iz Šmihela pri N. m., 16. 9. 1951
15. Prijatelj Anton iz Novega mesta, 16. 8. 1950
16. Štih Regina iz Novega mesta, 7. 7. 1952

17. Šuštar Marija iz Novega mesta,
18. 8. 1951
18. Vizjak Igor iz Novega mesta,
23. 6. 1951
19. Vračko Francišek iz Zgor. Porčiča
pri Lenartu, 11. 5. 1950
20. Žvagen Franc iz Brune vasi pri
Trebnjem, 18. 6. 1950

c) Razrednik: Janez Kolenc

1. Andoljšek Marija iz Novega mesta,
30. 6. 1952
2. Bartolj Marija iz Bistrice pri
Trebnjem, 13. 7. 1951
3. Božič Jana iz Velike vasi pri
Krškem, 29. 10. 1950
4. Brkić Slavica z Jesenic, 3. 10. 1950
5. Jakelj Milena iz Novega mesta,
9. 11. 1951
6. Kenda Janislava iz Slov. Bistrice,
10. 2. 1952
7. Kirm Jožefa iz Dobravice pri Šent-
jerneju, 31. 1. 1952
8. Kotnik Rajko iz Ljubljane,
20. 11. 1951
9. Kožamelj Zdenka iz Novega mesta,
4. 3. 1952
10. Krese Filipina iz Senovega,
11. 4. 1951
11. Lindič Helena iz Novega mesta,
14. 3. 1952
12. Milošič Darja iz Brestanice —
Krško, 9. 5. 1951
13. Novinec Jože iz Novega mesta,
11. 9. 1949
14. Pelko Tatjana iz Novega mesta,
16. 4. 1950
15. Pezderšek Martin iz Novega mesta,
21. 3. 1952
16. Puntar Rožica iz Ljubljane,
8. 8. 1951
17. Podpadec Jožica iz Bajnofa pri
Sevnici, 14. 2. 1951
18. Sila Ignac iz Novega mesta,
14. 11. 1948
19. Simčič Jože iz Postojne, 31. 7. 1948
20. Smolič Marija iz Repč pri
Trebnjem, 27. 3. 1951
21. Veber Andrej iz Ljubljane,
21. 9. 1951

d) Razrednik: Vasja Fuis

1. Bajc Marija z Golega vrha pri
Krškem, 3. 12. 1951

2. Boldan Ljubica iz Jame pri Dvoru,
20. 10. 1951
3. Dimec Irena iz Dolenje vasi pri
Trebnjem, 18. 2. 1952
4. Fink Avgust iz Sentruperta,
6. 11. 1950
5. Gliha Pavlina iz Gorenje vasi pri
Trebnjem, 6. 3. 1952
6. Gorenc Marta iz Novega mesta,
12. 5. 1950
7. Gregorčič Janez iz Rakovnika pri
Trebnjem, 22. 11. 1951
8. Hudoklin Antonija iz Loke pri
N. m., 17. 1. 1952
9. Jakovčič Danilo iz Novega mesta,
10. 8. 1951
10. Klobčar Majda iz Podgrada pri
N. m., 3. 10. 1951
11. Lukežič Martina iz Sel pri Vrčicah,
4. 9. 1951
12. Podboj Alojzij iz Cvibljia pri
Žužemberku, 14. 4. 1952
13. Povše Vida iz Novega mesta,
11. 11. 1951
14. Radoš Anica iz Cerovca pri Črnom-
lju, 26. 7. 1951
15. Rožanc Franc iz Novega mesta,
22. 5. 1949
16. Teraž Branko iz Dol. Boštanjia pri
Sevnici, 23. 9. 1950
17. Turk Anton iz Dol. Mokrega polja
pri N. m., 10. 12. 1951
18. Vidmar Emilija iz Ljubljane,
14. 4. 1951
19. Zakrajšek Matjaž iz Mirne pri
Trebnjem, 6. 2. 1951
20. Zupančič Vida iz Novega mesta,
15. 2. 1951

e) Razrednik: Janez Ferbar

1. Bučar Anton iz Šentjerneja,
16. 1. 1952
2. Černe Franc iz Trebnjega, 12. 2. 1952
3. Gjurenković Marija iz Dol. Prekope
pri Kostanjevici, 29. 9. 1951
4. Hribnik Marjan iz Novega mesta,
6. 6. 1951
5. Jenko Marjan iz Novega mesta,
20. 12. 1950
6. Kecman Dušan iz Novega mesta,
9. 9. 1951
7. Kočevar Ivan iz Novega mesta,
15. 12. 1951

8. Kuhar Nada iz Novega mesta,
4. 11. 1951
9. Metelko Štefaniya iz Novega mesta,
17. 12. 1951
10. Pezdir Angela iz Ljubijane,
24. 11. 1951
11. Prijatelj Mitja iz Starega trga pri
Trebnjem, 9. 4. 1952
12. Rahne Jožica iz Novega mesta,
30. 10. 1951
13. Savnik Boris iz Novega mesta,
22. 11. 1951
14. Stepišnik Jelka iz Novega mesta,
27. 5. 1950
15. Suhy Branko iz Maribora,
13. 12. 1950
16. Šekoranja Anica iz Novega mesta,
4. 5. 1951
17. Tratnik Marija iz Novega mesta,
9. 6. 1951
18. Urh Miriam iz Novega mesta,
14. 6. 1952
19. Vukadinović Rajko iz Kopra,
25. 8. 1951
20. Weiss Marjan iz Novega mesta,
12. 8. 1951
21. Zagorc Marjanca iz Novega mesta,
11. 2. 1951
22. Zakrajšek Marija iz Dol. Nemške
vasi, 28. 5. 1951
23. Zupančič Mavricij iz Novega
mesta, 8. 6. 1951
10. Jenko Boštjan iz Novega mesta,
20. 7. 1952
11. Jurglič Mira iz Novega mesta,
30. 9. 1952
12. Kastelic Ana iz Novega mesta,
28. 9. 1951
13. Kašnik Anton iz Novega mesta,
4. 5. 1952
14. Keber Jožica iz Novega mesta,
1. 1. 1953
15. Kranjec Dragica iz Šentjerneja,
21. 12. 1953
16. Kotnik Igor iz Novega mesta,
19. 4. 1953
17. Lampret Zvezdana iz Novega
mesta, 9. 1. 1953
18. Markež Janko iz Maribora,
27. 11. 1951
19. Mehle Lucija iz Novega mesta,
13. 7. 1952
20. Mesojedec Anica iz Novega mesta,
11. 7. 1951
21. Mihelič Vladislav iz Novega mesta,
1. 11. 1951
22. Padovan Jožefa iz Novega mesta,
1. 5. 1952
23. Pečavar Andrej iz Varaždina,
20. 7. 1952
24. Uhan Alenka iz Mokronoga,
27. 1. 1951
25. Uhan Meta iz Mokronoga,
19. 4. 1952
26. Viktorovski Anica iz Pilatovcev
(Hrv.), 11. 2. 1952
27. Zajc Cvetka iz Novega mesta,
3. 5. 1952
28. Zupančič Janez iz Novega mesta,
11. 9. 1952
29. Zigante Majda iz Novega mesta,
18. 9. 1952

1970/71

a) Razrednik: Zdenka Jeras

1. Berdik Ana z Gornjih Jesenic,
29. 11. 1952
2. Bizjak Majda iz Škovca pri
Trebnjem, 14. 11. 1952
3. Bukovec Darinka iz Velike Loke,
4. 10. 1952
4. Canić Lidija iz Novega mesta,
28. 6. 1952
5. Dular Dušan iz Novega mesta,
14. 9. 1952
6. Gams Marijan iz Krškega,
7. 7. 1952
8. Hočevar Lidija iz Novega mesta,
2. 8. 1952
9. Javornik Ladislav iz Novega mesta,
16. 5. 1952

b) Razrednik: Eva Simič

1. Blažon Andrej iz Novega mesta,
2. 5. 1952
2. Bukovec Andrej iz Trebnjega,
28. 2. 1953
3. Dular Peter iz Novega mesta,
9. 7. 1952
4. Gril Emilija iz Novega mesta,
28. 7. 1953
5. Grimšič Olga iz Novega mesta,
3. 10. 1952

6. Jenko Dušan iz Novega mesta,
28. 10. 1952
7. Kofol Cvetka iz Martinje vasi pri
Trebnjem, 23. 4. 1951
8. Kovačević Žarko iz Ervenika pri
Kninu, 17. 9. 1952
9. Kovačič Jože iz Novega mesta,
7. 6. 1952
10. Lamut Branimir iz Novega mesta,
5. 4. 1952
11. Lazar Darja iz Novega mesta,
8. 2. 1953
12. Metelko Ana iz Novega mesta,
25. 10. 1952
13. Mihelčič Mateja iz Novega mesta,
31. 5. 1952
14. Mikec Jože iz Novega mesta,
19. 8. 1952
15. Papič Milena iz Novega mesta,
22. 3. 1953
16. Perić Dijana iz Novega mesta,
7. 2. 1953
17. Petrič Gozdana iz Kostanjevice,
4. 4. 1952
18. Pograjc Ana iz Dobrniča pri
Trebnjem, 23. 2. 1952
19. Primc Albina iz Novega mesta,
5. 6. 1953
20. Rolih Antonija iz Novega mesta,
4. 1. 1953
21. Slivnik Janez iz Novega mesta,
29. 8. 1952
22. Šepetavec Boris iz Novega mesta,
10. 4. 1953
23. Šmajdek Vladimir iz Novega
mesta, 19. 11. 1952
24. Zajc Jana iz Novega mesta,
10. 8. 1952
25. Zidar Martina iz Novega mesta,
1. 2. 1953
26. Zorko Martina iz Družinske vasi,
18. 11. 1952
27. Žgeč Dragica iz Dornave pri Ptuj,
25. 6. 1952
28. Žlogar Ana iz Novega mesta,
15. 12. 1952

c) Razrednik: Marjan Dobovšek

1. Bevec Metka iz Novega mesta,
29. 5. 1952
2. Butara Janez z Jesenic, 18. 4. 1951
3. Dulc Danica iz Bistrice pri
Trebnjem, 17. 1. 1953

4. Konečnik Marija iz Slovenj Gradca,
7. 12. 1952
5. Kotnik Rajko iz Ljubljane,
20. 10. 1951
6. Maznik Vladimir iz Novega mesta,
26. 10. 1951
7. Planinšec Jelka iz Martinje vasi pri
Trebnjem, 26. 7. 1952
8. Plauštajner Vitomir iz Koprivnice
pri Brestanici, 12. 5. 1953
9. Štemberger Slavica iz Gabrijel pri
Sevnici, 8. 10. 1952
10. Puntar Antonija iz Ljubljane,
11. 6. 1953
11. Rauh Terezija iz Novega mesta,
28. 8. 1952
12. Rožman Anica iz Novega mesta,
7. 11. 1952
13. Solak Nebojša iz Valjeva,
14. 8. 1952
14. Špendal Marija iz Novega mesta,
17. 7. 1952
15. Šter Anton iz Novega mesta,
14. 12. 1951
16. Taborski Olga iz Zaloga pri
N. mestu, 12. 5. 1952
17. Videčnik Lučka iz Mokronoga,
8. 12. 1952

d) Razrednik: Janez Ferbar

1. Avbar Cvetka iz Novega mesta,
28. 3. 1953
2. Fabjan Majda iz Novega mesta,
3. 12. 1952
3. Gazvoda Pavla iz Novega mesta,
21. 9. 1951
4. Gerškšč Milena iz Novega mesta,
1. 7. 1952
5. Hren Ana iz Trebnjega, 28. 8. 1951
6. Kek Ana iz Benečije pri Trebnjem,
31. 5. 1952
7. Klobčar Majda iz Novega mesta,
3. 10. 1951
8. Kordež Mihaela iz Radovljice,
24. 12. 1951
9. Kren Marija iz Mačkovca pri
Dvoru, 3. 8. 1951
10. Mahajnc Irena iz Maribora,
23. 7. 1952
11. Majcen Anica iz Koluderja pri
Sevnici, 21. 5. 1952
12. Orlič Darinka iz Novega mesta,
9. 4. 1952

13. Rukše Alojzija iz Dolenjega
Maharovca, 16. 10. 1951
14. Škrubej Majda iz Novega mesta,
29. 9. 1951
15. Šturm Nevenka iz Novega mesta,
23. 9. 1952
16. Tomažin Helena z Rake, 15. 8. 1952
17. Zakrajšek Marija iz Novega mesta,
5. 2. 1953
18. Židanik Majda iz Novega mesta,
15. 2. 1953

PRIPOMBA:

Od 1746 do 1776 so upoštevani šesti razredi.
Od 1777 do 1810 so upoštevani peti razredi.

Od 1811 do 1812 so upoštevani drugi razredi.

Od 1813 do 1814 so upoštevani tretji razredi.

Za 1815 je upoštevani četrti razred.

Od 1816 do 1818 so upoštevani peti razredi.

Od 1819 do 1853 so upoštevani šesti razredi.

Za 1854 je upoštevani sedmi razred.

Od 1855 do 1945 so upoštevani osmi razredi.

Za 1946/47 je upoštevani sedmi razred, ni bilo osmega!

Od 1947/48 do 1957/58 so upoštevani osmi razredi.

Od 1958/59 do 1970/71 so upoštevani četrti razredi.

VIRI

ARHIVSKI:

1. Chronicon Gymnasii Rudolfswertensi ab origine 1746 usque ad annum 1792 inclusive. (Velikost 20×32 cm. Strani 500; od teh je popisanih 474, sledi 25 nepaginiranih listov, za njimi je Index, ki obsega 3 strani.
2. Protocolum Gymnasii Rudolphswertensis Constructum anno 1781. Velikost 20×32 cm. S čelne strani obsega 211 popisanih listov, ki so dejansko vpisnice do zaključno 1818. leta. Z zadnje strani je Repertorium Decretorum Gymnasium Concernetium, Testimonialium Litterarum, juxta seriem annorum, ki obsega 8 listov. Na njih so navedeni važnejši odloki od leta 1746 do vključno 1792.
3. Calculi Gymnasii Rudolphswertensis pro anno 1818/9 usque ad 1832 inclusive. Velikost 25×39 cm. To so tudi vpisnice. Paginacije ni.
4. Calculi Gymnasii Rudolphswertensis ab anno scholastico 1832/3—1850. Velikost $26,5 \times 40$ cm. Tudi to so vpisnice. Paginacije ni.
5. Vpisnice od leta 1851 do 1971. Vezane so za vsako leto v samostojno knjigo. Teh pa je, kolikor je let. Velikosti so različne.
6. Gestionsprotokoll des k. k. Gymnasiums und der Hauptschule zu Neustadt. Sega od leta 1792 do zadnjega vpisa 14. XI. 1845. Velikost $27,5 \times 39$ cm. Paginacije ni.
7. Gestionsprotokoll des k. k. Gymnasiums zu Neustadt 1845/6—1873. Velikost $23 \times 36,5$ cm. Paginacije ni.
8. Gestionsprotokoll. Od 1. X. 1873 do 31. XII. 1887. Velikost 26×40 cm. Paginacije ni.
9. Gestionsprotokoll. Od 2. I. 1888 do 24. IV. 1896. Velikost $25 \times 38,5$ cm. Paginacije ni.
10. Gestionsprotokoll. Od 25. IV. 1896 do 22. VIII. 1905. Velikost 25×39 cm. Paginacije ni.
11. Gestionsprotokoll. Od 23. VIII. 1905 do 7. III. 1916. Velikost 25×40 cm. Paginacije ni.
12. Gestionsprotokoll. Od 8. III. 1916 do 21. VIII. 1925. Velikost $25 \times 39,5$ cm. Paginacije ni.
13. Delovodnik od 21. VIII. 1925 do 6. IX. 1933. Velikost 26×41 cm. Paginacije ni.
14. Delovodnik od 6. IX. 1933 do 30. I. 1941. Velikost 27×43 cm. Paginacije ni.
15. Delovodniki od 15. XII. 1940 do 29. XII. 1946. Velikost $24,5 \times 39,5$ cm.
16. Delovodniki od 1. II. 1947 do 31. VIII. 1971. Skupaj osem kosov.
17. Poverljivi delovodnik od 23. IX. 1938 do 9. II. 1945. Velikost 26×42 cm.

18. Memoratu digna Gymnasii Rudolphswertensis pro anno 1818 et seguentes. Velikost 25 × 37 cm. Popisanih je samo 11 listov!
19. Kronika 1918—1928. Velikost 15,5 × 20 cm. Obsega 78 listov. Vmes je veliko nalepkov iz časopisja, tiskanih in tipkanih sporedov akademij. Pisati jo je pričel Josip Wester, nadaljevale so jo druge roke.
20. Kronika od leta 1929 do 30. VI. 1944. Velikost 20,5 × 33,5 cm. Obsega 404 paginiranih strani, od teh je popisanih samo 116. Za leti 1932/3 in 1933/4 ni pisal nihče. Pisati jo je pričel Ivan Maselj.
21. Konferenčni zapisniki od leta 1850 do 1859/60; in od leta 1860 do 1932. (To so v fascikle zloženi spisi. Med njimi jih veliko manjka.)
22. Konferenčni zapisniki. Vezani so v knjige. Prva sega od 9. IX. 1938 do 20. III. 1947; druga od 31. V. 1947 do 15. I. 1951; tretja od 27. XI. 1952 do 16. I. 1954; četrta od 14. I. 1955 do 16. V. 1956; peta od 7. VI. 1956 do konca VI. 1957; šesta od konca VI. 1957 do 25. VI. 1958; sedma od 4. IX. 1958 do 12. V. 1960; osma od 24. VI. 1960 do 24. XII. 1962; deveta od 21. I. 1963 do 2. XII. 1963; deseta od 3. II. 1964 do 14. II. 1967; enajsta od 19. V. 1967 do 27. VI. 1970. Nisem dobil v roke zapisnikov za čas od 15. I. 1951 do 27. XI. 1952, in od 16. I. 1954 do 14. I. 1955.
23. Uradni akti ali spisi za leta 1859 do 1971. Nisem imel v rokah aktov za leto 1937. Vse kaže, da so izgubljeni. Skupaj 111 fasciklov, kar da 16 tekočih metrov.
24. Zapisniki sej Dijaškega podpornega društva na državni realni gimnaziji v Novem mestu od leta 1875 do 1944. Velikost 20 × 33 cm.
25. Knjiga dohodkov in izdatkov Dijaškega podpornega društva na državni realni gimnaziji v Novem mestu od leta 1875 do 1944/5. Velikost 21 × 33 cm.
26. Gymnasial Orig.-Normalien und Gubernial Currenden von den Jahren 1826 incl. 1840 nebst angehängten Index.
27. Normalien Sammlung seit 12. IX. 1850.
28. Trije veliki fascikli personalnih map.
29. Protokoll der Maturitäts-Prüfungen. I. od leta 1855 do 1885; II. od leta 1886 do 1903; III. od leta 1903/4 do 1913/4; IV. od leta 1914/5 do 1917/8; V. od leta 1918/9 do 1921/2; VI. od leta 1922/3 do 1934/5.
30. Katalog višjih in nižjih tečajnih izpitov za šolsko leto 1939/40 do 1945/6.
31. Katalog nižjih tečajnih izpitov od leta 1923/4 do 1938/9.
32. Poslovni zapisnik o nižjih tečajnih izpitih od leta 1933 do 1939.
33. Zapisnik o nižjih tečajnih izpitih od leta 1939 do 7. IX. 1950.
34. Geschäfts-Protokoll des k. k. Gymnasiums zu Neustadt vom Jahre 1850 bis 1876. Velikost 23 × 36 cm.
35. Matricula Gymnasii Rudolphswertensis ab anno scholastico 1844/5—1848. Velikost 24 × 37 cm.
36. Rokopisno gradivo profesorja dr. Alojza Turka v ŠK M. Jarca v Novem mestu. Ms. 1/IV. št. 11 e-g.
37. Jože Kovač: Gimnazija v Novem mestu od ustanovitve do danes. To je eno in pol strani obsežen tipkopis, ki je nastal leta 1930 na prošnjo tedanjega ravnatelja Ivana Maslja. Objavljen naj bi bil v posebni številki »Glasnika jugoslovenskog profesorskog društva«. Ni bilo mogoče ugotoviti, ali je bil članek natisnjen.

38. Oskar Frankič: Zgodovina novomeške gimnazije. Tipkopis, ki obsega 16 strani; napisan je bil leta 1940 za Slovenski šolski muzej.
39. Dr. Leopold Picigas: Mladina rudolfske gimnazije v letih 1856—1932. Svojim rojakom v spomin sestavil —. o božiču 1932. To je rokopis, ki obsega 253 strani. V njem so navedeni učenci novomeške gimnazije v abecednem redu. Spredaj je 35 strani uvoda. Hrani ga ŠK M. Jarca v Novem mestu. Mapa LXXVIII, Ms. 36.
40. Dr. Leopold Picigas: Nekoliko spominov na moje doživljanje. Datirani so z dnem 15. junija 1947. Obsegajo 180 dvojnih listov ali blizu 720 strani. Velikost $17 \times 20,5$ cm. Vmes je polno vložkov, vrivkov na lističih, kar bi dalo blizu deset strani besedila. Ti spomini so zmes izpiskov iz časopisov, šolskih izvestij, pisem in pravih spominov.

LITERATURA:

1. P. Alfons Furlan: Zgodovina frančiškanskega samostana in cerkve v Novem mestu. Dolenjske novice, XXX., 1919 šte. 1—30.
2. Janko Jarc: Narodno prebujenje Novega mesta ob njegovi petstoletnici. (1865) Kronika slovenskih mest III. 1936, str. 23—30; 103—109.
3. Janko Jarc: Ob petstoletnici Novega mesta leta 1865. (Prispevki k zgodovini narodnega preporoda na Dolenjskem). Kronika slovenskih mest, II. 1935, str. 54—60; 141—145; 296—300.
4. Janko Jarc: Iz spominov nekdanjega novomeškega maturanta. (Drobci iz spominov dr. Leopolda Picigasa). Dolenjski list, šte. 24 z dne 19. VI. 1958.
5. Janko Jarc: Upor novomeških dijakov proti velenemškemu zatiralcu (1879). (Spisano po arhivskih podatkih in pripovedovanju Ivana Košaka in Picigasovih spominih). Dolenjski list, šte. 18 z dne 9. V. 1963.
6. Ivan Kasesnik: Drobci iz zgodovine novomeške gimnazije. Dolenjski list, šte. 8 z dne 25. II. do šte. 11 z dne 18. III. 1955.
7. P. Rafael Klemenčič: Chronologische Darstellung der wichtigern, die Stadt »Rudolfswert« betreffenden Daten, mit besonderer Berücksichtigung des Franciscaner-Conventes. Programm d. k. k. Obergymnasiums zu Rudolfswert (Novo mesto) veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1868. Laibach 1868. Str. 1—38.
8. Dr. Matthäus Klimesch: Zur Geschichte des Laibacher Gymnasiums. Jahresbericht d. k. k. Staats-Obergymnasiums zu Laibach 1896. Str. 1—31.
9. P. Engelbert Knifiz: Kurzgefasste Geschichte von der Entstehung der Stadt Neustadt und des Gymnasiums. Erster Jahresbericht des k. k. Gymnasiums zu Neustadt am Schlusse des Studienjahres 1855. Neustadt 1855. Str. 3—18.
10. Laibacher Zeitung 1863, šte. 155, 174, 178, 181, 259.
11. Novomeška gimnazija. (Kratka zgodovina). Dolenjske novice, šte. 22 z dne 15. XI. 1896.
12. Dr. Kaspar Pamer: Das k. k. Staats-Obergymnasium zu Rudolfswert. Jahresbericht des K. K. Ober-Gymnasiums in Rudolfswert für das Schuljahr 1901/2, str. 3—28; 1902/3, str. 3—22; 1903/4, str. 3—24; 1904/5, str. 3—22; 1905/6, str. 3—16.

13. Leopold Pettau: Das k. k. Staats-Obergymnasium zu Rudolfswert (Vortsetzung und Schluss). Jahresbericht des K. K. Obergymnasiums in Rudolfswert für das Schuljahr 1906/7, str. 3—36.
14. Vlado Schmidt: Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem. I. Ljubljana 1963, str. 326; II. Ljubljana 1964, str. 349; III. Ljubljana 1964, str. 495.
15. Ivan Steklasa: Spomini na deželnozborsko volitev v Novem mestu 27. marca 1867. Dolenjske novice, šte. 29 z dne 16. VII. in šte. 30 z dne 23. VII. 1909.
16. Gustav Strakosch-Grassmann: Geschichte des österreichischen Schulwesens. Wien 1905. Verlag von A. Pichlers et Sohn. Str. 372. Mit 95 Porträts und 29 Abbildungen im Texte und zwei Beilagen.
17. Tagespost. Morgenblatt. Graz, No 195 z dne 15. VII. 1892, str. 5. Članek Fürstbischof dr. J. Missia in Rudolfswert.
18. Ivan Vrhovec: Zgodovina Novega mesta. V Ljubljani, 1891. Str. 244—308.
19. Josip Wester: Realna gimnazija v Novem mestu. Dolenjske novice, šte. 29 z dne 31. VII. 1919.
20. Josip Wester: Preosnova zavoda v realno gimnazijo. Izvestje državne realne gimnazije v Novem mestu o šolskem letu 1919/20. Novo mesto 1920, str. 1—5.
21. Josip Wester: Novomeški spomini. Novo mesto 1958.
22. »Programme« novomeške gimnazije od 1856 do 1884/5; »Jahresberichte« novomeške gimnazije od 1885/6 do 1917/8; »Izvestja« novomeške gimnazije za leta 1918/9—1919/20, 1929/30—1938/9; »Letno poročilo« za leto 1939/40.
23. Učni načrti: Začasni učni načrt na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945—1946. Celje b. l.; Spremembe k učnemu načrtu za gimnazije. Šolsko leto 1946/47. Ljubljana 1946.; Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletk. Ljubljana 1948; Učni načrt za I. in II. razred gimnazije. Ljubljana 1950.; Učni načrt za štirirazredno nižjo gimnazijo. Ljubljana 1951.; Učni načrt za nižje razrede gimnazij in višje razrede osnovnih šol. Ljubljana 1954.; Učni načrt za višje razrede gimnazij in klasičnih gimnazij. Začasni pravilnik o maturi. Ljubljana 1955.; Gimnazija. Gradivo za sestavo predmetnika in učnega načrta. Ljubljana 1964.
24. Objave Ministrstva za prosveto LR Slovenije, nato Sveta za prosveto in kulturo, zatem Sveta za šolstvo LRS, Sveta za kulturo in prosveto LRS in Zavoda za proučevanje šolstva. Letnik I. 1949 do XVIII. 1967, nato pa Prosvetni delavec s prilogo Objave.
25. Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich. Wien 1849. Strani 260.

POJASNILA K SLIKAM

Slika 1 — Osmi razred šolsko leto 1874

Slika 2 — Profesorski zbor okoli leta 1880. V prvi vrsti sede z leve na desno: France Breznik, p. Bernard Vovk, ravnatelj Johann Fischer, Gustav Stanger, p. Ignac Staudacher, Anton Pečar; v drugi vrsti stoje: Josip Riedl, p. Ladislav Hrovat, Josip Ogorek, p. Rafael Klemenčič, Anton Derganc, Leopold Koprivšek; v tretji vrsti stoje Rajko Nachtigal, Ivan Polanec.

Slika 3 — Maturanti okoli leta 1880.

Slika 4 — Maturanti okoli leta 1890. Sredi sedi prof. Ignac Fajdiga.

Slika 5 — Dijaški orkester novomeške gimnazije leta 1891. Spredaj sedi tretji z leve učenec Amat Škerlj. Drugi z leve stoji organist Ignac Hladnik. Dirigent je bil p. Otokar Aleš.

Slika 6 — Maturanti leta 1897 z razrednikom prof. Ignancem Fajdigo. Prvi z desne sedi učenec Dragotin Kette.

Slika 7 — Maturanti leta 1902 s prof. Ignacem Fajdigo. V zgornji vrsti stoje z leve na desno: Albin Smola, Vinko Marinko, Ivan Škerlj, Gustav Barle, Anton Platinšek, Aleksander Poznik; v srednji vrsti stoje z leve: Alojz Komljanec, Rudolf Mole, prof. Fajdiga, Fran Seničar, Vajkart Gandini, Egon Tancig; spodaj sta: Vladimir Golia, Josip Schweiger.

Slika 8 — Maturanti leta 1904. V prvi vrsti leže z leve na desno: Ignac Omahen, Ivan Šuklje, Karel Vavpotič; v drugi vrsti sede: Jakob Kosjek, Oto Jeruc, Anton Vesenjaj, Jakob Venda, Johann Sketa, Ivan Lončar, Anton Novak, Leopold Mastnak; v tretji vrsti stoje: Josip Režek, Josip Podobnik, Alojz Reich (Rajh), Franjo Ivanetič, Matija Miklič, Franc Pirc, Otmar Vušič, Jurij Cvetko, v četrti vrsti stoje: Ivan Vandot, Edmund Kupnik, Franc Golob, Franc Lipold, Janko Kranjc, Anton Kastelic, Jože Dular, Mihael Kos, Janez Praznik, Franc Božiček, Anton Novak.

Slika 9 — Profesorski zbor leta 1906. Sede z leve na desno: Franc Vадnal, dr. Josip Marinko, ravnatelj dr. Fran Detela, Fran Jeraaj, Ivan Maselj; stoje z leve: Amat Škerlj, Julij Krek, Josip Reisner, Leopold Petauer, Josip Germ, dr. Janko Šlebingar.

Slika 10 — Četrty razred s prof. Martinom Majcnom, leta 1906/7.

Slika 11 — Maturanti leta 1908 s prof. Amatom Škerljem. Četrty z desne sedi (na stolu) Anton Debeljak, naslednji je razrednik prof. Amat Škerlj.

Slika 12 — Maturanti leta 1909. Tretji z leve sedi Franc Fabjančič, prepovedovec, naslednji je prof. Franc Vадnjal, nato Janko Lokar, med njima stoji Miha Kambič, slikar.

Slika 13 — S slavo ob otvoritvi novega gimnazijskega poslopja leta 1912. Slika je posneta na dvorišču gimnazije.

Slika 14 — Maturanti leta 1913 s prof. Karlom Kuncem v sredini.

Slika 15 — Maturanti leta 1915. Sede z leve na desno: Janez Cesar, Valentin Skušek, Mira Rogina, prof. K. Kunc, Vili Gebaurer, Jože Cvelbar, Anton Žlajpaj; v srednji vrsti stoje Franc Kozoglav, Franc Mlakar, Kazimir Budna, Jože Rant, Mirko Jarc, Jože Štukelj; v zadnji vrsti stoje Ferdinand Mazele, Franjo Poljanec, Vinko Dular, neznan.

- Slika 16 — S proslave državnega praznika dne 14. XII. 1918 v telovadnici. — Od leve na desno so: Pugelj (čelist), Kramberger, za njim stoji Jože Jankovič, prvi sedi Ignac Hladnik, sredi Marijan Kozina, nato prof. dr. Jakob Kelemina, med njima stoji Drago Sproc, ob njem stoji Slavko Perko, pred njim sedi prof. Martin Majcen, nato slede dr. Ciril Ažman, Josip Germ, nadzornik Grad, ravnatelj Josip Wester, za njegovo glavo stoji Franc Vogrinc, ob Westru sedi prof. Miha Markič, za njim stoji Slavko Strajnar, ob Markiču sedi prof. Lovše, nato Karel Kunc, dr. Rudolf Južnič. dr. Milan Šerko, dr. Martin Gorjanec, za njim stoji Slavko Grum, pred njim je neznan učenec, dr. Viktor Tiller in neznan učenec. Ob podboju vrat v orodjarno stoji Janko Jarc.
- Slika 17 — Maturanti leta 1918. Četrty z leve je prof. Amat Škerlj, šesti pa Leon Štukelj (olimpijski prvak) prvi z leve stoji Miran Jarc.
- Slika 18 — Učenci IV. razreda leta 1920. V prvi vrsti z leve: Franc Blažon, Maks Rak; v drugi vrsti sede: Jože Dular, Lovro Corsi, Stanko Skočir prof. dr. Gorjanec Bogo Skalicky, Marjan Kraut; v tretji vrsti stoje: Pavlovič, Fran Zwitter, Niko Vončina, Marija Kozina, Drago Šporc, Artur Košuta; v četrti vrsti stoje: Slavko Strajmar, Stanko Škrbe, Vera Malerič, Vlado Potočnik, Tone Baškovič, Jože Lazar, Karel Papež, Srečko Anžič.
- Slika 19 — Maturanti leta 1921. Sede z leve: dr. C. Ažman, Karel Kunc, Ivan Koštial, Mihael Markič, ravnatelj J. Wester, dr. Viktor Tiller, Amat Škerlj, dr. Martin Gorjanec; stoje v prvi vrsti: Ivan Horvat, Metod Kopitar, Anton Daneu, prof. F. Modrijan, prof. J. Kovač, prof. dr. M. Šerko, prof. Josip Napotnik, Silvester Skebe, Zdenko Skalisky, Jože Bučar; v drugi vrsti stoje: Franc Fajdiga, Zorislav Dietz, Ivan Ilc, Anton Furlan, prof. J. Krajec, prof. R. Južnič, Ivan Klemenčič, Franc Šustar, Jože Bradač.
- Slika 20 — Maturanti leta 1922. V tretji vrsti prvi z desne stoji Janko Jarc.
- Slika 21 — Risalnica novomeške gimnazije leta 1925. V nji je VI. razred. — Med klopmi stoji prof. J. Germ, v drugi klopi na desni sedi učenec Josip Globevnik.
- Slika 22 — Maturanti leta 1927. Sede z leve na desno: Franc Misjak, Boris Dolenc, Hedi Gunde, prof. R. Kranjc, Mihael Butina, Josip Globevnik, Rudolf Golobič; sredi z leve: Stanko Modic, Ivan Gorkič Stanko Bunc, Oton Berkopec, Alojz Kerin, Edo Križnič Slavko Mihelič, Jože Pfaff; zadaj z leve: Franc Pahulje, Stojan Pretnar, Anton Zupan, Bruno Grahek, Baldomir Saje, Polde Vintar, Anton Smolič.
- Slika 23 — Prvi mali maturanti novomeške gimnazije ali IV. razred leta 1923/4. — Sede z leve: prof. Franc, Čemažar, prof. dr. V. Tiller, prof. dr. M. Gorjanec, Srečka Merhar, Ravnihar, prof. F. Modrijan, Zora Vales, prof. J. Germ, ravnatelj, A. Škerlj, učitelj V. Rustja, prof. inž. I. Zobec, v prvi vrsti stoje z leve: Berce, I. Zika, Žnidaršič, S. Jug, A. Bele, L. Korošec, J. Švajger, Just, F. Mejak, J. Tomšič, Serpan, Znac; v drugi vrsti stoje Tone Hlede, Matoh, Jazbec, Rabič, Jože Gorjup, Alojz Uršič, B. Potočnik, I. Klemenčič, I. Gruden; v tretji vrsti stoje: Bervar, K. Mejak, Zlebnik, Ign. Škoda, L. Zajc, Polak, Vov, M. Bregant, S. Uršič, Repovž, J. Lavrič.
- Slika 24 — Maturanti leta 1928. Sede z leve prof. R. Kranjec, V. Rustja, F. Modrijan, inž. I. Zobec, ravnatelj, I. Maselj, dr. C. Ažman, F. Ambrožič, J. Potokar, J. Kovač; stoje v prvi vrsti: Edo Križnič, A. Uršič, J. Lavrič, Z. Vales, I. Zinka, J. Saje, F. Mejak, Alojz Uršič; v drugi vrsti stoje: A. Vovk, J. Schweiger, Ludvik Zajc, Anton Zupan, Ignac Škoda, K. Mejak, Stanko Jug; v tretji vrsti stoje: B. Potočnik, Janez Tomšič, Ivan Gruden.
- Slika 25 — Maturanti leta 1928 na izletu v Boko Kotorsko. Mornariški oficir je kapetan Kovač, pop je Jovo Petković, ob njem prof. Franjo Modrijan, nato Andrej Uršič.
- Slika 26 — Maturanti leta 1929. Sede z leve na desno: prof. J. Kovač, dr. V. Tiller, razrednik prof. I. Koštial, ravnatelj I. Maselj, dr. C. Ažman, P. Prosen, J. Kranjc; stoje z leve: I. vrsta: strok. uč. V. Rusija, prof. R. Kranjec, Alda Dolenc, Tončka Misjak, Dora Cibic, Silva Hrašovec, Marija Intihar, Marija Soban, prof. J. Potokar, prof. inž. I. Zobec; II. vrsta: Erna Lozar Edo Grebenšek, Ivan Fink, Vida Kozina, Franc Zupan, Jože Prešeren, Marija Saje, Zlata Vojska; III. vrsta Franc Sešek, Tone Bele, Guido Hrašovec Martin Vraničar, Boris Andrijanič, France Vodnik, Tone Žnidar, Lojze Turk, Jože Germ; v zadnji vrsti so: Danilo Vojska,

- Ivo Pirkovič, Jožko Jamnik, Ivan Hrovat, Franc Zen. Nad prof. Potokarjem stoji dijak Lojze Pfaff.
- Slika 27 — Učenci VII. razreda leta 1930 z razrednikom prof. Jožetom Kovačem na izletu na Visoko pred Tavčarjevo hišo. Ob prof. Kovaču stoji gospa Franja Tavčar.
- Slika 28 — Pogled na staro gimnazijo pri frančiškanih. Stanje pred drugo svetovno vojno
- Slika 29 — Učenci VII. razreda leta 1930 na grobu pisatelja dr. Ivana Tavčarja.
- Slika 30 — Učenci VII. razreda v svojem razredu leta 1931/2.
- Slika 31 — Učenci VIII. razreda 1933. leta. Sede z leve na desno: Elza Koštial, Marija Smerdelj, Slava Drašler, Jožica Strašek, prof. R. Kranjec, Bruna Zbogar, Edita Logar, Liza Pavlič, Irena Vodnik; v prvi vrsti stoje: Lojze Šetina, Danilo Skrabl, Stane Pucelj, Marija Misjak, Boža Perko, Ančka Dodič, Ladislav Falkner, Tone Berkopec, Jože Peče, v drugi vrsti stoje: Ivan Rozman, Metod Podbevšek, Janez Trenc, Vinko Polajnar, Karel Premru, Viktor Schweigar, Mihael Podbršček, Henrik Novak; v tretji vrsti stoje: Rajko Kavčič, Stane Kulovec, Vinko Zorko, Stanislav Falkner, Dalibor Vrankovič, Rudi Jereb, Ivan Mohar.
- Slika 32 — Maturanti leta 1934 brez profesorjev. Sede z leve na desno: Franc Petančič, Irena Vodnik, Ančka Dodič, Ančka Kambič, Martina Dernovšek; stoje v prvi vrsti: Rihard Erker, Karel Premru, Bojan Vandot, Metod Podbevšek, Rudi Jereb, Tone Berkopec, Alfred Trenc, Milan Dodič, Vinko Belčič; v drugi vrsti stoje z leve: Dalibor Vrankovič, Stanislav Falkner, Danilo Skrabl, Vili Beguš.
- Slika 33 — Maturanti leta 1934 s profesorji. Sede z leve na desno: prof. Janko Jarc, Marija Kovač, predsednik mature univ. prof. dr. Ivan Prijatelj, ravnatelj Ludvik Vagaja, Janko Kranjec, dr. Alojz Turk, Franc Rojšek; stoje v prvi vrsti z leve: Irena Vodnik, Franc Petič, Ančka Kambič, Bojan Vandot, Martina Dernovšek, Milan Dodič, Bogomir Vodnik, Anton Berkopec; v drugi vrsti z leve: Ančka Dodič, Danilo Skrabl, Alfred Trenc, Vinko Belčič, Karel Premru.
- Slika 34 — Maturanti leta 1935. Sede z leve na desno: Inge Ahlfeld, Didi Skalicky, Hermina Grgič, Silva Skrabl, razrednik prof. Rudolf Bajželj, Danica Bizjak, Stefka Misjak, Tončka Not; stoje z leve na desno: Franc Pirkovič, Franc Brulc, Stane Pric, Leon Otavnik, Branko Lamut, Marjan Morelj, Jože Borštnar, Branko Mervič, Ivan Kopač, Tone Kostelic, nad njim stoje Bojan Mervič, Stanko Kapš, Rado Torkar, Albin Jug, Hugo-Peter Juvan, Jovo Vasič, Josip Horvat, Stane Not.
- Slika 35 — Dijaški plesni venček dne 27. I. 1934. Sede z leve na desno: M. Dernovšek, D. Skalicky, I. Ahlfeld, J. Kastelic, C. Gregorič, strokovni učitelj Stane Jurko, V. Pavčič, M. Hočvar, B. Kroneger, T. Not, E. Logar; stoje z leve: S. Falkner, A. Drenik, J. Vasič, S. Pirc, I. Kopač, B. Lamut, V. Saje, F. Kastelic, Bojan Mervič, T. Kastelic, Stanovnik, S. Kapš, Br. Mervič, M. Morelj, T. Kuhar, R. Torkar,
- Slika 36 — Učenci VI. razreda leta 1932 na izletu v Stopičah. Zgoraj stoje z leve: T. Kastelic, prof. R. Bačar, I. Maren, V. Belčič, V. Beguš, S. Mežnaršič, R. Torkar, Maselj, B. Vandot, Žane Plut, J. Kobe; sede in leže z leve: D. Skalicky, T. Not, Nada Maselj, Marjana Kastelic, Cirila Kastelic, Martina Dernovšek, Mara Merhar, Ančka Kambič, Leon Otavnik; stoje z leve: A. Jug, F. Petančič, za njim je V. Poljanšek, nato M. Dodič, J. Peterlin, A. Trenc.
- Slika 37 — Srednješolska organizacija (Vesna) dne 16. VI. 1923. Predsednik bil Oton Berkopec iz IV. razreda. V sredi sedi prof. dr. Martin Gorjanec.
- Slika 38 — Del Marijine kongregacije za višješolce dne 5. XI. 1925. — Prvi z leve sedi Oton Berkopec, sredi se vidi p. Hrizoston Sekovanič, naslednji je Jože Kos.
- Slika 39 — Dijaška Marijina kongregacija v šolskem letu 1927/8. V sredi sedi p. Ernest Jenko. Prvi z leve sedi Jože Gregorič, umet. zgod., v drugi vrsti z vrha, drugi z desne je Vinko Belčič, pesnik in pripovednik.
- Slika 40 — Učenci IV. razreda leta 1929 po končani nižji gimnaziji. Spredej sede profesorji z leve na desno: V. Rustja, J. Germ, dr. V. Tiller, ravnatelj I. Maselj, Milena Mohorič, R. Kranjec.
- Slika 41 — Odbor srednješolske dijaške organizacije »Prosveta« leta 1927. Sede z leve na desno: Jože Globevnik, Leon Korošec, Jože Germ; stoje z leve: Karel Mejak, Ivan Gorkič, Janez Tomšič, Lojze Pfaff, Stojan Pretnar, Marjan Mervar.
- Slika 42 — Organizacijski odbor za kongres S. J. S. U za Slovenijo leta 1927. Sede z leve na desno: Zlata Vojska, Jože Germ, Leon Korošec, Marjan Mervar, Stojan

- Pretnar, Silva Hrašovec, Boris Dolenc; stoje z leve: Erna Lozar, Pia Kuder, Ivan Gorkič, Jože Globevnik, Janez Tomšič, Karel Mejak, Andrej Uršič, Marija Saje, Vlasta Juvanc.
- Slika 43 — Literarni krožek PRK leta 1925/6. Sede z leve: Vida Kozina, prof. Jože Kovač, Stanko Bunc; stoje z leve: Jože Berkopec, Jože Schweigar, Oton Berkopec.
- Slika 44 — Uprizoritev Cankarjevega Jakoba Rude leta 1923/4. — Sredi stoji režiser Josip Pavčič (v plašču).
- Slika 45 — Uprizoritev Leskovčevih Dveh bregov leta 1933. Prvi z leve stoji režiser prof. Jože Potokar.
- Slika 46 — Uprizoritev Nušičeve Gospe Ministrice dne 12. XI. 1932.
- Slika 47 — Učenci II. razreda leta 1929/30 na izletu. Peti z desne sedi Vinko Paderšič (narodni heroj). Prvi z desne stoji prof. inž. Ivo Zobec.
- Slika 48 — Osmošolci leta 1937. V prvi vrsti stoje z leve na desno: J. Hebar, Vinko Paderšič, Ivan Kambič, I. Misjak, B. Malinger, S. Mejak, E. Zdravič, Sonja Hočevar, Rudi Klemenčič, Cvetka Vukšinič, B. Vandot, Dragan Vukšinič, Bogo Komelj, Melhior Škoda, Miha Prešeren; zadaj stoje z leve: Drago Kalan, Joža Sedlar, Vinko Segar, Marta Šavelj, Milica Košir.
- Slika 49 — Učenci IV. razreda leta 1932. Sede z leve na desno: Marija Podbevšek, Jerica Ipavec, Cita Gregorič, prof. J. Krajec, Tilka Kavčič, Cvetka Vukšinič, Marija Oberman; stoje v prvi vrsti: Stanko Mehle, Zorman, Lojze Polajnar, Slavka Skebe, Boris Uderman, Franc Grgurič, Velebit Kamenšek, Julka Podbevšek; v drugi vrsti stoje: M. Šobar, Danica Grbec, Karla Tomšič, J. Malič, Franc Kralj, Anica Mundschild, Hilda Sumperer; v zadnji vrsti stoje: Milica Košir, Nada Zagorc, Milka Zorko, Malči Gunde.
- Slika 50 — Učenci VI. razreda leta 1936/7. Sredi sedi prof. Janko Krajec.
- Slika 51 — Ravnatelj Franc Brežnik (z brado) in profesor Mihael Markič.
- Slika 52 — Profesorski zbor leta 1940/41. Sede z leve na desno: Stane Jurko, Franc Kek, Peter Prosen, ravnatelj Ivan Dolenc, Janko Krajec, dr. Alojz Turk, Ljudmila Česnik, Ivanka Klemenc; stoje v prvi vrsti: Oskar Frankič, Lojze Grbec, Bojan Kraigher, Viktor Leskovic, Stanko Logar, Boris Merhar, Franček Veselko; v zadnji vrsti stoje z leve: Jože Maček, Pavle Mastnak, dr. Pavle Guštinčič, Stanko Hafner, Hugo Bajuk.
- Slika 53 — Pogled na novomeško gimnazijo iz Ragovega loga pred letom 1920.
- Slika 54 — Pogled na staro gimnazijo. Najstarejša slika.
- Slika 55 — 50-letnica tov. Staneta Jurka (Rajko Šubic 1941)
- Slika 56 — Petru Prosenu za 60-letnico (Rajko Šubic 1942)
- Slika 57 Petdesetletnica mature 1917—1967. Stoje v prvi vrsti z leve na desno: Jože Bele, Franc Kirar, Lojze Jarc, Franc Krašovec, Gabrijelčič, dr. Drago Švajger, dr. Drago Mušič, inž. Ivo Zobec; v drugi vrsti stoje z leve: inž. Jože Medič, dr. Abram, Ivan Baškovič, Jože Turk, Derganc, inž. univ. prof. Metod Dular, Jože Dular, dr. Karel Matko, dr. Alojz Kramarič, neznan.
- Slika 58 — Učenci II. b razreda leta 1949/50 z razrednikom prof. M. Dodičem.
- Slika 59 — Vaje v kemijskem laboratoriju pod vodstvom profesorja Viktorja Fabiana.
- Slika 60 — Vaje v fizikalnem laboratoriju pod vodstvom profesorja Dušana Modica
- Slika 61 — Maturantski spreved po mestu (junij 1970)
- Slika 62 — Dijaki IV. a razreda na Gosposvetskem polju pri vojvodskem prestolu (september 1971)
- Slika 63 — Nomina eorum za leto 1771.
- Slika 64 — Nomina eorum za leto 1774.
- Slika 65 — Nomina juvenum za leto 1782.
- Slika 66 — Nomina juvenum za leto 1784.
- Slika 67 — Juventus za leto 1814.
- Slika 68 — Izvestje državne realne gimnazije v Novem mestu 1918—19.

VIKTOR FABIAN

V NAJTEŽJIH LETIH SLOVENSKE ZGODOVINE

Mladi ste šli v boj,
 ste šli umret
 za nas, za svobodo,
 za novi svet.

BAJER Anton, rojen 1. 3. 1925 v Novem mestu, skojevec, 27. 5. 1941 izstopil iz gimnazije, se šel učiti za mizarja in se vključil v organizacijo. V partizane šel leta 1942 na Brezovo reber v Dolenjski odred Cankarjeve brigade. Bil na Štajerskem v IV. coni obveščevalni oficir. Padel aprila 1945 na Pohorju.

BOCK Ernest, rojen na Dunaju, Žid, pribežal s starši pred Hitlerjem v Novo mesto, kjer je maturiral, bil interniran v Italiji od leta 1942 do 1943, potem šel v partizane in tam padel.

BORŠTNIK Stojan, rojen 13. junija 1927 v Novem mestu, abiturient, interniran v Gonarsu, član SKOJ, razoroževal Italijane leta 1943 in šel v partizane. 27. oktobra 1943 so ga Nemci ustrelili v Srednjem Lipovcu pri Ajdovcu.

BURJA Srečko, rojen 31. 8. 1924 v Črnomlju, interniran od leta 1942 do 1943, šel v partizane in padel.

ČAMPELJ Marija, rojena 19. 11. 1923 na Mali Cikavi pri Novem mestu, član SKOJ, pomočnik vezistov, padla 8. 8. 1944 v Žužemberku.

ČEMAZ Janez, rojen 26. 6. 1924 na Goleku pri Vinici. Dva brata padla med vojno, starši umrli, dom zapuščen.

ČERNOŠ Rajko, rojen 21. 12. 1922 v Laškem, študent medicine, član KP, interniran leta 1942 v Trevisu in Gonarsu. Po kapitulaciji Italije 8. 9. 1943 šel v partizane v (VOS). V Metliki se je ranil na koleno, šel v bolnico v Dol. Toplice, prepeljan v Bari leta 1944, kjer so mu amputirali nogo. Nato so ga prepeljali v Beograd, kjer je leta 1945 umrl. Bil je sanitetni referent.

DULAR Branimir, rojen 23. 6. 1921 v Vavti vasi. V partizane šel 2. 7. 1942, padel 17. 8. 1942 na Lubenski gori.

FABIJAN Janez, rojen 31. 8. 1926 v Žužemberku. Šel v partizane in padel jeseni 1943 pri Žužemberku.

FRAŇA Ljudmila, rojena 11. 2. 1912 v Ljubljani, aktivistka osvobodilne fronte v Novem mestu. Padla na Ajdovcu 1944. leta.

FERFOLJA Slavko, rojen 14. 8. 1925 v Žabji vasi, član SKOJ, 3. 7. 1943 šel v partizane. V Tomšičevi brigadi bil do kapitulacije Italije 8. 9. 1943. Bil je dodeljen v Senožče v Dolomitski odred I. bataljonu druge čete. Padel je kot komandant zaščitne čete po izdajstvu v borbi z Nemci v vasi Lozice 4. 7. 1944.

GROM Savo, rojen 10. 1. 1929 v Novem mestu. Šel je med prvimi v partizane. Ustrelili so ga Italijani pri Vavti vasi 27. 3. 1942.

GROM Smiljan, rojen 20. 7. 1922 v Novem mestu. Šel med prvimi v partizane in padel.

GROZNIK Vanja, rojen 20. 5. 1923 v Višnji gori. Leta 1943 interniran v Gonarsu, določen za talca v Ljubljani, odšel spet v internacijo, partizani so ga rešili iz vlaka leta 1943. Major-politkomisar Gubčeve brigade, član KP, ranjen pri Slamni vasi v Beli krajini, ko so odbili vlasovce. Pokopan v Komarni vasi. Po smrti odlikovan s partizansko zvezdo.

HVALA Ludvik, rojen 20. 5. 1921 v Novem mestu, šel v partizane in padel pri Kočevju 1943.

JUVANEC Darko-Avgust, rojen 17. 10. 1928 v Benečiji pri Trebnjem. Kot petošolec šel v partizane in padel 24. 10. 1943 pri Sladki gori v Mirenski dolini.

KOSMAČ Leon, rojen 30. 5. 1922 v Mariboru. Od tam se je prešolal v Novo mesto. Dne 23. 2. 1940 je bil izključen za štiri leta iz srednjih šol zaradi širjenja ilegalne literature. Član KP, med okupacijo je bil v partizanih. Po osvoboditvi je umrl zaradi posledic vojne.

KOŠIR Ljubomir, rojen 29. 1. 1925 v Novem mestu. Od leta 1941 v partizanih pri VOS; pri Trebnjem leta 1944 je bil težko ranjen in se je sam ustrelil, da ne bi živ padel v roke sovražniku.

URBANIJA Boris, rojen 22. 10. 1923 v Ljubljani. Padel leta 1944 v Loškem potoku.

KOVAČ Ladislav, rojen 17. 1. 1923 na Volčjih njivah pri Mirni, član SKOJ, interniran v Gonarsu leta 1942 do 1943, se vrnil in šel takoj v partizane. Padel 23. 3. 1944 pri Mirni peči v patroli. Pokopan pri sveti Heleni—Mirna.

KOVAČIČ Ivan (Janez), rojen 19. 1. 1922 v Metliki, junija 1942 je šel v italijansko internacijo. Vrnil se je 6. 10. 1943 in šel takoj v partizane. Bil kurir glavnega novomeškega okrožja. Nemci so ga prijeli in ustrelili pri Strahomeru.

KOVAČIČ Stanislav, rojen 13. 11. 1921 v Črmošnjicah pri Semiču, član SKOJ, padel v Žužemberku leta 1943.

KUMP Viljem, rojen 22. 8. 1924 v Novem mestu, član SKOJ, v NOB že leta 1941, kot aktivni borec stopil 2. 2. 1942 v Gubčevo brigado. Bil je v zaščitnem bataljonu bolnic v Kočevskem Rogu. V borbah bil mitraljezec in to pri Šentrupertu, Ajdovcu in drugod. Po kapitulaciji Italije je postal komandir čete II. bataljona 4. SNOUB Matija Gubec. Padel 10. 12. 1943 kot komandir čete na Cikavi. Po smrti je bil proglašen za poročnika.

KÜSSEL Smiljan, rojen 6. 3. 1920 v Črnomlju, študent, padel leta 1944 pri Kanalu na Soči.

LAPAJNE Zlatko, rojen 5. 8. 1923 v Novem mestu, organiziran. V Celju zaprt leta 1941. Družina izseljena v Srbijo, Zlatko šel v Novo mesto. Tu je organiziral delo v šoli, po kapitulaciji Italije šel v partizane, padel je 23. 11. 1943 v Sreberničah. Po smrti dobil spomenico 1941.

MAJNIK Pavel, rojen 14. 3. 1925 v Novem mestu, organizirano sodeloval. Ob kapitulaciji Italije šel v partizane in takoj padel na Zaplazu.

MALEŠIČ Ivan (Janez), rojen 17. 6. 1925 v Ločni pri Novem mestu. Šel kmalu v partizane, padel leta 1943 v Savinjski dolini.

MERČJAK Drago, rojen 15. 6. 1924 v Prevratu pri Konjicah. Iz 2. razreda gimnazije izstopil in se zaposlil v tovarni Povh. Tam se je povezal z OF. Bil pri napadu na Bučko, leta 1942 je šel v partizane. Bil v Tomšičevi brigadi do leta 1943, ko je v Želimljah padel.

MIHELČIČ Ivan, rojen 6. 9. 1923 v Vavpčji vasi — Semič. Brata v ilegali, on konfiniran v Macerati. Po razpadu Italije šel preko fronte v Bari in v III. prekomorsko brigado na Vis. Ko je bila brigada razformirana, je bil dodeljen v 8. dalmatinsko brigado. Padel kot namestnik komandanta leta 1945 v vasi Goranji pri Mostarju.

MUŠET Drago, rojen 4. 7. 1927 v Dolenjem Logatcu, član SKOJ, ker ni vstopil v GIL, bil zaprt v Ljubljani in obsojen. Po kapitulaciji Italije šel v partizane, bil v Metliki v podoficirski šoli za zveze. 8. 8. 1944 padel v Žužemberku.

PETRIČ Maks, rojen 6. 1. 1922 v Mokronogu. 27. 3. 1942 ustreljen v Vavti vasi in tam pokopan.

PETRIČ Žarko, rojen 25. 2. 1923 v Novem mestu. Aktiven član OF, leta 1942 aretiran, zaprt in interniran v Campo concentramento Treviso. 8. 9. 1943 kot abiturient stopil v NOV. Tam je imel razne funkcije. Kot pomočnik divizijskega obveščevalca je bil v septembru 1944 v akciji za miniranje železniškega predora pri Šmarje-Sap ujet od belogardistov in po zverinskem mučenju ubit. Njegov grob ni znan.

PLANINC Franc, rojen 14. 9. 1920 v Loki pri Črnomlju. Bil v partizanih, padel, grob ni znan.

POGAČAR Dušan, rojen 13. 3. 1925 v Irči vasi, interniran 1942—1943, pred kapitulacijo Italije šel v partizane. 29. 11. 1944 padel v Danah pri Grahovem. Leta 1945 prepeljan v Šmihel pri Novem mestu.

POVŠE Jože, rojen 16. 9. 1920 v Dol. Podborštu pri Mirni peči. Že zgodaj šel v partizane, deloval s Slakom Jožetom-Silvom in sta tudi 26. 2. 1943 skupaj padla v italijanski zasedi.

SITAR Stanko, rojen 2. 5. 1926 v Novem mestu, član KPS. Na terenu so ga ujeli Italijani 14. 8. 1942. Šel v internacijo, vendar se je že 24. 6. 1943 vrnil in šel takoj v partizane. Bil je v 9. brigadi — ljubljanski, sekretar dolenskega

odreda. Komandant brigade in SKOJ. Po razpadu Italije padel v Hinjah. Dobil je spomenico.

STIBRIČ Jože (Skala), rojen 12. 8. 1927 v Križevski vasi pri Črnomlju, bil v SKOJ, leta 1942 šel v partizane, leta 1944 padel. Kraj ni znan.

TOMŠE Tugomir, rojen 11. 3. 1923 v Krški vasi pri Brežicah. Šel že zgodaj v partizane. Bil pri napadu na Bučko. Leta 1943 je na osvobojenem ozemlju naletel z vozom na mino.

TRAVNIK Ciril, rojen 29. 3. 1924 v Trebnjem, interniran v Italiji 1942—1943, padel 21. 10. 1943 pri Sladki gori v Mirenski dolini.

TURK Drago, rojen 2. 9. 1927 v Globočicah pri Kostanjevici. Organizirano sodeloval. Težko ranjen pri napadu na Boštanj 8. 9. 1943, umrl 17. 10. 1943 v Črmošnjicah.

UDERMAN Ljuboslav, rojen 25. 11. 1920 v Novem mestu, šel leta 1943 po kapitulaciji Italije v partizane. Padel na Javorovici 19. 3. 1944.

URBANJA Boris, rojen 22. 10. 1923 v Ljubljani. Bil v partizanih, padel na Notranjskem.

VIŠNAR Karel, rojen 20. 7. 1924 v Metliki. Bil v partizanih na Gorenjskem, kjer je tudi padel.

VRANČIČ Miran, rojen 21. 11. 1922 v Metliki. Kmalu je šel v partizane, padel aprila 1945 v Poljanah pri Dolenjskih Toplicah kot oficir in komisar 7. brigade.

ZAJC Feliks, rojen 18. 4. 1924 v Znojilah pri Litiji. Doma v Ivančni Gorici. Bil je v partizanih in padel. Kraj ni znan.

ŽIBERT Franc-Franček, rojen 8. 11. 1921 v Novem mestu. Kot abiturient šel 5. maja 1942 v partizane. Bil je že prej organiziran v SKOJ in KPS. Padel je kot namestnik komisarja bataljona 28. 2. 1944 v Zdenski vasi pri Vidmu—Dob-repolje.

INTIHAR Stanislav, rojen 15. 2. 1924 v Novem mestu. 2. 12. 1941 je bil izključen z gimnazije v Novem mestu zaradi protesta med poukom. Ker je bil nadzorovan in povabljen na policijo, je junija 1942 šel s Štefanom Suhyjem v partizane. Dodeljen v 3. četo krškega odreda. Komandant je bil Suhyjev brat Drago. Konec julija 1942 je bil Stane ranjen v borbi z belogardisti in prišel v partizansko bolnico na hrvaški strani (Priseka pri Novih selih); šef je bil doktor Šumski (partizansko ime). Bolnica je bila septembra 1942 napadena od ustašev. Le redki partizanski bolniki so se rešili, ostale so pobili in poklali.

HOFBEK Ivan, rojen 7. 2. 1927, član SKOJ, padel decembra 1943 na Rupertčvrhu v tankovskem bataljonu.

Ubiti pri letalskem napadu so bili Grom Vida, Iler Milena, Sedaj Ladislav in Škarja Danica.

Viri: 1. Zbornik Narodnih Heroja Jugoslavije str. 590, 718, 747; 2. Narodni heroji; 3. Informacije, dobljene pri starših, sorodnikih, znancih in borcih.

PADERŠIČ Vincenca Vinko-Batreja

Rodil se je 18. aprila 1916 v Trziču v Italiji. Po prvi svetovni vojni je živel v Suhadolu pri Novem mestu. Gimnazijo je obiskoval v Novem mestu, nato pa je študiral na filozofski fakulteti Ljubljanske univerze, kjer je leta 1941 diplomiral v slavistiki. Kot akademik se je politično in kulturno udeleževal v krščansko-socialističnem klubu »Zarja«.

Takoj po fašistični okupaciji Jugoslavije se je na poziv Komunistične partije vključil v OF in postal njen organizator po vaseh pod Gorjanci od Kostanjevice do Novega mesta. Poleti leta 1941 je postal član Okrožnega odbora OF za Dolenjsko in se ves posvetil političnemu delu. Neprestano je obiskoval posamezne terenske in rajonske odbore OF. Z lepim uglajenim načinom dela in prepričevalnim nastopom je širil in utrjeval organizacijo OF, pri-

dobival njene člane za vstop v partizane in tako pomagal pri ustanovitvi in širokem razmahu partizanskih enot na Gorjancih. Zaradi svoje požrtvovalnosti in borbenosti je bil znan in priljubljen po vsej Dolenjski.

Ko je septembra 1942 po svobodnem slovenskem ozemlju divjala italijanska okupacijska vojska, se je Vinko Paderšič s skupino političnih delavcev srečno pretolkel skozi ofenzivo. Tedaj pa je izdajalec odkril Italijanom njihovo skrivališče. Iz Novega mesta je prihrumela skupina Italijanov in belogardistov, ki so 23. septembra 1942 obkolili Beceletovo jamo v Zagradu pri Šentpetru in zajeli precej Paderšičevih tovarišev. On sam je junaško streljal na sovražnike, zadnjo kroglo pa je prihranil zase. Vsa družina Vinka Paderšiča je izginila v narodnoosvobodilni vojni.

Za narodnega heroja je bil proglašen 20. 12. 1951.

SLAK Anton Jože-Silvo

Prvi partizani po dolenjskih vaseh so bili med drugim uspeh prizadevanj Jožeta Slaka, katerega osebnost je postala vzor vsem, ki so imeli priliko, da ga pobliže spoznajo. Tak živi med ljudmi, ki si z njegovim zgledom v srcu krčijo pot naprej v socializem tudi v zaostalih vaseh Dolenjske.

Rojen je bil 26. avgusta 1902 na Gornjem vrhu pri Dobrniču kot sin malega kmeta. Končal je nižjo gimnazijo in trgovsko srednjo šolo ter bil kot revizor v službi v Ljubljani. Kot urednik in ideološki usmerjevalec revije »Mladi plamen« je že s čisto marksističnimi članki pridobival med krščansko-socialistično mladino široke simpatije za partijo. Leta 1933 je bil sprejet v KP. Leta 1935 je bil obsojen na eno leto robije v Sremski Mitrovici. Po

vrnitvi domov je delal v kmečki komisiji CK KPS, bil sodelavec LP, Kmečke sloge« in drugih listov. Bil je član okrožnega komiteja KPS za Dolenjsko. Avgusta 1940 je bil zadnjič aretiran in obsojen na 10 mesecev strogega zapora. Po razpadu stare Jugoslavije je kot član novomeškega okrožnega komiteja KP po vaseh okrog Dobrniča organiziral OF in borbene skupine, s katerimi je že poleti 1941 napadal italijanske patrulje. Septembra 1941 je postal prvi komisar novomeške partizanske čete na Brezovi rebri. Pozimi 1941—1942 je organiziral in vodil sprejemno partizansko bazo na Frati pri Ajdovcu in bil od maja leta 1942 namestnik bataljonskega komisarja zapadnodolenjskega odreda. Po roški ofenzivi je bil na terenskem delu na Dolenjskem. Dne 26. februarja 1943 je z nekaterimi tovariši padel v italijansko zasedo pri Dol. Straži. Ranjen se je sam ustrelil. Za narodnega heroja proglašen 20. 12. 1951.

STARIHA Janko-Ivan-Janko

Rojen 11. 7. 1922 v Črnomlju, dijak, član KPS od leta 1940. V NOB stopil leta 1941. Padel 7. 11. 1942 pri Dobrovljah. Za narodnega heroja proglašen 20. 12. 1951.

Do okupacije je obiskoval gimnazijo v Novem mestu. V gimnaziji je bil član marksističnega krožka. Čeprav zelo mlad se je politično izobraževal. Aktivno je politično delal ne samo na gimnaziji v Novem mestu temveč tudi v Črnomlju in z 18 leti postal član KPJ.

Ko je okupator prišel v našo deželo, je bil Janko Stariha eden prvih in najaktivnejših organizatorjev narodnoosvobodilnega gibanja v Beli krajini. Že v juliju 1941 je odšel z večjo skupino mladincev v belokranjsko in potem novomeško četo. Izkazal se je v prvih bojih, zlasti pa ob napadu na Bučko. Tu je bil prvič ranjen. Ko je ozdravel, je bil imenovan za komandirja mokronoške čete, ki je sredi decembra prešla v sestav štajerskega partizanskega bataljona. Bil je izvrsten komandant čete in je pokazal veliko junaštvo v borbah okrog Primorskega in Stične.

V začetku 1942. leta štajerski bataljon preraste v drugo grupo odreda. Hrabri in sposobni komandant čete Janko Stariha postane komandant bataljona, ki je po njem dobil ime »Jankov bataljon«. V maju istega leta sta Jankov bataljon in druga grupa odreda vodila ogorčene borbe z zelo močnimi nemškimi silami pri Libargu-Litija na Dolenjskem in potem na Štajerskem, kamor je v začetku julija 1942 prišla druga skupina odreda. Jankov bataljon se je prvi prebil skozi goste sovražne zasede in obroč.

Stariha se je posebno izkazal 13. julija 1942 leta v napadu na nemško oporišče v Lučah. Zaradi njegove izredne hrabrosti in sposobnosti ga je vodstvo postavilo za operativnega oficirja štaba druge grupe odreda. Na tem mestu so borbene sposobnosti Janka Starihe prišle še bolj do izraza, posebno v mnogih borbah na Štajerskem. Padel je v nemški ofenzivi na Dobrovlje pri Vranskem v dvajsetem letu starosti.

KRAIGHER Bojan

Rojen 2. 6. 1909 pri Lenartu v Slov. Goricah kot sin notarskega pripravnika. Gimnazijo je obiskoval v Mariboru in v Ljubljani. Leta 1935 je diplomiral na filozofski fakulteti kot slavist. Še za časa študija se je intenzivno ukvarjal s političnim delom. Član KP je bil od leta 1933. Leta 1934 je bil član univerzitetnega komiteja KP, leta 1936 pa sekretar pokrajinskega komiteja SKOJ. Razen tega je po diplomi delal tudi v tedaj pol legalnih oziroma legalnih organizacijah, kot npr. pri listu »Mlada pota«, vodil Društvo brezposelnih profesor-skih kandidatov in učiteljev itd. Povsod je zaradi svojega progresivnega, borbenega dela užival velik ugled.

Zaradi svojega delovanja je bil tri leta brez posla in je šele jeseni leta 1938 nastopil svojo prvo službo kot profesorski pripravnik na gimnaziji v Novem mestu. Prežet z naprednim duhom je tudi gimnazijsko mladino prav tako usmerjal, zaradi česar je imel s svojim predpostavljenim večkrat težave, njegovi učenci pa so v času NOB vedeli, kje je njihovo mesto.

Leta 1942 so ga Italijani zaprli, a kmalu izpustili po posredovanju pri gen. Ceruttiju. Leta 1943 je vstopil v Gubčevo brigado (II. bataljon) kot borec. S svojim bogatim znanjem marksizma in leninizma je borcem vsestransko pomagal, vodil krožke ter med drugim napisal tudi teze o razvoju in nalogah Osvobodilne fronte, ki so služile vsem komisarjem čet za predavanja. Nadaljnje delo mu je prekinila smrt 28. decembra 1943 v Lakencih pri Stranski vasi. Njegova največja želja je bila učiti mladino v naprednem duhu in po načelih sodobne pedagogike, česar pa žal ni doživel.

BOGO KOMELJ

NOVOMEŠKI GIMNAZIJSKI ROKOPISNI LISTI

Gimnazije na slovenskem ozemlju pred letom 1918 niso bile slovenske. Izjema je bila le gimnazija v Šentvidu nad Ljubljano. Slovenščina je sicer imela nekaj mesta v šolskem programu, predvsem v nižjih razredih, a ne toliko, da bi izoblikovala slovensko zavednega človeka. To nalogo so prevzemali neredki slovensko čuteči profesorji in njim gre hvala, da so te gimnazije dajale tudi narodnozavedne dijake. Dijaki so tudi sami občutili pomanjkljivo vzgojo v materinem jeziku in zato so se predvsem zaradi rodoljubja zbirali v skrivnih dijaških literarnih društvih in v njih gojili slovensko besedo in občasno izdajali slovenske dijaške liste. Take pobude so bile večinoma kratkotrajne, ker šolska oblast ni smela vedeti zanje. Društva pa so imela svoj pomen, kar potrjuje slovenska literarna zgodovina, saj so nekateri krožki, kot npr. krožek Vajevecev, ljubljanska in novomeška Zadruga in še nekateri drugi, postali sestavni del naše kulturne zgodovine.

Doslej znani najstarejši slovenski dijaški list je Sprotuletna vijolica, ki so jo leta 1846 izdajali mariborski dijaki. Temu zgledu so sledili leta 1848 v ljubljanskem Alojzijevišču s Slovensko Daničico in leto kasneje celovski semenišniki z Vencem. Ljubljanski in celjski gimnazijci so izdajali leta 1851 Slavijo, Tržačani leta 1859 Zoro Jadransko in Goričani leta 1865 Slogo. Ta čas pa je dobilo Novo mesto list Rojak.

Iz doslej zbranega gradiva za novomeške gimnazijske liste je nastal ta seznam:

1. Rojak. Novo mesto, š. 1. 1964/65. (Janko Barle: † Ivan Steklasa. Nastavni vjesnik 1921, str. 179—185; Slovenski biografski leksikon — Steklasa.)

2. (Dijaški list.) Novo mesto 1. 1866/67. (Podatek: Izidor Cankar, Obiski. Lj. 1920, str. 142)

3. Zora. Novo mesto l. 1971/72. (Podatek iz beležnice dr. Alojza Turka v rokopisnem oddelku ŠK Novo mesto, Ms 1/II. V nadaljevanju: Dr. A. Turk.)

4. (Dijaški list.) Novo mesto 1885/86 — 1886/87. (Izjava akad. slikarja prof. Josipa Germa.)

5. Brstje. Novo mesto l. 1889/90 — 1891/92. (Dr. Fr. Derganc: Svetozor. Mrtva straža III. 2., str. 6—7.)

6. Na prelji. Novo mesto l. 1889/90 — 1890/91. (Jubilejni Župančičev zbornik, str. 107.)

7. Obad. Novo mesto 1891. (Original v NUK Lj., prepis v Študijski knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu, Ms 1/VIII. št. 11 č. V nadaljevanju le Ms...).

8. Ilirija. (Z geslom) Slovenec, naprej! V Novem mestu, 7. prosinca 1896. L. I., št. 1. (Ms 103, št. 2.)
9. Vigred. (Z geslom) Črna zemlja naj pogrezne Tega, kdor odpade! V Novem mestu, dne 10. prosinca 1896, št. 1. (Ms 103, št. 3.)
10. Zapisnik Kettejeve novomeške Zadruga 1896/97. (Ms 247, št. 1—45.)
11. Pugljeva Zadruga. 1898 — 1900. (Odmevi I., l. 1929, str. 6—10.)
12. Petelinček. V Novem mestu 9. marca 1909, L. I., št. 1. Izhaja vsak ponedeljek in petek. (MS 10.)
13. Trobenta z gimnazije (Ms 17.)
14. Pikrohedis. Novo mesto 6. marca 1910. (Dr. A. Turk.)
15. Aurora. Novo mesto 1910. (Dr. A. Turk.)
16. Raglja. Novo mesto 1910. (Dr. A. Turk.)
17. Izpod Gorjancev. Novo mesto 1910/11. (Dr. A. Turk; Cvelbar, Zbrano delo.)
18. Album. Novo mesto 1915/16. (Pismo Mirana Jarca Božidarju Jakcu dne 1., 3. in 4. XII. 1916.)
19. Inter Musas septimae. Novo mesto 1916/17. (Izjava prof. Boga Teplyja.)
20. (Dijaški list.) Novo mesto 1916/17. (Izjava prof. Janka Jarca.)
21. Vesna. Novo mesto 1918 — s presledki — 1936. (Izjava prof. Janka Jarca in Mentor 1937/38, str. 273—274.) (Ms 105.)
22. Album. I. 1920/21.
23. Album. II. 1920/21. (Po pismu dr. Nika Berusa, izjava ing. arch. prof. Marjana Mušiča in njegov sestavek: Iz spominov na Novo mesto in njegov umetniški prerod. Nova obzorja VIII/1955 str. 715—724. Velja za Album I. in II.)
24. Soča. Gasilo primorskih dijakov na novomeški gimnaziji, l. 1921? (Izjava direktorja Karla Mohorčiča. Dr. Alojz Turk ima Soči.)
25. Zarja. 1922/23 — 1923/24. (Ms 13, št. 1—2.)
26. Krka. 1923/24. (Ms 1/VIII, št. 11 b.)
27. Mlada misel. 1924/25. (Ms 1/VIII, št. 11 o.)
28. Žarki. 1925—1927. (Ms 1/VIII, št. 11 c.)
29. Almanah Krka. 1932. (Ms 1/VIII, št. 11 f.)
30. Mladčevski vestnik. 1938—1940. Pozneje preimenovan v Vestnik in Iskra. (Suhadolnik Stane: Slovenski dijaški listi. Gradivo. Ljubljana 1957. Bibliotekarska naloga. V nadaljevanju: Suhadolnik.)
31. Ciganček. Nižješolski list. (Suhadolnik.)
32. Trdinov skavt. Glasilo Trdinovega stega skavtov. Novo mesto 1940—41. (Študijska knjižnica Mirana Jarca, sign. II 5097.)
33. Blisk. Izdajajo mladci III. šol. jate. Izhaja vsak teden (6. list, letnika II. Ms 16.)
34. Brstje. Novo mesto 1. 1952/53. (Ms 8.)
35. Stezice. Glasilo novomeških gimnazijcev. L. 1952 — ... (Še izhaja. Ms 107.)

Kdaj je nastal prvi dijaški list na novomeški gimnaziji, ni znano, zato lahko govorimo le o najstarejšem, ki ga poznamo, in ta sega v šolsko leto 1864/65; kasnejša morebitna najdba bo to letnico lahko potisnila še bolj nazaj. Toda še pred tem najstarejšim znanim listom so se nekateri novomeški dijaki ukvarjali z literarnim pisanjem in pošiljali svoje literarne prispevke drugim listom, ker domačega niso imeli. Tako je novomeški dijak Ivan Steklasa že leta 1863 uspel

objaviti svoj sestavek v Torbici jugoslavenske mladeži, ki je takrat izhajala v Zagrebu. Ko pa je prišel v šolskem letu 1864/65 v šesti razred novomeške gimnazije reški dijak Andrej Benigar, je novomeške dijake tako navdušil, da so ustanovili dijaški list *Rojak*. Benigar je dijakom pripovedoval o hrvaškem gibanju na Reki, o hrvaški književnosti in o delovanju profesorjev Kurelca in Janeza Trdine. V razredu je nastal pravi preporod in dijaki so se začeli sestajati, se učiti hrvaščine in drugih slovanskih jezikov. Brali so razne slovanske časopise in knjige. Doslej slovensko misleči dijaki so se orientirali še proti slovanskemu jugu. To jim ni bilo težko, saj so imeli zaslombo v profesorjih-frančiškanih. O tem pravi Janko Barle v nekrologu za Ivanom Steklasom med drugimi tudi to: »Kao što je i sam (Steklasa) češče priznao, bili su franjevci valjani učitelji i dobri pedagogi, koji su, prem je bila čitava gimnazija njemačka, i sav sistem njemački, ipak uzgajali đake u narodnom duhu... Ma da je bila u vrijeme Steklasina đakovanja gimnazija u Novom mjestu posve njemačka, ipak su i profesori franjevci i đaci slovenski osjećali...« V dijaškom listu *Rojak* je ta družbica narodno zavednih dijakov objavljala svoja dela. Steklasa je pisal pesmi, Andrej Benigar pa je objavil vsebino Mažuranićevega epa *Smrt Smail-age Čengića*. Kaj več o listu *Rojak* ne vemo. Začetek njegovega izhajanja lahko trdno postavimo v šolsko leto 1864/65, ker se Benigar omenja v gimnazijskem izveštvju le v tem šolskem letu.

V šolskem letu 1866/67 so ustanovili četrtošolci novomeške gimnazije na pobudo sošolca Janeza Mahorčiča iz Novega mesta dijaški list, katerega imena ne poznamo. O njem vemo le iz knjige dr. Izidorja Cankarja *Obiski*, kjer avtor sprašuje dr. Ivana Tavčarja, kako je začel s pisateljevanjem; na to vprašanje je dr. Ivan Tavčar odgovoril med drugim tudi tole: »... Mene je prišla prva strast na gimnaziji v Novem mestu. Prišel sem tja v četrti razred, zapustivši Alojzijevišče v Ljubljani... Takrat sem imel prijatelja, četrtošolca Mohorčiča, ki je naš razred pregovoril, da smo izdajali svoj list. Mohorčič me je bodril, da naj za to imenitno glasilo kaj napišem. In res sem v teku enega meseca napisal nekako novelo, ki je pod imenom 'Madame Amelije' zlezla v naše glasilo ter je mojim prijateljem, predvsem pa meni samemu, neizmerno ugajala...« Med takratnimi četrtošolci je bil tudi Ignacij Klemenčič, kasnejši univerzitetni profesor in znameniti fizik.

Ko je bil l. 1869/70 v šestem gimnazijskem razredu Ivan Hribar, je ustanovil v svojem stanovanju dijaško čitalnico, ki je brezplačno prejemala 17 slovanskih, hrvaških, čeških, ruskih in nemških listov. Tu so se dijaki sestajali in brali. Časnike so posojali celo nekaterim profesorjem-frančiškanom. Ko je za skrivno čitalnico zvedela šolska oblast, je seveda morala ukrepati. P. Ladislav Hrovat, profesor in znameniti slavist, je svojemu učencu Ivanu Hribarju svetoval, naj se čitalnica do konca šolskega leta prostovoljno razide. Živel je premalo časa, da bi se tako razrastla, da bi izdajala dijaški list. Ivan Hribar je imel dovolj sposobnosti in tudi izkušenj, saj je pri dijaškem listu sodeloval, ko je bil še ljubljanski dijak.

Naslednji dijaški list je znan le po imenu. Izdajali so ga v šolskem letu 1871/72 dijaki Ferdo Seidl, Janez Šavor, Franc Šetina in Janez Bučar. List so imenovali *Zora*.

Zori sledi obdobje trinajstih let, za katero ne vemo nič. Akademski slikar in zaslužni Novomeščan prof. Josip Germ se je spominjal iz svojih dijaških let, da je kot peto- in šestošolec pisal in risal dijaški list v enem izvodu, katerega

imena pa se ne spominja več. Literarnih prispevkov sam ni sestavljal, zato pa je za vsako objavo izpisal s krasotnimi črkami naslov in inicialko za začetek pesmi ali sestavka. Daljše prispevke je tudi ilustriral. Vsebina lista je bila večinoma leposlovna in največ je bilo pesmi. Koliko številke je izšlo, ni več vedel, pač pa se je dobro spominjal, da so bile naslovne strani stalne. Taka naslovna stran je imela naslikana svetega Cirila in Metoda, ime lista pa je bilo izpisano v latinici in cirilici. Ta dijaški list je bil zelo domoljuben — slovenski, jugoslovanski in celo slovanski. Nekateri slovenski prispevki so bili objavljeni celo v cirilici. Dijaki, ki so izdajali svoj list, so se zbirali na sestankih, kjer so se učili ruščine in stenografije. Redno so prebirali Ljubljanski zvon. Ko pa so se na enem izmed sestankov poskusili tudi v plesu, se je to razvedelo in družbica se je razšla, dijaški list pa je prenehal. Svoje sestanke so imeli v Vertačičevi hiši, Tesarska ulica 150, ki je stala pod sedanjo muzejsko stavbo v Novem mestu. Zadnje številke, ki je izšla v šestem razredu, se je prof. Germ še spominjal, ker je prinesla potopis po Hrvaški in Slavoniji. Dijaki so obiskali v Djakovem tudi škofa dr. J. Strossmayerja in takrat se je Josip Germ prvič poskusil v portretu, ko je objavil v dijaškem listu škofovo podobo. Izmed drugih sodelavcev se je spomnil le Franja Neubauerja iz Mirne. Iz izvestij novomeške gimnazije je razvidno, da je bil Josip Germ peto- in šestošolec v letih 1885/86 in 1886/87, in to so tudi leta izhajanja tega dijaškega lista.

V šolskih letih 1889/90—1891/92 so v Novem mestu izdajali od prve do tretje šole list *Brstje*, ki ga je urejal in pisal višješolec Franc Štupica iz Ribnice. Najbrž je bil pobudnik in ustanovitelj lista Fran Derganc, ki je pisal pesmice že v 4. razredu ljudske šole v Novem mestu in jih objavljajl v Vrtcu. Pesmi je pokazal tudi prvošolcu Otonu Župančiču. Z Župančičem pa sta ustanovila v letih 1889/90—1890/91 dijaški list *Na prelji*. K sodelovanju sta pritegnila kot ilustratorja še Ivana Vavpotiča. Z Župančičevo preselitvijo v Ljubljano je list prenehal. *Brstje* pa je še izhajalo eno leto, in ko je Derganc sledil Župančiču v Ljubljano, je prenehalo tudi *Brstje*.

Derganc pa je kot tretješolec v Novem mestu že pošiljal četrtošolcu Otonu Župančiču v Ljubljano svoje pesmi, da mu jih je objavljajl v tamkajšnjem dijaškem listu.

Pravi literarni krožek z večjimi načrti je nastal jeseni 1895. leta. Dijaki, petošolci Fran Šešek, Erazem Gruden in menda še Anton Zorko, Jožef Koletič, Avgust Schweiger, Fran Turk in Leopold Podlogar so ustanovili literarno društvo »Ilirija«. V njem so se učili pisanja, govorništva in igranja ter izdajali list *Ilirija* (z geslom Slovenec, naprej!). Njegov urednik in skriptor je bil Fran Šešek. Prva številka je izšla 7. prosinca 1896 na 32 straneh. Vsebovala je pesmi, začetke povesti, drame in romana, prevod in potopis. Sodelavci so se podpisovali s psevdonimi. V pripravi je bila že druga številka, ki bi morala iziti 7. svečana 1896, a ni izšla, ker se je društvo razšlo. Morda se je ustanovilo novo društvo, ker so dijaki začeli pripravljati 1. številko nove revije *Vigred* (z geslom Črna zemlja naj pogrezne Tega, kdor odpade). Številko je uredil Erazem Gruden, pisal pa jo je spet Fran Šešek. Iziti bi morala 10. prosinca 1896, a ni izšla. Ohranjena je le na pol napisana številka. Dr. Rudolf Mole je daroval novomeški študijski knjižnici omenjena lista z arhivom, ki med drugimi vsebuje tudi dve Šeškovi igri. Iz njiju je razvidno, da so ju člani društva tudi uprizorili. Igrali so ju v »kosarni«, v poslopju današnjega okrožnega sodišča, kjer je bila vojašnica. Ko so novomeško garnizijo razpustili, so se vanjo naselile uradniške družine.

Pri njih so stanovali dijaki. V sobah, ki so bile prostorne kot dvorane, so igrali dijaki Šeškovi igri. Najprej so uprizorili Zaklad (pred. 5. avgustom 1896, kajti tega dne je umrl Erazem Gruden, star 17 let, ki je imel vlogo hlapca), 11. januarja 1896 pa igro Muteč.

V jeseni 1896 so prišli na novomeško gimnazijo kar štirje člani ljubljanske Zadruge, med njimi Dragotin Kette in Julijan Železnikar (oba VII. r.) ter Bojan Drenik (VI. r.) in Josip Žorž (V. r.). Tako je nastala dobra osnova za novo literarno družbo, zlasti še, ker je bil pripravljen v njej sodelovati tudi marljivi učenec in organizator Fran Šešek. Že 5. novembra 1896 je bila v Kettejevem stanovanju v Kandiji ustanovljena novomeška Zadruga. Za predsednika je bil izvoljen Bojan Drenik, za tajnika pa Julijan Železnikar, a že na tretji seji je prevzel tajniške posle Fran Šešek ter jih vestno in natančno vodil do prostovoljnega razida Zadruge 14. julija 1897. To skrivno društvo je imelo kar 25 sej in iz zapisnika je razvidna vsa zadrugina dejavnost. Ker je bila Zadruga najpomembnejše skrivno literarno društvo na novomeški gimnaziji, je morda prav, da pregledamo njeno delo kar po sejah:

I. seja 5. novembra 1896.

Šešek Fran: Kmetska smrt. (Črtica.)
Ocenjuje Dragotin Kette.
Šešek Fran: Tica in ribica. (Basen.)
Kette Dragotin: Svetinji; Ljubici; ...
Člani zadruge: Bojan Drenik (VI. r.), predsednik;
Julijan Železnikar (VII. r.), tajnik;
Fran Šešek (VI. r.), Dragotin Kette (VII. r.),
Josip Žorž (V. r.) in Janez Polovič, člani.

II. seja 15. in 16. novembra 1896.

Drenik Bojan: O slovenski inteligenci.
Šešek Fran izvoljen za blagajnika.

III. seja 22. novembra 1896.

Kette Dragotin: Zimska romanca.
Kette Dragotin: Anton Aškerc in njegova poezija.
Drenik Bojan: O položaju slovenskega kmeta.
Železnikar in Žorž izstopita. Sprejet je Miha Zevnik (VII. r.)
Šešek Fran je izvoljen za tajnika.

IV. seja 28. novembra 1896.

Drenik Bojan: Stari Jaka. (Črtica.)
Šešek Fran: Nekoliko o vrlinah, ki morajo dičiti pravega voditelja slovenskega naroda.
Za člana sprejmejo Leopolda Podlogarja (VI. r.)

V. seja 5. decembra 1896.

Kette Dragotin: O leposlovju.
Zevnik Miha: Ali je človeštvo napredovalo v nramnosti?
Podlogar Leopold ne sprejme članstva. Županič Niko (VIII. r.) sprejet za člana.

VI. seja 12. decembra 1896.

Kette Dragotin: Kako bi bilo naše delovanje plodonosno?

Zevnik Miha: O dragocenosti časa.

Polovič Janez: O hrvaški literaturi.

Železnikar in Žorž ponovno stopita v Zadrugo.

Županič se ni odzval vabilu.

Na podlagi Kettejevega predavanja sklenejo:

— za vsako predavanje naj se določita dva kritika,

— osnuje naj se knjižnica.

Določijo naj se združani, ki bi govorili o političnem položaju na vsaki seji za pretekli teden.

VII. seja 19. decembra 1896.

Drenik Bojan: Tičarija na našem vrtu.

Ocenjujeta Zevnik in Kette.

Polovič Janez: O hrvaški literaturi. (Govor, nadaljevanje.)

Žorž Josip: O našem časnikarstvu. (Govor.)

Drenik Bojan: Politični pregled.

Sklep: Učenje ruskega jezika,

VIII. seja 9. januarja 1897.

Kette Dragotin: Zimska romanca. (Novela.)

Ocenjujeta Železnikar in Drenik.

Kette Dragotin: Politični pregled.

Polovič Janez je vstopil v trsatski samostan.

Ruščino bo poučeval Kette, knjižničar bo Železnikar.

IX. seja 16. januarja 1897.

Drenik Bojan: Spomini na božične počitnice.

Ocenjujeta Železnikar in Kette.

Železnikar: Politični pregled.

X. seja 23. januarja 1897.

Zevnik Miha: Nepokorni sin.

Ocenjujeta Zevnik in Drenik.

Žorž Josip: Politični pregled.

XI. seja 31. januarja 1897.

Šešek Fran: Ljubeča srca. (Črtica.)

Ocenjujeta Drenik in Kette.

Kette Dragotin: Zimska idila. (Satira.)

Drenik Bojan: Politični pregled.

V Zadrugo povabljeni Josip Šajn (VII. r.), Fran Turk (VI. r.),

Ivan Vasič (V. r.) in Oskar Kamenšek (? r.)

XII. seja 6 februarja 1897.

Drenik Bojan: Trpin.
Ocenjujeta Kette in Zevnik.
Kette Dragotin: Pesem.
Ocenjuje Drenik
Žurž Josip: O socializmu.

XIII. seja 28. februarja 1897.

Turk Fran: Mladenič in luna; Vrba žalujka; Tolažba. (Pesmi.)
Zevnik Miha: O govorništvu. (Govor.)
Železnikar izključen iz Zadruga.

XIV. seja 7. marca 1897.

Kamenšek Oskar: Metod. (Črtica.)
Ocenjujeta Šešek in Kette.
Turk Fran: Slovenska vila; V naravi. (Pesmi.)
Ocenjujeta Kette in Drenik.
Kette Dragotin: Podgorska svetnica.
Zevnik Miha: O sestavi govora.

XV. seja 13. marca 1897.

Vasič Ivan: Osveta tašče. (Noveleta.)
Ocenjuje Dragotin Kette.
Šajn Josip: Svojemu idealu; Prijatelj, pred Amorjem nisi varen. (Pesmi.)
Ocenjujeta Kette in Zevnik.
Žorž Josip: Literatura. (Razprava.)
Za uda se sprejmeta Janez Rupnik (VII. r.) in Franc Peterlin (V. r.)

XVI. seja 21. marca 1897.

Turk Fran: Pevec; Ptici. (Pesmi.)
Ocenjujeta Kette in Drenik.
Kette Dragotin: Pesmi; Politični pregled; O vincu sladkem.
Žorž Josip: Žrtev ljubezni. (V zapisniku predavanje ni omenjeno, na spisu pa je datum predavanja.)

XVII. seja 28. marca 1897

Vasič Ivan: Slepčevodja. (Prevod.)
Peterlin Fran: Spomini s planin.
Ocenjujeta Kette in Šajn.
Kette Dragotin: Jaz res ne vem ...
Kamenšek Oskar: O kanibalizmu. (Govor.)
Drenik Bojan: Politični pregled.

XVIII. seja 4. aprila 1897.

Drenik Bojan: Spomini na potresno dobo.
Ocenjujeta Kette in Šajn.

Zevnik Miha: Jazbec, vaški čednik.
Ocenjuje Drenik.
Kamenšek Oskar: Nesrečnica.
Ocenjujeta Vasič in Kette.
Žorž Josip: Literatura. (Razprava.)
Šešek Fran: Tri francoske pesmi.
Drenik Fran: Francosko narodno pesništvo.

XIX. seja 11. aprila 1897.

Vasič Ivan: Slepčevodja. (Prevod, nadaljevanje.)
Ocenjujeta Kette in Drenik.
Peterlin Fran: Politični pregled.
Šešek Fran: O slovenskem petju. (Govor.)

XX. seja 25. aprila 1897.

Šešek Fran: Samostanka.
Ocenjujejo Kamenšek, Drenik in Kette.
Turk Fran izstopil iz Zadruga.

XXI. seja 2. maja 1897.

Drenik Bojan: Spomini.
Ocenjuje Kette.
Peterlin Fran: Spomini s planin. (Nadaljevanje.)
Žorž Josip: Slovenci in 1897. leto. (Govor.)
Za podpredsednika Zadruga izvoljen Miha Zevnik.

XXII. seja 9. maja 1897.

Peterlin Fran: Spomini s planin. (Nadaljevanje.)
Ocenjujeta Drenik in Zevnik.
Zevnik Miha: Narodne pripovedke.
Drenik Bojan: Politični pregled.

XXIII. seja 16. maja 1897.

Kamenšek Oskar: Kratko veselje.
Ocenjujeta Drenik in Kette.
Drenik Bojan: Govor.
Žorž Josip: Politični pregled.
Šajn Josip izstopi iz Zadruga.

XXIV. seja 23. maja 1897.

Kette Dragotin: Organist. (Povest.)
Zevnik Miha: Narodno blago.
Vasič Ivan: Tomić, Polnočnica. (Prevod.)
Ocenjujeta Zevnik in Kette.
Žorž Josip: Literatura. (Nadaljevanje.)
Žorž Josip: Politični pregled.

ILIRIJA

Slovenec, naprej!

Štev. 1. V Novem mestu, 7. prosinca 1896. Leto I.

Iliriji.

Napojno strune se glasijo,
Tamte tibe, prve vojni.
Nekdanje čase obudite,
Ki utonili so p. nojje.

Vodet me pripravaj tibe
Či delu pravcevina tina,
Či se glasijo pesni mile,
Narodu predramne so.

Či lipo starostimo zbrali,
Či zbravina so v nje so
Narodu to slovo goali
In kličemo: Ilirija, volan!

Či urino se v pesni blagi,
Mi zbrali smo se v krog,
U slovo domovini dragi,
U slovo majke v nje prito.

Slovenec naprej! je tija galo
Naprej, naprej na vseh svojih
Či se tija bo razmelo
Na zapad med narode vse.

Či neverovščeta siri
Či toshi carstva tisti zar
Či inegla v solnce zjutraj zjine
Či razpravi germanstva moč.

Tokazi, struna kerak mile,
Či Sava, bistra, krami svet,
Či glas spomin postane sile,
Naprej, Ilirija, naprej. *L. L. L.*

1896/1907

Kako bi bilo naše delovanje plodonosno?
(Govor, dne 13. XII. 1896.)

Krova letih dnitev, kakor je naši, navadno ni ugodna. To pa zato, ker je ali društvo samo osnovano na napačnem temelju ali se pa njegov elementi, ki se ne dajo bradati. Kar pa društvo velike kornu fungije, toda kako bi došli večje in uspešno lakše delovali, da se v njem pravi udje, prada se sanjajo hčene po pravilih, v tem mi ne govorim. Pri prvoj debega napetosti so drugi udje, drugi pravila, tretji prvoj pa, brez kakšnega je vrniti društvo. Telo br. Jule, je ideja, ki ga prošnja, je neki smot, na katerein vrniti društvo. Kaj po hčemo z našim Zadrugi? Ali smo je kar tako brez vsega smotra ustvarili, le zato, da pobijemo sobotne popoldanske ure, ki so v skuti. A v tem mestu ni posebno zimi pravi dolgi. Ali ne bado namo, ne-li namo in kari se ne bomo preselili pri, inteli! Nikoli ne smemo sami sebe razočarati! Kakšno korist, lepo vas povem, bomo imeli od tega, če nam ta govornik nasoda, v katerem se vrniti, čisto na strahu! Kakšen hasek, pravi, povest, (če naslede tako imo), katere vrnitaje produkt dobre volje od svoje proučevane, slabega račeta od četrtlet evče in bliskovite naglice sobotnega popoldneva, katere vrnitaje sumna sumna, in spilih ekzistencij. Taki, mislim, ne bomo pristi na praj. In vsi ta naša društva ne bode mi bolj ugodna, nego vsota jes naših dnitev.

Toda, po pravici bomo dejali Torrit, da nam ne bi mogel ali hotel odariti, kako si je mislim, ugodno društvo badevoste, pri nekim prgogi se more uspešno razvijati.

Zadrugi se ne morejo govoriti in lepo delajo. To se pravi: mi stoji pri fraz gladi po, izku, inje od vel polnilec, pukvalor. To je malo skostu, toda je-li to je Zadrugi dnitev, je pa drugo vprašanje. Ja mislim, da moramo mi govoriti s praj h vrnitaje, nego ga smo gojili do sedaj. Mi moramo slaviti govoritke, zahtev, katere smo imeli, ki jih mora upoštevati, kolikor mi je seveda mogoče. Kaj mi ne delimo, da bi se storilo vse na jentent, pač pa, da oglemo karaj so vrnitaje, ki bi se nege smo si pridržali, da bi ko ne, ali smo li-li pametni. Mnogočesa ne zahteva od govoritke, a glavnostno so, da prednosa vrnitaje govor.

A gladko, to se vrniti bode, ki ne prilega miš kosmetim usedom in kinas ne vrnitaje v vrva.

B. stvarno, to je pravi Ozerognako. Tudi govor naj bi imel nekaj, kakih lepih lastnostij, kakor jih ima dobra govorina.

Franežar

118

Francis L. L.

JZPOD

GORJANCEV.

I. LETNIK

1910-1911.

UREDIL:

FRANCÉ ŽAREK

TISKALA TISKARNA JOS. EVÉLBAR-JA

Izpod Gorjancev:
Sonet.

- Gini Silvi B. -

Na zelenico bistro svet puščave
upchan, izjen potnik je došel.
Žefir to han čez vlak je sem ravel,
raspal v navrtje potnik mehke trave.

Žnec horizonta tamkaj v daljave
pa vplul je sen, s refirom je prišel
na zelenico, k potniku je sel
in sprenil ga v domače je dobrave. -

I jaz rablodil v širno sem puščino,
pred sabo ul sem le daljavo šinjo,
a bilo mi ni kjve sledu oar. . .

Naprej! . . . Pa je raplul rič miran,
raparil sem oaro - tvoj obrar. . .
in na oari čakal me je san.

Izpod Gorjancev:

Dolenjski metropoli.

Pordnavljena, metropoli dolenjska,
pordnavljeno na nivi skali, mesto,
s kapiteljskim ronikom, svojim varhom!

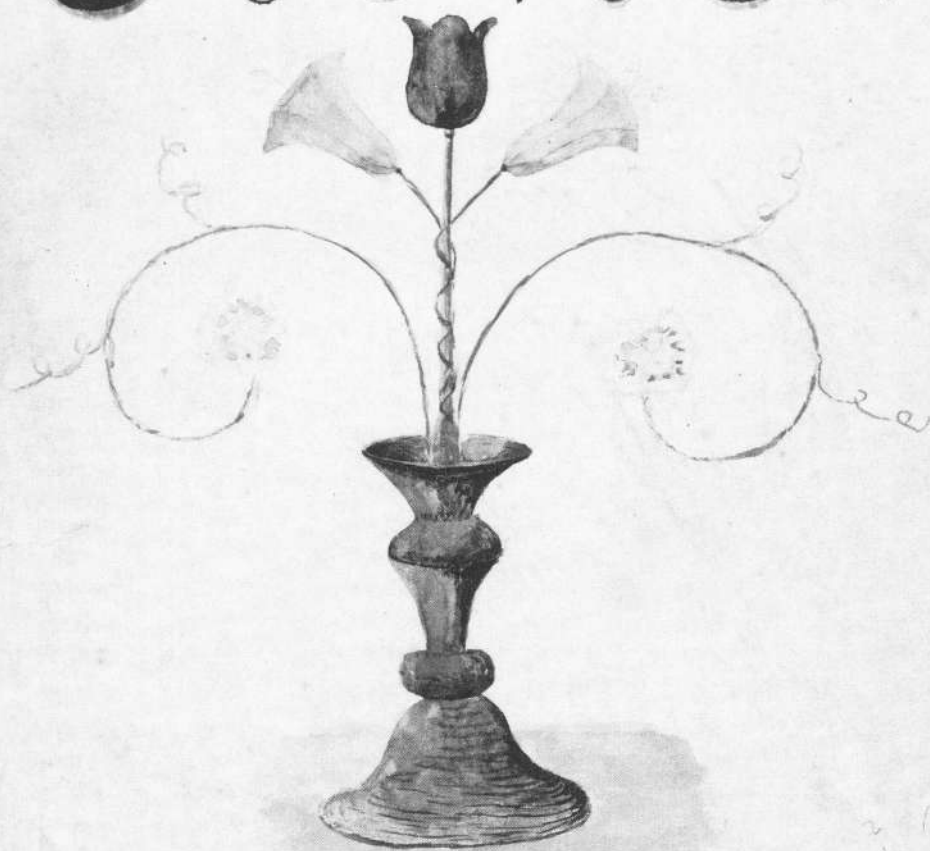
Usoda moja bo se odlčila
v ridovju tvojem, sivo, staro mesto. . .
G, kakšna bode moja ta usoda? -

Li rič našel bodem v tebi, mesto,
ne rič morda, morda grenko žalost
veselje sladko - - - ? Sam Bog vedi, kaj -

Orič mi bje upanja, obupa,
ob teh utripih plati se borak. . .
'Pogum!' junaško v Fortuni v lice! -

SREDNJEŠOLSKA
ORGANIZACIJA
"VESNA"
NOVO MESTO

Vesna.

1923. 2. 12

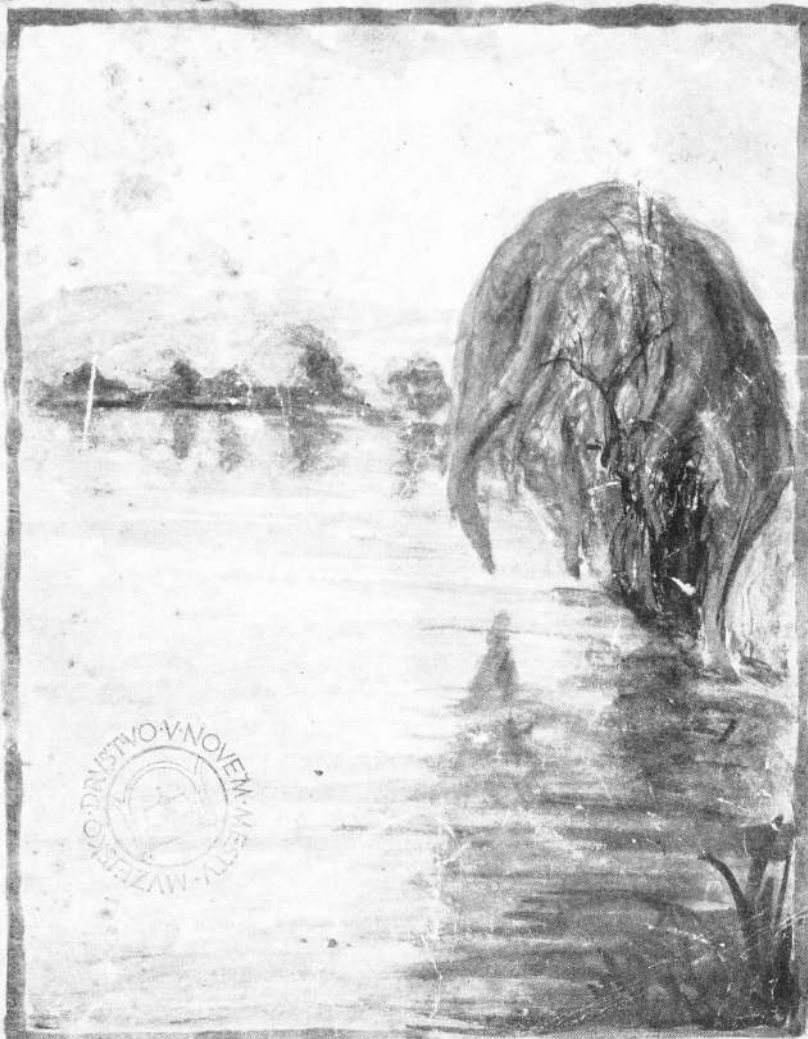
STUDIJSKA KNJIZNICA
NOVO MESTO

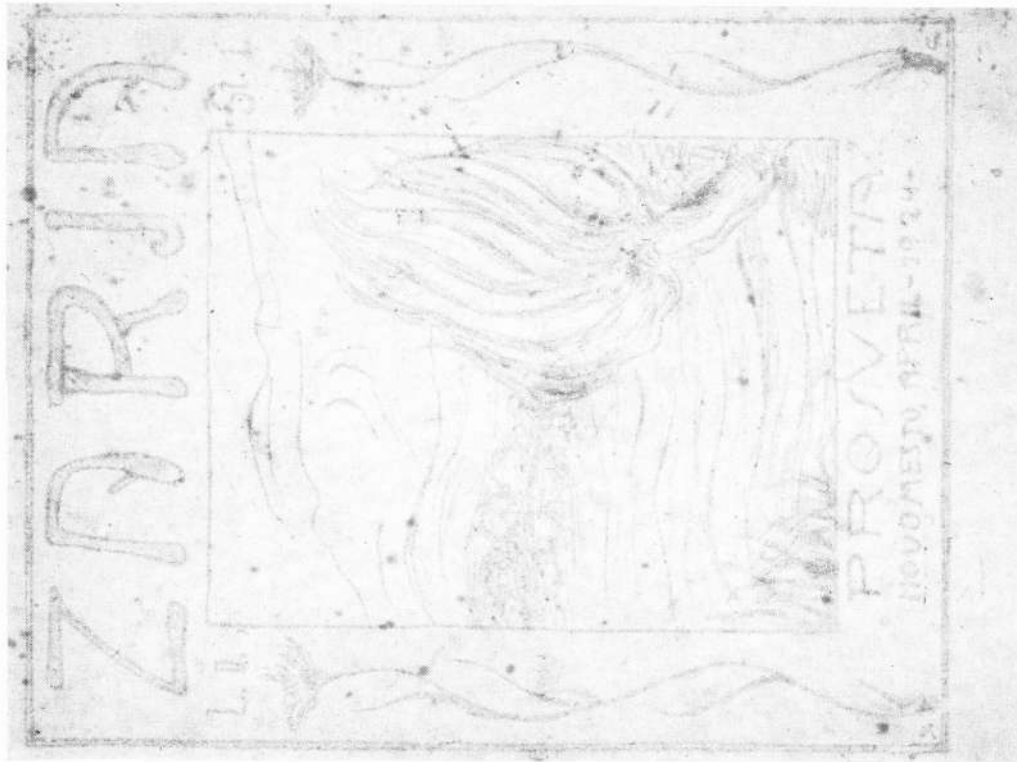
Moš/om 22 11 6

KRKA

St.
1.

L.
1.

Zarja. Dijški list, l. 1924

STEZICE
Glasilo gimnazije in ESS Novo mesto
št. 3
letnik XVI.

čena: 1,00 ND

1968/70

Stežice. Dijški list, l. 1969/70, št. 3

Stežice. Dijaški list, 1. 1968/69, št. 1, 2

XXV. seja 29. maja 1897.

Kamenšek Oskar: Predavanje.

Kette Dragotin: Organist. (Nadaljevanje.)

S poročilom za III. občni zbor Zadruga se je 14. julija 1897 Zadruga razšla. Ta dan so se zadružani zadnjič zbrali v Kettejevem stanovanju v Kandiji in pregledali delo Zadruga. Arhiv je spravil Fran Šešek. Po njegovi smrti ga je prevzel dr. Rudolf Mole, od njega pa po oporoki novomeška študijska knjižnica. Poleg zadružnega zapisnika vsebuje arhiv še 42 kosov rokopisnih del, ki so bila brana na zadružnih sejah.

V šolskem letu 1897/98 je Kette hodil v osmi razred in Zadruga ni več obnovil, vsaj v obliki, kot je bila l. 1896/97, ne. Josip Vandot namreč piše, da se je jeseni 1898, ko je odšel Kette iz Novega mesta, Zadruga precej ohladila, ker ni imela pravega voditelja in da je le životarila in zdelo se je, da bo povsem zamrla. Dalje pravi Vandot, da česar niso mogli rešiti starejši, je to rešil eden med najmlajšimi — tretješolec Milan Pugelj. To je bilo v šolskem letu 1898/99. Sicer pa naj spregovori kar Vandot (Iz Pugljevih mladih let. Odmevi I/1929, str. 6—10): »... Z vso vnemo in žilavostjo se je oprijel Kettejeve zapuščine in jo hotel na vsak način rešiti propasti. Pridružili so se mu še drugi, ki jim je bila literatura pri srcu — Josip Režek, Mirko Černič, Ivan Vandot, Tilen Levec in še nekaj mladih študentov, ki so se hoteli posvetiti poeziji. In tako je Kettejeva Zadruga spet oživela, duša ji je bil Milan Pugelj in jo je znal voditi, da je cvetela tako, kot ob Kettejevem času. A Zadrugi je bil namenjen slab konec. Spet je živela samo dve leti, ker so posegle v njo nerazsodne roke. Naenkrat se je pričelo po Novem mestu šušljati, da so študentje ustanovili protidržavno in protiversko društvo, ki se zbira na Pugljevem domu vsako nedeljo in ruje proti o' stoječim predpisom. To šušljanje je prispelo tudi do gimnazijskega ravnateljstva, a zaradi dobrih zvez so bili Zadrugarji pravočasno opozorjeni na nevarnost, ki jim je pretila. Naglo so se razšli sami od sebe in so zatrli vse sledove. Kettejeve Zadruga je bilo za vselej konec. Pač je Pugelj še enkrat poizkusil, da bi jo vnovič poklical v življenje. Afera je bila med profesorji že pozabljena, zato je Pugelj sklical sredi noči na svoj dom sestanek bivših Zadružanov. A prišel ni nihče in samo trije smo sedeli opolnoči pri Puglju in z žalostnim srcem pisali osmrtnico za Kettejevo idejo in blagoslovom njegovega novomeškega delovanja.«

Brez dvoma je Kettejeva Zadruga prenehala 14. julija 1897, in kar je bilo po njej, je bilo Pugljevo delo, zato lahko imenujemo Zadrugo v letih 1896 do 1900 kar Pugljevo.

Za obdobje 1900 do 1909 se še živeči nekateri takratni dijaki ne spominjajo, da bi izhajal kak dijaški list. Prvi znan list po prenehanju Pugljeve Zadruga so izdali četrtošolci letnika 1908/09, ko je izšel 9. marca 1909 *Petelinček*. L. I. št. 1. Izhaja vsak ponedeljek in petek. List je pisan z roko in ima obseg kvarta. Ohranjena številka ima štiri strani. Izhajal je v več izvodih, kar je razvidno iz cene naročnine, ki je bila manjša za vrnjen izvod in dražja, če si list obdržal. Kdo je list izdajal, ni znano, z gotovostjo pa lahko domnevamo, da ga je pisal Bogomir Špringer. Njegov nečak, dr. Božo Oblak, zdravnik v Novem mestu, je primerek našel med stričevo zapuščino in dejal, da je pisava podobna stričevi. Izdajatelji niso imeli z listom literarnih ambicij, kar nam ne kaže že

sama vsebina, pač pa tudi urednikov poziv poročevalcem: »... Za eno pa prosimo cenjene poročevalce, naj nam pošiljajo le v pravem, zdravem humorju pisanih smešnic in ne kakih svinjarij, kakor se je to, žal, že sedaj primerilo. Uredništvo takih stvari sploh sprejelo ne bo, ker s tem izgublja list vrednost in ugled. Takega ne maramo, najsi je tudi 'Petelinček' samo za 'hec'! ...!« Koliko številčk je izšlo, ni znano, izhajal pa je najdalj do konca šolskega leta, zakaj v šolskem letu 1909/10 so četrtošolci postali petošolci in začeli izdajati nov list *Trobenta z gimnazije*. Tudi ta list je brez literarne vrednosti, pa čeprav je objavil pesmice, igrice in prozne sestavke. Ohranjeni sta dve številki v oktavu na 40 straneh. Napovedani sta bili še dve številki, a nista ohranjeni. O izdajatelju in skriptorju velja isto kot za Petelinčka. Izmed Springerjevih sošolcev je pri listu morda sodeloval Matija Malešič. Nekateri še živeči nekdanji dijaki se obeh listov sploh ne spominjajo in so zanju prvič slišali, ko so bili o tem vprašani.

Leto 1910 je bilo zelo bogato z literarnimi listi. Poleg Trobente z gimnazije so izhajali še listi *Pikrohedis*, *Raglja*, *Aurora* in *Izpod Gorjancev*. Podatki o listih *Pikrohedis*, *Raglja* in *Aurora*, ki niso ohranjeni, so iz že omenjenih Turkovih zapiskov.

Dijaški list *Pikrohedis* je izšel 6. marca 1910. Pisan je bil s svinčnikom in kopiran v šestih izvodih. Urednik in »tiskar« je bil Jože Cvelbar (II. razred), sodelavci pa Bogomir Zalaznik (III. razred), Jože Štrukelj (III. razred), Jože Čampa (III. razred) in Boleslav Bloudek (III. razred). Ustanovitelja lista *Aurora* sta bila Joža Čampa in Jože Cvelbar. Sodelavci pa so bili tretješolci Jože Prah, Jože Štrukelj in Valentin Skušek. *Aurora* je izšla trikrat. Okrog 1. novembra 1910 je izšla *Raglja*, ki jo je izdal četrtošolec Valentin Šimec.

Ko je bila v pripravi tretja številka *Aurore*, se je pojavil list *Izpod Gorjancev*. Listov sodelavec Alojz Turk je menil, da je bil pobudnik zanj on. Poslušajmo ga: »Eno nedeljo novembra, bil je sneg, šla popoldne z Žarnom proti Grmu na sprehod. Jaz govoril, da smo imeli v Št. Vidu svoj list. Tedaj ... 4. decembra 1910 izšla I. številka lista *Izpod Gorjancev*.« (Alojz Turk, *Gradivo za svojo zgodovino in evolucijo*. Ms 1.)

List *Izpod Gorjancev* je izhajal v šolskem letu 1910/11. Urejal ga je Franc Žaren (V. razred), glavni pesnik, ilustrator in pisec lista je bil Jože Cvelbar (IV. razred). Sam je hudomušno označil, da je list »Tiskala tiskarna Jos. Cvelbarja«. List je bogato ilustriran in vse risbe so Cvelbarjeve. To je brez dvoma najlepši dijaški list, kar jih je izšlo na novomeški gimnaziji. Ostali sodelavci lista so bili še Alojz Turk (V. razred), Ivan Hočevnar (V. razred), Jože Čampa (IV. razred), Jože Turk (III. razred) in osmošolec Janez Pucelj. Vsi prispevki (pesmi, proza, narodno blago in ocene) so podpisani s psevdonimi. Nekateri prispevki so bili ponatisnjeni v *Zori* in *Zvončku*. V šolskem letu 1911/12 list ni bil obnovljen in morda dr. France Koblar pravilno domneva, ko pravi v Cvelbarjevem *Izbranem delu*, da zato, ker je sodelavec Jože Turk 19. oktobra 1911 pismeno obrazložil, da terja pisanje lista preveč žrtev enega samega človeka in da je namen takega lista pač šolanje — učitelja pa si lahko izbere vsak sam: učitelji so vsi dobri literati in esteti.

Za štiri šolska leta 1911 do 1915 ni nobenih vesti, da bi izhajali dijaški listi. Če bi, jih bi brez dvoma zabeležil v svojem gradivu dr. Alojz Turk, ki je bil v tistih letih novomeški dijak.

Šele iz korespondence med Miranom Jarcem in Božidarjem Jakcem zvemo, da so dijaki v šolskem letu 1915/16 izdajali literarni list *Album*, ki pa žal ni

ohranjen. Naj govori kar sam Miran Jarc (iz pisem B. Jakcu 20. decembra 1915 in 17. marca 1916): »... Pri nas smo v šoli ustanovili vsi skupaj šolski časopis 'Album', ki ga urejata Podbevšek (znan pisatelj!) in Puc. Denar in drugo imata Pehani in Absec v rokah. Tudi jaz sem že več črtic pisal pod imenom Orlov. Tiskan je, 'Album' z litografijo. Tako se širi v VI. g. r. literatura... Da se pa ti mogoče ne bo zdelo, skoro bi rekel otročje, da imamo časopis, ti povem, da so ga imeli Cankar, Župančič etc. tudi, ko so bili na gimnaziji. To je strogo resno... Z našim literarnim listom 'Album' je bila slaba. G. profesor Škerlj je zvedel o tem in poklical je Antona Puca, Podbevška, Schweigerja in mene v konferenčno sobo in je rekel: 'Veseli me, da se pečate z literaturo, ali vendar v teh časih je bolje, da nimate nikakih literarnih listov, kajti lahko vam očitajo, da imate — Geheimbündnisse —' in smo morali dati listu slovo.« Toda literarna družba se ni razšla, le časopisa ni izdajala. O tem spet piše Miran Jarc Božidarju Jakcu v šestnajst strani dolgem pismu 1., 3. in 4. decembra 1916 in pravi: »... Sedanji časi! Težke megle, temni, okrvavljeni zastori pokrivajo 'oder življenja'. Ravno tako temne so naše misli. Sicer pa 'inter arma silent Musae' (med vojsko molče muze). Rad Ti bi natančno opisal vse, toda misli so hitrejšje kot roka, ki vodi pero in mnogo lepih misli mi je že ušlo; kot kapljica vode, ki se zlije čez kozarec. Naša literarna družba: Podbevšek, Puc, Šerko, Jarc in Teply (ki je prispel iz Kranja), je prvo, kar ti omenim. Skupaj se sprehajamo, učimo in študiramo literaturo. Puc je resnično pravi umetnik: poet, ki je malo takih. Podbevšek je preveč originalen in se peča s pretiranim futurizmom; Šerko je bolj logik, filozof in kritik, Teply se zelo navdušuje za francoske filozofe, Rousseauja in Voltairja. In jaz —? Še preveč boš zvedel o meni...« Toda misel na list ni ugasnila in po enem letu je znova vzplamtela, toda ne v literarni obliki, ampak v hudomušni in satirični. O tem je pripovedoval naš dolenjski rojak, priznani kulturni delavec, ravnatelj mariborskega muzeja v pokoju, prof. Bogo Teply. Dejal je, da je bilo takrat zaradi vojne gimnazijsko poslopje zasedeno in da so imeli šesto- in sedmošolci svoj razred v dijaškem konviktu v frančiškanskem samostanu, v prostorih, kjer je sedaj mladinski klub. Pouk so imeli izmenično, dopoldan in popoldan. Sedmošolci — Jarc in njegov literarni krožek — so izdajali šaljivi in satirični dijaški list *Inter Musas septimae*. Pisali so ga kar v šoli v enem izvodu in ga puščali pod klopjo. Tam so ga našli šestošolci in vanj napisali svoje pripombe. To se je ponavljalo več mesecev, dokler se niso naveličali. List je bil improviziran in se je norčeval iz takratnih šolskih in novomeških razmer in ni prizanašal niti gimnazijskemu ravnatelju. Profesor Teply je še dejal, da je imel takrat skoraj vsak razred svoj list. Poizvedovanja v tej smeri so dala podatek, le žal, da nepopoln. Domači zgodovinar in kulturni delavec, ravnatelj Dolenjskega muzeja, profesor Janko Jarc je izjavil, da je v šolskem letu 1916/17 kot tretješolec ustanovil dijaški list, a imena se ne more spomniti. Glasilo je izšlo dva ali trikrat. Sodelavca sta bila še sošolca Jože Slak-Silvo in Hugon Bajuk. Listov ilustrator je bil Jože Karlovšek. Prva številka je imela na naslovni strani portret Simona Gregorčiča, kar je izdajalo patriotični značaj lista.

Stara avstroogrska monarhija je medtem razpadla in nastala je Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Dijaki so jo sprejeli polni navdušenja in idej. Vse, kar so prej ustvarjali skrivaj in v večnem strahu, da bodo odkriti in kaznovani, so začeli delati javno. Najprej so se organizirali in ustanovili dijaški društvi Prosveto in »Srednješolsko dijaško organizacijo«, ki si je kasneje nadela ime

Vesna. O tem gibanju in vrenju na novomeški gimnaziji naj spregovori očividec in soustvarjalec takratni četrtošolec Marijan Mušič (1918/19), danes univerzitetni profesor in eden najuglednejših slovenskih arhitektov. Tista razburkana leta je ohranil bodočim rodovom z objavo »Iz spominov na Novo mesto in njegov umetniški prerod« (Nova obzorja, avgust 1955, str. 715—724). Med drugim pravi: »Amplituda reform je bila kaj razsežna. Na samozavestnih sestankih, ki so postali v novih okoliščinah kar sami po sebi zakoniti, brez blagoslova tako zvane Narodne vlade v Ljubljani, so se v novomeški gimnaziji oglašali dobro premišljeni in smeli načrti: nanašali so se na korenito reformo pouka, na družbeno upravljanje zavoda, na občutljiva področja prirodnih zakonov, ki se niso mogli niti smeli doslej uveljaviti v strogo verski usmeritvi splošne in podrobne vzgoje. Med profesorji smo našli oporo in pomoč predvsem pri rahločutnem filozofu in poetu Amatu Škerlju in kremenitem patriotu, naravoslovcu Ferdinandu Seidlu. Vsi ti reformni načrti pa so se razširili tudi kar nujno na sociološka vprašanja, pri čemer je bila nakazana preusmeritev na revolucionarno osnovo, ki jo je odredila Oktobrska revolucija. Na podoben način pa so se tudi odprli novi pogledi na vrednotenje v umetniškem področju in dobile so široko publiciteto nove umetniške smeri, ki so pronicale v sprejemljivo zavest mladine. Vse napredne mlade sile so se strnile in na skupnih osnovah so se oblikovale skupine, ki so se vedno določneje usmerjale v posamezna področja. Ustanavljali so se literarni, dramski, znanstveni krožki, ustanovljen je bil ruski kružok, a k vsemu temu se je krepilo zanimanje za glasbo in predvsem za likovno umetnost, slikarstvo in kiparstvo. Vse je bilo v brstenju, vse je preveval blagodejen dih mladosti in idealov. Za skupne ideale je bil vsakdo pripravljen vse žrtvovati... Zavedajoča se nesmiselnosti delitve na liberalce in klerikalce po vzoru očetov in skrbnikov, je prav Prosveta iskala stike z enako umetniško usmerjenimi dijaki v klerikalni dijaški organizaciji. Po dolgotrajnih razgovorih je za čas res prišlo do sodelovanja in zbližanja, a je bila krivda na klerikalnih voditeljih, da se je razbilo to koristno sodelovanje; razbilo se je k sreči le navidezno, zakaj ostali so osebni stiki enako prisrčni in polni medsebojnega razumevanja. Poizkus, da bi se skupno sodelovanje pokazalo tudi v enotnem dijaškem glasilu, pa je na žalost šel po zlu, zato se je literarna skupina v Prosveti odločila, da zbere prispevke enako mislečih in jih poda v zaključeni zbirki...«

Tako je univ. prof. Marijan Mušič lepo in plastično pokazal vzdušje in pripravljenost mladih do skupnega dela. Omenil je tudi obe dijaški organizaciji.

Po letu 1918 sta bili na gimnaziji po dve organizaciji, ki sta bili opredeljeni po svetovnem nazoru: Prosveta je bila liberalna, »Srednješolska dijaška organizacija« pa krščanskosocialistična v prvih letih po ustanovitvi. Ko je odšla iz gimnazije garnitura, ki je to organizacijo ustanovila, je društvo vedno bolj izgubljalo svoj krščanskosocialistični značaj, dokler ni postalo tako nestrpno, da je nastal med Prosveto in njo skoraj nepremostljiv prepad. Poleg teh dveh organizacij so bila na zavodu še društva, ki so združevala dijake ne glede na njihovo svetovnonazorsko pripadnost, to so bili podmladek Rdečega križa, Jadranska straža, Ferijalni savez, Taborniki in podobno. Že od leta 1918 so bili na gimnaziji tudi dijaki, ki so bili pristaši marksizma. Ti niso mogli imeti svojega legalnega društva, zato so se udejevali največ v Prosveti. Ker pa je ta ideja vedno bolj naraščala, so marksistični dijaki po letu 1936 kar prevzeli Prosveto in tudi druga društva so bila pod njihovim močnim vplivom

in celo v dijaško kongregacijo so se vsidrali. Dijaki-marksisti, ki so bili sprejeti v SKOJ, so imeli stalne sestanke. Ti niso pisali in izdajali dijaških listov, pač pa so sestavljali, tiskali in trosili letake. Tako se je njihov vpliv iz dneva v dan bolj širil.

Žal, da je bil med leti 1941/45 uničen arhiv Prosvete in zato vemo bore malo o njeni ustanovitvi. Po omenjenem Mušičevem članku vemo, da je bila ustanovljena takoj po koncu I. svetovne vojne. Svoje prostore je imela najprej v gimnazijskem poslopju, nato pa v Narodni čitalnici oziroma Sokolskem domu. Prosveta je imela več sekcij in knjižnico s čitalnico. Knjige so zbrali kar dijaki sami. Doma so pobrali knjige in jih prinašali društvu, med njimi celo raritete. Marijan Mušič in njegov brat sta jih pripeljala kar z vozičkom, med njimi Kranjsko čbelico, Vodnikove in Prešernove poezije ter prve izdaje zbranih del slovenskih klasikov. Prosveta je bila kmalu prepovedana in knjižnica, čeprav je bila zapečatená, se je porazgubila. Nato je bila Prosveta obnovljena in je še razširila krog svojega delovanja. Imela je lastno čitalnico z več kot petdeset časniki in časopisi. Nestrpna sploh ni bila, saj si dobil v čitalnici poleg Jutra in Slovenskega naroda tudi Slovenec, poleg Domovine Domoljub, poleg Ljubljanskega zvona Dom in svet. Na voljo so bile vse takratne vodilne slovenske literarne in znanstvene revije ne glede na politično barvo. Poleg tega je imela čitalnica še kup slovenskega izseljeniškega tiska: Prosveto, Glas naroda, Proletarec, Ameriško domovino, Mladinski list, Koledar Ave Marijo in podobno. Prihajala je tudi beograjska Politika, zagrebške Novosti in Jutarnji list ter občasno kak tuj časnik, medtem ko je bil francoski časnik stalen. Vso to periodiko je dobivala Prosveta brezplačno ali po znižani naročnini. Časopise je shranjevala, jih vezala in oddajala v knjižnico, medtem ko je časnike oddajala v podnajem. Tako si je ustvarjala kar lep vir dohodkov, ki se je odvajal za nakup knjig. Knjižnica je bila dobro založena in je nabavljala tudi znanstveno literaturo. Sestanki so bili tedensko in vsak je vseboval predavanje, po njem je bila debata. Dramski odsek je imel za nalogo pripravljati program in izvedbo raznih proslav in obvezno postaviti na oder letno po eno igro. Režiserji so bili od zunaj. Obstajal je tudi šahovski krožek in občasno so bili tudi razni tečaji.

Druga organizacija je bila »Srednješolska dijaška organizacija«. Ustanovil jo je 4. maja 1919 takratni petošolec Janko Jarc na krščansko-socialistični podlagi s programom: »Popolna emancipacija posameznika, kot cele organizacije, ker je le na ta način dana vsakemu posamezniku možnost izobrazbe do najvišje stopnje«. Svoje prostore je imela pri frančiškanih, kjer ji je bil na voljo tudi gledališki oder. Zaradi tega je bila gledališka dejavnost tega društva, ki si je kasneje prevzelo ime kar po dijaškem listu Vesna, zelo razgibana. Letno so priredili po več iger in repriz in bila so tudi leta, ko je bil oder vedno zaseden z igrami, akademijami ali recitacijskimi nastopi. Poleg dramskega odseka je bil tudi literarni, ki je izdajal list Vesna. Društvo se je delilo na nižje in višješolsko. Sestanke so imeli tedensko. Na njih so se vadili tudi v vodenju sestankov, zato jih je vodil vedno drug dijak, ne glede na njegov položaj v društvu. Vsebinsko so bili ti sestanki podobni sestankom Prosvete, le da so vsebovali Vesnini še recitacije. Kasneje je društvo razširilo svojo dejavnost še s fotografskim in tamburaškim odsekom. Vesna je obstajala do vključno šolskega leta 1931/32, ko je bila razpuščena. Toda njeno delo s tem ni prenehalo, ker se je nadaljevalo v dijaški kongregaciji.

Prvi dijaški list v novi državi je bil *Vesna*. Ustanovil ga je petošolec Janko Jarc. Pobudo zanj je dobil v tem, da bi ohranil literarno zapuščino paldlega pesnika Jožeta Cvelbarja. (11. julija 1916). Nekdanji dijak novomeške gimnazije Franc Koretič je Janku Jarcu posredoval Cvelbarjevo literarno zapuščino. Iz nje je prepisal vse pesmi in prozo ter jo objavil kot prvi letnik dijaškega lista *Vesna*. List je izšel v šolskem letu 1918/19 v enem izvodu v kvartu in je obsegal več kot 100 pisanih strani. Tako je nastal dijaški list *Vesna*, ki je izhajal do leta 1936. Prvi letnik je izgubljen, od ostalih letnikov pa hrani Študijska knjižnica Mirana Jarca 6 števil, nekaj pa jih hranijo v frančiškanskem samostanu v Novem mestu. Drugi letnik je izšel šele v šolskem letu 1921/22. Slovenski pisatelj in kulturni delavec, ravnatelj Belokranjskega muzeja, prof. Jože Dular, ki je bil sam sodelavec *Vesne*, je kot dijak objavil v *Mentorju* XXVI/1937—38 str. 273—274 članek »Dijaški list '*Vesna*' v Novem mestu«. V njem pravi, da je imel v rokah drugi letnik *Vesne* in bral uvodnik, v katerem piše, da so *Vesno* udušili, »razni, sebično konservativni elementi...« V istem sestavku Jože Dular trdi, da je *Vesno* ustanovil Lojze Golobič, ki je kot sedmošolec prišel na novomeško gimnazijo s šentviške. Ko je bil prvi letnik *Vesne* že zunaj, Golobič še ni bil novomeški dijak. Morda je Dular mislil, da je Golobič obudil *Vesno*. List je izhajal le v enem izvodu in je bil pisan z roko, razen letnika 1927/28, ki je bil šapirografiran. Ilustratorja sta bila Lojze Golobič in Jože Gorjup. V letnik 1921/22 so pisali Materin = Oton Berkopec, Lojze = Lojze Golobič, J. D. = Janko Jarc in Ciganov = Jože Schweiger. Rokopis je tudi Schweigerjev. Eno številko letnika 1923 sta napisala kar sama Berkopec in Schweiger. Prvi letniki so bili zgolj literarni, zadnji pa imajo že križanke, uganke in šahovske koticke. Poleg omenjenih so pri *Vesni* sodelovali še Jože Berkopec, France Žen, Vinko Beličič, Jože Peterlin, Jože Dular, Polde Povše in drugi.

Prosveti ni uspelo ob njeni ustanovitvi takoj izdati glasila, pa čeprav je imela literarni krožek. Nameravali so izdati glasilo v več izvodih, a s poskusom s šapirografiranjem niso bili zadovoljni, češ da ni pravega izgleda za revijo. Zato so se odločili za rokopisni list v enem izvodu. Že zbrano gradivo je pregledal uredniški odbor in ga kritično odbral za prvi zbornik, ki so ga imenovali *Album I*. Urednik, pisec in grafični opremljevalec je bil Zdenko Skalicky (V. r.), ki je bil med sošolci že znan kot pesnik in slikar. Za drugi zbornik *Album II*. je bil izbran za urednika Marijan Mušič (VI. r.). Oba *Albuma* sta izšla v istem šolskem letu. Bila sta res reprezentativna in moderna po obliki. Papir je bil bleščeče bel, ovitek pa tonski rjavkastorumene barve. Naslovna stran je imela stilizirano risbo, ki je pomenila hrepenenje. Poleg Mušiča in Skalickega so sodelovali še Lojze Mušič (VIII. r.), France Strajnar (VI. r.) in Niko Berus, ki je maturiral že l. 1919/20. Oba unikata sta bila uničena v Celju l. 1941, ko so okupatorji uničili knjižnico dr. Nika Berusa.

Ker pa je Prosveta le hotela dobiti list v več izvodih, se je končno le odločila za šapirograf. Novemu listu je dala ime *Zarja*. Za opis sta na voljo le prvi dve številki drugega letnika. Naslovna stran ima risbo Jožeta Gorjupa in predstavlja Krko z vrbami. Nad sliko je napis v majusculah *Zarja*, pod sliko pa napis Prosveta. Ob straneh risbe sta dva cvetova. Nad prvim je napisano L. II., nad desnim pa Št. 1. Zadnja stran ovitka je prazna. Na drugi strani ovitka piše, da s tem izdajajo prvo številko *Zarje* tudi šapirografirano, da je rokopisna številka izšla že januarja v enem izvodu in da bodo v krat-

kem izdali tudi drugo številko, ki je rokopisno izšla koncem januarja. Odslej naprej pa bosta rokopisna in šapirografirana izdaja izhajali istočasno. Iz navedenega zvedemo, da je izšel prvi letnik rokopisno, drugi letnik pa je imel dve izdaji: rokopisno v enem izvodu in šapirografirano. Izid šapirografirane izdaje je omogočil advokat dr. Josip Globevnik z darom 1000 pol papirja. Zarja je imela svoj odbor s predsednikom Franom Zwittrom (VIII. r.), tajnikom Ivanom Gorkičem, ki je bil tudi upravnik lista, in urednikoma Marijo Kozinovo (VIII. r.) in Jožetom Gorjupom (V. r.). List je pisal Boris Cibic, šapirografiral pa Ivan Gorkič (VI. r.). V list so smeli pisati le člani Prosvete. Prva številka drugega letnika je nepaginirana v oktavu in šteje 50 strani in vsebuje 11 literarnih sestavkov in rubriko dramatski odsek, ki jo je vodil Ferdo Delak. Druga šapirografirana številka je izšla maja 1. 1924. Šapirografiral jo je Fran Zwitter, pisala pa Erna Lozar. Obsega 82 strani. Ilustracije so Gorjupove. Sodelavci so sodelovali s psevdonimi, ki pa niso razrešeni.

Med prvo svetovno vojno in po njej je prišlo na novomeško gimnazijo več dijakov z goriške in tržaške gimnazije. Ti so se vključili v društveno življenje zlasti v Prosveti. Nekateri med njimi pa so začeli izdajati dijaški list *Soča* (dr. A. Turk ima v beležki »Soči«). Kaj več o tem listu, ki je na gimnaziji zanesljivo izhajal, ni bilo moč zvedeti. Prvi je nanj opozoril Karel Mahorčič, direktor v pokoju. Doslej ni znan noben primerek. List je izhajal menda 1. 1921.

Nekateri dijaki, katerim je bila literatura nad strankami, so dali pobudo, da bi se najboljši literati združili in izdajali res kvaliteten dijaški list. To idejo so hoteli realizirati pod okriljem Rdečega križa. Pri Podmladku Rdečega križa na gimnaziji so osnovali literarni krožek. Takih primerov je bilo več. Prvi znan poskus je bil v šolskem letu 1923/24. Četrtošolci so pri svojem razrednem podmladku osnovali literarni krožek. Njegovi člani so bili Zora Vales, Alojzij Uršič, Alojzij Vovk, Feliks Mejak in morda še kdo. Izdali so eno številko lista z naslovom *K r k a*. Naslovna stran ima v akvarelni tehniki naslikan breg Krke z vrbami. Številka je pisana z roko in je unikat. Obsega 14 nepaginiranih strani v kvartu in vsebuje predgovor, pesmi, pripovedni del in poročilo tajnika.

Leto kasneje so spet četrtošolci osnovali svoj list v razrednem podmladku Rdečega križa in so 1. 1925 izdali edino številko lista *M l a d a m i s e l*. Med najbolj znanimi sodelavci je bil Jože Gorjup, kasnejši akademski slikar. On je številko opremil in ji priložil tri originalne lesoreze: *Mlado misel*, *Pod težo življenja*, in še enega brez naslova. V listu je sodeloval s psevdonimom Joža in Vidin. List je šapirografiran in ima 28 strani v oktavu.

Literarni krožek podmladka Rdečega križa, ki ni bil razredni, ampak gimnazijski, je bil ustanovljen 22. oktobra 1925 in je obstajal do 14. maja 1927. Njegovo dejavnost lahko razberemo iz ohranjene kronike, ki jo je pisal kronist Stanko Bunc. Kar njemu prepustimo besedo o ustanovitvi:

»1. sestanek 22. X. 1925.

Mi gremo naprej, mi strelci...

(O. Žup.)

Tako.

Po dolgem času in dolgem samotarjenju pri raznih dijaških organizacijah (Vesna in Prosveta) so se ti 'mali' hrepenenja polni in kakor iskajoči romarji strnili v malo procesijo, v majhen krožek na naši gimnaziji.

Mladost je to zahtevala. Življenje je govorilo in klicalo sonca, sonce je prisijalo in duše so se nasmehnile. L. 1924/25 se je govorilo o tem, toda brez protektorja — zakaj brez organizacijske opore in višjega plašča ni smela nobena stvar po paragrafih cveteti — se je 1925/26 zbrala družbica brez razlike na svetovni nazor — tudi tukaj je politika igrala vlogo — in pa svobodna brez tistega skrivanja kakor svoj čas Kette in dr.

Družbica je tukaj.

Brez vsake formalnosti je g. Kozinova Vida po sklepu vseh otvorila zborovanje. Kot pokrovitelj, katerega smo že prej določili, je gimn. prof. Kovač Jožef podal celotno sliko našega zbližanja in po nekaterih načrtih, kakor o govoru in prevodni literaturi, o estetiki in umetnosti, ki se naj bi razpravljalo tukaj, smo volili odbor.

Pokrovitelj: gosp. prof. Kovač Jože.

I. Predsednik: Schweiger Jože, VI.

II. Predsednik: Kozina Vida, V.

Zapisnikar: Schweiger Jožef, VI.

Navzoči so: Berkopce Oton, VII., Bunc Stanko, VII., Lesjak, VII., Zupan Nino, VII., Golobič Rudolf, VII., Gorič, VII., Uršič Lojze, VI.

Vsega skupaj 10.

Lesjak bi dajal svoje glasbene stvari, Zupan in Golobič slikarstvo, drugi prozo in poezijo.

Nato se zaključimo.»

V šolskem letu 1925/26 je imel krožek 13 delovnih sestankov. Na njih so si določili psevdonime, brali pesmi, jih ocenjevali ter zbirali gradivo za krožkov list *Žarki*. Izšle so tri številke, med njimi ena dvojna. Pripravljali so in izvedli zelo uspelo Cankarjevo akademijo v spomin 50-letnice Cankarjevega rojstva. V šolskem letu 1926/27 so imeli 20 sestankov in na njih so opravljali enako delo kot v prejšnjem letu. Pripravljali so še tretji zvezek *Žarkov*, a ni izšel.

Prva številka *Žarkov* je rokopisna. Iziti bi morala v dveh primerkih, navadnem in krasotnem. Krasotni bi moral biti v gimnazijskem arhivu, a ga ni. Prva številka začne s Stamenkovo (= Oton Berkopce) uvodno mislijo: »Zlato solnce je vstalo in pregnalo dolgo in težko noč. V mladem jutru živimo, ko je vse sveže in čisto. Odprimo mlade cvetove in vsrkajmo solnca! Življenje nam bodi pesem, ki bo pela hvalo solncu.« Temu sledi Berkopčeva pesem *Pomlad*. V spisu *Slutnja* se spominja *Enigma* (= Jože Schweiger) očeta, ki kot izseljenec dela za morjem in tam tudi umre. Nato spet Berkopčeva pesem *Zapuščena*. Sašenka (= Vida Kozina) je prispevala sestavek *Dan mrtvih*. Spet Berkopčevi pesmi *Sejalcem* ter *Jesen* je. Schweiger prispeva še *Utrinke* in spis *Muzikant* na harmoniko v svetu. Spet Berkopčeva pesem *Ali še veš, deklič, ob onih večerih*. Viator (= Bunc Stanko) je prispeval zgodbo *O mraku*. Sledi še rubrika *Pogled iz za očal*, a brez prispevkov. Številka je v kvartu, nepaginirana s tonskim ovitkom v črni barvi in z *žarki*; teksta je 21 strani. Napisal jo je dijak Jože Klemenčič. Naslednja številka ima 31 strani teksta. Sodelovali so Oton Berkopce, Stanko Bunc, Vida Kozinova, Jože Schweiger in novi član Osipov (= Jože Berkopce). Tudi to številko je napisal Jože Klemenčič.

Na krožku so sklenili, da se bodo učili ruščine kar sami, za pomoč pri težjih primerih bi naprosili prof. Ivana Koštiala. Pesmi Otona Berkopca in Stanka Bunca so že v dijaških letih ponatisnile druge revije.

Kako se je krožek razšél, naj spet pove kronist:

»Razšli smo se žerjavi pod božje solnce. Zdravo, Stanko Bunc, t. č. kronist.

P. s. Lit. krožek se ni oživel. Schweiger in Berkopec ne pišeta, Kozinova je postala sanjava, drugo ni za rabo. Oto se je zatekel na ius v Ljubljano in jaz na slavistiko.«

V jeseni leta 1930 je bil nameščen na novomeško gimnazijo dr. Alojz Turk, nekdanji novomeški dijak in sodelavec takratnih dijaških listov. Poučeval je slovenščino in težil, da bi na gimnaziji ustanovil literarni krožek. Dijake, ki so se zanimali za slovenščino, je iz vsakega razreda posebej vabil na posebne slovenske ure. Te so bile enkrat tedensko in so trajale po en semester. Tu je dr. Turk vabil dijake v stilistiki, pisanju in govoru. Od ure do ure je dajal za vajo domače naloge in na sestankih je vsak dijak prebral svojo. Dijaki so vsako nalogo ocenjevali sproti in jo popravljali. Na koncu je dozorel idealni spis. Iz teh razrednih krožkov je nameraval zbrati en sam krožek, ki bi izdajal dijaški list. Marljivemu dr. Alojzu Turku to ni uspelo in še najbolj daleč je prišel leta 1932, ko mu je uspelo zbrati gradivo za almanah Krka, ki pa ni izšel. O njem priča le nepopolno gradivo v novomeški študijski knjižnici in gradivu priložen listič z dr. Turkovo pisavo:

Krka

Almanah

Literarnega krožka PRK

I

Založil

PRK

na drž. realni gimnaziji

v Novem mestu

1932

(Uredil odbor: Uršič Andrej, VIII.,

Novak Henrik, VII.

Beličič Vinko, VI.)

Odgovorni urednik dr. Alojz Turk

Opremil B. Jakac

Natisnil —

Numerirana izdaja ...

Na drugi strani listka pa je napisano kazalo:

V. Beličič: Pomladno umiranje (Idila), Rdeče rože, Sveta tišina, Vijolice.

J. Pucelj: † Jožetu Cvelbarju.

J. Cvelbar: Martinovo.

A. Uršič: Intermezzo.

H. Novak: O stilu (jeziku) kmečke povesti.

J. Peterlin: Gledališki pregled (V N. m.).

G. Fabjan:

K. Konvalinka: Kompozicije.

Tuje —

Ohranjeni so Beličičevi prispevki, prepis Pucljeve pesmi Abiturijentom, ki je izšla v listu Izpod Gorjancev, in njegov spis Kako sem prišel v Novo mesto. Ciril Fabjan je pripravil spis Večerne sanje (Odlomek), od drugih avtorjev s kazala ni ohranjenega nič, priloženi pa sta Lavoslavovi (Leopold Povše) pesmi Žužemberk in Novo mesto ter sestavek neugotovljenega avtorja O novi književnosti.

Ta almanah ni nikdar izšel.

Šele leta 1938 je začel izhajati nov list *Mladčevski vestnik*, ki je znan le iz Suhadolnikove bibliotekarske naloge, in prav tako tudi kasnejši *Ciganček*. Po naslovu sodeč *Mladčevski vestnik* ni mogel biti literaren. Leto 1940 je prineslo nov list *Trdinov skavt*. To je bil izrazito strokovni list za potrebe dijaškega Trdinovega stega skavtov. Izhajal je od oktobra 1940 do izbruha vojne. Izšlo je 7 števil na 34 straneh. List je bil šapirografiran v založbi BISTENO (Biblioteka stega Novo mesto). Založba BISTENO je izdala tudi nekaj priročnikov, prav tako šapirografiranih. Trdinov skavt se je ohranil le v enem izvodu. Tega je njegov urednik Božo Oblak daroval novomeški študijski knjižnici. Leta med 1941 do 1945 niso bila primerna za izdajanje dijaških listov, ker si je mladina takrat zadala težje naloge in poleg tega je bil proglašen tudi kulturni molk. Toda kljub temu je v letih 1943 do 1944 izhajal list *Blisk*. To je bil političen dijaški list. V študijski knjižnici je ohranjena le ena tipkopisna številka drugega letnika.

Vojna je minila. Gimnazijski razredi so se spet polnoštevilno napolnili. Spet se je začelo redno dijaško življenje. Obnovila se je misel za izdajanje dijaških listov. Dijaki so spontano začeli s pisanjem, a so prezrli tradicijo. Začeli so uvajati tako imenovane stenčase (stenske časopise). Vsak razred je imel svojega in razgrnili so ga kar v razredu. Menjali so ga vsakih nekaj dni ali pa enkrat tedensko. Takrat nihče ni pomislil, da bi shranili odstranjeni stenčas. Bilo jih je na desetine, a danes ne moremo pokazati niti enega primerka. Študijska knjižnica sicer hrani en stenčas, pa ne domačega in niti ne šolskega. Te šolske stenčase ne moremo prišteti k dijaškim listom, ker so imeli popolnoma drug namen in tudi po obliki niso bili podobni dijaškim listom. Tudi če bi hoteli pisati o njih kot o dokumentu časa, ne bi mogli, ker ni ohranjenega primerka. Pomagati bi si morali le s spominom. Stenčasi niso bili literarni, ampak so objavljali tekoče dnevne dogodke, razne objave in vmes tudi kake smešnice. Obdržali so se nekaj let.

Prvi poskus obnovitve dijaškega lista na novomeški gimnaziji seže v december 1952, ko je izšel list *Brstje*. Druga in zadnja številka je izšla v maju 1953. Urednik je bil Franc Novak, sodelavci pa Stane Pevec, Jože Škufca, Kukman, Danica Župančič, Ivan Zoran in Anton Srebrnjak. List je tipkopis in je izšel v več izvodih. Vsebinsko je izrazito beletrističen in je večinoma objavljaval le pesmi. V prvi številki so dijaki nastopali s psevdonimi, a v drugi so se že predstavili s polnimi imeni. Mentor lista je bil prof. Milan Dodič.

Sodelavci Brstja so v jeseni l. 1953 ustanovili nov dijaški list *Stezi*, ki še danes redno izhaja. V vsej več kot stoletni tradiciji izdajanja dijaških listov na novomeški gimnaziji so *Stezi* izhajale najbolj redno in dočakale najdaljšo dobo izhajanja. Po kvaliteti nihajo in zadnji letniki ne dosegajo prejšnjih. Uredniki so bili Stanislav Pevec, Janez Kramar, Jože Sintič, Jože Gričar, Alenka Auersperger, Anton Jakše, Slavko Splihal, Renata Bačer, Rajko Vukadinović in Žarka Slana. List je bil tipkan in razmnožen in je dosegel naklado tudi do 650 izvodov. *Stezi* so bile glasilo novomeških gimnazijcev, s sedmim letnikom v šolskem letu 1958/59 pa glasilo Šolske skupnosti in mladinske organizacije. Iz prejšnjega predvsem literarnega glasila so postale *Stezi* bolj aktualne in so tudi razširile svoj obseg. Imele so te rubrike: mladinska organizacija, šolska skupnost, športna rubrika, aktualnosti, mladi literat in rubriko kultura. Mentorji so bili profesorji Janez Kolenc, Primož Simoniti, Jože Sever in Zdenka Jeras. V prvih letnikih je v *Stezi* objavljaj svoje pesmi tudi prof. Janez Kolenc. Od IX. letnika dalje pa so postale *Stezi* glasilo novomeških dijakov.

Dijaški listi na novomeški gimnaziji imajo več kot stoletno tradicijo. Z njimi so neločljivo vezana pomembna imena, ki so bogatila našo umetnost, znanost in kulturo. Omenimo le nekatere; pesniki in pisatelji: Ivan Tavčar, Oton Župančič, Dragotin Kette, Milan Pugelj, Franc Neubauer, F. Peterlin-Petruška, Jože Cvelbar, Janez Pucelj, Anton Podbevšek, Miran Jarc, Zdenko Skalicky, Lojze Golobič, Vinko Beličič, Jože Dular, Leopold Povše; slikarji Josip Germ, Ivan Vavpotič, Ivan Čargo, Jože Gorjup, glasbenik Marijan Kozina, gledališki režiser Ferdo Delak, zgodovinarji Ivan Steklasa, dr. Jože Turk, dr. Franc Zwitter, Bogo Teply, Janko Jarc, L. Podlogar: prirodoslovca Ferdo Seidl in dr. Zora Karaman, r. Vales, arhitekta ing. Marijan Mušič in Jože Karlovšek, slavisti dr. Oton Berkopec, dr. Alojz Turk, Stanko Bunc, znanstveniki dr. Franc Derganc, dr. Niko Berus, Marija Kovač r. Kozina, dr. Niko Županič in drugi. Mnogi so umrli, še preden so se mogli razviti, kot npr. Fran Šešek, Šerko in Puc.

Opomba: Ta sestavek ni popoln, ker so bila na gimnaziji verjetno še glasila. Vsako dopolnilo ali popravek vljudno prosim, da pošljete na naslov Študijska knjižnica Mirana Jarca, Novo mesto. Morda ima kak bralec tudi kako številko novomeškega dijaškega lista, pa je ne misli več hraniti. Študijska knjižnica v Novem mestu jo bo z veseljem prejela in spopolnila že obstoječo zbirko novomeških gimnazijskih listov.

BESEDA UREDNIŠKEGA ODBORA

Želja, da bi izdali publikacijo, v kateri bi bilo zaobseženo življenje novomeške gimnazije od njene ustanovitve dalje, se je porodila že leta 1940. Uresničiti pa te želje zaradi vojnih dogodkov, ki so sledili, ni bilo mogoče, čeprav so bile za izdajo izvršene že temeljite priprave. Tudi takoj po osvoboditvi je bil izražen predlog za pripravo in izdajo zgodovine novomeške gimnazije ob njeni 200-letnici (1946), vendar je ostalo zgolj pri predlogu. Leta 1969 pa se je gimnazijski kolektiv odločil, da bo za 225-letni jubilej svoje ustanove izdal posebno publikacijo. Le-ta naj bi prikazala:

- notranjo ureditev gimnazije glede na šolske sisteme v različnih družbenih obdobjih,
- njen vpliv na družbenopolitična in kulturna dogajanja na Dolenjskem
- njen pomen za kulturno življenje Dolenjske,
- njeno vlogo v revolucionarnem preobražanju dolenjskega človeka,
- in njen prispevek k znanstvenemu, kulturnemu, političnemu in idejnemu napredku v Sloveniji.

Ker je bil ta koncept sorazmerno zahteven, se je izkazalo, da ni lahko dobiti ljudi, ki bi bili pripravljeni v relativno zelo kratkem času obdelati obsežno arhivsko gradivo in podati znanstveno verno podobo nastanka in razvoja gimnazije.

Ena pomembnih nalog publikacije bi bil tudi prikaz in ovrednotenje nadvse razgibanega duhovnega in družbenopolitičnega vrenja med novomeškimi dijaki v obdobju med obema vojnoma. Ker prav za ta čas in za to plat življenja šole primanjkuje pisanih virov, nam je bilo jasno, da lahko uspešno rešijo to nalogo le ljudje, ki so bili z gimnazijo v tem času tesno povezani in ki so med dijaki zavzemali vidna mesta. Žal naše prizadevanje v tej smeri ni rodilo sadov: avtor, ki je prevzel temo Društveno in politično življenje med novomeškimi gimnazijci od 1918 do 1941, zaradi bolezni besedila ni mogel dokončati v dogovorjenem roku. Upamo, da bomo tako to študijo kot tudi še druge prispevke za to področje lahko objavili v letnih poročilih, ki jih bo gimnazija poslej spet začela izdajati; tako naj bi bil pričujoči zbornik začetek in spodbuda. Za pisanje zbornika je bilo uporabljeno predvsem gradivo iz arhiva gimnazije, zato uredniški odbor prosi vse, ki so bili kakorkoli povezani z gimnazijo, da nas opozorijo na pomanjkljivosti tega zbornika, na napake, na pozabljene ali pomanjkljivo in netočno obdelane dogodke iz življenja novomeške gimnazije. Hvaležni bomo za vse dobronamerne pripombe in predloge.

K A Z A L O

1. Dr. France Hočevar: Ob jubileju	5
2. Milan Dodič: Dvesto petindvajset let novomeške gimnazije	7
Zgodovinski oris	7
Profesorska, dijaška knjižnica	249
Dijaške organizacije in društva	261
Štipendije	284
Dijaško podporno društvo	291
Dijaška kuhinja	294
Dijaška stanovanja, konvikt, internat	298
Prefekti in ravnatelji	303
Na zavodu so poučevali	305
Pregled števila učencev po letih	316
Predsedniki pri maturah	318
Seznam razprav, objavljenih v gimnazijskih izveštjih	321
Pomembnejši profesorji	325
Pomembnejši učenci	341
Absolventi	397
Viri in literatura	473
Pojasnila k slikam	477
3. Viktor Fabian: V najtežjih letih slovenske zgodovine	481
4. Bogo Komelj: Novomeški gimnazijski rokopisni listi	489
5. Beseda uredniškega odbora	509

225 LET NOVOMESKE GIMNAZIJE

Založila in izdala gimnazija v Novem mestu

Predstavniki Veljko Troha

Urednik Jože Sever

Tehnični urednik Dušan Modic

Natisnilo CGP Delo Ljubljana 1971

GIMNAZIJA NOVO MESTO

K 908 GNM

GIMNAZIJA

225 let novomeške

373.5

201100878

COBISS •